L 2

1. b. 48.

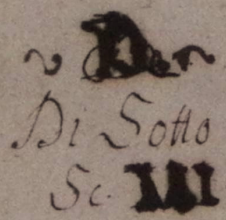
Di Sotto
Sc. VI

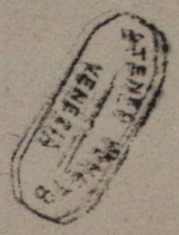

ODDI DE ODDIS
PATAVINI,
Phisici, ac Medici Celeberrimi;

ET IN PATAVINA ACADEMIA SVMMA cum laude Publici olim, ac ordinarij Professoris exactissima, & dilucidiss. Expositio,

IN LIBRVM ARTIS MEDICINALIS GALENI.

NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITA, ET CASTIGATA laboribus, & vigilijs Marci Oddi Medici eiusdem Filij, qui totum id, quod ex interpretatione ob intempestiuam Patris mortem deerat, perfecit, atq; instaurauit.



BRIXIAE,
Ex Typographia Comini Præsenij. MDCVII.

Ad Instantiam Francisci Lennij Bibliop. Patauini
SVPERIORVM PERMISSV.

PERILLVSTRI,
ac Excellentiſs. Viro
ALEXANDRO
VIGONTIAE,
IN PATRIO PATAVINO GYMNASIO
Medicinę practicam extraordinarię, ſumma cum laude Interpretanti.

Franciſcus Lennius Bibliopola Patauinus S. D.

QVOD ſummis precibus à Deo Opt. Max. ſum deprecatus, nimirum, vt aliqua ſeſe mihi daretur occaſio, qua meum tibi amorem oſtenderem, meam obſeruantiam patefacerem, cupiditatem tibi deſeruiendi demonſtrarem, non vero vt debito, quo me tibi deuinctum profiteor, à tuis iamdiu contracto meritis, vlla in parte ſatisfacerem. Quì enim id

possem? non quemadmodum, ceteris iam dictis rebus, modus aliquis præscribi (quantum ad me attinet) potest, ita hoc indelebile, cum tua innumerabilia in me sint merita est confitendum. Optabam, inquam, vt sese mihi tempus opportunum, ad meum erga te amorem, & obseruantiam detegendam offeretur, quæ, cum à raris tui animi dotibus proculdubio proficiscantur, non solum ipse, verum etiam ceteri omnes, qui de virtute bene sentiant ad te colendum, suspiciendumque excitantur. Ecquis autem te non colat, non suspiciat, non admiretur? tu enim is es, qui & nobilitate sanguinis, & non mediocris doctri næ vsu, facile omnes hac tempestate superes gratiam. Testantur hoc, doctæ tuæ in Patauino Gymnasio Lectiones, tot diurni, tuiq; nocturni labores in iuuenum studiosorum gratiam suscepti, tot deniq;, tantęq; tuæ lucubrationes non minimi ducendæ: quod tandem exoptabã me assecuturum fuisse spero: ea enim mihi est oblata occasio, qua opportunior (vt quidem opinor) nulla alia esse potest, vt quod animo conceperam denique promerem, vt per me, nempe per meam diligentiam, per meas non paruas impensas, recusus Commentarius Oddi de Oddis Viri celeberrimi Patauini, in paruam Galeni artem pulchrior, emendatiorque prodiret in lucem, qui cum iam triginta, & plus annos à prima impressione in paucorum doctorum virorum manibus ob exiguam sui copiam versaretur, multos in medicis studijs desiderio sui sollicitos habebat. Quod cum ego studiosorum Artis Medicæ Artium

omnium

omnium principis detrimento fieri viderem, illorum vtilitati, commodoque pro viribus consulens, volui illum ipsum Perillustris, & Excellentissimi Viri Alexandri Vigontiæ inscripto nomine prodire. Verum si causæ, quas antea commemoraui, quæ me, vt id facerem, impulerunt, leues alicui videri possent, aliam his addam, & illam quidem non leuem, eaq; fit, quod opus ita pulchrum, ita doctum, ita medicinam profitentibus vtile, nullum alium fideliorem patronum, quam te, Vir Excellentissime nanciscì poterat: quoniam cum tot annorum spatio, summo omnium hominum stupore, tibi ex arte Medica, nomen illud, illamque gloriam, quas res non facile Deus hominibus largitur, comparaueris, ita tibi, tuæq; tutelæ liber ille debebatur, cuius Auctorem, vel potius Medicinæ Principes tam diligenter fueris æmulatus, vt adhuc lis sub Iudice sit, quia in medico officio, tum Theorice, tum Practice præstando, præstiteris. Omitto, quod cum Patauinus, non obscuri nominis auctor ipse fuerit, viri Primarij nomine, in illius restauratione, ad cetera ornamenta, erat decorandus. Atque vti à fama tui nominis, generisque tui splendore nulli alij comparando immortalitati commendaberis, ita multarum laudum incrementum Patauinum, Vrbs tua, mater scientiarũ omnium à te perceptum est; qua sic te dignum prætefers filium, vt illa, se tibi dignissimam Matrem existere gloriatur. Cum igitur tot concurrant causæ, quæ facerent, vt librum scientia omni præditum tibi nuncuparem, cura ipsum, vt in

pignus

pignus, & meæ erga te obſeruantiæ monumentum ſuſcipias, eo animi candore, te rogo, quo in alios inſtar Magni Alexandri vteris, in muneribus hilari fronte accipiendis, quę tui ſimilibus, multo etiam ſoleant eſſe inferiora. Id cum mihi contigiſſe perſpectum habuero, pro ea, quæ eſt in ceteros humanitas, tunc te à me coli, obſeruarique iubi non iniucundum eſſe ſentiam. Vale. Et Deus Opt. Max. omnes tuus fortunet actiones.

Patauij, die xv. Menſis Auguſti. MDCVII.

Capita quæ in toto opere continentur.

DE instrumentis medicinæ. 1
De doctrinis. cap. primum. 5
Diffinitio medicinæ. cap. secundum. 14
Quot modis dicitur affectiuum, indicatiuũ, & susceptiuum. c. 3. 21
De corpore salubri. cap. 4. 28
De corpore insalubri. cap. 5. 31
De corpore neutro. cap 6. 34
De signis salubribus. cap. 7. 42
De signis optimæ constitutionis. cap. 8. 47
Quot sunt differentiæ partium. c. 9. 68
De signis cerebri. cap. 10. 77
De paruitate & magnitudine capitis. cap. 11. 79
De operationibus obtinẽtibus principatum. cap. 12. 88
Signa bonæ temperaturæ cerebri. cap. 13. 95
Signa calidi cerebri. cap. 14 104
Signa frigidi cerebri. cap. 15. 109
Signa sicci cerebri. cap. 16. 110
Humidi cerebri inditia. cap. 17. 112
Signa calidi siccíq; cerebri. cap. 18. 113
Signa calidi, & humidi cerebri. cap. 19. 114
Signa frigidi, & sicci cerebri. c. 20. 118
De sensibus. cap. 21. 119
Signa cerebri frigidi, & humidi, cap. 22. 123
De sensorijs. cap. 23. 124
De magnitudine oculorũ. c. 24. 127
De paruitate oculorum. c. 25. 128
De colore oculorum. cap. 26. 128
De glancedine, & nigredine oculorum. cap. 27. 129
De cordis temperaturis. cap. 28. 133
Signa cordis calidi. cap. 29. 135
Signa cordis frigidi. cap. 30. 142
Signa cordis sicci. cap 31. 144
Signa cordis humidi. c. 32. 144
Signa calidi & sicci cordis. c. 33. 145
Signa cordis calidi & humidi. c. 34. 146
Signa cordis humidi & frigidi. c. 35 148
Signa cordis frigidi & sicci. c. 36. 179
De Hepatis temperaturis.
Signa hepatis calidi. c. 37. 152
Signa hepatis frigidi. cap. 38. 155
Signa hepatis sicci. cap. 39. 156
Signa humidi hepatis. cap. 40. 157
Signa calidi & sicci hepatis. c. 41. 157
Signa hepatis calidi, & humidi. cap. 42. 159
Signa hepatis humidi, & frigidi. cap. 43. 161
Signa hepatis frigidi & sicci. ca. 44. 161
De Testiculis.
Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ temperaturę testiculorum. cap. 45. 162
Signa calidę & siccæ temperaturæ testiculorum. cap. 46. 165
Signa calidæ & humidæ tamperaturæ testiculorum. cap. 47. 166
Signa frigidæ, & humidæ temperaturæ testiculorum. cap. 48. 167
Signa frigidæ, & siccæ temperaturę testi-

testiculorum. cap. 49. 168
De habitu totius corporis c. 50. 169
Signa moderatæ temperaturæ. c. 51 175
De corpore calidiore. cap. 52. 176
Signa frigidæ tẽperaturę. c. 53. 166
Signa siccæ temperaturæ. c. 54. 167
Signa humidæ temperaturę. ca. 55. 167
Signa calidæ & siccæ temperaturæ. cap. 56. 168
Signa calidæ & humidæ temperaturæ. cap. 57. 169
Signa frigidæ & humidæ temperaturę. cap. 58. 170
Signa frigidæ & siccæ temperaturę. cap. 59. 171
Signa ventriculi sicci. cap. 60 177
Signa humidi ventriculi. ca. 61. 179
Signa calidi ventriculi. c. 62. 180
Signa frigidi ventriculi. c. 63. 183
De malis temperaturis in ventriculo coniugatis. cap. 64. 186
Signa calidioris pulmonis. c. 65. 189
Signa frigidi pulmonis. c. 66. 191
Signa pulmonis sicci, & humidi. cap. 67. 192
De voce. cap. 68. 194
Cur reliquarum animalis partium temperaturarum inditia sint prætereunda. cap. 69. 199
Signa naturæ instrumentariæ, siue compositionis. cap. 70. 201
De insalubri nunc.
Quomodo cognoscantur, corpora ægrotantia. cap. 71. 204
De signis cerebri patiẽtis. c. 72. 207
Signa cordis patientis. cap. 73. 210
Signa hepatis patientis. cap. 74. 212
Signa ventriculi patientis. c. 75. 216
Signa Thoracis patientis. cap. 80. ob continuatam enim seriem simul posita à Patre sunt quatuor capita, quæ deficiunt: neque subsequentia commutata sunt à nobis, vt respondeant aliorum sectioni. 225
De differentia eorum, quæ excernuntur. cap. 81. 237
Signa futuræ ægritudinis. c. 82. 238
Signa corporum ęgrotantium. c. 83. 263
De causis salubribus, insalubribus, ac neutris. cap 84. 270
Quot modis corpus nostrum alteretur. cap. 85. 273
De venereis, cap 86. 307
De causis salubribus partium instrumentarium. cap. 87. 334
De solutione continuitatis. cap. 88. 346
De communissima intentione curatiua. cap. 89. 353
Curatio solutionis continuitatis in parte carnosa. cap. 90. 376
De solutione continuitatis in osse. cap. 91. 386
De punctura nerui, & chordæ. c. 92. 390
De speciebus morborum secũdum formationem. cap. 93. 400
De obstructione. cap. 94. 401
De asperitate, & lęuitate. c 95. 417
De morbo secundum numerum. cap. 96. 480
De morbo secundum magnitudinem. cap. 97. 482
De morbo secundũ situm. c. 98. 484
De causis prȩseruatiuis. cap. 99. 485
De parte artis quæ conualescentes reficit, & sanis congruit cap. 100. 495

RERVM ET NOTABILIVM,

QVAE IN TOTO OPERE CONTINENTVR

Index Copiosissimus.

AB euacuatione qua, & exacta euacuatio 404
Abstersione qua polleant medicamenta. 408
Abstrahendi quot modi, tot & cognoscendi. 92
Absynthij potio quibus aduersetur. 329
Absynthio vim detergendi non inesse. 329
Acetum & caliditate, & frigiditate ex vino generari. 103
Acetum quando, & quomodo sitim extinguit. 194
Acachia error circa emendationem meatuum & esculorum. 340
Aciditatem in saporibus à calido nasci. 184
acida eructationes à qua causa fiant, Galen. & Alexandri sententia opposita. 184
Actionem imaginatiua laedi caeteris haud laesis cerebri actionibus. 60
Actiones, siue negotia distinguere corpus neutrum ab agro 255
Actionum vnaquaque tripliciter laeditur. 200
Actiones animales quot in cerebro. 207
Actiones quae cessent in agris 239
Acumen cernendi bifariam dici. 53
Acuminati capitis quot figura, & qua reperiri non potest. 82
Acuta vocis diffinitio. 198
Adepi nerui non eget. & cur 72
Aegritudo qua, & ipsius causa. 61
Agritudinis principium duplex. 62
Aegri, senescentesq; cur vocem acutam habeat. 198
Aegritudinis factae vnum communissimum auxilium, & plura partialia. 353
Aegritudo fiens num detur. 349
Aerem non esse in nostra potestate. 349
Aerem pulmonem praparare pro corde. 291
Aer extrinsecus occursus caput replet. 107
Aer quando salubris, vel insalubris. 185
Aer quomodo alteret secundum sui qualitatem, aut ex tota substantia 277
Aer num humectet, sententia Auicen opposita, & quomodo concilientur. 278
Aerem simplicem non putrescere. 278
Aer quomodo temperandus, vt non nocent corpori temperato: varia Galeni littera interpretatio. 250
Aetij sententia de suppressione haemorrhoidarum contra Hippoc. & Gal. 210
Aetates absque alteratione non esse, vt tempus absque motu. ibid.
Aetas florens venerei maxime apta. 314
Aetates non alterare corpus nostrum, sed esse mensuram interna corporis alterationu. 277
Aethiopes cur nigros oculos habent. 130
Aequalitas iustitia qua. 134
Affectus in pectore signis tenendi, & qui. 210
Affectus seu oblectationis tres causa in coitu. 308
Affectus quid indicet. 394
Affectuum nota à quibus sumantur. 206
Affectuum corporis quatuor esse differentias. 206
Affectio fiens est, sed non morbus. 350
Aφοδιτη cur dicta. 309
Agentia opposita dum inter se mutuo agunt, ad medium trahi. 343
Albas & lucidas valde res qui aspiciunt, obcaecantur facile, & cur. 133
Albi capilli cur in principio eorum tales primum fiant. 122

INDEX.

Albertum vidisse maniachum curatum facta cranei perforatione. 82
Albugineus humor qui, & cur. 129
Albuginei humoris defectus quid pariat. 261
Alopecia & ophiasis ex quibus. 100
Aloes quibus noceat. 330
Aloes plures virtutes, vt & anima. 92
Alteratrix virtus distincta ab formatrice. 81
Alterationis motum ab illo locali segregari. 234
Alteratio à quibus causis. 236
Alterabilia facilè, & corruptibilia non solum à calido naturali, sed & febrili corrumpi. 182
Alteratrix facultas qua. 57
Aluo adstricta qua admouenda. 310
Amasias solaces fugiendas in coitu. 314
ambulatio est virtutis animalis operatio. 118
Anastomatica medicamenta qua. 413
Anhelitus tot causa, quot pulsus. 210
Anhelitus variatur, vt & pulsus. 211
Anhelitus ex duobus motibus constat, atque duabus quietibus, vt pulsus. eodem.
Anhelitus quomodo melior efficiatur. 314
Anhelitum esse actionem voluntariam secundum Gal. 117
Anhelitus detentio quomodo fiat. 196
Anhelitum esse motum compositum ex naturali, & voluntario ex Auer. sententia at ex Galeno voluntarium. 138
Animalia homine excepto gerere formam Pomilionis. 83
Animam non cessare in somno ab omnibus operibus, & quomodo. 118
Anima operationem nullam fieri in anterioribus cerebri ventriculis. 91
Animal pigrum ex qua causa fiat. 116
Animalis appetitus duplex. 287
Anima accidentia quomodo fiant. 281
Animi hebetudo quę. 212
Animalis facultatis aliquid in somno à cerebro transmitti. 117
Animalis appetentiam qua comitentur. 219
animalia rapacia cur habeant meatum deferentem coleram ad uentris fundum 204
Animal non suffocari nisi subito sanguis & spiritus moueantur. 295
Animi affectus quos arceat corpori temperatę, & quos non vetet. 306
Anni tempus aptum aut ineptum coitui. 313
Antipatri medici affectus quis. 219
Anuloforum animalium parte cur per tempus aliquot viuant. 381
Asperitatis vocis causa. 197
Asperitatem præter naturam ex duabus potissimum causis prouenire, & duas oriri ab eis indicationes. 417
Assumenda quot, & quomodo alterant. 282
Atram bilem egere cibaria & retinere, non autem appetitum facere, aut iuuare. 181
Athleta secundi nomine difficilis spiratio, qua. 211
Athletis conuenire apotheparisam: & cur. 297
Athletarum habitus qui. 27
Attenuationem non esse coctionem. 364
atrahentium duplex genus. 409
attractionis duplex causa. 409
attritio qua, & eius causa, & quibus ei oputulandum. 399
atrophia qua. 214
Aristotelem vniuersalem definiuisse putredinem. 358
Aranearn in tactu non excellere hominem, sed auditu percipere motum. 55
Arist voeis grauis caliditatem causam ponere frigiditatem acuta, & quandoque contra, & cur. 199
Aristoteles de famis, & sitis diffinitionibus. 103
Aristotelis sententia de odoratus organo ad verbum recitata. 217
Arist ad Gal. discordia & concordia circa odoratus instrumentum. 258
Aristotilem tribus vsum esse doctrinis. 10
Aristotelicorum rationes contra Galen. de sensus tactus instrumento & solutiones. 391
Aristotilem vidisse caput absque futuris. 82
Aristotelis sententia de somno. 108
Arist & Gal. discordes de somno. 280
Argenterij solutio, quomodo similia similibus conseruentur, & confutatio. 322
Argenterius contra Galen qui dixit eadnem esse in viuis, vt & mortuis putredinis rationem: Et quomodo Galen. rectè intelligatur. 361
Argenteriam tenere causam coniunctam 351

INDEX.

Argenterij rationis solutio de causa coniuncta. 354
Argenterij reprehensio contra Galen. de euacuationibus, & defensio pro Galen. 366
Argenterius reprehenditur de sanguinis expuitione sine tussi. 406
Argenterius contra Gal. de attractione, & eius causis, & solutio rationum. 409
Argenterium falso arbitrari organicis non esse vnionem, sed simplicibus. 378
Argenterius contra Gal. de signis, & defensio pro Gal. 265
Argenterij error circa olei applicationem in nernosis puncturis 394
Argenterij sententia de putredine explosa. 359
argenterij rationum solutio de coctionis diffinitione ab Aristot. & Galen. tradita. 363
argenterij propria sententia de somno. 302
argenterius contra Galen de pinguedine in suibus, & quomodo Galen. saluetur. 340
argenterius redarguitur, quòd plures quàm dua indicationes contra Galen statuat. 287
argenterium male carpere Galenum de correctione partium organicarum in numero. 341
argenterij rationes contra somni causas ab Aristo & Galeno tactas, & earum solutiones 302
argenterij raeionis solutio, qua contra Gal. probat lapidem in vesica non esse morbum. 336
archigenis sententia de cordis principatu distincta ab Aristotelis opinione. 77
Aristotelis authoritas de pulsu cordis & venarum male intellecta à Trusiano quomodo intelligenda. 138
arteria cur pulsent contra Erasistratum. 136
artes per finem proprie non diffiniri, sed per scopum, & cur. 15
arte chymica subtiliores à crassioribus abstrahi: & rectè & cur. 375
ars circa qua. 2
appetitus auctio vel deperditio ex fluxu quomodo. 329
appetitus cur in frigido ventre quàm in calido, 180
appetitus vnde producatur. 301
appetentia canina qua. 219
appetitum semper esse in operationibus voluntarijs, sed remissum, & quomodo. 119
apotherapia cur necessaria corpori temperato, & qua. 297
apotherapia in quibus consistit. 297
apotherapia qua, & quando adhibenda. 297
apotherapia duplex scopus. 296
aqua dulces quibus applicanda capite distemperatis. 329
aqua medicata quibus noceant. 329
aqua calefacta tempore hiemis cur facilius congelatur. 173
aquam calligi posse in capsula cordis. 211
aqua actio duplex. 283
aqua qua adhibenda in balneo, & quomodo. 299
aquilo qui secundum Hippo. 116
aqua cur in profundo nigriores apparent. 131
aquilonia constitutiones qua. 116
ars qua, & eius conditiones. 17
affectum magis genericum esse, quàm morbum. 350
arteria aspera cur lata vel angusta. 196
artifex, & ars ab experto & experientia quomodo differunt. 18
arteria aspera aegritudinum signa, & symptomata. 229
arteriam in pueris posse vniri, non autem alijs, & cur. 379
ars quorum. 275
Auic. cur dosim ingredientium in oximelle non ponat. 332
auicen. defensio, quod omittat orificium. 135
auicen de causa contentiua: & qua proprie. 352
auerrois contra Gal. de reuulsione. 425
auerrois sententia de albedinis & nigredinis oculorum causis. 130
auerrois locus 2. collig. castigatus. 103
auerrois de speciebus sanitatis & aegritudinis placitum 58
auerrois de cogitatiua sententia. 90
auenzoaris sententia de ossibus num sentiant. 73
auicenna dubius circa oculorum colores. 131
auicenna de canitie concilians Aristot. & Gal.

INDEX.

Galen. 121
Auicenna dictum de calide, & humido cerebro, quomodo sit intelligendum conforme Gal. 116
Auerroim non ponere sensum communem in corde. 91
Auerrois contra Herophili medicina diffinitionem. 15
Auerrois probatio de virtutibus in cerebro. 92
Auer. ponere signa cordis temperati, neque ad Galeni mentem cur. 134
Auerreis opinio circa potentias animæ in cerebro. 91
Auicennam duobus progressibus vti. 9
Auicen. cur plura signa cerebri ponat, quàm Galen. 79
Auicennam plura signa ponere, quàm Gal. & ea ad illa Galeni reduci. 50
Auicen. cur plures tremoris cordis causas ponat. 211
Auicen. sententia male intellecta de tempore inter cibum & cibum statuto. 194
Auic. sententia conformis Hippoc. de seminis decisione. 169
Auerrois sententia de odoratus instrumento, & impugnatio. 217
Auicennæ sententia circa virtutes in cerebro. 91
Auerrois sententia aduersus Galenum de materia pilorum. 97
Auicennæ de causis caluitiei & examen. 100
auctæ necessitate an omnes simul differentiæ augeantur. 151
auditus præstantia qua. 54
auditus affectus varia causa. 260
audatiam forcitudinem, & timiditatem circa idem versari. 139
audaces qui. 139
auctio naturalis quomodo differat à non naturali. 233
Auic cur ponat signa plura moderatæ temperiei, quàm Gal & cur. 164
austrina constitutiones quæ. 116
aurium sordes quæ 96
aures & oculi non sunt loca, per quæ natura superfluitates expurgat 96
auxilia quæ dum corpora in similaribus cuariant, sed in instrumentaris seruant mediocritatem. 319
auxilia affectibus cutis obstructæ. 414
auxilia quæ propriè, & quæ non 343
auxilia totidem esse, quot modis corpus ab ipsa temperie dilabitur. 348
Argenterius contra Galen. de curatione partium laxarum, & densarum: & defensio. ibidem.
abundantia quotuplex, & quomodo curetur. 480
acria salsa, & amara quæ: & quomodo dolorem, & mordicationem inferant, & quomodo hæc distinguantur à mordicatione & dolore frigidorum. 435
alexiteria, & alexipharmaca quæ & quotuplicia. 489
alimenta quæ senibus & reficiendis. 498
anodyna quæ. 435
argenterius contra Gal. de attractione membrorum, & impugnatio rationum Argenterij. 435
acetum quid, & quomodo agat in corpus. 478
adstringentia quomodo propellant. 430
adstringentia duplici esse differentia, et quæ. 478

B

Balnea morbis & causis conferre, & quomodo. 297
Balneum aquæ dulcis quando administrandum: & quod. 298
Bonitas ingenij, & facilitas adiscendi numsint idem. 93
Bonus habitus duplex. 27
Bruta cognoscere duntaxat cortices. 55
Bruta vti intemperata cur rarius ægrotent. 64
Bubulam cur aliqui melius cõficiant, quàm pisces saxatiles. 182
Bulimos qua. 219

C

Calidior tẽperies num plus habeat carnis quam moderata. 169
Carnem paucam, & mollem siccitatem non indicare, nec multam, & duram humiditatem 174
Caro cur resoluitur ab igne. 174
Calidus stomachus quomodo calidum potum appetat, cũ sitis sit humidi & frigidi. 183
Caro quomodo calida, & humida temperiei. 174
Causa & effectus quãdo seinuicem non esteendunt. 203

Cali-

INDEX.

Caliditatem solam sitim non facere. 194
Canina fames ex qua causa. 167
Calorem impedire famem, & cur. 181
Calorem proprie non trahere, & cur. 412
Calidorum qua sint crassa substantia, & quòd pauca. 375
Carnem musculosam solum viri. 379
Carnem regenerantia qua. 396
Calore excitari vim attractoriam. 412
Cassiam potius esse leniens medicamentum, quàm attrahens. 81
Cauitate in aliqua quacunque continentur quibus auxilijs curanda. 415
Calli ad generationem quibus partes seruentur. 389
Callo partes quomodo alligentur. 380
Calor igneus, seu acquisititius quando febrē gignat. 357
Causa, qua cauitatem corrigunt, bina. 339
Carnem & adipem non esse partes ex semine genitas, & cur putrescant. 359
Cauitas quomodo corrigenda. 338
Calor ad quam partem recurrat in somno. 280
Capiti calido, & æstuanti oleum quid. 281
Calorem innatum subitò extingui, & quomodo. 359
Causa qua corpus alterant quot præsipua. 284
Causa coniuncta verè est formalis, ac essentialis facti pars. 352
causa plures qua aut vulnerum sanitatem retardant, aut nullo pacto permittant, & qua. 387
Causam & effectum in fieri mutuò se ponere, & mutuo se per imere. 352
Causarum quot genera, & de quibus Galen. tractat. 275
Causa coniuncta num detur ex Gal 351
Causa conseruans quæ, & quomodo. 272
Causam esse priorem causam, & quomodo. ibidem.
Causa quomodo considerentur à Gal contra Argenterij & aliorum sententiam. 220
Causa quæ dicantur, & secundum qua significata. 270. 273
Caput magnum quid indicet. 81
Caro quomodo gignatur. 174
Conseruantes causæ que, & quot. 274
Causæ immediatæ doloris quot. 234
Carnis generatio sequitur humidum. 165
Caussis præseruatiuis quando opus sit. 274
Caluitij eadem causa, vt plantis foliorum defluxus. 99
Carnem victimarum castratarum ex suauiorem, quam non castratorum. 76
Calida æque quomodo sentiantur. 51
Caput paruum quomodo sit paruum signum, conciliatio inter Arist. & Galenum. 83
Caluities capitis cur in anteriori parte. 100
Caput paruum vitiosæ constitutionis cerebri proprium esse inditium. 80
Caro duplex. 73
Caro hepatis qua sentiat, & qua non & cur. 73
Caput lauantes cum lixiuio absque distinctione male facere. 107
Capilli cur nigriores, & robustiores. 106
Cartilagines cur à natura genitæ. 72
Calida, & rubicunda circa caput cur visantur. 104
Caseum cur crassum ingenium efficiat. 89
Calida & humida temperies pro vita magis est apta, non autem ad actiones cerebri perficiendas. 124
Canities duplex secundum Aristotel. & eius causa, & qua secundum Galen. & causa. 121
Calidum & siccum fœcundissimum esse. 168
Capitis figura propria qua, & quot. 81
Canus cur quis vna nocte, vel paucis horis fiat. 122
Capillorum albedinem bifariam non fieri. 122
Calidum, frigidum, humidum, & siccum dici trifariam. 134
calida & humida cerebri temperies triplex, & quomodo. 115
Calui cur in sincipite prius fiant. 122
Caro cordis cuius temperies. 135
Calida & frigida intemperies efficacissima sunt. 123
Capillorum longitudinis causa. 106
Cauillatoriæ rationes qua. 3
Capilli crassi cur ex Arist. 106
Caluus quando sit homo. 100
Cartilagines non habere neruos. 72
Causa externa quomodo per se quando-

INDEX.

que alterent 285
causa ad aliquid sunt, & relatio duplex. 285
caro cur pinguedine caret. 169
cerebri quos meatus superfluitates expurgantes. 254
cerebrum est frigidum, & humidum respectu aqualis ponderalis. 118
cerebrum siccum num sensus habeat perfectiores. 110
cerebrum replentia humiditate somnum cõciliare 109
cerebrum quantuncunque calidum frigidius cute. 104
cerebrum contra se habere, quàm hepar, & quomodo. 106
cerebrum ab odoribus impleri & aggrauari, & quomodo. 107
cerebrum quantumcunque calidius, cute frigidius. 107
cerebri, & neruorum substantia qua. 87
cerebrum contemperare cordis calorem ex Auer. 108
cerebri pars posterior quos neruos habeat, & quot pars anterior. 86
cerebri tumores nullo pacto nobis apparere. 210
cerebei seu capitis cum ventriculo varia inaquales intemperies 370
cibus frigidus cur melius non digeratur à ventriculo frigidiore. 185
ciborum appetentia quomodo fiat, intenda tur, minuatur, & dissoluatur. 242
cibaria qua temperata 316
cibi post assumptionem cur non dormimus quandoque. 304
cibariorum circa appetentiam qua symptomata. 219
cibi qui boni alimenti. 332
cibi cur in fumum vertantur. 183
cibus & potus quomodo conseruent. 272
cibo cur egeamus. 274
cibus duplex. 2
cibi dulces & pingues qui. 189
citra affectus qui. 219
cibi qui in ossium fracturis. 388
Coctio semper incrassando fit. 364
coctione & cruditatis signa semper de morte & sanitate predicere, & quomodo. 269
coctio ciborum vtrum magis à calore proprio efficiatur, an a calore partium circunstantium. 188
coctionibus tribus quomodo respondeant sua excrementa. 284
coctiones duas secundum nonnullos alteram in inatiuo, alterã in nocitiuo, qua & duplex est & qua. 361
coctionem triplicem esse in morbis, & quam fol. 267
coctionis & cruditatis signa certissima esse. fol. 268
coctionis diuisionem modernorum esse falsã: & cur 362
coctio qua secundum Aristote & Gal. 300
coctionem verè esse vnam, & quomodo 362
cogienis perfectio in quibus consistit. 300
coctionis manifesta signa quando apparent. 268
coctioni qua adiuuent. 365
cœlestes influentia sub quo causarum genere. 275
ccitus tres conditiones, seu signa, & qua secundum Gal. 310
coitu prater rationem adhibito, nil peius est ex Hip. 259
cogitatio, & ratio qua, & circa qua. 90
columella vsus. 191
colores quomodo inter se distent, & qui 96
colorem in corpore indicare affectus cordis, & quomodo. 252
colores varij in corpore, & quid indicent in humoribus. 213
coloris capillorum causa qua. 102
colores in corpore quomodo futuros morbos pramonstrant. 253
colera qua in ventre gignitur. 204
color rubeus in calido, & cur. 166
colerici quomodo inuentur coitu, aut nocentur. 312
colera duplex, & qua. 166
colores prater naturam non semper fieri ratione hepatis dispositionem. 213
clysteria quomodo causis morbi prosint 366
clysterium varia genera: & cur. eodem.
complexio melancholica adusta apta ad studia 57
complexiones quomodo se habent quo ad malitiam & benitatem. 123
composito in quibus consistit. 56
complexio, compositio, & vnitas sunt genera perfectionum. 56
complexiones similes num ladantur à causis similibus, inuentur verò à cõtrarijs. 125
commensurata corpora cur sapius labantur, & facilius permutentur, quàm in commensurata. 65

campo.

INDEX.

compositio qua. 27
compositura errata qua. 201
complexionem & compositionem esse de sanitatis substantia, & quomodo. 49
compositio cur sæpe complexionem sequitur, & quando non. 195
complexio à temperata qua longioris vitæ. 177
conciliatio propria ex Auer. quomodo similia similibus conseruentur, & locorum inter se oppugnantium. 322
coniunctam causam ab antecedenti non distingui. 352
conciliatorij sententia de dolore. 206
concinnitas oculorum qua. 127
conformationis sub specie tres collocari species, & quomodo afficiantur obstructione. 401
conuulsio cur in nerui punctura enascatur. 391
continua, & contigua qua. 378
contraria contrarijs mederi quomodo intelligatur. 354
conditiones quot ad vnionem. 381
copula non habent sensum nec motum. 72
concussio & rigor quibus ex causis. 263
conditiones qua vt sensui circa proprium obiectum non decipiatur. 48
consuetudo cur agnoscenda. 45
contentiua, attractiua, & expulsiua vsus. 200
conualescentia signa, & qua. 240
continuitas verior in simplicibus. 56
coniecturalis pars qua in medicina. 199
consultationis inuentio qua. 7
cor impediri ab hepate, & quomodo. 140
corpus vniuersum à quibus reddatur calidius. 140
cor & pulmo in thorace reposita sunt. 189
cor validos dolores diuferre non posse. 212
cor cuius temperiei. 135
cor primum non generari, & cur. 134
corpora dupliciter ludi. 64
corpora qua magis incurrant in febres. 65
corpora calida, & sicca ex causis extrinsecis facilius diariam incurrere. 65
corporis temperies inæqualibus regionibus distemperatis. 191
corpus salubre vt nunc quid. 29
corpora calida & humida facile incurrere morbos ex putredine. 148
corpus cur maxime eligendum medium. 64
corporis nostri simplices, & organica partes qua continua, & qua contigua. 377
corporum neutrorum vt nunc signa. 238
cordis supercalefacti spiratio qua. 216
coronalis sutura qua. 81
cor paruum habentes cur sint audentiores, & magnum timidiores, & quando non 84
corporis temperati signa. 50
corpore in nostro duæ partes, qua dolor afficiuntur, & diuersa. 234
corpora qua labuntur ab optimo habitu. 318
cor & pulmonem appetere contraria, et cur. 191
corporis partes locos dici à Gal. 237
corpora quomodo recte permutanda sint, & ad melius aut optimam temperiem, ducenda. 326
corpus quomodo humectari ab eodem agente & exiccari possit 278
corpus rarum externis causis magis opportunum. 173
corpus leuatum ab agritudine quod. 30
corruptio ciborum qua. 217
cor habere durum & spissum qua & mollius qua. 53
corporis humani triplex inæqualis status sit & triplex modus præseruationis, seu permutationis. 327
cor esse primum subiectum febris secundum tres ipsius partes. 317
corpus gracile, & in renibus calculis genitis quomodo præseruandum. 332
Crystalloidem animatum esse. 132
crispitudinis pilorum causa qua. 48
cranei substantia qua. 82
crystalloides humor qui, & cur. 119
cruditatis signa quando visuntur. 268
crispitudo num a calido, an sicco. 111
crassities & tenuitas pilorum ex qua causa. 101
Crystalloidis multitudo num sit albedinis causa. 130
crassa vrina cur. 245
custodia vitæ quomodo communis propositum. 18
cur aliqui aromata odorent vt stercora. 238
curatio lapidis in vesica per incisionem & extractionem quomodo. 410
curatio qua proprie, & qua præcautio, seu præseruatio. 343
curiosi, & cogitabundi idem. 143

Curtium vidisse in anatomizato futuras amplas cranei, quòd stillus ingrederetur. 81
Curtij sententia explosa circa distractionem medicinæ à naturali philosophia. 16
Curtij opinio de signis prognosticis, & demonstratiuis. 46
Curtij sententia de signis rememoratiuis non tuta. 45
Curtij expositio explosa de corporibus. 26
Cutis quæ ad tactum. 53
Curtium non recte sentire, quòd Auer. ponat sensum communem in corde. 91
Cauterium quotuplex. 482
Canum natura qua. 487
cibaria quomodo concoquant. 489

D

Demonstratiua signa an prognostica sint vtiliora. 45
Demonstratiua signa qua salubria, insalubria, neutra. 416
Destillationes quomodo gignantur. 110
Decretoria signa omnino infida esse. 268
Decretoria signa quo morbi tempore appareant. 267
Deliciarum causa Auicen à Trusiano tradita. 310
Dentes cur regenerentur, & inter quas partes numeremur. 344
Deliciarum cur obiectum tertia est causa. 310
Debilitatio in coitu cur. 169
Delectatio & dolor quomodo efficiantur. 310
Dexteritas & prudentia à bile. 111
Decretoria signa duplicia esse. 267
Desperitas, & prudentia à bilioso sit humore, 55
Deiectionis celeris symptomata inseparabilia. 218
Deductio per corpus quotuplex, & quibus ex causis. 213
Demonstratiua duplicia, & qua. 45
Dentes esse ossa cum Gal. 344
Diffinitionis plures species. 11.12
Diarthæa quomodo gignatur. 245
Diffinitiones variæ medicinæ, & earum examen. 14
Diffinitiones quomodo sint veluti conclusiones. 13
Decoctum camomeli oleo camomelino imbecillius valde. 368
Deligaturæ tres modi. 382
Differentia inter tussim quando adest intemperies in pulmonem, & quando in eis est obstructio. 406
Differentia affectuum qua. 394
Diffinitiua doctrina varia nomina. 10
Diocles Galeni præceptoris sententia de sudore. 246
Diatrionpiperon, aut Diacalaminthe quibus prodest. 331
Diatrtempiperon duobus confici modis ex Galeno. 331
Digestionem fieri à calido & quomodo secundum Arist. 175
Distinctio inter curationem & reductionem. 324
Diffinitio coctionis secundum Arist. 363
Difficilis anhelitus quod signum. 226
Dolorem esse symptoma, non morbum. 60
Diffinitiua doctrina qua apud Galenum. 8
Diffinitio medicinæ qua bona, & qua mala. 14
Differentia inter fuliginem, & pilum, 97
διαγνωσις diuisio. 18
Discrasia ex cibis quomodo varient excretiones, & cur. 294
Diuersio & derivatio qua, & quomodo morbis & causis prosint. 368
Diurnus somnus cur malus. 304
Diuretica in duplici esse differentia: et quando eis vtendum. 367
Duri carne imperi mente, & molles apti. 54
Diuersionem secundum rectum quoque fieri. 369
Diuersionem & derivationem non solum à natura, sed à medico effici probatio ex variis Hippocratis locis. 369
Diagenis Cynici Philosophi historia circa venerem. 312
Differentia inter promptitudinem incidendi in iram, & seruationem iræ. 180
Diacalaminthes compositio qua. 330
Discordia inter Gal & Arist. de causa vocis acutæ, & conciliatio 199
Dionysij Siciliæ Tyranni historia de his qui obcæcati sunt, & cur. 133
Doctrinæ nomen cur multis donatum sit. 6
Dolor maior minorem obscurat. 74
Dolores duos fieri in eodem loco non posse. 74
Diuisio libri. 3

Der-

INDEX.

Dormientes num vigilantium opera efficere possint, & cur. 117
Dolores vehementissimi à quibus causis, & qui non adeo acres. 236
Dolor ex trachea arteria acutior est, quàm is ex pulmone dolor. 230
Doloris varia differentia & species & earũ causa. 226
Dolor varius ventriculi qui, & à quibus causis. 197
Dolores capitis varij, qui & qua ex causa. 208
Dolores tensiui qui. eod
Dolorem bifariam accipi. 233
Dolor quis secundum Gal 233
Dolore qua partes non subijciantur. 234
Doloris qua conditiones accidant. eod.
Dolor quomodo à voluptate distinguatur secundum Platonem. eod.
Dolores vehementissimi capitis qui. 210
Dolor quis, & an sub actione sit lesa. 206
Dolor hepatis quibus ex causis. 216
Dolor grauis qui. 210
Dormire quid 108
Doctrina & disciplina qua, et quot requirantur ad ea perficienda. 5
Dubium de gustus depravatione an hac magis sentiatur, cum homo non sumit cibaria, an vero cum ea suscipit. 256
Duritiem siccitatem indicare. 125
Duri oculi qui. 53
Durum duro viri non posse. 388
Duplex pilorum generatio, vt & herbarum. 170
Defectus in nobis tum adeo facile reparatur, & cur. 482
Discutientia qua, & quot. 434
Diuulsio, & deriuatio quomodo eodem tempore fiat. 492
Deriuare, & revellere qua 492

E

Elementa esse inter res naturales remotas. 277
Exempla plurium subito mortuorum. 359
Errores qui in coitu minus mali, & quomodo intelligatur Gal. circa eos. 316
Excrementa præter naturam per tres differentias diuidi. 208
Excrescentiarum triplex natura. 231
Erysipelas quo!, & eius causa. 232
Epicuri dictum circa coitum. 308
Exemplum duorum vasorum aqua repletorum. 274
Excrementa hepatica qua. 214
Excrementorum descensus quos generet affectus. 327
Excrementa non esse similia naturali temperieri & cur. 171
Euacuandum num prius, an revellendum et quomodo intelligantur Hipp. & Gal. 423
Euacuationes quatuor præcipuas esse: & qua. 366
Euacuationem esse relatiuum quidam. 304
Euentatiua sanguinis missio qua. 424
Epicuri sententia, & rationes de venereorum vsu 308
Euacuatiua sanguinis missio qua, & ex qua vena fiat. 424
Erosio qua. 370
Excrementa trium esse naturarum. 208
Exercitium quid, & quomodo à motu corporis distinguatur 294
Exercitationis duæ species. 294
Exercitij tempus quod. 294
Excretionũ superfluitatũ causa varia. 243
Excernantur qua, & quotuplicia. 237
Exercitationum varia qualitates qua. 296
Exercitia varia habere adnexa nomina, & cur. 297
Exercitatio robusta qua. eodem.
Exercitij vsus. eodem.
Euersione ad id quod est præter naturam cognosci hepatis affectum. 212
Extenuantia, & incidentia: qua & quando his vtendum, & cur contra Argenteriũ. 408.
Euacuandum non esse vnica vice totam materiam qualitate peccantem. 404
Euaporatio quid faciat ad odoratum. 107
Exercendi qui, & quousque. 296
Excrementorũ tria genera, & qũo fiant. 283
Excrementa duo crassum, & tenue, & quomodo. 286
Exercitia à cibo sunt deambulationes. 294
Expositorum varia sententia de venereorũ tractatione explosa, & qua vera. 307
Exercitij priuationem qua damna sequantur. 300
Expiratio longior inspiratione cur. 189
Experientia & exercitatione interna inueniri 198
Excrescentia nonnaturalis quomodo fiat præter naturam 231
Expultricis noxa tres causæ. 220
Expirationes maiores, ac velociores inspirationibus cur. 80

Expi-

Expiratio, exuflatio citra ſtrepitum, exuflatio ſtrepens, vox, & loquella ordine ſe conſequuntur, & quomodo. 197
Excrementain duplici differentia, propria meatuum & cauitatum, & orificiorum, & communia omnibus. 404
Exoluti qui de repente moriuntur, & quot conditiones requirantur. 248
Excrementa in cerebro temperato modicacur. 96
Experientia quotuplex. 2

F

FAcilitas diſcendi qua nam ex cauſa. 89
Fames, num appetitus naturalis, animaliſve. 187
Fames num ex reſolutione fiat humidi chyloſi, an vero ſubſtantifici. 187
Fames quomodo appetitus naturalis, & praeter naturam. 197
Fames & ſitis non ſunt oppoſita, atque contraria. 187
Famis cauſa qua ſecunpum nonnullos ex Auicen & confutatio Curtij, & qua ſecundum Gal. 187
Facilitas diſcendi quid indicet. 55
Faſcie laxitudo cur magis accommoda. 389
Faſcia qua ad deligandum. 383
Factus morbus quomodo primò curetur, quàm fiens affectus, aut cauſa. 371
Febris diffinitio ſecundum Auicen. & Gal. 212
Febricitantium ſiti qua adhibenda. 191
Febris eſſentia qua. 357
Febribus ex pituita nocere venerem. 311
Febribus cur acida, & acria, & adſtringentia prohibeantur. 417
Febris diffinitionis ab Auic tradita declaratio propria. 358
Febrem non eſſe niſi prius cor efficiatur. 357
Febrem non eſſe calidam tantum, & rationis contra hoc ſolutionem. 373
Febricitantibus non exhibenda qua facilis ſunt coctionis, facileq; corrumpuntur. 182
Febrim non eſſe inſolida ſubſtantia cordis vti proprio ſubiecto. 357
Finis notionis qua. 9
Fibula, qua, & earum vſus extinctus. 383
Fiente affecto curato num ad factum morbum ſemper deſcendamus. 371
Finis ex ſuppoſitione & per accidens triparitus. 304
Finis vnus ſtabilis, & certus. 15
Finis artis vnus, & quomodo. 19
Figura qua, & quotuplex, & quomodo varietur, & ex opituletur quibus. 338
Figuram in pueris & adoleſcentibus continandam. 400
Finis duplex, & qui. 302
Figura comprehendens corpora omnia. 35
Fœmina cur in vtero tardius, extra vero citius, quam mas formetur. 168
Folia in plantis. cur renaſcantur. 100
Formatio qua. 57
Formationi tria ſubiiici, non autem magnitudinem, numerum, & ſitum. 57
Fortes qui. 139
Fluctationes & flatus qui, & à quibus cauſis. 218
Formationis errata qua. 201
Formatio in quibus conſiſtit. 50
Formatio quomodo à Gal. modo in tres modo in quinque diſſecetur differentias. 335
Fractura qua. 235
Fractura plures differentia, & quomodo curentur. 38
Frictiones parare ad exercitia. 294
Frictiones morbis & cauſis prodeſſe. 368
Frictiones præparatoria qua. 299
Frictiones quando, & qua, quot, & in qua quantitate. 226
Frictio & anhelitus cohibitio quando interponenda. 298
Frictionis mediocris inditia qua. 296
Frigidum non plus appetere, quàm calidum & cur. 181
Frigidum qua conſequantur. 167
Frigiditatem omnibus animi operibus aduerſari. 141
Frigidum quomodo faciat appetitum, cum non ingrediatur opus natura. 185
Frigida & humida temperies teſtium quomodo tarde coitu vti incipiat, contra vero calida & ſicca. 168
Functiones animales, & naturales qua. 78
Functionum imbecillitas non qualibet agritudinem ſignificat. 52
Fluxus malus medendi noſtrorum modus, & quomodo recte curetur. 329
Furibundi & diuinatiui qui. 56
Fœtus generatio, vt & planta ex ſemine productio. 476

Frigiditatem non obesse expulsiuæ, immo prodesse, & quomodo. 431

G

GAl. duo attractionum genera constituisse, & quæ, non autem tertium. 412
Galeni optimo de breuitate, & longitudine vitæ in temperiebus. 177
Galenum Aristotilem reprehendere de olfactus organo. 257
Gal sibi contrarius circa reuulsionem reiectis q; aliorum placitis quomodo saluetur. 426
Galeni controuersia de dolore, & dissolutio. 235
Gal. & Mesuem non dissentire circa attractionem medicamentorum. 410
Gal. defenditur circa ordinem causarum efficientium solutæ vnitatis. 377
Gal. cur de sola punctura in neruis, & tendonibus agat, cum nerui & tendones alia solutione continui vexentur. 391
Galeni sententia de somno, & eius causa. 109
Galenum particularius explicare causas vocis diuersæ quàm Arist. 198
Galenum non secus, ac Arist. coctionem distinguisse, & quomodo. 363
Gal. sententia de causis coniunctis. 352
Gal. expertum esse in seipso dormientes ambulare posse. 118
Galeni opera male digesta esse, & cur. 14
Galeni locus pro his qui tenent causas ab eo considerari vt & auxilia, & vt materiales, formales, & efficientes. 285
Galenum non soluere Dioclis fundamenta de sudore. 247
Galeni causa de tremore cordis. 211
Galeni sententia de odoratus instrumento ambigua, vti & illa Arist. 258
Galeni vera interpretatio de indicatione, quæ est humorum euacuatio, & alteratio, vetecta aliorum interpretatione. 364
Galeni sententia de motu Thoracis. 139
Galenum nõ naturalis solum putredinis diffinitionem tradidisse. 388
Galenum negare voluntatem nostram liberam. 83
Galenus conciliatur de regeneratione partium similarium contra Argenterium. 341
Galeni sententia circa potentias animæ in cerebro. 90
Galenum quid docere in lib. de tuen. sanitate. 28
Galenus de causa crispitudinis pilorum. 99
Galeni contradictio circa signa cruditatis, & concilium. 167
Galenum sentire sensum communem esse animam vel cerebrum. 91
Galenus cur non tradat signa partium salubrium semper potius, quàm insalubris semper. 67
Generatio humani corporis non est simplex operatio naturæ, sed alteratione, & formatione constat. 56
Generationis pulsus tres causas poni à Trusiano, quot à Galeno, & quæ. 137
generatio, & factio quæ. 7
Glandosas carnes sensu & motu carere. 72
Glabri qui. 149
Glaucus color oculi quomodo fiat. 129
Graciles natura pingues fieri, & e conuerso. 176
Grauis vocis diffinitio. 198
Graue in tarditate motus consistere, sicut acutum in velocitate eius. 198
Grauitas in hepate cum quibus reperiatur. 215
Graciaregio temperata & maxime quod in medio habetur. 202
Grauitatis inflammationis modus quomodo differat à modo grauitatis obstructionis. 215
Gustum multas differentias obseruare. 355
Gustus quomodo corrumpatur. 251
Gal. excusatur contra Argenterium, quod de omnibus speciebus situs non agant. 484
Gal. contradictionis solutio circa venas hepatis. 474
Galenum de conualescentibus, & senibus tractasse lib. metho. contra Argenterium. 496

H

HAbitus intellectus quot. 17
Habitatio sub æquinoctiali an temperata. 102
Habitus quid & quotuplex. 26
Haly grauissimus interpres. 3
Haly tenere calorem innatum, & febrilem duos esse distinctos 148
Hepatis parui signa propria, & quando hepar errat in magnitudine. 203

INDEX.

Hepar in quibus animalibus per membranam alligetur costis mendosis. 216
Hepatis tumor cur non facile dignoscatur. 215
Hepar dolore quę membra in consensum contrahat. 216
Hepar, de quo Gal. male affectum erat, quibus nam affectibus vexaretur, & Haly, & Trusiani sententiarū conciliatio. 345
Hepar cui parti consentiat. 215
Hepatica affectio qua, & eius causa. 350
Hepatis frigida intemperantia signa qua. 350
Herbas nasci in terra multipliciter, vt & pilos. 98
Heraclides Errithricus quis. 10
Hiera picra varius componendi modus. 332
Hiera quantitas exhibenda, et quomodo intelligendus est Galenus. 330
Hiera picra vis. 331
Historiam militum, qui obcaecati sunt. 133
Hippocratis medicina diffinitio cur tantopere probetur. 16
Hippocratis patria temperatissima. 102
Hippocrates de venterum natura. 116
Hippocratis sententia ab Aristo. explosa de seminū decisione. 169
Hippocratis dictum de voce magna & parua. 195
Hippo. laus ex Galeno. 11
Hippoc. locus de caluitie. 100
Haemorrhoidarum suppressionis, & euacuationis nocumenta quę. 250
Haemorrhoidarum symptoma quod, & causa. 250
Homo cur prudentissimus animalium. 54
Homo cur canescat prius in temporibus. 122
Homo cur magis aegrotet, quàm bruta. 65
Homo cur recta sit statura. 83
Homines quomodo sensibus imbecilliores sint nonnullis animantibus. 52
Homo cur prudentissimus ex Arist. 83
Hominem in gustu & tactu excedere cętera animantia. 54
Homo cur non habet summam prudentiam. 111
Homines intemperates in aliquibus excellere. 55
Hoc aliquid quid indicet. 25
Hora coitus qua eligenda. 314
Horroris metam cur Gal. statuat circa aerem. 292
Horroris & rigoris, & frigoris differentia in sanis, & in aegris qua. 292
Humor cur attrahitur, & medicamentum attrahat & non contra. 412
humiditas rorida cuius est causa in ventre. 194
humiditas, & siccitas qualitates parum actiuę. 113
Humiditas duplex crassior, & tenuior, & qua. 194
Humiditatem ad nutricationem mirifice facere, sed cęteris aduersari functionibus, excepta augumentatiua. 214
Humor quantitate peccans quando vnica vice non euacuandus, & cur. 404
Humores, dum attenuantur, non concoqui. 364
Humores euacuandos quoad tria potissimū spectari. 370
Humores aquosos non obstruere, sed exasperare. 407
Humorem ex toto prauum non concoqui, & cur. 362
Humida, & sicca cur similibus semper conseruanda. 126
Humores solos putrescere in corpore viuente: & cur. 317
Humorem extrinsecus accedentem non humectare corpus: & cur. 299
Humores oculorum tres num sint animati. 132
Humidum vt facile suscipit, ita & facile impressiones susceptas amittit. 144
Humiditas amentiam, siccitas prudentiam generat. 111
Humores tenues facere ad ingenij probitatem. 89
Humiditas cordis hepatis siccitatem non vincit 147
Humidi maxime qui 37
Humiditas & siccitas pro excrementorum generatione quid agant. 111
Hepar venarum esse principium. 475
Hirundines Oribasium apponere loco cucurbitarum, & cur 433
Hippoc. cur à principio fomentis vtatur in pleuresi. 433
Humores in nobis bifariam augeri. 488
Hipp. de fœtus productione. 476
Hipp. cur solam oppositionem tangat, qua est supra & infra. 492
Humidi rorida consumptio num immediata causa sitis. 192

INDEX.

I

Inflammationibus quæ apponenda in quo uis tempore & contradictionum dissolutio. 451

Io. Antonius Lonicus chyrurgiæ celeberrimus, & anatomicus: circa connexionem venarum gibbæ, & concauæ hepatis. 474

Indicatio quæ à formatione & situ. 474

Impulsio, attractio, & transmissio quomodo fiant. 421

Idem non attrahere idem, sed simile, & cur 411

Iecoris calidæ intemperantiæ signa quæ 214

Imaginatiua operatio quæ. 89

Imaginationes animales quomodo efficiant. 282

Immoderata discrasia quomodo à simili laedatur, & à contrario moderato usu adiuuetur. 179

Imaginatiuam ex Gal. sententia esse communem sensum. 252

Immutentur quæ facilius & quomodo. 300

Infantibus è diuerso est superior magna, inferior verò minor, quàm adultis, & perfectis. 83

Infantium oculi glauci cur. 131

Ingenium quid indicet. 55

Inæqualitatem ex siccitate vocem asperam efformare. 196

Inflatio quod symptoma. 253

Indicatio à loci situ quæ, & à situ, & formatione simul. 375

Inflammatio quæ 399

Inflammationis causis quomodo obuiãdum. eodem.

Indicatio quæ communis etiam plebeis. 353

Interceptio quæ secundum Arist. 300

Incisio quæ. 235

Intentio, indicatio, & scopus qui. 287

Insalubre multum quid. 33

Infirmis cur semper non exibenda quæ appetunt, cum appetat ventriculus indispositus contraria morbo. 185

Insalubre simpliciter quid. 30

Insalubre esse veluti genus. 264

Insalubre semper quid. 32

Insalubre nunc quid. 31

Ingenium magnum nullum absque aliqua dementia. 55

Integritas & grauitas à melancholico succo. 55

Intemperatis corporis actiones diuisim esse perfectiores, quàm temperati & quæ. 52

Intellectus quid & quotuplex 17

Intermittentium febrium in statu cuiusque particularis paroxismi cur sudor appareat & in continuis solum in vniuersali statu, Auicen. & Galen. sententia. 368

Intemperies senum curvalde difficile permutentur. 325

Intemperies varia inæquales quæ, & quomodo præseruentur. 327 & infra.

Intemperies num ad contrarium reducatur, & rationum solutio, quæ hoc negant. 324

Intemperies quot modis fiat, & cuiusque proprium axilium. 348

Inspiratio quomodo. 196

Indicationes duæ tantum num dandæ, rationes Argenterij contra Galen quòd plures quàm duæ. 286

Inanitionem & repletionem non esse eadem cum cibo & potu, vt aliò putat Argenterius. 283

Iram obedire rationi, rationem iubere, & iram agere. 144

Iræ finis quis. eodem.

Iræ definitio & quomodo cordis, & non cerebri 144

Iræ quæ, & eius diffinitio. 345

Iræ celeritatem præter naturam caliditatẽ indicare. 211

Irascibilem donatam rationi in ministerium 140

Italia inter regiones temperatas connumeranda 203

Iuuenes cur auuertendi ab effrenata voluptate in amasias. 308

Iuuenibus cur caro citius regeneretur, non autem senibus. 396

L

Lapis in vesica quomodo ægrieudinis causa, & quomodo morbus. 60

Lachryma qui prompte, aut non prompte in mœrore, aut lætitia emittunt. 125

Larinx vocis instrumentum & quæ. 196

Lapidis in vesica curatio 402

Lac ethicis quando exhibendum. 132

Lenis vox media est inter asperam, & raucam. 198

Libros varijs de causis editos fuisse à Galeno 12

INDEX.

Riuidi coloris causa. 167
Limitatio insignis quando addenda. 105
Lingua inditium quid circa cibos & potus. 251
Lingua substantia. eodem.
Leoniceni versio mala circa vocabulum exarescentia. 232
Lambdoides sutura qua. 81
Libri titulus quis. 4
Ligamenta sub neruorum nomine Arist. locasse. 392
Limitatio quando addenda. 140
λιπαρὸς qui. 143
Lauitatem praeter naturam duplici ex causa. 417
Lepores & cerui cur pauidi 83
Locus affectus an vnus vel plures, difficile est cognoscere. 209
Loci ratione num addendum sit medicamento semper. 374
Locum & ordinem non semper à medico in euacuatione spectari. 370
Locorum notæ à quibus sumantur. 206
Loquendi modus quotuplex. 6
Loquentes cur cum tussi materiam in pulmone clausam expellant. 191
Lumbricos dolorem ventriculo inferre. 225
Localem sectionem, vt & cucurbitulas in principio non esse admouendas. 432

M

Magnuoca & paruiuoca qua ex Aristot. 158
Magnitudinis errata qua. 206
Magnitudines correctiua causa qua. 340
Materia præparationes quæ. 65
Masculinus concubitus cur detestandus. 313
Materia seminis qua secundum Gale. quicquid velit Arist. 309
Masticinum oleum inter melinum, & nardinum. 329
Medicina vi humores tribus ex causis expelli. 412
Medicina tota correctiua. 317
Medicamenta quomodo varie parentur, & cur. 329
Metaphrenum quid. 141
Medicamenta aut contusa, aut in polinem redacta bifariam exhiberi. 329
Mensium suppressiones, & profluuia quibus ex causis. 249
Mensium suppressiones qua morbos pariant, & qua non. 249
Medicus qua præuidere, & qua non præuidere potest. 269
Membrum an frigida & rara, & an calida & densa. 177
Melancholica temperies naturalis, & adusta in quibus differant. 172
Medicamenta quot genere, & quomodo alterent. 283
Materia pinguedinis qua. 172
Membrum naturaliter dispositum semper similia appetere, an præter naturam id contraria. 179
Melancholiam ad ventriculum transmissam esse acerbam & acidam. 181
Melancholici naturales qui. 171
Membrana & caro simplex num innatam habeat virtutem tantum, & Galeni contrarietas. 73
Medicinæ instrumenta quot, & quæ. 1
Methodus quæ. 2
Medicina quomodo distinguatur à mulo, medicina explosa Curtij sententia. 16
Materialis causa somni ex Auer. 108
Medicamenta vt recte comprehendantur, sub quo sensu cadere debeant. 355
Membrum calidum respectu cutis quanto calidius tanto biliosius. 176
Medicinanum ars vel scientia. 17
Medicinæ plures partes ex Auerroe. 17
Medicina quomodo coniectrix sit. 18
Medicina neque theorica, neque practica, sed factiua 18
Medicinæ subiectum quid, & quotupliciter capiatur. 19
Medicinam totam practicam. 18
Medicina est primo & per se de sanitate, ad quam sequuntur actiones bonæ, & pulchritudo naturalis. 19
Membra interna cur ex substantialiter inhærentibus non cognoscantur. 205
Medicamenta quæ carnem regignunt. 296
Medicamentis meatus referantibus quando vtendum. 368
Medicamenta frigida, vt in pluribus esse crassæ substantiæ. 375
Medicina in diffinitione cur ponatur scientia. 15
Medico necessariam esse vulnerum & instrumentorum chyrurgicorum cognitionem, & cur. 384
Medicamenta quæ auxiliantur nerui punctura. 392

Meatus

INDEX.

Meatus qua reclaudant. 368
Medicamentum quid tale per se efficiat, & quid per accidens. 356
Medicamenta podagricis qua. 332
Melancholicis quibus iuuet, aut noceat venus. 312
Medicamenta exiccantia varij generis variis in vulneribus applicari, & qua. 386
Medicus quibus instrumentis vti debet. 3
Memoria à quibus ledatur. 94
Memoria duplex ex Auerroe. ibidem.
Melancholicos ingenio pollere, sed in alijs actionibus deficere. 56
Materia in membro contenta duplex, & qua. 493
Medicaminum calidorum, & acrium quando vsus. 436
Medicamenta euacuantia qua, & quot 436
Medicamentum adstringens quid intelligendum. 429
Maniaci, & iracundi; & verbosi qui 55
Melancholici qui. 55
Medico num necessarium sit quot sint membra precipua. 77
Mesues dictum quomodo intelligendum de ventis. 116
membrorum principalium tres fontes. 69
Modus probandi per locum concomitantia non est verus ex Auer. & cur. 92
Moderata temperatura inditia. 171
Mesues opinio de duplici virtute in medicamentis. 410
Melancholici duplices: & qui. eodem.
Mollities duplex. 53
Mollities immoderata non facit ad bonum sensum. 54
Motus cordis & arteriarum naturales esse & cur. 118
Montani rationis contra Hippocr. & Gal. solutio de reuulsione & euacuatione sanguinis in pleuresi. 427
morbi quo tempore signa appareant. 267
Motus duplex corporis & animi. 289
Mordicans medicamentum quod. 417
Morborum tempora & penes tria intendi & remitti, & qua. 352
Montani error circa tumoris diffinitionem. 231
Mordicationis quot causa. 221
Motiui nerui qui. 83
Motum dari insensibilem secundum Gal. 62
Motus non solum est causa fluxus, sed & doloris, & partes commissa extra proprium habeant locum. 387
Morbos omnes quomodo esse vlcera dicat Hippoc. 235
Morsus siue dolor in ventriculo quid inditium. 255
Motus dupliciter fieri. 279
Motione in animali duo esse necessaria, & qua. 248
Mores naturales quomodo distinguendi ab acquisititis. 151
Motus cur amittatur remanente sensu. 86
Motus num calorem excitet. 279
Motum pulmonis non fieri ab ebullitione, sed à virtute naturali secundum Auer. non secundum Trus. 138
Motus quomodo alteret corpus. 279
Moueri membra, quomodo nullo concurrente appetitu. 118
Mulieres dementiores, quia suturas angustiores habent.
Mulieres cur appetant praua edulia. 219
Mulieribus grauidis symptoma ex appetitu. 243
Musculum esse naturale & animale instrumentum. 171
Murmurium causa qua. 160
Musculus num caliæa sit, an frigidæ intemperiei. 173
Mutatio in opinione precedit mutationem in voluntate. 94
Musculum quatuor modis moueri posse, & quis ipse sit proprius. 118
Musculus cur motus instrumentum, non autem sensus dicitur. 171
Musculus ex quibus constet. 171
Mutationes, & stabilitates in opinionibus in quibus consistant. 94
Musculi oculorum quot, & eorum efficium 260
Musculi abdominis quot numero, & quomodo eorum inflammatio dignoscatur 215
Mulier quando minus excernit per vterum. 249
Membro precipuo cur adstringentia apponantur. 477
Medicamenta qua dolorem, & fluxionem nõ promouent. 435
Motus materia seu species qua. 498

N

NAsum, & odoratus instrumentum qua obstruant. 258

Nasum esse semitam, & principium odoratus, sed non instrumentum. 258
Natura qua 246
Natura quomodo permutet corpora, vt & ars. 326
Naturam resistere permutatione, & cur. 326
Natura robur ex quibus habeatur. 269
Nausea qua, & à quibus potentijs proueniat. 337
Nares cur facti à natura. 96
Natura qua secundum Hippo. 343
Naturam pracipuum medicum. 343
Naturale quid esse multiplex. 187
Naturam neque plantis neque alijs mẽbris, quam ventriculo donasse sensum inanitionis, & cur. 187
Naturalia quot numero. 276
Naturalia quomodo nonnaturalibus adaptentur. 276
Naturalis res quomodo etiam nonnaturalis sit, & præter naturam. 276
Naturalem vim ad alias partes ab hepate non trasmitti, quàm ad venas contra medicos Haly sequutos. 71
Naturam non patisubitas mutationes, sed temporaneas. 326
Naturalia instrumenta quomodo ab animalibus differant. 71.72
Naturalis spiritus num detur. 71
Natura quomodo omnium sit medicatrix. 344
Naturam solam coquere, sed & medicamentaper quandam communionem: & quomodo. 365
Necessitas qua intelligenda, & cur tertia non est conditio in causis adhibenda. 285
Necessariorum necessariam esse demonstrationem. 95
Necessitas in arte qua. 17
Neutrum medij transitus non esse omissum à Gal. 39
Necessariam quotulex ex Arist. 274
Nerus in quas partes non inseruantur. 72
Neotericos falsò tumorem omnem morbum dixisse. 231
Neruos non sentire & ob id sensus vehementiam non percipere vt Aristotelici. 391
Neutrum vt nunc num detur tertij significati. 38
Neutrum simpliciter num detur, & quomodo. 38
Neutrum corpus an detur. 39
Nerui sensitiui cur meliores. 84
Neruorum septem paria, & eorum exortus. 153
Neutrum corpus quid & quotuplex & quomodo intelligat Gal. secundum varias sententias. 34
Neutrum vt nunc quid. 35
Neutrum multum & semper quid. 35
Neutra corpora qua media sunt transitus, esse duplicia & qua. 238
Neutrum corpus quo ad actiones quid. 62.
Niger oculi color ex quibus fiat. 119
Nocumenta qua ex retentione seminis in viris, & mulieribus. 312
Nocumenta exercitij intempestiui. 294
Nonnaturalium causarum numerus sufficiens quomodo habeatur ex virtutibus. 277
Nothus seu auster ventus quis. 117
Nutrimentum quod. 283
Numeri errata qua. 101
Nutrimentum quomodo simile, & dissimile. 322
Numerus quid indicet apud Gal. 373
Naturam vias semper materiebus inuenire & quomodo. 421
Natura & temperies cuiusque cur ignoretur. 480

O

OBstructio ex lentis & crassis humoribus quibus oppiletur, & Argenterij error contra Gal. 401
Obstructionem in pulmonibus non nisi esse ex causis humoribus contra Argenterium & alios. 407
Oculi quis. 231
Oculos habentes prominentes procul cernere non posse 54
Obiectum exacte paruum percipere num sensus perfectionem inducat. 55
Obliuio quomodo indicet frigidam cerebri substantiam, & fluidam, & in quibus. 93
Obliuio quid indicet. 143
Oculus niger, quanto nigrior, tanto humidior. 130
Oculus medij coloris num meliùs videat. 133
Oculi humidi qui, 53

INDEX.

Oculus glaucus tanto ficcior, quanto magis glaucus. 187
Oculi partes quæ, & quot. 132
Oculum nigrum quæ, & quot efficiant. 129
Oculorum tres humores qui. 129
Oculum ex se lumen non habere, sed ab extrinseco lumen suscipere. 131
Oculi cuius nam temperiei. 132
Oculi partes quæ, & quot. 160
Oculorum colores. 128
Oculorum musculi quot. 125
Oculum glaucum quæ, & quot efficiant. 129
Odoratus vt fiat, an requiratur vt euaporatio perueniat ad organum, an vero fiat per speciem. 107
Odorabile ad certam distantiam vsque positum speciem multiplicare, & sentiri. 108
Odoris species aere est subtilior. 108
Odoratus instrumentum quod verè. 258
Odor obiectum odoratus, & quæ eius substantia ex Platone. 258
Oculi puritas & sinceritas cur. 53
Oddi sententia propria de tribus doctrinis. 9
Oleum cur Galenus prohibeat in vulnere carnoso, sed probet in nerui punctura. 393
Optnio propria de speciebus sanitatis, & aegritudinis. 58
Oedema quod, & eius causa. 232
Operationem tripliciter læsi, & quomodo. 371
Operationes non esse vniuersalium, sed singularium. 288
Opposita euacuatio, siue diuersio quæ dicatur. 425
Olfactus excellentia quæ. 54
Olfactum pessimum animalium habere hominem, & quomodo intelligendum vt saluetur Auer & Arist. 84
Operationum læsio an indicet membrum ægrotare. 206
Oppositorum quorumcunque non esse causas oppositas. 180
Operationem esse motionem effectiuam. 339
Operatio quomodo meatus dilatet. 339
Operationum signa quæ à principijs originem trahunt quæ in præcognitione. 265
Operationes num sint de substantialiter inhærentibus. 48
Operationum virtus quæ. 52
Operationum virtus quæ. 127
Operationes num sint perfectiores in temperato, an vero in intemperato. 52
Os ventriculi cor à veteribus nominari. 224
Ossa cur facta. 72
Ossa num sentiant exceptis dentibus. 73
Ossa colatoria quæ in naso. 258
Ossa fracta, & caro diuisa quomodo inuicem in cura distinguantur, & consentiant. 388
Os ventriculi roboratum & adstrictum superflua deorsum pellere. 332
Ossa non indiguisse neruis. 72
Ossa cur non coeant, sed callo agglutinentur. 386
Ossa quæ in corpore. 388
Ossa fracta cur dolorem inferant, cum non sentiant. 230
Ossa leuiganda quibus. 415
Ordo duplex in doctrinis, & his quæ in doctrinis. 8
Organice partes cur, & quæ. 28
Ordo inter ea quæ sanitatem efficiant. 343
Obstructio quæ. 372
Ordo temperierum quoad breuitatem & longitudinem vitæ. 177
Ordinem curandi quę medicum auertunt. & quod. 372
Organum bifariam diuidi, & quomodo. 300
Organum à toto seiunctum cur vniri non possit. 300
Oris ventriculi affectus qui. 219
Oximel cui prosit affectus. 330
Oximelis multiplex confectio. 331
Olei rosacei vis, 328

P

PArs imbecilla quomodo præseruanda. 333
Partium triplex vtilitas. 76
Partes corporis licet per venas nutriantur, non tamen virtutem aliquam suscipiunt. 73

Partes quæ maiori venarum aut arteriarum copia eguerunt, & è conuerso, & cur. 73
Partium corporis humani quadruplicem differentiam. 69
Particularia quomodo habeantur. 17
Parenchyma quid. 73
Partes spermaticæ cur abscissæ non regenerentur, & Argenterij error. 342
Passionis nomen quando. 349
Parti implantis abscissa cur viuat. 381
Pars cuique quæ debetur sanguinis missio, siue ea apta sit ad suscipiendum, natura, siue materia fluat, siue fluxa sit. 424
Partes quomodo exercendæ & quæ. 296
Parte ex vna non esse dijudicandam temperiem totius 174
Partes intra corpus quomodo cognosci possint & quæ non. 201
Partes quibus in vnum deducantur. 381
Perfectionem dupliciter capi & pro motu & pro fine, & quomodo. 363
Permutatione duo mexime perpendenda & quæ. 324
Peccatum in numero esse partium organicarum, & simplicium, & quomodo corrigatur. 341
Perfectæ qui cernant. 127
Perfectio in quo consistat. 337
Pinguedinis generatio quomodo. 340
Picrocholi qui. 203
Pilis cur careat pectus cordis frigidi & sicci. 150
Pilorum generatio quæ secundum Galen. 96
Picatio quæ, & quando ea vtendum. 333
Pigri qui, & tardi 55
Pilorum colores qui, & eorum causæ. 97
Pilorum vtilitates quæ, & quot. 98
Pilos non esse animatos contra nonnullos. 98
Pilorum nuditas cur non adest in corde calido, & sicco, vt caluitium in capite calido & sicco. 146
Pinguedo quomodo à carne congeletur, qua calida est. 17[illegible]
Pituitæ naturam ad cultum morum nil facere. 55
Pili cur non nascantur in interna parte manus, & inferna pedum. 100
Pinguedinis materia & quomodo fiat. eodem.
Pinguedinem a frigido generari. 165
Phlobotomiam non solum morbo sed & causis prodesse. 366
Philosophiam intelligendam non solum veram sed in vniuersum quasq; disciplinas. 151
Præseruatiuum cum curatiuo & conseruatiuo non confundere Gal. vt falso censet Argenterius. 486
Præstantiam partis non indigere adstringentibus, rationes Argenterij, & solutiones. 476
Plenitudo totius causa & radix omnium malorum. 422
Propè & longè idem esse, & quomodo. 494
Phlegmon quod & eius causa. 332
Phrenitidem esse morbum calidum, & siccum, & ad practicas actiones valentissimum. 52
Platonis placitum de dolore quomodo intelligendum. 333
Plantæ quæ fronde perpetua virent. 99
Pleuritidis signa quot, & quæ. 226
Pleuritidis signa quot, & quæ. 48
Plorantes cur acute loquuntur, ridentes grauiter. 199
Pluuia ex quibus. 117
Plumbeo vase abstrahendi modus valde detestandus, & cur. & quis bonus. 375
Potionis circa appetentiam quæ symptomata. 219. & 220
Potus voluptas quomodo corrumpatur. 385
Polycleti statua quæ. 176
Potus duplices, & qui. 283
Potus, calidus cur non remoueat sitim, vt frigidus. 190
Pomilionis forma quæ. 83
Ptissana hordeacea cur febrientibus exhibeatur. 417
Ptisi laborantes quando picandi, & cur. 334
Præparationes materierum sunt causæ longitudinis & breuitatis vitæ ex Auerro. 277
Præseruationem & curam contrarijs auxilijs effici. 322
Principia non esse corpuscula seu atomos vt voluit Epicurus. 308
Procathartice, causæ occasiones aliarum quomodo sint. 284
Problematis Aristot. de corporibus commensuratis, & incommensuratis solutio.

tio. 67
Principia medica essendi, non cognoscendi quomodo probari queant. 354
Prognostica signa quæ salubria insalubria & neutra. 41
Prudentia, & ars circa quæ. 17
Proportio libri ad reliquos. 4
Progressus duo in his quæ nostræ potestati subiiciuntur, & qui. 7
Progressus duo in arte medica qui. 8
Prohibentia damnum ex ablutione capitis calidi. 107
Principia orta, & orta principium bene vel male se habere num indicent. 87
Primo quid & per accidens. 195
Propria sententia de signis rememoratiuis. 45
Principes actiones animales quot. 207
Principia & orta non esse vt radices, & quomodo. 69
Priuatio essentialiter sensu comprehenditur. 51
Proprietates individuorum ex Auerroi ignorari, & cur. 65
Proprietates nonnullas esse indicibiles. 210
Principales partes quomodo cognoscenda. 76
Prudentes qui. 55
Pueri & fœmina cur vt plurimum vocem obtinent acutam. 198
Puris in generatione duas concurrere calidi tates, & quomodo. 364
Puerorum ossa cur quandoque coeant. 387
Pueri an iuuenes citius sitim incurrant. 194
Pueri amentes quando fiunt prudentes, & cur. 140
Pulmonis caro interna non sentit, & cur. 140
Pueri, & mulieres cur prompte lachrymentur. 125
Pulmonis tabes quæ. 328
Pulmonis excrementa quomodo pituitosa. 192
Pulsus velociores & frequentiores cur sicut contrarij. 142
Promptitudo ad actiones quomodo signum cordis. 140
Puluilli qui, & quando eis vtendum. 383
Pulmonem cordi inseruire. 170
Pulsus motus num sit ab anima, seu anima virtute, an vero à sanguinis ebullitione. 136
Pulsus in corde calidiori non semper magnos esse, & cur. 135
Pulmonem mediate sitim efficere, & quomodo. 189
Pulsus generationis tres esse causas. 136
Pulmonem calidum habentes quomodo circa thoracem sentiant caliditatem. 190
Pulmo cur non moueatur perforato thorace. 139
Pulmonem non esse membrum principale. 191
Pulchritudo vera in quibus consistat. 51
Pulsus cordis affectus indicare. 212
Pullus magni in corde calido & sicco cur. 146
Pulsus demonstratio, & diffinitio ab ea situ tantum differens. 2
Punctura foramine occulso cur acutius sentitur. 392
Putredinis diffinitionem malè ab Argenterio redargui: & quomodo intelligatur. 358
Putredo duplex in corporibus. 122
Putredini quæ subijciantur corpora. 177
Putredinis duos esse modos ex Aristotil. 358
Pythagoræ dictum de coitu. 303

Q

Qualitates omnes non æque actiuas & in agendo efficaces. 322
Qualitates cur effectiuæ. 170
Qualitatum quatuor vsus. 200
Quæstiones mittendæ quæ circa animæ affectus. 282
Quies quomodo alteret corpus. 279
Quiete indigere corpora, quæ ad melius trãsferuntur. 319
Qualitates primas esse effectiuas. 36
Quantitas organorum ex quantitate simplicium dependet. 50
Quantitas quomodo primo organicis conueniat & non simplicibus. 67
Qui procul cernant, & qui non. 53
Quorundam rationum confutatio, qui signa ex pulsibus certiora, quàm quæ ex vrina dixere. 269

VENEZIA VENETO

INDEX.

R

Rationalis anima vna essentiai, sed multiplex quoad virtutes. 92
Rationum Dioclis aduersus Gal sententiam solutio. 247
Ranca vox qua, & eius causa. 197
Raritas multiplex. 177
Rariora corpora causis inteinsecis magis resistere, densiora vero externis, 64
Rationum Trusiani solutiones de attractione medicamentorum. 412
Rationalis animæ operarionem ex cogitatiue actione pendere. 88
Rationalis animæ partes. 17
Rationalem animam esse in cerebro, vt in domicilio, 99
Rationi opitulatur irascibilis, non autem concupiscibili, & cur. 140
Ratio à destructione antecedentis ad consequentis destructionem quando valet. 273
Rationis species quot, & quæ præcipuæ. 2
Rectitudo in euacuatione quotuplex: & quando vnam aut aliam efficere debemus. 425
Regionum variarum temperies varia qua. 103
Rememoratiua signa qua, salubria, insalubria, & neutra. 41
Regionem, & complexionem calidam, & siccam facere, ad præseruandum à putredine. 177
Rememoratiua num spectent ad medicinam. 45
Remedia duo pro educendis quæ in pulmone, & pectore continentur. 406
Recessus caloris ad cor, ex Auerr. & cur. 109
Recessus in frictione ad durum, quàm ad molle sunt tutiores, & cur. 296
Retentricis facultatis functio in quibus consistit. 218
Repletio capitis ex quibus, & in quibus. 107
Repletio duplex, & quæ. 406
Regula qua cognoscuntur effectus, qui a pluribus pendent causis. 204
Res non naturales sub quo necessarij significato comprehendantur. 274
Resolutione quando vtimur in curatione. 372
Resolutio & compositio qua, & quotuplex. 7
Respirationis magnitudo quando. 135
Resolutiuam doctrinam non esse diuisionem. 7
Respirationis causæ tres, 314
Reuulsionem non esse per maximam intercapedinem contra nonnullos. 425
Retentricis facultatis in ventriculo symptomata quæ. 221
Rhetorica rationes quæ. 2
Rigores quomodo eueniant mulieribus & viris. 292
Rosacei natura quæ. 219
Ructus quis, & à quibus potentijs proueniat. 222
Ructus multiplex. 223
Ructus & flatus origo. 253
Rustici cur non sentiant magnam oblectationem in coitu. 309
Rustici cur praue sentiant. 58
Repercutientia quæ prohibeant. 431
Ratiocs Argenterij contra Galen. de principatu hepatis & solutiones. 476
Rationes Argenterij contra Argenterium de diuersione, & deriuatione, & solutiones. 491
Reuulsionis quot conditiones, & quòd distinguuntur à conditionibus deriuationis. 493
Rara, & laxa, pressa, ac densa quæ partes. 437
Rabies in canibus qua, & quomodo signatur, & in quibus. 487
Rectitudo lateris in neutrii corporibus quo ad euacuationem seruatur præcipua. 491

S

Salutis vel mortis signa esse media inter certa & infida. 268
Salutis signa quo tempore apparent. 268
Sanguisugarum extractio quæ, & quando. 433
Sanguinis euacuatio diuersis ex causis. 218
Salsæ generatio, & causa. 256
Sanguinis corrupti aquosi in hepate inditia. 214
Saturitas propria, & quæ impropria. 301
Sanguinis qualitas quæ ad sentiendum, &

INDEX.

& intelligendum. 53
Sanitatem quæ conseruant. 89
Salubre optime, & ægrum quomodo sint termini maxime distantes. 67
Sanitatis latitudinem in tres partes diuidi, & quas. 67
Sanum vt nunc, & salubre vt nũc idem non esse. 33
Sanitatem optimam esse in latitudine sanitatis contra Trusianum. 66
Salubre semper quid. 27
Salubre multum quid. eodem.
Salubre nunc quid. ibidem.
Salubre & insalubre quæ. 27
Sanum quid intelligendum. 27
Sanguinem in hepate generari, vt spiritus in corde. 144
Salubre multum quomodo sit salubre semper. 30
Sanitas magnam obtinet latitudinem, & quæ. 26
Salubre simpliciter quid 28
Sanum seu pinguedinem non omnio necessariam ad hominis structuram, neque simplicem, ac similarem, vt & reliquas partes. 340
Salubris multum diffinitio. 28
Sanitatem & ægritudinem in tribus naturis consistere, & quomodo. 59
Salubre semper quomodo sit salubre nunc. 30
Sanatiua pars cur præstantior, & dignior curatiua contra Argenterium. 271
Sanguinis missio quomodo euacuet humores putrescentes. 366
Sanitas quomodo morbo non sit contraria. 354
Sanguinem prius alterari, mox putrescere vt & vina 381
Sanguinem non reperire extra venas præter cor, & torcular, & extra eas effusum in grumum verti. 405
Salubris semper diffinitio. 31
Sanorum corporum distinctio. 40
Sanitas cur cognoscenda. 41
Semen vitiari ac veluti veneni vim obtinere aduersus Argenterium. 312
Senibus pueris, & à morbo leuatis cur venus interdicenda. 312
Senes cur imprudentes. 140
Sententia illorum, qui febrem non esse cordis putarunt, explosa. 357
Sutura mendosa quæ. 83
Semen an à toto corpore decidatur. 189
Sensus non decipitur circa proprium obiectum tribus seruatis conditionibus. 48
Secundum accidens bifariam nominari. 266
Sensus communis quis. 91
Sedes affecta quinque modis deprehenduntur. 202
Sanitas quomodo subiectum. 18
Sanitas quæ simpliciter à medico contemplatur. 23
Salubre simpliciter quid. 21
Sanum & ægrum an diuidatur in simpliciter & vt nunc. 35
Sanitas simpliciter & optima duplex, & quæ 22 27
Screationis varia species. 228
Scientia circa quæ. 1
Sensationem rei tristis præcedere appetitum fugiendi vel expellendi, nocuum. 206
Seminaria vasa duplicia. 71
Secundum quid tale quid. 21
Sensoria quatuor in cerebro variari, vt & varia sunt eorum obiecta. 258
Sensus communis & phantasia idem. 92
Senes quomodo reponuntur sub neutris conualescentia. 241
Senes quando vtantur diureticis. 367
Semen quid ex Arist. 308
Schyrrus quis, & eius causa. 232
Sensuum non esse sensum, & sensibile positum supra sensum sensationem non efficere ex Arist. 190
Simplicitas & stupidias à sanguine fit. 56
Scytharum vsus circa venerea. 308
Singultus quis, & à quibus potentijs proueniat. 221
Sensus acutus in ore ventriculi quis. 209
Signa quomodo salubria, ægra, & neutra dicantur. 240
Signa neutra triplicia, vt tria eorum sunt significata. 238
Signa quoad certam infidamvè præsentionẽ quomodo noscenda. 268
Signa ex excrementis cur coctionis sit & cruditatis, non autem salutis vel mortis. 266
Sibillus, quis in auribus. 260
Signa functionum, quæ sunt ex his, quæ ex se gubernãtur, sed à principijs derivationes habent, quæ quoad præcognoscendã 263

INDEX.

Signa prognostica non sumi, nisi per accidēs, ex his quæ innatam tantum virtutem habent, pariter ex excrementis. & quomodo distinguantur. 566
Semen non esse partem animæ & corporis vt Epicurus vult. 308
Signa ex membris præcipuis maximam ad præcognoscendum vim obtinere: & cur. 265
Signa salubrium & ægrorum habere vnam tantum relationem sed non neutrorum. 202
Signum respectu vnius potest esse neutrum, respectu alterius ægrum. 239
Scopi alij non possunt reduci ad causam sine qua non contra Trussia. & cur Galen. ad causa sine qua non ibidem egit. 395
Semen genitale copiosum gignentibus cum imbecillitate oris ventriculi & aliorum symptomatum si coeant, quomodo præcauendum. 334
Sententia illorum esse veram, qui amorem ex sanguinis vniformitate esse voluerunt 310
Senis corpus cur non reiuuenescat. 324
Sermonis materia quæ. 197
Semina frigida cur diuretica sint. 367
Signa quomodo veritatem habeant. 105
Signa à veteribus cur prænuntiatiua dicantur. 42
Signa ex sensitiuis & motiuis quorum sunt. 88
Scientia propriè quæ. 16
Signa ex tumoribus quomodo hauriantur. 232
Sententia varia de tribus doctrinis cur nata sint. 6
Signum dari aliquid certum prædictionis salutis & mortis, & quomodo. 268
Signa quando est tempus cibandi. 181. 189
Signa ex vrina ex quinque potissimum constare 245
Signa quæ secundum seipsum cerebrum. 18
Signa decidentia, & conualescentia distincta. 241
Signa ex expulsionis materia per sputum modo quæ 128
Signa calidi & sicci cerebri posita ab Aui & Auerr. non tacta ab Galeno. 114
Scopos tres in morbis complicatis adesse posse, & quomodo his ordine sit satisfaciendum. 391
Singularium cognitio quid pariat. 18
Sitis naturalis & præter naturam quoad causas quomodo distinguuntur. 194
Similes à similibus bene effici sicut contrarias ad contraria, & quomodo intelligendum. 116
Sitis causa quæ 181 184
Signum idem esse prognosticum demonstratiuum, & rememoratiuum, & quomodo. 46
Sitis ex pulmone quomodo dignoscatur distincta à siti ventriculi. 190
Signum cordis calidi & humidi valde quod 148
Sacrificationes per cucurbitulas, & sanguisugas, & huiusmodi quando admouenda, & quando non. 432
Signa virtutis & potissimum expulsibus non esse certiora, quàm quæ ex vrina, & cur 269
Senes non esse reponendos sub conualescentibus nonnullorum positio, & ipsius destructio. 496
Scalpellus quis. 481
Situs est genus & species morbi; & quomodo. 484
Situm capi dupliciter & quomodo. 474
Similia duobus esse modis. 126
Singulares causæ ad artem non spectant. 275
Siccitas est lima caloris. 184
Signa calidi cerebri. 104
Similia exquisitè à similibus ad vnguem seruari. 288
Simpliciter tale quid. 21
similia num similibus conseruentur, & quomodo varij loci intelligantur. 288
signum quo distinguitur affectus aspera arteria ab eo in leuibus arterijs. 228
similia dupliciter secundum Montanum, & quæ. 321
sitim quæ sedans factam ex pulmonis caliditate, & quæ ex ventriculi caliditate 191
signorum genera partis affectæ quomodo ad quatuor reducantur. 230
sicca melius sonare, quàm humida 195
signa ex substantialiter inhærentibus in cerebro non lumi, & cur, contra Curtium & alios. 79
signorum quinque genera, quibus cerebri temperatura noscuntur, & quæ. 78
situs in coitu congruus, & malus. 302
sicco temperamento esse noxiam venerē. 166

INDEX.

Situs optimus in quibus consistat. 50
Signa corporum salubrium semper à quibus sumantur. 10
Singularia non cadere sub arte, & quomodo. 25
Signa dari à substantialiter inhærentibus & certa, & quomodo 49
Signa optima constitutionis qua, & ex quibus sumantur 47
Sitis obiectum, & immediata causa qua. 192
Signa quomodo veritatem dicant. 171
Signa à substantialiter inhærentibus an certiora sint operationibus. 48
Simplicibus particulis primo temperatura debetur. 28
Simplices partes qua. & quot. 28
Signa sunt ea ex casibus minus sunt certa, quàm ex substantialiter inhærentibus, & operationibus. 48
Singultus quando malum. 223
Singultus num motus sit ventris vomitu vehementior, & qua Auicen. contra Galen. 224
Signa calida & sicca intemperiei tempore decrementi. 172
Situs ventriculi, & quomodo potest peccare. 202
Signum stabile ex iuuantibus & ladentibus non haberi, & cur. 21
Signa diuersitatis causarum in crispitudine pilorum. 99
Siccitates quatuor, & totidem humiditates quæ, & quæ sanentur, & quæ non 175
Signa at aliquid dicuntur. 41
Sicco stomaco multa humectatio cur ingrata. 79
Singultus duabus ex causis. 222
Signa in corporibus sanis à quibus sumantur & à quibus non. 47
Similarium partium generatio. 174
Somni non dari causam finalem, vt Argenterius sentit. 302
Somnum concoquere & quomodo. 280
Somnus longus quos effectus producit 281
Sordities duplex crassa, & tenuis, & sic quod cunque excrementum ex Gal. contra Argenterium, & ipsius solutiones rationum. 397
Somnus quomodo finis sit. 302
Somnus, & vigilia cur in corpore temperato sunt mediocres. 302
Somnus ad quam horam diem extendatur. vt non noceat. 304
Solidas partes non putrescere dum viuunt. 399
Soluta vnitas quibus ex causis fiat. 255
Somni breuiores à quo 109
Soluentia num cum acribus in clysteribus immiscenda. 402
Solutioni continui ex qua cur Gal. nõ tradat auxilia 347
Solertia qua. 89
Solertiam ad intellectum pertinere. eodem
Solertiam attinere ad cogitiuam, qua non solum circa particularia, sed & vniuersalia discurrit. 90
Solida corporis partes ac prima nullo modo possunt fieri humidiores. 175
Somnus cur quocunque tempore non est prosicuus, sed nocet vt diurnus. 304
Sonitus quis in auribus. 260
Solers qui. 89
Somni demonstratio, & diffinitio potissima. 1
Sorditiei qua sint auxilio. 397
Somni causa, & quomodo efficiatur. 108
Somnus, & vigilia animalis passiones. 109
Somnia ex quibus fiant. 117
Somnus quis. 280
Solenis oraculum quid. 1
Spongiarum natura qua. 437
Spiritum animalem anima primum instrumentum. 90
Spiritus in corde detineri calidos, & conuenient refrigeratione conseruari. 190
Spumosa materia eiaculatio cur delectationem pariat. 309
Spiritus cohibitio quomodo meatus dilatet. 339
Spiritum vitalem non esse vehiculum virtutis à corde. 70
Spiratio difficilis ex quibus causis 210
Spacium inter vnum & alterum ceitum haberi ex tribus conditionibus. 313
Spiritus cohibitionem multifariam fieri, & cur 298
Spuma causa. 228
Splenia qua, & cur vtebantur eis. 390
Splenijs cur medici varie vtantur. eodem.
Spinalis medulla qua, eiusq; ortus, & quibus conflet. 141
Spiritum visuum esse radium & lucem. 131
Sputi differentia, & causa, & quomodo ex eo signa habeantur. 227
Species odorabilis non habet contrarium 108

Spinales dorsi qui. 141
Spirituum claritas cur. 53
Sternutamentum quid, & cur à natura factum. 253
Stephani historia, quòd non laborarit hepatis abscessu, & quomodo medici decepti sunt. 213
Stomacus siccus cur non sitit celeriter. 179
Status triplex inaequalis corporis. 37
Stella, & alia corpora caelestia cur prudentissima. 111
Sternutatio qua, eius causa. 222
Substantia, qua intelligenda. 12
Suffusio qua. 482
Substantia calidorum medicaminum duplex & qua. 436
Sutura capitis quot, & quando deficiant. 81
Sutura coronalis qua. eod.
Sudoris multitudinis causa. 247
Sudor quis, & num à toto genere praeter naturam. 246
Suctio à frigido quid efficiat. 181
Sutura quando vtendum. 382
Sudor quomodo ab vrina natura differat, & à generationis modo. 246
Suppositiones quae medica. 354
Sutura cur in capite constructa sint. 82
Supercilliorum, & palpebrarum pili. 98
Subiecta caloris innati, & extranei qua. 148
Superfluitates per qua loca expurgentur cerebri. 95
Superfluitates à cerebro descendentes, quid pariant. 110
Suturarum triplex differentia, & quomodo eis vtendum. 383
Superfluitates omnes num sint pauciores in cerebro calido, quàm in temperato. 107
Subethsara qua. 117
Syrupi quomodo concoquant. 489
Symptomata triplicia esse, & qua. 205
Symptomata, quae sequuntur somnum diurnum, & qua vigilias diurnas. 280
Symptomata retentricis, & expultricis ventriculi confundi, & quomodo. 224
συμπτώματα *& pro accidentibus in sanis vsurpari.* 47
Syncope qua. 77

T

TAuri historia qui post castrationem unecam impleuit. 71
Tardi ingenio qui, & qua ex causa. 89
Tactus bonitas aliorum sensuum bonitatem & perfectionem indicat. 53
Tactu nullus est certior index. 166
Tactilium nullus index sensu tactus certior est. 176
Tactum tripliciter ladi & quomodo. 262
Tactus & gustus medicamentorum facultates certissime dijudicant 355
Tactus quomodo discernat facultatum distinctiones. 355
Temperiem exquisitionem facere ad perfectionem sensum, sed non acrierem. 392
Torcular quod in cerebro. 408
Temperatura quibus comparanda. 133
Temperies calida & humida conuenientissima coitui. 301
Tempus commodum & incommodum coitus. 300
Tendo seu corda ex quibus. 170
Temperatum corpus in intemperatis regionibus non gigni ex Gal. 102
Testes cur à natura facti ex Aristotelis sententia. 71
Testibus subministrare vasa seminaria. 71
Temperatum num plus resistat causis morbosis quàm intemperatum. 64
Testes non concedi inter membra praecipua, & cur. 76
Testes cur cordi praestent. 76
Tempus, seu occasio temporis an tertia sit indicatio, & quomodo. 286
Tempus commodum, & incommodum exercendi. 294
Temperatum corpus tantum appetere, quantum concoquere. 52
Temperatum corpus non semper esse mediocre inter paruum & magnum, & cur. 51
Temperati hominis actiones in tabellam redactae. 53
Tenuis vrina cur. 245
Temperatura qua. 27
Tentio qua. 235
Temperato corpori cur tanta sit coctio, quantus appetitus. 301
Temperato corpori ob aerem sudor quomodo acci-

accidat. 293
Temperato corpori frictiones quæ. 268
Temperatos non esse melancholicos. 55
Temperatos rarò nasci. eodem.
Tenuis substantia quæ. 89
Temperatum corpus exacte non esse dijudicandum, sed ex æquabili temperamento. 51
Temperierum diuersarum diuersi cur eundem cibum appetunt. 188
Temperatura contracta ex consuetudine quæ, & quomodo à naturalibus differunt. 176
Temperatum corpus non egerere præsidio. 52
Totius ex signis quando est concludendum de tota parte. 174
Timidi qui 139
Thoracis amplitudo quibus & cassis. 140
Thorax hispidus cur, & præsertim pectus. 140
Thermarum vsum male adhibitum à medicis. 328
Thopicæ rationes quæ 2
Thorax quid, & quid in eo contineatur. 225
Thoracis affecti signa quæ. 225
Trusiani sententia de causis pulsus explosa. 136.137
Trasposito quando fienda. 344
Trusianus quid sentiat de motu dilatationis & constrictionis pulmonis. 138
Transpiratio per cutim duplex, & quomodo morborum causas euacuet. 368
Trusianus contra Galen. quòd medicamenta ex forma attrahunt, non autem ob similitudinem 410
Trusiani rationes aduersus causam oblectationis ab Aristot. Plat. & Galeno traditam, & earum solutio. 310
Trusianus de dentibus, & eius sententia explosa. 392
Tractationis modus quomodo distinguatur in præseruatione ab eo in curatione quoad derivationem, & diuersionem. 491
Trusiani de doctrina resolutiua expositio explosa. 11
Trusiani expositio de vnguibus explosa. 75
Trusianus carpitur, quòd primum esse legendum librum Techni autumet. 13
Trusiani sententia de speciebus sanitatis & ægritudinis. 28
Trusiani expositio explosa de salubri vt nunc. 29
Tremomeres cordis plures causæ. 211
Tumorem quadrifariam esse. 420
Tumorum species quæ. 232
Tumoris diffinitio quorundam mala. 231
Tunica quot oculorum, & quæ. 187
Tussi materias è pectore educi, & quomodo. 406
Tussi depravata actio eodem.
tusses aridæ quæ. 226
Tussis & vomitus non eundem esse motum. 226
Tussis quæ, & causæ. 226
Tumoris generatio, & quando morbus, vel quando symptoma. 231

V

VEntris humiditas multiplex, & quæ. 193
Ventriculi partes duæ, eorumq; officium. 216
Ventriculi motus depravati qui, & à quibus. 218
Ventriculi apostematis signa & causæ 222
Ventriculi figura, & quomodo peccare potest. 202
Venter humidus quomodo ladi magis potest ex potu superabundanti. 179
Ventriculi quatuor virtutes, & quomodo 188
Ventriculus cur & similia, & contraria appetat. 188
Ventriculi superiorem partem debilius concoquere. 218
Venti generatio quæ 99
Ventriculi partem inferiorem quatuor virtutes habere. 217
Venæ sectio quæ habeat locum trium sectionum. 420
ventriculus num vero chylo nutriatur. 186
ventriculi diuersi motus à naturalibus facultatibus producti qui & quot. 211
venter quando non amplectitur cibum 218
venena, & alexipharmaca quomodo totum corpus alterent. 70
vena cur à corde non oriantur 70
ventriculi affectus varij, & qui. 217
ventriculo quæ adiadeant. 187
vena qua secetur in pleuritide, & quantus sanguis trahendus ex Hippo. 367
vena sectionem in quatuor genera distingui

INDEX.

& qua. 424
Ventriculi imbecillioris & acuti sensus symptomata. 388
Ventrem qua roborent. 329
Veterni potius, quàm naturalis somni causam esse eam ab Arist. traditam. 380
Ventriculo calido, & capite frigido qua auxilia fluxus. 330
Venus quomodo ex pituita morbis vtilis sit, vt Hippocr. & Arist. 311
Ventrem astrictam cum ore ventriculi imbecillo ac nauseo quomodo præseruandam. 312
Venerem ex spuma natam apud Hasiodum mystica scribentem. 309
Ventriculo ei male affecto quomodo præstari poterat emendatio. eodem.
Veneris motus quis esse debeat quoad quantitatem continuam, & discretam, & qualitatem. 313
Ventriculi situs, figura, & magnitudo qua, & quomodo euarietur. 344
Veritati inquirendæ qua & quot requirantur. 2
Venena quomodo mutent naturam. 279
Venti ex quibus fiant. 116
Venerem non esse noxiam calidis & humidis. 166
Venus est in tribus animi affectu, exercitio, & inanitione, & quomodo. 309
Venereorum tractatio cur à Galeno instituatur. 307
Venus quibus proficua, & quibus non. 309. 311
Via doctrinæ, & maneries disciplinæ qua, & quotuplex. 6
Via cognoscendi num actio sit voluntaria, an naturalis. 119
Via doctrinæ pro dignoscendis medicamentorum facultatibus. 356
Vini natura, & quod vini genus senibus & conualescentibus tribuendum. 498
Vituli & vaccæ cur grauius sonent, tauri autem acutius. 158
Vitrei humoris defectus quid pariat. 261
Virtutum robur cur seruetur in quibusque membris, & cur non æque in omnibus. 478
Viscosa excrementa differre à crassis, & quo modo pariant diuersos morbos, & varijs egent auxilijs. 407
Vinum album aquosum quando exterius, & quando interius exhibendum. 368
Vitiorum in situ emendatio qua. 344
Victus varijs affectibus proficuus quis. 332
Vina qua acescant, & qua non. 183
Vigilia est finis per se, somnus vero per accidens. 303
Videre procul, & multas differentias visibiles percipere in summo esse non possunt, & cur. 53
Vngues & pilos in mortuis augeri. 98
Virtus sensitiua & motiua à cerebro per neruos quomodo transmittatur, & quomodo spiritus sit eius vehiculum. 69
Visibiles vt plures differentiæ percipiantur, sex conditiones requiri. 53
Virtus attractiua in pilis secundum Auerr. 98
Virtutes in cerebro quæ cognoscitiuæ. 94
Virtutes triplices in individuis reperiri, & quas. 65
Viscositatem non esse in vapore, vt sentit Auerr. contra Gal. sed in cute. 97
Virtutum in cerebro ordo, & organa qua. 92
Virtutes in cerebro esse tres, Gal ratio. 92
Vitalem virtutem ad solas arterias trãsmitti. 70
Vitreus humor qui, & cur. 129
Victu in salubri duo obseruari, & qua. 301
Virtus formatiua qua. 80
Vitalis num sit necessaria in membris disponens, vt sensitiua & motiua in eis suscipiatur. 74
Vinum inter ea, qua cito nutriunt. 345
Visum à splendida, & vehementissima luce offendi. 133
Virtutem sensitiuam & motiuam per neruos penetrare, & non essentiam. 69
Virtus naturalis pro caloris conseruatione qua. 137
Virtus quid indicet. 52
Vitium nil aliud esse quàm contractum affectum discrasiæ. 352
Vigilia qua. 294
Vgonem nihil habere contra Gal quod signũ complexione valde sit imbecillum. 51
Vnioni qua faciant medicamenta. 390
Vlcus a vulnere proprie distingui, & quomodo. 384
Vlcerati pulmonis signa. 230
Vnitas num sit communis vtrisque. 67
Vngues & capilli quomodo sint partes, & nutriantur, 75
Vniri qua possint, & qua non, & cur. 379
Vnitatem solutam dupliciter considerari, & quomodo scopi oriantur. 377

INDEX.

Vnctiones in morbis gallicis materias transmittere, & quomodo. 421
Vnionis diffinitio & declaratio. 379
Vnionem fieri non posse duplici ex causa 379
Vomitus materæ quot, & ex his signa ventriculi affecti. 224
Vomitus quis, & à qua potentia & quotuplex. 221
Vocem formari ab aere inspirato, & retento, vt & tussem 191
Vocem obscuram reddi a pituita, & excrementis. 192
Vomitus summa animaduersione ininiungendus. 414
Vocis magnæ, & paruæ causæ. 195
Vox magna, vel parua quando. 197. 198
Vocis magnitudinem & paruitatem per accidens naturales sequi temperies, non aduentitias. 195
Vocis materia quæ. 196
Voluntaria actio duplex. 119
Voluptatis diffinitio ab Arist tradita 310
Voluntatem nostram liberam secundum fideles. 151
Vocis affectæ signa & quotupliciter afficiatur. 229
Vocis diffinitio ex Arist. 219
Vocis diffinitio ex Aristot. & quomodo, & quibus generatur. 196
Vocis lenis & asperæ causa ex Arist. 196. 197
Vrinatum per vias morborum causas exhamiri & quomodo. 367
Vrinam prouocantibus quando vtendum. 367
Vrinam quos affectus indicet. 214
Vrina quomodo generetur. 145
Vsus & generatio dentium. 342
Vsus communis damnatur de incisione pilorum in barba, & capillis. 98
Vsus quis. 1
Vtilitates ex signis prognosticis. 46
Vtilitas ex diffinitionibus salubris, insalubris, & neutri. 39
Vulneri num licet ponere pulueres incarnatiuas, & similia & varia sententia exploduntur non recte Gal. & Auic. inteelligentes. 391
Vulnus quomodo deligendum, & quibus. 383
Vuæ passæ vtilitas, & hepati remedium optimum, & cur. 479
Vtilitas exercitij. 299
Vulnus cur vlcus dicatur. 384

FINIS.

ODDI DE ODDIS PATAVINI, PHYSICI, AC MEDICI, IN LIBRVM TECHNI GALENI

Interpretatio dilucidissima.

Praefatio de Medicinae Instrumentis.

ANNVVM hunc laborem mihi auspicaturo illud astutum excellentissimi pictoris nõ licere supra crepidam in mentẽ venit; quod quidem dum mecum identidem animo voluo, admoneor sanè, vt nullam dicendi ratione munitus oratoris professione, perinde ac bonæ Deæ Sacris abstineam, ne quod egregie facere non possum, infæliciter tentasse videar: ex illo namque Solonis oraculo, quod in templi Apollinis Delphici fronte scriptum erat, quo præcipitur seipsum cognoscere, facile colligi poterat, nihil esse, quod magis hominem dedeceat, quam vires proprias ignorare: cum itaque Medicus sim, medicinamque edocturus, ac non orator, seu oratoriæ facultati præfectus, omisso medicinæ præconio, ad ea, quæ medicæ artis propria sunt, confestim me conferam: Maxime autem vtile fore existimaui his, qui huic se arti accingunt perdiscendę si declarauero, quibus instrumentis medicinam assequi oporteat: nam quemadmodum, qui cupit artis carpentariæ finem acquirere, priusquam opus agrediatur, necesse est, vt & malleum agnoscat, & serram, & terebellũ, & alia id genus esse illius instrumenta: ita etiam, qui medicinam sibi discendam proponit, in primis, vt sciat oportet quibus instrumentis sibi sit acquirenda Proinde posthabitis Empiricorum Dogmaticorum, ac Methodicorum disceptationibus, duo ex Galeni sententia ad medicinam assequendam requiruntur instrumenta, ratio, s. & experientia, quod & Aristoteles aperte docuit, cum ait, Ex sensu memoriam, ex memoria experientiam proficisci, ab experientia vero in intellectu vniuersalis notitiam consurgere, quæ quidem notitia initium est artis, atq; sciẽtiæ: artis quidem si circa ea sit, quæ oriuntur, & occidunt, & (vt ita dixerim) factibilia sunt: scientiæ verò si circa ea sit, quæ his contraria sunt: si. n. ex Aristotele requiritur experimentum, vt vniuersalis notitia in intellectu consurgat, ratio vtique & experimentum duo necessaria sunt instrumenta, quibus artes & scientiæ conquiruntur, quandoquidem notitia hæc vniuersalis nõ nisi ratione duce artis, & scientię initium est, quam prius experientia antecedit in his quidem, qui prius artes reperierunt: subsequitur verò in his, qui artem perdiscere concupiscunt: De quibus quidem scribens Galenus libri methodi medendi, ait: Nullius artis scientiam acquiri posse, nisi metho

In separatis sermonibus.

Secundo poster. ꝓpè calcẽ.

9. meth. cap. 6. 1.

dum aliquam acceperimus per vniuersalia vocata Theoremata, vsum verò per particularia exemplaneq; n. agere possumus, quæ oportet, nisi varijs modis fuerimus exercitati in his, quæ partiatim circa ægrotantes accidunt: neque exercitationem ipsam probè fieri licet sine ipsius vniuersalis cognitione, in quo methodus consistit: nam quemadmodum qui iter aliquod facturi sunt, cruribus ambobus vicissim vtuntur, si quis verò altero claudicans solo vtatur, longo sanè tempore, & sæpe errando iter perficit. ita etiam quisquis ad finem cuius libet artis peruenire concupiscit, ne claudicet, illi duobus his, veluti cruribus aut instrumentis, methodo, scilicet in vniuersalibus theorematis; vsu verò, & experientia in particularibus vtendum est: possem etiam idipsum ex Galeno varijs in locis comprobare, verum hæc hactenus dicta sufficiant, si hoc duntaxat (quantum ad experientiam attinet) subijciamus, non esse cuique experientiæ subscribendum: neque enim aut vetulæ loquaci, aut rustico inscio, aut fori circulatoribus profitentibus se aliquod medicamentum fuisse expertos, temerè credendum est, sed illi tantum est fides habenda, qui in experientiam venit, duce vera methodo, quam Galenus & alij docuere: qua de re neque etiam ita facile credendum esse censuerim his medicis, qui se maximos expertos profitentur, quòd quadraginta, quinquagintave annis medicam artem exercuerint, nisi dictam methodum, ac viam optimè caluerint. Quòd verò ad rationem spectat, animaduertendum imprimis est, multas esse rationis species, vt scripsit Galenus. inter has verò est ratio scientiam pariens, propositionibus constans, quæ ab ipsa quæsitæ rei substantia ducuntur, quemadmodum exempli causa, si proposito quæsito nunquid somnus sit conuentus caloris intrinsecus, & naturalis reciprocatio id probaremus medio, quod in libro de som. & vigilia elicitur ab Aristotele: ea vtique esset ratio scientiam pariens, seu demonstratiua, quæ hoc modo erigi posset: Propter euaporationem, quæ circa cibum efficitur, fit conuentus caloris intrinsecus, & naturalis reciprocatio, sed somnus est propter euaporationem, quæ circa cibum efficitur: igitur somnus est conuentus caloris intrinsecus, & naturalis reciprocatio: Quæ vtique demonstratio efficietur diffinitio sola positione differens a demonstratione terminis transpositis, hoc modo: somnus est conuentus caloris intrinsecus, naturalisque reciprocatio propter euaporationem, quæ circa nutrimentum efficitur; idem etiam declarari potest exemplo sumpto ex Galeno libro de differentijs pulsuum, vbi ex propria intentione pulsus diffinitionem assignat, quæ solo situ à demonstratione differt hunc in modum: pulsus est actio cordis præcipue, deinde arteriarum, quæ secundum systolem, & diastolem mouetur a virtute vitali ob retentionem mediocritatis caloris natiui, & vt spiritus animalis in cerebro generetur. ex qua diffinitione similiter transpositis terminis, elicitur demonstratio, qua ostenditur pulsum esse actionem cordis præcipuè, deinde arteriarum. quæ secundum systolem, & diastolem mouentur à virtute vitali: est autem demonstratio hæc ob retentionem mediocritatis caloris natiui, & vt spiritus animalis in cerebro generetur, fit actio cordis præcipue, deinde arteriarum, quæ secundum diastolem, & systolem mouentur à virtute vitali, sed pulsus est ob retentionem mediocritatis caloris natiui, & vt spiritus animalis in cerebro generetur: igitur pulsus est actio cordis præcipuè, deinde arteriarum, quæ secundum systolem, & diastolem mouentur à virtute vitali: constat enim harum rationum propositiones non extrinsecus sumi, sed ex substantia, & a causa rei quæsitæ. Præter has autem rationes, & consimiles, aliæ omnes propositionibus constant, quæ extrinsecus petuntur, quarum aliæ Thopicæ, seu locales appellantur quibus

4. de diff. puls.

bus vtitur Dialecticus, qualis ea est, qua Aristoteles cor esse omnium principium probare visus est, propterea quòd in medio pectore collocatum est: quam quidem rationem non esse demonstratiuam, sed Thopicam declarat Galenus, quandoquidem simili ratione à situ sumpta concludi potest Cerebrum esse mentis, & rationis principium: cum enim quod in vniuerso est cœlum, idem in homine caput sit (vtrunque enim supremum obtinet locum) si valeret ratio, quæ a situ eo modo sumitur, consequeretur, vt quemadmodum cœlum est deorum domicilium, ita cerebrum sit mentis, & rationis domicilium: quare patet huiusmodi rationes non esse demonstratiuas, sed probabiles. Quædam verò aliæ rationes Rethoricæ dicuntur, quæ per authoritates, & exempla, & inductiones quasdam, & ethimologiam, ac nutus tentant persuadere, qualem fuisse rationem Chrysippi docet Galenus, ex qua cor esse omnium virtutum principium probat virtutum ethimologia vocis huius ἡγεμὼν: cùm enim vocem illam pronunciamus in prima eius syllaba proferenda labrum, ac mentum inferius quasi ad pectus retrahimus, ac manum ad pectus admouemus, cum nos ipsos significare volumus dicentes, ad me hoc pertinet, ego hoc tibi dico, & id genus alia: Atqui rethoricæ hæ rationes a demonstrationibus remotiores sunt, quàm dialecticæ longissime autem absunt ab eisdem demonstrationibus, quæ cauillatoriæ, & captiosæ nominantur; qualis fuit Zenonis ratio ab eodem Galeno conscripta, qua (vt referunt Diogenes Babylonius & Chrysippus) cor esse mentis, & rationis principium ostendidit hunc in modum: Vnde procedit vox, inde etiam articulata vox, & oratio ipsa: à ratione autem, & mente oratio procedit: igitur & vox à ratione procedit, quòd si cerebrum esset rationis principium, vox a cerebro emitteretur: si verò vox à cerebro emitteretur, non ergò per guttur emitteretur: constat autem vocem non ex capitis sedibus, sed ex inferioribus, ex cordis nimirum sedibus per asperam arteriam à voluntate nostra emitti, quare non cerebrum, sed cor erit rationis principium: Quæ ratio siquid probat (inquit Galenus) huic rationi ipsi respondeant, quod à voluntate nostra emittitur, à corde exit, sed vrina a voluntate nostra emittitur, igitur vrina à corde erumpit: quòd si a corde vrina exit, quò modo per penem procedit? videretur enim esse conuenientius eam procedere aut per asperam arteriam, aut per similem meatum, qui non distaret à corde, & ab eo oriretur, cuius tamen oppositum sensu manifeste percipitur: idem etiam de deiectionibus dici posset: Deprehenditur autem cauillus ex distinctione ἀπὸ præpositionis, qua Zeno vtebatur, quæ quidem præpositio pro ἐξ, & pro ὑπὸ siue ab, solet assumi: neque enim idem est dicere, vrinam ab aliquo emitti, & ex aliquo, siquidem ab aliquo vrinam emitti est tanquam à facultate, ex aliquo verò tanquam ex vase, & conceptaculo ipsam continente: Si igitur in Zenonis ratione ἀπὸ præpositio pro ἐξ assumatur, vera est oratio, quæ ait, quòd si vox ex cerebro tanquam ex vase eam continente emitteretur, non per guttur erumperet: si verò pro ὑπὸ in eadem ratione Zenonis assumatur ἀπὸ, falsa est prædicta oratio: sensus enim est quòd si vox à cerebro tanquam à facultate prodiret, nequaquam per guttur emitteretur: quòd quidem falsum esse deprehenditur ex his, quæ de vrina, & deiectionibus dicta sunt. Cum itaque quatuor hæ rationis sint species, demonstratiua, dialectica, rethorica, atque sophistica, quarum omnium naturam diligenter cognoscere debet is, qui non medicam modo, sed quam libet aliam facultatem aut discere, aut docere vult, ne Thopicam, aut Rethoricam rationem audiens, aut proponens, eam existimet ex numero esse scientiam parientium, quod multis euenire quotidie conspicimus:

2. de plac. Hippo. & Plat.

eam vtique demonstratiuam medicinæ potissimum instrumentum cum Galeno dijudicamus: is enim propositiones medicas ab ipsa quæsitæ rei substantia per se notas sumendas esse censet, ex quibus primam conclusionem inferimus: deinde ex prima secundam: & item ex secunda tertiam, quoad peruenerimus ad id, quod à principio inuestigandum propositum fuerit: Permittimus autem dialecticis rationibus vtendum esse, dummodo, vt demonstrationes non admittantur, sed aut cum sophistas coarguere, aut vt exercitemur, aut quid aliud id genus facere tentamus: Rethoricas verò non suademus esse omnino abijciendas, sæpe enim exemplis vtimur, antiquorumque authoritatibus initimur, non tamen censuerim omnibus, qui aliquid in medicina scripserunt, sine aliquo delectu esse facile credendum, sed his tantum fidem habendam esse, qui vera methodo, ac ratione nobis medicinam tradiderunt. Galenus namque de Hippocrate scriptum reliquit, se illi non vt testi credere, sicut alij plerique faciunt, sed quòd eius demonstrationes solidas esse inuenit: at cauillatorias & sophisticas rationes è medicorum scolis omnino eijciendas esse cum eodem Galeno censemus, nec non medicos illos, qui nihil aliud tota vita student, quàm vt in huiusmodi cauillamentis totum vitæ suæ tempus conterant, exsibillandos esse, explodendosque. Cæterum cum hoc anno medicam facultatem vos docere aggrediar, primo quidem instrumento ratione nempè scientiam pariente potissimum vtemur, quam cum experientia, ac longo vsu à nobis acquisito associabimus: idque potissimum cùm Galeni artem medicinalem sumus interpretaturi, in quo quidem libro tota ipsa concluditur medicina. Vestrum autem erit Iuuenes studiosissimi vt pote qui naturam vniuscuiusque prædictarum rationum ab obtimis præceptoribus perdidiscistis, vt in amplissimum medicinæ campum bonis (vt aiunt) auibus descendatis: Nec vos deterreat, quod aduersus rationales iactant Empirici, multitudo silicet philosophorum, ac medicorum discrepantium, quibus omnibus si affuisset septem illa, quæ adesse oportere ijs, qui veritatem inquirere tentant scripsit Galenus, non tam discordes fuissent: Nos verò Galenum imitati, qui natura perspicax fuit, à pueritia in primis disciplinis, ac præsertim Arithmetica, & Geometria versatus, laboris patientissimus, veritatis æmulator, vere methodicus, ac sub præceptoribus optimis exercitatus, (prout vires nostræ præstabunt) in eam methodum, quam nobis ipse reliquit, insistemus: atque omissis ambitiosis præfationibus, quæ à plerisque in cuiusque libri primordiis fieri solent, ad ipsius statim interpretationem libri accedemus: idque potissimum cum ex libri inscriptione, proœmio, atque tractatione omnia facilime ante oculos subijciantur, quæ interpretes ipsi longis enarrationibus examinare consueuerunt. Latini itaque omnes librum hunc Microtechni, hoc est, Ars parua Galeni inscribunt, quam etiam inscriptionem Haly grauissimus hercle interpres insequitur, inquiens librum hunc artem paruam nuncupari, non quidem facta ad librum methodi medendi comparatione, siquidem liber is ars magna dicitur, si ad librum in Glauconis gratiam editum compares, cum in illo quidem curatio egritudinum, seu curandi methodus diffusius, in libro autem ad Glauconem compendiosius agatur, sed ad omnium medicinæ librorum respectum, quandoquidem medicina tota omnibus alijs libris ample tradita, in hoc breui libro continetur, quod tamen libris methodi medendi haud quaquam contingit: ibidem namque non tota facultas medica, sed pars solum curatiua comprehenditur: Verum in græcis codicibus τέχνη ἰατρική, hoc est ars medicinalis absolute, nō autē ars parua inscribitur: solas enim

Primo meth. med. 4

Lib. quòd ani. mo. tē perat. sequantur.

1. Progn. 5. 6. 11. 14 me. med.

enim liber is ars medicinalis nominari promeretur, cum vniuersam in se continet medicinam: alij verò vnam dũtaxat partem, ob quam nomen etiam illius partis non immerito sibi vindicarunt. Neque putet quis in libro de constit. artis medicæ artem a Galeno doceri totam, sed potius quonam pactò ars ipsa medicinalis constituenda sit, vt clare in eo libro testatur Galenus: & ob id liber ille De constitutione artis medicæ, non sine ratione ab eo inscriptus est. Clara igitur libri est nomenclatura, nec non & eius author, siquidem Galenus quinto de tuenda valetudine se hunc librum scripsisse apertissime confitetur. Proportio verò huius ad cæteros ipsius libros (inquit Haly) nil est aliud, quàm pueri proportio ad virum perfectum, propterea ꝙ sicut in puero eædem sunt partes, quæ & in adulto, sola verò magnitudine inter sese distinctæ, sic & in hoc libro per compendium tota medicina continetur, quæ in aliis omnibus vnà coniunctis diffusius, atque longiori oratione conspicitur. Qua quidem in re Trusiani de hac proportione ratiocinationem reiiciendam esse semper iudicaui, dicentis in hoc libro totã medicinam generice, confuse, ac imperfecte admodum contineri: in aliis verò speciatim, determinate, ac perfecte magis, ut in puero, atque adulto, cum in puero tota hominis natura reperiatur, sed imperfecta, quæ demum, cum ad iuuentutem peruenit, perficitur: propterea, ꝙ clarissimè ostendetur non in vniuersũ tantum, sed & speciatim hoc in libro de attinentibus ad medicinam a Galeno pertractari, vtpote de signis corporis insalubris simpliciter, & eius partium speciatim diffuseque, alias nãq; de eis, vt & de aliis fusius non agit. Diuiditur liber hic in prooemium, atque tractationem: tractatio verò a Latinis in tres libros secatur: in quorum primo de corporibus: in secundo de inditiis, seu signis: & in tertio de causis agitur. Veruntamen diuisio hæc in Græcis codicibus non reperitur, sed vnus tantummodo liber, a Latinis, commoditatis gratia, in tres partes dissectꝰ quemadmodum & a recentioribus nostris deinceps per capita distinctus. His ita veluti iactis fundamentis, accedamus ad prooemij interpretationem.

DE DOCTRINIS, Caput I.

Tres sunt omnes doctrinæ ordine hærentes.

GAlenus hoc in prooemio ea perficit, quę præfationi conuenire solent: reddit nãque auditores benuolos, dociles, & attentos, cum declaret qua doctrina hoc in libro sibi vtendum sit, & quænam inde vtilitas proueniat. Proponit autem ad eorum declarationem, quòd tres sunt omnes doctrinæ ordine hærentes: verum quidnam per hęc verba sibi velit Galenus, & quænam hæ sint tres doctrinæ, cum variæ reperiantur opiniones, vt hæ exactius intelligantur, nonnulla prius sunt prælibanda. Sciendum itaque est, quòd vt & alij, & Ioannes Grammaticus inquiunt, doctrina, disciplinaque eadem sunt subiecto, habitu tantum inter sese distincta, sicuti via a Thebis ad Athenas, & ab Athenis, ad Thebas: actus enim, qui procedit a præceptore doctrina dicitur, & actio proprie est, quæ verò ut in discipulum recipitur, passio est, & disciplina nominat: actionamque, & passio eadem sunt subiecto sed habitu inter se distinguuntur: proinde cum actio motus res successiua, vt ex Arist. colligitur, facile cõstat doctrinam quoque rem esse successiuam, & ob id fortè dixit Philosophus omnẽ doctrinam, ac disciplinam ex præexistenti fieri cognitione: Verum cum ad hanc actionem perficiendam complura requirantur, in primis doctor, qui habitum possider, quo alios docere valeat, secundum loquutio, vel scriptura:

Primo post. 1.

3. phy. 20

primo post. 1.

ptura, vel formatio ſignorum, aut nutuum, quæ ſunt notæ paſſionum animæ, vt rectè ab Ariſt. ſcriptum eſt, 'tertium in loquutione, ſiue ſcriptura, formatione vè ſignorum, aut nutuum via quædam, & ratio ſiue diſpoſitio, ſine qua alios docere vel occulta inuenire non poſſemus, atque hæc via doctrinæ, ac maneries diſciplinæ, vt pote tres ſpecies demonſtrationis, diuiſio, diffinitio, atque huiuſmodi ab Auerroe nominatur: à græcis verò methodus dialectices, quam & quadrifariam diuidunt; alia enim eſt diuiſiua, alia diffinitiua, demonſtratiua alia, ac poſtrema reſolutiua, quartum in loquutione, ſiue ſcriptura, ſiue ſignorum nutuũ vè formatione modus loquendi, vt pote aphoriſticus, recitatorius, ac mixtus, quibus (vt inquit Commentator Alexandrinus) Hippocrates vti ſolet; diſtinctus & ipſe à Dialectices methodo, quintũ in hac loquutione, aut quopiã, quòd ei proportione ſe habet, ordo quidam, ac poſtremum quod in anima diſcẽtis cognitio gignatur, alioqui neque præceptor doceret, neque doctrinam exerceret, neque vlla denique actio imprimeretur: hinc factum eſt, vt multa ex his doctrinæ nomen deſumpſerint: habitus enim animæ, quo quis docere poteſt, doctrina nuncupatur, quandoquidem dici ſolet Hippocratẽ, Platonem vè magnæ doctrinæ fuiſſe, itidem loquutio cũ dialectices methodo, quæ eſt quælibet demonſtrationis ſpecies, diffinitio, acid tale genus, veluti forma doctrina dicitur, pariter, & loquutio, quæ talem vel talem procedendi modum obtinet: ſiquidem librum aphoriſmorum Hippocratis ab eo dicimus fuiſſe doctrina aphoriſtica conſcriptum, ac poſtremò loquutio ipſa cũ ordine, quæ eſt vt forma, à quibuſdam doctrinæ nomine donata fuit. Ex qua quidẽ multiplici doctrinæ nomenclatura variæ ortæ ſunt ſententiæ, quę nam ſint tres hæ doctrinę, quas ordine inhærere ſcripſit Galenus: nonnulli.n. duas primas (de tertia namque non ita certant (methodos eſſe dialectices aſſerunt, qui & diſcordes inter ſeſe ſunt: ſi quidem Conciliator reſolutiuã eſſe demõſtrationem quia, compoſitiuam verò demonſtrationem propter quod autumat: Truſianus verò è conuerſo reſolutiuam quidem propter quid demonſtrationem, compoſitiuam verò quia: at quidam credidere reſolutiuã doctrinã eſſe diuiſionem, & compoſitiuam cõpoſitionem, ſicut alii has nõ eſſe methodos dialectices, ſed loquutionem, ſeu formationẽ ſignorum talem vel talem procedendi modũ, ordinem vè obtinentẽ, vt inferius declarabitur: Leonicenus verò Galeni ſtudioſiſſimus interpres arbitratus eſt eius fuiſſe mentem, quòd non tres doctrinæ, ſed tres ſint doctrinarum ordines: Verumtamen veram nos, ac germanam Galeni ſententiam profitentes, ex qua aliorum opinionum falſitas innoteſcet, totum hoc proœmium nullo negotio interpretabimur, ſi prius quænam ſit reſolutio, quæque compoſitio inueſtigabimus, cùm Galenus priamam doctrinam reſolutiuã à reſolutione, & ſecundam compoſitiuã à compoſitione denominet. Alexãder igitur in cõmentarijs priorũ reſolutiuorũ inquit, quòd reſolutio contra ſe habet, quàm compoſitio; compoſitio enim via eſt à principijs ad ea, quæ ex principijs: reſolutio autẽ eſt reditus a fine ad principia, cuius quidem tres ſunt ſpecies naturalis, logica, ac mathematica, naturalis quidẽ eſt, qua compoſitum in ſua principia, logica autem, qua propoſitum ſyllogiſmum in propriam figuram reſoluimus: mathematica verò, qua à conceſſo quæſito reſoluendo progredimur, donec ad aliquod notum, & ab omnibus conceſſum deuentũ ſit: quod & confirmat Ioannes Grammaticus, in quiẽs, quòd reſolutio videtur ſumpta per translationem ab his, qui poſt peregrinationem ad proprios lares reuertuntur: reſolutio autẽ propriè diuiſioni oppoſita eſt: diuiſio namq; generum eſt per oppoſitas differentias, qua ad inferiora deſcẽdimus: reſolutio verò eſt compoſiti in ſua principia, qua ad ſuperiora fit aſcenſus, vt a ſingularibus ad ſpecies ſpecialiſſimas, & ab his ad genera media vſque ad ſuprema: quam quidem maximè accommodatam eſſe inuen-

1. deinterpret.

1. Phiſ. in Proœmio

Super primũ Epid. com. 1.

Differ. 8.

inuentioni diffinitionis asserit Aristoteles: præter hunc autem diuisionis modum nonnulli etiam alij reperiuntur: secundus quidem quo totum in partes disecamus, vt animam in rationalem, atque passibilem: tertius autē, quo vocem in plura significata, sicut quartus, quo accidētia, in subiecta, & quintus, quo subiecta in accidentia diuidimus ac separamus: Ex quo haud difficile error deprehenditur eorū, qui resolutiuam doctrinam diuisionem esse arbitrati sunt: Sciēdum insuper est, quòd in his, quæ à nobis fiunt, potestatiq́ue nostræ subijciuntur, duo fiūt progressus, alter quidem est, quando proposito fine ex eius notione quęcunque ad finē necessaria sunt, inuestigamus: alter autem generatio, siue factio nūcupatur: primus quidem ob similitudinē cum resolutione, quæ methodus est dialectices prius exposita, resolutiuus
6. Eth. 6. dicitur, ab Aristotele verò consiliatiuus nominatur: hoc enim progressu de medijs inueniēdis consilium habetur, quibus finem consequi valeamus, siquidem ex Aristotele sententia ne vllus quidem de necessarijs, aut de his, quæ à fortuna sunt, aut de ipso fine cōsulit, sed eo supposito, & vt principio sumpto de medijs, vt finis acquiratur, quemadmodum medicus non consulit an sanum efficiat hominem, sed hoc suppositio quomodo id fieri possit, inquirit, & si per plura media quidnā ex his facilius sit, ac melius, sin autē per vnū quonā pactò per illud fiat, & rursus per quod illud, donec ad vnū primum, quod inuentione vltimum est, perueniat: qui enim consultat: (inquit Arist.) inquirere videtur atque prædicto modo, vt diagrama resoluere, nam resolutio in consultatione similitudinem habet cum ea, quæ in Geometria conspicitur, propterea quòd sicut resolutio geometrica ex posterioribus sit figuris, quas in priores resoluimus, donec ad vnam primam deuenimus, quæ minimè demonstrari, nulloq́ue modo in aliam resolui potest: pariter consultans proposito fine media perquirit, & donec ad vnum veniat, quod est vltimum, resoluere contendit, à quo deinceps primo operari inchoat: Et quemadmodū prima geometrica resolutio à Peripatheticis demonstrationis inuentio dicitur, ita & ea consultationis inuentio factionis dici potest, & vt in Geometria, suppositio quæsito, id resoluimus, sic in consultatione suppositio fine, quod est quæsitū, illum (vti dictum est) resoluimus. De hac quinetiam consultatione, resolutioneq́ue meminit Galenus, vbi febris à putredine curatiuā methodū tradere intendēs, inquit, quòd si plures sint causæ, quarum vna post aliam effectum suum producit, suppositio fine, medicus resolutiua methodo vti debet inueniendo quæ faciēda sunt, vt finem suppositum consequi valeat, ab eoq́ue incipere quo postremò resolutione repertum est; quod & asserit Aristote. tradens exemplum de sanitate, & domo, quę quidem in materia fiunt à sanitate, & domo sine materia, vt paulò inferius dicemus. Secundus autem progressus generatio, vel factio dicitur: primoq́ue opponitur, & in compositione consistit, nā quicquid inuentum fuit vltimò, prius efficitur, ac gignitur (vt Arist. & Auer. inquiūt) ac mox alterū, & alterū ordine quodā, donec ad postremū fuerit deuentum. Proinde duo hi progressus hoc modo inter se se habent, quod secundus primum præcessisse supponit: prius namque consultatio habēda est, dehinc generatio, ac factio consequitur: ob id Aristo. rectè dicebat, quòd sanitas, & domus in materia, quæ sūt fines factionum, a sanitate, & domo sine materia, quæ sunt intelligentię initiū, procreātur: Atqui vt in his, quę à nobis efficiūtur, duo prædicti progressus reperiuntur, eodem propè modò in arte constituēda duo progressus præstò sunt, quorum primus consultationi proportione respondet: secundus verò factioni, & sicut consultatio in resolutione, & factio in compositione consistit, ita in constituenda arte primus progressus resolutiuus, secundus verò compositiuus dicitur. Quod quidem tum in arte medica constituenda, tum in eadem constituta, sed à quouis ediscenda facillimè ostēndi potest, nam ex Gale-

11. Meth. 10.

7. Metha. 23.

3 Eth. 6.

7. metha ph 22.

2. phy 89

Lib. de cō stitu. art. med.

ni ſententia in arte conſtituenda ſuppoſito fine medicinæ inſpiciendum eſt ſub quo artium genere locetur, ac demum ex eius notione progreſſu reſolutiuo, quæ peragenda in medicina ſunt omnia reperiuntur: quibus quidē habitis dehinc de ſingulis quibuſque diffuſe tractamus ſecundum progreſſum efficientes: compoſitiuum inquam factioni proportione reſpondentem, vti conſultationi primum; pariter ſi quis artem cōſtitutam adiſcere exoptat, duobus dictis progreſſibus vti cogetur, primo quidem reſolutiuo, vt omnia in arte tractanda comperiat: ac ſecundo compoſitiuo, vt his habitis quæ ad artem attinent, accuratiſſimè diſcat: atque hoc illud eſt, quod fortè voluit Ariſtotele cum ait, In omni contemplandi genere duas eſſe partes, alteram quidem exponentem procedendi modum, & de quibus talis facultas agere intendit: vias.n. & regulas rationales facultati proprias tradit, quæ licet ad logicam ſpectare videantur, eorum tamen perſcrutatio propriæ conuenit facultati, propterea & vt teſtatur Auer. in logica omnibus ſcientijs communia recenſentur, at quę cuilibet ſciētiæ propria ſunt, in prima illius ſcientiæ parte ſunt declaranda: alterā autē, quæ de rebus ad eam facultatem attinentibus perſcrutatur: prima quidem pars doctrina vtitur reſolutiua: ſecunda verò compoſitiua, quas duas ordine quodam ſe conſequi non immeritò dixit Gale. Hucuſq; quæſint duæ primæ doctrinæ (vti polliciti ſumus) a nobis eſt definitum: reliquum eſt, vt tertiam doctrinam aggrediamur, quæ nil eſt aliud, quā epilogus omnium, quæ pluribus in operibus artis late tradita memoriæ mandari haud facilè queunt: ſi quidem diffinitiua doctrina generalē artis diffinitionē omnes artis partes, veluti ſub quibuſdam capitibus continentem proponens, capitaque in partes diſiungens, easque declarans, & rurſus has in alias, donec omnia ad artem ſpectantia ſint explanata, ad memoriam concinna admodum eſſe videtur. Quo circa ſi tertiam cum primis duabus doctrinis coniungas, tres erunt doctrinæ, quæ ordine quodam ſe conſequuntur: neque plures, ſicuti in proœmij explanatione paulo infra oſtendemus: quod quidem abſque vlla contextus contorſione, iuxta hāc veram noſtram exponemus opinionem. Verum cum duplex ſit ordo, vnus quidem inter ea, quæ traduntur, vt pote in doctrina compoſitiua prius de elementis, mox verò de temperamentis, non autem econuerſo de tēperamentis prius, poſtmodum de elementis: alter verò inter doctrinas ipſas: reſolutiua namque prima eſt, quandoquidem prius in artibus ex fine noto quæcunque ad artem attinentia reſolutione reperimus: compoſitiua ſecunda quoniam eam iuxta illa quæ inuenta ſunt, copioſiori ſermone peragimus, diffinitiua tertia, ſiquidem omnium compendium eſt, quæ fuſius ſunt pertractata, arbitror ego Galenū de ſecundo ordine hoc in proœmio intellexiſſe, vt græca illius clarè conſonant verba, cum ait τεξίως ἐχόμενα, hoc eſt ordine hærentes, quaſi dicat, quæ ſeſe tangentes conſequenter ſe habent, Ariſto. enim declarans quid hęrens ſit, ſcripſit, quod eſt conſequenter, cū tangat, hærētia namque quæque duas obtinent notas, vnam quidem quod vnū ſit prius, & alterum poſterius; alteram autem, quòd ſe ſe cōtingant, ita vt nullum inter ea medium reperiatur, cùm igitur ex Galeni verbis tres ſint omnes doctrinæ ordine hærentes, ſua fuit opinio, quod vna tāgeret aliam, ac proinde ſe haberent iuxta ordinem ſuperius enarratum: Quòd ſi Galenus (vt volunt quidā) de primo ordine, qui eſt inter ea quæ in arte traduntur, intelligeret, improprie vocabulū acciperet, neque tres eſſe doctrinas ordine hærētes dixiſſet, ſed in quibus ea, quæ traduntur, ordine inhærēt: ob id Leonicenus & ſequaces putantes Galenum de primo ordine verba illa protuliſſe, non ordine hærentes, ſed ordini hærentes, vel quæ ordini inhærent, interpretati ſunt, atque perperam: nā cum græci datiuo non careāt, ſed ablatiuo, cuius loco genitiuo fungūtur, rectius ab his in ablatiuo, quam datiuo interprætādum videbatur. Et itaque clara ac cādida noſtra

1. De par. ani. cap. 1

In paraph. 1. de par. ani. 2. metap. 15.

4 Eiuſdē 1. 2. Phy. 16.

3. Phyſ.

ſtra de tribus his doctrinis ordine hæ rẽtibus expoſitio, quę plures tollit ambiguitates ob ignorãtiam diu in ſcolis verſatas, atque eam potiſſimũ, qua inquiritur num omnes doctrinæ de quibus hoc loco mentionẽ facit Galenus, tres tantum modo eſſe queant: neque enim doctrinas omnes ordinarias tres eſſe dicimus, ſed illas tantum, quę ordine huiuſmodi ſe ſe contingunt, ac conſequũtur, ita vt hæc neceſſario præcedat, hęc media ſit atq; alia poſtrema; Atque hanc Galeni fuiſſe mentem aſſerimus cum reſolutiuam primam eſſe, compoſitiuã ſecũdam, ac diffinitiuam tertiam, nec alium ordinem inter ſe ſe reperiri poſſe fateatur: ſupereſt modo, vt ad contextus explanationem acceda mus, de prima autem hunc in modum ſcribit Galenus inquiens.

Prima quidem ex notione finis, quę per reſolutionem fit.

Ex his, quæ dicta ſunt, palàm eſſe poteſt, quo pactò hæc prima doctrina ex notione finis habeat ortum: item quòd per finẽ non eſt intelligenda cauſa vltima, reſolutione inuenta, à qua (vt inquit Truſianus doceri incipimus. ait nãque quod à quæſito procedentes ad vltimam vſque cauſam, reſolutione reperiam, nequaquam doceri, ſed dubitare dicuntur: at inuenta cauſa tunc doceri incipiunt hi; Neque intelligendus eſt effectus vltimus, vt dicunt, ponentes demonſtrationem quia reſolutiuam eſſe doctrinam, ſed interpretari opus eſt finem artis, quam quis docere intendit, quidem neceſſitatem omnibus ad finem ordinatis impo nit, & norma eſt omniũ, quæ in artibus pertractantur: quo fit, vt ex fine noto ordine reſolutiuo ad artem attinentia facilime inueniantur: hæcautem reſolutio mathematicæ perſimilis eſt, nam (vt inquit Hali) Geometræ reſolutionem agnoſcunt, cũ qua prædicta ſimilitudinem obtinet: qua quidem ſimilitudine Latini expoſitores fuere decepti demonſtrationi reſolutionis nomen adaptãtes: quàm omnes græci à demõſtratione ſeiungũt, eamq; eſſe demõſtrationis inuentionẽ, non autem demonſtrationem, quemadmodum & Galenus, arbitrantur: ſed hæc ſatis ſint, ad ſecundam doctrinam accedamus.

Secunda ex compoſitione conſtat eorum, quæ ex reſolutione fuerint inuenta.

Secundus progreſſus poſt primum fit, cum ab vltimo reperto incipimus, & ad finem vſque progredimur, & ob id dicit Galenus, ſecundam doctrinam conſtare ex eorum compoſitione, quæ reſolutione inuenta ſunt. His etiam duobus progreſſibus Auicena in libro ſuo Canonis vti videtur, quando imprimis caput conſtituit de ſubiectis medicinæ ordine enumerans reſolutiuo, quæcunque in medicina ſunt peragenda cum verò de his agit, quæ iam recenſuerat, ab elementis ad complexiones, & ab his ad alia progrediens ſecundum compoſitiuum progreſſum conficit. Quo quidẽ loco vnum eſt animaduertendum, quod in ſecundo progreſſu ſat eſt, vt pro maiori parte compoſitionis ordo ſeruetur, à quo, licet aliquando diſcedamus, nõ tollitur tamen, quin illa doctrina compoſitiua ſit nominanda: nonnunquam enim ab ea diſcedimus, quò doctrina facilior ſit, ſiquidem faciliora licet natura ſint poſteriora, in doctrina tamen præcedere iure merẽtur. Deinde de tertia doctrina ſubdens Galenus inquit.

Tertia ex diffinitionis diſſolutione, cui nunc incumbimus.

Quomodo id fiat, ſuperius declaratũ eſt, & in expoſitione medicinæ diffinitionis inferius aperietur; quæ quidẽ doctrina, ſicut & aliæ tametſi à ſpeciebus demonſtrationis, & à Dialecticæ methodis differant, eis tamen vti poſſunt: vtimur enim in compoſitiua non nunquã demonſtrationis ſpeciebus, aliis ve Dialecticæ methodis, ſicut & in diffini-

diffinitiua diffinitione, diuisione, exemplis, aliisque istiusmodi.

Licet autem huiusmodi doctrinam appellare, non tantum diffinitionis dissolutionem, sed & explicationem, vel resolutionem, vel diuisionem, vel (vt nonnulli alij) explanationem; vel expositionem, vt alij.

Quoniam ex Galeni sententia à principio diximus, quod neglectis nominibus rectam inuestigare scientiam debemus, quod quidem intelligendum est cum sumus sermonem habituri cum aliquo nominibus abutente; ob id cum hæc doctrina a diuersis diuersimode nominetur, vt de nominibus effugiat contentionem, inquit Galenus, ꝙ nullæ nobis curæ sit doctrinam hanc diffinitiuam a diuersis multiplici insigniri nomine potest enim diffinitionis dissolutio, seu explicatio nominari, nam ꝙ in diffinitione quodammodo est implicitum doctrina hæc explicat, & extendit, vt res melius intueri, intelligi, tenerique possint, resolutio quin etiam vel diuisio, aut explanatio, expositio vè secundum quosdam, quasi dicat Galenus, dummodo in re ipsa concordes simus doctrinam hanc diuersis, vt placet, nominibus appellare permittam. Quo quidem loco valde carpendus est Trusianus, qui doctrinam hanc nil docere arbitratus est, nam quis non videt illam, & argumentationibus, & diuisionibus, ac aliis Dialectices methodis, quæ maneries sunt disciplinæ, vti posse? Sed illius iam explodatur opinio, quod reliquum est, aggrediamur.

Conati sunt & Herophilorum quidam talem facere doctrinã, quẽadmodũ Heraclides Errithrieus, conati sunt & eam, quæ per compositionem & ipsi Herophili & quidam Erasistrati sectatores, et Atheneus Ataleus.

Propositis tribus doctrinis, Galenus ostendit, quomodo antiquiores medici ad illas se habuerint, quo ad diffinitiuam quidem attinet, inquit ipse, qd nonnulli Herophili sectatores, & Heraclides Errithrieus in arte medica hãc facere conati sunt, pariter & illam cõpositiuam, sicut Erasistrati sectatores, ac Atheneus Ataleus, quasi dicat Gal. conati quidem sunt, sed eas haud quaquam perfecerunt: id enim verbũ hoc innuere videtur. Dixit autem Heraclides Errithrieus, qui celebratissimus, & ipse inter Herophili sectatores fuit, nã est & alius Heraclides, sed Tarentinus, atque Empiricus, vt Gelsus testatur, quem Galenus Heraclidem Pontiçum nominat. Subdit deinceps. Lib. 1. 6. de loc. af fc. 6.

Neminem tamen ante nos eam, quę oritur à notione finis scripsisse cõperimus, ex qua omnes artes via quadam, atque ordine consistũt.

Trusianus doctrinam existimans resolutiuam, de qua hic meminit Galenus esse demonstrationẽ propter quid, quæ ex notione finis consistit, quando finis ex resolutione innotescit, quo quidem habito confestim docemur, ac q̃situm per eum cognoscimus, iuxta veterem translationem exponit (ex qua doctrina,) ideſt demonstratione propter quid (omnes artes consistunt) hoc est in omni arte extrahitur quæsitum (secũdũ rõnẽ) hoc est per causam. Sed ex Græca litera, quæ dicit (quadã methodo) expositionem hanc violentam esse facillime deprehenditur. neque enim (secundum methodum) hoc est per causam exponi potest: iuxta igitur opinionem nostram iam enucleatam verba clarissima sunt nullum nempe ante ipsum in medicina doctrinam resolutiuam, quę oritur a notione finis, vt superius declarauimus, & ex qua omnes artes quadam methodo constituuntur, conscripsisse. Verum dicet quispiam, Aristoteles nonne tribus doctrinis vsus est? primo namque physicorum in procœmio resolutiuam aggreditur doctrinam ex fine suppositio

inue-

inueniens quæcunque ab eo in duobus libris sunt recensenda, de quibus mox compositiua doctrina peragit, idem etiam obseruat 3. phys. a principio, cũ ait, quoniam de natura nobis est scientia, & natura est principium motus, & quietis: ergò agendum de motu & cõsequentibus motum, vtpote loco vacuo, & huiusmodi: non igitur primus fuit Galenus, qui tantopere se iactare videtur. Huic respondeas velim, vel quod dixit Galen. nullum ante ipsum non absolute, sed in vnico libro doctrinam resolutiuam, vtpote libro de constit. art. med. conscripsisse: Aristoteles enim eodem libro duabus vtitur doctrinis, vel etiam nullum medicum ante ipsum in medicina doctrinã hãc composuisse, perfecisseque; Sed adhuc dicet idem obiiciens, quod Hipp. prius, & alij posteriores, qui hanc resolutiuam doctrinam non composuerũt, aut male fecerunt, aut illam tanquam inutilem neglexerunt. Dicendum vtique est, quòd Hippo. ex Galeni sententia medicinam ordinate scribere nõ 7. Met. 2. 6. eiusd. 4 potuit, sed satis fuit eum optima dedisse semina, quæ bono indigent agricola, qui ea tum seminet commode, tum augeat atque perficiat: vnde dicebat idem, licet Hippocrates idonea vsus sit via, non tamen eam totam complenit, cum quędam minime limirata, quędam imperfecta, obscuraque ab eo prodita inuenire liceat. Quare (subdit Galenus) studui ego tum omnia ea lucide explicare, tum quæ parum discreta sunt distinguere, tum quę deficiunt, supplere, quod si uellemus etiam cum Hippocrate reliquos posteriores medicos defendere, alia ad obiectum responsio esse posset, quod licet omissa resolutiua compositiua doctrina statim scribi queat, vt fecerunt pleriq; atque Hippocrates, necesse tamen est, vt resolutiua in mente saltim præcedat, subdit Galenus.

Sed illam quidem alio pertractauimus loco.

Hoc est in vno libro de constitutione nimirum artis medicæ, ut ipsius Galeni loquendi modus innuit: insuper in calce huius inquit ipse: Diximus itaq; prius, quòd alter est liber, in quo de constitutione artis medicæ disseruimus.

Hic verò diffinitiuam faciemus doctrinam.

Ostendit hoc loco, quòd in hoc præcipue proœmio intendit, qua nempè doctrina ex dictis hoc in libro sibi vtẽdum sit, vt auditores efficiat benevolos dociles, & attentos: quod idem facit, dum vtilitatem quam inde consequuturi sumus proponit. Vt autem id ostendat, doctrinæ diffinitiuę priuilegiũ aperire contendit, his verbis.

Quæ quantum ab ea, quæ ex resolutione consistit & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur tantum, & ad eius compendium, & ad singulorum memoriam præstare inuenietur.

Nam cum resolutiua artẽ inueniat, atque constituat, cumque inuentioni laus debeatur, idcirco diffinitiuam dignitate præcellit, item & methodo, aut quia non solum artem constituit, sed etiam ostendit qua methodo quæcunque ad artem spectant, tractanda sint, aut quia methodus, qua ex finis notione, quæ artis sunt, indagamus magis stabilis, certa, ac necessaria, quam ipsa doctrina diffiniua esse uidetur, vnus enim medicinæ tantum finis est, a quo cuncta ad artem spectantia certa quadam serie vnum post aliud veluti, quadam cathena dependere; quod quidem in diffinitiua doctrina haud quaquam spectare licet: neq; enim vna sola medicinæ diffinitio assignari potest, ut infra dicetur, sed complures, qua tamen proposita, vtpote qđ medicina sit ars, quæ dicta medicamentis, & manuum opera in homine sanitatem, aut conseruare, aut recuperare nititur eius partibus diuisis, & declaratis doctrina dif-

diffinitiua constituetur. Quod autem diffinitiua doctrina aptior ad memoriam sit, declarat Galenus subdens.

Sufficienter enim facillime memoriæ commendantur ex diffinitionis dissolutione vniuersa, quoniã totius artis capita in se optima diffinitio complectitur.

Ad quæ capita, quæcunque in arte tradita tandem referuntur, quod resolutiuæ haud accidit. Sed cum hoc priuilegium non omnibus insit diffinitionibus subdit Galenus.

Quam quidem substantialem vocãt ex aduerso distinguentes alij quę notionales appellantur, ille siquidem ab his, quæ accidunt rebus diffinitis, hæ verò ab ipsa essentia constituuntur.

Per substantiam hoc in loco non intelligimus eam, quæ distinguitur contra accidens, sed essentiam, quæ in accidentibus quoque reperitur, nam vt inquit Galenus, duo sunt prima diffinitionum genera (loquitur autem de quibusque tam substantiis, quàm accidentibus) alterum quidem rei notionem explicans, ab Aristot. ob id dicta nominis diffinitio, hoc est nomen interpretans, alterum docens essentiã ab Aristo. explicans, quid sit, & diffinitio essentialis nominatur, vtrique autẽ diffinitioni sua virtus est, notionalis enim opus est, vt sit omnibus manifesta, qui eadem lingua vtuntur, & ad rei essentiam non aspiret: substantialis verò, vt non sit cum notionali eadem, ei tamen consentiat, vt in pulsu ipso notionalis diffinitio est, motus spontinus qui in partibus quibusdam animalium sanguine præditorum ad paruas cutis partes fit, quiete non interpollatus, sed diuturnus, ex his, quæ omnibus manifesta sunt, a Galeno constituta, cui quidem ne vllum quid addendum est, propterea quòd quicquid addetur, quantuncunque pusillum, aut erit inutile, & inaniter positum, aut vtile, sed a notione ad rei essentiam transitus fiet: substantialis verò, & optima eius diffinitio est (vt a principio a nobis dictum est) in ipso pulsu, quòd actio est cordis præcipue, deinde arteriarum, quæ secundum systolem, & diastolem mouentur a virtute vitali, ob retentionem mediocritatis caloris natiui, & vt spiritus vitalis in cerebro generetur, quæ quidem diffinitio, vt idem inquit Galenus, optima est, atque exacte essentialis, cum genus explicet, & differentias, & omnes diffinitionis causas, & demõstratio sola positione differens sit, vt a principio demonstrauimus. Proinde ex his duabus complures intermediæ reperiri possunt demonstrationes, quãdocunque a notionali pura recedimus, & ad essentiam magis minus vè accelleramus, ita ut tres diffinitionis species notionis, essentialis, & media esse videantur: veruntamen sola hæc, quæ totam essentiam demonstrat, optima dici promeretur, quam hoc in loco quæque totius artis capita in se complecti voluit Galenus. Cæterum quoniam dixerat diffinitiuam ad memoriam particularium conferre, de particularibus libris ab eo scriptis hunc in modũ protulit, inquiens.

Elaborata autem est à nobis particulatim & in pluribus conscripta tractatibus totius medicinæ contemplatio.

Per contemplationem non intelligit speculationem propriam, sed communem etiam artibus, vt medicinam esse cõmuni vocabulo dicimus, subiungit.

Quibus uti quis possit ad triplicem doctrinam.

Quæ verba, cum non posset Trusianus suam sequutus opinionem commode exponere, vt iacent, dixit Galenum figura hypalage vsum fuisse, intel-

lexisseq;

lexisseq; idest ad quos expedit tribus vti doctrinis, adducitque testem Boetium in libro de consolatione dicentẽ, collecto in vires animo, pro collectis viribus in animo per eam figuram, quę solis Poetis metri gratia concessa, cum oratoribus non concedatur, minus medicis est concedenda quærentibus rerum cognitionem. Sciendum igitur est pro recta verborum explanatione, quòd Galenus in libro de constit. artis medicæ, cum inuestigat ex notione finis in medicina consideranda, ostendit que qua methodo de illis sit agendum de vno pro exemplo recenset lectorem mox ad libros, in quibus de eis agitur, particulares transmittens, quod & sæpe hoc in libro obseruat doctrinã diffinitiuam constituens, ex quo facillime constat quo nam pactò ad resolutiuam, & diffinitiuam particularibus libris vti liceat, at de compositiua dubiũ videtur, cum in illis libris contineatur quomodo compositiuæ doctrinæ libri hi vsum præstent: pro huiusce dubij dissolutione annotare opus est, quod scripsit Galenus, quòd licet multos cõposuerit libros tum vt exercereturvtilissima exercitatione, tum propter senij obliuionem, tum vt amicis gratificaretur, vnde cum medendi methodum in Hieronis gratiam scriberet, eumq; esse mortuum audiisset, desitit ab opere, & quidẽ dehinc perfecit ab amicis coactus, licet inquam ab eo fuerint editi, non vt doctrinã præcipue cõpositiuã conficeret, sed vt amicis gratam rem faceret, libris tñ his, vt & alijs ob prædictas causas compositis, ad doctrinã etiam compositiuam, iuxta ordinem ei congruum aptantes, vti valemus: & ob id Galenus ad calcẽ huiusce libri non immerito declarauit quo ordine libri particulares legendi sint. Hæc igitur est huius loci vera interpretatio, quam Trusianus ob suam totius huius proœmij falsam intellectionem percipere non potuit. Vt autẽ Galenus auditorem reddat attentum, subdit.

7. Met. 1.

Hunc verò diffinitiuam aggrediemur hoc vnum apponentes, quod solum capita, & quædam veluti conclusiones eorũ, quæ alibi latius sũ demonstrata, à nobis dicentur.

Inquit Haly Galenum non dixisse conclusiones, sed veluti conclusiones, propterea quòd si dixisset, quòd sunt conclusiones, eius doctrina secundum ordinem non currisset; cuius quidem dictum hoc modo intelligendum est, & si istæ veræ conclusiones essent, cum concludantur ex præmissis, non procederet secundũ ordinẽ doctrinæ. s. diffinitiuæ, cuius ordo procedit ponendo scientiæ diffinitionẽ, & diuidendo diffinitionis partes, & iterum eas partes declarando, & iterum diuidendo, ac declarando, donec tota ars sumatim complectatur. Quocirca diffinitiones hæ, & declarationes non sunt conclusiones, quæ per syllogismum habentur, sed veluti conclusiones, vtpotè cum conclusionibus similitudinem obtinentes: vt enim in conclusione paucis verbis plura potestate continentur pariter, & hæ diffinitiones, declarationes, & capita paucis verbis plura cõtinent: addę & vt conclusiones sequuntur, & ex p̃missis colliguntur, ita, & hęc sequuntur, & ex particularibus libris colliguntur, in quibus ars late pertractata est. Hæc satis sint ad proœmij interpretationem, licet plura adhuc dici possint, ex quibus libri intentio, & vtilitas facilime habentur, necnon & eiusdem ordo: namcum omnium epilogus sit, quæ in arte medica traduntur, vltimum locum tenere debet, & ob id Trusianus epilogum esse concludens, primum esse legendum perperam autumat, quoniam vniuersalia solum in se medicinæ præcepta complectitur, sicut eadem ratione liber phyticorũ alios libros naturalis philosophiæ præcedit. dictum enim est superius quod non solum in vniuersali, sed & in particulari hoc in libro medicinæ præcepta tradũtur, vt ex secundo libro huius ostendi potest, cum de signis mẽbrorum corporis insalubris materiã discutiat: In quẽ etiã errorẽ ceciderũt hiq Iunctæ typis Galeni libros digesserunt librũ hunc

inter

inter introductorios constituentes. Male igitur (inquies) inter tot Galeni opera solus hic liber publice legitur? qui vltimum obtinens locum audientes prius cæteros Galeni libros legisse supponit, quos tamen huic arti initiantes non legisse constat. Huic facilis est responsio, quod licet Galenus librum hunc scripserit, vt ad memoriã aptus esset, non autem vt eo iuuenes introducerentur, non sine tamen ratione institutum est, vt inter tot Galeni opera solus hic liber publice legeretur: non enim fieri potest, vt omnia eius opera breui admodum spacio legantur, cum autem in hoc libro tota medicinæ facultas sub compendio complectatur, sæpiusque Galenus loco citet, vbi ea, de quibus agit, fusius pertractantur, iure factum est, vt hic potius quàm alius libere publice interpretetur, nam tota ars ita discipulis declarari potest, vt si quis præceptorem in Galen. operibus optime versatum nactus sit, qui hunc librum ei optime declaret, is certe patẽtem aditum consequetur, quo reliqua Gal. volumina facile adiscat, atque iure is præceptor appellari debet, qui librum hunc, vt par est, interpretari potest, quod quidem nunquam efficient, qui cum Galeno parum habent consuetudinis. Quod verò ad doctrinæ viã attinet, clarum est, quod in hoc libro Galenus diffinitione, diuisione, & præcipue exemplis, rarò verò vtitur demonstratione.

DIFFINITIO Medicinæ, Cap. II.

Medicina est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum.

CVM diffinitio vniuscuiusq; artis ex tribus sumi possit, materia, fine, & his, quæ semper fiunt vt finis assequatur, seu disiunctim, seu adinuicem diuersimode copulatis, nulli mirum esse debet, si plures apud scriptores in medicina diffinitiones reperiantur, nam hæc Galeni ex materia potissimum deprehenditur, & idem eam Herophili fuisse testatur, atque potiorem quidem quibusq; aliis citra illam Hippocratis, cum ait, Medicina est deficientis adiectio, & superabundantis ablatio, quam etiam mirum in modum extollit, vtpote per ea datam, quæ semper fiunt, vt finis consequatur: diffinitiones autem Auerrois per finem traditæ sunt, nec non diffinitio Auicennæ finem, & materiam complectitur. Plures igitur sunt medicinę diffinitiones, Galeni diffinitio compendia uidetur, quod materiam duntaxat concernat, nam cum diffinitio ex materia sumitur, opus est, vt & quadam tenus finem in se claudat, nam ex materia sumi debet, quæ ob finem inclusum propria efficitur, ut idem Galenus censet partes solo fine distingui contendens. At si quis has inter sese diffinitiones comparet, non omnes concinas esse comperiet, nam diffinitio Auerrois postrema, ab eo tantopere celebrata, q̃ scilicet medicina est ars operatrix, quę inuenta est experimento, & ratione, cõseruans quidem sanitatem, & ægritudinem remouens, reprobari videtur a Galeno, siue authore libri introductorij, vbi destructa opinione medicinam diffinientium per ea, quæ facere non potest, subdens inquit, quod diffinitio quoque illa mala est, quæ dicit medicinam esse sanitatis conseruatricem, & morborum repultricem: neque enim semper medicus finem assequitur, cum nec semper conseruet, neq; sanitatem recuperet. diffinitio autem illa recta est, ac bona, quæ ex his sumitur, quæ à medico semper cum ratione fiunt, licet sanitas in homine non introducatur: ob id idem dicebat, quòd diffinitiones a fine sumptæ non leues pariũt difficultates. Cæterum dices fortè, nõne diffinitio essentialis ex Galeno genus, differentias, vsum generationis, efficiẽtemque causam materialem, & instrumentalem est explicatura? cur igitur neque finem habebit, neque artes

per

lib. introdu. med.

11. meth. cap. 12. 1. & 6. collig. cap. 1

1. primi ab initio.

Lib. ad Traſſan. med. &c. c. 2. 28. & 29.

Cap. 6.

li ad Trasib. ann. med. & c. c. 7 4. De d ff. pul. cap. 2.

per finem diffinientur? dicendum vtique est, quod artes per finem proprie diffiniendę non sunt, non enim semper artifex (vt dictum est) finem attingit, attamen per scopum, & causam finalē diffiniri possunt, quoniam licet medicus non semper sanitatē attingat, quic quid tamen agit, ob sanitatem facere videtur, quæ quidem vt conseruabilis, vel recuperabilis scopus est, ac finalis causa, non autem finis, & in medicinæ diffinitionem cadere potest, quod sanè fit, cum oratione vtimur futuri temporis, vt clare habetur ex Aristotelis responsione. Quòd si quis vtatur præsentis temporis oratione, quæ futuro non æquipollet, finis proprie, ut effectus, non vt scopus in illa diffinitione ponitur, qualis illa secunda Auerrois explosa diffinitio est, & ob id priore eius tradita magis laudanda uidetur, propterea quod eo in loco diffiniens eam, quòd est ars operatiua exiens ex principiis veris, in qua quæritur conseruatio sanitatis corporis humani, & remotio suæ ægritudinis secundum ꝙ possibile fuerit in quolibet corpore, utitur oratione æquipollēte orationi de futuro ob verba illa secundum quòd possibile fuerit: pariter & diffinitio illa Auicen. dicentis, quòd medicina est scientia, qua humani corporis disponens noscuntur, ex parte qua sanatur vel ab ea remouetur, ut habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur: datur enim per scopum, atque finalē causam, vt diffusius a nobis alibi est declaratum. At Hippocr. diffinitio ob id a Galeno tantopere probatur, quoniam cum detur per ea quę a medico semper fiunt, vt finem contingat, non potest parere difficultates, quæ ex ea, quę datur per finem oriri possunt, præter quod etiam medicinam esse vere artem, & factiuam ac resarcientem ostendit, & licet non explicite, implicite tamen continet scopum: nam cum medicus, quic quid agit, ratione sanitatis efficiat, intelligenda est diffinitio, quòd medicina est adiectio, & ablatio eorum scilicet quæ officiunt sanitati, vel prosunt, quod sanè facit vt vel eam conseruet præsentem, vel absentem reuocet: Qua ratione efficitur, vt sit necesse quamlibet artis diffinitionem si bona esse debet, vel implicite, vel explicite finem continere, diffinitione namque opus est, diffinitiuum a quocunque alio differre, cum autem artes solo fine inter se distinguantur, consequitur necessariò finem in diffinitionibus includi debere, sicut etiam in hac Galeni tradita diffinitione, in ea enim finis includitur, rametsi apertissime non exprimatur. Verum aduersus hanc diffinitionem insurgit Auerrois qui dum suam comprobat, præsentem Galeni, siue Herophili reprobare contendit, inquiens, quod diffinitio hæc non ostendit, ex quo genere medicina sit, quod potissimum in ea est ostendendum, neque etiā quo pactò medicina a naturali distinguatur: philosophus enim perinde, ac medicus principia sanitatis ac ægritudinis contemplatur: Huic facile satisfacere possemus, quod cū Galenus dicat medicinam esse scientiam communiter non proprie, quæ conuenit artibus aperte innuit propinquum medicinæ genus esse, ꝙ sit ars: verum alio etiā modo Auerrois rationem destruemus dicentes, quod cum Galenus diuidat salubre, insalubre, & neutrum in diffinitione posita in corpora, causas, & signa, satis ostendidit medicinam esse factiuam scientiam: cibi enim potiores, aer, regio, exercitia, animi accidentia, innanitiones, repletiones, somni, vigiliæ, medicamenta omnia possunt esse, & salubria, & insalubria, vt vel bene, vel male fuerint administrata: Quocirca necesse est, ut omnia in ordine ad opus considerentur, quod quidem medicinæ propinquum genus est & ad sanitatem ipsam quæ est causa finalis, & medicinæ scopus. Cur autem non dicat Galenus, quod medicina est ars factiua, sed scientia, ratio esse potest ab eo in libri initio de sectis sumpta, quoniam hæc erat ratio antiqua, in qua docebatur, quod est scientia, ob id noluit eam commutare, adiecit autem Galenus, quid per scientiam intelligendum esset, ne quis eum verè scientiam esse putasse suspicaretur. Et forte qui hoc modo medicinam diffinierunt, eo tem-

pore

2.ph. 29. 5. metha phy. 2.

1.coll. 1.

6.coll. 1.

pore exstiterunt quo adhuc medicina sapientiæ pars habebatur, quã primus Hippocrates a studio sapientię seiunxit, vt Cornel. Celsus testatur. Medicina igitur a naturali distinguitur, tum quia est sciẽtia communiter, tum quia naturalis considerat prima initia sanitatis, & ægritudinis, vt a natura tãrum sunt, medicus autem vt ad opus referuntur vt scilicet sanitas est conseruabilis, vel amissa recuperabilis, siquidẽ artificis opus est considerare, quæ à voluntate proueniunt, vt Aristoteles testatur. Quo loco Curtij sententiam reiiciendam esse puto dicentis, medicinam a naturali distingui, quoniam medicina considerat sanum quocunque modo non in ordine ad opus, naturalis autem solum, vt est a natura, nam licet medicus sanitatem a natura contẽpletur, eam tamen considerat, vt conseruabilis vel amissa recuperabilis, quidem confirmat Galenus dicens corpus humanum vt naturale, & a natura li considerari, a medico verò vt sanitatis capax, idest vt conseruabilis, vel recuperabilis. item ait idem, quod theoremata propria nascuntur vtilia ad finem relata: sunt igitur in medicina ad finem omnia referenda, sanitatem. s. cõseruabilem, vel recuperabilem, & per consequens a medico non quocunque modo, vt voluit Curtius, sed in ordine ad opus contemplanda. Sed instabit adhuc aliquis quod ex hac diffinitione haud manifestum est, quomodo medicina hæc a mulo medicina distinguatur. Respondent quidam, & cum his Curtius, quod illæ duæ sunt artes vnũ finem obtinẽtes, sanitatem scilicet, sed materia circa quam versantur, inter se se differunt, quam quidem Galenus distinctionẽ tacuit, quoniam hoc erat notissimum, licet de ea Auicenna mentionem faciat. Aduersus hanc responsionem adest Galeni authoritas qui artes solo fine distingui affirmauit, non igitur diuersarum artium vnus finis est, licet diuersarum partium vnius, & eiusdem artis vnus reperiatur. Rectius igitur dicerem ego, quod medicina & mulo medicina vnius artis duę partes sint, cuius finis sanitas est, vnde in medicina hominis multa etiam sunt mulo medicinæ communia, vt quod contraria contrariis curentur, & id genus similia, tametsi in animalibus brutis non verè medicinæ ars ipsa reperiatur, sed solum experimenta quædam, valde enim difficile est mederi brutis, quæ sermone carent, & respõdere, ac proprios affectus, quibus morbos medicus indagat, narrare non possunt, quæ responsio licet videatur contra communem opinionem, insequitur tamen Galeni principia asserentis artes solo fine distingui, cum prius dixerit, quod vno communi scopo partes quam maxime distantes unam artẽ constituunt, quod que ex insciitia artificum, & artis difficultate aliquãdo una ars in plures partes diuiditur, ità quod ex diuersitate tum actionum, tum membrorum, tum medicaminum diuersa sortiuntur nomina, tunc autem putant ignari, quòd plures seiunctæ artes sint, sicuti est chyrurgia, & medicina non vtens manuũ operatione, quod tamen falsum est, atque a ueritate alienum: sed de his satis quæcunque autem alia sunt inutilia, hic consultò silentio inuoluam, ex his enim quæ iam declarata sunt facillime dissoluentur, subdit Gale. in contextu.

Tract. an. med. &c. c. 28. l. de optima secti.

lib. ad tra si. c. 28.

Nihil vero differt, & si quis loco insalubrium ægrorum dixerit.

Hoc dicit Galenus propter nominũ diuersitatem idem indicantium, vt effugiat de nominibus contentionẽ. Sed non bene latine legitur ægrorum, sed hunc in modum iuxta Græcam loquutionem, si quis loco νοσωδῶν. i. morbosorum, νοσηρῶν. i. morbidorum dixerit. Deinde subdit.

Nomen verò scientiæ communius, non autem proprie accipere oportet.

Cur autem id dicat, superius a nobis est declaratum. Cæterum quoniam oritur hic dubium, num medicina sit ars vel scientia, aliorum omissis opinionibus

Lib. de cõstit. art. &

li.ad Trasib & alibi sepius.

nionibus, breuibus dicam Galeni, meamque sententiam, nam cum Galenus medicinam esse factiuam affirmet

6.ethic.

ars verò propriè sit factibilium, ut habetur ab Aristote. necessariò sequitur quòd medicina propriè ars sit, & licet

1. meth. med.4.& 5.& lib d opti.sect.

antiquis (vt dictum est) communiter scientiam nuncuparint, multaq; in ea contemplentur, ac demonstrent, vt inquit Galenus, non tamen scientia propriè, ac speculatiua dici promereretur, non enim ex Aristotelis, & Auerrois authoritate propter scire speculatur,

2.met.3. li.ad Trasib 30.

sed propter opus, quod etiã confirmat Galenus dicens, quod medicinæ finis non in solo speculari consistit, sed etiã aliq d circa corpus agit. Sed dices

3.cant.1.

nonne pars medicinæ, qua iũgitur philosophiæ naturali est scientia proprietalis, scilicet quòd finis intentus in ea est scire solum non opus, vt autumat Auerroes? Respondeo, quod Auerroes ibi plures medicinæ partes constituit, theoricam scilicet, & practicam, & manualem: theoticam quidem proculdubio esse scientiam inquit, cuius finis ꝑ prius est scire solum, quo a cæteris medicinæ partibus distinguitur, cuius tamen finis communis, ad quem omnes aliæ partes aspirant, est sanitas operabilis, alioquin non esset medicinę pars, si quidem omnia Theoremata artis ad eius finem aspirare necesse est, si vtilia esse debent, vt ait Galenus. praxis autem, siue actiua pars ea est, cuius operatio & vsus vt plurimum operando;

li. de op. sect.c.3.

manualis vero operatio non sermonibus sed opere atque exercitatione semper habetur. At dices denuò, in adiscẽte medicinam totam, vt sciat, & non operetur, nonne medicina scientia, &

9. met.

non ars erit? Huic quidem obiectioni respondendum est, quod artem possidet non necessariò operari debet, sed

Arist.3.d anim.46. 47.& 6.ethic.& de mot. ani. prima primi àprĩc.

præter hanc electio quoq; requiritur, quæ ab appetitu fit, vt voluit Arist. & ob id Aui. medicinæ tradens diffinitionem non absque ratione dicebat quod quisque vtrunque medicinæ partem absque quod unquam operatus fuerit, calere potest. Aduersus hanc Galeni, veramque sententiam insurget fortasse quispiam inquiens, Aristot. fuisse decretum, prudentiam, & artem circa singularia versari, cũ prudentia quidem actiua, ars autem factiua sit, actio vero & factio singularium, & ob id nõ scientes quandoque (inquit Arist.) efficacius scientibus agunt, ac operantur exemplo de leuibus carnibus, & volatilium sumpto, aut igitur medicinam non esse artem dicendum est, cum vniuersalium existat aut illam esse singularium duntaxat, cum eorum ars sit: Huic planè adamussim satisfaciemus obiectioni, si quæ ab Arist. dicuntur diligenter examinauerimus, etenim ars propriè est vniuersalium, & inter habitus intellectus quemadmodum & scientia ab eodem collocatur, quando diuidebat rationalem animam in duas partes, alteram quidem necessaria ac impossibilia aliter se habere percipientẽ, alteram autem contingentia, quorum principium est in nobis, ac a voluntate nostra dependet, siquidem intellectus est, vt speculum, imagines rerum quantumcunque diuersarum recipiẽs, cum enim speculabilium imagines suscipit speculatiuus, practicabilium verò practicus dicitur: Harum quidem duarũ potentiarũ quinque sunt habitus, quibus anima dicit verum affirmando vel negando, inter has autem ab ipso Aristot. excluditur existimatio, quia licet anima nonnunquam illa verum dicere queat, falsum tamen multotiens dicere potest, soli autem quinque hi habitus, inter quos ars ipsa existit, semp verum affirmant, & nisi in arte necessitas aliqua licet de dictis sit contingentibus, includeretur, in ea non semper ꝑculdubio veritas conspiceretur: necessitas autem hæc in arte reperta nõ simpliciter, vt in æternis, dicitur, sed ex suppositione vt in caducis, atque gignendis, siquidem inquit ipse: quod in habẽtibus necessitatem hanc ex prioribus posteriora non consequuntur, sed ex posterioribus priora: Cum igitur ars sit habitus intellectus, & vniuersalium, ac necessariorum, non autem singularium, quia tamen facere docet, circa singularia (vt probatum est in obiectione,) versatur, quorum quidem cognitionem artifex no doctrina,

6.ethico.

1.de part. ani.1.& 5 met.phy. 6.& 2.de gen.& corup. ꝑ finem.

sed experientia, & exercitatione habere debet: particulare namq; & proprium ex Galeni sententia, primo ad Glauconem, & alibi pluries adnotauit nec omnino scribi, nec dici potest, ueruntamen cognitio hæc ars non est, nec habitus intellectus, sed cogitatiuæ, cui coniungitur intellectus practicus, qui cognitionem vniuersalem possidet, & circa singularia discurrens, dum maiorem assumit vniuersalem, minorem verò particularem syllogizat: Vnde fit vt singularium cognitio habitum intellectus, scilicet artem non constituat, sed illam & certiorem, atque magis stabilem reddat, & ob id dicebat Galenus nullius artis scientiam acquiri posse, nisi methodum quādam habuerimus per vniuersalia vocata theoremata, & in particularibus exēplis te exercueris, at qui singularia duntaxat cognoscit artem non possidet, nec artifex dicitur, sed expertus. Arist. nanque dicebat, quod artifex, & ars ab experto, & experiētia differunt, eo quod ars est vniuersalium, experientia verò particularium, & quia actiones sunt singularium, ideo experti sine arte efficacius operantur, quam artifices inexperti, carētes cognitione particulari immediate actioni, quam habent experti, quod idem confirmat vbi non proprie scientes, sed respectu experti artifices nominat. Et licet non nulli medicinam coniectricem esse facultatem, siue artem existiment, quoniam Galenus libro de lo. affec. medicum vti coniectura in inuestigandis partium internarum affectibus affirmauit, attamen magno sunt in errore, siquidem præceptum omne ex eius sententia in medicina commune est, ac firmum: actio autem, & medentium opera incertum habens euentum, artem coniectricem reddit: cum enim nō omnium artium finis semper attingi possit, eò fit, vt ipsarum nonnullæ coniectrices dicantur, quæ incertum, ancipitemq; euentum habent, & licet Galenus de dolore capitis ex ventositate agens dicat, quòd medicinæ pars, quæ de signis tractat coniectrix est, inuenta autem ægritudine parscuratiua certissima, methodus tamen, quā docet Galenus in libris de locis affectis quæ coiectura artificiali locorum affectorum morbi sunt cognoscendi, vera est, & perpetua, & ob id actiones & inquisitiones, quæ singularium sunt, medicinam coniectricem efficiunt. Ex quo etiam clarissime constat totam medicinam esse practicam ratione finis communis, a quo totius artis nomen desumitur, tā etsi pars theorica à fine particulari ab alia medicinæ parte distincto, dici possit, de quibus quidem finibus particularibus a Galeno diffusius habetur disceptatio; at si propriè loquamur, medicina neque theorica, neq; practica dici promeretur, sed factiua. Arist. nanque διαγνωστικὴν esse, vel practicam, vel ποιητικὴν id est factiuam, vel theoricam voluit: factiuamq; a practica, siue actiua seiunxit, idem quoque sensit, vbi de prudentia, & arte loquitur: cum autem medicina (vti dictum est) factiua sit, nulli dubium esse potest eam impropriè practicè nomen sibi vendicasse. Dubitari quin etiam solet de medicinę subiecto, in qua quidem dubitatione variæ sunt opiniones, si tamen subiectæ nomen distinxerimus, huiusce difficultatis dissolutio facilis erit. Subiectum itaque quo ad propositum attinet nostrum trifariā sumitur, vno quidem modo pro materia, circa quā versatur intentio, vt inquit Ammo. quomodo in medicina subiectum est corpus humanum, veruntamen ex Galeni sententia vt sanitatis capax, altero quidem modo pro genere scibili, nam in libro post. analy. inquit Aristo. quod vna scientiā est vnius generis subiecti, de quo, vt datum præsupponitur quid & quia, secundum quam quidem significationem in medicina non est subiectum, licet aliqua passio de quopiā subiecto partiali comprobetur, vt enim speculatiua dici non meretur, quia ex Arist. Auerroisq; sententia speculatio illa ad opus dirigitur; pariter & genus scibile habere non meretur, de quo passio, quæpiam comprobetur, si quidem non vt sciamus, sed vt operemur, medicinam possidemus. Verum vt in scientia vnum est subiectum, quod supponitur, & passiones, quæ de eo per illius scien-

9. me. meden. c. 6.

1. meta. 2 prīcip.

6. ethic.

lib. de op. sect. c. 6.

2. de compo. med. secundū, locos.

6. Ethic.

Lib. prædicabilium Porphir. 1. Aph. 1. & lib. ad Tra. c. 28 1. post. 45 2. met. 3.

scientię principia quæruntur atque ꝓbantur, ita in arte vnus est finis, qui supponitur, modi verò operandi per principia quærũtur. Vnde inquit Galenus quod omnia, quæ in medicina demonstrantur, perducenda sunt ad primas, & indemonstrabiles propositiones, & quæ ex se fidem faciant, vt in Arithmetica, Geometria fit. Tertio autem, ac postremo modo capitur subiectum ꝓ obiecto, quomodo accepit Aristo. inquiens: vnusquisque quidem igitur sẽsus subiecti sensibilis est: quod & propositum & scopus intentum dicitur: Tale autem in medicina subiectum sanitas est, quemadmodum etiam habetur. Galeno cum diuisionem medicinę ponit, inuentam quidem ex dispositionibus corporis secundum proprissimam materiam, si quidem voluit ipse sanitatem materiam esse propriam non autem corpus, quandoquidem corpus ipsum humanum a naturali quoque consideratur, sanitas autem medicinæ scopus propriè existit, & subiectum considerationis etiam dici potest Et licet custodia vitæ commune ponatur propositum & libris de tuend. sanitate, & libros meth. medendi, non tamen illud est per se, & primo, sed consequutus, vt enim medicina primo, & ꝑ se est de sanitate, ad quam bonæ actiones & pulchritudo naturalis vt fructus & filiæ necessariò consequuntur, ita etiam ad sanitatem uitæ custodia quã esse aut vires, aut earum actiones uoluit Galenus. At dices, si medicus nõ potens sanare, agit ad vitæ custodiam, non autem ad sanitatem, nonne in eo vitæ custodia subiectum erit? Huic facile respondebo, quod finis artis vnus est, quod quidem bonum est, & optimum iuxta eam substantiam, qui sanè in medicina optima sanitas est, ad quã pro posse medicus tendit, quam si contingere non potest, ad eam quantum fieri potest, proprius accedere conatur & ob id vt supra dictum est ex Galeni sententia diffinitiones per finem traditæ non leues pariunt difficultates, quãdoquidem artifex finem non semper contingit: cum igitur artifex non semper essequatur finem, utpote medicus sanitatem, id quod potest, efficit, & vitã conseruans, & prohibens ægritudinis incrementum quodammodo ad sanitatem (quãtũ in ipso est) suam dirigit operationem. Proposita generali medicinæ diffinitione, deinde Galenus capitum, quæ in diffinitione ponuntur, diuisionem aggreditur, quorum singula in tria diuidit mẽbra dicens.

1. meth. me. c. 4.

2. de gen. & corru. 7. & 2. de anima. 144.

Lib. de part. art. med.

9. meth. me. c. 10.

Libro ad Tra. c. 15

9. me. 13

Libro ad Tras. ca. 13.

Salubre autem, & insalubre, & neutrum unumquodque tripliciter dicitur, hoc quidem ut corpus, hoc autem ut causa, hoc uero ut signum.

Quam diuisionẽ declarans de salubri inquit.

Et enim corpus, quod sanitatem naturæ suscipere aptum est, & causam, quæ eandem efficere, uel cõseruare, & signum quod potest indicare.

Quod comprobans ex modo græcorum dicit.

Hęc omnia græci salubria appellare consueuerunt.

Græci ἑλληνὲς, idest hellines a quibusdam populis dicuntur, nec fuit medicorum secta, ut asserit Trusianus. Eandem diuisionem de insalubri declarãs prosequitur Galenus.

Eadem ratione, & susceptius morborum corpora, & eosdem efficientes, conseruantesque causas & signa indicantia insalubria uocant.

Idem de neutris agens inquit.

Nec aliter corpora, neutra, causas, signaue dixerunt.

Hac diuisione nouem habemus capita quolibet in tria distincto, meminit autem solum de causis efficientibus, & conseruantibus, quoniam materialis causa est corpus susceipiens, causa verò finalis sunt operationes, quæ a medico vt signa considerantur. Quæ quidem trium horum diuisio (si recte perpendantur) est uocis in significata sua analoga, vt ex Arist. facile colligi potest. Deinde subdit Galenus scribens.

4. meta. contex. 2

Et secundum primam quidem rationem, atque præcipuam causarum salubrium est medicina scientia, propter eas autem, & aliarum secundo quidem loco insalubrium, & tertio neutrarum, & post has eodem modo corporum primo quidem & hic salubrium secundo loco & insalubrium, tertio neutrorum, itidem de signis dicendum, in actionibus autem prima quidem est corporum cognitio, quę habetur ex signis, post hæc earum, quæ in ipsis inuentio causarum.

Non est exponendum, vt quidam secundum primam rationē, id est in parte Theorica, in actionibus: autem, id est in parte practica, in Theorica namque primo agit de elementis, non de causis efficientibus, & conseruantibus, de quibus hic Galenus: Nec exponendum est secundum primam rationem, i. in inuentione primo causæ occurrunt, demum & reliqua, in opere verò primò signa, secundo corpora, tertio causæ, quia in intentione dictæ causæ primo non occurrunt, vt ab Arist. colligitur, neque vt Leonicenus secundum primam rationem, id est diffinitionem Herophili, quam primam esse dicit, quandoquidem nisi alicuius fuerit antiquioris, debuit posterior esse ea Hippocratis, vt & Herophilus Hippocrate, dignitate quin etiam posterior dicenda est, cum dicatur hāc esse cæteris diffinitionibus præstantiorem diffinitione Hippocratis excepta, quæ melior est. Curtius autē Galenum inquit tacitæ respondere obiectioni, cur primo agat de signis, & de corporibus. deinde de causis cum secundum πρωτὸν λόγον hoc est secundum primum sermonem, vel primā doctrinam resolutiuam primo causæ occurrant, & post eas corpora, & signa: respōdet igitur Galenus velle sequi ordinē in actionibus repertum, quo prius corpora per signa noscuntur, deinde causæ, sed inquit Curtius, si corpora per signa sunt cognoscenda, oportet prius tenere quid nominis corporum, quod quidem Galenus in primo perficit libro. Sed in duobus quidem præsertim Curtius peccare videtur, altero quidē quoniam cum attinentia ad artem per doctrinam resolutiuam inquirimus nō primo causæ occurrunt: Galenus namque libro de constit. artis med. de corpore dissoluēdo meminit, altero autē, quia falsò opinatur huiusce libri diffinitiones notionis, & quid nominis esse, quæ tamen (vt ostendetur) essentiam tangunt, & sunt capita, & vt conclusiones eorum, quæ pluribus in locis a Galeno latius declarata sunt. Exponendum igitur existimo, quòd cum ex dicta diuisione Galenus ostenderit illa nouem capita, nūc declarat quem ordinem in hac doctrina sint habitura, dictum est enim quod præter ordinem doctrinarum inter se, adest etiam ordo inter ea, quæ in doctrina pertractātur: & inquit, quòd licet secundum primā rationē, i. secundum quòd repræsentat nobis ratio rei naturam insequens, medicina primo sit causarum, deinceps, & reliquarum, quia tamē in operibus primo est corporum cognitio per signa, postea causarum inuentio, ideo innuit hunc ordinem sequi velle, vt prius de corporibus, & signis, deinde de causis agat. Et secundum hanc expositionem

In intro. med. c. 6.

Cap. 1.

7. met. & 3. ethic.

nem per actionē vel opus non intelligenda est operatio, sed cōsultatio operationem præcedens; & ob id Galenus non absque ratione dixit, inuentio causarum causæ nanque cōsultatione reperiuntur, & in ea in primis occurrunt corpora per signa cognoscēda, dehinc causæ, vt ab Arist. habetur, atque Galeno. Vel exponatur in actionibus, idest in his, quæ à nobis fiunt, vt in medicina, cū aliquid operari volumus corpora per signa cognoscenda primo se offerunt, demū causarū sequitur inuestigatio, atque inuentio, quē sanè ordinē epilogus conuenienter seruare videtur, qui planè est ad memoriam omnium, quæ simple sunt pertractata: cū enim medicina omnia in ordine ad opus cōsideret, quādo aliquid facturi sumus, atque rememorari contēdimus, quæ diffuse admodū in medicina didicimus, primum quod nobis occurrit, corpus est, circa quod operaturi sumus, cuius temperamentū & compositionem, & an salubre, vel insalubre corpus sit, per signa perscrutamur, deinceps causas, quibus aut conseruetur, aut præseruetur, aut curetur, aut ad melius ducatur. Innuit igitur Galenus velle ordinē sequi conuenientē epilogo, non autem eum, qui in rebus ex natura ipsa reperitur. alterum autem ordinem ponere videtur Galenus, quando inquit, quod in primis de salubribus, mox in salubribus, postremo de neutris causis, signis, & corporibus est medicina, quam quidem sententiam habet in primo de tuend. sanit. cum ait, Quoniam & dignitate & tempore sanitas morbum antecedit, vtique & nobis quemadmodum & hæc seruanda sit, prius tractare conueniet: insalubre autem neutrū præcedit, quia neutrum est medium inter salubre, & insalubre, medium autem ex extremis cognoscitur. Sed dices, si ordo in consultatione est resolutionis ordo, vt testatur Arist. cum inquit qui consultat, quærit, & resoluit, vt diagramma: ergo huius doctrinę ordo erit ordo etiam primæ; scilicet resolutiuæ contra superius dictum, quod tres hæ doctrinæ tres ordines generales habent. Dicendum est, quòd hic ordo ab ordine resolutiuæ differt ratione termini à quo, ille namque à notione finis incipit, hic verò à generali medicinæ diffinitione: insuper huius etiā doctrinæ ordo præcipue attenditur ex ordine eorum, quæ in diffinitione posita sunt, & quia in diffinitione primò salubre ponitur, secundò insalubre, tertiò neutrum, ideo eo ordine de illis tribus agit, in quorum quidem pertractatione (si recte perpendamus) licet ordinem sequatur, qui in consultatione reperitur, cum de his consultatio pertractat, attamen non ob id consequitur, quod hic ordo non differat à resolutionis ordine, vt satis cuique patere facile post. Deinde Galenus aliam subdēs diuisionem, dicit.

7. metap. 23. & 3. ethic 6. Libro de consti. ar. & 11. metho.

sub 3. Ethic. 6

Quot modis dicitur effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum. Cap. 3.

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuum, & susceptiuum dupliciter vnumquodque dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc verò ut nunc, nosce oportet amborum esse medicinæ scientiam.

ARist. appellat simpliciter tale, quod nullo addito est tale, non simpliciter vero secundum quid tale, & sicuti simpliciter tale est per priuationem omnis additionis, ita secundum quid tale est aliquo addito, seu secundum partem, vt cum dicimus æthiopem album nō simpliciter sed secundum dentes, vel quando scilicet in tempore & nunc, vt si ex natura quispiam pallidus ex accidenti animæ rubeus fiat, vel vbi, idest in tali loco, vt aliquid dicitur bonum in domo non simpliciter, & quocunque loco, vel ad aliquid, vt temperatum respectu calidi intensi frigidum dicitur: Galenus igitur hoc loco

1 Elēchorum.

per ſalubre ſimpliciter intelligit, vt limitationem temporis excludit, illud. ſ. eſſe ſimpliciter ſalubre, quod quocunque tempore eſt tale, vt nunc verò ſalubre quod in præſenti tale dicitur, & idem de inſalubri, & neutro intelligendum. Quòd verò tale ſimpliciter in omni ſit tempore eò paret, quia ſubdiuidit deinde Galenus ſimpliciter tale in ſemper, & vt multum tale, ſed de hoc infra fuſius dicetur. Truſianus declarãs an cauſæ, & ſigna ſint ſalubria, inſalubria, & neutra ſimpliciter, inquit, quod cauſa ſimpliciter ſana eſt, quæ ſanitatem ſimpliciter aut efficit, aut conſeruat: ſana verò vt nunc, quæ ſanitatem nunc efficit, vel conſeruat, ſignum ſanum nunc, quod ſanitatem vt nunc oſtendit, ſimpliciter verò ſanum ſignum quod ſanitatem ſimpliciter demõſtrat ſimiliter & de ægro, & neutro: Verum aduerſus eum inſtare poſſemus, nam ſi in corpore ſalubri febriente in die critica ſudor appareat, ſecundum illius ſententiam erit ſignum ſalubre ſimpliciter, vel ſemper, & tamen ſi in eodem tempore morbi tamen in principio appareat, non erit ſignum ſalubre ſemper ſigna namque critica a principio ſalubria non ſunt. Alio igitur modo dicendum a nobis eſt, cauſas ſalubres sẽper eſſe, quæ ſemper ſanitatem efficiũt aut conſeruant, quæcunque ſit ſanitas illa: ſigna verò ſalubria ſemper, quæ ſemper ſanitatem indicant, vt ſigna coctionis ſemper ſanitatem indicãt, quocunque tempore, ac modo appareant: neutrum verò ſignum eſt, quod non magis ſanitatem, quàm ægritudinem ſignificat, ſed vel neutram diſpoſitionem, vel aliquando ſanitatem, aliquando ægritudinem, vt ſigna critica in die critico ſanitatem ſignificant: in principio verò nequaquam: cauſa autẽ neutra dicitur, quia non magis hoc, quàm illud efficit, ſed modo hoc, modo illud vt ex ipſo Galeno inferius colligi poteſt. Truſiani tamen opinio defendi poſſet, ſi hoc modo rationem aduerſum eum intelligamus, quod in corpore ſalubri febriente ſudor non abſolute ſignum eſt ſalubre ſimpliciter, ſed in die critica, & ob id cum dicis, quod ſudor in principio è corpore profluens ſalubre ſignum non eſt dico, quod non idẽ eſt ſignum cum eo quod in die critica conſpicitur. Deinde Galenus ſubdiuidens primum membrum ſecundæ diuiſionis ſcribit.

Ipſum verò ſimpliciter duobus dicitur modis, & quod ſemper, & quod plurimum.

Ex iſtis diuiſionibus cum prima enumeratione viginti ſeptem capita colliguntur, vt ſatis cuique animum adhibenti manifeſtum eſt.

De quorum vtroque medicina pertractat.

Quod etiam dixit in præcedenti diuiſione; hoc autem non temerè dixit, ſed propterea quod in libro primo de tuenda ſanitate diuiſit Galen. ſanitatẽ ſimpliciter, & optimam in duo membra, vna quidem ſanitas in indiuiſibili conſiſtit, & hæc vel nunquam fuit, vel ictu oculi pertranſiuit, quæ cum inſenſibilis ſit, à medico non conſideratur, qui artifex ſenſitiuus eſt: altera autem latitudinem habet, qua homo vel ſemper, vel multum ſanus viuere poteſt, quæ ab ea exacta, & punctuali non ſenſibiliter diſtat, hanc verò medicus contemplatur. Ne quis igitur credat loquens de ſalubri ſimpliciter, & ſemper quod de exacta, cuius nulla apud medicos habetur conſideratio, ea verba protulit, de quorum utroque medicina pertractat, quaſi dicat non de ſanitate loquor ſimpliciter, & ſemper exacta, ſed de ea, de qua medicus conſiderat, ac cõtemplatur. Deinde Galenus ſubdiuidens neutrum, quocunque modo dictum ſcribit.

Neutrum verò, & cauſa, & corpus & ſignum, & quod ſimpliciter dicitur, & quod ut nunc tripliciter unumquodq; appellatur.

Neutrum eſt quod inter ſalubre, & inſa-

insalubre positum,& sub eodem genere nec salubre,nec insalubre dicitur: taleque duobus modis esse potest, vno quidem modo,quia nullius contrariorum particeps est, & ideo scribit Galenus de hoc modo.

Hoc quidem quia neutrius contrariorum particeps est.

Altero autem modo, quoniam vtroque contrariorũ participat, & hoc dupliciter, vel eodem tempore, de quo dicit.

H. uerò quia utriusque.

Eodem scilicet tempore particeps est vtriusque: Vel in diuersis temporibus est particeps, de quo subdens Galenus hunc in modum scribit.

Hoc uerò quia aliquando huius,aliquando illius.

Deinde Galenus subdiuidens secundum membrum,quæ diuisio tertij etiã membri esse potest, dicit.

Horum autem ipsorum secundum rursus duobus dicitur modis aut quia utrumque contrariorum ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterum.

Ex quibus diuisionibus neutri resultant 36.neutri significata, quæ additæ capitibus ex diuisione salubris,& insalubris ortis,quæ sunt 18.faciunt 54. capita,ad quæ omnia in medicina considerata tandẽ reducuntur, & si causam inefficientem,& conseruantem diuidere voluerimus,septuagintaduo efficiẽtur capita: Quæ sanè omnia ex figura in nostra prima tabella adeo aperta, & clara sunt,vt nil clarius ostendi possit, quã quidem tabellam alias in studiosorum meorũ discipulorũ gratiam in lucem prodire permisi,quò adhuc res ipsa lucidius appareat,uideantq; studiosi iuuenes,quàm grauiter nõnulli ex Galeni interpretibus allucinentur.

Sequitur Tabella Prima.

ODDVS DISCIPULIS.

CVM à nobis tantopere efflagitaueritis Discipuli studiosissimi, vt tabulas imprimendas curaremus, quas multis ante annis publicis lectionibus nostris in Artem Galeni medicinalem vobis exposuimus, & hoc anno sumus exposituri,quando quidem asserebatis vos ex illis non solum vniuersa capita, ad quæ omnia ad medicinam attinentia referuntur,atq; doctrinæ diffinitiuæ facultatem,& excellentiam esse ante oculos habituros, sed etiam facile perspecturos, in quibus dissentiamus ab aliis illius libri expositoribus,& iis præsertim,qui se solos veram in eo libro Gal. sententiam aperuisse gloriantur, non potuimus tã dem non vobis morem gerere. In hac itaque prima Tabula habetis omnia totius medicinæ capita ex eius diffinitione tanquam ex fonte deducta, quæ in primo libro (iuxta Latinorum diuisionem) a Galeno post diffinitionem medicinæ fuerunt illis diuisionibus explicata. Ex prima si quidem diuisione, qua vnumquodque contentum in medicinæ diffinitione in corpus signum, & causam diuiditur, nouem habentur capita,quibus singulis in simpliciter, & vt nunc, diuisis octo, & decem efficiuntur: itidem simpliciter in semper, & vt multum diuiso fiunt septem,& viginti. Quia verò neutrum in tria dissecatur significata totius medicinæ capita ad 45. vsque se extendunt, ad quæ omnia ea, quæ ad rem medicam spectant, optimè referri scimus, vt hoc numero possimus esse contenti. Sed cum Galenus neutrum secundi significati in duos diuiserit modos,ex qua diuisione numerus dictorum capitum vsque ad 54. augetur, atque cum causas appellauerit efficientes, & conser-

uantes, quasi aliam faciens causarum diuisionem, ex qua eorum capitum numerus vsque ad 72. porrigitur, volui etiam iuxta has duas diuisiones postremas hac figura omnia dicta capita cõprehendere, ea tamen ratione, vt vnusquisque, & ea complecti, & omittere valeat.

His sic expositis, atque enucleatis ad ea, quæ subdit Galenus, iam accedam, vult autem dubium quoddam, ꝙ hoc loco occurrit, prius dissoluere, idque vnde oriatur proponens inquit.

Est uerò & in tota diffinitione, si uerba animaduertimus, ambiguitas quædam, quam & ipsam dissoluere oportet.

Lib. prædic. ca. de substãtia

Hoc est simile ei quod dicit Aristo. nempè quod omnis substantia videtur hoc aliquid significare, quod sanè verum esse dicit, & indubitabile in primis substantiis, quoniam vt declarat Ammonius (hoc) quod est ostensionis signum, subiectum importat, quod vnũ est numero, & ideo materia prima dicitur etiam hæc, quæ subiecta est, & vna numero omnibus formis subiicitur (aliquid) verò est particulare: & ob id (hoc aliquid) subiectum particulare importat, primæ autem substantiæ, quoniam subiecta particularia sunt, hoc aliquid verè significant, secundæ verò substantiæ, inquit Arist. videntur quidem hoc aliquid significare sub appellationis figura, quando quis vel hominem, vel animal dixerit, quia dicit Ammonius cum hominem, vel animal pronuncio, id in singulari numero profero, & ideo sub appellationis figura hoc aliquid significare uidentur, quod tamen verum non est. Pariter etiam dicit hoc loco Galenus (si verba animaduertimus.) vel secundum loquutionem est dubitatio, quod idem est, quod dixit Aristot. sub appellationis figura, quia in diffinitione in plurali dicitur numero, vt pote quod medicina est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum. Et sic proponens Galenus dubitationem scribit.

Cum enim dicitur medicinam esse scientiam, & salubrium, & insalubrium, & neutrorum significatur, & quòd omnium particularium, & quod quorundam, & quod qualium.

Deinceps Galenus dubitationi respondens, primo ostendit primum intellectum conuenientem non esse scribens.

Sed omninm indefinitum quidem, quoddam est.

Cum particularia fermè sint infinita: Et propterea subdit dicens.

Atque impossibile.

Quia cum ferè infinita singularia sint, enumerari non possunt: deinde Galenus secundum remouet intellectum dicens.

Quorundam diminutum,

Quia non omnia comprehenderet, artis enim est præcepta tradere, atque tractare, quæ nihil omittant eorũ, quæ ad illam attinent artem, & ob id subdit etiam Galenus.

Atque artificio carens.

Quia ab artis ratione deficeret, de cuius ratione est, vt præcepta omnibus communia doceat, quare Galenus tertium intellectum comprobans, subdit.

Qualium uero artificiosum.

Quoniam rationem artis obseruat, de qua supra dictum est.

Pariter & sufficiens ad omnia artis particularia.

Hunc enim in modum quæque cõplectitur, ut abunde declarabitur: Quare subdit Galenus dicens.

Quod

Medicina est scientia.

Salubrium
- Corporum
  - Simpliciter 10 Vt nunc
    - Semper 19 Vt multum
- 4 Signorum
  - Simpliciter 11 Vt nunc.
    - Semper 20 Vt multum.
- 5 Causarum
  - Simpliciter 12 Vt nunc
    - Semper 21 Vt multum
      - Conseruantium 55
      - Efficientium.
      - Conseruantium 56
      - Efficientium.
    - Conseruantium 57
    - Efficientium.
  - Semper 22 Vt multum

Insalubrium
- 2 Corporum
  - Simpliciter 13 Vt nunc
    - Semper 23 Vt multum
- 6 Signorum
  - Simpliciter 14 Vt nunc
    - Semper 24 Vt multum
      - Conseruantium 58
      - Efficientium.
      - Conseruantium 59
      - Efficientium.
    - Conseruantium 60
    - Efficientium.
- 7 Causarum
  - Simpliciter 15 Vt nunc
    - Semper 25 Vt multum
      - Primi significati 28 — Primi modi. 46 Secundi modi.
      - Secundi significati 29 — tertij significati
      - Primi significati 30 — Primi modi. 47 Secundi modi.
      - Secundi significati 31 — Tertij significati.
    - Primi significati 32 — Secundi significati 33 — Tertij significati. — Primi modi. 48 Secundi modi.

Neutrorum.
- 3 Corporum
  - Simpliciter 16 Vt nunc
    - Semper 26 Vt multum
      - Primi significati 34 — Secundi significati 35 — Tertij significati. — Primi modi. 49 Secundi modi.
      - Primi significati 36 — Secundi significati 37 — Tertij significati. — Primi modi. 50 Secundi modi.
    - Primi significati 38 — Secundi significati 39 — Tertij significati — Primi modi. 51 Secundi modi.
- 8 Signorum
  - Simpliciter 17 Vt nunc
    - Semper 27 Vt multū
      - Primi significati 40 — Conseruantium 61 Efficientium.
      - Secundi significati 41 — Primi modi 52 — Conseruantium 62 Efficientium.
      - Secundi significati 41 — Secundi modi — Conseruantium 63 Efficientium.
      - Tertij significati — Conseruantium. 64 Efficientium.
      - Tertij significati — Conseruantium. 65 Efficientium.
    - Primi significati 42 — Conseruantium. 66 Efficientium.
    - Secundi significati 43 — Primi modi 53 — Conseruantium 67 Efficientium.
    - Secundi significati 43 — Secundi modi. — Conseruantium. 68 Efficientium.
    - Tertij significati. — Conseruantium. 69 Efficientium.
- 9 Causarum
  - Simpliciter 18 Vt nunc
    - Semper 44 Vt multum
      - Primi significati 44 — Conseruantium. 70 Efficientium.
      - Secundi significati 45 — Primi modi 54 — Conseruantium. 71 Efficientium.
      - Secundi significati 45 — Secundi modi — Conseruantium. 72 Efficientium.
      - Tertij significati — Conseruantium. Efficientium.

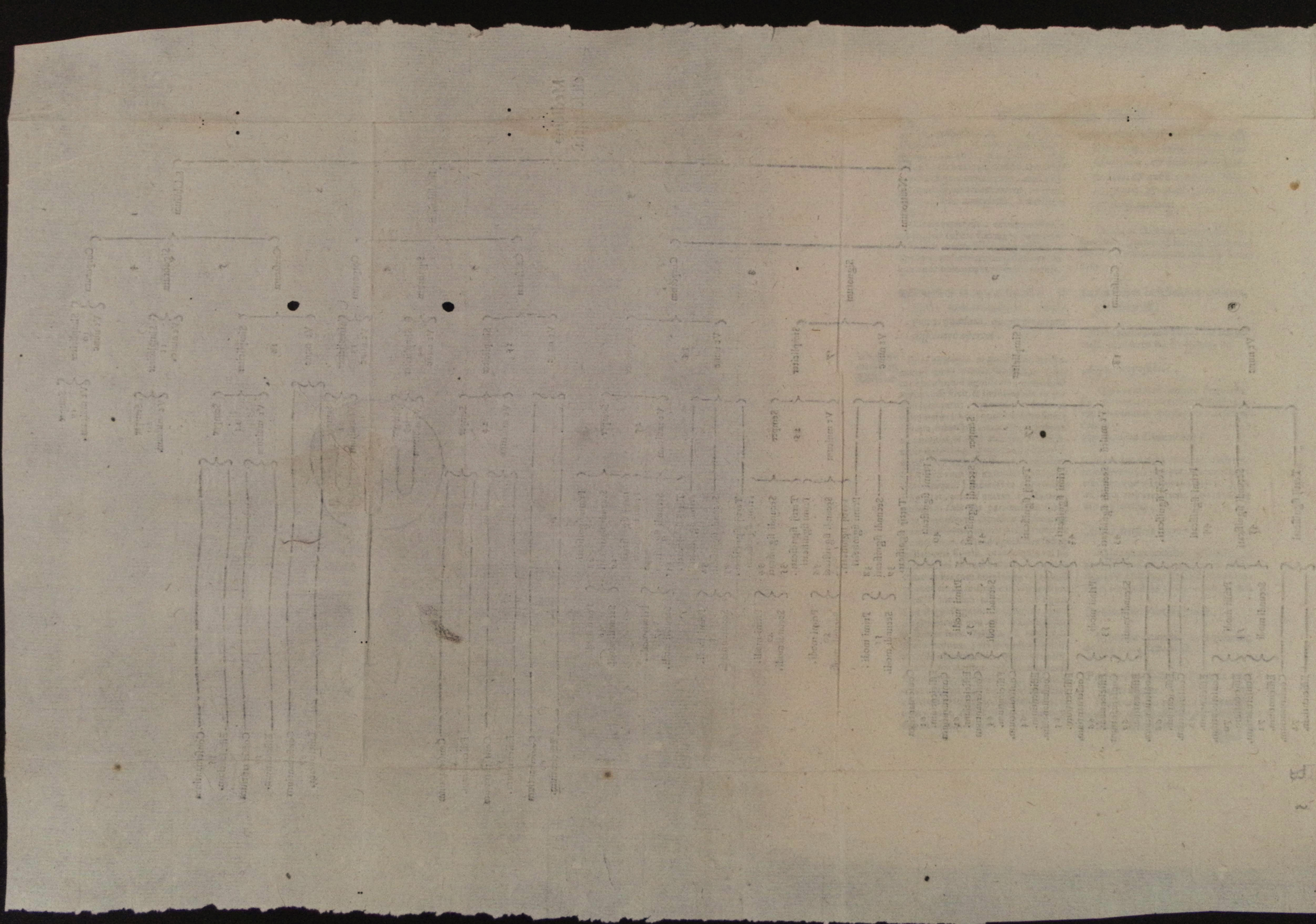

Quod etiam dicimus in medicinæ diffinitione comprehendi.

Trus. dicit, quòd per qualia intelligendum est vniuersalia, quæ dicuntur qualia prædicatione, quæ est qualitas accidēs eis, id enim cui accidit aliquid ex eo accidente quale dicitur. Curtius autem dixit, quod Galenus inquit qualia vniuersalia in medicina tradita, q̄a omnia sana in sanitate conueniunt, ægra in ægritudine, & neutra in neutralitate, quæ qualitates sunt: Ego verò puto aliud voluisse Galenum: dicit .n. in græco ἐποιῶν, idest qualium, & deinde Galenus statim subdit scribens (primum igitur de corporibus dicere aggrediemur qualia nam sint, & salubria & insalubria, & neutra, post hæc de signis, & causis disseremus) vtitur autem eodem vocabulo, similiter & in fine huius primi libri, cum dicit: salubre igitur, & insalubre, & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale vnumquodque sit. Quare videtur mea quidem sententia, quod per qualitatem velit, quòd diffinitione manifestatur, quę est ipsa diffiniri natura, quæ non per se existit, sed habet esse in indiuiduis, & ob id dicitur, qualis: vnde cum quippiam diffinitur, illa explicatur natura, quæ in pluribus reperitur, & hac ratione in fine huius libri dicit, explicauimus quale vnumquodque sit, quandoquidem eorum natura explicata fuit, quæ ob rationem superius dictam dicitur qualis: & hoc voluit etiam Arist. in prædicamentis cap. de substantia, cum dicit, quod secundæ substantię hoc aliquid non significant, sed quale quid vt homo naturam significat in pluribus particularibus repertam, quæ licet in pluribus sit, est tamen in omnibus vna, & eadem, & vt dicit Ammonius) similitudo, qua homines inuicem assimilantur secundum, quod homines sunt, & cap. de differ. & communita. spe. & differ. Porphirius, & Ammonius dicūt, quòd species etiam qualis dicitur, vt differentiis participat, & cum hæc natura diffinitur, quicquid in diffinitione huic naturæ competere dicitur, omnibus etiam competit particularibus sub illa natura repertis: & ideo dicit Galenus. Qualium verò artificiosum pariter & sufficiens ad omnia artis particularia. Notandum est autem, quod in hac parte Trusianus inquit, nempè dubium hoc rudium esse, qui diffinitionem esse vniuersalem ex vniuersalibus, & rei vniuersalis ignorant verū Galeno haud est attribuēdū, quod hoc præsertim libro, qui est totius medicinæ cōpendiū, rudiū dubitationem promoueat. Terapolinus dicebat ꝙ cū in hac doctrina Galenus vtatur diuisione, ne quis suspicaretur, qđ diuisio hæc ad singularia vsque procedat, hoc dubiū promouet, atque dissoluit. Sed ex logica habetur, ꝙ diuisio species specialissimas pertransire non debet, sicut quod diffinitio vniuersalis, & ex vniuersalibus est: Quare non minus hæc rudium erit, q̄ illa: Itē Galen. nō dicit de diuisione dubiū esse, sed de diffinitione, an. s. omnium, an quorundā intelligatur: non igitur Terapolini dissolutio vera est. Aduertendum itaque existimo, quod licet singularia sub arte non cadant, vt à philosopho dicitur, est enim ars vniuersalium, experientia verò singularium, attamen artem, & prudentiam versari non tantum circa vniuersalia, sed etiam circa particularia habet Arist. vnde inquit Galenus nullam artis scientiam acquiri posse, nisi theorematis, & circa singularia exercitatione, & primo ad Glauc. Non solum oportet medicum cognoscere communem hominis naturam, sed & propriam vniuscuiusque: opus igitur est artificem circa singularia versari, seque exercere, si recte operari desiderat: ars namque factiua est, & singularium est factio, vt de prudentia asserit Aristot. quæ exercitio artem corroborat, atque certiorem reddit: Verum singularia huiusmodi & propria dicit Galenus æquæ scribi, atque communia, & sermone explicari non possunt, & ob id se, quod commune est, quamuis id sit vsu secundum, scribere conari Quibus sic stantibus dubium a Gal. non absque ratione promotum fuisse,

2. Ethi. 2. 1. met. ꝓpè initiū

1. Ethi 7. & 6 eiusdē 8 & 9. 9. met. 6.

Cap. 1.

idque

idque rudium non esse à nobis facillime demonstratur, cùm enim ex locutionis forma intelligi posset, quòd medicina sit salubrium omnium, aut quorumdam, cumque opus sit medicũ particularia cognoscere, & circa ea versari, ideo potuisset quis non sine ratione suspicari diffinitionem intelligendam esse, quòd particulariũ, vel omnium, vel quorundã sit, propterea dubitationem promouet, atque dissoluit, addeetiã quòd Galenus dicẽs, si ea diffinitio intelligatur esse qualium artificiosum est, & ad artis particularia sufficiens, rationem reddit, cur per diffinitiones, qualia prædicta sint declarare debeat: Quocirca Galenus postea quasi concludens ex prædictis in dubij solutione inquit, subdens.

Primum igitur de corporibus dicere aggrediemur qualia nam sint & salubria, & insalubria, & neutra, post hæc de signis & causis differemus.

Aggrediens Galenus corporũ diffinitiones, incipit, vt superius promiserat ratione superius adducta a salubris simpliciter diffinitione, sed quia hæ corporũ diffinitiones diuersimode intelliguntur, ideo pro earum intelligentia aduertendum est quod alibi declarat Galenus, nempè quòd sanitas ipsa maguam obtinet latitudinem, quidam enim optimã habẽt sanitatem, qua vel optime suas perficiũt operationes, quidam autem non ita exactam, nonnulli verò pessimam, de quibus ait, quòd vel ad senectutem non perueniunt, aut si quando peruenerunt vno saltẽ diutino morbo penitus laborant Hanc sanè sanitatis latitudinẽ ipsemet Galenus inferius in tres partes diuidit, quarũ vnaquæque magnam latitudinem possidet, prima quidẽ latitudinis pars est corporũ salubrium, secũda autem neutrorum, tertia vero insalubrium. Quod autem latitudo hæc sanitatis sit, Galenus libro de constitutio, artis ostendit, nisi quis posuerit aliquos temperatos, quosdam verò intemperatos, is alterum duorum dogmatum sequi cogetur, vel omnes semper ægrotare, vel vnam esse omnium virorum, mulierũ, iuuenum, ac senum temperiem Trus. & Genti. videntur corpora insanitatis latitudine diuersimode collocare, quorum quidem non sine ratione, cum nihil veri dicant, sententias impræsentiarum prætereo. Curtius autem Galenum existimat hic de corporibus dũtaxat sanis agere, quodque salubria simpliciter sint, quæ à principio generationis talia sunt: salubria vero vt nũc talia ex arte, quæ a prineipio generationis aut neutra, aut alterius generis erant, dicuntur autẽ vt nunc, quoniam si propriæ naturæ dimittantur, & secũdum communem viuendi hominum modum regantur, eã salubritatẽ amittent: pariter insalubria simpliciter (inquit Curtius) talia dicũtur à generatione, insalubria autem vt nunc talia ex malo regimine, quæ ex generatione vel simpliciter neutra, vel simpliciter salubria dicuntur, quod idẽ & de neutris dicit ipse: Verum in diffinitionum expositione clarissime ostendemus, quod Curtius literã, vt hic iacet, haud recte potest exponere: itẽ consequeretur ex hoc, quòd Galenus hoc libro omnia corpora non diffinirer, quæ in secũdo huius per signa cognoscere docet. Cæterum pro vera Galeni mente adnotare opus est, quod ipse libro de bon. corp. habitu asserit consonum quidem ei quod libro de const. art. dixerat, scilicet habitũ de omni firmo dicimus nondũ tamen illum laudãtes, neque vituperantes, sed cum vel malũ, vel bonũ addimus, qualis nã is sit, proferimus: bonus autem habitus dupliciter dicitur, vno quidem modo simpliciter, qui in optima reperitur constitutione, altero autem modo non simpliciter, sed huius, & hic pro cuiusque natura bonus dicitur, vt pote bonus habitus Dionis, vel Milonis, & in horum etiam numero boni sunt habitus Athletarum, si quidem non simpliciter boni dicuntur: at boni simpliciter habitus ab omnibus exoptantur, qui vt Galenus ait respectu

Libro de cõsti. art. c. 10. & 1. de tuend. sanit. & 6 einsdẽ nõ longe à principio 2. Ethi. 8. capite.

Cap. 10.

Cap. 10.

Lib ad Tras. sib.

respectu habitus Athletarum secũdum naturam dicuntur, bonus autem habitus non simpliciter ab omnibus desideratur, sed ab eo tantam, cuius est: omnes enim & si insalubres sanitatẽ propriam, etiam quod non sit optima, vel maxime capiunt. Adnotare quinetiam opus est, quod vt colligitur ab Aristo. prædicamentorum libro, vbi de secunda loquitur qualitatis specie, salubre connotat naturalem potentiam, in salubre verò naturalem impotentiã in quibus nominibus simul quodãmodo includitur, & cõnotatur sanitas, vel ægritudo. Quare simpliciter salubre actu ægrotans licet non possit dici simpliciter insalubre, caret namq; ea naturali impotentia, dicitur tamen vt nunc insalubre, quia ægritudinem saltim habet, quã includit insalubre, pariter insalubre simpliciter actu sanum licet salubre simpliciter dici non possit, nominatur tamen vt nunc, habet nanque saltim sanitatem, quam salubre includit: Vude græci δυνάμει accipiunt, & pro salubri habẽte aptitudinem ad esse, vel perdurare sanum vel semper, vel vt multum, & pro actu sano iuxta id Arist. 2. phy. de possibili, quod quidem duobus esse modis inquit, vno quidẽ modo sine, actu, etenim multa possibilia sunt, quæ actu nõ sunt: altero autem modo cum actui coniũcta sunt: quæ. n. sunt, esse possunt, si namque esse nõ possent, nec etiam actu forent: neque salubre potentiã naturalem amittens fit insalubre naturalem impotentiam acquirendo, nec insalubre impotentiam naturalem deperdens acquirendo naturalem potentiã salubre fit, sed eo modo quo superius à nobis declaratum est: Dico itaque quòd Galenus vult salubre simpliciter corpus esse, quod bonũ habitũ simpliciter possidet, quod quidẽ in semper, & vt multum diuiditur: est autem salubre semper, q̃ summã in omnibus habet sanitas absolutionem, quòd sanè (vt dicit Galenus) per lõgiores temporum circuitus generari solet, vt multũ verò salubre, quòd paululum deficit, aliquãdo videre licet, salubre verò nũc est bonus habitus non simpliciter, sed huius vt Dionis, tunc̃que salubre cum actu coniunctum est, ac si sanum diceremus: Quemadmodum bonus etiam habitus Athletarum salubris simpliciter dici nõ meretur, sed vt nunc, quia etiam bonus habitus simpliciter non dicitur, sed Athletarũ, vt Dionis quoque bonus dicitur habitus, non autem simpliciter, quinimmo Galen. in libro ad Trass. bonum habitum simpliciter appellat secundum naturam, illum autem Athletarum non secundum naturam, sed ex arte, & de huiusmodi inquit artem esse gymnasticam. Aduertendum quinetiam existimo pro diffinitionum declaratione, quòd vt declarat Galenus libro ad Trass. sanitas duplex est, altera quidem quæ in habitu, altera autem, quæ in respectu dicitur: item est & bonus habitus, sanitas autẽ in habitu media esse inter bonum habitum, & sanitatem in respectu. Ponamus aliquem grauiter ægrotare, qui nuper à morbo leuetur ita gracilis & debilis ad actiones, quòd egeat à quo veheatur, hic vtique curatione non indiget, cum non amplius ægrotet, sed refectione & robore, vt ad actiones, & ad impetum, causarum ferendum validus fiat, cũ tunc neque calorẽ, neq; frigorẽ, neq; vigilias sufferre valeat, sed sit facile iterum in ægritudinem elapsurus, vtpote qui nondum tutam, & fixam salubrem constitutionem adeptus est. Qua planè adeo adepta, vt non ita facile vincatur, tunc ea sanitas in habitu dicitur, non tamen adhuc bonus habitus nominari potest, siquidem solum accusationem effugit, sed laudem nõdum est consequutus quã consequitur, si absentiæ debilis actionis robur addatur: tũc enim bonus habitus dicitur, atq; simpliciter, vti superius dictũ est. Adnotandum est præterea temperaturã esse cal. frig. hum & sic atque simplicium partium, compositionem autẽ vel commoderationẽ organicarũ quæ ex simplicibus componuntur & in debita consistunt quantitate, numero, positu, & formatione, quæ ex tribus conficitur, debita superficie, figura, & concauitate. Dicit modo Galenus hunc in modum scribens.

De

De corpore ſalubri. Cap. 4.

Salubre ſimpliciter corpus eſt quod ab ipſo naturæ ortu.

QVod dicit, vt id diſtinguat ab habitu Athletarum, qui non eſt ab ortu naturæ, & ſecundum naturam, ſed arte, & à corpore pariter reducto ad optimam ſalubritatẽ, vel ſanitatem, quod eſt ſimile auricalco ab arte facto, ſimilitudinem planè cum naturali auro obtinente, in corpore nanque reducto ars ſanitatem efficit optimæ ſanitati ſimilem, at non ſalubritatem, quæ naturalis eſt potentia, quippe quę ex ortu naturæ fixa eſt, & ſtabilis, ac difficulter remoueri poteſt, donec mors ipſa homini ſuperueniat, & quamuis corpus ægrotet, nõ tamẽ eam naturalem potentiam deſerit, alioquin ad priſtinam diſpoſitionem non amplius redire poſſet; Neque putandum eſt Galenum in lib. de tuend. ſanit. docere, quonam pactò illa naturalis potentia conſeruetur, ſed ſanitas ipſa, quæ licet in huiuſmodi corpore difficile remoueri poſſit, quia tamẽ corpus eſt alterabile, vt dicit Galenus in 3. huius, poteſt omnino remoueri, & ob id docet, quomodo huiuſmodi corpora actu ſana conſeruari poſſint, quod infra proprijs locis Galenus efficit, deinde ſubdit, inquiens.

Bonam habet temperaturam.

Nempè ſimpliciter, & non bonam huic, deinde ſubdit.

In ſimplicibus & primis particulis.

Quia harum primò eſt temperatura, dicũtur autem ſimplices, quoniam in partes diuerſi generis diuidi nõ poſſunt, vtpote caro, os, & huiuſmodi, dicuntur etiam primæ, reliquæ nanque ex eis componuntur, nominantur quoque ſimilares, per totum enim ſimiles ſunt, & partes totius nomen, & diffinitionẽ ſuſcipiunt: etenim quælibet pars carnis eſt caro, & quælibet pars oſſis os: Deinde ſubdit.

Atque in his, quæ ex illis componuntur inſtrumentis eſt commoderatum.

Ideſt in organicis: habet enim omnia dicta ſuperius commenſurata quæ primo organicis conueniunt, quæ ita dicuntur, quia animæ ſunt inſtrumenta, compoſitæ autem, quoniam ex ſimplicibus componuntur, ac poſtremò diſſimilares: non enim quælibet pars totius nomẽ & diffinitionem ſuſcipit, vt cor, oculus, atque id genus tale. Deinde Galenus diffiniens ſalubre nunc dicit.

Salubre verò nunc eſt corpus.

Hoc totum eſt diffinitum, quod capi poteſt, vt diximus pro habente bonum habitum non ſimpliciter, ſed huius: & ſic neutra & inſalubria ſimpliciter actu ſana, dicuntur ſalubria vt nũc: Quod eſt, acſi quis dicat æthiopẽ ſimpliciter & abſolute nigrum eſſe, at ſecundum quid ſcilicet ſecundum dẽtes album, eſt etiã ac ſi quis dicat tale corpus eſt nunc ſalubre, ꝙ potius aptum eſt ægrotare, quam eſſe ſanum, & ob id illud nunc minuit à ratione ſalubritatis ſimpliciter. Quocirca ſalubre ſimpliciter actu ſanum ſalubre nunc dici non debet, eſſet nanque ac ſi quis diceret, quòd eſt actu ſanum, cùm ægrotare potius aptum ſit, quod falſum eſt, ſed potius eſt actu ſanum, quoniam naturalem habet potentiam, qua à ſanitate facile remoueri non poteſt: & ob id ſalubre ſimpliciter dicitur, non autem nunc, cuius etiam diffinitio hunc in modum eſt exponenda, & cùm dicit. Galenus.

Quod

Quod in præsenti est sanum.

Denotat hoc salubre esse cum actu. Deinde cùm dicit.

Est verò & hoc eo tempore, quo sanum existit bonam habens temperaturam, & cõmoderationem.

Quod dicit, vt distinguatur ab habẽte sanitatem in respectu, in quo membra sicciora reddita sunt, & graciliora, obid debita caret commoderatione. Deinde addit Galenus.

Non tamen optimam.

Vtà simpliciter salubri distinguatur, quod non tantũ bonam, sed & optimam habet temperiem atque commoderationem. Deinde subdit.

At sibi propriam.

Fermè inquiens, licet salubre nunc bonum simpliciter habitũ non habeat, bonum tamẽ habitum huius potlidet: & hæc bona est expositio. Posset etiam quis accipere salubre nũc, vt etiam de salubri simpliciter actu sano diceretur & hoc pactò idem esset, quod actu sanum. Quo quidem casu, qui tali vteretur expositione, dicere coactus esset salubre nunc non importare bonum habitum non simpliciter, sed solum actu esse sanum, tuncq; diffinitio intelligenda esset, quòd eo tempore quo sanum existit, bonam habet temperaturam, & commoderationem, non tamen optimam, ideſt non necessario optimam: potest enim habere quinetiam non optimam, sed sibi propriam: Verũ ex his duabus, meo quidẽ iudicio, prima melior est expositio. circa verò hanc salubris nunc diffinitionem nonnulli existimarunt primam particulam solam esse diffinitionem, reliqua autẽ à Galeno adiecta esse, vt eam declarent, ac manifestent: At ego puto reliqua etiam in diffinitione concludi, & vt à nobis est expositum, verba omnia esse explanada. Aduertendum autem est, quòd bona temperies, quam salubre nunc corpus habere diximus nõ necessariò talis est a principio generationis, vt perperã inquit Trusianus, qui ob hoc nullũ a principio generationis posse nasci ægrum dicere coactus est: vnde concessit etiam cæcitatem a natiuitate esse sanitatẽ nunc, multaq́ue alia inconuenientia, siquidẽ alibi Galenus ponens morbi causas in figura dixit, quòd duplex est causa, altera quidem dum infans est in vtero impedito naturali spermatis motu, vel ob materiæ multitudinẽ, vel non idoneam qualitatem: altera verò si inter pariendũ, vel dum fascijs infans inuoluitur, cõmittatur error. Deinde Galenus subdiuidẽs corpus salubre simpliciter in semper, & vt multum, inquit.

Ipsius verò salubris simpliciter corporis tale quidem est semper id quod est optima temperãtia præditum, ac maxime est commoderatum, vt multum autem, quod à constitutione optima non valde admodum deficit.

Galenus in primis diffinit corpus salubre semper, circa cuius diffinitionem annotare opus est, quòd salubre semper tria habet, in primis quidẽ temperaturam moderatissimam, atque maxime exactam commoderationem, quam demum duo reliqua consequuntur, nempe perfectissimæ operationes, & naturalis aptitudo ad se se tuendum ne incidat in morbum. Galenus autẽ a duobus vltimis vocauit salubre sẽper quod habet operationes naturales in summo sibi inuicem respondẽtes, & tãtum apetit, quantum concoquere potest, pariter & in omnibus alijs operationibus optima seruatur proportio, qua corpus hoc vna cùm naturali aptitudine ad se se custodiendũ nomine salubris semper insignitum fuit: Verũ cum hæc duo ex optima temperie, & commoderatione proficiscantur, Galenus nõ immeritò nõ ex illis duobus sed ex eo primo ipsũ diffinire voluit,

inquiens

inquiens (ipsius vero salubris simpliciter corporis tale quidem est semper id quod est optima temperantia prędit̃u, ac maxime est commoderatum.) Deinde diffiniens salubre multũ dixit, quod id est, quod à constitutione optima nõ valde admodum deficit, de quo quidẽ vt & salubri semper alibi loquebatur Galenus inquiens, quòd salubre semper non nisi per longos temporum circuitus reperitur, cum in omnibus corpora summam sanitatis absolutionem possident, quæ verò paululum ab optima deficiunt aliquando videre licet, atque hęc vt multum salubria dicuntur. Sed quis dicet non recte videri Galenũ diuidere simpliciter salubre in semper, & vt multum, omne namque simpliciter tale est huiusmodi à principio generationis, quod autem ab ortu tale est semper talis nomen habet, ergo multum salubre erit semper salubre, cum multum salubre simpliciter salubre sit. Huic quidem respondeas volo, quòd illud semper construi potest, & cum verbo, & cum salubri adiectiuo, si cum verbo coniungatur, verum est, quòd multum salubre est semper salubre, semper enim naturalem potentiã habet, at si cum adiectiuo copuletur, falsum est, quòd multum salubre sit salubre semper, quòd nomen à naturali potẽtia desumitur, qua perfectissimas operationes habet, & ob id (vt dictum est) à causis ægrotare facientibus difficilimè conuinci potest. Sed dubitaret denuò, quòd salubre semper sit & vt nunc, quoniam quod semper est, omni tempore esse dicitur, quod autem omni est tempore, & in præsenti tempore est, & per cõsequens vt nunc etiã dicetur. Argumentũ quidem hoc falsum est, peccat enim per falaciã compositionis, atque diuisionis, cum enim dico salubre semper salubre nunc, illud nunc verbo iungi potest, & sensus est, quod est salubre omni tẽpore, est ẽt præsenti tẽpore salubre, & iste sensus verus est, ꝙ si illud nunc cũ salubri adiungatur, dictio est distrahẽs ab optima salubritate, & tunc falsũ est dicere, salubre sẽper est salubre nũc. Deinde Gal. diffinit insalubre simpliciter hunc in modum.

De corpore insalubri. Cap. 5.

Insalubre verò simpliciter est corpus, quod ab ipso ortu naturę uel in consimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in instrumentarijs incommoderationem, vel utrunque uitium.

Sicut salubre simpliciter dicitur à naturali potentia obsistẽdi causis ægrotare facientibus, & sanitatẽ actu neque includit, neque excludit, ita insalubre simpliciter tale dicitur à quadam naturali impotententia, & imbecillitate, qua aptũ est facile in ægritudinem cadere, quã actu nec includit, nec excludit: Diffiniens igitur hoc insalubre dicit, quòd insalubre simpliciter est corpus, quod ab ortu naturæ & cætera: Hoc autẽ protulit nõ solum, vt distinguat ipsum ab insalubri nunc, & neutro decidentiæ, sed etiam ab habente sanitatem in respectu, quod quidem corpus nuper ab ægritudine leuatum imbecillum dicitur, & gracile, & per consequens bonã non habet commoderationem, cum saltem partes carnosæ debita quantitate frustrentur: & ob id salubre dici nõ potest, nec minus etiam insalubre simpliciter, cum id vitium (vt clare constat) ex ortu naturæ non sit, & propterea subdit Galenus (vel in consimilibus partibus malam habet temperaturam) nempe naturalem, quæ in extremo latitudinis sanitatis reposita est. Diffiniens autem Galen. hoc insalubre, id per notam copulationis non diffinit, vt de salubri simpliciter, de quo dixit, quòd bonam habet temperaturam in simplicibus, & commensurationem in organicis, sed per notam disiunctionis, cuius hæc causa esse potest, quòd vt ad cõstituendum omnia requirũtur, ita vnũ ad destruendũ sufficit: qua de re subdit

dit (vel in instrumentarijs in cõmoderationem) malã, scilicet cui etiam addendũ est naturalem, quã subintelligere opus est) vel vtrunque vitiũ naturale sanè, nam si altero tantũ deficiente eorum quæ requiruntur, vt corpus salubre sit, corpus insalubre redditur, multo magis reddetur, si salubri simpliciter requisita deficient omnia Dubium est, quòd sicut ab ortu naturæ & bona mala vè temperatura, & commoderatantia esse potest, ita etiam vnitatis continuitas, solutiove, cur Gale. in præsenti diffinitione, & ea salubris simpliciter vnitatis solutionem continuitatem vè non apposuit, quam tamẽ in vtrũque addere debebat, si quidem debita vnitas in simplicibus, atque cõpositis conspicitur; Dicendum est, ꝙ à principio natiuitatis solutio vnitatis esse non potest, nisi mala tẽperies adsit, aut mala compositio, aut vtrũque, de quibus cum in diffinitionibus & salubris, & insalubris semper meminerit, de vnitatis solutione haud meminisse necesse fuit: Hæc autem corpora insalubria simpliciter habentia ab ortu naturæ naturalem & impotentiam possunt, vt reliqua corpora ab optima sanitate deficientia, & ipsa salubria nominari, vt libro de constit. art ex Gale-
Cap. 10. no colligitur, vbi dicit, Igitur inter salubres corporis habitus vnus tẽperatissimus est, octo vero intẽperati, morbus nullus est temperatus & tot sunt numero, quot salubres intemperaturę, Quod verò dicit Trusianus insalubre simpliciter ex naturali impotẽtia sanũ diu perdurare non posse falsum est, potest, namque diu esse sanũ ea ratione, qua docet medicina, conseruatũ. Deinde Galenus diffiniens insalubre nunc dicit.

Insalubre verò nũc est corpus, quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat.

Quasi dicat, quod meretur nomen insalubris, quo tempore ægrotat, vt autem diffiniens salubre nunc dixit quòd in præsenti sanum est, ita diffiniens insalubre nunc dixit, quod in præsenti est ægrum: insalubre namque nunc respectu salubrium, & neutrorum simpliciter ita se habet, vt salubre nunc respectu deficiẽtiũ à salubri simpliciter, nã vt insalubria simpliciter cũ ea sanitatẽ habent, quã habere possunt, salubria nunc dicuntur, tuncque salubre pro habente sanitatẽ actu deprehenditur, ita & salubria simpliciter aliqua ex causa ægrotantia insalubria, vt nunc, idest actu ægra ob malam vel temperaturã, vel commoderationem, vel vtramque non quidem ex ortu naturæ, sed ex tẽpore dicentur. Quo fit, vt cum actu ægrotant, licet insalubria simpliciter dici non mereantur, insalubria tamen nunc dicũtur, quasi dicat quis tale corpus hoc tempore ærotans, licet insalubre simpliciter dici non possit, quia naturalem impotentiam non habet, dicitur saltẽ nunc insalubre, quoniã ægritudinem possidet, quã insalubre includit. Quod itidem & de neutris simpliciter dicendũ est. Quo quidem modo insalubria simpliciter sumpta, & dicta à naturali impotentia inclinante ad actualem ægritudinem, cum actu ægrotant, & sunt coniuncta actui ad quem sua naturalis impotentia inclinat, neque nomen mutare, neque insalubria nunc dici promerentur: esset enim sensus talis, hoc corpus nunc ægrotans, cui non deberent nomen simpliciter insalubris, saltim pro eo tempore dicitur insalubre: per illud igitur in diffinitione positum insalubre nunc à simpliciter insalubri distinguitur, quod in sui ratione nec sanitatem, nec ęgritudinẽ introcludit: item à neutris decidẽtiæ quæ nondum actu ægrotant pariter & ab habentibus sanitatem in respectu, quæ, vt dicit Galenus, licet gracilia sint, & debilia, non sunt tamẽ ægra, cum curatione non indigeant. Proinde si quis vellet, quòd insalubre simpliciter insalubre etiã nunc dici possit, diceret quòd cũ salubre simpliciter perfectionem connoter, vt nunc verò imperfectionẽ: (hoc enim pactò à perfectione salubris simpliciter distrahit) obid salubre simpliciter salubre vt nunc dici nõ potest, sed insalubre simpliciter,

licet

licet dicat imperfectionem in latitudine ſanitatis, cui alia imperfectio in eadem latitudine addi non poſſit, imperfectio tamen extra latitudinem ſanitatis adiungi poteſt, quo quidem modo inſalubre ſimpliciter vt nunc etiam dici promeretur: indicat enim quod duas obtinet imperfectiones. Hæc igitur eſt vera huiuſce diffinitionis interpretatio, ad reliqua iam accedamus in diffinitione poſita, quæ diffiniti naturam exprimunt.

Neque obſcurum eſt, quòd & hoc ipſum eo, quo dicitur tempore ægrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, uel in inſtrumentarijs incommoderationem, uel utrunque.

Hæc ſi in genere ſumantur communia, habebit & nunc inſalubre non ſolũ cum neutris, quæ ſunt extra latitudinẽ ſanitatis, ſed etiam cum in ſalubri ſimpliciter: ſi verò in ſpecie pro temperatura, vel commenſuratione præter naturam cum prædictis corporibus neutris communia tantum habebit. Deinde Galenus ſuppoſita diuiſione inſalubris ſimpliciter in ſemper, & vt multũ primũ inſalubre ſimpliciter difinit.

Eſt verò & ſemper inſalubre, quod ex ipſo naturæ ortu uel peſſimã habet temperaturam in ſimplicibus, & primis particulis omnibus uel aliquibus, uel his quæ obtinẽt principatum, uel in inſtrumentarijs commoderatum exiſtit ſimiliter autem in his uel omnibus, uel aliquibus; uel illis, quæ obtinent principatum.

Cum inſalubre ſemper tria habeat oppoſita tribus, quæ ſalubri ſemper ineſſe diximus, primum quidẽ eſt peſſima temperies, vel commoderatio, ex qua reliqua duo ſequuntur operationes, ſcilicet imperfectiſſime, quæ ex tertio oriuntur naturali nempè impotentia, qua à cauſis egrotare facientibus difficile tuetur, & Galenus ab his duobus poſtremis inſalubre ſimpliciter nominarit, hoc loco per primum tantũ id diffiniuit, ſi quidẽ à primo cætera ortũ habent, vt de ſalubri ſemper à nobis dictũ eſt, dictaq; tria in omnibus, quæ talia ſimpliciter ſempersũt, proportione reperiuntur. Diffinieus itaque inſalubre ſemper in primis, dicit (eſt verò & ſemper inſalubre, quod ex ipſo naturæ ortus) quod eſt intelligendum, vt in diffinitione in ſalubris ſimpliciter expoſitũ eſt (vel peſſimã habet intẽperaturã in ſimplicibus, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel his quę obtinẽt principatũ) Quod dicit, quia ſi tale corpus ratione malæ tẽperiei inſalubre dici debet, nõ eſt neceſſariũ, quòd omnes partes ſimplices ſint male temperatæ, ſed ſatis eſt, quod tot exiſtant corũ quot inſalubre sẽper reddere poſſint, eique denominationem impartiri, vel etiã hoc ratione molis eſſe poſſet: Quod ſi neque multæ, neque molẽ habebunt, ſed magnum in corpore dominium, cum partes principales vtpote cerebrum, cor, hepar totum conſtituãt, fuerintq́ue malæ temperatæ, id reddẽt quinetiã inſalubre corpus ſemper, dũmodo intẽperantia excedat in ſummos: huius autem ratio eſſet, quoniam totius temperies ab ea principalium mẽbrorum pendere videtur, quemadmodum in ſecundo vberius declarabitur. Deinde ſubdit Galenus (vel in inſtrumentarijs. in commoderatum exiſtit, ſimiliter autẽ & quæ ſequuntur) quod quidem de intẽperatura (vt nuper diximus) intelligendum eſt. Deinde ponẽs vt multum inſalubris diffinitionem ſcripſit.

Vt multum verò inſalubre eſt corpus, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

Hæc diffinitio inſalubris multũ eo-

dem

dem modo est intelligenda ea nota distinctionis, vt illa insalubris semper hac sola apposita differentia quod hoc non extremam illã malignitatẽ attingit, sed ab ea recedit, non tamen ita, vt ipsa neutra, de quibus infra dicemus: & hac quidem ratione inquit Galenus quòd salubre multum recedit à vitio insalubris semper, & per hoc distingui tur ab eo, at quia neutra recedunt ab eius vitio, idcirco subdit (nondum tamen mediocritatem attingit) neutra enim magis recedunt, quam insalubre multum, quod parum recedit: Oritur hic dubium, an sanum, & ægrum diui di possint per simpliciter, & vt nunc, quemadmodum salubre & insalubre; Dico ego, omissis, quæ ab aliis dicuntur, quòd talis diuisio non ita his congruit, quia n. habet ægritudinẽ vel diu vel breui duraturã tempore, æger simpliciter & absolute dicitur, & si aliquod corpus nominatur ægrũ, nũc sequitur, ꝙ simpliciter ægrũ quoq; dicatur: secus autẽ est de salubri, & insalubri naturalẽ indicantibus potentiã, vel impotentiã, in quibus quidem nominibus sanitas vel ægritudo quodãmodo introcluditur: Qua de re salubre simpliciter ęgrotãs licet insalubre simpliciter dici non possit, quia illa naturali caret impotentia, insalubre tamen nũc dicitur, continet namque saltim ægritudinem, quã includit insalubre: quod itidem de salubri dicendum est: Nõ sic autem est sanũ & ægrum, neque enim indicant potentiam vel impotentiam includendo sanitatem, vel ęgritudinẽ, sed ipsammet sanitatem, vel ægritudinem: Aegrum igitur corpus non est diuidendum in simpliciter, & nunc, sed quod est ægrum nunc, absolute dicitur ægrum, siquidẽ Galenus alibi inquit, quòd ægritudo quantuncunque parua, & breuis propriam speciem conseruat: At si quis ægrũ in semper & multum, & nunc diuidere voluit, hoc quidẽ ad ægritudinum tẽpora respiciẽs efficere posset, quædam namque corpora toto vitæ tempore, quædam multo, & quædam statuto quodã tempore ęgrotant, & illa quidem semper, alia vt multum, & alia vt nunc ægra dicentur, veruntamen ægra nunc proprie dicenda forent: vnde æger nũc ab ortu naturæ ita generari potest, sicut etiam salubre vt nunc: corpus enim insalubre simpliciter nascens actu sanum, eoque tempore salubre nunc, & sanum nunc dicetur: pariter etiam si corpus actu ægrũ nasceretur, eo tempore ægrũ nominaretur, & ab ortu esset naturæ, quæ sanè ægritudo diu, & toto vitæ tempore perdurare posset, vtpote mala quæpiam intemperies, aut compositio, vt sunt claudi, & tale corpus ægrum semper diceretur: quęlibet enim dispositio vt nunc ab ortu naturæ generari potest De salubri quidem nunc dictum est, at dubiũ oritur de insalubri nunc præsertim in corpore tẽperato, & salubri simpliciter, quia de neutro simpliciter clarum est, dico tamen hoc etiam insalubri simpleiter contingere posse, ponamus enim omnia pro fœtu iam esse dispositа, eumque ex principijs generationis naturalem potentiam contraxisse, occurrat quæpiam exterua causa, vtpote matricis ægritudo, aut aliqua eius magna alteratio in toto corpore, poterit fœtus seruata naturali potentia ægritudine corripi, & si tunc nascatur, insalubre vt nunc nascetur. Quo fit vt, cuipiã facilimè conspicuum esse possit, quòd sanum vt nunc, & salubre vt nunc idem non sunt, siquidem dictũ est salubre simpliciter, cum actu ægrotat, insalubre nunc dici: quòd si aliquo incurabili morbo, vtpote ethica febre, corripiatur, insalubre nunc dicetur, at non ægrum vt nũc, sed semper potius, vt dictum est, pariter ꝙ cæc insalubre nunc, & ęgrũ nunc idem sunt, diximus namque insalubre simpliciter, non recte insalubre nunc dici, cum actu ægrotat, posse tam vt nunc ægrum nuncupari, constat, si ægritudine facile dissolubili corripi contingat. Cæterum dices fortasse, ꝙ ægrum nũc in diffinitione insalubris nunc constituitur, inquit enim Galenus, quod insalubre nũc est corpus, quod eo tẽpore, quo tale dicitur, ægrotat, quod est idem, quod ægrum vt nunc: Dicendum est, quòd ea longe distant, aliud enim est dicere ægrum nunc, ita quòd aduerbium nunc

v. deloc. affect. 2.

nomini ergo coniungatur, aliud est dicere nunc est ægrotans, vbi aduerbiũ nunc cũ verbo constituitur: sed de his hactenus, de quibus superius satis dictum est. Omitto plures hic dubitationes inutiles, de quibus expositores meminerunt, pariter an formæ substãtiales elementorum formaliter maneant in mixto, & an primæ qualitates sint formæ substantiales elmentorum, & num complexio sit vna qualitas simpliciter, an aggregatũ ex primis qualitatibus elementorũ: item nũ in mixto sit vna complexio, siue plures, satis enim in prima primi Aui. dum illã partem exposuimus, (qui proprius est locus) has omnes diluimus dubitationes; Accedamus ad neutra corpora, de quibus hunc in modum scripsit Galenus.

De corpore neutro. Cap. 6.

Quoniam verò & neutrum corpus tripliciter dicebatur, unum quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps: aliud autem, quoniam vtriusque, aliud quoniam aliquando huius, aliquando verò illius, iuxta primum significatũ neutrum erit corpus, quod exquisitè medium est, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis, & huius hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturæ ita constitutum, hoc verò ut nunc, quod in præsenti tempore mediũ existit saluberrimi, atque insaluberrimi corporis.

Tractaturus Gale. de neutris in primis diuisionem repetit, quam superius explanauit, nempè neutrum corpus trifariam diuidi, vnum quidem est, quod neutro extremorum participat: secundum autem, quod vtriusque extremi in eodem tempore particeps est: tertium vero, quod vtriusque quidẽ extremi, sed diuersis tamen temporibus deinde agit de neutro primi significati, antequam de alijs differat, cuius quidem ordinis ratio talis est, eo quòd hoc magis propriè dicitur neutrum. & inquit, quòd tale neutrum est corpus, quod est exacte & exquisite mediũ saluberrimi, & insaluberrimi corporis. De huiusmodi quidem neutro variæ sunt opiniones, & per cõsequẽs quid intelligat Galenus per saluberrimum, & insaluberrimum, quibus hoc neutrum notificat. Gentilis dicit omnia huiusmodi neutra esse præter naturam dispositæ, & per saniſſimum intelligere Galenum sibi optime sanum, & per ægerrimum actu ægrum, inter quæ neutrũ reponitur, ac collocatur, per quod fit transitus à sanitate ad ægritudinem, & ob id medium est transitus. Declarat quinetiam idem expositor, quomodo medium sit per vtriusque extremi abnegationem. Sed satis Ca. 2. patet expositionem hanc nominibus abuti, & ob id erronea est, item Galenus secundo huius in sanitatis latitudine corpora neutra collocauit, vti videbimus: non igitur vera est illius sentẽtia, quod illa medium transitus sint. Trusianus voluit neutrũ hoc esse medium per vtriusque abnegationẽ extremi, & neutrum simpliciter esse mediũ alio quidem modo, quam neutrum nunc: cum enim neutrum simpliciter dispositio naturalis sit, non potest esse medium transitus, sed medium est formæ: neutrum autem nunc medium est transitus & formæ, cum dispositio sit, ad quam prius corpus accedit a sanitate recedens, quàm ægritudinem attingat, aut econuerso: nam putauit & ipse alio quidem capi modo saniſſimum & ęgerrimum, cum inter ea mediũ est, neutrum simpliciter, & alio modo cum inter ea mediũ neutrum nunc est. Verum cum Galenus dicat non saniſſimũ, & ægerimum, sed saluberrimum, & insaluberrimũ, quæ sunt eorum superlatiua, quæ in medi-

cinæ

cinæ diffinitione constituerat, satis patere cuique potest, expositionem hanc falsam esse. Ideirco rectius dicendum est, quòd hic neutrum diffinitur, quod à naturali dispositione dicitur, vt & salubre, & insalubre, & quoniam nomen non habuit proprium, dictũ fuit neutrum, quasi nec alterum, quæ quidem naturalis dispositio nec naturalis est salubris potentia, nec naturalis insalubris impotentia, neque bonam temperaturam obtinet, atque commoderationem, vt salubre: neque malam, vt insalubre: item nec perfectas operationes, vt salubre, nec imperfectas, vt insalubre, præterea nec aptitudinẽ naturalem ad se se tuendum, nec naturalem impotentiam resistendi causis morbosis vt illa duo priora: non igitur potuit Galenus commodius mediam hanc naturam huiusce corporis declarare quàm dicendo, quòd exquisitæ medium est & saluberrimi, & insaluberrimi corporis, quod quidem non tantum intelligendum est, quòd medium sit positu, sed formæ & naturæ: ex hoc enim quod dicit, quòd est medium & saluberrimi, & insaluberrimi corporis habet, quòd nec optimam, vt saluberrimum, nec pessimã, vt insaluberrimum possidet temperiẽ, & commoderationem, sed mediocrem & mediam inter vtrumque: Quod autem corpus tale, quod neutrum simpliciter, & nunc in se claudit, positu sit exacte medium saluberrimi, & insaluberrimi, facile constat, quandoquidem cum per saluberrimum Galenus velit salubre semper; & per insaluberrimum insalubre semper manifestum est, quòd inter hoc corpus & saluberrimum in medio collocatur salubre multum duntaxat, & inter idem & insaluberrimum solum insalubre multum: dictum autem est, quomodo medium sit formæ, veruntamen non medium est transitus, vt male sentit Gentilis, quippe quod in sanitatis latitudine concluditur. Ex his autem, quæ à Galeno hoc loco scripta sunt, figura quædam omnia comprehendens corpora sana facilè designari põt: habito enim vbi extrema locanda sunt, & exacte mediũ facile est reliquorũ loca inuenire, ea namque quæ magis ad saluberrimũ accedunt, supra mediũ ponenda, & tanto proximius saluberrimo, quanto eius natura minus ab eo distat similiter quæ magis ad insaluberrimũ vergunt, infra medium situanda sunt, quibus locus pariter est assignãdus, vt & proximiora, & minus proxima insaluberrimo sint: neutrum autem mediũ transitus extra latitudinem sanitatis situari debet, cũ ab hoc neutro non cõprehendatur. Nos igitur publicæ studentes vtilitati alteram secundã tabulam, siue figuram confecimus, in qua huiusmodi clarissime visuntur corpora, eamque typis excludendam curauimus, vt omnes sibi eam familiarem facere possit.

Sequitur Tabella secunda.

ODDVS DISCIPULIS.

IN hac secunda tabula habetis Discipuli doctissimi quatuor sõmas qualitates in centro circularis figurę coeũtes æqua portione, ita, vt in eo intelligamus reponi corpus exquisitissime mediũ vniuersæ substantiæ æquale ad pondus dici solitum, quod aut nunquã fuit aut ictu oculi pertransiuit, vt primo de tuend. sanit. dicit Galenus. quæ verò corpora à cẽtro recedẽtia aut per vnã, aut per duas qualitates, nondũ manifestã habent imbecillitatem operationũ simpliciter salubria dicuntur, quorũ, quæ centro magis proxima sunt, semper salubria, quæ verò à cẽtro magis distãt vt multũ salubria nominantur, quæ vero corpora ita recedũt à cẽtro, vt manifeste imbecilles ædãt operationes, in minoribus quidẽ distantijs neutra simpliciter dicũtur, secũdũ quia neutrius significata, quorũ semper neutra cũ nullã suscipiant mutationẽ in medio latitudinis sanitatis corporũ simpliciter neutrorũ reposita sunt, vt mul-

tum verò neutra (quandoquidē aliquā ſuſcipiūt mutationē) aut magis verſus ſimpliciter ſalubria, aut magis verſus ſimpliciter inſalubria vergunt, quare duo loca ſibi vendicarunt: In maximis nūt diſtantijs, ſed ita maximis, vt non excedatur totius ſanitatis latitudo ſimpliciter inſalubria appellantur, quorū vt multum inſalubria, vtpote minus recedentia ab optima ſalubritate non ita in extremo, ſemper verò inſalubria magis recedētia ab optima ſalubritate in extremo circunferentiæ totius latitudinis ſanitatis collocātur. Quæ verò extra dictā circumferentiā repoſita ſunt corpora, ſenſibilē habent in actionibus læſionem, quare præter naturā diſpoſita ſunt. Quæ ſi omnino non ceſſant à ſolitis operibus, neutra dicuntur, & media tranſitus, atque locū ſibi vendicarunt, qui medius eſt inter corpora ſana, & ea, quæ vere ægra in extrema parte circunferentiæ illius latitudinis, vltra quam non ſtat vita, repoſita ſunt: Neque etiā volumus vos latere, quòd corpus ſimpliciter ſalubre nō poterit cadere in morbum, neque debebit ægrum appellari, niſi totā ſanitatis latitudinem pertranſierit, quo in tranſitu diuerſi ordines lapſuum præter naturā proportione reſpondentes diuerſis ordinibus naturalibus in huiuſmodi corpore inuenire licebit, atque in eo tranſitu tale corpus neutrum, & mediū tranſitus dici poterit, licet, non dum totā ſanitatis latitudinē egreſſū fuerit. Quod ſi vel corpora ſimpliciter inſalubria artis beneficio ad melius trāſlata talia fiant, qualia ſunt ſimpliciter neutra, vel pari ratione ſi ſimpliciter neutra talia fiant, qualia ſunt ſimpliciter ſalubria, hæc corpora eo ſolo diſcrimine, quòd talia non ſunt ab ortu naturæ ab illis differentia non quidē ſimpliciter vel neutra, vel ſalubria, ſed vt nūc dicentur. Ad hæc vos quoque cautos eſſe oportet, ne in eorū errata incidatis, qui perperā arbitrātur, tum inter neutra ſecundi ſignificati ea corpora eſſe enumeranda, quæ in aliqua quidē parte ſanitatē, in aliqua verò contrarā habent diſpoſitionē, tum inter neutra tertij ſignificati ea eſſe reponēda, quæ quandoque ſanitate, quādoque neutra diſpoſitione fruuntur, quæ quantum à Galeni doctrina ſint aliena non eſt, vt nitamur hic pluribus vobis explicare, quod (vt ſcitis) ſatis diffuſe, & perſpicue publicis lectionibus declarauimus, ac etiam declarabimus: Ex qua hac ipſa figura illud etiā poterit vnuſquiſque veſtrum facie videre iure corpus optimæ conſtitutionis, & à corpore inſalubri ſimpliciter, & à corpore ægro maximè diſtare, nec in eo Gal eſſe reprehēdendū, vt nōnulli falſo prædicant. Vtilitatem autē diſtinctionis horum corporū, ad quam ſcilicet medicinæ partem illorū vnum quodq; pertineat, hic ſcribere prætermittemus, ne chartas videamus velle magis implere, cùm præſertim id antea dilucide explicauerimus, & hoc anno ſumus explicaturi. Suppoſita neutri primi ſignificati in ſemper, & vt nunc diuiſione, Galenus in primis neutri ſimpliciter diffinitionem aggreditur, & ſuppoſita ſuperiori diffinitione id ſolum ponit, quod differt à neutro vt nunc, & quo ſimpliciter dicitur, ea nanque diffinitione omnia dicuntur neutra, dicit igitur ſic.

Et huius hoc quidem ſimpliciter tale, quod ab ipſo ortu naturæ ita eſt conſtitutum.

Habet enim naturalem diſpoſitionē mediā à generatione, vel ab ortu naturæ, & hoc à neutro vt nunc diſtinguitur, cuius diffinitionē aſſignans ſcribit.

Hoc verò vt nunc, quod in præſenti tempore medium exiſtit ſaluberrimi, atque inſaluberrimi corporis.

Sępe dictum eſt ſuperius, quomodo talia vt nunc à ſimpliciter talibus diſtinguuntur: quę. n. corpora ab ortu naturæ neutra nō ſunt, ſed aut ſalubria, aut inſalubria ſimpliciter, & aliquo accidenti facta ſunt media inter ſaluberrimum, & inſaluberrimum, vtpote ſalubria quidem ex indebito, inſalubria

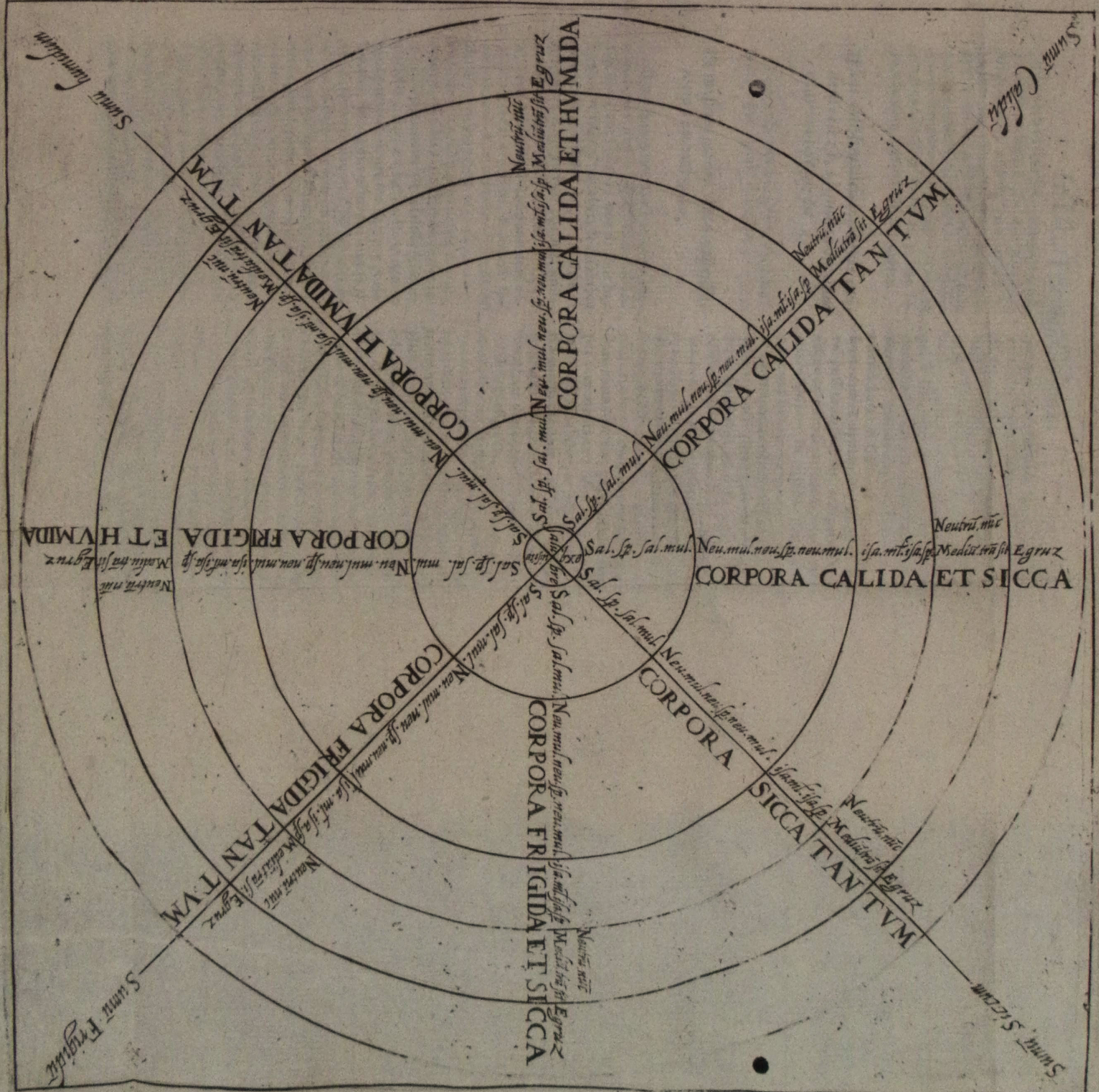
CORPORA CALIDA ET HVMIDA
CORPORA CALIDA TANTVM
CORPORA CALIDA ET SICCA
CORPORA HVMIDA TANTVM
CORPORA
SICCA TANTVM
CORPORA FRIGIDA ET HVMIDA
CORPORA FRIGIDA TANTVM
CORPORA FRIGIDA ET SICCA
Sal. sp. Sal. mul. Neu. mul. neu. sp. neu. mul. isa. mi. Egruz
Neutru. mile
Mediocriter sit
Summa Calida
Summa Humidum
Summa Siccum
Summa Frigida

CORPORA CAELIDA ET HANIDA

lubria verò ex debito regimine, nó qui dem neutra simpliciter dici promeren tur, siquidem non ex ortu naturæ ta lia sunt, sed neutra nunc, & mediũ trã situs dicuntur, & ob id non vere, sed im præsentiarum neutra sunt. Supposita neutri simpliciter in semper & multũ diuisione demum Galenus primo lo co neutrum semper diffinit dicens.

Ipsius autẽ simpliciter semper quidem tale est, id quod in omnibus ætatibus tale perdurat.

Non enim mutatur, vt neutrũ multum, à quo agens deinceps.

Vt multum autem quod nonnullas recipit mutationes.

Quoniã non tale perseuerat in omni tempore, siue in omnibus ætatibus. Sed dices, cur Galenus non diffinit hęc neutra, vt superi⁹ salubre, & insalubre semper & multum, de quo quidem vt multum dixit, quod ab optima constitutione parum recedit, non autẽ, quia aliquas suscipiat mutationes: item cõpetens generi omnibus, & cõperit spe ciebus, sed cum neutrum simpliciter diuisum in semper & vt multum ab ortu naturæ mediam acquisierit dispositionem, qua mediam habitudinem inter saluberrimum, & insaluberrimum possidet, ita hæc habitudo in neutro multum sicut in neutro semper perseuerabit, non igitur neutrum multũ vllas recipit mutationes. Respondendũ est, quòd cum hæc duo corpora neutra in se duo habeant, alterum quidem cõmune. s. neutrum, & hoc quidem modo neutra per extrema, quorũ sunt media, recte declarata fuerunt, quæ sanè extrema prius per suas causas enucleata sunt, quòd cum habeamus ipsum esse medium, habebimus etiã, quòd mediã naturam possidet, uti superius dictum est, alterum verò, quo differunt semper. s. & vt multum restabat modo dicere cur hoc semper, hoc verò multum dicatur, idcirco dicit Galenus semper per omnes ætates simile perdurare: idem enim videtur dicere semper, & per omnes ætates, multum vero non nullas recipere mutationes, id. n multum, ideſt pro maiori parte importare videtur, & licet salubre, & insalubre sẽ per & ipsa habeant, vt quatenus semper talia similia per omnes ætates perdurent, melius tamen eorum natura ostendebatur, si Galenus in eorum diffinitionibus apponeret, quòd optimã vel pessimam habent temperaturam, atque commoderationem, cum præsertim insalubre, & salubre simpliciter prius per bonam malamque temperiẽ & commoderationem fuerint diffinita pariter etiam cum neutrum simpliciter diffinitum sit, quod ex ortu naturæ est exquisitè medium inter saluberrimum, & insaluberrimum, ex consequẽti declarare uoluit, quòd neutrum semper per omnes ætates hanc exquisitam seruat mediocritatem, vt multũ, quod aliquas recipit mutationes: Ad secundum dicendum est, quòd neutra semper sunt media exquisite verè, & apparenter inter salubre, & insalubre, neutra autem multum non sunt vere exquisite media, paululum. n. ab ea mediocritate dimouentur, at non adeo, vt sensu dignoscantur, ob id solum apparenter sunt exquisite media, natura nã que eorum paulum recedit, aut versus saluberrimum, aut versus insaluberrimum, ut neutrum multũ a neutro simpliciter versus insaluberrimum per calidum declinans, in ætate quidem calida, & aliqua occurrente causa valida ad calefaciendum, & tempore denique calido & huiusmodi tale corpus tunc magis esse pronum ad morbum, quàm ad sanitatem facile deprehenditur, q in aliis ætatibus aliisque causis occurrentibus indifferens videtur ad sanitatem, & ægritudinem: Et hoc est, quod dicit Galenus quod neutrum semper in omnibus ætatibus tale perdurat, ideſt non solum est, sed etiam semper apparet exquisite medium, & neutrum vt multum autem, quod paulum declinat, licet plurimum apparet exquisite medium, aliquando tamen non naturæ, sed alius apparentiæ lu-

scipit mutationes: Natura enim ita in hoc sẽper similis perseuerat, vt in semper neutro, sed de perseuerantia similitudinis apparẽtiæ intelligendum est. Dices ergò neutrum multum hoc modo non esset exacte in medio. concedi potest, quòd non est vere in medio exactè, sed solum apparenter, vt dictũ est; dici etiã potest, quòd in medio exacte repositum est, vt enim si superficies quinque pedũ esset, totum verò triũ pedale in medio exquisite esse diceretur, comparando autẽ partes trium pedalis inter se, sola pars, quæ in medio est, exquisite & vere in medio dicitur, reliquæ verò à medio versus alterũ extremum recedunt, ita etiam totum neutrum simpliciter est exquisite mediũ, comparando autem partes inter se se hutusce neutri, neutrum semper exquisite medium nominatur, vt multum verò paulum recedit ab eo. Deinde Galenus supposita neutri secũdi significati in simpliciter, & vt nunc, statim primo neutrũ simpliciter diffinit dicens.

Iuxta verò secundum significatum neutrum erit eo corpus, quo ab ipso ortu naturæ.

Ex hoc denotat, quòd de neutro simpliciter loquitur: deinde subdit.

Contrariarum similiter est particeps dispositionum.

Et per contrarias dispositiones vult salubritatẽ, & insalubritatẽ, dicãt alij quicquid velint: nõ enim id solũ dicitur neutrũ, quod neutro contrariorum participat, sed etiam quòd ita eis participat, vt nomen neutri subire valeat. Deinde ostẽdit Galenus quomodo corpus aliquod potest particeps esse duorum contrariorum, dicens.

Aut, scilicet in vna parte, aut in duabus differentibus.

Quomodo autẽ in vna parte possit esse particeps contrariorum in primis declarat Galenus, scribens.

In vna quidem si secũdum alteram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperaturam, vel etiam secundum vtranque, sed in formatione, vel in magnitudine, vel numero partium, vel situ delinquat, aut contra, in his quidem recte se habeat, vel omnibus vel, quibusdam, peccet autem in temperatura.

Primas qualitates nominat effectiuas, quas solas totam per totam substãtiam immutare dicit Galenus. Deinde ostendit quomodo in diuersis partibus possit esse particeps corpus hoc neutrũ duorum contrariorum. 1. de elemen. & de const. art. cap. 9.

In differentibus verò partibus, & iuxta omnes oppositiones potest quicquam simul particeps esse contrariorum.

Clarum est, quomodo omnes tẽperaturæ, & compositiones oppositæ in eis ab ortu naturæ procreari possunt, ita ꝙ altera quidem salubris, altera verò insalubris existet: & ob id corpus de extremo vtroq; prrticipãs neutrũ dicetur. Cęterum de triplici statu inæquali corporis habet Galenus 6. de tuen. san. quos quidẽ status asserit iuxta triplicem nostri corporis compositionẽ fieri, quarum prima est ex elementis partium similarium, secunda partium dissimilarium & tertia totius corporis ex dissimilaribus: Ex quibus facile cõstat in diuersis partibus, & in vna, & eadem parte esse posse oppositas constitutiones. Aduertendum autẽ, quòd tale neutrum ab insalubri simpliciter distat, quoniam in hoc neutro non opus est vt pars insalubris ita partem salubrem in salubritate excedat, quòd totum corpus insalubre reddat, alioqui tale corpus

pus insalubre diceretur, vt ex eius patet diffinitione. Deinde Galen. supposita dicti neutri simpliciter in semper, & vt multum diuisione, in primis de neutro semper dicit, demum & de eo vt multum.

Et semper quidem tale, quod per omnes ætates in eodem perseuerat, vt multum verò, quod aliqua ex parte euariat.

Et dictis de neutro primi significati omnia patent hic dicta, & de neutro semper, & de eo vt multum, intelligendum. Quia enim est, quòd neutrũ semper simile perseuerat quo ad esse, & apparentiam, vt multũ verò aliquae ex parte euariat, non quòd naturam ex ortu naturę concessam deperdat, sed ꝙ certis tẽporibus & casibus id nõ esse ita exacte mediũ deprehẽditur, vt prius cernebatur, quod ei cõtingere potest vel quia erat particeps salubris & insalubris vt multũ, non autẽ semper, vel quia inæqualiter de salubri & insalubri semper participabat. Deinde diffiniens neutrum nunc secundi significati, dicit.

Ita verò & nunc neutrum erit corpus iuxta secundum significatũ, quia vel parte in vna hæc quidem sibi salubria existunt, illa verò insalubria, vel indifferentibus ita afficitur partibus.

Hæc diffinitio intelligenda est, vt illa neutri simpliciter vno excepto quòd hoc ea non habeat ex ortu naturæ, sed ex tempore, & arte vt salubria simpliciter ex indebito regimine, insalubria verò simpliciter ex debito regimine. Deinde Galenus declarãs neutrum tertij significati scribit.

Iuxta verò tertium significatum neutrum erit corpus, quòd aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre existit, vt non nullius accidit, qui in pueritia salubritate corporis vigent, cum verò ad iuuentutem peruenerint, insalubres euadunt, aut contra.

Galenus sexto de tuend. sanit. de tẽperatura calidi & humidi scribens dicit, ꝙ qui maxime sunt humidi (quod attinet ad temperamenti rationem) maximè longæui sunt, sed in pueritia deterius se habent tempore tamen præstantius euadunt: item Hippo. dicit, 2. Aph. 49.
Quicunque iuuenes morbo commitia li laborant, mutatione maxime ætatis, & temporum & locorum, & victuum liberantur: præterea secũdo huius vbi ostendit signa temperaturæ frigidæ & ficcæ cerebri, inquit Galenus ꝙ in puritia sensus in eis sunt perfecti, prouecti verò citius emarcescũt. Proinde cũ nõ dicat Galenus cuius neutri hæc declaratio sit an in cõmuni, an simpliciter an nunc, nec diuidat, vt solet in simpliciter, & nunc, & simplicer in semper & multum, hæc omnia à nobis explananda cẽseo, & potissimum num detur neutrum nunc huiusce tertij significati, si prius sequentia cõtextus verba exposuerimus, quæ talia sunt.

In vno autem tempore, quod ita est neutrum, consistere nequit, latius verò si accipiatur, contingit. Notandum autem, quod nunc dupliciter dicitur.

Curtius exponit, quòd cum Galenus dixerit neutrum hoc respectu diuersorum temporum nominari ostendit, ꝙ per diuersa tempora non intelligit quasdam temporis partes, sed quæ in latitudine magna consistunt, quòd quæ hoc in paruo tempore, vt in præsenti tempore neutrum non dicitur, ideirco dixit, quod est ita neutrũ tertij, scilicet, significati, in vno tempore consistere nequit, hoc est in vno tẽpore non

dicitur neutrum, latius verò si accipiatur contingit, ideſt si aggregentur tẽpora, quibus fuit ſalubre, & inſalubre hoc neutrũ eo modo dici poteſt. Quare ſubdit: Nouimus autem, q̃ nunc dupliciter dicitur, hoc eſt vno modo, de tempore præſenti dicitur, quod eſt ferè inſtans. Et de tempore præſenti, cui copulatur futurum, & præteritũ ſecundum partẽ, hoc autem neutrũ non dicitur primò, ſed ſecundo modo: & quoniam hoc neutrum non eſt niſi in magno tempore ob id (inquit Curtius) non diuiditur in ſimpliciter & nunc.

Cap. 3. Verũ hoc non videtur ad mentem Galeni, qui ſuperius dixerat, Neutra verò & cauſa & corpus, & ſignũ & quòd ſimpliciter dicitur, & quod nũc vt triplici ter vnũquodque appellatur; Quibus quidem verbis Galenum velle videtur dari neutrũ ſimpliciter & vt nunc tertij ſignificati. Quocirca mihi magis exponendum placet, quòd Galenus tacitæ cuidã occurrat dubitationi, quomodo neutrum nunc in hoc tertio ſignificato reperiri poſſit, cum idem eodem tẽpore eſſe ſalubre, & inſalubre nõ valeat, in diffinitione nanque ipſius nunc dicitur, quòd tale eſt in præſenti tẽpore, intendit quinetiam ammouere & alterum dubiũ, quòd ſcilicet non videtur tale corpus neutrũ dici poſſe: quocunque enim tẽpore id neutrum appellare volueris, vel ſalubre, vel inſalubre erit ob id inquit, quòd tale neutrum in vno tempore ſcilicet nunc eſſe non poteſt, ſed ſubdit, Latius vero ſi accipiatur, cõtingit pro aggregato ſcilicet ex tempore, quo dicitur ſalubre, & tẽpore, quo inſalubre nominatur, tũc corpus tertij ſignificati dicitur: Deinde cum dicit Galenus, Nouimus autem, quòd nunc dupliciter dicitur; vult inferre, q̃ cum proferimus neutrũ nunc ſecundum hoc ſignificatum, ideſt in præſenti tempore, per nunc nolumus tempus momentaneum, & breue, ſed quod magnã obtinet latitudinẽ, quod etiam de vna tota ætate nonnunquàm dici ſoler, ita enim in pueritia feci, nũc ſcilicet in iuuentute ita faciam, dicere conſueuimus; Quo quidem modo capiẽdo nunc hoc neutrũ in ſimpliciter, & vt nunc diſſecari poteſt, quod Galen. ex ſuperioribus manifeſtum reliquit, pariter quod ſimpliciter diſtat à nunc, ſiquidem quod ſimpliciter dicitur ab ortu naturę reperitur quòdque ſimpliciter in ſemper & vt multum diuidetur. Dico igitur redeundo ad id quod in fine alterius contextus enucleari pollicebamur, q̃ diffinitio neutri huius tertij ſignificati in cõmuni tradita eſt ob eas quas diximus rationes, quæ à nobis breuitati ſtudentibus haud repetendæ ſunt. Cæterũ dices, ſi daretur hoc neutrum ſimpliciter, ergo idem corpus ex ſalubri fieret inſalubre, quæ quidẽ corpora ex naturali potentia vel impotẽtia dicuntur, vel ſi in Priori ætate eſſet ſalubre ab ortu naturæ, ergo fieri non poterit inſalubre ab ortu naturæ: quod tamen illi aduerſatur, quod ſuperius à nobis dictũ eſt. Reſpondendũ, eſt, q̃ ſi corpus hoc ab ortu naturæ vere ſalubre, vel inſalubre fieret, vtique mutari non poſſet, at oritur cum diſpoſitione, & natura ipſum in vna quidem ætate ad ęgritudines aptũ, in altera vero ineptum, & in ætate, qua parum eſt procliue ad ægritudines, licet abſolute ſalubre dici non poſſit, in ea temẽ tale dicitur, pariter & de ętate, qua ad ęgritudines procliue eſt. Quo loco vnum aduertendum eſſe exiſtimo, multas tũ à Truſiano, tum etiã ab alijs fieri mediorum complicationes cũ extremis, vel mediorum inter ſe, quæ licet inter modos tres neutralitatis non ſint nominandæ, ad eos tamen & præſertim ad ſecundum modum reduci volunt. Quæ quidem opinio ex ſe oſtenditur erronea. Cum ergo caſus proponuntur, in quibus hæ fiunt cõplicationes, perpendendum eſt, num propoſitum corpus in ſe habeat extremam ſalubritatem, & inſalubritatem, an neutram diſpoſitionem: ſi enim vtranque includit, vel eodem tempore, & tale ad ſecundum neutri modum ſpectat, dummodo inſalubritas non ſit apta totum inſalubre denominare, vel diuerſis temporibus, quod ad tertium modum ſpectat; ſi verò nec inſalubritatem, nec

salubritatem includit, neutrum primi modi dicetur: quòd si sit corpus in vno salubre, in altero neutrum, erit neutrum vel primi, vel secundi, vel tertij significati, vt erit id neutrũ. nec tale dicendum est neutrum secundi significati, quoniam de vtroque participet, si quidem hoc verum non est, sed de vno duntaxat particeps est, iamque dixerat Galenus, quòd neutrũ secundi significati est simul particeps contrariarum dispositionũ: si verò cuipiam neutro insalubre congiungatur, corpus erit insalubre, pariter & si insalubre semper cum insalubri multũ, corpus erit semper insalubre, dicant alij qui. Quid velint. Denuò dices fortasse, quòd Galenum neutrũ, quod est medium transitus, omisisse videtur, quod tamen secundo huius per signa docet cognoscere. Respondeas velim, quòd habitis extremis, medium facile dignoscitur, cum enim id medium sit inter sanum & ægrum, quæ ferè idem sunt, quod salubre, & insalubre nunc, facile est cognoscere, quòd tale corpus neutrum est, quod vel malam temperaturam, vel malam compositionẽ, vel commoderationem obtinet, sed nondũ ægrotat: ob id diffinitio insalubris nũc erit huius neutri mutata ea particula, quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat, in hanc, quod eo tempore, quo tale dicitur nondum actu ægrotat: ex quo cuiquam manifestum esse potest, quomodo ex extremis medium facilime dignoscatur, vt etiam declaratis signis optimæ constitutionis dicit Galenus velle signa insalubris simpliciter ostẽdere, si quidem habitis extremis facile est media ipsorum comprehendere: adde quòd Galenus ibidẽ de huiusmodi corporibus mentionem facturus erat. At dicet quispiam, Philosophus, quòd sanitas & ægritudo contraria sunt immediata, vt in post prædicamentis Aristotiles habet, siquidem sanitas æqualitas, ægritudo verò inæqualitas est & inter æquale, & inæquale non intercidit medium, inter, igitur sanum & ægrum tale neutrum non datur. Trusianus & alij conciliantes Arist. cum Galeno inquiunt, posuisse Galenum mediam inter sanitatem, & ægritudinem neutralitatem, quæ est insensibiliter lædens operationes, quam quidem Aristotiles ægritudinem nominat, à qua specie non differt, vt habetur à Galeno dicente, quòd in homiomerijs, cum fiunt, eadem statim constant essentia, etiam, quòd à nobis & laborantibus non percipiatur, qui cessant separatis causis eos faciẽtibus, eos namque natura sanat non indigẽs extremo: Verũ male Galenũ interpretantur, nempe quòd ex eius sententia neutralitas insẽsibiliter lædat operationes, siquidẽ hæc insensibilia à medico iudicantur, ac si nõ essent, iuxta id omnium sensus sit iudex, non rerũ natura inspiciatur: item eadem sunt signa prognostica futuræ ægritudinis, & neutralitatis demonstratiua, quæ sensibilia sunt, cum ait, quòd eadem dispositio debili corpori est ægritudo, quæ forti neutralitas existit: præterea Galenus dicens principium ægritudinis sumi à die decubitus habet expresse neutralitatem sensibilem esse dispositionem: adhuc restatur quoque neutram dispositionem eorum esse, quæ manifeste discrasiantur, sed nondum ægrotant, cum adhuc consuetus peragant operationes: Et licet morsus à cane rabido, quæque deleterium assumpserunt, neutra sint, & sensibilem malum non habeant, causa tamen sensibili potiuntur, à qua motus non ab insensibili malo agit, vt ea præseruet, non enim quærit malum insensibile, sed causam ammouere, à qua primum gigni potest, dehinc & læsio sensibilis: & ob id neutrum necessariò aut læsione, aut sensibili indiget causa. Sed quid ad hæc dicendum sit, alibi diffusius explanauimus, Proinde vtilitas quæ ex dictis habetur diffinitionibus, talis est eo quòd præcipua est medici intentio vt sana corpora aut conseruentur, aut ad melius traducantur, neutra autem præseruentur, vel reficiantur, egra vero curentur.

Cap. 82.

2. huius cap. 8.

1. de loc. affect. 2.

1. de loc. aff. 2 & 3 de tẽper. 4.

2 huius & 82.

1. de dieb. crit. 6. lib. de par. ant. med.

medici cantus

tur. quod tertio huius docet Galenus: ob id ex suis signis corpora sana, neutra, & ægra sunt cognoscenda, quod fit secundo huius: oportet autem prius corpora per diffinitiones agnoscere quod in primo libro perfecit: vnde fit, vt primus ad secundum, & secundum ad tertium ordinetur librum: Quocirca sanorum quædam temperata sunt, quæ salubria dicuntur, quædam vero distemperata, quæ multiplicia sunt, vt testatur Gale. cum ait, quod duplex est eorum discrimen secundum genus, alijs simili intemperie omnes partes habentibus aliis dissimili, & deinde ostendit, quæ similium pessima est, & quæ non, & dissimilium duplex esse genus, aliis principes partes constant contrariis temperamentis, quæ morbis maxime patent, aliis diuersæ à principibus constant contrarijs temperamẽtis, quę non ita obnoxia sunt ægritudinibus: horum autem deficientium ab optimo quod vnum est in omni genere, quædã dicuntur simpliciter insalubria, quædam simpliciter neutra, uel primi, vel secundi, vel tertij significati, quæ alia & alia ratione indigent conseruari, & ex consequenti alias & alias conseruatrices, & permutatrices causas possident: ob id eorum omnium hoc ordine a Galeno digestorum cognitio valde necessaria est, quæ quidem diffinitiones dicuntur, & capita sunt, & vt conclusiones eorum, de quibus agit Galenus in libris de elementis, de temperamentis, de bono corporis habitu, de inæquali intemperie, de vsu partium, & huiusce modi: quæ enim in eis libris scribit Galenus non ob aliud facit, nisi vt ex illis temperaturarum diuersitatem, & constitutionum corporum salubrium, insalubrium, & neutrorum comprehendamus. Recapitulans aut breuibus, & se ad secundum continuans librum subiungens Galenus dicit.

c. de tuẽ. san. à principio.

Salubre igitur, & insalubre, & neutrum corpus quot modis dicatur & quale vnumquodque sit, sufficienter explicauimus. De signis vero deinceps dicendum.

Litera clara est, neq; vlla indiget interpretatione, iam ad secundum deueniamus, iuxta latinorum lectionem.

De Siguis salubribus. Cap. 7.

Quod est libri secundi, iuxta Latinorum lectionem initium.

Sunt autem & ex his salubria quidem, quæcunque præsentem indicant sanitatem, & futuram prænuntiant, & præteritam memoriæ subijciunt: insalubrium vero quæ, & præsentem indicant ægritudinem, & futuram pronuntiãt atque præteritam memoriæ subijciunt: eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram dispositionem ostendunt, prænuntiant, & memoriæ subijciunt, & quæ nihil omnino de dispositionibus indicant, vel nihilo magis salubrẽ quam insalubrem dispositionem ostendunt, & quæ partim quidẽ salubrem, partim uerò insalubrẽ indicant dispositionem, & quæ aliquando quidem salubrem, aliquando uero insalubrem; & hęc quoque secundum tria tempora, veluti salubria, & insalubria appellantur.

Galenus traditurus corporum per signa cognitionem, hac in parte signorum aggreditur diuisionẽ, eaque in demonstratiua, prognostica, atque rememoratiua distinguit, quę quidem manifestat ex his, quæ designantur:

eur: signa nanque ad aliquid dicuntur, eorum quæ natura talis est, vt per ea, ad quæ referuntur, diffiniantur: ob id demonstratiua ea esse inquit, quæ præsens quippiã indicant prognostica, quę futurum prænuntiant, & rememoratiua, quæ præterita memoriæ subiiciũt: verum cum hæc tria signorum genera in triplici sint differentia, ea rursus distinguit: quædam enim salubria esse, ait, quæ præsentem sanitatem indicãt, aut futuram prænunciant, aut præteritam memoriæ subiiciunt: quædam insalubria, quæ pari modo in tria illa tẽpora diſecantur, nonnulla postremò neutra uocata, quæ eodẽ pactò in tria (si recte Galeni mens intelligatur) significata diuiduntur. Quod vt clarius fiat, exẽplis breuibus illustremus: salubria enim signa demonstratiua sũt actiones perfectæ, mediocritas in mollitie, & duritie, optimus color, partium commensuratio, atque alia id genus, quæ præsentem salubritatem ostendũt prognostica autem sunt, conualescentia virtutis ægrotantis, quę in dies maior fit, signa coctionis, & crisis, quæ fit seruatis bonæ crisis conditionibus: rememoratiua verò salubria sunt omnia quæ oculis vsurpantur, quæ etiam demonstratiua sunt, vtpote corporis habitus, venarum mediocritas, & consimilia: insuper etiã rememoratiua præteritæ sanitatis sunt ideę seruatę in mẽte medici, & naturalium actionum, & consuetudinis victus, color, & alia huiusmodi, quæ qualisnam fuerit præterita sanitas clarissime ostendunt: ob id Haly dicere solitus erat, quod medicus qui antea sanitatis tempore ægrum nõ cognouit, ab eo, aut ab astantibus scitari debet, quæ nam eius consuetudo fuerit, quibusque cibis sanus delectabatur, qua hora, quot uicibus, & quantum nutrimenti cõmedebat, quibus etiam exercitiis vtebatur, & an esset promptus ad iram, an timidus, an lætus, atque huiusmodi, quæ præteritam sanitatem ostendunt: etenim consuetudo agnoscenda est, eam namque pro viribus, teste Hippocr. conseruare, custodireque opus est, pariter & sanitas cognoscenda, æger enim (nisi cognoscatur) ad eam haud recte deduci poterit, sicut habetur a Galeno, vbi inquit, quòd quantum quis recedit naturali statu possibile est scire ei, qui naturalem statum exquisite cognouerit, cũ vero in ipsis hoc fuerit nobis ignotum ne omnino hæsitemus, ad commune confugimus: At insalubria demonstratiua sunt operationum læsio, prognostica autem sunt eadem, quæ præsentem dispositionem neutram ostendunt quemadmodum inferius dicet Galenus, nempè eadem esse signa, neutra & insalubria, neutra quidem dum præsentem dispositionem indicant, insalubria autem dum futuram ægritudinẽ præmonstrant, rememoratiua vero sũt vt extenuatio, mali colores ex ægritudine derelicti, & causæ procatharticæ, quemadmodum a Galeno primo progno. diffusius colligitur. Cæterum signa neutra primi significati demonstratiua sunt, actio neque perfecta, neque valde in corpore læsa. prognostica autem diminutio ægritudinis, vel sanitatis, aut actionum, quæ magis ac magis in dies efficitur: rememoratiua verò, cum actiones in corpore quãdoque ægras, quandoque sanas fuisse uidimus aut ab alijs audiuimus. Neutra secundi significati demonstratiua sunt, in vno membro, aut una natura eiusdem membri natura actio læsa, & in altero membro atque altera eiusdem mẽbri natura actio perfecta. prognostica autem, vt si in Socrate malum generari colorem intuear, seruari tamen commoderationem, ipsumque adhuc esse sanum, corpus hoc neutrum esse præsentiam: rememoratiua verò, vt si vidimus, audiuimusvè nonnunquam actionem vnius membri læsam, alterius autem membri perfectam fuisse; Neutra tertij significati demonstratiua sunt, læsæ, perfectæque diuersis temporibus actiones, prognostica autẽ actiones, quæ sub diuersis temporibus modo a perfectione recedunt, modo ad eã dem accedunt perfectionem, rememoratiua uerò quæque vel ex nobis, uel ab aliis huiusmodi iam elapsam dispositionem (vt in aliis dictum est) rememorantia deprehendimus. Aduertendum

c. deuict. rat. 1 acu. a contex. 29. infra.

1. de art. cu. ad gl. ab initio.

Cap. 82.

dum autem est, quòd duæ diuersæ reperiuntur translationes, noua scilicet, & antiqua, in antiqua quidem clare patet, quòd Galenus tria ponit signorum neutrorum, primi scilicet, secundi, & tertij significati genera, iuxta vero nouam Leoniceni, & græcam literam ponere videtur, quinque genera primo in tria diuiso significato, vt Curtius exponit: primum n. est eorum, quæ neutram dispositionem, secundum eorum quæ nihil omnino de dispositionibus, tertium eorum quæ nõ magis salubrẽ quam insalubrem dispositionem indicant: quartum eorum, quæ partim salubrem, partim insalubrem, quintum eorum, quæ aliquando salubrem, aliquando insalubrem ostendunt dispositionem. Verumtamen Galenus de tribus duntaxat neutris meminit, nam in noua litera, cum dicit (Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram dispositionem ostendunt, & quæ sequuntur.) intelligit neutram dispositionem tribus communem significatis, cum vero subiungit (& quæ omnino de dispositionibus nihil indicant) ponit primum significatum, & cum subdit (vel nihilo magis salubrem, quam insalubrem ostendunt) alium modum a prædicto non ponit, sed id (vel) stat expositiue: cum enim dixerit (Quæ nihil omnino de dispositionibus indicant) ne quis credat, quod neutram etiam dispositionem non significãt, explicat, quas hęc signa non indicent dispositiones, in aliis autem locis non (vel) sed (&) cauit. Hæc est vniuersalis signorum distinctio, quam & Aui, & Auer. sequuti sunt. Expositores vero diuersas alias machinati sunt signorum diuisiones, quas silẽtio inuoluam: nihil enim hoc in loco ad propositum nostrum conferunt pariter alteram signorum distinctionem, nempè quòd quædam ex operationibus læsis sumuntur, quædam autẽ ex exeuntibus commutatis, nonnulla autẽ ex mutata qualitate, si quidem Galenus infra, & alibi de ea copiosius mentionem fecit: subiungit Galenus quòd veteres vno & eodem vocabulo omnia appellare signa prognostica consueuere, inquiens.

2. primi. doct. 3. c. 1. 4. coll. 3

3. de acci & mor. 2.

Vocantur autem nonnunquam a uetustioribus medicis hæc omnia signa prænunciatiua, quamuis præsentium, ac præteritorum indicatiua.

Primo namque prognosticorum dicebat Galenus. Ita efficitur, vt rerum, quæ per tria accidunt tempora, præsentio censeatur, si quidem vates nihilominus demirandus est, qui tanquam præsentia dicat præterita, quæ non vidit ipse, quàm qui futura prænuncier, pari ratione, qui ea, quæ nunc geruntur, dicit quidem antequam videat, nihilominus quàm ille qui videt, vates bonus est: & ob id veteres illi medici omnia illa signa prænunciatiua nuncupabant. Comparans autem prædicta signa inter se quo ad vtilitatem, quæ ad opus medici refertur, subdit. Cap. 12

Vsus verò non paruus ex prænũciatiuis, atque indicatiuis, minor autem ex his, quæ memoriæ subiiciunt.

Quo fit, vt negare non videatur Galenus, quòd ex rememoratiuis etiam vtilitas non habeatur. Verum dubitari solet, num rememoratiua spectent ad medicinam, quemadmodum hoc loco asserit Galenus, & author ille introductorij cum signa in hæc tria diuidũtur, sine quibus medicus curare nõ potest, quod etiam ratione confirmatur: nam si sanitas præterita, ad quam deducendus est æger, cognoscenda est, ea autem ex rememoratiuis non nisi cõprehendatur: rememoratiua vtique signa medico valde necessaria sunt. In contrarium verò est Galeni authoritas dicentis rememoratiua soli medico necessaria esse, suam excellentiam ostendere volenti, aliis verò prorsus inutilia at prognostica vtilissima, quorum quidem vtilitas facillime dignosci potest, si ad artis finem referatur, etenim omne theorema medicinale verum esse oportet, consequens ex medicinæ principiis, & ad finem assequendum perutile, Cap. 13

1. progn. 5

Libro de opt. hæ. ad Traſſ. a princi.

tile. Non igitur rememoratiua ad medicinam ſpectant cum ſoli medico, nõ autem ægro vtilia ſint. Quod & corroboratur, ſiquidem in libro de conſti. art. med. & de part. art. med. de ſignis mentionem faciens, de aliis omnibus præterquam de rememoratiuis meminit Galenus. Curtius huic volens ſatisfacere dubitationi ex Auerr. dicebat, quòd ſigna, quæ ſuper ægritudines præteritas indicant in hac arte parum vtilia ſunt, & hoc Galenum voluiſſe aſſerit rememoratiua ſoli medico utilia eſſe dicentem, rememoratiua autem ſanitatis præteritæ (inquit ipſe) ægro conferunt, & vtilia ſunt, licet minus quàm alia. Verũ Auerroes non dicit, quod illa priora abſolute, & penitus in arte inutilia ſint, ſed parum vtilia, ita vt concedat, q̃ aliquam etiam præſtent vtilitatem. Quocirca rectius dicendum exiſtimo, quod rememoratiua duplicia ſunt, quædam rem præteritam duntaxat rememorant, nihilque ad rei præſentis cognitionem conferũt nonnulla autem ad rei p̃ſentis cognitionem aliquid etiam faciunt, vtpote ſanitatis p̃teritæ cognitio, ad præſentis ægritudinis cognitionẽ. prima quidẽ vtilia non ſunt, ſed ſecũda, non quidem vt rememoratiua, ſed vt ea quæ rememorant præteritum, ad rei præſẽtis cognitionẽ conferunt: ait. n. Galen. a nullo adhuc non permanentium indicatio ſumitur agendorũ. Ex hac igitur noſtra diſtinctione clare conſtat, qũo Galenus inquit rememoratiua ſoli medico vtilia eſſe: intelligit nanque de rememoratiuis ſolis, quæ ad cognitionem rei præſentis non conferunt.

Qua de re dicebat idem in primo prognoſt. quòd medicus ſuã oſtendit excellentiam narrans quæ præteriit infirmus, quaſi dicat narrans quæcunque, & infirmus, & quiſque narrare ſciret, ſicut & præſentia, & quæ p̃terita ſũt vt ex ſignis habitis, ſibique commemoratis ſi recenſeret ægro, vel conualeſcẽti, quos dolores in morbo paſſus eſt, quanto tẽpore ægrotarit, quibus cibis oblectabatur, atque id genus tale, hæc ſolum medici excellentiã oſtenderent, vt Gal. apud medicũ illũ Siculũ contigit. Atqui licet ſoli medico vtilia ſint, aliquid tamen ad finem artis conferũt, aut ſaltem faciunt ægrum magis confidere de medico, ille enim plures ſanat, de quo plures confidunt, vt eſt in adagio. Ad id aũt q̃ dicebamus, quòd Galenus de eis non meminit, reſpondendum eſt, quod cauſa exempli rememoratiua præteritæ ſanitatis eadẽ ſũt cum demonſtratiuis præſentis ſanitatis, & ob id de rememoratiuis mentionem non fecit, ſatis enim fuit de demõſtratiuis meminiſſe. Sed num demonſtratiua, an verò prognoſtica vtiliora ſint: de rememoratiuis enim dubium non eſt, cum omnes ea minus vtilia cõcedant, communis fuit opinio ob dictum quod rememoratiua ſoli medico demonſtratiua ſoli infirmo, prognoſtica, & ægro, & medico conferant. At aduerſus hanc opinionem extat Galeni authoritas dicentis, quòd vates non minus laudatur, ſi prædixerit, & præſentia, & p̃terita, quæ neque viderit, neque audiuerit, quàm ſi futura præſenſerit, atque prædixerit: ergo demonſtratiua medico etiam vtilia: ſunt. Reſpondent omnes, vt Auicennam tuentur, demõſtratiua duplicia eſſe, quẽdam, quæ omnibus nota ſunt, & ab omnibus narrari poſſunt, nonnulla autem, quę non omnibus nota, atque ob id Auicennam de primis loquutum eſſe, at Galenum de ſecundis: Sed aduerſus hanc conciliationem eſt ipſemet Auicenna contrarius, ſiquidem ſigna diuidens in demonſtratiua, prognoſtica, & rememoratiua, ſigna ea demõſtratiua recenſet, quæ non omnibus nota ſunt, cui hoc addas, quòd ea omnia ex Galeni ſententia commemorat: ob id meo quidem iudicio putarem ego, qd̃ Auicen. hinc inde ſuum colligens canonem ex diuerſis authoritatibus non recte Galenum intellexerit, de cuius mente prædicta omnia deſumpſiſſe profitetur. Dicunt præterea fermè omnes, quòd demonſtratiua vtiliora ſunt, quàm prognoſtica, quòd quidem dictum ab Haly ſumunt, dicente, quòd licet ſigna prognoſtica, & demonſtratiua neceſſaria ſint, maior tamen demonſtratiuorum neceſſitas eſt, per demon-

4. colli. 1.

4. metho. med. 3.

5. de loc. affect.

ſecunda primi do. 3. cap. 1. 1. prog. 5

demonſtratiua namque vel ſanitatem conſeruandam, vel ægritudinem cutã dam cognoſco, proinde quæque a medico peragenda ſunt: ſed per prognoſtica medicus imminens aliquod malum, cui obuiandum eſt, præcauet, futura quinetiam bona cognoſcit, quo fit, vt hæc nunquid naturæ opitulandum ſit, necne, indicent, neruntamen magis neceſſarium eſt præſentem ſanitatem, aut ægritudinem cognoſcere, ſine qua quidem cognitione neque facere, quæ in præſenti tempore efficienda ſunt, neque tandem conſeruare ſanitatem, aut ægritudinem ammouere valemus, quàm malis occurrentibus propulſare non enim mala ſemper eueniunt, quibus obuiandum ſit, neque ſemper criſes efficiuntur. Curtius ex vna Galeni authoritate vbi comparans inter ſe tria ſignorum genera, iuxta antiquam translationem, dicit, prognoſtica vtiliora eſſe, quàm rememoratiua, & demonſtratiua eam communem reprobat opinionem. Sed in noua translatione, & litera græca de ſignis prognoſticis ſolum dicit, quòd vtiliſſima ſunt, & de rememoratiuis, quòd ſoli medico vtilia ſunt, ſuam excellentiam oſtendere volenti, at de demonſtratiuis ne verbum quidem fecit. Veruntamen hi omnino reprehendeudi ſunt, neque enim omnes recẽſent vtilitates, quæ ex prognoſticis habeatur, ſiquidem præter tres vtilitates ab Hippocr. & Galeno deſcriptas, eſt & vtilitas alrera, qđ prognoſtica, quę in tota ægritudine agenda ſunt, indicant, quandoquidem ex prognoſticis ſignis diem ſtatus agnoſcam, ad quem recta victus ratio dirigenda eſt, quod non ſic demonſtratiuis accidit, cum ex eis, quæ in præſenti ſolum agenda ſunt, agnoſcam, quæ nec recte ſine prognoſticis haberi poſſunt, licet verum etiam ſit, quòd abſq; demonſtratiuis ex ſolis prognoſticis rectè, quæ ordinãda ſunt, adminiſtrare non poſſimus. Propterea mihi magis dicendum videtur, quòd hęc duo ſignorum genera vel æque utilia ſunt, vel ſi aliquis eſt exceſſus, vtiliora ſunt prognoſtica, quàm demonſtratiua. Dubitare quinetiam poteſt quiſpiam circa huiuſmodi ſignorum diuiſionem, quã doquidem membra diuiſionis coincidere videtur, quod maximum videtur eſſe inconueniẽs. ſunt enim ſigna multa rememoratiua, quæ in primis rem præſentem ſignificant, vtpote piloſitas & venarum latitudo, necnon ſanitatem etiam præteritam rememorant, præterea in vrina hypoſteſis preſentem virtutis victoriam, & ſanitatem futuram ſignificant. Huic ſatisfaciendum eſt, quòd idem ſignum reſpectu diuerſorum rememoratiuum, prognoſticum, & demonſtratiuum eſſe poteſt, quẽadmodum vertigo, quę frequenter fiat ex mala victus ratione, demonſtratiuum ſignum eſt, malam namque cerebri diſpoſitionem præſefert: eſt & prognoſticum, ſiquidem apoplexiam futuram comminatur, poſtremò rememoratiuum, quoniam memoriæ præteritum inordinatum regimen ſubiicit, quod etiam Gal. infra teſtatur, inquiens, qđ eadem ſigna preſentem oſtendunt neutralitatem, & futuram ægritudinem prænunciant. Aduertendum autem eſt, quod iuxta ea, quæ a nobis dicta ſunt, rememoratiua ſigna rememorãt, quæ nunc non ſunt, ſed fuerunt: prognoſtica vero, quæ ſimiliter nunc non ſunt, ſed futura ſunt, & ob id nonnulli male dicunt putantes, quod bona conplexio, & compoſitio capitis eſt ſignũ demõſtratiuum optimæ ſanitatis nũc exiſtentis, & prognoſticum etiam, qđ eadem erit optima, & poſtremo rememoratiuum, quod fuit optima, ſed his miſſis, ad contextum deſcendamus, ſubdens igitur Galenus hæc, quæ ſequuntur verba, hunc in modum ſcribit.

1. progn. 3. 4.

Cap. 32.

Cùm verò ſint ſalubria corpora, hæc quidem ſimpliciter, hæc verò vt nũc, quæ & bene valentia dicuntur, ſalubrium ſimpliciter corporum duplicem diximus eſſe differentiam, quoniam nonnulla quidem ſemper, nonnulla verò vt multum eſſent talia, & ſemper quidem quæ optimã conſtitu-

stitutionem sortita sunt, vt multum verò, quæ non magnopere ab illa recedunt.

Repetit corporum diuisionem salubrium in primo libro positã, vt id corpus deligat, cuius signa prius enucleaturus est, & ut ostendat, quo pacto horum corporum signa inter sese distent in litera autem ipsius contextus clara sunt omnia, neque vlla indigent expositione, aggrediamur signa corporum salubrium, quorum diuisionem supposuit.

De Siguis optimæ constitutionis. Cap. 8.

Eorum autem dignotiones sumendæ sunt ab his, quæ secundum essentiae rationem ipsis insunt, & ab his, quæ ex necessitate consequuntur, operationibus, casibusque, qui propriè accidentia vocantur.

OStendit hoc in loco Galenus, ex quibus signa corporum salubrium sumẽda sunt, nempe ab inhærentibus secũdum rationem essentiæ, ideſt a substantialiter inhærentibus, & à necessariò consequentibus operationibus, & casibus, qui scilicet casus propriæ accidentia uocantur, siquidem in Græco dicitur τὰ συμπτωματων, quod nomen licet propriè dicatur de accidentibus morbum consequentibus, vt habetur a Galeno dicente, quæ constitutionem, vnde actio nascitur, necessariò sequuntur, sanis accidentia, ægris symptomata dicuntur a quibusdam tamen vsurpantur etiam pro necessariò consequentibus sanis, ideo ne quis credat ipsum velle signa corporum salubrium ab accidentibus morborum esse sumenda, statim subdit (qui propriè accidentia uocantur) quasi dicat, non intelligo symptomata propriè ea, quæ propriè loquendo accidentia dicuntur, Galenus enim ait symptomatis proprium hoc est, vt præter naturam sit, diciturque generatim, atque speciatim: generatim quidem de morbo, causa morbi, & eius accidenti: speciatim autem de accidenti morbum consequente veluti vmbra corpus. Horum sanè exempla confestim habebimus, etenim ponit Galenus, quomodo signa optimæ constitutionibus ab his sumenda sunt, & hæc est vera huiusce contextus expositio, non autem illa Trus. volentis vt legetur (quæ propriè) non autẽ (qui propriè) siquidem eius est opinio quod ad casus, & operationes referat: Quod quidem minime stare potest, quoniam in græco dicitur. γυναικῶν, καὶ συμπτωμάτων ἀδη καὶ συμβεβηκεναικαλῶν ἰδίως olarum autem est, quòd γυναικα, fœminini generis est, συμπτώμα verò neutri, α; ideſt quæ neutti generi apud Græcos est, & ob id non nisi ad symptomata referre possumus. Neque etiã Tru. rectè accidens diuidit in operationem læsam, exiens mutatum, & qualitatem mutatam: hæc enim diuisio symptomatis est, & omnia quæ de accidente dicit, de symptomate dicenda forent, siquidem accidens de his, quæ secundũ naturam sunt, dicitur. Præterea Trus. ait, quem & alii sequuntur, quòd omnia hic a Galeno dicta de signis corporum salubrium sunt canones signotũ sumendorum secundum omnia corpora seu sana, seu ægra, seu neutra: Veriũ hoc falsum est, siquidem signa ægritudinum non solum a substantialiter inhærentibus, & necessariò consequentibus comprehenduntur, sed etiam a nõ necessario consequentibus, vt alibi habet Galenus, & diffusius a nobis annis iam elapsis super primum aphor. libri disputatum est. Cum igitur hic loquatur de signis duntaxat salubrium corporum, hanc posuit diuisionem, vt signa optimæ constitutionis ostenderet, in qua cum non reperiatur differentia,

1. method. med. 9.

3. de acc. & mor. 1 & 2.

lib. de cõsti. art. 15 aphor. 12

ideo

ideo non sumuntur signa ab his, quæ non necessariò eueniunt, vt fit in morbis, qui cum multis modis eueniant, multas habent differentias, & ob id a non necessario consequentibus, signa in eis deprehenduntur, quæ diuersas morborum differentias constituunt, quod quidem ibidem exemplo pleuritidis declarat Galenus, ostendēs in primis quinque esse signa inseparabilia pleuritidis febris, scilicet dolor lateris, difficilis anhelitus, tussis, & pulsus durus, deinceps, & alia signa nō necessaria, quæ diuersos modos, vel species pleuritidis conficiunt, vt pote qđ dolor ad furculas ascendat, uel ad hypocondria descendat, præterea quòd melius decūbat super latere dextro, q̄ super opposito, vel è conuerso, hæc omnia contingentia sunt, & diuersos pleuritidis modos efficiunt. Verum dubitare quispiam, nū operationes de substantia sint sanitatis, vt namque hoc ita esse, si quidem sanitas, vel sa. ū per eas diffinitur quemadmodū ex ipso Gale. colligitur, quæ sanè Leoniceni fuit opinio. Sed contrariū hoc sentit Gal. inquiens operationes esse de necessariò consequentibus, ergò non de substantia sunt corporis sani: cui & rationem adiicimus, nam dormientes sani sunt, attamen non omnes operationes efficiunt a corpore sano prouenientes. Respondet Curtius, q̄ sanitas altero modo diffiniti potest, quòd debita temperies est calidi, frigi. hum & sicc. veruntamen hæc responsio tuta non est, quoniā ea ipsa sanitas melius per operationes cognoscitur: Respondeti ēt potest q̄ sanitas non per operationes, sed per potentiam vel aptitudinē ad eas diffinitur: ob id Gal. sanitatē diffiniens, inquit, eam esse affectū secundum neutrā ad faciendam actionem idoneam, cum. n. in sanitatis diffinitione potentia collocetur, quæ ad actionem relatiue dicitur, ideo in eius diffinitione actio reponitur, ut potentiæ relationem terminans, sed ob id de substantia sanitatis non est, licet ponatur ibidem, vt sanitatis substantia notificetur. Verum scisciabitur a me quispiam, quænam ex dictis signa magis certa sint, nam si quæ à scriptoribus dicūtur, ppēdamus, pro culdubio omnes conuenire reperimus, quòd signa ex casibus sumpta minus sunt certa: at dubium est, an sumpta a substantialiter inhærentibus, an verò ab operationibus sint certiora. Respōdent quidam quòd ex operationibus de prompta non minus, quàm quæ ex substantialiter inhærentibus firma sūt mori authoritate Auic. dicentis (Cùm que anathomiæ sciētia ei acquisita fuerit oportebit post hoc totum ipsum stndere in significationibus ægritudinum occultarum secundū sex regulas, quarum prima est de nocumento operationum, & tu quidem operationes cū suis qualitatibus, & quantitatibus [illegible]m sciuisti, quarum significatio est prima, & perdurans) Hæc Auic. Quòd si dicat quis, si stomacus aut nimia quantitate, aut prauitate cibi male concoquat, posset quis decipi id ex imbecillitate cōcoctricis virtutis stomaci fieri existimās respondent, q̄ similiter ex substantialiter inhærentibus decipi potest, habens enim manus frigidas corpus temperatum tangat, id profectò lapsum esse a temperie per calidum diiudicabit, atq; hunc in modum continget error. Hæc sane opinio falsa est, cuius quidem falsitas ex nostræ opinionis dilucidatione quàm facillime enucleabitur. Dico igitur, quòd tribus seruatis conditionibus sensus circa proprium obiectum non decipitur, prima quidem, quod organum sit bene dispositum: secunda, q̄ organum pariter eodem modo se habeat: ac tertia, quòd inter agens, & passum debita distantia reperiatur, quibus quidem sic constitutis, infero ex hoc, quod tribus illis seruatis conditionibus medicus exercitatus ex signis a substātialiter inhærentibus sumptis decipi, non potest: & ob id respondeo ad id eā de manu infrigidata rationem, quòd prima deficit conditio, nempe organi dispositio siquidem prædictarum duntaxat trium conditionum, alicuius vèl earum defectu contingit medicum decipi, nec signis a substantialiter inhærentibus acceptis, sed ex eis ab operationibus seruatis adhuc his tribus decipi potest, quandoquidem si sit exiens mu-

Aph. 11.

1. de ac. & mor. a princ.

3. de ac. & mor. 1

2. primi doctri. 3. cap. 1.

mutatum in debita distantia, & organo visus, & pariter aere bene dispositis medicus iudicare potest malam fuisse factam in stomaco coctionem virtutis imbecillitate, quòd tamen vitio cibi fieri contingat: signa igitur substantialiter inhærentia omnino certiora sunt, dicant alij quicquid velint, quemadmodum clarissime ostendi potest. Sed denuo instabit quispiam probare intendens, quòd a substantialiter inhærentibus nullo pacto signa sumantur, propterea quod idem esset signũ, & signatum, cum signa corporis salubris simpliciter sumpta à substantialiter inhærentibus non nisi sint optima temperies, atque optima compositio, itidem & sanitas ipsa. Respondet Trus. huic instantiæ, quòd compositio, & temperies non super optima sanitate, sed super optime sano significant: Vetũ non aduertit ipse, quòd indicans tale corpus optime esse sanum, indicat quoq; huius corporis optimam esse sanitatẽ: Neque hac contentus responsione, aliã subdit, quòd species sensibilis rei est signũ, non aũt cõplexio, aut cõpositio: Sed ahuc nõ aduertit, q̃ ipse dixerat, signum esse, quod sensibus offertur, notiusque esse re signata quod speciei rei sensibilis, quæ est in organo, minime competit. Veram autem huiusce rei solutionem esse opinor, quòd vt animal rationale sunt de substantia hominis, pariter, & complexio, & compositio de sanitatis substantia, & vt homo per animal & rationale diffinitur, eodem propè modo sanitas per ipsam temperiem, atque compositionem, idem namque fermè sunt, at ratione distinguuntur: Vnde sensus primo quidem occursu complexionem temperatam apprehendit, prout est complexio, sicuti & compositionem, qua est compositio demum eam esse sanitatem diiudicat, sanitas namque in temperie primarum qualitatum, & organicarum debita compositione consistit Subdit Gale. in contextu.

AB essentia quidem ipsa eorum, quæ optimam habent constitutionem commoderatione consimilium quidem in cali. frigi. humidu. & sicc. instrumentorum verò in quantitate, ac numero eorum ex quibus componuntur, ac prætcrea formatione situ partium singularum, ac totius instrumenti, ex his verò, quæ ex necessitate consequuntur consimilia, quantum quidem attinet ad tactum à mediocritate, quæ in mollitie, ac duritie consistit, quantum verò ad aspectũ à colore optimo, & leuitatis, atque hispiditatis mediocritate. In operationibus à perfectione, quã & ipsarum virtutem appellamus. Ab his verò, quæ instrumentarias partes consequuntur à commensuratione, & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorum, ac prætereà ab earum, quæ ipsis in sunt, virtute operationum: optimæ igitur constitutionis corporum signa indicatiua sunt hæc.

Cùm declarauit signa corporum salubrium a tribus sumi, hoc quidem contextu subdere voluit, quomodo a prædictis signa corporum salubrium semper sumantur: de his enim principalius est speculandum, cum & perfectiora præ cæteris esse censeantur: signa itaque (ait Galen.) habentium optimam constitutionem, quę sumuntur ab essentia, sunt commoderatio consimilium in calid. frigid. humid. & sicc. quæ est optima temperies, item commoderatio instrumentorum in quantitate, & numero eorum, ex quibus componuntur, nempè simplicium, & in formatione, & situ partium, quæ sanè formatio consistit in congrua figura, superficie, ac via: atque hæc signa dicuntur sumpta, ex substantialiter in-

hærentibus, propterea quòd optima sanitas nil aliud est, nisi optima tẽperies, & optima partium compositio: Subdit demũ Gal. declarãs signa sũpta ex necessitate cõsequentib. atq; in primis consimilium, quantum quidem attinet ad tactum sumuntur ex mediocritate in mollitie, & duritie, siquidem tale corpus neque est molle, neq; durũ, quod verò attinet ad visum, habet colorem optimum, nec hispidus est, nec leuis, sed ad mediocritatem vergens, & hæc a casibus signa depromuntur, quæ verò ex operationibus sunt, a perfectione quidem operationum, cum huiusce modi corpora perfectiores habeant operationes partium consimilium præ cæteris corporibus, vtpote attractionẽ retentionem, & in vniuersum nutritionem: Addit præterea Galen. quomodo ex casibus, & operationibus quoad partes organicas spectat, signa sumantur: habentur autem ex accidentibus secundum natutam consequentibus, a commensuratione quidẽ, & pulchritudine omnium organorum totius corporis: tale namque corpus habet optimã omnium totius partium commensurationem, nullũq; corpus est eo pulchrius ab operationibus verò instrumentorũ: etenim corpus hoc perfectissimas edit operationes, vtpote visionem, & alias istiusmodi. Est autem animaduertendum, quòd quantitas organorum ex simplicium quantitate dependet, ob id Gal. verbo faciens de quantitate, & numero, de simplicibus duntaxat mentionem facit, at quoniam fieri potest exẽpli gratia, quòd partes manus debitũ inter sese situm obtineant, manus tñ conuenientem situm non habeat, idcir co de situ loqueus de simplicibus meminit, atque organicis: Aduertendum præterea est, quòd Gale. sumatim hoc loco ponit signa corporis optimæ constitutionis, verum eadem latius alibi: Præterea autẽ ea, quæ præsenti loco scripta sunt, addit Gal. libello de opt. cor. hab. quod corpus hoc venis cõstat, nec amplius, nec obscuris, pulsibus præterea nec magnis, nec exiguis, estq; habitus corporis nec rari, nec densi: secũdo vero de tuend. sanit. quòd medium est inter gracile, & obesum, nec iracundum, nec ignauum, nec somnolentum, nec peruigilem, nec hebes nec calidũ, in venere nec pronum, nec alienum, & secundo de temp. addit Gal. quòd medium est inter audax, & timidum, inter tardum & velox, inter taciturnum, & verbosum, inter misericors, & inuidũ placere quoque corpus est amicorũ beneuolum, humanum, ac prudẽs, ex quibus multa quoque alia se consequentia intelligere voluit Galenus, moderate namque comedit, bibitque, cibos, pbè concoquit non solum in ventriculo sed & venis, & tota corporis mole, & denique omnes tum naturales tum animales inculpatas obtinet vires, cum & optimis præditus sit sensuum facultatibus, & membrorum magnitudinibus habetq; postremo dum puerile corpus est, pilos magis ruffos, quam nigros, in florenti verò ætate è conuerso: Auí. 2. pri. doctri. 3. c. 4 quinetiam eadem signa ponit, quæ à Gal. mutuatus est, vnumque addere videtur nempè, quòd hæc corpora venas habent mediocres inter apparentes, & profundas, & eorum somnia valde delectant, speciemq; bonam afferunt, nec non boni odoris esse videntur. Neque hoc loco Gal. est increpandus, nã hæc (vt dixi) sumatim connumerat, atque capita duntaxat, ad quę omnia dicta reducuntur, etenim hæc ipsa aut ad operationes, aut ad casus, aut ad substantialiter inhærentia relationem habent, vtpote esse medium inter gracile, & obesum, inter rarum, & densum, vel ad compositionem, quæ est de substantialiter inhærentibus vel ad casus, qui ex complexione consequuntur: itidem dicendum est de uenis mediis inter apatẽtes, & non apparentes, magnas & graciles, sicut uero signum ex pulsibus sumitur, & alia ab operationibus vtpote audatia, & timore, & huiusmodi enarratis. Fuere nonnulli, qui sustinuerũt, temperatum corpus esse mediocre inter magnum, & paruum, vt enim in cæteris mediocritatẽ obtinet, ita & in magnitudine mediocritatem seruabit: Ité cum medici arguant ex magnitudine corporis humidum esse corpus, ex paruitate verò siccum, ergo in temperato

corpus

li. de opt. cor. habi. 2. de tẽp. 1. & 2. de tuẽd. san. a princ.

corpus mediocre erit, ad hæc cum habent venas nec magnas nec paruas, ergo corpus erit, nec magnum, nec paruum. Verum nisi eorum opinio sana mente intelligatur, falsum est, quod dicunt, & aduersus Galeni placita lib. de opt. corp. hab. dicentis temperatum esse in omnibus aliis medium inter extrema, non necessariò tamen mediocrem habere magnitudinem corporis, cum magnitudo, aut paruitas proueniat aut magnitudine, paruitatevè materiæ, aut abundantia defectuvè caloris. Temperatum igitur cum paruo corpore esse potest, in quo membra inter sese vel optime disposita erunt, nã sicut nihil prohibet paruam statuã debitam habere partium proportionem, vt & magnam, ita & de corpore temperato dicendum est, dummodo congruã partium proportionem obtineat, cuiuscunque fuerit magnitudinis. Quocirca intelligendum est, quòd eadem designata materia, si erit humidior, corpus maius temperato efficietur: si autem siccior, minus, & præsertim si cum humidiore materia caliditas maior erit, cum sicciore verò minor, atq; hoc modo temperatum corpus mediocritatem obtinebit. Proinde sunt, & alij, qui ex Gal asserunt pulchritudinem in operationibus consistere, & perperam, quandoquidem ait Gal. quòd vera pulchritudo nil aliud est, quàm optima constitutio, quam operationibus indicabis Hippocrati credens non albedine, vel mollitie, vel id genus aliis, per quæ non natiua, non germana, non vera, sed fucata, notha adulterinaque pulchritudo ostentatur: item idem confirmat his verbis, quòd si omnibus quoq; corporis partibus planè medium omnis excessus teneat, pulcherrimum id visu nimirum fuerit, vtpote symmetrum. Dicendum igitur est, veram pulchritudinem naturalem in debita proportione, & commensuratione membrorum consistere, ex qua optimæ operationes consequi possunt: ob id dixerat Gale. quod hæc actionibus indicatur, & quoniam pulchritudo indebita consistit proportione, consequitur, q tales habeant faciem hilarem, amabilem, & iucundam, quemadmodum, & ipse testatur Aui. Dices fortasse habẽs hepar frigidum, & cor calidum, pari excessu ex cute temperatum corpus vi debitur, attamen intemperatum erit. Quid igitur dicendum? Ex Galen. huiusce dubij solutionem colligere potes, si ipsum per leges reprobãtem eos, qui complexionem totius exvnius partis temperie diiudicãt prius haud quaquam didiscentes, num corpus per totum æquabili constet temperamento: ob id ex cutis temperie non statim totum esse temperatum iudicandum est, sed solam cutim, & membra sibi proxima, perpendenda autem sunt membra principalia, & reliqua ex propijs, & inseparabilibus signis num æquali constent temperamento, tangendaque corpora in naturali sua dispositione, si qs recte de totius temperie iudicium afferre studeat, nam phlegmaticus exercitatus temperatus adud quosdam ad pauca respicientes videri posset, quod tamen secus se habet: Vnde facile concludi potest Vgonem nihil habere aduersus Galenum, cum ipse ait, signum a complexione temperata valde imbecillum esse. Sed dices denuò, si medicus intemperatus est, quomodo temperatum dignoscet? quòd si ipse tẽperatus est, non percipiet, siquidem ex Aristo. sententia æque calida non sentimus. Respondeo iuxta id Auer. dictum qd priuatio essentialiter sensu comprehẽditur, medicus autem priuatiue complexionem temperatam apprehendet, si temperatus erit propterea quòd complexionem neque calidam, neque frigidam, neque humidam, neque siccam esse percipiet, quemadmodum nos quoque per motus priuationem quietem comprehendimus: oportet autem vt medicus in primis se esse temperatum cognoscat, atque ea ratione, regulavè quàm docet Gale. quod si medicus fuerit intemperatus eodem mixto ex frigidissima, feruentissimaq; aqua pari portione, quantum ab illo mixto temperato eius distet complexio, inuestigare debet, quòd si corpus temperatum tanget, illi mixto simile esse percipiet, frequenter autem id mixtum contangendo

1. de vsu. par. 9.

1. de tuẽ. sanit.

2. primi doctr. 3. cap. 4.

2. de tẽp. vltimo.

2. de ani. cõtex. iis

1. de tẽp. vltimo.

do iudicium in mente confirmabitur, quod & per multum temporis spatiũ seruari potest, atq; eadem ratione corpora temperata, diiudicantur: Et licet glacies agat frigiditate sibi familiari aqua verò maximò adscititio calore, non tamen prohibebitur, quin mixtum saltim parum, & insensibiliter distans ab exacto temperamento efficiatur, quoniam, & caliditas frigiditate magis est actiua. Proinde oritur hic dubium, nũ operationes sint perfectiores in temperato an in intemperato seruata semper quoad æratem, & sexum paritate. Missis cæterorum opinionibus tanquam absonis a veritate, dicam quam veram esse sententiam existimo, quòd in temperato omnes actiones, vnà comprehensæ perfectæ sunt, corpus namque temperatum est, atque adeo constructum, vt concinnas, ac inter se se proportione respondentes edat operationes: totum enim & partes ad moderatam temperiem conspirant, atque compositionem, quæ optima sanitas sunt, a qua actiones efficiũtur, atq; hęc sanitas cum in temperato non deficiat, neque etiã ipsius actiones deficere poterunt, vtpote effectus ex sanitate, vt ex causa prouenientes: ob id quælibet actio temperati corporis perfecta erit probaque: quam ob rem in hoc præsẽti contextu dicebat Gal. quod operationum perfectio (quam virtutem appellamus) signum est corporis optimę constitutionis, pariter loquens postea de partibus instrumentariis subdebat. (Ac præterea ab earum, quæ ipsis insũt virtute operationum) per virtutem intelligens probitatem, quæ in intemperamento reperiri non potest, vt si quis sit calidioris ventriculi bene cõcoquit sed non bene appetet, quare minus comedet, quàm corpus indigeat: si vero sit frigidioris ventriculi bene appetet, sed non probe concoquit, quare plus cibi assumet, quàm pollit concoquere, quorum vtrunque multarum ægritudinum causa esse potest: at temperatũ, & bene appetit, & bene concoquit, tantum enim apperit, quantum potest cõcoquere, & quanto corpus indiget, ita vt hęc optime mensurata esse viden-

lib. de cõsti. ar. me.

corpus et spir.

Cap. 85.

tur: ob id Galen. 3. huius loquens de temperatis dicebat. Quare neque præside egent, qui singulorum, quæ effluuntur quantitatem metiatur, optima siquidem natura quantum appetit, tantum etiam concoquit, & lib. de opr. corp hab. declarans temperatum non facile lædi a causis internis, quoniam in eo non facile colligitur, nec multitudo, nec malignitas humorum subdebat rationem, inquiens, naturalium enim inter se actionum debita conuenientia, cum cuiusque earum virtus excrementorum prouentũ prohibet. Puto itaque Gal. hic virtutem appellasse debitam illarum inter se cõuenientiam, vti declaratum est quæ nos ab ægritudinibus euenientibus, & à causis extrinsecis, atque intrinsecis tutos reddit, at loquendo partiatim, & diuisim, multæ sunt actiones in intemperato perfectiores. quàm in temperato corpore, de naturalibus quidẽ dictum est, quod, & ex Gal. facilime cõfirmatur, vbi ait, quod habentes ventriculum bilioſum melius bubulas conficiunt, quàm pisces sexatiles, quod tamen haud quaquam temperatũ corpus efficiet; animalium præterea operationum nil prohibet aliquas in intemperato validiores reperiri: Vnde Galen. dicebat, quod ad practicas functiones durum, & calidum instrumentum magis est idoneum: frigidum verò & humidum quàm maxime imbecillũ, quod ẽt verum esse in ægris paulo infra Gal. innuit, inquiens, phrenitidem morbum esse calidum, & siccum atque ob hoc ad practicas functiones valentissimum: sensitiuas verò operationes exteriores Gale. testatur in brutis, & in intemperatis perfectiores esse posse, & ut de motiuis primum loquamur, nõ quælibet imbecillitas functionum ægritudinem significat, nã si cum Aquilis, & Lince comparemur, dubio procul male cernimus, & cõfuse, & oblæse audimus, si cum melãpode, & pedibus parum valemus, si cum Iphiclo, & manibus si cum Milone, & quouis denique membro sigillatim mutili videamur, si cum his, qui hoc ipso maxime valent, comparemur: verum omnes

libello de opr. cor. habit.

primo de alim. 1.

6. de acc. & mor.

1. de tuen. san.

simul

simul sumptæ operationes in tempera
to, quàm in in temperato, & brutis per
fectiores dicuntur. Vt autem res me
lius intelligatur, incipiētes à visu, ip
sius perfectio in quibus cōsistat, perpē
demus de quo sanè scripsit Arist. in-
5. de gen. aui. primo ferè quiens, acumen cernēdi bifariam ferè
dici, acute nāque cernere dicitur, aut
in finem. quod procul cernere potest, aut differē
tias visilium quàm maximē sentit: quę
simul nullis eisdē contingit, sicuti nec
audiendi olfaciendiv ratio similis Vt
autē plures differentiæ visibiles percipiantur, sex requiruntur conditiones,
2. de aīa. quarū quidem prima est bona primarum qualitatum temperies, ob id boni
tas tactus aliorum sensuum bonitatē,
perfectionemq; indicat siquidem bo-
nus tactus bonam indicat temperiem,
quæ in temperato est optima, cum in
2. de tem. per. & primo eiusdē. 3. de par. ani. 4 medio consistat. Secunda conditio est
oculi mollities, qua de re dicebat philo
sophus quæ sensu hebeti sunt, cor ha-
bent durum, & spissum, quæ autem sen
su valent, mollius: & superius dixerat:
oculi ideo humidi sunt vt cernere acu
tius possint, nam si duri forent, totius
quidē constarent aduersus ea, quæ ex-
trinsecus occurrārēt, atque inciderēt,
2. de part. anim 13. 2. de par. anim. 13. 5. de gen. anim. 1. 2. de part. anim. 1. sed cernere acute non possent. Tertia
conditio est tenuitas cutis, ideo Arist.
post dicta verba subdit, itaque eius rei
causa cutis prætenuis pupillæ obtendi
tur; quod idem in aliis sensibus adesse
confirmat, vtpote in tactu cutis, quæ
tenuis esse debet, non dura, & rugosa,
vt species sensilium melius percipiat:
quare rustici cutim duram habentes
prope admodum sentiunt: Quarta con
ditio est sanguinis tenuitas, nam Ari-
stote. scriptum reliquit, quòd est cer-
te roboris efficacior sanguis crassior,
& calidior, vim autem sentiendi, &
intelligendi pleniorem obtinet tenu-
ior, atque frigidior, idem quoque
repetit paulo infra subdēs. & sinceri-
Cap. 4. tas oculi, etenim vt in veste mundissi
ma, vel minima macula perspicua est,
5. de gen. ani. primo. sic in puro, sinceroque oculo vel par-
ua motio patet sensui, secus, ac in eo
5. de gen. qui non purus, neque sincerus cōspici
tur Sexta & postrema cōditio est spiri-
tuū claritas, etenim cum dicat Arist. q excellentes in omni arte melancholici extitere, subdit Conciliator in com. quòd sicut aqua vitæ clarior fit, atque suptilior ex vino crassiore, quàm ex subtili, pariter ex malancholia, quæ crassa est, spiritus subtiliores eleuātur, & ad doctrinā clariores. In quibus igi tur omnes dictæ conditiones reperiun tur, illi optime multas differētias visibles conspicient, at non procul cernēt: Proinde ad comprehendendū ea quæ longè sunt voluit Arist. opus esse, vt oculi in profundo positi sint, & subdit (Sed humorem pupillę non purum, ne que modicū conueniēter externo motui, neque summā cutem prætenuem obtinet id, vt exquisite colorū differntias nō percipiet, sic procul cernere po terit) Vnde admota manu supra oculos aut per fistulā longius cernimus, & ex foueis, & puteis stellas cōspicimus, ete nim motus in vastū non dissipatur, sed recto tramite meat, quo fit, vt qui oculos habent prominentes, procul cerne re nequeant. Dices Auer. ait (Et ille in quo vtræque res copulantur, vtroque modo perfecte cernet) Cuius tamē op positum sensit Aristo. dicendum est, quod fuit Arist. opinio, quòd illa duo in summo simul esse nō possint, quoniā oppositæ conditiones eis requiruntur, cum enim cutis est tenuis, magna fit spirituū disgregatio, atque ob id videre procul nō potest, cum verò cutis est durior & crassior, illa disgregatio non efficitur, ac proinde procul intuetur; Auer. autē sentit, quòd in quibus hæc moderate reperiuntur procul quoque moderate cernunt, atque plures differentias visibiles, Cæterū de auditu, & olfactu pariter, vt de visu dicendū est, Aristo. namque dicebat: bene, & exqui site audiunt, & olfaciunt, qui quā maxime differentias omnes substantiarū sensibilium rerum sentiūt, aut, vt procul audiant, & odorentur: Vt igitur differētiæ recte iudicētur, in causa sen sorium est. quomodo in cernendo, videlicet si sincerum tum ipsum tum eius membrana sit, ira enim omnes motus manifesti vt in visu, in his etiā veniūt. Et propterea Arist inquit: Homo pro

ani. c. primo, & 30. part. proble.

5. de gen. ani. cap. 1

5. de gen. ani. in paraphrasi.

5. de gen. ani. cap. 2

magnitudine minime ferè omnium animalium procul sentire potest, cùm tamen differentiarũ sensu maxime omnium valeat, quia sensorium sincerum minimeque terrenum, corpulentumve obtinet; Qui autem habent auriculas longas, & intortas melius sentiũt, quia tales auriculæ motum emissus excipiẽtes ipsum ad sensorium reddunt, similiter etiam habentes nares porrectas, eadem ratione procul odorantur; Aue. quoque expresse habet, quòd licet homo procul non odoretur, attamen cæteris animalibus melius differentias odorum percipit. Verum contrariã sentire videtur. Aristot. libello de sens. & sensi. scribens, quòd genus saporum in nobis clarius est, quã odoris, cuius quidem rei causam subdit, quoniam pessimum animalium omnium hunc habemus sensum, & horum etiam, qui nobis insunt sensuum, exquisitissimum autẽ tactum ex reliquis animalibus, gustatus namque tactus quidam est, quod, & secundo de anima ab eodem confirmatur, in quo quidem loco Auer. dicit expressè, quòd homo quibusdam deterius differentias odoris percipit. Responsio ad huiusce modi contrarietatẽ ex ipsomet Arist. colligitur libello illo de sensu, & sens. vbi ait, quòd duplex est odorum genus vnum applicitum saporibus commune omnibus animalibus, & hoc pessimè odoratur homo, alterum florum, & aromatum non applicitum saporibus, & hoc Arist. sentit esse homini proprium, atque hac ratione dici potest hominem plures odorũ differentias odorari, quod quidem minime contingit, si de primo genere loquamur. Alia quoque responsio ex Auerr. desumi potest, quòd multorum odor non manifestatur, nisi igne calefiant, aut fricentur, vt lignum aloes, & consimilia: & quoniam homo id efficere potest non alia bruta, ob id (ait Auer. homo præ cæteris animantibus ad discernendum indiuidua odorabilium est aptior, quamquis nonnulla fortiorem sensum odoratus à remotis obtineant. licet autẽ hæc de brutis dici possint, non tñ de intemperato, qui tẽperatum in ambobus excedere valet, sed vt supra intelligendũ est, quod tẽperatus homo oĩa mediocriter possidet. Proinde quæret fortasse quispiam, num obiectum exacte paruum percipere, sensus perfectionem indicent, vt scribit Gale. hisq; potissimum verbis (Quibus adeo absoluta est cernendi facultas, ut ne minimum quidem visile eos latere possit, si vapores à ventriculo sursum ferantur, præsertim vbi non probè concoxerint, hos symptomata suffusioni similia infestabunt) Auer. pariter de auditu idem dicit, nempe, quòd id in eo sẽsus bonitate contingit. At Aui. velle videtur, quòd debilitate quoque sensus contingere possit, vt in auribus tinnitum percipientibus; Neque ei potest, quòd litera corrupta sit, siquidem assignata Gal. causa, deinde illam ex debilitate ponit: atque ob id a Galeno, & Auerroem dissentire videtur, subdens, quòd ægritudo illa a Medicis cum sensum non ita acutum efficientibus, curari debet: Porrò in tactu, & gustu hominem cætera animantia excedere clarum est, vt & sensit Ari. nec non & Gal. & licet intemperatus in aliqua particulari sensatione, vtpote cal. frig. & huiusmodi temperatum excedat, attamen temperatus, quoniam medium inter extrema temperiem obtiner, absolute meliorem tactum habet: itidem & de gustu dicendum est, quidam enim tactus est, vt testatur philosophus inquiens, hominẽ perfecte gustum possidere: quidam enim tactus ẽ, quo homo perfectissime quàm cætera animalia præditus est, licet in aliis a pleriſque superetur, & ob id homo animalium prudentissimus est. Vnde duri carne sunt inepti mente: molles autem apti. est autem aduertendum, quòd duplex est mollities: altera, quæ in coctionem potius consequitur, vt membri laxitas, quæ in superflue humidis non in temperato reperitur, ideo quoniã mulieres homine ex eruditate molliores sunt, ad discendum ineptiores conspiciuntur: altera, quæ nil aliud est, quàm tractabilitas optimam coctionem insequens, atque temperiem, quæ in moderato corpore reperitur, atq; hæc moderata est, & ad perfectum sensum, vel optime

3. coll 34

cõtex 55 iuxta Leonici sectionem.

cont. 92.

cont. 84.

3. coll. 34

4. de an. & mor. 8

3. coll. 37 4. 3. c. 9.

libello de sens. & sẽsi. 55. & 2 de ani. 92 1. & 2. de temper. lib. de sẽ. & sensi. citato, & 2 de ani. 94

mollities 2.

time facit, non autem prima, quæ etiã immoderata mollities est, & ob id ad bonum sensum non facit. Quod si quis velit araneam quemcunque paruissimum motum percipere in tela sua factum, quem homo temperatus nõ perciperet, qua quidem sensatione ipsum in percipiendo graue, & leue excedere videtur, is vtique sciat, arenuam in tactilibus qualitatibus hominem non excellere, sed hominem in iis cuncta superare animantia: Et fortè quòd aranea non tactu, sed auditu hũc percipit motum. At in sensibus interioribus cognoscitiuis clarum vtique est hominẽ excedere bruta, quemadmodum testis est Arist. Cicens, bruta duntaxat cortices agnoscere: homines autem intemperati in aliqua ex his excellere possunt, in fra namque cap. 12. Gal. ait ingenium significat subtilem cerebri substantiã, facilitas discendi formarum facile susceptiuam: Et primo de natu. hum. docebat, quòd dexteritas, & prudentia a bilioso fit humore, integritas, & grauitas a melancolico, simplicitas, & stupiditas a sanguine, pituitæ natura ad morum cultum nihil facit, quare in ciborum prima mutatione generari videtur: Arist. quoque inquit, φ omnes excellentes, aut in philosophia, aut poesi, aut alia arte, vt plurimum fuere melancholici. Neque dicendum est voluisse Aristo. per malancholicos temperatos, in quibus melancholia mediocriter incalescit, & quod in istis omnes cõditiones reperiantur, vtpote spiritus clari, & substantia cerebri subtilior, & cutis tenuior, & huiusmodi, neq; enim hæc omnia in melancholico esse possunt: sed dicendum est, quod temperati rarò nascuntur, vt Gal. asserit, & si nascuntur solitudinem nõ amãt, ideo duplici de causa rarò excellentes sunt tẽperati: inter intemperatas aũt complexiones melancholica reperitur adusta apta ad studia, siquidẽ eis dedita amat solitudines, & licet melancholicus humor frigidus sit, & siccus, cum tñ mediocriter incalescit, tales esse prudẽtes efficit, φ si in his talis sit humor multus & valde calidus, tales, tales maniacos gignit, & iracundos, & verbosos, & (inquit Arist.) caliditas in tantũ crescere potest, quòd hi fient furibundi, & diui natiui, vt Sybillis contigit, & illis, qui Bacho sacrificabant, de quibus ibidem loquitur Arist. Quòd si humor is multus sit, & frigidus eos tardos efficit, & pigros, quivtique diuersus effectus est a primo, quemadmodum ex Arist. de vino dicendum videtur, qm̃ humor melãcholicus adustus licet natura sit frigidus, leui tamen de causa calefit, & ex eo subtiles spiritus eleuantur, & clari, vt superius dictum est, qui huiusmodi pariunt effectus: Vnde licet cõcedatur hos melancholicos ingenio pollere, in multis tamen aliis actionibus deficiũt vtpote naturalibus, & sensitiuis, quare aliquando breuioris sunt vitæ, nonnun quam etiam furibundi efficiunt, & sũt obnoxij ęgritudinibus ex melancholia item qñq; deficiunt in animi moribus, ideo dici solet, nullum magnum ingenium absque aliqua demẽtia, temperatum autem oẽs habet perfectas, & vni perfectio alterius perfectionẽ non prohibet. Vel dicatur, quod melancholici sunt aliis intemperatis excellentiores, propterea, quod cum dicat Arist. hominem esse animalium prudentissimum, quoniam tactum habet perfectissimũ, ille vtique prudentior erit, qui perfectiorem tactum obtinebit, & is temperatus est, vt voluit Gal. Est enim mediũ vniuersæ substantiæ, vt melius tangibilia diiudicaret: qua de re temperatus ipse a melancholico non excedetur. Proinde de uirtutibus reseruantibus, vtpotè memoria clara est, Arist. sententia & Galeni inferius quod intemperatus temperatum excedere potest, quod itidem de imaginatiua dicendum videtur. De vitalibus autem dictum est, φ temperatus mediocritatem seruat inter iracundum, & ignauum, inter audacem & timidum, & huiuscemodi, quæ cordis temperiem iusequuntur. Est itaque dicendum iuxta modum superius expositum in temperato omnes operationes perfectiores reperiri, vt ex nostra etiam subsequenti tabella luce clarius ostendetur.

Com. 39. 30. pa. p ble. 1.

Lib. de bo cor. hab.

2. de ani. 94.

1. & 2. de temper.

lib. de memoria, & rem c. 12. huius.

Sequitur tertia Tabella.

INtendens autem Galenus signa salubrium multum, aliorumque ab optima salubritate deficientium in mediũ adducere, præmittit in primis, quomodo talia deficiãt, sumpto a salubri multum exordio hunc in modum.

Eorum autem, quę ab ipsa deficiũt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidem in consimilium temperatura vitium ali quod paruum habent, in instrumentariorum commoderatione, & hoc quoque perexiguum, accedit autem hoc vel in omnibus aut in aliquibus, aut in vtrisque.

Hoc est similibus, & instrumentarijs subdit autem, quot genera lapsuum reperiantur dicens.

Vitiorum vero genera eadem sunt his, quæ virtutem perficiunt.

Quæ sanè verba vno quidem modo exponuntur, quod complexio, compositio, & vnitas sunt genera perfectionũ atque lapsuum: complexio namque dicitur de temperata, & intemperata, cõpositio de æquali, & inæquali, & vnitas de perfectione, & imperfectione in vnitate: alteroverò modò exponuntur, quod eadem sunt genera subiecta circa quæ sit sanitas, & lapsus, siue perfectio, & imperfectio, vt cum perfectio domus consistat in fundamento, pariete, & tecto, ita & eius imperfectio in eisdem consistit; Pariter temperies consimilium, & compositio organicorum & vnitas vtrorumque in corpore se habent, & in eis perfectio consistit, quæ sanitas est, & imperfectio ipsius corporis. Enumerat autem, quæ sint virtutẽ perficientia, subdens.

Temperatura quidem in consimilibus, numerus autem, & formatio, & magnitudo, & situs in instrumentarijs, vtriusque verò cõmunis vnitas, quam & ipsorum continuitatem appellamus.

Non dicit autem in contextu compositionem, sed eius loco enumerat ea in quibus cõsistit compositio, quæ sũt numerus, magnitudo, situs, formatio, quæ in superficiem figuram, & concauitatem diuiditur: subiecit autem (Quã & ipsorum cõtinuitatem appellamus) de vnitate verba faciens, nã verior continuitas in simplicibus reperitur, sed qm eodem propè modo læditur organicum, & eædem intentiones curatiuæ habentur facta non vera continuitate, quemadmodum si vera continuitatis solutio fieret, ideo dicit Gal. quam, & ipsorum continuitatem appellamus, quasi dicat, tametsi non vere vnitas vtriusq; sit communis, vt vere continuitas in vtrisque dici possit, nos tamen medici ob rationem iam dictam ita appellare possumus. Dices, cur Gal. informatione tria includit, non autem magnitudinem, numerũ? Responsio ex Gal. colligitur, vbi ait, quod generatio humani corporis non est simplex, quædam operatio naturæ, sed alteratione, & formatione constat, nam, vt os fiat, & neruus, & vena, & huiusmodi, subiectam substantiã alterari opus est, ex qua animal generatur: vt autem & figurã conuenientem, & situm, & concauitates, quasdam, atq; propagines, cohalitusq; & alia talia habeat, alteratam substantiam formari oportet, igitur Galenus duplicem virtutem constituit, siquidẽ alteratrix multiplex est, quot sunt simplices particulæ, quæ gignũtur: De formatione aũt, inquit, eam esse artificiosam, aut magis artem summam, & oĩa gratia alicuius facientem, vt nil ociosũ sit, atque superfluum, sæpeq; virtutem hanc diuinã appellat, de qua dicebat ipse Arist. dubitasse, an sit diuina, & à cal. frig. hum & sicco distincta, q quidẽ sępius repetit. & libris de semine, & libello de fætuũ format. Cum itaq; figura superficies, & via soli formatrici attribui possint, reliqua verò & alteratrici, idcirco per formationẽ illa tria dũtaxat intelligẽda sunt, non aũt reliqua nam

1. de pot. na. c. 5. & 6.

lib. de vs. par. 2. de temp. 6.

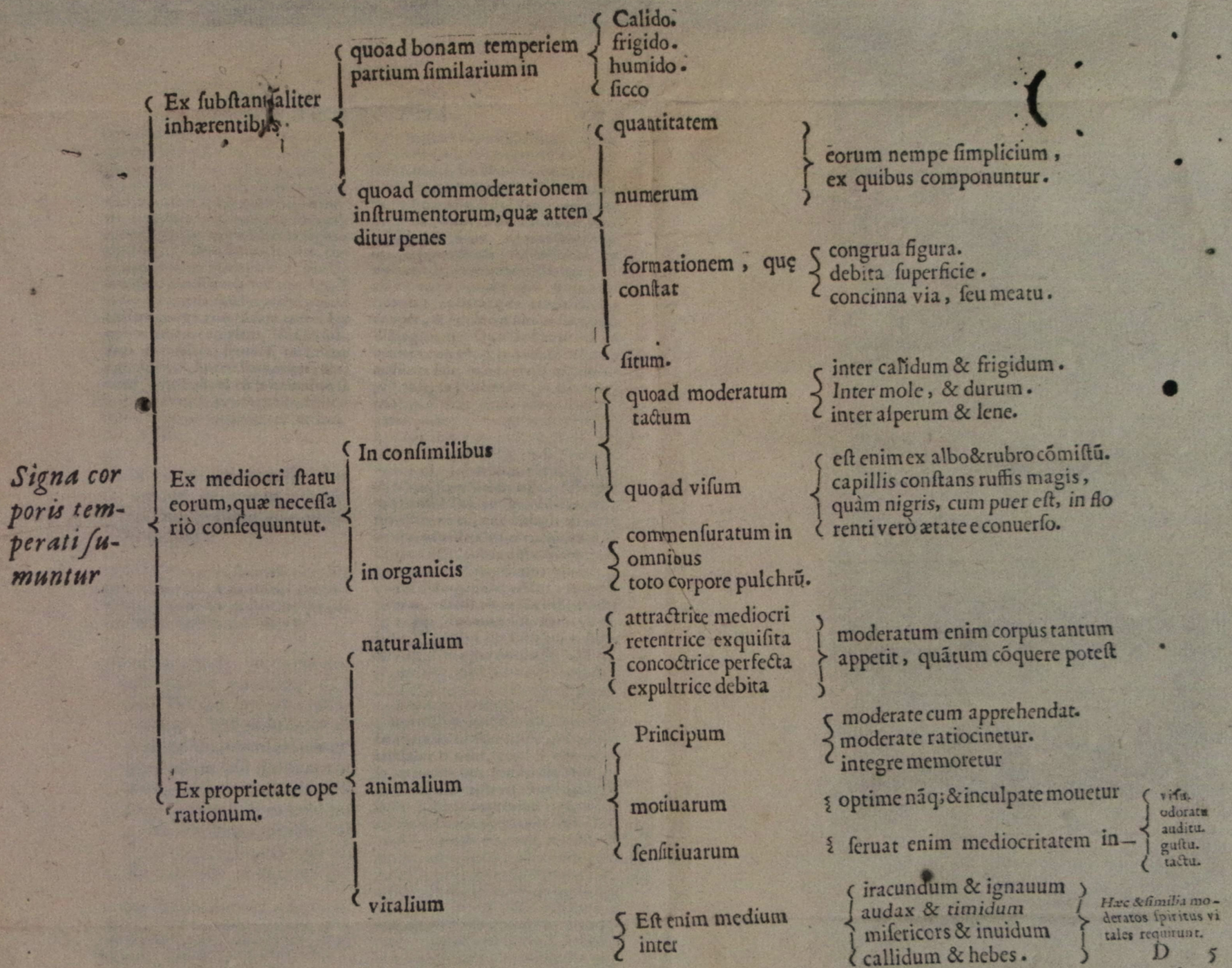
Signa corporis temperati sumuntur
Ex substantialiter inhærentibus
quoad bonam temperiem partium similarium in
Calido.
frigido.
humido.
ficco
quoad commoderationem instrumentorum, quæ attenditur penes
quantitatem
numerum
eorum nempe simplicium, ex quibus componuntur.
formationem, quę constat
congrua figura.
debita superficie.
concinna via, seu meatu.
situm.
Ex mediocri statu eorum, quæ necessariò consequuntut.
In consimilibus
quoad moderatum tactum
inter calidum & frigidum.
Inter mole, & durum.
inter asperum & lene.
quoad visum
est enim ex albo & rubro cõmistũ.
capillis constans ruffis magis, quàm nigris, cum puer est, in florenti verò ætate e conuerso.
in organicis
commensuratum in omnibus toto corpore pulchrũ.
Ex proprietate operationum.
naturalium
attractrice mediocri
retentrice exquisita
concoctrice perfecta
expultrice debita
moderatum enim corpus tantum appetit, quãtum cõquere potest
animalium
Principum
moderate cum apprehendat.
moderate ratiocinetur.
integre memoretur
motiuarum
optime nãq; & inculpate mouetur
sensitiuarum
seruat enim mediocritatem in
visu.
odoratu
auditu.
gustu.
tactu.
vitalium
Est enim medium inter
iracundum & ignauum
audax & timidum
misericors & inuidum
callidum & hebes.
Hæc & similia moderatos spiritus vitales requirunt.

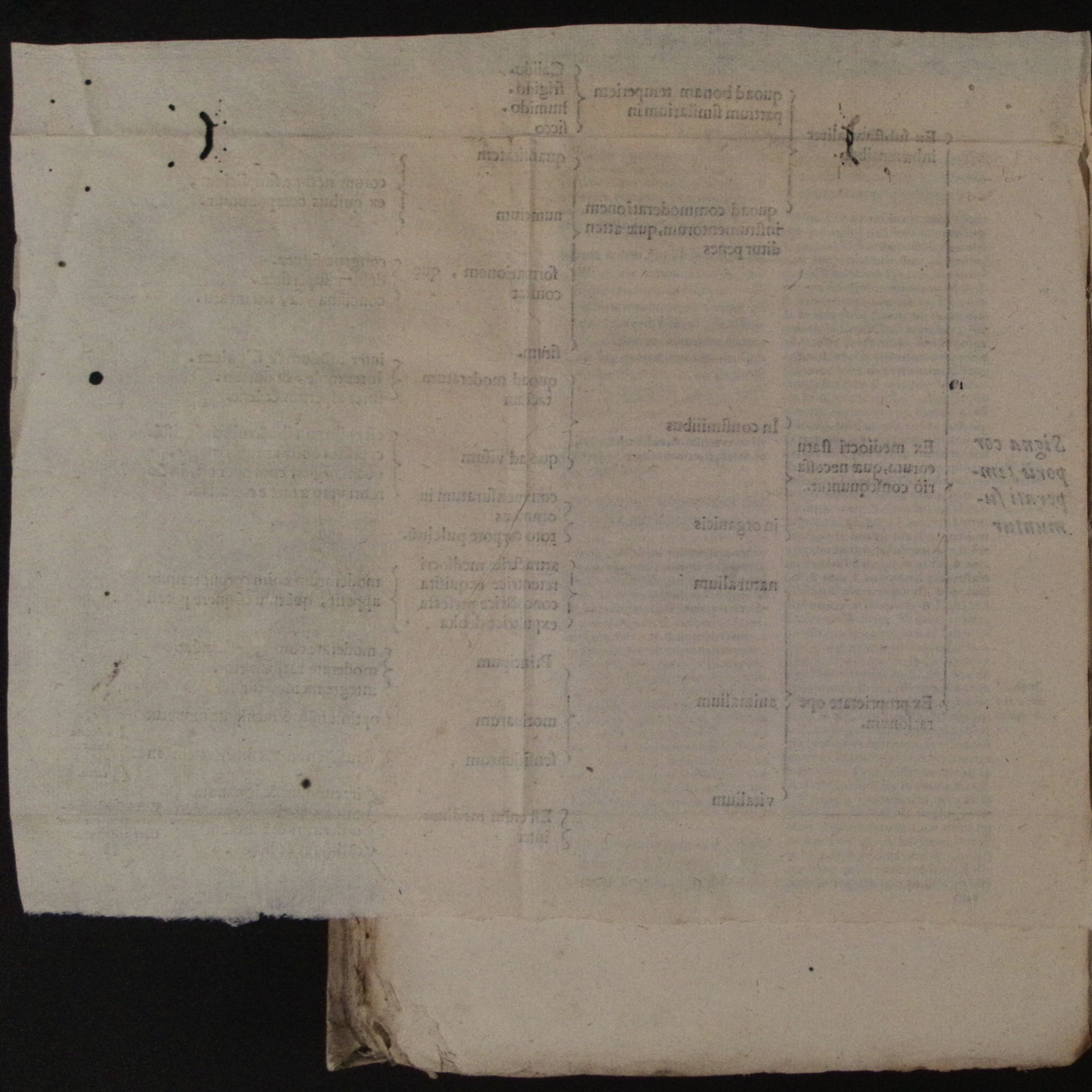

nam pars est magna, vel parua, propterea quòd alteratrix tantam materiam immutauit, est in tali situ, quoniam eo in loco illã immutauit, numerus quoque talis adest, quoniam nimiam materiæ molem commutauit, ex qua, exempli gratia, inmanu sextus digitus nascitur, at virtus formatiua licet circa quædã etiam alia operetur, potissimum tñ circa illa tria versatur. Quod supra dixerat de salubri multũ, quòd scilicet genera vitiorũ sunt eadem his quæ virtutem complent, idẽ nũc subdens de insalubri secundũ vtrumque significatum, hoc est simpliciter, & vt nunc, quorũ alterũ est in latitudine sanitatis, alterum autem vt nunc, scilicet extra sanitatis latitudinem collocatur, inquit.

In his autem ipsis generibus sunt corporum insalubrium vitia, secundum vtrumque insalubritatis modum.

Hoc est, in quibus sunt etiã vitia salubris, vt multum, & in quibus consistit virtus, & perfectio, atque optima sanitas, subdit Galenus in contextu.

Terminus autem, qui vtrumque distinguit, est operationum læsio sensibilis, quæ verò ab optima corporum cõstitutione breue aliquid deficiũt, re uera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur; distinguuntur verò ex eo, quòd magis minusvè in operationibus existit, ac quia causis, quæ ægritudinem pariunt, nõ æque resistũt.

Cõtextus hic duplicem habet expositionem. Trus. quidem exponit. quòd cũ Gal. declarauerit, in quo conueniũt salubre multum, & insalubre secundum vtrumque significatum, quoniã habet vitia in eisdem generibus: nunc ostendit, quomodo distinguantur, inquiens, quòd terminus distinguens ea est sensibilis læsio, propterea quòd salubre multũ sensibiliter non lædatur, licet omnino lædatur, & ideo exponẽs verba sequentia dicit (Vero) pro quia ab optima corporũ constitutione breue aliquid deficiunt, re vera sunt, & ipsa in aliquo offensa, sed læsio non percipitur, cum vero subdit, distinguũtur autem ex eo, quòd magis, & quæ sequuntur, declarat quo modo salubre semper, & salubre multum inter se distinguantur. Quæ sanè expositio cõueniens non est, & in primis nũquam auditum fuit, quòd (verò) exponatur pro quia, in græco namque ait, τοῦτ', quæ quidem particula pro quia interpretari non potest: item non est verũ, quòd insalubribus multũ læsio in operationibus insensibilis existat; neque verum est, quòd solum per magis minusvè resistere causis ægris distinguãtur, siquidẽ Gal. ait, quòd distinguuntur etiam ex eo, quòd magis minusve in operationibus læsio existit, ita vt velit, ꝙ ex illis duobus distinctio eorum agnoscatur, cũ copulatiua vtatur, ꝙ quæ si distinguuntur est læsione operationum, necesse est, vt illa læsio sensibilis existat, quoniam si sensibilis nõ esset, neque etiã ex illa distingui possent. Est itaque (vt ego existimo) rectius exponendum, quòd declaret Gal. quomodo insalubria, de quibus meminerat, inter se distinguantur, inquiẽs, quòd terminus distinguens vtrũque inter se læsio sensibilis in operationibus existit: insalubre. n. nunc, quod est actu ægrũ in operationibus sensibiliter lædit, quæ corpori existenti: intra sanitatis latitudinẽ non conueniunt: atque hæc eadem sententia ab ipsomet Gal. ponitur lib. de consti. art. med. & alibi, vbi ait. Est. n. alia sanitatis, alia morbi intẽperies, morbi quidẽ, quæ à tẽperie longissime abest, sanitatis, quæ paulũ, definire autem modũ, ne hic quidẽ mensura & pondere licet, cæterum intemperamenti, quod intra sanitatẽ, habetur, sufficiẽs nota est, ꝙ nulla functio animalis manifeste adhuc læsa sit. Sed aduersus hanc expõsitionem arguit Trusianus. Insalubre nunc hoc signo non solum

cap. 10. & 2. de tẽp. 4. propè finem.

solum ab insalubri simpliciter, sed à tota latitudine sanitatis distinguitur, nõ ergò debuit declarare Galen. quòd hoc signo duntaxat ab insalubri simpliciter distinguatur: item Gale. infra posita diuisione latitudinis sanitatis declarat, quòd insalubre nunc hoc signo differt ab omnibus corporibus, quæ sunt intra sanitatis latitudinem, ergò non hoc loco, idẽ namque superflue repeteret. Respondeo ad primum, quòd quoniam superius dixerat, in quo illa duo conueniãt, loquens de eis duntaxat duobus, ostẽdidit, quomodo ad inuicem distinguantur, nulla de tota sanitatis latitudine mentione facta: ad secundum verò dicitur, quòd Gal. infra non inutiliter repetit, quoniam ostendere intendit insalubre nunc, quod est ægrum, non solum ab insalubri simpliciter, sed & à salubri differre. Subdens autem & comparans salubre multum, & semper, dicebat, quòd salubre multum re vera est offensum in aliquo, sed illa offensio ita parua est, quòd sensu non cognoscitur, & statim subdebat quòd bifariam distinguuntur, vno quidem modo per magis minusvè existere in operationibus: secundo autem modo, quoniã non æque causis ægris resistunt. Notat Trus. quòd licet tot sint genera subiecta sanitatem perficiẽtiũ, quot sunt genera subiecta lapsuũ, non tamen tot sunt sanitatis species, quot sunt ægritudinis, cum plures sit lapsus species, quàm sanitatis: nam sanitas in complexione similium est temperantia in cal. frig. hum. & sicco, quæ vna tantũ est, à qua tamen plures lapsus specie distincti esse possunt, quatuor scilicet simplices, & quatuor cõpositi: sustinet igitur vir iste celebris non esse verum cuilibet speciei morbi opponi suam sanitatis speciem, at sanitas est vna in complexione existens media inter omnia extrema, & omnibus morborum speciebus opponitur, vt extremis medium. In oppositum sentire videtur Galen. lib. de consti. art. med. vbi etiam habet, ꝙ sanum naturæ actiones inoffensas habet, ægrum autem offensas, inquiens, cum sanus quis imbecilliores, quàm alius secunda valetudine prędictus functiones obit nondum verò læsas, intemperatior sanè est, sed nondum ægrotat (& hæc faciunt pro his quæ de differentia salubris simpliciter, & insalubris vt nũc dicta sunt) subdit postea, igitur inter salubres corporis habitus vnus est temperatissimus, octo intemperati, & tot sunt numerò quot salubres intemperaturæ: ex quibus quidem verbis velle videtur, quòd tot sint morborũ species in complexione, quot sunt sanitatis, intẽperatæ species, quæ octo sunt, & cum inter has sanitas quoque temperata collocentur: ergo plures sanitatis, quã morbi species erunt: itẽ Auer. dicit, duòd numerus specierum ægritudinis est, sicut numerus specierũ sanitatis secluſa temperata, pariter & alibi inquiens, Contraria enim existimãtur esse secundum eundem numerum, vt de sanitate, & ægritudine: existimãdum est enim ꝙ tot sunt sanitates numero, quot ægritudines: præterea ex Aristotele habetur, quòd quot modis vnum oppositum dicitur, tot etiã modis dicitur & reliquũ. Hoc planè dubium tetigit Auer. nam cum Arist. dicat, Alteratio alterationi, augumẽtatio augumentationi, corruptio corruptioni, & generatio generationi est contraria, Auer. in eius interpretatione, dicere videtur, ꝙ cum generatio violenta sit generationi naturali cõtraria, quot erunt species vel modi generationis violentæ, totidem erunt & generationis naturalis, & statim dubium subijcere videtur inquiens, & hoc, quod dixit, existimatur non sequi, quoniam & si infirmitas est multarum specierum, existimatur vt non sequatur, ꝙ contraria earum sint species sanitatis, quoniã sanitas est vna & ægritudines multæ: & statim subiecit responsionem dicens, sed forte videtur, quòd vna sanitas multas particulares continet oppositas illis multis ægritudinibus, sed nõ habent nomina, & ideo latent: Hoc etiam videtur innuere, vbi ait, quòd ꝙ cognitione sanitatis ægritudo comprehenditur quamuis opinatum sit, quòd notiores sint species ægritudinum speciebus sanitatis, præterea quia multæ

Cap. 10.

3. colli. 1.

3. cœli. 18

1. Topicorum.

5. phy. 57

3. colli. 1.

ægritu-

ægritudines habent nomina, & ſanitates eius oppoſitæ nõmina non habent. Omiſſis aliorum reſponſionibus, nec non & Sueſſani hoc dubium tãgentis, dico ego, quòd vna exiſtente debita temperie, & ſanitate octo ſunt lapſus, atque egritudines, inter quas tãquam inter extrema medio loco ſanitas collocatur, quæ diuerſis lapſis comparata diuerſas ſuſcipit rationes, vt ſi lapſui calidi intemperati comparetur, calidi temperati rationem obtinet, ſi verò lapſui frigidi intemperati frigidi temperati rationem poſſidet, ꝙ itidem de alijs lapſibus tam ſimplicibus quàm compoſitis dicendum eſt: in hac enim ſanitate omnes quatuor qualitates debitæ temperatæ conſpiciuntur, & propterea diuerſis comparata varias
5. phy. 57 ſortitur rõnes: atque hoc voluit Auer. cum ait, quòd vna ſanitas plures continet partiales multis ægritudinibus oppoſitas & ſubdit, ſed nomina non habent, quod etiam repetit dicens, quòd multæ ægritudines nomina habent, & ſanitates illis oppoſitę nomina non habent: quod quidem verum eſſe conſtat, nam ſanitas, quæ eſt complexio vno duntaxat nomine inſignitur, nem
3. colli. 1. pè aut complexio temperata, aut calida tantum, aut frigida tantum, & iſtiuſmodi, quæ ſanè nomina ſibi debẽtur, vt complexiones hæ naturales inter ſe ſe non autem vt ad ſuos lapſus comparantur, quorum ratione diuerſas ſortiuntur rationes: Hos autem tales diuerſas rationes contemplantes, quas ex diuerſis illis comparationibus aſſumunt, eas variis nominibus nuncupamus, quæ eis non ſunt aſſueta, ſiquidem conſuetum eſt, vt vnaquæ quæ complexio vno tantum nomine vocetur, vti dictum eſt, Ad Gale. autẽ lib. de conſt. art. dicerem, quòd intemperies ſanorum ab illa ægrorum diſtinguitur, cum hæc ſit præter neutrã, illa vero naturalis, & ſalubris quidem dicitur intemperata habita ſolũ optimę ſanitatis rõne, ſed intẽperies morboſa non ſolum intemperata ratione optimæ ſanitatis, ſed & totius latitudinis ſanitatis dicitur; atque ob id nõ valet, quòd plures ſint ſpecies ſanitatis, quàm ægritudinis, ſiquidem nomina illarum ſanitatũ non illis conueniunt, vt ad lapſus præter naturam, ſed vt inter ſe ſe, & ad optimam ſanitatem comparantur. Rurſus dicet fortaſſe quiſpiam, non videri ſanitatem & ægritudinem in tribus duntaxat naturis conſiſtere, vt hoc loco inquit Galen. quo- 1. de vſu.
niam idem aſſerit, quòd licet cauſa a- part. c. 9.
ctionis vt plurimum ſit propria partis ſubſtantia, aliquando tamẽ ob aliquod etiam conſeuentium efficitur, vt in oculis propter colorem, & ſubdit etiã os propter duritiem. Cum igitur quæ non ſunt de illis tribus naturis, ſint ſanitas, quod erit oppoſitum, erit ægritudo, vt mollities in oſſibus & color extraneus in oculo ægritudines erunt ſiquidẽ imperficient operationes: Reſpondeo, quòd ſanitas, & ægritudo in his tribus naturis conſiſtit, aut ad eas conſequentibus, quare licet durities in oſſibus, & diaphaneitas in oculo, neque cõplexiones, neq; aliquid ex alijs duobus ſint, ad eas tamen conſequuntur, & pariter mollities in oſſibus, & color extraneus ad complexionem cõ ſequuntur: atque hæc ſentẽtia ex Gal. ibidem.
colligi videtur, cum ait, quòd operationes fiunt, vel immediate ex ipſa compelxione, vel mediante aliquo ad complexionem conſequente: quæ ſanè opinio fortè fuit & ipſius Aui. Verum ad 2. 1. doct.
uerſus hoc placitum nonnulli arguũt 1. cap. 2.
dicentes, quòd ex mala complexione humida ſuperficies nimis lenis fieri poteſt, & ex mala complexione ſicca, nimis aſpera, ergò in his caſibus ægritudo in ſuperficie eſſet ægritudo in cõplexione, cum ad eam conſequatur: item diminutio carnis ad calidam malam complexionem conſequitur, ergò quantitas in eo caſu erit ægritudo in complexione. Ad hanc inſtantiam dici poteſt, quòd ea ſpectant ad cõpoſitionem; quoniã variatur neceſſario his variatis, quod tamen de complexione dicendum non eſt, ægritudines namque in complexione, aut ſunt in complexione, aut ex complexione neceſſario conſequũtur, vt pote color in oculo extraneus, & mollities oſſium, quæ neceſſario ex complexionis diuariatione conſequun-

sequuntur, asperitas autem, & lenitas superficiei euenire possunt non commutata temperie: Cum itaque dicitur, quòd in tribus naturis sanitas colloca tur & ægritudo, intelligendum est tan quã in primis atque præcipuis, in quibus efficitur sanitas, & ægritudo, & nõ ex sanitate, & ægritudine alia necessariò præcedente, & si contingit in alijs non potest esse nisi prius variatio, & ex consequenti sanitas vel ægritudo in aliqua istarũ triũ naturarũ efficiatur. Secundo arguunt hi, læsa imagina tiua læditur actio cogitatiuæ absque alicuius trium naturarũ offensione, er gò est ægritudo, nõ tamẽ in his tribus naturis consistens. Responsio colligi- 3. de ac & mo. 3. p- tur ex Galeni placitis exponẽtis, quòd pe finem. actio imaginatiuæ lædi potest ceteris haud læsis cerebri actionibus, quemad modum & aliarũ vnaquæque reliquis non offensis, datque exemplum Theophili medici, qui falso imaginabatur ti bicines in cubiculo die noctuque conti nenter canentes adesse, eosque expelli iubebat, in eo nãque imaginatiua erat offensa, at non cogitatiua, siquidem si interfuissent tibicines recte cogitasset eos expellendos fore, tradit quinetiã aliud exemplum cuiusdã alterius, cui læsa erat sola cogitatiua, cum is per fe nestras vasa argenta, & puerũ proiece rit, idẽ quoque testatur de memoria, cum Tucydidis testimonio nonnullos seruatos è pestilentia memoriam duntaxat amisisse, ait. Est & tertia ratio ex dolore sumpta, qui in his tribus naturis consistere non videtur: Verum ex 3. de ac. & Gal. facilime dicere possumus doloré mor. c. 6. esse symptoma, non morbum, cum ad 2. de ra. continui solutionem, vel malam tem- vi. acut. 1. periem consequatur, vt clare idem plu 12. meth. ries testatur. At quoniam quartã non- med. 7. & nulli addere possunt rationem sumptã 4. de sim. ex ipsomet Galeno primo de acciden- med. fac. ti. & morbo, quo quidem loco decla- primo & rans, quis sit morbus in numero ait, q libello de duplex efficitur, aut ob abundantiam inep. inté alicuius partis quæ est pars corporis, per. & in- & à natura genita, vt sextus digitus in fra. ca. 80 manu, & in oculo pterygion, hoc est Cap. 8. vnguis, & tuberculum corpulentum in naribus, aut ob cuiuspiam abundantiam ex toto genere præter naturã, quòd sanè nõ naturaliter additum sit, vt lumbrici, ascarides, grando in oculo suffusio, & lapis in vesica, qui morbus, vt & alij prædicti consimiles in numero sunt ęgritudines, in quibus tamen sanitas non contingit; Huic planè rationi dicimus vnumquodque horum esse ægritudinem si primo impedit actionem, at si non primo læditur actio, ægritudinis est causa: Et hac quidem ratione fortè dici posset lapidem in vesica ęgritudinis esse causã nõ aũt ægritudinẽ, vt alias superius enarratas affectiones: Verum dato etiam quòd sit ęgritudo, dicerem ego, q eius præsentia est ægritudo, ita ei absentia sanitas est in numero: qua quidem solutione plura etiam consimilia argumenta dissolui possent. Et quoniam dixerat superius Galenus salubre multũ a salubri semper duobus modis distin gui, & quòd non æque perfectas habet operationes, & non æque resistit causis morbosis, insalubria namque & neutra simpliciter & ipsa à salubri semper his sanè duobus distinguuntur modis voluit hoc declarare, & ostẽdere quomodo salubre multum, & insalubre simpli citer, & neutrũ simpliciter inter se di- stinguantur his duobus modis prædictis, inquiens.

Quæ autem simpliciter insalubria sunt corpora distinguuntur, ob id, quòd facile à causis, quæ morbos committendi vim habent superantur, & quoniam in vigore operationum plurimum deficiunt.

Et hoc etiã differt à salubri semper & multũ, nam salubre multũ operationes non adeo imbecilles habet, vt insalubre semper, licet non æque perfectas habeat, vt semper salubre, subdit.

In medio autem amborum collocantur ea quæ neutra simpliciter appellantur, & cum latitudine quadam.

Hæc

Hęc verba à Trunano tripliciter exponuntur, quas quidem expositiones, vt vanas prætermitto: Curtius autem voluit Cale. his verbis declarare quomodo neutra sana distinguantur à salubri semper & multũ & ab insalubri simpliciter, & dicere, quòd in medio amborũ, scilicet salubris multũ, & insalubris simpliciter collocãtur, hoc est medio modò se habent, & ad operationũ imbecillitatẽ, & ad causarum ægrotare facintiũ resistẽtiã ea corpora, quæ neutra simpliciter appellantur, ideſt quæ in indiuisibiliter cõsistunt, queq; vere neutra dicuntur ac cum quadam latitudine, quod ei est oppositũ. Quòd sanè inquit Curtius fecisse ac explicasse Galenum, ne quis crederet eum intelligere de vere neutris, quæ in indiuisibili consistũt, sed de his quę cũ quadam sunt latitudine. Ego verò in omnibus expono, vt Curtius, excepto illo simpliciter, quod quidẽ assero in eodẽ sumi significato, in quo & sumebatur cum meminit de insalubribus, quibus addidit simpliciter, vt se loqui de insalubribus simpliciter tantum ostenderet, & quæ in latitudine sanitatis existunt, non aũt de insalubri nũc, quæ extra sanitatis latitudinẽ reponũtur: hoc enim loco idem intelligit dicens, quæ neutra simpliciter appellãtur, vt à neutris nunc distinguantur, quæ extra sanitatis latitudinẽ recondũtur, siquidẽ vtrobique ait Galen. in græco codice, ἁπλῶς cum verò dicit (& cum quadam latitudine) remouet quędam falsum intellectum, quoniã cũ dixerit quod talia neutra in medio sunt, potuisset forte quis credere, quòd cũ hæc neutra sint in medio collocata, in indiuisibili consistunt, ideo subiunxit hæc simpliciter neutra dici, & cũ latitudine quadam: Vnde continuans subdit:

Quo fit, vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singula latitudinem habent non paruã, diuidatur; Erit autem prima salubrium corporum, secũda neutrorum, tertia insalubrium. Post, quæ deinceps sequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur.

Quasi dicat, quoniã meminimus de salubribus, insalubribus, & neutris simpliciter, quæ omnia in sanitatis latitudine reponuntur, & quia diximus, q talia neutra simpliciter cũ latitudine quadã dicũtur, ob id sciendũ est, quòd tota latitudo in tres partes diuiditur, quas etiam in cõtextu enumerat, subdit demum, quòd post huiusmodi corpora, quæ sunt in sanitatis latitudine, ægra dicuntur extra sanitatis latitudinem, à sanisque distinguuntur ob sensibiles operationũ læsiones concludẽs autem subdit.

Quæ igitur dolore infestantur, & quorum motus sunt vitiosi, aut omnino interierunt, manifestam habent determinationem. Quæ verò imbecilles edunt operationes in magnis quidem distantys facile discernuntur in paruis verò ambigua sunt, atque idcirco in eo genere noxæ collocantur, quæ neutrius participat dispositio, quam & ipsam neutrã dicimus appellari, ita tamen vt horum omnium sensus sitiudex non ipsa natura rerum inspiciatur, ne periculũ sit in dogma perpetue passibilitatis incidere.

Omissis aliorũ expositionibus, Curtius, exponit, quòd quia in calce præcedentis contextus dicens. Gal. ægra à sanis distingui ob sensiles operationũ læsiones, per ægra quoque neutra intellexit, ex consequẽti declarat quomodo ægra, & neutra distinguantur, inquiens, Quæ igitur dolore infestãtur, & quorũ motus sunt vitiosi, aut oĩno interierũt, manifeste sũt ęgra, neq; de

his

his dubium est, & permotus intelligit consueta opera, & conuersationes, à quibus quis cessans manifeste ægrotat, subdit autē. Quæ verò imbecilles æ dunt operationes hoc est si ex imbecillitate actionum alicuius membri, vtpote stomaci ægritudinem inquires, in magnis quidem distantijs, hoc est lę sionibus facile discernunt, quòd sunt ægra, cum id ex consuetorum operum quiete cognoscitur, in paruis autem distantijs, hoc est in parua læsione sunt ambigua, neque ex toto ab operibus conquiescunt, & ob id ægra non vidē tur, neque ita valide operationes exercent, sicuti sanitatis tempore, & talia corpora enumerantur inter neutra, & neutra, vt nunc nominantur: & hæc est Gal. sententia alibi diffusius explanata, quā hoc loco explicare intendit, ibidem namque aduersus nōnullos inuehitur, qui dies criticos negabant, si quidem putabāt ipsi principiū ægritudinis reperiri non posse, quod tamen falsum est, nam, quædam ægritudines manifestum habēt principium, nonnul læ verò valde obscurum, prius enim quàm æger decumbat patitur aut capitis dolorem, aut aliquem stomaci affectum, qui adeo augetur, vt cum febre in lecto decumbere cogitur, & tunc ex Gal. sententia principium ægritudinis adest, nō quidem cum huiusmodi malum patitur affectū, & adhuc sua opera exercet, licet imbecillius, tunc enim neutrū corpus dicitur, non ægrū, sed cum decūbere incipit: subdit deinde in contextu Gale. quòd hæc omnia sensu sunt iudicanda, neque rerum naturam inspicere opus est, alioquin periculū esset incidere in dogma, seu decretum perpetuæ passibilitatis, nempè quòd omnia corpora sint ægra, quandoquidē continuè, & à cibis, & ab aere & alijs corpus saltim insensibiliter alteratur: & ob id cum voluerit Gal. dari morum & alterationē insensibilem, dicebat, Sic igitur nunquàm deficientis affectionis dogma ijs vtique, qui solū id refellunt, valente demonstratione nonnulla erunt, & quæ sequuntur: cuius tamen oppositum sentit Arist. Ego verò aliter ex pono, quòd cum Gal. in superioribus ostēderit, quomodo sana deficientia ab optima distinguantur, & ab ipsa optima constitutione, & inter se, & quomodo etiā distinguātur, quę extra sanitatis latitudinē collocātur, hoc modo quasi cōcludens, vel colligēs ex dictis infere ea, quæ sūt extra sanitatis latitudinē manifestam habere determinationem, quæ vero in latitudinē sanitatis reposita sunt, & insalubria simpliciter sunt, facile discerni, cū operationes valde imbecilles obtinēt, quæ vero neutra simpliciter esse ambigua, an salubria, an verò insalubria dici mereantur, cum neque operationes maxime imbecilles habeāt vt insalubria simpliciter, neque perfectas, vt salubre simpliciter: & hac de causa inquit, quod dispositio, quæ neutrius cōtrariorum est particeps, in hoc genere noxæ collocatur, utpote in qua est hæc ambiguitas, quam in primo libro dispositionē neutram appellari voluit. Dicit itaque in contextu. Quæ igitur dolore infestantur, hoc est non sana corpora, & quorum motus sunt vitiosi vel imperfecti, & per hæc intelligit neutra, aut omnino interierunt, ex hoc intelligit ægra, quæ à solitis operibus conquiescunt vt superius dictū est: veldicas, quòd vult tres modos læsionis operationum, nempè corruptè, diminute, & ablate, vt sæpe Gal. testatur. Quæ verò imbecilles, vbi dicit in magnis, litera, græca habet, μεγίστοις, hoc est maximis, & melius iacet: vbi verò dicit in paruis, cōtextus græcus habet μικροτέροις hoc est parunioribus, & rectius sanèper comparationē, vt primum vocabulum per superlatiuum, quoniam cū ait in paruioribus distantijs non intelligit de paruis absolute, sed in comparatione ad maximas: Ex quo fit, quòd ista sint ambigua, vtpote neque salubria neque insalubria: si enim diceretur in paruis absolute posset etiā hoc intelligi de salubri vt multum, quòd in paruis distantiis operationes imbecilles obtinet, at quia comparatiuo illo vtitur, sua fuit opinio, vt intelligeremus in parui oribus, hoc est non maximis, quæ tamen absolute paruę non sunt, vti dictum est: Et ob id rectius se habet

primò de dieb. crit. cap. 6.

3. de temper. 4.

habet translatio antiqua: Quod vero reliquum est ex cõtextu, vti superius, exponatur, subdit Galen.

Et quidem signa sanorum corporũ, sed quæ insalubria, salubriaq́, & neutra existunt, quantitate distãtiæ differunt.

Ex superius dictis inferens, quòd hæc inter se quantitate distantiæ duntaxat differunt, hoc est secundum magis, & minus, vt corpus valde calidũ, & siccum, erit valde pilosum, si minus calidum & siccũ, minus pilosum, & si adhuc minus calidum & siccũ, adhuc minus pilosum conspicietur: pariter, & de aliis dicatur, temperatum autem in omnibus habet mediocritatem, similiter omnia alia signa reperta in valde calido & sicco, inuenientur etiam in minus calido & sicco, sed remissiora, sicut etiam lapsus est minor: ob id Gal. subdens dat regulam examinandi corpora, & ait.

Duobus inuicem contrarijs terminis à nobis statutis, optima videlicet constitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac deinceps considerantibus vni eorum vicinior a sunt ea, quæ ad examen corpora veniunt: quæ enim proximiora sunt optimæ constitutionis salubria, quæ verò ab hac longius distant, atque ad ea quæ iam ægrotant, magis accedunt insalubria, quę autem inter media, atque æqualiter ab vtriusque distare videtur, neutra.

Debemus itaque considerare corpora, quæ ad examen veniunt, an magis ad hunc, vel illum terminum accedãt, an vero in medio posita ab vtroque æqualiter distent, quòd si erunt proximiora optimæ constitutioni, salubria dicuntur, si verò adeo distabunt ab ea, quòd accedent proximè ad iam ægrotantia, insalubria: si verò erunt media, ita vt distent, vel saltem ab vtrisque extremis æqualiter distare videantur, neutra dicentur. Declaratis signis salubris semper, & corporibus ab eo labentibus, subdit quomodo ponenda sint signa aliorum corporum inquiens.

Optime igitur constitutionis corporis inditia explicauimus: eorũ verò quæ ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero genera, quæ in magis & minus secari possunt, cui autem in tres latitudines diuisa sint, corporis insalubris simpliciter indicia trademus. Ex his enim & reliquæ duæ innotescent latitudines. Generaliter igitur prius à nobis in eo, quem de optima constitutione habuimus sermonem, specialiter autem nũc dicetur, si prius partes diuiserimus.

Non enim reliquæ hæ duæ differũt nisi quantitate distantiæ, assignatis nãque signis insalubris simpliciter calidi & sicci, habebimus quoq; signa neutri simpliciter calidi & sicci, siquidem cum neutrum simpiciter temperatum non sit, atque ex consequenti non habeat mediocritatem, quã m seruant omnia eius inditia, signa illa obtinebit, quæcumque erunt insalubris simpliciter calidi & sicci secundum magis & minus duntaxat distincta, corporis autem multum salubris eadẽ erunt inditia cum illis temperati, ita quòd quantum ad signa sumpta ex substantialiter inhærentibus nulla erit sensilis distinctio, quo verò ad signa spectat, quę ex operationibus depromuntur eas nõ æque perfectas habebit, item non æque causis ægris resistet: hac igitur ratione signa talium corporum parum distabunt, subdens autem: Generaliter

igitur

igitur prius hoc est, non tantum in eo libro de constitutione artis, sed superius in hoc libro (cũ de signis optimæ constitutionis sermonem fecit) loquuti sumus, nunc autem, ideſt in hac libri parte specialiter dicetur: superius nãque dixit, optimæ igitur constitutionis corporum signa sunt hæc, eorum vero quæ abipsa deficiunt, & quæ sequuntur constituens quomodo lapsus exigui salubrium, vt multum sunt in eisdem naturis, in quibus consistit perfectio, & demum declarat, quòd in eisdem generibus sunt lapsus magni insalubris, & quòd talia corpora operationes valde imbecilles possidẽt, quę quidem notitia signorum insalubris simpliciter generalis esse videtur, at nunc speciatim ponet, tum quia magis speciatim singula declarabit inditia, tum quia signa quoque partium in mediũ afferet, ex quibus totius temperies cõflatur: ob id subdit (si prius partes diuiserimus) vel per sermonem de optima constitutione intelligit librum de optimo corporis habitu, vbi pariter signa insalubris generaliter collocare videtur. Circa ea, quæ à nobis exposita sunt, oritur ambiguitas, num temperatum plus resistat causis morbosis, quàm intemperatũ. Galeni opinio habetur libello de opt. corpo. habitu, dicẽtis quòd cum corpora dupliciter lædãtur, quæ rariora causis intrinsecis magis resistant, cum in corpore contẽta per poros latos facilius exhalent, exterioribus autẽ minus, siquidem per meatus amplos in partes intimas facilius penetrare possunt, quæ verò densiora contra se habent ob oppositas rationes, temperatum autem, quoniam omnibus seruat mediocritatem, ideo æque resistit, & intrinsecis, atq; extrinsecis: & licet vitiis omnis non maxime resistat, sed in aliquo ab intemperatis superetur, attamen ex ipsius sententia omnium est maxime eligendum corpus medium, quandoquidem nullum reperies, quod ab omnibus planè securum sit, nisi temperatum corpus: pariter dicendum ex, quòd corpus calidius plus resistit frigidis occurrentibus, quàm temperatum, & frigidius calidis, & pariter de aliis, sed nullum nisi temperatum omnibus simul resistit, cum omnia collectiue sumuntur, at si diuisiuè loquamur, dici potest, quòd plus resistit intrinsecis, ex quibus ægritudines ex humorum putredine contingere possunt, nam vt Galenus asserit eodem libro in temperato colligi non potest, neque humorum plenitudo, neque humorum prauitas: hoc etenim fieri prohibetur ex debita operationum naturaliũ inter se conuenientia tantum enim, appetit, quanto potest concoquere, & quanto indiget corpus, & contentiua debito tẽpore continet, & expulsiua tempore cõueniẽti expellit, quo fit, vt si superfluitas aliqua gignatur, à virtute valida expellatur, extrinsecis autẽ collectiue plus resistit, diuisiue autẽ non, vt ex declaratis manifestũ est; Proinde quòd alterãtibus collectiue plus resistat temperatum, probari potest ex eo quòd plus distat ab extremis; clarum autem est, ꝙ hoc collectiue intelligendũ est, non autem diuisiue, nã corpus calidus plus distat ab extremo frigido, quam tẽperatum, & frigidus ab ipso extremo calido. Dices Arist. multa ostendit animalia compluribus vexari posse ægritudinibus, & tandẽ inquit equum, & ouem totidem formè morbis, quot homines infestari, sed bruta intemperata ratius ægrotant, quàm homo: ergo etiã intẽperatus ratius ægrotabit, quàm temperatus. Huic obiectioni respondeas velim, quòd ratione complexionis homo rarius ægrotare deberet, sed si ita est, quòd bruta rarius ægrotent (neque.n. adeo brutorũ curã habebimus, neque ipsorum affectiones animaduertimus) ideſt ob alias causas, quarum vna est, quòd cũ bruta commendant instinctu naturæ, homines aũt quoque ex delectatione, in homine maior superfluitatũ copia acerbatur: altera autem est, quoniam bruta non tã variis cibis, vt homines, vtuntur; Accedit ad hæc, ꝙ homines habent intellectum, quo intelligunt & sapiunt, cogitant, discurrunt, aliasque huiuscemoid actiones exercent, ex quibus spiritus distrahuntur; quo fit, vt non adeo rectè cibos cõ-

8. de na. animal. a 21. vsq; ad 27.

coquant,

coquant, cum præsertim magnis quoque animi accidentibus vexentur, Secundo dices, Gale. asserit prępparata ad febres primo esse corpora calida, & sic ea, secundo calida & humida, tertio calida tantum, quarto sicca tãtum, quinto temperata, & post hæc alia quatuor tanquã ad febres minus apta reponit, quędam igitur intemperata difficilius febricitant, quàm tẽperata, cuius tamẽ oppositum libello præcitato de bono corp. hab. sentit Galen. Huic quoque obiecto dicendum est, quòd Gal. tunc reprobat medicos illos triduanos, qui ieiunium in febribus per tres dies absque distinctione, nullaque habita ratione ægritudinis, complexionisvè iniungunt, arcens, ꝙ corpora calida, & sicca ex causis extrinsecis facilius diariã incurrunt, quæ si triduum ieiunare cogantur, ocissime diaria in acutam mutatur, post hæc sunt calida & humida, & quæ sequũtur corpora: loquebatur autem de diaria, quæ non est humoralis, sed in spiritibus ex causa extrinseca conflata: vnde de quatuor aliis subdẽs dicebat, quòd quatuor, quæ reliquæ sunt intẽperies, neque facile febribus occasione iam dictarum causarum patent, neque diaria tẽtatę, si inediã tolerant, in plurimum dierum febres transeunt: subdit quoque quòd in his præsertim frigidis, & humidis, si sint humores citra corruptelã ex ieiunio potius adiuuantur. Tertio adhuc dices, si tẽperatus fiat apoplecticus, & similiter frigidus, citius suffocabitur temperatus quoniã calidior est, propter qđ maiori indiget euẽtatione Dicẽdũ est, ꝙ aliud q̃dẽ est, dicere magis resistere, ne fiat ægritudo, aliud autem cum iã facta est, minus lædi, primum quidem verum est, at secundum haudquaquã. 6. coll. 1. Quarto adhuc instabis, Auerr. inquit, quòd accidere potest duos reperiri vnius, eiusdemq; temperatę complexionis æqualiter, qui eodem vtantur regimine, vnus tamen meliorem finem, quoad ex sui natura potest, consequatur, in alio aũt praui generabuntur humores, qui illi tandem mortẽ inducẽt: ergo in temperato febris ex prauis humoribus fieri põt, tuncq; causis ægris temperatũ, quàm intemperatũ minus resistet, Satisfaciendum huic instantiæ opinor, quòd in indiuiduis triplices virtutes reperiũtur, quoad propositũ attinet, quædam enim necessariò formã specificã cõsequitur, vt est ea in magnete, qua ferrum attrahitur, quæque in omni indiuiduo reperitur, altera autem temperiẽ iusequitur, vtpote facile irasci, colericam complexionem, quæ in omnibus eius complexionis indiuiduis existit, & tertia materiæ præparationem concomitatur, quæ ita in vno adest, quòd in alio indiuiduo nõ reperitur: Vnde ex Auer. sentẽtia has ignoramus proprietates, quoniã propterea quòd infinita sunt, signa non habemus quibus eas dignoscamus, & hæ proprietates, siue prępparationes varietatũ in indiuiduis repertarũ causæ sunt, contingit aũt nonnunquàm, quòd talis vti que proprietas adeo aduersetur proprietati complexionẽ insequenti, qua homo longæ vitæ esse debebat, quòd erit oppositũ: Verum dicit Auer. quoniã hoc rarò euenit, ob id ferè adnihilatur, qua de re non corrũpitur ars nobilissima, & per materiæ præparationes intelligendum est, multarũ formarum in materia præcessiones, ex qua gignitur homo, sine quarũ præcessione homo generari non posset, vti manifestum est, quinimmo idẽ asserit, quòd totum hoc est, quoniã in homine multæ indiuiduorum vel compositionum species offenduntur, postremo namq; compositum est, & ob hoc occultatio varietatis proprietatũ prouenit, quæ in naturis & moralitatibus reperiuntur, quamuis in sensibilibus particularibus indiuduorum manifestis quoad nos cõmunicẽt: patet itaque quòd hoc rarissime contingit. Præterea quinto obijcies ex Arist. 5. problem. libro, vbi probl. 22. quærit propter quod cõmẽsurata corpora, & sæpius labãtur, & facilius permutentur, & respõdens dicit, quòd cũ corpus sit totũ æquale alterata vna parte totũ condolet, incommensurabile autem contra se habet. Quare commensurata, & sæpius, & facilius, incommẽsurata & rarius & difficilius, Respondent quidã, quòd Arist. intelligit per

commensurata corpora vniformia, dato quòd sint intemperata, sed intemperãtia æqualis est, vtpote cal. & sic. per omnes partes per incommensurata autem intelligit ea corpora, quæ partes difformes habent, vt cor calidũ, hepar verò frigidũ: Et hoc videntur ostendere verba solutionis, cum ait, quòd incõmensurabile rarius, & difficilius ægrotat, quoniã æquale non est, & ideo alteratio vnius partis non facile toti potest cõmunicare, secus aũt se habet in commensurato. Reprobat hanc Curtius responsionem, inquiens, videri, quòd intemperata habentia inæqualẽ intemperiem facilius ęgrotẽt intemperatis temperiem æqualem obtinẽtibus, vt ex Gal colligitur. Ob id respondet ipse Curtius, quòd differẽtia inter Galenum, & Aristo. est, quoniam Gal. sentit neutralitatem non esse ægritudinem, quam tamen esse morbum voluit Arist. item ꝙ cum temperatũ vere sit in medio, facile alteratur à quacumq; causa, siue cali. siue frig. collectiue, non autẽ diuisiue, sed alteratione, quę nõ est ægritudo: alteratione autẽ, quę est ægritudo, non alteratur, nisi causa validior sit, vt intemperatum corpus, præsertim si collectiue intelligatur, & quoniam Arist. neutralitatẽ esse ægritudinem voluit, ob id dixit ipse problema dissoluens cõmensurata ępius, & facilius, incommensurata verò & rarius, & difficilius alterari. Verũ hæc responsio habet instãtias, quoniam ratio tacta ab Aristot. cogit, quòd nõ solũ leui, sed magna alteratione corpora illa agitentur: itẽ sequeretur saltim, ꝙ vt plurimum, vel sæpe talia corpora præter naturã dispositã essent: adhæc ex Gale. libello de op. corp. habitu tale corpus difficile alteratur, quoniã plurimũ ab extremis recedit, ergò responsio constare non potest. Ego autẽ priorem magis comprobo responsionem, quam & Curtius defendi posse existimo, & ad Gale. dicerem, ꝙ ipse nõ dicit habentia temperiem inæqualem facilius ægrotare, quàm quæ æqualem habent intemperiem, sed de vtrisque loquens, ait, Arq; eorum quidem, quæ similem habẽt intemperãtiam, ea pessima sunt, quæ has válidas habent, ac potissimum frigidas, & siccas; deinde de inæqualibus subdit, Nam maxime quidem ea morbis patent, quorũ principes maxime partes contrariis temperamentis sint affectæ. At si dicas. quòd habetur saltim esse ęquè facilia ad ægritudinẽ, vt ex modo loquendi Gale. palàm est, huic respõdebo, ꝙ Gal. in vniersũ de omnibus ægritudinibus loquitur, Arist. aũt de his solum, quæ à causis externis efficiuntur, vt manifestũ est. Verum quod vrget aduersus hanc respõsionem, quòd. s. Arist. intelligat de vere tẽperatis est, quoniam Arist. eodem vocabulo vtitur, quo & Gale. cum ait, διὰ τὰ συμμετρα τῶν σωμάτων, &c. atque eo magis cùm optima sanitas in latitudine sanitatis à Galeno distinctæ contineatur, nã licet Trusianus velit, quòd nõ sit in latitudine sanitatis, quoniam testatur Galenus, quòd partes latitudinis non paruam quoque latitudinẽ obtinent (quod enim est optimum vno tãtum modo dicitur, nam propè huius cap. finem dicit. Eorum quæ deficiunt, tot sunt genera signorum, quæ in magis, & minus secari possunt, quot sunt genera corporum, & cum genera corporum tria sint, ergo & totidem signa item subdat idem Trus. quod hæc sanitas non est in rerum natura, quod si daretur, in latitudine sanitatis absolutè collocaretur, at non in ea à Galeno diuisa, essetque in medio extremorũ, vt punctus ab extremis æque distans, attamen falsum est, quòd hæc sanitas, cuius signa hic docet Galen. haud quaquam reperiatur, neque dicendum est Gal. statuisse signa sanitatis, quæ reperiri non potest, vel si potest ictu oculi pertransiuit, cum medicus sit artifex sensitiuus. Igitur dicendũ esse arbitror quòd talis sanitas datur, habeatq́ne latitudinem, & est optima quoad sensum, de qua libello de bono corp hab. mentionem fecit, non est autem assidua, sed per longa interualla temporum efficitur, de illa verò, quæ ex parte reiexquisitissima est, Gal. verba fecit 1. de tuen. san. quãdoquidem hæc nunquam fuit, vel ictu oculi pertransiuit, patet itaq; quomodo vtraque in sanitatis latitudi-

6. de tuẽ. san. nõ lõgè à prin.

ne

ne reconditur, altera quidem, vt punctus, altera verò quandam in se latitudinem obtinens. Ad Gal autem in calce huius capitis dicerē, quòd tota sanitatis latitudo in tres partes diuiditur, prima quidē est salubrium semper, & multum, secunda autem neutrorum semp & multum, & tertia insalubrium semp & multum: pariter & latitudo sanitatis deficientis in totidem partes distingui tur, prima siquidem est salubrium, sed vt multum tantum, teliquæ verò duæ, vt superius dictum est: Et hæc est vera Gal. sentētia: Veruntamē ne scrupulus quis derelinquatur ob propositam instantiam dicamus breuibus, quòd corpora, de quib. loquitur Arist. non sunt ea, quæ Gal. temperata noncupat. Gal. namq; hęc propriè ennarata nominat; at Arist. illa symmetra nūcupauit, hoc est commensurata, quæ temperata, & intemperata esse possunt: Quo fit, vt magis veterem comprobem translationem, quàm nouam; quærit. n. Arist. pp quid corpora commensurata sæpius laborant (non aūt temperata, vt noua ait translatio) & facilius permutantur, seu curantur, & respondens inquit, quòd eadem est causa vtriusque; cùmenim commensuratum æquale sit in omnibus, s. corporis partibus, si quępiam illius commensurati corporis laborarit, totum etiam condolebit, quod quidem assimetris, hoc est, incommensuratis corporibus non ita accidit, in quib. cum inæquales sint partes, vtpotè aliæ quidem calidæ, aliæ verò frigidæ, si vna pars infestetur, non ita facile totum confestim afficietur; Eadem pariter de causa hoc vtiq; corpus facilè curatur: nam cum huic toti passio communicetur, & expandatur, passio quoqne hæc imbecilior est, atque ob id etiam facilius ammouetur. at in corporibus incōmēsuratis, ac dissimilibus, quoniam affectio toti non ita cōicatur, neq; expanditur, sed vnita remanet. ex consequenti ualidior est, & difficilius amouetur: atque hęc, meo quidem iudicio est vera Arist, sīa, & ad instantiam dissolutio. Oritur quin etiam dubium ob ea, quæ dicta superius sunt: num complexio primo sit simplicium, compositio organicorum, & vnitas communis vtriusq;. De vnitate quidem aliàs iam dictum est, Auer. autem probat, quod quantitas non primò conuenit organicis, nam pars organica excedit in quātitate, quoniam vna, vel plures simplices cā constituentes excedunt in quāti tate, ergo illud vitiū primò est simplicium, & earum ratione secundariò cō positorum, sicuti quoque est complexio. Respondeo, quod licet quantitas organi sit ratione simplicium, quia tamen magnitudo excedens primò, & immediate organi operationem offendit, ob id dicimus, quod quantitas primò organicis competit, quod quidem de temperatura dici non potest, siquidem eā primò simplicia læduntur, & eorum ratione organica: Argūn igitur Auerr. aduersus medicos haud difficilè soluitur, vt & dubium illud, quod ab eodem num vnitas sit communis vtriusq; aduersus etiam medicos agitatur. Proinde circa cōtextus hucusque expositos videtur, quod optimè salubre, & ægrū non sint termini maximè distantes: nā si corpus optime salubre in aliquam lesionem incurrat ægritudinem, vtpote febrem diariā, non videtur, quòd ab optima sanitate magis distet, quàm insalubre simpliciter. Dicendum est, quòd si optime sanum morbo calido ægrotare debet, opus est, vt calidius efficiatur, q̄ insalubre simpliciter, quod per calidū labitur: & ita oportet, quod totam latitudinem caliditatis inuentæ in latitudine sauitatis pertranseat, quo fit, vt tēperatus ęger plus distet a optima sanitate, q̄ simpliciter insalubre. Vnde est adnotandum, quod cum temperatū incidit in ægritudinē, priusquam fiat ægrū, nuetrum efficitur, quod quidem neutrum pertransit particulares multos lapsus pręter naturā pluribus lapsi bus naturalibus proportione respondētes, qui sanè lapsus præter naturam erant neutralitates vt nūc, & hac quidē ratione contingit, quòd temperatū nō ægrotat, nisi aliqua excedēs causa prēstò sit, à parua namque causa fieri non pōt, nisi neutrum, & hac rōne etiā contingit, quòd cum ægrotat, illa quidem ægritudo non nisi ex magnitudine cau

2. coll. 5.

2. col. ca. deun itat

2. parti. Apho 34

se periculosa sit, vt Gal. quoque super aphorismum ita incipientem, in morbis minus periclitantur, quorum naturæ &c. aquersus Dioclem asserit. Insup dubium est, quoniam videtur Galenũ potius debuisse ponere signa partium salubriũ semper, quàm insalubris sem
1. & 2 de temper. per, nam vt ait Gal. temperata complexio est, vt regula omnium aliarum, ita quòd eius ratione aliæ dicuntur tales, vel tales, item rectum est iudex sui, & obliqui. Respondet Trus. quòd Gal. tacuit signa partium huiusce corporis, quoniam vel nunquam, vel rarò huiusmodi corpus visitur: verum hac eadem ratione debebat etiam tacere illa, quæ in genere declarauerat; item ex Gal. libello de opt corporis habitu iam declaratũ est dari huiuscemodi corpus: qua re responsio ipsius vana est. Curtius autem alio modo respondet, quod cum Gal. libello de opt. cor. hab. dicat, salubre semper non reperiri, nisi per longa temporum interualla, voluit tradere signa speciatim partium, eorum s. corporum, quæ sæpius generantur, & sub
Cap. 13. sensu cadũt, quoniam medicus artifex est sensitiuus, ego verò rectius dicerẽ, quod Gal. infra signa tradit tẽperati cerebri dicens, quòd homo tali cerebri adeptus temperie omnia obtinet moderate, atque ea, quę immoderate intemperatis reperiuntur prope capitis finẽ, cum ait, communis hęc ratio statuatur in omnibus partibus quorum iutemperaturis vniuersis indicia sumus tradituri. Qua de re, cum Gal. signa partiũ insalubris semper tradat, ponit quoq; signa partium salubris semper, quod s. omnia in temperato sint moderata.

Quot sunt differentiæ partium. Cap. 9.

Sunt verò earum quatuor uniuersæ differntiæ, quoniam nonnullæ earũ principia quædam existunt aliquæ uerò ab ipsis originem habent, aliquæ nec aliarum gubernationi præsunt, neq; aliunde gubernantur, cum insitas habeant à natura potentias, à quibus reguntur, quædam verò sunt, quæ insitas simul, & aliunde habẽt. Principia igitur sunt cerebrum, cor, hepar, testiculi; ab his verò ortum habent, atque eisdem sub ministrant nerui quidem, & spinalis medulla cerebro, cordi verò arteriæ, hepati uenæ, ipsa uerò seminaria uasa testiculis. Quæ autem à seipsis gubernantur, sunt cartilago, os, copula seu ligamentum, membrana, adenes, adeps, caro simplex. Reliquæ uero partes, cum unà cum istis habeant ex seipsis regimen, arterys, neruis, & uenis insuper eguerunt.

PRonens Gal. diuisionẽ partium, quam supra promiserat, hoc capite quadruplicem esse corporis humani partium differẽtiã ostendit, siquidem partium nonnullæ sunt principia, quædã ortæ à principibus, eisq; familiares, aliq; neq; principes, neq; vlli dominantur, neq; aliũde gubernantur, sed innatam habent potẽtiam, qua reguntur, & ex seipsis gubernantur, hoc est potentiam innatam, dũraxat non influentem: & postremò aliq; sunt, quę uirtutem innatam habent, & aliunde quoque manentem, siue influẽtem: qua quidem diuisione posita exẽpla statim subiecit, q̃ in contextu clara sunt. Aĩaduertendum autem est, ob ea q̃ dicit Gal. q̃ Haly, & cõis fermè medicorum scola comparant principia & orta radicib trunco, & ramis: asserũt nãque principia radices esse, nuchã autẽ 1. 6. de vs par. 2
& aortam, & chilim, & vasa seminaria truncos, neruos uerò, & arterias, acunas alias, & alia vasa ramos, quod forte dicunt hac ratione, cum Galen. alibi dicat, spinalem medullam, aortam, & chylim esse, ut stipites, & trũcos, ner-

nos

in princi pio.

9. met. 1.

los autem, & alias arterias & uenas, ramulos, uelit quoque intelligere principia radices esse: Quod quidem Gal. nõ dixit, neque intelligere uoluit, quinimmo libro dedisse. uen. & art. similitudinem ponens ex Hip. placitis decerptã, quam & posteriores Anathomici sunt insequuti, dicebat, ut in arbore est truncus in parte inferiori plures in radices in parte autem superiori in plures ramos diuisus, ita & uena caua truncus est in plures ramos distinctus, quæ uero in intestina, & uentrem deferuntur, uenæ proportione radicibus respõdẽt, eadem quoque ratione arteriæ, quarum omnium origo est à corde, quæ ex illis sparsa ramorum serie pulmones petunt, radicum imaginem præseferunt, aortam uero caudicis in arbore proportionem subdit: manifestum igitur est ex his, membra principalia radices non esse, ut illorum opinio asserit: item Galenus aliam ponit similitudinẽ his consimilibus verbis dicens, gubernant animal, ut in lib. de Hippo. & Pla. dogm est mostratum, tres diuersi inter se generis facultates toti corpori ex suo veluti fonte quodam quæque distributæ, eas Plato animas vocat propriam cuiusque substantiam inuenies, est enim earum quædam ad nutriendũ animal necessaria, ac stirpibus communis, quæ iecur veluti pro fonte habet, canales verò ab hoc in totum corpus sparsos ipsas venas: altera est, quæ non modo ut stirpibus, aut uita præditis, sed & animalibus nobis est insita, hæc sedem in corde habet ipso quoque insiti caloris ceu fonte quodam, ab hoc canales arteriæ sunt: tertia ratiocinatrix in cerebro domicilium habet, ea uoluntariis actionibus una cum sensibus præsider, utitur & hæc particulis seu canalibus nempè neruis sensum, & motum per hos in totum animal transmittens hæc Galenus. Quibus quidem verbis manifestum est, quomodo hæc membra, & orta arbori & fonti assimilari debeant Insuper Haly & communis opinio sustinent, quod a cerebro ad uniuersum corpus uis sensitiua, & motiua per neruos mittitur, spiritus autem est huiusce uirtutis vehiculum, quę in spiritu recipitur, ut uidetur sensisse Aui. quod quidem forte dixerunt, moti authoritate Gal. vbi dicit, quod oculorũ nerui concaui necessariò fuere, ut spiritus substantialiter per ipsos transiret, cæteri autem haud quaquam sunt concaui, ne per corpus diuisi, & a suo fundamento remoti leuiter rumperentur: uel quia tactu spiritus quantitas sensui & motui voluntario quanta visui, necessaria non est: item Galen. loquens de neruis oculorum ait, & sola secundum rationem hæc germinatio sensibilem habet portum, cum sola plurimum continet spiritum animalem, ergo & alij quoque spiritus animalis aliquid continet: oppositum, tamen habet Gale. vbi ait, Animalis spiritus in cerebri ventriculis existens sensum, & uoluntarium mandat motum, uirtus enim ipsius per neruos penetrat ad cœtera membra, essentia uerò in proprio permanet loco, vt sol totum aerem illuminat, ipse tamen in uno stat loco, sed ad oculos non solum uirtus visibilis, sed ipse quoque spiritus essentialiter dirigitur: item alibi ait Gal. à cerebro in neruos facultas sine substantia diffunditur, ut a Sole splendor, & vt deleteria pharmaca in paruissima quantitate totum alterant corpus: quod quidem sæpius comprobat experimento, nam in quibus crura sunt resoluta, facultas quædam sine substantia descendere prohibetur ob spinę inflãmationẽ in quibus verò meatus a cerebro ad oculos obstructus est, uis cum substãtia descendere prohibetur, sed cum sana sunt membra, animalibus instrumẽtis uisa principe parte, ut lumen à Sole defluit: cur uerò hæc in his neruis uarietas adsit, responsio colligitur ex Gal nam is mouens dubitationẽ an sicut per neruos uisuos spiritus transmeat, eundẽ in modũ in reliquis efficiatur, respõdet id in febris tenuissimis fieri non posse: Deinde statim iterũ dubitat dicẽs, si unus neruus sine foramine facultatem admittit, ergò & reliqui, q si ita est, cur in exortu spinalis medullæ ita parens, ut in neruis uisoriis, meatus conspicitur? respondet Gal. (Quoniam imbecilla cũ sit uirtus traductio

1. primi doct. 6. c. 4

2. par. de ocu. 5.

3. de us. par. 6.

eadẽ par. de ocu. 5

1. desem. 1. de loc. affe. 6.

eod. lib. Cap. ult. & 4 de acci. & mo. 5.

7. de do. Hipp. & Plat.

ad continua, præcipuè, cum vel maiora paulò fuerint, vel duriora, quæ recipiunt, vel vehemẽtiori aliqua alteratione indigeant, si subtilioris substantiæ quadantenus cũ violentia, & ictu immissio fieret, augeri alteratio ita posse videbatur, dictũ est enim eã, quæ à plerisq; virtutis diffusio nuncupatur, alterationis esse traductionẽ, id quod in aere etiam à solari splẽdore fieri nõ dubitamus: eodẽ igitur modo verisimile est spiritũ, qui ad oculos fertur primo in cursu cũ ambiente aere vniri, atque ipsum contactum ad naturæ suę proprietatem alterare, atque immutare, non tamen vlterius, latiusq; extendi. Præterea Medici quoque sequentes Haly dicũt, quòd à corde transmittitur virtus vitalis, mediante spiritu
2 de sem. quæ demum ad omnes corporis partes diffunditur. Quorũ vtrumque falsum est, Galen namq; dicebat, quòd & venena, & alexipharmaca totũ corpus alterant, non sanè, quòd substãtia ipsorũ per totũ penetret corpus, neque. n. potest tam paucus succus tam breuitẽ pore corporis interdum maximã molem replere, sed qualitatis diffusione, qualis & extra nos à solis fulgore in ambientẽ aerem, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conspicitur. Ex his itaque palàm
1. de vsu part. 16. est, quòd spiritus vitalis non est vehiculũ virtutis à corde: Quod vero virtus vitalis ad solas arterias transmittatur, ex Gale. colligitur, vbi epilogat quæ demõstrauerat in li. de dogm Hippo. & Plat. nempè cerebrũ esse neruorũ, & spinalis medullæ principiũ, cor arteriarũ, hepar vero venarum, item quòd nerui à cerebro animalẽ arteriæ vero a corde pulsatilem, & venæ ab hepate naturalem virtutẽ desumunt: & subdit, quòd neruorũ vtilitas est virtutẽ sensus & motus à principio in partes trãsmittere, arteriarũ vero eã, quæ secundum naturam caliditatem & animalem spiritũ custodire, similiter etiã alibi ait, talem virtutẽ ad arterias transmitti: Quod clarũ est, cum aliæ partes non pulsent, sed solæ arteriæ: ergo
1. de sem. virtus illa a corde nisi arteriis communicatur: cuius quidem ratio est, nam solæ arteriæ oriuntur à corde, & si etiam alijs virtus ipsa communicaretur, iuxta Galeni sententiã dicendum vtique esset, quòd & ipsæ à corde orirentur, & pulsarent: & ob id Gal. dicebat, Nec te lateat venas si originem a corde traherent, pulsum habituras fuisse: & contra Erasistratũ, quẽ prius laudauerat, quòd voluerit arterias habere motũ a corde, subdit, Qui tñ non recte postea motionis ortũ exposuit, neq;. n. vtris instar inflati ita à corde spiritum exprimente replẽtur arteriæ sed quia cordi coniunctæ sunt, ex eoq; originem habent, ideo eiusdẽ facultatis cũ toto viscere particeps efficiuntur: quod & paulò superius dixerat Gal. Ex quibus ẽt Galeni placitis colligitur, quòd spiritus vitalis arteriis virtutem non differt: Quòd clarius quoque ab eodẽ habetur aduersus eundẽ Erasistratũ, cum. n. dixisset superius, quòd idem videtur contingere, & nerno, & aeri, sicut enim statim remoto illustrante remouetur fulgor ex aere, quoniam æquabili indiget continuitate, & assidua, & recenti informatione, ita & si neruũ præcidas, tota ea pars, quæ à continuitate cerebri fuerit separata, confestim sensum, & motũ deperdit: subdit postea, eadẽ natura in arteriis cernitur, nam & ipsæ perinde, ac nerui, aut incisæ, aut laqueo interclusæ pulsu omni, micationeq; orbantur, non quia vt Erasistratus opinatur spiritu à corde immisso priuẽtur: hoc. n. fieri nullo modo posse, & alibi à nobis demonstratũ est, & nunc ẽt ne aliquid prætermissum esse videatur, postmodum demonstrabimus: sed id propterea efficitur, quia tunicas cũ cordis corpore connexas habẽt, ab eoq; vim influentẽ assidue suscipiunt. Ad hæc dicũt etiam medici Haly sequuti, quòd ab hepate ad venas, & alias partes mittitur vis naturalis, cuius vehiculũ est naturalis spiritus à vitali distinctus, atque animali. Primũ quidẽ eorum dictũ, vtpote q̃ hęc vis sanguificatiua ab hepate venis cõmunicetur, est Galen placitũ dicentis naturam fecisse venas non perducentes solum nutrimentum ex ventre, sed & vna attrahentes, & he

.de dog. Hippo. & Plat.

1. de vsu part. 16. 6. de dog. Hippo. &

pati

pati præparantes modo hepati simillimo quippe q̃ eidẽ natura similes sũt, & primã germinationẽ ex illo faciũt, ipsum autẽ hepar postquàm id nutrimentum accepit à famulantibus iam præparatũ, & habens subfigurationem quandam, & rudẽ, obscuramq; speciẽ sanguinis superaddit ei perfectum ornatum ad sanguinis certi generationẽ: At secundum eorum dictum, nempè quòd vis naturalis ad alias partes etiã mittatur falsum est, sed quòd omnes corporis partes naturales habeant virtutes sibi connatas, ex Galeno colligitur, vbi dicit naturalia instrumenta ab animalibus differre, quoniam naturalia vt habent eis innatam, animalia verò eam habent à principe parte defluentem, vt lumẽ à sole, & ob id subdit. Proinde si permanens fuisset ipsorum essentia, neque venis, neque arteriis, indiguisset, verum quia nutrimento ægent, seruariq; oporteat intimius caloris temperiem, hanc ob causam & venis indigebant, & arteriis: Et paucis interpositis verbis subdit adhuc, quòd solis animalibus instrumentis euenit, vt eorũ actio pereat eis haud quaquã affectionis, quòd quidẽ naturalibus accedere non solet, quę semper primario affectu laborant, cum eorũ actio leditur. Cæterũ de spiritu naturali dubiũ est apud Galenum, an detur, & ob id cum dixit de spiritu animali clare habere cerebrum pro fonte, & hoc demõstrasse, de vitali autem, quod non æque euidens demonstratio erat, sed nõ esse alienum à ratione existimare eum cõtineri in corde, & arteriis, dubie loquens subdit, Quòd si aliquis quoque naturalis spiritus est, vtique is quoque in iecinore, & venis continebitur. Cur autem dubie loquutus sit Gal. ratio ab eodem colligitur, vbi ait, quòd cũ natura diutius manere materias alicubi voluit, ibi transitum ad id, quod vltra est, ipsis difficilem operatur, vt fecit in intestinis, rethe mirabili, testibus, & mãmis, at non videmus tale quod fecisse pro spiritus naturalis generatione, quinimmo ex ipsius placitis ad partes simas hepatis tantũ duæ paruæ arterię perueniunt ad refrigerationẽ dũtaxat famulantes, neque indigentes sanguinẽ transumere, neque vitalẽ spiritum hepati multũ præbere. Et fortè natura non fecit spiritũ naturalẽ à vitali distinctum, quoniã satis fuit vt humores in venis existẽtes flabellarentur, & ex motu arteriarum conseruarentur, quę sanè vnà cum venis per corpus disseminantur, inter quas & arterias sunt transitus, per quos vsus non modicus ex respiratione, & pulsibus venis cõmunicatur, vt idem Gal. consentit. Quòd autẽ spiritus naturalis vel non detur, vel dubium sit, nũ detur, videtur quoque eiusdẽ fuisse sentẽtiæ Aue. vbi habet, quòd spiritus duo sunt spiritus nẽpè apparẽs in corde, & spiritus apparens in cerebro, sed spiritus in hepate non apparet per viã sensus, & ob id alibi meminit quoq; solũ de duobus spiritibus, vitali scilicet, & animali, nulla de naturali mentione facta. Porrò quòd vasa seminaria (vt Gal. inquit in contextu) testibus subministrent, diffuse ab eodẽ vbique demõstratur, dicente, quòd à testibus transmittitur vna virtus sine substantia, à qua fœmina fęmineitatẽ) vt hoc vtar vocabulo) & masculineitatẽ suscipit: quare fit, vt fęmina excisis testibus, mari castro similis euadat, cum. n. omnes partes in alijs conueniãt, ablata ea facultate, qua hic mas, illa fęmina dicebatur, in vtriusq; idẽ remansit, perinde ac si a principio neque mas, neque fœmina vterq; eorum fuisset, sed tertium quoddã, quod ab vtriusque quidẽ differret, neutrũ tamen eorum esset: His testibus subministrant, vasa seminaria, quæ duplicia sunt præparatoria scilicet, a quibus testes sanguinẽ dealbatum attrahunt, & eam in semen cõmutant, & delatoria, quæ in coitu semen ad virgæ canale deferunt. Aristo. tñ fuit opinio testes ad generationẽ seminis nihil cõferre, sed factos esse a natura ob melius, a diecti enim eo modo pendent, quo pondera textrices teli annectunt, his enim detractis intro se meatus retrahunt, quo fir, ne execta generare possint, nam nisi ita retraherentur, generare possent, & narrat historiam de tauro, qui post castrationem coiuit, vaccamque im-

4. de vsu par. 2. & 3.

4. de vsu par. 7. & li. de pot. nat.

12. met. 5.

4. de vsu par. 13.

6. de vsu par. 17.

1. colli. 14

2. collig. 7

4. de vsu par. & primo de sẽ. penult.

1. de gen ani. 4.

picuit: reddit autē cauſam, cur quibus teſtes execti ſunt, effeminētur, dicens, quòd eſt, quoniam remouetur tentio eius principij cordis nimirum, a quo venæ oriuntur, quo principio laxato robur ab eo proueniens amittitur, mutatio namque in principio tametſi magnitudine ſit parua, attamen facultate magna. eſt Veruntamen hæc Ariſt. ſententia a Galeno ſatis diffuſe reprobatur, vt nos fortaſſe aliàs mōſtrabimus in eo libro, quem Apologiam pro Galeno inſcribere ſtatuimus. Subiecit deinceps Galenus in contextu exempla earū partium, quæ virtutem innatam tantum poſſident, & hæc ſunt ſemptē hoc in loco ab ipſo enumerata, Cartilago ſcilit, os, copula, ſeu ligamentū; mēbrana adeps, adenes, & caro ſimplex, ſiquidē a ſeipſis gubernātur: Pro intelligentia autem horū eſt adnotanda Galeni ſenīa. Quòd quamuis nerui in totum corpus ferantur, non tamen implantantur in oſſa, cartilagines, ligamenta & adipem, neque in omnes adenes, quæ ſunt vt firmamentum fiſſionis vaſorum, & at replendas vacuitates. Quòd aut oſſa non indiguerint neruis, oſtendit Galenus, quoniam ſubſtantia oſſium paſſim quidem veluti firmamentum, & ſedes aliis ſubmiſſa eſt, paſſim autem veluti propugnaculum quoddam, & murus, ideo ſuperfluus erat oſſibus aliquis ſenſus, & volūtarius motus, doluiſſent enim quod congruum non erat: Cartilagines aūt cum ſubiungant, ſublinentque quaſdam oſſium particulas, vtaturque eis aliquando natura tanquam cedētibus moderate corporibus, læuioris gratia, vt in articulis vtrūque ſenſum & motum habere decens non erat. pariter & copulis neutro horū opus fuit, quæ veluti cordæ oſſa inter ſe ſe ligant: Neque adeps neruis indiguit, cum inſtar olei craſſi appoſitus ſit membranoſis, & neruoſis particulis. Conſtat igitur ex his, quòd quinque ſunt in corpore partes, quæ ſenſu ſunt deſtitutæ, à Galeno deſcriptæ, nempè os, cartilago, copula adeps, & adenes, ſeu glandoſæ carnes, quę cū nō ſint à natura genitę, vt vilia generent humiditates, ſenſu & motu pariter careruerunt, ſiquidē eis haud quaquā indigebant. Inſuper id quoque memoriæ repetendū eſt, a Galeno explicatum, naturalia inſtrumēta ab animalibus diſtingui, quoniā naturalia facultatem innatam ſuæ actionis habent, animalia autem eam recipiunt à principe parte, quæ per neruos tranſmittitur: Quare ſicuti magneti innata facultas eſt ferrum attrahēdi, ita & omnia naturalia inſtrumenta vim habent, qua ſe ipſas regunt, actionemq; ſuam perficiunt: Et ob id ſubdit, quòd ſi eorum ſubſtātia permanens fuiſſet, neq; arteriis, neque venis indiguiſſent, ſed venis indiguerunt, quoniā egēt nutrimēto, arteris, verò, propter quòd temperies innati caloris ſeruari opus erat: manifeſtū igitur ex his eſt, quòd huiuſmodi partes virtutem innatā tantum habent, qua ſeipſas regunt, licet enim per venas nutrimētum ſuſcipiāt, non tamen virtutem aliquam: ſimiliter licet arteriis indigeant, non vt virtutem vitalem à corde ſuſcipiant, quā cordi tātummodo, & arteriis ineſſe diximus, ſed vt calor arteriarum motu conſeruetur, quæ planè partes non æque venas habent, & arterias, cum eis æq; nō egeant; vnde dicbeat Galenus, Naturam omnibus particulis ſumma cum iuſtitia venas diſtribuiſſe, cum. n. particulæ corporis tanrò egeant nutrimēto, quod ſit æquale ei quod defluit, propter quod eo indigent alimento, ad eas partes natura miſit maiores, & plures venas, à quibus maior defluxus efficitur. Et quoniam à calidis & humidis partibus, & quæ frequenter motē tur, maximis fit defluxus: à frigidis verò & duris & de ſeruiētibus moderatis actionibus minimus eſt defluxus, ideo pulmoni, cui omnia inſunt maximum effluxum efficientia (eſt enim moliſſimus, validiſſimus, & in cōtinuo motu) maximam tribuit venam cordi implantatā oſſibus, autem, vtpote frigidis, duris, & plurimo vitæ tēpore quieſcentibus, cum eorum ſubſtātia ſit difficulter ſolubilis, adeo paruas venas condonauit vt nō manifeſte appareant, tametſi animal magnū ſit: Quod itidē de aliis particulis, cartilagine, ſ. & copula dicendum

5. de gen. ani. 7.

1. de temper.

16. de vſu par. 2.

1. de lo. af. vltimo

16. de vſ. par. ulti.

tendum est, iuxta quæque necessitatem ad eas particulas maiores minoresvè mittuntur arteriæ: Quæ de re palàm est, quòd huiusmodi particulæ virtutẽ innatam tantũ habent, cum, non aliunde aliam suscipiant. Dices, Gal. præter ea quinque enumerat quoque mẽbranam, & carnem simplicem, quæ quidẽ duo præsenti in loco innatam tantum habere virtutem inquit: attamen alibi de his nullam facit mentionẽ Respondet Curtius, quòd Gale. de his solũ meminisse voluit quæ secundũ se tota nõ sentiunt, sed quædam membranæ, ad quas perueniunt nerui, sentiunt, quædã verò non sentiunt, ad quas nerui nõ deriuantur: pariter de carne dicendũ est, quòd est aliqua, quæ sentit, ad quã nerui perueniunt, quædam verò, ad quam nerui non deriuant, minime sentit: Circa quod aduertendum quoque est, quòd caro duplex est, altera quæ ab omnibus caro appellatur, quæ semper est pars musculi, & altera quæ est substantia viscetis vniuscuiusque, & præsertim iecinoris, pulmonis, renum, & lienis, quæ ab Erasistrato dicitur Parẽchyma, pauci eam carnẽ appellãt, quæ verò in intestinis, vẽtriculo stomaco, & vtero, & aliis id genus sine nomine relinquuntur: per carnẽ igitur intelligẽdum est non propriam, sed substantiã ipsius visceris, ideo dicebat Curtius manifestũ est, quòd caro hepatis intima non sentit, sed ea duntaxat sensum præbet. quæ est in superficie paniculũ hepatis cõtangens, ad quem paruulus neruus peruenit: etenim hepar erat principiũ virtutis sanguifactiuæ, & tales sibi & venis cõmissæ actiones erãt, quales ẽt plantis, ideo magno nõ indiguit neruo, indiguit autẽ neruo, vt aliis principiis copularetur: quod satis libris de dogm. Hipp. & Plat. ex intẽtione Platonis ab ipso Galeno diffuse declaratũ fuit, vel pro nunc (inquit ipse) dicamus, id à natura factũ esse, vt omnino nõ esset insensile, & à plãtis distaret quorũ nullus est sensus, etenim perpeti debebat & phlegmonas, & suppurationes, & alia id genus; Quod etiã de pulmonis substantia dicendũ est. Gale. namque ait a sexto pari neruorũ duos tenues neruos ad mẽbranã pulmonis extrinsecã mitti, qui per eius profunditatẽ haudquaquã exẽũtur. Hoc itidem sentit Gale. de splene, hepate, & corde, nempè quòd hæc mẽbrana neruis prædita sint, quo à plãtis distinguerentur, qui tamen nerui exigui fuere, quoniã sensu & motus nõ erãt. Ex his igitur patet, quòd aliqua caro sentit, quædã verò haudquaquã Verũ hæc responsio Curtii manifestã habet instantiã, eadem nãque ratione de carne, glãdosa, & de ossibus meminisse nõ debuerat, quoniã, vt Gal. asserit caro aliqua glandosa sensum obtinet, quæ vtiq; ẽ generat humiditatẽ, pariter inter ossa soli dẽtes sentiunt quoniã nudi occurrere debebãt duris, & his, quæ lædere valebant, nec nõ simul cũ lingua sentire, & omnia gustabilia, vnà cum aliis oris particulis discernere debebant. Quare fortè rectius dicendũ censeo, quòd ex illis Gal. voluit faciendũ esse iuditium de his, de quibus non meminit: Vel quæ secundũ se tota nõ sentiunt, neque sensu destituta sunt, caro nãque hepatis, paniculo proxima sentit, quæ verò est in profundo nõ sentit, at carnes glãdosæ, & ossa, quæ nõ sentiunt, secundũ se tota non sentiunt. Cæterũ ob ea quę iam dicta sunt, oritur hic dubiũ nũ ossa, & reliqua membra dicta nullo modo sentiant, siquidem videtur ex superius dictis ex intentione Gal. non sentire, exceptis dentibus, de quibus etiã loquens, & eorũ affectibus dixit, quòd sentiunt, testaturque se in seipso differentiam inter dolorem dentiũ, gingiuarum, & neruorum constituisse: In contrarium autẽ est Auenzoar vbi recensens Galeni sententiam, inquit, & iam inuenimus Galenum dixisse, quæ ad inuicem sunt oppositа, quando dixit, quòd ossa sunt omnino absque sensu, & alibi, quòd dentes sensum habẽt, & non grossum, immo valde intẽsum: ego autem sentio ossa sentire omnia, licet obscure: cum autem dicitur, quòd ad ossa non perueniunt nerui, ergo non sentiunt, respondet Auenzoar, quòd eadem ratione dicendum foret, quòd non nutriuntur, quoniam quemadmodum virtus sensitiua à cerebro

16. de vſ. part. 2.

2. de tẽp. 3. & 10. met. vlt.

4. de lo. 16.

6. de vſ. pa. 18.

16. de vſ. par. 2. 5. de cõ. med ſãm loca. 1. Theyſir tract. 9. cap 19.

rebro mittitur, ita ab hepate ad omnes corporis partes nutrimentum transmittitur, si ergo ossa non sentiunt, propterea quòd nerui minutissimi contexti ibidem non sunt, ergo neque nutriuntur, si quidem venæ ibidē non sunt minutissimæ contextæ, sicut ergo ossa ob venarum vicinitatem nutrimētum recipiunt, licet capillares in ossibus disseminatæ non appareant, nec non & ossa, & cartilagines, & huiusmodi in corpore viuo conseruantur a putredine ex spiritu vitali, arteriarumque motu, licet ipsæ non appareant, eodem propè modo dicendum est, quod ob neruorum vicinitatem ossa sensum recipiūt, licet nerui in ossibus diuisi non visantur. Quòd si dicatur os incisum non sentire, & ob id Galeni sententia verā esse. Respondet ipse, quod fuit Hippoc. sententia, quod maior dolor minorem obscurat, cum igitur ossa incidi non possint, nisi & caro incidatur, nec non & nerui, & pellicula os ipsum cooperiēs, quæ acuti sunt sensus, ideo prohibetur, ne dolor obtusus ossium percipi valeat, & ita hac solutione difficultatem hanc euadere videtur: insuper ait idem, quod illud dictum, quod ossa sensu carent, intelligendum est, vti dicimus, quòd habens collum breue est sine collo, & habens visus imbecillitatem visu caret: Quo quidem modo multi quoque fuere ex medicis, qui Galeni sententiam interpretati sunt. Verum tamen Gal. ratione comprobat quod ossa sensum non habent, aliæque partes, quemadmodum superius dictū est, quod si id Gal. voluisset, vt illi dicunt, sicuti dixi, quod natura dedit ossibus venas adeo paruas, vt non manifeste apparēāt, ita & prius dixisset, quod nerui ita parui sunt, vt manifeste non appareant. Quod autem dicit Auenzoar ex Hippocr. intentione nihil est, nam dicit Hipp. duobus doloribus simul non eundem locum infestantibus vehementior alterum obscurat, & Gal. in comm. declarat, si quis eundem exquisite audiat locū, nūquam duo possunt in eodem fieri dolores, si quis verò late possibile est, dico autem late circa membrorum manus veluti, vel circa brachium, vel cubitum, aut femur, aut tibiam: verum hi duo dolores simul augent loci afflictionem, cum neuter lateat ægrotantem: patet igitur ex his, quod dolor, qui contingit in carne nō reddet obscurum ossis dolorem, vt ait Auenzoar, & ob id illius responsio nullius est valoris: item aduersus eundem tale formare potest argumentum, Os discoopertum à carne incisum non dolet, ergò os ipsum sensu priuatum est, eo, enim casu non potest confugere ad carnis dolorem, quod si dicatur, quòd aer frigidus sensum ipsius ossis obscurat, contra licet pars exterior cutis superficialis ob aerem frigidum non dolet, tamen pars interior incisa dolet, ergò ita de ossibus esse deberet, quod saltim pars intima incisa doleret. Cōstat itaque ex dictis secundum Gal. & veritatem dicendum esse, quod ossa non sentiunt. Postea Gal. in contextu declarat quartum diuisionis membrum, inquiens, reliquæ partes cum vnà cum istis septem enumeratis habeant regimen, hoc est seipsas cōseruent, vel virtutem innatam habeant, venis, & arteriis & ipsas indiguisse, tum vt per venas nutrimentum suscipiant, tū vt motu arteriarum caloris moderantia seruetur, præterea eguisse quoque neruis quoniam non solum virtutem habent innatam, sed & influentem, quæ illis à cerebro per neruos transmittitur, & propterea nō dicitur innata membris, sed influxa: Quare Gal. cum alibi declarauit, quòd naturalia instrumenta, & venis, & arteriis indigent, subdit, sic, & musculi. vt essentiā suam seruare possint, non secus, quam naturalia instrumenta, & venis, & arteriis indigent; Et quia cognatum sensus & motus principium non habent idcirco neruos, per quos hoc ipsis influat, desiderare videtur, idq; Solis exēplo. Aduertēdū autē, ꝙ cū dicit in contextu (Reliquæ verò partes) dupliciter exponi potest, vno quidem modo. Reliquæ partes præter illas septem superi enumeratas habēt &c. Et iste intellectus falsus est, quoniam sequeretur, quod venæ venis, & arteriæ arteriis indigerent, altero verò modo exponi potest, quod reliquæ par

2. aphor. par. 46.

16 de vs. par. 2.

16. de vs. par. ulti. & cap. 2.

1. de le. aff. vlt.

tes

ees ab his, quæ enumeratæ sunt in tribus prioribus memõris, &c. & iste intellectus bonus est, atque hoc modo verba illa exponenda censeo. Cadit hic dubium, an in habentibus innatam, & influentem vitalis siti necessaria in mẽbris disponens, vt sensitiua, & motiua in eis suscipi possit. Auicen. quidẽ huic dubio respondet, quòd virtus vitalis necessaria est membris, vt pro virtute ipsa animali disponat, quod quidem declarat ipse, quoniam fieri potest, vt virtus nutritiua in aliquo membro operari desinat, id tamen mẽbrum sentiet, ergo nutritiua non sufficit ad operandum pro sensu, & motu suscipiẽdo: item (inquit ipse) videmus quod aliquando membrum ex oppilatione transitum virtutis animalis prohibente stupidũ efficitur, atque paralyticum, qua quidem oppilatione remota iterum id membrum sentit, idque fit, quoniam conseruata hæc virtus vitalis est pro sensu, & motu disponens, qua remota membrum corrumpitur, ergo nutritiua non sufficit ad præparandum: item si nutritiua sufficeret ad præparandum, ergò plantæ satis paratæ forent, vt sensum, & motum susciperent. Sed hæc opinio non solum est contra Galenum qui vt declaratum est sentit, quod in corde, & arteriis hæc duntaxat virtus colocetur, non autem quod ad omnes corporis partes transmittatur, vt voluit Aui. quem Haly, & alij sequuti sunt, sed & aduersus propria fundamenta, quoniam tunc sequeretur, quod omnes corporis partes sẽtirent, quod falsum est: sentit enim Auic. ꝙ virtus vitalis in omnibus corporis partibus, & ossibus, cartilaginibus, & aliis recipiatur, quare omnes huiusmodi partes erunt paratæ ad sensum, & motum suscipiendum. Respondendum igitur rectius est, quòd membra disponuntur ad sensum & motum suscipiendum per formam propriam, & neruos ad partes peruenientes. Veruntamen supponitur, quòd virtus vitalis ût, non quidem in membro, quod virtutem sensus, & motus recipere debet, sed in corde, & arteriis, quibus mediantibus ea omnes corporis partes indigent, vt eorum calor moderatus conseruetur, atque hæc remota partes & priuantur vita, & refrigerantur, vt inquit Gal. contingere partibus, quibus vincula vel sunt uiolenter superiecta, vel superioribus circumligata: Tenenda igitur est Galeni opinio, reiecta illa Auic. Subdit postea Gal. in fine capitis hunc in modum scribens.

1. primi. doct. 6. c. cap. 4.

2. de aco. & mor. 5

Capillorum autem, atque vnguium neque regimen vllum est, sed generatio tantummodo. Hæ igitur sunt partium differentiæ.

Trusianus dicit, quod ne quis credat has partes includi in quarto membro, quoniam dixerat: *Reliquæ verò partes*, &c. Ideo voluit eas ab eo membro separare, dicẽs, quod ob id capillorum & vnguium non est aliquod regimen, scilicet per nutrimentum, & ex consequenti neque vita, sed generatio solum, hoc est ex necessitate materiæ gignuntur, natura materiam extra corpus expellente. Verum errat Trusianus dicens, quod vngues non sint partes, & quod non nutriantur, neque viuant, Gal. enim de vnguibus loquens, ait, cęterum in radice ipsorum nõ modo neruus, sed & arteria, venaq; porrigitur, vnde sensum, vitam, & alimentum sicut aliæ partes, accipiunt: manifestũ igitur est, quod vngues nutriuntur, ac sentiunt. Pro vera autem huiusce literæ expositione est adnotandum id, ꝙ Gal. declarat, quod vngues non nutriũtur, vt aliæ partes, in quibus venæ plures in partes diuisæ, dispersæ sunt, vt in hortos alueoli, verum in vngues hæ nõ dispensantur, eo quòd pilorum modo ab radice exeuntes augeatur, satius n. erat, & hos, sicut pilos semper renouari, & cum atteruntur nunquam incrementum suum intermittere. Patet igitur, quomodo nutriantur, & augeãtur: de quo etiam modo alibi inquit: Sed quoniam exteri debebant eorum extremitates, solas has animalis particulas semper augeri potentes natura constituxit, quamuis iam totum corpus augeri desinat, augentur autẽ, non

1. d adm. anat. pro pè finem.

1. de vsu par. 11.

vt

vt aliæ partes in longum, latum, & profundum, sed pilorum modo, in longũ solum subnascentibus aliis semper vnguibus nouis, & antiquos propellentibus, neque hoc ocioſe operatur natura sed vt in locum eius, quod ſæpe exteritur in ipſorum extremitate ſit aliquid quod ſuccedat: ex quibus patet, quod cum vngues non nutriantur, vt aliæ partes, ſed generentur vt pili, ſicut dictum eſt, licet virtutẽ innatam habeãt ab ortu naturæ, vt aliæ partes, non tamen ita nutriuntur, & conſeruantur eadem numero, vt alia membra: & ob id dicit Gal. in contextu, quod capillorum & vnguium nullum eſt regimen, quo eadem conſeruentur numero, vt cæteræ, ſed generatio tantummodo, cum vt in pilis, ita in vnguibus efficiatur, quod nouus vnguis genitus antiquum propellat, & hæc in eis ſola eſt generatio ſucceſſiua. Quo fit, vt non immeritò quatuor ſuperioribus membris a Galeno diſtinctis quintum adhuc conſtitui poſſit. Vel dici poteſt, quod vngues habent innatam, atque influentem, ſed differunt, vti dictum eſt, pili autem innatam tantum, ſcilicet propriam complexionem, ſed non vt aliæ partes. Priora tamen expoſitio mihi magis placet, quàm hæc poſterior.

Sed dicet fortaſſe quiſpiam, quomodo membra huiuſce diuiſionis inter ſe diſtinguuntur? nam videtur quædam principalium habere innatam, & influentem, vt hepar, ad quod natura neruũ tranſmiſit, item miniſtrantia, vt nerui habent innatam ſibi congenitam, & influentem a cerebro, quare adinuicem nullam inter ſe diſtinctionem ſortiri videntur. Reſpondeo, aliorum miſſis reſponſionibus, quod illa diuiſio hoc pacto intelligenda eſt, quædam ſunt principia virtutis alicuius immediate vtilis ad vitam, vel ſpeciem conſeruandam, quæ ſunt quatuor ſuperius enarrata. Dices, Gal dicebat, vt cognoſcas, quę principales ſunt partes, opus eſt, vt conſideres, quod triplex eſt partium vtilitas, aut enim pars pertinet ad ipſam vitam, aut ad bene viuendum, aut ad generis conſeruationem: quæ ſunt vtiles ad vitam (dicit Galen.) principales partes ſunt æſtimandæ, reliquæ verò duo genera nõ ſunt principalia, ſed ignobiliora: Quare videtur, quod obdicta non concedat teſtes inter partes præcipuas eſſe collocandos, neque enim ad vitam vtiles ſunt. Reſpondeo, quod Gal. ibidem loquitur de eſſe, & conſeruatione indiuidui earumque partium, non autem ſpeciei (vt in apologia noſtra diffuſius oſtendemus) nã ſicut ſpecies indiuiduo præſtantior eſt, ita & pars quæ ad ſpeciem facit ea quæ ad indiuidui tantum vitam refertur, & ob id primo de ſem. poſtquam dixit Gal. quod totum corpus a teſtibus alteratur cuius ſignum eſt ipſa caro victimarum caſtratarum, quæ ſuauior eſt, quàm nõ caſtratarum, quinimo qualitas carnũ integrarum præſefert, quid ſimile qualitati teſtium graue, & vt ita dicam virioſam ad odorem vſque ſimilitudine porrecta, & quod mirum eſt Ariſt. hæc ignoraſſe, qui ſæpe dixit paruas particulas eſſe in cauſa maximarũ toti corpori alterationum, quibusdam tãdem interpoſitis ſubdebat, quod ſi teſtes abſciſi incitationem ad coitum auferunt, ex eis erat animalibus generis ſucceſſio, atq; hoc profectò tertium cor præſtare non poteſt, eſt enim id viuendi tãtum, teſtes verò benè viuendi principium, quanto autem melius eſt bene viuere, quàm abſolute viuere, tanto in animalibus teſtes corde præſtantiores ſunt: conſtat igitur quomodo teſtes nõ ſunt inter principales partes, & quomodo inter eas connumerantur. Quædam inſuper ſunt ſubminiſtrantia, quę duplicem virtutem innatam, & influentem habere poſſunt, ſed propter hoc haud reponenda ſunt inter partes illas quoniam intelligendum eſt illud membrum quartum, quòd quædam habent innatam, & influentem, & non ſunt neque principia, neque deſeruientia, & quæ innatam tantum habent, pariter neque ſunt principia, neque deſeruientia. Solet hoc loco quæri, num partes principales ſint quatuor, vt ait Galen. an una duntaxat, vt ſenſit Ariſt. Verum Aui. poſtquam recitauit Galeni opinionem, atque Ariſtotelis magisque laudauit illam Ariſt. ſubdit, quod medi-

6. de uſu. par. 7.

1. primi doctr. 6. ſum. 1. c. 1

so in quantum medicus non attinet, vt consideret, quę sit harum duarum sententiarum veritas, sed id considerare philosopho spectat: medicus autē, cū conceditur ei mēbra quatuor esse principia istarum virtutum, non curat in eo, quod de esse medicationis considetat, an ex aliis habeantur principiis, quæ sunt ipsis priora, vel non. Quod
a. colli. 9. quidē sentit etiā Haly. In contrarium aūt est Auerr. vbi cū declarauit, ꝙ cor est principiū oīum uirtutū, subdit, & si diceret quis, ꝙ medicus non habeat ne
9. de lo. aff. 4. cessariam hanc inquisitionem, dico ꝙ habet multum necessariam, vt proprio vtar ipsius sermone: item Gale. reprobans Archigenem, qui volens coresse principiū memoriæ, capiti raso cucurbitulā adhibet, dicebat, si cor est princi
li. de fetu form. cir ca med. pium memoriæ, non capiti, sed cordi remedia sunt adhibenda, ergo videtur ob hoc Galeni dictum, quod medico scire conferat, quod est principium virtutis, vt sciat, vbi remedia applicanda sunt, vel si non est necessarium, ergò Gal. perperam Archigenem reprehendit: item dicit Gal. quod in resolutione corporis nescimus, cui parti remedia sint adhibenda, nisi sciamus an mēbra ex se sensum, & motum habeant, an verò per neruos sensus & motus, vel a cerebro vel a corde ad ipsa: defluant. Vt autem sciamus quid in hac re tenē dū sit, dico, ꝙ alio modo Archigenes ponebat cor esse principiū omniū virtutū, & ex consequēti ipsius memorię, & alio modo Arist. qui cor esse principiū omniū virtutū statuebat, quarum manifestationē concedit esse in prædictis membris: cerebrū namq; est principiū manifestationis operationum virtū animaliū, vt medici dicunt, quod est sēsus principiū, sed operatio cuiuslibet particularis sensus in proprio organo manifestatur, vt declarat Auic. Archigenes verò ponebat cor non solum esse virtutis principium, sed & manifestationis operationum: & ob id Gal. recte Archigenem reprehendit. Similiter quoque ea ratione dicit Gal. quod
lib. de fæ. form. medicus scire debet a quo sensus, & motus proueniat, vt non ignoret, cui parti remedia sint apponenda; At quoniam Arist. sentit dicta membra esse manifestationis principia, ideo operationes lædi possunt offenso aliquo ex dictis membris etiam, quod cor non lędatur, quæ etiam lędi possunt læso cor de absque dictorum offensione, pariter quoque iuxta Gal. sententiam ex cordis læsione cerebri operationes lædi possunt, vt in syncopi, quæ cordis est passio, in qua non solum tollitur motus cordis, sed & si sit magna, aufertur sensus & motus per consensum: clarū etiam est, qui aufertur quoque sensus & motus, læso cerebro, citra cordis offensionem, cognoscitur autem, quando aufertur sensus, & motus vitio cordis ex pulsu, qui eo casu satis est imbecillis, cum verò cor non patitur, & vitio cerebri adest, pulsus validior est. Constat itaque quod hæc opinionum diuersitas quo ad curam attinet, nihil efficit: eodem quoque modo intelligendus est Gale. vbi sæpe dicit, vtile esse medico scire, a qua parte facultates originem trahunt: Sed quicquid sit diuisio fauente Numine, alias hanc vobis arduam inter Galenum, & Arist. dilucidabimus difficultatem, præsenti autem tempore sat erit hæc vobis in medium attulisse, nam diebus festiuis, si tempus dabitur ipsam vobis enucleari studebimus.
li. de dog. Hippo. & plat.

De Signis Cerebri. Cap. 10.

Inditia autem singularum temperaturæ, sumpto à Cerebro initio deinceps dicemus. Sunt uero quinque uniuersa genera, quæ ipsius naturam ostendunt. Primum quidem totius capitis dispositio, secundum uero sensibilium operationum uirtus, & uitium, & tertium actiuarū quartum earū, quæ tenent principatū

&

& quintum naturalium: aliud uerò genus præter hæc omnia, ea quæ extrinsecus, aduenit alteratio.

AGgreditur in hoc capite Gale. declarationem signorum partium, quæ superius diuisæ fuere, atque inter principales primum cerebri, mox cordis, tertium hepatis, ac postremo ipsorum testium: Neque a cerebri signis initium sumit, quoniam manifestiora sunt, vt asserit Trusia. neq; etiam quoniam cerebrum magis sit principale, quàm cor, hac enim ratione a testibus incæperat, quos corde nobiliores esse affirmauit, sed de eis agit ordine prædicto, iuxta quem ordinem in corpore collocantur, atque hæc melior est ratio, si qua omnino assignanda est. Sed antequã cerebri signa declaret, in primis proponit, ex quot generibus signa cerebri temperaturarum sumũtur, quę sanè quinque esse genere ait, siue propria siue innata ex intrinsecis deprõpta, & sextum extrinsecus alterãtibus. Primum quidem genus est totius capitis dispositio, quæ ex magnitudine, & figura capitis constat, atque capillis: secundum autem est virtus, & vitium sẽsilium operationum, quæ in instrumẽtis a cerebro originem trahentibus efficiuntur, vt est visio, auditus, odoratus, & huiusmodi, tertium verò est virtus, & vitium actiuarum operationum quæ motus voluntarij sunt, siquidem hi a musculis virtutem a cerebro recipientibus proficiscuntur: & quartum est virtus, & vitium operationum, quę principatum obtinent, vtpote imaginatio, cogitatio, & memoria: hæc namq; inferius a Galeno principatum obtinere dicuntur, quoniam à principio progrediuntur: ac postremò quintum genus est virtus, & vitium naturalium operationum, siquidem dicebat ipse nõ solum naturalia instrumenta, sed & animalia virtutem habent, qua seipsa regunt, indigent autem venis, & arteriis, vt conseruentur: Ad hæc addit Gal. sextum quoq; genus, alteratio, s. extrinsecus aduenies, vt si cerebrum a calidis extrinsecus occurrentibus facile calefiet, dicemus ipsum esse calidum, si autem infrigidabitur facile a frigidis extrinsecus occursantibus, pariter tale cerebrum frigidæ esse temperiei dicemus, quod itidem de cęteris dicatur. Est autem animaduertendum, quod ex Galeni sententia functionum duæ sunt primæ differentiæ, aliæ namque spectant ad animam, & ob id animales vocantur: aliæ ad naturã, & ob id naturales dicuntur: rursus animaliũ actionum genus trifariam distinguitur in sensibiles, motrices, & principes facultates, sentiẽdi quidem animæ functio 5. modis explicat. Est. n. videndi, odorãdi, gustandi, audiendi, tãgendiq; functio at mouẽdi functio vt vnum, idque certum sibi instrumentũ vendicat, ita & motionis modum ipsum habet vnũ porrò reliqua animæ functio, quæ a principe potentia prodit per imaginationem, cogitationem, & memoriam diuiditur. Cum autem vnumquodq; instrumentum siue naturale, siue animale naturales functiones habeat, obtinebit eas cerebrum, & præter eas habebit quoque animales, & sensiles, & motrices, & principales, ex quibus quatuor signorum genera sumuntur, quæ cum primo sumpto ex capitis dispositione, quinq; numero efficiuntur, quibus si addatur id, quod sumitur ab alteratione extrinsecus adueniente, sex erunt, atque hunc in modum horũ generum expleta ratio habetur. Aduertendum adhuc est, quòd tametsi cerebrum non sentiret, neque moueretur, sufficit tamen, quòd sit principiũ sensus & motus, vt ex operationibus sensitiuis, atque motiuis indicia elici possint. Sed dicet forte quis, uideri hoc in loco Galenum mancum. nam uidetur Auic. plura quàm hic Galenum signa enumerasse. Dico, quod Gale. in hoc secundo, in primis signa ponit in salubris simpliciter, eiusq; partium, de hinc signa insalubris nunc, atque eiusdem partium, & in cap. 75. vnam ponit diuisionem, quòd quædam partes corporis sensum effugiunt, quædã sensibus

sub-

1. d sem.

cap. 12.

1. de loc. aff. vlti.

3 de acci. & mor. 3

1. 3. trac. 1. c. 40.

subiiciuntur, & horum signa sumuntur ex substantialiter inhærentibus, seu eorum permutationem, vtpote magnitudinis, figuræ, numeri, situs, cali. frig. dur. & mol. & huiusmodi. Quæ autē visum effugiunt, cognoscuntur ex operationum læsionibus, aut ex his, quæ excernuntur aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam vel omnibus: deinde cap. 76. signa ponit cerebri patientis, sumpta ex dictis tumore excepto, tumor namque cerebri percipi non potest: Aut. autem quoniam confundit signa cerebri patientis, & non patientis, quæ quidem Gal. modo superius enarrato distinxit atque separauit, plura signa ponere videtur, quàm hoc loco Gal. obrationē supra enucleatam. Proinde patet ex dictis, quòd signa sumpta à substantialiter inhærentibus ex ipso cerebro sumi non possunt, cum id neque tangere, neque videre possimus, sed ex operationibus, & casibus duntaxat desumuntur. Quare male dicunt hi & cum eis Curtius, quod signa ex dispositione capitis ad substantialiter inhærentia reducuntur, licet enim magnitudo, & figura capitis sit de substantialiter inhærētibus capiti, non tamen sunt de substantialiter cerebro inhærentibus, sed cerebri ipsius magnitudo atque figura ei est de substantialiter inhærentibus: Vnde cap. 75. hoc in libro inquit Gale. non quæ sensum effugiunt, cognosci ex substantialiter inhęrentibus, sed quæ uideri, & tangi possunt. Sunt igitur hæc signorum genera ad membra diuisionis principio huiusce secundi libri reducē da hunc in modum. Quæ sumuntur ex capitis dispositione, ad ea reducuntur, quæ ex casibus excernuntur, bonæ namque capitis dispositio ad bonam cerebri temperiem, & commoderationem consequitur, alia verò quatuor signa ad ipsas operationes, & sextum signum aut non reducitur, quoniam ab extrinsecis ortum habet, illa autem diuisio intrinsecorum est, aut ad casus reducitur, indicat enim passibilitatē, seu impassibilitatem, quæ ex cerebri debita temperie, & commensuratione consequitur. Subdit Gal.

Et quidem totius capitis dispositio ex magnitudine, & figura sumitur, atque capillis.

Sumpto à primo genere exordio declarat primum ex quibus totius capitis dispositio sumatur, nempè ex tribus capitis magnitudine, figura, atque capillis: hoc enim pactò contextus legi debet, non vt in antiquo codice (& capillorum) quoniā si ita legeretur, posset quis credere quòd totius capitis dispositio accipiatur ex magnitudine, & figura capitis, nec non ex magnitudine, & figura capillorum, quod tamen ita intelligendum non est, neque enim ex magnitudine tantum, figura, atque colore capillorum sumuntur indicia, sed & ex velocitate ortus, & occasus ipsorum: quare litera nouæ translationis melior est, & græco codici conformis. Dices, cur non dicit Gale. quod totius capitis dispositio sumitur ex numero, situ, via, & receptaculo: Respondendum est, quod non meminit de numero, & situ, quoniam raro contingit caput in numero, & situ peccare, via autem & conceptacula sensui nòn subiacent, & ob id ex eis signa non desumuntur, sed potius ex magnitudine, & paruitate capitis per quamdam coniecturam ea cognoscimus interna, num bene vel male dispositā sint.

De paruitate, & magnitudine capitis, Cap. 11.

Paruum igitur caput vitiosæ constitutionis cerebri proprium est inditium.

INcipiens hac in parte Gal. ostendere quomodo signa ex magnitudine, paruitatevè capitis sumenda sint, in primis agit de paruo capite dicens, quod paruum caput est signum pro-

proprium vitiosæ constitutionis, vel præparationes cerebri, & ita intelligi potest, quod sit signum non solum parvæ compositionis, sed & temperaturæ cerebri: antiqua autem lectio dicit cõpositionis. Quidam exponunt, quod caput paruum comparatione mediocris, non cæterarum partium corporis eiusdem sit malum, quoniam in capite paruo cerebrum paruum erit, quare & ventriculi parui erunt, & angusti, quò fiet, vt ex leui causa cadet in epilepsiã, & caloris suffocationem: item orta a cerebro parua erunt, vtpote nucha, & nerui, spondiles, costæ, collum, & huiusmodi; proinde ex his etiam consequitur, quòd operationes virtutum fient imbecillæ, quoniam in angustis illis ventriculis spiritus conculcarentur: quare & imaginatio, & cogitatio, & memoriæ non bonæ efficerentur: item cum ad paruitatem cerebri sequatur sensilium neruorũ paruitas, omnes sensus debiles fient, adhæc ad nuchæ paruitatem sequitur neruos motiuos exiles esse, atque tenues: quare & operationes motiuæ debiles erunt. Verum hic male sentiunt, declarauimus namque ex Gal. quod temperatum potest esse, & magnum, & paruum, & mediocre, qđ si esset paruum & temperatum, haberet vtique caput paruum, idque signũ esset malæ cerebri constitutionis, quod tamen in corpore temperato minime esse potest. Est igitur exponendum, q caput paruum respectu aliarum partium est inditium malæ cerebri constitutionis ob rationes in prima expositione designatas, cum enim caput est paruum & alia membra magna, tunc multa spirituum, & sanguinis quantitas in cerebri ventriculis, venis, & arteriis recipi debet, quibus paruis existentibus conculcantur, quod si caput sit paruum, & alia membra parua erit, & parua spirituum, & sanguinis quantitas, qua de re non conculcabuntur, & calor satis decenter poterit euentari: Est autem aduertendum, quòd caput paruum respectu aliarum partium potest esse signum quoque malæ temperiei, indicat enim qđ materia, ex qua genitum fuit, ficca erat, & ob id extendi non potuit. Sunt, & alij, qui exponunt, quod licet caput paruum sit signum proprium malæ cerebri constitutionis, non tamen est proprium, qđ est semper. vnde caput paruum cum bona figura, & huiusmodi malum signum non erit. Sed hæc expositio falsa est, nam statim Galen. subdit, Magnum verò non necessario indicat bonam cerebri constitutionem, ergo ostẽdit his verbis voluisse, quod paruum necessario indicat malam cerebri constitutionem: ob id Auic. recitans hanc Galeni sententiam dicit, quod secundũ Galenum non absoluitur omnino a significatione malitiæ formæ cerebri, vbi vnum etiam aliud dicit Auicenn. Quòd si paruum caput est cum bona figura minus malum est, indicat enim virtutis formatiuæ fortitudinem, qđ si cum paruitate erit etiam mala figura maius malum erit, siquidem virtutem quoque formatiuam debilem esse præsefert, diximus enim supra ex Gal. quod in generatione hominis duæ virtutes concurrunt alteratiua vna, altera formatiua, qua formatio efficitur, quã esse artificiosam, & magis artem summam existimauit Galen. de qua inquit Arist. dubitasse, numquid sit diuina, & diuersa a cali. frig. hum & sicc. subdit Galen.

1. tertij tract. 1. c. 10.

libellò de opt. corp. hab. ppr finem.

Magnum verò non necessariò indicat bonam cerebri compositurã, sed si ob insitæ virtutis robur, quæ multam, atque optimã materiam efformauerit, eueniat optimum est signum: at si ob materiæ tantum multitudinẽ, haud quaquam bonum. Distinguenda verò sunt hæc & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum à figura quidem ipsa si concinna, semper enim hoc bonum est signum. Ex his autem, quæ ab eo ortum habent, si valida est cerui x, etsi alijs ossibus optime constet, atq; omnis præterea nerosa

uosa substantia boni habitus sit, ac robur habeat intentum.

Ne quis credat, quod vt paruum caput est proprium inditium prauæ ita magnum sit propriam bonæ cerebri constitutionis, ob id subdit Gal. quod magnum non necessariò bonam indicat cerebri constitutionem: Quare cũ magno capite bona, & mala cerebri cõstitutio esse potest. Docet igitur quomodo cognoscatur, quãdo est cum bona, & quando cum mala constitutione & inquit, quòd magnitudo capitis, aut est ob virtutis afformantis multam, & optimam materiam robur, quod quidem optimum est signum, aut est solũ ob materię multitudinem, tuncque nũ est bonum signum: Quod verò sit ex hoc, vel illo, ex duobus cognosci potest, primo quidem ex capitis figura, secundo verò ex ortis ab eo, concinna nãque & bona capitis figura, semper signum bonum est, quoniam virtutis formatiuæ robur significat: quare caput magnum cum bona figura signum est, quòd virtus valida multam, & optimam materiã afformauit, de qua quidem virtute formatiua superius dictũ est, nempè quod alia est ab alterante, quæ primis agit qualitatibus cal. frig. humiditate, atq; siccitate, ex ortis autem ab eo cognoscitur, si ualida quidẽ ceruix est, quæ posterior colli pars est incipiens ab occipitio, & ad spinam vsque dorsitendens: item consideranda sunt ossa, num optime dispositа sint, ad hæc si substantia neruosa boni sit habitus, hoc est non exilis, ac tenuis, & nunquid robur habeat intentum, vel conueniens, hæc enim virtutis prædictæ robur præseferunt, oppositа verò dictis oppositum. Aduertendum autẽ est, quod antiqua translatio dicit, (Et si neruosum eius omne, & plenum, & viuidum) & ob id quidã exponunt plenum carne, & bene coloratum, quam quidem Trus. quoq; insequitur expositionem: Verũ prior expositio rectior est, quoniam neque caro, neque color oriũtur a cerebro, Gal. autem de signis ex ortis a cerebro verba facit. Dices ergò eadem ratione de ossibus meminisse non debebat, quoniam a cerebro non oriuntur, vti manifestum est. Dicas velim, quod meminit de ossibus, propterea, quòd spinalẽ medullam ortam a cerebro continent, atque ob eam genita sunt: quare si ossa erunt bene dispositа, nucha quoque bene dispositа erit: non est autem hoc pactò de carne dicendum, potest enim collum carnosum esse, & bene coloratum, hi tamen capite male dispositi erunt: Ostendens autem Gal. quæ sit bona capitis figura, atque propria subdit in contextu, dicens.

Propria autem capitis figura est, veluti si excogitares sphæram exquisite rotundam ex cæra constructam paulatim vtrinque depressam: in hac enim necesse est vt posteriores, priores vè partes plus gibbæ fiant, quàm sphæræ conueniat. Quæ verò vtrinque consistunt, magis rectæ.

Hoc est in parte dextra, & sinistra rotunditatem amittunt, magis rectæ fiunt, quàm sphæræ conueniat. Aduertendum est, quod in figura capitis propria tres sunt suturæ ad H similitudinem, vna quidem recta carneum in dextrum, & sinistrum diuidens, reliquæ verò duæ sunt transuersæ prædictam rectam suscipientes, & harum duarum quę est in anteriori parte dicitur coronalis, quæ vero in posteriori nominat lambdoidis ad literæ Græcæ Λ, similitudinem, vt testatur Gale. declarans ẽt ꝙ præter figurã dictã, sunt & aliæ tres capitis figuræ, quarũ vna est, in qua sola posterior, altera in qua sola anterior & tertia, in qua vtraque seminentia deficit, & hæc postrema perfecte sphærica est, & omnino ei oppositа, quæ se habet secundum naturam: omnes autem has Gale. acutas appellat: addebat etiam, quod sphærica, quoniã vtrisq; caret eminentiis, uacat quoque vtrisque suturis & coronali & lambdoidi: Quo qdẽ loco maxima naturæ iustitia 9. de vsu par. pen.

est animaduertenda, quæ in sphærico tres non fecit suturas, vt in oblongo naturalem figuram obtinente, in oblõgo namque congruum non erat, quòd natura æqualia inæqualibus præberet, quia igitur maior erat longitudo, quã latitudo capitis, vnam tantum suturam constituit secundum longitudinem extensam, quæ capitis latitudinem intersecaret, duas verò transuersas, quæ longitudinem diuideret, in exacte autem sphęrico, quia longitudo æqualis erat latitudini, natura duas suturas collocauit, vnam quidem trãsuersam ab vna, ad alteram aurem traductam, alteram verò extensam secundum rectitudinem per mediam sumitatem versus frontis medium ad similitudinem literæ græcæ χ, sese intersecantes. at in ea, in qua deficit vna, deficit quoq; altera futura, vtpote cui deficit anterior eminentia, deficit etiam anterior futura, & cui posterior, ipsa posterior futura, ita φ habent futuras figuram literæ T, efformantes, sed in vno quidem hæc litera recta videbitur in altero autem inuersa huncin modũ ⊥, at quoniam posset quis imaginari quartam capitis acuminati figuram, quæ prominentior esset secundum ambas aures, quàm secundum frontem, & occipitium, ita quod maior esset latitudo longitũdine (inquit Gal.) fieri non potest, vt quod est secundum naturam, tam magnam patiatur euersionẽ, nam hæc figura monstrum esset, neq; qui talem haberet capitis figuram, viuere posset, nam cum in parte anteriori explanationes ad oculos, & nares locari deberent, in posteriori verò cerebellum ipsum, ex quo nascitur nucha, factum fuit a natura caput simile sphęræ oblongæ, a qua sanè figura poterat caput deficere pereunte altera, vel ambabus quoque prominentijs, sed ad tãtam pernitiem procedere non poterat vt simul aliquid etiam cerebri deperderetur: & ob id latitudo longitudinẽ superare non potuit. Quamobrem Hippoc. semper meminit de quatuor capitis figuris, quarum vna naturalis est, tres verò acuminati, nunquam verò de hac quarta acuminati capitis: oftendit quin et am Gal. cur natura suturas in capite construxit, siquidem ex principalibus ipsius intentionibus hæc est vna, quod superfluitates præcipue in membro principali repurgarentur, & ob id plures vias fabrefecit, per quas cerebri purgarẽtur superfluitates, quę cum duplices sint, crassiores, atque uaporosæ per palati quidem nariumque vias crassiores expurgantur, quorum natura est descendere, quæ verò sui natura ascendunt, ac vaporosæ sunt, per huiusmodi suturas euacuari voluit: item ob aliam quoque causam, vt craneum in plura ossa diuideretur, ne vnius partis nocumentum alteri communi caretur: adhæc vt venæ prius ascendentes ad summum capitis, postea descendentes per has commissuras ad cerebrum penetrarent: item vt per hasce suturas dura mater craneo alligaretur, ne cerebrum comprimeretur: postremo vt pericraneum generaretur Hæ sunt causæ, ob quas in capite natura posuit suturas Narrat autem Arist. visum fuisse caput viri absque vlla sutura, & Albertus vidisse maniachum fuisse curatum facta cranei perforatione: Quare non est mirum si habentes suturas angustiores, vt mulieres, sunt etiam dementiores: Narrabat etiam Curtius vidisse craneum vnius anatomizati, cuius suturæ adeo amplæ erant, quòd stillus ingredi potuisset: craneum etiam' (dicit Gale.) in parte suprema fuit crassum, & cauernosum, crassum quidem, ne cerebrum ab esse, & aliis id genus facile læderetur, cauernosum verò tum vt vapores subtiliores exhalare possent, tum etiam ne nimis graue esset, atq; molestum, quod quidem accideret, nisi cauernosũ fuisset. Cæterum præter dictas suturas sunt & duæ aliæ à lateribus, quas mẽdosas appellant, & ferè communiter dicitur, quod mendosæ nominantur, quoniam non penetrant, vt aliæ, sed Galen. eas suturas omnino penetrare sentit. Aduersus eas, quæ a Galen. in contextu dicta sunt, oritur difficultas inter ipsum & Arist. nam quærens phylosophus propter quid homo est prudentissimus omnium animalium, respon-

1. & 3. de nat. ani. cap. 7.
1. de ani. tract. 2. c. 1.
9 de vsu part.

ſpõdet, quia eſt parui capitis ſecundũ corporis proportionem, ergo corpus paruum non eſt ſignum proprium prauæ cerebri conſtitutionis. Reſpondet Conciliator, & alij, quod Ariſt. intelligit hominem eſſe prudentiſſimum, quoniam caput paruum habet, quantum ad extrinſeca, hoc eſt quantum ad carnem, ſiquidem caput eius non eſt cauernoſum, neque os craſſum habet, vt alia animantia, in quibus cum magna ſit moles dictorum, inferne ſuperiores partes trahuntur, atque ob id prona, incedunt, hic autem intelligit quantum ad capacitatem internam, quod caput paruum, hoc eſt, in quo ca capacitas intrinſeca eſt parua, ſignum eſt prauæ cerebri conſtiiutionis. Veruntamen reſponſio non eſt ad mentem Ariſtotel. qui ait, quod homo eſt prudentiſſimus, cæterorum animantium, quoniam caput paruum habet comparatione aliarum corporis partium, & clarum eſt, quod reſpectu aliarum partium caput ſemper minus carnoſum eſt: videtur igitur quòd reſpoſio Ariſtotel. placito non conſonet: neque eſt ad mentem Galeni, quoniam hoc in loco ait, quòd caput paruum, eſt ſignum proprium prauæ cerebri conſtitutionis, ſignum autem notum eſſe debet, ſed nemo certo ſciet, quod capacitas intrinſeca ſit magna capitis parui, quantum ad exteriora ſpectat, diximus namque ſuperius ex Galeni intentione inferius nos ſumere non poſſe ſigna a ſubſtantialiter inhærentibus, cum aliqua pars laborat, quæ oculis eſt occulta, quoniam eam partem neque tangere neque videre poſſumus, quare ex capacitate interna capitis aliquod ſignum non ſumemus: item ſi Galen. per caput paruum intelligeret quoad capacitatem, caput quoque magnum quo ad capacitatem intelligeret, ſed quòd magnum non intellexerit, quo ad capacitatem eo oſtenditur, propterea qd̃ dicit, an bonum ſit, malumue, diſtinguendum eſt ex figura & ortis a cerebro, quæ figura exterior eſt, quod ſi intelligeret de magnitudine capacitatis capitis, & exteriori figura diſtinctio facienda non erat. Reſpondendum igitur eſt, nec quidem iuditio, Ariſtot. idem voluiſſe, quod idem alibi ſenſit, reddens enim cauſas, cur ſolus homo omnium animalium rectus eſt, inquit, quod omnia animalia homine excepto formã, gerunt Pomilionis, eſt enim Pomilio, cuius pars ſuperior magna eſt, inferior, quæ ſuſtinet pondus, motumq; exercet, parua, minimeque reſpondẽs ſuperiori, ſuperiorem autem (dicit Ariſtot.) intelligi eam volo, quæ a capite ad excrementi hoſtium pertendit, qua pectus etiam continetur: Hominibus igitur hæc pars modice ad inferiorem condita eſt, multoque minor adultis iam perfectisq; euadit, infantibus enim è diuerſo eſt ſuperior quidem magna, inferior verò minor, quã obrem ſerpunt infantes, nec ambulare poſſunt, & iam principio ne ſerpere, quidem poſſunt, ſed immobiles iacent omnes enim infantes pomiliones ſunt at ſucceſſu alterius ætatis hominibus pars inferior augetur, quadrupedibus verò contra inferior primum maxima eſt, tum proceſſu temporis ſuperior excreſcit: Quibus ſanè patet velle Ariſtot. hominem fuiſſe erectæ ſtaturæ, quoniam comparatione aliorum animalium partem habet ſuperiorem leuiorem, & inferiore minorem. Videtur igitur idem voluiſſe, quòd ſcilicet homo eſt prudentiſſimus omnium animalium, quoniam caput paruum habet proportione partis infrrioris: ita quod idem de capite dicendum eſt, qd̃ de partibus ſuperioribus, reſpectu inferiorum dictum eſt. His itaque ita conſtitutis videtur hic dubium, quod quẽadmodum dixit de capite paruo, eodẽ prope modo, & de corde idem iuditiũ ſit, attamen Ariſtot. ait, quòd habentia cor paruum audẽtiora ſunt, vt quę magnum habent, timidiora: ergò cor paruum bonum eſſe videtur, magnum verò malum, quod idem de capite dicendum foret: atque eo magis quòd idem quoque Auicen. aſſentire videtur. Omiſſis, quæ ab aliis perperam dicuntur: dico ego, quòd cauſa, cur habentes cor magnum ſunt timidi, audentiores verò, qui paruum cor habent

30. par. pble. 3.

4. de per. ani. c. 4.

3. de par. anim. 4.

11. tertij cap. 1.

bent, capitur tum ex Arist. tum ex Auicen. intelligunt namque animalia, quæ cor magnum habent, esse timida, habita caloris ratione pariter, & quæ cor de paruo præstant, eandem ob causam nempè ob calorem ipsum, sunt audentiora, inquit enim Aristot. his verbis, Pauida etiam sunt, quibus cor grandius, audentiora, quibus minus, aut mediocre, affectus enim qui accidit ex metu iam in his præest, quoniã calorem proportione cordis non habeant, sed parum caloris in magno conceptabulo exolescat, itaque sanguis frigidior: & paulo infra, nam vt in paruo & magno domicilio tantundem ignis non æquæ calefacit, sic in his calor nõ pariter agit: Dicit etiam Auice. & si aliqua animalia sunt magni cordis, & cum hoc pauida, vt lepores, & cerui, tunc causa in eo est, quoniam calor eorum est paruus, & in re plurima spargitur, quare non calefacit integre, & illa quæ sunt parui cordis, & cum hoc audacia ideo sunt, quoniam caliditas in ipso plurima est, & coarctatur, & fit vehemens: Hæc Auic. Adde quod cũ in vnaquaque animalis specie partes gignantur & paruæ & magnæ, vt earũ expostulant operationes, ideo factum est, quòd vt plurimum in diuersis speciebus habentia cor magnum timidiora sint, quæ verò cor paruum habent, audentiora, sed in eadem specie, quæ cor magnum obtinent, sunt audentiora, propterea quod signum est calorem & multum & validum fuisse, qui materiam extẽdere potuit, ex qua cor genitum fuit: & ob id Auicen. post dicta verba statim subiecit, verum illa, quæ sunt plurimum audacia, dicunt quæcunque magni sunt cordis: Quocirca in eadem specie vbi cor erit maius, plus quoque calidi erit, & tale animal audentius vt plurimum. Responsio igitur ad dubium satis clara atque manifesta est: adde, quòd aliud est dicere corde paruo existente, animal audax est, & aliud est dicere caput paruum est proprium signum prauæ cerebri constitutionis, cor enim paruum licet causa sit, quod animal sit audax, nõ tamen consequitur, quòd sit signum bonæ cordis constitutionis, nam audatia ipsa potest, & de facto est cum cordis immoderata temperie; Docet autẽ Gal. quomodo sumenda sunt signa ex capitis magnitudine, & paruitate, & primo eminentiæ posterioris subdens.

Quod si ea, quæ secundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet neruos atque ceruicem, vnà cum ossibus alijs: Nam si secundum naturam constiterint materiæ defectu, non virtutis imbecillitate contingit: Illis verò nec rectè se habentibus principium est debile, sed magna ex parte defectus. qui occipiti eueniunt, consequitur eorum, quæ ante diximus imbecillitas, rarissimeq; aliter euenire consueuit.

Dixit autem in contextu (aliqua tenus) quoniam non opus est, vt ita minuatur, quod sutura lambdoidis auferatur: Non statim autem dicendũ est, quod hoc bonum, malumvè signũ est, sed contemplari oportet neruos ab ea parte ortos, & ceruicem, & alia ossa simul, quoniam si hæc fuerint valida, & secũdum naturam signum est, q̃ defectus non est ex virtutis imbecillitate sed materiæ defectu, qui tamen alio supleri potuit: Quod si prædicta. s. nerui, ceruix, & ossa non recte se habuerint, principium nempè cerebrũ, a quo oriuntur, debile esse significãt, aut virtutem ipsam a qua, vt a principio, & cerebrum, & prædicta oĩa genita sunt: subdit, quòd ut plurimum, cum deficit posterior eminentia, imbecillitas dictorum .s. neruorum, ceruicis, & ossium eos defectus consequitur, & rarò fit, quòd eminentia minuatur, & antedicta sint valida: patet igitur hoc signum non esse: Docet demum quomodo signa sumenda sunt ex eminentiæ magnitudine, & inquit.

Caput

Caput autem, quòd secundum occiput in acutiem tendit, animadvertere oportet, iisdem adhibitis distinguendi rationibus, quibus antea in capite grandiori facto vtebamur; vt plurimum verò, & hic optimum est signum, figura concinna eius partis, quæ cerebro adhæret quam nonnulli medici posterius cerebrum apellare consueuerunt, quemadmodum & posterius existit ea futura, quæ græcæ literę Λ formam habet præfinitam; ex vero huiusmodi pars spinalis medullæ principiũ, & eius ratione neruorũ omnium in toto animali, qui actionibus observiunt: ipsa autem pars posterior per seipsam paucos admodum sensitiuos obtinet neruos, plurimos verò actiuos, sicuti & anterior sensitiuos quidem plurimos, paucos admodum actiuos.

Dixit autem (vt plurimum) quoniã non semper bonum signum est prominens occipitiũ cum bona ciusdem figura, siquidem cum bona partis posterioris figura mala totius capitis figura esse potest, vt si tota eminẽtia anterior deficeret, vel si aliquo alio modo totũ caput a propria figura deficeret, quo quidem casu bonum signũ nõ esset, signum n. esset imbecillitas virtutis, quæ recte omnes capitis partes efformare nõ Potuerit: Et ex hoc respondetur ad dubiũ fieri consuetu. Cur figura bona in toto corpore magno semper bonũ signum est, non ita aũt in capitis parte: codẽ quoq; modo intelligendũ est, q̃ simul sit occipitium prominens cũ mala figura, vt plurimũ malũ signũ est. Dixitquoque Gal figura cõcinna partis cerebro adhærentis signũ bonũ est; quam quidem partẽ nonnulli medici cerebrum posterius appellant, in qua sanè parte illa quoque futura locatur, quæ literæ græcæ Λ formam habet, & vt ea cranei pars talem habet figurã, eodem quoque modo cerebrum posterius: Et quia dixerat, quòd magna existente parte posteriori eisdem rationibus distinguendum, quibus dictinctio in toto capite existente magno facta est, quæ non solum ex figura, sed & ex ortis efficiebatur: ideo subdebat, quòd pars posterior cerebri est origo paucorum neruorũ sensitiuorũ, & plurimorum actiuorũ, vt contra pars anterior plurimos quidem generat sensitiuos, paucos verò actiuos: & per actiuos mouentes intelligit: huius quidem dicti ratio est, quoniam inquit Gale. molliores nerui sensui sunt conuenientiores: & quia pars cerebri anterior mollior est, posterior autẽ durior, hinc est, quòd sensitiui à parte anteriori motiui à posteriori originem traxerunt. Dicit autem in contextu anteriorẽ plurimos sensitiuos, paucos motiuos continere, quoniã & a parte anteriori quidam motiui, oriuntur, vt declarat Gal. inquiens, quòd natura fecit cerebrum non similis substantiæ ex omnibus partibus, sed anteriorem quidem molliorem habuit, posteriorem verò duriorem, etenim ex neruis ortis à cerebro, quidam molliores esse debebãt, nempè sensitiui, quandoquidem magis alterabiles esse debebãt, cũ sentire sit quoddã pati, quod autem mollius est, facilius alteratur, quàm durius: nonnulli verò duriores vt motiui, quod enim durum est, validius moueri posse videtur. Et ob id sensitiui ex anteriori parte vt plurimum orti sunt, ex posteriori verò motiui: at dicit Gal. quoniam ex anteriori cerebro duorum neruorum necessarium fuit aliquos explantari, vt eosqui oculos mouere debent, ob id natura fecit, quòd tales nerui otirentur ex parte cerebri membranã contãgente, cum ea pars durior sit, quam media, à qua nerui molliores, vt optici originẽ ducunt, sed ex parenchephalide (dicit Gal. nullus mollis neruus explantatus est, & propterea nerui illi ad motũ idonei fuere, nec non & ad sensum tactus, qui omnibus sensibus crassior est,

16. de vsu partiũ c. 3.

8. de vsu part. 6.

ad certiorem autem dignotionem quã dam, quales aliis sensoriis insunt, impotens sunt, atque inepti: Vnde cum septem paria sint neruorum a cerebro orientium, docet Galen. ex qua parte vnumquodque par oriatur: primo si quidem sunt nerui optici, qui oriũtur a ventriculis cerebri anterioribus, qui ex Gal. cerebro omnino spissiores existunt, sed non omnino ficciores, vt & alij nerui: secundo motiui nimirum oculos mouentes, qui a parte quoque anteriori oriuntur non longe ab opticorum explanatione, sed a parte membranę proxima, debebat. n. duriores esse vtpote idoneos ad motũ: tertio hi, q dant sensũ linguæ, & a parte versus basim origionem trahunt, vbi pars anterior cum posteriori cerebri parte copulatur, quarto qui procidũt ad palati tunicam ex parte paulò posteriori, quàm prædicti, & ita magis propè basim adnascentes, duriores. n. esse debebant, cũ & cerebrum semper durius sit, quanto magis retro procedimus: De his sunt, qui sensum auditus deferunt, & ex partibus obliquis ad latera capitis versus ossa petrosa adnascuntur: sexto nerui illi, qui a basi cerebri oriuntur, qui quidem licet nondum sint duri, omnibus tamen prædictis tanto duriores sunt, quanto nuchæ propinquiores: Ex his nerui fiunt reuersiui, & istorum magna ad os ventriculi pars descendit, & in ventriculum ibidem distribuitur: septimo sunt, & nerui alij orientes, vbi desinit cerebrum, & incipit nucha, qui reliquis duriores, quinimo primi sũt inter exacte duros, ex quibus rami prodeunt, qui linguæ motum cient. Ex dictis itaque constat, quòd a cerebro anteriori plurimi nerui sensitiui oriuntur, pauci autem motiui; a posteriori verò contra plurimi motiui, pauci verò sensitiui: Subdit Gale. in contextu concludens.

9 de usu, par. 8. 9 10 11. & 12.

8. de vsu par. 6.

Quare vbi bene affecta fuerit vtraque pars, robustas habebunt eas, quę ab ipsis derivationes.

Hoc est, ea, quę ab ipsis oriuntur, de quibus satis dictum est. Dices quomodo dicit, quòd ab anteriori plures sensitiui oriuntur, pauci verò motiui: a posteriori verò è conuerso, cũ omnes nerui vtranque habeant virtutem, sensus scilicet & motus, vt Gal. testatur. Respondendum est, quod duriores ad motum sunt aptiores, molliores verò ad sensũ: Quare intelligendum est, quod plures motiui, hoc est ad motum aptiores a posteriori & plures sensitiui, hoc est ad sensum aptiores ab anteriori originem ducunt. Quare Gale. ait, quòd natura iustissimos ad partes, quæ sensum exquisitum habere debebant, neruos molliores transmisit: quæ autem motu voluntario magis mouentur, duriores, quæ verò vtraq; facultate prædita sunt, vtrosque, vtpote ad oculos & sensoriũ gustus: ob id in his facile est causam reddere, cur sensus amitti potest, remanente motu, & è conuerso nõ ablato sensu aufertur motus, cum sensus, & motus per diuersos neruos efficiantur. Verum dubium est, in quibus per eosdem neruos sensus & motus efficitur, quomodo alterum non offenso reliquo offerri possit. Dicas velim, q cum minor virtus ad sensum, quã ad motum requiruntur, virtus tanto minui potest, quanto sufficiens erit ad sensum, at non ad motum. Qua ratione dicebat quoque Gal. linguæ facultas gustandi crebrius lędi tur, quàm tangẽdi, licet utraque eisdem neruis vtatur. Possumus etiam imaginari, quod seruato motu sensus auferatur, quoniã exẽpli gratia in brachio sunt nerui orti a nucha, qui ad musculos brachij vim sensus, & motus deferunt, sunt deinde rami ad cutim sensum deferentes, fieri modo potest, quòd nulla obstructione facta in neruo orto a nucha vim sensus, & motus deferente ad musculum brachij in ramis venientibus ad cutim obstructio efficiatur, & tunc brachium quidem mouebitur, partes tamen eius extrinsecæ, non sentiẽt, obstructi enim duntaxat rami sunt ad cutim accedentes: Quod si quis partes internas detegeret, reperiret vtique, quod sicut motus est in internis partibus nempè musculis

16. de vs. partium, cap. 20.

4. de lo. aff. 20.

sculis ipsis eodem propè modo in eis-dem musculis sensus reperitur; Docēs autem Gal. sumere signa ex partibus capitis anterioribus, subdit.

Eadem distinctiones quoque adhibē dæ sunt ad partes capitis anterio res ad frontem attinētes, quæ ēt ad posteriores, earūdemq; in par uitatem, & magnitudinem inspi cere oportet: atq; itidem figuram & sensus ibi collocatos, visum, gustum, atque odoratum.

Si igitur eminentia anterior minua tur consideranda sunt orta ab ea parte, quæ se habentia secundum naturā nō erunt signum malum, at si secus se habeāt, malū signū erunt: si verò sit maior figura est contemplanda, quæ si bona, vt plurimum signum bonum, si mala malum, pariter & de ortis. vnde subdit Gal. loquens de ipsis.

Hæc enim se inuicem indicant, atq; attestantur, & quæ à principijs oriuntur principij virtutem, & vitium, & principium ea, quæ ab ipso nascuntur.

Hoc est principia & orta, principiū. n. orta & orta principiū bene, vel male se habere indicant, nam si virtus orta bene dispositā efficere potuit, signum est quod & principia bene disposita efformare valuit, è conuerso vero si hæc nō potuit, neq; principia. Aduertendum est, q̄ Gal. enumerans sensus contemplandos non meminit de auditu, licet nonnulli velint in quodam exemplari veteri ipsum quoq; auditum a Gal. positum reperiri, attamen possumus etiā dicere a Galeno prætermissum fuisse, quoniam cum sit in medio, non manifestum est, num magis attineat ad partem anteriorem, quam ad posteriorem item nerui auditui quintum. s. par oriuntur a parte cerebri tendēte versus posteriorem partem, & a lateribus vbi ossa petrosa collocantur. Dices, organa gustus, & odoratus conspici nō possunt, ergo male ait Galen. in contextu quòd ipsi conspiciantur. Dico, quod licet organa eorum sensuum non conspiciantur, eorum tamen operatio ū perfectio, imperfectiove contemplari potest. Circa verò præsentem contextum oritur dubium, num orta principia, & principia orta bene, malevè disposita esse attestantur, videmus namque cæcos à natiuitate bonæ esse memoriæ, imaginationis, optimæque intellectus, contra verò nonnullos acuti visus ingenio minime valere. Respondent quidam, quòd fieri non potest naturam in principali deficere, at non in ortis ab eo, ob id dicunt hi, cum neruorum substantia non differat ab illa cerebri, nisi quòd nerui sunt compactiores, vt testatur Galen. inquiens, induruisse neruum, vt a quocunque non facile pateretur, quare assiduo cerebri ad miniculo indiguit, quòd si talis vtiq; mansisset, quale est cerebrum, nulla eius ope indiguisset, & alibi clarius, q̄ eadem est cerebri substantia, & neruorum, sed illa neruorum siccior: fieri non potest, naturam in principio deficere, magis autem esse solicitam in his, quæ ab eo originem ducunt. Verum responsio hæc nulla est, quippe oculi, & cerebrum non ex eadem materia conficiuntur, quare natura materiam bene dispositam quod oculorum, non autem cerebri generatione habere posset, virtus enim secundum materiæ merita adhibet temperamenta, in materia namq; bene disposita bonam inducit temperiem, in male autem dispositis, malam. Respondet Curtius, quod Galeni dictum verum est, vt in pluribus, quoniam licet quandoque ex diuersa materierum præparatione melius organa sensus temperari, quā principium nempè cerebrum ipsum possit, id tamen rarissimè contingit. Responderi etiam potest, quòd semper orta attestantur principia, & è contrario si consideremus non vnum solum, sed omnes iunctim sensus, vnde licet oculi conuenientem visionem habere possint, non ratione virtutis à cerebro de mandatæ, sed ratione situs, vel

7. de do. Hippo. & Plat.

8. de vsu par.

alia consimili ratione, non tamen in aliis sensibus inuenitur, vt in odoratu, cuius quidem organum ex materia ab illa cerebri distincta non efficitur: videtur enim velle Galen. quòd anteriores ventriculi cerebri organum sint odoratus, si igitur omnia orta bene se habent, fieri non potest, quòd principium non bene se habeat, esset enim, quid miri, quòd in omnibus ortis natura fuisset solicita, defecisset autem in ipso principio, non igitur vnum ortorum tantum, sed omnia sunt inspicienda: sed ad abundantem doctrinam possumus quoque cerebri operationes animaduertere, nam si orta sunt male dispositi, cerebrique operationes viderimus non rectè se habere, certi erimus, quòd cerebrum male dispositum sit, quodque mala ortorum dispositio a praua ipsius principii dispositione oriatur, atque adhuc magis fieri potest cerebrum bene dispositum esse, orta autem, seu sensus non omnes bene dispositos, vtpote visum ob malam temperiem, aut malam oculi compositionem, qui quidem, vti dictum est, ex eadem materia efficitur, ex qua cerebrum generatur: sed iam ad contextum accedamus. Cum igitur declarasset Galen. quomodo ex primo genere nempe ex capitis dispositione cerebri signa desumãtur, & quomodo ex operationibus sensibilibus, quæ ad secundum genus attinent, nec non ex motiuis, quæ tertium genus conficiunt, inter enim orta a cerebro sensitiuæ motiuæque numerantur operationes, ostendere intendens, quomodo, ex quarto genere desumantur, vtpote ex operationibus, quæ obtinent principatum in sequenti capite subdit.

3. de loc. affect. 11. 4 acci. & mor. 4 & 8. de vs. part. 6 & 10.

De operationibus obtinentibus principatum. Ca. 12.

Earum autem operationum quæ obtinent principatum, virtus, & vitium sunt ipsius principij seorsum tantummodo inditia.

DIxit autem seorsum, hoc est solius, quoniam sumpt. ex sensitiuis, & motiuis actionibus solius cerebri non sunt, sunt enim in primis signa organorum, quibus sensus, & motus efficiuntur, atque eis mediantibus cerebri inditia, a quo vim sentiendi, atque mouendi possident: item non sũt signa secundum seipsum cerebrum, neque enim ex propriis cerebri operationibus desumuntur, quæ autem sumuntur ex actionibus, de quibus loquitur hoc capite, sunt secundum seipsum cerebrum, siquidem ex propriis cerebri operationibus sumpta sunt, sed non ab alio membro, sed a solo membro efficiuntur, & ob id declarans, quid per operationes principatum obtinentes intelligat, subdit.

Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proueniunt.

Nempe a cerebro ipso, & non per virtutem aliunde transmissam, licet. n. (si debent fieri huiusmodi operationes) necesse sit, vt à sensibus exterioribus virtutes hæ species suscipiant, non tamen uirtutem, vt sensus exteriores, declaratis docens Gal. signa ex dictis operationibus sumpta, subinfert.

Inge-

Ingenium quidem igitur subtilem cerebri substantiam indicat, tarditas verò intellectus crassam, discendi verò facilitas, formarum facile susceptiuam, memoria autem stabilem, & firmam, vt & discendi difficultas formarum non facile susceptiuam, & obliuio fluidam mobilitas quoq; in opinionibus calidam, stabilitas autem frigidam.

Laurentiani translatio dicit, si quis igitur solers est, &c. quod idem est, ille enim solers est, qui totus ingenio, arteque præditus, atque prudēs est, cum quis igitur ita ingenio, & arte præditus est, vt facile, & citò res apprehendat, hoc indicat subtilem cerebri substantiam, vnde & Arist. scriptum reliquit, inquiens, est certe roboris efficatior sanguis qui crassior est, qui verò tenuior vim sentiendi, intelligendiq; obtinet pleniorem: Ex quo patet, quod cibi humores tenues gignentes nō modo ad tuendam sanitatem efficiunt, vt clare manifestum est, verum & ad ingenij probitatem. Hinc ortum est id prouerbium de Caseo, ꝙ crassum ingeniū efficiat, cum crassos generet humores, ꝙ verum quoq; est de cæteris aliis cibis crassos humores producentibus: ꝙ enim tenuis victus ad tuendam sanitatem vel maxime conferat, eo declaratur, sanitas namque conseruatur, si tali victu utamur, quod humores non putrescant: non putrescunt autem, si corpus sit transpirabile vt ex Galeno colligitur, seruatur autem corporis transpiratio, si cibis non obstruentibus vtamur, quales sunt, qui tenues gignunt humores. At qm̄ antiqua versio habet (facilius intellectus) ob id Trus. & alij dicunt, quod possumus intelligere animę rationalis operationem, quæ solertia dicitur, quæ ex Aristo. sententia in libris de demonstratione, est quædā bona medij coniectatio in paruissimo tēpore, exempli gratia, videns quis recedentem lunam a sole splendere, id esse statim percipit, qm̄ a sole illuminatur, atq; hoc homo solertia ad intellectum ipsum attinebit. Cū aūt animæ rōnalis operatio ex cogitatiuę operatione dependeat, existente ergo bona rationalis aīæ operatione, illa quoq; cogitatiua perfecta erit, & ob id solertia tenuem esse cerebri substantiā indicat, ut pote medij ventris, cum in medio illo ventre virtus cogitatiua vigeat. Dicit autem Haly quod per substantiam tenuem intelligit per viam, ac claram, nā cum peruia est, virtus, & spiritus facile penetrant, si quidē clara discretiua est formarum intuitus, ex quibus facilis præceptorum discretio consequitur. Cum vero subdit Gale. (Tarditas verò intellectus crassam) pariter dicunt, quòd super medij ventris dispositionē indicat. Est .n. hoc solertiæ oppositū, tardi enim ingenio visa re non nisi lōgo tempore medium, & causam inueniunt: qua de re, vt illud subtilem cerebri substātiam indicat, ita hoc crassam, opposita namque contraria indicant. Cum verò subdit, quòd facilitas discēdi significat cerebri substantiam facile formarum susceptiuam, vbi dicit Laurentiani translatio, si docilis est substātia cerebri mollior, & sic ferè eodē modo iacet antiqua litera, vel translatio. Trusianus, & alij dicunt, quod docet sumere signa ex operationibus sensus communis, & phantasiæ, quæ sunt virtutes in ventre anteriori cerebri locatæ, nam facilitas discendi prouenit, quoniam ab obiectis cerebrum facile imprimitur, & informatur, quæ sanè facilitas ob mollitiem substantiæ partis anterioris cerebri contingit, quæ prædictas virtutes continet, quorum operatio est apprehendere: quæ autē naturaliter disposita in corpore humano mollia sunt, necessario sunt, & humida, vt ex Galeno pluries habetur: facilitas igitur discendi humidam cerebri substantiam ventris anterioris indicat, sicut difficultas eius oppositum. Verum hæc expositio non videtur ad mentem Galeni, declarabimus, namque ex Galeni sententia, nullas alias animæ rationalis præter imaginatiuam, & cogitatiuam, & me-

2. de par. anim.

11. meth. med. c. 4.

1. post. ꝓ pe calcē.

2. de tem. per. 30.

memoratiuam virtutes dari, vbique dicat Galen. se nullam habere demonstrationem, quænam sit animæ substantia, quod enim dicit Trus. & alij, dictũ potius est ad Aristot. mentem, aut commentatoris Auerrois: item ad bonitatẽ ingenii nõ solùm opus est, vt facilè discurrat, & componat, atq; diuidat, sed & vt prius simplicia facilè apprehẽdat quemadmodum ad facilitatem discendi non videtur, quòd satis sit, quod qs facilè simplicia apprehendat, quæ est operatio imaginatiuè domicilium habentis in anteriori cerebri ventre, sed & oportet, vt discurrat componendo, & diuidendo quæ apprehẽsa sunt, quare discendi facilitas non solum videtur indicare mollem, & ex consequenti humidam esse illam cerebri partem, quæ continet imaginatiuam, sed & illã in qua viget cogitatiua, sicut ingenij bonitas, vel solertia indicat non solum substantiam ventris medij esse tenuẽ, sed & ventris anterioris. Dicendum igitur est, quod iuxta Galeni sententiam solertia attinet ad cogitatiuam, quæ non solum circa particularia, sed & circa vniuersalia discurrit, est enim cogitatio, & ratio (dicit Gal.) quam mentẽ & intellectum communiter homines appellare cõsueuerunt: necnon vniuersalium, quemadmodum in aliis quoq; animantibus, quod quidem in asino ostendit, is enim omnium stupidissimus cognoscit & vnum numero, & vnum specie, cum non amplius ab ipso homine, quem videre est assuetus, neque ab aliis aufugiat, curatori verò vel maximè blanditur. Dicebat autem Gal. animam rationalem esse in cerebro, vt in domicilio qualiscunque eius animæ substantia fuerit, spiritum verò animalem primum esse eiusdem instrumentum, item principium in capite collocatum id habere munus, per se quidẽ, vt imaginationem, memoriam, intellectionem, cogitationemque: ex quibus sanè verbis palam est, intellectionem in cerebro fieri, neque dari intellectionem alterius rationis, quæ extra cerebrum efficiatur, nam & cognitio nostra sensibus, & mente comparatur, quam cogitationem, & intellectum nominari voluit Galenus, necnon alibi sæpius dum approbat platonis sententiã, qui animam rationalem in cerebro domicilium habere existimauit, & clarius his verbis: sanè cum ea, quę per disectiones apparere solent, accurate consideremus, rationi consonum videbatur animam in cerebri corpore sedem obtinere, atque in ipso, & rationis vim, & sensibilium imaginum memoriam residere, ex quibus manifestum est, rationem in ipso cerebro, non autem extra ipsum propriè exercere munia: Solertia igitur attinet ad cogitatiuam, iuxta Galdni sententiam, & fortè etiam Auerrois, qui ponit cogitatiuam versari circa particularia, & componere, atque diuidere, item solertia secundũ Galenum substantiam cerebri, non solum quoad ventrem medium, sed & anteriorem tenuem esse significat, facilitas verò discendi non solum mollem cerebri substantiam ventris anterioris sed & medij tum his, quæ superius declarata sunt, tum etiam, quia Gal. non ponit imaginatiuam in ventre anteriori, cogitatiuam in medio, memoratiuã in postremo, quemadmodum communiter medici sibi videntur imponere, nam postquam animam in cerebro esse dixit, & vim rationis, & memoriam in eo residere, subdit, quòd primum virtutis sensus, & motus instrumentũ est spiritus, qui in ipsius ventriculis, maximèq; postremo continetur, quamuis non contemnendus sit medius ventriculus, perinde quasi non valentissimus sit, multis enim rationibus inducimur, vt hunc amplectamur, duos verò anteriores deseramus, ex quibus sanè verbis colligi videtur in anterioribus ventriculis nullam fieri animæ operationem, & ob id in eis vis aliqua collocanda non est. Auic. autem duas virtutes in anteriori ventre colloeauit, sensum communem omnes quorumcunque sensuum partialium species suscipientem, ac phantasiam eas species receptas post sensus absentiam custodiẽtem, recipiens namque debet esse diuersum à custodiente, deinde in medio ventre cogitatiuã statuit, quam & imaginatiuam dicit nominari à certifica-

1. de his, q̃in med. trinacõ. 3
9. de dog. Hippo. & Pla. à prĩcipio.
2 metho. med. 7
7. de dog. Hippo. & Plat.
9. de dog. Hippo. & Plat.

Huius rõ habetur à Gal. 7 de dec. Hip. & Pla. vulneratione ventriculorum 1. primi doc. 6. c. 5

to-

toribus, cuius est officiũ species à phantasia reseruatas cõponere compositione non verbali, vt montem cum auro, montem aureum conficiens, in quo ẽt ventre aliam posuit æstimatiuam, quæ compositione verbali componit, ac diuidit, speciesque non sensatas à sensatis extrahit, vtpotè ex specie lupi inimicitiæ speciem; at quoniam hæc composita, & elicita reseruari debent, ob id in postremo ventre quintam virtutem illa conseruantem, quæ memoratiua dicitur, reposuit, ac collocauit. Verum videtur Auicen. vnam virtutem super fluam statuere, siquidem eadem virtus potest sensata componere, & non sensata à sensatis elicere: ob id Auerro tot in cerebro virtutes non enumerat, sed inquit, quod in cerebri prora est virtus rei figuram retinens. postquam à sensu communi separata est, & cogitatiua plus manifestatur in media camera, atque hac virtute homo cogitat in rebus, quibus pertinet cogitatio, & electio, quousque apprehenderit, quod conuenientius est: quare hæc virtus, nisi in homine reperitur, & loco eius animali bruto cõcessa fuit æstimatiua: puppis verò capitis est locus virtutis reminiscibilis, atque conseruatiuæ, de sensu autem communi non ait, quòd in cerebro manifestetur, sed quod eius locus est in cerebro, quemadmodum aliorũ quoque sensuum, qua quidem de causa sensit Curtius, quòd Auerro. fuit opinio sensum communem in corde situm habere, neque in cerebro manifestari. Verum ex verbis prædictis probat Auer quod aliæ virtutes in corde radicem habere debent, quoniam eo in loco esse debent, quo est sensus communis, cùm operatio imaginatiuæ nõ sit nisi in signum, quod ex sensatis in sensu communi remansit, ergo eadem ratione sensus communis in cerebro manifestabitur, cùm eum esse oporteat, vbi est imaginatiua, atque etiã aliæ, quarum operationes in cerebro manifestãtur, item inquit Auerrois, quia apparet quod calor, cum quo sensus regũtur, est cordis, ergo virtus, quę sensum communem regit ibidem collocatur, & cerebrum huic virtuti deseruit; itẽ cum sensus communis species sensuũ omnium apprehendat, & de eis cũ præsentia obiecti iudicet, vt alibi idem repetit, est enim veluti pũctus, à quo plures linęæ productę sunt, vt & Aristot. consentit, nam sensus communis videt formam, mediante oculo, quod itidem de sensibus aliis particularibus dicendũ est, ergo sensus communis in cerebro esse debet, vbi sensus quoque partiales sunt, quibus mediantibus species ipsas sentit; ad hæc somnus fit ex retrocessu sensus communis ad intra corp' ob quod sensus particulares cessant ab opere, vt idem docebat: ergo in vigilia sensus communis in cerebro operatur. Rectius igitur ex rationibus superius enarratis dicendum a nobis videtur, iuxta Auerro. placita sensum communẽ in cerebro operari, quemadmodum & voluit Auicen. Auereo. autem id tacuit, quoniam cum sensus communis sit, vt punctus, ad quem omnes sensus, vt lineæ terminantur, cùmque iam appareat, quod sensus particulares in capite collocantur, & ad cerebrum referuntur, ex consequenti quoque manifestum est sensum communem, vt & alias virtutes operari, dixit autem de cęteris, de quibus non ita manifestũ erat. At Galenus de sensu communi meminisse videtur, sed ipsum non dicit esse virtutem à tribus, nempe imaginatiua cogitatiua, & rememoratiua distinctã, siquidem has tres solas in cerebro collocauit, inquiens: Porro reliqua animę functio, quæ à principe potentia prodit, per imaginationem, cogitationem, & memoriam diuiditur, & inferius ostendens actionum notas, quæ fiunt a principe facultate, de tribus prædictis dũtaxat meminit, nulla de sensu communi mentione facta, pariter & ubi docet cognoscere sedes ex noxis actionum principatum obtinentium affectas, similiter & vbi de seipso, & puero lanifici loquitur, sensum autem communẽ Galenus voluisse videtur esse animam, vel cerebrum, hæc enim verba profert, nam primum sensorium qualecunque id fuerit sensibus sigillatim omnibus commune est, ut & tradidit Plato, cum in aliis quibusdam libris, tum in Theæteto

2. col. 20. & 3. de ani. con. 6.

2. de ãĩa. 146. & libel. de sẽ. & sensil. Contex. 149

libell. de som. & uigil.

3. de acci. & mor. 3. & 7. de dogma Hip. & Plat.

3. de loc. affec. & 4 eiusd. c. 1

7. de dog. Hippo. & Plat.

zeto, eo præcipue loco, vbi in hunc modum scribit. So. Absurdum quippe est ò illi, vt multi in nobis, quasi in ligneis equis, sensus insideant, & nõ vna quædam sit species, & idea, siue anima, siue quomodocunque appelles, in quam omnes hi concurrant, qua vtique per hos, tanquam per instrumenta, omnia, quæ sensibus exposita sunt, sentiamus: Quam planè sententiam Plato pluribus in locis confirmat, & Galenus alibi inquiens, Nempè vigilia, & veternus, quæ in primo omnium sensu, qui communis, quoque dicitur, consistunt: & ob id Auicen. ait, quòd sensus communis & phantasia apud medicos sunt vna eademque virtus, quæ apud philosophos diuersæ virtutes sunt. Palàm igitur est, quòd secundum Galenum hæ virtutes tres sunt, non autem quatuor, vti dictum est, quòd autem tantum tres sint, probare videtur Galen. si quidem Theophilo medico imaginatiua fuit læsa, reliquis duabus illæsis, qui verò obseratis intus ianuis prosilit per fenestras singula vasa, & puerum, cogitatiuam læsam habebat, reliquas autem minimè: Thucydides postremò testatur nonnullos è pestilentia seruatos, & omnes, quos antea nouerant, & familiares, seipsos nõ agnouisse; & hic sanè modus probandi est per locũ concomitantiæ, de quo Auerro ait, quòd Galen. & alii medici has tres esse virtutes in tribus prædictis cerebri ventriculis per locum concomitantiæ comprobarunt, sed subdit ipse, modus is verus non est, sed extimationem seu probationem quãdãdumtaxat parit: is autem verus & demonstratiuus dans causam & esse ab eodem libro de sens. & sensili censetur, qui hunc in modum conficitur: Cognitio sanè fit per abstractionem à materia, quot autem abstrahendi sunt modi, tot erunt & cognoscendi modi, & ex consequenti virtutes ipsæ: primus quidem abstrahendi modus est a materia, sed non a præsentia materiæ, vt sensus exterior: secundus autem a materia, atque ab eius præsentia, qui est ipsius imaginatiuæ, tertius verò est abstrahere sensata a non sensatis, qui est cogitatiuæ: at quoniam hæc seruari debebant, necesse fuit memorati: uam his addere, cum autem nullus alius detur abstrahendi modus, ergò neque aliæ virtutes in cerebro dabuntur. Quod verò modus probãdi per locum concomitantiæ non sufficiat, probat Auerro. nam (dicit ille) Ego dicam, q vna est virtus, quæ diuersos effectus producit, at vnum post alium; quòd verò vna lædatur cæteris non offensis, ideſt quoniam virtus hæc diuersis temperamentis indiget, vt varias actiones exerceat, qua de re vno læso temperamento, vna quoque virtus læditur, at non reliquæ, propterea quòd earum temperamenta non offenduntur; Verũ tamen idem dici posset quo ad Auerrois probationem, quòd vna virtus est, quę vt operetur in diuersis cerebri partibus diuersas quoque abstractiones efficit, quæ quidem de causa tot virtutes non erunt, quot diuersi attrahendi modi sunt. Dicendum igitur, meo quidem iudicio, est, quòd illa medicorum probatio magnæ est coniecturæ, ac euidentis fidei, & Auer. obiectio nil aliud intendit, quàm quòd vna est animæ rationalis in cerebro essentia, quæ tamen omnes illas virtutes obtinet; quod quidem & voluit Galen. exemplo ab Aloe sumpto, vt in Aloes vna res est plures vires obtinens, atque potentias nempe purgandi, ventrem roborandi, ac vulnera aglutinandi, quæ sanè potentiæ substantiam inhabitare non dicuntur, vt nos domicilia, sed vnum absolute nomen substantiæ dicitur, vt Aloes, cuius plura sunt nomina, vt ad actiones, quas efficit, referatur, eodem propè modo rationalis anima est in cerebro, quæ ad diuersas relata operationes, plura continet nomina, vt potè quòd imaginatiua, cogitatiua, siue discursiua, memoratiuaque dicatur. Porrò de harum virtutum ordine, & organis Auer. probare videtur, imaginatiuam: in anteriori ventre, cogitatiuam in medio, & memoriam siue memoratiuam in posteremo collocari, siquidem earum actiones hunc in ordinem procedunt, sensa namque re primò imaginamur, mox cogitamus, postremò memoramur, Verum hic modus licet de oculis

Verus

3. de act. & mor. c. 3. prima primi doct. 6. c. 5.

3. de acci. & morb. propè finem.

3. de anima, 6.

libello q animimores tem per. &c.

verus videatur, quoniam optici ex anterioribus cerebri ventribus oriuntur, habet tamen de tactu difficultatem, cū nerui per tactu vt plurimum à nucha orta à posteriori cerebri parte oriātur: vnde posterior pars primo, mox anterior neruis occurrit. Medici autem ab experientia sumpto argumento communiter probant, nam læsa imaginatiua remedia parte cerebri anteriori iuuant, posteriori verò minimè, quòd si memoria lædatur, contra fiet: ergo in anteriori imaginatiua, in posteriori memoratiua collocabitur, quod verò cogitatiua in medio ventre sit, qui est sub antetiori non consequitur, quandoquidē rem[ed]ia illi patri adhibere non possunt, qu in & anteriori non adhibeantur. Quocirca rectius dicendum est, ꝙ cogitatiua in medio reponatur, quoniam eius actio media est inter actiones illas, imaginatiuę scilicet, atq; memoratiuæ. At superius diximus, iuxta Galeni sententiam in anterioribus ventriculis nullam animæ fieri operationem, cuius adduximus verba, post quæ statim subiecit Gal. Verum exacta horum scilicet ventriculorum, notitia ad curationis inuentionem nil ferè conducit, nam satis fuit ad probè curandū nosce sedem affectam esse cerebrum, atque in eius ventriculis humorē crassum comprehendi, ex quibus videtur colligi ex Galeno verum nō esse, quod de eius intentione dicitur, nempe curationes diuersas ex remediorum applicatione variis in locis capitis indicare imaginatiuam in anteriori, cogitatiuā in medio, & memoratiuam in postremo ventre collocari, sed cùm sæpe dictum sit spiritum animalem esse primum animæ rationalis instrumentū, quæ viget in cerebro vt in domicilio, ex consequenti dicendum videtur, ꝙ in eius cerebri partibus huius animæ operationes maximè fieri debeant, vbi hic spiritus reperitur, & copiosior, & magis purus, vt in tertio, & secundo ventriculo: proinde Galenus, cū subinferat spiritum ipsum esse primum huiusce animæ instrumentum, manifesto apparet, quòd in eadem cerebri parte omnes illæ actiones fieri debeant, quoniam ex vna actione bona vel mala videtur Gal. inferre bonam, malam vè totius cetebri, non partes ē periem: item dictum est Arist. quoque commune, quod qui facile discunt, male memorantur, è contrario verò qui difficulter discunt, bene memorantur, quod quidem non esset, si hæ virtutes in diuersis partibus forent, quia vna pars posset esie bene dispositа pro vna actione, pariter & alia pars pro alia operatione: Licet dici posset pro opinione oppositа, quod cerebri partes habēt inter se proportionem, itaque si anterior pars sit mollior, posterior quoq; mollior erit plusquam deceat, & similiter si posterior erit siccior, & anterior quoque siccior plusquam conueniens sit, sed quod conuincit Gal. opinionem esse, vt diximus, est eius authoritas rationibus comprobata, est autem dubiū ex dictis, num bonitas ingenii, & facilitas addiscendi sint idem: huic quidē quæsito satisfaciendum breuibus est, quod multi ex se non facile, qui à præceptore docti facilè apprehendunt, atque discurrunt, & hi licet sint dociles, & ad discendum faciles, non tamen solertes sunt, & ob id Galenus non modo ex solertia, sed & discendi facilitate declarat quomodo cerebri inditia sumenda sint: subiungit deinceps signa ex memoria desumpta, ac docet, quòd pollere memoria signum est stabilis cerebri substantiæ, vt obliuio fluidæ cerebri substantiæ, quare hæc quidem humida, illa verò erit sicca, moderatè tamen, quoniam in sicco immoderate, neq; impressio, neq; conseruatio facilis esset, oīs. n. immoderata discrasia actum propriæ virtutes deficit. Sed dices, cur nō dicit obliuionē indicare frigidā cerebri substantiam, cùm dicat alibi, ac cum eo Auic. ꝙ cum vel perit vel grauiter læsa est memoria, frigida oīno, siccaq; intēperies esse pōt, ergo obliuio non semp indicat fluidā, & ex conseq. humidam cerebri substātiam. Dicendum est, quòd Galen. & Auic. loquuntur de ægris, in quibus memoriam dicunt perire non posse, vel grauiter lædi, nisi ob frigiditatem, hic autem Gal. loquitur de sanis dicens, ꝙ in

3. de lo. aff. cap. 5.

7. de dog. Hippo. & Pla.

3 de loc. c. 5. & de acci. & mor. vlt. & Aui. 1. 3 tract 4. c. 12. sub

in eis obliuio naturalis, non autem præter naturam, & quę non est abolitio ægritudinalis memoriæ, nec eius grauis læsio fluidam cerebri substantiam indicat. Sed dices, si obliuio naturalis ex innata humida cerebri temperie efficitur, ergo humida intemperies præter naturam cerebri obliuionem efficiet: item memoria naturalis stabilem, & ex consequenti siccam cerebri substantiã significat, ergo à contraria intemperie præcipuè secundum ægritudinem lędi debet, quę quanto magis augebitur, grauius quoque lædetur, ergo memoria non semper à frigiditate læditur, potest enim complexio sicca cerebri fieri adeò humida præter naturam: nulla facta in caliditate mutatione, quòd memoria grauiter lędetur, vti dictum est. Respondendum est, quod ex Gal. sentẽtia vel ablatio, vel grauis memoria læsio à frigiditate fit, qui tamen non negat, quòd ab humiditate memoria lædi non possit, at grauior est læsio, quæ efficitur à frigiditate, quoniam magis est actiua, maximèque calori naturali inimica, quem destruit. Est autem aduertendum, quod memoria quæ iuxta Auer. sententiam in parte cerebri posteriori collocatur, duplex est, vbi ait: Et locus virtutis reminiscibilis, & conseruatiuæ est puppis capitis, & inter cõseruatiuam, & reminiscibilem non est differentia nisi quoniam conseruatiua est conseruatio continua, & reminiscibilis conseruatio intercepta. Vnde dici põt, quod reminiscentia sit memoria intercisa, non enim continue conseruat, sed tempus intercidit: memoria autem est continua intẽtionum cogitatiuę reseruatio, antequam tres virtutes operantur, iuxta Auer. placita, primò namque sensus repręsentat speciem imaginatiuę, deinde cogitatiua intentiones componit, quas deinde memoratiua reseruat. Fuere prętera nonnulli, qui sustinent, quod omnes, & imaginatiua, & cogitatiua, & memoria cognoscant, alii autem dicunt rutius esse dicendum quod sola cogitatiua cognoscit, quoniam si imaginatiua cognosceret, cum seruet species rerum sensibilium, quæ sibi semper præsentes sunt, ergo semp cognosceret, pariter & de memoratiua dicatur: item aiunt, quod licet semper imaginatiuæ, & memoratiuę species & intentiones adsint, non tamẽ consequitur, quod cogitatiua semper operari debeat, quoniam vnum est orificium in memorię ventriculum, quod clauditur cum cogitare nolumus, cum autem volumus reseratur, pariter licet in imaginatiua species seruentur, non tamen eas semper cogitatiuæ repræsentat. Etenim via arcta est, & vt de tertio ventre dictum est clauditur. Neque tenenda est Trus. opinio, qui tenet hanc tertiam virtutem nõnisi reminiscentiam esse. Posta docet Gal. sumere signa cerebri ex mobilitate, stabilitate, ic in opinionibus ingens mobilitatem in opinionibus substantiam cerebri calidam indicare, stabilitatem verò frigidam, cum calidum sit bene mobile, e contrario verò frigidum. Est autem intelligẽdum de mutatione in opinionibus, quę sunt contingentium, non autem necessariorum, siquidem necessariorum necessaria est demonstratio, cuius nõ est mutatio, in quibus igitur est opinionũ mutatio id fit, quoniam caliditate cerebri facilè de vno medio ad aliud mouẽtur, ex qua sanè mutatione facile quoque mutatio in opinionibus consequitur: intelligendum prætera est de mutatione in appetitibus, seu voluntatib. quam sanè videtur fuisse Auic. sententiam, quod eodem etiam modo declaratur, quoniam calidum est bene mobile, quare a diuersis appetitibus cerebrum calidum facile mouetur, & permutatio in consultatione fit: Et ideò vt ratio ex consultatione dictat modo vnum, modo aliud, in appetitu, & volũtate mutationem fieri contingit, sed si in voluntate mutatio fieri debeat prius opus est, vt in opinione mutatio efficiatur, quemadmodum manifestum est: Si igitur quis intelligat de vtraq; mutatione, & in opinione, & in voluntate omnes remouentur difficultates, quæ pro vtraque opinione efficiuntur. Verum quoniam videtur Galenum prætermisisse duo signorũ genera, de quib. à principio se dicturum pollicitus erat, quorum alterum spectat ad operatio-

l. de cõst. ar. med. 9 li. de me. & remin. & 2. coll. 10

1. c. 17.

tiones naturales, alterum verò ad extrinsecus alterantia, ob id excusans se, subdit his verbis.

Adhuc autem duo inditiorum genera mihi videor prætermisisse, de quibus sum ab initio me dicturũ pollicitus, quorum alterum ad operationes attinet naturales, alterum verò ad ea, quæ extrinsecus occursant: erit autem in vtriusque sermo communis.

Quasi dicat, quòd nunc supersedet ab eorũ determinatione, quoniam infra de eis aget, cum cerebri complexionum magis specalium signa declarabit: Quòd si litera legeret, vt in antiqua communis ratio, dicendũ videretur, quod de vtriusque cõmunis est ratio, quia eadem est causa, quòd cerebrum naturales perfectas producat operationes, & extrinsecis resistat, sed prima melior est. Declaratis autem signis cerebri in genere, nunc ea speciali ter declarat, atque imprimis cerebri tẽperati subdens.

Signa bonæ temperaturæ cerebri. Cap. 13.

Si quidem cerebrum sortiatur bonam quatuor primarum qualitatum temperaturam, omnia, quæ diximus, habebit moderata, & excrementa, quæ vel per palatum, vel aures, vel nares, vel oculos expurgãtur, hæc quoque modice se habebunt, atque ab his quæ extrinsecus occursant, minime lædetur, quæ scilicet val calefaciunt, vel frigefaciunt, vel humectant, vel exicant. Talibus igitur capilli capitis, cum adhuc sunt infantes subruffi, cum verò pueri subflaui, cum iam adoleuerint, flaui fiũt, medyq; sunt inter eos qui omnino sunt crispi, & simplices, non tamen facile caluitium patiuntur.

DIces, superius dixit se traditurũ signa insalubris simpliciter, eiusque partiũ, cur ergò signa cerebri temperati cõstituit? Dico ergo, quòd supra cap. 8. proposuit, quòd habitis signis optimæ constitutionis, & corporis insalubris simpliciter, signa quoque habebimus intermediorum, quæ vt facilius haberi possint, ostendit etiam quomodo signa partiũ tẽperati corporis haberi queãt; ob id ait, quod si cerebrum bonam obtinebit temperaturam primarũ qualitatum, hoc est si erit non absolute temperatum, sed in specie cerebri, omnia erunt moderata, quæ diximus de capitis dispositione de sensitiuis virtutibus actiuis, & obtinentibus principatum, & si qua alia dicẽtur, de quibus adhuc nulla facta sit mentio; Postea subdit de excrementis, quòd & in qualitate & quantitate mediocria erunt, vtpote neque multa, neque pauca, neque citrina, neque discolorata, quod quidem signum ex naturalibus operationibus desumptum est. Aduerrendum autem est, quod litera græca, & Laurentianus non habẽt illa quatuor de quibus Leonicenus, per quæ cerebri excremẽta repurgantur, sed de palato, & naribus dũtaxat meminisse videntur; communiter autem dicitur tres superfluitates per quatuor dicta loca repurgari, pituitosas quidem, quæ multæ sunt, per palatum, ac nares colericas autem per aures, & melancholicas per oculos: Veruntamen Galen. alibi ait, quòd natura fecit meatus & decliues, scilicet palatum, & nares, vt excrementa crassa, & grauia, & deorsum tendentia purgarentur, pro fumosis autem, & sui natura sursum tendentibus futuras constituit,

9. de vsu part. 6.

ruit, & supremum cranei rarum, & syringosum, nilque meminit de auribus, atque oculis ipsis: Quare neque aures, neque oculi à natura fabrefacti sunt, vt cerebri superfluitates expurgarentur, quinimmo dicit Galen. quòd neque nares à natura factæ sunt pro repurgandis superfluitatibus cerebro inculpate sano existēte, sed duo soli canales decliues, qui per palatū in os totius cerebri excrementa eructant, expurgando cerebro sufficiūr, quàm diu recte valet, & alimentum vincit, ac percoquit; Quare (ait ipse) prima vtilitas foraminum in nares nō est superfluitatum excretio, sed hoc auxilium, vt auctarium quoddā cerebro male habito additum est: præcedit aūt id auxilium ipsa odorum dignotio, & hac adhuc anquior, & ad vitam necessaria ipsa in cerebrum inspiratio: item inquit pituitā in oculis esse eorum superfluitatē, nec non quòd colerica superfluitas aliquā do per nares solet expelli: Et Arist. ait, quòd sordes auriū est sudor putridus, proinde autem quid amarum. Decipiūtur itaque quandoque medici, qui videntes superfluitates per nares nō expurgari, id putant semper contingere ob obstructionem in meatibus narium impedientem superfluitatum repurgationem, cum tamen id fieri possit ex recta victus ratione, vt superfluitates, minime generentur, quæ quidem expurgabuntur, si maxima earum copia aderit; Quodsi litera legatur, vt Leonicenus transtulit, dicendum est, quod ideo Gal. de eis meminit, quoniā superfluitates adeo augeri possunt, quòd & per aures, & oculos expurgari poterūt, vt sæpe quilibet vidisse potuit. Aduertendum autem φ in cerebro temperato excrementa modice se habent, quoniam virtus nutritiua opponens, vniens, & assimilans membro nutrimentum, pariter, & aliæ ministrantes prædictæ nutritiuæ, attractiua scilicet, retentiua, alteratiua, & expulsiua inter se moderate se habēt, quare & superfluitates moderatæ sunt, neque dicitur hasce virtutes ex hoc esse in cerebro tēperato validiores, sed dicimus nos, φ omnia in eo sunt cū mediocritate cū quo stat, quòd indistemperato aliqua ex dictis validius operetur. Subiungit deinde. Gal. aliud signum ex sexto genere sumptū, vtpote ex extrinsecus alterantibus, quod sanè intelligendum est, vt de corpore temperato coniunctim, non diuisim supra declaratum fuit, calidum namque magis resistit frigidis, & frigidū calidis, & pariter de aliis. Declaratis duobus signis, de quibus supra dixit, quòd in vtrisque erit sermo cōmunis, subdit signa ex capillis, quæ prætermisit, cum de primo signorū genere pertractaret, quæ ex totius capitis dispositione sumuntur, atq; in primis de eorū colore. Est autē adnotandum, quòd (vt fuit Gale. sentētia) hi colores inueniūtur inter sese distantes secundum intēsionem atque remissionem maiorē, minoremvè ad rubei, & aquei coloris cōmixtionem: Est autem in primis color aqueus, vel albus, deinde pallidus, tertio ruffus, quarto flauus, & quinto rubeus: palidus. n. plus aquei quàm rubei particeps est, ruffus autē æqualiter vtriusque, & flauus plus rubei, quàm aquei, rubeus vero, & albus seu aqueus in extremo sunt collocati, propterea φ in aqueo nil rubei, & in rubeo nil aquei cōtinetur: item inter pallidū & aqueum est medius color subpallidus, inter palidum aūt & ruffum subruffus, & inter ruffum & flauū subflauus, & inter flauū & rubeū subrubeus, nonnunquā aūt & per subruffum paliduscolor intelligi solet, vt per subflauū ruffus, & per subrubeū flauus: Et ob id dupliciter intelligi potest cū dicit Gal. in cō textu, φ infantes habēt capillos subruffos, vel φ sint medii inter pallidos & ruffos, vel φ sunt palidi: pariter cū ait, quòd in puerītia sunt subflaui intelligi, potest, vel φ sunt ruffi, vel medii inter flauos, & ruffos, sic & de aliis. Proinde de pilorū generatione Gal. agēs in primis reprehendit nonnullos dicentes, φ vt in ficca terra herbæ non nascuntur, neutriuntur, crescūtvè, eodē propè modo neq; pili in cute sicca; Quod quidē verū nō est (dicit Gal.) propterea quòd siccitas terræ maximè est sine humore, quæ vero in hominis cute humoris exgers non est, & maxime idonea ad pilorum

8. de vsu part. 6.

1. pn. 13. 32. prob. 4.

1. de crisi. 12.

2. de tem per. 11. de vsu & 1. de cōpo. me. secūdum loca. c. 2.

eũ gñationem, quæ .n. in aĩalibus testa ceis, & squamosis siccitas est, vtpote ostreis, cancribus, & piscibus, haud quaquam est pro generatione pilorũ, est enim similis ei siccitati, quæ in pænis, at cum hominis cutis sit mollior, quanto erit siccior, & calidior, tanto erit aptior pro pilorum generatione, vt & in terra lacustri cõtingit, in qua herbæ non generantur, nisi humoris redũdantia assumatur, atque vere modice augentur, ineunte verò æstate plurimũ & celerime, in media autẽ æstate quoniam sicca est, atque arida, ideò siccantur herbæ. Aduertendum autem est, ait Gal. quod semper a calido per omnem cutim aliquid digeritur, in quibus aũt cutis est humida, & mollis, qualis est caseus modo cõcrescens, quod per corpus digeritur & in cute sibi parat vias, exhalat, & illæ viæ per cutim non manent, partes enim prius descendentes rursus inter se vniuntur, in dura verò cuti simili caseo iam coacto, quoniam ob siccitatem rursus vniti non possũt meatus seruantur, quod si vapor fuerit tenuis, & halituosus, euacuabitur, si verò crassior, & veluti humor, quandoq; in exiguis spiramentis detinetur, & aliquid etiam ex eo ad profundũ retrocedere cogitur, sed si vapor sit, vt fuliginosus, & crassus, & terreus impactus in angustiis spiramentis, nec facile põt retrocedere, nec euacuari, sed alius rursum subiens a profundo hunc ferit, eũque propellit, & rursus hunc alter, & eum alius, ita vt tale corpus longum gignatur, qualis est pilus, quemadmodum & fuligo ea, quæ foris in camino generari cernitur, sed est differentia, quoniam pilus per angustiam trãsitus spissatus est, atq; in formam angustam redactus, hunc enim in modum capillorum generatio fit. Porro quo ad colorem, dicit Gal. asserendum est, quod pilus niger efficitur, cum deusto caloris vi vapore excremento in exactam fuliginem mutatur, flauus verò cũ vapor minus torretur, quippe, quod tũc est impactum flauæ bilis, non nigræ feculentum est excrementum, albus verò pilus ex pituita nascitur, vt ruffus, vt coloris flaui, albiq; est medius, sic eius generatio ex pituitosæ, bilsoæque facis media quadam natura prouenit. Cæterum quoniam Auer. innuit aduersus Gal. quod vapor fumosus, & crassus satis non est, vt ex eo corpus vnum efficiatur adeò longum, & continuum vt est capillus, sed necessaria est pinguedo viscosa, quæ continuitatis, extẽsionis, & elongationis causa sit, & ob id videmus, quod caligo genita in camino ita vnita non est, neq; tã firmam, vt capillus obtinet cõtinuitatem, siquidem caret illa viscosa pinguedine, & ex Arist. vapor æquosus breui resiccescens facit ne pili magnitudinem capiant, vt si pinguis est, contra euenit, non .n. qđ piugue est facile exiccari potest, fateor equidem verum esse, ꝙ solus vapor fumosus non sufficiat, vt fiat capillus talis qualis cernitur, sed & viscositas requiratur, qđ & sentit ipse Gal. sed viscositas non in vapore, sed in cute reperiẽ, quam ibid. vapor acquirit, hac aũt cessãte caluities efficitur. Quod aũt viscositas in cute sit, habet Arist. vbi ait, inest in cute oĩum lentor, quidã mucosus, qđ & experientia manifestũ est, si .n. euellatur capillus, vtpote ex capite pueri, & eius radix vnguẽ cõtangat, ei adhęrebit. vnde Arist. subdit. Habet autem genus quoq; pilorũ ad suam radicem lentũ quendam humorem, quo ꝓtinus vbi euulsum est, si qua leuiuscula tangat, adhęret, vt trahere possit tenacius, item ex cute multorum quoq; aĩantiũ fit glutẽ, vt clare ex ipso Arist. colligitur Quare non oportet, vt vapor viscositatẽ illã possideat, vt ex eo pilus gñari possit, quẽadmodũ Aue. innuere vr, sed eã cute, vtpote viscosa suscipiat, Est aũt aduertẽdũ, ꝙ vt ex Gal. sñia quẽadmodũ videmus in terra nasci herbas ex loci natura, qđã aũt agricolæ prouidentia herbarum ꝙrũdam gñationẽ, cernimus nãq; hordeum, triticũ, & hmõi ob eius industriam nasci, multas verò alias herbas hincinde absq; agricolæ ꝓuidẽtia, quas vtiq; adinuicẽ distinguere facile potes, qm̃ ꝙ agricolæ ꝓuidentia nascuntur, æqualẽ gñationis modũ externasq; circũscriptiones factas ſm lineas extensas obtinent, quę tamen in sponte natis haudquaquam reperiuntur,

1. coll. 80 prope fin.

5. de gen. anim. 3.

3. de nat. anim. 11.

2. de temper. 5.

tur, ita quoque pili se habent, qui naturæ prouidentia oriuntur, vt pote captis, barbæ, palpebrarum, atque superciliorum qui æqualem generationē habent, circunscriptionemque certis lineis præfiniram, quidam aūt ex loci natura geniti sunt, non autē naturæ prouidentia, vtpote axillorum, aliorumque membrorum, qui sortiti inæquales terminos inordinate sunt proiecti, & hi non in omnibus reperiuntur naturis, sed in calidis plurimi, in frigidis verò haudquaquam, vel saltim minimi: at qui naturæ prouidentia nascuntur, in omnibus naturis reperiuntur nisi locus tantū habuerit discrasiā, vt similis terræ arenosæ, & petrosæ sit, ex qua nunquam herbæ generabūtur, ēt quòd agricola magna vtatur prouidentia: vnde vt omnis terra artem agricolæ suscipit, ea excepta, quæ summè praua est, ita quælibet temperies naturæ artē sumit, ea excepta, quæ summe praua est. De pilorū aūt vtilitatibus habet Gale. cum ait, naturā efficere, vt artifices qui dū vasa clypea & hiusmodi cōficiunt, ea ad decorē figuris exornāt, ēt quòd illæ nihil in se habeāt vtilitatis, natura nāque nonnulla ad decorem efficit, qui quidē decor in multis euidēter apparet, in multis aūt ob excellentiam vtilitatis occultatur: vnde si cui abscindat vel nasi sumitas, vel aliquid laborū, magna deformitas apparebit: item in natibus est pulchritudo, si illas pudorū conspiciamus, si verò illas simiæ, turpitudinē quandam præseferrent, similiter natura capillos efformauit, barbā & supercilia ad decorem, quę si non forēt, maximè difformis homo cōspiceretur: talia adhuc est vtilitas vt tueantur pili partes eas à frigore, & vti particularū sint opertoriū: adhæc vt vaporosæ superfluitates crassæ cōsumantur, nā ex Galeni sniā quod ad hāc attinet vtilitatē, necessaria semper fuit pilorū generatio, etenim superfluitates semper adsunt, quę cōsumi debēt, quo aūt, ad secundam vtilitatem spectat, haud necesse erat eos seruare vniformitatem, neque.n. eodem egemus operimēto, iuxta ætates nostras, aut anni horas, aut regiones, corporisvè dispositiones, nā iuuantes, viri, & senes eadem coma non indigemus, sicuti & mulieres, neque æstate, & hieme, neq; regione frigida & calida, vbi.n. calor viget, minori, vbi verò frigus maiori egemus operimento, pariter & qui caput sanū, & qui aut lippitudinem, aut capitis dolorē patiuntur, diuersis indigent opertoriis. Quare ad temporū, ætatū, regionū, & dispositionū diuersitatem melius fuit nos aptari, & aliā ipsorū fieri pilorū mugnitudinē: non sic aūt (dicit Gal. dicēdū est de superciliorum, & palpebrarū pilis, nā si eis quid addas, aut auferas, eorū vtilitatē corrūpes: quod quidē cur contingat, ostendit Gal. sed id nunc recensere superuacuum est. Hinc patet ex dictis, qnòd malefaciūt, qui absque distinctione ætatis, tēporis anni, ac aliorum barbam, & capillos auferēdos esse suadēt, qui quidem oīum ferē cōmunis est vsus: Auer. aūt præter alias dictas, vnā adhuc pilorū vtilitatē tradit inquiens, naturā pilū ex eo vapore genuisse, vt ex ea materia mala trahēdo copus mundificet, quēadmodum ex arte quoq; faciūt agricolæ, qui volētes, vt terra copiosū fructū reddat, semina proiiciūt, quæ partē terestrē adustā attrahūt: ex quibus quidē Auer. verbis colligere possumus virtutē attractiuā ponendā esse, de qua tū Gal. nil dixit ob id voluerūt quidā pilos esse animatos ob illā attrahēdi virtutē, & ꝙ licet adfinē vsq; vitę augeātur, attamē nō ob id tollitur, quin animati sint, quēadmodum vngues, quæ & ipsæ eodē mō augentur, vt testatur Gal. Verū non dicēdū est ob hoc pilos ex dictis animatos esse, quoniā in primis de ea vi attractiua nil Gal. loquitur, & si talē quoque vim pili haberent (quod non constat) sed sequitur tū ob id eos esse animatos siquidem & magnes vim attrahēdi ferrum possidet qui animatus non est; neque ēt id dicendum, quoniā augentur, dicit, namq; Arist. ꝙ pili; & vngues in mortuis quoque augentur, neque dicimus vngues animatos, quoniam augētur, sed quia sentiunt. Docet præterea Gal. in cōtextu aliud signum ex figura capillorū desumptum, qui.n. cerebrum temperatum habent, capillos obtinent medios

xi de vsu par. 13. & 14.

2. colli. 8.

1. de vsu par. 11. & 2. de admin. anatom. prope finem.

3. de natu. fm. 11.

medios quo ad figuram inter crispos, & simplices, hoc est planos, vel rectos, siquidē vapores ex quibus fiunt capilli, medii sunt nō nimis calidi vel frigidi, vel hnmidi, vel sicci. Proinde de cri-
5. de gen. anim. 3. spitudinis causa agit Arist. vbi duplicē causam ponit alteram quidem radicis tortuositatem, alterā vero vaporis caliditatem, atque siccitatem, dicebat nā que ipse hunc in modum, simplex autem crispus vè oritur pilus exhalatione excrementorū, nam si fumosa est præ sua caliditate, atque siccitate crispum efficit pilum, inflectitur enim cū duplici exhalatione feratur, terrenum nā que deorsum, calidum sursum, fertur, cumq; præ sua imbecillitate inflecti facile possit intorquetur, quod crispitudo pili est, aut igitur ita causa reddenda est, aut cū parum humoris, multum aūt portionis terrenæ inest, efficitur, vt pili resiccati ab aere ambiēte contrahātur, inflectitur. n. quod rectū est, si euaporatur, & contrahitur, atque conuellitur pilus, quemadmodum cum igne aduritur, vtpote cum crispitudo conuulsio sit ob humoris inopiam ab aeris continentis calore. Dices vapor est causa radicis tortuosæ, ergò vapor, non radix est crispitudinis causa: Dico ego, quòd licet radix è vapore fiat tortuosa, radix tamen tortuosa est causa continuatis, crispitudinis: idq́ue fit, vt in ventris, vapor namque ascendens in media aeris regione infrigidatur, & pars terrestrior vult descendere, leuior autem ascendere, in hac autem lucta mouetur ad latus, quo quidem casu ventus efficitur, eodem propè modo contingit in generatione pili crispi, vapor cum incipit infrigidari eadem de causa mouetur ad latus, & radicem crispam efformat, quæ deinde causa est, vt totus capillus crispus gignatur. Veruntamen Galenus dupli-
4. de tē. cem ponens capillorum crispitudinis causam alio modo ostendit radicem tortuosam à vapore generari, vbi cum prius declarasset crispitudinem fieri, & ob siccitatem ad eum modum, quo corrigiæ, quæ igni plus iusto siccātur, & vt ipsi pili igni proprius admoti intorqueri videntur, ob quod Æthiopes crispi videntur, subdit quod aliquando exhalatio est imbecillior, quàm vt rectam viam sibi moliri possit, & tunc reflectitur, & pro modo, quo inflectitur, meatum suum figurat, aliquando autem contingit exhalationem validam à duritie cutis impediri, vt recte ferri non possit: vnde necesse est, vt flectatur in latus, vt & in extrinsecus sursum motis euenit, flamma enim sursum mota, inuento obstaculo mouetur ad latera: cum igitur vapor prohibetur recte agi, sub cute sibi tarsitum obliquum molitur, qui tractu temporis collectus vrgetur foras exire, aliquando etiam (ait Gal.) ambę causæ coeunt pilorum radices obliquas efficientes, vtpote vaporis imbecillitas, & cutis siccitas, est autem rationabile, quod quales pili figuntur in radice, tales perpetuo sint. Dices, quomodo cognoscetur, quādo ob hanc vel illam causam adest crispitudo? Adeamus Aristo. signa hu- 5. de gen. anim. c. 5.
iusce diuersitatis nobis commostrantem, nā ex ipso cū capilli crispi sint duriores. quàm recti, quod autem est siccum, durum, ideo si capilli erunt crispi ob siccitatem vaporis, duri erunt atque asperi, si vero ob radicis solum tortuositatem, neque duri, neque asperi; Nec laudo Curtium dicentem, quod capite humectato, & refrigerato non ita crispi erunt, quoniam idem continget, si crispitudo sit ex radicis obliquitate. Sub iungit deinceps Galenus postremum signum, quod non facile caluitium patiuntur, cuius quidem causam assignat Aristo. vbi ait, quod eadem est causa, qua homo caluescit, & plantæ defrondescunt, quibus scilicet frondes defluunt, & aues quædam depenescunt, quæ certo tempore se abdunt, & latent: Est autem causa inopia humoris calidi pinguis, atque viscosi, quare plantæ multum pingues fronde perpetua virent, vt Laurus: sed plantis, 5. de gen. animal. c. 5.
& auibus prædictis hoc semper euenit hyberno tempore, qm̄ eis homo humidior est, atque calidior, & ob id ei hoc non ita contingit, nemo. n. caluescit, priusquam coire incipiat, qui verò magis propensi ad coitum sunt, citius caluescunt, quod fit, propterea quòd cum

cerebrum sit omnium corporis partiũ frigidissimum, cumque vsus rei venereæ refrigeret, ea verò, quæ imbecilla, vitiosaq; sunt parua causa, ac exiguo momento immutentur, contingit cerebrũ prius, & magis cæteris partibus infrigidari: causa autem cur in plantis renascantur folia, non autem in homine capilli, cui semel deciderint, est, quoniam in plantis adueniente vere illa viscositas regeneratur, quæ hieme defecerat, habent enim anni tempora vicissitudinem, quam ætates non habent, quarum tamen mutatione caluescit homo, licet eodem modo senectus sit homini, vt hiems plantis: ad Gal. aliam assignat causam, quæ coit cum illa Arist. nempè quòd calui fiunt homines, quibus à principio cutis erat durior, quoniam senescentium partes omnes siccescunt, non paucis autem dictorũ cutis efficitur, vt testacea, vbi supra iustum fuerit exsiccata, in qua nihil enasci potest, quemadmodum superius de terra arida & petrosa dictũ fuit: & ob id pars interna manuum, & inferna pedum sine pilis existunt, quoniam tẽdo sub cute extensus siccissimus est, atque denisissimus: Quæ quidẽ causa quomodo cum illa Aristo. coeat, manifestum est: Quod autem in anteriori parte capitis fiat caluities causa est (ait Gal.) quoniã eius cutis durior est, atque siccior, ob id ex ea capilli defluunt, non sic autem ex aliis partibus: Est autem ea parte cutis siccior, quia ossi adhæret, in aliis verò partibus cutis non ita ossibus adhæret. Ex dictis etiam patet, quòd habentes cerebrum temperatum nõ tam facile calui fiunt, vt qui calidi & sicci cerebri sunt propterea quòd in eis cutis non ita facile vt in his, indurescit, euadunt aũt facilius calui, quàm qui cerebrũ frigidũ, & humidũ obtinẽt, cũ in eis cutis durior, quã in his efficiatur, & ob id mediocriter ad caluitiũ se habent, & ex consequenti nõ facile caluitiẽ patiuntur, quod est id, quod in cõtextu dixit Gal. hic. n. caluitium nõ patiuntur, nisi in senectute. Est autem aduertendum, quòd Auic. docet quatuor esse caluitiei causas, prima quidem est materiæ defectus, ex qua pili generantur aut cutis ipsa, in qua pili gignuntur, cuius quidem ratione tripliciter caluities contingit, vno quidẽ modo, qm̃ cutis nimis est dura & sicca, ita ꝙ vapores neque figi, neq; penetrare possunt; altero aũt quia meatus cutis nimis sunt lati, ita quòd vapores exhalãt & in cutis meatibus non detinẽtur, ac postremo cũ vapores, ex quibus capilli gigni dẽnt, mali sunt aut corrũpuntur, ex prauis humoribus in cute existẽtibus: cum tñ Gal. & Arist. non tot caluitiei causas constituant. verũ si recte perpendamus, de secunda quidẽ causa quæ est siccitas & durities cutis meminit Arist. & Gal. necnon de quarta Gal. vbi ait. Quemadmodum stirpium nonnullæ humorum defectu inarescentes contrabescunt, nonnullę verò alienis à natura sua humoribus cõuersantes pereunt, simile ratione & pilis vsu venit, vt vel inopia humorum, à quibus nutriri solẽt, aut prauitate corrumpãtur, inopia sanè humidi caluitium accedit, prauitate autem humorum Alopecia, & Ophiasis: Ex his itaque patet Gale. meminisse de ea causa, quæ ex humorum prauitate desumitur; cõstat; quin etiam, quòd eum effectum Gale. caluitium non appellat, sed id caluitium nominat, quod ex siccitate, gignitur qua cutis fit durior, atque petrosa, ita quòd pili defluentes hac ratione non renascuntur: Et propterea Gal. vbi ait Hippo. in contextu, Quicũque calui sunt, his magnæ varices non fiunt, quibus verò caluis varices magnæ superueniunt, hi rursus capillati fiunt, subdit, quòd quando in viri sapientis libro sermo inuenitur aliquis manifestum habens mendatium, non sine ratione contingit legentes dubitare, & primũ quidem sibi ipsis diffidere, quasi neque illa, quæ sint manifesta, noscentibus deinde suspicari, ne quid falsum fuerit interiectum. Quis enim nesciat caluitiũ esse passionem insanabilem? Sed neque verum, quòd magnæ varices caluis nunquam eueniant, sicut neque quòd varicibus aduenientibus caluities cesset: Nisi fortè, vt nõnulli inquiunt, vocatum à medicis capillorum defluuiũ, caluitiũ nominet, illud. n. cũ à vitiosis humo-

i. de com posi. me. secũdum loca a principio & 2. de tẽ per. 5.

Septima quartitracta. 1. c. 2.

1. de cõp. med. secũdũ loca. 14. meth. penul. & 40.

6. aphor. par. 34.

humoribus, quę Ophiasis, & Alopeciæ passiones capillorum nominãtur à græcis, generetur, quando iidem humores ad crura decumbũt, possunt varices facere, & capillos restituere: si. n. prius à vitiosis humoribus corruptis eorum radicibus corrumpi contingeret, nunc fit verisimile, vt eisdem humoribus alio transpositis ad primam naturam capilli redeant: constat igitur ex Galeni verbis illud non dici caluitium: Reliquæ verò duæ Aui. causæ imaginarię potius sunt, quàm veræ. Quòd enim in corpore deficiat materia, ex qua pili fiunt, imaginari quidem potest, sed verum non videtur, cum præsertim capilli sint de pilorum numero, qui prouidentia opificis oriũtur, quos in omnibus naturis inueniri voluit Gal. nisi ali qua cutis deuenerit ad tantã discrasiã, facta sit simlis terræ arenosæ, atq; petrosæ, qua sanè sola ratione voluit Gal. prohiberi posse capillorũ generationẽ: Pariter & ꝙ pororum latitudo sit causa, vt capilli non nascantur, est potius imaginabile, quàm verum: in iuuẽtute namq; cum pori sunt magis lati, homines minus caluescunt, quàm in senectute, in qua pori sunt arctiores: itẽ Arist. 3. de gen. anim. 3. quoque ait, quòd si cutis rarior, & crassior sit, pili gignentur crassi ob copiam portionis terrenæ, & meatuum laxitatem, sed si spissior est, tenuiores exeunt ob meatuum angustiam: ex quibus patet velle Arist. laxitatem, vel angustiã meatuum cutis esse causam crassitiei, tenuitatisq; pilorũ, quod sæpe repetit eo capite Arist. necnon in problematibus sæpius inquiens, ꝙ homine, cũ inci pit emittere semẽ, multi pili nascũtur, quoniam meatus fiunt laxiores, itaque sæpe inuenimus Arist. dicentem laxitatem pororũ esse causam, vt pili magis oriantur, nunquam autem esse causam quòd pili non nascantur, & tandem caluitei causam; Dices, videtur, ꝙ Aui. & Auer. plura quàm hic Gal. signa cerebri temperati signa constituant. Respõdeo, quòd licet Aui. & Auer. videantur plura ponere, quàm Gal. non tamen verum est quãdoquidem dixit Gal. quòd omnia superius dicta modice habet cerebrum temperatũ, vti declarauimus, pariter & inteligendum est, quòd omnia, quæ dicentur de complexionibus intemperatis cerebri, modice habet cerebrum temperatum. Subdit autem documentum vnum his verbis.

4 sen. problem. 4.

13. tract. 1. cap. 16. 4. colli. 3.

Quæ verò dicuntur, ac posterius dicenda indicia sunt accipere oportet, vt in bonam habentibus temperiem habitationibus.

Ne quis credat, quòd in quacũque regione inuenientur *signa* prędicta, indicabunt cerebrum esse temperatum: Cuius quidẽ rationẽ alibi assignat Gal. vbi dicit, quòd corporis tẽperies in iis regionibus, quæ a tẽperie recesserunt, est inæqualis, externis, s. interiusque partibus ad eundem se modum non habentibus, Gallis namque & Germanis, & omni Thracio, & Syrhico generi frigida, humidaque cutis est, ideoque & mollis, alba, & pilis nuda, omnis verò naturalis his calor in viscera vnà cum sanguine confugit; de habitantibus autem in calida regione dicit Gal. Æthiopibus verò & Arabibus omnibus denique his, qui ad meridiem incolunt, natura cutis ex ambientis æstu, & naturali calore foras acto vsta, dura, & sicca, & nigra redditur, toto corpore naturalis caloris exiguã obtinẽte portionẽ, sed alieno atque adscitio incalescente. Quare cum ethiops cutim habeat nigram, & duram, & capillos crispos, nõ opus est statim dicere, ꝙ eius cerebrũ sit calidum, pariter si in Gallo cutis sit mollis, alba, & capilli plani, & subrufi non oportet confestim proferre cerebrũ esse frigidum. Sed dices, quid dicemus de signis sumptis ex cerebri operationibus? nõne si in regione distẽperata cerebrum bonas habebit operationes, ipsũ esse tẽperatũ dicemus? Respõdet Gal. ꝙ in intẽperatis regionibus corpus temperatum gigni nõ potest, sicut tum ratio docet, tum experientia commonstrat in æstuosis namque regionibus homines sicci fiunt graciles, & veluti torrefacti: in frigidis verò incolæ in æquali temperamento visuntur, vt quibus exteriora frigeant, inte-

2. de temper. 6.

2. demẽd. sani. post medium.

riora verò caleãt, quod icẽ quoq; alibi repetit inquiens ꝙ in frigidis regionibus calor vnà cum sanguine confugiẽs in viscera agitatur, & feruet, propter quod fiunt iracũdi, audaces, & præcipites consilij: qua de re de operationibus quoq; cerebri idem dicẽdum videtur, & ob id ait Gal. ꝙ hęc audienda sunt in regione temperata, quoniam in intemperata, corpora tẽperata non inueniuntur. Dices, ergo videtur superfluum dicere hæc esse audienda in temperata regione, cum in ea sola temperata corpora reperiantur: Respondendũ est, quòd licet temperata corpora in intemperata regione reperiri non possint, aliqua tamẽ signa inueniri possunt, vtpote capilli flaui in regione frigida, quibus potuisset quis decipi credens ex huiusmodi signis cerebrum esse temperatum, cum tamẽ potius calidum esse indicet. Subdit deinceps Gal. in contextu alterum documentum de ipsis capillis, dicens.

2. de temper. 6.

Quę autem ad capillos attinent non ad locorum tantum, sed ad humorum quoque temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportione respondent, sunt referenda.

Ita quòd si cerebrũ erit temperatũ, humores quoq; sint temperati, & si cerebrum calidũ vel frigidum, humores etiã sint calidi, vel frigidi. Est aũt aduertendũ, ꝙ duæ possunt esse causæ coloris capillorũ, vna quidẽ cerebri tẽperies, quæ si est calida, quantũ sit rõne sui, capillos denigrat, sicut si frigida, dealbat: al. aũt est causa, humores, s. ex quibus eleuantur vapores, qui sunt capillorum generationis materia, qui quidẽ si sint austi, capillos nigros, si pituitosi, albos efficiunt. Curtius, & alii exponunt, ꝙ oportet cognoscere, qui sint humores in corpore, quòd si color capillorum non proportione respondeat humoribus vt si humores pituitosi, & capilli nigri, vel humores biliosi, & capilli subrussi, si quũ est, quòd tales sunt ratione temperaturę cerebri. Ego verò puto melius exponendum hoc modo: Quon ã duo concurrunt ad colorãdos capillos, cerebrum, s. & humores, ideo dicit Gal. hæc signa intelligẽda sunt, nisi humores contraoperẽtur: fieri namque potest, ꝙ in aliquo cerebrum sit temperatum, & hepar calidum & siccum, & ex cosequenti humores adustos generet, quo quidem casu capilli, qui rõne tẽperaturæ cerebri flaui esse deberent, & medii inter crispos, & simplices, erunt magis ad nigredinẽ vergentes, magisque crispi, quàm cerebro temperato conueniat, atq; hoc propter humores, qui pro generatione coloris capillorum semper agunt: cũ igitur humores porportione non respondent cerebri cõplexioni, tunc capilli neq; ex toto humorũ naturm cõsequũtur, neque cerebri naturã: quo quidem casu oportebit nos ex aliis signis cerebri temperiẽ inuestigare. Dices, cũ non simus in regione tẽperata ex his signis non habebimus vtilitatẽ. Licet hic soleant quærere expositores, atq; examinare an sub æquinotiali sit temperata habitatio, vt voluit Aui. an verò nulla sit habitatio, vt asserit Auer. vbi Aui. sententiã reprobat, an vero sit mala habitatio ob calorem, vt alij voluerunt, tamen quoniam hæc tractatio magis spectat ad primum Canonis Aui. omissis, his dicam Gal. sententiam, qua ad iam propositum dubium respõderi possit. Gal. igitur ait Græciæ regionẽ esse temperatã, sed maxime quod in medio habetur. cuiusmodi est patria Hip. quę tum hieme tum æstate mediocrem tẽperiem exhibet, vere autem, & autumno multo magis: item Zona exquisitã habens temperiem, ac media orbis terrarum ad ortum, & occasum est, quæ per Gnidum, & Coum, & quæcunque loca nõ multum ab his recesserunt vel ad aquilonem, vel ad austrum: patet itaque quam voluerit esse exquisitet emperatam quæ est in quarto climate, & declarans Gal. in quibus locis audiendæ sunt constitutiones, de quibus Hippo. ait Audire enim oportet omnes, de quibus scripsit Hip. cõstitutiones in locis factas terrę habitabilis temperatis, exceptis ab hoc sermone Thraciæ locis q̃ à mari distãt, hæc. n. à frigiditate,

prima 1. doct. 3. c. primo.
2. methaphi.
2. de tuẽd. san. post medium.
3. aphor. 14.
ibid. com. 15.

ditate, & humiditate modum excesserunt, vt quæ & ad Ægyptum, & Libiã attineat loca calida sunt, & sicca, exceptis & hic illis, quæ mari adiacent, locis: in frigidis namque quales sunt circa Thraciam, ac Põtum regiones, quoniã loca mari adiacentia humilia sunt & ob hanc causam calidiores habent temperaturas, in calidis verò quales Ægyptus, ac Libia, quoniam restare ventibus ab vrsa flantibus refrigerãtur, idcirco minus sunt calida his, quæ ad mediterranea recesserunt: ex his itaque constat, quod Gal. non solum appellat temperatam, quæ præcisè in medio est, sed & alias, quę circumstãt, partes autem extremas dumtaxat excipit: vnde quartum, & quintum clima vsq. ad principium sexti, pariter, & tertium usque ad initium secundi erunt comprehendenda in regione temperata, in qua & ex illis extremis loca mari propinqua cõtinentur, in frigidis quidem quoniam humilia sunt, fitque maior radiorum retractio, & ex consequenti frigiditas contemperatur, in calidis verò, quia prope mare flant venti ab vrsa æstatis tempore, quibus caliditas contemperatur, cum illic vẽti frigidi sint: Quæ sanè sententia colligitur ab Hippo. vbi ait, quod regiones in locis humilioribus calidiores sunt, quæ verò in altioribus frigidiores. Cum itaque tota ferè Italia mare circum circa habeat, cumque sit in quinto climate, erit numeranda inter regiones temperatas, de quibus Gal. pars verò, quæ distat a mari, & est prope sextum clima, vt Mediolanum nõ est ita temperata. Hac igitur declaratione patet responsio ad dubium, & quomodo hęc signa nobis deseruiunt, vt enim regio temperata latitudinem habet, ita & complexio temperata. Quo etiam loco vnum est adnotandum, quod Auer. Gal. recitans opinionem dicit, & Gal. ait, quod temperatior regio est terra græcorum & inter alias terra Hispanicis debet legi, Hippocratis, subdit in contextu Galenus.

lib. de lo. ac. & aqua

a. coll. ca. vlt.

Si verò calidius sit, quàm oportet, in altera verò oppositione bonã habeat temperaturam, siquidẽ in caliditate excesserit omnia, quæ dicentur, ualidiora erunt in ditia, sed & si paruus fuerit excessus, imbecillia, communis autem hæc ratio statuatur in omnibus partibus, quarum in temperaturis vniuersis inditia sumus tradituri.

Superius ca. 8. posuit Gal. vnum documentum, quòd signa insalubrium neutrorum, & salubrium in sanitatis latitudine sola quantitate distantiæ inter se distinguuntur, dixitque eo in loco de toto corpore, præsenti verò contextu idem repetit, & quoad partes, dicens, quod si cerebrum sit temperato calidius, in altera autem oppositione nempe humiditate, & siccitate temperatum sit, siquidem caliditatem intẽsam obtinebit, omnia indicantia calidam tẽperiem erunt intensiora, si verò excessus fuerit paruus, & caliditas remissa, prædicta quoque remissa, vt venæ in oculis apparentes cerebrum esse calidum indicant, quanto autem cerebrũ erit calidius, tanto magis venæ sensui patebunt, quæ verò quoad sensum, è conuerso se habent, cerebrum quoque remissiorem caliditatem obtinebit, sub dit autem, quod hæc ratio, id est, regula statuatur in omnibus corporis partibus, quarum sumus tradituri signa in omnibus temperaturis simplicibus, atque compositis, nempe, quòd inditia calidæ temperaturæ erunt validiora, & imbecilliora, prout caliditas erit intensior, atq; remissior, quod autem de hac dictum est temperie, pariter & de aliis simplicibus, atque compositis dicatur. Quo sanè documento manifestum est, quonam pacto hac quidem ratione facile est habere signa salubrium, vt multum, & neutrorum simpliciter, perceptis signis simpliciter insalubris.

l. c. 17.

nigula Galeni

Signa calidi cerebri. Ca. 14.

Deinceps igitur signa caliditatis cerebri præter ea, quæ nuper diximus, sunt, quod ea, quæ circa caput omnia rubicunda, & calida magis, & quæ in oculis venæ magis sensui patent.

HOc capite incipit ponere signa complexionum cerebri intemperatarum, atque in primis simplicium, mox & compositarum, sumpto initio à calida, dumtaxat temperie: & dicit translatio Leoni ceni. Deinceps igitur signa caliditatis cerebri, præter ea, quæ nuper diximus: secundum quam talis est sensus, quod præter signa, quæ dicta sunt, nunc alia signa cerebri calidi dicenda sunt, at antiqua trãslatio ait, in his, quæ præ dicta sunt, iuxta quam vult dicere Gale. signa calidi cerebri statuenda esse in his, quæ prædicta sunt, s. in regionib. temperatis, & in habentibus humores proportione respondentes cerebri cõplexioni, & in rei veritate signa ipsa hoc modo sunt exponenda, quę quidẽ ne eo modo intelligantur vti declarabimus falsa erunt: Verum litera græca sic iacet, ἐπὶ τοῖς ἐμπροσθεν χρημάτοις propositio verò ἐπὶ licet significet in, & post, cum tamen significat in, cum accusatiuo potius constituitur, cum autem iungitur datiuo, vel reddit causam, & significat propter, aut pro, aut significat super, aut post. Quare videtur melius exponendum secundum nouas traductiones, magis enim seruant græcorũ loquendi modum, nam dicit Galen. se patrijs vti nominibus, permittens aliis pro arbitrio nomina imponere. Deinceps autem Gale. de his solum meminit, de quibus in superioribus nullam fecerat mentionem, uel pro maiori parte, ut satis cuique apertum est. Quod autem superius posuerit signa cerebri caliditatem indicantia, patet, vt cumdixit, quod mutabilitas in opinionibus cerebrum esse calidum indicat, primũ itaque signum, quod hic addit, est, ꝙ ea, quæ sunt circa caput sunt calida, & rubicunda, magis, supple tu, quàm in cerebro temperato, neque verum est, quod cerebrum calidum, vt ait Trus. cutim calefaciat, & ob id cerebri partes eo modo conspiciantur, cerebrum nãque quantumcunq; calidum, vt asserit Gal. cute frigidius est. Neq; etiam verum est, quod cerebrum calidum partes circumstantes calefaciens, ad eas sanguinem transmittat, quare fiunt calidæ, & rubicundæ, quoniam, ut idem testatur, venæ ad summum capitis ascendunt, & ita primo ad cutim, mox descendunt, & sanguinem ad lacunar pro nutrimento capitis deferunt, quare dicendum, quod hæ duę rationes assignari possunt, altera quidem, quod cerebrum frigidum partes adiacentes infrigidat, quas quidem tanto minus infrigidat, quanto ipsum minus est frigidũ, quare partes illæ restant, & magis calidæ, & ex conseq. rubicũdiores, altera verò, quod cum pars quælibet pro sui nutritione vim sanguinem attrahendi habeat, quanto pars est calidior, tanto vim habet attrahendi validiorem Quãto igitur cerebrum est calidius, tanto maiorem sanguinis portionem attrahit, qui cum prius ad cutim pueniat eam reddit, & partes circũstantes calidiores, atq; rubidiores. Dices si in habente cerebrum frigidum hepar calidum & humidum multum sanguinis generauerit, multa quoq; eius copia per totum distributa per venas ad caput ascẽdentes mittetur, quare partes illæ calidæ fient, atq; rubidæ dato ꝙ cerebrum non attrahat. Respõdent nonnulli, ꝙd cerebrũ sanguis nõ ascẽdit nisi cerebrũ attrahat. At hoc nõ vẽ cõsonũ, cũ in corpore multa sanguinis copia adsit. Responsio igĩ vera est, quod hoc signum intelligendum est nisi humores contraoperẽtur, nam si hepar frigidum esset, & siccũ paucũ generans sanguinẽ cerebrum calidum tñ san-

5. de acc. & mo. nõ longè ab init 10.

2. de tem per. 3

9. de vs. par. 3

6. de acc. mor. 3

sanguis attrahere nõ posset, vt partes sibi adiacentes fierent, & calidiores, & rubicundiores, quàm in cerebro tẽperato; Intelligendum igitur est, quòd paritate in cęteris partes dictæ in cerebro rubidiores erunt. Veruntamẽ aduertendum est pro dictis atq; dicendis ꝙ volunt multi oĩa huiusmodi signa esse intelligenda cũ hac limitatione, de qua supra Gal. in regione. s. temperata & nisi humores, aut aliud membrũ obstiterit, ut ostendetur facillime, cum de signis cordis, & hepatis agemus, cũ ait si cor calidum totum calidum: nisi hepar obstiterit. Quod autẽ in omnibus ita intelligere oporteat, videtur authoritas Galeni inferius vbi ponens signa frigidi, & sicci cerebri, dicit: Frigidæ verò, & siccæ cerebri intẽperaturæ frigidum, & minime coloratum sui ratione caput reddunt, semper. n. memoria repetenda, quæ à nobis ab initio est distinctio posita, vt præterea aduertam⁹ quantum ex humorum temperatura alterentur, quę circa ipsum consistunt: In oppositum est, quod superius dicit Gal. s. quæ dicta & dicenda sunt, accipere oportet in tẽperata regione, quæ verò attinent ad capillos non tantum ad locorum, sed ad & humorũ temperiem referenda sunt, ergò videtur, qd⁹ in aliis sufficiat, vt in regione temperata intelligantur: item generare bilem signũ est calidi hepatis, ꝙ semper reperitur, neq; addi opus est, nisi humores, vel quid aliud obstiterit, ad hæc id nõ est addẽdum signis sumptis ex cerebri operationibus. Neq; dici põt, ꝙ gratia humorum aliquando fiunt deliria, & huiusmodi quoniam Gal. de cerebro sano loquitur: itẽ cerebrũ quoq; a nutrimento statim alterari nõ põt, ita vt eius actiones diuarientur, cerebrũ nãque nutrimentũ vincit, ꝙ si quãdoque tractu temporis temperies cerebri alterabitur, cum temperiei mutatione actionum quoque variatio efficietur. Quum igitur hinc inde videantur authoritates, & rationes, ne amplius hæsitetur, vnum est aduertendũ, quod aliquando vnus effectus ab vna sola causa prouenire potest, vt bilis generatio a sola hepatis caliditate in corpore sano, & huic nil aliud est addendum, sed absolute proferendum, quod si hepar calidum, bilem gignet, & si bilis adest, absolute signum calidi est hepatis, quandoq; autem vnus effectus a pluribus causis prouenire potest, & tunc limitatio est addenda, vt cum caliditas partium capitis fieri possit, & cerebri caliditate, & sanguinis quantitate, qualitateq; hoc quidem casu limitatio statuenda est: pariter quoniã totius caliditas non solum fit cordis, sed & hepatis caliditate, addẽda limitatio, nisi cor, vel hepar obstiterit. Respõdeo autem ad opposita ꝙ infra, cum dicit semper audire oportet, & quæ sequuntur intelligendum est, quando effectus a pluribus causis prouenire potest, cũ verò superius dixit illud de capillis, intelligendum est, de his etiam quæ sunt capitis similia, quę a diuersis causis fieri possunt, vtpote color, & crispitudo capillorum. Addit in contextu secundum signum, nempè quod venæ in oculis magis patent, quàm in temperato: Quod quidem haud intelligendum est, vt nonnulli, ꝙ venæ sunt maiores caliditate cerebri eas extendente quandoquidẽ venæ ab hepate ortæ maiores fiunt, minores vè gratia maioris, minoris vè caliditatis hepatis. Intelligendum igitur est, quod magis patent quoniam sanguine magis replentur, & tale quid accidit, quod in generatione phlegmonis, cum sanguis, mittitur ad partrculã, in qua phlegmõ efficitur, replentur venæ, & quę prius erant occultę, sensui patent. Proinde signum hoc cum limitatione, vt superius, intelligẽdum est, etenim in causis pluribus fieri potest, quemadmodum manifestũ est. Subdit & tertium ex capillis in contextu, dicens.

Cap. 20.

Capilli quoque in his statim in lucem æditis habent in capite ortum, & cum plurimum in caliditate à mediocri temperatura recesserint, nigri, & robusti, & crispi fiunt, cùm verò non multum, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant; ac pro-

gre

gredientibus ætatibus caluitium patiuntur, atque eo magis, qui plus modico sunt calidiores.

1.3 trac.1 cap.17 Primum quidem declarat ex cito eorum ortu, quod scilicet statim his in lucem editis oriuntur. Auic huic signo addit, quod citius capilli nascuntur non tantum à principio natiuitatis, vt Gal. sed & in ventre, quod quidem Auic additum à Gal. nonadmodo subobscure comprehēdi dicere possumus, quando dixit, quasi statim habent statim ortum ipsis in lucem editis: vnde antiqua, & Laurentiani litera non habet in lucem editis, sed quod in talibus celeriter oriuntur, & hoc modo clarius intelligi potest, vel in ventre, vel post ortum, vt voluit Auic. Secūdò autem ex colore capillorum, nempe, q si caliditas multum recesserit à temperie, capilli erunt nigri: Tertiò verò ex fortitudine, & imbecillitate capillorum atque figura: quare subdit, & robusti, hoc est, fortes non facile frangibiles, & crispi, si verò non multum recesserit in primis (ait) abinitio fiunt subflaui, si in infantia, deinde procedente tempore nigricant, ita quod nigri non efficiuntur, vt prædicti, & addē ibi etiam est, quod minus crispi fiunt, causa autem huius in promptu est, quoniā maior caliditas humiditatem magis exiccat. Qua etiam ratione dicuntur robusti, & nigriores, quando caliditas maior erit, & intelligendum quoque est, si humores proportione respōdeāt cerebri temperaturæ, vti superius declaratum est. 5. de gen. anim. 3. Addit postremò, quod progredientibus ætatibus caluitium patiuntur, quod quidem tanto citius euenit, quanto sunt calidiores. Causa caluities superius est explanata ex Gal. & Arist. quo etiam loco rationem reddit Arist. cur capilli sint crassi, quæ talis est, quoniam cutis capitis crassissima est, & rara, & humoris plurimum continet, ibidemque ponit causam longitudinis capillorum dicens, cum etiam vt pili longiores, breuiores ve sint, causa est, quod humor, qui euaporetur nō facilè exiccari potest, causa verò ne facile exiccetur duplex est, scilicet quantitate, & qualitate, nam si humor, aut tumultus, aut pinguis est, non facilè exiccari potest, ideòque hominum capilli longissimi sunt, cerebrum enim quod humidum, & frigidum est, largam humoris copiam præbet, subdit in contextu quartum signum ex superfluitatibus, & ex consequenti ex naturalibus operationiuus hunc in modum dicens.

Excrementa verò, quæ per palatum, & nares, & oculos, & aures pauca & concocta ipsis existūt, cum integram habuerint sanitatem.

Huius quidem duplex est causa, vna quidem, quoniam quanto caliditas partis est maior, tanto magis superfluitates dissoluit, quæ ex proprio nutrimento resecantur, altera autem eum cerebrum sit membrum frigidum contra se habet, quam hepar, quod cum naturaliter sit calidum, quanto calidius, tanto magis generat de colerica superfluitate, cerebrū verò quanto calidius, tanto melius nutrimentum cōcoquit; quare in eo superfluitates sunt pauciores, atque concoctæ. Atq; hic consulto omitto friuolas obiectiones, quæ nullæ sunt, hoc autem intelligendum respectu cerebri temperati, non autem frigidi, vt voluit Iacobus & alii: etenim omnia huiusmodi nonnisi facta ad cerebrum temperatum, comparatione sunt perpendenda. Dices, superius ex Ga. dictum est, quod cerebrum integrè sanum superfluitates non multiplicat nisi per palatum, & tamen hoc loco dixit Gal. quod excrementa per palatum nares, & aures erunt pauca, atque concocta. Dico ego, quod Ga sentit omnia illa excremēta esse pauca, & cocta, quoniam licet non sint cerebri, sunt tamen partium, quę ad cerebri dispositionem conducunt, & hac quidem ratione non solum cerebri excrementa, sed & illarū partium pauca erunt, atque concocta. Addit autem quæ illi contingant, cum caput repleatur, dicens, 8. de vsu par. ca. 6.

Cum

Cùm verò eis caput repletur, continuò enim ac tũ præsertim cum nullam seruauerint victus rationem tale quid eis accidit plura quidem in ipsis excrementa, sed non incocta generantur, implenturq́, atque aggrauantur eorum capita à calidis cibis, & potibus odoribus, atque hisce omnibus, quæ extrinsecus occursãt, in quorum numero est & qui nobis circũfunditur, aer, sed præterea magis & non solum natura calida, sed & humida talia corpora extiterint.

Vnde cum ex praua victus ratione, & ciborum, ac potuũ multitudine humores multiplicentur cerebrum, calidum multum eorum attrahet, & tanto magis quanto illi humores erunt calidiores, & quanto statim post cibum vtetur homo exercitatione, qua quidẽ Galen. ait maxime caput vaporibus repleri. Est autem aduertendum, quod litera antiqua habet. Continuò enim, & maxime eis hoc tale accidit, quãdo negligenter dietam obseruant. Ex qua posset intelligi, quòd in his maxima fit capitis repletio, quod quidem falsum est, cum in cerebro calido, & humido maior repletio efficiatur: Subdit autem ex quibus talia capita facile repleantur, nempe ex cibis calidis, vtpote in quibus ingrediuntur aromata, ex potibus calidis, & odoribus, ac omnibus extrinsecus occurrentibus, quemadmodum sunt vapores, fumi, balnea, & id genus, quæ medio aere extrinsecus occurrant: Vnde subdit, quod aer nos circundans est de numero eorum, quæ nobis extrinsecus occurrant, quinimmo quæ extrinsecus caput replent mediante aere nobis obiiciuntur: Et ita habemus, quod tale caput facile repletur à calidis, & extrinsecus occurrentibus, atque intrinsecus assumptis, causamque cur ex mala victus ratione caput repleatur, quæ quidem manifesta est. Dubitant expositores num in cerebro calido superfluitates omnes sint pauciores, quàm in temperato, non enim videtur, propterea, quod pars quanto calidior, tanto copia maiori bilis flaue abundat. Respondeti potest omissis, quæ ab aliis dicuntur, quod licet plus bilis habeat, quam temperatum, non tamen omnes superfluitates simul plures sunt, sed ècontrariò: Vel dicatur, quod membrum calidum respectu cutis, quanto calidius, tanto biliosius est, cerebrum autem quantumcunque calidum, cute frigidius est: quare de eo dici non potest, quod quanto calidius, tanto biliosius est: Ex dictis autem collige, quòd non recte fit temporibus nostris, cum omnes lauant caput cum lixiuio absque vlla distinctione, in habentibus .n. caput calidum, id vtique magis adhuc calefit, & præsertim quoniam nunc cæteræ partes non lauantur, aucto autem calore capitis humiditates plures ad caput attrahuntur, quæ eo casu catharros generant, ad quod quidem prohibendum opus est cum lixiuio satis dulci aquam rosatam permiscere, & in eo rosas decoquere, atque alia infrigidantia, & repercutientia, quæ a cerebro attrahuntur, quod si cerebrum esset humidum eo casu conuenirent exiccantia. Sed occurrit hic dubium, quomodo cerebrum ab odoribus impleri, & aggrauari possit. Respondent quidam, si tenemus odorem fieri per fumalem euaporationem, clare patet, quòd odor cerebrum replet, & calefacit, si vero quòd odor fiat per speciem pariter dicendum est, quod species illa calefaciat, dicebat nãque Arist. naturam organum odoratus in cerebro constituisse, vt cerebrũ frigidum ab odoribus calefieret, cerebrum autem excalefactum attrahit, & ex consequenti repletur. Veruntamen dubium est, an vt fiat odoratus necessario requiratur, vt euaporatio perueniat ad organum, an vero fiat per speciem, vt habet Auer. vbi reprobat opinionem Auic. qui vt sibi attribuitur, voluisse uidetur requiri fumalem euaporationem ad organum odoratus ascen-

6. de tuẽ. val.

libello de sens. & sẽsi.

2. de anim. 97.

ſcendere. Sed Auice. 6. naturalium narratis duobus oppoſitis opinionibus velle videtur, quod vtroque modo fieri poſſit, & per euaporationem, atque ſpeciem ipſam: opinio quidem ſuſtineas, quòd per ſpeciem efficiatur, ſoluit omnes ferè apparẽtias, & rationes dicens, quod odor ſpeciem ſpiritualẽ multiplicat, ſed non ad quamcunque diſtantiam, odorabile namque ad certam vſque diſtantiam poſitum poterit ſpeciem multiplicare, atq; ſentiri, ſed ad maiorem diſtantiam poſitum non poterit ad organum, vſque odoratus multiplicare, ſed opus eſt, vt ex odorabili fumalis eleuetur euaporatio, quæ ad tantam vſque diſtantiam perueniẽs ſubito multiplicat ſpeciem vſque ad odoratus organum, ſi quidem ſpecies non habet contrarium: & hoc quidem modo ſaluatur cur venti aliquando odores impediant, quod non eſt, quia ſpeciem prohibeant, ſed fumoſam euaporationem, quæ attingat ad illam vſque certam diſtantiam, propinquitatemvè, qua ſubito ſpeciem ad organũ vſque multiplicare valeat: Eadẽ quoque ratione contingit, quod odorabile delatum in camera nõ percipitur, quoniam opus eſt, vt fumalis eleuetur euaporatio: pariter & alia id genus multa hunc in modum diſſolui poſſunt. Verũ eſt vna apparentia, quæ difficile ſoluitur, quam Gal: tetigit, vbi ait, quod natura tegit ſenſorium odorum tegmento, quod & poſſet id cuſtodire, & non prohiberet obiectorum tranſitum, ſed ſi non erat prohibiturum, tanto id ratius oportebat fieri adiutorio tegmine, quanto obiectum eius, quàm auditionis craſſiorum eſt partium, ferè.n. quanto deficit ſubtilitas aeris à luce, tanto, & vaporis ab aere, licet autẽ ex ipſis, quæ nobis euidenter apparent, cõſpicere inquantum amplitudinis peruenire neceſſarium eſt poros velaminis harũ partium, obſtructis enim ab aliquo naribus, vt & alicubi Plato ait, odor quidem nullus pertranſit, ſpiritus verò odore priuatus ipſe ſolus ſequitur: at vero manifeſtum eſt, hoc cum tale appareat oſtendere craſſiorũ eſſe partium vaporem: Quod ſi per ſpeciem ſpiritualem fieret odoratus obſtructis naribus, vt aer pertranſire poteſt, ita & ſpecies odoris, quæ aere ſubtilior eſt, cum hæc ſpecies in aere ſit, vt & coloris ſpecies. Iſtud hercle validius eſt argumentũ, quod in hac materia fieri poſſit, ſolutuque difficile: & ex eo loco, & ipſa experientia parere videtur Gal. ſententiam extitiſſe, quod non ſolum ſpecies odoris, ſed & fumalis euaporatio ad odoratus organum perueniat, nec non quomodo ſecundũ ipſum odor cerebrum replere poſſit. Quæ ſanè quæſtio licet diligentiori egeat inquiſitione, hæc tamen pro nũc ſat dicta ſint, vt quigtum ex ſomno ſignum à Galen. deſcriptum aggrediamur.

8 de vſu. par. c. 6.

Breuibus autem ſomnis huiuſmodi temperaturæ contentæ ſunt, neque admodum profundis.

Pro huiuſce ſigni declaratione ſciendum eſt, quæ ſit cauſa ſomni, & quomodo ſomnus efficiatur. Ariſt inquit quod ſomnus, & vigilia ſunt paſſiones animalis, & ipſius ſenſus, & quòd contraria ſunt, quorum alterum neceſſe eſt ineſſe. Dormire itaque (ait ipſe) eſt ceſſatio ſenſuum ab opere, quoniã quæcunque natura exercent aliquod opus, quando exceſſerit tẽpus, in quo quippiam efficere poſſunt, laſſeſſere illa, & ab opere ceſſare neceſſe eſt, vt oculi contuentes, & manus, reliquaque omnia, quæ aliquid operis habent: Fit autem ſomnus quoniam neceſſe eſt animal capere cibum, qui in ventre concoctus in hepate per venas mittitur, at ab eo tum in venis, tum in ventre, & in teſtinis & hepate exiſtente exhalationes calidæ eleuantur, quæ ſui natura aſcendunt, cum verò fuerint in locis ſupernis à cerebri frigiditate confrigidatæ, & factæ craſſiores retroferuntur retrocedentesq; ipſum calidum propellunt, ad cor ſcilicet tanquam ad proprium principium, & tunc ſomnũ efficiunt: & hinc eſt, quod poſt cibum potiſſimum ſomnus generatur. Auer. autem cum dixit, quod dormire eſt ligamen

Libel. de ſom. & vigil.

2 coll. 21

ligamentum & quies sensuum, & reuersio ipsorum ab instrumentis eorũ ad partem intrinsecam corporis, quæ quidem recursio non sit, nisi per reuersionem caloris naturalis ad partes interiores, & ideo cum homo dormit, partes exteriores refrigerantur, & concoctio validior fit, quia calor secedit ad partes, vbi cibus est concoquendus, & iste recessus caloris, non nisi est ad cor, quoniam non nisi etiã calor a corde ad membra transmittiiur: subdit postea, quod cum calor non dilatetur ad exteriora, nisi ob eius quantitatis augumentum, ita eius retractio non fit, nisi propter eius imminutionem, idq; fit necessariò dominantibus super ipsũ frigiditate, atque humiditate. Quare somnus efficitur, qñ infrigidatur, & humectatur calor, ex quo diminuitur in sui quantitate, & ad suã radicem reuertitur, & quoniã iuuamentũ cerebri fuit vt cordis caliditatẽ, siccitatẽq; contẽperet, ideo maiorẽ huiusce operationis partẽ cor a cerebro suscipit, qm̃ & à cibis quodãmodo aliqua refrigeratio fieri potest: accipiet autem id a cerebro, cũ in eo dominabitur cõplexio frigida, & humida, ꝙ præcipue contingit, cũ cibi assumũtur. Quod autẽ somnus haud fiat, nisi per frigiditatẽ & humiditatem indicio sunt cibi frigidi & humidi, ex quibus gignitur somnus, sicut vigilia ex calidis, & siccis. Vnde (idem ait) materialis causa somni vapor humidus est a membris infernis ad cerebrũ perreptans, qui tandem a cerebri frigiditate incrassatur, & descendens inferius ad mẽbra meatus virtutũ sensibiliũ obstruitur, addit quinetiã ipse ꝙ post laborẽ somnus aduenit propterea quod caloris naturalis quantitas diminuitur, & refrigeratur: quare ad suum principium reuertitur, vt milites imminente magno periculo ad proprium ducem. At Gal. ait causam somni esse, vt animalis facultas aliquando cesset ab opere, ponitq; somnũ fieri cerebro repleto exhalationibus prohibentibus vim animalem ab eo defluere, quæ in vigiliis cõtinue defluit, & ob id omnia cerebrum replentia humiditate somnum conciliare: & addebat, quòd somnus incidit cum natiuus calor, aut ex fatigatione, & nimia siccitate ad alimentum se conuertit, aut ob immodicam humiditatem foras egredi nequit quorum salubris est primus. atq; naturalis, alter verò nõ naturalis, vt qui in comatibus, & Lethargis. Galen. igitur statuit, quòd causa somni sit nimia caloris siccitas, & ideo retrahit sese, vt à cibo humectetur. Auerr. autem ponit somni causam esse frigiditatem, atque humiditatem, & ex consequenti caloris imminutionem: cũ autẽ videamus ꝙ superflue defaticati aliqñ nõ minus profunde dormiunt, quàm humectati Gale. potius credendum est, si voluit ei Auer. contradicere: constat itaque ex dictis, ꝙ somni erunt breuiores in cerebro calido, & siquidem vaporis non ita infrigidari poterunt, vt somni fiant lõgi, atque profundi: subdit demum in altero cap. de signis oppositis cerebro calido, vtpote cerebro frigidioris.

4. de acc. & mor.

3. de cau. pul. 10.

Signa frigidi cerebri.

Ca. 15.

Frigidioris verò, quàm oporteat cerebri initia sunt, plura in proprijs meatibus excrementa: & capilli recti, & ruffi, & stabiles, & qui lòngo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atque ab initio male nutriti, & facile à causis frigidis offenduntur, atque hoc ipso offensionis tempore distillationibus, & grauedinibus capiuntur: neque si tetigeris partes ad caput attinentes admodum calidæ sentiuntur, neque si inspexeris, rubicundæ apparent:

& oculorum venæ omnino visum effugiunt: & somnolentiores quodammodo sunt.

EX quinque signis, quæ cerebrũ esse frigidius indicat, primum est excrementa plura in propriis meatibus, quæ & inconcocta sunt, quinimmo sunt & plura, inconcocta enim per causas oppositas: secundum autem ex capillis est signum, sunt namque primo recti, cum in calido sint crispi ob causas pariter oppositas, deinde ruffi, hoc est ætate consistentiæ, qua in temperato sunt flaui, & in calido nigri vel ad nigredinem tendentes, quod pariter intelligendum est ob causas oppositas, præterea stabiles, i. facile non fiunt calui, nati longo tempore post natiuitatem: Laurentianus, & antiqua translatio non habent post natiuitatẽ, dicta autem ob causam oppositam reperiuntur: tenues, i. subtiles, & male nutriti, seu exiles ex materiæ defectu, ex qua ipsi capilli & generantur, atque nutriuntur, vt superius de aliis dictũ est. Tertium signum est, quod a causis frigidis facile offenduntur, ut calidum a calidis: ideo dixit, quod calidum grauatur a cibis, & potibus calidis, nec nõ & ab ipsis odoribus, destillationibus quoque & grauedinibus offenduntur, tempore offensionis, cum scilicet a causis frigidis patiuntur, multiplicantur namque in cerebro superfluitates, quæ ad partes infernas confluunt, quòd si defluant ad pectus, distillationes dicũtur vel catharri: si ad nares, grauedines, vel corrizæ destillationes autem non solum generantur (vt air Trusia.) quomodo pluuia in magno mũdo, quę fit ex vaporibus infrigidatis in media aeris regione, sed & ex superfluitate proprij nutrimenti. Quartum signum est, quod partes attinentes ad caput neque calidæ sunt, neque rubicundæ, & venæ oculorum haud apparentes, quę omnia per oppositas causas verificantur. Postremum signum est, quòd somnolenti quodãmodo sunt, vti de alijs dictum est. Subsequitur alterum caput de signis siccioris cerebri.

Signa sicci cerebri.

Cap. 16.

Siccioris autem cerebri inditia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas, sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habent robustos & qui celerrime eis genitis statim innascuntur, crispi autem potius sunt quàm recti, cito autem calui fiunt.

PRimum quidem sumitur ex superfluitatibus & tales paucæ sunt à naribus, & aliis conuenientibus regionibus effluentes, siquidem humiditas cerebri ad multiplicandas potius superfluitates efficit, sicut siccitas ad consumptionem. Dices, videtur, quòd in cerebro sicco non fiat bona digestio, sicut in cerebro temperato, ergò in eo maior superfluitatum quantitas generabitur. Respondeo, omissis aliorum responsionibus, quòd cerebrum est frigidum, & humidum respectu æqualis ponderalis, quare cerebrum quantumcunque siccum, est humidius cute, quamobrem cerebri siccitas haud prohibebit, cum cerebrum siccus nutrimentum suum bene concoquat, vt temperatum, & ob id ratione coctionis in sicco plures superfluitates non erunt, sed potius ratione siccitatis pauciores. Secundum signum est sensuum perspicacitas Laurentiani versio habet, sensus diligentiores, & antiqua sensuum perfectio, Auic. autem dicit sensuum claritas: veritatẽ oẽs in vnũ cõcurrunt, & in istis sensus sint profectiores. Circa hoc signum du- prima 3. tract. 1. c. 11.

dubium est, num cerebrum siccum sensus habeat perfectiores, vt omnes prædictæ translationes innuere videntur. Respondent nonnulli, quod voluit Galen. habentes cerebrum siccum sensuũ claritatem obtinere, quoniam eum superfluitates sint paucæ, organa sensuũ munda erunt, & ex consequenti clara, sed nõ sequitur, quod sensus perfectiores sint, quoniam in temperato obtrementi perfectionem, & forrè spirituum ad organa prouenientium perfectiores esse possunt. Quod sanè dicunt hi, vt saluent in temperato sensus esse perfectiores. Verum superius dictum fuit temperatum corpus omnes operationes collectiuè perfectiores habere, non autem diuisiue. Respondere itaq; rectius possumus ex Gal. qui Platonis, & Hereclyti sententiam insequebatur quod humiditas amentiam, siccitas verò prudentiam generat. Vnde pueri, qui sunt amentes ex magna mole humiditatis tanto fiunt prudẽtiores, quãto sicciores euadunt; quare homo inueniri non potest, qui summam habeat prudẽtiam, cum nullus homo penitus humiditate careat, quæ amentiam adducit. Vnde stellæ, & alia cælestia prudentissima sunt, propterea, quod omni prorsus carent humiditate, summamque habent siccitatem. Si autem dicatur, quod quanto quis senior fit, tanto etiam siccior, ergo semper etiam prudentior fieri deberet. Videmus tamen aliquando senes fieri amentes, ut pueri, quod non esset, si siccitas faceret ad prudentiam, quinimo tales etiam prudentiores intueremur. Respondet Galenus, quod eorum amentia nõ prouenit ratione siccitatis, sed frigiditatis, quæ omnibus animi operibus aduersatur, easque impedit, vnde Galen. ait, quod dexteritas, & prudentia à bile prouenit, quæ calida est, & sicca. Ex dictis autem videtur esse colligendum, quod cum Gal. dictam opinionem approbare videatur, voluerit ipse in cerebro siccio sensus esse perfectiores, quãto temperato, siue sensus tantum exteriores, siue & interiores ipsos intelligat. Tertium signum est, quod prompti sunt ad vigilias, hoc est, facile vigilant, itaque defectu humiditatum, atq; vaporum, quibus ad somnum proni efficimur. Quartum signum est ex capillis, qui ex quatuor comprehenduntur, primo namque in huiusmodi complexione robusti sunt, hoc est crassi, siquidem vapor siccus est, & ex cõsequenti crassus ex quo huiusmodi capilli generantur, secundo celerrime nascuntur quoniam tum ratione siccitatis cutis capitis proportione respondentis complexioni cerebri, tum ratione siccitatis vaporum à cerebri siccitate productorum citius quàm in temperato, & cutis, & vapor pro ipsorum capillorũ generatione disponuntur, tertio crispi sunt, quàm recti, & postremò cito calui fiunt ob siccitatem, s. quemadmodũ dictum est. Dices, cur non posuit etiam signum ex colore capillorum. Respondendum est, quod color maiorem, minoremve vaporum adustionem, consequitur, quæ non à siccitate, sed caliditate cerebri efficitur, & quoniam in actiuis temperies est, ideò capillorum color illis aderit, vt in temperatis. Proinde dubium ex dictis oritur, num crispitudo magis à calido, quàm à sicco fiat, etenim videtur esse ratio quod magis fiat à calido, siquidem calidum magis est actiuum, quàm siccum: caliditas namque magis agit exiccãdo tum vaporem, ex quo fiunt capilli, tum cutim, in qua generantur, videtur quoq; in oppositum altera ratio de ipsa siccitate, nam caliditas crispitudinem nõ facit nisi exiccando, ergo siccitas crispitudinis immediata causa est. Pro huius modi dilemmate dissoluendo, dicendũ est, quod caliditas cerebri plus facit, q̃ siccitas, cũm. n. sint hæ causæ actiuæ crispitudinis, caliditas magis agit, & vaporis humiditatẽ dissoluit: ideò ponens Gal. signa calidi cerebri, dicit absolutè, quod capilli crispi sunt, hic verò statuens signa cerebri sicci, non dicit absolutè quod sũt crispi, sed potius crispi, quam recti, vapor autem qui est materia capillorum per siccitatem magis disponitur, quàm per caliditatem pro crispitudinis generatione, siquidẽ qualitas est immediate disponens pro ipsa crispitudine.

lib. q; ani. mor. cor. tẽp. sequãtur. c. 4 & 5.

2. de nat. hum. 39.

Hu-

Humidi cerebri inditia. Cap. 17.

Humidioris verò cerebri inditia capilli plani, & nequaquam calui fiunt, sensus autem turbulenti, & excrementorum multitudo, somni multi atque profundi, & hæ quidem simplices.

ENter reliqua signa humidi cerebri Galen. vnum ponit ex capillis, idque ex duob. declarat dispositionibus, quæ in illis reperiuntur, primoquidē quod plani sunt, in sicco enim sunt magis crispi, quàm plani ratione siccitatis, quia verò humiditas vaporis adustionem prohibet ideò capilli plani efficiuntur, secundo autem calui non fiūt eadem ratione, siquidem humiditas resolutionem prohibet, ad quam deinceps caluitium consequitur. Dices, signa ex capillis in cerebro sicco ex quatuor desumuntur, vti declaratum est, hic autem solum posuit opposita duorum, quæ postremo posita sunt, duorū autem priorum oppositorum non meminit, quod tamen faciēdum videtur. Respondendum est, quod de eis nō meminit, quoniam in cerebro humido necessariò non reperiuntur, stante enim caliditate temperata humiditas multū intensa esse non potest, neque ex consequenti vaporum eleuationem prohibere. Quare capilli poterunt & citò nasci & pariter exiles non esse: vnde Arist. dicit, quòd capilli crassi sunt, si multa adsit humiditas viscosa secundum signū est sensus turbulenti ob superfluitatū multitudinem, de qua statim dicet. Hinc videtur ex hoc, quod in cerebro sicco per sensuum perspicacitatem voluerit eorum instrumentorum claritatem ex superfluitatum carētia, de quo etiam signo iup. dictum est. Tertium signum est excrementorum multitudo, cuius quidem causa manifesta est, quæ ei est opposita in sicco cerebro designata, humiditas namque causa est, quod excrementa sunt multa, quartū signum est somni multi, atque profundi ex causa oppositā, ratione s. humiditatis, quæ somnum conciliat, si quidē causam opilantem, & prohibētem trāsmissionem virtutis animalis à cerebro multiplicat. Circa hæc signa oritur dubium, cur Gal. in cerebro sicco, & humido non docet inditia ex colore capillorum, neque ex colore, & calore partium circumstantium, neque ex extrinsecus alterantibus, vt fecit in calido, & frigido. Respondeo, quod quędā ex dictis in calido, & frigido cerebro ex caliditate, vel frigiditate tantum proueniunt, vtpote color capillorum, & partium adiacentium, earundemque partium calor, & venæ oculorum, de quibus hoc loco nihil Ga nam cum caliditas, & frigiditas sint temperatæ, illa erunt in his, vt in cerebro temperato, quædam verò sunt, quæ & ab humiditate, vel siccitate prouenire possunt, & de his præsentibus capitibus meminit. Neque etiam meminit de extrinsecus alterantibus, quoniam humiditas, & siccitas qualitates parū actiuę sunt: quare alterationem notatu dignam, vt cal. & frig. efficere non possunt. Est aūt aduertendum, quod signa cerebri ex sex generibus desumuntur, de quibus superius dictum est. De primo quidē genere meminit solum de capillis, cū loquutus est de signis temperaturarū speciatim cerebri, siquidem iam de aliis loquutus fuerat, de operationibus quidem sensitiuis pauca ad modum dicit, cum & suprà de his dixerit, sub quibus somnus, & vigilia comprehendi possunt, de motiuis verò nihil superius namque de eis dixerat, pariter de obtinentibus principatum, de quibus supra. At de operationibus naturalibus dicit, & de extrinsecus alterantibus. Hoc igitur modo quatuor sunt genera ex quibus signa desumuntur ex capitis dispositione, s. ex capillis, & actionib. sensitiuis, & ex naturalibus, & ex extrinsecus

5. de gen. ani. 3.

1. epi. sec. 1. & 8

li. de cōsuet. ar. c. 9

Pro.

ſicus alterantib. Ex capillis autem primo ex velocitate, vel tarditate ortus, ſecundo ex velocitate, vel tarditate deperditionis, tertio ex colore, quarto ex craſſitie, quinto ex criſpitudine non autem ex longitudine, aut breuitate, neq; ex multitudine, ſiquidem, vt ex Ariſto. colligitur, eædem ſunt causæ horũ, & craſſitiei. Declaratis ſimplicium ſignis compoſitarum temperierum ſigna aggredietur, atque in primis calidæ, & ſic ex complexionis.

Signa calidi, ſicciq́ue cerebri. Cap. 18.

Compoſitæ autem primum calidæ, & ſiccæ ſecundum quam, & ſuperfluitatibus carent, & ſenſib. vigent, & plurimum vigilant, & cito calui fiunt: & prima quidem capillorum generatio celerrima eſt, ac plurimo abundans alimento. Capillos vero habent nigros & criſpos, & tãgentibus caput calidi ſentiuntur, & ſunt rubicundi uſque ad ætatem conſiſtentiæ.

VT autem facilius intelligantur, quæ a Gal. dicuntur, aduertendum eſt, q́ duo ſignorũ genera ſtatuit Gal. nonnulla quidẽ ambas inſequentia qualitates, alia verò vnam dumtaxat, quæ tamen ab altera qualitate prohiberi poſſunt, quæ. n. ex vna tantum qualitate conſequuntur, & ab altera impediri non poſſunt, ſubticet ſiquidem neque maiora, neq; minora in his ſunt, quàm in ſimplicibus temperaturis, quod quidem de aliis ſignis minimè dicendum eſt. Eſt autem primum ſignum, quod carent ſuperfluitatibus, quod ambas ſequitur qualitates, cerebrum. n. calidum paucas habet ſuperfluitates, ſicuti & ſiccum, vt ſuperius declaratum eſt, in tali namq; cerebro bona fit nutrimẽti concoctio. Si dixeris, caliditas attrahit, ergo, & ſuperfluitates eſſe poſſunt. Reſpondeo, dato q́ caliditas attrahat, abſumit etiã & ſiccitas ei adiuncta exiccat: quare plus faciet abſumptio calidi, & ſicci ad faciendum, ne ſuperfluitates adſint, q́ attractio caliditatis ad oppoſitum efficiendum. Aduertendum autem, quod non intelligendum eſt, q́ omnino careant ſuperfluitatibus, ſed quòd valde paucæ ſunt, cum vtraque qualitas minuat. Secundum ſignum eſt, quod ſenſib. vigent, & loquitur de exterioribus quorum organa munda ſunt, & vacãt ſuperfluitatib. ob id ait, q́ vigent, & clari ſunt. Vel dicas, q́ ſenſus ſunt perfecti, vt de ſicco tantum in ſuperioribus diximus. Tertium ſignũ eſt, quòd plurimum vigilant, hoc ambas ſequitur qualitates, vti præcedens, cum. n. habẽtes calidum cerebrum, aut ſiccum ſomno breues habeant, & facile vigilent, à fortiori hoc vtiq; reperietur, vbi ambæ cauſæ coeant. Quartum ſignũ ſubſequitur, quòd cito calui fiunt, quod q́ dem ſimiliter ambas qualitates concomitatur, cùm de hoc quoque meminerit, dum de ſignis ambarum qualitatũ calidæ ac ſiccæ ſeiunctim verba fecit. Celerrimè quoque capilli naſcuntur, quod idem eſt dicere, prima namq; eorum generatio celerrima eſt ambas cõſequens qualitates: addit etiam, & plurimo abundans alimento, ſ. capillorũ gñatio: ex quo fit, vt ipſi robuſti & craſſi effeiantur, q́ uod pariter ambas qualitates inſequitur, cũ de hoc meminerit, loquẽs tum de calido, tum de ſicco cerebro, ſubdit deinde, q́ capillos nigros habent, quod ex ambabus qualitatib. cõtingit, licet. n. ſiccitas per ſe ſola id agere non poſſit, vt vapores adũrat, ex quibus capilli fiunt, attamen caliditati iuncta, cùm eius ſit lima adiuuat, & eſt cauſa, vt maior aduſtio fiat, & ex conſeq. capilli nigriores euadẽt: poſtremo ſubiungit quoad hoc ſignũ, q́ criſpi ſunt, quod quidem euenit ambarum rõne qualitatum, vt ex ſuperib. patet. Quintũ ſignum eſt, q́ tangentib. caput calidi ſentiuntur, ſ. circa ipſum

caput; & licet hoc signum caliditatem tantum consequi videatur, cõsequitur tamen & ipsam siccitatem, quæ ita calidum acuit, sicuti humiditas idem obtudit: quare partes capitis calidiores apparent cum caliditas siccitati iuncta calefacit, quàm cum sola caliditas agit eo modo quo superius declaratũ est ex calido cerebro partes illas calidas fieri. Sextum & vltimum signum est, rubicũdi sunt vsque ad ætatem consistentiæ, hoc est quoad partes ad caput attinentes, quemadmodũ superius ostensum est Trussi. vult, φ illud vsque ad ætatẽ consistentiæ referatur non solum ad rubicunditatẽ, sed & ad capitis caliditatem, idq; inclusiue intelligatur. sed hęc expositio mihi non placet, propterea quòd si tunc deficeret capitis caliditas, id fieret ex cerebri caliditatis defectu, & ita calidi signum non esset, sed frigidi cerebri. Nisi dicatur, quòd est signũ cerebrũ calidum extitisse. Rectius igitur exponendum censeo, quòd vsque ad ætatem consistentiæ referatur ad rubicunditatem tantum, & intelligatur exclusiue, tales enim capitis partes habent rubicundas vsque ad ætatẽ consistentiæ, in cõsistenti autem ætate, quoniam caliditas cum siccitate fortius agit, ex rubicundis bruni tẽdentes ad nigredinẽ efficiũtur: Et ex hoc constat, φ & hoc signũ ambas qualitates cõsequitur. Dices, cur Gal. non declarauit signa ex extrinsecus alterantibus? vt in aliis fecit temperaturis. Dicendum est, quòd vt de cerebro sicco tantum declarauimus, signa ex extrinsecus alterantibus nõ posuit, quoniã siccitas est qualitas, quę sola minimę actionis est: quare à siccis extrinsecus alteratio effatu digna induci non potest, & ita in hoc cerebro ea fiet alteratio, de qua in calido tantum. Est autem aduertendum, φ licet Auicen. 13. tract. 1. cap. 17 videatur plura signa ponere, quàm Galenus hoc loco, nõ tamẽ diminutus est, quoniam plura iam superius dixerat: ideo cæpit docere signa cerebri in particulari, dixerat præter ea quæ iam dicta sunt: Auicen. autem ponit vnum signum calid. & sicci. cerebri, quòd est fortitudo intellectus, quòd quidam interpretantur, hoc est diu cogitare possunt. Sed illud signum forte voluit quod dicit Auer. vbi ponit signa cerebri calidi & sicci nẽpè, quòd sunt veloces ad actiones, & ita prompti ad discurrẽdum, sed non appræhendunt nisi similitudines, & non diuisionem, quasi dicas solũ rerũ cortices appræhendunt: Et ob id ex: Auer. sentẽtia eorũ errores multi sũt, & cogitationes malæ: atq; hæc omnia ei assentire videtur, quod dixerat Gal. φ habentes cerebrũ calidũ in opinionibus mutantur, φ quidẽ fit quoniã veloces sunt ad apprehendendũ, non apprehendunt autem nisi rerum cortices. Proinde videtur adhuc Aui. vnum signũ addidisse, de quo hoc loco nullã fecit Gal. mentionem, nempè, quòd adest velocitas, & promptitudo ad actiones animales. Sed potest & hoc trahi ex dictis à Galeno superius, tum quia cũ tales sint veloces in opinionibus, & appetitu, veloces quoque sunt in exequutione: At quoniam signũ hoc videtur potius consequi cordis temperiem, ob id de eo nil egit hoc loco Gal. sed cum docet signa cordis temperaturarum. 4. colligi 3.

Signa calidi & humidi cerebri. Cap. 19.

Si vero humiditas adiungatur caliditati parum vtriusque qualitatibus superantibus mediocritatem, color bonus, & quæ circa oculos calidiora, venæ magnæ, & plura excrementa, & mediocriter cocta, & capilli recti, subflaui, & non facile calui fiũt. Implentur vero, atque aggrauantur eorum capita à calidis, at si humectentur tunc multò magis excrementorum habent multitudinem.

QVoniam temperies hæc calida & humida cerebri tripliciter reperiri potest, vno quidem modo cũ vtraque qualitas mediocri-

diocritatem parum excedēt, altero autem cum ambæ plurimum superēt, tertia verò cum altera plurimum, altera verò parum excedat, aut caliditas plurimum, & humiditas parum, aut econuerso in primis declarat signa eiusmodi, in quo & caliditas, & humiditas parum excedūt. Primum autem signū est ex dispositione capitis sumptum, & primum quoad colorem, quod calor bonus est, ſ. totius capitis, quod quidē contingit ex sanguine mediocriter cō
cod. libro tracto, atque hoc signum caliditatem duntaxat consequitur. De hoc autem licet in calido tantum egerit, attamen nunc quoque idem repetit, quoniam dicitur, quod humiditas actionem caliditatis obtundit, quodque impedit attractionem, ideò potuisset quis credere, quod actio caliditatis adeò ab humiditate impeditur, quod attractionem conuenientem prohibeat qua calor bonus efficitur, vt ipse Gal. docet. Secūdo autem quoad caliditatem, hunc enim in modum dicit Leoniceni translatio, quæ circa oculos calidiora, sed illa Laurentiani melior est, dicit. n. coloratiores, calidioresq; quod verò ait de oculis intelligēdum est de venis, quod quę circa oculos venæ magnæ sunt, dicit igitur, quod partes capiti attinentes sunt calidæ, quod quidem caliditatem tantum consequitur, neque ab humiditate impediri potest vt à caliditate partes illæ non incalescant, vt superius quoque dictum est: tertio verò quoad venas magnas circa oculos, hoc est, apparentes ob sanguinis abundantiā attracti a caliditate cerebri venas extendentis, quod quidem caliditatem consequitur eadem ratione, quemadmodum & de aliis superioribus dictū est. Secundum signum ponit Gal. ex excrementis sumptum, dicens, (Plura excrementa, & mediocriter cocta) sic enim legendum est, non (Plurima) vt dicit litera antiqua, quoniam plurima sunt, vbi plurima sit discrassia, hic autem loquitur, vbi non sit plurima: & hoc signū ambas insequitur qualitates, sunt autem plura excremēta ratione humiditatis, non autem caliditatis, quæ potius oppositum facit. Vnde in calido tantum ait, quod sunt pauca, at mediocriter esse cocta ratione caliditatis accidit. Tertium signum est ex capillis, idque ex trib. potissimum desumitur, primo namque recti sunt, quod quidē humiditatem insequitur, quæ plus potest, quàm caliditas ad crispitudinem: secundo subflaui sunt, non enim sunt flaui, vti in temperato, neque tendētes ad nigredinem, vt in calida tantū, quoniam humiditas adustionem impedit: tertio non facile calui fiunt, quod quidem humiditatem consequitur prohibentem similiter citam humiditatis absumptionem, ad quam capillorū defluctus insequitur, quartum signum ex extrinsecus alterantibus, implētur namque, & aggrauantur eorum capita à calidis, at si humectētur, excremēta tanto plura erunt, quanto humidiora: quod quidem signum ambas qualitates cōsequitur, quemadmodum manifestum est. Quod si eędem ambę qualitates multum excedunt, alia vtique habebunt, de quibus hunc in modum scripsit Gal.

Etsi plurimum caliditas, atque humiditas creuerit his caput ægritudinibus est obnoxiū, atq; excrementis abundans, & quòd facilè a calefacientibus, atque humectantibus offendatur. Auster verò semper eis aduersatur, atque optime in Aquilone se habent, non tamen diu vigilare possunt, & cum se ad somnum conuerterint, simul graui somno tentantur, & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena, visus ei turbulenti, neque satis sensibus vigent.

Inter cætera signa primum est, q̄ caput obnoxium sit ægritudinibus, facile namque à causis ægris superātur: quare cerebrum erit valetudinarium, & insalubre simpliciter, cui quidem si

ambæ inseruiũt qualitates. Secundũ si
goum est, ꝙ abundat excremẽtis, pro-
terea ꝙ caliditas mul.cũ attrahit, cum
multa sit, & humiditas resolutionem
ꝓhibet: ꝙ itidẽ ambas insequitur qua
litates Tertiũ signũ est ad vtraq; qua
litates etiã pertinens, ꝙ facile offendi-
4.Aph.5. tur à calefacientibus, atq; humectanti-
bus, cuius quidem causa satis est mani
festa. Quartum signũ est, quòd Auster
semper eis aduersatur, optime verò in
Aquilone se habent, nã Auster ex Gal.
sententia est calidæ, & humidæ tempe-
raturæ, quare aptus replere caput, &
instrumenta sensuum plurima humidi
5.Aph.17 tate, ex qua quidem repletione capitis
grauitas generatur: insuper humecta-
to principio neruorũ necesse est, vt ani-
mal pigrũ in motu voluntario efficia-
tur, & veluti in seipsum dissolutũ, quæ
omnia facile contingũt his, qui cere-
brũ calidũ, & humidũ habent: item ait
Hip. Austrinæ cõstitutiones dissoluũt
corpora, & humectant, auditũ obtun-
dunt, capita aggrauãt, & vertigines fa
ciunt, oculis, atq; corporibus difficilẽ
motum præstant, & aluos humectant.
6.Aph.17 Quod aũt optime hi se habeãt in aqui
lone, patet ex eius temperie frigida,
& ficca: de quo quidẽ vento dicit Hip.
Quotidianæ aũt constitutiones Aqui-
lonix quidem corpora densant, inten-
diunt, & bene mobilia, coloratoria, &
melius audientia faciũt, & aluos exic-
cãt, & Gal. in cõmẽto cum frigidus, &
siccus ventus sit Aquilo, omnes consu-
mit superfluitates, robur autem adiici-
tur instrumẽtis ex eo, quòd adstringit,
& in vnum cogit substantiã densando:
& paucis interpositis subdit: Hæc igi-
tur bona adsunt Aquiloniis constitu-
tionibus, quibus maxime perfruũtur,
quàm salubre corpus hẽt, & ex his ip-
sis humidiores. Causa aũt dictorũ à Ga
leno assignatur, vbi cum declarauit,
quod morbi alii, &c. ętates aliæ ad alia
3.Aph.3. bene, maleue se habent, dicit & vt sim-
pliciter dixerim contrariæ quidem ad
contraria bene, similes autem ad simi-
lia male, præterquam si ætas tempera-
ta, & victui, & regioni, & loco tempera
to comparetur, hoc. n. solo modo simi-
les à similibus benè afficientur, quæ ve
ro plus à temperie receſſerunt ætatib.
secundum temperaturam contraria lo
ca, & tempora, & victus genera confe-
runt magis. Est modo dubium ob ea, ꝙ
hic protulit Gal. nam Auic. vbi (vt hic
Galenus) declarat signa cerebri cali. &
humi. qualitatibus plurimum a tempe 1.ca.1.
ramento elongatis ait, quod tale cere
brum est facile recipiens calidi, & fri-
gidi nocumentum, cũ tamen hoc loco
Gal dicat, quod in Aquilone frigido,
& sicco bene se habent. Respondeo o-
missis, quæ ab aliis dicuntur, quod Aui
cen. exponere videtur Gale. dictũ hoc
in loco, quod est obnoxium ægritudi-
nibus, non tamen dicit quib. Auic. igi-
tur exponens dicit, calidis, & frigidis.
Quoniam enim est valde debilis, & ple
num superfluitatibus, facile incurrit
calidas, & frigidas, ex quo non sequi-
tur, quod in Austro male non se ha- 3.met.
beant, bene verò in Aquilone, qui ex-
trinsecè aguot. Et licet Mesues in c. de
cura catharri dicat, quòd euitari opor-
tet ventus tam frigidus, quam calidus
tamen aliud est loqui de cura catharri
cum cerebrum est ægrum, & aliud de
cerebro sano, licet ægritudinibus obno
xium. Dubium adhuc est cũ venti fiant
ex exhalationib. ꝙ siccæ sunt, ex humi-
dis namque pluuiæ efficiuntur, ergo
eiusdem sunt temperiei. Resp. Trusia.
fortè sumens ex Arist. tali posita distin 2 de vic.
ctione de duplici exhalatione, vulque rat. a pr.
exhalationem siccam ventos gignere,
ita vt concedit ventos omnes ex se fri
gidos esse, atque siccos, sed diuersas à
locis, per quas transeunt, temperies a-
dipisci. Veruntñ Hip. ait quòd vẽti sua
natura infrigidant, atque humectant,
qm̃ omnes de niue, glacie, geluq; vehe
menti, fluminib. lacubus, paludib. ter-
ra madefacta, frigefactaq; necessariò
spirant, sed diuersarum naturã efficiũ
tur ob loca, per ꝙ transeunt: Vnde No-
tus, siue Auster, cũ venit ex tropico cã
cri. ea ratione calidus, & humidus, sic
dẽ à tropico cãcri secum multos va po
res ducit, vt asserit Trus. sed dicit Hip.
spirat de locis similis naturæ, quib. &
Aquilo, s. de Austrino axe, polovè
nempe antartico, multaq́ue niue, gla-
cie, gelu, & sub polo habitantibus
fri-

frigidus est, & humidus, locaq; habita ta dissimili modo perflat: Quare in Lybia est calidus, & siccus, quoniam transit per Zonam torridam, a qua rarus fit transiens verò ad nos per mare mediterraneum multam ab eo sumit humiditatem, & ob id fit nobis calidus, & humidus. Constat itaq; q; venti sui natura frigidi non sunt, atq; sicci, cùm ex vaporibus humidis efficiantur. Verum est tamen, quod non adeò hnmidi sũt, vt hi, ex quibus fit pluuia. Qua quidẽ declaratione quodammodo Trusianũ saluare possemus, quod eos non absolutè siccos, sed ad pluuiam comparatos existimarit. De Aquilone autem Hippo. hæc habet septentrio quidem, aquilonis, siue boreas frigidus, & humidus est, quod de locis spirat, q̃ sol non adit, nec siccat, quare cum sua viloca habitata perflat, nisi regionis, locive situ perdatur, proximeque habitãtibus quidem frigidissimus est, lõgius verò minimè. Ex his igitur tandem dicimus, quod Aquilo est siccus, tũ quia vapores versus tropicum cancri ꝓpellit, vbi resoluuntur, tum quia transit per loca congelata, & ob id secum paucos vapores ducit, loca autem propè polum arcticum humectat potius, vt inquit Hippocrates. Quintum signũ est à Gal. descriptum, quod non diu vigilare possunt, cum verò ad summum conuertuntur, simul tentantur graui somno, & vigilant, habentq; somnia plena imaginibus. Cum enim tale cerebrum plurimum excedat temperatum in humiditate: ideò plures adsunt humiditates, atque vapores, qui obstruentes neruorum origine faciunt talem ad somnum conuerti, neque vllo modo vigilare posse: item cum caliditas plurimum quoque mediocritatem excedat, ideo conatur vapores illos attenuare, & resoluere, obstructionesq. reserare, quod ex toto ob humiditatũ abundantiam facere non potest. Quare fit quædam veluti lucta, vt homo, neque vigilare, neque dormire possit. Quocirca, ait Gale. quod ad somnum hi conuersi, & somno tentantur, & vigilant, ita quod in eis fit quid simile, quod in subethsara, quæ est dormitio vigilatiua, cum & pituita, & bilis in cerebro aceruantur, nam pituita somnum, bilis verò vigilias inducit: addit etiam, quòd habent somnia plena imaginibus. Quidam exponunt, quod vigilantes fantasias vident, iuxta antiquam literam, hoc est, quod faciunt opera vigilantium: & ita dubitant, an dormientes opera vigilantium efficere possint, & quomodo id fiat: Verum est exponendum, quod hi sunt multũ dormientes, & vigilantes, quandoquidem sæpe à somno excitantur, & somnia plena imaginibus habent, ob nimiã humiditatem, & capitis repletionem, ac multam vaporum agitationem, ut & ebriis euenit, qui vana loquuntur, & febrientibus, in quibus caput repletur vaporibus, atque delirant, nam, vt habetur ab Arist. lib. de somniis, somnia fiunt, quoniam in sensiteriis tenẽtur imagines sensilium, quæ vaporib. agitãtur, & hæc non aliter sensum mouere videntur, quàm sensilia externa, cum actu sensum mouent, iuxta verò vaporum uiuersitatem in qualitate, & crassitie contingit, quod somnia quoque euarientur. Subdit Gal. sextum signum, quod visus sunt turbulenti, atque hoc contingit ob superfluitatum multitudinem, & spirituum impuritatem, & demum septimũ signum, quod neque satis sensibus vigent, vel enim habent imperfectos ratione humiditatis ob rationem aliàs assignatam ex Galeni intentione libello, quod animi mor. corporis temperaturam sequantur, vel non vigent, propterea quod organa impura sunt propter superfluitatum immoderantiam. Cæterum ex dictis cadit dubium, num dormientes vigilantium opera facere possint, huic omissis aliorum responsionibus ex Galeno satisfaciendum esse arbitror siquidem declarat ipse, quomodo dormiẽtes moueri possint, atq; ambulare nullo appetitu manifeste concurrente, pariter de anhelitu, qui fit à virtute appetitiua in primis quorundam confutãs opinionẽ, qui temerè asseruerũt, quod in somno anima cesset ab omnib. operibus, atque animalibus ipsis, quod tamen falsum est, neq; .n. penitus cessat

Vod. libro

l. de mor. muscu.

4 de ac. & mor. 8.

ab his, sed solum ab eorũ vigore, alioquin dormiẽtes à lumine, & clamore excitari à somno non possent, necnon & (vt idem asserit) in somno aliquid facultatis, animalis à cerebro transmittitur, & ille profundius dormit; in quo minus à cerebro de animali facultate transmittitur: Est aũt aduertendũ pro dubij dissolutione, ꝙ cũ vnusquisque musculus quatuor modis moueri possit, vtpote musculus brachij interior vno modo mouetur, cũ trahitur, & brachiũ flectit, altero modo, cũ brachiũ extenditur ex musculi exterioris contractione, musculus quoque extenditur, tertio cũ mouetur musculus ab elemento prædominante in musculo ipso reperto, & quarto cũ brachium iam est contractum, vel rectũ, & ita detinetur, atq; illa est operatio musculi, & a propria musculi virtute producta, clarũ vtique est, ꝙ hæc postrema operatio est per virtutẽ ab ipso cerebro trãsmissam, cum per musculos ipsos efficiatur: quod quidem eò cõstat, quoniam cum brachium detinetur figuris prædictis, musculi defaticantur, & si quis detineat brachium ita flexum, vt faciat angulum rectum & mancũ figura media ita, quod polex sit versus superiora, non adeo contingit defaticatio, sicuti si brachium detineatur, vel nimis flexum, vel nimis rectũ, & manus vel prona, vel supina, siquidẽ musculi hoc modo magis operãtur, altero vero modo minus. Constat igitur ex his, quòd nullo concurrente appetitu homines & membra moueant, atque defaticentur, & qũo talis proueniat defaticatio: at in dormientibus videmus nos aliquando ipsos tenere brachia, vel crura recta, vel multum flexa & sedere & habere nũmos in manu contracta, & super latere dextro vel sinistro dormire, quæ omnes sunt musculorum operationes, cum in mortuis haudquaquã reperiantur, quemadmodum manifeste patet: Vnde Hippo. in prognosticis inter signa mala enumerat, cum æger non potest stare super latere, & non ex consuetudine, siquidem virtutis imbecillitatẽ indicat: neque dicdum ẽest, hasce actiones naturales esse, quoniam fiunt per virtutem a cerebro demissam, fatuumque est (ait Gal.) negare, quæ manifesta sunt, cũ causam manifestã non habent: item dicebat idem, non credebam dormientes ambulare posse, nisi expertus essem in me ipso, qui dormiens ambulaui per stadium, & nisi pes occurrisset lapidi, non ita citò è somno excitatus fuissem: patet autem, quòd ambulatio est virtutis animalis operatio: item dormientes anhelamus, quæ actio est, voluntarie motiua, licet quidã velint, quòd sit naturalis, non volũtaria, quandoquidẽ dicunt nolentes cogimur anhelare: Gal. autem experimento declarat, quod est voluntaria, & narrat historiam de quodam seruo qui voluntarie tandiu detinuit anhelitum, quod tandem suffocatione mortuus est. Proinde via ex Gale. sententia cognoscendi an actio sit voluntaria, naturalisvè est, vt videamus num quando volumus vel eam efficere, aut ab ea desistere aut tardare, aut velocitare, vel saltim per tps detinere valeamus, quòd si nullũ horũ fieri põt, naturalis est quare motus cordis & arteriarũ naturales sunt, nullo enim modo potestati nostrę subijciuntur: Dato igitur, quòd anhelitum longo tempore detinere non possimus, non ob id dicẽdum est (ait Gal.) quòd voluntaria actio non sit, siquidem voluntaria operatio duplex est, altera quidem, quam possumus, quando volumus ex toto, & longo tpe detinere, vt ambulatio ipsa: altera, autem quę licet longo tempore non possit, potest tamen per aliquod tẽporis spatiũ detineri, vel velocitari, vel tardari, vt anhelitus ipse: quinimmo vrina retineri potest per determinatum tempus, quæ actio est musculi in collo vesicæ existentis sese constringentis, non tamen detineri potest aut per mentem, annũvè: vrina enim multiplicata musculum extendit; & foras exit: neque ob id dicendum est, quòd ea actio voluntaria non sit, quod itidem dicatur de anhelitu, qui licet ob necessitatem longo tempore non possit, per aliquod tamen tempus detineri potest, vti dictum est. Est itaque asserendum dormientes non ex toto cessare ab actionibus animali-

malibus, sed ab earundem tantum modo operationum vigore. Dices, si hæ operationes sunt voluntariæ, quomodo fiunt nobis non aduertentib. Respõdet Gal. dato has actiones esse manifestè voluntarias, nõ naturales, dicamus quod persuasibilius est (dubitatiue. n. loquens ille videtur, quod causa nõ sit necessaria) constat sanè, quod duo ambulantes, simulque loquentes actionẽ voluntariam ambulando conficiunt, licet non aduertant, quod ambulent, & ambulare velint, ambulationem aũt patet voluntariam esse, cum ab ea, quãdo volumus desistere possimus, neque mirari opus est, quod actio quandoq; voluntaria aliqua fiat, ibiq; appetitum non concurrere videatur, vt phreneticis de laborantibus contingit ambulatio, & voluntarius motus, semota namque ægritudine de illa non amplius recordantur operatione. Verum semper est aliquis, dicit Gal. appetitus, qui aliqñ ita remissus est, quod non apparet, vt in ambulantibus ipsis, qui circa sermones magnopere sunt intenti, quib. quidem licet ambulandi appetitus adsit, ob magnam tamen circa loquutionẽ attentionem non apparet, itidem in phreneticis aliquis est appetitus, at mens ex ægritudine oppressa non aduertit, quare postea non recordatur. Eodẽ prope modo res se habet in somno, siquidem paruus quispiam appetitus pro anhelitu, & deambulatione concurrit, sed somno grauati non aduertimus, subdit autem in contextu Galenus.

Quod si plurimum in caliditate cerebrum à mediocritate recesserit, paululum autem humidius extiterit, calidæ temperaturæ indicia quidem superabunt, cum quibus leuia quædam humiditatis signa coniungentur, veluti si longe quidem humidius, paulum verò calidius vehementia quidem erunt, ac manifesta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis, communis verò hæc ratio in omnibus compositis intemperaturis existit.

Litera ex se clara est, neque vlla indiget expositione, alterum caput subsequens de frigida & sicca cerebri temperie aggrediamur.

Signa frigidi, & sicci cerebri. Cap. 20.

Frigidæ verò, & siccæ cerebri temperaturæ frigidum, & minus coloratum sui ratione caput reddunt, semper enim memoria repetenda, quæ a nobis ab initio est distinctio posita, vt præterea aduertamus quantum ex humorũ temperatura alteretur, quæ circa ipsum consistunt.

DEclarans Gal. signa cerebri frigidi, & sicci imprimis docet signa sumpta ex totius capitis dispositione, quæ tria sunt, quorũ primum est, q̃ caput frigidum habent, secundum minimè coloratũ rõne inquã ipsius capitis: quæ sanè verba intelligi possunt, q̃ hæc duo frigiditatem solũmodo consequantur, ea aũt posuit Ga. vt ostenderet siccitatem, quæ est lima caloris non impedire, quin illa duo efficiantur. Vel dicatur, quod siccitas ex siccando sanguinem minuit earũ partium, quare fiunt frigidiores, & minus coloratæ, ratione ipsius quoq; siccitatis. Subdit Gal. rationẽ cur id adiecit ratione capitis, quoniam, inquit, oportet semper memoria repetere distinctionem ab initio positam, vt consideremus quanta fiat alteratio circa capitis partes ex humorum temperie, qui cerebri temperaturæ proportione respõdent, quemadmodum & diuersæ temperiei esse possunt. Declarauimus autem

in superiorib. quo hoc intelligendum sit, quod oportet memoria repetere sẽ per, cum quis effectus potest ex diuersis proficisci, quod si ex vno solo potest, absolute illud à nobis pronuntiandum est. Tertium verò signum ex totius capitis dispositione sumptum est, quod ponit Gal. subdens his verbis.

Protinus autem huiuscemodi temperaturæ venis carentes habẽt oculos.

Quod quidem intelligendum est, nõ ꝙ in oculis venæ non sint, sed ꝙ nõ sunt apparentes, parua namq; sanguinis copia ad caput delata, eas nõ ita replet, vt sensui pateãt, quemadmodum in calidis videre licet. Põt quoq; dici, ꝙ hoc signum frigiditatem tm̃ consequitur, & siccitatem ẽt rõnib. superius declaratis. Ex extrinsecus aũt alterantibus ponit signum, dicens.

Et à causis frigidis facilè lęduntur, quare & in æquali sanitate fruũtur, quoniam nonnunquã leuissima habent capita, & excremẽtũ moderatos effluxus, nonnũquã verò & grauedinib. destillationibus minima ex causa capiuntur.

Quod est quartum signum causa primi est, propterea ꝙ siccitas prohibet eo tpe magnã adesse excremẽtorũ quantitatẽ, licet frigiditas faciat pro generatione multæ eorundem quantitatis, atque hoc contingit, cum in sua sunt naturali dispositione secũdum autem eis contingit in constitutionibus frigidis, à quibus ob imbecillitatem facile alterantur: patet aũt ex dictis totũ hoc signũ ambas insequi qualitates. Quintum signum ex sensibus subiũgit Galenus, & est cap. 21. secundum Latinos.

De sensibus. Cap. 21.

Sensus autem eorum in iuuentute quidem omnes vigent omni vitio carent, sed progrediente ætate cito marcescunt.

Antiqua translatio dicit in pueritia, at hæc & Laurentiani habent in iuuentute. Quod quidẽ dupliciter possit intelligi, vno quidẽ modo, quoniam cum adsit siccitas faciens ad actionum perfectionem, neque caliditas ita diminuta sit, ꝙ actionum perfectionem prohibere valeat, eo tempore sensus perfectos habent hi altero autem modo, ꝙ cum eo tempore dum sua sanitate potiuntur, paucæ sint superfluitates, ex consequenti organa sensuum clara erunt, & à superfluitatibus, deputata, quare & perfectæ operationes, subdit, quòd cito marcescunt, sensus, s. extinguuntur, atque debilitantur: tunc .n. naturalis caliditas deficit, & per consequens illa sensus perfectio, quæ ratione siccitatis aderat, vt senibus ob frigiditatem cõntingit asserir Gal. vel dicimus, ꝙ deficiente naturali caliditate, nutrimento verò cerebri male concocto multæ aceruãtur superfluitates, quibus, & organa sensuum, & spiritus quoque reddũtur impuri, quo fit, vt ex consequẽti sensus emarcescant, vt ipse ait in contextu: & propter eandem causam subdit Gal.

Et vt summatim dicatur, omnes celerrimam circa caput senectutem ostendunt.

Nõ enim necessarium est, quòd citò fiant senes absolute, secundum omnes quoq; corporis partes, nisi & aliæ partes eiusdem sint temperiei frigidæ & siccæ

ficcæ: ideo addit, quòd celerrimam habent circa caput senectutē, ex quo reliquæ corporis partes excluduntur: causa autem dicti est, quoniam cum tales habeant cerebrum frigidum & siccum, quod continuè ex alteratione, quæ fit innobis, efficitur frigidius, & siccius, & perueniet citius ad frigiditatem & siccitatem, quæ senibus propria est. Subdit deinde signa ex capillis.

Quare & cito cani fiunt.

Quod est sextum signum, dixit autem (Quare) hoc est ob eandē causam, canities enim in senectute contingit, quare cum prædicti citò fiant senes secundum caput, consequenter dicendū est, quòd cito cani fient. Proinde cū de causis canitiei Aristo. agat, atque Galenus, Aristo. quidem plures videtur assignare causas, cur pili albi fiant, atque in primis quid ratione cutis contingere potest, quę non est canities ob senīū, sed ob cutis morbū, qui vtiligo dicitur: cum enim pars aliqua cutis vitio laborat, eiusmodi fiunt pili albi, nam cum cutis laborat, consentaneum est etiam, quòd pili ægrotent, quorum ægritudo est ipsa canities, quæ tamen non est senij, atque hæc canities, quæ accidit morbo ex eadem causa prouenire videtur, qua in animalibus brutis pili dicūtur vel vnius, vel plurium colorum: at canities (ait Arist.) quæ ætatis est, inopia, & exilitate caloris contrahitur, siquidem homo consenescens frigidior sit, atq; siccior, quare vt aliæ partes recte alimentū concoquere non possunt, ita & pili caloris copia nō poterunt materiā propriam, ex qua nutriūtur, regere: quare continget eam, s. vaporem calore externo aeris sanè ambientis putrescere, ex quo quidem vapore putrefacto, cum nutriantur pili, albi fiunt, nā dicit Arist. putredo potest contingere his vaporibus, vt contingit & aquæ & terræ, vapores namque qui ex terra eleuantur deficiente calore, aut eleuantur, & concrescunt, & sic fit pruina, aut putrescunt, & fit situs, muffam dicunt: idem quoq; vaporibus accidit, ex quibus capilli nutriuntur, cum sunt à calore destituti putrescunt, & fiunt vt situs & albi, qui necessario capillos albos reddunt, situs autem, & talis putrefacta (idem ait) alba fiunt, multum. n. aeris continent. Quod autem ex ariditate non fiat canities, inditio est, quòd pili, qui vel pileo, vel alio tegmine operiuntur ex eiusdem quoque sententia celerius canescunt, flatus enim putredinem prohibent, operimētum autem flatum arcet: Ex his igitur Arist. velle videtur canitiem ex vaporum putredine fieri, at Galenus sentit eam ex pituitæ putredine generari, cuius vapor, ex quo capilli nutriuntur, est vel vti situs: qua quidem in re adinuicem differunt siquidem Arist. vaporem putrescere autumat, Gal. autē ipsam pituitam. Auicenna vero vtriusque recitat opinionē & vtrūque conciliare nititur. inquiēs, quòd si quis ambas dictiones rectè cōsideraverat, eas pro certo propinquas reperiet, quod ita reuera est, & enim volebat Gal. cū dixit, quòd capilli albi fiunt quoniam nutrimentum, quo alunt, est, vt situs pituitæ, quæ spatio cōputruit quòd vbi meatus euacuationum manent, excrementum vero exiguum est & lentum, ac languide à calore propellitur, non dissimili modo putredine afficitur: non igitur Gal. multum in hoc differt ab ipso Arist. Est autem animaduertendum, quòd possumus imaginari albedinem capillorum fieri duobus modis, vno quidem modo, quòd vapor receptus in poris cutis, capillos, albos efficiat. quoniam per partem ex eo vapore capilli generāt: verum hic modus manifestam habet instantiam, quandoquidem si hoc modo generarentur capilli cani, inciperent canescere in radice, quod non contingit, sed potius oppositum efficitur: altero verò modo, quòd vapor albus veluti situs in proro sitatibus capillorum figetur, & ita cani fiunt: & si dicatur, quòd in lotione capitis capilli canitiem amitterent. Dici potest, quòd sæpe contingit quòd cū fiunt manus coloratæ re quapiā tenuiū partium, quæ non solum superficiei hęret. sed ad partes intimas penetrat, colorem illum remouere non possumus etiam quòd manus vehementer abstergentibus

2. primi do. 3. c. 3.

gentibus ablauimus, ita & in capillorũ canitie fit, vapores illi capillorum porositatibus intime hærent, & continue noui succedũt, & hinc est, quod extremitates capillorum dealbari prius incipiunt, cum enim huiusmodi putredo vaporum ex debilitate caloris naturalis, & aere ambiente contingat consẽtaneum est, vt partes extimæ ex ea debilitate prius afficiant, & quãto vapor magis a calore, & cuti elongatur, tanto facilius potest a calore continentis aeris corrumpi, & ita putrescere, & ob id extremitates canescere incipiunt. Cæterum cur in temporibus ipsis prius canescat homo, reddit causam Arist. dicens, quòd occiput vacat humore, cum cerebrum non contineat, sinciput autẽ multum habet humoris ℔ verò multum est, difficilius putrescit, at in temporum pilis, nec tam parum humoris est, vt concoqui possit, nec tam multũ, vt putrescere nequeat, cum enim is locus medius inter vtroq; sit extra vtrũque affectũ esse põt. Sed Aue. in sua paraphrasi hanc causã non recitat, neq; verum vr, quod multa humiditas partis anterioris putrescere non possit, sed ipse aliã ponit causã, vtpote ossũ subtilitatẽ, siquidẽ aer exterior facilius subingredi põt, & humidũ putrescere quo capillus nutritur. Gal. verò aliam reddit causã, cur homines cũ senescũt, plus in sincipite calui fiũt, in tẽporibus aũt prius canescant, dicens, q̃m illud, s. sinciput oĩum capitis partiũ est siccissimum, hæret enim cutis illic ossi nudo tẽpora verò humidiora sunt, ℔ in his musculi magni sub cute habeãtur, omnis aũt musculus carnosus est, caro aũt tũ osse tũ cute humidior. Dices, cur est ℔ quis vna nocte, vel paucis horis fit canus? Missis quæ ab aliis dicuntur solutio vera est, ℔ vt uiddemus in febribus citò multã materiã putrescere, ex qua deinde fit febris, ita & propter maxima accidentia animi, calore debilitato, materia potest putrescere, ex qua vapores albi eleuati capillos dealbant, vel ex debilitate caloris vapores ipsi putrescere possunt, & albi fieri. Patet itaque ex dictis quomodo in habentibus cerebrum frigidum, & siccum citò calor deficit, & ex consequenti humores, & vapores putrescunt, & albi fiũt, ex quibus capilli quoque albi efficiuntur. Sed aduersus hæc dicta cadit dubium, quoniam corpora calida & humida magis parata sunt ad febres, atq; putredinem, quàm frigida, & sicca, vt ex Auic. colligitur, necnon & ipso Galeno, ergo calida, & humida erunt apta citius cana fieri, cum canities ex humorum putredine conficiatur. Dico ego, omissis aliorum responsis, quod duplex est putredo, altera quidem quę fit ex opilationibus, quæ præcipue conuenit corporib. his, quæ multis repleta sunt humoribus, in quibus licet calor potens sit, humores tamen putrescunt, cum transpirare non possunt, & ex tali putredine non fit canities, sed febris: altera autem est putredo, quæ fit defectu caloris absq; obstructione, quæ frigidis conuenit, ex qua sanè febres non oriuntur, sed canities, vti superius dictum est. Addit deinde alia signa ex capillis dicens.

1. 4. c. 2. & met. 8. & 6. de tuenda ual.

Capilli vero ipsis quidem genitis, vix exeunt, & male nutriuntur & ruffi sunt.

Hoc est vix possunt oriri, & fiunt exiles, quæ ambo materiæ defectu perficiuntur, & frigiditatem consequuntur, licet siccitas contra operari videatur, & ruffi sunt, & hoc est in ętate consistentiæ quo quidem tempore intemperato flaui sunt, atque hoc etiam ex frigiditate euenit, licet siccitas contra operari uideatur. Subdit deinde signa ex caluitie.

In progressu autem ætatis superante magis frigiditate caliditatem, quam siccitate humiditatem multum non conualescunt, econtra verò si contigerit siccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatẽ verò calditati, parum calui fiunt hi.

Pa-

Patet autem quomodo hæc sequũtur alteram qualitatem, altera vero cõtra operante, siccitas n. facit ad caluitiem quam frigiditas prohibet humiditatis prohibendo resolutionem.

Signa frigidi & humidi cerebri.

Cap. 22.

Humidæ verò, & frigidæ cerebri temperaturæ faciunt homines graui somno tentari, & ad somnum acile conuerti.

DOcet Gal. signa frigidæ & humidæ cerebri tẽperaturæ, atq; imprimis ex sõno, & vigilia, quod quidẽ signũ ambas insequ̇turqualitates quibus contingit vapores ad caput ascendentes, & ibidem detentos fieri satis crassos, & valde principia neruorũ obstruere: quo fit, vt minimum facultatis à cerebro defleat, propter quod contingit somnum esse profundũ vt Gal. asserit, facile. n. hi ad somnum cõuertuntur, cum vapores tum ad caput delati, tum ex debili coctione geniti non resoluantur, & ob id eo in loco detinẽtur, cum & ob meatuum stricturam, tũ ob eorum crassitiem non facile ad partes infernas defluant, & quoniam multi quoque continuè generantur, secundum signum addit ex sensibus sumptum, subdens hunc in modum.

4 de alli. mor. c. 8.

Sensibus quoque minime vigentes.

Vel ratione humiditatis, quæ imperfi cit operationes, vt sæpe dictũ est, quẽ admodom siccitas perfi cit, vel quia organa ipsorum sensuum exercentis abũdant. Tertium signum sumptum est ex excrementis,

Atque excrementis redundantes.

Causa manifesta est, quod ambas in sequitur qualitates: Quartum signum est ex facili casu in ægritudines.

Ex qui caput frigiditati, ac repletioni habent obnoxium, ac destillationibus, & grauedinibus facile tentantur.

Causa prædictorum omnium constat ex superius declaratis, & quòd ambas quoque qualitates consequuntur: Quintum signum est ex caluitie sumptum.

Neque tamen hi calui fiunt.

Quod quidem contingit ambarum ratione qualitatum, etenim humiditas & frigiditas caluitium prohibent. Quæret forte quis, cur est, quòd Gal. in quibusdam cerebri complexionibus, vtpote calidis, & humidis posuit mãsiones, non autem in omnibus? Huic dicerem quòd vbi propter diuersas mansiones signa manifeste differunt, statuit Gale. diuersas mansiones, declarans in illis signa diuersa, vtpote in calida tantum & calida, & humida, in quibus autem contingit ex diuersis mansionibus signa non esse manifeste diuersas, has diuersas constituere mansiones necesse non fuit. Est autem aduertendum, quod quidam graduantes cerebri complexiones quoad malitiam, bonitatem que sustinent ipsas graduandas esse vt totius complexiones, ita quod calida, & humida minus mala sit inter compositas, & post illam sit calida & sicca, & post has frigida, & humida omniũ verò deterior frigida & sicca: inter simplices autem calida minus mala, quam frigida: & humida minus mala, quam sicca: altera verò opinio sustinet, quòd cali. & hum. cerebri temperies sit deterior: vnde Gale. dicit, quod tales si multum qualitates creuerint, caput obnoxium ægritudinibus habent, quòd quidem non sentit de cal. & sic. Atq; hæc verior opinio videtur, neque sequitur

quod

quo ordinandæ sit, vt totius corporis complexiones siquidem aliud est loqui de totius complexione, atque aliud de partis temperie, stat enim quod toti ꝓ sua operatione vna complexio requiratur, parti verò eiusdem opposita, & ita licet calida, & humida pro vita magis apta sit, non tamen ad actiones cerebri perficiendas, quàm calida, & sicca: sæpe namque dictum est caliditatẽ siccitatemque facere ad dexteritatem atque prudentiam, actionumq; cognoscitiuarum præfectionem. Ad id autẽ, quod dicunt nonnulli, quod complexio cal. & sic. maxime distat ab ea, quę cerebro conuenit, quæ debet esse frigi. & hum. & ex consquenti omnium de terrima complexionum, dici potest, ꝙ temperies cerebri cal. & sic. hoc pactò dicitur atque nominatur respectu medij proprij generis, quæ tamen respectu medij vniuersæ substantiæ, cutis. s. est frigida & humida, quo fit, vt non sequatur, quod magis à cerebri temperamento egrediatur, quàm calida, & humida.

De sensorijs. Cap. 23.

Hæc igitur inditia sunt cerebri tẽperaturæ, à quibus si progrediaris ad vnumquodq; sensorium dignotiones transferre licebit, sed sufficit de oculis facere mentionem.

NVNC docet Galenus quomodo ex dictis sex generibus, ex quibus signa temperaturarum cerebri desumuntur, signa quoq; organorum sensuum sumi possint, accepto exemplo ex organis sensus visus: Quod enim ex sex generibus sumi possint oculorum signa eò declaratur, primum quidem genus erat dispositio totius capitis, quæ constat magnitudine, figura atque capillis: pariter sumi possunt inditia ex totius oculi dispositione, vtpote ex oculi magnitudine atque figura: secundũ signum erat ex sensitiuis operationibus, hoc verò loco ex tactilibus: tertium signum erat ex motiuis, pariter, & ex motiuis oculorum signa desumi possunt; Quartum præterea genus erat ex obtinentibus principatum, pariter in oculis ex actione visiua sumentur inditia, quæ ea in parte principatũ obtinens nuncupari potest, quoniam ipsius oculi propria est, sensitiua autẽ quæ propria non est, & ex consequenti non obtinet principatum, tactiua est operatio, Quintum genus erat ex actionibus naturalibus, idem quoque in oculis ipsis efficietur: at postremum genus ex extrinsecus alterantibus conspiciebatur, itidem hęc eadem signa in oculis declarabuntur. In primis autẽ ostendit, quæ sint signa calidorum oculorum, dicens.

Quicunque tangentibus quidem manifeste calidi existunt.

Primum hoc signum, vel ad primũ attinet genus, vel ad secundum nempè ad sensitiuas actiones. Verum ad primum referri potest, s. ad totius oculi dispositionem, sicut caliditas capitis ad totius capitis dispositionem: secundum signum calidi oculi ex motu subdit.

Et facili, ac cerebro motu cientur.

Quod attinet ad tertium signorum genus. Sciendum autem est, quod signum hoc non statim indicat calidam oculorum temperiem, sed in primis musculorum oculos mouentium, qui cum calidi sint, oculos quoque calidos significant, propter quos musculi huiusmodi conformati sunt, clarum autẽ est facilem, & cerebrum motum calidam temperiem indicare, quandoquidem calidum facile mobile est, citoq; mouetur, frigidum verò ècontra se habet

bet. Tertium subiungit signum calidi oculi ex venis.

Et venas latas habent, hi calidi omnes sunt.

Hoc etiam attinent ad primum genus ad dispositionem scilicet totius oculi. Quod etiam signum cerebri caliditatis erat, sed primo quidē est oculorum, mox, & ipsius cerebri, sicuti, & de motu diximus: Et hęc sunt, quibus calidos oculos esse cognoscimus: subdit postea Galenus de frigidis.

Frigidi verò his contrarij.

Qui scilicet tangentibus apparent frigidi, difficile, & ratò mouentur, & venis carent. Docet postea signa humidi oculi, dicens.

Et humidi quidem molles simul, & multa humiditate pleni.

Dicit molles, scilicet tangentibus, quod ad primum, uel secundū attinet genus: Quod verò humiditate pleni sint, ad quintum spectat, cum talis humiditas sit superfluitas a uirtute oculorum nutritiua genita. addit deinde signa ficci cerebri.

Sicci verò duri simul & aridi.

Dicit duri, scilicet tangentibus, & hoc attinet ad primum, secundumvè genus, vt de aliis quoque dictum est: Clarum autem est duritiem siccitatem indicare (vt testatur Gale.) in corpore nostro, ut mollities humiditatem. Aridi, hoc est humiditate carentes, atque hoc pariter ad quintum genus spectat unde ut hi, qui siccos oculos habēt, nō
a de tēp. facile lachrymantur, ita qui eos habēt humidos facile prorumpunt in lachrymas, siue mœrore, siue letitia affectum mœrore quidem, quoniam naturalis calor retrahitur, & cerebrum comprimitur ob quod humiditates exeunt, & hinc fit, q. ōd pueri, & mulieres cum sint humidiores, quàm prouecti, & mares copiosius, & facilius lachrymas emittunt: in lætitia autem effunduntur lachrymæ, quoniam substantia cerebri ex spirituum abundantia dilatatur, & quoniam non solum dura mater, sed & pia continent cerebrum, ne effluat, ideo in illa dilatatione cerebrum occurrens dictis paniculis comprimitur, & lachrymæ exeunt. Proinde de musculis oculorum, de quibus supra, Galen. hæc habet, cum enim oculi in primis quatuor motibus mouentur, uno sursum, altero deorsum, tertio uersus angulum domesticum, quarto uersus syluestrem, quatuor quoque fuerunt musculi, qui tales motus efficerent: item quoniam & oculus circūuertitur, motuque circumgirationis cietur, duo alij musculi obliqui appositi sunt pro huiuscemodi motu peragendo, ita ut sex numero sint: at septimus postea est musculus, qui circumuoluit neruum opticum, qua parte oculo coniungitur, cuius quidem musculi munus est prohibere, ne oculus promineat: vnde cum uidemus oculū prouenire nulla existente in oculo læsione, signum est musculum illum dissolutum esse, atque relaxatum, & ob id oculum non continere. Postea ostendit Gale. quomodo sumantur inditia ab extrinsecus alterantibus. 8. de vſu par. 8. 10. de vſu par. 8.

A similibus autem suæ temperaturæ causis facile offenduntur, iuuantur autem à modico contrariorum vsu.

Quod est sextum signorum genus; vnde calidum à causis calidis facile læditur, & frigidum à frigidis, quod & sæpe dictum est ex Galeni sententia. in morbis enim minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui &c. Id autem, quod iuuentur à modico cōtrariorum vsu, subiit esse commune in omnibus temperaturis. 2. aph. 34

Sed hoc quidem commune in omni cuiusque partis tempera-

ra

ræ dignotione oportet meminisse.

Quodcunque particulam alicuius partis inuestigamus, semper meminisse oportet, quod læduntur a similibus, à contrariis verò adiuuantur Verum dicet quis, est ne verum, quòd omnes complexiones similes lædantur à similibus causis, iuuentur autem à contrariis quemadmodum hoc loco inquit Galenus? videtur namque, id verum non esse, quoniam 3. huius ait idem, si volumus conseruare similia sunt adhibenda, si verò ad melius permutare, cõ traria, quod & sæpe repetit: cuius tamẽ oppositum hic dicit, & alibi inquiens, temperati in similibus bene se habent, intemperati a dissimilibus bene afficiũtur: itidem repetit, vbi ait, vtique si seruare temperamentum studes, humidis temperaturis humectante cibo maxime quadrante, siccis verò eo, qui siccet sin alterare placet, contrariis: in eo autem, qui est in calido, frigidovè ad intemperantiam lapsu contraria dare sẽ per expedit. Pro dissolutione præsentis quæsiti suppono priùs missis aliorũ responsis, quod similia duobus modis esse possunt, vno quidem modo æqualia in gradu, altero verò intensiora in gradu, vt calidum vt duo respectu calidi, vt tria, quæ in qualitate conueniũt, & ex consequenti in forma similia sũt sed non in gradu formæ, & talia dicuntur causæ excalefacientes, etenim si causæ esse debent, necesse est, vt alterẽt quòd efficere minime possunt, nisi intensiora sint, similia autem in gradu causæ conseruantes dicuntur: sciendum quoque est, quod vt inquit Galen. caliditas, & frigiditas potentes sunt ad agendum, humiditas verò atque siccitas imbecille, itaquod ex horum actione nocumentum notatu dignum haud quaquam contingere potest, sicut ex calidis atque frigidis, hæ namque efficacissimæ sunt intemperies. His itaque stantibus dico ego, quòd præsenti loco sentit Gale. quod vnumquodq; à causis similibus alterãtibus facile lædituꝛ, quæ si causæ similes alterantes esse debent, opus est, vt in qualitate conueniant, sed in gradu qualitatis differant, sicuti calidum, vt duo respectu calidi vt vnum, in 3. autem fusius idem ait, quòd conseruatio sit per similia: quæ si conseruare debẽt oportet vt non solum sint similia, in qualitate, sed & in gradu: patet itaq; qũo conseruatio per similia fiat, & quomodo a causis quoq; similibus facile quis alteretur: at quomodo iuuetur ex moderato cõtrariorum vsu, impræsentiarum declarandum est, etenim in conseruando similibus vtimur quæ vt recte conseruent, opus est, vt præcise similia sint in gradu, & quoniã difficile est semper adhibere, quæ exacte similia sint, ideo contingit errare, qui quidem error ex continuo vsu similium adeo augeri posset, pro notabile nocumentum efficeret: Quare ad id prohibendum aliquando cõtraria adhibemus, atque, hoc est, quod dicit, qꝰ iuuantur moderato vsu contrariorum vt corpus ab eo nocumento, quod vsu similium contingit, prẽseruemus: item Auerr. quoque aliam assignat causam, cur contrariis vtimur, siquidem complexiones quæ exeunt a temperamento ad vnam extremitatũ ipsæ sunt proximæ illi parti, vt incidant in ægritudines ex illius complexionis genere, idq; fit cum aliqua causa extrinseca superuenit atque ob hanc aptitudinem, quæ in eis reperta est, dico quod eorũ regimen per simile ex toto fieri non debet propterea quia huiusmodi complexiones, quales istæ sunt, secundum vnum modum non perseuerant, immo versus ægritudinem complexionalem mobiles existunt: Qua de re intendere non debemus in regimine suorum ciborum cõseruationem duntaxat, immo & præseruationem ad resistendum ei, qꝰ eis accidere posset ex parte suarum malarum præparationum: & propter hoc totum necesse est, vt in cibis sit aliquod eorum complexionibus cõtrarium, & hoc est propter timorẽ occasionum extrinsecarum ex parte solius complexionis non est timendum, vti similibus in toto: hæc Auerr. Porrò quod dicit Gale. humida, & sicca similibus conseruanda, permutanda ve

Cap. 86.

5. & 6. de trepe. valet.

3. aphor. 6. de tuẽ. malet. an re mediũ

6. de tuẽ. valet.

6. coll. 11

rò

rò contrariis, in calidis verò & frigidis semper contraria adhibenda, hoc modo intelligendum est, quoniam iam diximus, quòd sustinet Galenus frigiditatē atque caliditatem qualitates esse efficacissimas, ideo semper siue velimus permutare, siue conseruare, adhibenda sunt contraria, vt à nocumento præseruentur, quod ex vsu similiū contingere potest, quæ non ita exacte similia reperiri possunt, non tamen cō sequitur, quòd non etiam similibus vti debeamus, sed cum similibus vtimur quoque contrariis, vti dictum est, qd quidem haud est necesse facere, cum humida, vel sicca conseruare volumus quoniā in his ex paruo errore nocumentum notatu dignum, formidabile que contingere non potest, vt docebat Galenus, quòd si in calidis & frigidis exacte similia cognoscceremus, haud necesse esset hac ratione aliquando adhibere contraria, at cum exacta eorum temperies non habeatur, ob Auerrois rationem aliquando contraria administrantur.

De magnitudine oculorum. Cap. 24.

Magnitudo oculorum, quidem vbi concinnitas adsit, & operationum virtus multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati, quæ si desint, multam quidem substantiam non tamen bene temperatam ostendunt.

VT fecit de capite, ita & nunc Gal. docet assumenda esse signa ex oculorum magnitudine, atq; paruitate eisdem, adhibitis distinctionibus, in primis autem ex magnitudine: per concinnitatem autem oculorum non debemus intelligere, vt quidam, proportionem eorum ad caput, vel ad alias corporis partes, hæc namq; proportio nil aliud esse videtur quam oculorum magnitudo, paruitas vè, neque vt Trusia proportionem oculi debitam ad visibile, quæ inter actiuum, & passiuum requiritur, propterea quòd si affuerit virtus operationum necesse etiam est, quod huiusmodi adsit proportio, sed per cōcinnitatem intelligendum est debitam oculi figuram, quæ ex congrua partium ipsius inter sese proportione resultat, in qua pulchritudo consistit, atque concinnitas: item quod habeat debitum situm ita quod neque nimium sint prominentes, neque nimium in profundo positi: declarauimus autem alias ex Arist. quæ requirantur, vt quis perfecte cernere possit, & plures differentias visiles, & procul, quæ nunc repetere opus non est. Per virtutem autem operationum possumus intelligere perfectionem non solum operationis visiuæ, sed & tactiuæ, atque naturalis: vel si intelligatur de visiua tantum dici potest, quod cum conditiones requisitæ ad cernendum plures differentias visibiles, & illæ ad cernendum a lōgè oppositę sint, ita quod vt dicitur Arist. illa duo non possunt ambo simul ad summū in vno reperiri, ille, in quo hæ conditiones moderatę reperiuntur moderate quoque cernet, & plures differentias visiles, & procul quoque. Quod quidem voluit ibidem Auer. vbi ait, & ille, in quo vtræque res copulantur, perfectè cernet vtroque modo, & in hoc inuenietur virtus operationum visiliū, vt & diximus superius de corpore temperato, in tali namque erunt cōditiones pro vtraque operatione conuenientes, ita quòd conditiones pro vna operatione aliam non impedient, & in hoc diximus consistere virtutem operationum diuersarum: hac igitur declaratione possumus intelligere hoc voluisse Galenum per virtutem operationum. Docet deinde signa sumpta ex paruitate ipsorum oculorum assumere ita scribens.

5. de gen. ani. 1. & 1. de par. anim. 13, & 3. eiusdem 4.

De

De paruitate oculorum. Cap. 25.

Parvitas verò oculorum adiuncta quidem concinnitate, ac virtutum operatione paucam quidem sed bene temperatam substantiã ostendit, ex qua sunt conformati si verò socium habuerint inconcinnitatem quandam, atque operationum vitium, tunc paucam simul, ac in vitiosam materiam ostendunt.

QVid per concinnitatem & virtutem operationum intelligendum sit, iam declaratum est: si itaque oculus erit magnus vel paruus cũ concinnitate, & virtute operationum, signum erit ipsum esse, vel temperatæ complexionis, vel non longè à temperata distare: si verò fuerit magnus, & prædicta non affuerint, licet hoc possit esse cum quacunque mala temperie, tamen frequenter contingit, quòd temperaturam frigidam, & humidam esse indicet, frigidam quidem ex inconcinnitatem, humidam verò ex materiæ magnitudine, quæ ob humiditatem à virtute imbecilli extendi potuit: si verò paruus sine concinnitate, & virtute operationum potest similiter hoc inueniri cum quacunque temperie, sed frequenter id euenit ex frigida temperie, & sicca: frigida quidem ex inconcinnitate virtutis imbecillitatem præseferente, sed vt exactius oculorum tẽperiem habeamus, alia signa sunt perpendenda, siquidem, ut iam dictum est magnitudo oculorum cum inconcinnitate multam, sed non benè temperatam substantiam ostendit, pariter & paruitas cum eadem inconcinnitate cũ omnibus complexionibus intemperatis reperiri potest, vt & complexio temperata, & in corpore magno, & paruo, atq; mediocri, vt ex Galeni sententia superius declarauimus. Hic multa præterea quę ab expositoribus, & præsertim à Trus. scribuntur de visibili .i. colore, & lumine, & an lumen sit necessariũ tantum, vt disponatur diaphanum, an verò & ad essentiam colorum, de quibus ab Auer. copiosius: item nunquid visio fiat extra mittendo ut voluit Galen. an verò intus suscipiendo, vt sensit Arist. eiusque sectatores peripathetici, hęc enim in scholis philosophorũ copiosissime disputantur.

2. de anim. 67. 7. de dog Hip. & Plat. 1. progn. 26. & 10. de us. pa. & 2. de oc. cul. 6.

De colore oculorum. Cap. 26.

Quæ verò ad colores attinet ita distinguere oportet, glauci quidem oculi qui pura humiditate, ac nõ multa præfulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam contrà verò nigri, & qui intermediam naturam seruant, causas quoque intermedias habent.

DEclaraturus Galenus quomodo ex colori bus oculorum signa desumi debent, in primis ipsorum colorum causas aperit primo quidem vniuersalem, mox & particulares, quæ ex vniuersali innotescunt. Est autẽ aduertendũ, quod in oculo tres sunt humores, vitreus, crystalloides, atq; albugineus: primus quidẽ vitreus, deinde crystalloides rotundus, & in superficie plenus, postremo albugineus, qui albumini oui similis est: Vitreus quidem factus est à natura, vt ex eo nutriatur crystalloides, qui ex sanguine nutriri debebat, at prius in humorem uitreũ trãsmutato: & ita uitreus humor medius est

est inter crystalloidem, atq; sanguineū. albugineus autem inter corneā, & crystalloidem continetur, vtrāq; tunicam adinuicem distare faciens, vt in eo multi spiritus contineātur, nec non corneā ipsam extendens: Et ideo in senibus nō bona fit visio, quandoquidē huius humoris defectu in cornea nō extensa rugæ fiunt, quod quidem visionem impedit: item humor hic crystalloidem humectat: ad hæc transparens est, & visionem non prohibeat, quæ in crystalloide fit: propterea humor iste crystalloides factus est lucidus, illuminatio nāque & splendor in re spiendida efficitur, vt in aere splendido, atque illuminato, Hæc omnia declarat Gal. vbi de oculis verba facit. His ita declāratis dico ego, quòd Gal. sētit, quòd cum tres præsertim sint oculorum colores glaucus ad albedinem tendēs, & niger, & inter illos medius glaucus efficitur, quā do albugineus purus est, & paucus, crystalloides autem splendidus, & multus, atq; hoc voluit Galenus cum dixit quod fiunt oculi glauci, cum humiditate pura nō multa, hoc est humore albugineo perfulgent ob splendidi lūminis. S. crystalloidis abundantiam, econtrario aūt nigri fiunt oculi, quoniam humor albugineus nō purus est, & multus neq; adest abundātia luminis splēdidi, hoc est ipsius crystalloidis: fiunt autem medij coloris, cum humor albugineus neq; purus, neq; impurus, neq; multus, neq; paucus adest, pariter & crystalloides, neq; multus, neq; paucus splendidi luminis, neq; obscuri. Verū vt causæ horū colorū melius habeantur, declarat Gal. causas eorum particulares hunc in modum scribens.

10 de vsu par.

De glaucedine, & nigredine oculorum. Cap. 27.

Glaucus igitur oculus fit vel propter magnitudinem, vel propter splendorem humoris, qui à Græcis crystalloides nominatur, vel propter situm prominentem, aut propter tenuis, & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem, & puritatem, atque omnibus quidem in vnum conuenientibus fit glaucissimus oculus Quòd si aliqua adsint, aliqua verò non, tunc maior, minorvè glaucedo contrahitur. Niger vero oculus fit ob paruitatem crystalloidis, aut propter profundum situm, vel quoniam splendidus, ac fulgidus exquisite non est, vel quoniam tenuis humor, vel superabundat, vel purus non existit, vel propter vnam aliquam ex his, quas antea diximus causas, aut propter omnes fieri consueuit. In ipsis autem magis & minus (vt ante diximus) reperitur.

TRia sunt ex parte crystalloidis, quæ colorē glaucū efficiunt, ex Gal sententia, ipsius magnitudo, splendor, ac situs prominens: ex parte autem albuginei duo primū quidem eius paucā quantitas, ac secundū eiusdem puritas: quemadmodū tot contraria colorē oculi nigrum efformant. Vnde Gal. asserit, quod oculus glaucus vel cęsius ex Arist. quoq; sententia, gignitur aut ob crystalloidis magnitudinem, atque hæc prima est causa, aut ob eiusdem splendorem, & altera est causa, aut propter prominentem situm ipsius met, & tertia censetur causa, quæ sanè omnes tres ex parte crystalloidis desumuntur: ex albugineo vero quarta alia sumitur, & ob id, ait ipse aut fit ppter humoris tenuis, & aquosi paucitatem in pupilla reperti, de quo iam a nobis dictum est: Postea verò quintam subiungit causam, & ob eiusdem tenuis humoris, scilicet albuginei puritatem: Addit ptterea, quòd si oēs causæ simul

5. de gen. ani. ca. 1.

coeant, oculus fit maxime glaucus, at, si ex his aliqua adsit, aliqua verò non, maior minor vè glaucedo efficietur, vt plures, paucioresvè causæ coibunt: pariter & validiores, minusque validæ: Postea oculi nigri causas subdit, quæ eodem modo quinque sunt, tres quidem ex crystalloide sumptę, duæ verò ex albugineo. Dicit itaque Galenus, Fit oculus niger, aut ex crystalloidis paruitate, & est prima causa, aut ex eiusdem situ profundo, quæ est secunda causa, aut quia splendidus, & fulgidus non est, addit (exquisitè, quoniam si nullum pænitus haberet, vel parum de splendore, visio deperderetur, atque tertia est causa: vel quia humor tenuis, scilicet albugineus superabũdat, & est quarta causa: vel quia talis humor purus non est, & quinta dicitur causa. Subdit præterea, quod oculus niger fieri potest ob alteram ex prædictis causam, aut plures, aut omnes: constat igitur, quòd iuxta harum causarum minorem, maioremvè concursum oculus quoque & magis minus vè niger conspicietur.

Tenuis igitur humor, quò magis ad aquæ naturam accedit, & super abundat, humidiorem oculum ostendit, quemadmodum si crassior ac minor fiat sicciorem.

Vt ex coloribus complexionum oculorum signa comprehẽdi possint, quoniam dictum fuit, colores fieri ratione albuginei, & crystalloidis, ideo Gal. ostendit, quæ oculum humidiorẽ, sicciorem vè, tum ex albugineo, tum ex crystalloide efficiant, atque in primis duo declarat ex albugineo, quæ ad humidam oculi complexionem faciant, sicuti totidem opposita ad ipsius siccã, huic in modum dicens, quod humor tenuis, hoc est albugineus, qui dicitur tenuis, alijs enim tenuior est, ostendit oculum tantò humidiorem, quãto magis ad aquæ naturam vergit: & hoc est vnum. Alterum autem est, quod quãto magis talis humor superabundarit tanto oculum humidiorem efforma-

bit, cuius quidem opposita sunt, quæ oculum sicciorem conficiunt, nempè quando humor albugineus crassior, ac talis humor in minori quantitate fuerit. Deinde ex crystalloide duo declarat, quæ oculum sicciorem efficiunt, quorum opposita ipsum faciunt humidiorem.

Crystalloides autem, siquidem durior existat, sicciorem efficit oculum, si verò mollior, humidiorem, sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorem, si autem defecerit contrarium.

Dicit Gal. si crystalloides excesserit albugineum non absolute, quoniam semper albugineus absolute excedit, sed plus modico, (ait ipse) excesserit, hoc est plus sit de crystalloide, quã mediocritas exigit, oculum sicciorem cõficiet, opposita verò humidiorẽ. Ex dictis colligitur, quod vt plurimum oculus glaucus tanto siccior, quanto magis glaucus: contra verò niger, quanto nigrior, tanto humidior, in hoc .n. plus est de albugineo, vti in glauco plus est crystalloide. Dubitari solet, an verum sit, ꝙ crystalloidis multitudo sit albedinis causa, vt hoc loco asserit Gal. quoniam in contrarium est Auer. vbi albedinis, & nigredinis oculorum causas constituens ait, quod subalbedo fit ob digestionis paucitatem, & ideo significat frigiditate, nigredo autem fit propter excessum decoctionis, & cum dominatur nigredo, significat adustionẽ partiũ terrestriũ in redominãtiũ, & ita significat caliditatẽ: medius verò color est ob vltimã coctionis tẽperãtiam: vnde dicebat Arist. ꝙ Æthiopes nigros oculos habent, propterea ꝙ color quoque totius niger est; Clarũ aũt est, ꝙ color ille ob caliditatẽ niger euadit: subdit postea Auer. qđ color oculi non tãtum ob qualitates, ac cõplexiones efficitur verum & ob humiditatis quantitatem, atque situm, multa .n. humiditas oculũ nigrũ efformat, & ẽt qm̃ in pro-

4 colli. 3.

profundo sita est, sicut videre licet in riuis profundis, in quibus aquę nigriores apparent, atque eo magis, quanto in maiori sunt quantitate, siquidem tãtum splendorem non recipiunt, sicuti largi riui, ac pauci forent: subalbedo verò è conuerso fit, cui quidem Aristo. quoque consentit, vbi causam reddit, cur oculi cæsij interdiu, nigri verò noctu acute cernere nequeant. Postea Auer. Galen. sententiam subiungit, eamque esse existimat, ꝙ multitudo crystalloidis adiuuat ad subalbedinem efficiẽdam, eiusq; paucitas ad ipsam nigredinem efformandã: Atque hoc (inquit ipse) nostrę opinioni contrariũ est; voluit enim Auer. oculũ ex se lumen itrinsecum non habere, sed ipsum dũtaxat ab extrinseco lumẽ suscipere. Cuius tamẽ oppositũ hic & alibi à Gale. fusius habetur, necnon & Aui. vbi ait, & ꝙ spiritus visiuus radius est, atque lux; & ob Gale. voluit multitudinem crystaloidis facere ad oculorũ glaucedinẽ, quoniam quanto maior erit quantitas crystalloidis, tanto ẽt maior quantitas lucis, quæ facit ad abedinẽ: vbi. n. maior albedo, ibi & magis de luce cõspicitur; verumetiam quòd lumen intrinsecum non poneretur in crystalloide, dici posset eius multitudinẽ facere ad albedinem, vbi namq; adsit eius puritas, atq; spirituũ, quanto eius eit quantitas, tanto maior fiet reflexio luminis albedinẽ producentis. Quod etiã dicitur de multitudine aquarũ, nihil est, etenim aqua corpus est diaphanum, in quo non fit reflexio luminis vti in cristalloide, quod est corpus opacum: & ideo quanto aqua erit in maiori quantitate, tanto ipsa nigrior apparet, quandoquidẽ ad eam illuminandam maior luminis copia requiritur. Quod verò Arist. ait glossari posset, nempè quòd per humorem intelligit albugineum duntaxat, at non crystalloidem. De situ quinetiã Galen. diximus illam ponere causam, Tenenda itaque est Gale. sententia: at dubium est, cuius nam fuerit opinionis Auic. interdum namque easdem glaucedinis causas assignat, quas & hoc loco Gale. & ex consequenti quãtitatem crystalloidis efficere ad oculorum glaucedinem, quandoque autem oppositum sentire videtur, dicens, si corpus humiditatis glacialis, & albuginei fuerit peruium, purum, & paruæ quantitatis, & exterius localiter prominuerit, quarũ lux, vel splendor fuerit purè coruscãs, candẽs, efficietur quidẽ inde oculorum color glaucus, & ex contrariis causis cõtingit Antimonialis, hoc est niger: quibus quidẽ verbis Aui. sibi ipsi cõtrarius videtur. Nisi dicatur, ꝙ cum dicit Aui. si corpus humiditatis, glacialis, & albuginei fuerit paruę quantitatis, intelligit ratione albuginei non ratione glacialis, quoniã iam oppositum senserat. Dubium ad huc est, quoniam Auic. preter dictas colorũ causas oculorum ponit & spirituum luciditatem, itẽ colorẽ vuæ, vbi etiã id declarare videtur, quod habet Auer. ꝙ subalbedo fit ob digestionis paucitatẽ, nigredo verò ob superfluam digestionẽ, vtpote ꝙ oculus fit glaucus, proptetea ꝙ tunica vuea glauca est: pariter & niger efficitur ob eius nigredinẽ, & subdit; quòd tunica vuea fit glauca, ob digestionis priuatione, sicut in plata, quæ in principio suæ natiuitatis nõ est apparẽtis tincturæ, sed ad albedinẽ declinat, quandoquidem abundat humiditate aquea haud recte permixta cũ sicco terreo ob paucitatẽ digestionis: & ob id eius color ad aquę colorẽ vergit, cũ verò in ea fit digestio, miscetur siccũ cũ aqueo virtute caloris concoquẽtis, & ex cõsequẽti miscẽtis, atq; tũc coloratior efficitur; hacq; rõne oculi infantiũ glauci sunt, qui deinde coloratiores fiũt, siquidẽ concoctio gignitur, quæ si mediocris erit, fit color medius: si verò superflua fiet color niger, vt testatur Auer. quæ si adeo superflua erit, ꝙ resoluatur humiditas, id accidet, qđ in carbonibus, qui prius nigri fiũt, deinde cinis alba generatur resoluta ex toto humiditate, atq; aere subintrãte: quod itidẽ contingit in tunica vuea, nã si ex superflua coctione resoluatur humiditas, aer subintrat, & illustrat, atq; hac de causa dicit, ipse contigit, ꝙ senibus oculi glauci fiãt, in quibus licet humiditas multa extranea sit, resoluta tñ est humiditas innata: quẽad

2. de gen. ani. c. 1.

In paraphrasi de sen. & sẽs.

8. de vsu par 6.

1. tracta. de vir. cor 2. propè finem.

5. de gen. ani. c. 1.

3. tertii tracta. 2. c. 34. 1. cã ti. 52.

3. tertii citat.

4. colli. 3.

3. Aph. 31

modũ ẽt ab Hip.& Gal.habetur. Glaucedines nãq; cõtingũt (ait Gal. ob immodicã instrumentorũ siccitatem, & quoniã speciẽ hẽnt suffusionis: Ex quibusquidẽ clare vĩ, ꝙplures aliq sũt causæ glaucedinis oculorũ:Dicendũ est,ꝙ luciditas ſpirituũ ad luciditatẽ crystalloidis,& humorũ reducitur,ſiquidẽ ſpiritus ibidẽ nõ ſeparantur ab eis, ſed in eis permixti ſunt: & ob id de eis potestate dixit. Ad id verò de vuea dico, ꝙ eius color exterius non apparet: quare potius facit, & reducitur ad humores, pro quanto humores ex colore vueæ redduntur vel lucidiores, vel magis obſcuri. Vel dicatur, ꝙ qualiſcunq; ſit color vueæ,oculus vel glaucus, vel niger erit ob cauſas à Galeno aſſignatas. At Gal. verò dicerem ego, ꝙ non ait,id eſſe ob ſiccitatẽ vueæ, ſed inſtrumentorum,quæ quidem ſiccitas ex reſolutione albuginei fit,cuius paucitas facit ad glaucedinem oculorum,& tunc Auicennendus non eſt. Dignum præterea inquſitione videtur, cuius nam tẽperiei ſint oculi, an ſcilicet cali. an frigi. an hum. ſicciuè, etenim cũ oculus ex quatuor tunicis integris cõponatur, quarum tres ſunt diuiſæ,quarta verò vtpote coniunctiua à pericraneo genita non diuiditur, ſed eſt vna, & totum oculum circũdat excepta pupilla, quæ enim ſub hac eſt, ortum habet à dura matre, & anterius dicitur cornea, & cerathoides, poſterius autem ſcirotica; & quæ ſub hac oritur à pia matre, anterius vuea, & rhagoides, poſterius verò ſecundina, & choroides nominatur: quæ ſub hac à neruis opticis ortum habet, anterius dicitur aranea; poſterius rethina, vel rethi formis;oculus item tres continet humores, vitreum,quem continet rethiformis, eiq́ue præſtat nutrimentum, cryſtalloidem, qui à vitreo circumplectitur, ex quo nutritur, atque albugineam eo ſpatio contentum,quoad eſt inter corneam, & cryſtalloidem tunicam, cum inquam ſit oculus ex huiuſmodi partibus conſtitutus,videtur, quòd frigidæ ſit complexionis, etenim tunicæ & humores frigidi ſunt: ſi verò loquamur de toto ipſo aggregato, videtur, quòd humidæ ſit temperiei, quando-quidem maior eſt humorũ quantitas: complexio itaque innata oculi actuata per influentes humida eſt at innata tãtum ſicca quoque videtur,tunicæ namque omnes oculi ficcæ ſunt: Verum in oppoſitum eſt Gal. vbi ait,Ad operimẽtum, pomi oſſium craſſities conducit, naſo autem ipſa expirationis caliditas,quinetiam oculos licet tibi tangere,& maxime in frigore,tunc enim calidos euidentiſſime cognoſces: neque igitur ipſi nudi omnino ſunt,neque incuſtoditi aduerſum frigus,vt qui proprium habeant adiutorium,ſ. inatũ calidum nullo exteriorum regmentorũ egentes conſtat igitur ex his quòd ex Gale. oculus frigidæ temperaturæ non ſit,Sed breuibus dicendum eſt, ꝙ calidę ſunt oculi tẽperaturę, propter ſpirituũ calidorum multitudinem, licet tunicæ & humores ſint frigidi. Eſt Ad hoc dubiũ,nũ tres humores oculorũ ſint animati, videtur ſiquidem eos animatos non eſſe, propterea quòd & reliqui humos animati non ſunt. Miſſis, quæ ab aliis dicuntur, reſpondeo ego ꝙ cryſtalloides animatus eſt, qui viſus inſtrumentũ exiſtit,licet Guer. velle videatur tenuiſſe Gal. araneã eſſe terſam & lucidam, ac viſus inſtrumentum,vt & videtur innuere Gal.qui quidẽ Aue. alibi quoque velle uidetur cryſtalloidem cum tunica aranea ſpecies ſuſcipere, ſed virtutem poſtea cryſtalloidem comprehendere. Probatur autem ipſum animatũ eſſe eo quod nutritur, & augetur ex humore vitreo,vt aſſerit Gal. Et quia nutritio,& auctio fit ſeruata eius figura,ideo putandum eſt,ꝙ fiat a virtute æqualiter nutrimentum per omnes partes extendente. De aliis verò humoribus euidens ratio non habetur, ſiquidem fluxibilis eſt humor albugineus, & vitreus cryſtalloidis nutrimentum. Dubium poſtremò occurrit,num oculus medij coloris melius videat, quàm aliorum colorum. Tenendum videtur iuxta Galeni placita,oculum medij coloris acutius intueri,ſiquidem actio videndi fit propter colorem perfecta,hi enim interdiu, ac noctu recte aſpiciunt;cum tamẽ Ariſt. velit

10.de vſu par.à c.2. ad ſextũ. vſque.

11.de vſu par.14.

2.colli.15
10.de vſu par.6.
3. colli. 38.
10.de vſu par. c.1.

1. de vſu par.c.9.
5.de gen: anim.1.

velit cæsios interdiu nigros verò noctu nō acute cernere: cuius quidem rationē assignat, quoniā interdiu humor cæsij oculi exiguus magis mouetur à luce, rebusq; visibilibus, quā ei cōueniat, noctu verò plurimus humor nigri oculi à luce exili noctis, vt expedit, moueri non potest: oportet enim vt humor ipse moueatur motu conuenienti quātitati humoris, neque magis moueri, quàm congruū sit, neque etiā non moueri, nam dicit Arist. Leuior motus expellitur à vehementiori motu: Quamobrē qui aut suum conspectū à colore validiore transtulerunt, aut de sole in opacum se cōtulerunt, nō cernunt, motio enim quæ iam vehemens inest, impedit eam, quæ extrinsecus accedit, denique visus siue validus, siue inualidus res splendidas cernere nequit; & tandē concludit Arist. quòd visus optimus est qui inter multum, & parum humoris moderatus constat. Hinc enim neq; per exiguitatem turbatur, vt colorum motiones impediat, neq; per excessum præbet mouendi difficultatem: & talis vtique oculus mediū colorē possidet: & hinc est, quòd qui diu aspiciunt res valde albas & lucidas facile obcæcantur, tum quia lumen cum de sui natura calefaciat spiritus visibiles, & humores resoluere potest, tum etiam quoniam lumen, & color albus spiritus disgregant, qui vario modo moti alterantur, & resoluuntur: De quibus quidem Gale. meminit, vbi recitat historiam de militantibus à Xenophonte descriptis, qui per multam niuem deambulauerunt, & de Dionysio Siciliæ tyranno, qui supra carcerem domum construxerat lucidissimam, atque splendidissimam, inquam post diuturnum carcerem vinctos educebat: quo quidem loco subdit Gale. quòd à maiori luce & flamma minor semper discutitur, atque dissipatur: atque ea de causa contingit, vt visus à splendida, & vehementissima luce offendatur.

10. de vs. part. 3.

De cordis temperaturis. Cap. 28.

De cordis autem temperaturis deinceps dicendum est. Si prius hęc in memoriam reuocauerimus, quòd Vnamquamque partem se ipsa vel calidiorem, vel frigidiorem, vel sicciorem, vel humidiorem dicimus factam, non alicui rei alteri comparantes, sed ad seipsum: sic enim vt cunque exiterit cor natura frigidissimum, multo sanè calidiorem temperaturam possidebit calidissimo cerebro.

ANtequam declaret Gale. signa temperaturarum cordis, vnam statuit regulam generalem temperaturis etiam cæterarum partium deseruientem, quòd cum dicimus partem quampiam seipsa vel calidiorem vel frigidiorē vel sic humidiorem vè factam, vt cor, non est id intelligendum facta ad aliam partem comparatione, sed ad seipsum cor, cum enim naturaliter frigidissimum cor sit calidius, multò cerebro naturaliter calidissimo, si ad aliam partem fieret cōparatio, cor frigidissimū ex natura respectu cerebri calidum potius dicendum foret. Pro quo adnotādum est quòd Gal. alibi ait calidū frig. humidū & siccum vno quidem modo dici absolutè cum ad nullū ea conferimus, quo modo in solis elementis reperiuntur: secundo vero modo non absolute, sed ex eo, quod pollet in mixtura, vt calidum, quod plurimum quidem calidi, parcius autem frigidi, & ita de singulis. Qua in re palàm est, quòd respicientes ad vniuersam omnium corporū naturā, quæ in mundo sunt, aliquid

primo. de tem 6.

medium concipimus, quòd æqualiter extremorum particeps est, cum quo reliqua conferentes ea aut calida, aut frigida, aut humida, siccaue nominamus: tertio vero modo dicũtur calida, frig. hum. & sicca, referentes nos ea ad mediũ generis, specieiue: quòd quidẽ necesse non est, vt ex pari contrariorũ elementorũ mole confletur, neque. n. illis adest æqualitas ponderis, atq; mẽsuræ, sed quæ naturæ vel generis, aut speciei conuenit; quæ quidem natura nonnunquã requirit, vt humidum sicco, & frigidũ calido præponderet, aut è conuerso: atque hæc æqualitas iustitiæ dicitur: Et hoc est, quod hoc loco asserit Gal. cum ait, cum dicimus calidũ vel frigidũ & huiusmodi, non intelligẽdum est, cum cuicunque alteri cõparamus, sed sibi ipsi, hoc est ei, quod est mediũ in propria specie, & iustitiæ æqualitate obtinet, quod est octaui modi ab Aui. positi. Aduertendũ præterea est, quòd ex arte Gal. dicit (cor frigidissimũ natura eo quia præter naturã oppositũ esse posset, vt si in cerebro esset apostema calidissimũ, in corde aũt affectio quædam frigida foret, tunc cerebrum calidius esse posset. Sed dicet quis, cur Gal. in primis cordis tẽperati signa nõ ponit, vt fecit de cerebro. Dicas velim, quòd ex dictis de cerebro tẽperato voluit nos colligere signa cordis temperati, quòd, (omnia, quæ dicentur de corde calido, frigido, humido, & sicco, in temperato moderata reperiuntur. Dices, Auer. quædam signa ponit cordis moderantiã indicantia, quæ ex illa regula haberi non possunt, etenim; ait ipse, quòd indicantia temperantiã complexionis hepatis, & cerebri temperantiam cordis significant, propterea quòd in hepate, & cerebro non est calor, qui sit proprius in eorum esse, nisi calor partium consimilium, ex quibus cõpositæ sunt, at calor cũ quo vnusquisq; actiones suas operatur, est de necessitate calor à corde transmissus, qui in eis est sicut forma, sed calor, qui in eis est proprius, est sicuti materia: & quoniam temperantia rei, suæq; operationis perfectio non stat nisi propter formam, necessarium est, vt quando hæc duo mẽ-

prima primi doct. 3 c. primo.

4. collig. 4.

tã sunt tẽperata, ob ipsorũ formã eorum sit temperantia, atque temperies suarum formarum est propter temperantiam datoris istarum formarum: & istud cor est, item subdit Auer. est & aliud signum, nẽpè bona membrorũ extrinsecorum proportio, ad quam cõsequitur pulchritudo, atq; optima actio, temperatam cordis complexionẽ præfert, siquidẽ cor est primũ, quod oritur, atq; reliqua membra à virtute formatiua nõ nisi mediante calore cordis conformãtur. Dicendũ est, quòd hæc signa non sunt ad mentem Gal. cerebrũ namque & hepar proprias habẽt facultates sibi à principio generationis insitas, quas à corde non obtinẽt, vt sæpe dictũ est; Veruntamen est, q̃ cordis actione ægent, vt & cor eorum actionibus: Declaratũ quinetiã est, quòd cerebrũ spiritu vitali non vtitur, nisi quatenus ex eo alterato animalis spiritus generatur: item Gal. non concedit cor primũ generari, in libro. n. an omnes partes animalis simul fiant, ait ipse, q̃ solus Creator euidẽter nouit, quę pars prius consistit, quod à nobis sciri non potest, sed (dicit ipse) discere potes q̃ non simul fiant ex quadam similitudine, vt enim in artificialibus, non omnes partes simul perficiũtur, sed in domo fundamentũ, in naui carina prius efficiuntur, ita & partes animalis non omnes simul perficiuntur: Quod quidẽ videri potest in abortu plurium dierum; subdit quinetiã Gal. Quid euidentius dici potest, quàm quod nos videmus, postquam animal in lucẽ editum est, dẽtes, & cornua generari, quæ sunt partes corporis propter vtilitatem à natura genitæ: sed quod plus est. Gal. libello de fœtuum formatione, quòd licet lib. de semp. dixerit, cor perinde ac iecur primis fœturæ diebus quasi fundamẽtũ quoddã esse, ex ipsius vsu in adultis, ac perfectis maximè necessario ad hoc asserendum inductus, sed cum postea omnium & Philosophorum, & Medicorum sententiam esse cognouerim, fœtum vsque ad expressam formationem plantæ modo dispensari, probabilius mihi visum est, si nullam in principio cordis esse necessitatem, sed ipsum

6. metap. 10.

post

post iecur formari prorsus statuemus. Cõstat itaque ex dictis signa hæc addita iuxta Galeni placita assignanda non esse, & ob id ab eo iure non tradi. Cæterum inquiret quis, cuius nam tẽperiei sit cor, atque præsertim ipsius caro, siquidem de toto aggregato ex carne, villis, paniculis, sanguine, & spiritu ne vllus quidem dubitare videtur, vtpote quod calidæ, & humidæ sit complexionis. Respondent quidam, quòd caro cordis complexionis est sic cæ, moti authoritate Gal. vbi ait iuxta veterem versionem, quòd cor parum elongatur à cutis siccitate, ob quæ qui dem verba exponunt hi, quòd parum cute siccus sit: item inquiunt Gal. vel le carnem cordis esse tanto ficciorem carne hepatis & splenis, quanto durior est. At responsio horum falsa est, proterea, quòd noua translatio ait: Verum cor paulò quàm cutis minus est durũ, iecur multo, itaque & humidius, quàm cutis cor est, quanto, scilitet est mollius: Quòd si etiam vt in antiqua lege retur nihil est, quoniam non sequitur caro cordis parum elongatur à siccitate cutis, ergò siccæ complexionis est, quandoquidem nõ solum per siccum, sed & per humidum elongari potest: quod aũt per siccum elõgari voluerit, patet per sequẽtia, quibus asserit, quòd hepar multum elongatur à cute, qua deinde dicit esse humidius: quare & cor ex consequẽti cute humidius erit. Neque minus id quod subiiciunt ex Galeno est ad propositum, nã licet omne genus carnosum naturę humidę sit, vna tamen caro minus est humida altera, & ex consequenti siccior non absolute, & respectu cutis, sed alia carne. Quocirca Gal. sensit, quòd caro cordis est tãto siccior, idest minus humida carne hepatis, & splenis, quanto eiusdem mollior: patet quinetiam ex dictis responsio ad dubiũ, nec nõ & error Aui. qui inter membra sicca, ipsum cor collocat quem quidem videtur taxare Auer. licet ipsum esse humidum propter spiritum in eo contentum confiteatur.

primo de temp. vlt. 2. de tem per. 3.

prima pri mi doct. 3. c. 3. 2. collig. 3.

Signa cordis calidi. Cap. 29.

Calidioris igitur cordis, vt admodum, qui ei proprius est, atque cõueniens iudicia quædam sunt inseparabilia, & propria, magnitudo respirationis, & pulsus velocitas, & frequentia.

VT in declarandis cerebri signis, sic & in enucleandis ipsius cordis signis in primis docet signa complexionum simplicium à calida tãtum exordiens, nempè, quòd cordis calidioris temperato corde, quod scilicet habet modum ei proprium, atque conuenientem, hoc est, quod est temperatum secundum propriam speciẽ, sunt quædam signa inseparabilia, atq; propria, seu familiaria: addit autem & propria, quoniam nõ omnia inseparabilia sunt propria, hoc autem loco Gal. ponere intendit signa, quæ & omni & semper conueniunt. Et ex hoc multa solui possunt, quæ contra Gale. obiiciuntur de pluribus signis ab Aui. & aliis positis, de quibus Gale. non meminit, siquidẽ inseparabilia non sunt, & cordi calidiori propria. Ponit autem primum duo signa alterum quidem ex respiratione sumptum, alterum verò ex pulsu: quo ad respirationem, magnitudo respirationis primum est signum, sicut velocitas, & frequentia pulsus: alterum atq; secundum, quæ ambo cor esse calidius temperato indicant: Quæ verò sit respiratio, & quis pulsus, clarum est, pariter quæ sit magnitudo & frequentia in respiratione, & pulsu, de quibus Gal. alibi copiosius egit. Proinde scisciantur nonnulli, cur Gale non meminit de velocitate, & frequentia respirationis, itẽ de magnitudine pulsus? Dicunt quidam, ꝙ tacuit in respiratione,

1. de diff. pul.

quod in corde caliditate semper fient pulsus veloces, atq; frequentes, sed nõ semper magni. Dices eadem ratione, omittenda erat magnitudo respirationis, nam pectore paruo existẽte ob paruitatem capitis magna non fieret respiratio, sed velocitate & frequentia, vt de pulsu dictum est, defectus resarcietur. Respondendũ est, quòd motus pulsus naturalis est, respirationis autẽ motus voluntarius: quare cum volumus, dilatamus pectus magis, quàm caliditas cordis naturalis exigat, quantacunque ea sit, dico autem naturalis, siquidem in præter naturali aliter dicẽdum est: Si itaque pectus paruum esset paruitate capitis, vt dicetur, non tamen necesse esset respirationem ita paruã esse, vt defectui velocitate, & frequẽtia supplendum esset: & hac de causa respiratio semper magna erit, non semper autem velox, ac frequens, nã pectus latũ esse potest magnitudine capitis, plus quàm exigat cordis caliditas, quo quidem casu respiratio magna erit, sed nõ necessario velox, ac frequens, pectore namque magno existente, magna quoque dilatatio efficietur, qua magna aeris quantitas attrahetur, ita quòd necesse non erit, & velociter, & frequẽter alterum aerem attrahere. Verum cadit hic dubium, num motus pulsus sit ab anima, seu animę virtute, an verò à sanguinis ebullitione. Galenus, quem omnes fermè medici sequuntur, vult pulsum ab animę virtute fieri, vbi tres esse causas, ait, generationis pulsus continentes dictas, vsum scilicet instrumenta, atque virtutẽ, quod quidem sæpius repetit; item contra Erasistratum statuit arterias pulsare, non quia spiritu replentur, vt voluit Erasistratus, sed potius quia pulsant, & distenduntur: ideo spiritu replentur, pulsant autem, & distenduntur à virtute, quam tunicæ arteriarum à corde suscipiunt ob continuitatem, quam cum eo habent: item subdit, arterias incisas, aut laqueo intercluſas pulsu omni micationeq́ue orbari, non quia (vt opinatur Erasistratus) spiritu à corde immisso priuẽtur, sed quia tunicas cum cordis corpore communes habent, ab eoq́ue vim influentem assidue accipiant, cui quidem & Auer. consentit. Verum aduersus hãc opinionem argumentatur Trus. probans quòd pulsus ab animæ virtute nõ efficiatur, omnis namq; animæ vis aut est appetitiua, aut sensitiua, aut vegetatiua, aut rationalis, sed à nulla earũ fit motus pulsus, ergo ab animæ virtute pulsus ipse prouenire non potest, non quidẽ à sensitiua, nã nobis non sentientibus efficitur, non ab appetitiua, quoniã & nolentibus pulsant arteriæ, neq; etiam à potentia rationali, vt manifestum est, at quòd ab vlla naturali potentia nõ fiat, a parte satis ostenditur, neq; enim à generatiua, vt satis cõstat, neq; ab augumentatiua, propterea quòd licet arteriæ aere repleantur, nihil tamen in ipsarum arteriarum substantiam commutatur, neque etiam à nutritiua quapiam, siquidem non à contentiua neque ab alteratiua, vti patet, neque ab attractiua, expulsiuaque, quoniam harum motus non est cõtinuus, vt est motus pulsus, sed certo tẽpore constitutus, item arteriæ si aerem attrahunt, id faciunt necessitate vacui, item attractiua membri attrahit propter ipsum membrum, sed arteriæ propter seipsas non attrahunt aerem, sed propter spiritus, & sanguinem in eis contentum, pariter & quicquid expellunt, propter eosdem spiritus, & sanguinem expellunt, item arteria suas habet alias naturales vires, quibus seipsam regit. Non igitur pulsus ab aliquibus animæ virtutibus prouenire potest, inquit Trus. hac ratione commotus, sed à calore cordis calefaciente sãguinem allatum ad cor vsque ad ebullitionem, quæ nil est aliud quã per calorẽ spirit vinificatio (vt propriis Trusia vtar verbis) ad quam consequitur, & sanguinem intumescere, & ex cõseq. particulam eam continentem dilatari, fit autem constrictio cordis, & arteriarum, quoniam spiritus genitus expirat, & tunc feruor obtunditur, & pars dilatata cõcidit, vt contingit in aqua ebullitẽte, in qua calor agẽs, & humorẽ in spiritum conuertens est cã dilatationis, humidilatis, & motus ad superiora exhalatio, aũt fumi, & spirituum de-

1. de cau. pul. à principio.
6. de dog. Hippo. & Plat.
Cap. 17.
1. de sem. Cap. 5.
2. collig. 7. lib. 2. Techi. com. 35.
3. de pot. nat. 14.

depressionis aquæ, ſ. non relinqueretur (dicit Truſ.) emaneret vt quitumida ſo nec rumperetur particula, vt fit in vegetibus, in quibus clauſis oĩbus ſpiraculis muſtum ebullit, addit Truſ. vnũ, quod conſtrictio quoque fit à virtute animæ expulſiua, cuius officiũ eſt mẽbri ſuperfluitates expellere: ſubiunxit autem hoc, vt det cauſam, cur aliquando ſyſtoles eſt maior dyaſtole, vt in sõno contingit. Põt quoq; imaginari alia conſtrictionis cauſa, qm̃ alimẽtum actione caloris redditũ ſubtile, rarum, & tumidum pulſat vltimam cordis tunicam, ꝙ vltra procedere non valens viciſſim reſidet, item dici põt, quod in dilatatione cordis, & arteriarum ſub ingreditur aer frigidus ſanguinis caliditatẽ remittens, ob quod ſanguis ipſe reſidet, vt in aqua ebulliente aer frigidus ſubingrediens cauſa eſt, quod aqua reſidet, quæ ratione caliditatis intumeſcit aduerſus hanc opinionem inſtare poſſumus ratione ſumpta ex ipſomet Truſiano, ſi hoc verum eſſet, arteriæ, vtique proximiores cordi magis inflammarentur, quã remotiores, vtpote pedis, ergò non eadem ratione pulſabunt ita vt ex vna de reliquis ſyllogizare valeamus reſpondet Truſ ꝙ quanto arteriæ ſunt remotiores, tanto quoque ſunt minores, & ſtrictiores, quare paruus calor ita paruam arteriam dilatare poterit, vti magnus magnam.

Libello đ vſu pul.

4. de vſu par. 13.

Contra hoc eſt Gal. ſententia anathomia cõprobata, ad ſimas hepatis partes paruæ admodum arteriæ mittuntur, quæ minores ſunt his, quæ ſunt diſtantiores, item minores ſunt his, quæ ad ſplenem, vt ab eodem habetur, & tamẽ æque diſtantes ſunt, quare æque pulſare non deberent: itẽ ligata arteria pars infra ligaturã à pulſatione ſtatim non quieſceret, ſi ebullitio ipſa cauſa foret ſi diceretur, quod ex ſpiritu impulſo motus pulſus ipſarum arteriarum fieret, contra, qm̃ ſpiritus in inſtanti non defertur, ergo pars propinquior citius pulſaret, quam remota, vt ſatis conſtat: item vena quoque chylis pulſaret quod tamen ſecus ſe habet. Reſpondet Truſ. quia ſanguis arteriarũ calidior eſt ſanguine venarũ, ideo arteriæ

4. de vſu par. 15.

mouentur, vel non vero non. Contra ſanguis venæ arterialis elaboratus in dextro ventriculo cordis eſt calidior ſanguine arteriali in arteriis contento valde diſtantibus a corde, quare eius reſponſio tuta eſſe non põt, ex eius. n ſpiritificatione mouetur, dexter cordis ventriculus, ergo & vena arterialis ex eadẽ moueri deberet: itẽ pulſus fortis non eſſet abſq; magnitudine, nã vt medici ponunt tres cauſas pulſus, nempè virtutẽ, neceſſitatẽ, atque inſtrumentũ ita & Truſ: tres ſtatuit cauſas vtpote ebullitionẽ, caliditatem eam faciẽtem & inſtrumentum: patet autem qđ pulſus fortis non fiet, qui comprimentibus reſiſtat, niſi magna extenſio efficiatur, atq; hoc pacto pulſus quoq; magnus erit: Ad rationem verò Truſ. ſecundum Auer. dicendum eſt, quod ea virtus eſt naturalis agens pro caloris conſeruatione, ſine quo nutritio fieri non poteſt, etenim ex eodẽ habentur, quod forſitan medici virtutẽ hanc cuẽ tionis vitalẽ nõ vocauerũt, niſi propter hoc, ꝙ plus vitæ appropriatur, q̃uis ſit de gñe nutritiuæ, neq; eſt inconueniens, ꝙ vacui attrahat neceſſitate, & motus ſit continuus, qm̃ calor continuè indiget cuentatione, vt conſeruetur: aliæ aũt partes eo modo non attrahũt, ſ. uteuentatione calor ſeruetur, ſed vt ipſę nutriantur, p̃ter attractionẽ ãt, atq; epulſionẽ factã ex motibus pulſus arterię quoq; vim habẽt attrahẽdi nutrimentũ, & expellẽdi ſuperfluitats. Reſpondendũ quoq; eſt ſm̃ Gal. ꝙ pulſus ſit a virtute vitali, quæ nõ ſolũ ab animali ſeiungitur, ſed ànaturali, capiẽdo naturalẽ, vt diſtinguitur, & cõtra uitalem: ꝙ ſi capiatur naturale, vt ſolũ ab animali diſtinguitur cõcedi põt ꝙ pulſus a virtute naturali efficiatur, quæ in vitalẽ, & vegetatiuã diſtinguit Verior itaq; cẽſenda eſt Gal. opinio, vtpote, ex manifeſtis rõnibus pẽdẽs: Cæterũ quo mã Truſ. adducit ẽt ꝙ ſe Ariſt. authoritatem, vbi ait, quod pulſus cõuerſio eſt humidi calefacti in ſpiritum, prius autem declarauerat, quomodo, & qua ratione fiat dicens, in corde autem humiditatis tumor ob caliditatem, quæ ex alimento ſemper accedit, pulſum facit

2. colli. 7.

libello de ſpiratione prope finem.

facit, quæ vltimam corpus eleuat tunicam, & hoc semper fit & continuè: sẽper enim, & continuè confluit humidum, ex quo sanguinis fit natura, cuius prima in corde est origo, & eam ob causam adolescentibus salit magis, quàm senioribus, fit enim iuuenibus amplior exhalatio, & omnes pulsant venę, & mutuò ad se inuicem, quoniã ex corde pendent, mouet autem semper cor, quare & illæ semper, & simul inuicem commouet: ideo huic respondendum est rationi non videri inconueniens, quòd, vt Truss. vult, authoritati Arist. addendum esse, quòd constrictio quoque ab animæ viribus, & non ex sola refrigeratione fiat, ita & nos virtutem addamus dilatantem? patet itaque ex his, quòd ea authoritas non magis facit pro Trussi. quàm pro nobis, & ipse non minus, ad illam respondere debet, quam nos ad dubium est, an Aristot. voluerit aliam esse præter ebullitionem pulsus causam, cum Beatus Thomas dicat causam recitatam ab Aristot. potissimam non esse, sed ipsum eam tacuisse, hancque non potissimam collocasse, videamus quoque Auerrois vitalem virtutem, vt Galenus statuisse. Quòd attinet ad respi-
2.coll. 7 rationem Trussianus sentit, quòd pulmo moueatur motu dilatationis, atq; constructionis, vt & cor ex ebullitione scilicet sanguinis, cum ex sanguinie subtili, ac vaporoso nutriatur, nec nõ & calido, qui tamen adeo calidus non est, vt ille cordis: quare eius tumefactio ita frequens fieri non potuit, vt illa cordis etenim inter vnam, atque alteram dilatationem pulmonis multæ cordis, & arteriarum dilatationes intercipiuntur, Dicit autem, quòd motus pulmonis licet præcipuè ab ebullitione fiat, voluntas tamen & ipsa habet ingressum in hunc motum, non vt agens principale, sed vt adiuuans tantum diaphragmatis, ac pectoris motum quibus pulmo colligatus dilatatur, atque constringitur hisdem dilatatis atque constrictis, & ita inquit, quod talis motus est compositus ex naturali, & voluntario, non simpliciter voluntarius, quoniam voluntas non [illegible] prohibere potest, sed ad tempus duntaxat: quòd autem voluntas in tali motu concurrat, factum fuit a natura ob multas vtilitates, vtpote vocem, & odores fœtidos, si quidem homo sermonem continuum habere non posset, neque se ab odoribus fętidis abstinere, neq; diu vociferare, neq; sub aqua submergi, nisi anhelitũ per aliquod saltim tẽporis spacium, non tamẽ semper detinere potuisset, etenim natura cogit: sed contra hanc opinionem est instantia talis, nã sanguis pulmonis in vena arteriali continetur, quæ tamen non pulsat, vt alię faciunt arteriæ, quare opinio falsa est. Si dicatur, quod immo pulmo dilatatur ebullitione sanguinis in venis contente habentibus ortũ à vena arteriali per pulmonẽ disseminatis: contra, saltẽ totus pulmo non dilataretur, sed solum venæ, vt & fit in aliis membris, in quibus solæ arteriæ dilatantur, non autem totũ ipsum membrum; item cum sanguis pulmonis sit calidior, eo, qui est in pedis arteria, ergo frequentius ebullire debet. Auerr. autem qui etiam vult motũ anhelitus esse compositũ ex naturali, atq; voluntario, nõ statuit motũ pulmonis fieri ab ebullitione, sed a virtute quadam naturali carnis pulmonis ipsũ dilatante, putatq; in diaphragmate, & musculis pectoris virtutem adesse voluntariam quoq; seu a cerebro transmissam, quæ pectus mouet: Gal. verò sentit motum thoracis voluntariũ esse, quemadmodũ ex eo pluribus: in locis colligi potest, atque potissimũ vbi serui historiam recitat, qui respiratione voluntarie retenta mortuus est, insuper ait idẽ pulmonem moueri ad motũ thoracis, non vt asserit Thrus. quia thoraci alligatur, ꝙ si etiã thoraci non alligaretur, ad dilatationẽ thoracis pulmo necessitate vacui dilatare tur: quod quidem Gal vno comprobat experimento, vulnerato.n. thorace ita vt aer subingrediatur, mouetur thorax, pulmo verò non: quod non ex alio est, nisi quia cum subingrediatur aer, non necesse est necessitate vacui pulmonem amplius moueri, aer enim subingrediens id spatium occupat,

occu-

6. de vsu par. c. 2.

2.coll. 19

2. de mo. musc. lib. de caus. resp. & li. de mot. Thor. & pulm.

occupat,quod est intes. pectus, atque pulmonem,vt Autem Auer.suam tuetur sententiam, respondet huic q pulmo mouerinon potest,quoniam nocumentum ex vulnere ipsi pulmoni communicatur. Verum hæc vna fuga est, quoniam maius est pectoris nocumentum,in quo vulnus adest,quàm pulmonis,& tamen pectus mouetur, ergo & pulmo moueri deberet: item in apostemate pulmonis magis pulmo lædituꝛ, quàm vulnerato pectore, is tamẽ mouetur,ergo eo quoque casu moueri deberet,experimentum prædictum est ẽt aduersus Trus. propterea,quod vulnerato pectore pulmo motu dilatationis atque constrictionis moueri deberet,si ab ebullitione sanguinis cieretur,siquidem non obstante etiam vulnere thoracis illa sanguinis ebullitio fieret,proinde ostendens Galen.signa sumpta ex motibus subdit.

Et audacia, & ad actiones natura prompta.

Quæ sunt calidi cordis signa; pro declaratione autẽ primi signi ex audatia sumpti,aduertendum est, quod, vt ait Arist.audatia,fortitudo, & timiditas circa idem versari videntur,nempe terribilia,timidi quidem sunt, qui timent,quæ timenda non sunt,& quando verenda non sunt, & gratia cuius timere non oportet,&non vt oportet fortes autem, qui ferunt, & metuunt ea, quæ oportet,& gratia cuius oportet,& vt oportet,&quando opus est:vnde fortis terribilia subire non formidat,licet antea timeat,& quietus sit,in ipsis aũt operibus feruidus audax autem è contrario se habet,vult enim videri fortis & fortitudinis dissimulator existit,& ante ipsa pericula præceps,sed cùm in ipsis est, terginersatur, atque ea pferre non valet. Dicit igitur Galenus, q habẽtes cor calidum sunt audaces,hoc est sine ratione præcipites, idque intelligẽdum est cordis caliditatem indicare,cum audatia est à natura, quoniã si esset à consuetudine aliud prorsus dicendum foret. Ratio huiusce signi ponitur à Trus. quoniam feruor sanguinis omnem prohibet operationem apprehensiuæ, eosq; pericula præuidere non permittit, item calor extenditur ab intus extra,ob id hi audaces sunt. Assignat & alteram causam Trus.propterea quod anima alligatur corpori calido innato, cum igitur cor calidum est,talis calor multus est,quare anima percipiens se alligatam esse corpori forti ligamento,confidens erit, neque timens omnia mortem comminantia. Verum hęc ratio vera non est, nam ligamentum tanto fortius est, quanto calor magis temperatus est, ergo tẽperatus magis audax foret. Proinde aliud est signum cordis calidi ex motib. natura prompta ad operationes. Trusia. dat causam,quoniam musculus,vt manum moueat,sese retrahit, atque hoc pacto cordam retrahit,quæ manũ mouet, quæ sanè musculi retractio fit à spiritu se retrahente, qui cum calidus est,facile quoq; talem motum efficit, cum autem generetur à corde quanto cor erit calidius tanto spiritus erit abundantior,calidior,ac salientior,atq; ex consequenti ad huiusmodi motum promptior. Sed hæc ratio vera non est, nam iam declaratum est, quod necesse non est, vt spiritus simul cum virtute transmittatur,sed sola virtus satis est: item si spiritus quoque mitterentur,illi vitales non essent,sed animales in cerebro geniti, quod si frigidum esset, frigidos quoque spiritus animales efficeret,dato,quod cor calidum foret. Cæterum dubium est,cum virtus motiua à cerebro mittatur: Videtur ergo quod signum hoc potius cerebri caliditatem significet, cui sanè dubio satis faciendum est, quod à cerebro nonnisi virtus mittitur,qua membra neque calidiora,neque frigidiora fiunt,sed minus, magisque prompta ad actiones, quanto magis,aut minus calida sunt: quæ enim calidiora sunt, promptius mouentur, sed cum membra a corde caliditatem suscipiant,erit ergo promptitudo ad actiones signum potius cordis,quàm cerebri caliditatis. Sed dices,totum corpus potest etiam esse calidum hepatis caliditate, ut infra dicet

cetur ergo solutio illa tuta non est. Respondeas velim, quod cor est principiũ virtutis iriascibilis, quæ vt nunquam concupiscibili auxiliatur, vt testatur Gal. ita rationi opitulatur aduersus cõ cupiscib lem, quam sanè iracib lem natura donauit rationi in ministeriũ, atque auxilium aduersus tertiam dictam, quasi venatori canem, ita quòd vis ea iracibilis rationi obtemperare videatur, vnde, vt idem quoque testatur, ita est veluti rationis satelles, quæ agit, vti ratio iubet: ob id igitur dicimus, quod promptitudo ad actiones caliditatem cordis semper obsequentis cerebri virtute consequitur, non autem hepatis caliditatem, in quo viget concupiscibilis, quę sępissimè (vt ab ipso Gal. pluries dictum est) cerebri virtuti aduersatur: cum igitur habentes cor calidum sint audaces, quoniam caliditas, vt magis, minusve excedens esse potest, ita & hi, & magis, & minus audentiores adeò vt furibundi, ac temerarii esse valeant, adeo subdit Galen. his verbis.

5. de dog. Hippo. & Plat.

6. eiusd. li.

Quod si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt.

Huius ratio ex superius dictis manifesta est; & de talibus meminit Aristot. vbi ait, quod is, qui in non metuendo extuberat, nomine caret, sed insanus, vel stupidus uocari potest, si nihil omnino, neque motus terræ, neque fluctus metuunt, vt de Celtis dicitur. Subdit postea quartum signum ex eis, quæ noscuntur in pectore, dicens.

3. Eth.

Est autem his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcunque hypocondriis partes proximiores.

Hoc signum duobus modis intelligi potest, vno quidem modo siue caliditas plurimum excedat, siue non, & hoc non probo intellectum: altero vero, quòd hoc signum sit, vbi caliditas plurimũ excesserit: atque hunc approbo: pectus namque esse hispidum est ipsum esse horridum ex pilorum multitudine, quod quidem contingere nõ videtur, nisi caliditas sit multum excedens: vbi enim caliditas non plurimũ excedit, licet pectus magis pilosum sit quàm cor temperatum existit, non tamen est hispidum, atque horridum. Et ex hoc, quod dixit de corde multũ excedente in caliditate colligitur, quale sit pectus, vbi caliditas non multum excesserit, quoad ipsos pilos attinet. Quintum deinde signum ponit ex dispositione totius corporis, addens quoque à quo impediri possit his verbis.

Magna verò ex parte calidi cordis temperatura vniuersum corpus calidum reddit, nisi hepar vehementius obstiterit.

Aduertendum est, quod in hepate sanguis generatur, qui per venas transmissus totum corpus nutriri debet, in corde autem spiritusa generantur, qui pariter mediis arteriis per omnes corporis partes mittuntur, & ob id contingit totum corpus reddi, vel calidum, vel frigidum, vel humidum, vel siccũ, iuxta sanguinis, vel spirituum, vel amborum caliditatem, frigiditatemvè: potest tamen cor validius totum corpus, quàm hepar excalescere, siquidem per spiritus calidos totum corpus calefit, necnon & sanguis ipse, ex quo corporis partes nutriũtur, ita quod spiritus sanguine calidior est, quare si ab hepate cor impediri debet ne totum calefaciat, opus est, vt contraoperantia magna sit: & ob id ait Gal. ni hepar obstiterit vehementius, quandoquidem in calefaciendo totum corpus cor maiorem habet excellentiam. Quo quidem loco memoriæ repetendum est quod diximus, dum signa cerebri declarabamus, quod vbi vnus effectus à pluribus causis fieri potest, tunc limitatio addẽda est, nisi aliud obstiterit, vt in signo nũc exposito vbi verò effectus ab alio produci non potest, nec eius generatio

ab

ab alio impediri: illud [illegible] non est. Quare signa ex pulsu dicta sunt absolutè intelligenda, eisque nihil addendum est. Neque audiendi sunt qui in omnibus signis volunt addi cæteris paribus, vel nisi aliud contraoperetur: vltimo subdit Galenus.

Dicemus autem paulo inferius totius inditia.

6. de tẽp. 6 Quoniam, vt ait Gal. ex complexione vnius partis complexionem totius inferre non oportet, nisi prius totum corpus æquali esse temperamento agnoscamus: sed de his postea, hæc pro nunc satis sint dicta, docens deinde Galen. sextum signum, quod ex thorace sumitur ait.

Est quidem & latitudo thoracis caliditatis inditium.

Et quoniam signum non est de numero eorum effectuum, qui ex vna causa fiunt, ideò subdit.

Nisi & hic quoque cerebrum plurimum obstiterit.

Quod dicit, quoniam & magnitudo cerebri amplitudinis thoracis causa esse potest, magnitudo namque thoracis duabus de causis contingere potest, nempe ex cordis caliditate, ac cerebri magnitudine: quod quidem declarat Gal. atque in primis, quomodo ex cerebri magnitudine, dicens.

Quoniam ei magna spinalis medulla respondet, tantæ vero erunt magnitudine vertebræ, quanta et spinalis medulla, quare & spina vniuersa.

Si vertebræ magnæ erunt, ex consequenti, & vniuersa spina magna erit quando quidem ex illis componitur, spinalis enim medulla in concauitate spinæ contineri debet, quæ si magna fuerit, necessarium & cauitas magna erit; concauitas autem magna esse non potest, nisi spina, & spondyles magni sint, quorum illa cauitas est. Quo proposito declarat Galenus quomodo ad spinæ magnitudinẽ sequatur magnitudo thoracis, & inquit.

Configitur vero thorax ad eam spinæ partem, quæ metaphrenum, id est, dorsum dicitur, tanquam ad carinam nauis. Quare necessario eius longitu- æquabitur dorso; latitudo vero erit pro vertebrarum ratione, quando ad proportionem earum crassitudinis fuerit confixus.

Spina medullam spinalem continẽs ortum habet a capite, & ad nates vsq; tendit, illa verò pars spinæ, quæ incipit à ceruice, & tendit vsque ad diaphragma ex duodecim spondylibus constituitur, atque hæc pars metaphrenum dicitur, propterea quod desinit in eam partem, vbi est diaphragma, quæ & ab antiquis methaphrenum dicebatur: dicitur & pars hæc dorsum, & ab eo dicuntur spinales dorsi ad differentiã spondylium renum. Cum itaque thorax configatur ad hanc spinæ partem, hoc est, ad dorsum, ex consequenti lõgitudo thoracis æquabitur dorso, cui configitur: quod autem attinet ad latitudinem thoracis, latitudo esse potest pro ratione vertebrarum, ad quas configitur thorax, siquidem oportet, vt costæ, quæ thoracem constituunt, & ad vertebras configuntur magnitudini vertebrarum proportione respondeant: & propterea si vertebræ crassæ erunt, & magnæ, costæ quoque & ipsæ magnæ, atque ex consequenti thorax magnus efficietur. Quod latitudo etiam thoracis fiat ob calidita-

ditatem cordis, declarat Galenus scribens.

Cum verò cordis caliditas superans perflauerit, ac dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondeus.

Et propterea dicit Gal. cum latitudo thoracis duplici de causa fieri possit, non absolutè pronuntiandum est, quòd si thorax erit latus, cor calidum erit, sed caput inspiciendum est. Quare subdit.

Quare cum caput paruum, thorax autem latus exiterit, maximum hoc tibi fuerit caliditatis cordis inditium: cum verò magno existente capite paruus fuerit, proprijssimum hoc erit cordis frigidioris signum: si vero capiti fuerit proportione respondens, tunc alijs signis de corde distingues ex ipsius thoracis amplitudine nihil absumens.

Omitto plures expositorum dubitationis, atque præcipue ipsius Iacobi, propterea quod ex dictis partim quidem solutæ sunt, partim verò prorsus inutiles, posuit Gale. signa cordis calidioris ex sex generibus sumpta, vnum ex pulsu, alterum ex anhelitu, tertium ex maioribus, quartum ex ortis in pectore, quintum ex thorace, & sextum ex toto ipso corpore, per consequens declarare debeat signa cordis frigidioris ex dictis sex generibus, sed tamen oppositis quod quidem in sequenti facit capite, atque in primis de ipso pulsu his verbis.

Signa cordis frigidi. Cap. 30.

In frigidiore vero corde pulsus minores existunt, quàm modo naturæ conueniat, non tamen tardiores necessario, vel rariores.

CAusa huiusce signi est, quoniam corde existente frigido, multa aeris copia non indigemus pro cordis refrigerio: & ideo pulsus fiunt minores, quàm in temperato, qui tardiores quoque, & rariores forent, nisi aliquod contingeret, qui eos velociores, & frequentiores efficere potest, vtpote virtutis imbecillitas, & instrumentum indispositum, propter aliquod prohibens dilatationem arteriæ conuenientem, vt si partes circunstantes arteriam comprimerent, ita vt dilatari non possit, secundum necessitatis exigentiam, & per consequēs vna vice attrahere sufficientem aeris quantitatem, quo quidem casu opus foret, vt pluribus vicibus conuenientē quantitatem attraheret, & ita pulsus rariores, & tardiores non efficerentur, sed potius econuerso. Ex hoc Trus. arguit aduersus communem opinionem de pulsu, inquiens, non videmus, quod aliqua virtutum naturalium pluribus vicibus efficiat, quod vnica uice facere non potest, vt expulsiua, & attractiua, sed hoc tantum videtur ei proprium virtutum appetitiuarum; verum solutio talis est, quod & virtutes naturales, vt necessitas exigit, quod vna vice efficere non possunt, id pluribus vicibus cōficiunt, vt virtus appetitiua ventriculi sumpto minori cibo, quàm corpus indigeat, & citius appetit: quo etiam casu attractiua quoque citius attrahet, atque expulsiua citius expellet, item sæpe videmus virtutem expulsiuam, quod vna nō potest vice expellere, pluribus

ribus id tandem per[illegible] secundum ex signum ponit ex respiratione, & inquit.

Respiratio autem siquidem tanto thorax minor extiterit, quanto cor frigidius, pulsibus erit proportionalis: si verò maior fuerit, quã pro frigiditatis vehementia non minor fit tantum, sed etiam tardior, & rarior.

Thorax maior esse potest, quàm cordis frigiditas exigat ex cerebri magnitudine. Ratio autem vltimi dicti Gal. est, quoniam thorax magnus in vna vice magnam aeris quantitatem attrahet, non enim oportebit vt pluribus vicibus attrahat, quod vnica vice attrahere debuisset. Tertium signum deinde ponit ex moribus, & ait.

Tales autem timidi natura sunt, & sine audatia, & segnes.

Dicit timidi natura ad excludendos illos, qui ex consuetudine, aliquovè accidente contingente sunt timidi: addit sine audatia, hoc est diffidentes: subdit & aliud ex moribus signum, cum dicit, & segnes, hoc est inepti ad actiones, quæ quidem signa sunt oppositæ signis cordis calidioris, & ex consequenti causas habent oppositas. Aduertendum autem est, quòd vbi Leonicenus habet Segnes, Laurentiani translatio dicit, obliuiosi, etenim in græco Cap. 12. ἀνθυφροι ait, quod vtroque modo transferri potest: at melior est ea Leonicenì, siquidem obliuio temperaturam cerebri humidam potius indicat, propterea quòd ex superius expositis obliuio substantiam cerebri fluidam præsefert. Aduertendum quoque hoc loco censeo, quòd in antiqua versione, atque ea Laurentiani necnon in contextu ipso græco est vna particula, quæ non est in illa Leonicenì: dicit namque litera græca μελιτικοὶ & antiqua curiosi & illa Laurentiani cogitabundi & est ferè idem. Trallianus huius rationem assignat, quoniam cum tales timidi sint, & omnia obseruant, & cogitant, ideo ob timiditatem sunt curiosi, sicut animalibus timidis contingit, vt sunt mures, & lepores, quæ multæ sunt obseruationis: clarum autem est, quod hæc obseruatio consequens ex timiditate rerum, quæ non ita indigent obseruatione, cordis frigidi signum est, dicant aliqui quicquid velint, & Curtius ipse. Quartum genus addit ex ortis in pectore, dicens.

Et nudum pilis pectus habent.

Quoniam frigiditas prohibet multæ materiæ generationem, ex qua pili generari debent. Quintum genus subdit, quod ex thorace sumitur, de cuius paruitate, ac magnitudine distinguendum esse ait, quemadmodum & superius.

De eius verò paruitate distinguendum, vt prius diximus.

Quando scilicet loquebamur de corde calido, subiungit & sextum genus ex qualitate totius corporis desumptum, dicens.

Eodem modo & de totius corporis caliditate.

Quod [illegible] distinguendum est, vt prius, cum de cerebro calido loqueremur. Declarat postea Gal. signa cordis sicci, quæ ex tribus potissimum generibus sumuntur, ex aliis autem trib. nequaquam, nempe ex anhelitu, non. n anhelitus durior esse potest, in magnitudine aũt, velocitate, atq; frequentia variatur ad necessitatis, vel caliditatis diuariationem, eadem quoq; rõne ex pectoris amplitudine illa namq; pariter cordis caliditatem consequitur, quod quidem & de pilositate, vt ita dicam, dicendum est, primum igr ex pulsibus est, cũ caput ipsius ita exordiũ sumit.

Si-

Signa cordis sicci. Cap. 31.

Cor autem si ccius pulsus efficit duriores.



Vpletu, quàm intẽperato, quoniam arteriæ ortæ a corde ficco erunt ficcæ, atque ex consequenti duræ, quare & ipsi pulsus, secundum signum subdit ex motibus, dicens.

Et iram non promptam quidem, sed feram, quæ non facile sedari queat.

Causa primi est siccitas, quæ non facile recipit impressiones: siccitas quoque causa est, vt ira cum aduenit fera sit, quoniam siccitas est lima caloris. Causa postremo est, vt non facile sedetur, quoniam siccitas, vt difficile suscipit, ita difficile amittit. Sed dicet quis, ira est ebullitio sanguinis circa cor ob appetitum vindictæ, sed appetitus hic, qui principalis est in ira reperitur in cerebro, non in corde, ergo signũ cordis non est, sed cerebri. Dicendum est, quod vt dictum est ex intentione Galeni, ita obedit rationi, & ratio iubet, ipsa verò agit, siquidem est veluti satelles ipsius, & natura eam tradidit in ministerium, atque auxilium rationi aduersus concupiscibilem, quasi canem venatori: Et obid in diffinitione iræ ponitur propter appetitum vindictæ, vt finis iræ, quæ obedit rationi imperãti vindictam fieri, & hoc est quid extrinsecum iræ, ebullitio autem est intrinseca, ideò cùm cor est siccum, non facile recipit impressiones ex cogitatione, & appetitu cerebri. Tertiũ deinde signum addit ex toto corpore sumptum, scribens hoc modo.

5. de dog. Hippo. & Pla. & 6. eiusdem.

Magnaque ex parte vniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

Et addit, nisi hepar obstiterit, quoniam cum sit de numero signorum, quæ à pluribus causis fieri possunt, ideò cum limitatione intelligendum est: atque hæc quoad præsens caput sat sint.

Signa cordis humidi. Cap. 32.



Vmidioris cordis signa deinde ostendit, quæ pariter ex tribus generib. desumuntur, vt præcedẽtia cordis sicci. Primum autem signum ponit ex pulsibus, dicens.

Cordis vero humidioris signa pulsus molles.

Quoniam arteriæ vtpote ortæ à corde tanto sunt molliores, & humidiores quanto est cor humidius. Secundũ signum addit ex moribus, subdens.

Et mores ad iram quidem procliues, sed talem, quæ facilè sedari possit.

Quod fit propter humiditatem, quæ vt facile suscipit, ita & facile impressiones susceptas amittit: inditio sunt pueri qui vt facilè irascuntur, ita & placantur nõ nisi ratione ipsius humiditatis. Tertium signum subiungit ex toto ipso corpore, scribens.

Et vniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obstiterit.

Cum totius humiditas non solum

cor-

à corde, sed & ab hepate, vt & in cæteris qualitatibus proficiscei possit, ideò signum hoc non absolutè pronuntiandum est, sed cum limitatione, vt & aliud in genus: accingit autem se ad cõpositas cordis intemperies.

Secundum vero cõiugationem qualitatum primarum vitiosæ temperaturæ ita se habent.

Declaratis enim signis simplicium cordis temperaturarum, ex consequenti & de signis temperaturarum copositarum ipsius cordis tractandum erat, atque in primis calidæ & siccæ temperaturæ, quod sequens est caput.

Signa calidi & sicci cordis.

Cap. 33.

Calidi, & sicci cordis pulsus duri sunt, & magni, & veloces, & frequentes.

PRimum hoc est, signũ ex pulsib. sumptum, quod ambas insequitur qualitates, hoc n. loco memoriæ repetendum est, qđ diximus, cùm signa temperaturarum cerebri exponerentur, quod Gal ponit signa consequentia, vel ambas qualitates, vel alteram duntaxat, vt ostẽdat, ꝙ altera non impedit. Reliqua autem signa posita in simplicibus temperaturis subtricet: & ob id cũ durities ambas insequatur qualitates, ideò dixit in eõ textu, ꝙ duri pulsus sunt, quòd verò sint magni, veloces, & frequentes, id quidem ad caliditatem consequitur, licet enim siccitas prohibeat, caliditas tamen præ pollet. Dices, hoc signum non est inseparabile, quoniam cor arterias paruas habere potest, ita quod pulsus magnus non erit, vel aliæ partículæ arteriam comprimentes prohibere possunt arteriæ dilatationem. Dicas velim, quòd voluit Gal, tale signum reperiri in corde calido, & sicco, vt ostenderet caliditatem in hoc vincere siccitatẽ quæ prohibet arteriæ dilatationẽ, sed plus potest necessitas orta ex caliditate ad dilatãdum, quàm siccitas ad prohibendum. Nec refert, quòd tale signũ non sit inseparabile, siquidem patuit, ꝙ signa sunt inseparabilia in his, quæ dicta sunt de simplicibus intemperaturis, atq; hac ratione tangit etiam nonnulla separabilia, vt ostendat, quę qualitas alteri præpollet: secundum signũ subdit ex anhelitu, inquiens.

Et respirationes magnæ, & veloces & frequentes, & multo magis ad velocitatem, ac frequentiam vergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter.

Hoc planè signum consequitur caliditatem, quæ superat siccitatem, quæ id prohibere non potest: & addit thorace cordi non aucto proportionaliter, siquidem capitis paruitate id contingere potest. subdit tertium signorum genus ex ortis in pectore, & hypocondriis, scribens.

Hi verò præ cunctis pectus habent maxime hirsutũ, et hypocõdria.

Quod signum ambas insequitur qualitates, caliditatem, s. atq; siccitatem, vt satis manifestum est: & ob id pectus, & hypocondria ex pilorum multitudine vel maxime horrida sunt. Quartum signum subiungit ex moribus dicens.

Ad actiones autem prompti sunt.

Quod præcipuè caliditatem consequitur cooperante etiam quodammodo siccitate, quæ caloris est lima, vt sæpius dictum est. Addit etiam Gal quod ex moribus est.

Et iracundi, & impudentes, & mores tyrannicos habẽt, etenim ad furorem faciles, & non facile uerò placabiles.

Tales.n. propriè duntaxat studẽtes vtilitati iustitiam non seruant, quare paruifacientes rationes ea tantum quę runt, quæ ipsi appetunt, sibiq; vtilia videntur, atque hoc signum ambas insequitur qualitates, ratione namque caliditatis faciles sunt ad furorem, & in hoc caliditas siccitatem superat, non facilè verò placatur ob siccitatem, quę causa est, vt diu retineatur. Quintum genus addit à toto sumptũ, & sextum pariter ex thorace, dicens.

De totius autem corporis temperatura, & thoracis amplitudine his, quæ ante diximus proportionaliter est distinguendum.

Dicendum enim est, quod totum erit calidum, & siccum, nisi hepar obstiterit, pariter & thorax erit latus caliditati proportione correspondens: neq; siccitas impediet dilatationem, nisi cerebrum obstiterit, vt iam satis declaratũ est. Sed dicet forte quis non videri, ꝙ in corde calido, & sicco pulsus magni esse queant, quandoquidem plus facit siccitas ad producẽdos pulsus paruos, quã caliditas ad augendam magnitudinem: etenim, vt testatur Aui.) virtus valida cum diminuta necessitate nõ multum minuit. ob æquali pulsu, sed diminuta necessitas est æquè potens ad faciendam paruitatem pulsus, vt aucta necessitas ad faciendam magnitudinẽ pulsus, posita paruitate in cæteris, in virtute s. &c. sed durities instrumenti plus facit ad paruitatem pulsus, quàm diminuta necessitas cùm virtus valida cum diminuta necessitate non multũ minuat ab æquali pulsu, ergo durities pulsus plus etiam facit ad pulsus paruitatem, quàm aucta necessitas, s. caliditas ad magnitudinem pulsus, posita sẽper in cæteris paritate, atque præsertim in ipsa virtute. Omissis aliorum responsis, dicerem ego negando, quod diminuta necessitas sit æque potens ad pulsus paruitatem propagandam, vt aucta necessitas ad eiusdem magnitudinem producendam, valida semper virtute existente, quod quidem ex Galen. colligitur: virtute.n. valida, maximè aucta necessitate fiunt, & pulsus maximi, & celeres, ac crebri, diminuta autem necessitate, licet possint fieri rarissimi, non tamen rarissimi fient, atq; minimi. Sed dicet ille, cur non dicit ẽt quòd anhelitus est durus, sicuti de pulsu dixit. Respondent quidam, quod de dit intelligere de id, quod dixit de ipso pulsu. Verum alio pacto respondendum esse censeo quod dixit totum esse siccum, & calidum, nisi hepar obstiterit, quod ex cõsequenti de thorace quoque intelligendum est. Dubium adhuc est, quoniam videtur caliditatem, & siccitatem cordis ad nuditatem pilorũ efficere vt caliditatem ac siccitatem cerebri ad ipsum caluitium, licet cerebrum valde sit humidum respectu æqualis ponderalis. Dicendum, quod in capite fit caluitium ob cutis siccitatẽ, in qua capilli generari non possunt, vt in terra arida, quæ cutis ossi capitis adhæret, atque hac ratione indurari potest, ita vt capilli non oriantur, ad qđ cerebri caliditas, & siccitas adiuuatiin pectore autem sunt musculi, quib. cutis adhæret, & ideò cutis illa exiccari non potest, quod in ea pili non nascantur, atque ob id caliditas, & siccitas cordis ad pilorum generationem efficiunt.

Sigua cordis calidi, & humidi

Cap. 34.

Ostendens Galen. signa calidi, & humidi cordis in primis statuit primum signum ex ortis in pectore, dicens.

Si vero caliditas vnà cum humidi-

tate

tate dominabitur, minus quia his, quos antea diximus, hi sunt hirsuti.

HI sunt pilosi ob caliditatem facientem pro generatione pilorum altera qualitate, humiditate scilicet contra operante, quæ humectando materiam pilorũ prohibet eam fieri facile duram, atque condensari: & propterea dicit, quòd sunt minus pilosi, prædictis s. habentibus cor calidum, & siccum, respectu tamen cordis temperati. Secũdum signũ addit ex moribus, dicens.

Ad actiones nihilominus prompti.

Intelligendum est, vbi par fuerit caliditas, & hoc caliditatem consequitur, vt superius declaratum est, neque humiditas in hoc prohibet, licet ipsius caliditatis operationem obtundere soleat: subdit signum aliud ex moribus, dicens.

Non tamen ferior est animus, sed ad iram procliuis tantummodo.

Dicit tantummodo, quoniam in his facilius sedatur ira, atque hoc signum ambas insequitur qualitates, vti manifestum est. Dices, cum humiditas obtundat caloris actionem, non ergo non minus prompti ad actiones prædictas esse debent. Respondeo, quod vt Galenus declarabit inferius humiditas cordis hepatis siccitatem vincere non potest, quoniam cor non multum est humidum, & ob id tanta humiditas esse non potest, quæ caloris actionem obtundat, neque enim quilibet excessus humiditatis actionem caliditatis obtundere potest. Tertium signum ex pulsibus subsequitur, dicens.

Pulsus verò magni, ac molles, & veloces, & frequentes existunt.

Molles sunt propter humiditatem, licet caliditas obsistat eam resoluendo, magni sunt, veloces, & frequentes propter ambas qualitates, ex caliditate namque augetur necessitas, ex humiditate verò instrumenta disponuntur, ideo pulsus magni fiunt, & de hoc Galen alibi, necnon de omnibus illis tribus magnitudine, velocitate, ac frequẽtia meminit, ne quis fortè credat solam magnitudinem sufficere in habentibus cor calidum, & humidum, vt virtutem cum tribus differentijs necessitati commodius, quàm cum vna tantum satisfacere ostendat. Quartum genus addit ex respiratione, dicens. 1. de cau. puls. 2, 3. & 6

Et respiratio, cum thorax cordis fuerit proportionalis eandem pulsibus formam seruabit, si verò minor extiterit, tanto illis velocior erit, & frequentior, quanto & thorax minor extiterit.

Thorax minor esse potest propter cerebrum, vt sæpe dictum est, & sic signum, hoc est, cum limitatione intelligendum, vt patet, non autem absolute. Quintum genus subdit ex morbis dicens.

Si autem multa facta fuerit euersio in temperatura, ac si hoc præsertim in humiditate contigerit, præter ea, quæ diximus, contingent etiam ex putredine morbi his, qui in ipsis fuerint humoribus corruptis, ac putrefactis.

Hoc vtique signum est omnium habentium cor calidum, & humidum, sed vbi p̃sertim humiditas valde exu-

6 .de tue. ual. berans erit, corde enim calido, & valde humido existente, totum quoque calidum erit, atque hnmidum, nisi hepar obstiterit, vt idem ait, corpora enim calida & humida, in quibus humiditas

11. met. 3 præsertim prævalet, facile incurrunt morbos putridos ex humorum putredine in eis existentium, licet huiusmodi corpora longissimæ vitæ sint, si eorũ proprius calor seruetur, & à putredine præseruetur. Quod autem talia corpora sint facile parata in morbos putridos ex humorum putredine incurrere, ex eo constat, quod cum & sana sunt, egestiones fœtentes habent. Sextum signum ponit Galen. ex respiratione, dicens.

Expirationes autem maiores sunt, ac velociores inspirationibus, & submissio arteriæ in pulsibus velox.

Ratio quidem est, nam in his corporibus multi vapores semiputridi multiplicantur, quare multa indigent mũ dificatione, quæ expiratione fit, atque systole, vt habet Gal. vbi ait. Itaque vbi

1. de cau. pul. c. 2 refrigerantem causam trahit, arteriarum corpus distenditur, cùm fuligino sam expurgat, contrahitur, iam prępol let modo distentionis vsus, modo con tractionis, ac consequitur omnino alteram motus partem, & quæ sequuntur. Quare maiore existente humiditate ipsa caliditate maior quoque erit copia vaporum mundificatione indigentiũ, quam caloris egentis refrigeratione, ergo constrictio tum anhelitus, tũ pulsus maior erit quoque eorundem dilatatione. Dices, cur est, quod Gal. nõ meminit de aliis duobus signis ex thoracis latitudine, ac ex toto corpore sumptis. Dicas velim, quod de eis non meminit, quoniam sæpe iam declaratum est, ꝙ thoracis latitudo maior fit, atq; minor, prout cordis caliditas maior est, atque minor, nisi cerebrum obstiterit: pariter & totum redditur eiusdem temperaturæ cum corde, nisi hepar obstiterit. Aduertendum autem est hoc loco, quod Haly male Gal. interpretatur, dicens ipsum velle expirationes, & systoles maiores esse inspiratione, & diastole in febribus putridis, non autem sanitatis tempore, tum quia Gal. non loquitur de corporibus ægris, sed de corporibus sanis, tum etiam, quoniam male dicit, quod in febrib. putridis parua egemus aeris refrigerantis calorem attractione, siquidem calor innatus in febre minor factus est, loquitur. n. ac si calor innatus, & febrilis duo sint calores distincti, & quòd calor innatus indigeat refrigeratione, febrilis verò minimè, quorum vtrunque falsum est: nam eadem sunt subiecta caloris innati, & extranei, vtpote humores, membra, ac spiritus, quæ in febre a causa extranea calidiora efficiuntur, sicuti si quod nã est album ab extra albius fieret. Cum igitur hi duo calores distinguantur, vt quod prius erat temperatum, à seipso differat, cùm factum est distemperatũ. dicimus nos calorem naturalem debiliorem fieri, siquidem cum abexterna causa augetur, non est aptum virtutis instrumentũ, à qua in animali ꝓdeunt actiones: vnde Gal. dicebat, quòd imbecillitatis affectæ partis valentior intẽperies causa est: at quod febrilis calor indigeat refrigeratione ex ipsomet Gale. pleriſq; in locis colligi potest.

4 meth. med. c. 2. 1. de cau. pul. & 3. de ꝓſ. ex pul. 2.

Signa cordis humidi, & frigidi.

Cap. 36.

Humidioris verò, & frigidioris cordis pulsus quidem molles.

DEclarans Ga. signa cordis frigidi, ac humidi in primis signũ ponit ex pulsu, ꝙ humiditatẽ consequitur, de hoc quidẽ signo meminit, quoniã aliquando frigiditas mollitiem prohibet, non aũt meminit de paruitate, raritate, ac tarditate, ꝓpeà ꝙ à frigiditate fiũt, humiditas verò haud ꝓhibet, quad re satis ex his in-

intelliguntur, quę de frigida duntaxat temperie dicta sunt, vt & de aliis. Secundum signum subdit ex moribus, dicens.

Moribus nequaquam audaces, sed timidi.

Quod ambas sequitur qualitates, frigiditatem quidem ob causam cõtrariam ei, qua in calido est audatia, humiditatem verò, quoniam ipsa caliditatem obtundit, vt sæpe dictum est; subdit & aliud ex moribus signum, inquiens.

Et segnes existunt.

Quod, vt præcedens ambas qualitates consequitur, etenim non sunt prõpti ad actiones, & ratione frigiditatis, & ratione humiditatis, subiungit & aliud signum ex moribus his verbis.

Minimeque iram retinent, sicut & ad iram nõ admodum sunt prompti.

Diximus in humido tantum corde, quod ad iram sunt procliues, in his autem frigiditas huiusmodi promptitudinem prohibet: quo fit, vt hoc signum alteram sequatur qualitatem altera tamen contraoperante. Traductio noua melius iacet, quàm antiqua, quæ dicit, Et minime irascuntur, non enim hoc modo legi debet, sed minimè iram retinent, si aliqua ex causa eos irasci contingat. Et ex hac noua translatione soluitur dubium, quod fieri solet, num humidi, & frigidi corde, an verò sicci, & frigidi magis sint iracundi. Etenim si loquamur de promptitudine incidendi in iram, minus frigidi cadunt, ac sicci: at si de seruatione iræ frigidi, & sicci diutius seruant, quàm frigidi, atque humidi. Tertium genus ponit ex ortis in pectore, subdens.

Tales etiam glabrum pectus habent.

Glabrum, hoc est, nudum pilis: atq; hoc signũ ambas qualitates consequitur, siquidem ambæ pilorum generationem prohibent. Quartum genus ex thoracis amplitudine, & quintum ex toto corpore subdit, dicens.

Quæ verò ad thoracem, & vniuersum attinent, corpus distinguere oportet, sicut ea, quæ ante diximus.

Superius enim declaratum fuit, quo modo hæc signa cum limitatione intelligenda sint, atque distinctione. Dices, cur non meminit Gal. de signo ex anhelitu desumpto? Dicendum est, quòd vt tacuit magnitudinem, velocitatem, ac frequentiam in pulsu, ita & de anhelitu meminisse non oportuit, neque etiam necesse fuit dicere anhelitũ mollem esse, vt dixit de pulsibus, quandoquidem satis habetur pectus esse humidum ex eo, quod dixit, quod totum est frigidum, & humidum, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis frigidi, & sicci.

Cap. 36.

Frigidius verò cor, & siccius pulsus quidem duriores reddit, & paruos.

PRonens Gal. signa cordis frigidi, ac sicci primũ signũ declarat, quod sumitur ex pulsib. atq; hoc ambas insequitur qualitates, cum enim sit siccitatem facere ad duritiẽ, ad qđ iuuat, & frigiditas siccitatt

tati iuncta: quod aut frigiditas, aut siccitas faciant ad pulsus paruitatem, res est clarissima. Dices, vt ait, quod pulsus sunt parui, & itadebebat dicere, quòd tardi sunt, & rari. Respondeo, quod meminit de paruitate, propterea quod ambas consequitur qualitates, sed quoniam ex duritie, & siccitate arteriæ non ita arteria dilatari possit, vt necessitas quanque parua exigit, ideò pulsus eo casu duri, & parui esse possunt, sed non rari, ac tardi, vt parua necessitas exigeret. Secundum signum ponit ex respiratione, dicens.

Respirationē autem, siquidem thorax paruitatē cordis frigiditati proportionalem habuerit moderatam si vero maior extiterit, ram, ac tardam.

Non intelligendum est, quod erit moderata, hoc est media inter magnam, & paruam, sed erit moderata ad ipsos pulsus, & eandem cum ipsis pulsibus formam præseferet, vt in aliis temperaturis dictum est. Tertium signum subiungit ex moribus.

Hi vero præ omnibus minime ad iracundum prompti, cum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iram.

Ex hac translatione noua cessat dubium, de quo supra, quod tamen ex antiqua promoueri solet, quandoquidem translatio illa vetus ait, quod sunt minimè iracundi, atque malè sanè litera iacet. Signum hoc vtique ambas qualitates consequitur, vt satis constat & de primo, & de secundo, ambæ namque qualitates reseruant. Quartum signum ex ortis in pectore ponens, subdit.

Habent autem maxime omnium nudum pilis pectus.

Trusianus rationem assignat, quoniam in talibus efficiens deficit, nempe calor ipse, à quo vapores eleuantur, deficit quoque materia pilorum ratione siccitatis, quæ vaporum etiam eleuationem prohibet. Dices, pili generantur ex materia sicca, ergo siccitas facit ad pilorum generationem: quare in corde calido, & sicco dicit, quod inter cæteros pilosum pectus habent. Quocirca nonnulli exponunt, quod isti maximè omnium sunt pectoris nō pilosi, hoc est paucio res pilos habēt inter eos, qui in pectore pilos habent, non quod omnino pilis careant, sed paucos habent ob caloris debilitatem multos vapores eleuare nequeuntis, ex quibus pili generari debēt. Verum Trus. defendi potest, quod ab obiecto sicco multi vapores eleuari non possunt, cum præsertim calor debilis est: cum igitur in corde frigido, & sicco efficiens debile sit vel pauci, vel nulli vapores eleuabuntur, ex quib. pili generantur, siquidem siccitas quoq; prohibet. quæ nō ita prohibere potest, cum calor validus est, existente autem corde frigido, & humido, humiditas vaporum generationem non prohibet, quandoquidem ex obiecto humido multi vapores facile eleuantur, & licet humiditas vapores efficiat indispositos ad pilorum generationem, plus tamen facit siccitas prohibendo prædictorum vaporum eleuationem. Deinde quintum & sextum ponit Galen. ex magnitudine, ac paruitate thoracis, & ex ipsius corporis temperie, dicens. 1. Aphor. p. 14.

De paruitate autem thoracis ac præterea totius corporis frigiditate similiter distinguendum.

De distinctione horum signorum superius dictum est, atque res clara est, vltimo addit Gal. vnum documentum sem-

ſemper memoriæ tenendum, cum tradimus ſigna cordis ex moribus hunc in modum ſcribens.

Vnum illud commune in hiſce omnibus memoria repetentibus, quòd quæcunque de moribus ſiue nunc, ſiue quouis alio ſermone explicata ſunt ad temperaturæ cognitionem non de optimis moribus, aut vitioſis, qui ex philoſophia hominibus aduenium, ſed de inſitis vnicuique, ac naturalibus nos expoſuiſſe.

lib. quòd ani. tuo. corpor. tẽ per. ſeq.

Videmus ſæpe quoſdam ex natura iracundos, qui religionẽ ingredientes fiunt mites, & manſueti, atq; hoc non niſi ex doctrina, vnde Gal. libello quodam ait, omnia à nobis fieri coacte, aut à temperiei, aut à doctrina, & qui boni ſunt, aut tẽperatura boni ſunt, aut doctrina; atque hoc modo negare videtur, quòd voluntas noſtra ſit libera, & propè libri calcem, reſpondet ad nonnulla obiecta, quę aduerſus hanc faciũt opinionẽ. Nos verò fideles tenemus voluntatem liberam & omnes liberè bonos & malos eſſe poſſe. Quòd autem Gale. non ponat volũtatem liberam eò conſtat, quòd ſcripſiſſet, quæ hic dicuntur de moribus intelligi debere ſequentibus ex temperatura, non autem ex philoſophia, voluntate vè. Aduertendum eſt hoc loco, quòd vt dicit Truſ. per philoſophiam debemus intelligere non ſolum eam, quæ in naturalem, mathematicam, atque diuinam diſtinguitur, ſed in vniuerſum eam, quæ tam leges, quàm diſciplinas, & artes quaſque & quemcunque alium vitæ modum complectitur, ex quibus homines diuerſimode mores adipiſcũtur, nam ex ipſa philoſophia nullus efficitur malus, licet mala cognoſcere doceat. Proinde Haly docet, quomodo mores naturales diſtinguendi ſunt ab his, qui ſunt acquiſiti: & inquit, quòd cum aliqua cauſa occurrens fortis aliquem excitauerit ad irã, qui ex doctrina factus eſt manſuetus, ſignum eſt, quòd ille ex natura promptus eſt ad iram. quod itidem in aliis omnibus contemplari nõ oportet nimirum perpendẽtes ad quos mores quis redeat, cum aliqua fortis cauſa eum excitauerit: Sed dubium eſt, num aucta neceſſitate omnes ſimul differentiæ augeantur, an verò primo vna, mox & altera deinde & tertia augeatur, quod enim omnes ſimul augeã tur, eſt Gal. authoritas, vbi ait, quòd ca lidi natura pulſum habent multo maiorem, celeriorem, crebriorem, vehementiorem non item multò: & ſubdens idem de exercitationibus profert quemadmodũ dum inquit, ſi amplior in corpore ſi collectus calor animãti, cum maiore opus erit reſpiratione, tum maioribus pulſibus, & quia maioribus, continuo etiam celerioribus, atque crebrioribus, vt qui ſitiunt non multum modo, ſed & celeriter potant, & crebrò, ſic qui indigent refrigerio, & copioſum ſimul id & celeriter, crebroque attrahunt: In contrarium videtur idem vbi ait, quòd aucta caliditate parum fiunt pulſus magni, ſed non velocieres, magis aucta fiunt & velociores, adhuc magis aucta, fiunt & frequentiores: atque hoc pactò non ſentit omnes ſimul augeri: Item ait ipſe, quòd natura non vtitur celeritate, niſi cum magnitudine neceſſitati ſuplere non poteſt, pariter non vtitur frequentia niſi cum magnitudine, & celeritate ſuplere non valet: quod quidem fermè inferius corroborat. Dicendum eſt, quòd vt clare apparet ex verbis Galen. hinc inde, licet omnes ſimul augeantur, neceſſitate aucta, virtute tamẽ exiſtente valida primò magnitudo eſt magis aperta conſentiente quoque inſtrumento, mox velocitas, ac poſtremò frequentia. Dubium quoque eſt, num diminuta neceſſitate omnes differentiæ ſimul diminuantur, an verò vna prior, mox & altera: Quod autem omnes ſimul minuantur, habetur ab eodem, vt dictum eſt, dum ait, ſimiliter autem & ſi minorata fuerit, & quæ ſecundum naturam caliditas aliis cauſis impermutatis adhuc paruam, & tardam, & raram neceſſarium eſt fieri inſpiratio-

3. de cauſ. pulſ. c. 5. c. 13 eiuſ dem. 1. de cauſ. pul. 3.

lib. de diſpen.

1. de cauſ. pulſ. 3.

1. de diſp.

nem, sed parum quidem ea, quæ secundum naturam minorem, multum verò tardiorẽ, plurimum autem rariorem, robusta enim virtute existente non contingit multo minorem fieri diastolẽ, sed siquidem exoluatur sufficienter necessitas plurimum quiescere contingit non tam propter motum omnifariam tardè robusta virtute: idem quoque repetit, vbi ait. At si frigidior iusto is homo factus sit, primum raritas perspicua erit, deinde tarditas, postremò paruitas. Dicendum est, quòd magis manifestè primo raritas, mox tarditas, ac vltimo paruitas conspiciuntur: atque hoc dubium hunc in modum dissoluit Galenus, dicens Patauerit aliquis hæc euidentia euenta, & inter se, & cum positis causis pugnare, par est enim vt quemadmodum in calore prima erat magnitudo, celeritas altera, crebritas tertia, & in frigiditate item prima paruitas, secunda tarditas, ac tertia raritas sit, ergò quæ ratio explicandi huiusmodi? quòd cum valida facultas est, & si paulò minor sit vsus primam actionem nec paruã necesse est, nec tardam esse, alteram verò multò post, si vsus nõ flagitet verisimile est fore, vt enim cum vrgeret, facultatem stimularet, & excitaret ad officium, ita etiam quietem longissimam concedit, vbi non vrgeat, iam si maior refrigeratio sit, eoque vsus sit magnopere remissus, vnà clangueſcet celeritas motus, atque minor statum erit distentio, si plurimum progressa refrigeratio sit, rarissimi quidem, sed non tardissimi, tamen & minimi necesse erit, vt sint pulsus, sed satis est, si tardiores semper & minores fiant natiuis, semel quidem certè tardi, vel parui, si valida facultas sit, vt multum sit vsus remissus, nunquam fiant, eadem cæteris actionibus videas vsui venire, & ambulationi aucta necessitate, idest si multa singulis diebus sint stadia confacienda velocius, & magis progredimur, nec in diuersoriis diu commoramur, sin adeo sit imminuta, vt singulis diebus habeamus quinadena stadia verbi gratia duntaxat perficienda, diutissime in diuersoriis subsistimus, attamen non ad extremam tarditatem, & paruitatem actionem remittimus: Hæc est Galeni sententia ad verbum recitata. Dubitra adhuc est, num systoles possit esse maior diastole, videtur enim quod non, siquidem quanta est constrictio, tanta etiam est arteriæ dilatatio, ergò non videtur, quòd vna sit altera maior: idem enim est spatium pertransitum in vna, atque altera. Respondeo, quòd systolem esse æqualem diastoli, duobus modis intelligi potest, vno quidem modo absolute, atq; hoc pactò inter sese semper sunt æquales: altero autem modo respectu terminorum naturalium, vt causa exempli sit A terminus naturalis distentionis arteriæ, B verò sit terminus naturalis constrictionis eiusdem, si contingat, quòd maior sit necessitas euacuandi vapores, quàm infrigidandi, constrictio, pertransibit B & perueniet arteria ad D dilatatio autem non pertransibit A vel fortè non perueniet ad A & tunc constrictio maior erit nõ absolute, sed respectu terminorum naturalium, quandoquidem constrictio naturalem terminum pertransit, dilatatio verò minime, atque econuerso etiã contingere potest: patet itaque ex dictis quomodo vtrumque consistere potest: sed hæc hactenus de corde, de ipso hepate caput aggrediamur.

1. decaus. pulſ. c. 4.

DE HEPATIS Temperaturis.

Signa hepatis calidi. Cap. 37.

Hepatis calidioris inditia, venarum latitudo.

SVppositis signis hepatis tẽperati, vt fecit de corde, in quo omnia, quæ dicentur, cum mediocritate reperiamur, declarat in primis signa cõplexionum distemperaturarum simplicium hepatis, atque

ātque primo ipsius calidæ duntaxat; Primum autem signum ex venis sumptum est, quæ ab ipso hepate originem trahunt, vtpote venarum latitudo, quod quidem hepatis calidi præcipue dicitur, cuius causa est, quoniam hepatis caliditas venas ortas ab eo dilatat: sunt & apparentes ob sanguinis multitudinem in venas detenti, hepate namque calido existente adest, multa sanguinis copia venas extendentis, adeo quòd tametsi in aliis partibus sanguis deficeret in hepate tamē, & corde non deficeret, nam quemadmodū testatur Gal in magna necessitate, & cibi penuria si quis dissecauerit corpus famelicū omnia alia membra excepto hepate, & corde tepida reperiet, siquidē in hepate generatur sanguis, ideo pro se detinet, & cor vehemēter attrahit: & ob id venę in tali corpore habent complexionē hepatis calidam amplæ sunt; quod quidē intelligēdum est facta ad totius magnitudinem comparatione. Secundum signum subdit Gal sumptum ex humoribus, dicens.

1. de Te. de. c 5.

Ruffa bilis abundantior, in consistenti vero ætate etiam atra, calidior ipsis sanguis.

14. 3. tract. 1. c. 5. 4. colli. 4.

Multi sustinent ruffambilem multam esse in iuuentute, non aūt in omni ætate ob Aui. authoritatem, vbi ait, ꝙ in iuuentute talis cholera abundat, atque propè finē eiusdem atra quoque. Auer. autem innuit, ꝙ & in aliis ætatibus flaua bilis abundat, quoniā ait præsertim in iuuentute inuenis, ꝙ & in aliis ætatibus superat. Hoc indicāt omnes trāslationes, nam cum subdat Gal. ꝙ in consistente atra quoq; præsupponit, ꝙ & flaua generatur: Huius signi ratio satis clara est, cū enim (vt declarat Gal.) in generatione sanguinis duæ superfluitates gignantur, vt in generatione musti, colerica scilicet superfluitas, atq; melancholica, & melācholica sit pars illa, quæ satis est crassa, atq; terrestris, quæ naturaliter inest alimētis, neque recte eam alterationē susciperē potest, quę à naturali calore efficitur, colerica verò pars sit ea, quæ à calore est veluti assata, atq; cōbusta: sequitur, ꝙ quāto hepar erit calidius, tāto maior colericæ superfluitatis portio generabitur: veruntamen est, quòd præsertim abundabit in iuuētute, quoniam calor eo tempore acutior est: atque hoc signum intelligendum est, data regiminis paritate, quandoquidem si habenti temperatum hepar cibos colericos dederis. habenti autem hepar calidum cibos frigidos, plus coleræ tunc hepar temperatum generabit, quàm ipsum calidum. Proinde quòd atra quoque abundet in consistenti: ætate, quidam intelligunt propè finem iuuentutis, quidam autem in principio primi senii: quarum quidem opinionum, vnaquæque iuditio meo propria habet fundamenta, siquidem nonnunquam in habentibus hepar calidum contingit, quòd atrabilis generetur prope iuuenturis finem, aliquando verò in principio senectutis, seu propè calcem consistentiæ, nam cum caliditas pueri, & iuuenis sint inter se æquales in gradu, distinguantur autem quoniam in puero iuncta cum humiditate facit ad sanguinis generationem, in iuuene vero cum siccitate iuncta generat choleram, eamque tandem adurit, ac atram bilem quoque gignit, quam citius aut tardius generat, prout caliditas maior est, minorvè cum ipsa siccitate: Quare aliquibus contingit. quòd hæc generatio fiat propè iuuentutis finem, & in principio consistentiæ, aliquibus verò propè finem consistentiæ; Hinc igitur sunt ortæ diuersiuæ in hoc opiniones, vt alij in hæc ætate magis, alii in alia bilem vtramque gigni posse dixerint. Potest quoque intelligi, quòd in præcedentibus ætatibus hi, qui erant calidi, in consistenti tantum ætate fiunt melancholici, quare ea ætate multiplicant melancholiam, quæ naturalis esse potest: Verum hic intellectus non est bonus, quoniam non negat Galenus, quòd etiam

3. de pot. nat. vlti.

etiam nō multiplicetur flaua bilis, ſed
vult etiam generari atram, quoniam
5.pro.30 aduritur, & quoniam in eaquoque ætate humor ille conſpicitur, qui aliis ætatibus aduſtus fuit, quemadmodum teſtatur ipſemet Gale. de autumno, in quo humores aduſti multiplicantur non quia tunc tales humores generen
2.de pot. tur, ſed quia eo tempore abundant geniti quidem atque aduſti in æſtate autumnum præcedente. Eſt autem aduertendum, quòd flaua bilis duplex eſt vna quidem, quæ aſſata eſt, & veluti combuſta, cum attrahit veſica fellea, & eſt ſuperfluitas naturalis, quæ & præter naturam fieri poteſt, ſi enim magis adhuc præter natura incaleſcat, tunc (ait Gal.) fit vitellina: altera autem eſt, quæ nondum ignea ad ſummum effecta eſt. & vna cum ſanguine per venas permeat, atque hæc pars dulciſſima ſanguinis, vti mel, ac calidiſſima eſt, pariterque vt mel ſuperflue calefactū fit amarum, ita & hæc cholera, cum ſuperflue incaleſcit, amara efficitur: ex iſta quoque gignitur illa quæ a veſica fellea attrahitur, quæq; vitellina effici tur. Pariter etiam duplex eſt melancholia, altera quidem craſſum id, atq; terreſtre, quòd a calore naturali alterationem ſuſcipit, & hæc attrahitur a ſplene, altera vero, quæ modice craſſa eſt, atque vna cum ſanguine defertur, ſiquidem ſanguis, vt nutriat, nonnunquam craſſitie indiget, atque illa, quæ ſuperfluitas eſt, naturalis eſſe poteſt, & præter naturam, cum & ipſa aſſatur, & atrabilis generatur, quæ acida corpus animalis, & terram abradit, atque efficit quandam fermentationem, atque cum veſicis ebullitionem, & Galen. ait, quòd talis humor dicitur bilis atra, vel nigra, quo quidem nomine melancholiam naturalem nō appellant, ſed nigrum duntaxat humorem: verum hæc ex Gal. ſententia contentio de nominibus haudquaquā eſt curanda. Intelligenndum igitur eſt, quòd flaua bilis abundat tam ea quæ ſuperfluitas eſt, quàm ea, quæ vnà cū ſanguine tranſit. Dicit autem in contextu ſanguinem eſſe calidiorē, vel quoniam cum eo eſt maior choleræ portio, vel quoniam purus eſt calidior hepatis caliditate. Tertium ſignum ſubdit ex toto corpore, dicens.

Atque eadem ratione corpus vniuerſum, niſi obſtiterit cor.

Dicit eadem ratione, quaſi dicens, quoniam ſanguis eſt calidior, totum quoque calidum eſt, vel vt ſanguis eſt calidior hepatis caliditate, ita & totum corpus, non dicit, niſi vehementius cor obſtiterit, vt dixit, loquens de corde, propterea quod cor magis hepati contra operatur in caliditate, quā hepar cordi. Hic repetenda eſt regula ſuperius declarata, quod quæ abuna tantum cauſa fieri poſſunt, abſolute proferenda ſunt, quæ verò a pluribus cum limitatione, vt hoc eſt ſignum. Quare nonnulli haud recte omnia cū limitatione intelligenda eſſe diiudicant. Dices, cor quantumcunque frigidum eſt calidius hepate calido, ergò ei contraoperari non poteſt. Reſpondendum eſt, quod cum plures noſtri corporis partes ſint frigidæ, ut totum fieret temperatum oportuit, vt cor, & hepar influerent ſuper toto caliditatē, qua ſimul cum earum partium frigiditate facta coalteratione corpus temperatum redderetur: quod vt fiat, opus eſt vt influxio cordis, & hepatis ſit temperata, quòd ſi excederet in caliditate, totum calidius fieret, ſi verò diminuta, frigiditas partium exanguium vincēs caliditatem dictam. influxam, ſuper toto frigidius totum efficit: Hepate itaque calido exiſtente, & corde frigido, licet abſolute cor hepate ſit calidius, prohibet tamen, ne totum calidius reddatur ſuperflua hepatis caliditate quoniam eam non influit ſuper toto caliditatem, quam influere deberet: quare frigiditas exanguium prævalet hepatis caliditati, atque cordis, vel ſaltem non ſuperatur. vltimum ſignum ponit Gal. ex piloſitate, ſubdens.

His venter, & hypochondria hirſuta.

Signi

Signi huiuſce ratio clara eſt, nam pi lia caliditate generantur, quæ vapores eleuat, ex quibus producuntur. Sed dicet quis, cur de ſanguine non dicit Gal. vt de cholera, quòd eſt abundantior, cum enim hepar ſit temperatum in paſſiuis, humorem quoq; in paſſiuis temperatum generare debet, qualis eſt ſanguis, non autem cholera. Dicendum eſt, quòd cholera generatur a caliditate agente in partem ſanguinis tenuiorem, ex qua cholera calida, & ſicca generabitur, ſiquidem caliditas reſoluendo partes humidas, ſiccitatẽ inducet: & ita in hepate calido plus choleræ generabitur, quàm in temperato: caliditas namq; maior maiorem choleræ copiam comburet, maiorẽq; efficiet reſolutionem, in temperato autem in vtriſq; qualitatibus maior fiet ſanguinis copia, ſiquidem non illa fiet aduſtio, atque reſolutio. Eſt autem aduertendum, quòd Gal. non ponit ſigna hepatis à ſubſtantialiter inhærentibus deſumpta, propterea quod ea neque tãgere, neque uidere poſſumus iuxta ipſius doctrinam inferius, neque ſtatuit quoq; ſigna ex operationibus, quoniã habitis huiuſmodi ſignis ex caſibus, habemus ea ex operationibus, quæ non ita nobis manifeſtantur, vt illæ cerebri vel cordis, niſi per huiuſmodi caſũ, flaua enim bilis abundantior eſt, atra autem in conſiſtenti ætate, ſanguis verò calidior nobis indicant qualis ſit hepatis operatio, neque etiam ſigna ponit ex ſuperfluitatibus, vt vrina, egeſtionibus, vt faciunt alij, & Auic. ſiquidẽ cũdicat flauam bilem abundantiorem eſſe atque atram, quarum abundantiam ex vrina & egeſtionibus cognoſcimus ſatis declarat ſigna ex ſuperfluitatibus ſumpta: Neque minus doctrinam tradit eorum ſignorum, quæ ex longitudine, ac breuitate digitorum ſumuntur vt fecit Auic. quoniam non magis ex magnitudine, vel paruitate digitorũ, quàm aliarum partium indicantur hepatis magnitudo: Quare Auer in hoc deridet Auic. vtpote quod neſciat, vbi virtus formatiua reperiatur, item Gal. hoc loco loquitur de ſignis complexionis, non autem compoſitionis: Neque etiam a Gale. ſumenda erant ſigna ex appetitu cibi, & potus, vt fecit Raſis, quoniam appetitus indicat potius ventriculi complexionem, quàm hepatis, licet enim appetitus ex magna ſuctione ab hepate facta fieri poſſit, magis tamen fit ex temperatura ventriculi frigida. Vnde eſſe poſſet, quòd quis eſſet calidi ſtomaci, & ob id non multum appeteret, licet hepar multum à ventriculo traheret: pariter quoque fieri poteſt, vt quis habens frigidum ventrem valde appeteret, & tamen hepar non multum attraheret. Ponit deinde ſigna hepatis frigidioris, quod conſequens eſt caput.

Cap. 75.

14.3.c.3. & 5.

4.colli.4.

2. ad Al. cap. 11.

Signa hepatis frigidi.

Cap. 38.

Frigidioris verò anguſtia venarum.

PRimum ponit ſignũ ex venis ſumptum, atque hoc propter cauſam oppoſitam ei, ob quam in calido eſt venarum latitudo. Secundum deinde ſubdit ex humoribus dicens.

Pituita abundantior, ſanguis frigidior.

Vt in calido flaua bilis abundat ex ſuperflua coctione, ita in frigido pituita ex imperfecta coctione, in hepate genita, cum ſit ſanguis diminute coctus, vt ait Auic. & a nobis anno ſequenti (ſi Deo placuerit) diffuſius explanabitur, ſanguis itaque frigidior erit tum admixtione pituitæ, tum quoniam in ſe frigidior exiit frigiditate hepatis eum multum calefacere non potentis. Tertium ſignum addit ex toto corpore, dicens.

Et

Et totius corporis habitus, nisi à cor de calefiat.

Scilicet frigidius est; quod quidem cum limitatione intelligendum est, vt sæpe declaratum est. Quintum mox subdit ex carentia pilorum, & ait.

Venter illis glaber est, atque hypo chondria.

Glaber, hoc est sine pilis, siquidem ratione frigiditatis vapores non eleuã tur, ex quibus eo in loco pili generari debent. Est autem aduertendum, qđ licet pituita necessario in stomaco ge- 5. de vs. par 4. & 2 de pot. nar. vlti- mi. neretur, vt facile ex Gal. declarari põt tamen & in hepate generatur, cum vel hepar est frigidum, vel cibis vtimur, quos hepar concoquere non potest, at que hæc est illa, quæ hæpar frigidum esse indicat, cuius abundantiam ex vri na cognoscimus. Præter autem pituitam in hepate genitam, atque eam, quę in stomaco gignitur, cuius superfluita tes in stomaco, & intestinis continentur, est & pituita in capite genita, quæ ex Galeni sententia non recte pituita, sed blæna, atque coryza nominatur. Quod autem in stomaco pituita gene libello de atra bile. retur, clare habet Gal. inquiens. Nos autem pituitosum humorem ex cibis phlegmaticis in prima ventriculi con coctione fieri demonstrauimus, vt bilioſum, & melancholicum in ipso ieci nore, sed de his alibi a nobis dicetur. Sed dicet fortè quis, videtur, quòd de bebat dicere Gal. in hoc abundare me lancholiam frigidam, & siccam, vt in calido tantum dixit abundare colerã calidam, & siccam, non enim maior ratio de vno quàm de alio: item cum sit temperatum in passiuis non est ma ior ratio, quòd generet quid humidũ quàm siccum. Respondeo, aliorum missis responsionibus, quòd hepar fri gidum non agit infrigidando, sed cale faciendo, & ita concoquit, ac generat sanguinem: & quoniam in eius genera tione non valde calefacit, ideo nõ mul tum resoluit, atque imperfecte conco quit: q. ob id humor frigidus & humi dus gignitur, nõ resolutis partibus hu midis, in calido autem humor siccus generatur, quoniam partes humidæ re soluuntur, & superflue humor calefit. Subsequitur caput de signis hepatis siccioris.

Signa hepatis sicci. Cap. 39.

Sicciores autem sanguis quidẽ craſ sior, & minime abundans.

PRimum signum ponit ex humoribus, siccitas namq; facit ad crassitiẽ & partes chyli humi das exiccat, & eas resol uit adiuuans caliditatẽ mediocrem ad resoluendum, & propte rea sanguis quoque non abundat. Secũ dum signum deinde ponit ex venis, scribens.

Venæ duriores.

Cum enim venæ oriantur ab hepate si hepar erit siccum, & venæ siccæ erũt atque duræ non dicit autem, quòd sint paruæ, quoniam ex abundantia mate riæ magnæ esse possunt. Tertium si gnum subdit ex toto corpore, scri bens.

Et totius habitus corporis siccior.

Non addit nisi cor obstiterit, quo niam vt declarabitur, humiditas cor dis hepatis siccitatem vincere non po test. Verum dubium videtur, quòd sã guis subtilior esse deberet, vt pote vri næ proportionatus, cum vrina in his subtilior sit. Solutio talis est, quòd v rinæ sunt crassæ, cum multæ su perfluitates expelluntur, tenues verò, cũ

paucæ

paucæ: in hepate quidem ſicco à caliditate temperata, & ſiccitate incraſſantur humores, quare ſequitur, quòd & vrinæ tenues erunt, ſiquidem per eas paucæ ſuperfluitates repurgari poterunt: Videmus autẽ vrinas puerorum, & mulierũ craſſas, quandoquidem per eas multa excrementa propelluntur. Sed adhuc dicet quiſpiã, videtur, quòd in hepate ſicco debeat generari maior flauę, & atræ bilis portio, quàm in temperato ratione ſiccitaris, quæ caloris actionem acuit. Dicas velim, quòd licet ſiccitas cum temperata caliditate ſanguinem craſſiorẽ eſſe, atque ſiccio-rem efficiat, non faciet tamen vtrãque bilem magis abundare, quæ ad ſui generationem maiori indiget caliditate. Dices, cur Gale. tacuit ſignum ex pilis ſumptum? Reſpondeo, quòd declarando, etiam ſigna cordis ſicci, & humidi non meminit de pilis, quoniam præſertim à caliditate vapores eleuante generantur, & licet ſiccitas & humiditas vel adiuuent, vel prohibeant pilorum generationem, id tamen non eſt effatu dignum: atque ob id de eo mentionem non fecit. Sequitur, vt de ſignis hepatis humidioris verba faciamus.

Signa humidi hepatis. Cap. 40.

Humidioris autem ſanguis quidem abundantior, atque humidior.

PRimum hoc eſt ſignum ex humoribus deſumptum, hoc autem eſt oppoſitum ei, quod eſt in ſicco ob cauſam oppoſitam, humiditas enim reſolutionem prohibet, atque ex conſequenti facit ad humiditatem, & ſanguinis abundantiam. Dices, in hepate calido ſanguis non eſt abundantior, in humido autem abundat, ergò ſanguinis generatio magis ab humiditate fit. Reſpondeo, quòd caliditas præcipua eſt ſanguinis generatiua, humiditas autem prohibendo reſolutionem aptam fieri à calido facit ad ſanguinis abundantiam, non autem quia ſanguinem generet. Secundum ſignum mox ſubdit ex venis, dicens.

Venæ autem molliores.

Si enim hepar humidum eſt, venæ quoque ortæ ab eo humidæ erunt, quare & molles, quoniam ad humiditatem mollities conſequitur: item ſanguis humidus venas humidas reddi. Tertium ſignum ponit ex toto corpore, ſcribens.

Ita verò & vniuerſum corpus, niſi partes ad cor attinentes obſtiterint.

Quoniam hepar humidũ ſanguinẽ generat humidum, à quo cum totum ferè corpus nutriatur, humidius fiet, atque mollius: & quoniam id à pluribus cauſis fieri poteſt, ideo cum limitatione intelligendum eſt, quam ſubiungit. Ponit deinde Gal. ſigna cordis calidioris ſimul & ſiccioris ſequenti hoc capite.

Signa calidi & ſicci hepatis. Cap. 41.

Calidioris verò ſimul ac ſiccioris hepatis inditia hypochondria, plurimum hiſpida.

HOc eſt primum ſignũ ex pilis deſumptum: Dixit autem hypochõdria plurimum hiſpida, ideſt val de piloſa maxime omniũ propter vtranque qualitatem, vt ſæpe dictum eſt. Secundum ſignum ponit ex humoribus ſcribens.

Sanguis

Sanguis crassior simul ac siccior, flaua bilis plurima est, consistente autem ætate, & atra.

Sanguis quidem crassior, & siccior ob ambas qualitates, quæ humidum, ac aquosum resoluunt, ac exiccant, pariter & flaua bilis plurima est propter ambas qualitates, cum calida sit, & sicca atra verò in consistenti ætate propter ambas quoque qualitates, siccitas enim vstionem adauget. Tertium demum signum subdit ex venis, inquiēs.

Venarū autem & latitudo durities.

Latitudo à caliditate gignitur, quā siccitas prohibere nō potest ne dilatet; Durities verò non à siccitate solum, sed & à caliditate humidum resoluente, quæ apta est mollitiem efficere. Quartum mox subiicit signum ex toto corpore, dicens.

Sic verò, & vniuersum corpus se habet.

Scilicet calidum & siccum, qđ quidem intelligēdum est, nisi cor, obstiterit, propterea quod licet siccitati obsistere non possit, caliditati tamen obsistere valet, atque hoc pacto cor sui frigiditate prohibere poterit, quominus adeo calidum sit, atque siccum. Quoniam verò sæpe dictum est de contra operantia inter cor, & hepar ad sibi simile totum efficiendum, ideo declaratur. Gal. quæ qualitas magis, quæque minus oppositum alterius mēbri qualitatem obtundat scribens hunc in modum.

Nam quæ ex corde caliditas originem habet, potest obtundere eā quæ ab hepate nascitur frigiditatem: sicuti & frigiditas caliditatem, siccitatem verò non potest humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media vero inter has, quæ dicta sunt, ea, quæ ab hepate humiditas oritur Magis enim à cordis siccitate superatur, quàm siccitas ab humiditate, minus autem à caliditate, adhuc vero multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates, quæ ab hepate eueniunt, facillime vincitur.

Hanc eandem sententiam habet Auic. cum de qualitatum contra operantia sermonem agebat. Aduc endum autem est, quod contra operantia triplex est, prima minuens solum, secunda etiam æquans, & tertia ad contrarium quoque ducens, & de hac hoc loco Gal. & Auicen. mentionem facere: vnde cum ait, qđ humiditas cordis non potest contra operari hepatis siccitati intelligit, vt patet ex modo loquendi de contra operantia, qua totum corpus ad habitum contrarium transfertur, sed non negat, quòd non contra operetur ei alīquo modo, minuendo .ſ. Proinde ordo qualitatum hepatis in contraoperantia talis est, frigiditas namq; ipsius facilime vincitur a cordis caliditate, secundo caliditas hepatis minus facile vincitur à cordis frigiditate, tertio hepatis humiditas adhuc minus facile a cordis siccitate superatur, ac postremò siccitas hepatis ab humiditate cordis difficillime conuincitur, ita vt ad contrarium habitum transferri possit: contra verò de qualitatibus cordis in contraoperantia dicendū est, etenim caliditas cordis ab hepatis frigiditate difficile vincitur: quod quidem innuit Gale. cum ponens signa cordis calidi dixit, totum erit calidum nisi hepar vehementius obstiterit, nam cum dicit vehementius hanc huiusmodi victoriæ difficultatem indicat, secundo cordis frigiditas non ita facile vincitur ab hepatis caliditate, sed hæc victoria omnino adhuc difficilis est, tertio cordis siccitas facilius ab hepatis humiditate superat. 14. tertii cap. 1.

peratur. Quare Gal. ponens signa cordis sicci subdit, totum erit siccum, nisi hepar obstiterit, atque eo loco non dixit, vehementius obstiterit, ac postremò humiditas cordis facillime vincitur ab hepatis siccitate: Quare ponēs signa cordis humidi, ait, totum erit humidum nisi hepar obstiterit, non autē dixit vehementius obstiterit, pariter quoque ponens signa hepatis siccioris dicit totum siccum erit, & non dicit, nisi cor obstiterit, vt ostendat, quod cordis siccitas non potest humiditatem hepatis ita obtundere, quod totū corpus adhuc siccius temperato non dere linquatur. Est autem aduertendum, quod hæc contraoperantia, vt superius quoque dictum est, inter ipsa membra non reperitur, sed in vno tertio vtpote musculo, atque aliis membris, quæ à corde, & hepate calefiunt: Sciendum quoque est, ꝙ huiusmodi contraoperantia non positiue fit, sed priuatiue, quoniam qualitatem non inducit, quā inducere deberet, vt cor frigidum hepati calido contraoperatur, non enim calefacit, vti calefacere deberet, non autem, quoniam infrigidet, atq; hoc pacto iuxta hac contraoperantiam membra sibi inuicem contraoperari possunt contraoperantia quidem minuente, æquante, ac ad contrarium ducente, ꝙ si contraoperetur contraoperantia æquāte, tale vtique corpus temperatum videbitur, at res non ita se habebit. Distinguitur autem ex signis indicantibus membrorum principalium temperiem, ob id in collegiis nō solum signa totius, sed & quarumcunque partium sunt perpendanda; Hæc etiam contra operantia in complexione influente tā tum, non autem in innata duntaxat efficitur. Dices, cur est, quod sola humiditas cordis hepatis siccitati, contraoperari non potest? Dico quod hepar humiditatis fons est, atque sanguinem generat, quo membra nutriuntur, qđ si contingat hepar siccum esse, paucū sanguinem generat, atque siccum, qui quidem defectus ab alio membro suppleri non potest, propterea quod aliud membrum non generat sanguinem: itē sanguis quantumuis siccus trāsmissus ad cor ad huc magis a corde exiccatur licet cor humidum sit: & hinc est, qđ defectus ille minime supleri potest. Si dixeris, quod cor est fons caloris, & deficiente calore in fonte a riuulis supleri non valet, vt dicis de humiditate, cuius fons est hepar: Dicam ego, quòd licet cor sit fons caloris, & sanguinem generet arterialem calidum, quem trā smittit per vniuersum corpus, non tamen neque infrigidatur totus, neque magna eius pars ab hepate, sicuti satis notabilis sanguinis quantitas geniti in hepate exiccatur à corde, uti dictum est item si caliditas a corde deficiat, & ab eo spiritus ita calidi non transmittuntur, ut oporteret ad totum calefaciendum, id potest ab hepate supleri, siquidem in eo vna substantia calida gignitur, quæ per totū transmissa oīa membra calefacit: quod quidem exemplo facile ostēdi potest, etenim corpus speculi reflectens lumen spatium magis luminosum reddit: si igitur corpus luminosum magis, ac magis fieret distās, & speculū ex ꝓportione magis cō cauū licet eo casu lumē deficiatā fonte ratione distātiæ corporis luminosi, medium tamen erit semper æqualiter illuminatum ratione noui luminis à speculo reflexi, à quo semper maius lumen reflectitur, quanto magis concauum est. Subsequitur caput de signis calidi, & humidi hepatis.

Signa hepatis calidi, & humidi.

Cap. 42.

Humidius autem, ac simul calidius hepar minus quidem quàm calidius, & siccius hypochŏdria redit hispida.

PRimum autem signū ponit ex pilis. Dixit autem hispida hoc est pilosa, uerum intelligendum est, quod magis sint pilosa, quàm in habente hepar temperatum: hæc autem pilosa sunt ratione

tione caliditatis, minus verò pilosa ratione humiditatis pilorum prohibentis generationem. Secundum signum addit ex humoribus, dicens.

Plurimum verò sanguinis.

Caliditas namque sanguinem generat, humiditas verò prohibens resolutionem partium humidarum à calore impedit, ne paucus efficiatur: quare sequitur humiditatem quoad quantitatem præcipuè, atque ita ambas consequitur qualitates. Dices, cur non dicit quod est subtilis, fluxibilis, & aquosus? Dico quod humiditate faciente ad fluxibilitatem, & caliditate ad crassitiem mediocris redditur, iuti & in temperato. Tertium signum subdit ex venis, scribens.

Et venas amplas.

Quod ambas consequitur qualitates, caliditas namque extendit, humiditas verò materiam extensibilem facit. Quartum signum subiungit ex toto corpore, dicens.

Habitumque calidiorem, atque humidiorē facit, nisi obsliterit cor.

Quod quidem ambabus qualitatibus efficere potest, quēadmodum manifestum est. Quintum signum addit ex morbis, subdens.

Si autem amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat à morbis, qui ex putredine, ac vitiosis humoribus fiunt, facillime capitur. Adhuc autem magis si plurimum augetur humiditas, caliditas verò non ita, si autem contra parum quidem humiditas crescat, plurimum vero caliditas, minime vitiosis humoribus laborant.

Sunt quidem proni hi ad cachochimiam, & morbos ex prauis humoribus ratione caliditatis, atque humiditatis, quæ enim calida sunt, & humida facile putrescunt, vt vbique Gale. testatur. Verum dubium est, quoniā sequitur ex dictis Gale. quod aliquod hepar dari possit, quod magis elongatum ab hepate temperato melius disponetur, vt hepar multum recedens à temperamento per ambas qualitates facile (vt ait) incidit in ægritudines putridas, quòd si remanente humiditate immota augeretur caliditas, non ita in eas ægritudines cadere aptum erit. Dicendum est, quod vel hoc inconueniens non est per aliquod temporis spatium: vel dicendum, quòd si vlterius labatur per calidum (illud enim naturale non erit, tale vtique melius dispositum non erit. Dubium adhuc videtur, quod in habentibus hepar calidum, & siccum sanguis crassior esse non debet, quoniam in tali hepate multa adest choleræ copia, dicit enim, quod est plurima cholera, ex cuius admixtione sanguis subtilior efficietur, cum flaua bilis subtilis existat. Dico, quod nos non dicimus mixtum ex sanguine, & cholera esse crassiorem sed sanguinem ipsum per se. Dices, ergo pariter in corde, quod est caliditas, & siccius hepate sanguis crassior esse deberet, cum tamen oppositum potius efficiatur, in corde namque subtiliatur quemadmodum manifestum est. Respondeo, quod minor est caliditas hepatis, quàm cordis, & ideo caliditas hepatis partes sanguinis crassas subtiliare non potest, quas quidem cor ipsum subtiliat, si quidem validam obtinet caliditatem, & partes subtiliorts in spiritus conuertit.

6. de tuē. valet. & 11. meth.

Signa

Signa hepatis humidi, & frigidi. Cap 43.

Humidius autem & frigidius hepar habet hypochondria glabra.

PRimum, hoc est signũ frigidi, & humidi hepatis ex pilis desumptum. Dixit autem, quòd habet hydochondria glabra, hoc est absque pilis, atque hoc ambarum ratione qualitatum, quemadmodum manifestum est. Secundum signum ponit deinceps ex humoribus, dicens,

Sanguinem verò ad pituitæ naturã accedentem generat.

Cum enim ratione humiditatis prohibeatur resolutio atque exiccatio, & ratione quoque frigiditatis, cuius ratione coctio etiam fiet imperfecta sanguis frigidior, atque humidior gignetur, atque ex consequenti ad pituitæ naturam accedens. Tertium signum ponit deinde ex venis scribens.

Cum venarum angustia.

Licet materia sit extensibilis ratione humiditatis, plus tamen facit imbecillitas agentis, quàm materiæ dispositio: & ita consequitur hoc signum frigiditatem humiditate contraoperante Quartum signum subdit ex toto corpore, dum ait.

Sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam naturam transferatur.

Quod quidem ambas consequitur qualitates: idque intelligendum est cum limitatione, vt sæpe dictum est. Postremo ponit in subsequenti capite signa hepatis frigidi & sicci.

Signa hepatis frigidi, & sicci. Cap. 44.

Frigidius autem & siccius hepar cum pauco sanguine efficit corpus.

PRimum, hoc est signum ex humoribus sumptum, quod quidem fit ratione vtriusque qualitatis, vt satis patet. Subdit, postea secundum signum ex venis, dicens.

Et venarum angustia.

Hoc etiam patet fieri ratione vniusque qualitatis. Tertium mox signũ subdit ex toto corpore scribens.

Atque totum frigidius.

Non dicit autem siccius, quoniam cum addat, nisi cor dominetur, non fuisset verum, quod cor remitteret hepatis siccitatem, ideo de sola meminit frigiditate, quæ à cordis caliditate vincitur. Quartum signum ponit deinceps ex pilis, dicens.

Et hypochondria glabra, nisi & hic cor dominetur.

Hoc autem fit ratione præcipuè frigiditatis, atque siccitatis quoque prohibentis vaporum eleuationem, qui pilorum materia existunt. Aliter quoque dicitur à Curtio, quòd licet siccitas faciat ad pilorũ generationẽ, plus tñ potest frigiditas ad prohibendã eorũ gñationẽ, & iõ hypocõdria nuda

ſuat pilis. Addit autem niſi, & hic cor dominetur, quod ſuperius ſolũ ſignis ex toto ſumptis addidiſſe videtur: ſed quia ponens ſigna cal. & ſic. cordis dixit Gal. tales vtique habere pectus maxime hirſutum, atque hypochondria, ideo ſi quis haberet frigidum hepar, atque ſiccum, vel & frigidum, & humidum ratione hepatis, hypochõdria hirſuta quidem non forent, quæ tamen piloſa eſſent vbi cor ſimul eſſet calidum, atque ſiccum. Dices, quomodo verum eſt dictum commune, quòd vt plurimum, vel ſæpe hepate exiſtente calido ventriculus frigidus eſt, ſi hepate exiſtente calido totum quoq; calidũ eſt? Dicendum eſt, quòd ſuperius Galenus poſito ſigno ex toto ſubdit, Dicemus autem paulò inferius totius corporis inditia &c. inferius autem oſtendit ſigna habitudinis totius, quæ pœnes muſculos totum corpus circundantes attenditur: quare cum dicit Gal. totum eſſe calidum, vel frigidum, non intelligit quamlibet noſtri corporis partem, ſed totius habitum, ſeu muſculos circundantes totum: Quare cum calidita te hepatis, vel cordis, frigiditas ſtomaci, & cerebri conſiſtere poteſt, quoniã ſtomachus, & cerebrũ ſunt partes exãgues, & frigidæ, & ideo influxui hepatis, & cordis magis reſiſtunt, in muſculis autem dominatur caro, quæ & generatur ſanguine rubro non valde alterato, eoque nutritur, ideo facile eſt, vt qualis eſt ſanguis, tales ſint muſculi. Quærit hoc loco Truſianus, num ſanguis ſit humor ſpecie diſtinct? ab alijs tribus, an verò quoddam ex tribus humoribus aggregatum, & ſuam ponens ſententiam ſuſtinet aggregatum eſſe ex tribus illis humoribus. Verum Gal. oppoſitum habet, vbi ait ſanguinem bifariam dici, vno quidẽ modo de eo, qui euacuatur in ſectione venæ, & vulneribus, qui vtriuſque bilis atque pituitæ particeps eſt: altero verò modo de puro, & integro aliis humoribus non confuſo: item ſi ſanguis nil aliud eſſe, quam aggregatum, vt ipſe voluit ergò frigidus eſſet, quoniam ſola cholera calida, melancholia autem, & phlegma frigida forent, quoque vtique phlegma (ait Auic.) frigidius eſt quocunque in corpore noſtro repoſito, adeo vt ſolum phlegma ipſum choleram excedat abſque ipſa melancholia. Multa præterea alia quæri ſolent hoc loco tum de hepatis temperie, tũ de eius contraoperantia, ac cordis ipſius tum de alis complutibus, ſed quia ex dictis plura manifeſta ſunt, reliqua verò extra propoſitum examinantur, ideo eis poſthabitis, ad caput de teſticulis accedendum cenſeo.

1. de nat. hum. 27.

1. primi. c. de hu.

DE TESTICVLIS

Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & ſiccæ temperaturę teſticulorum. Cap. 45.

Temperatura verò teſticulorum calida quidem ad venerem procliuis.

ADuertendum hoc loco eſt, quod Gale. ſigna temperaturarũ teſtium àquatuor generibus deſumit, quorum quidẽ primum genus ſumitur à diſpoſitione coitus, quod tripartitur, vnum quidem eſt poſſe plures vti coitu: ſecundum autem poſſe citius ipſo frui: tertium ardentius ipſum appetere: ſecundum autem ſignum ſumptum ex virtute generatiua bipartitur adhuc, vnum quidem ex generatione maſculi, vel fœminæ accipitur, alterum verò ex eo quod ſecundum, infecundum vè humanũ genus exiſtit: pariter, & tertium genus ſumptum ex diſpoſitione ſeminis bipartitur, vnum quidem ex craſſitie, & tenuitate, alterum verò ex multitudine, atque paucitate: poſtremum itidem genus ex pilis bifariam deſumitur, altero quidem modo

ex cito

ex cito, tardoque ortu pilorum altero verò ex partibus in quibus pili naſcuntur: atque hæc omnia ſunt ſignorum, è quibus teſtium temperies quælibet dignoſcitur, neque alia apud Galenũ ſigna repetiri licet, dicãt alij quicquid velint. Primum itaque ſignum calidæ temperaturæ teſtium ſumitur diſpoſitione coitus, ſecundum Leonicenum, ait Gal. in contextu procliuis ad Venerem, & hæc melior eſt litera, quàm antiqua, & illa Laurentiani, etenim antiqua dicit, maxime venerea, illa verò Laurentiani, Veneris appetiſſima, tnã ſi loquamur de poſſe citius vti venere, vel ardentius eam appetere, hæc magis de calida, & ſicca teſtium temperie locum tenent. Quod ſi loquamur de potentia pluries vtendi coitu, hoc vtique magis ineſt calidæ, & humidæ temperaturæ. Quare melior hæc eſt Leoniceni translatio: ſunt enim procliues ad venerem magis, quàm temperati ratione caliditatis ſemen calidius gignentis, quod quidem ex conſequenti virtutem magis prorritat: non ſunt autem maxime venerei ob ſuperius tactum rationem. Secundum ſignum ponit Gal. ex virtute generatiua, ſubdens.

Et maſculorum generatrix, & fœcunda.

1. de ſem. c. penul. Aduertendum, quod ex Galen. ſententia, ſunt principia triũ ſimilitudinum, primò genus animalis, vel ſpeciei ex ſubſtantia vnde fit, fit enim homo, quoniam ibi ſemen hominis eſt, vt & equus ex ſemine æqui: ſecundò formæ & figuræ ex ſeminis motione, vt filius ſimilis fit magis: vel patri, vel matri, quoniam ſemen patris, vel matris validius in conceptum agit: tertio maris vel fœminæ ex temperatura vtrorumque principiorum ſeminis, ſcilicet tam maris, quàm fœminæ, atque ſanguinis menſtrui, dicit namque Galenus, quod fœmina generatur, quoniam ſemen vtrunque, & ſanguis menſtruus frigidæ ſunt temperaturæ, maſculus verò gignitur, quoniam prædicta calidæ ſunt temperiei: eadem ratione in dextra matricis parte, cum calidior ſit, vt plurimum mares generantur, in ſiniſtra verò vtpote frigidiore, fœminæ. Proinde dextram matricis calidiorem eſſe declarat Galenus, ſiquidem locata eſt ſecundum rectitudinem hepatis & quia nutritur ſanguinæ putiori, vaſa namque ſeminaria partis dextræ oriuntur a vena, atque arteria magna, vaſa verò alia partis ſiniſtræ a vena, & arteria emulgente, quo ſit, vt ſanguis delatus ad partem dextram ſit putior, atque ex conſequenti calidior, qui verò defertur ad ſiniſtram magis excrementoſus, atque frigidior, quo ſanguine cum nutriatur matrix, pars ergò dextra ratione nutrimenti ſiniſtra calidior erit: quare in eam magis mares generantur, ſenſit Hip. eadem quoque ratione ſemen exiens ex teſte dextro magis marem generat, è ſiniſtro verò fœminam: Sed dicit Galen. cum duo ſint principia generationis maſculorum, vnum quidem ex parte maris, dexter ſcilicet teſtis, alterum verò ex parte fœminæ, dextra nempè matricis pars, fortior vt plurimum fiet matrix ad aſſimilandum ſibi conceptum, ceu cui & tempore ampliori proxima eſt: vnde plus faciet ad maris generationem, quod ſperma in dextra matricis recipiatur, & per ſiniſtram exeat teſtem, quàm quod per dextrum exeat, & in ſiniſtra matricis parte recipiatur: caliditas namque ſeminis (ait Galen.) efficit, quod licet in ſiniſtra matricis recipiatur, quod mas generetur, vt eius frigiditas, qđ fœmina gignatur, licet in dextra recipiatur, ſed hæc ſunt rara, & magno egent exceſſu, vt plurimum autem mas in dextra fœmina vero in ſiniſtra reperitur. Ex his itaque conſtat, quod habentes temperaturam calidam teſtium maſculos generant, quantum ad ipſam temperiem attinet, poteſt namque ab aliis impediri. Dices, eſt ne hoc de teſtibus quoque mulierum intelligendum? Huic ſatisfacit Gale. vbi reprobat dicentes, quod generatur fœmina, cum motus ſeminis fœminæ

14. de vſu par. c. 7.

5. aph. 48

potentiores existunt motibus seminis masculi, hi namque decipiuntur, cum duo motuum principia sibi inuicem repugnantia constituant. Dicendum igitur est (ait Gale.) quod sperma muliebre, si habet motus principium, idem est cum masculo, atque hæc spermata inter sese, & confundi, & veluti vnum fieri, deinde reliqua agere opus est, alioquin nihil prohiberet fœminam solam in seipsam sperma emittentem hunc in modum conceptum perficere, quod quidem fieri minime manifestum est: Quare, vt caliditas spermatis maris, efficit ad marium generationem, ita & caliditas spermatis fœminæ, & ex consequentium testium quoque idem faciet. Sed dices, sequeretur ex dictis, quod semen fœminæ nunquam dici posset generatiuum maris, pariter & testes fœminæ, adeo calidi esse non possent, quod ea ratione masculorum generatiui forent, siquidem fœmina quælibet frigidior est mare, vt habet Galenus, vbi declarat, quod cum eædem partes genitales, & in mare, & in fœmina reperiantur, sola est differentia, quod conformatis omnibus his partibus, & cum formæ delineatio expressa intus fuerit, vniuersi spiritus impetu, vsa natura formatum membrum foras protrudit: quòd si in hac extrema functione languerit, membrum inchoatum relinquit, vt contingit in toto talparum genere, quibus oculi intus designati foras emergere non potuerunt, quandoquidem natura in hoc facta imbecillior, opus, quod proposuerat, absoluere nequiuerit: ita & conformatis intus omnibus partibus genitalibus, valido existente calore, partes illæ formatæ foras emergunt, vt in maribus conspicitur, imbecilli autem existente calore cum non possint foras emergere, intus detinentur, vt in fœminis: atq; hæc est differentia inter marem, ac fœminam, & ob id (ait Galen) efficitur quod cum fœmina sit frigidior, atq; humidior, multam sanguinis inconcocti, quantitatem aggreget, quem natura ad partes genitales vti imbecilliores extrudit, & quidem singulis menstruis eis euenit. Constat itaque ex iam declaratis, quod semper quælibet fœmina mare frigidior est, & tanto magis mare temperato, ad quem semper relatio habenda est. Respondent quidam, dubio proposito, & vt mares calidiores temperato mares generant, ita fœminæ calidiores fœmina temperata mares gignunt: atque hoc pacto fœminam temperatam constituunt, ad quã aliæ comparantur, sicuti in masculis efficimus. Verum dubium non soluũt contra ipsos fundatum super Galeni authoritatem: item dicit Curtius, videtur falsum, quod aliqua mulier non possit esse calidior mare, sæpe namque videmus aliquam mulierem pulsum velociorem habere, atque vrinam tinctam, aliquem verò marem pulsum debilem, & tardum, & vrinam discoloratam, quo quidem casu mulier mare calidior erit: item medicinæ præcepta sunt communia maribus & fœminis, ergo eadem complexio maris & fœminæ, & ex consequenti, idem medium, ad quod comparatio efficitur Alio igitur modo respondent alij, & Curtius ipse, quod à principio generationis mulier calidior mare esse nonpotest, quo ad genitalia, licet quoad alias partes possit, sed deinde tractu temporis post ortum genitalia quoque calidiora fieri valent, atque ita uolunt, & tam fœminę, quam mares ad idem medium comparentur. Sed ut colligitur ex Galeno fœmina omnes habuit partes, non autem solum genitales frigidiores, & humidiores: Dicit enim Galen. quoniam fœmina frigidior est, atque humidior multum aggregat sanguinem excrementosum, quem natura per genitales partes expurgat, quæ imbecilliores sunt: Clarum autem est sanguinem non in matrice, sed in hepate generari, ergo & hepar frigidius erit: item ait Galen. totam materiam, ex qua generatur fœmina esse humidiorem, atque frigidiorem: Quare, inquit ipse, quod fœmina in viero tardius formatur, quippe tardius econueniẽtem acquirit coagulationem, atque duritiem, vt affor-

mari

14. de us. pa. c. 7. & 2. de sem. penult.

14. de vs. par. 6. & 2. de sem. 4. & 5.

mari possit, vt in exterioribus conspicimus, siquidem lutũ liquidũ impressionem,& fictionem vllam non admittit, nisi prius fuerit mediocriter induratum: constat itaque quomodo fœmina frigidior sit, atque humidior, & quàm erronea eorũ sententia sit. Credere igitur ego alio pacto respondendũ esse, a principio generationis totius temperaturã fœminæ frigidiorem esse, & humidiorem, atque præsertim genitalium, & vt mas calidior mare temperato mares generat, ita & fœmina calidior fœmina temperata. Cum autem dicitur semen fœminæ quantumuis calidæ est frigidius semine maris frigidioris, dico quòd semen mulieris ex se nõ potest esse generationis principium: sed ex eo & illo maris fit vnum, quod est principium: Quare vt semen maris calidius facit ad maris generationem, quia totum calidius reddit, ita & semen fœminæ calidũ facit ad marium generationẽ, quoniã totum calidius reddit, & licet id fœminæ sit illo magis frigidius non nego tamen, quòd post ortum fœmina ex cõsuetudine mare calidior reddi non possit. Cæterum cadit hic dubium num testes sint necessarii ad generationem, an alicuius duntaxat vtilitatis gratia, vt voluit Aristo. quod quidem cum Deo dante in nostra pro Galeno dissoluimus apologia, in qua de membrorum principatu a nobis disputatum est, ne bis eadem repetantur, id silentio inuoluere decreui, alterum dubium dissoluere contendẽs non minus pulchrũ quàm necessariũ nempe verũ verum sit, ꝙ hæc complexio a Galeno tradita fœcunda sit: Pro cuius solutione ea notanda sunt, quæ ab Hippo. & Galen. scribuntur, siquidem Hippocrat. dicit: Quæcunque frigidos, & spissos vteros habent non concipiunt, & quæcunque præhumidos vteros habent, non concipiunt, extinguitur enim in eis genitura, & quæcunque siccos magis, & adurentes, nam ex defectu alimenti semen corrumpitur, quæcunque ex vtriusque mediam habent temperaturam, hæ fœcundæ sunt, & Galen. in commẽto subdit, ꝙ Hipp. docet, quę mulieres, cõcipiant, quęcũque steriles, sint, ita ꝙ simul & datur intelligi, vnde viri sint steriles; in primis aũt (ait Gal.) quæ vteros habẽt intense frigidos, ita vt spissi efficiãtur, propter quod ora vasorũ angusta fiunt, mulieres steriles euadẽt, tũ quia secundæ ad ora vasorũ adnasci nõ possũt, tum etiã quia si adnascantur conceptus nutriri non potest, cũ is mulieribus aut nullomodo fiant purgationes, aut omnino paucæ, & vitiosæ solo sanguine perlabent tenuiore, at quæ aquosiore: & accedit ad hæc, quòd ora facile obstruuntur, tum ob natiuam angustiam, tum quia in talibus magna ex parte humor pituitosus aggregatur: item semen maris, nisi sit calidissimum. in talibus refrigeratur, quod etiã prohibet, ne mulieris vterus fęcũdus existat; quæ vero vteros habent præ humidos non concipiẽt, quoniam in eis genitura extinguitur, vt in terra palustri cerealia semina extinguuntur, ac pereunt: at quæ siccos seu adurentes vteros habent, alimenti defectu non concipiunt, in siccis enim id accidit, quod terræ argilosæ atque petrosæ contingere solet, in qua semina ipsa mandatur; itidem in adurentibus accidit, quale terræ valde calidæ solet accidere, cum in æstibus magnis, ac sub cane semina committuntur. Et quod dixit Hippocra. de simplicibus qualitatibus sigillatim proportione de compositis dicatur. Hippocra. deinde declarans, quæ sint fęcundæ, subdit, Quæcunque mediam habent temperaturam ex vtriusque scilicet oppositionibus fęcundæ sunt, dicit Galenus si mulieres fęcundæ esse debent, opus est, vt sint bene temperaturæ iuxta ambas oppositiones, sed ex altera in temperatura mulierem non concipere potest contingere: pariter & de maribus dicendum est, semen frigidum concoqui non potest, quæ quidem intemperies si mediocris fuerit, vtero satis calide indiget, si verò immodica, tale vtique omnino sterile erit: idem quoque contingit, si intemperatura humidior extiterit, semen namque haud concoquitur, & modica existente intemperie vtero eget calidiori, at-

1. de gen. ani. c. 2. 4

3. aph. 52

que ficciori, quod si immodica fuerit, sterile erit: ex immoderata verò calidi tate semen simile tosto euadit, ac si ob siccitatem extendi non potest per capacitatem vteri parte plurima, vt à Gal. lib. de semine declaratũ est: subdit Gal. causæ sterilitatis sunt immodicæ intẽperaturæ, vt & dictũ est, intemperaturæ autem modicæ contrariis cõiunctæ fœcundæ sunt, similib. verò coniũctæ non generant, semen enim frigidum in vtero frigidiore fœcundum esse nõ potest, nec in calidiore calidum, sed frigidius indiget vtero tanto calidiore, quanto ipsum est frigidius opposita tẽperatura, & calidius frigidiore eodem
5. aph. 59 modo. Proinde Hip. superius docuerat quomodo cognoscenda mulier est ex se sterilis, scribens, si mulier non concipit, scire autem velis, si conceptura sit, pannis circũtectam de supter suffias, & si odor videatur per corpus ire ad na-
Com. 62. res, & os, scito, quod ipsa ex seipsa sterilis non est. Galenus autem ad finem alterius cõmentationis reddens rationẽ dicti aphorismi inquit, quod frigiditas ratione spissitudinis nõ permittit aromatum exhalationem ad os vsque & nares deferri, pariter & siccitas, humiditas verò vt genituram extinguit, ita & aromatum qualitatem, vehemens autem caliditas, vt aromatũ facultatem vincit, ita alterat, atq; corrumpit. Quare ipsa sincera naturã suã seruantia circa os, & nares non referũ tur, atque hic modus cognoscendi sterilitatem in aliis stabilior est, at non adeo in ipsa calida intemperie, verum (ait Gal.) raro contingit in mulieribus vtpote frigidioribus masculis hæc calida intemperies immoderata, ex aliis autem signis cognoscitur, quoniam tenues sunt, nigræ, & hirtæ, cum ex eius immodica intemperies suffitu ipso, aut non cognoscatur, aut perquam difficile, ex dictis igitur palam est calidã temperiem fœcundam non esse, vt Galen. asserit, sed inter cæteras temperatam fœcundioram esse, ad quam omnia signa sunt referenda, vt sæpe dictũ est: ad dubium verò propositum in primis dicendum est, quod Gal. hic nõ loquitur de illis immoderate intempera tis, atque ita excluditur temperies immoderatè calida, quę omnino infœcũda est, quemadmodum dictum est, vel dicendũ est, quod dicit eam esse fœcundam respectu frigidæ, nõ autem respectu temperatæ, quoniam subdit, quod frigidior contraria efficit, & quia ita dicturus erat, ideò hanc calidam esse fœcundam protulit: vel quia subdit, celeberrimeque genitales partes obsępit pilis, voluit intelligere, quod & celerrimè fœcunda efficitur, citius enim hæc incipit coire, & generare quàm temperata validioris caliditatis ratione: Tertium signum addit ex pilis, scribens.

Celerrimeque genitales partes obsæpit pilis, similiter autem & circumiacentes attingit partes.

Huius signi causa satis manifesta est. Deinde vno verbo frigidæ temperaturæ signa ponit, scribens.

Frigidior vero contraria efficit.

Etenim omnia per causas contrarias verificantur. Ponit deinde signa humidæ temperaturæ, quæ ex semine sumũtur, dicens.

Et humida quidem multo, & humido semine abundat.

Humiditas namque prohibet humorum resolutionem, & membra quoque humida multam humidam superfluitatem gignunt. Ponit postea signa ficcæ temperaturæ, quæ pariter ex semine sumuntur, dicens.

Sicca paucum, & modice crassum generat semen.

Siccitas enim exsiccat humiditates, quibus non abundantibus tenue nõ fit, & fluxile semen, sed crassum. Tangitur in hoc loco dubium ab expositoribus, quænam sit testium tẽperies in

in comparatione ad cutim. Dicendum est, omissis, quæ ab aliis dicũtur, quod cum sint cute molliores, sunt & humidiores, calidiores quinetiam sunt, quo ad innatam & influentem, si quidem Gal. ait carnes intestinorum, ventriculi, vteri, & vtriusque vesicæ essecutæ calidiores ergo, & a fortiori & testiculorum caro. Dices forte, quod Auerr. & Rasis plura, quàm Galen. hoc loco posuerunt, nempè quòd in calidis erectio virgæ frequentior est, in frigidis verò è contrario, item in calidis venæ sunt amplæ, & apparentes, in frigidis verò è contra, item in calidis cutis testium dura, & aspera, & sicca, in frigidis verò è conuerso. Dicendũ est, qd Gal. dat signa communia maribus, & fœminis ob id omisit signum sumptũ ex venis quæ in collo matricis in fœminis videri non possunt eadem ratione omisit virgæ erectionem: & quoniam signum quoq; satis fallax, stante namque testium caliditate, si non esset sufficiens ventositatis causa, virga haud frequenter erigeretur, vt si testes essent frigidi cum multa flatuum copiam, eo casu frequentius virga erigeretur, omisit quoque signum ex cute, nam eius durities potius sequitur ex aliis, vt & totius corporis cutis, a qua totius ipsius corporis inditia desumuntur. Ponit postea Gal. signa cal. & sic temperaturæ testium in subsequẽti capite.

8. de tem. per. 3. 20. tertij tract. 1. c. 4. 2. ad Almans. 14.

Signa calidæ, & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. 46.

Calidior vero, & siccior & crassissimum semen habet.

PRimum signum ponit ex semine sumptum, quod caliditatem, & siccitatem cõsequitur Dices, videtur, quod semen potius subtile esse deberet, nõ aũt crassũ, siquidẽ calidi est subtiliare, vt in corde fit, in quo sanguis subtiliatur. Dicendum est, q vt alias dictũ est, calor cordis validus partes crassiores, & terrestres subtiliare potest, quod calor testium imbecillior efficere non valet, sed humidiores solum dissoluit, qua de re sen ẽ postea crassius redditur. Dubium autem est, quomodo semen a calido incrassetur (exit enim crassum) & a frigido humectetur, atque subtilietur, quandoquidem semen extra corpus humidius fit, aquosius, atque subtilius. Respondendum est ex Arist. & Auer. quod ex mixtione aeris, & spiritus cum aqua res aliquando crassior efficitur. licet videatur, quod subtilior fieri deberet, cum aer aqua subtilior sit, sed crassior fit, q propterea quòd caliditas aeris, & spiritus partes aqueas cum terreis permiscet, atque hoc in semine contingit: ideo cum exit est crassum, sed post exitum, quia pars illa aerea, & spirituosa exhalat, quæ partes aqueas cum terreis admixtas detinebat, tunc partes aqueæ a terreis segregantur, & terreæ fundum petunt, aqueæ verò duntaxat conspiciuntur, atque hac de causa semen aquosum, & tenue tunc fieri videtur. subdit secundum signum ex virtute generatiua, dicens.

2 de gen. ani. c. 2. 4. methe. cõmagu.

Et fœcundissimum est.

Sic stat contextus græcus, antiquus vero in quibusdam codicibus habet, (& est maxime generatrix musculorum) in quibusdam autem dicit absolute (maxime generatrix) atque hæc litera, & noua maximam inter se habent affinitatẽ, nam (vt ex Gal. declarabimus) calida semen adurit, & sicca id spissum reddit, & siccum, vt parte plurima ob uteri intercapedinem extendi non possit: Quomodo igitur nunc verè dicere potest, quod est maxime generatrix, vel quod est fœcundissima? Quod si dicat, est maxime masculorũ generatrix dubiò procul difficultatem non haberet, propterea quod (vt ex Galeni sentẽtia diximus) materia, ex qua mas gignitur est calidior, & siccior, quàm illa, ex qua fœmina generatur: quare hæc temperies si generat, maxime mares generat. Dixi autem si ge-

2. de sem.

nerat, quandoquidem valde intensa, non generat, vt declaratum est, & ita res clara esset, quemadmodum difficilis est, iuxta nouam, græcamque scripturam. Nisi dicamus, vt dicit Haly, quod hi sunt in pubertate fœcundissimi, quo tempore alij semen indigestũ habent, propter quod vel non generant, aut fœminas solum gignunt, at hi semen habent digestum eo tempore ad marium quoque generationem: vel dicatur, quod hi citissime generãt aliarum respectu temperaturarum, & cum subdit, Ac celeriter ab initio ad coitum excitatur animal, ita etiam voluit intelligere, quòd celeriter fœcundi fiunt. Neque placet Curtj expositio, quod cum vt plurimum mulieres sint frigidæ, temperies hæc fœcundior est temperata, quoniam cum mulieribus magis mares generat, quam temperata, nam Gale expresse ait temperatam esse fœcundiorem. Tertium subiungit signum ex dispositione coitus, scribens. 5. aphor. 62.

Ac celeriter ab initio protinus ad coitum excitat animal.

Hoc vtique signum ambas consequitur qualitates, quoniam ratione caliditatis, & siccitatis in his fit semẽ, quod valde ad coitum stimulat, & excitat animal: subdit quartum signum ex pilis dicens.

Sed & his genitales partes citissimæ hispidæ fiunt, atque omnes, quæ circunstant, supra quidem vsque ad vmbilicum, infra vero vsq; ad media fœmora.

Hoc signum ambas cõsequitur qualitates, quoniam caliditas cum siccitate maxime facit ad pilorum generationem, vt sæpe declaratum est. Quintum postea subdit ex coitu signum, scribens.

Petulca igitur est, & ad libidinem prona huiusmodi temperatura, statim vero satiatur, & si cogatur, offenditur.

Hoc ambas consequitur qualitates, propter caliditatem namque & siccitatem semen gignitur, quod valde stimulat, quare tales ad libidinem proni sunt, & propter easdem qualitates multa seminis copia non generatur: quo fit vt & citò sanctentur, & offendantur si conatum effecerint.

Signa calidæ, & humidæ temperaturæ Testiculorum. Cap. 47.

Si autem caliditas humiditati coniungatur, hirsuti quidem tales minus.



Declarans signa calidæ, & humidæ testiculorũ temperaturæ primum signum ex pilis constituit, hi namque magis sunt hirsuti, quàm tẽperati, licet minus quàm cal. & sic. ratione humiditatis, quæ actionem caloris obtundit, atque dictũ hoc ad quartum genus attinet, de quo supra. Secũdum postea signum subdit ex semine, scribens.

Plus vero semine abundant.

Quàm scl. cal. & sic. atque etiam temperati: atque hoc ambarũ ratione qualitatum, caliditatis quidem attrahẽtis, & semen generantis, humiditatis verò conseruantis: & hoc attinet ad tertium genus, de quo supra. Addit deinceps tertium ex coitu signum, subdens.

Non tamen plus cæteris appetunt.

Sed minus, quàm prædicti humiditatis ratione obtundentis actionem caliditatis: quare non fit semen quod ita stimulet, vt fit, cum siccitas caliditati iun-

iuncta est, quæ eius est lima; & hoc ad primum attinet genus, de quo supra: Quartum adhuc ex coitu signum subdit, dicens.

Sed minori detrimento præter modum venereis indulgent.

Scilicet vt cal. & sic. atque etiam vt temperati, quod fit ob seminis abundãtiam, quòd in eis est copiosius ob ambas qualitates, vt superius dictum est. Vltimum signum ex coitu subiungit, si caliditas, & humiditas multum excreuerint.

Quod si satis excreauerint & caliditas & humiditas non sine detrimento à venereis abstinent.

3. de lo. aff. 5. Hoc quidem fit, quoniam semen superfluum retinetur, quod cum facile corrumpi possit, fœtissima deinde efficit accidentia, vt declarat Gal. dum recitat historiam Dioginis, & cuiusdam

4. de tuẽ. val. mulieris, quæ à coitu abstinuerat: Qd autem venus non sit noxia calidis atq; humidis, testatur quoque Gal. vbi venerem inimicissimam esse omnibus, qui sicco temperamento sunt, sed potissimum his, qui supra siccitatem frigidi quoque sunt, nam inquit, innoxia venus his tantum est, qui calidi, humidiq; sunt, tum verò, qui genitura naturaliter abundant, vt valde calidi, & humidi sunt; Tacuit autem signum ex secundo genere, scilicet ex virtute generatiua, quoniam licet ratione caliditatis plus marium generatiua, quàm temperata videatur, tamen quoniam humiditas caloris actionem obtundit, obid plus masculorum generatiua non est, quàm ipsa tẽperata cõplexio.

Signa frigidæ, & humidæ temperaturæ testiculorum. Cap 48.

Si verò frigidiorem & humidiorem temperaturam testiculi habuerint partes circumpositæ glabræ sunt.

Ostendens signa frigidæ, & humidæ temperaturæ primum hoc signum ponit ex pilis desumptũ: ex quo quidem loquendi modo innuit, quòd partes genitales haud glabræ sunt, sed solum circumstantes: secundum signum ex coitu subdit, dicens.

Et tarde rem veneream exercere incipiunt, neque proni ad actum huiusmodi sunt.

Hoc fit ratione potissimum frigiditatis, atque etiam humiditatis, si quidem in his tarde semen gignitur aptũ ad excitandum, quod & ob easdem qualitates non multum stimulat. Subdit & tertium signum ex semine, dicens.

Aquosum verò & tenue ipsis est semen.

Hoc signum ambas qualitates consequitur, vti manifestum est. Quartum verò signum ex virtute generatiua subiungit hunc in modum scribẽs.

Et infœcundum, & fœminarum generatiuum, vel omnino non generans.

Quod & ambas qualitates insequitur, vt palàm est, tale autem semen aptum est pro fœminæ generatione, siquidem fœmina ex frigido, & humido

mido generatur. Aduertendum aũt est, quòd cum hic Gal. declaret semen esse intœcundũ, vel quia generatiuum fœminarũ, vel quia nullo modo generat, colligitur semen fœcundissimum esse, cũ maxime mares generat: quare calidum & siccũ fœcũdissimum erit, quandoquidem quod generat, mas est. Verũ aduersus quæ à Galeno hoc loco dicũtur dicet forte quis, verum non esse, quòd frigida & humida temperies testiũ tarde coitu vti incipiat, calida vero & sicca celeriter, propterea quòd cum fœmina ex materia frigidiore generetur, mas vero ex calidiore, atque siccio re, vt ex Galeno dictum est, ergo femina tardius vti veneris deberet, cuius oppositum contingit, vt enim fœmina citius pubescit, ita & citius coitu ipso vtitur. Pro respõsione notanda est causa, cur fœmina in vtero tardius, extra vero citius, quàm mas formetur: in vtero namque mas 32. diebus, fœmina verò 42. perficitur, at extra vterum fœmina 12. anno, mas vero 14. vel 15. pubescit: horum autem causam assignabat Aristo. vbi ait, quòd intus fœminæ tarde præ sua frigiditate discernũtur, hæc etenim discretio concoctio est, calor autem concoquit, & quod calidius id concoctu facilius est, sed foris propter suam debilitatem citò ad ętatis florem, senectutemq; proueniunt, etenim omnia minora vt in artis operibus, sic in naturæ citius ad finem perueniunt: hæc est Aristotelis causa. Gale. autem ait, quòd vt liquidum lutum impressionem, ac fictionem vllam non admittit, mediocriter autem induratum, admittit, ita & ex semine, & sanguine menstruo frigidioribus, & humidioribus, & ex cõsequenti liquidioribus animal efformari non potest, sed opus est, vt prius moderatam duritiem & consistẽtiam acquirant, vt mẽbra formari possint, quod autẽ liquidius est, tardius cõuenientem consistentiam acquirere potest, & ex consequenti tardius efformari: quare fœmina tardius efformabitur in vtero, quoniam ex sanguine & semine flexibiliori, & difficilius coagulabili & digestibili efficitur, vt totum corpus organizari possit, atque formari: secus autem est extra vterum, nam cum corpus iam formatum materiam habeat humidam extensibilem, tale vtique citius extenditur, item ex ordine naturæ mas semen bene coctum habere debet, fœmina autem non sic: semen namque non adeo coctum habere debet, ideo citius fœmina pubescit, quoniam imperfecta concoctio citius acquiritur, qua fœminæ indigent, quàm perfecta, qua masculi ipsi egent. His itaque adnotatis ex dictis dubio proposito satisfaciẽdum est, quòd aliud est comparare marem ad marem, in quibus opus est semen bene concoctum esse, atque aliud est comparare marem ad fœminam, in quorum altero semen concoctum esse debet, in altera verò inconcoctum, clarum autem est, quòd in calida & sicca temperatura citius semen coctionem perfectam acquirit quàm in frigida & humida.

2. de sem. 4. & 5. & 14. de vs. par. 6. & 7.

4. de gen. an. 6.

2. de sem. 4. & 5.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. 49.

Frigidior verò & siccior temperatura similis quidem in reliquis est ante dictæ, crassius verò in ipsa semen existit, atque omnino paucum.

DEclarans postremo signa frigidæ & siccæ temperaturæ breuibus se expedit, vt ex cõtextu ipso palam est. Partes igitur cir cumpositæ in hac vt in prædicta glabræ erunt, & tarde coire incipiunt, neque ad coitum proni sunt, atque eorum semen vel fœminas generat, vel omnino non generat, atq; hæc alia non indigent declaratione. Verum cadit hic dubium, an semẽ à toto corpore decidatur. Hoc sanè dubiũ examinat Aristo. vbi opinionem quorun-

rundam declarat volentium, quòd semen à toto corpore decidatur ob similitudinem filiorum ad parentes, quam quidem opinionem diffuse reprobat Aristo. Quæ planè opinio videtur fuisse Hippo. vbi mentionem facit de quibusdam gentibus comprimentibus caput nouiter natorum, ex quo illa capita formam oblongam acquirebant, lex autem (inquit ipse) ea primum fecit, vti hanc naturã redderet, procedente verò tempore natura factũ est, vti lex amplius non cogat, semen enim vndecunque progreditur, de sanis quidem corporis partibus sanum, de morbosis verò morbosum, siquidem ex caluis calui nascũtur, ex flauis flaui, ex distortis forma semper non recti, sicque in cæteris figuris eadẽ ratio pollet, quid ergo prohibet quin ex longis capitibus longa capita innascantur? Quam etiã opinionem videtur voluisse Aui. vbi primò loquens de Hippo. dicit, & Hippo. quidem dixit in suis intẽtionibus, quòd plurimum materiei spermatis est ex cerebro, & quòd descendit ex duabus venis, quæ sunt post ambas aures, & propter hoc abscindit phlobotomia ambarum generationem, & facit incurrere sterilitatem, & quibusdam interpositis subdit: & Gale. quid enim non sciuit, an faciat incurrere incisio harum duarum venarum sterilitatem, an non, & statim subiungens eius opinionem dicit: Mihi verò videtur, quòd non oportet vt sit sperma ex cerebro solo, quamuis eius fermentum ex cerebro sit, & est verum, quòd dixit Hippocra. de esse duarum venarum, immo oportet sit ei ex omni mẽbro principalis fons, & vt sit ex membris aliis resudatio etiam adistas radices, & propter illud est assimilatio, & propter hoc generatur ex membro diminuto: membrum diminutum & in principio capitis dixerat, sperma est superfluitas digestionis quartæ, quæ fit, cum dispartitur cibus in membris resudando à venis tertia digestione iã expleta, & est de summa humiditatis proxime coagulationi, ex qua nutriuntur membra radicalia, veræ scilicet ac arteriæ. Gal. autem voluit semẽ ex sanguine generari, quem vasa seminaria a vena magna & arteria exhauriunt cuius rationem assignat dicens: & euidenter est videre in primis quidẽ circumuolutionibus sanguinolentum adhuc & humidũ esse, quod continetur, in eis verò, quæ deinceps sequuntur, albius semper, & magis arq; magis albescere quousq; exacte totũ factum fuerit album in omniũ vltimis inuolucris, quæ vtiq; terminant in testiculos. Dices, ergo coitus minus debilitaret, quàm sanguinis missio. Respondeo, quòd in coitu debilitatio contingit ex spirituum resolutione. De his autem satis nunc dicta sint, Deo dante alibi fortè vberius agemus, quemadmodum & de ea dubitatione per quã ardua, quæ inter Gal. & Arist. agitari solet, an scilicet semen maris tantum non illud fœminæ actiue concurrat ad generationẽ, vt voluit Arist. an vero etiam semen fœminæ, vt stauit Galenus: item an semen maris & fœminæ materia sint fœtus, vt sentit Gal. an vero non, vt probat Aristo. De quibus omnibus, & Arist. ipse diffusius sciipsit & Gal. copiose dum Arist. sententiam reprobat, & postremo Auer. dum Arist. sententiam deffendere conatur.

1. de gen. ani. 17. & 18 lib. de lo. aer. & aquis.

1. de gen. ani pen. & vltimo & 2. eiusdẽ. 2. & 3. libel. de sem. 1. & 2. in paraph ge ge. ani. & 2. colli. 10

9. de vs. par. 4. 14. eiusdẽ io. & 16. & 10. eiusdẽ ac ptimo de sem.

De habitu totius corporis. Cap. 50.

Totius autem corporis habitus diximus, & superius quomodo & hepatis, & cordis naturam sequantur.

QVoniam totius indicia duplicia sunt, quędam sumpta ex membris principalibus, & quædam ex toto seu ex eius habitudine, ideo ostensurus totius inditia in primis declararat ex quibus membris principalibus talia inditia sumantur eo modo

do scribens, quemadmodum supra a nobis ex contextu ipso dictum est, & quia aliquando talia membra oppositas habent qualitates, ideo subdit Gal.

Et autem magis assimilatur, quod vnam aliquam ex primis qualitatibus potentiorem habuit.

Nempè ex caliditate, frigiditate, humiditate, vel siccitate; vnde dicebat Gal. ℘ si cor est calidum, totum est calidum, nisi hepar vehementius obstiterit, & declarauit quæ qualitas magis, & quæ minus contraoperari pōt: quoniam autem in tali contraoperantia nō ita certi sumus ex propriis mēbrorum signis, quod illorū vincat, ideo voluit Gal. totius signa declarare, vt cum temperatura hepatis erit oppositа cordis temperaturæ, certo sciamus, quidnam illorum vincat, vtpote si signa frigiditatis hepatis adsint, atque ex caliditatis cordis, si totius caliditatis signa conspicientur, pro comperto nobis erit, ℘ ipsum cor vincit. Et quoniam de primis qualitatibus meminit, ob id in contextu subdit.

Quas & effectiuas appellant.

1. meth. Licet enim Arist. dicat duas esse actiuas, ac totidē passiuas, vel quia caliditas, & frigiditas affiniuntur per agere, humiditas verò ac siccitas per ipsum pati; vel quoniam mixta potissimum per caliditatem & frigiditatem agunt, per humiditatem verò atque siccitatē partium, tamen Gal. omes actiuas nūcupat, quoniam omnes ad complxionem agere dicuntur, totumque ad earum dispositionem paratur. Vt autem quæ ab eo exponenda sunt, recte intelligi queant, ex consequenti declarat Gal. in quibus totius corporis habitus dicatur his verbis.

Totius verò corporis habitus in illis maxime dicitur partibus, quæ primæ oculis subiiciuntur.

Et postea subdit Galen. quæ sint hæ partes, scribens.

Sunt hæ musculi, qui omnia ambiunt ossa.

Quorum musculorum' declarat Galen. compositionem scribēs hoc modo.

Carnes quædam compositæ ex prima, & simplici carne, & præterea fibris, quibus innascuntur, propria enim musculorum substantia his duobus constat, quæ verò ad ipsos, vasa pertinent, sunt veluti riui quidam sunt, qui non substantiam complent, sed eis subministrant, vt in vita permaneant.

Aduertendum hoc loco est, ℘ (vt declarant Gal. & Aui.) ex neruis orientibus à cerebro, & ligamentis orientibus ab ossibus in plures partes diuisis cōstituitur veluti rethe, cuius vacuitates carne replentur, & deinde ex illis fibris neruеis, & ligamentalibus, cum musculum exeant tendo seu corda cōstituit, quę mēbro coniungitur, quod moueri debet & eum per virtutem a cerebro demandatā musculus contrahitur, cordam quoque contrahit, & ita membrū mouetur: in musculo quoq; venæ sunt sanguinem deferentes, quo muniri debet, necnon arteriæ sanguinem spirituosum deferētes, ex quarum motu calor mēbri naturalis cōseruatur, & propter venas, & arterias naturale instrumentum conficitur, ob neruos aūt animale organum: & ob id musculus ipse instrumentum naturale, ac animale esse videtur. Sed dices, cū musculus sensus & motus particeps sit, cur ipsum solum motus instrumentum, nō autem sensus esse dicimus? Respondens, Gal. ait, ℘ cum nullus motus voluntarius sine musculo in animalibus fieri possit, sensus autem omnibus quoque partibus absque musculis insit, ob id musculus

i. de mot. musc. 1. primi doct. 5. sum. 2. c. 1.

lus proprium motus voluntarii est instrumentum: substantia igitur musculi qua musculus, & ex consequenti qua motus voluntarii instrumẽtum, ex his constat, ex quibus quoque habet, ꝙ motus voluntarii sit instrumentũ. Etũt itaque fibræ rethe constituentes, & caro propria de musculi substantia, siquidem hæc illum constituũt, vt dicti motus instrumentum, venæ autem, atque arteriæ huius substantiam, vt motus instrumentum haud quaquã conficiunt, sed riui sunt (ait Gal.) ei subministrantes, vt in vita permaneat, & quatenus, sit instrumentum naturale, ei deseruiẽtes: atque hoc est, quod hoc loco asserit Gal. Dixit autẽ ex prima, & simplici carne ipsum cõstare, quoniã carnem totum ipsum musculum ex prima carne, & fibris compositum appellare solemus, sed non est illa prima & simplex, vt palã est, sed quæ prædictas replet vacuitates. Subdit postea Gal. duo requisita, vt totius temperaturarũ signa verificentur, de quibus meminit, & primum ponit dicens.

Dicentur igitur & horum temperaturæ inditia in bene temperata habitatione: nam quæ malæ temperatæ sunt cutim permutant ex seipsis formantes, & quædam ex inditijs corrumpunt.

Vnde signa sumpta ex colore cutis, ex pilis, & istiusmodi temperaturam non indicant, quoniam, ex eo non consequũtur, sed ex illius habitationis natura, vt ait Gal. de Gallis, Germanis & omni Thracio, & Scithico genere, itẽ de Æthiopibus, & Arabibus, & omnibus his, qui ad meridiem incolunt, in quibus partes internæ, atque externæ temperamento dissimili constant. De hoc etiam memit Galen. superius, dum ex eius quoque intentione declarauimus, quid per regionem bene temperatam intelligendum sit. Secundum requisitum deinde ponit Galen. subdens.

2. de temper. c. 6.

cap. 13. 3. apho. 14.

Ita & in bene temperata regione si quis se tempore æstatis nudum soli exposuerit permutabit inditia, quæ ex colore & duritie, & mollitie sumuntur: Si verò quemadmodum bonam temperiem obtinet locus, ita & ipse bene temperato victu vsus fuerit, vt qui neque se nudum singulis diebus in sole plurimum torrefaciat, neque sicuti plerique more puellarum continue in vmbra degat, hic certa, atque exquisita temperaturæ inditia præseferet. Tanquam igitur de hoc futuro sermone nunc ad ipsum accedemus.

His enim ea contingent, quæ habitantibus regiones tum calidas, tũ frigidas euenire scripsit Galenus. Aduertendum aũt est, ꝙ id quod Gal. hoc loco asserit pro exemplo de æstate soli ardenti se nudos exponentibus, & de degentibus in vmbra more puellarum intelligendum est, non de omnibus sex rebus nõ naturalibus, vtpote somno, crapula, & istiusmodi, propterea quod multa sunt, quæ licet cutim variẽt, attamen simul etiam mẽbra intrinseca euariãt, vt si ex somno & crapula totius habitudo fiat carnosa, & pinguis, hepar quoq; & membra omnia interna, & carnosa, & pinguia efficientur: sed intelligendũ est de his, quæ solam cutim euariare possũt, vt de arte fabrilis namq; ars, vt regio calida cutim adurit, & exiccat ita, ꝙ quis falli poterit, si ex signis cutis intrinsecarũ temperaturam iudicabit. Verũ cadit dubiũ, nũ musculus sit calidæ, an frigidæ tẽperaturæ: Et communiter respondetur, quòd est calidæ, siquidem maior, est carnis copia quàm cæterarum partium, caro aut calida dicitur, quoniam ex sanguine calido generatur: Verum oppositũ habet Arist. vbi ait, Per venas igitur, & meatulos quosque alimentum resudans, quẽadmodũ aqua per crudiusculã furem, in carnem,

2. de temper. 6.

2. de gen. ani. c. 4.

carnem, aut carnis proportionale conuertitur frigore consistens, ex quo fit, vt caro ab igne resoluatur. Respondēt quidam id Aristotelis dictum de pinguedine intelligēdum esse, quidam autem de aggregato ex carne, atque pinguedine: alii verò, ꝙ caro coagulatur à frigido, hoc est minori calido, quàm ossa, quæ à calido maiori coagulantur Sed Aristo. dictum de carne intelligitur, quæ est alimentū per venas resudans: atque hæc fuit Aristo. sententia, quod fiat a frigido, quoniā rationem subdens ait: ex quo fit, vt caro ab igne resoluatur, ergò de vera intelligit frigiditate. Respondendū est, igitur si volumus Arist. defendere, vt ait Auer. ꝙ caro cōstat, & incrassatur calore, postea a frigido congelatur, & quoniam in ea humiditas excellit, ideo dura non est, aitque, ꝙ ex minori concoctione generatur, quàm venæ, membranæ, & nerui, ac breuiori temporis spatio: nam superius declarauerat Auer. modū generationis membrorum similarium. dicens. Ad generationem verò membrorum similarium caloris tantum, atque frigoris extensio sufficit, namque aliqua eorum consistunt calido, & congelantur à frigido, aliqua verò alia calido congelantur, huiusmodi autem in 4. metheoro. declarauimus: venæ autē & ossa, & nerui, & vngues, membranæque, & reliqua huiusmodi generis fortia redduntur, ac à calido incrassantur, calor namq; ea incrassat, frigidum autem congelat, siquidem cum calor stabiliens spargitur, residuum humiditatis, quæ ibidem reperitur, ab eis aufert, & tunc postmodum congelantur, indurāturque corpora: & quanto terreitas maior est, & caliditas concoquens maior quoque est, & caliditas proculdubio rem ipsam difficile dissoluit, postea quam frigiditas eam congelauit, vt testa: sed si minus de terreitate, & minus de concoctione ibidem fuerint, tunc res huiusmodi à calore molliuntur, postquam eas frigiditas congelauit, atque hęc est causa, quòd caro resoluitur ab igne: Aduertēdum autem est, quòd caro secundum partem coagulatur, & quia multum humiditatis retinet, licet

1. de gen. an. c. 2.

portio aliqua eius sit resoluta, ideo ab igne secūdum partē resoluitur: Quòd & in luto compositio ex qua & terra animaduertimus, aduenientē namque frigiditate secundum partem, scilicet humidam, coagulatur, quæ deinde congelata à sole liquescit: atque hoc pacto caro à frigido, & calido generatur, quē admodū & ossa, & reliquæ partes: Verum est differentia, quòd in generatione carnis tota humiditas non resoluitur, vt dictum est, sed in generatione ossis calor potentius agit maiorem humiditatis portionem resoluendo, deinde frigiditas aduenies residuum congelat, & vnà caliditatem exhalare facit, atque residuum humiditatis: & huiusmodi generatio fit ad similitudinē generationis ipsius securis, quę primū ab igne fit, mox cōpletur, siue eius duricies a frigido efficitur, dum ferrum ignitum in aqua restinguitur. Dices, si caro congelatur à frigido, quemodo calidæ erit, ac humidæ temperaturæ? Respondeo, omissis, quæ ab aliis dicuntur, ꝙ caro a prædominio calida est, & humida, quoniam dictum est carnem ipsam digeri, & a calore incrassari, qui licet aliquid humiditatis resoluat, ipsius tamen adhuc multum remanet, vt caro humida dicatur, & quoniam non omnes carnis partes congelantur a frigido, vti dictum est, ob id licet ex resolutione à calido, & congelatione a frigida facta caro minus calida & humida derelinquatur, quàm sanguis ipse, adhuc tamen calida, & humida dicitur. Palàm igitur est ex dictis, quòd iuxta Aristo. sententiam digestio a calido efficitur, licet ad finem quod digeritur à frigido coaguletur: Diceret tamen Galenus, quòd carnis generatio a calore fit membri præparantis, apponentis, venientis, & alimentum sibi assimilantis.

Signa

Signa moderatæ temperaturæ. Cap. 51.

Moderatæ temperaturæ inditia secundum totum animalis habitum color quidem ex rubro & albo commixtus.

Cap. 8.

DEclarãs Galenus primo signa moderatæ temperaturę ex toto corporis habitu desumpta, nam superius summatim, & compendiosè genera declarauit, ex quibus omnia signæ comprænduntur, vt ibidem à nobis explicatum est, nunc autem ea tantum, quæ ex toto corporis habitu, subdit, atque in primis signum ponit ex totius corporis colore, eo modo scribẽs: (Moderatæ temperaturæ inditia secundum totum animalis habitum color quidẽ ex rubro, & albo commixtus) nam ex Galeni sententia color similis efflorescit humoribus, si nõ regurgitauerint: Igitur quoniam in temperato mediocris sanguinis quantitas, aderit, color in eo ex rubro, & albo commixtus erit, ita quod neque rubeus color tantummodo conspicietur, vt in sanguineis, in quibus sanguis prædominans cutis albedinem quæ ex se talis est, obtundit: neque albus, vt in pituitosis, in quibus adeo phlegma superabũdat, q̃ sanguis cutim rubeam reddere non potest, neque citrinus, vt in colericis aliquando apparet, neque brunus, vt in adustis videri licet. Secundum signum subdit ex capillis scribens.

1. apho. 2 & 4 de tuend. vale.

Capilli flaui, & vt plurimum mediocriter crispi.

Sunt quidem flaui, quoniã flauities inter colorem album, & nigrum media est, crispi autem mediocriter, hoc est medii inter planos, & crispos. Dixit autem (vt plurimum) propterea quòd actuumque hoc modo fiunt ob tortuosam radicem. Tertium signum ex quãtitate & qualitate carnis ponit, subdẽs.

Carnositatis autem mediocritas in qualitate, & quantitate.

In qualitate quidem, scilicet inter durum, & molles in quantitate vero, scilicet inter crassum ac tenue: cuius quidem rei vnam communem causam assignare studens, subdit.

Mediũ est enim exquisite huiusmodi corpus inter omnes excessus, vt qui ad ipsum dicantur, & cognoscantur, nam & crassum corpus ad hoc comparatum dicitur crassum, & tenue ad hoc, eodem modo & carnosum, & macilentum, & pingue, & durum, & molle, & hispidum, & glabrum: nullum igitur horum corpus est mediocritatem habẽs. Sed qualis Polycleti regula ad summum totius peruenit mediocritatis, adeo vt neque tangentibus molle videatur, neque durum, neque calidum, neque frigidum: inspicientibus verò neque hirsutum, neque glabrum, neque crassum, neque tenue, neque aliquem alium habens excessum, vel defectum.

Erat sanè regula Polycleti statua ab eo in Helenæ memoriam constructa, quæ nullam deformitatem admittebat: atque hæc omnium statuarum regula fuit, ita quòd illa pulchrior dicebatur, quæ ei propinquior erat, sicuti ea deformior, quæ ab ea magis remota:

ta: pariter tale corpus moderatum omnium regula est, quoniam, & quo ad ea, quæ ad tactum, & quo ad ea, quæ ad visum attinent, atque, vt breuibus agam, in omnibus mediocritatem seruat. Per durum autem, & molle siccũ, & humidum intelligit. Sed dicet forte quis Galen. hoc loco signa moderatæ temperaturæ ex quatuor generibus descripta, nempè ex colore corporis, ex pilis, ex carnis quantitate, & qualitate, vtpotè duritie, ac mollitie, ac ex ipsius frigiditate & caliditate constituisse, at Auic. plura adhuc quàm statuat Gal. ponere videtur, dixerat autẽ superius, quòd decem sunt ex quibus complexionum dispositiones dignoscuntur, & præter dicta subdit, quod signa ex forma membrorũ, vel creatione, vt ex amplitudine, vel paruitate, & structura pectoris assumenda sunt, item ex extrinsecus alterantibus, necnõ & ex cogitationibus, atque à rebus vel optime desideratis, siue, vt alia, inquit, trãslatio, à dispositione somni & vigiliarũ, pariter ex naturalibus operationibus, superfluitatibus, & animæ operationibus, vt prõptitudine ad iram, intellectu, & huiusmodi; quare aut Aui. superfluus, aut Gale. mancus est. Dicendum est, quòd Galenus hoc loco intendit signa duntaxat exponere quo ad cutim, & musculos totũ circuentes, quæ tot sunt, quot ab eo descripta visuntur, Aui. verò omnia genera signorum collocauit, ex quibus non solum cutis, & musculorum ipsorũ complexionem dignoscimus, sed & aliorũ planè internorũ mẽbrorum. Vnde Gale. superius summarim hęc omnia genera designauit, quæ tamen (vt ibidem declarauimus) alibi fusius ab eo scripta sunt. Dices, Gal. saltim sextum genus omisit ab Aui. positum vtpote ex extrinsecus alterãtibus, quod & cutis & musculorũ temperiem indicat. Dico ego, quòd sat fuit Galenus inferius id veluti omnibus signũ commune recensere, dum ait, quòd similia à similibus facile alterantur. Cæterũ, circa ea quæ a Galeno dicta sunt, dubitaret adhuc quispiam, quoniam cum superius declarauerimus corpus temperatum & cum magnitudine, & cum paruitate, ac cum mediocritate corporis consistere posse, videtur etiã, quod & musculi ipsi & magni simul, & parui, & mediocres esse valeãt, sed cum musculi sunt magni, caro quoque multa est. sicuti cum parui sunt, pauca: ergo corpus temperatum carnosum, ac macilentũ esse potest, & ex consequenti nõ necessario mediocritatem carnis quo ad quatitatem vrait Gale. hoc loco, obtinebit. Pro huiusce dubij dissolutione dico quòd corpus non absolute carnosum dicitur considerata carnis quantitate, sed carnem ipsam ad ossa comparamus, atque alias corporis, partes: quare si in corpore temperato musculi magni erunt, & ossa, & cæteræ partes magnæ, & pariter paruæ musculis paruis existẽtibus: dico igitur, quod semper corpus temperatũ cum carnis mediocritate aderit, si ad cæteras corporis partes comparatio efficiatur.

a. primi doct. 3. Cap. 4.

Cap. 3.

lib. de op. corp. habi. 2. de tẽp. 1. & 1. de tuẽ. valet.

Cap. 59.

Cap. 8.

De corpore calidiore. Cap. 52.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, vel siccitate, hæc quantum ad carnosum genus attinent (de hoc enim præsens est sermo) videntur quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorum temperatura calidior.

DEclaraturus Galenus signa immoderatarum tẽperierum, ab his calidæ tantum exorsus est, & ex quatuor generibus signa depromsit: in primis autẽ ponit in contextu signa ex ipso tactu, ex quo non solum calidum & frigidum cognoscũtur, sed & durũ ac molle: De his autem duobus prostremis nil meminit Gale. quoniam cum hæc tẽperies in humiditate

tate, & siccitate mediocritatem seruet, mediocritatem quoque inter durum ac molle seruabit; & per genus carnosum musculos intelligit. Subdit secundum signum ex pilis scribens.

Tãto verò magis hirsuta sunt, quanto & calidiora.

Cum enim caliditas ad pilorum effi ciat generationẽ, vbi maior erit calidi tas, maior quoque pilorum copia. Ter tiũ signũ subdit ex pinguedine dicẽs.

Et minus pinguedinis habent.

Nam cũ pinguedo à frigido gignatur, vbi frigiditas minor, minor quoq; pinguedo aderit. Sed fortè cuipiã tale corpus esse pingue videbatur, nã in huiusmodi corpore multa pinguedinis materia non deficit, quæ sanè subtilis est, atque aerea & sanguinis vnctuosa pars scripsit etenim Galen. huiusmodi materiã esse; quicquid in sanguine pingue, leue, & tenue existit, sed cũ huiusmodi materia à sãguine eleuetur ex caloris actione, ergo in huiusmodi tẽperie calida talis materia haudquaquàm deerit, & ex cõsequenti talia corpora pinguia videbãtur. Respondẽt nonnulli, q̃ licet materia adsit, agẽt tñ scilicet frigiditas deficit, à qua congelatur, & congelari potest. Verũ ex Gal. colligitur, q̃ & materia deficiat, quandoquidẽ Gal. vbi recitat illa verba superius enarrata subdit q̃ quicquid leue est pingue & tenue in sanguine id in calidioribus corporibus alimentũ quodã calido fit, in frigidioribus seruatur, cumq; id venæ extra se trãsmiserint, vbi in frigidas particulas incidit, quod genus membranæ sunt, in iis concrescit, in partibus verò natura calidioribus, cuiusmodi carnosæ sunt, a calore ipso absumitur, ac digeritur. Dubiũ quoque est, num hæc temperatura plus habeat carnis, quàm moderata, nec: ne de hoc enim signo Gal. non meminit: sunt autem ad vtramque partẽ rationes, in primis quidem videtur, quòd plus carnis habere debeat, nam ibi sanguis est, & caliditas attrahens, ergò & tale corpus plus carnis habere debet: in oppositum autẽ est, q̃ sicut caliditas sanguinis vnctuosam partem absumit, ita & sanguinis portionem absumere potest: qua de re minus erit de sanguine, ex quo caro generari possit. Respõsio ad hæc ex Gal. colligitur, vbi postquàm declarauit modum, quo distinguenda sunt corpora, quæ nam gracilia sunt, vel pinguia ab his, quæ ex consuetudine talia sunt, & victus ratione: & postquàm dixit id, quod de materia adipis explicatum est, nec nõ quòd corpulentia, seu carnis abundantia ex sanguinis copia enascitur, adeps verò ex frigiditate, quòd quæ mediocritas in his est temperaturæ naturæ nota, subdit, quòd corpulenti quidem omnino plus adipis habent, quàm temperati, neque tamen pro carnis. Semper portione adeps simul augetur, sed alios habere plus carnis, alios plus adipis videas, aliis ambo pari modo, sunt adaucta, & quibus pari modo sunt aucta, his tãtum supra temperatam naturam humoris est, quantum & frigoris, quibus autem plus est adipis in his frigidi plus est, quàm humidi æque, vt quibus caro est plenior, his humoris plusiusto est, non tamen etiã frigoris, cum. n. calori intra debitos fines manenti boni sanguinis accedit copia, necesse est corpulentia sequatur: Et quibusdam interpositis subdit: Sicuti enim naturali calore optimam seruante temperiem humidum, quod intra sanitatis terminos est auctum, non adipem modo in homine, sed & corpulentiam gignit, & adipem quidẽ parcius adiicit: carnem verò multo liberalius auget: ita rursus si humidum & siccũ mediocritatem ad vnguem inter se seruant, calor autẽ sit in homine minor, necesse est huius corpus adipe, quàm carnis copia magis abundet: at verò si calor augeatur, seruetq̃ mediocritatẽ altera contrarietas, minus erit ei animali adipis quàm carnis, sicut è diuerso si quando pollet siccũ altera contrarietate modum seruante, & gracilius, & durius corpus euadet: patet itaque ex Gal. dictis, quòd generatio carnis maior est,

2. de tẽ. 4.

2. de tẽ. 4.

atque minor, prout humiditas maior, & minor; ideo in calida tantum carnis mediocritas aderit, vel saltim insensibilis est differentia; nam vt dictum est, si caliditas aliquam sanguinis portionẽ attrahit, ipsam ẽt consumit. Dices, declaratũ est in superioribus ex Arist. 2. de gen. ani. 4. ꝙ caro generatur a frigido sanguinem congelãte, ergò in calida temperie minus erit de carne, quàm in tẽperata ex agẽtis defectu, sicut minus de ipsa pinguedine. Respõdeo, quòd quemadmodum expositum est, sanguis à calido cõcoquitur, & ita incrassatur, qui dein de quòd venas resudans, & meatulos quosque (vt dicit Aristo.) consistens frigore membrorum in carnem conuertitur, ad quam quidem consistentiam efficiendam haud valida requiritur frigiditas, sicut in pinguedinis generatione: quare in calida temperie frigiditas satis erit ad sanguinem in carnem condensandũ, at non in adipem: accedit ad hoc quòd à calore materia in pinguedinem conuertenda absumitur. Quartum subdit signum ex visu scilicet, ex colore, atq; in primis ipsius cutis, hunc in modum scribens.

Colorem autem rubrum.

Non enim ita commixtus est ex rubro, & albo, vt in moderata, quoniam caliditas maiorem sanguinis copiam attrahit, item ad phlegmatis diminutionem facit, & magis sanguinem adurit: quare in his talibus rubeus color erit. Dices, cum in calida temperie humor bilios⁹ abunder, qui citrinus est, & flauus, ergò & color citrinus esse debet, non rubeus, vt hoc loco asserit Galenus. Omissis, quæ ab aliis dicuntur, dicerem ego, quòd colera duplex est, altera quidem, quæ simul cum sanguine per venas transmittitur, atque hæc non est citrina, sed rubra; est enim pars dulcissima, & subtilior sanguinis: altera autem, quæ ex superflua decoctione assata amara fit, & hæc non transit per venas, sed a bursa fellea trahitur, & colore citrina versatur: & licet prior rubea non sit, vt sanguis, plus tamen facit diminutio phlegmatis, & aliqua sanguinis adustio, quæ à caliditate efficitur, quam illa colera rubea ad colorem cutis generandum. Post signum autem ex cutis colore desumptum aliud ponit ex capillorum colore, dicens.

Et capillos nigros habent.

Cuius causa est caliditas vrens, quẽ admodum manifestum est.

Signa frigidæ temperaturæ. Cap. 53.

Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt pilorum carentia.

DOcẽs signa frigidioris tẽperiei ex quatuor generibus accipit, primum autẽ est ex pilis, vt enim caliditas pilorũ est causa, ita frigiditas eorum prohibet ortum. Postea subdẽs Gal. secũdum ex pinguedine signũ ait.

Pinguedo.

Quæ quidem maior est in frigida tẽ temperie, quàm in temperata: siquidẽ declaratũ est ꝙ pinguedo frigido coagulante generatur. Demum tertium signum ex tactu subdit. dicens.

Et frigiditas, quę tangẽtibus obuiat.

Si quidem ex Galeno nullus verior ac certior iudex est, quàm tactus ipse quoad tangibiles qualitates: Tacuit autem signum ex duro, & molli, quoniã vt superius diximus, cum hæc temperies media sit inter humidum, ac siccum, in dure puoque ex molli mediocritatem seruat, vt moderata complexio. Quartum signum ex calore subiungit, atque in primis, si non multum frigiditas excesserit dicens. 2. de tẽp. 2. & 3.

Color

Color vnà cum capillis ruffus.

Color ſuple totius: eſt enim ruffus color ad albedinem tendens, cuius quidem ſigni cauſa clara eſt ex ſuperius declaratis. Subdit ſignum ex colore, quando frigiditas multum excedit, ſcribens.

Et vbi frigiditas exceſſerit, liuidus quodammodo exiſtit, quem nonnulli medici colorem plumbeum dicunt.

Huius ſigni cauſa eſt, quoniam ſanguis prope cutim contentus infrigidatur, & ſpiritus in eo incraſſati luciditatem amittunt; quare ſanguis ſubniger fit, vt verè cũ albo mixtus: Quòd enim hic color à frigiditate efficiatur, habetur, ab Hippocra. & Galeno, vbi inquiunt, ꝙ frigidum cõuulſiones, diſtentiones, liuores, rigores febriles, & huiuſmodi generat, & paulò inferius: Vlceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, liuorem obducit: item & alibi Hippocra. Si corpus adeo eſt graue, vt vngues quoque ac digiti liuidi ſint, expectanda mors continuò eſt; & Galenus in comment. ſupdit, quòd ea liuiditas virtutis extentionem ſignificat, nec non caloris à corde emanantis: patet igitur ex dictis, quòd ad frigiditatem liuiditas conſequitur. Sed dicet quis, quòd non videtur in frigida temperie pinguedinem generari poſſe, ſiquidem materia pinguedinis aerea eſt, ſubtilis, ac vnctuoſa, quæ à calido efficitur, ergò in frigida deficit agens generans, licet adſit agens condenſans. Huic dicendum eſt, quòd complexio adeo frigida eſſe nõ poteſt, ꝙ hæpatis caliditas ſatis nõ ſit ad illam materiam aeream gignendam aptam, vt in pinguedinem vertatur: quæ ſanè materia in calida temperie ab ipſa caliditate abſumitur, ſicut in frigida conſeruatur, atq; ab ipſa frigiditate congelatur.

aph. 17.

aph. 20.

4. prog. 8

Signa ſiccæ, temperaturæ. Cap. 54.

Siccior autem temperatura tanto gracilior eſt, & durior bona temperatura quanto maior eſt ſiccitas.

DOcet autem hoc loco Galen' ſigna ſiccioris tẽperiei, quæ in calore, ac frigore modum conſeruat primùm quidem ex quãtitate carnis, ſecundũ verò ex eiuſdem qualitate: ſiquidem ſiccitas carnis atque pinguedinis quãtitatem prohibet, nec non ad eam durities ipſa conſequitur. Subdit deinde Gal. de aliis, ſcribẽs.

In reliquis autem eodem modo ſe habet.

Suple vt temperata pili etenim ſenſibiliter non variantur, quoniã licet ſiccitas cũ caliditate efficiat ad pilorum generationem, ſola tamen ſiccitas aucta non multum variat pilorum exceſſum, cum pili præcipue à caliditate gignãtur: pariter in colore variatio non erit, quando quidem coloris diuariatio iuxta maiorem minoremvè efficitur aduſtionem, quę quidem à calore præcipuè fit, licet ſiccitas (non tamen per ſe) caliditatem adiuuet.

Signa humidæ temperaturæ. Cap. 55.

Et humidior etiam in reliquis quidem eodem modo ſe habet, melius autem carnoſa, & mollior.

DOcens deinde ſigna humdioris tantũ ex eiſdẽ, vt in ſicca deſumit: etenim Gal. ait, calore ſeruante tẽperiẽ, humidum, quod inter ſanitates terminos auctum eſt, adipem quidẽ partius, carnẽ

2 de temper. 4.

verò multò liberalius adauget. Est aũt mollior rõne humiditatis, quã mollities consequitur, in pilis aũt, & colore hæc temperies est, vt moderata, quẽad modũ de sicca tantũ diximus. Proinde ostensurus Gal. signa complexionũ intemperatarũ, quæ cõpositæ sunt, in primis vnum, generalem canonem constituit, atque communem omnibus temperaturis ex simplicibus compositis hunc in modum scribens.

Et quidem secundum coniugationẽ qualitatum primarum factæ intemperaturæ compositam habẽt indiciorum formam.

Signa namque simplicium intemperierum simul aggregata compositam quoque ex simplicibus intemperantiam indicãt, quæ per signa illa simplicia indicantur, vnaquæque. n. qualitas excedẽs ita agit, si cõposita complexio dici debet, suumq; effectũ ita producit vt sensu cõprehendi possit: vnus quoq; effectus à duabus aliquando pro venire potest, & nonnunquam ab vnã alteram prohibente: atq; de hisce duobus postremis præsertim loquitur Gal. vt sæpe dictũ est. ex hoc itaq; canone habemus, q; si tacet aliquando Gal. signa, de quibus in simplicibus intẽperiebus meminerat, intelligere debemus ea cõposita esse signa cõpositarũ: & ideo Gale. declarans signa cõpositarũ, non solum mentionẽ faciet de signis postremis, sed & de primo genere cõposito.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ. Cap. 56.

Calidior simul, ac siccior est hirsuta magis.

PRimo autẽ enumerat signa temperaturæ calidę & siccæ ex quatuor, vel quinq; generibus, quorũ primum est ex pilis, quod ambas consequitur qualitates, vt sæpe dictum, est secũdum autẽ quod ex tactibilibus est, ponit his verbis.

Ac calida & dura existit.

Suple ad tactum, & hoc signum est de numero primorum ex duobus simplicibus compositum, ambasq; insequitur qualitates, etenim Gal. nonnulla illius primi modi signorum exempla tradere voluit, vt ex his exemplis cætera dignoscantur. Tertium signum ex pinguedine, & carne ponit deinde Galen. scribens.

Et pingudine caret, tenuisq; est.

Hoc est sine carne, nam ratione caliditatis pinguedine caret, ratione verò siccitatis carne vacat; propterea quòd vt dictum est, frigiditas efficit ad pinguedinis generationẽ, & humiditas ad carnis productionem: hoc itaq; signũ ex simplicibus compositum est, vti præcedens: nisi dixerimus, quod siccitas effecit etiam ad pinguedinis priuationẽ, quia caloris est lima, quare calor cum siccitate maiorem adhuc materiæ pinguedinis portionem absumit, sicut calor adiuuat siccitatem ad paucam carnis portionem regenerandam, partem aliquam sanguinis resoluendo. Quartum ex colore signũ subdit, dicens.

Et capillos nigros habet.

Quod quidem fit ex caliditate, ac siccitate materiã capillorum adurentibus, vti dictum est. Ostendit deinceps quomodo se habet hoc signum quãdo caliditas multum excedit, dicens.

Si verò multum in caliditate excedat, color niger quoq; illi adest.

Ex caliditate namque excedente humorum adustio efficietur, qui quidem ex adustione: multiplicati nigri erunt, ac cutis colorem nigrũ conficient: ad quod quidem siccitas etiam ipsa tãto magis adiuuat, quanto & ipsa maior erit.

Signa

Signa calidæ, & humidæ temperaturæ. Cap. 57.

Calidior autem, & humidior temperaturæ mollior, & calidior.

AGens Gale. de signis cal. & humid. temperaturæ, in primis vnum ponit ex tactibilibus desumptum, & ex simplicibus compositum est, vt superius quoque diximus: fit autem hoc ex ambabus qualitatibus, vt satis manifestum est: postea secundum subdit ex carnis quantitate, dicens.

Et carnosior tanto est bona temperatura, quantum & vtrisq; qualitatibus aucta fuerit.

Hoc autem ambas consequitur qualitates, caliditas namque concoquit, & sanguinem generat, humiditas verò materiam adauget, vt sæpe declaratũ est: atque hoc etiam non solum de carnositate intelligi potest, sed & de mollitie, & caliditate, quòd tanto erit mollior, & calidior, quanto vtrisque qualitatibus aucta fuerit. Tertium signũ, ex morbis ponit, si qualitates plurimum auctæ fuerint, signique rationem reddit, inquiens.

Quod si plurimum augeatur, citò si militer à putridis corripitur morbis, quoniam, & humorum vitio promptæ laborat.

Idem dixit Gale. superius de corde calido, & humido, nec non & de hepate calido, & humido; Id autem ostendunt superfluitates olidæ, & fetentes, vt superius diximus. Ponit deinde signa vbi parum humiditas plurimum verò caliditas sit aucta, hunc in modũ scribens.

ca. 34. & 42. & 6. d tuen. val. & 11. me. 8.

Si vero parum quidem humidior sit multo vero calidior, molliores q dem parum huiusmodi sunt his, qui bonam habent temperaturã & magis carnosi, non parum vero hirsutiores, & tangentibus nõ parum calidiores.

Cum enim caliditas maior sit, conueniens est, vt quæ ex caliditate consequũtur, validiora sint, quàm quæ ex humiditate: quare cũ mollities, & carnositas humiditatis ratione præcipuè fiant pilositas autem & caliditas ad tactum rationi consonum est, vt magis pilosi sint, atque ad tactum calidi, quã molliores, & carnosiores, statuit autẽ, & aliud ex colore capillorum signum, scribens.

Nigri vero eis capilli.

Quoniam & color magis a caliditate fit, quæ quanto magis est cum siccitate iuncta, vel cum minori humiditate, semper colorem magis ad nigredinem tendentem efficit. Aliud subdit ex pinguedine signum, dicens.

Et caro pinguedine caret.

Neq; enim negat, quòd in aliis partibus pinguedo esse non possit, sed de sola carne verba facit. Quod & colligitur ab eodem, vbi ait, quòd cum venæ extra trãsmiserint id quod pingue, leue, & tenue in sanguine conspicitur, vbi in particulas frigidas incidit, quod genus membranæ sunt, in his concrescit, in partibus vero natura calidioribus, cuiusmodi carnosæ sunt, a calore ipso absumitur, atque digeritur, nisi si cubi frigiditati temperamenti, etiam vita indulgentior accedens ipsis carnosis particulis adipis aliquid adimat: Cõsentaneum est igitur rationi, vt vbi caliditas inualuerit, cato absq; adipe reperiatur, licet in aliis partibus natura frigidioribus aliquid adipis reperiatur non tñ tantum ipsius, vt in corporibus frigidis. Subiungit postmodum signa, vbi parum caliditas, multum verò humiditas aucta sit, & inquit.

2. de tẽ. 4.

Si verò paulò quidem calidior, multò verò humidior, mollis his caro est, & multa, & color commixtus est ex albo, & rubro, & tangentibus paulò calidiores.

Suple apparent, quàm temperato: quæ omnia ex caliditate parum aucta efficiuntur, & humiditate multum excedente. Subbit postremo regulam cõmunem omnibus coniugationibus cuiuslibet temperaturę his verbis.

Et vt summatim dicatur omnibus tẽperaturæ coniugationibus semper superexcedentis qualitatis indicia eminebunt.

Vt in præsenti temperatura declaratum est.

Signa frigidæ, & humidæ temperaturæ. Cap. 58.

Frigidior autem, & humidior temperatura, si parum quidem vtraque augeatur, pilis nuda est.

DOcens Galenus signa frigidæ & humidæ tẽperaturę, atque in primis ambabus qualitatibus æqualiter parũ excedentibus, primum signum ex pilis desumit, quod ambas cõsequitur qualitates id q; non intelligendũ est in omnibus partibus. Sed in his, in quibus pili nasci solent ex natura loci, nõ aũt creatoris prouidentia, nam (vt ait Gal.) duplex eorum est generatio, vt & herbarum, aliarumq; plãtarum, vna quidem ex prouidẽtia creatoris, altera verò ex natura loci, vt. n. quæ herbæ agricolæ prouidentia nascũtur, generationis, æqualitatem seruant, & externas circunscriptiones factas secundũ lineas extẽ- 11. de vs. par. 14.

extensas: quæ verò per se natæ sunt, neque generationis æqualitatẽ seruãt, neque terminis quibusdã ordinatis sunt segregatæ, ita & quidã pili sunt, vt axillarũ, & aliarum partiũ certis lineis nõ segregati, sed inæquales sortiti terminos, qui naturæ prouidentia ac opere nõ sunt, sed fœtus, & germina humiditatis loci, ideo calidis naturis plurimi cernũtur, frigidis, vel non omnino, vel minimi fiũt: illo verò quibus creator prouidit, vt segetibus agricola oĩbus naturis existũt, nisi si qñ prorsus in ametriã, & immoderationẽ quãpiam disetasiæ, & intẽperiei venerint: patet itaque ex dictis, quòd id quod Gal. hoc loco asserit, de hisce postremis intelligendum nõ est, sed de prioribus, quæ ex loci natura ortum habent. Subdit secundum ex colore signum.

Et alba.

Quod quidẽ contingit, nam cũ temperies hæc frigida sit, ac humida multum quoq; pituitæ quãtitatẽ generat, quæ cum alba sit, colorem quoque totius corporis album efficit, & sanguis etiam pituitosus est, ex quibus omnio totius color albus consequitur. Tertium ex tactu signum subinfert.

Et mollis.

Quod humiditatem sequitur, licet frigiditas nonnũquam duritiẽ efficiat. Subdit & quartum ex carne, & pinguedine, dicens.

Et carnosa, & pinguis.

Crassa quidem propter humiditatem, pinguis verò ob frigiditatẽ: & ita ambas consequitur qualitates: Caro quidem & pinguedo in his æqualis est quoniã frigiditas, & humiditas in his æquales sunt: Quam quidẽ sentẽtiam, vt alias superius dictum fuit, habet Gal. vbi inquit: & quibus quidem ambo pari modo sunt aucta, his tantum supra temperatam naturam humoris est, quãtum & frigoris. Ponit deinde signa vbi ambæ qualitates æqualiter magis excesserint, dicens. 2. de tem. per. 4.

Si

Si verò magis exceſſerit, aliqua quidem ſunt ſecundũ proportionem augumenti qualitatũ, color autẽ vna cũ capillis ruffus, quẽadmodum ſi plurimũ augeatur liuidus.

Cap. 57. Propter cauſam ſuperius aſſignatã nempè ꝙ ſanguis propè cutim contentus, infrigidatur, & ſpiritus in eo cõtenti incraſſantur, & luciditatẽ amittunt: quare fit ſanguis ſubniger, & videtur cum albo mixtus, ex quibus color plũbeus reſultat. Ponit demum ſigna, vbi qualitates inęqualites augeãtur, dicẽs.

Si verò qualitatum augumentum fuerit inæquale eius, quæ ſuper exceſſerint inditia eminebunt.

Ex regula, de qua capite ſuperiori dictũ eſt, vtpote generali atq; communi.

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ. Cap. 59.

Si autem frigiditas vnà cum ſiccitate, æqualiter augeatur, natura durum, ac tenue, & glabrum corpus habent, & tangentibus frigidum.

Numerans Gal. ſigna tẽperaturæ frigidæ ac ſiccę à principio generationis contractæ, primũ ſignũ ex tactu ponit, nempè ꝙ tale corpus natura durũ eſt, atq; hoc ratione ſiccitatis, ad quã durities ipſa conſequitur. Dices, Gal. oppoſitũ habet, vbi loquutus decalidis & ſiccis, qui frigidi, & ſicci fiũt, ait de melãcholicis naturalibus: ſi à principio frigidus & ſiccus fuit, habitus quidẽ corporis eius albus, mollis, de pilis, & iſtiuſmodi exiſtit. Dicendũ eſt. ꝙ ſuperius declarauerat Gal. quorundã opinionem, qui volebãt excrementa eſſe ſimilia naturali tẽperiei, falſam eſſe; quoniã licet qui natura humidi ſunt, cũ non vincunt cibos aſſumptos, pituitã generent, quæ humida eſt, non tñ ſemper cõſequitur excrementa eſſe ſimilia tẽperaturæ, vt ſi tẽperies ſicca ſit, & excrementũ quoque ſiccũ, propter ea quòd à principio natiuitatis frigidi & ſicci pituitã generant, non aũt melancholicũ excrementũ: pituita namq; ex cibis gignitur, nõ autem ex corpore noſtro: atq; ita vult Gal. ꝙ tales habitus molles per accidẽs exiſtant, hoc aũt loco ſuſtinet, ꝙ natura ſunt duri, hoc eſt quãtum ad naturale temperamẽtũ attinet: patet quinetiã ex hoc, cur hoc ſigno meminit, quod vnam tantũ qualitatem conſequitur: Niſi dicatur, ꝙ & frigiditas ad duritiẽ agit: ſecundũ ſubdit ſignum ex carnis quãtitate ſumptũ, nempè ꝙ tale corpus tenue quoq; eſt hoc eſt gracile ob carnis paucitatem ratione ſiccitatis, licet frigiditatis ad pinguedinem efficiat, plus .n. poteſt ſiccitas ad gracilitatẽ faciendã, carnem diminuẽdo. Subiungit poſt modũ & tertiũ ſignum ex pilis, vt pote, ꝙ glabrũ corpus habẽt, ideſt ſine pilis, quoniã plus facit frigiditas ad pilorũ priuationẽ, quàm ſiccitas ad eorũ dem generationẽ: vel dicatur vt ſupra, ꝙ ſiccitas cũ calore debili eorũ generationem prohibet. Addit & quartum ſignum dicens (& tangẽtibus frigidum) licet ſiccitas ſit lima caloris, nõ tamen prohibet, quin frigiditas tactu nõ percipiatur. Poſt hæc ſignum quintum ex pinguedine ponit, ſcribens.

Pinguedo tamen ipſis (& ſi graciles ſint) per carnes diſperſa.

Quod cõtingere in frigidis naturis declarat Gal. & ob id frigiditatẽ cõſequitur, licet ſiccitas contraoperari videatur, & in antiqua translatione vbi dicit (ſimiliter) debet legi (tamen) nam ratione frigiditatis in his maior eſt pinguedinis copia: & ideo non debet legi, quod (ſimiliter eſt pinguedo per carnes diſperſa) hoc eſt eodem modo, vt in tẽperato quoniam in temperato licet in paniculis ſit moderata pinguedo, attamen in carne pauca reperitur. Sextum ſubdit ſignum ex colore, dicens.

2. de tem per. 6.

Cap. 5. eiſdem.

2. de tem per. 4

capilli autem, & color frigiditatis modum, ac proportionem sequuntur.

Quanto.n. frigiditas maior erit, tanto magis color ad albedinẽ verget, & vbi frigiditas multũ aucta erit, calor liuidus efficietur. Vnde ex dictis aduersus cõplures apparet falsam esse eorũ sententiã, existimantium hosce naturales melancholicos brunos esse, ex eo ꝙ melãcholicus hic humor niger est, quã doquidem hæc ipsorũ sententia Gale-
a. de tẽp. no apertissime aduersatur, vbi ait; ꝙ
6. horum corpus est album, molle, & debile ratione pituitæ, quæ in ea viget temperatura. Sed dicet fortè quis, si pinguedo carne frigidior est, quomodo fieri põt, vt à carne cõgelari possit; Dicendum est, omissis, quæ ab aliis dicuntur, quòd pinguedo in frigidis ẽt temperaturis circa carnẽ cogitur, quoniã in eis
3. de tẽp. non valde calida est. Vnde Gal. testatur,
ppe cal- quod adeps circa aliquã præcalidã par
cem. tem coire non potest; Ad quod dispositio quoque passi adiuuat, nam cũ materia, ex qua pinguedo generatur, sit tenuior, ac subtilior sanguinis pars, facile a re frigidiore coagulatur: constat autem, ꝙ caro seu musculus, circa quẽ coagulatur frigidior est, quàm materia, quæ coagulatur, & in pinguedinẽ conuertitur, licet pinguedo iã coagulata auctu frigidior esse videatur: Reddi tur autẽ frigidior, propterea, ꝙ in tali materia partes frigidiores reddi aptæ sunt, vt in aqua cõtingit calefacta, quæ ab aere infrigidationis principium sumit, postea verò ratione partiũ internarum aere frigidior redditur: adde, ꝙ à frigiditate quoque membrorũ circunstantium huiusmodi coagulatio circa carnẽ adiuuatur. Deinceps docet Gal. signa temperaturæ frigidæ, & siccæ ex permutatione calidæ, & siccæ tempore decrementi, pro quo aduertendum est ꝙ licet quælibet temperies tẽpore decrementi frigida sit, & sicca, respectu sui ipsius ad alias ætates, non tñ quælibet frigida dicitur, ac sicca respectu tẽperaræ in eadẽ ætate decrementi cõstitutæ; sed hæc, de qua nunc loquitur Gal. quę in ętate decremẽti ad frigidã, & siccã mutatur, in ea ætate talis dicetur non solũ respectu suiipsius, verũ & respectu temperati eiusdem ætatis. In primis autem ex carnis quantitate, & duritie signa ponit Gal. scribens.

Vbi verò calida, & sicca tẽperatura in tempore decremẽti in frigidum, et siccum labitur habitũ, tunc hi graciles fiunt, & duri.

Et in his cum ex natura frigidis, ac siccis conueniunt: verum tamen est, ꝙ diximus prædictos duros esse, quãtum ad naturalem temperiẽ spectat: & ideo dixit, quòd natura duri sunt: sed hi non solum ex natura duri sunt, sed & illa accidentali mollitie vacant, quæ prædictis inest, atque in hoc ab eis distinguuntur. Aliud signum ex humoribus subdit.

Atque atra bilis in eis dominatur.

Et in hoc a naturalibus differunt, in quibus multa pituita coaceruatur: Alia quinetiam signa ex colore, & pilis subiungit.

Et ob id nigri simul, & hirsuti euadunt

Vt.n. naturales copia pituitæ albi fiunt, molles, & depiles, ita hi propter atram bilem nigri euadunt simul. atq; hirsuti, in his etenim iuuẽtutis tempore, quoniã valde calidi, & sicci erant, in humoribus magna facta fuit adustio: & ideo in iuuẽtute nigri fiunt, & hirsuti: quoniã vero in ætate decidentiæ humores adusti detinẽtur, quinimmo iã perfectã adustionẽ acquisiuerint, ob id tales & atra bili abundant, remanẽtq; & nigri, & hirsuti, vt antea erant in iuuentute: est aũt aduertendũ, quòd melancholia in his dominãs naturalis non est, siquidem Gal. ait humorẽ adustum à pluribus medicis atram & nigram bilem, melancholiam aũt hoc nomine nõ insigniri, sed nigrum humorem nominari: ex quo colligere debemus, in quibus

bus hæ differant cõplexiones, nẽpe melancholica naturalis, atq; aduſta: Quod autẽ melancholicus aduſtus melãcholicus nominari debeat, habet ex Gal. dũ ait, etenim ſi quis ab initio ſicciore, frigidioreq; temperamento ſtatim fuit, is non melancholicus eſt, ſed vtiq; ab excrementis pituitoſus: ꝙ ſi ex habitus mutatione frigidus, ſiccuſq; eſt redditus, neceſſario hic talis iam etiã melancholicus eſt, verbi gratia, ſi quis ante calidus, & ſiccus ex ſanguine vrendo plurimam atram bilẽ generauit, eſt. n. is prẽter quam ꝙ ſiccus eſt & frigidus, protinus & melancholicus. Repetens poſtmodum regulam illam generalẽ, de qua ſuperius Gal. ita ſubdit.

Vbi verò altera qualitas plurimum dominatur, altera verò parum à mediocritate recedit, ſuperabunt eius, quæ dominatur, exilia autem erunt alterius qualitatis inditia.

Poſtea Gal. declarans vnum ſignum commune omnibus temperaturis ſumptum ab extrinſecus alterantibus, ita ſcribit.

In omnibus verò de quibus ſupra diximus & poſtea dicemus commune eſt temperaturę inditium, ſi membrum facile frigefit, vel frigiditatis, vel raritatis: ſi vero non facile, vel caliditatis, vel denſitatis.

lib. de aſſuet. & de bon. corp. hab.

Pro quo animaduertẽdum eſt, quod aſſueti morari in ſole, cutim duram acquirunt, ita vt extrinſecus alterantia non facile penetrent: in ſuper, ꝙ corpus quãto magis rarũ, tanto ſalubrius viuit, & minus lædituꝛ, quantũ ad cauſas interiores attinet, nã quod ſpectat ad cauſas externas (ait Gal.) rarum externis omnibus cauſis magis opportunũ eſt, ſicut econuerſo denſum: & propterrea Gal. nõ abſolute dicit, quòd ſi membũ facile frigefit, temperraturæ frigidæ ſit inditiũ, ſed addit, vel raritatis, quoniã ſi quis calidæ foret tẽperaturę, & rari corporis habitus, facile frigefieret nõ ratione temperiei, ſed rõne raritatis, ſicuti ſi nõ facile frigefiat, nõ abſolute temperiẽ calidã eſſe indicat: quandoquidem põt & non facile infrigidari ratione denſitatis cutis, quæ alterationem ab extrinſecis alterantibus factam haud facile admittit: & quod dictum eſt de frigiditate, idẽ quoque & de caliditate dicendum eſt. Subdit Gal. & agit de aliis qualitatibus, ſcribens.

Si verò à deſiccantibus offendatur, & aridum & ſiccum, & non facile mobile fiat, ſiccitatis quẽad modum & ſi ab humectantibus grauiter ſe habeat, humiditatis.

Quoniam ratione ariditatis, & ſiccitatis non facile flecti poteſt, ideo non facile mobile efficitur. Regula itaque generalis intelligenda eſt, quòd omnis immoderata diſcraſia facile à ſuo ſimili lædꝛitur, difficile autem à ſuo diſſimili: niſi id cõtingat ratione raritatis, vel denſitatis cutis: atque ob id Gal. hanc regulã limitat, de qua ſæpe in ſuperioribus meminerat. Quidã ex hoc eliciũt aquam calefactam tempore hiemis facilius congelari, quàm non calefactã, ſiquidem dicũt, calefacta rarior eſt, ergò facile aer frigidus ad interiora penetrare poteſt, & ex conſequenti facilius continget ipſam congelari. Si dixeris, aqua calefacta antequàm congeletur, frigida fit prius ſicuti nõ calefacta & ex conſequẽti ita denſa, ergò maius tempus requiritur, vt congeletur. Reſpondet Curtius, quòd aqua calefacta, poſtea ęque frigida reddita, licet æque denſa ſit, habet tamen proroſitates, per quas aer ingrediẽs facilius, & citius eã congelat. Verum hoc, quod dicit Curtius valde difficile videtur. Forte dici poſſet à nobis, quòd licet aqua frigida fiat, atque denſa, ſi congelari debet, citius tamen cõgelatur, quoniam aer frigidus, cum eſſet calida & rara, ad interiora magis aquæ penetrauit, quàm

dum

dum aqua non calefacta est: & ideo citius congelatur. Postea declarans Galen. nonnulla, quibus quosdam errores euitare possimus, qui ex huiusmodi signis contingere valent, primum documentum ponit, dicens.

Inspicere autem oportet, si eandem omnes musculi seruant temperaturam, vel minimè eandem.

Quasi dicat, cum volumus ex signis declaratis totius corporis temperaturam cognoscere oportet &cæt. quoniam si eandem seruauerint temperiē, ex signis totius temperaturam concludere possumus, quod si similes non fuerint, tunc non ita faciendum, sed vniuscuiusque partis propria signa perpendenda sunt. atque hoc idem declarabat Gal. aduersus nonnullos medicos, qui ex vnius partis temperie de totius tē-
2. de tē. 6 peramento diiudicare uolebant, aspicientes enim aliquem caluum confestim totius temperiem ei siccam esse arbitrabantur: Verum non ita simpliciter coniectari opus est, sed videndū est an tales corpus æquabili constet tēperamento: Porro (dicit Gale.) huic maxime attentos esse conuenit, vbi corporis temperiem æstimamus, quippe si totum corpus æquabiliter conditum sit, omnemque partium cōpetentiam in latitudine, longitudine, & altitudine seruet, potest vtiq; æquabiliter attemperatum esse id corpus, at si cui corpori thorax, collum, & humeri maxime sint, lumbi parui, angustiq; & crura gracilia, atque sicca, quomodo id dixeris omnibus particulis similiter affectum? Cum si crura ei crassa sint, & lumbi lati, thorax verò angustus, ne id quidem omnibus partibus æquabiliter est tēperatū, sunt & enim alia corpora, quibus maximum est caput, alia, quibus paruum, quale passeribus: Quare singulæ partes in his examinandæ sunt, & enim, vbi vbi est varia partium temperies ex vna earum de toto corpore pronuntiare non licet, sed adeundæ singulæ sunt. Secundum documentū ponit, scribens,

Atque in omnibus animaduertere subiectorum ossium quantitatem nonnunquam enim gracile videtur membrum, cum tamen non sit gracile quoad musculos attinet, sed propter ossium tenuitatem tale videtur: sic & crassius quibusdam plerunque apparet, non ob ossium amplitudinē, sed ob carnis multitudinem, quę vel aucta, vel comminuta, vel durior, aut mollior effecta, siccius autem humidius membrum ostendit.

Litera satis clara est, neque vlla indiget interpretatione. Subdit Gal. dem de scribens hunc in modum.

Pauca igitur, ac dura, siccius, multa autem & mollis humidius.

Expositores dicunt, quod tertium documentum tradit, quo tertius error remoueri possit, cum, cum enim dixerat, quod multitudo carnis humiditatem significat, paucitas autem siccitatem, nunc hoc limitare videtur, quòd non ita absolute proferendum est, sed dicendum quod si caro est pauca, & dura, corpus esse siccius ostendit, si multa & mollis, humidius: quare pauca, & mollis caro siccitatem non indicat, nec multa & dura humiditatem significabit: Sed quoniam dictum est, quod carnis multitudo ratione fit humiditatis, ad quam mollities quoque consequitur, uidetur quod fieri non potest, vt caro sit multa, & dura, stante naturali temperie, ideo videtur, quod hęc expositio suspecta sit. Ego igitur putarem rectius dicendum esse, quod Gale. post quam posuit prædicta documenta, concludat quomodo temperaturæ cognoscendæ sunt ex carnis multitudine, & quod litera vt supra exponatur. Documentum præterea aliud declarat subdens,

Sic

Sic & intermedia ſpatia ſimilariũ corporum, vt plus vel minus humidæ ſubſtantiæ in ſeipſis continẽt, vel craſſius, vel tenuius, vel humidius, vel ſiccius membrum oſtendunt: humidius quidem vbi ſubtilior, & plurima eſt humiditas, ſiccius verò vbi craſſior ſimul, & minor.

Per media ſpatia intelligit poroſitates membri, in quibus nutrimentum recipitur. Subdit deinde Gal. ſcribẽs.

Ipſę enim ſolidæ corporis partes, quæ verè ſolidæ ſunt, ac primæ nullo modo poſſunt effici humidiores, at ſatis eſt, ſi quis eas celerius exiccari prohibeat: intercepta autem in ipſis ſpatia hac, vel illa humiditate cõplere poſſibile: hoc verò eſt proprium partium ſimilarium alimentũ, quod ex appoſitione fit & non per vaſa attrahitur.

Truſianus exponit, quod Gal. oſtẽdit corpus non poſſe videri humidius ob humiditatem in ſpatiis omniũ partium exiſtentem, ſiquidem in ſpatiis, ſolidarum partium tanta humiditas eſſe non poteſt, quę facere poſſit, ut mẽbrum ſenſui humidum appareat, ſed ſatis eſt, vt tanta recipiatur, quæ ſatis ſit ad prohibendum, ne celerius exiccetur, & vt nutriatur. Hæc ſanè expoſitio vera non videtur, quandoquidem ſæpe videmus neruos, paniculos, venas, & arterias nimia humiditate relaxari, licet in oſſibus id contingere nõ videatur: item non videtur recte Gale. ſermonem adnectere, ſi recte eius loquendi modum perpendamus, nam inquit: Ipſæ enim ſolidæ partes, &c. atque ita eius cauſam reddere videtur, quod ſuperius dixerat. Omitto Conciliatoris expoſitionem, quoniam falſa eſt, Curtius exponit, quod Gal. dicere intendit quod partes, quæ veræ ſunt ſolidæ, vt oſſa, quæ ſolida ſunt hoc eſt dura, nullo modo humidiores neque ab intrinſeco, neque ab extrinſeco fieri poſſunt, licet eorum exiccatio retardari poſſit, at aliæ partes licet ab intrinſeco humectari non poſſint, madefactibiles tamen ab extrinſeco valent: atque ideo ob oſſia membrum humidum dici non poteſt. Hæc vtique expoſitio non placet, quoniam vt ſuperius dictũ eſt, Galenus eorum quæ prius dixerat, cauſam reddere videtur. Puto igitur exponendum eſſe, quod cum quatuor ſint ſiccitates (vt ipſe Galenus conſentit) ita & totidem oppoſitæ humiditates, Diffe. 12. prima quidem ſiccitas eſt, cum ſolida partium ſimilarium ſubſtantia ſiccior reddita eſt, ſecunda autem, cum carnis ſubſtantia colliquatur atque adipis ex humore concreto nempè ſanguine cõſtituta, tertia vero cum propria humiditas abſumpta eſt, vnde partes nutriũtur, quæ veluti roſ eſt per eas conſperſus, ac quarta nimirum humorum abſumptio in paruis venis, & arteriis cuiuſcunq; partis exiſtentium, prima quidem ſiccitas inſanabilis eſt, reliquæ uerò curationem admittunt. Cum igitur declaraſſet Galenus quomodo membrum gracile vel craſſum ratione carnis appellari deber, in qua ſecunda humiditas, vel ſiccitas ſpectatur, declarauit etiam, quomodo membrum humidius, vel ſiccius propter humorem in ſpatiis intermediis contentum dici poteſt, pariter & craſſius, atque gracilius: & quoniam a Galen. ſæpe iam dictum eſt, quod partes ſolidæ ſimilares præſertim exiccate ab intrinſeco humectari non poſſunt, ideo Galen. eius quodammodo, quod dixerat, cauſam reddens dubium remouet inquiens: Dixi quod membrum humidius dicitur, vel ſiccius, craſſius, vel gracilius propter humiditatem in ſpatiis partium intermediis exiſtentem, Enim, pro quia, partes ſolidæ & primæ, hoc eſt ſpermaticæ aliquo modo, humidiores, ſcilicet ab intrinſeco fieri non poſſunt; atque hoc pacto ceſſat Curtij obiectio, quoniam Galenus non ait, quod nullo modo

7. met. 7.

lib. de sẽ. & lior. de tab. & ali.

do humidiores neq; ab intrinseco, neque ab extrinseco fieri possunt, sed nullo modo, hoc est ab intrinseco humidiores fieri valent, sed solum prohibere possumus, ne citius exsiccentur: hæ tamen partes spatia intercepta habent quæ humiditatibus repleri possunt, quæ proprium similarium partium alimentum dicuntur, quod eis apponitur, non autem quod per vasa attrahitur, siquidem tale proprium, non est alimentum, sed commune, nempè sanguinis: Habemus itaq; ex dictis quomodo ex humiditate in spatiis intermediis partium solidarum membrum & humidius & siccius dici potest: qđ
a. de tẽ. 4 à fortiori idem ex humiditate in spatiis intermediis aliarum partium carnosarum, & venis, & exilibus arteriis contenta fieri posse intelligendum est, in quibus quarta consistit siccitas, vel humiditas: atque hæc crassities & gracilitas non solum naturalis esse potest sed & ex longa contracta consuetudine, de qua Galenus agens ait, multos, qui natura graciles fuere pingues reditos fuisse, & è conuerso, qui pingues extiterunt, graciles, declaratque quomodo tales ex consuetudine ab his distinguendi sunt, qui ex natura tales dicuntur: Et fortè Galen. & aliis ob hoc declarauit, quòd membrum humidius, & siccius dici potest ex humiditate in dictis spatiis intermediis partium similarium cõtenta, vt nobis indicaret, quòd has quoque temperaturas inter se naturales scilicet atque ex cõsuetudine contractas considerare, & distinguere oportet, quemadmodum idẽ quoque alibi testatur. Subdit deinde Galenus scribens.

Communis autem hæc ratio, & omnium partium existit, & iterum salubrium, atque insalubriũ causarum doctrina repetetur. Nunc autem ea, quæ ordine sequuntur attingamus.

Nonnulli exponunt, quod est communis ratio omnium partium, scilicet recipere in porositatibus humiditatem qua quidem de re in tertio huius se dicturum pollicetur, ex qua sanè humiditate corpus humidius, & siccius dici potest, Alij interpretantur, quòd communis est ratio omnium partium, vtpote quòd ab intrinseco humectari possunt, de quo supra dictum est. Alij adhuc dicunt, quod Galen. intelligit, de siccitate, quæ per humiditatem in poris contentam retardari potest. Potest quinetiam exponi, quòd Galenus de omnibus dictis loquatur. Cæterum ob ea, quæ superius dicta, exposita; sunt quæri solet, an temperata complexio inter extrema media sit per æquidistãtiam, in quo quidem quæsito tot sunt 1. de tem. vltimo. sententiæ, quot modi imaginandi, qui dam enim sustinent, quod hęc ipsa magis a summo calido distet, alij a summo frigido, atque alij, quod vere medio sit, vt Gal. sensisse videtur. Verum quæsitum hoc rationibus agitatum vanum est, ac futile: etenim tactiliũ nullus iudex sensu tactus certior est, quare qui derelicto tactu solis rationibus prædictam quæstionem dẽfinire nitun tur, eorum rationes cauillis plenę sũt, atque ipsi in infinitos incurrunt errores. Quærunt insuper, quæ complexio longioris sit vitæ à temperata, an sanguinea posita in cæteris paritate scilicet influxu cæli, cuius quidem ratione multi sustinent secundum Arist. quosdam esse longioris, & alios breuioris vitæ: Sed Auer. negans influentias sustinet, quod Arist. intelligat de actione cęli mediante motu, ac lumine: itẽ posita paritate in præparationibus materierum, de quibus Auerro. ait, quòd causæ breuioris, longioris vè vitæ sunt dato, quod nulla sit in cõplexionibus differentia. At Galeni opinio est, quòd qui maxime humidi sint, maxime longæui, quod ad temperamentũ attinet, qui præter quod humidi sunt, calidi quoque existunt, vt ibidem, atque hoc si a morbis ex humorũ putredine præseruentur, quibus (vt idem asserit) valde obnoxij sunt, atq; præsertim in pueritia, in iuuentute autem melius se habent, quòd verò longissimæ sint vitæ, probatur, eo quod mors naturalis frigidi-

2. de tẽp. & 3. 4. de gen. an vltim. 2. cæli. 42. 3. collig. primo. 6. tuend. valet.

giditate,& siccitate contingit, fomenta autem vitæ caliditas, & humiditas existunt:in quibus igitur maior erit eorum quantitas,quæ vitæ fomenta sũt, vita quoq; longior erit, nam si tardius ad frigiditatem, siccitatemque perueniant,quibus mors accidit,ergo complexio calida, & humida longioris est vitæ,quàm temperata. Aduersus hoc Galeni placitum nonnulli arguunt dicentes,complexio temperata est, ergo aptior,vt in materia humana forma cõseruetur, & ex consequenti longioris est vitæ. Cui quidem obiectioni respõdendum est, quòd complexio temperata sua perfectione melius suas exercet actiones, atque perfectiori modo, quàm alia complexio,vt supra dictum est,eiusq; perfectio non est, quoniam formam in materia diutius conseruare possit:& hac ratione tertio huius dictum est,quod præside non indiget, ꝓpterea quod tantum appetit,quantum concoquere potest, aliasq; omnes eodem modo exercet actiones: ob id temperata ab ægritudinibus ex se, quàm alia complexio conseruabitur,sed sanguinea, si ab ægritudinibus conseruetur,longioris est vitæ,& si recta victus ratione vtatur, non deterius nutritur, quam temperata, neq; deterius restauratur. Item arguunt ijdem,in sanguinea maior fit resolutio, quam in temperata,etenim sanguinea humidior est vbi verò materia humidior est,maior quoque resolutio,ergò complexio sãguinea breuioris erit vitæ,quàm temperata. Huic respondeas velim, quòd licet in puero maior resolutio fiat, nõ tamen breuioris est vitæ, siquidem in eo maior est humiditatis resoluendæ copia, ita & de sanguineo respectu temperati dicendum est:sanguinea igitur manens sanguinea omnibus ætatibus, non ea, in qua calidum prævalet valde humido longissimæ est vitæ,si ab ægritudine putrida præseruetur:Verũ est,quòd vt regio, ita complexio calida, & sicca facit ad præseruandum à putredine,&pariter a morte præter naturam, sed sanguinea magis, quàm aliæ temperaturæ a morte naturali conseruat,postquam est temperata, deinde colerica, post hæc phlegmatica: quoniam calor in colerica magis agit imprimendo in membra,& corpus calidum vsque ad senectutem detinetur, in phlegmatica verò, ꝓpterea quod calor paruus non ita imprimit, & citius hi ad senecturem deueniunt; ac postremo melãcholia,quoniã calor in phlegmatica fortius imprimit in membra humida,quam melancholica in membra sicca. Quærunt præterea expositores,an membra frigida & rara esse possint,& pariter calida,& densa,vt Gale. in contextu.concedere videtur. Solutio in hoc consistit, quod loquendo de raritate, quæ est paucã materiam sub magna quantitate continere secundũ Auerr. neque raritas cum frigiditate, neque densitas cum caliditate esse potest,& idem Auerr. ait, ferrum ignitũ, & aquam calidam per vapores calidam esse, at capiendo raritatem iuxta alia significata, pro poroso corpore, pro laxo, ac pro debili textura, raritas cum frigiditate esse potest.

Signa ventriculi sicci. Cap. 60.

Ventriculi inditia eius quidem, qui natura siccior existit,si celeriter sitibundi fiant.



Stensurus Galen. signa ventriculi temperaturarum,quę est de numero partium internarum virtutẽ innatam, & influentem obtinentium in primis de simplicib⁹ passiuis agit,mox & de actiuis,quod eius est oppositum, quod in aliis fecerat,in quibus semper de actiuis,secũdo de passiuis pertractauit:ꝙ sanè Gal. fecit, quoniã ad signa actiuarum qualitatum sermonem, de signis pulmonis continuare voluit, quæ à qualitatibus actiuis sumpta, cum signis ventriculi conueniunt.

Aduer-

Aduertendum autem est, quod Galen. hæc signa ex quatuor generibus desumit, vnum quidem ex virtute appetitiua, fame scilicet, & siti: alterum autē ex vi concoctrice, qua aut bene, aut male ventriculus concoquit: tertium vero ex ciborum infrigidantium, calefacientium, exiccantium, humectātium vè conferentia, vel læsione, & quartū ex extrinsecus alterantibus: In primis itaque ostendens signa sicci ventriculi Gale. primum signum ex siti ponit his verbis a nobis superius recitatis: Cuius quidem signi ratio est, nam cū sitis sit appetitus humidi, qui fit ex absumptione præsertim humidi roridi ventris, eiusque oris superficiem irrorantis, consumptio autem tanto celerior fit, quanto ventriculus est siccior ob id tales celeriter sitibundi fiunt. 4. de acc. & mor. 7.

Proinde de fame, habet Gal. vbi declarat quinque illa symptomata, quæ in appetentia occurrunt, nec non de causa sitis, cum ait, quod cum venæ oris ventris exiccatæ fuerint, potum desiderat homo. Secundum signum ex cōferentia subdit Galenus, scribens. 6. de loc. aff. 3.

Et paucus ei sufficiat potus.

Cùm enim quod consumptum est, fit paucum (fiunt enim ex pauca humidi consumptione) pro restauratione pauco quoque humido indigent. Tertium signum ex læsione ponit, subdens.

A plurimo autem aggrauentur, fluctuationibus infestentur, aut superfluitet id, quod abundat.

Cum aggrauetur à plurimo potu talis ventriculus, efficitur ex hoc, vt superfluus ille potus aut fluctuet, quoniā ventriculus illū nō arte cōplectitur aut supernatet, & ad partes ventriculi superiores ascendat, si quidem venter siccus tanta solum indiget humiditate, quanta humidum deperditum restauretur, quod cum paucū sit, pauca quoque indiget humiditate: Malus igitur potus, cum sit superfluus, ventriculum aggrauabit, qui ob id aut fluctuationibus infestabitur, aut supernatabit, qd abundat, & ad os ascendet, & tunc saliua multiplicabitur. Quartum ex cibis signum, quod partim ex appetitiua, partim ex conferentia desumi videtur, hunc in modum subiungit.

Et cibis delectentur siccioribus.

Inferius namque declarabitur, qd regula communis est, nempè quod vēticulus bene dispositus semper cibos similes appetit, eisque gaudet, præter naturam autem dispositus contrariis. Sed aduersus primum Gal. signum atque secundum est talis ratio. In ventre sicco calor maiorem fient supra humidum proportionem, quam in temperato, ergo in sicco maior fiet resolutio: quare non videtur, quod celeriter sitibundi fiant, atque eis paucus sufficiat potus, vt Gal. in contextu ait. Dicendū est, quod humidi resolutio maior fit, atque minor, iuxta potissimum maiorem, minoremque calidi non supra humidum, sed supra frigidum proportionem, quod quidem frigidum caloris actioni præcipue resistit: & dato quod in sicco æqualis sit proportio calidi supra frigidum, vt in temperato, in sicco tamen minor fit resolutio, quā in temperato, quoniam obiectum siccius est, stomacus igitur siccus non celeriter sitit, quoniam in eo magna resolutio fiat, sed quoniam ad parua humidi roridi consumptionem in sicco ventriculo sitis consequitur, atque parua consumptio paruum exigit potum. Circa tertium autem signum, est etiā dubium, nam potus multus ventrem siccum ad temperamentum reducit, ergo ei non nocet. Missis aliorum respōsionibus dico ego, quòd cum membrū siccum intrinsece humectari non possit, ob id superfluus, potus ventrem siccum ad temperiem, haud quaquam reducet, qui tamen madefactiue humectari potest, & debet, sed humectatione resolutioni proportionata; multa.n. humectatio stomaco sicco grata nō est

&

& ideo coctionem impediet. Porrò, aduersus quartum quoque signum est instantia non spernenda, nã omnis immoderata discrasia a simili lædituŕ à contrario verò moderato vsu adiuuatur: item talis venter potum appetit, qui res est humida, ergo ficcioribus non delectatur. Respondeo missis, quę ab aliis dicũtur, (φ vt Gal. asserit) si tẽperamentum seruare studes, humidis naturis humectante cibo maxime quadrante, siccis vero eo qui siccet, si alterare placet, cõtrariis: in eo autem qui est in calido, frigidouè ad intemperantiam lapsu contraria dare semper expedit, cum efficacissimæ eiusmodi intemperiẽ sint, & (vt ita dicam) magis quam quæ ex siccitate, & humiditate consistunt, potentes quippe cum facile similibus nutrimentis in morbosam intemperiem abeunt, at si siccius quod vis membrum efficias, nihil manifeste lædes: pari modo nec si humidiori suã humiditatem serues &c. Atque hoc pacto manifestum est, quod ficca similibus non læduntur, vt alias declaratum est. Ad id autem de potu dico, quod membrum naturaliter dispositum semper similia appetit, at præter naturam dispositum contraria, cum autem stomacus ex humidi sitiat consũptione, atque ex consequenti præter naturam dispositus sit (vnde sitis est, quædam tristis sensatio, sicuti & fames) appetet quidem contraria, vt pote humida, vt humidum toridum restauretur stomaci humiditate madefaciens, quod consumptum est, cum autem fames stomaco contingat ob eius inanitionem, (est enim fames apetitus remouendi illam inanitionem) stomacus ipse contraria appetit: Sed quoniam in cæteris bene dispositus est, ideo in cæteris similia appetit, cum vero inanitio illa æquè bene remoueri possit, cum cibis similibus vti cum contrariis, haud mirum videtur, si talis venter humidis quoque pro instauranda inanitione vtatur: & hoc pacto ad dubium manifeste responderi potest. Sed dicet forte, quis adhuc, quod Rhasis plura signa ponit. quàm quæ hoc loco a Gal. constituuntur, vt pote, quod in sicco ventriculo fæces sunt duræ, & in humido saliua in ore abundat, in sicco vero cõtrarium accidit, & huiusmodi, quæ breuitatis gratia omitto. Dicendum est, quod Gale. signa solum certa hoc loco posuit, siccitas autem egestionũ caliditate quoque hepatis euenit, pati ter etiam longa mora in intestinis cõtracta: & ob id signum illud, vt incertum Gal. omisit, tacuit quoniam aliun de quoq; procedere potest, vtpote stomaco existente sicco, si potus amplior assumatur, quam ei conueniat.

6. de tuẽ. val.

a. ad Al. mã. 13.

Signa humidi ventriculi.

Cap. 61.

Humidioris autem, si neque sitibundi fiant.

Stendens signa humidi vẽtriculi, quæ sunt opposita signis ventriculi sicci, de quibus supra, primum signum ex siti ponit: neque signum hoc a Gal. sine ratione positum est, nam in humido vẽtriculo opus est, vt maior resolutio efficiatur, quàm in sicco, atque temperato, ex qua quidem resolutione sitis efficitur. Secundum signum ex tolerantia subdit inquiens.

Et superabundans humidum facile tolerant.

Potest autem intelligi, quod sit superabundans respectu indigentiæ, & tunc dicitur, quod facile tolerant, quoniam sibi similes est: ideo ventriculus arctius id amplectitur, & concoquit, non ita verò siccus & temperatus: vel potest intelligi, quòd sit superandans respectu tẽperati: & tũc dicitur, quòd facile tolerat, quoniam eo indiget magis, quàm siccus & temperatus. Tertium

tium signum ex cibis subiungit, scribens.

Et cibis gaudeant humidioribus.

Quoniam ventriculus bene dispotus cibos semper similes appetit, & eis gaudet, vt superius dictum est. Circa secundum signum dicet fortè quis videtur ꝙ humidus vẽter lædi magis ex potu superabundãti deberet, quàm siccus, siquidem vt habet Gal. vnũquodque corpus facilius in ægritudinem suę temperaturæ similem labitur, quã in contrariam, ergo & a simili superabuudanti facilius læditur. Dico iuxta primum intellectum superius datum, quod si intelligatur superabundans respectu indigentiæ minus læditur, quoniam arctius potus ille à ventriculo circumplectitur, & melius conficitur, nã cum ei similis sit, ex consequenti delectabilior est, dicebat namque Hippoc. parum deterior potus, aut cibus, suauior autem melioribus quidem, sed minus suauibus est, præferendus: Iuxta autem secundum intellectum clara est responsio, quoniam non intelligitur, quòd sit superabundans respectu indigentiæ, sed potius moderatus, dicitur autem superabundans respectu eius, quo ventriculus temperatus indiget: & iuxta hunc intellectum dubium nullum est. Rursus aduersus dicta à Gal. quis obiiciet ipsum videri in his signis esse insufficientem, nam vt dixit, de vẽtre sicco, quod his velociter in sitim incurrit, ita & hoc loco debebat dicere quod humidus velociter in famem incidit: etenim cum fames, & sitis sint opposita, ex oppositis quoque fieri debẽt causis, cum que in sicco facile sitis producatur, in humido facile fames efficietur. Respondendo in primis falsũ esse, quòd fames, & sitis sint opposita, atque contraria, ita quod ex oppositis fieri debeant, neque verum quoque est quod quorumcunque oppositorũ causæ sint oppositæ: vnde sitis ex humidi roridi consumptione fit, fames ex ventriculi vacuitate, siue vacuatione, quæ quidem ambo in quocunque ventre, eodem tempore reperiri possunt.

2. aphor. 34.

2. aph. 38

Signa calidi ventriculi.

Cap. 62.

Calidior verò natura ventriculus, melius quidem concoquit quàm appetat.

Docens deinde signa calidi ventris, quæ quatuor sunt, primum ex his ponit signũ ex virtute cõcoctrice, ac appetitiua desumptum. Circa quod sciendum est, quòd qui tenent operationes omnes tẽperati perfectiores & collectiue diuisiuequè, dicunt, quòd venter calidus melius concoquit, quàm frigidus, non autem quã temperatus: Verum aliàs declaratum est ex Galen. mente naturales operationes in calidis naturis perfectiores esse, quàm in temperato: quare dicendũ est, quod venter calidus melius concoquit, quam tẽperatus, & ita ea opinio falsa est. Alij dicunt, quod non intelligit coctionem esse meliorem in calido quam in temperato, sed meliorem esse appetitu: ex quo non sequitur, quod in eo melior sit coctio, quam in temperato. Sed licet verum sit coctionem meliorem esse appetitu in calido, attamẽ in eo coctio quoque melior est, quàm in temperato, quemadmodum dictum est: Quod autem attinet ad appetitũ, quidam assumentes ab Auic. dicunt, ꝙ humor melancholicus mittitur a splene ad os ventriculi ob famem excitandam, & quoniam in ventre calido minus huius humoris transmittitur, in frigido autem plus hinc est, quod in frigido ventre appetitus maior est, in calido verò minor aiunt etenim quod melancholia sui acetositate os ventris constringit, & exprimit, ex quo fames fit:

6. de acc. & morb. 3 & 2. ꝓgnost. 33 & 6. de tu end. val. à princi. & 1. de ali. j

2. primi. c. de hu.

sit: atque ex hoc colligunt, quòd acetosa, & pontica, & huiusmodi famem excitant. Contra (inquit Curtius) Gal. differentiam cõstituens inter melancholiam naturalem, atque atram bilem ait; quòd naturalis veluti fex sanguinis est, quæ admodum spissa est, & fœcibus vini haud absimilis; alia verò, quàm superior essentiæ tenuioris est, adeo vt & vomentibus eam, & olfacientibus acida videatur: quare videtur, φ Gal. naturalem accidam esse noluerit: item Gal. testatur ob vitium accidi humoris caninam fieri appetentiam: quare naturalẽ non faciet famem. At hæc Curtij confutatio valere non videtur, quoniam Gal. dicebat melancholiam, quæ ad ventriculum transmissa per eũ expurgatur, acerbam esse, atq; accidã: Non tñ intelligendum est ipsam esse ita intense acerbam, & acidam, vt eam præter naturã. Verum tamen ob hoc eam non approbo sententiam, quoniam idem subdebat: φ bilis atra à splene ad ventrem transmissa, cũ acerba sit & acida, eum cõgregat, & constringit, nõ autem subuertit, vt flaua bilis; atque hoc pacto facit Gale. eum ob atram bilem diligenter cogere cibaria, atque retinere, quousque recte concoquantur: quibus quidem verbis tantum ait, φ virtutem contentiuã, non autẽ appetitum adiuuat. Alia igitur famis causa ex Gal. colligitur, cum ait; quòd frigus non parum cõfert in ventriculo ad famem excitãdam, nam & vacua reddit corpora, ac ipsorum tunicas cogens, constringensq; famem excitat, siquidem rosionẽ inducit suctioni naturali proportione respondenti, nam paulò superius declarauerat Gal. quomodo fames fiat, dicebatq;, φ tandem post multas attractiones suctio ventriculi fiebat, & ad sensum suctionis appetentia: siquidem suctio à frigido facta magis appetentiam, quàm sitim efficit ob refrigerationem, φ si a re calida mordicatio efficiatur, sitis fit, non autem appetentia, calor enim (inquit) inter potissimas & continentes causas enumeratur, quibus fames impeditur, quòd præterea quòd solida corpora laxando dissoluit, & ad attractionis functionẽ imbecillio ra reddit, humida verò fundendo supra modum extendit constat itaq; ex his φ caliditas ob dicta veluti vẽtriculi repletionem efficit, frigiditas verò vt ventriculus vacuus videatur, qm̃ humiditates vniri facit, non autem dilatari: Atque hæc est vera (ni fallor) iuxta meam sentẽtiam dictorum expositio, atque causa. Dices, quanto citius, & perfectius ventriculi coctio efficitur, tanto citius, & perfectius appetit, sed citius, ac perfectius coctio fit in calido, quàm in frigido ventre, ergo & appetitus. Dicendum est quod data ciborum paritate, vt coctio in calido, ventre citius fiet, ita & appetitus quàm in frigido, remissior tamen ob causas superius enarratas, qua de re maior propositi syllogismi absolute neganda est. Dices Galenus, & Hippocrat. inquiunt, quoniam hyberno tempore calor naturalis plurimus est, idcirco cibi appetentiam intendit, coctiones auget &c. Respondet Curtius, quòd hi de caloris substantia loquuntur, quod quanto maior erit substantia calida, tanto maior fiet appetentia, siquidem melior coctio efficitur, hoc autem loco de qualitate caloris, non autem substantia calida verba facit. Verum quod hic ait Galen. de calido ventre, substantiæ, quoque calidæ aptari potest, nam substantia quoque calida corpora solida laxare potest, & fundendo humida extendere, atque hoc pacto veluti repletionem efficere, quæ appetentiam prohibet. Respondere rem itaque rectius Galen. hoc loco dicere, quòd calidus venter melius concoquit, quàm appetat respectu temperati, qui tantum appetit, quantum concoquit; frigidus verò eadem ratione melius appetit, quàm concoquat respectu temperati, vti dictum est: Sed non ex hoc sequitur, quòd frigidus plus appetat, quàm calidus, coctio namque calidi comparatur ad eiusdem appetentiam, atque appetentia ad eiusdem coctionem, non autem ad frigidi appetitum: Illa autem fusio, quæ ratione caliditatis efficitur, in calido facit, vt appetentia non ita magna fit, vt coctionis ratione foret, & in frigido validior est, quàm coctioni requiratur: at in causis præter naturam, vt alibi loquitur Gal. aliter dicẽdum est, nam cũ validæ sunt,

9. de lor. aff. 5.

4 de acci. & mor. 7. 6. de vsu. par. ca. 4.

4 de acci. & mor 7.

1. aph. 15.

4 de acci. & morb. 7

effectus validior esse pōt. Quod si quis vellet Curtij responsionem tutari, dicere posset, quòd licet stomacus calidior intensius deterius appetat, quam frigidus, si tamen substantia calida augeatur, nempè naturalis calor seruato caloris gradu, ex meliori coctione maior fiet appetentia. Secundum ex viz concoctrice signum ponens subdit Gal.

Et multo magis quæcunq; dura sunt, & non facile alterationem suscipiunt, nam quæ facile alterantur, in ipso corrumpuntur.

1. de ali. 1. Huius causam assignat Gal. vbi rationem reddit, cur melius quidam bubulam conficiunt, quam saxatiles; quod n. (ait Gal.) facile coquitur, facile alteratur, & corrumpitur: contra, quæ coctionis difficilis sūt difficulter quoq;, tū alterantur, tū corrūpuntur: quare cū hoībus quibusdā bilis ex iecore ad intestina defluens ad ventriculum regurgitat, aut cum calor quidā ipsis inest acris, & mordax, vt quis dixerit febriculosus, par est. vt isti cibos difficiles coctu melius q̄ faciles vincant: Et declarans quæ istis contingunt, cum ea assumunt, quæ facile alterāsitur, ait, q̄ venter demorsu infestatur, itē flatus percipiunt, & sensum gravis eructationis mox alij nidorosum, seu fumidum ructare, alij mordicationem, nonnulli vtrumque se percipere aiunt. Hinc colligas quàm pessimum sit actu febricitantibus exhibere, quæ facilis sunt coctionis, facileq; corrumpuntur, Hippocr. namque inquit, lac dare caput dolentibus malum, malum vero 5. aph. 64 & febricitantibus, & Gal. in comm. subdit; quòd lac facile alteretur, & quòd duplicem habeat alterationem, quando pluri quidē adhæreat, calori statim euaporans, quando autem pauco cito accrescens; tibi licet perdiscere partim statim cum ex manus excidit ad ignem elixanti partim ipsum iacere per seipsum permittenti; nam elixato ad fumum euersio fit, iacenti autem omnino aduenit acor, vel citius, vel tardius. Dices, ergo lac ethicis exhibendum non esse, aduersus Galen. sententiam, si recte eius verba consideres. Dico quòd Hipp. etiam ait; Tabidis lac esse exhibendum, sed addit; qui non valde multum febricitant: ita quòd oportet quòd maius sit iuuamentum, nocumento; & Gal. quoque ait; q̄ ethicis lac asininum dādum, cum febris iam traxerit, hoc est diu durauerit, quo tempore spiritus resoluti sunt; propter quod contingit, quòd tametsi febris illa sit, magna tamen actio in lac fieri non potest, vt ita in fumum cōuertatur, ac nocumentum maius sit iuuamento; neque enim valide ex materiæ defectu agere potest, sicut stupa ignita debilius agit quàm ferrum ignitum, licet æque calida sit ex materiæ defectu quoniam rara est: ex dictis constare videtur, quòd facile alterabilia, & corruptibilia non solum à naturali calido, sed & febrili corrumpuntur: Vnde Auicenn. cum ait de signis complexionum stomachi naturalium, subdit de calido quòd talis vtique stomacus melius bubulas conficit carnes, quàm pullorum, atque lac ipsum, & loquens de malæ complexionis calidæ ventriculi signis pariter ait; quòd talis ventriculi complexio cibos subtiles adurit, crassos vero concoquit: Posthæc signa deinde Gal. tertium ponit ex cibo & potu, subdens. 13. 3. tract. 1. capit. 14. Cap. 18.

Gaudent q; calidis potibus, ac cibis.

Quoniam, vt sæpe dictum est, ventriculus naturaliter dispositus similia appetit. Dices, potus est assumendus ad sitim extinguendam, sed potus calidus sitim non extinguit, sed eam potius adaugeret: Vnde Rasis ait, quòd isti multum sitiunt. Respondeo, quòd stomacus naturaliter dispositus calidus cōseruari exoptat, & q̄m similibus conseruatio efficitur, ideo cibos calidos, & potus appetit, caliditasq; naturalis non est, quæ sitim efficiat; ideo Gal. illud Rasis signum subticuit: Verum sitis prouenit (vt docet idem) ratione caliditatis, atque ratione siccitatis: si siccitatis ratione, per humectātia remouetur; quę & calida esse possunt; atq; hoc pacto calidus stomacus calidum potum appetere potest, qui humectabit, quoniā in caliditate naturaliter dispositus erit: q̄ si sitis ratione caliditatis auctæ contingeret, bene potum frigidum appetet, quandoquidem præter naturam dispositus erit: sitis, autem ex cali- 2. ad Alman. 13. 1. de simpl. med. 30.

10. metho. c. 11. & 5. aph. 64.

caliditate adaucta potu frigido remoue tur: cum igitur Gale. loquatur præsenti loco de stomaco naturaliter disposito quo ad caliditatẽ, ideo eo modo ipsum calidis potibus, ac cibis gaudere pronun tiauit. Quartum autem signum subdens ab extrinsecus alterantibus inquit.

Neque à frigidis vllam percipit noxam, si modice ipsis vtatur.

6 de tuẽd sanit. Et hoc contingit, quoniam ab vlterio ri lapsu in caliditate præseruatur, qui quidem lapsus contingere potest ex con tinuo calidorum vsu, atque valida eorũ actione, vt alias declaratum est.

Signa frigidi ventriculi. Cap. 63.

Frigidus verò natura ventriculus ad appetendũ quidẽ plurimum uiget, ad concoquendum autẽ minime.

DOcens Gal signa ventris frigi dioris, primum signum con stituit ex virtute cõcoctrice, atque appetitiua; quod quidẽ intelligendum est, vt superius declaratũ fuit, cum de primo calidi ventriculi si gno loqueremur. Subdit deinde, qui ci bi sint, quos non recte concoquit, scri bens.

Tales præsertim, qui frigidi sunt & nõ facile alterationem suscipiunt.

Cum enim tales cibi non facile alte rentur, & calor huiusce stomachi imbe cillus sit, ab eo non satis alterari, concoquíque poterunt; ideo secundum oritur signum ex acetosa eructatione, quod Galenus subiungit, scribens.

Cito itaque acescunt in ipso; atque ideo acidis eructationibus talis ventriculus plurimum abundat.

1. de loc. affe. 4. Eo scilicet tẽpore, quo cibos eos assu mit, quoniam alterationẽ cõuenientem non susci pientes in hoc ventre citò ace scunt: Acidæ igitur eructationes à frigida causa ortum habent, quod & ex Ga leno colligitur, vbi ait. Igitur si in ven triculo cibi nõ suapte natura in fumum transmutantur, efficientem causam cali dam, si vero saporem acidum referunt, eam frigidam esse necesse est: & de aci do lacte inquit Gal. huic namq; vel opti mo pro diuersa ventriculorũ natura ac cidit, vt modo acescat, modo fumosum ructum sursum mandet, quanquàm di uersi affectus sunt per quos acidum, aut fumosum euadit, quod crudum in ven triculo manet: siquidem caloris inopia acorem eiusdem verò excessus nidorem affert. Atque hæc expressa Galeni sen tentia videtur. In contrarium est Alex. Tral. vbi ait: Accidit præterea in sto maco sæpius acida eructatio, quæ item ad algorem nõ tantum, sed calorem suã scaturiginem refert: Allucinant itaque medici, (nã sunt plures in ea sententia) quotquot frigori solũ stomaci hoc quic quid est vitij adscribunt, & proinde nisi calorificis in eius curatione medicamen torum præsidijs vtuntur: & deinde subdit: Multos eo malo laborãtes frigidis fuisse liberatos, qui calidis offendebantur, eiusq; curã declarat: Eandem quoque sententiam habet Aui. quam ab Ale xandro desumpsit dicens; Quandoque autem acescit eructatio à caliditate, cũ inuenit materiam dulcem, & facit eam ebullire, & facit ipsam acetosam, & si gnificat illud, vt sit acetosa cum signis caliditatis, & inflammationis, & amari tudine oris, & siti & iunamẽto cum eis, quæ infrigidant: quod & comprobat, nã caliditas velocius facit acescere lac, quàm frigiditas. Proinde de causis ace tositatis alibi scripsit Gal. sustinens ace tum & caliditate, & frigiditate ex vino generari, & quorundã reprobat opinio nem, quia omnia vina caliditate acesce re putabãt, & insuper subdit, quòd vina imbecillia acescunt, vt parua flãma ex tinguitur ad solem feruidum exposita, vt & ex valido vento: si quidem natura infirma neq; validũ motum, neq; vehe mentem calorẽ sustinet, sed ab eis dissi patur, at vina valida ex calore valido & motu valido non solum non acescunt,

lib. 3. c. 11 3. de alim. 16. 13. 3. tra ct. primo c. 17. 4. de sim. med. 11. & 12. 13. & 14.

sed potius mature fcũt, & validiora fiũt, vt enim exercitia & sol calida, atq; robusta corpora valentiora quoque reddunt, mutant autem, & digerunt, refrigerantur que quæ eiusmodi non sunt: eodem modo vina natura calida motus veluti ventilans, sol excalefaciens, flammæque iuxta ardentes celerius concoquunt, quæ verò frigidiora sunt, & humidiora eorum arguunt omnia id genus imbecillitatem, celeriusq; perpeti cogunt, quæ alioqui post passura essent, quippe cum ita comparatũ sit, vt res quælibet in propria seruetur natura calore proprio, corrumpatur autem ab immoderatione extrinseca nempè caloris, humidi, aut frigoris abundantia: atque quod ab vtroque efficitur, vnum est, non tamen vnus generationis modus: & subdens declarat Gal. aciditatem in saporibus à calido nasci, quod mutat quidem, sed non superat exemplo ructorum acidorum: nam hi haudquaquã, vbi nulla est facta prorsus in vētre ciborum alteratio, prouenire solent, quemadmodũ nec vbi optime concocti, sed tantum vbi semicocti (vt ita dixerim) fuerint: voco autem semicoctos, quoniam ventriculi calore alterationem perpessi non etiam perfecte ab eo superati fuerint, sic lac, ptissanæ succus, & quæcunque eius sunt generis tempore æstiuo citius acescũt, q̃ hieme, postulantq; ædes frigidas, vt in his reposita plusculo tẽpore perdurent: Ex quibus omnibus manifestum est, q̃ à calore mutante quidem, nõ tamen prorsus vincente aciditas generatur, atque ob id plerisque inest fructibus priusquam maturuerint: patet quinetiã ex dictis quomodo dicendum sit, ructum acidum signum esse frigidi ventriculi, non quidem frigidi absolute, ita q̃ aciditatem illam genitã esse ex ventriculi frigiditate dicamus; in ventre namq; tanta frigiditas esse non potest, vt aciditatem generare possit, quomodo aciditas in vino ab extrinseca frigiditate generatur, sed signum est frigidi ventris respectu temperati, hoc est ventris remisse calidi, à qua quidem caliditate remissa ructus acidus gignitur, nõ autem à frigiditate, etenim calor ventriculi triplex esse potest, vnus quidem validior, quàm oportet, qui cibos in vapores & fumos conuertit, alter autem moderatus, qui bene concoquit, & chylum generat, & tertius diminutus, qui acetositatem gignit imperfecta coctione: ex qua sanè declaratione palàm nobis est, quæ nã sit hac in re Galeni sententia, quandoquidem acetositas ventris non nisi à caliditate ventriculi efficitur, sed diminuta quidẽ, non autem ab eius frigiditate, vt vinum à frigiditate acescit: Adhæc pater etiam responsio ad Auic. rationẽ de lacte, quomodo fiat acidum à calore diminuto æstatis, non autem hieme, quoniã tunc non est calor agens in illud, vel maximè diminute agens: in æstate autẽ diminute agit, & respectu actionis, quæ à calore ignis fieret, non acesceret, & in fumos & vapores verteretur. Ad id verò quod dicunt Alex. & Auic. q̃ nonnulli sitiunt, & frigidis iuuantur, inflãmationemq; sentiunt, dico, q̃ in aliquo calor naturalis valde remissus esse potest, atq; spiritus resoluti aucto calore præter naturam, vt in ethico, quo quidem casu calor ille totus remissus erit, neque perfecte vel lac, aut aliud quid consimile alterare potest, tuncq; acetositas efficietur, quæ tamen à diminuto calore fiet, qui neque in fumum resoluere, neque perfecte alterare valet: atque is ex frigidis iuamentum percipiet, siquidem calorem præter naturam remittet, quæ tamẽ valde frigida esse non debent, ne simul etiã paucum illũ naturalem calorem restinguant. Tertium postmodum subdit Gal. signum ex cibis desumptum, scribens.

Et gaudet quidem frigidis.

Ventriculus enim ex natura dispositus semper similia appetit, quibus conseruatur. Quartum signum ex conferentia ponit scribens.

Sed ab eorũ vsu immodico offenditur. 6. de tuẽ. sanit.

Propter rationem ex Gal. tactam, siquidem caliditas, & frigiditas validæ sunt qualitates: & quoniam facile est, vt aliquando exhibeantur, quæ in grada sunt intensiora, ideo facile lædi possunt: quare aliquando contraria administramus, quemadmodum superius à nobis declaratum est. Quintum subdit signũ ex extrinsecus alterantibus, dicens.

Ita

Ita & ea quæ extrinsecus frigida occurſant nequit longiori tempore tolerare.

Aph. 34 Quoniam (vt ſuperius dictum eſt ex ſententia Gal.) vnumquodq; corpus in ægritudinem ſuæ temperaturę ſimilem facile labitur, quare a ſimilibus facile alteratur, iuuatur autem a contrarijs moderato vſu ſubdit Gal.

Quemadmodum neq; calidus calida.

Suple poteſt longo tempore tolerare ob eandem rationem, & quoniã hę qualitates valentes ſunt, atque ex hoc colligitur ſignum vnum calidi ventriculi ex extrinſecus alterantibus ſumptum. Dicet fortè quis ex Aui. frigiditas non ingreditur opus naturæ, ergo nõ facit ad appetitũ, qui naturæ opus eſt. Reſpondeo, quòd appetitus ſit a frigido, vt ab obiecto corrugationem producente, triſtemque ſenſationem: atque hoc pacto haud inconueniens eſt frigiditatem, vt obiectum ingredi opus naturæ. Inſuper dubitaret quis, cibus frigidus eſt ſimilis ventriculo frigido, ergo melius illum digerere poteſt, vel ſi illum nõ digerit, ergo eum nõ appetit. Miſſis aliorum reſponſionibus, dicerem ego, quòd Gal. abſolute nõ dicit, quòd male cibos frigidos concoquat, ſed addit, & qui nõ facile alterationẽ ſuſcipiant, hi etenim cibi quatenus frigidi, & ſimiles ab huiuſmodi ventriculo appetuntur, & recte quoque concoquerentur, at male concoquuntur, propterea quòd cibi illi difficile alterantur, & calor debilis eos ſatis alterare, & traſmutare nõ poteſt; facile autem digerit cibos frigidos, qui & facile alterari poſſunt. Deinde Gal. declarat regulã vnam, quæ omnibus temperaturis communis eſt, ſcribens.

prima primi devit. nat.

Malæ verò temperaturæ, quæ morbi ratione ventriculum occupant hoc differunt ab his, quæ naturales exiſtunt, quoniam contraria, non autẽ ſimilia appetunt, quemadmodum naturales.

4 de acci. mor. 6. Hanc ſen ẽtiam declarat quoq; Gal. vbi ait. Igitur cũ à naturali habitu non declinat, hoc eſt, ventriculus, maximam ei voluptatem afferunt omnes ſucci dulces, pinguesque: quippe oſtẽdimus omnes huiuſmodi eſſe corporis eſsẽtiæ per quàm familiares; ſi verò ab aliquo ipſum infeſtante nuper vitiũ contraxerit, pingues; nam hi exaſperatas partes maxime lenire ſolent; vbi vero morbo afficitur, tum ſucci contrarij his, qui morbum excitarunt delectare videtur, ita vt craſſis opponãtur tenues, tenuibus craſſi, lentis hi, qui ſecandi vim habeãt, exaſperãtibus læuigantes, frigidis calidi, calidis frigidi, ſiccis humentes, humentibus aridi, de quorum natura lib. 4. de ſimpl. med. potentia diſputauimus: & paucis interpoſitis ſubdit: etenim ventriculus & viſceribus ſeruit, & venis huiuſmodi ſuccos appetẽs, quales illis sũt neceſſarij, hunc præcedit linguæ iuditium: ipſa. n. his potiſſimum delectatur ſuccis, quibus ventriculus indigere videtur: atqui cõſenſus huiuſmodi potiſſima cauſa eſt veſtiens ipſam tunica. Dices, ergo infirmis ſemper exhibenda forent, quę appetunt, cùm tñ à cõmuniter practicantibus prohibeantur. Reſpõdet Curtius, ꝙ cum ventriculus non ſolũ ſibi cõueniencia, ſed & alijs partibus appetat, poſſet vtiq; ſibi congrua appetere, quæ alijs haud conuenirent, dato ꝙ in ventre vna mala ſit diſpoſitio, atq; alijs in partib⁹ alia mala cõtraria diſpoſitio: ſtomacus. n. primo pro ſe appetit, mox pro alijs corporis partib⁹. Ego verò huic addo reſponſioni, ꝙ aliquid cõueniens appetere poteſt rõne vnius, qd rõne alterius incõueniens erit, vt ſi attenuãtibus indigeret, atq; incidentib⁹, & bubulã ſalitã appeteret, quę vt incidẽs & attenuãs conueniẽs eſſe videretur, verum quoniã difficile conficitur, & malos ſuccos, generat, conueniens non foret: item ſi patiens febrem aquam frigidã appeteret, ratione febris cõueniens appeteret, ſed non quocunq; tempore nempè antequã ſigna coctionis appareãt: item opus eſt, vt vires valentes ſint, & febris ardentiſſima, vt teſtatur Gal. tunc enim danda eſt, non autem cum hæ deficiunt conditiones; licet (vt ait Gal.) frigida potã perpetuo ſit febris remedium: item poteſt eſſe remedium febri conueniens, ſed

11. meth. cap. 9.

sed non causæ id, quod ventriculus appetit. His enucleatis transit postea Gal. ad signa intemperaturum complexionum ventris compositarũ in subsequenti capite nunc in modum scribens.

De malis temperaturis in ventriculo coniugatis. Cap. 64.

Malæ autem temperaturæ in ventriculo coniugatæ ex complexione simplicium cognoscuntur.

VT si quis ventriculum calidum habuerit simul, atq; humidum, cibos calidos; vnà atque humidos appetet. Cæterum dubitaret quis ob ea quæ à Gal. & nobis dicta sunt, num ventriculus verè chylo nutriatur, siquidem nonnulli hoc asserunt, alij verò idem abnegant: communis tamen fermè opinio sustinet, ꝙ venter ex chylo vera nutritione vesci non possit, sed ex sanguine: Veruntamẽ impropria nutritione vescitur, quam qualitatiuam nominant, qua venter circa cibum delectatur: ob quod illa tristi sensatio remouetur, quam prius percipiebat, quàm cibum desumeret, Aduersus hanc sententiam sunt Galeni authoritates, quibus expresse sustinet ventrem ex chylo vera nutritione vesci, atq; imprimis est ea, vbi clarius habet Gal. ventrem cibos arcte complecti, non vt eos alijs membris aptos efficiat, sed vt eos alteret, & sibi similes reddat, eisque perfruatur, & in chylum conuertat cuius partem sibi cõuenientẽ apponit, vnit, & assimilat, reliquum autem habens loco ponderis ad intestina transmittit, quæ quidem nutriendi ratio, non qualitatiuæ, sed veræ nutritionis est: quam quidem sentẽtiam sæpius ipsum repetijsse videtur, atque eandem sustinuisse. Auicenna, vbi innuit tunicam ventris occultam, hoc est interiorem per tactum ex chylo nutriri, exteriorem verò ex sanguine: itẽ Auer. vnam rationẽ efformat, quam à Gal. mutuatus est, quod si venter chylo non nutritetur, quo modo cibũ appeteret, atq; eũ implecteretur, fameq; cessaret, quando comedimus, & infra idem subdit, & accidit, vt aliqui ex nostris sotijs dubitent ex hoc, quia membra ex chylo non debent nutriri, nisi postquam conuersus fuerit in sanguinem, & non est adhuc conuersus in sanguinem in stomaco: ergò dicamus, quod stomacus nutritur ab eo pauca re quę plus assimilatur qualiti, quã quantitati: & testificatur ex hoc, quòd subito quiescit fames, cum comedimus, sicut subito quiescit sitis, cum bibimus: & subiungit postea, & adhuc non est inconueniens, quòd in eo fit aliqua pars subtilis, qua nutriatur citò per aliquam humiditatẽ quamuis non sit sanguinea, quia tu vides multa animalia, q̃ nutriuntur, quãuis non habeant sanguinem ex quibus Auer. verbis clare videtur, quod ipse aliquo modo in hoc dubius fuerit, & rationes adducit quibus comprobat stomacum vere ex chylo nutriri, tangitq; præcipue rationem illam ex Galeno desumptam, nam vnumquodque membrum quatuor habet virtutes, attractiuam, qua conueniens attrahit, contentiuam, qua debito tempore continet, & alteratiuam, qua ad sui similitudinem alterat, & expulsiuã, qua superuacua expellit. Cum igitur venter his quatuor virtutibus vtatur, & chylũ, sibi similem efficiat, vt hepar sanguinẽ, ergo eo nutrietur; neq; enim sanguine nutriri potest, nisi sanguis dealbetur. Quod autem dicunt, quòd statim assum pro cibo cessat fames, quoniam venter ex chylo qualitatiue nutritur, vt & Auer. asserere videt, nihil est: Sed id potius ostendit, quod illa non est ex chylo nutritio, vt dicunt isti, quoniam nondum chylus genitus est, sed potius dicendum est nutritionem illam à cibis fieri non autem a chylo qui inde ad 6. vel 7. horas efficietur: & ita si Gal. & Auic. de huiusmodi nutritione intelligere voluissent, cum ex cibis, non autem ex chylo nutriri dixissent. Contra quam opinionem, qui contrarium sustinet, adducunt Gal. dicentem, quòd nihil potest esse nutrimentum corpori animalis, nisi in ventre, iecore, & venis demandatum sit. Cui quidem authoritati dicerem, quòd Gal. ibidem de totius corporis nutritio-

3. de pot. nat. 7. & 13.

2. aphor. 28. & 4. de tuend. san. prope finem. 2. primi doct. 5. nũ. 5. c. 2.

de anat. venæ portæ. 2. collig. 9.

3. de pot. nat. 8. & 9.

tritione loquitur: atque hoc pactò concedo, quòd chylus totius corporis animalis nutrimentum esse non potest, nisi in ventre, iecore, ac venis prius demandetur non tamen ex hoc consequitur, quòd chylus vni parti nutrimentum esse non possit: Item arguunt hi, infans in vtero matricis recipiens sanguinem ex vtero per vmbilicum nõ alio quam sanguine comedit, ergò tunc venter chylo non nutritur, sed sanguine, pariter animalia, quæ hieme in latibulis non comedunt, ergo chylo non nutriuntur: Dicendum est ad hæc, quòd ventriculus chylo nutritur, deficiente verò chylo haud negamus, quòd sanguine nutriatur. Plura alia adduci possunt, quæ eodem pariter modo dissolui possunt, atq; ob id breuitatis causa ea à nobis omittenda esse putauimus, vt ad aliud quæsitum trãseamus discutiendum, vtrum. s. coctio ciborum magis à calore proprio ventris efficiatur, an verò à calore membrorum circunstantium, circa cuius discussionem est adnotandum, φ (vt declarat Gal.) natura ventrem fabrefecit, vt cibos conficeret, & quoniam erat exangue, paruamq; caliditatem propriam obtinebat eum constituit, vt lebetem, cui instar focorum viscera sunt adiacentia, a dextris quidem hepar & à sinistris splen, & à parte superiori cor, & cum ipso septum quod ipsum semper attollit, ac dimouet, retro verò dorsales musculi, & ante omentum, quæ omnia ipsum calefacientia in causa sunt, vt cibi in eo contenti alterentur: constat itaque ex his quòd cibus magis à calore aliorum membrorum conficitur, quam ab eo ventriculi: si uero contemplari volumus, quòd in cibis forma substantialis chyli introducitur, id est meritò propriæ ventris temperiei, nam licet caliditas membrorum circumstantium ad hoc agat, dearticulata tamen à vẽtre agit, & ab eius temperie directa formã à ventriculo intentam inducit, quod si calor aliorum membrorum ageret, vt instrumentũ propriorum membrorum, formam vtiq; introduceret, & proprij membri similitudinem. Quoniã verò superius de fame diximus, quæ ad Galeni literam explanandã spectabant, supereſt, vt id discutiamus, quod à multis in dubium reuocatur, num fames ex resolutione fiat humidi chylosi, an verò substantifici: Quidam. n. volunt, φ obiectum famis sit consumptio humidi chylosi, & ex consequenti famem fieri ex illius humiditatis consumptione: Alij sustinent, φ eius obiectum sit consumptio sanguinis ex quo stomachus nutriri debet: Alij verò tenent, φ eius obiectũ sit suctio venarum, seu motus, qui fit ex suctione venarum, quẽ tristis sensatio consequitur: Aliæ præterea sunt faciles opiniones, quas breuitatis gratia silẽtio inuoluo. Vera aũt sententia ex Gal. colligitur, vbi ipse declarat, φ natura neque plantis, neq; alijs mẽbris sensum donauit, quo suam perciperent inanitionẽ, siquidem habebant vnde nutrimentũ semper assumerent, & attraherent: soli autẽ ventriculo tribuit, qm̃ non habebat vnde cibum attraheret, opus igitur fuit, vt sensum haberet, quo percepta inanitione cibum extrinsecus ad satietatẽ desumeret: atq; ita inanitio ventris, & porositatum est obiectum, & causa immediata famis, quæcunq; sit causa dictæ inanitionis, vtpotè solutio continui est immediata doloris causa, quæcũq; sit solutionis causa: Num verò fames sit appetitus naturalis, animalisvè: dicẽ ego, φ appetitus aĩalis dupliciter capitur, vno quidem modo pro appetitu rei cognitæ prius, atq; apprehensæ: & hoc modo si sumatur appetitus, fames animalis non est: alio verò modo pro appetitu necessario consequente qualitatis tristantis sensationem, cuius remotionẽ inquirit: atq; hoc pacto fames animalis appetitus est. Sed dicet ille videtur, φ modo fames sit appetitus præter naturã, qm̃ indicat de sui remotione; item si esset naturalis dispositio cõseruanda foret: in contrariũ vero si esset dispositio præter naturam, cum quis famesceret, præter naturam dispositus esset, & ex consequenti æger, quod quidem falsum est; item Gal. hoc secundo inferius ait, φ appetentia, quæ neq; intenta est, neq; aucta, neque dissoluta, & tempus cõsuetum seruat, & non fertur ad edulia insueta, se habet secundum naturam. Quid igitur dicendũ? Respondendum hunc est, φ esse naturale

3. de pot. nat. 7. & 4. de us. par. 8. & 9.

4. de vs. par. 7. & 4 de acci. & mor. 7.

ca. penul. timo.

pluribus modis intelligi pōt, vno quidē modo, qm̄ fit ab agente naturali, debito tm̄ modo, non aūt violento: altero vero modo qm̄ ad prædictam actionem consequitur, vt in casu proposito, corpus. n. inanitū à venis sanguinē trahit, ad quā inanitio venarū consequitur, illa quidē attractio naturalis est, inanitio vero venarum naturalis quoq; dr̄, nō venarum ratione sed qm̄ attractio, quæ naturalis est, fieri non pōt, nisi inde talis inanitio consequatur, & ob id ipsa quoque naturalis dr̄, quę tm̄ venarum repletioni comparata non naturalis venis dr̄, qua de re venæ eam appetentes an mouere inanitionem, & se replere ab hepate trahunt, hepar verò à vētriculo, ad quā inanitio sequitur & sensus inanitionis, & ex consequēti fames quę licet naturali sit tanq̄ necessariò consequens ad operationē naturalem conuenienter, ac moderate confectam, comparata tm̄ ventris repletioni præter naturā est: quare cū ventriculus quærat id, quod sibi magis naturale est, hoc est repleri, ideo quærit remotionem & vacuitatis, tristisq; sensationis quæ & si naturalis est eo modo, quo dictum est, attamen est omnino de genere præter naturā; & ob id venter contrarium appetit nēpè sui remotionē: & licet de genere sit præter naturā, non tm̄ corpus ęgrū efficit, siquidē nō impedit actiones, neq; ēt corpus neutrū efformat; nisi aut ex defectu cibi, aut aliqua causa externa valide agente & vacuitas, & suctio, & appetentia augeatur, cum aūt in reliquis venter naturaliter se habeat, similia appetet, vt si sit calidus calida, si frigidus frigida, & sic de alijs. Dices, aliqui sunt naturaliter calidi, qui tm̄ lactucas ex natura frigidas appetunt. Dicendū est, ꝙ calidi lactucas appetens ob aliquā individualē proprietatē, atq; occasionē, eas actu calidas appetent itē: & calefacientibus vtpote cinamomo, siue cassia lignea vtentur. Secūdo arguet quis venter calidus frigida appetere pōt, qm̄ cæteræ partes sunt frigidæ, ergò verū non est, quod superius diximus. Soluēdū est, ꝙ licet ea sit sūa Gal. idē tm̄ ait; ꝙ vēter potissimū, & lingua his delectatur succis, quibus ventriculus indigere vr̄: qđ & affirmat, vbi probat, ꝙ in quolibet mēbro quatuor

4. de acci. & morb. cap. 6.

sunt virtutes naturales, inquiens: qui cibū aliquē abhorrent, si coacti sint cū assumere, statim euoment, vel si cū violentia continent cōtinua nausea laborant, & opt ant expellere in ventriculo contentum; quod indicat in animalibus discōuenientis esse auersionem, conuenientis autem desiderium: cum autem conueniens desiderat, vt attrahat, & cum odio habet, vt expellat, in his virtus attractiua erit, atque expulsiua: qm̄ verò nil attrahit pp ipsū attrahere (vt ita dicā) sed potius, vt illo perfruatur, quod attraxerit: perfrui aūt non pōt, nisi retinuerit; hinc est, ꝙ dari contentiuā facultatē ostendere possumus; si verò continet, & eo perfruet, qđ attractū est, id esse non pōt nisi ad quod propria fertur natura, fertur aūt propria natura ad id, quod sibi conueniens secundū qualitatē, ac propriū existit apprehendū, & ex consequenti venter naturaliter dispositus attrahit, & voluptatē percipit in id, quod sibi simile est; ꝙ si præter naturā dispositus fuerit, contraria appetit, & in ea voluptatē percipit qm̄quidē per ea ad pristinā reddit naturalē dispositionē primo igitur venter prose appetit secundo verò pro alijs membris: & ideo nō est mirū si ventrē habens calidū, & totū corpus frigidū, licet sæpe calidos cibos appetat, si ēt nonnunq̄ frigidos appetet nō sui rōne, sed totius corporis, pp qđ appetere quoq; à natura ordinatum est. tertio arguet quis, sæpe diuersi diuersarū temperierū eundē cibū appetūt vtpote dulcia, vnctuosa, capones, carnes optimas, & hmōi, ergo non verū est qđ supra dixisti. Dicas velim, ꝙ cib⁹ duplex est, vnus quidē dūtaxat cibus alter verò cib. medicinalis alteratiuus, primus pluribus cōis esse pōt, qm̄ non alterat, sed a corpore alterationē suscipit, atq; hic omnibus similis, ac proportionatus existit, vt vnctuosum, ac dulce, quemadmodum docet Gal. inquiens, huiusmodi cibos, s. dulces & pingues esse corporis essentiæ per quàm familiares: Verū venter calidus dulcia, & pinguia actu calida appetet, frigidus verò actu frigida, & sic de cęteris istiusmodi dicendum est; at cibos medicinales eosdem diuersi non appetent, sed calidi calidos, atque frigidi frigidos. Quarto instatet idem, quòd multi ex

3. de pōt natu. 6. & 7.

4. de acci. & mor. 6.

ti ex assuetudine ciborum cõtrariorum cibos cõtrarios appetent, quibus sunt assueti, ergò quod determinatum superius est, non semper veritati consonat. Respõsio quo ad hoc prompta est, quod (vt ait Gal.) ex longa assuetudine quædam conuenientia paratur inter cibum, & ventrẽ ex cibi in vẽtrem actione, vt maior sit inter vẽtriculum, & cibũ hunc similitudo, q̃ inter eundem ventrem, & alium cibũ: & ob id eũ melius concoquet, & ob huiusmodi similitudinem appetet. Declaraturus postmodum Gal. signa temperaturarum pulmonis, quoniã eius signa ex siti sumpta comunia videntur cum eisdẽ, signis temperaturarum ventriculi ex siti desumptis in primis docet, quo modo signa hꝭ & sitis a pulmone proueniens corde & huiusmodi distinguãtur à signis & siti a ventriculo proueniente; proponit autem primum, cur ea signa distinguenda sint scribens.

lib. de assuet.

Oportet autem eas, quæ iam sunt dictæ diligenter aduertere easdem ab his, quæ dicentur, distinguentes: non solum enim ventriculus sitibundos, & minus sitientes facit, & frigidi calidi vè potus appetentes, sed ea quoque viscera, quæ in thorace sunt, vt cor & pulmo.

Aduertendum est: quod sitis non solum ratione ventris, & viscerum thoracis contingere potest, sed & hepatis, & præsertim cum pars eius sima inflammatur, atq; ob tabem quoq; totius corporis (vt ait Gal.) ac ob euacuationem, quæ medicamento efficitur: siquidem, ait Hipp. Qui in medicamentis purgati nõ sitiunt, nõ quiescunt, prius q̃ sitiant, Gal. in com. subdit, ꝙ sufficiens est ea, quę ex euacuatione prouenit, siccitas sitim efficere: pariter & priuatio sitis rõne totius corporis contingere põt, vt põt hẽt Gal. vbi ait: Accidit.n. quasi priuatio quædã appetẽtiæ, cũ corpus oĩno potione non eget ob frigoris, humoris vè excessũ, vel vẽtriculus suũ pathos nõ sentit. Cęterũ licet omniũ dictorum rõne sitis contingere possit, hic tñ Gal. dę viscęribus tñ thoracis meminit, qñ signa pulmonis traditurus erat: item alia dicta sitis potius non naturalis, quàm naturalis causa esse dicuntur, vt intueri licet, vel saltim eorum plura, vt satis patet: Et ob id in veteri translatione addit, & hepar, quod quidem in littera græca haud quaquàm reperitur. Aduertendum etiã est, quòd cor & pulmo sitibundos, & non sitibundos homines efficiunt ob vicinitatem, quam cum ore ventriculi habent, quod quidẽ facile alterare possunt: Quare cõstat, ꝙ venter immediate sitis causa, pulmo verò mediate quidem, vt os ventris alterat. Deinde Gal. docet quomodo dicta distinctio facienda sit, atque simul signa pulmonis calidioris edocet.

6. de loc. aff. ca. 3.

4. aphor. 19.

4. de acc. & mor. 7

Signa calidioris pulmonis. Cap. 65.

Sed qui ob horum sitiunt caliditatem plus inspirant, & longius expirant.

PRimum hoc est signũ ex inspiratione, & expiratione desumptum; hi etenim plus aeris attrahũt, quàm cor habentes, & pulmonẽ temperatum ob eorum membrorum caliditatem, quæ multa indigent refrigeratione: expiratio autem longior est, seu longiori tempore durat, quoniam ea membra ob caliditatem, à qua multa vaporum copia fuliginosorum generatur, maiori indigẽt mundificatione, eorumq́ue vaporum expulsione. Secundum signum ex æstu ponit, scribens.

Atque æstum in thorace sentiunt, nõ sicuti qui ventriculi ratione in hypochondrijs caliditatem patiuntur.

Nam cor, & pulmo in thorace reposita sunt, venter autem infra thoracem, & à lateribus hypochondria possidet. Dices, cum venter sit exanguis, & quantumcunque calidus in propria specie cute frigidior, nunquàm ergo sui ratione hypo-

hypochõdria calidiora reddere poterit. Respondendum est, q̃ venter quãquam frigidus sit respectu cutis, tamen quanto erit calidior, & minus frigidus, tanto minus impediet hypochondria reddi calidiora ex aliorum membrorũ caliditate: est adhuc aliud dubium, nempè quòd videtur male Gal. dicere, q̃ habentes pulmonem calidum circa thoracem sentiunt caliditatem, qui verò ventrem calidum circa ipsa hypochondria; contra ex Aristo. nihil percipit propriã caliditatem, sensuum enim non est sensus, nihilq́; sentit sine his, quæ sunt extra: item sensibile positum supra sensum sensationem non efficit. Dico, quòd vt ex Gal. colligitur, cum non euentatur cor, facile inflammatur, quo quidem inflammato, pulmo quoq; inflammatur, & in eo mala diuersa cõplexio efficitur, quæ a particula percipitur, in qua reperitur, & in pulmo ne calido talis cõplexio facilius efficitur: vel dicendum est, quòd tangens huiusmodi percipit caliditatẽ. Tertium signũ excita, tardavè sitis sedatione ponit scribens.

2. de ani. 52. 1. eiusd. 16 lib. de vs. respir.

Et cum potuerint, non statim sitis sedatur.

Vt his fit, qui ratione calidi ventriculi sitiunt, ratio autem talis est, propterea q̃ si accidat sitis ob ventris caliditatem, statim peruenit potus ad membrum calidum, quod sitis est causa, illudq́; refrigerat. Et hoc pactò tollitur sitis causa: si vero cõtingat ratione caliditatis pulmonis potus frigidus sitim non aufert, nisi in notabili quãtitate ad pulmonem perueniat; nõ potest autem ad pulmonem peruenire, nisi per ventrem transeat inteſtina, hepar, aque venas ipsas: & ob id non nisi per tempus sitis hæc potu remoueri potest. Dices, caliditas pulmonis nõ immediate sitim efficit, sed opus est, vt os ventris calefaciat, & exiccet, quam quidem caliditatem, & siccitatem ventris statim remouet potus assumptus, dato quòd pulmonis caliditatẽ haudquaquàm remoueat; semota verò immediata causa sitis, remouetur quoq; ex consequenti sitis ipsa, ergo verum nõ est, quod inquit Gal. Respondeo, quòd licet ex potu remissa causa immediata sit sitis, atq; hæc quoque remittatur, quia tamen non est remota causa, quæ sitim efficit, ob id pauculo tẽpore illa sitis remissio perdurat, sed ferè statim reddit: intelligit igitur Gal. quòd ex potu in talibus sitis nõ remouetur, quoniã ferè statim redit, non ita verò cõfestim redit, si sitis ex ventriculo prouenies remittatur. Quartum signum & sedatione sitis frigido, calidoue subdit scribens.

ET magis cum frigidum hauserint, quàm cum calidum nimis.

Ratio est, quoniam sitis hæc non ita fit ob humidi roridi resoluti indigentiam, sicut efficitur ob excalefactionem ex pulmonis caliditate cõtingentem, ad quam resolutio humidi roridi cõsequitur. quare potus calidus causam sitim efficientem non remouet, quam tamen frigidus potus remouere potest. Sed dicet ille, cor calidius aerem frigidũ ferre non potest, sed prius in pulmone alteratur, vt sæpe testatur Gal. ergo nec pulmo eius frigiditatem ferre poterit, cum minus calidus, quàm cor esse dicatur. Dico, quòd pulmo à natura factus est, vt cordi seruiat. verũ cum in corde spiritus detineantur, qui valde calidi esse debent, neque indigent, vt eorum caliditas multũ remittatur, sed sufficit duntaxat, vt cõuenienti refrigeratione conseruentur, quæ tamen ab aere multum frigido fieri nõ debet; ideo natura pulmonem fabrefecit, vt hunc aerem præpararet, eumq́; minus frigidum redderet, ne nimis spiritus infrigidaret; fabrefecit quinetiã columellam, seu vuecã tum ob alios vsus, tum vt aer refrigeraretur, ne ita frigidus pulmonẽ tangat. Verum quia pulmo tum membrum nõ est principale, tum etiam totam caliditatem vt cor & spiritus seruare non debebat, ob id aeri frigidiori occurrere potuit. Quintum postmodum signum ex inspiratione aeris frigidi ponit, subdẽs.

8. de vsu part.

11 de vsu par. c. 11.

Refrigerat autem eosdem & frigidi aeris inspiratio, quæ nihil eos iuuat, qui ventriculi ratione sunt sitibundi.

Ratio

Ratio autem est, quoniam frigida inspiratio immediate prouenit ad pulmonem, & pulmonis caliditatem alterat, qua sedata sitis etiam sedatur; quòd si ratione ventriculi sitis contingat, quoniã frigida inspiratio ad os ventris non peruenit, nisi parua admodũ quãtitas; ideo sitis manifeste nõ sedatur, ita quòd ita se habet inspiratio frigida ad sedandam sitim ex caliditate pulmonis, vti potus ad eam opprimendam, quæ ratione oris ventriculi euenit: Hinc colligitur, quòd febricitantibus cum valde sitiunt, pro siti remouẽda melius est quo ad fieri potest aerem frigidum reddere, vt frigida inspiratione sitis minor efficiatur: quare amera tum sæpe aqua frigidissima est irroranda, tum humi sternendæ frondes, folia, & plantæ frigidæ, ac circa lectum ipsum, vtpote sunt folia falilicis, mirthi, vitis, nenupharis, & aliarũ id genus herbarum, Sed dicet quis, videtur, quòd cor & pulmo similia appetere deberent cum ex natura dispositi sunt, atq; ex consequenti calida; oppositum tamen est, quoniam contraria potius vtpote frigida appetunt. Respondeo ex Arist. libello de respirat. ꝙ cum digestio per ignem efficiatur, natura in corde multum ignis apposuit, qui vel à suo valido cõtrario extingui potest, vel per marcorem, cum non satis refrigeratur, atque euentatur: vt igitur conseruetur, contrario indiget, atque vt à futuro malo præseruetur, quanto autem cor calidius est, ac pulmo, tantum frigidiora appetit, vt eorum caliditas æquetur, atque seruetur.

Signa frigidi pulmonis. Cap. 66.

Ita & hi, qui contrario modo se habent à frigida inspiratione sensibilem sentiunt effectum; & hoc sit maximum frigidi pulmonis inditium.

Docens signa frigidi pulmonis, quoniam statim dixerat loquens de calido, ꝙ aer frigidus inspiratus thoracis caliditatem refrigerat, qua refrigeratione sitis remouetur, quæ ratione thoracis euenit, atq; ob id iuuamentum percipit: continuando sermonem suum cum præcedenti hoc primum signum ponit ex inspiratione aeris frigidi; cum enim cor, & pulmo magnam nõ obtinent caliditatem, quæ multa indigeat refrigeratione, frigida inspiratio tanto magis erit his noxia, quanto minus ea indigent. Secundum signum ex inspiratione aeris calidi subdit scribens.

Vti verò frigidum inspirantes manifeste dolorem sentiunt, & frigiditatẽ, ita caliditas est ipsis amica.

Non vult Gal. quòd tales nullo modo aere frigido indigeant, propterea ꝙ semper cor quantumcunq; frigidum in sua naturali dispositione infrigidatione quapiam indiget: atque ob id caliditas absolute non est ipsis amica, sed comparatiue, aer etenim frigidus, quo indiget, calidus dici potest respectu eius, quo indiget pulmo calidus. Tertium signum ex superfluitatibus subiungit dicens.

Sed & pituitæ excrementa cũ screatu, & tussi expuunt.

Pulmo enim sui frigiditate non concoquens suum nutrimentũ superfluitates pituitosas multiplicat; neque eas à capite descendentes dissoluere potest, Dicit autem [cum screatu & tussi:] quoniam si materia erit in principio caunę pulmonis vel locis vicinis cum screatu educẽtur; si vero in partibus magis ꝓfundis cum tussi emittentur. Si autem legatur, vt in antiqua translatione [sed & phlegmaticas superfluitates loquentes cum tussi expellunt:] dicendum est, quòd ab aere inspirato & retento formatur vox, quo etiã aere fit tussis; ideo cum hi loquuntur, aer impulsus pro voce formãda materiam in pulmone existentem commouet, & concutit, eaque ad partes superiores impellit: Vnde virtus stimulata insurgit, tussimq; efficit; & ex consequenti eam expellit: Et ita hoc pacto ratio reddi potest, cur loquentes cum tussi illam materiam in pulmone clausam expellant.

Signa

Signa pulmonis sicci & humidi. Cap. 67.

Pulmonis autem siccitatis excrementa vacant, & pituita.

GAlenus ostendens signa pulmonis siccioris pulmone temperato primũ hoc signũ ex excrementis constituit: cuius quidẽ causa est, tum *quia talis pulmo nutrimento vtitur siccíori*, in quo minus est de pituita, tum quia siccitas humiditatem consumit. Secundum signum ex voce subdens inquit.

Et voce claram faciunt.

Quoniam aspera arteria non est infecta excrementis, atq; pituita, quę vocem obscuram reddunt, vt in habẽtibus complura in aspera arteria excrementa intuemur; & ob id vix loqui possunt, & si loquuntur, haud clare. Continuando postmodum docet Gal. signa humidioris pulmonis temperato, & primum signum ex voce ponit scribens.

Quemadmodum humiditates obscuram reddunt, ac raucam.

Quod fit ob causam oppositam, nam humiditates tracheam reddunt arteriã, quæ vocis est instrumentum, repletam superfluitatibus vocis claritatem prohibentibus: quare vox rauca efficitur, prohibetur namq; ictus spiritus, qui opus est, vt violenter moueatur, vt vox ipsa efformetur: fit autem obscura ob organi vocis remollitionem nempè summitatis, atque aliarum quoq; tracheę partium. Secundum ex excrementis signum ponit scribens.

Et cum vehementius, aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

Hoc est ad canam pulmonis intercurrunt: Ex quo elicitur talem pulmonem plura habere excrementa, atq; hoc pacto educuntur; quoniam fit motus, & magna exuflatio, sine qua materia in aspersis arterijs cõtenta educi non potest, vt testatur Gal. sed dubitaret quis, cum pulmo ex sanguine subtili ac calido nutriatur, videtur quòd eius excrementa pituitosa esse nõ possint. Dicendum est, quòd (vt inquit Gal.) quoniam pulmo viscus est laxum, & molle, ac vndique vacuum, à pituitosiore, atque crassiore sanguine inflammatur, cum subtilis, biliosusq; ferè fluat, nec cum viscere vlla ratione cohærescere possit; eodem propè modo dicendũ est de alijs excrementis quotidie genitis, nisi pituitosa sint, atque crassa, viscerí cohærescere nõ valent. Proinde ex iam declaratis oritur dubium, quod nam sit obiectum sitis, eiusq; causa immediata, num consumptio humidi roridi, an verò alterius humoris. Nõnulli sustinent quòd sitis obiectum est vel caliditas, vel siccitas, vel vtrumque, sola namque (dicunt hi) humidi roridi consumptio sitis, atque sensationis causa esse nõ potest: quinimmo affirmant hi quòd sitis absque notabili humidi roridi consumptione esse valet, vt si tantummodo calefieret & ferueret, non autem insigne admodum consumeretur. De hoc dubium est, num scilicet sitis absque humidi roridi consumptione fieri possit, & ex cõsequenti sine exiccatione, an vero semper opus sit, vt humidi consumptio requiratur. In primis autem est Gal. authoritas, vbi ait, quòd à vino homini sitis semper increscit, ab acetro vero interim augetur, interim sedatur, nam cũ sitis duplici ratione proueniat, partem quidẽ humoris inopia, partim vero caloris copia: ob id haud mirum videri debet, si priorem sanare nequeat, alteram vero possit, quoniam non potest humectare, sed refrigerare valet: atque ita acetum sitim sanare nõ potest a sola siccitate, aut a caliditate, & siccitate euenientem: quòd si aliquando caliditas simul & humiditas cocant, acetum est huius sitis optima medulla; Subdit Gal. quòd rara est huiusmodi affectio, nonnunquam in affectionibus aquæ intercutim proueniens, cõgesta nimiũ in ventre salsi humoris copia, tum

5. de acc. & morb. 3. 4. de cau. puls. 13.

1. de sim. pl. me. 29 30.

ctiam

etiam si quibus pituita salsa ventri illita inhæserit, & quæ sequuntur: quibus sanè verbis satis apertum esse videtur, voluisse Gal. sitim a caliditate fieri absque siccitate, & ex consequenti absque humidi roridi cōsumptione: item idem ait; Quippe immoderata appetitur potio, quando contenti in ventriculi tunicis vitiati humores, aut salsi sunt, aut bilioſi, interdum vero, cum veluti feruet in eo natiua ipsius humiditas. Videtur itaq; ex his, quòd sine exiccatione sitis efficiatur; item ait ipse, Quidam vino inebriatus maximè sitiuit, præterea in naui aqua defficiente qui aquā marinam bibere ausi sunt, siti ingentissima vexati sunt: ex quibus Gal. placitis videtur, quòd in talibus necessarium non sit, quòd exiccatio concurrat, Insuper Auic. sitis causas ponit, eaq; declarat; quæ à Gal. scripta sunt, dicens quòd sitis sit nonnunquam ob phlegma salsum in stomaco, aut dulce, & quandoque ob feruentes humiditates: igitur apparet ex eius quoque sententia, ꝙ ex defectu humidi non semper sitis efficiatur, vt satis patet. In oppositum est Gal. authoritas, vbi cum dixit, quòd natura vniuscuiusq; mutatur ex quacunq; mala temperie, atque soluta vnitate, deinceps loquens, quomodo fiat huiusmodi mutatio in æqualibus intemperaturis, ait. In inæqualibus quidē intemperaturis, quoniam maxime calefiunt, aut frigefiunt, hæ siquidem qualitates præ alijs omnibus sunt ad agendum potentes, cum verò famescunt, vel sitiunt, deficiente hic quidem substantia sicca, illic verò humida &c. clare itaque vult ex dictis sitim fieri defectu substantiæ humidæ, vt fames, siccæ, quæ quidē non absolute sicca dicitur, sed respectu humidi potabilis, quod fluxibile esse debet: verū substantia hæc apta conuerti in membrorū substantiam stabilis est, ac firma, atque hac ratione, licet sit humida, sicca tamē comparatiue dicitur. Arist. quinetiam eadem ratione sustinet ꝙ fames est calidi & sicci concupiscentia, sitis verò frigidi & humidi, ex qua sanè authoritate colligi quoq; videtur, quòd sitis non fit absque siccitate, cum frigidi, & humidi sit appetitus; item Gal. ait, quòd accidit quasi priuatio appetentiæ, cum vel corpus omnino potione nō eget ob frigoris, humorisque excessum, vel ventriculus suum pathos non sentit: cum igitur priuatio sitis ob frigoris, & humoris excessum efficiatur, ergò sine humoris defectu sitis non erit: & ex authoritatibus ratio hunc in modum erigi potest, sitis est appetitus rei humidę, ergo quod contristat siccum est; appetimus enim rei contristantis amotionē: concludendum itaque est sitim absque exiccatione fieri non posse quemadmodum superius declaratum est. Pro responsione ad hoc valde difficile dubiū, & huiusce difficultatis resolutione in primis aduertendum est, quòd ventris humiditas multiplex est; est enim humiditas in eius spatio contenta, est & altera in eius porositatibus inclusa, & tertia in exilibus arterijs, atque venis, quemadmodum quarta interna, quæ ventris substantialis est pars; Quibus ita stantibus omnes conueniunt, quòd sitis fit ex humidi roridi madefacientis consumptione, cuius quidem signum est, quòd statim assumpto potu cessat sitis, & huiusmodi humiditas rorida in ventris porositatibus contenta est in causa, vt superflua humiditatis internæ, atque naturalis exiccatio haudquaquàm efficiatur; quæ sanè humiditas duplex est, quædam crassior, quæ cibo reparatur, quædam tenuior, quæ potu repellitur, ad cuius humiditates consumptionem sitis efformatur, tametsi humiditas rorida non consumatur: Quo quidem stante, dici potest, quòd sitis fieri non potest, nisi alicuius humiditatis vel madefacientis, vel internæ consumptio fiat: atque ita sola caliditas sitim haud efficere potest, nisi alicuius ex prædictis humiditatibus consumptio consequatur; In siti quidem naturali fit humidi roridi consumptio loquendo de siti, quæ ratione ventris non autem pulmonis oritur; in siti autem præter naturam haud necesse est, quòd humidum roridum consumatur, sed humidi substantifici consumptio fieri potest absque humidi roridi consumptione: licet etiam fiat ex roridi consumptione si enim

in ven-

4. de acc. & morb. 7.

13. 3. tra. 2. ca. 20.

lib. de inæqui. intemp.

2. de ani. 28.

4. de acc. & morb. 7.

in ventriculo contingat quod phlegma salsum, aut aqua marina adsit, tunc humidum roridum non consumetur, licet fortè in eo alteratio quæpiã gignatur; sed cum huiusmodi materia actu sit humida (quia tamen potestate calida est) faciet humiditatis substantialis consumptionem, & ex consequenti sitim: pariter & pulmonis caliditas sitim producit nõ ex necessaria humidi roridi consumptione, quæ notatu digna sit, sed ex interni humidi consumptione, quæ quidẽ ratione caliditatis resoluentis cõtingit. Ad Galenum autem dico, quòd acetum remouet sitim, quæ fit, quoniam humiditas & caliditas coeunt nempe actualis humiditas, quæ potestate sicca est. Vnde subdit quòd talis sitis contingit his, qui aqua inter cutim laborãt, vbi in ventre congesta est, humoris salsi cõpia, qui potestate calidus est, vt patet; atque ita in eo casu licet nõ fiat humidi roridi consumptio, fit tamen interni humidi consumptio, atq; exiccatio; acetum autem conuenit, & hanc sitim remouet, tum quia sua frigiditate materiæ calidi tatem remouet, quæ humidi substantifici consumptionem efficit, tum etiam quia materiam in ventre contentam disponit, vt excernatur atque ita sitim remouet, quoniam materiam & obiectum tristem faciens sensationem remouet; & & hoc pacto intelligit Gal. cum inquit, quòd sitis fit tum humoris inopia, hoc est humidi roridi cõsumptione, tum caloris copia, qui sine humidi roridi consumptione humidi interni consumptionem producit, tristemq; facit sensationem: Eodem modo patet responsio ad authoritatem illam, quòd neq; ex salsis humoribus, neq; ex vino, neq; ex aqua marina, neque feruente natiua humiditate sitis fieri potest, nisi alicuius humidi, vel roridi, vel substantifici consumptio cõcurrat: hoc igitur modo omnes dissoluuntur authoritates, in quibus dicitur, ϕ sola caliditas sitim facit, nempè quòd intelligendę sunt, quòd caliditas absque humiditatis roridæ consumptione sitim producit, consumendo tamen in ternam humiditatem. Dices, si sitis nõ est sine alicuius humidi consumptione, ergo ne humectante semper indigeremus, & ita acetum nunquã in siti remouenda præstans remedium foret, siquidem acetum nõ humectat, sed infrigidat, & exiccat: item aliqua sitis ex sola aeris inspiratione remouetur, non ergo alicuius semper humidi consumptio requiritur, Respondeo, quòd talis sitis naturalis non est, vt ex Galeno colligitur; ad quam quidem remouendam siccitatem ammouere haud necessariũ sed satis est obiectũ contristans ammouere, qui calefaciendo eam exiccationẽ producit, ad quod facit acetum tum infrigidando, tum consumendo, & materiam phlegmaticã in ventre existentem incidendo: pariter inspiratio aeris frigidi caliditatem pulmonis remouet, quæ est obiectum contristans, atq; exiccans, Dices, si quæpiam sitis acero remouetur, ergo nõ omnis sitis est appetitus frigidi & humidi aduersus Aristotelem. Dicas velim Aristot. dictum intelligi de appetitu naturali: item quòd sit appetitus frigidi, & humidi respectu eius, cuius appetitus est fames, & huiusmodi humidum est, hoc est fluxibile, quod tamẽ in fame nõ naturali potestate exiccans, & incidens esse potest, vt obiectum contristans remoueatur, vt superuis dictũ est, quoniam quoquo modo re humectante indigemus, hoc est liquida, & exiccante, ac obiectum contristans consumente. Dices, venter calidus naturaliter potum calidum appetit, ergo non est appetitus frigidi. Respondeo, quòd talis venter potum calidum appetit respectu temperati, qui tamẽ frigidus est respectu cibi, qui fame appetitur: Num verò pueri, an iuuenes citius incurrunt, dicerem breuibus, quòd iuuenes citius sitiunt, propterea quod sicciores sunt.

Primo de simp. med. 30.

De voce. Cap. 68.

DEclaraturus Gal. signa cannæ pulmonis, quæ ex voce sumuntur, indicantia & ipsa tandem pulmonis temperies, cũ ex trachea arteria cõstituatur, vt manifestum est, videtur continuate loqui ac si adhuc de signis pulmonis obloqueretur,

detur, dixerat enim statim superius loquens de sicciori, & humidiori pulmone, quòd in sicciori vox est clara, in humidiori vero obscura, & rauca, & cum volunt aut vehementius, aut acutius loqui intercidunt excrementa, nunc continuans sermonē de voce, proponit primo scribens in hunc modum.

Non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicut neque paruitas à frigiditate fit, sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & vehementiorem efflatum, paruitas vero à contrarijs euenit causis.

Hoc est ab angustia arteriæ, & ab efflatu imbecilliori, concludens deinde Gal. ita scribit.

Quare neque semper, neq; primum, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas, non autem aduentitias, vocis magnitudo, aut paruitas sequitur: Quoniam etenim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, adhæc autem consequitur huiusmodi vox: Idcirco contingit ex voce de naturali temperatura ratiocinari.

Valide namque existente virtute, & magna pro arbitrio aeris quantitate attracta vehementiorē, & imbecilliorem efflatū efficere possumus, sine quo vox magna, vel parua fieri non potest: & ob id ait, quòd [neq; semper sequitur] cur autem addit [neque primum, sed ex accidenti:] pro horū verborum intellectione animaduertēdum est, quod Gal. ait: significat autem per se idem, quod primo, per accidens autem quod secundo, quod declarat exemplo dicens, qui primo calculo digitum applicat, primo quidem hunc mouet, sequentē vero per accidens, & secundo, itidem reliquos quosq; omnes: pariter dicendum est de voce magna paruavè, nam (inquit Gal.) instrumenta talia fabricata sunt nempè aut lata, aut angusta ratione temperaturæ: calida enim latam dilatando, frigida verò, quia dilatare non potest, arteriam angustam facit: verum latitudinem arteriæ vox magna cōsequitur, angustiam vero vox parua, ergo magnitudo vocis, vel paruitas non sequitur primò temperiem, sed ex accidenti, & secundario, per se autem & primo sequitur aut arteriæ latitudinem, aut angustiam eiusdem: sed licet primo & per se arteriæ temperaturā non sequatur; quoniam tamen eam per accidens & secundario sequitur, ideo Gal. dicit, quòd cōtingit ex voce: Antiqua translatio iacet hoc modo: [& propterea ex voce est aliquid de naturali crasi colligere] vbi adnotant expositores, quòd dixit aliquid: quoniam licet compositio sæpe complexionem consequatur, potest etiam complexionem nō sequi, sed potius rem diuinam, vt testatur Gal. magnitudo autem vocis, & paruitas complexionē indicat (vt declaratum est) mediante compositione, siquidem latitudinem, vel angustiam arteriæ cōsequitur: Verum aliàs declarauimus, quomodo compositio à re diuiniori fiat, quæ quidem non sunt repetenda. Quod si ita legatur litera, puto ego, quòd potius ita dixerit, quoniam in principio huiusce literæ superius declaratum est, quòd non solum per se complexionem non sequitur, & primò, sed nec etiam semper, nam efflatum magnum, & paruum quòd arbitrio efficere possumus, sine quo vox aut magna, aut parua fieri non potest, licet Hippo. dixerit; calidi valde maximam vocem habent, frigidi vero ecōtra paruam & exilem; frigidus namque aer plurimus est, hoc est in calidis; duorum vero magnorum magna sunt, & quæ inde gignuntur, sed hoc intelligitur vt plurimum, vel vt (vt infra declarabimus) secundum naturam, non autem secundum voluntatem: Dicit autem Gal. ꝙ magnitudo vocis, & paruitas per accidens (vt declaratum est) naturales sequitur temperaturas, non autem aduentitias, quoniam temperies calida naturalis cōtracta à principio generationis ea est,

3. de acci. & morb.

primo de temp. vltimo.

6. epi. ante mediū.

ne est, quæ asperam arteriam dilatat, cuius oppositum frigida temperies efficit, calida autem aduenticia, quam præcesserat frigida naturalis, quoniam inuenit arteriam iam esse genitam à frigiditate naturali angustã, dilatare eam non valet, vt & frigida aduentitia eiusdem arteriæ angustiam efficere non potest, cum à principio natiuitatis à calida naturali lata genita sit. Subdit Gal. deinde quasi reddens causam eius, quod statim dixerat, scribens.

Nam & lenis vox arteriæ lenitatem consequitur, vt aspera asperitatem.

Aristo. namque testatur, quòd lenis vocis, & asperæ causa membrũ est, atq; instrumentũ, per quod fertur aer, quod quidem asperum est, aut leue, & deniq; aut æquale, aut inæquale: inæquale autem fit instrumentum, cum aut materia quæpiam in trachea arteria continetur, aut affectu quopiam, qui siccitas est, opprimitur, atque hæc inæqualitas, quæ ex siccitate prouenit, vocem asperã efformat; quæ verò ratione humidæ materiæ in ipsa arteria cõtentæ vocem potius raucam efficit, quæ & ipsa vel aspera, vel ei maxime affinis esse videtur. Declarans verò deinceps quomodo per lenitatem, & asperitatem temperatura cognoscenda sit asperæ arteriç incontextu, subdit.

Leuitas igitur arteriæ moderatam sequitur temperaturum, asperitas vero siccitatem.

Pro declaratione dictorum, & eorũ, quæ dicenda sunt, scrutandum est in primis quomodo generetur vox, vt subinde videamus quæ nam magna, quæ parua, quæ lenis, quæ aspera, item quæ acuta, ac grauis. Aduertendum igitur est, quòd vt ex Arist. colligitur, vox est percussio aeris respirati facta ad tracheam arteriam ab ipsa animæ virtute in partibus respirantibus existente, quæ est voluntarie motiua cum significandi imaginatione: Quæ vero cõcurrunt, & requirũtur ad formandam vocem, vbiq; declarat Gal. dicens, vocis instrumentũ esse laringam, quæ tribus constat cartilaginibus, ita vt id, quod ex eis compositum est, fiat vt quædam fistula, intus autẽ in ipso meatu laringis incubat corpus figura quidem linguam fistulæ referens: proprietate vero substantiæ tale, quale nullum est aliud eorum, quæ sunt in corpore; etenim membranosum simul est, & adiposum, & hoc est primũ, & maxime principale vocis instrumentum: est autem vocis materia ipsa effiatio, hoc est aer violentia quadam impulsus, quæ à musculis thoracis efficitur: sunt præterea musculi in ipsa laringe, quorum quidam aperiunt, quidam autem laringis orificium claudunt, quòd si soli musculi claudentes agant (dicit Gal.) fit detẽtio anhelitus, quemadmodum contingit, cum fæces emittere volumus, ad quod operatur quoq; corpus cauernosum linguæ fistulæ, si vero soli musculi aperientes agant, tunc fit inspiratio. Ad formandã itaque vocem opus est, vt neque musculi ex toto cessent ab opere, neque in totum claudant laringis meatum, sed vt fiat effiatio, hoc est valida aeris expulsio a musculis pectoris intercostalibus: qui quidem aer ex via ampla trãsmittitur, hoc est ex parte tracheæ arteriç inferiori, quæ amplior est, quàm in parte suprema, vbi est fistulam, vel ex tribus cõpositum cartilaginibus ad fistulæ similitudinem, & ille aer ad laringem, seu fistulam dictam, & ad canale dictum trãsmittitur, per quod velocius percurrens cartilaginem percutit, & fistulç linguam: hoc igitur pacto vox efficitur, quæ deinde sermonis materia existit, qui (vt testatur Gal.) à voce distinguitur, quoniam vox fit à prædictis vocalibus instrumentis, sermo vero à proprijs, quorũ lingua obtinet principatum; concurrunt etiam nares, labra, & dentes: Vnde dicebat Gale. hæc quinque sunt inter se se quadam consequentia expiratio, exuflatio citra strepitũ, exuflatio strepens, vox, & loquela, quarum si prima lædatur, omnes lædi necesse est, si vero vltima & quælibet posterior lædatur, priores lædi haud necessum est: nam expiratio à diaphtamate fit,

2. de ani. 20.

lib. de vo. & anhel. & 7. de vs. par. 5. & 11. & 12. & 13. & primo de lo. aff. 6. & 4. eius. dem 7.

te fit, & musculis tum ventris, tum omnibus thoracem contrahentibus: exuflatio autem absq; ictu potissimum ab intercostalibus; exuflatio vero cum ictu, & strepens a prædictis, atque his qui in faucibus reperiuntur; quemadmodum vox à prædictis omnibus & his, qui sũt laringis, & ad sermonem formandum concurrunt, supranominati omnes musculi, nec non organa propria prædicta nempè lingua, dentes, nares, labra, palatum, & gurgulio. Cum itaq; vox efficiatur ex valida exuflatione, quæ est aeris à loco amplo ad locũ angustum cursu recto, & stricto expulsi, ad quod linguæ fistulæ percussio ab aere egrediente, expulsoq; facta cõsequitur, ita quòd (vt ait Galen) duo præcipua sunt, quibus fit vox, aer, seu exuflatio, & percussio, & vnumquodq; crescit, ac magnum fit, quoniam ea augentur, quibus eius cõstat substantia, ob id magna vox erit, cùm aer multus erit, & percussio magna proportione multitudini aeris respondens: multus autem aer esse nõ potest, nisi canna pulmonis magna sit: vt multum aeris continere possit; magna autem percussio fieri nõ potest, ni magna, & valida efflatio, & aeris expulsio fiat: magna autem expulsio non efficitur, nisi virtus sit valida, quare magna vox requirit, vt pulmonis canna sit magna, & virtus valida, à qua vehemens efflatio fiat: & ob id superius dicebat Galenus, quòd magnitudo vocis illa duo cõsequitur asperæ arteriæ latitudinem, ac vehementiorem efflatum, à causis autẽ contrarijs vocis paruitas efformatur. Proinde Aristot. vbi plura ex prædictis enumerat, vocis lenis & asperæ causam assignat, inquiens, eam esse, propterea quòd instrumentum, per quod fertur aer, asperum est aut lene, & denique aut æquale aut inæquale, inæquale autem fit, cum aut materia quæpiam in trachæa arteria continetur, aut affectu aliquo, qui siccitas est, opprimitur, & inæqualitas, quæ fit ex siccitate, vocem asperam efficit, quæ verò contingit ratione humidæ materiæ in ipsa arteria contentæ, vocem potius raucam efformat, quæ videtur & ipsa vel aspera, vel ei maxime affinis: quod & hoc loco Gal. dicit, vt superius à nobis declaratum est. Postea Gale. causam reddit, cur asperitas siccam temperaturam consequatur, dicens.

Asperitas enim fit ab inæqualitate duri corporis. Arteriam verò duram similarium partium, ex quibus constat, siccitas efficit.

Quoniam duo sunt, à quibus asperitas fit, durities nempè arteriæ, quam siccitas partium similarium efficit, quę cartilagines sunt, & membranulæ vnà cartilagine coniungentes ob rationem à Gal. tactam. Hoc enucleato, declarat demum ipsius alterum faciens asperitatem, nempè duri corporis inæqualitatem subiungens à quo efficiatur. 7. de vsu. par. 4. & 5.

Inæqualem verò dispersæ in eisdem humiditatis defectus.

In eisdem scilicet partibus consimilibus prædictis. Per humiditatem autem intelligi potest ea, qua aspera arteria, seu larinx humectari debet, quæ generatur à carnibus glandosis laringi adiacentibus, vt testatur Gale. qui præterea inquit, quòd natura linguam fistulæ vnctuosam fabrefecit, vt partes illæ humectarentur: atq; ita vult, quòd vocis asperitas siccã partis temperiem significet. Dices, vox aspera & lenis contrariæ sunt, ergò a causis contrarijs originem trahunt, ergo lenis vox ab humiditate erit. Respondeo, quòd asperitas fit & ab humiditate, & siccitate, sed ab humiditate rauca potius dicitur, quæ cum obscuritate existit, atque hæc asperæ contrariatur ex siccitate, quæ cum claritate quadam est, lenis autem media est inter asperam & raucam, atque ita vt media vtrique opposita est, vt & de virtute ac vitio dici solet: quòd autem ea, quæ ab humiditate fit, rauca vox dicenda sit, testatur quoque Galen. alibi dicens, quòd si tella, quæ est super cannam pulmonis humefiat ob multa humida, quæ per ipsam tran- 7. de vsu. par. 17. lib. de voce. cap. 3.

seunt, vox minus clara fiet. & obid aute cibum & potum vox est clarior, postea verò minus clara: quòd si potus fuerit plusquàm oporter, vox fiet rauca: & ideo in sensibus magis raucedo contingit ob superfluitatum abundantiam, & tandem oĩa corpora sicciora vocis sunt clarioris, quàm humidiora (vt ait Gal.) siquidem ficca melius sonant, quàm humida. Postea Gale. declarat quomodo acuta, & grauis vox complexiones tracheæ arteriæ diuersas significent hunc in modum scribens.

7. de vsu. pan. 7.

Eodem modo neque acuta vox natura sine angustia faucium neq; grauis sine latitudine fieri potest.

Acutæ vocis, ac grauis causam declarat Arist. Graue siquidẽ in tarditate motus consistit, sicut acutum in velocitate eiusdem, ponitq́ue quorundam opinionem dicentium, quòd id, quod multum est, tarde mouetur, quod autem parum, velociter: atque hæc est causa, cur alia grauem vocem emittant, alia verò acutam: verum (ait Arist.) hoc ex toto verum non est, nam sequeretur, quòd vox magna esset grauis, item acuta parua, cum tamen vtraq; & grauis & acuta esse possit: bene verum est, ꝙ grauis vox multum mouet, acuta verò paucũ, sed differt magnum & parũ in graui & acuta voce, à magno & paruo in magna & parua voce: in magna namq; & parua voce simpliciter dicunt, in graui verò & acuta respectu quodã: magniuoca (inquit Arist.) sunt eo ꝙ simpliciter multum est, quod mouetur, paruiuoca eo ꝙ parum, sed grauiuoca, & acutiuoca eo quòd respectu inter se habito differentiam hanc recipiunt, nam si quod mouetur, mouentis vires superat, tarde fieri necesse est, si superatur, velociter: quare & debilem, validum, & tardum, ac velocem motũ reddere potest, pro quanto aut superat, aut superatur: & hinc reddit causam, cur ægri & senescentes vocem acutam habeant, item cur pueri, & fœminę vt plurimũ vocem obtineant acutam, vituli autem & vaccæ grauius sonent, tauri autem acutius, vt patet experientia: Vnde acuta vox definiri solet, quę pauco tempore multum, grauis verò, quæ multo tempore parum auditum mouet. Cæterum Gal. dicebat, & necesse est, vt vox fiat, ꝙ aer exeat vehementer, & quòd cursus eius in epiglotti sit strictus, quando verò canna erit stricta, vox erit acuta, & si ampla, grauis, si curta, addens in acumine, & si longa, crescit in grauitate, humiditas autem epiglotis facit voci grauitatem, siccitas verò acuitatem: Vnde data paritate virtutis mouentis, eiusdemq́ue conatus, si canna erit stricta, vox erit acuta, quoniam minorem aeris quantitatem continebit, qui velocius mouebitur, si vero canna fuerit lata, vox grauis erit, quoniam maiorem aeris quãtitatem continebit, qui ab eadem virtute eodem conatu tardius mouebitur: pariter si curta quoq; erit canna paucum aerem continebit, quare velocius mouebitur, atque ita vox erit acuta, si verò longa propterea ꝙ plus aeris continebit, vox grauis erit eadem stante virtute, atque conatu: Quare videtur, quòd causæ Galeni particularius explicent causam ab Arist. tactam. Verũ tamen, vt ab Aristotele colligitur, in quibusdam vox est acuta, in quibus canna maior est, in quibusdam vero grauis, in quibus minor, vt in vaccis, & vitulis: atque in hoc videtur discordia inter Arist. atq; Galenum, siquidem ait Gale. hoc loco, & libello de voce, quòd vox acuta non est sine angustia faucium, nec grauis absq; eorundem latitudine. Nisi dicamus, ꝙ voluit quoque Aristot. quòd vox acuta fiat ex epiglotis, seu laringis angustia: nam vbi quærit propter quod pueri, & cætera animalia iuuenilia vociferant acutius perfectis; ait, quòd causa est velocitas aeris motus, & quoniam pueri semibus sunt calidiores, & quoniam poros habent strictiores; pariter quærit, cur plorantes acute loquuntur, ridentes autem grauiter, dicit, quòd est, quia plorantes, contendentes, & congregantes os vociferant, & aer per angustũ exit foramen, ex consequenti velociter, quod ad vocis acuitatem facit: ridentes autem diffundentes aerem emittunt, qui per latũ os exit, quare tarde mouetur, & ideo vox illis

5. de gen. ani. ca. 7.

lib. de voce 2.

11. probl. 14.

proble. 15.

illis grauis est: Videtur igitur ex his Aristo. ponere epiglotis angustiam esse causam acuitatis vocis, quoniam facit, quòd aer uelociter moueatur, latitudo verò contra facit, quòd aer tardius moueatur. De conualescentibus autem, senibus, atq; alijs huiusmodi, qui ob virtutis imbecillitatem (dicit Arist.) paucum mouent aerem, quare eum velociter mouent, & ex consequenti vocẽ acutam reddunt, diceret Gal. quòd in talibus fit vox acuta, propterea quod ob virtutis imbecillitatem multũ epiglotim dilatare nõ possunt, ideo fit, vt quod ex velocitate aeris deficit, ex structura cursus ei⁹ in epigloti perficiatur, licet enim nõ sit facta ualida aeris expulsio ob virtutis imbecillitatem, angustia tamen epiglotis efficit, vt aer velocius per angustum meatum percurrat, quam si idem meatus latus foret. Galenus itaque licet plures vocis grauis & acutæ causas constituat, hoc tamen loco vnam duntaxat ponit, quoniam succincte loquebatur, eamq; potiorem, quæ ex parte est instrumẽti, aqua dependet Arist. causa: orificio namq; angusto existente aer velocius mouebitur, contra verò fiet illo amplo existente: est autem circa Aristotelem aduertendum, ꝙ nonnunquam Aristot. ponit caliditatem esse causam, quòd vox grauis sit, frigiditatem verò, quòd sit acuta, quandoque vero contra, vbi querit, ppter quid voces hieme sunt grauiores: Verum cum duplex sit caliditas interior & exterior, interior quidem aerem crassiorem reddit, quoniam vapores vnà cum aere cõmiscet, & ideo tardius mouetur, cuius oppositum facit frigiditas interior: verum exterior frigiditas magis crassum reddit aerem, caliditas autem attenuat, ideo diuersimode loquitur Arist. neque in eius dictis est cõtradictio: ex dictis constat litera superior, quòd vox acuta natura sine angustia faucium non est, & ait natura, quoniam habens ex natura vocem grauem eam arte acutã efficere potest, vt habens eam ex natura acutam, grauem. Constat etiam ex dictis sequens litera, quæ hunc in modum iacet.

Lib. de voce cap. 3.

7. de gen. ani. ca. 7.

11. probl. 17.

Angustia igitur ab insita, atque innata nascitur frigiditate, latitudo autem à caliditate.

Dicit, insita, & innata, quoniam non aduentitia nascitur, vt superius demonstrauimus. Postea Gal. excusans se à diligenti pertractatione differentijs vocũ, quæ ab affectibus præter naturam fiunt, remittit ad libros de voce scribẽs hunc in modum.

Differentijs igitur naturalium vocũ hæ, quæ ex affectu aliquo fiunt sunt proportionales, quæ & ipsę inditia sunt causarum à quibus oriuntur, de quibus in libris de voce sufficienter distinxi.

Vt enim vox ex natura rauca humidam arteriæ asperæ temperaturam naturalem præsefert, ita & vox rauca ex aliquo affectu talis fit ratione humiditatis præter naturam: atque ita de cæteris dicendum est.

Cur reliquarum animalis partiũ temperaturarũ inditia sunt prætereunda. Cap. 69.

Reliquæ verò partes animalis interiores exilia habent temperaturę inditia, tentandã tamen ea ex iuuantibus, atque nocentibus agnoscere, ac prętera naturalium potentiarum operationibus: Dictum verò est in tertio de causis accidentium, quòd cuiusq; potentiæ virtus & vitium temperatura principalis existat.

HActenus Galenus docuit signa partium principatũ obtinentium, item quarundam virtutem habentium insitam, & aliunde emanantem, vt oculorum, atque ventriculi: Quoniam adhuc restabat docere signa multarum partium ambas potentias obtinentium, atque insitas tantum,

& à principalibus ortum trahentium; quæ quidem partes tum quia latentes sunt, tum etiam quia nihil superiorum immittunt, ideo eorũ temperaturæ difficilis sunt cognitionis, vt & earum ægritudines: Vnde ait, ℔ partes in superficie constitutę vnà cum affectuum suorum proprietate facile sensibus deprehenduntur; quæ vero in imo corpore latent, exercitatæ cognitionis uirum, ac præsertim in arte anathomiæ desiderãt, & alibi subinfert. Igitur quæmadmodũ singula, quæ comprehendimus, agnosci possint, tum vero quòd nõ omnium manifestas notas habeamus, quodque si aliud quicquam etiam causarum, & affectuum, quæ sensum fugiunt, agnitio ex multa exercitatione, & curiosa omnium perpensione nobis pariatur, alibi monstratum est, & alibi dicebat: Nam pars coniecturalis in dispositionum dignotione potissimum consistit, hę siquidem inuentę curationem non coniecturaliter, verum scientifice indicant; quod repetit sub his verbis & aliquando certam & exactã scientiam habemus locorum, & dispositionũ, vtpote pleuritidis, vbi verò certã scientiam habere nõ possumus, vtendum artificiali coniectura, quæ ad scientiam proxime accedit: & quandoq; idem dicere solebat, Numquã hallucinari supra captum hoïs est, sed quàm minime aberrare solius artificis est, siquidem artificiali vtitur coniectura, quæ ad certã cognitionem proximè accedit. Cùm itaq; talia difficile cognoscantur, se excusans Gal. à lẽgiori de illis tractatione illa verba scribit, quæ à nobis superius descripta sunt; nam (vt dictum est) experientia & exercitatione hæc inueniuntur, hic autem liber compendiosus est, ac breuis, ob id voluit breuius ea declarare, quibus in illorum cognitionem veniendum est. Dicit autem in contextu [partes animalis interiores] propterea ℔ partes in superficie constitutæ vnà cum affectum suorũ proprietate facile sensibus deprehenduntur. Ex iuuantibus autem atq; nocẽtibus (Auic. inquit) signũ stabile non habemus, non frigiditas per accidens calefacit; sed qđ fit per accidens, ex Galeni sententia, ab eo quod per se fit, distinguendũ est: Verum quoniam idem ait, ℔ calor auctus ad omnem alterationẽ efficacissimus est, nisi ad tantam vehementiam increscat, vt eliquandi vim assequatur, nam tum primum redditur non inutilis; frigiditas autem nulli functioni vtilis est, siccitas verò ad robur, & fortitudinem confert, nisi adeo fuerit aucta, vt corpora rigida, immobilia, & friabilia efficiat, sicut humiditas ad nutritionem quidem mirifice facit, cęteris vero functionibus omnib⁹ aduersatur, ea excepta, qua corpus augumentũ recipit; huic enim efficacius, quàm nutritioni auxiliatur, quorum quidem omnium Gal. rationẽ reddit: aduertendum est, vt & aliàs dictũ est, quòd licet contentiua, attractiua, & expulsiua ad suas egeant actiones caliditate, atque siccitate, differunt tamen quoniam contentiua magis indiget siccitate, quàm caliditate: videtur namq; caliditate magis indigere, quo tempore solum contrahendo villos nutrimentũ comprehendit, quòd satis patet, cum caliditas faciat ad motum; attractiua vero plus indiget caliditate, quam siccitate, quoniam eius operatio tota fermè in motu consistit: caliditas autem (vt dictum est) magis ad motũ apta videtur, quanto enim corpus calidius est, tanto validius attrahit: non ita autem de siccitate dicendum est, sed oportet, vt moderata sit: quæ vero humidiora sunt, haud rectè corpus attrahere queunt, & apprehensum arcte detinere, siquidem debite extendi nõ possunt: at expulsiua magis indiget caliditate, quàm siccitate, quoniam eius pariter operatio tota in motu consistit, & minus quoq; siccitate, quàm cõtentiua, & attractiua, quoniam neq; constrictione, vt contentiua, neq; etiam adhærentia & constructione eius, quod attrahendum est. Postremo Gal. hunc in modum scribit.

1. de lo. affec. cap. 1.
11. meth. 7.
2. de cõp. med secũ dũ loc. c. de dol. ca. à stomaco.
3. prog. cõ. penul.
12. met. 7 & primo ad Glauc.
1. de loc. affec. ca. 1.
22. 3. tra. 2. ca. 6.
3 de cẽp. 5. & li. de simp. medi.
6. de aci. & mor. 3.

Temperaturum itaque inditia iam explicauimus.

Quod quidem ex superioribus satis manifestum est, consequens modò est, vt de signis complexionum quo ad cõpositionem pertractet, quod quidem insequenti agit capite.

Signa

Signa naturæ instrumentariæ, siue compositionis. Cap. 70.

Circa magnitudinem verò, & formationem, vel numerum, vel situm quæcunq; quidem sensibus subijciuntur errata cognitu facillima sunt, quæ autem sensu percipi nequeunt, quędam cognitionẽ habẽt difficilem, quædam verò facilem.

Primo de lo. aff. primo.

ACturus Gal. de cognitione corporum, siue membrorum labentiũ à salubri ratione cõpositionis in primis proponit & declarat, quæ facilioris sunt cognitionis, quæq; difficilioris, vt & aliàs dictũ est: postea per exemplum manifestat, ꝙ errata partium, quæ sensibus subijciuntur, cognitu facillima sunt, vtpote de capite, ac cerebro, scribens.

Capitis igitur magnitudo, ac figura, & cerebri simul in propatulo sũt: & de his antea diximus,

Figura etenim ac magnitudo cerebri figuram, & magnitudinem capitis consequitur, de quibus ante dictũ est, dum de cerebri signis ageretur. Deinde subdit alia exempla, dicens.

Sic & quæ thoracis sunt, & quæcunque ad scapulas, & humeros. vel brachia, vel cubitos, vel extremas manus, vel coxendices, vel femora, vel tibias, vel pedes attinent, nõ est difficile cognoscere, siue secundum formationem, siue secundũ magnitudinem ex his aliquid non recte se habeat, siue secundum numerum, vel partium, ex quibus constant, cõposituram.

Formationis errata sunt, vt figura de prauata, cum vel rotunda sit cum plana esse deberet, vel obliqua, cum recta esse deberet, item superficies vt aspera, vbi leuis, aut è cõtra: pariter cauitas deprauata vt parua, vbi magna, vel ecõuerso: Magnitudinis errata sunt, vt si crassum, quod gracile esse debet, vel contra, vel breue, quod longum, vel latũ quod angustum, aut econuerso: numeri præterea errata sunt, vt sextus digitus, secundum caput tertium brachium, vel crus: Adhæc composituræ errata sunt, vt partium simplicium instrumentum componentium nõ debitus finis, ac ordo inter se, & vt instrumenti totius situs non conueniens, sic & partium instrumẽtalium inter se cõpositura. *Subdit* autem Gal. de operationibus scribens.

Singularum etiam operationis detrimenta facile patent.

Cùm etenim ea detrimenta contingant defectu aliquarum naturatum quę in dictis partibus reperiuntur, earum quoque peccata facile ostendunt: quod quidem indicat cognitionẽ facilem esse. Declaraturus post modum Gal. ꝙ earum quæ aufugiunt, quædam facile cognosci possunt, quædam verò nequeunt, in primis proponit scribens.

Quæ autem intra corpus sunt, non omnia cognosci poßunt.

Aduertendum est, ꝙ partes intra corpus positæ, quædã sunt, quorum magnitudo, numerus, situs, & huiusmodi ex suprapositis partibus coniectari possunt, nonnullæ verò ex virtute, & vitio operationis, aliæ nullo dictorũ modorum; hæ quidem postremæ agnosci non possunt, vt plexus rethiformis, & huiusmodi, quæ anathomia dignoscẽda sunt, duę vero priores dignosci queunt. Quare Gal. quædam adducit exempla, quibus ostendit, qũo illa nos coniectari oporteat: In primis autem duo ponit exempla eorũ, quæ ex suprapositis coniectari possunt, quorum primum tale est.

Cuiusdam enim ventriculũ adeo paruum, & rotundũ, ac pro num secundũ hypochondria situm habẽtem inspexi, vt manifeste ex circunscriptione propria, & videntibus, & tangentibus appareret.

Venter magnus esse debuit, vt tãtum cibi semel assumere posset, quod pro vna die satis esset, eũ vero paruus est minus potest accipere, quàm semel corpori conueniat: quare frequentius cibum assumere cogetur: quoniam igitur ventriculus is paruus erat, magnitudine pec
4. de vsu. par. 7. cabat: De ventris figura habet Gale. dicens quòd rotundus fuit, quoniam figura hæc capacissima fuit, atque tutissima; est autem non ex toto rotundus, sed oblongus ob explantationem superiorem, atq; inferiorem: quæ quidem explanta
8. de vsu. part. 11. tiones (vt ait Gal) in causa sunt, vt partes figuram rotundã amittant: item vitiata est eius conuexitas, quæ vertebris incumbit, à quibus comprimitur: habet insuper partem inferiorem latiorem, superiorem verò strictiorem: quare cum his rotũdus perfectè foret, propria eius figura carebat, atque ita in figura peccabat, vt manifestum est. De situ autem
8. & 9. & 3. de pot. morb. 7. ventris habet Gale. quòd natura posuit ventrem inter lienem, ac hepar; nõ fuit autem exactè medius inter dextrũ, atq; sinistrum, sed magis ad dextrũ vergens, alioqui locus is vacuus extitisset, adquẽ non peruenit hepar vtpote sublimiorẽ, occupans partem: inferior autem pars sinistra à liene fuit occupata: Insuper quoniam venter erat exanguis, natura eum cõstituit, vt lebetem, cui instar foeorum viscera sunt adiacentia à sinistris quidem splen, à dextris verò hepar, & a superiori cor, & septum, ac retro musculi dorsales, ante verò omẽtum: item hepar eum ascendit, & quibusdam fibris tanquam digitis ipsum ventrem cõprehendit, quem sanè situm si venter non seruauerit, peccabit in situ vt hic est, de quo Gal. hoc loco ponit exemplum; qui venter prominens præter id quòd non probè opus suum conficiet, quoniam à prædictis partibus nõ satis calefiet, prẽmet quoq; hepar in sublimiori parte collocatum, atque præcipue diaphragma, cum cibo repletus erit, & ex cõsequenti
3. lib. ca. 27. difficilem faciet expirationem, vt Gale. testatur paulo inferius vbi ait, quòd & temperatura frigidior erat, traditq; modum euitandi nocumenta, quę contigere possunt. Ponit deinde alterũ exemplum scribens.

Sic & cuiusdam vesicam contingit intueri ita expositã, ac paruam, vt si quando vrinam tardius excerneret, tumor quidam circunscriptus manifestè cerneretur.

Clarum est, quòd in hoc exemplo vesica & magnitudine & situ peccabat, atque est exemplũ de his quæ facile agnoscuntur subdit deinde Gal. dicens.

Non tamen aliud ex interioribus quicquam: mihi vnquam manifestum præbuit inditium.

Suple sicut fecit ventriculus, atq; vesica, de quibus superius dictum est: Et addit quomodo eorum tentanda sit cognitio, dicens.

Tentare autem oportet quàm maximè fieri potest virtutẽ ac vitium ipsorum, & si nõ certissima scientia, artificiosa saltem coniectura comprehendere.

De artificiosa quidem coniectura inquit Gal. quòd media quodammodo est inter exactam notitiam, nec non integram ignorantiam, & inferius subdet, q̃ vis artificiosæ coniecturæ est, vt magna ex parte recta sit, & ideo proxime ad certam cognitionem accedit. Ponit deinde Gal. duo alia exempla eorũ, quæ non facile cognoscũtur, quorũ primũ tale est.

1. de loc. affe. ca. 1. 3. lib. c. 3.

Veluti exempli gratia in hepate vidi enim aliquos, & quidem complures, quibus venæ erant angustæ & totum corpus colore priuatũ, quòd si plusculum cibi assumpsissent, qui præsertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus, ac tenax, nonnulli quidem veluti pondus quoddam insidens, atq; suspensum in profundo dextræ hipochondriorum partis sentiebant, nonnulli verò cum quadam tentione dolorem sentientes; in is quidem ve-

risimile

visimile est hepar esse paruum, atque angustos habere meatus.

Licet causæ & effectus seinuicē ostendant, cum tamē vnus effectus à pluribus causis fieri possit, vel ab vna causa plures effectus prodire queant, non statim aut ex causa effectū, aut ex effectu causam inferre licet, sed oīa diligenti examinatione perpendenda sunt: Angustia itaq; venarum, quæ fit ex paruitate hepatis, ex eius quoque frigiditate prouenit, quare si venæ angustæ nō statim hepar paruum esse dicēdum est, sed si cum priuatione coloris totius sumpto cibo apto flatibus excitandis, & crasso, ac lento, aut pondus in dextro hypochondrio percipiatur, aut dolor cū tensione, coniectandum erit, ꝙ calor innatus debilis, vt coloris priuatio totius corporis ostēdit, neq; hepar magnum facere, neque meatus dilatare potuisset: & ob id sumpto cibo prędicto pondus percipitur, qđ a crudis cibis efficitur: item tensio cum dolore, quæ à flatu fit: atq; ita hæc omnia simul ostendunt id, qđ vnumquodq; seperatim ostendere nō potest, angustia namq; venarū & color totius hepar paruum esse arguunt, pōdus præterea cibos non transire per meatus angustos indicat; quare detētos facere pondus, dolor postremò extendens hepar paruū significat, atque angustos meatus, alioquin non ita ex vnà assumptione eorum cibo rum extenderetur. Secundum subdit Galenus exemplum ita scribens.

Alterum vidi, cuius totius habitus pituitam præse ferebat, quotidie tamen bilem palidam euomebat; censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat: quare coniectura quadam comprehendi eum meatum, qui biliosum egurgitat humorem, non minimam eiusdem partem ad imum ventriculi locum, quem græci Piloron, idest hostiarium vocant, effundere, vt in quibusdam apparet animalibus.

Gal. alibi inquit hunc fuisse Paulum rethorem; quod quidem nō in vno solo vidisse ait, sed & in quibusdam; qui si cibum assumebant, antequàm euomerent, vel sponte, vel aqua, vinovè epoto, in eis cibus corrumpebatur; & capite dolebant: Hos vtiq; Hippo. atq; Galenus picrocholos parte superiori appellant; qui verò nunquam vel rarò bilem euomunt, licet graciles sint, & toto corpore biliosi, sed eam per sedem excernunt, dicuntur picrocholi parte inferiori, qualem fuisse Eudemum philosophum narrat Gale. Proinde de meatu bilem deferente, habet Gal. vbi ait, ꝙ vt plurimum vnus est, qui eam in duodenum defert, nōnunquam autem geminus; atq; tunc vt plurimū meatus maior ad duodenū vadit, minor verò ad fundum ventriculi paulò supra pyloron; raro vero cōtingit, ꝙ superior maior sit, inferior vero minor, præsertim in hoīe, licet in animalibus rapacibus, vt Accipitre, & huiusmodi ecōtra se habeat, in quibus maior colerę copia ad ventris fundum propellitur, propter quod & fęces sunt albę, & cruda, ac dura cōcoquere possunt, ob id enim natura in his fecit, vt meatus magnus multam bilem ad ventriculum magna indigentē calidītate pro concoctione deferre posset. Porrò in casu recitato ex vomitu bilis nō erat dicendū ventriculum aut iecur calida esse, vtpote quæ bilis copiam gignant, tum quia bilis palida erat non multum tincta ob pituitæ cōmixtionem, tum etiā quia totius corporis habitus non flauam bilem, sed pituitā in hepate generari præseferebat: neque etiam iudicari poterat, ꝙ bilis in ventriculo genita esset, propterea ꝙ vt testatur Gal. quę in ventre gignitur porri virorem prefefert, quæ vero in hepate, flaua vel palida visitur; item in ventre ex cibis calidis, maliq́ue succi efficitur, quę vero in hepate ex cibis boni succi: adhæc quæ in ventre ex mala fit coctione, & quæ in hepate magis, cum ad vnguem cōcoxerunt, atq; etiam magis his, qui diutius cibo abstinuerunt, item solicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, & vigilia plus flauam aceruant. Constabat itaq; hunc in modum bilem vomitu reiectam in hepate genitam fuisse, non

c. de vict. acut. 29.

2. de tē. 6.

2. de tēp. 6.

autem in ipso ventre. Sed quoniam alui excremẽta sine bili erant, iudicauit Gal. artificiosa coniectura vomitũ bilioſum fieri ob meatus latitudinem peruenientis ad ventris fundum, ad quam sanè cognitionẽ peruenit ipse, tum actionum, atque vtilitatum notitia, tum etiam peritia ex corporum disectione, & ob id subdit dicens.

Ex quibus id constat, quòd plurimũ ad eorum, quæ latent sensum confert cognitionem ea, quæ habetur peritia ex sectionis inspectione, & operationum, atque vtilitatum inuentio.

Oportuit namq; scire in casu, quod mun' porri fellei esse dicitur, & ad quæ membra transmittitur, & quomodo in diuersis diuersimode reperiatur, alioquin iudicari non potuisset, Quare subdit Gal. scribens.

Quicunque igitur facultatem dignoscendi huiuscemodi corpora, quæ ita lapsa sunt, consequi cupit, oportet. ipsum in sectionibus ac in operationum, ac vtilitatum inuentionibus exercitari, scripsimus vero de omeribus seorsum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri omnino proposuimus facere mentionem, vt discendi cupidi intelligant, quæcunque discere optauerint, ex quo nam possint haurire tractatu.

De sectionibus quidem agit Gal. lib. de admin. anatho. de inuentionibus aũt operationum, & vtilitatũ libris de vsu. partium: Proinde artificiosa cõiectura ea est, quę ex signis sensibus manifestis, quæ occulta sũt, nobis indicat, assumẽs enim operationes aut animales, aut vitales, aut naturales, itẽ & casus siue accidentia necessario consequentia, aut temperaturas vel totius, vel partiũ, aut eorundem cõpositiones, itẽ & quæ ex corpore seu aliqua particula excernuntur, si ex dictis certam nobis cognitionem non suggerit, quando effectus nonnunquã à plurib' causis prodire potest, tunc causæ omnes enumerãdæ sunt, & in eas singillatim effectus resoluẽdus, referendusq; est: considerando insuper omnia tum præsentia, tum præterita, & interna, atq; externa: sic enim fiet artificiosa coniectura ex signorũ collectione, quomodo & conclusionis demonstratio ex principiorum præcognitione: quæ quidem omnia clare ex lib. de lo affect. atq; præsertim primo comprehendi possunt, vbi de vrinę suppressione verba facit, & vt in exemplis quoque hoc loco positis à Gale. facile declarari posset.

DE INSALVBRI NVNC.

Quomodo cognoscantur corpora ægrotantia. Cap. 71.

Quæcunque vero vt nunc insalubria sunt, hoc est quæ iam ægritudinem patiuntur, dignoscere & hæc ipsa oportet. Quæ quidem subijciuntur sensui, ex eorum, quem ipsis insunt secundum naturam permutatione in magnitudine, colore, figura, & numero, & situ, & ea quem secundum duritiẽ, & mollitiem, & frigiditatẽ, & caliditatẽ differentia.

Declaratis signis corporis salubris, & insalubris simpliciter, intẽdẽs hoc loco Gal. docere signa, quibus corpora insalubria nunc', hoc est ęgra dignoscenda sunt, qm̃ corpora aut quoad partes internas, aut quoad extern as ægra esse pũt, in primis docet ex quibus ægrotãtia corpora ex externis partibus cognoscẽda sunt. Est autem aduertendũ, ꝙ quæ scecundũ naturã insunt, triplicia sunt, quædã substantialiter inhærentia nõnulla operationes & quædã casus, vel accidentia; ex quibus superius dixerat sumẽda esse signa corporũ salubrium, atq; insalubriũ simpliciter: quæ vero substantialiter sunt inhærentia Cap. 8.

hærentia duplicia sunt, quædam enim cõpositionem, quædam vero temperaturam constituunt. Cum itaq; dixisset Gal. corpora ægrotantia ex eorũ, quæ secundum naturam sunt, permutatione dignosci, meminit de attinentibus ad complexionem, & temperaturam, & casus, vel accidentia; licet enim per mollitiem, & duritiem siccitas ac humiditas intelligantur, sunt tamen accidẽtia ex eis consequentia. Non dixit autem, quòd ex permutatione in operationibus cognoscuntur, quandoquidem ex quorum permutatione ægritudines partium internarũ percipiuntur, ex eorundem quoque mutatione morbi externarũ dignosci possunt, non autem econuerso; Tacuit igitur de mutatione in operationibus, quoniam de eis meminit, cum de intrinsecis verba facit: Hoc autem loco de his solum meminit, quæ vt affectus externarum indicant, ita affectus internarũ minime ostendere possũt. Postea Gal. declarans, ex quibus cognoscenda sunt, quæ ex affectibus intrinsecorum membrorũ ægrotant scribit.

Quæ autem uisum effugiunt (vt sumatim dicam) ex operationum læsionibus aut his quę excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

Non enim membrũ internum ex omnibus dictis quatuor generibus necessariò ægrotare cognoscitur: atque ob id hunc in modum scripsit Gal. Aduertendum autẽ est, ꝙ membra interna ex substantialiter inhærentibus ægrotare dignosci nõ possunt, propterea quòd substantialiter inhærentia aut ad temperiẽ, aut ad compositionem attinent: ad temperiem quidem quatuor primæ qualitates spectant, quæ sensu tactus comprehenduntur: ad compositionem vero, magnitudo, formatio, numerus, & situs, quæ aut visu, aut tactu comprehenduntur: Sed quoniam membrana interiora, nec visu, nec tactu à nobis sentiri queũt (nisi dicat quis) ꝙ sentiuntur mediantibus membris suprapositis, vt supra declarauit Gal. duobus exemplis, quomodo vere sentiri non dicuntur vt patet, sed potius membra suprapositia sentiuntur (& illud etiam rarò contingit, vti dictum est:) ideo non dicit Galen. quòd indicantur ex eorum mutatione, quę ad substantialiter inhærentia pertinent: sumetur igitur signa ex necessario consequentibus, seu eorum mutatione, quæ sunt operationes mutatæ, & accidentia commutata, quæ omnia à Gal. symptomata dicuntur, quæ trifariam distingui autumat; alia namque sunt corporis nostri affectus, alia functionum noxæ, & alia ad vtraque consequuntur, vt immo dicæ excrementorũ excretiones, & eorundem suppressiones, similiter strepitus, qui in ipso animante excitantur, & reliquæ omnes sensibiles differentiæ: affectuum autem corporis ait Gal. quatuor sunt differẽtiæ, cum aliæ ad visum, aliæ ad olfactum, nonnullæ ad gustum, & aliæ ad tactum pertineant: quæ ad visum spectant, colores sunt præter naturam occupantes, aut totum corpus, vt in morbo regio, aut partẽ aliquam, vt quæ inflammatione laborãt; quæ verò ad olfactum, præcipue in respiratione deprehenduntur, quæ est per guttur, & transpiratione, quę toto corpore efficitur; in his enim sæpe fœtores deprehenduntur, item aurium fœtores, narium, axillarũ, & partium putrescentium, & ructus fœtidi: at quæ ad gustum attinent, vt cum æger ipse degustat sudorẽ in os defluentem, & inficientem saliuę saporem, quæ circa linguam continetur, aut cum sanguinem gustãt, quę per os reijciunt, qui aliquando dulcis, nõnunquam amarus, & aliquando salsus sentitur: item materiam gustant, quę à capite defluit, vel vomitione expellitur: item medici quidam nõ solũ iubent sudores degustari, sed & aurium sordes, à quibus nõ minimâ conjecturã desumunt: postremò quę ad tactum spectant, sunt vt si pellis sentiatur dura, aut intenta, aut laxa, aut rugosa, aliamvè consimilem præferens differentiam. Hæc Gal. Verum dices, videtur, quòd Gal. hic nõ enumerauerit omnia, ex quibus inditia ægritudinum partium internarũ sumuntur; ex depraua-

3. de acci. & mor. c. 2. & 5.

namque

namque colore, qui in morbo regio fit, porri fellei obstructionē cognoscimus, tem ex olfactu, vt satis patet: pariter ex gustu, vt sentiens oris amaritudinem bilem in ventre dijudicat; quæ tamen ad quatuor à Gal. enumerata minime spectant. Respondendum est, quod imò hæc ad prædicta quatuor attinent, quod enim in morbo regio per colorem porri fellei obstructionem cognoscamus, dico, quod hoc ad ea attinet, quæ excernuntur: nam ille color non fit nisi ex materia ad totum corpus expulsa, pariter ex olfatu iudicamus ex odore scilicet eorum, quæ excernuntur, aut respiratione, aut transpiratione, & tandem omnes fœtores, quos sentimus, nō sunt nisi eorum, quæ excernuntur: itidem de gustu dicatur, quæ enim gustu ducunt nos in internarum ægritudinum notitiam, sūt omnia, quæ excernuntur: Vnde oris amaritudo contingit ob vapores amaros ipsi ori à ventriculo ex bile in eo existente communicatos: sed Gal. breuitati studens, hæc omnia nō ita distinctè, sed compendiosè complexus est, cum hic liber omniū sit compendium, quæ in alijs diffusè sunt pertractata. Sed oritur hic dubium, quoniam videtur, quòd læsio operationū nō indicet membrum ægrotare; siquidem Gal. tit. deficiente materia ab alio membro, præparata pro alterius mēbri operatione, cessat illius membri operatio nulla in eo existente noxa, vt laborantibus musculis intercostalibus perit exufflatio, quæ vocis materia existit; quare & vocem perire necesse est nulla noxa in vocis instrumentis existente, item ex percussione in dorso cuidam crura fuerunt resoluta cruribus illæsis; plura adhuc dici possent, sed hæc sat dicta sint. Respondendum est, quòd (vt Gal. ait) aliquando ex vno indirio simul & locus affectus, & dispositio deprehenduntur, nam locorum notę ab actione læsa sumuntur, ab excrementis, à positu doloris proprietate, atque proprijs accidentibus; verum affectuum notæ ab excrementorum specie, natura loci, doloris proprietate, & proprijs accidentibus: proinde actio læsa (inquit ipse) affectam partem indicat, & quidem hoc modo: si enim alicui symptoma aliquod in cernendi actione adest, oculus eius necessario affectus est, verum an proprio affectu, an per consensum, aut vtroque modo secundo modo considerandū est. Patet itaque hoc pacto quomodo læsio operationum faciat ad loci affecti cognitionem: Vnde opus est considerare, quæ actio læsa est, quòd si naturalis fuerit, tunc statim dijudicandum est membrum lęsum esse per essentiam: si verò fuerit animalis operatio, hæc vtiq; cessare potest, nullo in ipso membro affectu existente, vt idem confirmat Gal. quare alijs inditijs inquirendum est an membrum per consensum, an vero per essentiam afficiatur. Sed dubitaret quis, cum dolor sit tristis sensatio, vt ex Gal. colligitur, is vtique videtur comprehendi sub actione læsa, non ergò genus distinctum est. Conciliator sustinet, quòd dolor sit vna qualitas à quatuor distincta qualitatibus, de tertia qualitatis specie, vtpote passio, passibilisvè qualitas. Verū aduersatur Aristo. qui enumeratus obiecta sensus tactus quatuor nempè qualitates, & graue & leue, non meminit de dolore, neque de delitijs. Alij dicunt, ϕ est appetitus fugiendi, vel expellendi rē nociuam, vt lętitia prosequendi: contrà, sensatio rei tristis præcedit appetitum fugiendi, expellendi vè nocuū. Alij sentiunt, quòd est tristis sensatio sensus interioris, authoritate Auer. vbi vult, ϕ in parte animalis anuloſi decisa non solum sensus exterior existat, sed & interior, quippe qui ponat vim percipientē obiectum conueniens atque disconueniens. Verum hæc vis interior non dolorem solum, sed & alia sensibilia percipere debet, atque de ijs dijudicare, quòd sint vel cōuenientia, disconuenientia vè, huiusmodi autem inditium tristis sensatio præcedit. Alia est opinio, quæ communior videtur, quòd sit tristis sensatio sensus exterioris; atque hæc Gal. censetur, dicentis: Tactus autem in sua functione præter reliquas sensationes propriū, & insigne symptoma obtinet, nempè dolorem: & ex hoc colligitur responsio ad dubium, quòd dolor licet actio lęsa sit, non tamen eo modo, quo ibi à Galeno lęsa actio distinguitur, quoniā non ablata, non diminuta, neque corrupta,

quòd

6. de lo. aff. 1.

1. de lo. affect. 5.

1. de lo. affect. vltimo.

3. de acc. & mor. 3. Differ. 77

2. de ani.

2. de ani. 20.

quòd non apprehendat obiectum, vt deber, & est: sed est vnus modus specialis læsionis ab alijs tribus distinctus, & ob id Gal. dolorem posuit esse genus distinctum ab ipsarum operationum læsione: in dolore quidem sensus corruptè læditur, sed non dicitur corruptè lædi, quoniam non apprehendat obiectum, sicut est; sed corruptè lædi dicitur, quoniam talis sensatio fit ab obiecto tristi membrum corrumpente, & præter naturam agente.

De signis cerebri patientis. Cap. 72.

Particulatim autem, quæ quidem sunt in cerebro, egre dispositiones, aut dementiæ speciebus.

DEclaratis in genere ex quibus sumenda inditia partium internarum ægritudinum præsenti capite aggreditur particulariter declarate, ex quibus cognoscendæ sunt ægritudines earundem partium, quarũ docuit per signa cognoscere naturales dispositiones exceptis testibus; & à cerebro incipiens, vt & superius, declaransque cerebri affectiones cognosci ex sex inditijs secundum genus, primum ponit sumi ex speciebus dementiæ: Est autem aduertendum, quòd actiones ex Ga
3. deacci. & mor. 3. leni placitis, quarum cerebrum principiũ est, in triplici sunt differentia, actiones inquàm, quæ animales dicuntur; quædam enim sunt sensibiles, quæ quinque sensibus efficiuntur, quædam motrices, quæ secundum voluntatem, & electionem fiunt, quædam verò principes, quæ rursus in tres diuiduntur, imaginationem, cogitationem, atque memoriam: quæ sanè omnes actiones ex cerebri affectibus lædi possunt. Quare ex lęsionibus omnium dictarum actionũ cerebri affectiones cognoscere possumus, vt ex eisdem actionibus naturaliter se habentibus naturalem eiusdem cerebri
Cap. 10. dispositionem cognoscimus, vt superius satis declaratum fuit. Aduertendum quinetiam est, quòd vnaquæque harum actionum tripliciter lędi potest, ablatè inquàm, diminute, atque corrupte, vt in imaginatione noxa est nonnunquam veluti paralysis, hoc est resolutio quædã, quæ sopor dicitur, de quo Gal. ait; quòd 4. de lot. aff. cap. 2. si tota anterior cerebri pars aliquando afficitur, fit affectus, qui sopor vocatur, quo homo neque sensus, neque motionis munere fungitur, spirandi tamen facultas handquaquã læditur: subdit Gal. 3. de ac. & mor. 3. nõnunquam noxa in imaginatione est, veluti errans aliquis, & depranatus motus, qui deliriũ vocatur, vt accidit Theophilo medico, qui malè imaginabatur in angulo cubiculi tibicines esse die, noctuq; canentes nonnunquàm veluti deficiens quispiam motus, & infirmus, vt in veterno contingit: subdit Gal. Atque in cogitandi functione, dementia quasi resolutio quædam est, seu fatuitas veluti imperfectus est ac deficiens motus; delirium vero vocatur motus, veluti abberans, & depranatus: accidit autem plerumque vt ambas actiones delirium obturbet, vt neque bene procedat imaginatio, neque debita fiat ratiocinatio, interdum vna duntaxat læditur vt Theophilo medico euenisse dictum est, & (vt idem Gal. testatur) illi phrenitico, qui obseruatis intus ianuis protulit per fenestras singula vasa interrogans prætereuntes, an ea proijcere iuberent, quæ tamen vasa singula suis nominibus nuncupabat: ex declaratis constat quomodo ęgræ dispositiones cerebri agnoscuntur ex dementiæ speciebus, quæ comprehendunt omnes cogitatiuæ læsiones, intelligendo per dementiam etiam stultitiam, seu fatuitatem, & delirium, quæ ex cogitatiuæ læsione contingunt, nec non vt delirium comprehendat contingens defectu imaginatiuæ, vel ex vtriusq; etiã defectu, & quòd (vt asserunt expositores) pariter ex dementiæ speciebus, atque delirij cognoscimus, quæ cerebri pars sit affecta, an anterior, an media, an verò vtraque, sed de hoc superius dictum est. Secundum modum ponit Gal. scribens.

Aut sensuum læsionibus.

Sępe enim cõtingit, q affecto cerebro sensus

sensus exteriores lędantur, & res clara est: quare ex earum læsionibus cerebri læsiones significati possunt. Tertiũ modum subdit deinde scribens.

Aut imaginationum.

9. de vsu. par. c 1. & 8. de vsu. par. 6.

Suple læsionibus, quæ (expositores dicunt) indicant affectus partis anterioris cerebri: quæ sanè lęsiones licet pro parte comprehendantur in primo modo in speciebus, scilicet dementiæ, quia tamen nõ omnes comprehenduntur, ideo de eis Galenus meminit, quòd non omnes comprehendantur, patet ex dictis. Quartum modum deinde ponit scribẽs.

Aut actuum, qui secundum electionem fiunt.

Hoc est ex læsione motus voluntarij: clarum enim est, quòd læso cerebro sæpe lędituꝛ motus, vt in epilepsia, apoplexia, & alijs multis, de quibus supra. Est autem aduertendum, ꝙ hi omnes quatuor modi comprehenduntur sub læsione operationum in genere, atque ita ad eorum primum quatuor reducuntur, quibus Gal. asserit superius ægritudines interiorum membrorũ dignosci. Quintum deinde subdit dicens.

Aut ex his, quæ excernuntur per palatum, vel nares, vel aures.

3. de acc. & mor. 6.

Superius cap. decimotertio declarauimus ex Gal. quomodo cerebri excrementa per palatum, & nares expurgeatur; quodquidem nunc repetere minimè opus est, satis namque clarum est, vt ibi ostendimus, quòd affecto cerebro non solum per palatum repurgantur, vt cum cerebrum est inculpate sanum, verum & per nares, ac aures, & ex consequenti ex his, quæ excernũtur eius affectiones diiudicamus. Aduertendum autem est, ꝙ ex Gal. placitis excrementa præter naturam per tres differentias diuiduntur, vel enim tota substantia, vel qualitate, quantitatevè à naturali habitu recedunt atq; hæc morbos ipsos vel statim, vel medijs symptomatibus quibusdam occurrentibus consequuntur. item ait idem, quòd sedes affectæ quinque modis deprehenduntur: primo quidem modo ex excrementis, secundo ex aduatis partibus affectis, tertio ex actione læsa, quarto ex colore, ac quinto ex ipsa figura: sed deinde excrementa trifariam diuiduntur, aliquãdo enim affectarum sedium partes, ipsarum videlicet substantia, vel soluta, vel detrita excernuntur, interdũ ea, quæ in ipsis continentur, nonnunquàm aliquòd, quod morbosas dispositiones consequitur, idq; vel solas, vel semper, vel magna ex parte, vtpote pus in phrenitide, aut phtisi; exempla autem duorum priorum clara sunt. Sextum modum deinde addens subdit in contextu, scribens.

3. de lo. aff. 3. pro pe finem.

Aut horum, qui ei dolores eueniunt differentijs.

De quibus doloribus agit Gal. dicẽs, quòd nonnulli veluti malleo se percuti arbitrantur, alij caput frangi, distendiq; sentiunt, non paucis ad oculorum quoque radices dolor extenditur: & paucis interpositis addit Galenus: Cæterum inter capitis dolores nonnihil discriminis inuenitur: nam sunt nonnulli, quibus caput aptissimum est, vt impleatur, ac vniuersi quoq; corporis habitus ad ipsum replendum idoneus admodum; alij insuper omnes huiusmodi partes aptas habent, vt afficiantur, quibus vbi vitiosa victu vtuntur, accidit, vt cephalea arripiantur, quominus mirandum est, si horum alijs membranæ cerebrum continentes dolore afficiantur, alijs pericranium, hoc est exterior caluariæ membrana, discrimen autem ab oculorum radicibus sumitur, considerandum nunquid veniat ad eas malum, necvè, siquidem consentaneum est, vt quibus intra caluariam his ad oculorum vsque fundamenta dolor extendatur, eo quòd à cerebro & ab vtraque membrana, atque à vasis, quæ in ipsis continentur, veluti germina quædam deducuntur: Et quibusdam interpositis subdit: Porrò ea corpora suapte natura idonea sunt, vt ipsis caput impleatur, in quib. vaporosus, caliduscq; spiritus generatur, aut quibus biliosa excre-

3. de lo. aff. cap. 9.

excrementa in ore ventriculi cumulantur: At qui spiritus dolores inducant tensiuos, qui idcirco sic vocantur, q̃ extensionis sensum inducunt, bilioſa excremẽta dolore mordaci afficiunt, dolores à plenitudine procedẽtes grauitatis sensum afferunt, quibus si rubor accedat, atq; calor calidos, sed sine his non calidos humores significat: sunt quibus caput assidue dolet, vbi vel liberalius vinũ ingesserunt, vel meracius, idq; magis si suapte natura calidum fuerit, præterea calidi odores omnes, vt styracis, aut cypheos, atq; in totum odorata omnia capitis dolorem pariunt, adeo vt nonnulli ne thuris quidem odorem ferre possint: neq; verò absurdũ est, vt quosdã ob sensus exuberantiam dolor infestet, quemadmodum in ore stomaci accidit, quod in quibusdam tam exacte sentit, vt neq; acre acetum, neq; sinapi, neq; aliud huiusmodi ferat: alij verò cõtra ipsum pene insensibile habent, vt vomentes ea, quorũ nos odorem sustinere non possumus, nihil ferè sentiant: nihil igitur prohibet, quominus in hominũ cerebro similes notentur differẽtiæ, vt eosdẽ odores aliqui impune sustineant, perinde ac si ab ipsis distarent, alij eos sine molestia ferre non valeant. Gal. etiã de dolore capitis agens ait: Qui docet capitis præsidia citra distinctionẽ, plus noxæ attulerunt, quam cõmodi sibi fidem adhibentibus, quoniam non omnes ob eandem corporis dispositionem dolore infestantur, sed plures hæ sunt dispositiones, & singulatũ propria est curatio: vna quidem est dispositio ex simplici intemperie citra humores genita, altera ex humorum qualitate, tertia ex sola humorũ copia, sicut alia ex obstructione transitus humorum atque vaporum, & alia ex imbecillitate, cum quibusdam capitis partibus spiritus flatulentus innatus fuerit, & alia cũ ex causa primaria, hoc est procathartica, vt æstu solis, aut frigore, aut ebrietate, aut ictu: Deinde subdit Gal. Vehementissimi capitis dolores ex caliditate, ac frigiditate nascuntur, præsertim cum inæquales extiterint, mediocres, qui ex siccitate proueniunt, humiditatibus verò nullus dolor committitur; pariter si propter humores redundantes vel in omnibus capitis partibus, vel in vnaquaq;, vel duabus dolor accidit, vehemẽs sane ex frigiditate, & caliditate fit, mediocris ex his, qui exiccant, citra caliditatem, frigiditatem vè cõspiciuntur, humores humectantis (quod attinet ad qualitatẽ) nullum efficiunt dolorem, sed ob copiã faciunt morbos instrumentarios, nullum autẽ similarem in homiomerijs, in quibus solis dispositiones ex simplici intẽperie gignuntur, quæ vero ex copia humorũ fiunt sine obstructione, caput aggrauant; at quę cum obstructione, moderate dolent, si etiam moderatæ fuerint dispositiones, si vero validæ dolor validus erit, quòd si etiam copia humoris qualitatem mordacem habebit, ob id quoque dolor augebitur, aliæ item differẽtiæ sumuntur ex natura partium affectarum, propterea quia affectus extra caluariam nõnunquam habetur, aliquando intra, & quandoque omniũ corporum exteriorum, interiorum vè est, & aliquando non omnium, sed vnius generis, vt arteriosi, aut venosi, aut neruosi, membranosi vè, aut cutis, aut cerebri ipsius: verum difficile est cognoscere an locus affectus sit vnus, vel plures, aut qui nam hi existant, imò nec dispositionem promptum est inuenire, sed indiget exercitato: proprietates nonnullæ prorsus indicibiles, aliæ vix dicibiles, oboriuntur ægris corporibus notæ solis his, qui frequenter eas inspexerunt; insuper quoad cephaleam spectat, dolores, qui cum grauitate inuadunt, plenitudinem indicant, qui cum rosione, aut humorum aut vaporum acrimoniã, qui cum pulsu, inflammationem, qui cum tensione, si citra grauitatem, & pulsum copiam crudi spiritus, & flatulosi ostendunt, si verò cum pulsu, inflammationem corporis membranosi, quòd si cum grauitate generetur distentio, copiam intra membranas contineri significat: Dolores per summa accedentes, membranæ quæ os ambit, affectum innuit, in altum affligentes, membranarũ cerebri: quibus dispositio est intra caluariam, dolores ad oculorũ radices veniunt, eo quòd oculorum tunicæ à membranis ipsius cerebri ortũ habent, si verò hu-

3. de cõpo. med. secũdum loca.

rò humor putris euaserit calidior cum febre, capite dolent: atque etiam febricitant, qui dolent capite propter inflammationem Proinde clare apparet, quòd sex isti modi ad tres eorum reducuntur, de quibus meminerat Gal. cum dixit, quòd ægritudines interiorum quatuor cognoscuntur, etenim quatuor priores affectiones actionum reducuntur, quintus vero ad ea, quæ excernuntur, sicut sextus ad ipsos dolores: De quarto autem non meminit, quoniam tumores cerebri nullo modo nobis apparent, neq; immediate, neque ex suprapositis.

Signa cordis patientis. Cap. 73.

DOcens Gal. cordis ægritudines dignoscere, de quo quinto de locis affectis declarat, quòd signa octo sunt, quibus cordis affectiones cognoscimus, primum ponit scribens.

Quæ verò in corde sunt ex difficilis anhelitus speciebus.

De quibus Gal. alibi multa declarat, quæ nimis, præsenti loco longum recensere foret: sat tamē sit ea recensere, quæ Gal. nonnunquam scripsit, dum ait: Cor supercalefactum spirationem facit magnam, & densam, atque celerem, ac calidum insuper spiritum reflat, contra refrigeratum exiguam reddit spirationē, & raram. Aduertendum autem est, quòd difficilis spiratio non solum fit affecto corde, sed & affectis partibus ad thoracem attinentibus, vt si musculi thoracis afficiantur, item affecto diaphragmate, pariter affectu membrana costas succingente, vt in pleuritide fieri solet, item affecto neruo, vel spinali medulla, qua parte nerui venientes ad ipsius thoracis musculos oriuntur. item affecto pulmone nec non cerebro, vt in epilepsia: Aduertendum quinetiam est, quòd sicut pulsus tres sunt causæ, virtus scilicet, vsus, & instrumenta, ita & anhelitus, virtus quidem quæ demissa est à cerebro, vt ex Galen. aliàs declaratum est, vsus vel vtilitas, quæ maxime principalis est innatæ caliditatis custodia, & spiritus animalis nutritio, & tertia sunt instrumenta, de quibus supra dictum est: & sicut pulsus ex singularum trium dictarum causarum diuariatione variari potest, ita & anhelitus: Item aduertendum est, quòd anhelitus ex duobus motibus constat, atque duabus quietibus, vt pulsus, ideo in respiratione omnes illæ differentiæ, vt in pulsu reperiuntur, quæ tum ex motibus, tum ex quietibus desumuntur, de quibus nimis longum esset recensere. Proinde cum permulta spiran di sint instrumenta (vt inquit Gal.) ac numerosa quoque partium multitudo, quibus ipsa consentire consueuerunt, non ab re multa discretione indiget is, qui & primario affectas, & consentientes sedes inuenire conatur: igitur ex spiran di sola specie illicò non nihil & de affecta sede, & de ipsa dispositione conijcere licet; quippe si videatur laborans inter spirandum totum mouere thoracē, vt in parte quidem anteriore ad iugulū, in vtroque latere ad ceruicem, in parte verò posteriori ad scapulas vsque motus ipsius ascendat, tres ex huiusmodi spiratione dispositiones significantur, vna quidem est flammea in pulmone, atque corde caliditas, altera autem in aliquo instrumentorum specialium angustia, & tertia debilitas facultatis thoracis musculos mouentibus: quo quidem casu perpendere opus est in primis arteriæ pulsationem, quæ caloris copiam indicat, atque his in lib. de præsagijs ex pulsu scriptum est, deinde expirationē ipsam, an multa, tota ne simul, an exufflando fiat, postremo thoracem in pectore tangas oportet, quem si ardentem inueneris, iam omnes copiosi caloris notas tenere non dubita: quibus ex abundantia accedit facies, & oculorum rubor, capitis ardor, sitis vehemens, lingua arida, & scabrosa dicente infirmo ardere sese: vbi verò incendij signis modum seruantibus thorax vehementer dilatatur, angustiam in spiritalibus instrumentis esse portendit. Itaque considerare oportet, an guttur sit affectum, an pulmo, an thorax humoribus repleatur, an tuber-

lib. de dispensa.

3. de loc. aff. primo.

3. de loc. aff. 2 & 4. eiusdem 5. & 8. & lib. de dispu.

4. de aff. 5.

cubercula in ipsis nata sint, in quo quidem genere absc̃essus numerãtur: & qui busdam interpositis docet Gal. cognoscere, quando id ex virtutis imbecillitate contingit dicens. Cum itaque homine spirandi opus omnibus thoracis partibus perficere videris, non fuerit tamẽ frequens spiratio, quantum thorax dilatet, perpende: insuper & narium pinas, etenim ipsæ quoq; & dilatantur, & contrahuntur; dilatatur autem thorax quidem, verum non similiter, vt in ardentibus febribus, cum adhuc valent vires, nã in his magna ex parte totus thorax dilatari consueuit, neque etiam vt in illis, quibus id euenit ob spiritalium instrumentorum angustiam, vt in angina, & dispnea à fluxione affatim discendente, neque quibus ab vtroque causa prouenit; vt peripneumonia, quippe hoc morbo affecti & maxima & frequentissima spiratione vtuntur; virtutis autẽ imbecillitas interdum vitio cerebri solet accidere, interdum vitio spinalis medullæ, à qua nerui oriuntur, interdum vitio instrumentorum, vt narrat Galen. de Athleta nomine. Secundo, qui septi transuersi imbecillitatem sentiebat, vt sine musculis intercostalibus thoracem mouere non posset, qui tamen sufficiẽter spirabat sola septi motione interdum circundans Zonam partibus præcordiorum: alter etiam, quem equus in regione præcordiorũ calcitrauerat atrociter, oborta in septo inflammatione licet fuerit à mortis periculo liberatus, non tamen potuit à septi imbecillitate liberari: quare spirabat, vt Athleta Secundus. Secundum deinde ponit Galen. exemplum, quo cordis affectus cognoscuntur, scribens.

1. de lo. aff.

Et tremulis motibus, qui ipsi contingunt.

lib. 3. c. 3. De quibus agit Paul. Ægin. vbi ait, Adhæc vero cordis quoque validi subinde tremores oboriuntur præ multitudine, aut feruore sanguinis, qui in eo cõtinetur. Auic. autem inquit plures esse posse tremoris causas, non autem sanguinem duntaxat: fit namque nõnunquam

11. 3. tra. 2. cap. 1.

à malitia puræ complexionis, quandoq; ab apostemate, nonnunquã à sanguinis resolutione & interdum à causa extranea, & quandoque à morsu animalium venenosorum, & aliquando à serpentibus, qui in ventre fiunt, sicut & quandoque à sensu vehementi. Verum ipse Auic. indifferenter omnes causas recensset, quas ipse euenire posse imaginatus est: Paulus autẽ considerauit quod communiter fit, loquendo de causa humorali At Gal. ait, quòd contingit etiam non solum à mala temperie, & sanguinis feruore, sed & cum ipsum cor mouetur in humore: Vnde testatur ipse cumulari posse in cordis capsula tantam aquæ copiam, quæ ipsum attolli prohibeat, vt in quadam simia, quam discuit: Verũ asserit idem, quòd huiusmodi tremor assuetus euenire absque alio manifesto accidente pluribus integre sanis tum iunioribus, tum adultis sanguinis missione fuit leuatus, atque hac ratione multi sunt liberati victu vtẽtes & medicamentis extenuantibus, metiuntur attamen ante senectutem intra scilicet 40 50. vè annum. Tertium deinde subdit Galenus scribens.

5. de lo. aff. primo

Ex pulsibus quoque eius, & arteriarum.

Pro parte dictũ est, quòd pulsus cordis affectus indicant, sicut & spiratio, longum autem esset de differentijs agere, & pulsus speciebus, & quomodo diuersæ eius differentiæ diuersos affectus indicent, de quibus in lib. de pulsibus, & præsertim de præsagatione ex pulsibus agit Gal. Quartum deinde ponit Galen. hunc in modum adiungens.

Et ab excandescentis iræ celeritate, aut tarditate.

Celeritas namque iræ præter naturã caliditatem indicat, tarditas autem frigiditatem, & de hoc dictum est vbi de signis cordis actũ fuit, irascibilis enim vis in corde sita est, vt Gal. testatur: at ira est quidam caloris feruor, qui circa cor est, idque ob immodicum motum, atque hic interdum per totum corpus dispersi-

3. de lo. aff. 4. & 5. eiusdẽ. 3. & lib. de dog.

Hipp. & Plat. & 2. de acci. & mor. 2.

dispersus febrim accendit: quare contingit quod qui celeriter irascuntur præter consuetudinem, cordis caliditatem præter consuetudinem obtinent, & qui præter consuetudinem tardius irascuntur, cordis frigiditatem præter consuetudinem habent. Quintum mox subdit Gal. scribens.

A febribus.

Febris namque calor est extranens accensus in corde, & procedens ab eo mediante spiritu & sanguine per venas & arterias ad omnes corporis partes, ut scripsit Aui. & Gale. cùm ait: q̃ caliditas ac totum corpus extendi non potest, nisi prius cor alteretur, quæ sanè caliditas per totum extensa febris dicitur. Vbi igitur febris erit, cor vtique pati dicemus.

1.4 Cano li. de sec. venę, & 2. de acc. & mor. 2.

lib. de vena sec.

Sextum deinceps Gal. ponit his verbis.

Et refrigerationibus.

Teste namque Galeno frigiditas ad totum corpus extendi non potest, nisi prius cor infrigidetur: ideo ex frigiditate totius cordis frigiditas arguitur: vel etiam ex frigiditate extremorum cordis affectum, & virtutis imbecillitatem diiudicamus. Mox septimum subdit.

Et in colore differentijs.

Cor siquidē frigidum spirituū transmissionem ad partes exteriores prohibet, eosque reddit obscuriores, cuius oppositum in corde calefacto contingit: quare in hoc color rubeus erit cū splendore, nisi nimia caliditate sanguis, & spiritus assentur, quoniam color potius fuscus erit: in illo vero erit color quidā plumbeus, sed ex colore non tantū cordis affectus diiudicamus, sed & hepatis, & splenis, vt Gal. pluries testatur, & consequenti dicetur. Postremum deinde ponit Gal. dicens.

3. de lo. aff. 7.

3. de lo. aff. cap. 1.

Ac eis qui eueniunt ipsis doloribus.

Validos dolores cor diu ferre non potest, quoniam dolor fit aut à mala temperie, aut à solutione continui: sed (vt ait Galen.) cor neque solutam continuitatem, neque malam validam temperiem perferre potest.

Signa hepatis patientis. Cap. 74.

Docens Galen. signa ostendentia dispositiones hepatis præter naturam, quæ ex octo desumuntur, primum ponit scribens.

Quæ autem in hepate ex defectu humorum, atque abundantia, & ad id, quod præter naturam, euersione.

Astis namque humoribus in quātitate indicatur hepar factum humidius oportuno; quod quidē intelligendū est seruata victus ratione consueta, humoribus autē diminutis seruata eadem victus ratione indicamur hepar factum esse siccius, q̃ oportet: Defectum autem, vel abundantiam humorum intelligimus æque omnium; cum vero subdit, quòd etiam indicatur ex euersione ad id, quod præter naturam ipsorum humorum est, intelligit, cum vel flaua bilis, vel nigra, vel pituita, vel etiam serosi humores plus æquo abundarint; quæ sanè euersiones varias hepatis dispositiones significant, si enim colera abundauerit, caliditatem significat præter naturam, si vero pituita frigiditatem, atque ita de singulis, abundantiam vero humorum indicat venarum plenitudo, atque distentio, defectum vero earundem venarum angustia atque varietas: proinde euersio ad id, quod est præter naturam cognoscitur ex excrementis, atque potissimum vrina, vomitu, atque deiectionibus, & insuper ex colore totius corporis. Vnde secundum subdit Galenus scribens.

li. de plē. & 4. & 13 met. me.

Et colore malo.

Gal namque testatur quòd color efflorescit similis humoribus, si non regitauerint, atque humore prouehit non ex solidis animalis partibus, cum se succi in altum non receperunt; quod quidē ex eius sententia contingit, aut propter rigores, aut propter frigus, aut animi defectus, vt pote timorem, ingentem tristitiam, vel incipientem verecundiam: insuper & quomodo diuersi colores varios indicent humores, declarat Galen. scri-

1. apho. 2 4. de tuē. val. a pri.

feribens; quòd corpus albius solito indicat, quòd pituita abundat, palidius, aut flauius, bilioſus humor, rubicũdius, ſanguis, & nigrius, nigra bilis; color verò veluti plumbi, item mixtus ex albo, & liuido, necnon liuidus omnes crudos humores dñari præſeferunt, qui de genere ſunt pituitæ, minus tamen habent humiditatis, quam ea, quæ cõiter pituita dicitur. Raſis autẽ addit, quod ſi color, aut rubro, aut iſtiuſmodi iũgatur claritas, & velut quædã ſubtilitas, indicat humorum claritatem, atq; ſubtilitatem turbulentia verò, & veluti craſſities coloris humorem turbidum deſignat, atq; craſſum, ſicut plumbeus color ex albo, & viridi cõpoſitus colere nigræ, & phlegmatis dñium: atq; ita quodãmodo exponit, quod Gal. dixerat, nempè quod hic minus habet humiditatis: Auic. autem ait, q viriditas ſanguinẽ congelatũ conſequitur, qui ad nigredinẽ vergit, is etenim phlegmati commixtus viridis factus eſt, cum autem humores in hepate generentur, ergò colores hmõi hepatis diſpoſitiones ſignificant. Verũ huic addenda eſt Gal. ſententia, dicentis, quòd non ſemper colores præter naturã fiunt ratione hepatis diſpoſitionum etenim ſæpe hepate non affecto per morbi dijudicationem palida bilis ad cutim effunditur: itẽ aliquando citra iudicationem morbi ab aliqua externa occaſione ſanguis corruptus bilioſus efficitur, qualis ſolet fieri àferis mordẽtibus, narrabãtq; Gal. hiſtoriam de quodam ſeruo a vipera demorſo, cui corpus in colore ſimile porrò factum eſt: & paucis interpoſitis ſubdebat quod etiam fieri põt, vt hepatis ſecundum naturam temperie mutata humores huiuſmodi vitio afficiãtur, & quidem citra obſtructionem, aut inflammationem, aut ſcirrum: quinetiam manifeſte quandoq; videmus vniuerſũ corpus herbis candenti palore infectis ſimilari, interdum plumbeum, aut fuſciorem quoque referre colorem, interdum etiam alias quaſdam inoffabiles colorum proprietates, quæ in hepate ſuo munere non recte fungente accidere ſolent: ſic ob ſplenis quoque vitia hmõi colores eueniunt, ſed multo nigriores, quã ab hepate, quos vt clare enarrare difficillimum eſt, ita cognoſcere facillimum his præſertim, qui illos ſæpe viderunt: & narrat Gal. hiſtoriam de Stephano, quem cũ medici alij iudicaſſent habere in hepate abſciſſum, ipſe poſtremò accedens ſolo colore dijudicauit hepar affectum non eſſe, inueniteq; abſceſſum in profundis muſculis contracto iam pure in medio eorum muſculorum ſpatio, qui per tranſuerſum incedunt, atq; illorum, qui oblique ab infernis ſurſum tendunt, qui medij inter eos ſunt, qui tranſuerſi peritoneo incumbunt, & eos, qui ſub externa cute obliqui deorſum feruntur. Tertium deinde ponit Gal. in contextu, ſubdens.

2. ad Alman.

2. primi doct. 3. ſum. prima, cap. 3

5. de lo. af. 7.

Ac præterea ex permutatione naturæ in his, quæ ad alimenti deductionem.

3. de pot. nat. 13.

Quandoquidem venter, & hepar ſibi cibos aſſimilant, & pro ſe, non autem pro alijs agunt, quæ cum, quod ſatis eſt, ſibi appoſuerunt, quoniam reliquum locum oneris habent, id expellunt, & ad reliqua membra præſertim ipſum hepar, tranſmittunt: Quæ quidem diſtributio ob aliquem hepatis affectum prohiberi poteſt, atq; ipſius ventris obid hoc hepatis affectum indicare poteſt. Proinde de deductione per corpus Gal. teſtatur, quod huic actioni tria ſymptomatũ genera accidere ſolent, nam hæc actio, vel imminuta, vel depravata eſt, vel omnino intermiſſa: pariter & cauſarum, quẽadmodum ſupra diximus, triplex eſt diſtinctio, nempè aut trahentium partiũ intemperies, aut inſtrumentorum morbi, aut digerendi alimenti prauitas, per intemperies facultas redditur imbecilla, inſtrumentorum vero morbi meatus adſtringunt, prauitas autem dicetur, ſi vel craſſior, vel viſcoſior eſt cibus: Verũ quibus notis hæc dignoſcantur oſtendere in præſentia fortaſſe fuerit intempeſtiuum. Quare cũ affectus hepatis cauſa ſit, vt humores craſſis generentur, eſt quoq; cauſa, vt deductio per corpus debilitetur; eſt n. Gal. ſent. q calidæ hepatis intẽperaturæ humores aſsãt, atq; iacurunt, frigidæ vero contentos in hepate

6. de acci. & mor. primo.

5. de lo. af. 7.

humores crassos, atque ad fluxum, & motum contumaces reddunt, sicca vero hepatis intemperies siccliores, & & crassiores, humida postremò tenuiores, & aquosiores reddit humores: satis itaque patet, quod tum quia sæpe eos ad motum ineptos efficit, tum quia eosdē pro corporis nutrimento haud cōgruos reddit, deductio prohibetur, quod si contingat expultricem facultatem fieri imbecillam pariter deductio prohibebitur, nam (vt ex Gal. dictum est) cum expulsiua magis indigeat caliditate, quàm siccitate, ideo siccitas moderata esse debet, quod si naturalis caliditas amittatur, expulsiua debilis efficitur, si etiam superfluam humiditatem contraxerit, imbecilla redditur, quoniā humiditas ad nutricationem mirifice facit, cæteris vero fūctionibus oīb' aduersatur ea excepta, qua corpus augumentū recipit. Est autē aduertendum, quod in translatione Laurentiani, & Codice Græco est vnū, quod deficit in litera Leoniceni, dicit. n. [Et nutricationem] vult dicere, quod ex per mutatione quoque naturæ in his, quæ attinent ad nutritionem, cognoscuntur &c. de qua quidem nutritione Gale. ait Porrò nutricatio aberrat à scopo, si vel omnino nihil agit, vel à perfecta actione deficit, vel deprauate operatur, idque ob altricem facultatem, quæ subalterabilis genere continetur, vel ob materiæ tum defectu, tū prauitate: defectus quidem cibi est in eo affectu, quomodo corpus assumpto cibo non pascitur (Græci atrophiam vocant) siue exiguus cibus, siue omnino nullus ingeratur: patet autem, quòd hepar causa esse potest, vt debita non fiat appositio, vt in atrophia, & in à scite quoq; : item vnionem prohibet, vt in hyposarca; ac denique assimiliationem vetare potest, vt in morphea, quæ quidem humoris vitio efficitur. Quartum deinde ponit Galenus scribēs

6. de ac. & mor. 3.

6. de acc. & mor. 1

Aut superfluitatum attinent excretionem.

Mutatio enim contingens in excrementis, quæ per aluum, & vrinam euacuantur, persæpe hepatis affectus præsferunt, siquidem testatur Galen. hunc in modum; Igitur cum alui sedimina aquæ, in qua nuper mactata caro abluta est similia esse videritis, efficacissimum inde affecti hepatis signum elicere nequaquam dubitetis: ac nominantur hepatica ea præcipue, quæ ob imbecillitatem ipsius deijciuntur, quippe ad iecoris essentiam huiusmodi affectus pertineat: quod etiam vrina ostendat hepatis affectus satis patet, cum dicat Gal. quòd vrina ostēdit quales sint humores in vasis contenti, qui in hepate generantur; significat autem deiectio similis aquæ, in qua nuper mactata caro abluta est virtutis concoctricis hepatis debilitatem ob malam intemperiem frigidam, & ob id ab initio non solum sine deiectione appetitus est, sed & sine febre: tractu verò temporis corrupto in hepate sanguine aquoso, & deiectio fit appetitus, & febris inualescit, ac excrementa tunc & cruenta, & corrupta, & graue olentia deijciuntur, quæ à Galen. hepatica excrementa nominantur: aliquando vero fluxio intermittit, & cibi corrupti excretio succedit, quæ quandoque biliosa, quandoque viridis, & quandoq; cineritia visitur, vt varia est ciborum corruptio, & iterum cruenta reddit quod non solum hepar ostendit, sed & ventriculum, & intestina esse debilia; proinde sanguis aliquando in hepate rubeus flauus, cum à contentiua debili existente nec continetur, nec per corpus distribui valeat, à virtute expultrice transmittitur ad intestina, propter quod refrigeratur, & niger fit citra luciditatem atræ bili conuenientem, vt manifestum est; cum vero sanguis assatur nimia hepatis caliditate, & ad intestina transmittitur sua acrimonia exulcerans intestina facile dissenteriam efficit, heparq; calidum indicat, tunc enim assatione atra bilis splendens generatur, & quæ facile actu calida efficitur, & veluti adurit, vt calx, quæ actu frigida, potestate vero calida est; igitur calidæ iecoris intemperaturæ, tum contentos in ipso humores, tum eos, qui per lactium, hoc est mesenterij venas deferuntur, & assant, & adurunt; frigidæ vero contentos. iam in ipso humores crassos, atque fluxum, & motum

4. de tuē. sanit.

5. de loc. af. 7.

5. de lo. af. 7.

contu-

contumaces reddunt, id vero, quod ad
7. aph. 3. ipsum fertur & pituitosum, & crudum, & semicoctum efficiunt, sic & de reliquis dicendum est, arida quidem intemperatura sicciores, crassioresque: humida verò magis tenues, aquosioresq; reddit humores: Quare ex his si fiat mutatio in excrementis hepatis vitio, iudicare poterimus, an vitium ab hac vel illa qualitate factum sit: nam aliquando affatim, & per longa interualla fit sanguinis excretio, quæ non est hepatis vitio, sed quibusdam solet euenire vel aliquo mutilato membro, aut vbi quis in exercitatione educatus ad ocium se conuerterit: insuper solet quoque mulieribus retentis menstruis huiusmodi per sedem fieri vacuatio, & interdum per vomitum eadem ex causa: Quintum mox ponit Gal. scribens.

Sed, & ex grauitatibus.

3. de lo. aph. 6. Galen. enim testatur grauitatem in hepate reperiri laborante simul cum intemperatura tumore præter naturam, qualis est inflammatio, eryſipelas, scyrrus, extensio à spiritu, obturatio à crassis, & viscidis humoribus in extremis vasorum partibus, quæ ex venæ ipsius portis exoriuntur: quod si à fumoso fiat spiritu, cui nõ pateat exitus, præter grauitatem tensionis quoque sensus percipitur, sed quia difficile est tactu discernere tumores, & inflammationes musculorum transuersorum ponentes inter eos & hepatis inflãmationes differentiã ideo Gal. subdit, quòd iecur affici declarant in dextra præcordiorum parte grauitas ipsius dolor tota præcordia retrahens, atque ipsius vsque ad iugulum extensio, (nam & hoc nonnunquam euenire solet) exigua tussis, linguæ color, in primis quidem ruber, deinde vero niger inappetentia, sitis inexausta, vomitus tum sinceræ bilis, non eius, quæ ouorũ vitellis similatur, quæ postea æruginis aliquando colorem referre conspicitur, aluus quoque adstringitur, nisi vnà cũ visceris imbecillitate inflammationem excitari contingat: Ex quibus etiam videtur colligi modum grauitatis inflammationis differre à modo grauitatis obstructionis; verum tamen distinctio inter inflammationem, & obstructionem potissimum cognoscenda est, inuestigãdo an signa abundantiæ sanguinis potissimum appareant, & victus ratio multum sanguinis cumulans præcesserit, à quo inflammatio efficitur adsintq; signa calidi, & humidi hepatis, an verò signa eiusdem frigidi, atque humidi, & humorum crassorum, frigidorumque, necnon præcesserit victus ratio crassorum humorum generatiua: subdit Gal. quòd herysipilatis accidentia his ferè scilicet superius dictis similia sunt, sed insuper febris quoque cum vehementissima siti laborantes cruciat, quæ febris est ardens bilioso humore ad immoderatum feruorem perueniente, vehemẽtissima quidem ob hepatis læsionem: at durus tumor, scilicet scyrrus (ait Gal.) tactu facilius comprehenditur, quàm inflammatio, & heryſipelas, tum quia durior est, tum quia ex mala nutritione musculi extenuati cognitionem non ita impediunt, verum est, quod tactu temporis aqua intercus scyrrhum sequi solita impediet eius per tactum fieri cognitionem. Sextum deinde ponit Galen. di- 6. de lo. cens. aph. 6.

Et tumoribus.

Siquidem inflammationes, teste Galeno, quæ in hoc viscere citra ipsius imbecillitatem nascuntur, si quidẽ in gibba parte consistant, præcipue si grandes fuerint, per facile, vel solo tactu dignosci possunt, at si matum partium inflammationes per alia potius accidentia quã per tactum inuestigare oportet. Aduertendum autẽ est, quod supra hepar quatuor sunt musculi, primo rectus, secundo obliquus descendens, tertio obliquus ascendens, ac postremò transuersalis, in quibus inflammatio fieri potest: quæ quidem in recto facilis cognitionis est, quæ in secundo, non ita facilis, quæ verò in tertio difficilior, sicuti, quçin quarto adhuc difficilior: Cum igitur tegatur hepar tribus ex dictis musculis, non potest tactus aliquam eius notitiam præstare, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incumbentes eis musculi extenuentur: item ex figura quoq; tumoris cognoscitur an in musculis, an verò

in hepatis gibbo tumor sit, dicebat nãq; Gal. qd moles eius, hoc est hepatis manibus tractata agminatam circumscriptionem haud quaquã excedit, at musculus quilibet cũ totus sibi continuus sit, inflammationis ipsius moles sensim diminui consueuit, quippe soli iecinori proprium est, vt tumoris cumulum cõprehensim habebat circumscriptum insuper etiã tumores contingentes in qua cunque specie hydropis hepar affectum esse significant vt plurimum primario, nonnunquam etiam per consensum: vnde Gal. air. Quippe nisi hepar afficiatur haud quaquam fieri potest huiusmodi affectus, non tamen semper ob priamam eius affectionem excitatur, quãuis hoc sit quã frequentissimũ: & subdit, etenim quia ipsum eius facultatis, quæ sanguinem gignit, instrumentum est consequens est, vt vitiato hoc viscere actio quoq; eius vitietur, accidit autem (vt dixi) cum aliam atque aliã partem frigida intemperies afficit, vt hepar quoque refrigeretur: potest autem consentire hepar lieni, ventriculo, intestinis vniuersis, maxime ieiuno, mesenteriæ venæ, pulmoni, septo transuerso, & renibus: Septimum, & octauum ponit Gal. scribens.

Et doloribus non modo his, qui in eo ortum habent, verum & in illis, qui cõpatiendi ratione perueniũt, quemadmodum in aliqua vel spiritus grauis, vel tussis specie.

7. aph. 55 Hipp. enim cum ait: Quicunq; hepar circumdolent, his febris superueniens soluit dolorem; Gal. in commento subdit; hepar vehementer dolet, aut ob inflammationem fortem, vel ob spiritum flatuosum, dolet etiam propter obstructionem, verum mediocriter, & 5. de lo. af. 6. & 7. cum quodam ponderis sensu potius, q̃ vehementis doloris: dolor autem vehemens propter flatuosum spiritum, vel inflammationem, quæ scilicet maxima est, aut suppurata, accidit: De dolore quidem per consensum patet ex verbis superius citatis, qui communis est omnibus apostematibus, contingit n. dolorem communicari costis nothis, siue inflammatio sit in sima, siue in gibba parte, quoniam hepar, costis mendosis alligatur per membranas, licet non in omnibus animalibus, quod non solum in simijs, sed & alijs animalibus videre licet; in quibus igitur adest prædicta alligatio nothis costis, dolor communicatur, & vsque ad iugulum extendi potest & ad huiusmodi dolorem sequitur, & difficilis spiratio, & tussis ex longis interuallis exigua, arida, qua nihil expuitur, & dolor magis molestat, cum magna trahitur spiratio, vt ex eodem Gal. colligitur cum medici Siculi historiam recitat, quem in gratiam Glauci Philosophi visitauerat; in quibus autem pars gibba inflammata est, maior dolor est, qui vsque ad iugulum extenditur, quique inter spirandum sentitur, sicut & magis facit spirationem, magis tussim excitat, quàm qui sim am habent partem inflammatam, in his vero & fastidium, & nausea, & vomitus bilosus, & valida sitis magis accedere solet, quia sima hepatis pars ventriculo magis vicina est, vt ibidem habet Gal.

Signa ventriculi patientis. Cap. 75.

Docens Galenus, ex quibus cognoscendæ sunt ventriculi affectiones hũc in modum in primis subiungens, scribit.

Sic & ventriculi affectus agnoscitur, vbi in concoctione delinquitur.

ADuertendum est, quod vẽtriculi duæ sunt partes, superior, atque inferior; inferioris quidẽ munus est coctio, vt habet Gale. dum ait: At quia coctionis opus in partibus abore inferioribus nullus non fatetur, necesse est hanc ipsam partem cũ male dispositam est, cruditatum esse causam, cum videlicet vel ob inordinatam ali- 5. de lo. aph. 5.

alimentorum ingestionem, aut multitudinem, aut qualitatē homo concoquere nequit: aduertendum etiam est, quòd cum quatuor virtutes naturales vniuscuiusq; particulæ existāt, pars quoq; dicta quatuor habebit virtutes attractiuā scilicet, contētiuam, alteratiuam, & expulsiuam, quæ si in actione propria aut omnes, aut nonnullæ, vel saltim vna ex his aberrauerint, coctio sanè, quæ à virtute fit alteratrice, ciborum haud rectè progredietur: quæ quidem vt rectè cibos alterare queat, requirit, vt attractiua prius debito attrahat modo, & cōtentiua contineat. Quòd si expulsiua ab eius munere aberrarit non necessariò illi, sed futuræ nocebit coctioni: licet & præsenti nocere valeat, vt mox dicetur. & ob id Gal. cum de deliquio in coctione meminit, de eo quoque mentionem facit in excretione superfluitatum, nulla de deliquio attractiuæ, ne contentiuæ mentione facta: de errore autem concoctricis habet Gal. inquiens, cum ventriculus cibos eos sibi reddendo similes, & ex consequenti eos alterando illis nutriatur, alteratio verò tripliciter aberrare possit, pariter & ventriculiculi coctio, aut enim ciborum alteratio nullo modo fieri valet, quod symptoma cruditas vocabitur, quēadmodum in a alijs actionibus immobilitas, priuatio vè sensus, aut si alteretur cibus, sed non vt oportet, vocabitur & cruditas nō quę priuationem, sed quæ vitium dumtaxat significat: quod quidem bifariam contingere potest, siquidē aut tarde cibi alterantur, à Græcis βραδύπεφεια, hoc est tarda cōcoctio, uel omnino cibi corrumpuntur, quod quidem uitium nomen proprium non habet dicatur autem ciborum corruptio: Harum sanè noxarum coctionis una communis est causa nempè potētiæ alteratricis à scopo aberratio; huius autem aberrationis duo prima sunt genera, alterū quidem cum ipsa facultas affecta est: alterum uerò ab aliquo externo errore proficiscitur, quorum unumquodque diuiditur, facultas, nanq; aut per suam ipsius essentiam, aut ob instrumentorum ægritudinem læditur: Qui verò extrinsecus contingit error, tripliciter fieri potest, vnus ab excrementis ventriculi, alter à cibis, & tertius adormiendi tempore: Læsio quidem ipsius facultatis per suam essentiam euenit ob aliquam agentium qualitatum temperiem: quæ verò ab instrumentorū morbis contingūt lęsiones, aut ob erisipelata, aut ædemata, aut phlegmonas, aut scyrros, aut abscessus, aliosvè huiusmodi morbos in ventriculo genitos tum simplices, tum compositos, propter quos omnes ventriculus male concoquit, cum eius facultas noxam sustineat, aut per in temperies in propria eius essentia, aut per morbos instrumentales impedita, aut per morbos ex intēperie & instrumātalibus prædictis compositos: uentriculus igitur ob dictas causas male concoquit, nullo errore in extrinsecis occurrente: in uentriculo quin etiam nequaquam affecto non concoquit nonnunquam animal, aut ob immodicam ciborum quantitatem, aut eorum malam qualitatem, aut quoniam intempestiue eos assumit, ut in aurora ante congruam exercitationem, aut antequam externus cibus descendat, aut qm̄ cibi nō recto ordine, sed præpostero ingerantur, ut si quis cotonea, uel mala punica prius assumat, mox olera ex oleo, & garro, aut non concoquit animal uentriculo non affecto, ob inutile excrementū aut breuem somnum: Ex uitiosa autem ciborū qualitate, & excrementis in uentriculo redundātibus corruptio ciborum malam concoctionē comitatur, quæ & corruptio ex ordine præpostero, & cibo intempestiue exhibitio excitari potest: corruptio quidem ciborū si nidorem referat, a cibis fit calidis, atq: biliosis: si ructus fuerit acidus, a frigidis, atq: pituitosis: pariter excrementa uitiosa nidorē, pituitosa uerò ac frigida acidū ructū extitant, eodē prope mō per morbos frigidos acidos ructus, & p calidos nido remeructātat *Bradi pephes* hoc est tarda coctio efficit, aut qm̄ cibi difficulter cōcoquuntur, aut quia facultas illos nō superat, aut qm̄ somnus fuit breuior, quā ut eos uinceret: Cibus uero oīno coctione priuatur citra corruptelā prupterea q̄ uentriculus plenè uictus est, aut ob immodicam multitudinem, aut uehemens frigus, in quibus constitutioni-

6. de acci. & mor. 1.

bus venter ita à cõcoquendo delinquit, vt ne coctionem quidem prorsus aggrediatur: potest, & cibus vel nullo modo confici, aut debile admodum, quoniam vel non comminuitur, aut difficultas, siquidem Galeno testante cibus comminui debet, priusquàm conficiatur; ob id factum est præceptum illud; Victus humidus, hoc est liquidus febricitantibus confert: potest, & coctio vitiari vitio virtutis attractricis, quæ cibos ad imũ ventris vel nullo modo, vel debile admodum attrahit; vbi congrua coctio efficitur, nam superior eius pars, vtpote frigidior cibos debilius concoquit: quòd verò non attrahat, esse potest, vel mala temperies præsertim frigida, ac humida, vel ratione alicuius morbi instrumentarij, vel ipsorum ciborum vitio: vel & coctio vitiari potest, cum venter male affectus praue attrahit, nempe excrementa ipsa à partibus infernis, quibus ipsorum ciborum coctio vitiatur: virtutis quoque retentricis vitio accidit, vt ciborum coctio lædatur, quæ nullo modo, aut imperfecte fiet, si vel nullo pacto venter cibum continebit, vel debile admodum, nec non & debito tempore: dicebat namque Galen si nihil penitus, aut debile retineat, vel flatum, vel fluctuationem sequi putandum est; flatum quidem, vbi alimenta suapte natura, vt flatum pariant, sunt idonea, ac ventriculus non ita multo frigore affectus est; fluctuationes vero cum nihil in ipso continetur, ex quo flatus excitari possit, aut ipse nimio frigore laborat, nam huiusmodi affectus nullum vaporem suscitare solet. Porrò manifestum est fluctuationem non sine potione in ventriculo prouenire; vltimæ verò imbecillitatis eius causa morbus est, atqui alius quidem veluti similiaris partis ventriculi morbus, alius veluti instrumenti; de motibus autem depranatis Galen. testatur hunc in modum dicens: Cùm igitur in his duobus consistat retentricis potentiæ functio vnum vt nullum relinquatur inter ventrem, & cibos spatiũ vacuum, alterum vt æquali tempore agant tum comprehensionis, tum concoctionis facultas, fieri potest, vt vel in altera duntaxat, vel in ambabus commit

lib. de op. lec. ad trasi.

6. de acc. & mor. primo.

3. de ac. & mor. 3.

tatur peccatum, quippe debilem complexũ hæc sequuntur symptomata nempè fluctuationes, & inflationes, cum vero, qui breuiori, quam satis est, tempore durat, festina deiectio, & ciborum in ventre inferiori corruptela. Verum aduertendum est, quòd sæpe symptomatũ alterum ad alterũ sequitur, nam ad imbecillum complexum interim fluctuationes, interim inflationes consequuntur: eum vero, qui non satis temporis habuerit, omnino concoctio sequitur imperfecta, deinde vel cibi celeriter deijciuntur, aut in inferiori ventre corrumpuntur: atqui celeris deiectionis inseparabilia symptomata sunt excrementorum humiditas, & cibi per corpus deficiens digestio; corruptelam verò sequitur necessario quidem excrementorum fœtor, non necessario vero mordicatio, aut inflatio, accidit.n. interdum, vt neutrum consequatur, interdum vt alterũ, nonnunquã vt vtrunq; Et inferius subdit: Vêtre itaque cibos amplectêre, idq; cũ quodam saltu, aut quasi conuulsione, vel tremore, vel concussione deprauatam esse retentricis functionem censendum est, saltũ non obscure sensu percipimus, necnon cõuulsionẽ, qui singultus dicitur; at pathema, quod veluti tremor est non adeo clare percipitur, si tamen diligenter animaduertas, nec difficile est ipsum deprehendere, si.n. ingesto cibo, nec fluctuatione, nec inflatione, nec saltu, nec singultu discruciaris, sed venter præter consuetudinem dubiã quãdam molestiam sentit, ac veluti grauatur, & laborat, cupitq; celeriter onus, vel pinfernas, vel supernas partes abijcere, ac ructus emittit, sequiturq; spiratio molesta, ac difficilis, & quæ vix tolerari possit, tunc existimaventrem amplecti quidẽ cibos, sed quasi tremule: Subdit dehinc Galenus.

Et appetitu humidi, vel sicci alimenti.

Humidi hoc est potus, sicci hoc est cibi dictum. n. fuit superius, quod horum duorũ inter se facta cõparatione cibus siccus, potus vero humidus dici põt: Est

autem

autem aduertendũ, ꝙ sicut deliquiũ in coctione partis inferioris ventris affectus indicat, ita & deliquium in appetitu affectus oris ventris præsefert, talis l. n. est Gal. sententia dicentis: nam quæ 5. de lo. aff. 5. aut canum more, aut nihil omnino, aut malos cibos cupiunt, his appetentię instrumentum læsum esse certũ est, id verò os ventris esse demonstratum est: similiter de ore ventriculi verba faciens ait, quòd per se sustinet non per consensum abolitam, & difficilem, & deprauatum appetentiam, voco autem obolitam ap- 4 de acci. & mor. 7. petentiam, cum quis nihil omnino appetit, difficilem, quæ imbecilla est deprauata autem partim ad immoderatam cibi, & potionis exhibitionem vertitur, partim ad alienę qualitatis desiderium: & declaratis quomodo, & cur in nobis fiat animalis appetentia quinque illis symptomatibus secundum ordinem se commitantibus, quorum primũ est omnium inanitio, alterum inanitarum partium naturalis appetentia, tertium ventriculi suctio, quartum suctionis sensus ac quintum animalis appetentia, subdit: atque hanc suuctionem aboleri contingit, si n. vel suctionis sensus pereat, aut suctio non fiat, vel corpus nõ inaniatur, exigua erit apperentia, si iam dictæ affectiones non pereãt, quidem proprius tamen ad abolitionem accedere videantur: deprauata verò sit appetentia, si vehementiæ modum excedit, ac vocatur à nonnullis canina, cum vel acidi humoris vitium ventriculus mordicus infestatur, vel vbi totum corpus immodice dissipatum assidue indiget nutricatione, quippe frigidi humoris vitium rosionẽ, quę suctionis proportione respondeat, inducit, ac appetentiam haud aliter, quã naturale pathema excitat, atque cibi magis, quam potus desiderium affert, idq; propter refrigerationẽ: si verò salsi, aut bilioſi humoris vitio mordicationẽ sentit ventriculus potionem magis, quã cibos desiderabit; sed alias declarauimus, qũo fiat fames, & quare frigus famem, calor verò inappetentiam creet, quæ quidem haud repetenda sunt.

Prauas qualitates (ait ibidem Galen.) appetunt hi, quibus tunicæ ventris prauo aliquo excremento sunt imbutæ, atque consueuit huiusmodi affectus mulieres vitiosis humoribus refertas infestare, idque cum vtero gestant, vocatur pathos ipsum Citta, hoc est pica, vel malacia; appetunt autem maxime per hũc affectum & acida, & acerba, nonnunquã acria quoq; interdum autem vel Cimoliam terram, vel testas, vel carbones extinctos, aut alios huiusmodi cibos absurdos, atque complures earum huiusmodi vitio laborant ad secundum, tertium vè mensem vsque, in quarto verò quiescunt partim, quòd vomitione vitiati humores expurgantur, partim quòd concoquuntur, vtpote exiguum cibi tunc sumente muliere ob fastidium, partim etiã quòd multitudo vacuatione sit imminuta, quippe primis duobus mensibus fœtus paucum ad se sanguinem attrahit, eo qnòd parum adhuc actus sit; vbi verò iam creuit, tum plurimo eget alimento, atque tum non id, quod optimum est è venis, vt antea allicit, verum & quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitiosi simul attrahit, ita fit, vt vniuersum corpus & plectoricum esse desinat, & minori humorum vitio crucietur; qui etiam affectus viris nonnunquam accidere solet, quando ipsis quoque vitiati humores ad ventriculi oscu lum defluunt: insuper est & aliud symproma huiusce particulæ Bulimos, hoc est vehemens fames dicitur, cum simul & penuria, & imbecillitate, & refrigeratione afficitur. Circa verò potionis appetentiam tum similia, tum æqualia eueniunt sympromata, vt in fame, accidit namque quasi priuatio quædam appetentiæ, cum vel corpus omnino non eget potione ob frigoris, humorisq; excessum, vel ventriculus suum pathos nõ sentit: deficiens verò appetẽtia, vbi hęc eadẽ fuerint imbecilliora: porrò deprauata potionis appetentia deprauatæ ciborum appetentiæ proportione respondet, quippe immoderata apperitur potio, quando contenti in ventriculi tunicis vitiati humores aut salsi sunt, aut bilioſi, interdum verò cum seruet veluti in eo natiua ipsius humiditas: prauas verò potiones quemadmodum & prauos cibos appetunt quidam pro vitiati humoris, qui vincit in ipsis, ratione, huius

modi symptomata his, qui diutius malo victu vtuntur, euenire consueuerunt: sunt qui inexhausta siti cruciantur, de quorum numero mori videmus, & eum qui viperam deuorauerat, & deniq; eos, qui in naui deficiēte aqua, marini aquā bibere ausi sunt, eo quòd siti immoderatiore, quam reliqui cruciarētur: etenim soluta aluo, aut torminibus vehementer cruciati celeriter, quàm cæteri interierunt: quidam etiam ardente febre laborans increscente etiam dū morbo aquā frigidam liberaliter bibens satiari non potuit, donec moreretur. Ex dictis itaq; palàm est, quomodo læsio in appetitu cibi & potus ventriculi affectus præsefert quòd si ex aliis causis efficiatur, vt de pulmone superius dictum fuit, iam propijs signis distinguendum est, sicut & si per consensum ab alio, vel aliis mēbris, quòd si vitio potus accidat ex præsentibus & præteritis, ac victus ratione distinguendum est. Tertium deinceps ponit signum Gal. hunc in modum scribens.

Vel superfluitatum excretione delinquuntur.

5. de acci. & mor. primo.

Gale. etenim statuit tres expultricis excrementorū noxæ causa reperiri, primam quidem, cum partes, quę excremēta expurgant, sunt imbecillæ, alteram autem viarum angustiam, ac postremā excrementi malitiam, intemperies quidem imbecillitatem parit, angustiā verò, vel obturatio, vel aliquis instrumentorum tumor: atqui tumorum causa est humorum fluxio, cum in ipsa instrumētorum corpora effundantur, obturationem autem facit humorum vel crassitudo, vel viscositas, innatum vè aliquod tuberculum, excrementorum verò malitia tum à multitudine, tum crassitie, tum ēt ab ipsa viscositate ortum ducit: Et idem alibi concludebat. Ergò his, quę in vētre continentur, excrementis, mora contingit aut ipsius cibi, potionisque vitio, aut ipsius ventriculi, vnà cum intestinis, & cibi quidem potionisque vitio, aut propter eorum qualitatem, aut quātitatem, adhæc propter ordinem vtendique modum; & propter qualitatem quidem si cibaria acerba, austera, aut siccæ naturæ fuerint; propter quantitatem verò si iusto plura, paucioraue sūt assumpta, at ordinis culpa, si quæ sicca, adstringendaque sunt primò, quæ verò humida, pinguia, & dulcia secundo loco desumantur; ac modi vsus ratione, si cum bis sit edendum, totum simul quis assumat; proinde excrementi mora, quæ ventris, intestinorumque vitium consequitur, vel ob eorum naturalem affectum accidit, vel certè acquisititium, qui sanè ex quippiam octo intemperierum fieri potest, atque adeo adauctus, vt vim expultricem imbecillā reddat aut ventriculi tantum, aut gracilium intestinorum, aut crassorum, aut quorundam, aut omnium; atque hæc in tēperies procreari solet, aut ex his quæ interius assumuntur, aut ex his, quæ extrinsecus occurrere possunt, vtpote aeris ambientis vitio, vnctionis, aut alterius cuiuspiam quod exterius ventriculo apponitur, vim quidem aut siccandi, aut calefaciendi, aut infrigidaudi, humectandi vè obtinendis: insuper habet Gal. ventriculum dum aut inferas partes excrementa transmittit, quoad tempus ipsum superfluitatum excretione delinquere; aliquando namque celerius, nonnunquam tardius, aut plus, aut sæpenumero, aut rarò vel vtile alimentum, vel corruptum, aut à supernis in eo deriuatum aut in ipso genitum demittere; porrò excretio ipsa solitum tempus præuenit, vel quoniam venter ob multam cibi copiam aggrauatur vel pungitur, atque à re mordicante vellicatur, quam quidem vti alienam ac extraneam expellere nititur; propter iam dictas causas alimenta quoque humidiora, tum viscidiora ingesta idem præstant; tunc enim celerius dilabuntur tametsi leuiter post eorum assumptionem deambules, discutiunturque prius quàm per corpus distribuantur, quod quidē multoties fieri solet: venter autem tardius, quàm pro consuetudine excernit, aut ob intestinorum imbecillitatem, aut ob eorundem sensum obtusum, aut ob alimentorum tum paucitatem, tum copiam; etenim quæ imbecilla sunt protrudere non possunt, quibus autem sensus ob-

6. de acci. & mor.

tusus

tusus est, aut facile percipiunt, quæcunque ipsis infesta sunt; alimenta verò pauciora quàm oportet, pauca quoque continent excrementa, proinde non adeo grauant, crassa, & acerba; non vt humida & viscosa facile dilabuntur: imbecillitas quoque musculorum ventris deiectiones retardant, præsertim vbi duriora fuerint excrementa, item digestio per corpus multa prorogat, pauca verò deiectionem accelerat, adhæc excrementa ex supernis ad ventris spatium defluxa deiectiones augent, & accelerant, assiduæ verò excretiones, vel ob imbecillitatem, vel ob erosionem eueniunt, cuius quidem erosionis, siue mordicationis quatuor sunt causę, nempè pharmaci vis alimentorum corruptio, mordacia excrementa, quæ ad ventriculum defluunt, ac excrementa, quæ in ipso generantur, quemadmodum in disenteria, quæ ab vlcere maligno dependet: quibus quidem, & quinta causa addi potest vehemens corporis sensus, siue à natura, seu ab vlcere procedat: Item cum musculi ano adiacentes resoluuntur. Aduertendum autem est, quòd ex eiusdem Galen. sententia morbi, & symptomata tum retentricis, tum expultricis, vt singultus, vomitus, saltus, concussio, palpitatio, tremor, ructus, lienteria & id genus adinuicem confunduntur; sunt etenim symptomata retentricis, cum non rectè ventriculus cibos continet, atque complectitur, expultricis verò, cum venter vitiosam tentat expulsionem: quare Galen. plura etiam ex dictis enumerat, quibus ventris affectus dignoscuntur, hunc in modum subdens.

Hucusque Excellentissimus Oddus legendo peruenerat: vt autem absolutam haberet Lector tractationem, Marcus de Oddis eiusdem filius reliquũ supplere curauit, tum quidem nonnulla ex quibusdam ipsius annotationibus colligens, tum verò inuenta plurima propriis vigilijs subnectẽs.

Ita etiam ex singultibus, eructuationibus, nauseis, & ipsis eorum quę euomuntur speciebus.

Quemadmodum ex excrementorum differentia, quæ per ventrem inferiorẽ euacuantur, signa ventriculi affecti sumuntur, ita & cum per partem superiorem excrementa, aut cibaria, euacuantur, aut à virtute expulsiua euacuari tentantur, affecti ventriculi signa comprehendi queunt: Verum cum ventriculi naturales facultates diuersos æmoliantur motus, dum materias, seu vapores è ventre propellere contendunt nempè singultum, eructuationem, siue ructum, nauseam, vomitum, & id genus non solũ ex his, sed & ex materiis, quæ è ventriculo huiusmodi motibus protruduntur affecti ventriculi signa sumẽ tur. Vt autem quod scripsit Gal. rectè habeamus in primis eius, cuiusque motus nomẽ interpretabimur, mox quę nam sint signa, quæ ex ipsis habentur, facilime enucleabimur. Gal. itaque de symptomatibus, quæ naturalibus facultatibus accidunt, verba faciens, singultum esse ait ventriculi commotionem, ac eius veluti conuulsionẽ, neq; enim absoluta conuulsio est, quæ solis inest musculis; symptoma autem hoc duabus sanè potentijs cõmune est, retentrici, atq; expultrici: retentrici quidem, quoad vẽ triculus praue per singultũ, & non secũ dũ naturè cibos amplectitur, expultrici vero, quòd ad rẽ præcipue pertinet de prauatus motus ille, dũ ea, quę molesta sunt, expellere conatur: eructatio autẽ, siue ructus vaporosæ materiæ sonorus quidã motus est, quiè ventre ad os protruditur, cũ vel humores, vel cibi ibidẽ contenti in vapores dissoluuntur, symptoma nimirum hoc concoctricis est facultatis, ac expultricis; virtus namq; cõcoctrix imbecilla in cibos agẽs eos quodammodo dissoluit, ac non cõo cõficit,

6. de acc. & mor. à pri.

ex

ex quo flatus siue spiritus exoriuntur, qui postmodum à virtute expulsiua per ructus, vtpote deprauatos quosdam motus euacuantur: & quemadmodũ in externis rebus conspicimus, quòd frigidissima cõstitutio, seu calidissima aerem sereniorem reddere solet, mediæ vero constitutiones nebulas, ventos, & id tale genus, ita in nobis calor neq; per extremam imbecillitatem, neque cum vires sunt robustæ flatum gignere potest, sed cum mediũ inter hasce affectiones obtinet. Nausea vero est, quædam ad vomitum ventriculi perturbatio, ac deprauatus expultricis facultatis motus, quo per gulam id, quod ori ipsius ventriculi noxium est celerrime euacuetur, quam quidem ex Auic. sententia anxietas, & cõturbatio præcedere solent, vtpote declinatio ad alios duos motus, nempe vomitum, atque subuersionem, quam postea idem nauseam inseparabilẽ siue appetitus abolitionem omnimodam nominat: At vomitus vẽtriculi motus est deprauatus ab expultrice genitus, quo humores in ipso contentos per os cõfestim eijciuntur, qui quidem duplex est, alter quidem spontinus dicitur ex Gale. sententia, eo quod sine causa ex nobis efficitur, vt erat ea quæ ab Hipp. in aphorismo describebatur euacuatio, tametsi per vomitũ non foret, dum ait: Ab aqua inter cutẽ habito, si aqua à venis in ventrem defluxerit, soluitur, spontanea scilicet facta euacuatione, quemadmodum idem dicebat; In perturbationibus ventris, & vomitibus spontinis & quæ sequuntur; alter vero absolute vomitus siue euacuatio nominatur, cum dato à nobis quopiã pharmaco talis efficitur vel per vomitum, vel per secessum euacuatio, siquidem ex nobis fit. Cum igitur motus hi deprauati ventriculo affecto plerumque occurrant, vt inter se varij sunt, ita & varias ventriculi affectiones præseferent, nam singultus materias indicat in ventriculi corpus impactas, seu imbutas, quas quidem dum ventris partes omnes excruciant, virtus expulsiua exprimere tentat; Verum cũ singultus duobus ex causis potissimũ oriri queat, vtpore mala ventriculi intemperie, ciborum, aut humorum, qui in ventriculo gignuntur, aut ad ipsum confluunt, mordacitate, aut copia, necesse est signa omnia quæ in singultu occurrunt, exquisite admodum perpendere, quò certam ventriculi affectionẽ dignoscamus; nam cibus frigidus assumptus, dum sui cõstrictione humores in ventriculi porositatibus detinet, singultũ efficere potest, piper quinetiam affatim à quopiam deuoratum idem præstat, atque eò magis, quo fuerit in partes tenuiores contritum, siquidem corpus ventriculi facilius subingreditur, vt sibi ipsi contigisse piper comedenti fatetur Gal. singultus præterea, qui vomitu sedatur, ex plenitudine à materia grauante, aut mordaci gignitur, sicut qui euacuationes ac febres adurentes subsequitur: vomituque non sedatur, quinimmo adaugetur, à siccitate. Propterea dicebat Hipp. A singultu habitũ sternutatio superueniens liberat; & Gal. in com. ait; quòd de singultu intelligendum est ex repletione, violento namque motu opus est, vt veluti concussæ ipsum efficientes humiditates difflentur, ac euacuentur, hoc autem facit sternutatio, quod quidem in pueris videri licet, qui cum repleti sint, cerebro singultiunt; eos vero, qui ex inanitione fiunt (qui rariores sunt) sternutatio non sanat, quemadmodũ & eos, qui ex quapiam ventriculi praua intemperie, aut stomaci apostemate vexantur, ita tamen, vt intẽperiei calidæ propria alia signa cõiungantur, quæ a signis intemperiei frigidæ distinguantur, pariter & humidæ signa, quę ab his, quæ ex siccitate pendent, opponantur; sic & ventriculi apostema si adest, ex proprijs quoque ventriculi accidentibus, quæ ipsum apostema cõsequuntur, dignosces qualia sunt dolor in ventriculo continuus, ac pungitiuus, qui recta quoq; victus ratione nõ sedatur, vehemens thoracis inflammatio, ac adustio, sitis intensa, febris inseparabilis, tumor, siue prominentia, mentis alienatio, corporis extenuatio, oculorum excauatio, ventris, ac vomitus perpetuus fermè fluxus, & id tale genus: accidit quinetiam singultus non per se, ac ventriculi potissimum ratione, sed per consensum aut a cerebro, aut à particulis alijs patientibus, vt testatur

lib. 3. sui can. capi. proprio.

6. aph. 14

1. aph. 2.

3. de lo. aff. 7.

6. aph. 13

7.aph 3. ſtatur Hippo. his verbis; A vomitu ſingultus, & oculorũ rubor, malum: nam ex Gal ſententia in com. humoribus infeſtantibus nonnunquam totum ventriculum, nonnunquam os eius, & gulam, ſi per vomitiones abijciantur, ſtatim à ſingultu liberatur homo, ſi vero ſingultus nõ ceſſat, alterum duorum indicat, vel cerebrum neruorũ principium, vel ventriculum pati nõ mediocrem inflammationem; rubor enim oculorũ vtranque ſequitur diſpoſitionẽ, at præcipue illam, quæ in cerebro exiſtit ſimilis inflammationi; ac rurſus paulò infra cum ait: In hepatis inflammatione ſingultus malum; etenim non ſemper (vt inquit Gal. in com.) efficitur, neque quomodolibet patiente iecore, ſed quando ad magnitudinem attollitur, feruẽte inflammatione, ac bile ſatis calida, & multa ad inteſtinorum principium confluente, atq; ad ventriculum recurrente, tunc enim ventriculi os morderi contingit, atque hominem ſingultire. Ructus autem, ſeu eructatio cũ multiplex eſſe ſoleat, alia quidem magna, alia autem parua, ſiue magno, aut exili ſonitu prædita, alia vero media, inſuper alia acetoſa, aut fumoſa, aut ſimilis ærugini æris, aut cibũ referens, aut amara, aut iſtiuſmodi ex ſaporibus deprehenſa multiplicẽ ac varium ventriculi affectum præſeferet; etenim magnus ex ructu ſonitus materiam craſſam in ventriculo adeſſe oſtendit, ſicut paruus aut virtutis imbecillitatem, aut humorum paucitatem; qui vero medius eſt ſonitus, mediocrem materiam indicat: adhæc acetoſa eructatio, quæ non à cibo acetoſo, ſed in acetoſitatem verſo prouenit, ventriculi frigiditatem ſeu imbecillum calorem arguit, quòd ſi vnà grauitas adſit, materiam quoq; copioſam frigidam, pituitoſamq; adeſſe dijudicabis quæ quidem cum nonnunquã ex caliditate excedente prouenire videatur (vt teſtatur Aui.) Cap. 13. Aph. 17. ab imbecilli tantum calore producetur (vt ſuperius dictum eſt) cum quo tamẽ alius aderit præter naturam, ob quem maxima inflammatio, oris amaritudo, ſitis, & iuuamentum à frigidis prodit: eructatio præterea fumoſa, ſi ab huiuſmodi cibo nõ prouenìat, ventriculi excedentem & ſine humore, & cum humore calorem oſtendit: quæ vero cum humore reperitur ab ea, quę eſt ſine humore hoc ſigno dignoſcees, q egeſtiones, & vomitus bilioſæ conſpicientur; eructatio vero nidoroſa malam vt plurimum humorum calidorũ, bilioſorumq; temperiem aut ventriculi exulcerationẽ refert, Gal. namque loquens de ructu acido & nidoroſo dicebat; at corruptela ſi nidorem referat à calidis, bilioſisque cibis accidit, ſi acidus fuerit ructus a frigidis natura, atq; pituitoſis; itidem eructuatio lotoſa, & cænoſa ſimilis odori piſcis putrefactã humiditatem demonſtrat, & cibum referens ſtomaci imbecillitatem, ſicuti eructuatio æris æruginì ſimilis acuitatem, validiorem, quam fumoſa cum putredine caliditatem indicat. Ex nauſeæ quoq; diuerſis motibus ſiue magnis, ſiue paruis, magnas, ac paruas vẽtriculi affectiones dignoſcimus, has autem ex calida intemperie prouenire nidor ipſorũ, nullo huiuſmodi cibo deſumpto, ſitis maxima, ſicuti in pituita ſalſa, & inappetentia præſeferent, ex frigida verò, ſeu atra bile, dum cibi in ventre aceſcunt, ſitis priuatio, & appetentia: ad quæ maxime confert ciborum, ſiue humorum euacuatio, quæ certum ventriculi affectũ nobis coindicat: adhæc ſi nauſea excitata nihil notatu dignum per vomitiones efferatur, humores hoſce noxios, ſi bilioſi fuerint, aut ſeroſi in ore ventriculi, abſortos, ſi viſcoſi, ipſi ori ventriculi infixos eſſe dicendum eſt. Pariter vomitus & ea, quę ex vomitu ejiciuntur, ventriculi affectiones commonſtrant; Etenim facilis vomitus humores in ſtomaci cõcauitatibus effuſos, ſicuti difficilis imbibitos ac viſcoſos eſſe ſignificatiq; ſi & nauſea, & vomitus adſint, ex ipſorum effuſione, ac inhibitione aggregationis inditium aderit manifeſtum, & quemadmodum de eructuationis ſpeciebus dictum eſt, quòd nunc quidem vnam, nunc verò aliam quoad varios ſapores ventriculi affectionẽ indicant, ita & vomitus quoad multiplicem humorum euacuationem diuerſos ipſius morbos commoſtrabunt, quandoquidem vomitus ex nidoroſis humoribus caliditatis erit inditiũ, 6. de acc. & mor. à pri.

ſicut

ſicut ex acidis frigiditatis: item vomitus, purus ſinceri humoris ventriculū in infeſtantis inditium cenſetur, ſicut diuerſorum ac prauorum colorum, eiuſdem varietatis, color autem vt porri ſuccus humorum prauitatem indicat, vt viridis ad nigredinem decliuis, eorundem congelationem & caloris extinctionē; citrinus verò color, & vt æris flos in hepate ac vētriculo aduſtionem, qui quidem colores cum dupliciter euenire ſoleant aut cum turbulētia, aut cum ſplendore, ſi vomitu tales humores turbidi ejiciantur, & ventriculi frigiditatem, & imbecillitatem vnà demonſtrabunt, ſicuti ſi ad ſplendorem & claritatem vergent, caliditatis duntaxat exceſſum ac humorum exuſtionem: ob id in febribus peſtiferis virtutibus redditis imbecillis quandoque talis citrinus vomitus ac æris flori ſimilis obſcurus, ac ad nigredinem vergens conſpicitur. Palàm igitur eſt, quemadmodum ventriculi affecti ſigna elicere poſſumus, quæ quidem in ſingultibus, ructibus, nauſeis, vomitibus, eorumque ſpeciebus reperiuntur; & licet complura alia ſigna ſint; quę alias ipſius ægritudines demonſtrent, attamen hæc nobis ſat ſint, vt ex his methodo quadam reliqua comprehendamus, Cæterum quoniam Gal. inquit, ſingultum eſſe motum ventris vomitu vehementiorem, propterea quòd ex ſuperius enarratis, per vomitum expellimus quæ in ventris ſpatio continentur, per ſingultum verò, quæcunq; etiā in ipſius ore penitiora ſunt, Auic. inſurgit aduerſus Galenum, atque hac in primis ratione ſingultum ac vomitum æque validiores eſſe motus comprobans; etenim quod per vomitum ejicitur non ſemper diffuſum eſt, ſed aliquando imbitum, ergò hoc caſu vomitus motus perinde ac ipſius ſingultus vehemens erit: præterea ſingultus præparat ad uomitum, non igitur vomitu vehementior, ſed imbecillior. His quidē inſtantijs facile Excellēs Pater meus reſpondebat, q̄ ſi Au. argumentationem perpendamus, is vnum, quod probare debet, aſſumit, vel ſi materia in ventris tunici imbita vomitus efficitur, dubio procul & ſingultus adeſt, quem quidem ob vtriuſq; humoris diffuſi, ac imbibiti commixtionem haudquaquam diſcernimus: at cum ait Auic. quòd ſingultus præparat ad vomitum id quidem per accidens contingere dicimus, quandoquidem humores qui ſingultu expelluntur, à partibus vētriculi penitioribus in eius ſpatio recepti tandem oer vomitum expelluntur. Subdit Gal. in contexru iuxta veterem græci codicis ſcripturarā, quam quidem approbo, duo alia ſignorum genera, atque in primis vnum hunc in modum ſcribens.

6. Aph. 39.

13. 3. tra. 5. c. de ſin gul.

Et doloribus.

Quemadmodum veteres os ventriculi, cor nominare conſueuerunt, ita & ventriculi dolores, cordis dolores ac morſus, atque fortaſſe non ſine ratione, propterea quòd ventriculus, vt cor afficitur, eiuſq; nocumentum quàm facillime cordi communicatur: hinc vulgares fermè omnes ventriculi dolore quo piā affecto hūc cardiaca, ſiue cordis paſſione affligi diudicant, cordiq́ue remedia apponere contendunt: itaque ex dolorum varietate propria ventriculi affecti ſigna deprehendentur: ſi enim adeſt dolor cum inflammatione, aut amaræ, aut ſalſæ pituitæ in ventriculo poſitę inditū erit, qui ſi continuus ſit, materiam ex mala ventriculi intemperie ibidem genitam eſſe concludēdum eſt, at ſi per interualla, humores aliunde ad ipſum confluunt; dolor autem ſiue mordicatio abſque in flammatione humores acetoſos indicat; itidem ſi poſt cibum aſſumptum ad horas quatuor eueniat, ac vomitus acetum referat, ex quo dolor ſedetur: at ſi econuerſo neque aceti vomitus, neque diminuta digeſtio adſint, ſed ſigna duntaxat choleræ vnà cum ventriculi dolore ſolum ipſius, ſed & hepatis inflammationem indicabunt: proinde dolor, qui ex ventoſitate, ſiue flatibus prouenit ſecum habet hypochondriorum extentionem, rugitum, eructationem, atque ipſum ſingultum: qui vero ex humorum copia, grauitatem potiſſium, ac contentionem: quòd ſi humores praui rodentes, & virulenti in ore ventriculi collecti, aut cò confluxi

ade-

aderunt, tunc adeo acutus erit dolor, vt fermè vix tolerari possit, ex quo confestim intercunt homines, si ab eorum immodica rosione os ventriculi oppressum diutius detineatur, eam namque per longum temporis spatium sustinere non valent: Doloris preterea ventriculi causæ sunt lumbrici sursum ad os ventriculi ascendentes, quem quidem non solum proprijs motis dignosces, propterea quòd morsum, nauseam, inappetentiam efficiunt, & si cibum ægrotantes assumere coguntur, vix deglutiunt, & si quod assumunt, reuomunt; sed & his quasdam alias coniunges, quibus non solum huiusce affectus lumbricos esse, sed & qui nam hi sint siue teretes, siue latæ tæniæ aut alterius generis facillime dignosces, de quibus dum occasio nobis se offerret, aliàs disseremus. Subdit Galen. aliud signi genus.

Et tumoribus.

Tumores ventriculi & si interni sint, visuique nostro haudquaquam subiecti, attamen quoniam complures sunt, qui extensione quoad partes extimas conspiciuntur, ac nonnuli, qui si non victu, tactu tamen saltim comprehenduntur, ob id ex his quoque iuxta græcum veterem codicem signa desumere docet Galen. siquidem tumor durus, & tactui resistens ventriculi scyrrosum apostema indicat; qui si quandoque emineat, quandoque delitescat, calidum apostema, quemadmodum cum rugitu ventosam materiam, ac ventriculi imbecillitatem, ac cum grauitate humoris copiam, & maximam stomaci diserasiam. Hæc sunt quæ pro Galeni verborum explanatione de ventriculi affecti signis mihi dicenda videntur, reliqua supleat, atque inuestiget diligens medicinæ studiosus.

Subiecit autem Gal. affecti thoracis signa hunc in modum scribens.

Signa Thoracis patientis. Cap. 80.

Ita & thoracis agnoscuntur affectus ex spirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus, qui in ipso sunt, & eorum, quæ cum tussi expuuntur differentia.

THorax ex Galeni sententia venter superior ab Hippocr. nuncupatur, atque id est, quod à clauibus ad diaphragma costis vtrinque circunscribitur partes vitales continens, nempè asperam arteriam pulmonem, cor, septum, paniculos, pulmonem, ac cor ipsum inuoluentes, nec non is venter, qui costas circunscribit, ac musculos tum externos, tum internos costibus adhærentes, cuius quidem affectionum signa Galen. tradere proponens ea ex quatuor præcipue generibus sumit, vtpote spirandi difficultate, tussi, dolore, atque his, quæ ex ipso euacuantur. Difficilis quidem anhelitus cum multas thoracis partes affectas denuntiet apostematibus obstructionibus, malis intẽperiebus, paralysi, & spasmo, & huiusmodi, quò vnum ab altero distinguas perpendenda sunt non solum ipsius anhelitus signa, sed vnà reliqua quoque alia coniungenda, nam si membranæ succingentis costas inflammatio, siue apostema sit, quam medici pleuritidem nominant, non solum necessariò difficilis adest anhelitus, propterea, quòd inflammatio, ac dolor prohibent quominus respirationis instrumẽta plurimum attollantur, sed & febris continua, eo quòd propè cor pars inflammatur, pulsus cum tensione, ac duritia quæ ob caloris & siccitatis in partibus neruosis excessum efficitur, tussis ipsa ob materias virtutem expulsiuam prorritantes, ac dolor denique pungitiuus, qui non solum circa affectam regionem pungit, præsex- 7. Aph. 38.

præsertim cum thorax ipsum mouetur, uerum & interdum diffunditur ad iugulum vsque, si partes superiores petat, & interdum ad septum transuersum, si inferiores obsideat: insuper pulmone vlcerato, aut inflammato, aut quadam excedenti qualitate prædito, aut imbecilli reddito difficilis spiratio redditur, siquidem meatus respirationis, ex inflammatione, aut apostemate claudunturex imbecillitate vero virtutis cum magnitudine deficiat respiratio, crebritate, & frequentia suplet, ꝙ si vapores fuliginosi in magna sint copia, qui è thorace protrudi mereantur, tunc difficilis admodum respiratio efformatur: adhæc difficilis quoque anhelitus redditur non solum ob membranas costas succingentes, & ipsum pulmonem verum & affecto diaphragmate, musculisque thoracem mouentibus, ac tandem partibus omnibus ad ipsum attinentibus, non tamen primariò, quam per consensum à partibus aut humores ad thoracem mittentibus, suiq; capia meatus, quibus fit anhelitus obstruentibus, aut ad ipsum virtutem motiuam cohibentibus, aut in epilepsia dum cerebrum affectum est: ob quam quidem affectionẽ virtus motiua ad thoracis partes transmitti prohibetur, atque tunc difficilis anhelitus in homine conspicitur. Verum cum de hoc signo capit. de cordis affecti signis complura superius dicta sint, sat nobis erit hæc percurrisse, siquidem ex his, & quæ ibidem scripta sunt, poterit quisq; intelligere, quo nam pacto ex hoc signo cum alijs non solum cordis, sed & reliquarum thoracis partium affectus facillime dignoscantur: cui quidem addas velim signum, quod ex tussi deprehenditur, tussis etenim motus quidã est ab expultrice virtute factus, quo ea, quæ in pectore, ac pulmonibus sunt, ejicere con
3. de cau. tendit, nam (vt inquit Galen) qualis est
symp.c.3 per vomitiones in ventriculo expultricis facultatis actio, eiusmodi etiam per tusses & in pectore est, atque pulmonibus vel (vt idem paulo infra inquit) tussis nihil aliud est, quàm vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus celerrime foras erumpens impetu suo excremẽta extrahit, exploditque meatum ipsius obstruentia, adeo vt si prima expiratio non possit ea, quæ molestia sunt, excutere, non grauetur & iterum secundo, & tertio in ipsa irruere, atque magna ex parte sortitur effectus, præsertim si & spiritus impetuose feratur, & ea, quæ obstruunt facile possint expelli: Ex quibus quidem Galen. verbis apertissime colligitur non eundem esse tussis, ac vomitus motum, nam in vomitu satis est virtus expulsiua, quæ nocuos humores è ventriculo deijcit, at in tussi virtus hæc non sufficit cum pulmonis cartilagineæ substantiæ adsint, ac duræ, quæ non satis contrahi possunt, sed & spiritu opus est, quo vhementer ad exteriora moto vnà cum virtute ipsa, quod nocuum est, si non vnica vice, secunda tamen, aut tertia ex thorace propellat. Ex tussi itaque pectoris ac pulmonis affectus dignoscimus; etenim cum in thorace humores neque aquosi sunt, neq; lenti, tunc facillime tussi expuuntur, si vero aquosi sint, obtenuitatem à spiritu dissecantur potius, quàm vltra ferantur, lenti vero adeo asperæ arteriæ inhærent, ac pulmonis cauitatibus, vt ab his vis solui queant; atque aridæ tusses à Galeno nuncupantur, quandoquidem humores hi prius per guttur & asperam 5. epi. se. 1. com. 12
arteriam delabendo funduntur, quàm à spiritu concitato per tussim subduci possint: quod quidem Thasij accidisse scribit Hippocrat. propterea quòd eorum caput ab austrino flatu repletum foret, ac ob distillationem thoracis partes omnes obstructæ: Et ob id com huiusmodi tussi raucedo adnexa videbatur, si quidem in causa erat humor distillans, à quo vocis instrumenta irrigabantur: insuper aridæ tusses interdum fiũt exasperatis faucibus, & gutture, nulloque tenente humorum affluxu, atque hi nil expuunt, propterea quòd neque superflui habent quicquam, quod reijci, ac expelli oporteat: aliæ etiam fiunt aridæ tusses ob intemperiem respirationi deseruientium instrumentorum citra tamen humoris affluxum, quas quidem duas postremas tussis species facillime agnosces, si ex humidis, ac lenibus ægrum iuuari perspicies, ac è conuerso morbum magis increscere, si is aere sic-

co,

eo, & rebus siccis perfruatur: Præterea tussis vehemens, & quæ maximo conatu fit ex huiusmodi aquosis aut crassis, ac adhærentibus humoribus perficitur quæ si non adeo vehemens erit, aut minus aquosis aut lentas materias indicabit. Dolor autem, quod tertium ex quatuor à Galen signis enumeratur, affectum thoracem præsefert siue id mala intemperie, siue vlcere, siue apostemate veretur, cuius quidem prout varij sunt affectus, & ita doloris multiplices differentiæ, etenim cum pulmo inflammatur, dolor lenis apparet, ac quædam po
lib. 3. c. de pulm. aff. tius grauitas ex Auicen. sententia; de pulmonis affectionum signis obloqueretur cum verò dolor adest pungitiuus partes neruosæ, ac membranæ costas succingentes sunt inflammatæ, in his namque magna neruorum copia residet, quibus dolor acutior sentitur, quem quidē non adeo acutum percipiet æger, si carnosæ partes, siue musculi fuerint affecti insuper dolor, qui thoracis partes non continuo affligit, sed per temporis interualla nonnunquam sedatur, ibidem spiritus, siue flatus, aut flatulentas materias adesse commonstrat, qui si perpetuò hominem infestet, ex humoribus morbum pendere dicendum est; verum tamen humor biliosus sui acredine maiorem dolorem infert, sicut pituitosus; ac frigidus minorem. Adhæc tria signa est & quartum ex his, quæ è thorace euacuantur desumptum, quorum quidem motus secretio siue sputum nuncupantur; proinde signa quæ ex his, quæ per sputum euacuantur duo potissimū sunt, alterum quidem ex ipsius secretionis qualitate, alterum verò ex expulsionis modo, ex quibus partialia quoque alia emanant: vt igitur differentiæ, quæ ex sputi qualitate, multiplices sunt, ita & signa, alia namque secretio, siue sputū sincerum est, aliud verò permixtum, sincerum quidem est vt pote flauæ bilis, aut nigræ, aut pituitæ duntaxat, aut denique puri sanguinis, secretio quidem flauæ bilis, si sincera est, ex Hippoc. sententia cum periculo est, maximam namque arguit thoracis caliditatem, ac inflammationem, quæ ipsum mirum in modum rodit, atra autem sincera difficilior, quàm prior est, siquidem humor ater bile deterior est candida verò glutinosa ac rotunda secretio pituitam in thorace assatam ostendit, quam quidem in utilem secretionem esse Hippoc ait non 2. progn. prauam, aut cum periculo, vti superiores; quæ verò sincero sanguine secretio euacuatur, etsi quouis alio sincero humore meliorem indicet affectionem ex Galen. sententia, attamen & ipsa mala est, quandoquidem sanguis rubidus, ac vnà dolor in thoracis partibus continuus, vulnus in pulmone, eiusve ciuitatibus, seu sibi proximis partibus adesse indicat, at si exeat sanguis absque dolore venerum in pulmone aut pectore quidpiam orificium apertum esse demonstrat, si autem niger fiat sanguis, ac crassior, & dolor adsit, & somnus, profundius ad thoracis cauitates vulnus attingere censendum est, siquidem ob longam itineris viam nigrior, ac crassior redditur, sanies verò pura sputo iecta vulnus iam factum ad vlcus transiisse, aut ex apostemate concocto à virtute expulsiua saniem puram protrudi significat: sputum autem permixtum, si croceum siue viride, aut chloron, sit, serosi humoris, ac assati vnà cum pituita in thorace permixti inditium est, nam sicut flauus color apparet, vbi seorsus ipse humor assatur, sic & eo permixto; croceus apparet, viridis verò, siue rubiginosus, vbi is vehementer assatur, niger verò, aut quoties is vehementer assatur (quæ sanè deterrima, & quàm maxime derodens atra bilis existit) aut vbi crassus sanguis similiter exiccetur, aut ratione extinctionis, refrigerationisque; si autem sputum flauum sit non multo permixtum sanguine, si reliqua peripneumoniæ signa adsint, salutare admodum signum est; pulmo etenim inflammatione laborans humorem quendam excernit ad intimas sui ipsius sedes inanes, quæ inquàm asperæ arteriæ sunt, qui quidem humor a tussedine elatus, excreatur inditium afferens committentis pulmoniam fluxionis, atque ob id si bilis copia adest vnà cum sanguine sputū flauum & rubidum simul apparet, si autem vilis atra nigrū ac rubidum quodā modo simul iuxta maiorē, minorem vē

humo-

ATENEO VENETO VENEZIA

humorum adinuicem admixtionem: in ſuper ſputum ſpumeũ aeream ac pituoſam ſubſtantiam in pectore a caloris copia permixtam indicat, ſiquidem ex his duobus (vt ait Galen.) quælibet ſpuma conſiſtit, in mari quidem ex violento ventorum afflatu in multas, & exiguas partes attrita aqua, in his verò quæ elixantur præ caliditatis copia, quòd ſi multæ & exiguæ bullulæ ſoluta difficiles in ea ſpumea ſcreatione videntur, craſſum, viſcoſumque humorem in cauſa eſſe dicendum eſt, ſicut ſi in pauca ſiuntquantitate, ac ſolutu faciles, tenuem magis, ac vaporoſum, etenim quemadmodum in aqua bullulæ gignuntur ex humida quippe ſubſtantia intra ſe aerem includente, quæ quoties ſpiritus ſurſum verſus feratur, reſcinduntur, qui ſanè ſpiritus ſi craſſa ſit materia, difficulter admodum exit, ſi verò tenuis, quàm facillime, ac breui temporis ſpatio; ita & quoties elixatur aqua, ſi humor aqueus craſſus eſt, difficile aer euaporat, vtpote cum oleaceus, aut pinguis, viſcoſuſvè humor ſit, facillime verò ſi tenuis, ac rara ſit aqua; quod ſi ſpumea ſcreatio cum alijs coloribus inſigniatur vnà cum aerea, & aquea ſubſtantia pituoſa aliorum humorum permiſtionis inditium erit, nam viridem, & valde admodum ſpumantem ſcreationem malam eſſe prædicebat Hippocr. ſi enim color viridis vtpote attæ bilis peccantis inditium eſt, quæ omnium humorum deterior cenſetur, tametſi aqueus hic humor illius temperet acuitatem, ac prauitatem, attamen non adeo præſtat is, quin partes ipſæ, quæ huiuſmodi commixto vexantur humore, mediocriter afficiantur, quod quidem de alijs quoque coloribus vnà cum ſpuma dicendum cenſeo, ne fruſtra longior eſſe videar; ac ſcreatio ſpumoſa cum ſanguine. Si quædam in ipſa ſcreatione ſanguinis inſuperſio conſpicitur, pulmonis ſuperioris partis propè tracheamarteriam venulæ abſciſſæ erunt, idq; potiſſimum ſi calor in thorace copioſus vigeat, ac ibidem æger dolore haudquaquam afficiatur: ſi verò vnà ſanies cum ſanguine proſpicitur, id vtique & partium corroſionem, ac vulnerationem, ſiue venarum fracturam præoſtendet: idem ſi aliquid corticis, aut pulmonis fruſtulum, ac vnà vt lotura carnis ſputum appareat, pulmonis, ac eius fiſtularum vlcerationem, corroſionem, ac denique deſtructionem. Cæterum ſigna ex expulſionis modo, ex quibus thoracis affectus noſcuntur, varia quoque ſunt, quandoquidem ſcreatio alia ſine ſputo eſt, alia cum ſputo, rurſus hæc aut cito, prompteque, aut tarde, difficileque ſputum emittit; ſcreans quidem abſque ſputo in meatibus humorem adhærentem, ac impactum denuntiat, atque eo potiſſimum ſi æger abſque quòd nil per palatum veat, frequenter admodum excreet, nam (vt inquit Gal.) contingit aliquando frequẽs hiuſmodi ſcreatus, vbi reſpirationis robur externum quidpiam attraxerit, in ipſisque meatibus tum adhæſerit, tum in pactum fuerit, ſcreatio autem cũ ſputo plurimas habet differẽtias, de quibus ſuperius abeunde dictũ eſt; at cum ſcreatio hæc iuxta fortiorem, debiliorem vè motum diuariari quoq; ſoleat, quo fortior, aut imbecillior erit, eò maiorem humorum in thorace compactorum, ac concoctorum copiam, minoremvè denuntiabit: Verum ſcreatio citò, prompteque humorem euacuans, quoties nec vehemens in thorace dolor infeſtet, nec vires deficiant, humores concoctos, ac mediocri ſubſtantia præditos ibidem adeſſe indicat, nam ſi viſcoſi forent humores, tenacius vtique membris adhærerent, ac excurrentes ſæpenumero ob viſcoſitatem pulmonis fiſtulis agglutinati ſubſiſterent, ſi verò tenues, & aquoſi, vix vt qui circiter ſpiritui circumfluant, atque tunc duabus de cauſis ſcreatio è conuerſo & tarda, atque difficilis redditur, tum ob materiæ vitium, tum etiam ob motionis initium; ſiquidem motionis initium eſt ex facultate, quæ thoracem mouet, vt ſupradictum eſt, quoties enim thorax ſuo valide fungatur officio, & humor in pulmonis fiſtulis reconditus modice craſſus, ſiue ad congruam temperiem redactus ſit, facile ſcreatur, at ſi neutrũ exiſtat difficile, ægreq; pariter quoad ſputum

Primo Prorit. 6.

tum sanguinis spectat, si sanguinis facile admodũ egreditur, in partibus oris affectionẽ adesse indicat, si cũ screatione, affectæ sunt gutturis partes, si cũ vehementi screatione, pulmonis fistulæ, & si vomitu quoque sanguineum sputum emittatur, non solum earum partium, sed & ventriculi, aut hepatis affectionũ inditium est. Subdit Gale. in contex. & tracheæ arteriç affectæ signa ex eisdem fermè sumere intẽdit, quinto nimirum superaddito, quod ex vocis læsione sumitur, hunc in modum inquiens.

Sic & asperę arteriæ ægritudines, difficiles anhelitus, & tusses, & dolor circa locum, & quæ expuuntur, & vocis offensiones ostendunt.

Difficilis quidem anhelitus asperæ arteriæ ægritudines præsefert, nam cum humores ex capite, vicinisque partibus ad asperam arteriam defluunt ipsam quidem implent, ac anhelitus viam obturant: pariter si pulmone, vicinisvè partibus, aut ipsamet trachea exulceratis multitudo puris in aspera arteria colligatur, difficilis anhelitus necessariò consequitur: vnde gignitur asma, abscessus, aut viscerum inflammatio, quæ aeris transitum prohibet: quòd si difficile spiret homo cum stertore, ac strepitu, multam humorum crassitiem indicat, atque lentorem; at si sine stertore, ac strepitu, non solum absque crassitie humorum copiam, quæ viarum meatus constringat, sed & aliquod durum tuberculum arteriæ adnatum ostendet; quod quidem ab eo, quod humorum copia productum est, distingues, quippe difficilis hic anhelitus per sanitatem quoque, & paulatim cum magna thoracis dilatatione, & modici aereis inspiratione, & vehementi expiratione augetur: Quo quidem loco haud subticendum censeo hoc difficilis anhelitus signo asperæ arteriæ affectionem ab ea, quæ in leuibus arterijs reperitur, non parum distingui, siquidem affectis leuibus arterijs atque repletis difficilis quippe anhelitus haud quaquam conspicitur, sed magna pulsuum inæqualitas ob validam cum corde connexionem, ex qua cor ipsum facillime immutari, ac proinde pulsus inæqualis reddi potest, quemadmodum Antipatro medico contigisse narrat Gal. is etenim primo citra febrem pulsus habebat inæqualitatem humore nimirum liquido, crasso, & viscoso in leuibus arterijs collecto, at cum mox humores à capite ad asperam arteriam delaberentur, ibidemque colligerentur difficilem simul cum cordis palpitatione spirationem emittebat. Insuper tusses vel maxime præstant, quo asperæ arteriæ affectus dignoscantur; etenim licet tussis expultricis virtutis actio, sit quæ materias in pectore, ac pulmonis cauitatibus sitas expellere contendit attamen cum ex asperæ arteriæ adhærent, quidam virtutis expultricis conatus pro earum discussione manifestè conspicitur, dissimilis sanè, atq; distinctus ab eo, dum humores in pectore, atque pulmonibus colliguntur, quo quidem signo si & alia quoque coniunges manifestissime tibi ipsius arteriæ affectus apparebit. Dolor etiam in loco asperæ arteriæ morbos ostendit, nam præter quòd in ea parte laborante dolor sentitur, variæ quoque doloris differentiæ sentiuntur, sicuti & varij sunt humores, atque affectus, quibus trachea ipsa molestari solet, crassi namque dolorem potius grauatiuam efficiunt, quem admodum acres, mordacem, ac pungitiuum, quod si quis dolorem hunc ab eo, qui in affecto pulmone sentitur, distinguere exoptat, is vtiq; facile intelliget hunc ex affecta trachea arteria, acutiorem fore, quàm qui ex pulmone prouenire consueuit. Quæ expuuntur pariter eundem indicant affectum, ortu namque in aspera arteria vlcere, purulentum fit sputum, atque in minori sanè quantitate è thorace propellitur, quàm quòd a pulmonis vlcere natum est; vt ex pulmone educta particula visceris ipsius vlcerationem significat, ita ex arteria aspera interdum corpusculum aliquod a ligula, interdum arteriæ portionem per vlcerationem excreari videmus; non secus cum in trachea vulnus adest, sanguis paucus quidam cum

4. de lo. af. fe. propè calcem.

leui tussi emanat, in pectore autem vulnere existente multum cum tussi exputur, ac sanguis ille niger est, crassus, ac ob viæ longitudinem coagulatus. Postremo vocis quoque offensiones asperæ arteriæ affectus denuntiant, etenim
2. de an. 90. cum vos (vt eam diffinit Aristot.) si aeris respirati percursussio facta ad vocatam tracheamarteriam ab animæ virtute in partibus respirantibus existente, quæ voluntariè mouetur, cum significandi imaginatione, plura quidem ad ipsam efformandam concurrunt instrumenta, diaphrama, vẽtris, ac omnes thoracis contrahentes, intercostalesq; musculi, ac hi, qui sunt laryngis, adhæc lingua, dentes, labia, palatum, atque gurgulio inter hæc autem larynx ipsa summa quidẽ trachea arteriæ pars ex Gal.
7. de vs. rpar. sententia primum, ac principalissimum vocis est instrumentum, deinde & reliqua ipsi inseruientia, quandoquidem cum hæc ordine ita se habeant expiratio exuflatio sinestrepitu, exuflatio cum strepitu, vox, atq; sermo ipse, in expiratione quidem ventris ac omnibus thoracem contrahentibus musculis vtimur, in exuflatione autem absq; ictu non solum hisce, sed & intercostalibus, in exuflatione verò cũ ictu, atq; strepente cum superioribus his quoque, qui sunt laringis qui proprie sunt vocis, at in deartículata voce cum omnibus prædictis & lingua, dentibus, palato, atq; gurgulione: ob id prioribus quidem læsis posteriora lædi necesse est, ac non è contra, vt etiam superius declaratum est: Vnde destructa imbecillivè reddita voce, laryngis ac asperæ arteriæ potissimum offensionem ostẽdimus, quippe proprium ipsius est instrumentum: cum igitur humores ibidem aut colliguntur, aut è cerebro defluunt, aut ipsamet aspera arteria mala intemperie quapiam vexatur, vox ipsa necessariò mutatur, ex qua quidem mutatione diuersos asperæ arteriæ morbos dignoscimus, exempli gratia crassi humores eo in loca conrenti vocem raucam reddunt, itidem mala ipsius complexio humida, ob cuius quidem excessum & vox ipsa nonnunquam destruitur, tremulavè sentitur, quòd si vox aspera sit grauum quàm similima, siccæ intemperiei, quo ad asperam arteriam spectat, signum erit at quæ præter consuetudinem sentitur grauis, ipsius nimirum meatus dilatationem, relaxationemvè, sicuti acuta constrictionem, obstructionemvè ostendit. Proinde quoniam hoc libro tanquam reliquorum epilogo valde superfluum foret omnium reliquorum membrorum, de quibus ne vlla quidem hucusq; facta est mentio; male affectorum signa accuratius, ac prolixius admodum disserere, siquidem hæc ipsa ex eisdemmet fontibus, proportionevè respondẽtibus exhauriri possunt, propterea Galen. ne quid intactum à nobis exoptaretur, signa omnia in quatuor prima genera colligens, ac breuibus docet quomodo ex vnoquoque singilatim cuiusque partis prætermissæ affectiones dignoscere valemus subdit.

Secundum verò eandem proportionem, & in alijs omnibus accidit partibus.

Nempè, & quæ insitas simul, & aliunde emanantes a natura potentias obtinent, de quibus hucusq; non egit Gal. quales sunt renes, splen. & istiusmodi, & quæ ex seipsis reguntur, vt cartilago, membrana, & id tale genus, nec non & partes eæ, quæ a principibus originem ducunt, vt neruivenæ ac arteriæ.

Nam ex tumore, dolore, & operationum lęsione, & excrementorum differentia sumuntur inditia.

Etenim quamuis Galen. primo' & secundo de lo. affect. varia esse signa ostendat, ex quibus partes affectæ dignosci queunt, partis nimirum cuiuslibet essentiæ proprietas, membri exeuntis magnitudo, ac quæ in particulis continentur, insuper affectæ sedi adhærentia, accidentia quæliber siue symptomata, actiones læsæ, excrementorũ quantitas tumores præter naturã, dolores, coloris vitiũ quod sequitur vel in vniuerso corpore, vel in vna quapiam parte, vel duabus,

bus, idque in oculis, & lingua, atq; id tale genus, attamen si recte Gal. methodū animaduertimus, vt & hoc loco, ea omnia ad quatuor præcipue signorū genera reducere conabatur, is nāq; iubebat, vt primum in quacunq; particula, seu parte rectè intueremur, num actio aliqua sit læsa, quippe cum ipsa proprium actionis instrumentum affici necesse est, postea num tumore quopiam aut dolore infestetur pars, accurate, quidem cuiuslibet horum species inuestigantes, vt enim varij sunt morbi, ita & dolorum, ac tumorum species, postremò per quē meatum affectæ sedis, siue partis excrementa vacuentur, & num aliquid essentiæ ab affecta parte secernatur, & an omnino concocta, an mediocriter cocta sint, quandoquidem ex his reliqua omnia comprehendentur. In primis autem declarat Gal. ex quibus primus signorum fons exhauriri possit, subdens.

2. lib. de lo. af. c. 9.

Excrescentiæ autem præter naturales in inflammationibus durisque ac laxis tumoribus ac erisipelatis, sunt explorandæ.

ὄγκος græce, apud nos excrescentia, siue tumor ex Gal. sententia libello de tumoribus præter naturam, vnum quoddam est ex his, quæ corporibus accidūt, quod in longum, latum, atquo profundum extenditur, ex triplicíq; in animalibus constat natura, aut enim naturalis est, & à natura institutus, quemadmodū in mulieribus mamillæ, aut vltra naturæ institutum, non tamen præter naturam excedens, vt in his, qui ocio, aut alia quapiam de causa impinguantur, ac crassiores redduntur, non tamen adeo crassiores, vt actiones ipsæ prohibeantur, quòd si primariò, aut per accidens (vtroque enim modo contingere potest actiones ipsæ nocumentum percipient, dubiò procul tertium tumoris præter naram genus adesse dicemus; etenim tumor hic nonnunquā ad tantam magnitudinem attollitur, vt ob hanc ipsam magnitudinem, teste Galen. functio impediatur, quandoque vero alia ex causa tollitur actio partibus nempè male affectis, ac morbo laborantibus, quēquidē affectum confestim tumor ipse cōsequitur: prima quidē tumoris generatio ex Gal. sententia morbus reuera est, ac censeri debet, siquidem primo, ac per se actiones impedit, at tumor, qui post affectā partē exoritur, in qua morbus primo, ac per se viget, syptomata, vel pathema potius dicetur quēadmodū & dolor: Quā quidem distinctionē Neoterici omnes tū Arabū, tum Gal. sectatores haudquaquā animaduerterunt, sed quēcunq; tumorē morbū esse putarūt: atq; ob id nō nulli quidē tumorē præternaturā perperā diffinierunt, q̄ est incremētū naturalē statū in corpore excedens & actionis læsionē inducens; qui.n. tumor est sympto ma actioni non incōmodat per se, ac primo vt morb. ipse, sed per accidēs, & per sequelā quandā; alij verò aliā ipsius tumoris præter narurā assignare cupiētes diffinitionē, inter quos fuit Mōtanus nostra tēpestate clarissimus, Gal. authoritatē glossare cōnati sunt, vbi ait; q̄ phlegmon affectus est prēter naturam, ipsa vero phlegmonis laborātis partieulæ functio morbi insigne symptoma, rubor autem tensio, & tumor qui præter naturā sit, ac phlegmonis succedat, diuersum quoddam genus siue symptomatū, siue accidentiū, siue quo alio nomine appellare malit, dicētes Gal. ibi non accipere tumorē pro vt est apostema, & genus inflāmationis, sed pro absscessu, quē nostri exituram nominant, qui quidē absscessus inflammationem consequi solet: Verum, pace eorum dixerim, non recte Galen. mentem possident, idem namque ibidem & alibi sentit, si quidem (quemadmodum clare eius sonāt verba) tumorem pro exitura, siue absscessu non desumit, sed pro magnitudine, ac excrescentia, quæ partis affectum, siue morbum consequitur, his verbis: Quòd igitur in vasis circa particulas inflammatas plus sanguinis colligatur, ex ipsarum tumoribus licet conijcere, nec minus etiam ex eo quòd venæ in illis conspiciantur, quæ antea præ illarum paruitate visum effugiebant quæ nimirum in inflammatione nequaquam fuerunt genitæ, sed in ea, cum fuerint sanguine repletæ, in magnitudinē eo vsq;

1. de dif. mor. c. 12 & lib. de tu mi. p̄. ter nat. 2.

fuerũt, elatæ, vt iã sensiles euaserint: qd clarius? cum in hisce tumoribus magnitudinem, non autem exituram respiciat Gal. nondum enim ad suppurationem, siue exiturã apostema hoc deuenit: Quo fit, vt & hi qui morbũ vti genus in eius diffinitione collocarũt, meo quidem iuditio non leuiter sint increpãdi, tumotẽ namq; præter naturam absolute nulla ipsius habita distinctione diffinierunt, cum tñ Gal. nõ solũ alibi, verũ & hoc loco inter tumores ipsos non exignã cõstituat differentiam, alter namq; signũ est, & symptoma, alter vero signatũ, ac ęgritudo. Cũ igitur tumoris triplex hæc natura sit, Gal. præsenti loco de tumore dũtaxat præter naturã vti signo ad corporis effectus dignoscẽdos agere intẽdit, nõ tumor qua naturalis est curatiuę methodo haudquaquã subijcitur, eũ vero, qui nõ naturalis est, & vltra naturæ limites solũ trãsgreditur, eũ omnibus iã notũ sit nõ tantũ medicis ipsis ex carne, atque pinguedine naturæ modũ excedentibus generari, ipsius vtiq; signa petẽda nõ sunt: ob id nõ recte Leonicenũ Gal. verba trãsferre mihi videtur cũ ait [excrescentia aũt nõ naturales] sed rectius iuxta veterẽ versionem ac codicẽ gręcũ vertendũ censeo [excrescẽtiæ aũt præternaturales] siquidẽ ex illa Leoniceni versione Gal. hos ẽt tumores vltra naturæ institutũ quos nõ naturales appellamus, intellexisse, quis suspicati possit, quod quidẽ secus se habet, vt cuipiam notum esse potest. Tumores itaque siue excrescentiæ præter naturã affectas partes consequentes morborũ sunt inditia, siue phlegmone, siue ędemate, siue schyrro, siue erisipellate partes efficiantur, etenim cũ quatuor sint humores, sãguis, scilicet pituita, & vtraq; bilis, itẽ & humores alij præter naturã his proportione respõdentes, primi quidem vt & secũdi partes afficere, ac intumescere possũt nã si sanguinis copia ad mẽbra defluat, nõ solum meatus ipsi dilatãtur, verum, & subiacentes partes contẽduntur, quò fit, vt grauata membri virtute nullæ ipsius edantur operationes, ac dolore ob violentam contentionem inualescente, membrum necessariò vehementius affligatur, vt tandem & ob dolorem, & ob inflammationem maiorem sanguinis copiam attrahat, ac tandem ad immensam molem deueniat, quam quidem nos tumorẽ, sicuti membri affectum, siue morbum phlegmonem inflammationemve nominamus: pariter si bilis abũdet, ad mẽbrum debile decũbit, multitudine obstruuntur partes, mala intemperie calida, & sicca afficiuntur, ob dolorem quę noua succedit bilis materia, ac tandem erysipellas nuncupatum conficitur, sic & confluente pituita ędema à græcis vocatum, à nostris, laxus tumor generatur, ac melancholico excedente succo, & ad membrum fluente oritur schyrrus, quem durum tumorem, seu apostema nuncupant: itidem & cum inuicem miscentur humores, varij partium morbi efformantur, qui & ipsi in tumores eleuantur, ac postmodum ab eo qui prædominat, morbi nomina sortiuntur, vt sanguine bili dominante, phlegmonem erysipellatodem dicimus, sicut ob flauam bilem præpollẽtem erysipellatem phlegmonodem, pariter & cum non solum duo, sed & tres, ac quatuor siue pari, siue impari numero inuicem commiscentur humores; de quibus quidẽ tot in præsentia dixisse sufficiat, quo quemadmodum tumores ipsi partiũ affectus consequantur commostrare mus; at quomodo eosdem indicent, reliquum est, vt breuibus aperiamus: nam cum tumorum alij quidem sint interni, alij verò externi, interni quidem visum effugiunt, tactu vero in externa quapiã parte multotiens seriuntur, ac quò magis à partibus sibi subiectis denudantur, eo magis sensui tactus subijciuntur; at externi visui & tactui se se offerunt, propterea non eodem modo semper ab his signa desumuntur, sed ex internis quidem si ipsorum tactu propriam essentiam, & locum in quo siti sunt, atque figuram attendas; ex externis vero si præter hæc tria visu quoque colorem animaduertas, nam cum sanguinis essentia sit calida & humida, ob eius copiam venas replet, ac arterias; quo fit, vt tumor pulsatilis, durus ac rubeus efficiatur; si autem bilis flauæ essentia tenuis calida ac sicca, tumores necessario paruos efficit, & valde feruẽtes, ac acres, quibus febris

bris continua & ardens, vt plurimum concomitari solet, sin pituita frigidæ, ac humidæ substantiæ tumores remisse calidos, magnosq; conspicimus, ac multotiens laxos, doloreque vacãtes: at melancholicus succus durã ad tactũ materiam, ac plerunque doloris penitus expertem præsefert; quod itidem de aliis compositis ex propria essentia diiudicandum videtur, locus etiam attendendus est, in quo tumor collocatur, si namque, exempli gratia, in dextra præcordiorum parte adest tumor, hepar sanè, sin in sinistra lien ipsum affectum esse dijudicamus; præterea tumoris figura perpendenda est, nam cum membrum affectum ob materiam, non autem formam augeatur, forma, atque figura in auctione diuariatur, quod tamen secus habet in naturali auctione siquidem dum minimæ partes ad minimam non tam in sensibilibus, quàm sensu destitutis appositio efficitur, eadem semper seruatur forma atque figura, ob id hepate tumore affecto, lunaris figura conspicitur, sicuti bili flaua fluente diuersã quidem ipsius figuram intuemur ab ea quã do aut sanguis, aut pituita, aut melancholicus defluit humor: Quod autem color ipsius, quando exterius partes apostemate afficiuntur, clarissimum sit in ditium, non vberiori indiget declaratione, nam sicut ex Gal. sententia corpus albius solito pituitæ copiam, pallidus, aut flauius bilem, rubicundius sanguinẽ nigrius autem bilẽ atrã indicat: eodem prope modo tumor rubicundior, sanguinem, flauior, bilem flauam, niger atram, & albedinem, seu fuscedinem vergens pituitam præsefert, quod itidem de cõmixtis coloribus dicendum est, quando quidem vt inuicem miscentur, ita & variam humorum mixtionem ostendent, Subdit autem Gal. in contex. alterum signorum genus his verbis.

4. de tuẽ. val.

Dolor autem quæcunq; obsederit locum aut continuitatis solutionem aut subitam alterationem ostendit.

Dolor iuxta Hipp. atque Galeni dogmata bifariam accipi solet, vno quidem modo impropriè pro ipsa dispositione seu affectu corporis præter naturam, quemadmodum vsurpabat Hippo. dum in Cranone antiquos dolores frigidos, hoc est frigidas dispositiones, nouos autem calidos affuisse commemorat; altero vero propriè pro dignotione tristis confertim, ac violenter factæ immutationes sicut idem desumpsit, dũ inquit; Quicunque parte aliqua dolentes corporis, omnino dolorem non sentiunt, & quæ sequuntur: *in prima namque huius* ce dicti parte dolorem impropriè sumens in secunda postmodum ipsum iuxta proprium significatum quodammodo circunscribit, quem quidem clarius describens Galen. eum tristem esse sensum dicebat, vti voluptatem blandum; neque enim satis est corpus aliquod affatim, ac violenter immutari, sed necesse est idipsum quoque eam sentire præter naturam immutationem, nã quod passionibus haud obnoxium est, nequaquã dolet, cuiusmodi sunt cartilagines, ossa, & ligamenta; ob id vt dolor efficiatur quatuor hæc concurrant necesse est, primo quidem vt corpus pati aptum sit, ex atomis, nãq; quæ impassibilia, ac minima sunt; si corpus constaret, neq; ipsum corpus passionibus subijceretur, neque vtique doleret, secundò vt tale corpus sentiat, tertiò vt subitò, ac violenter mutetur, ac postremò vt ea alteratio præter naturam sit, aut saltim sensui inimica; quandoquidem vt Plato voluit in Timæo, dolor à voluptate distinguitur, propterea quod affectus præter naturã violenter, & affatim incidens dolorem excitat, cum verò ad naturalem habitũ redit, idq; rursus affatim, delectationẽ inducit, & verò sensim, paulatimq; fit, sensu non percipitur, vt in ethico febris Quod quidẽ Platonis placitũ, si ita absolute intelligatur, non semper veritatem habere vr, siquidẽ non nũquã subito, affatiq; qualitas aliqua mẽbro conformis illiq; naturalis occurrit, ex qua mẽbũ ipsũ nõ delectatiõe, sed dolore cõfestim affici cõprehẽdimus, ob id vt clarã Plat. sniam redderemus in quarta cõditione id adiecimus, qd ea alteratio si præter

6. apid.

2. Aph. 5.

2 de lo a. do princ.

naturam non sit, sensui saltim inimica non sint, etenim licet naturalis quando que fiat immutatio ex qua voluptas cõsequi deberet, modus tamen naturæ sensuique inimicus est: qua de re natura hasce non tolerans immutationes non voluptatem percipit, sed dolorem: quod quidem patet exemplo a Gal. desumpto ab his, quibus hieme per niuem iter agentibus maxime digitorum extrema rigent atq; frigescunt, qui si ad ignem proprius accedant, vel maxime dolent, siquidem a vehementi illo frigore tanquàm calori inimico repẽtina fit immutatio; quam quidem magna cum molestia percipit sensus, sicut econuerso ex colore immutationem subitam ob alterationis modum tanquàm sensui inimicum. Nõ est igitur dolor passio, seu passibilis qualitas, vt nõnulli suspicati sunt nõ enim sufficit in dolore corpus ipsum pati ob aliquam passibilem qualitatem, vti dictum est; sed opus est, vt passio ipsa, seu qualitas illa passibilis à sensu potissimum dignoscatur; neque minus est appetitus (vt alij asserunt) fugiendi, vel expellendi, quod nocuum est, propterea quòd res prius contristantes percipimus, mox appetitus ipse consurgit, vt quæ contristant, expellat: Vana insuper est opinio eorum, qui dolorem tristem sensationem sensus interioris, non autem exterioris esse contendunt Auer. sed ãtes authoritatem, siquidem superius & alibi à Patre meo Auer. fuisse figmentum demonstratum est. Sed dolor propriè est perceptio, seu dignotio immutationis affatim violenterq; factæ, dum enim confertim, ac subitò mutantur corpora, dolent, cum vero alterationis, siue immutationis complementum fuerint adepta, non amplius dolent, quemadmodum diuinus scripsit Hippo. his verbis: Dissumpus conficitur dolores, ac febres accidunt: Cuius quidem doloris si causas immediatas recte, ac propriè inuenire studuerimus, vnà dumtaxat erit immediata causa, non quidem mala temperies, aut soluta vnitas, vt multi crediderunt, sed immutatio quælibet confertim, ac violenter corporibus sensu præditis facta; quæ quidem immutatio, iuxta Galeni decretum, hoc in loco ex duabus causis prouenire solet, mala nempè temperie, ac continui dissolutione: num verò immutatio hæc subita æque ab hisce duabus causis efficiatur aliorũ missis opinionibus, hoc loco Galeni sententia firmam ac stabilem considerantes duas proculdubio primas esse causas, atque enarratas asserimus quam quidem sententiam idem vbique corroborat. nam cum in corpore nostro duæ potissimum sint partes, siue naturæ, temperies, ac ipsa compositio, vtrique seorsum naturæ dolor accidere potest: alterata namque subito, ac confertim mirum in modum temperie citra continui solutionem corpus dolore afficitur, sicut ipsa in eundem statum permanente, compositione tamen violenter ac affatim quomodocumque non parum dissoluta, confestim oritur dolor; quod quidem exemplo satis aperte demonstrari potest, etenim incisa parte gladio, aut ligno contusa dolor statim inducitur, nulla tamẽ in tam breui temporis spatio praua introducta temperie; ratione quinetiam idipsum comprobatur, nam subita alteratio, quę dolorem facit, alterationis motu fit, continuitatis verò dissolutio per motum localem efficitur; alterationis verò motus ab illo locali segregari potest, vt recte primo de physicis auscultationibus aduersus antiquos Atisto. comprobat; igitur & quod hoc motu dependet separari potest ab eo quod ab alio dependet; & ob id dolor qui ex alteratione qualitatum enascitur, separari ab eo, qui ex solutione continui proficiscitur, atque alter absque altero consistere poterit. Cæterum quoniam Galen. nonnulla verba subdit, quibus colligi videtur malam quidem temperiem non primariò, sed vt continuum soluit dolorem inferre voluisse, dum ait; Illud verò inquirere an ipsum, quod vehementer excalefacit, aut refrigerat, diuisionem aliquam continui efficiat, longiore fortasse disputatione eget, & vtique demonstratum est à nobis in Commentarijs de simplicibus medicam. in facultatibus; propterea nonnulli non contemnendi medici hæc & quæ quarto de simplic. medicamentis

11. metho. c. 7.

2. de an. 20.

2. aph. 47

1 decaus. symp. 6 & 12 met. 7 & 2. de lo. aff. 4. & 2. de rat. ui. in acu. cõmen. 1.

12 meth. 7.

tis ab eodem scripta sunt perpendentes Galen. inconstantem fuisse dixerunt, siquidem hisce locis, atq; præcipue libr. illo de simpl. medic. ac libello de inæquali intemperie est Hippocr. quoque sententia hoc ipsum corroborat, qui morbos omnes esse vlcera dicebat; vlcus enim non sine dissolutione continui est, atque ob id calidum, & frigidum continuum soluere, ex qua quidem dissolutione dolor statim inducitur. Nos autem hanc tollentes inter Gal. dicta controuersiam, dicimus duplicem esse doloris siue subitæ immutationis causam, alteram quidem externam, alteram verò internam, interna quidem est vtpote istius, fractura, contusio, atq; huiusce modi, quæ extrinsecus sensui nostro subijciuntur: interna autem duplex adhuc existit; altera quidem sensui nota, qualis est immodica temperies, siue calida siue frigida, alterius vè qualitatis; altera vero obscura, quæ hadquaquam sensu, sed ratione tantum comprehenditur, proinde Gal. eas percipiēs doloris causas, quæ sensui sunt euidentes, duas primas esse constituit at si morbos ipsos ac dolores contemplemur, vt Hippo. ipse, & ex internis, ac absconditis causis productos, verisimile quidem est media tandem cōtinui solutione fieri, quæ planè causa rectius ratione, quàm sensu deprehēditur; sensus enim diudiudicat, quod ad tantam immoderantiam membrum deuenire potest, vt citra solutam continuitatem dolorem inferre possit; propterea Gal. tanquam probabile, ac verisimile
3. de frac. com. 34. Hipp. dictum seruat, licet enim (inquit Gal.) sensu percipi nequeat intēperiem omnem continui solutionem prorsus efficere, ratione tamen, & ipsa veritate intelligi potest. Quocirca Ætius Hipp. Gale. quæ sectator hunc in modū dolorē græce diffiniebat,
lib. 5. cap. 100. ὀδύνη ἐστὶν ἀθρόα μεταβολὴ κράσεως, χαμηλίτη λύσεως συνεχοῦς hoc est dolor quidem est repentina temperamenti mutatio, cōprehensaq; cum solutionis continuitate, siquidē multotiens intelligentia ac ratione, nō autem sensu continui solutionem comprehendimus, vel vt alij vertunt, futuraq; cum continui solutione nempe manifesta, siquidem ab initio solam sensu intemperiem deprehendimus. Proinde quatuor sunt omnia, quæ vtcumque continuum dissoluunt, sicut & totidem quæ ipsam temperiem commutant, enumerat autē Galen. quæ continuitatem dissoluentes dolorem pariunt his verbis.

Soluitur autem continuitas incisione, erosione, fractione, & tentione.

Incisio quidem atq; fractura extrinsecus factam continui solutionem respiciunt, at erosio, & tentio non solum ab extrinsecis, sed & intrinsecis causis producta; incisio namque quopiam acuto fit, sicut fractura à graui ambobus tamen extrinsecus occurrentibus, erosio autem & tentio licet nonnunquam ab externis causis producantur, ab internis tamen vt plurimum emanant: ob id cum ex incisione, & fractura dolor sensibus deprehendatur, eius quoque notę haudquaquam latebunt, is vero ex erosione, si intrinsecus ab ipso animali prouenit, vitiosum adesse succum indicat, qui sui acrimonia partes ipsas erodit, atque consumit, sin extrinsecus, autà valentibus medicamentis fieri, aut ab igni dijudicamus; at dolor ex tensione aut flatus copiam, aut humorum abundantia præsefert, quòd si flatus copia adsit, dolor vtique absque grauitate percipitur, sicut dum hi mores abundant, grauitatis sensus enascitur: Portò dicet fortè quis verum haudquaquam videri continui solutionem ex fractione dolorem inferre, etenim ossa, quæ sola propriè frangi censetur, non sentiunt, vt sæpius testatur Galen. Huic dicerem Gal. per fractionem fortè contusionem vti quid magis genericum sub intellexisse, hæc enim non solum ossa, sed membra ipsa comprehendit: ossa namq; cum frangantur, à graui prius quodā, quidquid illud sit, contundantur necesse est: accidit autem multotiens, vt corporis partes seu membra ab eodem graui contundantur, absque quod nulla ossium fractio consequatur: quòd si quis hoc loco fractionem proprie intelligat, dicimus

cimus vos, quòd ad fractionem consequitur dolor, non quidem ossium sed vicinarum partium: Et ob id Auic. dicebat: [Quando fractura completur, non est possibile, vt remaneãt duo ossa secundum quòd necesse est inter ea oppositione secundum præparationem continuitatis naturalis, immo separantur necessario in eo, quod continetur de velamine, & carne, & dolor, ad quem sequitur apostema] siquidem partes vicinæ ab ossium aculeis compunguntur, atq; hoc est signum quo fractionem à simplici dislocatione cognoscimus. Quicquid autem sit, ego tutius sub fractione, contusionem, quoq; subintelligerem, ne quis Gal. hoc loco diminutum fuisse suspicaretur. Subdit autem in contex. quæ corporis temperiem commutant, dicens.

lib. 4 fen. 5. tract. 2 cap 1.

Alteratur vero substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate.

Vehementes quidem dolores ex Gal. sententia, siue sola sit intemperies, siue cum humorum affluxu, fiunt iuxta caliditatem, & frigiditatẽ, maxime cum inæquales existant, moderati autem iuxta siccitatem, ad humiditatem vero quantum ad se spectat, nullus consequitur dolor. Alterata igitur substantia ad calidum vehementissimus omnium, ad frigidum vero non adeo vehemens dolor consequitur, at si ad siccitatem eadam prolabitur, miti admodum dolore infestatur, sicut iuxta humiditatem affecta substantia nullum hercle dolorem sentit homo, nisi ob eius copiam distentione continuum dissoluatur, aut ob aliam sibi annexam qualitatem sentiatur dolor. Quocirca Gal. in contex. licet quatuor alterationis causas constituat, non tamen omnes vt simplices in corpore reperiri existimauit, quibus dolor produci possit, sibi namq; alibi sæpius contraria diceret, sed humiditatem quidem ipsam (vti declaratum est) aut vnà cum copia, aut alia quapiam qualitate: & quemadmodum de simplicibus dictum est qualitatibus, eodem propè modo & de compositis dicendum videtur, etenim iuxta

2 de com. med. secũ dum loc.

varium qualitatum connexionis excessum dolor quoq; & vitior, & acrior percipitur. Quod si intemperiei ac solutæ vnitatis causæ vnà coniungantur, quò vehementiores erunt, atque validiores, eò acutiores dolores inferent, quemadmodum declarant hi, qui per vehementem hiemem profecti manus affatim calefacere tentant, non solum ob repentinam intemperiem, verum & solutam vnionem intolerabilem nimirum sentiunt dolorem, & quidem maxime in vnguium radice, vt Gal. de seipso obtestabatur, qui dolore vehementissimo affligebatur vt sibi in intimo vẽtre terebro perforari videretur ob humorem fanè vitreum à Praxora nuncupatum, qui ipsum non solum excedenti fœtore, sed & extensione mirum in modum mostrabat. Diuisis duobus prioribus, ex quibus aliarum omnium corporis partium ægritudines sumuntur, vtpote tumore, atque dolore, Gal. tertium quoq; nempè operationem distinguendam aggreditur inquiens.

2. de lo. af. c. 4.

Leditur autem operatio tripliciter, aut quia debiliter, aut quia vitiosè, aut quia nullo modo fit.

Exempli gratia incessus, qui motiuæ operationis est nonnunquam imbecillus fit, quandoque deprauatus dum homo ipse nunc quidem incedere, nunc autem à motu desistere videtur, ac nonnunquam ex toto deficit, iuxta quas operationum læsiones hominis crura aut quid tale à naturali statu ad præternaturam dilabitur. Sed dices si morbus est affectus præter naturam prohibens operationem, non igitur ex imbecillitate operationum signa ægrotantium partium, sed neutrorum potius corporum desumi debent. Huic quidem satisfaciens hæsitationi, dico, quòd & si imbecilla actionis læsio sub neutro corpore vt plurimum cadit, nonnunquam tamen & ægrum corpus in principio saltim commonstrat: Vt autem læsionum perfecta notio haberetur, distinctionem aggressus est, non autem vt eas omnes sub ægro corpore semper comprehen-

prehendi suspicarentur: subdit autem Gal. postremo quarti signorum generis ex his, quæ excernẽtur desumpti distinctionem, inquiens.

Quęcunq; autem excernuntur, nonnulla quidem sunt veluti partes patientium locorum nonnulla verò tanquam excrementa, quæ verò in ipsis naturaliter continentur singula propriam facient iudicationem.

Triplicia siquidem genera sunt, quæ excernuntur, verum omnia non eandem obtinent iudicationem, affectarum quidem sedium, siue locorum (vtroq; enim nomine libris de locis affectis corporis partes nominat) particulę siue portiones bifariam excernuntur, aut cum ipsorum essentia ab eis defluit (essentia namque ipsius est portio) exempli gratia humiditates, quæ à membris dissolutæ & excretæ febris infixæ inditia existunt, aut cum ipsorum portio quædam ab eis diuellitur, vt intestinorum corrices, quæ dissentericum affectum significant, ac corpus illud cartilaginosum, quod græce Bronchion appellant, asperæ nempè arteriæ: Verum tamen hoc signo non solum exeuntes essentiæ proprietas est adnotanda (vt nos rectè docet Gal. verum & ipsius magnitudo, quippè licet exeuntes essentiæ proprietate, quæ excernuntur locũ affectum ab altero distinguant, quẽadmodum docebat Hip. his verbis. Quibus in vrina crassa existente caruncułæ paruæ, ac veluti capilli vnà exeunt, his à renibus excernitur, & rursus. Si sanguinẽ, aut pus minxerit, aut squamulas, & grauis odor adsit, vesicæ exulcerationem significat: tametsi ex magnitudine partis exeuntis affectus vehementiam, prauitatem, ac ipsummet præcisæ locum facillime dignoscimus, cartilago namque cum tussi reiecta vlceratum pulmonem præfert, quæ si parua sit, exiguum vlcus, sin magna, magnum adesse indicat: sic & cum intestini corticem inspicias, sitque illa & valde lata ac magna, non ab re in crassis intestinis consistere vlcus idque magnum esse conijcies, sicut econuerso in tenuibus, idque paruum, dum & tenuem ac exiguam eam intuebere. Quæ autem tanquam excrementa è corpore trudunrur, sunt quæcunque ex Gale. sententia morbosas insequuntur dispositiones aut solas aut semper, aut magna ex parte, solas quidem, vt in suppuratione proprie dicta puris copia manifesta, & fluctuationis cuiusdam sonitus, dum ruptus est abscessus, ac pus inter thoracem ac pulmonem effusum, aut semper, quemadmodum egestio mactatæ carnis consimilis: hæc enim depraua-tam iecoris coctionẽ semper insequitur aut magna ex parte, vt in lateris dolore sanguinis, alteriusve humoris expuitio, siquidem non semper, sed magna ex parte tale sinum conspicitur. Est prętereà tertium excrementorum genus, quod his verbis explicuit Galen [Quę verò ipsis naturaliter continentur, propriam facient iudicationem:] Fuere nonnulli, qui contextum deprauatũ habentes non solum in hac, sed superiori contextus parte dixere, Gal. duo duntaxat excrementorũ genera statuere, quibus partes affectæ dignosci queant, primum quidem ex partibus affectorum locorum, secundum verò ex his, quæ in ipsis partibus continentur. Verũ cum Gal. excrementa hoc loco clarissime trifariam diuidat, quemadmodum & alibi falsam proculdubio eorum esse interpretationem diiudicamus, idque potissimum cum nesciant hi interpretari quomodo ea, quæ in partibus secundum naturam continentur ægritudinũ sint signa, atque ob id illud secũdum naturam ab ipso contextu euellant. Hos autem trifariam excrementa Galenum diuidere existimantes ipsius mentem, per ipsummet interpretabimur, quibus superius statutis excrementorum generibus, è quibus affectuũ inditia dignoscũtur, subdit hac in parte naturalia quoq; excremẽta, quæ in ipsis partibus continẽtur, propriã quandã à superioribus habere iudicationem: nam si quis vulneretur circa pubem, & è vulnere profluat vrina, tametsi vrina naturalesit

excre-

4. Aphor. 76. & 81.

3. de lo. af fc. 3.

3. de lo. af fc. 3.

1. de lo. aff.

excrementum, locum tamen affectum nempè veſicam indicat, quemadmodũ vbi ſtercus per vulnus excernitur, inteſtinorum alicui vulnus illatum eſſe nulli dubium eſt: Poſſumus etiam Galenum hoc loco non tantum de ipſis excremẽtis, quæ euacuantur, intelligere, verum & de alijs naturalibus humoribus in partibus detentis, qui ob aliquem locũ affectum euacuantur, & ob id non propriè excrementa ſunt, niſi quatenus excernũtur: quemadmodum (inquit Gal.) cibus, dum è vulnere egreditur, indicat namque in ventriculo manifeſtè vulnus adeſſe, ſicut è vulnere inter ſpirandum ſpiritus ipſe efflatus, membranã coſtas ſuccingentem, ac ſanguis ſaliendo ejectus ipſam arteriam. De his autem omnibus inquit Gal. ſe lib. de Io. aff. plenius diſſeruiſſe his verbis.

Dictum eſt autem de hiſce omnibus plenius in tractatu de membris paſſis, quem nullus ante nos, aut in artem redegit, aut ad abſolutam perfectionem deduxit: quemadmodum & in omnibns alijs euenit, quibus initium quidẽ aliquod ab antiquis eſt datum, nõ tamen abſolutum eſt opus.

Iactat autem ſe Galenus, vt ſæpius facere ſolitus eſt, & ad libros illos nos remittit ſubdens, atque concludens.

Aegrotantium itaque corporum ex tractatu illo inditia ſunt ſumenda.

Hoc enim libro per compendiũ duntaxat hæc tradere propoſuerat, vt & ſuperius ſatis, ſuperq; dictum eſt: Quę autem deinceps ex ordine agere intendat ſubiungit.

Eorum autem qui in ægritudinem lapſuri ſunt, & qui ſanitati reſtituendi præſens doctrina complectitur.

Hoc eſt de ſignis corporum neutrorum vt nunc, quæ media ſunt tranſitus.

Signa figuræ ægritudinis. Cap. 82.

ACturus Gal. de ſignis corporum neutrorũ vt nunc quæ media ſunt tranſitus, quoniam hæc duplicia ſunt, nonnulla quidẽ decidentiæ, alia verò conualeſcentiæ, in primis quidem de ſignis deſerit, quæ corporum neutrorum vt nunc ex decidentia dicuntur, ſiquidem futuram indicant ęgritudinem, mox autem & de alijs, vt nos tandem perfectam de ſignis omnibus neutris, vt nunc doctrinam obtineamus. Primum autem Gal. concluſionem ſtatuit, eamq; vel optimè cõprobat dicens.

Eorum igitur inditia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediã formam habent inter ea, quæ ſanis & ægrotantibus eueniunt: ſiquidem ſanis omnia ſecundum naturam inſunt, præter naturam verò ęgrotantibus, quatenus ęgrotant, in confinio autem horum ea, quæ ſunt corporum neutrorum inditia.

Exempli gratia actiones perfectæ ſanorum ſunt ſigna, quæ vero adeo læſæ ſunt, vt homo à conſuetis exercitiis, vtpotè ædificatione, nauigatione, venatione, & id genus conquieſcere coactus ſit, ægrotantium omnino corporum inditia: at actiones non adeo læſæ, vt homo à ſolitis prorſus operibus quieſcat, corporum neutrorum ſigna. Duo autem (ne erremus) antequã ad vlteriora procedamus, adnotanda eſſe puto, alterum quidem, quòd cum in ſanis operationes perfectas, in ægris verò ablatas eſſe dicimus, de proprijs duntaxat actionibus,

circa

circa quæ sani versabantur, vtpote venatione, nauigatione, publica professione, & huiusmodi intelligendum est: nutritur enim æger, sentit, & loquitur, quibus quidem actionibus haudquaquam destituitur, nisi propè mortis statum reperiatur, aut vehementissimis symptomatibus, malignovè morbo affligatur: alterum autem, quod signa hæc neutra in medio horum sunt, si ipsa ad idem corpus, non autem ad diuersa comparemus: cum enim ad diuersa corpora fit comparatio (vt rectè ex Galeno colligitur) quod vnius respectu signum neutrum existit, alterius ratione ægrum esse potest. subdit deinde Gal.

1. de die. erit.

Quorum nonnulla quidem sunt ex eorum genere, quæ secundum naturam, sed vel qualitatibus, vel quantitatibus, vel temporibus permutata.

Quemadm. corpora neutra, vt nunc triplicia sunt, nempè iuxta tria ipsorũ significata, vt à principio docuit Galen. aut enim neutrum contrariorum participant. aut vtrunq; eodem tempore, idque bifariam vel æquo, vel quandoque quidem plus, quandoque verò minus, aut aliquando hoc, nõnunquam autem illud diuersis nempè temporibus, ita & tria sunt signorum genera, quæ vnumquodq; istorum corporum neutrorum, vt nunc seiunctim nobis representant. Signa itaque neutra vt nunc iuxta primum significatum ea sunt, quæ neutrã indicant dispositionem: sunt etenim ex eorum genere, quæ secundum naturam sed vel qualitatibus, vel quantitatibus, vel temporibus permutata, exempli gratia, cum secundum naturam appetimus si cibum, & potum quantitate, qualitate, ac tempore congruo desumimus, id vtique perfectæ sanitatis inditium est, at cum quantitate, aut qualitate, aut tẽpore varietur, si vel plus minusve, vel à nostra natura dissimile quid, aut indecẽti tempore cibaria deuoramus, hæc vtique signa omnia neutræ sunt vt nunc in corpore affectionis, siquidem non minus sanitatem, quam ægritudinem præseferunt: imminet namq; periculum, ne ad vtramuis partem huiusmodi corpora prolabantur: signa autem neutra vtnũc iuxta secundum significatum sunt ea, quæ præter naturam, de quibus his verbis, loquitur Gal.

Quædam autem ex his, quæ præter naturam, & minora his, quæ ægritudinibus adsunt.

Nam sicut corpora neutra vt nunc secundi significati, aut æquè, aut nõ æquè vtranque contrariorum participant naturam, sic & signa huiusmodi vtranque naturalem. s. atq; præter naturam indicant dispositionem: desumuntur enim ex his, quæ præter naturam, minoribus tamen his, quæ ægritudinibus, adsunt, vtpote exiguo quodam capitis, ventrisue dolores: is etenim vtriusque sanitatis scilicet, atque morbi particeps existit, sanitatis quidem, quoniam nõdum corpus cessat ab opere, ægritudinis autem propterea quod imminet periculũ, ne corpus citissime ægrotet. Proinde ex his, quæ circa neutrius vt nunc signa iuxta primum & secundum significatum à Galen. sunt enucleata, duo corrolaria colligit, quorum primum tale est.

Atque idcirco hæ quidem corporum dispositiones, quæ in ægritudinem casura monstrauit sunt ex neutrorum genere, atque vnà ea, quæ ipsa indicant signa.

Sicut enim dispositiones neutrius particeps sunt naturæ, sanitatis scilicet, & ægritudinis, sic & signa, cuius rationẽ reddit dicens.

Primo enim hæc sanitatem ostendũt secundo autem ægritudinem.

Iuxta quidem Græcam scripturam, Leoniceniq; versionem, cum enim in corpore in ægritudinem casuro sanitas licet nõ integra seruetur, sicut actiones perfectæ integram sanitatem præsefe-

runt,

runt, sic & actiones imperfectæ imperfectam primo sanitatem, mox ęgritudinem indicant: clarius tamē antiqua versio habet ex vetustissimo forte, Græco codice desumpta: primo enim hæc neutralitatem designant, secundo vero ægritudinem: sunt enim signa, quæ neutram præsentem indicant dispositionē, ac futuram prænunciant, vt ex loquutionis ordine facillime colligi potest: secundum autem corrolarium subdit inquiens.

Et fiunt eadem signa secundum ad aliquid habitudinem neutra, & insalubria, quę quidem neutram dispositionem ostendunt, neutra, quæ vero prænonstrant, insalubria.

Exempli causa capitis dolor præsentem neutrum affectum indicat, atq; ob id neutrum signum dicitur: at si quatenus futurum morbum præsagit, respiciamus, insalubre dici promeretur. Subdit autem in contex. Gal. tertium adhuc ex dictis corrolarium, vt ex eo signum neutrum vt nunc iuxta tertium significatum colligat, quod quidem declarandum supererat.

Eadem vero ratione, & quæcunque ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria quia futuram sanitatem ostendūt, dicentur etiā ægra quatenus præsentem ostendunt ægritudinem; Neque in ambiguo est, quod quæ sunt vtrorumq; indicatiua, neutra dicentur secundum vnū quoddam neutri vocabuli significatū.

Nempè tertium, sicut & corpus neutrum tale existit, vt dicebat Gal. in primo huius libri, quoniam aliquando huius, hoc est sanitatis, quandoq; illius, ideſt ægritudinis particeps est. Signum itaque neutrum tertij significati corpus actu indicat ægrotare, sed futuro tempore sanum fore, & ob id neutrum est toto eo tempore, quod & præsens, & futurum complectitur, vt in pleuritide sputum, quod coctum expuitur, primo quidem præsentem significat ægritudinem, secundo vero futuram sanitatē, neq; n. futuram sanitatem præsefert, nisi prius ostēderet, quomodo præsens se habeat morbus. Verum aduersus hęc quis forte obijciat, verum non videri, quod neutra signa sint & salubria, atque insalubria, huic respondet obiecto Galenus his verbis.

Neque verò mirari oportet eadem signa tres in diuersis habitudinibus seruare rationes, quæ & salubria, & ægra, & neutra dicantur.

Litera ex se clara est, exemplo tamen illustretur, coctio siquidem in vrina, & sputo, vt præteritam indicat ægritudinem, signum est ægrum, vt vero futurā sanitatem ostendit; salubre signum, vt autem præsentem mediam dispositionem connotat, inter sanitatem, & ægritudinem neutrum signum. Postquam autem de signis neutris vt nunc decidētię egit Galen. subdit mox de signis eisdem conualescentię, inquiens.

Secundum verò alterum significatū quæcunque his, qui à morbo referuntur, insunt, signa neutra appellamus, neque in alio significato accipiunt ea, quæ senibus insunt.

Qui hucusque hæc Gale. verba sunt interpretati, dixere signa, ex quibus cōualescentium corpora dignoscuntur, esse neutra secundum alterum significatum, hoc est primum, siquidem nondū conualescentes ad pristinam sanitatem integre restituti sunt, sed neutram habent dispositionem, quæ media est inter sanitatem, & morbum qualitate adhuc, quantitate, & tempore à naturali statu labentem: atque ob id Gal. dixit, secundum verò alterum significatum, hoc est

ab

ab immediate dicto nempè tertio, quod quidem primum neutrius est significatum neutram indicans dispositionem. Verum cum Gal. signa corporum neutrorum, vt nunc ex decidentia ab his, quæ sunt conualescentium seiungat, haudquaquam dicendum censeo signa conualescentium esse eadem cum his, quæ sunt neutrorum vt nunc ex decidentia iuxta primum significatum: præterea dicit Galen. in contex. secundum verò alterum significatum, quæ his, quæ à morbo referuntur, signa neutra appellamus, ergò non tantum primum sed & secundum intelligendum foret significatum, siquidem duo illa significata à tertio nuper enarrato altera, seu diuersa sunt. Quod si quis dicat de secundo significato palàm Galen. non intelligere, quoniam signa conualescentium solum de genere eorum sunt, quæ secundum naturam mutata qualitate, aut quantitate, aut tempore, non autem de eorum genere, quæ præter naturam, qualia sunt ea, quæ in corporibus ex decidentia reperiuntur, huic vtique apertissime obstare possumus exemplo à conualescente ex lapide in vesica, aut ex soluta continuitate sumpto, talis namque ea adhuc signa habere potest, quæ de genere sunt præter naturam, vtpote paruus lapillus, & parua soluta continuitas, quæ de genere sunt præter naturã, vt satis aperte constat. Rectius igitur, ac clarius dicerem hoc loco Galenum secundum alterum significatum intelligere, alterum quoddam à tribus prioribus distinctum: cum enim ex eiusdem sententia quatuor ordine sint dispositiones, dum corpus ab ægritudine lapsum ad perfectam deuenit sanitatẽ: in primis quidem ægrotantium cum actionum noxas habent, proximè his cõualescentium, cum hi emaciati, consumtique, & adactiones ita imbecilles sunt vt aliis ipsos ferentibus egeant, ac his medela non opus est, sed refectione, & viribus, vtvalide ad naturales obeundas actiones, & externas iniurias perferendas illæsi efficiantur, post has sunt cõporum, quæ sanitatem in habitu possident, cum affectio mendosa, & inutilis esse desiit, ita ut pro vitæ cõmodis satis exerceri queat, nec facile iniuriis violetur, nondum tamen bonus est habitus, postremò sunt dispositiones corporum, quæ cum robur insigne susceperint, firmiores edunt operationes, ac boni, firmatique habitus nomen promerentur, sicut dispositio ordine secunda conualescentium altera est, atq; seiuncta ab ea, quæ morbum antecedit, quam Galen. neutram vt nunc ex decidentia nuncupat; siquidem hæc ad morbum tendit, illa verò sanitati est proxima, ita & signa vtriusque distincta esse debent, quę enim corporum neutrorum ex decidentia sunt morbum potius, quàm sanitatem respiciunt, siue neutram, siue vtrãque, siue modo hanc, modo illam participent naturam: at quæ sunt conualescẽtium sanitatem potissimum respiciunt: & ob id talium constitutiones ex his potissimum secundum naturam, quæ in sanitate secundum habitum deficiunt, colliguntur, vtpote bonorum humorum quantitate, congrua spirituum copia, & debita carnosæ substantiæ portione, quandoquidem ex Gal. sententia virtũ substantia, quam quidem in conualescentibus ex optamus, ex tribus hisce potissimum perficitur: iuxta quod quidem significatum, & senibus hęc adsunt inditia, quos & neutros, quos & quo ad hunc intellectum nominamus: neque enim perfecta fruuntur sanitate, neque integra laborant ægritudine, sed ex ætate consumpti exangues sunt, interne mirum in modum exiccati, ac spiritibus orbati. Hoc igitur modo Gale. contextum exponerem, aliorum missis expositionibus: hi enim dum peram interpretantur, non solum eas, quas supra recensuimus, instantias euitare, verum & quomodo senes neutra sint corpora declarare nequeunt: quo fit, vt in aliud tempus dubium hoc discutiendũ protrahant, quod tamen neque ab his vnquam discussum, neque alibi tactum fuit. Subdit autem Galen. contex. iuxta Galeni versionem, quod hęc quidem conualescentium, ac senũ signa, vt priora neutrorum vt nunc ex decidentia diuersas habẽt relationes, quæ verò ægrorum, & sanorum minime dicens.

Lib. ad Trass. an. med. &c. cap. 7.

11 meth. 3

Hæc

Hæc quidem omnia pluribus conceptibus, & rationibus subijciuntur, quæ verò his, qui integra sanitate fruuntur inter salubria tantummodo computantur, & quæcunq; ægrotãtibus insunt, neq; futuram prænunciant sanitatẽ soli, & hæc ægrorum conceptui subijciuntur.

Est ea alia versio ac fortè melior, iuxta codicem Græcum, qui habet, ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα πλήθουσι ὑποπίπτει τοῖς γνωσιν τὲ καὶ λόγοις, hoc est, Hæc igitur omnia pluribus notionibus, rationibusque subiacent: vt ex his, quæ hucusque de neutris omnibus, vt nunc dicta sunt, concludat Gale. signa non solum conualescentium, sed & eorum, qui in morbum casuri sunt, plures relationes, atque conceptus habere: hæc enim si sanitatem respiciunt, salubria, si morbum, insalubria dicuntur: at quæ perfectam indicant sanitatem, vni tantum conceptui subiiciũtur, vt salubria duntaxat nominentur, sicut quæcunque in ægrotantibus visuntur, solum & hæc ad vnum ægrorum conceptum relationem habent: in quã quidem sententiam me trahunt subsequentia Gal. verba, quibus proponens speciatim de his, quæ ordine tractaturus est, inquit.

Sed de his quidẽ postea dicetur, nunc quæ futuram præmonstrant ægritudinem prius exequamur.

Hoc est, quæ neutra sunt, vt nunc accidentia, quippe quæ multiplicẽ habent respectum, & ad præsens, & præteritum, atque futurum: Verum cum eorum natura duplex potissimum sit, vti superius declaratum est, subdit Gale. de quibus primum agere intendat, dicens.

Cum verò sit eorũ differentia duplex prius ea pertractemus, quę quantitatibus, vel qualitatibus, vel tẽporibus, non autem proprijs affectibus ab eo, quod secundum naturam euariant.

Dictum est in tractatione de signis optimæ constitutionis, ex tribus potissimum fontibus signa naturalis habitudinis exhauriri, nempè ex substantialiter inhærentibus, operationibus, ac ipsis casibus, quæ, & naturalia accidentia nominantur, Galenus hoc loco declarare cõtendens, quomodo signa hæc quantitate, aut qualitate, aut tempore mutata neutram indicent dispositionem, exempla duntaxat statuit signorum, quæ ex operationibus, ac casibus sumuntur, missis, quæ ex substantialiter inhærentibus hariuntur: atq; non sine ratione: nam signa ex substantialiter inhærentibus in internis partibus sensibus nostris haudquaquam subiiciuntur, licet certa sint, atque stabilia: quæ verò ex casibus, & operationibus nobis sæpenumero occurrunt, licet multotiens ambigua, atq; inconstãtia, siquidem, & caliditas, & frigiditas, & humiditas, ac siccitas, necnon instrumentorum quantitas, numerus, situs, & huiusmodi adaucta, seu alterata nobis vt plurimum latent, ac ciborum, & potuum appetentia, excrementa, & huiusmodi, quamuis ambiguum quid connotent, nostris tamen subeunt sensibus: malam enim in ventriculo coctionem non tantũ ipsius imbecillitate, sed & ciborum vitio fieri existimamus: Gal. exempla tradens, non autem rem ad vnguem discutiens, quæ nobis se offerunt ad neutrum affectum diiudicandum, apponere curauit, vt nos valde occulatos esse commoneret, vt dum hisce corporibus huiusmodi signis neutram obtinentibus affectionem occurrimus, vnà cum ipsis & substantialiter inhærentia certa, ac firma, si fieri potest, signa coniũgamus, ac postmodum rectam, ac exquisitam causam obtinentes huic congruis auxilijs obuiemus. Primum autem qđ sumit exemplum, est ex signis, quæ ex appetitu aut quantite, aut qualitate, aut tempore commutato proueniunt.

Veluti ciborum appetentia intenta, vel

4. de acci. & mor.7

vel dissoluta', aut quæ non seruet tempus consuetum, aut quę ad edulia non usitata feratur.

Declaratum alibi est ex Gale. sententiã corpus nostrum reparatione indigere, quandoquidem corporis partes per cutim inaniuntur, vt cibum ex vicinis partibus ad sese alliciant, atque hæ ex aliis sibi proximis, donec celeri tractu tandem quæ ventriculo sunt magis vicinæ, ab eo exhauriant, qui cum aliunde cibum haurire non possit, nouum appetit cibum: in qua quidem periodo quinque ordine consequũtur accidentia, partium omnium inanitio, earundem inanitarum naturalis appetentia, vt & in plãtis, per venas tandem ventriculi exsuctio, suctionis sensus, ac postremò animalis appetentia, quæ quidem quantitate, qualitateve, aut tempore ad prædictorum diuariationem commutatur; quantitate quidem maior fit, tũ ob corpus immodice dissipatum, quod assidua indiget nutricatione, tum ob oris ventriculi refrigerationem: rursus corpus multifariam immodicè inanitur, aut acta vi caloris innati, qua totius corporis substantia dissipatur, aut expultrice facultate facta validiore, retentrice verò imbecilliore, aut nimia cutis raritate eorumq; tenuitate, quæ per halitum euacuantur, aut postremò immodica alui deiectione: pariter & os ventriculi refrigeratur aut ab humoribus frigidis, & acidis, aut à sola mala frigida intemperie, refrigeratio namq; rosionem inducit, quæ suctioni proportione respondens appetentiam excitat perinde ac naturalis affectus: ex maiori itaque appetentia neutram ventriculi dispositionẽ cognoscimus, necnon ipsius causam (quamuis dispositio hęc ex pluribus, vt declaratum est, causis exoriatur) si alia quæcunque signa haberi queunt, ex casibus vnà coniũgamus, exempli gratia, si nulla præcedente causa, nec existente euacuatione immodica nec per aluum, nec per menses, nec per hęmorroidas citius, & frequentius solito appetat, & minime nutriatur corpus, cum pœsertim balnea calida, aer calidus, & id genus alia, quæ extrinsecus occurrentia cutis meatus latos efficiunt, præcesserint, appetentiam vtique ex euacuatione, quæ fit per alitum substantiæ corporis maiorem factã esse dignoscimus, sicuti eã ex frigore, si quis in ventre frigus, acidum vè ructum percipiatur, vsusq; cibarijs sit frigidis, ac nimium ventrem repleuerit; Ex hac etenim repletione venter infrigidatus non ex sui natura, sed acquisititia insurgit ad appetendum: Exigua proinde fit appetentia, eamvè aboleri contingit, si suctionis sensus pereat, vel quasi pereat, aut suctio *ipsa* non efficiatur, aut corpus siue corporis partes non inaniantur, periit autem sensus, si calida intemperies adsit, vel sola, vel cum calidis humoribus, aut ex frigore ventriculi sensus ex se habes sit; at suctio non efficitur, aut quoniam corpus plenũ non attrahit à ventriculo, nec si attraheret, illud admitteret, quod ob plenitudinem foret attractum, aut propterea qđ in ambientem aerem pabulum non dissipatur, aut ob calotis imbecillitatẽ, aut cutis densitatem, aut eiusdem crassitiẽ, aut imbecillam expultricem inanitarũvè partium attractricem: quas quidem causas eodem modo, vt supra diximus, distinguentes locorum affectum facillime dignoscemus: appetentia postremò non vsitata gignitur vel sola mala intẽperie, vel etiam cum humoribus ipsis, quæ varia quidem est ob humorum varietatem in tunicis ventriculi infarctis: appetunt enim hi quandoque acida, & acerba nonnunquam acria, interdum, vel cimoliam terram, vel testas, extinctosvè carbones, & istiusmodi absurda cibaria, atque hęc mulieribus potissimũ grauidis contingit, vocatur affectus hic citta, idest pica, siue malacia: Verum & huius causam ex eisdem propè modum percipimus. Subdit autem Gale. in cõtex. alterum exemplum sumptum ex casibus, qui eiusmodi consequuntur operationes inquiens.

Aut excretiones cibi superfluitatum quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut sicciores existunt.

Cum

Cùm enim ventriculus primum in cibariis laborem subit, ea in chylum conuertit, purgat autem ex his, quod harenosum, atque inutile est vt præparandi tritici periti, siquid terræ, aut lapidum, vut syluestrium seminum admixtũ sit, quæ perniciosa corporibus esse solent, atque id totum inferne per secessum euacuatur, tale vtique excrementum ex Hipp. sententia si molle, constansq; sit, & eo tempore excretum, quo homo ipse assueuit, atq; copia ex ingesti cibi ratione, inferior. venter bene valet, nempè ventriculus ipse (vt declarat Gal. in com.) Item ieiunum simul cum intestino omni; at si venter hic, siue ventriculus tantum, siue sola intestina, siue vtraque iunctim male efficiantur, fæces hæ quandoque aut quantitate, aut qualitate, aut tempore, aut quandoque in omnibus simul diuariabuntur. Proinde cũ membra ventris huiusce, vt & reliqua naturalia quatuor constent virtutibus attractiua, contentiua, digestiua, seu alteratrice, atque expulsiua, quarum vna quæq; ad suam perficiendam actionem à quapiam ex primis qualitatibus adiuuatur, vt rectè diffusius docebat Galen. si contingat, vt ex his qualitas quæpiã, quæ virtutem aliquam adiuuat ad operandum alteraretur, necessario & ipsius mutabitur actio, & quæcunque actionẽ consequuntur accidentia in morbosis, quidem multum, in neutris verò dispositionibus nonnihil: etenim cum digestiua ventriculi, ac intestinorum vis à caliditate proueniat (vt ibidem concludebat Gal.) contentiua verò à siccitate modum non excedente, pariter & attractiua ac expulsiua, si partes hæ aut excedẽti calore, aut superflua humiditate, frigidavè præpolenti qualitate opprimantur, necessario variabuntur cibi superfluitatum egestiones, in calidis namque alterationibus consumptis è cibo humiditatibus, ac ipsamet cibi deperdita substantia excrementa, & sicciora reddentur atque pauciora, in frigidioribus verò solito plura, liquidiora, & tempore insueto, & in humidioribus ob partium relaxationem solito prius complura, & molliora. Porrò solent huiusmodi discrasiæ ex cibis aut qualitate, aut quantitate, aut tempore: siue ordine peccantibus vt plurimum exoriri: etenim nonnũquam cibi assumpti multitudo aggrauans imbecillam contentiuam reddere solet, interdum acrimonia ventriculum ac intestina ad caliditatem alterare, expulsiuamq; ad expellendum prorritare, siue peruersus ciborum ordo, non tantũ retentricem, sed & reliquas virtutes puertere, cibis nonnunquam in ventre acescentibus, quandoque nidorem, aut aliud quippiam vitium contrahentibus quorum quidem omnium signa si recte animaduertas, & cum his, quæ ex cibi superfluitatum egestionibus connectas, certissimum neutræ totius ventris inferioris, ac ipsius etiam corporis dispositionis notitiam possidebit. Subdit Gale. in contextu aliud exemplum.

2. prog. 13

2. de po. va.

Sic humidiorum excremẽtorum, vel defectus, vel superabundantia, præter consuetudinem naturalem aut in colore: aut in consistentia uarietas aliqua, aut in tempore excretionis.

Cùm duo sint excrementa, quæ in prima, & secunda coctione generantur, crassum quidem alterum, & fęculentũ, alterum vero tenue, atque aquosum, de primo quidem, quod per secessum euacuatur, dictum est, nunc de secundo in hepate potissimum genito, ex quo neutræ dispositiones signa depromi possint verba facit Gal. atque vrina nominantur: siquidem cum natura ea amplius non egeat aquositate, hæc ipsa tunc tẽporis ab hepatis substantia ad renes, & à renibus ad vesicam, & tandem à vesica extra corpus transmittitur, cum hac tamen excrementi quoque sanguineæ massę portio quædam, natura namque excrementa hæc à sanguine seiungit, quinimmo (vt recte inquit Ætius) quãdoque ex substantia, nonnũquam ex humoris ichore quippiam admiscetur, ut alias fortè clarius explicabimus, atque ob id vrina diuersimode colorata vt plurimum conspicitur. De quo quidem excremento, licet Hippo. & Galen. libris

lib. 12. ca. 18.

progn.

progn. & alibi sæpius vberius disserant, non grauabimur tamẽ quoad nostrum propositum attinet nonnihil de eo in medium proponere, vt facile cuipiam esse queat ex vrina quoque signa neutræ dispositionis assumi possit, quæ ex quinque potissimum consistunt, vrinæ substantia, quantitate, colore, sedimento, atque meiendi tempore. *Si igitur* quoad substantiam spectat, crassius sit humidum hoc excrementum, calorem auctum indicat, qui resolutis partibus tenuioribus residuum crassum dereliquit; potest quin etiam calorem esse imminutum præseferre, qui materiam crassam attenuare, separareque non potuit: Et ob id vrina reddatur crassa, quæ postmodum in ipsa matula adhuc permanet crassa; si verò tenuius caloris imminutionem demonstrat, qui tenues partes dissoluere non potuit, aut viarum obstructionem, per quas vrina permeat: iuxta autem quantitatem, si copiosior sit vrina, renum calorem, à quibus humores serosi trahuntur, adauctum esse significat, quod etiam ex potus excessu fieri potest, vt ex Gale. colligitur, vbi ait: At quod totum id, quod bibimus, vrina fit, nisi siquid cum aluo exiit, aut in sudorem, aut per inuisibilem perspiratum abiit, ostendit planè eius, quod quotidie meiimus, copia, hieme autem maxime id intelligere licet in his, qui in ocio degunt, & vitio ampliter indulgent, potissimum si vinum tenue, ac penetrabile sit; meiũt enim hi celeriter tantum paulo minus, quam bibunt: Quocirca hoc signo distinguenda est hæc affectio ab ea superiori, quæ ex renum calore generatur, vt cuique manifesto esse potest: si autem à consuetudine deficiat vrina, præter pauci potus in ventre sumpti inditium, vt & de multitudine dictum est, quæ sanè dispositio neutra proprie dici non meretur, renum calorem imminutum esse significat, qui serosum humorem haud quaquam potest attrahere, siquidem attractio caliditate indiget, vt rectè inquit Gale. Vnde fit diarrhæa, si serosus humor ad ventrem, & intestina transmittatur, vel totius cutis pallor si in venis detineatur, & interdũ sudor, si ad cutim propellatur: quo verò ad qualitatem color quodãmodo mutatus ab eo, quod consueuerat, neutrã & ipse indicat dispositionẽ, flauior quidẽ vel rubidior caloris adaucti, sicuti solito albior caloris imminuti signum est, nisi ex cibis, medicamentis, inedia, ac huiusmodi contingat. A sedimento quoque sumuntur inditia, vt si multũ multa esse excrementa in venis significat, quæ aut febrẽ, aut reumatismũ, aut aliã ex plenitudine ægritudinem prænunciant, si paucũ, paucas *in venis* apparere superfluitates ex frigore, aut viarum obstructione detentas, hæ namque morbos prænuntiant, quæ ex illarũ detẽtione contingere solent: postremò à tpe emissionis præstat desumere signo, vtpotè si citius, & frequentius vrina emittatur, humori serosi copiã manifestat, vel eius acrimoniã, vel vtrunq; vel sensum particulæ validum; sin tardius, & rarius contrarium ostendit paucitatẽ nempè humoris, vel eatere acrimonia humores, vel vtrunq; aut renũ imbecillitatẽ, sensumvè, necnon humorẽ per alias corporis partes euacuari, aut aliunde transmitti assuetum. Subdit Gal. in contextu aliud exemplum.

1. de pot. nat. propè calcẽ.

6. de acci. & mor. 3.

Vigiliæ quoq; plures, ac somnus, aut non consueto tempore.

Superius dictum est ex Gal. sentẽtia, somnũ ex humiditate fieri atq; frigiditate, vigilias verò caliditate, & siccitate, quod si frigiditas primũ augeatur, mox aũt & humiditas quantitate maior somnus efficitur, ac interdũ tpe insueto, sicut vigiliæ dũ caliditas aut siccitas, aut vtraq; qualitas simul adaugetur subdit quin etiã Gale. signa ex appetitu humidorũ, & frigidorũ, q̃ propriè sitis est, vt ex Gal. *ſoĩa* abunde superius scrip. est.

4. de acc. & mor. 3. & 3. de loc. aff. 4.

4. de acci. & mor. 7. & 1. de sĩ pli. med.

Eodem modo potus pluris, aut paucioris calidi, aut frigidi insolens appetitus.

Dictum est sitim naturalem esse appetitum frigidi, & humidi, illam verò præter naturam, aut frigidi, aut humidi, siquidem manente in vẽtriculo humido,

rorido, alterato tamen ad calidum virtus insurgit appetitiua, vt frigiditate contrarium propellat, qui sanè appetitus eo magis increscit, quo magis ventriculus, aut alia quæpiam circumuicina pars à caliditate opprimatur; quòd si caliditas illa in humido rorido, aliove quopiam humore detenta substantiale humidum validissime consumat, tunc temporis non solum homo frigida, verum & humida summopere appetet. Verum si fortè ventriculus à quapiam externa, internave causa non mediocriter refrigeretur, per accidens quodammodo insueta calidi potus appetentia affligetur, quæ planè futuræ ægritudinis inditium existit. Addit, & aliud exemplum ex venereis desumptum.

Sicut & circa rerum venerearum vsum immodica, aut intempestiua concupiscentia.

Superius cum de signis temperaturarum testium ageretur, de coitu multa dicta sunt, atque potissimum ex Galen. sententia, quod exuberans venus ex sanguinis, & seminis ex eo geniti copia prouenit, eius vero desiderium ex humorum acredine: insuper quod venus ipsa inimicissima est omnibus, qui ficca constant temperie, sed potissimum his, qui supra siccitatem temperaturam quoque frigidam habent, econuerso vero innocua est his, qui calido, & humido constant tẽperamento, quandoquidem ex natura copiosiori semine abundant. Si igitur exuberans venus adsit, plenitudinis adest inditium, quæquidem multæ, ac variæ ægritudines concomitari solent, si autem desiderium humorum acrimoniam indicat in calidis quidem naturis à caloris excessu genitam, in frigidis vero ex obstructione, aut calido humore præter naturam conflatam, ex quibus quidem venarum ruptio, inflammatio, febris, cacochymia, spirituum resolutio in natura potissimum frigida, & huiusmodi cõtingere solent. Subdit, & aliud.

6. de tuẽ. val.

Et plures, aut pauciores, sudores his, qui sint opportuni.

Sudorem Gale. non solum hoc loco, sed & alibi sæpius à toto genere præter naturam non esse dijudicauit, sed naturale quandoque excrementum alimenti membrorum, quod eius transmittendi vehiculum fuit, quod confertim per cutis meatus statuto quodam tempore euacuatur: quæquidẽ sudor, vt ipse asserit, licet eandem habeat naturam, quã vrina, eundemq; generationis modum (nam vtrique ex bibito humore constat generatio excalefacto in corpore, & bilioſæ nonnihil substantiæ adepto) plus temen est elaboratus, vtpotè qui ad cutim vsque per meatis omnibus, quæ intersunt, partibus prouenit, neque prius materia ista hoc nomine insignitur, quàm tenuis ac liquida existens violento motu extrudatur, aeriq; frigido, vtpote membris nostris calidis comparato obuians condensetur, & ad æque formam conuertatur. At Diocles Galeni præceptor, atque in medicina grauissimus hercle vir sudorem ex toto genere præter naturam esse tutatus est, cuius quidem diuersis in locis duo Gale. retigit fundamenta, alterum quidem est, quod si natura nil est aliud, quàm calor innatus, siue hoc calidum iuxta Hipp. sententiam, quod non solum appetit, atque conficit, agglutinatque singulis partibus proprium natura alimentum, sed, & huius dissoluit superfluitates, quanto fortius erit calidum innatum, tanto magis sensum effugiet; quod si calor innatus est imbecillus cum alimenta, neque recte concoquat, neque agglutinet, tunc sensibilis humor per cutim excernitur, alterum vero quoniam cum calor sit imbecillus qui cibum imperfecte concoquens complura generat excrementa, necessario virtus consurgit, quæ violento quodam motu, ac symptomatice superfluitates illas è corpore propellere contendit: quo fit, vt quod antea tenuis vapor erat, tunc temporis crassum ac magis aqueum exeat, motu illo corpus ipsum mirum in modũ concutiens, ac vires conturbans. Quæ sanè fundamenta licet Galen. non destruat, quinimmò eis potius fauere videatur; attamen si recte Gale. mentem scisciabimur, cum loci hi proprij non forent,

10. de sẽ. med. cap. proprio.

1. aph. 14

1. vent. de vile.

in

in quibus dubium hoc dissolueret, ea ibidem neq; probat, neq; reprobat, quod
li. de dif. itidem dubium alibi pertingit, durum
sym. pro- omnino & inefficax Dioclis de sudore
pe calcē. dogma esse inquiens, quamuis quoad fieri potest, maximè probabilibus ab eo fulciatur argumentis, quæ quidem alibi dissoluere pollicetur: Verum tamen quod promiserat Gal. non omnino est assequutus, si quidem nullibi (quod sciam) eius rationes dissoluit. Et licet libris de sym. causis nonnulla de sudo-
6. de acc. re pronunciet, id quidem meo iuditio
& morb. facit, vt ibidē, & hoc loco suam aperiat sententiā non aūt vt maxime probabiles Dioclis diluat rationes, quemadm. nonnulli suspicati sunt. Quid igitur in hac ardua difficultate, atq; inter hos grauissimos viros controuersia dicendum? putarem quidē ego vtriusq; tutari posse sententias, nam licet sudor absolute, & respectu corporis tēperati naturalis non sit, respectu tñ corporū à supradicto labentiū, & excremēta agglomerantium, quæ apta sunt, vt per sudorē euacuentur, naturalis hoc est naturę corporis conueniēs, atq; opportunus esse pt: Et licet absq; incitante causa naturalis absolute non existat, attamen si à causa vtpote virtute, expulsiua in exercitio tē perato prorritetur, naturalis, atq; cōueniens: Neq; ob id aduersus Gal. Dioclis militant rationes, nā cum ampla corporum sanorum latitudido sit, licet in intēperatis non adeo perfectæ sint vires, vt opus imperfectum quodamō exercere videantur, ac ipsum plerūq; pro symptomate vsurpemus, attamen nec symptoma est; nec imperfectū opus, sed corpori, in quo reperitur congruum, ac vi, & prouidentia naturæ conflatum: propterea sanguis per nares, vel per ani venas, vel per vterum, insuper profluuium vomitus, & huiusmodi naturalia quodā modo dicenda sunt, vbi opportune fiāt, & corpori molestiam non inferant: singulum n. horum quoniam cum vtilitate sit nocumentum operationis dici nō meretur, neq; symptoma, siquidē nullā consequitur manifestum operationum læsionem: Neq; minus ratio altera valet quod virtus expulsiua consurgit, quò motu violēto, ac symptomatice crassam excrementorum copiam protrudat, nā ex ea agitatione nullum corpori sequitur nocumentū, sed alleuatio potius, neque hoc dissolutam annunciat naturam sed ipsam robustam potius, neque hoc dissolutam annuntiat naturam, sed ipsam robustam potius portendi repurgato, nimirum ab excrementosis superfluitatibus corpore, quæ ipsi nonnihil imbecillitatis afferre possint. Sudor igitur interdum ex his est, quæ secundum naturam sunt, quemadmodū à nobis fuit ostensum, qui quidem si, quam propriæ corporis naturæ cōueniat, aut quantitate, aut qualitate, aut tempore mutetur, morbum futurum prænunciat: sudor quidem solito copiosior, aut excrementi abundantiam, aut eius tenuitatem, aut imbecillitatem retentiuæ expulsiuæq; fortitudinē, corporisvè raritatem indicat: Excrementi quidem a- 4. aph. 41
būdantia ex pluri cibi assumptione, aut humorum in totius ambitu conficitur copia: Propterea dicebat Hippo. sudor multus ex somno factus absq; causa manifesta corpus vti pluri cibo significat, si vero cibū non accipienti hoc accidat scire oportet, quod euacuatione indiget corpus, etenim sudoris multitudo (vt Gal. in com. subdit) altera duarum causarum fit, vel propter ciborum nuper assumptorum immoderantiam, aut ob illorum copiam, qui ante fuerunt assumpti, quarum quidem causarum alteri prohibitione, siue inedia, alteri vero obuiamus euacuatione: tenuitas autem excrementi cum à caloris excessu proueniat, qui humores nō tantum malōs, sed & bonos colliquat, nō solum febrē, verum & alios huiusmodi morbos futuros portendi: retentiuæ verò imbecillitas vnà cum expulsiuæ robore copiosos sudores generat, etenim qui à contentiua reliquuntur humores, facile ab expulsiua porrigata per cutim extra corpus propelluntur: quod quidem potissimum efficitur, dū acres atq; mordaces in ambitu totius, humores reperiuntur: Vertū quā faciat corporis raritas ad sudorem propagandū nemo est, qui ignorat, concurrit attamen & virium robur, absq; quo copiosus sudor accidere non posset. Proinde sudor paucus ex contra

riis causis ortum habens cõtrarios quoque indicat affectus: ob id si crassum qui dem sit excrementum frigidam corpori affuturam ęgritudinem denunciabit, si vero meatum obstructio adsit, & constipatio, cum humorum excrementa euacuari nequeant, intenduntur, inflammanturq; & sicut eorũ est natura, ita & varios morbos necessario generant. Perpendenda adhæc est non solum sudoris quantitas mutata, verum & eiusdẽ qualitas, quidã .n. acidus, alius salsus est, alter vero veluti lutum, aut virus planè olet, sæpe etiam amarus apparet, qualis vtique morbo regio laborantibus emittitur, aut eiusmodi insignitus qualitatibus; quarum quidem dignotio bifariã haberi potest aut colore ipso, quod quidem nobis facile est inditium, aut gustu quod tñ difficile admodũ, sed certum signum existit, siquidem sudor plerunq; gustanti stomacũ, ac nauseam inducit, quamuis coacte ipsum nonnunquã degustare cogamur, dum ex fronte, & eius partibus in os sæpe delabitur. Itidẽ & de temporis, quo sudor euenire solet, mutatione dicendum videtur, si.n. sudor exit, quando non exire deberet, aut ob excrementi tenuitatem, aut virtutis expulsiuæ robur vnà cum corporis raritate, aut huiusmodi causas fit, ex quibus quidem omnibus quisnam affectus præter naturam affuturus sit ex dictis facile quisque dignoscere poterit, vt tandẽ ad id, quod ex hoc capite, vel hisce exẽplis supest, interpretãdũ cõdescẽdamus.

Et ad motus torpor, aut si mouere tentauerint grauitas, aut vehemens exolutio.

Cum in motu, siue motione animali quippe voluntaria operatione, quæ per musculos perficitur, duo potissimũ necessaria sint, & accommodatum organũ, in quo tãquã in arce virtus ipsa resideat cerebrũ scilicet, ac virtutis expãsio, quæ per neruos fit, qui per vniuersam musculi, & cuiusque alterius substantiam disseminantur, si contingat cerebrum tanquam motionis instrumentum primarium ab humorum crassitie, aut copia nonnihil vexari, cum virtus ipsa ab hisce opprimatur, necessario ad motus ignauus, ac pigrus efficitur homo, siquidem virtute debile admodum transmissa, signos quoque & secordes corporis partes conficiuntur: at si partes neruęab earum quapiam causa vexentur, tametsi cerebri virtus inferius demandetur, in motione ipsa grauabuntur, ac lassitudinem quandam percipient, diuersam tamen iuxta causarum quæ illis solent occurrere, varietatem, nam si corpus sãguinis copia redunder, tensionis sensus, ac lassitudo percipitur, si humorũ acriũ plenitudo, vlcerosa lassitudo consequitur, sin amborum exuberantia, quidam veluti inflammationis sensus, atque hç ex Hip. sentẽtia morbos prænunciãt, siquidem non ex motionibus immoderatis efficiuntur, sed sponte ea humorum copia in animalium corporibus adueniunt. Quòd si virtutis organum atque principium in motu deficiat, & neruęae partes ab ipsa virtute è cerebro trãsmissa destituantur, totum corpus mirum, in modum exoluitur, ac animi deliquium consequitur; in quem quidem affectum si quis incidat, non solũ periculum est, ne in morbum facile dilabatur, verum & in mortem ipsam, quẽadmodum diuine protulit Hippoc. his verbis; Qui frequenter, ac fortiter absque causa manifesta exoluuntur, de repente moriuntur, etenim (vt Galen. ait in com.) non omnes qui exoluuntur, de repente moriũtur, sed si tres habuerint conditiones nempe quod sæpius hoc patiantur, fortiter, ac sine manifesta causa, qui aũt solam hanc hñt quod sine cã manifesta exoluuntur, ac leuiter, & si non leuiter, sed vehementer, rarò tñ periculũ subeunt, ne incidant in morb. virtutis nãq; aãlis initiũ ex internorũ humorũ copia grauatũ indicat, & quidem malum, & euacuatione, & debito victus regimine haud difficile reparati põt: & si & sæpius, ac fortiter fiat exolutio, hi proculdubio ob virtutis aãlis, ac etiam vitalis imbecillitatẽ hoc patiũtur, quẽadmodum erat ille (vt recitat Gal.) cui dũ exolueretur, cor fortiter palpitabat, & tunc de repente mortuus est non aliter, quam illi, qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas vocant, arrepti subito intercunt de quibus quidẽ vtsup, dictum

2. aph. 5.

2. adhor. 41.

dictum est, hoc loco Gal. agere nō intendit. subdit, in contex. aliud exemplum.

Menstruorum occultatio vel immodica, aut diminuta euacuatio.

6. de sym. cau. 4. Menstruū suppressiones, atq; profluuia teste eodē bifariā euenire posstūt, aut ob causas à principio generationis contractas siquidē nōnunquā aut vteri corpus ex natura nimis solidū, ac durū existit, aut idē ab origine nimis humidū, ac laxū, quod demum dū menses fluere incipiunt, laxius ac humidius redditur (& de his Gal. hoc loco non meminit, quando quidē neq; præsentē mediā indicant affectionē, neq; futurā præmōstrant, quē admodū neq; de his, quæ parua, ac lōga consuetudine siue ad suppressionē, siue ad profluuiū habitū contraxerunt, & enim cū superioribus fermè reponi possunt, vt satis liquido constat) aut ob causas, quæ nuper eueniāt, quarū, quidē duplex est natura, aliæ nanq; adeo mēses supprimūt, aut profluere sinunt, vt tādē mulieris corpus in morbū traducāt, aliq; verò aut nunquam aut rarissime: de primis quidē hisce præcipuus est hic Gal. sermo, quandoquidem si menses suppri muntur, necesse est aut multā, crassā, viscosam vè materiā non solū in partibus vteri, sed in totius ambitu congregari, ex cuius crassitie non solū stipantur partes, sed & totum corpus (hinc febres oriuntur, tumores præter naturā reumatismi, articulorū dolores, & huiusmodi aut humorū copiā adesse, quæ sui copia ad vteri vasa, prorumpentes ea claudunt, atq; constipant: hinc substātia vteri solidior, durior, crassior, ac pinguior redditur, itidē & meatus omnes quę ad vterū descendūt, cōstipantur: quo fit, vt superfluitates, quæ ibidē expurgari consueuerant, regurgitent, ac postmodum diuersos in mulieribus morbos pariant prout & varii sunt humores, qui ex vterò purgari promeiebantur: at si ob exercitationes, victum tenuem, & virtutis robur, quę ad alias partes sanguinem propellit, occultentur menses, nunquam aut rarissime morbus consequitur, propterea, quòd exercitatio superfluos humores vt plurimū desiccat, & insensibiliter euacuat; victus autem tenuis eosdem consumit; qui vero aliūde irrunt, siue per nares, siue per hæmorrhoidas, siuę per os, aliā vè quampiā regionē ferantur, tandē euacuantur, & si non ex toto vacuentur, illius partis potius inditia sunt, quàm mensium suppressionis. Minus autē mulier excernit, quàm iusto conueniat respectu ætatis, consuetudinis, ac naturalis temperiei easdem ob causas, sed remissiores, quas quidem repetere non est, opus, siquidem humores paulo admodum adaucti, quàm prius crassiusculi minus quoque mensium purgationes, detinēr, quàm si & copia augeantur, & ad magnam crassitiem redacti sint: e contrariò verò menses in maiori copia, quàm pro naturali consuetudine profluunt, tum quia humores tenues, ac copiosi in corpore vigent, qui ad vterum tanquam locum expurgationi paratum irrunt, tum etiam quoniam non solum vterus magis laxus, & apertus factus est, verum & venarum ora, quæ ad ipsum vterum pertingunt: adhæc diuturnum ocium, ac victus opiparus in causa sunt, vt menses plus solito profluant, quæ & ipsa morbum prænuntiant, sicut dum contentiuæ virtus imbecilla, ac expulsiuæ robusta est: inditium namque est aut in toto corpore, aut in ipsamet matrice morbū citò affuturū. Menses præterea qualitate immutantur, siquidem rubrum modo quid excernitur modo album, modo pallidum, ac modo prauis alijs quibusdam insignitum coloribus, talem autem semper refert speciem, id quod excernitur, quale est id, quod in animante redundat, quippe rubrum excremētum sanguinis saniem declarat, album pituitam, pallidum verò bilem amaram; sicuti quod colore prauum est, praui humoris excessum: quæ quidem omnia affectus postmodū, qui in corpore oriri possunt, prænuntiant: pariter & tempore mensium purgationes diuariant, ac futurā affectionē præostendūt, vt in grauida mulhere, cui menses profluant, etenim non solum profluuium in vtero neutram illi adesse affectionē, sed & fœtū nō valere iudicat

propterea dicebat Hippo. si mulieri vtero gerenti purgationes eant, fieri nō
5.aph 60 potest, vt fœtus recte valeat: quippe hac ratione fœtui suum detrahitur alimentum. subdit demum.

Sic & quæ per ora venarum (Græci hæmorroidas appellant) fit sanguinis effusio.

Cum natura vasorum sedis venam sæpenumero recludit, ac atrum quendam sanguinique permixtum humorem excernit, teste Galeno libello de atra bile, Græci hoc symptoma, siue accidens, hęmorroidas nominant, naturale quidem proinde ac sudor, & menstruorum profluuium, quemadmodum superius à nobis ex Galen. sententia declaratum est; quibusdam enim hominibus statis temporibus hæc ita naturalis euacuatio esse videtur, sicuti fœminis mensium, vt si hac ipsa supprimantur, aut venarum ora mirum in modum aperiantur, eædem vt in mulieribus ægritudines exoriantur. ob id dicebat Galen. quod hæc euacuatio in assuetis tantam vim habet, vt qui soliti sunt per
lib. de hume. sec. 3. com. 26 eam partem euacuari, si totam excretionem cohibere velint, atque ita vt ne vna quidem hęmorrhois aperta seruetur, periculum subeant, ne postea multos insanabilesque morbos, præsertim aquam inter cutim, ac tabem patiantur,
6. aph. 12 iuxta illud Hippoc. A diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si vna non seruatur, periculum est aquam inter cutem, aut tamen aduenire; etenim vt Gal. inquit in com. si quapiam ex causa hoc iter includatur vnà & durities in hepate fit, & multitudine, ac crassitiæ calor natiuus extinguitur, nam cum assueta sanguinis melancholici euacuatio non efficiatur, multitudine, natiuum hepatis calorem suffocat, quemadmodum multa ligna flammis superingesta strangulant ignē: extincto autem natiuo calore, sanguis nō amplius generatur, sed affectio, quæ inter cutem nominatur: quod si hepatis robur multitudinē aut ad pulmonis venas, aut alias corporis partes propellat tunc vase aliquo rupto tabidi, aut alijs huiusmodi partium ægritudinibus oppressi homines viuuntur. Proinde apertis hæmorrhoidibus, & sanguine, plus quam conueniat, euacuato, non solum
li. 14. c. 5. patientes hi præsentem neutram hñt dispositionem, verum & affectio hæc (vt testatur Aetius) malorum plurimorum causa hoībus existit, deformita ē nāq; & miseram vitam inducit, tū ob coloris totius corporis vitiationem ex euacuatione succedentem, tum etiam ob corporis imbecillitatem; pernicioſos quin ēt morbos, ac tandem mortem ipsam, cū ob excedētem euacuationem non solum hepar refrigeratū aquam inter cutim gignat, verum & alijs partibus imbecillis admodum redditis innumerabiles, ac insanabiles morbi fiant, vtpote apoplexia, subeth, vertigo, tabes, marasmus, & istiusmodi, quæ tandem vita homines priuant: ob id Ætius tantum huius euacuationis excessus valde pertimescens consulebat, vt non solum in nō assuetis, sed & in his, qui euacuari soliti sunt; ne vna quidem seruata (vt Gal. iuxta Hipp. doctrinam consulit) omnes confestim supprimantur, ac penitus extirpentur: Sed qm̄ aduersus hanc propriam positionem extabat Hippoc. sñia qui non oēs comprimendas esse, sed vnam seruari censet, locum illum glossare nixus est, Hipp. nēq; è sñia non protulisse, (vt quidā volunt, & Gal. intelligit) si vna non fuerit seruata ad sanguinis excretionem, sed dixit, si non adseruetur, hoc est, si non conuenienti diæta vtatur, in his enim, qui praua victus rōne vtuntur, periculosum est venas oēs exsiccare, atque constringere, non autē cum debita fit sex rerum non naturaliū administratio: quod quidem corroborat Aetius ex ipsiusmet Hipp. loquutione, qñquidem ait, A diuturnis sanato hæmorrhoidibus, nēpè perfecta sanatione, hæc n. liberatio est, & legitima cura tio, quæ quidē non foret, si vna seruaretur hæmorrhois. Verum cum clare appareat non eo modo scripsisse Hipp. sed si vna non seruetur, hoc est, si vna aperta non relinquatur, periculū est aquam inter cutē, aut tabem aduenire, palam quoque est Hippoc. hanc, quam Aetius subscribit, sñiam non extitisse, sed eam,

quam

quam Gal. in com. aperuit, quod quidē clare indicat Hipp. loquutio, cum ait; A diuturnis sanato hæmorrhoidibus, quæ enim nuper fluūt non valde in hoc periculum incurrunt, sed quæ per multum temporis spatium, quippe cum natura ad illum locum humōi humores transmittere soleat, quā verò Hipp. consuetudinem faciat, non est, vt eius innitar authoritate, quandoquidē id sæpius admonet, eamq; sumit opere seruandā iubet: vana quin etiam est Ætij corrobo ratio, nam etsi vna seruetur vena, vnum vè vas, alia tñ vascula, quæ sanguinem profundunt, perfectè & sanamus, atque curamus: Verum de his satis opportunior nāque alibi fortasse dabitur occasio. Subijt autem in contex. Gale. signa pariter ex naturali in cibo, & potu voluptate sumpta, quantitate tamen, qualitate, ac tempore permutata breuibus hunc in modum dicens.

Sed non eadem, quæ prius in cibo & potu voluptas sunt futuræ inditia ægritudinis.

Cū.n. ventriculus, vt antea dictū est, dum de signis vēntriculi ageretur, cibos & potus pro se, & pro aliis familiares appetat, hunc autem præcedat linguæ iudicium, vt rectè testatur Gale. ipsa.n. his potissimum delectatur succis, quibus ventriculus indigere videtur, cūq; in hoc iuditio, duo, quæ gustus instrumentū conficiunt, præcipue concurrāt linguæ tenuis, spongiosaq; substantia, ac ipsa tunica inuestiens, in qua neruus inseritur non exiguus: substātia namq; tenui, spongiosaq; sapores suscipimus, atq; discernimus, tunica verò neruea, quæ ventriculo continua est, circa ipsos oblectamur; si vitium quidpiam contraxerit gustus instrumentum, siue quoad neruum, siue quoad ipsā membranam, non eandem, vt prius percipiet homo ex eisdem cibariis voluptatem, quippe aut humorum copia imbuitur lingua, & tunc sensus gustus obtunditur, aut praua eorundem qualitate, & tunc omnia gustanti iuxta eam, quam lingua possidet, qualitatem apparent, si enim flaua bilis adsit, amara videtur omnia, si salsa pituita, salsa, si acida, acida: Et ob id huiusmodi saporibus imbutā esse linguam dijudicabit homo & ex consequenti non eam, quam prius in cibariorum exhibitione sentiet voluptatem: itidem si lingua humore deficiat, qui eius substantiæ spongiosæ conuenit, in potu maiorem percipiet voluptatem, quemadmodum dum copiosa dulci pituita imbuta est, minorē: cessat pariter in cibo & potu voluptas, aut maior excrescit, si ventriculus, aut totum deniq; corpus ob continuitatem atque communicantiam vitium quoddam contraxit, vbi enim membra affectu quodam vexantur, tunc succi contrarij (vt Gal. inquit) ijs, qui affectum excitarunt, delectare videntur, ita vt crassis opponantur tenues, tenuibus crassi, lentis ij, qui secandi vim habeant, exasperantibus leuigantes, frigidis calidi, calidis frigidi, siccis humentes, & humentes aridi, quorum quidem omnium (vt dictum est) iudex est lingua, subdit Gale.

4. de sym. caus. 6.

Hebetudoque animi non naturalis, aut obliuio quædam in consueta, aut somni, qui pluribus imaginationibus abundant, quàm prius, auditus, & odoratus, visusvè hebetiores, aut turbulentiores.

Galen. in hisce enarrandis signis, ordinem non seruat, sed ea breuibus nullo seruato ordine recensēt, nam posteaquam de signis, quæ ex delectatione in cibo, & potu sumuntur, verba fecit, præsenti parte veluti per exemplum ea tradit, quæ ex virtutibus principatum obtentibus hauriuntur, vt pote imaginatiua, cogitatiuaque, atque memoratiua. Dicito itaque, quod hebetudo animi, (quem Græcè ἀνοίαν, nominat Galen. nos autem rectius cogitatiuam, siue discursum nuncupamus) non naturalis hoc est non est natura contracta, sed quodammodo naturæ limites transgrediens neutræ dispositionis signum est, & morbum prænunciant

ciat, quoniam qui natura hebetes sunt, tardique ingenij, quales, qui frigidi sunt, humidique cerebri, vt alias declaratum est, futuram ægritudinem, autquaquam indicant, sed quicunque ad præter naturam quodammodo mutantur, dum mala temperies cerebri frigida, & humida sine materia, aut cum materia, præsertim crassa illis adaugetur: ex qua quidem intemperie complures ægritudines vtpote læthargus, coma, apoplexia, paralysis, & huiusmodi contingere solent: obliuio quin etiam, quæ memoratiuæ virtutis defectus est, si hominem præter consuetudinem occupet, nõ tantũ præsentem dispositionem, sed & futurum morbum indicat, quandoquidem ex eisdem superioribus causis ortum ducit: insuper imaginationes insomnis magis, quam prius, & ex consuetudine superuenientes idipsum prænunciant, fiunt etenim ex prauorum permixtione vaporum, qui è praua eleuantur materia, cuius quidem iuxta varietatem diuersos quoque morbos fieri posse diiudicamus: sensuum præterea, qui particulares rerum species suscipientes ad virtutem imaginatiuam, quæ ex Galen. sententia, communis est sensus, tanquam lineæ variæ ad centrum tandem recurrũt habetudo, & turbulentia futuram ægritudinem significant iuxta vaporum, humorumque naturam, à quibus hebetudo, ac turbulentia talis efficitur, aut meatum obstructionem, per quos virtus, & spiritus pro operatione necessarij transmittuntur: & quoniam Galen. hæc vti exempla esse intendebat: ob id subdit.

lib. de dif. symp. 4.

Et vt simpliciter dicam, quæcumque secundum naturam, inerant, hæc quidem augumentata, hæc verò comminuta, hęc verò temporibus quibusdam, aut qualitatibus immutata.

Hoc est hucusque tradita, tradendaque, quam quæ sub silentio inuoluentur.

Siquidem & ipsius corporis moles, aut maior, aut minor, aut magis alba, aut magis rubea, quemadmodum liuidior, aut nigrior.

Hæc autem signa non solum ex toto corporis, sed & partium habitu exhauriuntur, quandoquidem partium augumentatio, diminutioque totum corpus mole aut maius, aut minus reddit; augentur autem partes vel ob materiæ vtilis copiam, aut quoniam facultas valida existit; minuuntur autem eandem ob contrarias causas; porrò vtraque dispositio periculo non caret, altera enim plectoriæ subiicitur, ac sanguinis abundantiæ, quam quidem Hippocrates exemplo gymnastarum valde periculosam, si in extremo constiterint, enunciat, periculum namq; est (vt Gal. subdit in com.) ne qui talem obtinẽt dispositionem disrumpantur, aut natiuus calor stranguletur, extinguaturvè, altera autem innutritioni, ac tabi subijcitur, quandoquidem impedita cibi electione, distributio neq; corpus nõ modo alitione priuatur verum & continuò consumptis humoribus extabescit: pariter & pars quæpiã aut maior, aut minor mole esse potest, quemadmodum ex Gal. sententia quotiens instrumenti cuiuspiam pars vel resecta, vel vsta, vel putrefacta, vel sub nimio frigore demortua ita perit, vt ea, quæ reliqua fuerit mutila, mancaque reddatur, tunc enim de ipsius partis statu prædicere possumus futurum esse, vt citò in deterrimam decidat affectionem sicuti si partem crassiorem compisciamus, magis vtilem humorum copiam, aut attractricis virtutis robur ibidem, quam aliis in partibus vigere pronunciabimus: colores etiam totum, & corporis partes respiciunt, albior enim soli to pituitæ abundantiam indicat, rubidior verò sanguinem liuidior crassos humores, qui è genere sunt pituitæ, & nigrior bilam atram: quod itidem de aliis intermediis coloribus dicendũ est, quemadmodum Galen. diffusius scriptum reliquit: etenim colores hi futuros morbos præmonstrant, color enim albus aquam inter cutem, ædema

1. aph. 5.

2. de acc. & mor. 9

4. de tẽ. val.

12. prima aph. 2.

to,

ta, febres quotidianas, & huiusmodi, rubeus autem synochum, sine putredine, atque cum putredine, inflammationem, id genus, niger verò febres quartanas, cancros, carbones, elephantiasin, & id tale genus: subdit & aliud exemplum, aut plura hunc in modum scribens.

Ructusque ac sternutamenta, & flatus plures, aut pauciores his, qui secundum naturam.

Ructus, & flatus (vt sentit Galen.) ex vaporoso spiritu in ventriculi spatiis, & ipsis etiam intestinis oriri solent, cum vel pituita ibidem contenta, aliusve quispiam talis humor, vel cibi in vapores ab imbecilli calore resoluuntur, sicut enim in externis, neque à frigidissima, neque calidissima aeris constitutione, sed media generantur nebulæ, ita & calor nec per extremam imbecillitatem, nec cum validissimus est, sed medius flatus generat, qui si per os reiicitur, ructum efficit, si verò per inferiorem, extremamque sedem demittitur, flatum reddit interim strepentem, interim sine strepitu; cum verò per neutram partium defertur inflationem facit, symptoma nimirum ventriculi, ob imbecillitatem nequeuntis spiritum, tum redundantem, tum nebulosum expellere. Cum igitur calor imbecillus tum ex humoribus, tum ex cibis flatum, ructusque pariens homini adsit, ipseque solito plures flatus, vt ructus emittat, signum est, si cibum ingesserit, virtutem imbecilliorem redditam esse quam quidem imbecillitatem qui morbi consequi soleant, satis superque superius dictum est, si autem absque hoc, quod cibum assumat, non solum virtutem imbecilliorem, sed & humorum abundantiam, qui in vapores conuerti apti sunt ex quo pernitiosiores morbi solent oriri: quod si pauciores his, qui secundum naturam flatus, siue ructus emittuntur, non solum signum est expultricis infirmæ, verum & viarum obstructionis: hinc inflammationes, vertigines, dolores, & huiusmodi consequuntur: ex sternutamento quoque neutram iudicare possumus dispositionem, quod quidem naturæ opus est, vt voluit Galen. quemadmodum oscitatio, tussis pandiculatio, singultus, & id tale genus, inuentum quidem vt meatus respirationis, nempè nares ipsæ expurgentur; spiritus namque vehementer admodum motus meatus ipsarum expurgat, tibicinum exemplo tibias, fistulasque purgantium, qui quidem impetus cum in sternutatione validior sit quam in tussi, non solum è naribus, sed & non nihil ex prioribus cerebri ventriculis mucosum excrementum emittit: hæc autem purgatio à cerebro efficitur, vt id excrementum depellat, quod nares, & cerebri ventriculos infestat, & tunc vtroque meatu expirationis vtitur, altero quidem, quem ipsum per se fecit, altero verò neruis veluti longis quibusdam manibus in thoracem demissis: qua de re sternutamenta, nisi ob destillationem eueniant, haud mediocre capiti quoque vaporibus oppleto præsidium afferunt: si itaq; contingat, quod sternutamenta plura sint, & validiora solito, neque à causa procathartica fiant, vtpote vapore, vel puluere mordaci, qualis est piperis, aloes, & istiusmodi, vel festucis, vel sole, vel re quapiam exterius, calefaciente, signum est humidum superfluum adesse, quod solutum in vberiorem vaporem, quã p cutis meatus expirare possit, sternutamentum efficit, vt castaneis sub prunis, & cineribus sepultis euenit: quo fit, vt humidæ plerumque ægritudines consequantur: si verò sternutamenta solito pauciora sint, non solum caloris, & siccitatis vehementis, quæ quidem materiã absumunt, vt & in ructu & flatu, signum erit, verum & virtutis expulsiuæ debilis, cuius quidem imbecillitatem varij morbi concomitari consueuerunt: Ad hæc sunt, & excrementa quæcunque è cerebro purgantur, non parum attendenda, vt subdit Galen his verbis,

6 de sym. caus. 2. idem su.

5. de sym. caus. à principio.

Sic

Sic & quæcunque per nares, vel palatum, vel aures, per quos meatus cerebrum expurgatur vel tẽporibus, vel quantitatibus, vel qualitatibus immutata.

Indicãt enim futuram ægritudinem, & præsentem dispositionem conuotant, copiosior namq; solito pituita è naribus aut palato defluens cerebri neutram frigidam & humidam affectionem significat, futurum vero morbum præmonstrat, sicut eadem imminuta, crassiorq; virtutis imbecillitatem, quæ materia crassam è partibus illis extra corpus propellere non potest. Et autem animaduertendum, quòd communis est opinio tenentium omnes tres cerebri superfluitates, pituosas quidem, quæ multæ sunt per palatum, ac nares colericas autem per aures, melancholicas vero per oculos euacuari. Verũ hæc nõ est adGal. mentẽ, si quidem idem ait, quòd cum plures forent in cerebro superfluitates, quæ repurgari merentur, natura meatus decliues constituit, quibus crassæ, graues & sui natura deorsum repentes repurgarentur, nempè palatum, ac nares, pro purgandis autem fumosis excrementis sui natura sursum tendentibus supremam cranei partem raram, & syringosam, futurasq; ipsas, nulla facta de auribus & oculis mentione: aures igitur & oculi a natura pro cerebri excrementorum perurgatione minime geniti sunt, quinimo idem prædixerat, quòd neque etiam nares a natura pro expurgandis superfluitatibus procreatæ sunt, dũ cerebrum inclupate sanum existit, sed præcipua narium foraminum vtilitas est odorum dignotio, atque hac adhuc antiquior, & ad ipsam vitam necessaria ipsæ in cerebrum inspiratio: in sup. Galen. pituitam in oculis nutrimenti eorundẽ superfluitatem esse asserit, & experientia constat nonnunquã colericum excrementum per nares expelli: adhæc Aris. quoq; inquit sordem aurium sudorem esse putridum, putridum autem & amarum, ergo hæc fermè communis opinio vera non est, & quòd per aures colerica, & per oculos melancholica euacuetur superfluitas, licet verum sit, quòd cum homini excedunt recrementa, natura etiam naribus abuti soleat. Quamobrem decipiuntur medici, qui interdum per nares superfluitates non expurgari intuentes, id semper ex narium obstructione contingere autumant, & nulla habita distinctione plerunque nares frustra aperire contendunt, non animaduertentes id fortè ex recta victus ratione multotiens accidere. Postremo concludit Galen.

9. de vs. par. aprin cipio.

8. de vs. par. 6.

1. progn. 13.

32. par. ſ. ble. 4.

Hęc igitur omnia ex genere eorum sunt, quæ secundum naturam.

Vt quæ dicta sunt ab his ex toto genere præter naturam, quæ dicenda sunt, segreget, cum ait.

Morsus quoq; ventris vel in ore ventriculi, vel in aliquo intestinorum, aut cum aluus subducitur, aut ad vomitus excitatur, aut cum mingitur, siue aliquis alius dolor moderatus ex genere quidem existit eorum, quæ præter naturam, non tamen qui ita se habent, ægrotarẽ dicuntur sicut neq; qui capite grauantur, aut dolent [aut vigilant] cum nondum in consuetis impediuntur operationibus, hic enim in huiuscemodi dispositionibus terminus est: atq; idcirco in eo, quòd ad aliquid eandem dispositionem ægram, atque neutram appellabimus: nam pro vigore potentiæ, quæ vel facile sustinet, vel vincitur, vnaquæque ex his, quas antea diximus, vel morbus est, vel neutra dispositio.

Hunc in modum legit Leonicenus. Verum quoniam Gal. mens est tradere

signa

signa ex his tantum quæ præter naturam minora tamen quàm quæ in corporibus ægris reperiuntur, propterea rectius legendum existimo, vt in Laurentiani versione, ac iuxta impressos codices græcos, non enim illud [aut vigilāt] legitur, quod quidem fuit in causa, vt interprætes varie sensisse videātur: Quòd si quis forte obstinate verbum illud apponere contendat, dicere possumus, Gal. intentionem esse, quòd sicut illa secundum naturam quantitate, aut qualitate, aut tempore non adeo mutantur, vt noceant operationibus, ita & hæc præter naturam ad hunc vsque terminum pertingunt, propterea quòd vtraque dum consuetas prohibent operationes, inter ægritudinis signa potius connumerari promerentur. Morsus itaq; siue dolor in ventriculo, aut in eiusdem ore intestinorum vè quopiam aut acrimoniæ humoris erodentis indicium existit, aut frigidi humoris adstringentis, aut multitudinis materierum, flauumvè partes illas conuellentium, vt voluit Gal. cum de dolore colico loquitur. Mordicatio quidem, quæ ab humore calido nempè amaro, salso, & acri fit, ex Auic. sententia, cū inflammatione sentitur, quæ autem ab acetoso, ac frigido inflammationis vestigium non affert; at illa cum grauitate humorum multitudinem præsefert, sicut cum tentione quàm plurimam flauum copiam: porrò in vomitu quoq; aut alui deiectione, aut mictione si molestia labor, morsus, ac dolor percipitur signum est aut humorem corruptum esse, aut quid secum commixtum adesse, quod dolorem infert, atque molestiam quemadmodum flauam bilem ex hepate, venisque transmissam, quæ quidem si dolorem siue morsum ex Auic. sententia interpollatū affert, febrem ebpemeram aduenturam demonstrat, at si firmum ac stabilem, febrem tertianā inseparabilē, & lateris dextri dolorem cū membranæ paris inflammatione. Hæc igitur neutram indicant dispositionem (inquit Gale.) si homo nundum in consuetis impediatur operationibus, quēadmodum etsi cuipiam capite grauetur aut doleat, propria tamen munia exerceat; grauitas enim humorum copiam

11. met. med.

lib. 3. Cn. 13. trac. 2 c. 2.

ostendit, atque crassitiem, dolor verò eorundem acutiem: atque hic terminus nempè vt actiones siue negotia propria hominis prohibeantur, distinguit corpus neutrum vt nunc ab ipso corpore ægrotante: Vnde & particula hæc in ægritudinis diffinitione a Gal. lib. de mor. differ. non immerito collocatur. Verum cum diuersa sint hominum corpora, quippe nōnulli robusti sunt, ac affectionibus minime obnoxij, alij verò imbecilli, ac minimam quamq; affectionem ægre ferentes, propterea non semper (vt & supra a Gal. scriptum est) in omnibus corporibus eædem descriptæ præter naturam affectiones sub neutrius significato collocātur, nectorumq; corporum signa censentur, sed modo quidem neutra dicentur, si validis, modo autem ægra, si imbecillis occurrant corporibus; quandoquidem qui vires imbecillas habent, si ex leui dolore, capitisvè grauitate, aut istiusmodi præter naturam offendantur, propriis confestim desistunt operibus, at qui eas robustas possident, si ab eisdem ferme afflīgantur, solita probe opera exercere valent: subdit autem Galen. hoc idem ex his, quæ ex toto genere præter naturam in sensibus quibusque reperiuntur nobis aperiens.

Sic & quæcunque in sensibus non in eo quòd magis & minus inuicem differunt, sed toto genere sunt præter naturam: & hæc sunt signa morborum, donec modica fuerint, & nondum hominem a consuetis operibus sufficiunt ammouere.

Exempli gratia cum lingua, quæ gustus est instrumentum, humida sit, atq; spongiosa, non tamen adeo humida, vt ab obiecto proprio humefieri non possit quemadmodum erat Aristo. sententia, si humiditas illa in lingua (quæ illi naturalis est) quantitate augeatur, debilem vtique gustum efficiet, vt homo sapores haud recte percipiat, & tūc quod ex natura est, non præter naturam mutabitur: at si salsum quid, aut amarum linguæ occurrat, id quidem ex toto genere

2. de ani. 103.

nere præter naturam erit, instrumentoque gustus valde molestum: quod itidē de aliis quoq; quæ in sensibus præter naturam reperiuntur, dicendum est, donec modica sint, & nondum hominem a proprijs exercitijs ammoueant: Hæc autem declarat Gal. exordio gustu desumpto.

Talia autem sunt in gustu quidem cum vel salsæ, vel amaræ vel alicuius alterius qualitatis sapor nobis indicatur, siue in omnibus quæ bibuntur, aut manducantur, aut prȩter quod aliquid assumatur, saliua talis sentiatur.

Etenim tum intus aliquod prærer naturam reperiatur, quòd organum afficit, tametsi quæ eduntur, ac bibuntur sapore extraneo destituta sint, attamen in hisce eundem saporem præter naturam sentimus, vtpote salsum, amarum, & id tale genus: tale autē indicat, quòd cum qualitas hæc præter naturam aut a ventriculo, qui ob membranā & neruos linguæ continuus est, aut a toto corpore ibidem confluat, non nisi morbus ex humoribus abundantia proueniet, si gustādo amaritudinem sentiet flaua vtique bilis aderit, quæ in ipso gustus instrumentum manifestatur, & ex consequenti aut febrem tertianam, aut talem quēpiam morbum affuturum indicabit, sicut si salsedinem, pituita salsa, ex qua causon gignitur: quod itidem consequitur, si quis cibum aut potum non assumat, saliua tamē tales sapores percipiat, nam cum saliua ex Gal. sententia, a linguæ glandulis, generetur, & vt nimia linguæ & oris exiccatio prohibeatur, & vt saporibus expers eos recipiat, & si coctione murationeque egeant, commuter, si ipsa saporibus, ac humoribus præter naturam adimpleantur, hos vtique sentiet, atque percipiet, quòd sicut in maiori, minorivè, aderunt quantitate, ita & gustus instrumentū afficient, proinde si quis quærat a nobis, quod nam ex his signum certius sit, num, scilicet cum cibum aut potum assumimus, an cum sola saliua absque quòd edamus aut bibamus, qualitates illas percipimus, huic vtique dicemus, acutius quidem qualitates ipsas præter naturam in comestione sentiri, quam si sola saliua deguſtentur: quòd si fortè id falsum esse contendat, entenim si cōtrarium cum reliquo permixtum alterum remittere solet exemplo aquæ calidissimæ, quæ frigidissimæ permixta ipsam contemperat, atque remittit, dulcis, planè sapor, vtpote vinum dulce, & id tale genus, si ori amaro tanquam contrarium apponatur, ipsum amarorē remittit, huic quidem ex experientia respondebimus oppositum apparere, qui enim linguam amaram habent, si vinum dulce, aut contrarium quidpiam exhauriterit non solum vt prius, verum & multo magis amaritudinem sentiūt: cuius quidem rei si hisce a me rationem petat, dicam ego quietem ipsam esse in causa, quæ in sapore illo, qui in saliua est, reperitur, tunc enim quietus ac stabilis non valde sensum ferit, at cum quidpiam siue vinum, siue quid aliud gustui apponitur, quod interius est ab externo sapore concitatur, ac gustum acutius quàm prius feriens, vehementius sensum commouet: quòd si amoror ille internus cōtinuò de loco ad locum transfereretur, vino dulci non exhibito magis sensum redder, quàm si ipsum vinum gustui apponeremus, dulcor enim vini amarorē in saliua repositum refrangeret, atque contunderet. Declarat postmodum Gal. in sensu odoratus dicens.

3. dealim. 5. 12. de vs. part. 10.

In odoratu autem, quando alicuius vnius qualitatis sensum habemus nullo odore præsente, aut cum plura differentia naribus admouemus, omnia veluti similia sentimus: sepius verò nihil sentimus, aut aliquid fœtens, etiam si nihil adsit, quod fœteat.

Pro intelligentia eorum, quæ de signis ex odoratu sumptis à Galeno hoc loco scribūtur, quid ipsius sit organum prius dicendum censeo, quandoquidem

2. lib. de ani. 100. dem de eo inter Aristo. Galenum, alioſque grauiſſimos hercle viros non parua lis eſt. Aristotiles namque poſtquam dubium ſuperius ab eo propoſitum diſſoluit, quòd animalia omnia tã quæ reſpirant, quàm quæ nõ reſpirant, olfactum habent, quòdque idem de olfactus organo iudicium eſt, ſicut & de ipſo viſus tandem cõcludit, odoratiuum ſiue odoratus inſtrumentum potentia tale eſſe, quale eſt actu odorabile: nec aliud quid amplius eo loco, ac lib. de ſenſ & ſenſibili, quo etiam loco idem dubium proponit, ac ſoluit: qua quidem de cauſa motus Gal. libello qui de olfactus organo inſcriptus eſt, ipſum reprehendit, quòd obſcure admodum ipſum diſtinxit, vt quid ipſum ſit, quouè in loco ne vaticinari quidem poſſimus, anſamque compluribus, qui ipſum interpre-
7. colli. 17 tari conati ſunt, tribuerit, vt in varios ſcopos dilaberẽtur, inter quos fuit Aue. qui naſum odoratus organum, ſenſumque in duobus meatibus, qui intus naſum ſunt, fieri autumat, animalibus quidem olfactilibus non ſine attractatione in non olfactilibus autem abſq; attractione: quod nil aliud ex his intendit Auer. quàm quod dixerat Ariſt. in quibuſdam quidẽm animalibus quę reſpirant, operculum quoddam periri, quo quidem reſerato inſpiratione odor ſentitur, in alijs verò, quæ non reſpirant; id nõ adeſſe operculum, & tunc in his odoratus inſtrumentum promptum eſſe, atque expoſitum. Quam ſanè interpretationum non ſolum ex Ariſt. verbis elicit Auerrois, verum & eandem ratione corroborat; libris namque de hiſt. anim. hæc ha-
1. de hiſt. ani. c. 11. ber Philoſophus: Tum etiam ſpiritum trahi in pectus, & idem reddi neceſſe eſt quod fieri non poteſt niſi naribus ſpiremus: & paucis quibuſdam interiectis ſubdit: Olfactua quoque ideſt ſenſus odoris hac eadem parte ſubminiſtratur, nempè naribus, vt eiſdem ſuperius nos reſpirare dixerat; libris verò de partibus
2. de par. an. c. 10. anim. ait: Gemina enim ſedes quæque ſenſoria eſt propter duplicem corporis partem, ſcilicet dextram, & ſiniſtram, & hoc in tact. incertum eſt, propterea, quòd primum ſenſorium non caro, non pars eiuſmodi aliqua eſt, ſed aliquid internum: at ſi nares geminæ ſunt ob ſeptum illud interſectum, ergò olfactus expreſſe ſunt inſtrumenta: ratione quinetiam id comprobat Auer. propterea, quòd occluſis naribus ſpiritum quidem adducimus, odorem verò nullum ſentimus, at ſi reſeratis naribus ſpiritum attrahimus, odor vtiq; a nobis protinus ſentitur. Verum hęc opinio non ſolum Ariſt. placitis, ſed & experientiæ vel maxime aduerſatur, Ariſt. quidã, quoniam ſi ipſius eſt ſentẽtia, quòd ſenſibili ſupra ſenſorium poſito nulla ſit ſenſatio, quonam pactò introcluſis in naſo corpuſculis odor ſentiri poterit: inſuper habet Ariſt. ſic ſanè olfactus inſtrumentum, 2. de ani. ſicut, & viſus, in aliquibus nullo opercu 100. lo tectum eſt, in illis verò, quæ aerem introducunt, operculo non carer, quod ſubinde dum reſpirat animal venis atque meatibus inde dilatatis reſeratur, ergò ſecundum Ariſtot. odoratus inſtrumentum non in ſumma & externa naſi parte, ſed multò interius collocatum eſt, ita tamen vt foramina quædam ad ipſum pertinentia habeat, quæ non ſemper adaperta ſint, ſed operculis quibuſdam membranoſis, & tenuibus contegantur, quæ poſtmodum opercula, dum ſpiritus fluens attrahitur, ab ipſo reſerantur, vt ad eam particulam, in qua vis odoris dignoſcendi ſita eſt, proprium eius ſenſibili perueniat: quòd itidem libr. de ſenſ. & ſenſili ſenſiſſe videtur, dum idem dubium diſſoluere contendit: & experientiæ quoque vel maxime aduerſatur, nullum etenim odoris ſenſum, niſi ſpiritu naribus attracto, moueri videmus, quàm qua nares ipſę vapore etiam olente repletæ ſint: Vnde ſi quis in anguſto cubiculo bitumen, caſſiam, ligneam, mirrham, & id tale odorabile ſuffiat, ita vt aer domicilij odore vehementi repleatur, mox eundem naribus excipiat, is vtique nullum odoris ſenſum percipiet, at ſi ſpiritus valide trahatur, & ad cerebri cauitates odor perueniat, ipſum planè ſentiet. Neque ob id Auer. rationes quicquam aduerſus prædicta militant, etenim vt & Gal. ex nõnullorum ſententia ſentit, naſus ſemita, ac odorationis principium exiſtit, non tamen proprium

in tra-

instrumentum, in eo namque primum odor recipitur, demandatur autem per attractum ad internum, ac proprium organum, vt oculus primum quidē colores recipit, non tamen proprie opticus est; quod quidem nec ipse negaret Galenus in hoc cum Aristot. concors. Proinde Gale. propriam de olfactu sententiam proferēs libello superius citato odoratus instrumentum vaporis quid simile esse, odorisq; sensum in anterioribus cerebri partibus moueri ait, & alibi postquam ne neruo auditorio dixerat, quòd ad patiendi difficultatem potius quàm ad sentiendi promptitudinē ob memoratas causas fuit comparatus, subdit; reliquum autem adhuc nobis olfactus sensorium ex omnibus intra cranium extitit, in ipsis cerebri anterioribus, qui etiam vaporosum per quendam spiritum continent. Quæ quidem Gal. verba perinde ac Aristot. non exigua egent interpretatione, nam quid (quæso) aliud voluit Galen. cum ait odoratus instrumentum vaporis quid simile, quàm quod dixit Aristo odoratiuum potentia sensitiuum esse quale est odorabile? nonne & aristot. intrinsecum esse ipsius organum (quicquid dicant Auer. & alij) vt & Galen. asseruit, cum ex venarum, porrorumq; dilatatione odorabile in sensorio recipi determinauit? Cæterum vt discordiam inter Galen. & Aristo. ostendamus, germanam Gal. sententiam, qua hæc scribere promoti sumus, breuibus enucleabimus. Nasus itaque ex Gal. in se septum quoddam cartilagineum per media loca deductum habet, quod duo narium foramina intercipit satis conspicua, quorum vtrunque super media nasi loca in duas partes diuisum est, secundum alteram quidem partem ad os ipsum vtrinque descendens, secundum verò alteram, sicut ferri cæperat, vtrinque ad cerebrum ascendens, etenim horum exortus oblongi, & caui ibidem sunt, qui ex anterioribus cerebri ventriculis originem habent, & in eam caluariæ partem, qua nasus oritur descendunt: quo loco ossa coli similia, quasi colatoria dicas, posita sunt, admodum foraminulenta, & cauernosa, quæ anatomicis à cribri similitudine ἐθμοειδῆ vel potius à spongiæ similitudine σπογγοειδῆ vocantur, quibus etiam membrana quædam crāssa, quæ parte hæc ipsa ossa attingit, substernitur exilibus quibusdam & ipsa foraminibus pertusa, ex cuius, ossiumque prædictorum crassiora quæque excrementa percolantur, siquidem quæ vapori similia sunt per caluariæ suturas ela ra euacuantur. His ita constitutis olfactus instrumentum in anterioribus cerebri ventriculis situm erit, à quo sensus principium habet, & licet in capite quatuor sensoria reperiantur, cerebroque similia appareant, attamen omnibus inest quædam secundum speciem dissimilitudo non modo in ipsis sentiendi facultatibus, sed & in ipsis corporibus, per quæ facultates ipsæ feruntur; nam sicut alia facultas est, quæ sapores, alia quæ sonos, alia quæ colores, alia quæ odores dijudicat, ita & corpora, per quæ talis transmittitur, virtus diuersa sunt: Vnde qualia sunt obiecta, quæ instrumenta sensus mouere debent, talia & organa ipsa à natura sunt constituta, odor quidem qui ex Platonis sententia in Timeo ex aere, & humorosa constat substantia (de hoc enim præcipue agere intendimus) in tenuitate quodammodo, atque crassitie medium obtinet locum, aere enim quodammodo crassior est, sed aqua tenuior, ita & ipsius sensorium vaporosum esse debeat, quo odores facile susciperet, ac ab ipsis immutaretur: quod idem autem & alijs sensorijs euenit, splendidum namque ac luminosum, quod visus est instrumentum, à coloribus, aereum à sonis, & denique simile a simili alteratur, immutaturque. Igitur cum vaporosum odoratus instrumentum esset futurum, natura productionem illam prælongam, quæ fert odores à naribus ad vtrumque cerebri ventriculum, machinata est nihil fermè ab ipsis ventriculis discrepans, in quibus vaporosus quidam spiritus contineretur, cuius medio sensibile ibidem receptum cerebri portionem alteraret, ipsiusque sensationem infert, circumiecit quinetiam sensorio cooperimentum illud, vt idipsum custodiret, conseruaretque, quod & rarum esse voluit, vt transitum

1. de vs. par. c. 6.

lib. de olfactu.

ficum ipsorum sensibilium interea non impediret. Arist. autem quippe qui cerebrum non esse sensus principium, neque vllamex se habere sensationem, sed quamcunque à corde suscipere arbitratus est, inter illa cribrosa membranea ossa, in quæ nerui inseruntur, sensationē fieri voluit; siquidem reseratis membranis illis porosis, aut neruels, quæ à corde virtutem suspiciunt, odor in illis porositatibus ingrediens odoratus instrumentum alterat, ac sensationem promouet: vnde quid est instrumentum odoratus concludens dicebat, sensorium potentia esse, vt sensibile actu, tale autem actu reddi ampliaris poris, & venis: quæ quidem verba ex Græcis Io. Grammaticus dilucidissimus interpres exponit per venas, neruos, siue nerueas membranas ossibus substratas, quę aeris attractu (vt antea dictum est) referantur. Verum hæc satis esse censeo, quandoquidem præsenti loco nostrum non est institutum vtriusque sententias examinare; sed eas tantum, vt quid inter se dissentiant, commonstrare, vt rectam præsentium neutrorum signorum notitiam ex Galen. mēte possideamus. Quocirca si absque rei odoratæ præsentia qualitas aliqua sentitur, signum est cerebrum qualitate quapiam præter naturam affectum esse, quæ cum sui copia ad cerebri ventriculos peruenit, medium nempè vaporosum spiritum ibi contentum alterat, & ex qua quidē alteratione sensorium quoque ipsum immutatur perinde, ac si ab odoribus violenter per nares attractis immutaretur: quòd si quis complura diuersa naribus obiecta admouent, ac omnia veluti similia sentiat, signum est, aut malam in cerebro absque materia adesse temperiem, aut prauum in sensorio humorem reperiri, qui cum crassus sit, alios odores ingredi prohibet: & tunc quicquid odoratui offertur, idem, ac simile nobis apparet. Quibus quidem ex causis ac consimilibus idem accidens occurrit, cum quis prauos, ac putridos; sentit odores, qui tamen boni sensui representantur; etenim nonnulli reperiuntur, qui aromatica vti stercora abhorrent, si ipsorum sensibus offerantur, quemadmodum alij immundities odorant, ac si sensui gratissima repræsententur. contingit quinetiam sæpius foramina illa, per quæ odor traducitur, aut operculum illud obstrui, aut resolui, lassarivè incidentibus alijs super alia his, quæ circum meatus sunt, corporibus, & tunc homo haudquaquam odores præsentiet: plura autē cum sint, quæ obstruant, nempè polypus, inflammatio, humores excrementa crassa, & huiusmodi non solum ex odoratus sensatione; verum & alijs, quę nos ad abditarum in rebus causarum cognitionem rapiunt, petenda sunt, vt nō solum præsentam neutram partialis membri & totius corporis constitutionem agnoscemus verum & furura longè introspiciamus. Cæterum dicet forte quis, quòd signa hæc à Galen. tradita neutra dici non merentur, nam cum odores non sentimus aut praue admodū, actione quoque priuamur, aut eadem vtimur depraua ta, quæ quidem actionis priuatio, aut deprauatio terminus est, quo quempiā ægrotantem a neutro distingui non solum nos, verum & Gal. asseruit. Respondeas velim, quòd ex Galen. neutrum vt nunc secundi significæi tale est, quoniā vel parte in vna hæc quidem salubria sunt, illa verò insalubria, vel indifferentibus ita afficitur partibus; & licet hoc signum ex odoraru desumptum ægram quodammodo partem illam ostendat, & insalubre sit signum, in toto tamen corpore neutram indicabit affectionem, & illius ratione neutrū vocabitur: Et hęc de odoratu sufficiant, quæ ex auditu signa hauriuntur, subiungit.

Quantum verò ad auditum soni & strepitus ad id, quod præter naturam, pertinent.

Etenim cum hominis auditus affici soleat, aut ob auris partem aliquam, aut ob neruum à cerebro descendentem, aut ob cerebrum ipsum si ea in parte vnde neruus oritur, fuerit offensum, qualis est actio, tale seriam in corpore humores, qui morbum gignere valeant, illi ad portionem respōdebunt: nonnunquam enim sonitus graues, acutive, & istiusmodi

modi absq; vlla extrinsecus re aduenien te percipiuntur, cum in cerebro multi flatus existunt, qui quidem vt in crassitie, aut acutie reperiuntur eodem modo & sonitum grauiorem, aut acutiorem reddere solent: adhæc maiorem quoq; aut minorem, & longiori breuiorivè tempore sonum efficiēt, vt & angustior aut strictior est via, qua flatus hi inuiolē ter ex auribus, alijsve partibus propellunntur. Quòd si violento motu foras non expellantur, intus autem vehemen tius agitentur non solum soni, sed mur mur, qualia ex aquarum ductibus, apparent: quod quidem accidens multotiens experiuntur hi, qui ex ebrietate, aut ob nimium cibum ex partium infer narum succensione vexantur; siquidem non exiguum sonitum, aut murmur, aut sibillum in auribus percipiunt, soni tum quidem, dum crassus est flatus, ac amplior meatus: murmur autem, cum nullo pactò flatus ipse diffletur: sibillum vero, dum & angustior est via, ac minus crassus vapor, sed velociter impulsus: pariter si humoribu auditorium infestetur, quales erunt humores, qui vias auditus aut instrumentum ipsum obstruent, tales & sonitus, ac strepitus percipientur. Quæ quidem signa sunt ex his, quæ ex toto genere præter naturam: de his enim quæ secundum naturam, quantitate tamen & qualitate mutata, superius abunde declaratum est: subdit autem Gal. de signis ex visu hūc in modum, scribens.

Quemadmodum in visu quæcunque ante oculos apparere creduntur nigra, & atra, & cærulea, & ruffa, & flaua, & nonnulla rotunda, nonnulla autem oblonga, quędam gracilia, quędam crassa oculis prętendi videntur.

Non erit ab re, cum de signis in sensu visus omnium præstantissimi agatur, vt ex anatome (vt quæ dicturi sumus clarius eluceſcant) ipsius partes omnes breuibus recenseantur. Oculus itaque visus instrumentum multis constat simplicibus particulis, vtpote musculis, neruis, venis, arterijs, tunicis, atque humoribus, & enim ad ipsius constitutionem in primis neruus est opticus, qui ab anteriori cerebri parte enascitur, vt visui sensum impartiatur postmodum septē sunt musculi, quibus nerui inseruntur à secūdo neruorum pari oborti in varias partes oculum trahentes, vnus quidem supernus, alter vero infernus, duo ex lateribus, duo positu obliqui, ac postremus magnus circa palpebrarum radicē, qui neruum obticum constringit, ac munit: omnes autem hi musculi tunica adnata, seu coniunctiua ex pericranio extrinsecus originem ducente, operiūtur. Proinde ex nerui obtici substantia dissoluta progreditur, siue enascitur tunica quædam reti similis, quæ posteriori parte, hoc nomine vocatur, sed anteriori araneæ similis existens, tenuior tamen ac albior, Arachnoides nominatur: in huius quidem posteriori parte vitreus humor, in priori vero crystallinus continetur: Et licet complures Anatomici eam vere tunicam esse asserant, attamen Gal. sub tunice nomine reponere neglexit, propterea quòd in superficie seu anterius tanto subtilior est, vt visu vix percipi possit, posterius autem neque colore, neque substantia tunica videtur: vsus planè istius est, quod cum venis & arterijs sit repleta primum vitreo humori, vitreus autem crystallino alimentum suppeditet. Cum autem cerebrum duplici, dura scilicet mollique meninge operiatur, ex molli quidem, quę interius est è neruo statim progrediente, alia tunica originem trahit, quæ posterius secundina ob similitudinem cum secundinæ fętus, anterius vero vuea siue rhagoides nuncupatur acino vuæ nigræ colore & forma quam similis, siquidem posteriori parte multas & venas & arterias intersectas habet, vt coroneæ, & retinæ, siue arachnoidi nutrimentum deferat: ante vero perforata est, qua duntaxat parte pupillam constituit, nullo existente medio inter corneam, ac crystallinum humorem, hoc pactò à natura constituta, vt visa ad crystallinum facillime penetrari queant, duriuscula quinetiam in externa parte, ne facile lędatur, mollior

Vor vero interne instar spongię, ne contactu suo humorem crystallinũ lædat, nigra vt splendorem colligat, atque ad pupillam transmittat, pertusa, vt quem transmittit splendorem, foras emittat; inter hanc autem tunicæ partem, & crystallinum humorem, ac corneam alterã tunicam externã, de qua mox dicemus, humor albugineus, substantia, & colore albo oui similis continetur, non modo vt spatium repleat, verũ ne humor crystallinus, ac portio interna vueæ exiccetur: à dura autem menynge alia etiam tunica ortum habet, posterius quidem schlirotica, antea vero cornea dicitur, in posteriori quidem parte tutum ab offensis oculum reddit, ante verò cornibus admodum extenuatis persimilis splendida, alba, dura, opportunissimum crystallini humoris propugnaculum, & vt splendores transmittat: postremò vero in oculo vbi album nigro coniungitur, septem circuli reperiuntur, crassitie tamen ac colore discrepantes, & sibiipsis cohærentes, qui varij colore cum sint, ad cęlestis iridis figuram, hoc iridis nomine insigniuntur. Sunt igitur humores tres, vitreus quidem in posteriori, albugineus autẽ in anteriori, & crystallinus in media parte collocati, quem quidem crystallinum primum visus esse instrumentum, nõ tamen solum, sed vnà cum Arehnoide voluit Gale. etenim medius est omnium, ac cæteræ partes, vt ipsi inseruiant, ita sunt distributæ. Huic autẽ omnes octo intemperies solent contingere, vt & alijs partibus, obstructio quinetiam, constrictio, tumores præter naturam, & huiusmodi. Albugineus autem vbi deficit, corneã corrugat, & tunc læditur visus, quemadmodũ in senibus, morbo consumptis: his enim ob humiditatis defectum tunica corrugatur, quę extensa acutam efficit visionem, at si pel lucidus cum sit, humore quopiam præter naturam efficiatur, non solum obscurus fit, verum & visa eodem modo apparent, qualia sunt humores, vaporesve, qui ipsum infestant: hinc si vapores sint nigri, visa nigra apparent, si rubri, rubra, si flaui, flaua, & sic de alijs istiusmodi: Vitreus vero humor, qui pabulũ est crystallino, si deficit, nullum crystallino, & pupillæ alimoniam præbet, nisi reficiatur humor, quemadmodum narrabat Gal. de puero, qui cum iuxta pupillam stillo pungeretur, effluente protinus aquoso humore imminuta est pupilla, & ceratoides, hoc est cornea tunica videbatur omnino corrugata, qui mox curatus visum recuperauit, instauratо scilicet paulatim humore, qui ante effluxerat: vbi vero crassior euaserit, crassiorem quoq; crystallinum efficiet, ex quo exacta cernendi acies obtusior redditur, imminetque periculum, ne plurimum in crassitudine adauctus visum perhibeat: at vbi humidior, ac densior euadat, non solum obtusum sensum reddit: verum & res quasi per tenebras, aut nebulas, aut fumum, caliginemve intueri facit: si vero foramen non totum à contento ibi crasso corpore obtenebretur, sed pars aliqua pura delinquatur, per illam vtique puram res plures externę videbuntur, ac si vna duntaxat sint, & qualis est partis puræ, talis etiam figuræ res ipsę conspiciuntur: atque ob id nonnullis alia triangulata, alia quadrangulata, alia rotunda, & alia oblonga, alteriusve figuræ conspiciuntur: si verò quod in medio pupillæ crassum, partes autem circumiacentes puræ permaneant, quæ vna res est, plures apparebunt: quòd si iuxta prædictum humorem crassa corpuscula diuulsa, inter seque non continua sint, visa quædam oculis obseruabuntur, ac si in exteriori aere culices circumferri viderentur, nonnunquam & quædam simulacra ob crassorum humorum copiam: quod quidem sæpenumero contingit his, qui expergiscuntur, pueris, ebrijs, & istiusmodi, qui capite repleutur. Proinde eiusmodi humores seu vapores cum aut ex ventriculo, alioue membro, aut toto corpore sursum petant, aut in ipso cerebro gignantur, summa diligentia, quid nam sit horum perscrutandum erit, vt cuinam auxiliũ præstandum sit, rectissime intelligamus; nec minus cum tunicæ, quæ oculum efformant, afficiuntur, quemadmodum & de primo visus instrumento, & de alijs humoribus abunde dictum est, præuidendũ erit, ne in morbos dilabuntur, parui

namq; affectus, vt functioni non incommodant, si plurimum à naturali habitu recesserint, actionē funditus abolent, & morbos gignunt, de quibus quidē morbis cū Gal. hoc loco agere non intendat, sed de his copiosius ab eo alibi scriptum sit, ne vt alii a Gal. mēte discedamus, hęc satis sint prout ex his tanquam signis in neutrotū corporum vt nunc cognitionem peruenire valeamus. subdit postremo de tactu inquiens. 4. de Sym. caus.

In sensu autem tactus cum inęqualitas aliqua, vel spissitudo, vel grauitas, vel tentio, vel torpida, vel vlcerosa dispositio in toto corporis habitu sentitur, sic & in singulis partibus vel tentio, vel compressio, vel morsus, vel grauitas, quando modicæ fuerint, ac minime firmæ, neutram quidem dispositionem adesse demonstant, futuram verò ægritudinem prænuntiant.

Cum tactus in his membris reperiatur, ad quæ nerui perueniunt, siquidem virtus sensitiua, atq; motiua è cerebro proueniens per ipsos ad membra diffunditur: vnde ossa, licet alantur, tactum nō habent, præter dentes ex Gal. sententia, propterea quòd ad ipsa nerui non deriuantur, quot sanè modis afficientur nerui totidem & membra lęsionem suscipere necesse est. Tactus igitur ex Galeni sententia tripliciter lædi potest, vt & virtus sensitiua & motiua, diminute, ablate, atq; corrupte; diminute quidem, vt in stupore, qui affectus compositus est ex mouendi, sentiendique difficultate: cum. n. neruosa corpora (misso stupore, qui ex torpedinis marini animalis contactu prouenit, vtpote qui ex quadam proprietate homini occurrit) aut refrigerantur, aut compsimuntur, virtus ipsa sensitiua, atque motiua ad ea imbecille admodum transmittitur, atque eo magis si vitę ignauia, vel ciborum multitudo, vel crassities, lentor ue eorundem, vel solitæ excretionis suppressio præcesserint, siue nerui ipsi (quemadmodum subdubiò loquitur Galen.) meatu aliquo præditi sint, vt oculis videri licet, siue meatum non habeant, & per eos veluti solis radii per aquam, aerem ve facultas permeet: quic quid enim fit, siue habeant meatum obstructione, aut compressione, siue careāt meatu, constrictione, refrigeratione vè prohibebitur virtus, nerui etenim ad immodicam crassitiem permutati, ac duriores facti, cum crassis viscidisque humoribus vescuntur, aut violento frigore constricti, facultatis transitum, quemadmodum nebula, fumus, aut nubes in aere constituta, cænum verò, aut limus in aqua sincerum solis splendorem prohibent: quòd itidem fit, si nerui ab aliquo corpore duro extrinsecus cōprimātur, primo namq; stupidæ fiunt corporis partes, mox aucto malo sensum & motum amittunt; ꝙ si sensus & motus amissio totum occupet corpus, tandem ad mortem hominem perducit, vt in forti apoplexia, de qua testantur Hip. atq; Galen. si autem spinæ principium lædatur, solæ capitis partes sentient motu ac sensu reliquis orbatis; si vero spina inferius sub neruorum propagine, quibus thorax attollitur, afficiatur, omnes inferiores partes (si vehemens sit affectus) sentiendi, mouendiq; facultate priuantur, si vero non vehemens, stuporem inducet: at quibus quinta spinæ vertebra affecta est, eorū manus sēsum & motum amittūt, sicut quibus sexta, his non in totum sentiendi, mouendiq; facultas periit, quippe primæ brachii partes illæsæ seruātur, idq; multo magis fiet, si septima afficiatur, vt perexiguam noxā manibus efficit octauæ offensio, ac nullam prorsus, si inferiores spinę vertebrę patiantur, ꝙ si cupiam ea spinæ pars, quæ est in ceruice afficitur, vox ei confestim perit: ac tandem neruo læso qui vtramque virtutē defert, vtriusque facultatis operatio læditur, sicut si vtrā; nū deferat, vna sola lędi potest altera nō offensa vt in lingua, oculis, & huiusmodi: corrumpitur autem tactus, si virtus sensitiua, ac motiua quæ in neruis reperitur, corrumpatur, res namque secus ac sunt, percipit, vtpote quod frigidum est, calidum, 4. de sym. caus. c. 5. 1. aph. 42.

dum, ac quod calidum, frigidum esse di iudicans, talis autem corruptio, cum ex primarum qualitatum potissimum alteratione in corporibus neutris vt nunc efficiatur, siquidem actionibus nõ commodat, quandoque etiam ex modica solutionis vnitate, vt in his, qui spontinis vexantur lassitudinibus, sub quibusdam symptomatibus a Gale. reducitur, prout etiam ex diuersis humoribus dissimiles quoque enascuntur affectus, in toto quidem inæqualitas, grauitas tensio, & vlcerosa dispsitio, in vnaquaque vero corporis parte tensio, compressio, morsus, & grauitas nominantur: inæqualitas quidem sentitur cum totum corpus inæqualiter afficitur, quotiens enim quis copiosis excrementis repletus, motu vehementi eos excitet, concussionem quandam, aut horrorem, aut rigorem aut inæqualitatem, seu vlcerosum quendam sensum iuxta tamen maiorem minoremvè agitationem inter se differentes consequi necesse est: etenim vt de-
10. met. 3 clarat Gal. concussio quidē ac rigor succedat propter eorum excrementorum, quæ foras feruntur, tum copiam, tum acrimoniam, impetusq; celeritatem, ac laborantis virium infirmitatem; horror verò vbi & qualitas eorum & impetus velocitas remissa est, tum etiam copia minor: at si iam dicta largius remittuntur, non horror quidem fiet, sed vel vlcerosus quidam sēsus, si humores sint acres, vel tantum inæqualitas, quę quidem si remouere non tentandis, sed vel in motu vehementi, vt prius, continues, vel cibum assumere non derelinquas, non solum hæc inæqualitas vel vlcerosus sensus nõ cessabit, verum etiam aucto malo, quæ dicta sunt, consequētur omnia, ac febris, & denique mors ipsa. Quòd si humores copia abundent, quietamen in corpore degant, si sui crassitie aut copia cutis meatus, aut & ipsius carnis occupent, densitatem, seu spissitudinem inducunt, ob quam cum corpus diffiari non possit, facillime periculum imminet, ne in morbum dilabatur: quòd si crassitie internas occupent partes, grauitatem inferrent, & ad motum segnitiem, sicut ob eorum abundantiam tensione, quæ multotiens quoque ex immodica efficitur inanitione, vt superius exemplo cordarum à nobis abunde declaratũ est: sic & in singulis partibus ob easdem causas tensio accidit, compressio, mordicatio, aut grauitas, ob humorum quidem copiam tensio, ob eorundē verò frigitatē compressio, sicuti sui acte dine mordicatio, ac crassitie, grauitas ipsa, quæ quidem symptomata si in modica sint quantitate, ac minime firmata, neutram affectionem præseferunt, futuram verò ægritudinem prænuntiant. Et hæc de signis quæ neutrum corpus vt nunc indicant, sat dicta sint.

Signa corporum ægrotantium. Cap. 83.

At quæ iam in ægrotantibus signa videntur, exquibus nonnulla salutem, nonnulla mortem portendunt, prima quidem salubria, altera verò genere quidem insalubria, secundum speciem autem pernicioſa dicuntur.

COnnectūt caput hoc cum præcedenti nonnulli Moderni, qui librum hunc interpretantur, ꝙ de reliquo neutrorum signorũ genere hoc loco agat Galenus, quæ in ægris apparentia futuram indicant salutem, sanitatemve, eiusmodi autem sunt, quæ (vt paulò ante dixit) tres suscipiunt denominationes: etenim insalubria quidem indicatiua nominantur, quoniam præsentem morbum significant, salubria autem prognostica, propterea, ꝙ sanitatem præmonstrant, ac neutra per quandam participationem, eo ꝙ appellationem subeunt salubrium, & insalubrium, & vtranq; ostendunt dispositionēvnam quidē præsentem, futuram verò alterā: Verum hoc quod dicūt hi, neq; ad Galeni mentē est, neq; contextui respondet, siquidē Gal. præcedenti cap. post tractationē de neutris signis pollicitus est se de signis, quæ ægritudinibus in sunt, neq; futurā prænuntiant

sanitatem, verba facturum, atque hæc neutra nequaquàm sunt (vt idem eo loco asserebat) cum soli ęgrorum conceptui subiiciantur: quod quidem principio capitis confestim est assequutus: signa enim in ægrotantibus bifariam diuidit, quorum alterum salutem, alterum verò mortem portendit, primum quidem salubre nuncupans, sicut secundum insalubre, nulla ibidem de neutra dispositione mentione facta. Quòd si quis dicat, Gal. postmodum de his neutris signis verba facere, ac quicquid de reliquis omnibus egit, ob hæc ipsa ab eo conscriptum fuisse, huic vtique dicemus, falsum id esse, quinimmo de neutris hoc quoq; loco peregisse non primaria quidem intentione, sed prout sub aliis comprehenduntur, quæ ęgritudinibus inesse solent. Hos autem rectius dicamus Gal. hoc loco de quibusq; signis agere, quæ in ægrotantibus reperiuntur, quem admodum præcedenti cap. promiserat, vt quę vere ac non vere prognostica sint, nobis aperiat. Et licet superius ca. 75. de signis huiusmodi scrutetur, non tamen sub hac planè contemplatione, idq; non absq; ratione, vt sermo de signis prognosticis continuatim absolueretur: subtexuit autem de signis prognosticis, quæ futuram indicantia sanitatem in conualescentibus apparent, propterea q̃ vulgo nota erant, artifex autem ex eiusdem sententia libello ad Trassib. an med. &c. ac alibi sæpius, quæ eiusmodi sunt, minime contemplatur, eaq; pro nihilo habet, signa itaque, quæ ægrotantibus insunt nõ solum hoc
1. de crisi. 34. loco, sed clarius alibi triplicia sunt, nõnulla quidem salutis, aut mortis, alia coctionis & eruditatis, atque alia critica nuncupatur; prima quidem salutis, & mortis nomina sibi vendicant, quoniam cum ex operationum potissimum virtute, ac vitijs depromantur; operationes autem partiũ affectiones, vt vmbra corpus necessariò cõsequantur, in partium verò sanitate ac ægritudine vigeat salus, ac mors, sicut partes erũt dispositę, ita & operationes, quæ ab ipsis prodeũt, contemplandæ nobis se offerent, ex quarum dispositione de salute aut morte nõ sine ratione prædicere valemus, nam eũ mente constare, atq; ad ea quæ offeruntur, bene se gerere, cerebrum rectius, quàm in morbis solet contingere, & ventriculum pariter cibum non abhorrere, sed quodammodo appetere indicẽt, meritò de hominis salute, ac vita præmonstrãt, quemadmodum oppositа de eiusdem pernitie, atque interitu Proinde signa hæc in vniuersum ex quibusq; operationibus depromũtur, siue hæ naturales sint, siue animales, siue vitales, partim autem ex singularum corporis partium actionum virtute ac vitio, quarum quatuor esse genera, siue differentias superius statuit Gal. easq; hoc loco breuibus inferius repetit. Prima quidem, quæ salutem prædicunt, salubria dicuntur, quæ verò mortem, insalubriũ quidẽ genere, speciatim verò pernitiosa nominãtur, insalubre namq; veluti genus est ad malũ, pernitiosum, pessimum, & id tale genus, quãdoquidẽ omne pernitiosum, insalubre est, nõ aũt omne insalubre pernitiosum, vt satis superq; manifestũ est: ob id Hip. non solũ in prognosticis, sed & alibi sæpius hæc quidem mala, hæc autem valde mala, illa verò pessima esse pronuntiat, vt specialem signorum differentiam connotet: Neque hoc loco meo quidem iuditio probandus est Argenterius, qui Gal. increpat dicentem, q̃ inter signa, quæ salutem portendunt, salubria dicuntur, quæ verò mortem, ægra secundum genus, nam ægra (inquit ipse) re vera sunt, vulgoq; id omnibus palàm est, rectius autem scripsisset, si Hippo. loquendi modum sectatus esset hunc in modum scribens, quæ verò mortem, mala quidem secundum genus, speciatim verò lethalia nuncupantur. Sed non aduerrit ipse, quòd perstitit Galenus in prima signorum, corporum, & causarum distinctione ostendens, quæ nam ex his salubria, quæve insalubria signa nominari debent: & ob id ait, altera secundum genus νοσηρά hoc est insalubria: etenim à principio libri admonuerat nõ sibi curæ fore, si quis hæc νοσωδη, siue νοσηρὰ hoc est insalubria, siue morbosa nuncupet: Nõ igitur iuxta oẽs fermè versiones ægra intelligit Gal. sed insalubria, quæ sint, vt ad reliqua genus, quẽadmodũ declaratũ est: neq; minus quie-

cap. 9.

quam

quam habet Argenterius aduersus Galenum, cum illum reprehendit, quòd dicat, quæ salutem portendunt, salubria esse, rectius namque diceret primo vocari ægra, mox & salubria: hoc enim multotiens falsum esse quisq; coniiciet constare enim mente, bene se habere ad oblationes, & bonus accubitus in ægris salutis sunt signa, attamẽ hæc ipsa ęgra dici non merentur, siquidem & sanis corporibus inesse possunt, nõ igitur primo sunt ægra, sed vere salubria, vt dictum est. Declarans autem ex quibus hæc signa desumuntur, subdit.

Sumuntur autem, vt vniuersaliter dicamus, ex operationum virtute, a vitijs, secundum partem verò ex particulariũ operationibus, quarum genera antea diximus: primum quidem eorum, quæ principia existunt, secundum verò illorum, quæ à principijs ortum habent, & tertium eorum, quæ ex seipsis gubernantur, à principijs autem quasdam deriuationes habent, quartum siquidem genus eorum, quæ tunc diximus, ex se quidem ad aliquid prænoscendum inutile est, secundum accidens autem & ex his aliquando prægnitiones erunt: quemadmodum & ex excrementis semper ex his quidem compatiendi ratione, ex excrementis autem, quoniam coctionis, & incoctionis signa continent.

Nã cum ex his, quæ c. 9. scribuntur, quatuor sint humani corporis partium genera, seu differentiæ, nempe quæ principẽ locũ tenẽt, quæ à principijs ortum ducunt, quæq; innatã, & influentem virtutem habent, ac quæ innatã duntaxat obtinent, hæc quidem eodem ordine repetit, vt quæ nã potiorem in præsentione locum possideant, intermiscamus. Etenim signa, quæ ex membris præcipuis immediate desumũtur, inter cætera maximã ad prænoscendũ vim obtinent, offensis namque cerebri, aut hepatis, aut cordis minũ in modum actionibus, non parum periculũ imminet, ne paulo post vita hominis cadat. Exemplũ quidẽ de cerebri operationibus est, cũ totum corpus non solũ sensu & motu destituitur, verũ & thorax ipsũ anhelitu, tũc ex his tanquã signis immediate à cerebro prouenientibus non nisi mortẽ prænuntiamus: propterea Hippoc. scripsit. Soluere morbum, quẽ apoplexiã vocant, fortẽ, impossibile, debilẽ, verò non facile: exẽplum aũt de hepatis actionibus est, cum nonnullis ad carnẽ vsq; hepatis corruptio pertingit, eiusq; actio ex toto ammouetur, & amurcã ex eo fluere cõspicimus hominẽ necessariò periturũ prædicimus; ob id Hipp. diuinũ id oraculũ posuit. Quibus hepar suppuratũ adurtitur si pus purũ fluxerit, & albũ, euadunt: in tunica enim his pus continetur: si verò qualis amurca fluat, pereunt: Exẽplum verò de cordis actionibus est, cũ suffocãtur spiritus, natiuusq; calor, & cum cordis vsus necessarius frustratur: vnde Hipp. inquit: Strãgulati, ac dissoluti non dum mortui, non referũtur, quibus spuma circa os fuerit, suffocatis quippe spiritibus, ac vitali calore fermè extincto, & alibi: Quicunq; corde vulnerantur, morientur. Signa autem operationum, quæ à principijs originem trahunt, vt pote nerui sunt, venæ ac arteriæ, paulò quidem minus de salute, ac morte prænuntiant, vt cum quis neruis contractis, aut distentis iacet, aut pulsu omnino destituitur, aut paucum admodum, prauumve sanguinem in venis continet. Signa vero actionum, quæ ab his influunt, quæ ex seipsis gubernantur, à principijs autem quasdam deriuationes habent, inter quæ vẽtriculus, & pulmo collocantur, non parũ & ipsa faciunt ad prędictionem, cum n. pulmonis meatus obstruũtur, e pulmone fumosæ exhalationes haudquaquã euaporãt, his aũt retẽtis necessariò suffocatur calor, ac tandẽ mors ipsa consequitur; pariter si ventriculus cibum abhorret destitura ab opere nutritione, ac reliquis naturalibus actionibus temporis spatio homo vita priuatur: at ex his quæ innatam

2. Aph. 42

7. Aph. 45

2. Aph. 44

6. Aph. 18

tantum virtutem habent, qualis est cartilago, ossa, ligamenta, membranæ, adenes, caro glandosa, & caro simplex, ex se quidem signa non desumuntur, sed secundum accidens quandoque, quemadmodum & ex excrementis quorum signa secundum accidens semper habentur: verum vtraque inter se se quo ad ipsam prædictionem distinguuntur, quoniam ex partibus innatam tantum virtutem habentibus signa per accidens, hoc est ratione compatiendi sumuntur, cum enim hepar patitur, & eius membrana, carove simplex compatiuntur, pariter cum musculus afficitur, & ligamẽta, & ossa, quæ ipsi cõnectuntur, vna pertiuntur: at ex excrementis per accidens semper, propterea quòd in se coctionis, aut in coctionis continẽt signa Verum dicet fortè quis, non videri hoc verum esse, nam quod per accidens est non semper tale dicitur, accidit enim homini, vt nauiget, non ob id semper eum nauigare asserimus: si igitur excrementa secundum accidens prædicunt, non ergò semper prædicent: huic quidem dicerem bifariam secundum accidens nominari, vno quidem modo vt per se opponitur, altero vero vt immediate contra distinguitur, iuxta quod quidem postremum significatum hoc loco excrementa secundum accidens, hoc est per medium operationum salutis, & mortis signa esse voluit Gale. si enim vires sint validæ, humores concoquuntur, maliq; à bonis seiuncti tandem è ventre protruduntur, in cuius sequestratione excrementa concocta conspiciuntur, totumque corpus ad sanitatem salutemvè perduci vel optimum est inditium, sicut cum è conuerso res ipsas prodere intuemur, contrarium quoque euentum succedere dijudicamus. Hoc autem concludere intendens Galenus, quot modi natura agat in materiam declarare contendit.

Quare fieri non potest, quin omnino significent aut naturam materiei' aut materiam naturæ, aut neutrũ neutro dominari.

Atq; ob id semper siue omnino quiepiam indicant, per accidens autem mediantibus naturę actionibus, quæ in materiam agit. Si quis autem à me petat, cur signa hæc salutis etiam ac mortis non nominantur, sicuti & priora, sed coctionis & cruditatis nomine potius insignantur, huic quidem dicerem, quòd cum immediate coctionem aut cruditatem representent, sicuti priora salutẽ & mortem, propterea hæc quidem à proprio & immediato fine nominibus desumptis coctionis & cruditatis, sicut & alia de quibus antea à nobis sermo habitus est, salutis & mortis signa veteres nominarunt. Cum igitur fieri non possit, quin vnum ex tribus materiei facienti morbum occurrat, necessario consequitur, vt quæ ex excrementis signa prodeunt, altero ex tribus nomine insigniantur, ait namque.

Salubria quidem signa dicentur natura superante, insalubria vero superata, neutra vero, quæ pugnas habent æquales.

Verum quoniam vt declarabat idem triplex in morbis est coctio debilis, seu occulta, manifesta, atq; perfecta, cruditas vero simplex, ac vnica, propterea vt non quæque concoctionem mõstrantia salubria proprie vocari ostendat, subdit. 1. de crif. c. 18.

Sed quæ quidem manifestam indicant coctionem ex salubribus sunt, sicut quæ cruditatem, insalubria.

Nam quæ debilem coctionem præseferunt, cruditatis signis magis adhærent, quæ vero perfectam ostendunt coctionem, nemini dubium est sub salubribus collocari, sicut quæ cruditatem, sub insalubribus (hoc enim modo vertẽdum est, vt & superius adnotauimus) non autem sub ægris, quæ vero neque coctionem, neque cruditatem manifeste ostendunt, ex neutrorum sunt natura, qualia sunt, quæ debilem coctionem

signi-

significant, hæc enim medium statum seruant. Cæterum circa hæc cruditatis
aphu. 12. signa nonnihil Galenus sibijpsi contrarius videtur, nam prima aphoris. particula signa cruditatis neutra esse putat, non autem insalubria, vt hoc loco, inquantum enim in ipsis est (ait ipse) neque moriturum, neque euasurum è morbo hominem ostendunt: Dicēdum meo quidem iuditio cēseo ipsummet Galen. solutionem vtrobique innuisse, quòd si ad cruditatem tantūmodo respiciamus nullo habito ad virtutem respectu, neutra ex ea signa quodammodo dici promerentur, quandoquidem neque bonam neque prauam coctionem præsefe runt, prænuntiantvè nondum enim natura materiam aggressa est, sed dubiam, atque incertam pugnam expectamus, at si vt hoc loco cruditatis signa percipiamus respectu naturæ quæ materiam aggressa, aut dominans, aut dominata, aut nec nec dominans nec dominata reperitur, ea vtique insalubria merito dicuntur, sicut coctionis salubria, ac quæ neque coctionem, neque incoctionem ostendunt neutra. Et quoniam signa salutis & mortis, de quibus prius agere instituerat, coactè vero sermonem inter posuerat tres habent nomenclaturas, vt salubria, insalubria, & neutra vocentur, quemadmodum coctionis, ac cruditatis signa, propterea cum declarasset, quæ nam ex his salubria, & quæ insalubria nominentur, quæ neutra salutem vel mortem portendētia sint, subiungit.

Sunt vero & neutra, quęcunque nunc quidem hoc, nunc vero contrarium significant veluti digiti denigrati. Talia sunt etiam critica, ideſt decretoria accidentia, de quibus omnibus in libris decrisi dictum est, sicut etiam de his, quæ ad vnamquamque attinent operationem, in his libris in quibus de causis accidentium agitur. Quare omnium horum singulorum materiam ex eisdem libris colligere oportet. Ego vero prolixitati parcens hic sermoni de signis finem faciam, transgrediar autem ad illū, qui de causis.

Si quidem modo bonum, modo malum, & rursus nunc quidem, vnum nūc vero aliud ostendunt, vt est propositum exemplum de digitorum nigredine; nō nunquam enim digiti denigrati caloris innati extinctionem indicant, quandoque verò bilem atram à natura eam superante ad partes extimas ac præcipue manus extremitates trāsmitti: inter quę & decretoria signa collocantur, quæ cum duplicia sint, alia quidem quæ imminentem crisim duntaxat, ac paulo post futuram commostrāt, vt sunt tenebræ oculis obortæ, vertigines capitis dolor, inuolūtarius lachrimarum effluxus & huiusmodi, alia vero, quæ non tātum crisim monstrant, sed & eius sunt causæ vt vomitus, alui excrementa, vrinarum multitudo, sudores, fluxus sanguinis, parotides, & consimilia, Gal. ea esse neutra signa voluit, quæ accidētia potissimum sunt, nō autem crisis causæ, hæc etenim inter coctionis & cruditatis signa multotiens reponi merentur, & salubria ac insalubria potius nominantur: hæc igitur decretoria accidentia, de quibus exē pla tulimus, modo salutem, modo mortem portendunt de his autem libris de crisibus, sicut & de attinētibus ad quam cunq; operationem libris de causis symptomatum se diffusius tractasse asserit, ad quos quidem libros nos remittens tractationi de signis finem imponit. Explicata verborum serie quò omnia quæ a Gal. & à nobis dicta sunt, clariora efficiantur, duo potissimum peragenda esse existimaui, alterum quidem quo in morbi tempore horum singula appareant, aut non appareant signa, alterum vero quoad certam insidāvè prædictionem quomodo adinuicem distinguantur: Quoad primum quidem attinet, signa decretoria (vt ab his exordium desumam) in primo morbi insultu, & vniuersali declinatione nunquam apparēt, quinimmo nec etiam in morbi quando que principio, quod à Gal. aut ex trium

dierum curriculo circunscribitur, aut à reliquis morbi temporibus seiungitur, sed morbis augescẽtibus, aut iam in suo vigore consistentibus; signa autem manifestæ coctionis (de hac enim in contex. loquutus est Gal) propè statum in morbi augumento sicut quæ occultæ sunt coctionis propè initij finẽ, ac quæ perfectæ coctionis in ipsomet statu nobis se offerunt contemplanda; cruditatis vero signa in primo ægritudinis insultu semper ac per totum eius periodum, nunquã verò posterius visuntur: at signa, quæ mortem portendunt ex facie hyppocratica, virtutum operationibus, oculis, & toto corpore, retractione testium & huiusmodi sumpta, quibusque alijs temporibus sola seclusa vniuersali declinatione (dicant alii quicquid velint) apparere solent; signa vero salutis in morbi vigore rarò, sed in eiusdem præcipue declinatione conspiciuntur, cum in eam morbosæ causę à natura iam concoctæ sint, ac superatæ, quinimmo apparentibus signis coctionis, cum quibusdam etiam timorosis, vt pote mentis alienatione, accorporis inquietudine nullo pacto nos, vti vulgares, & imperiti medici extimescere debemus, cum eo tempore natura victoriam cõsequuta ægrum liberiorem reddere intendat. Proinde tria hæc signorum genera, quo ad certam infidamvè præsentionem (quòd erat secundum discutiendum) adinuicem distinguuntur, quoniam signa decretoria omnino infida sunt, cum ex se nullam habeant certitudinẽ, quandoquidem eadẽmet signa, quæ bonam crisim, malam etiam ostendunt, vtpote capitis dolor, ventriculi morsus, inferioris labii tremor, quæ tam bonum, quàm malum vomitum antecedunt signa autem coctionis, & cruditatis certissima sunt, atque fidelia, quorum alteraquidem bonum, altera vero malum semper ostendunt, siue sint in morbis venosi generis vrinæ, siue in morbis thoracis sputa, siue in morbis intestinorũ, ac ventris deiectiones: medium vero occupant locum signa salutis vel mortis, quæ partem cum signis coctionis certitudinem non habent, neque perinde ac decretoria infida sunt, nam licet bona ex eis, vt constare mente, bene se habere ad oblationes, & bonus accubitus semper sint bona, quæque his contraria sunt, semper indicent malum, argumentum tamen quod ex his sumitur, nonnunquam incertum est, ac fallax. His ita constitutis duas ex dictis verissimas conclusiones elicimus, quarum prima est: Dari signum aliquod certum prædictionis, salutis & mortis, dummodo morbus sit quietus ac placidus, non autem ex materia turgente conflatus, calis namque materia cum certum locum non habeat, facillime ad nobiliorẽ partem decumbere potest, ac secundo morbus simplex sit, non autem compositus, fieri enim potest, vt ex vno signa quidẽ certa conspiciãtur, vtpote vrinæ coctio, si in venoso sit genere, ex altero vero quæ prius occulta signa erant, mox praua, aut incerta admodum insurgant, atque prioribus contraria, & tertio quatuor illa ab Hippocra. ad vnguem obseruentur nimirum vt medicus doctus, & in praxi potissimum exercitatus opportuna præstet, æger, & assidentes ipsi pareant, ac extranei casus quàm maxime euitentur, medicus enim ex præsentibus futura præuidens, quę fortuito occurrunt tanquam absentia prospicere non valet. Quam quidem conclusionem licet hi negent, qui sinceram, ac candidam antiquorum medicinam negligũt, neque enim signa quæ secundum rationem ab his, quæ præter rationem eueniunt, distinxere, attamen hos quodam modo reprehendit Hipp. inquiens; His qui nun ex ratione leuius se habent, non oportet fidere, neque multum formidare mala, quæ præter rationem, plurima enim talia stabilia non sunt, neque durare, & permanere consueuere: coctiones namque crisis celeritatem (vt idem alibi scripsit) celeritatem, salubremque securitatem, siue certam salutem præsefeserunt, sicut cruda, & inconcocta, & conuersa in abscessus crisium defectus, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorum reuersiones. Secunda autem conclusio est, ꝙ signa coctionis & cruditatis sola de salute, & morte aliquid semper certi, reliqua vero neque semper, neque firme prænuntiãt. Quam qui-

1 Apho. 1

2 Aph. 27

1. epid. sec. 2. cõt. 44.

quidem conclusionem ex Galen. verbis hoc loco colligimus, nam ligua, quæ ex principiorum actionibus sumuntur, in vno quidem maxima apparent, in alio vero perexigua existunt, tum ob naturalem corporis temperiem, tum ob principalium partium robur; vnde dicebat Gal. & si nares acutæ, oculi concaui, collapsa tempora, & huiusmodi cætera, quæ virtutum principalium destructionem, priuationemque præseferunt, maximam vim habeant ad præsagiendum attamen quisque in his aberrare potest, qui aut acutas nares, oculos concauos, & collapsa tempora ex naturali sua corporis conformatione habent, aut membrorum principalium, vtpote cordis, ac hepatis temperiem validam obtinēt, horum etenim morbi, si alia signa sint salutaria, ob alterutrum horum contrarium sortiuntur finem; quę autem ex secundo sunt ordine, signa cum à principibus ortum ducant, si priora incerta sunt & dubia, multo magis & hæc infirma nob. s'apparebunt, ac dubia, pulsus enim quæ in corde sunt affectiones ostendit, virtutis vero fortitudinem imbecillitatemvè potissimum ob quam celerius, tardiusvè æger moritur, aut è morbo leuatur, propterea Hippocr. in hanc sententiam prorumpente: si quis pleuriticus 7. die sputum bilioſum, aut sanioſum emittat, decimoquarto vtique morietur, nisi quædam laudabilia, conspiciantur, subdit Gal. in com. quòd hic vtique citò morietur, sed num 14. an post diem illum, an ante ex virtutis robore, ac imbecillitate colligere licet. At vrina licet affectus, qui in hepate vigent repræsentet, attamen naturæ potissimum pugnam aduersus materiam commostrat: & ob id signum certissimum est ad præsagiendum, quod & de alijs excrementis dicendum est, in quibus coctio ac cruditas spectantur, vt & nos docebat Galen. his vis verbis: Naturæ robur ex proprijs illius actionibus comprehendes, in primis autem ex pulsu, siquidē is est vitalis facultatis opus, morbi vero magnitudinem ex suis symptomatibus: at quatenus alterum altero præualeat, concoctio, cruditasvè monstrat, quas subinde ex proprijs agnosces excrementis, quæ. n. in ventriculo conficiuntur, deiectiones monstrant, quæ in vasis lotia, quæ in toto corpore sudores sunt igitur certa coctionis & cruditatis signa, atq; certiore his, quæ ex pulsibus ac reliquis virtutibus, nā quēadmodum ibidem exēplo luctatorum declarat Gal. sint duo luctatores naturæ, & morbo respondentes ex proprijs eorum actionibus seorsum vtpote si ipsorum corpus, ac alias animi dotes intuearis quis nam robustus sit, imbecillusvè deprehendes at nisi inuicem colluctentur, nondum certus es, quis nam eorum luctæ victoriam adipiscatur; cognoscens autem quis nam horum robustior, sit ac victoriam cōsequatur, dum in conflictu eos spectes; sic & in morbo, & natura, naturæ quidem robur suum à morbo seorsum ostēdit, morbus, vero an magnus, paruus vè sit, sua indicant accidentia; at cum alterum aduersus alterum luctatur, victoriam, hoc est salutem aut mortem ex alterutra parte; vt boni spectatores certissimis coctionis & cruditatis signis prouidemus. Quocirca meo quidem iudicio, longe aberrarunt hi, qui virtutis signa; atq; potissimum quæ ex pulsibus habentur, certiora esse, quàm quæ ex vrina, putarunt nonnullis nō tantum Galen. sed & aliorum male intellectis authoritatibus decepti, nā licet Haliabas, & Auer. cum de vrina & pulsu agere intendant, dicant de pulsu prius tanquam magis vtili agendum est, non tamen consequitur, ergo pulsus magis certum est signum; quàm vero ridiculum sit argumentum ex his authoritatibus desumptum; non est, vt longo innitar sermone insuper addunt hi Auic. hanc statuisse sententiam, nimirum solam virtutis fortitudinē cum alijs signis malis spē medicis inducere, quā quidem corroborant ex subsequenti placito, vbi ait: Et non iudices per ea iterum, dum non vides virtutem cadere, casus. n. virtutis solus signum malum est, ergo virtus, quę pulsibus perficitur, reliqua superat signa, certissimumque signum existit: Verum decipiuntur hi, neque enim valet, spem medicus inducit ergo certū signum est, neque minus quicquam contra nos habeat, dum de virturis casu sententiā pro

priam

Principio lib. qui in med. trin. Hippo.

2. prog. 55.

libello de cōst. ar. 18

1. suæ The. 4. coll. lib.

2. 4 tract. 1. c. 25. & 26.

priam corroborant; malum namque signum est, propterea quòd virtus (vt dictum est) celerius tardiusvè moriturum ægrum indicat, non autem simpliciter num morituru s, euasurusvè sit, hoc enim ex coctionis, cruditatisve signis petendum est. Præterea dicunt hi, quid dices ad id, quod habet Galen. dicens; signum cruditatis nec salutem, nec mortem indicare, sed cum virtute imbecilla mortem, cum vero forti salutem? facilis vtique responsio est, si ex eodem tria hæc, quæ in vrina conspiciuntur, bona coctio, quæ eius hypostheſi potissimum cognoscitur, mala, deprauataque coctio, atque ipsa cruditas, siue indigestio distinguantur, bona quidem coctio sola salutem portendit, deprauata autem, vtpote cum vrina nigra est, atque huiusmodi prauis insignita coloribus, mortem significat, at cruditas, cum nec bona, nec praua coctio sit, nihil certè ex se prænuntiat, quemadmodum nec virtus ipsa sola si absque vrina spectetur, at si cruditatem cum virtute imbecilla contempleris, mortem quidem prædices, quoniam magnam humorum aduersus virtutem resistentiam conspicies, atque propendes; atque ob id ex cruditate in vrina resistentiam hanc præsentiens, non autem ex pulsu ægrum morituru m diiudicabis: si autem virtus in materiã agat, illamque superet, spem dubiò procul de eo vel optimam concipies: ex parte igitur materiæ cum virtute luctantis, quæ coctionem aut cruditatem indicat, tota salus ac mors consistit, non autem ex sola virtute, quæ dubium plerunque ob varias, quibus subijcitur, occasiones, euentum prænuntiat: Possem si vellem alias nonnullas eorum rationes atque male intellectas authoritates in medium afferre, quæ cum ex his, quæ à nobis dicta sunt, quàm facile dissolui queant, silentio inuoluam, vt tandem ad tractationem de causis condescendamus.

1. aph. 12
1. de crisi. 12.

De causis salubribus, insalubribus, ac neutris. Cap. 84.

Quod est libri tertij iuxta Latinorum sectionem principium.

Quoniam verò & harum hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ verò neutræ, primum de causis salubribus erit sermo. Quia vero & nonnullæ conseruatrices, nonnullæ verò affectrices, sunt autem & tempore, & dignitate priores conseruatrices, incipiendum est à conseruatricibus.

RRtiori libro corpora in medicinæ diffinitione posita, secundo vero signa, quibus corpora dignoscuntur, Gal aperuit, reliquum est, vt hoc tertio de causis sermonem agat tanquam in ea diffinitione postremo loco positis. In primis autem causarum diuisionem repetit, mox de qua ab ipso prius agendum sit, non solum proponit, verum & ordinis causam assignat. Quoniam igitur causæ, vt & corpora & signa, triplices sunt, salubres, insalubres, & neutræ, primum de salubribus quidem disserere proponit; & rursus quoniam harum hæ quidem sanitatem conseruant, quædam vero efficiunt, de cõseruatricibus quidem prius agere intendit, propterea, quòd hæ & tempore & dignitate alijs priores existunt. Neq; meo quidem iudicio haud reprehẽdendi sunt hi, vt Argẽterius autumat, qui causas in materiales, formales, & efficientes distinguunt, inquirentes etiam, num detur in morbis causa finalis, nam etsi Gal. præcipuè de causis agat, vt remedia sunt, in parte quidem saua-

sanatiua, vt sanitatem conseruant, morbum vero prohibeant, in curatiua verò, vt morbum propellunt, ac sanitatem introducũt, attamẽ vt rutius ex diffinitione diuisionis completa habeatur doctrina, & causas conseruantes, & efficientes ægritudinem ac neutralitatem contemplatur, non quidem primaria, sed secundaria intentione; quæ quidem nullo pacto remedie quisque sanæ mentis esse putabit, sed potius ægritudinis causæ, atque humani corporis pernities, aliæ quidem vt materiales, aliæ vero vt formales, atque aliæ vt efficientes: quòd autem & de his agere intendat Gal ex ipsius verbis facillimen colligi potest, siquidem propositarum causarum distinctione ait, prius de salubribus, disseremus, ergo & postmodum siue secundariò, atque per viam sequelæ de insalubribus, & neutris, quæ rursus & conseruantes sunt, atq; efficientes primus igitur, ac præcipuus Galeni scopus est, vt hoc tertio causas, quæ sanitatem vel conseruant, vel efficiunt vt auxilia constituat; secundariò autem & eas ægritudinis, seu neutralitatis conseruatrices effectrices vè, vt ipsas seu ammouere, seu prohibere valeamus. Reprehendit quinetiam Argenterius ordinis causam a Galeno assignatam, nam si ex ipsius sententia libello ad Trasi. medicinæ pars, quæ ægris præest, prius inuenta est, quam quę sanitatem conseruat, ergò pars curatiua cõseruatricem tempore præcedit: quod & ratione & authoritatibus corroborat; ratione quidem, præterea, quòd maxime vrgebat, vt vulneribus acalijs immi nentibus malis oportet: si oppitularentur homines, quàm vt hi, qui delitis), deditierant a morbis auocarentur; authoritatibus vero ex historiarũ monumentis desumptis; quæ medicinæ originem tradentes curatiuam partem primum locum occupasse testantur. Est & pars hæc dignitate præstantior (inquit ipse) nam si dubium est, num pars sanitatis cõseruatrix ad medicum pertineat, qua ratione dignior, & præstantior esse potest propria, ac præcipua medicinæ pars? nulla sanè: adde, quòd nullus medicus ad hominem sanum, vt illi consulat accersitur, siquidem tunc temporis medico non opus est, sicut & Galen. ipse fatetur, qui præcepta artis tradenda esse ait de difficilioribus quidem rebus, [& artis] medicinæ subiectis, non autem de his, quæ a natura solum commode fieri possunt, rustici namq;, natura duce, seipsos sanos conseruant: propterea Galen. lib. de cibis boni, malive succi homines solum a cibis malis tanquam præceptis salubribus, coerceet: Celsus autem damnat eos, qui medicorum regulis in sanitate subijciũtur: adhæc idipsum Principis exemplo comprobat, qui non in populorum, qui sibi subijciuntur conseruatione, sed in alienorum acquisitione suam vel maxime dignitatem, atque præstantiam præseferunt. Verum vt & in aliis compluribus bonis hic vir Galeni mentem non percipit, neq; enim adeo immemor est Galen. vt ei, quod ex Platonis quoque sententia eo libro ad Trasib. scripsit, apertissime aduersetur, sed eius fuit intentio, vt comparet sanitatẽ & ægritudinem in ipsis individuis ex natura vt plurimum repertas, nam sicut postquam homo in lucem editus est, prius sanitas præcedit ægritudinem, ita & eius causæ prius præcedere debent; quare & priores, nec non digniores, propterea, quòd sanitas ægritudine prætior est, ac dignior. Quid igitur indigemus ratione ex medicinæ partibus? fatetur namque Galenus idipsum, neque hoc illi obstat, vt iam dictum, neque minus verum est, medicum nunquam sanitatis conseruationi cõsulere: quandoquidem mox & ipse veritate coactus contrarium asserit; quòd si foret, vt ipse prius aiebat, frustra vtiq; libros de tuẽ. sanit. Gal. composuisset, torque in parte illa præcepta conspicerentur. Sed hæc viri natura est, vt cum Galeno semper digladietur, propterea hæc satis sint, vt Lectores saltim animaduertamus, ipsum nequaquam Galen. mentem habuisse, atque in cortice duntaxat verba interpretatum fuisse, vt tandem in hoc inciderit naufragium. Cæterum dicet fortè quis Gale. causas conseruantes aggredi contendit, sed est ne causa quæpiam conseruans? nulla enim censetur duabus ex rationibus; quoniam cum causa ex Auic. causarum præcedat causæ vero 2. prim. con-

conseruantes re, quæ conseruatur, priores non sint, ergò hoc nomine iure non censentur; insuper non sunt materiales, neque formales, neque finales, neq; efficientes, siquidem ab eis distinguuntur, ergò nequaquam causæ, nullum enim præter has causarum genus admittitur. His quidem rationibus aliàs respondere solitus erat Excellens pater meus, quòd omnis causa, vt causa, natura saltim suo prior est causato, prius namque natura est esse causam, q̃ quòd ab ea causarum producatur: secundæ verò rationi, quòd causæ conseruantes; ad genus pertinent causæ efficientis, nam (vt Gal. testatur,) qui sanitatem conseruat, parauum prolapsum corrigit, causa autem, quæ vtcunq; corrigit, efficiens est, vt liquidò patet: Et licet causa conseruans causa non sit essendi, est tamen more essendi causa, vt manifestum est. Sed si fortè idem instet, quòd cibus, & potus non conseruant, quandoquidem nil agunt, sed potius patiuntur, ac ab anima alterantur, vt tandem membrorum partes efficiantur: item somnus & quies sunt animæ operationes, a qua conseruantur non ergò conseruatrices causæ: amplius somnus & quies sunt priuationes, quæ efficiendi facultatem non habent, ergò à Galeno inferius causæ conseruatrices statuendæ non sunt. His quidem rursus respondet Pater excellens, primæ quidem, quòd cibus & potus conseruant, quatenus loca replent, quæ ex resolutione fuerunt euacuata; quod quidem est quodammodo efficere siue quædam factio, id tamen facere nequeunt, ni prius eandem alterationem ab anima suscipiant: secundæ autem, quòd somnus & vigilia, & huiusmodi, quæ animæ, & sanitatis sunt actiones, sicut si quoad mensuram, ac modum incongrue fiãt causæ sunt, vt sanitas corrumpatur, ita si decenti proportione fiant conseruatrices sanitatis erunt, quatenus prohibent, ne quid tollatur, quod decenter in corpore reperitur, quidpiam vè introducatur, quod incõcinne admodum adsit: neque hoc inconuenit, vt palàm est vt effectus sit causa, dummodo ad diuersa referatur: tertiæ vero inquit ipse: quòd somnus & quies causę non sunt conser-

li. ad Trast. c. 20. & hoc loco ca. seq.

uatrices, qua priuationes, sed qua in illis calor cogitur; quo fit, vt non ita resoluatur, maiorq̃ fiat constat igitur ex dictis, quòd causæ dantur conseruatrices, & quomodo conseruent, siquidem non in eadem exacta, ac punctuali dispositione conseruãt, sed in eadem sanitatis latitudine iuxta specificam denominationem. Proinde quoniam causæ conseruãtes plures sunt, huius primum causam assignat, vt demum quo ordine de his agendum sit, concludat: Dicit autem in primis.

Cum igitur non vnum tantum sit sanum corpus, sed plura, vt supra definiuimus, in eorum singulis propria erit causa conseruatrix, siquidem omnis causa in eo quod ad aliquid existit.

Formatur autem ratio hunc in modum, tot sunt causæ conseruatrices, quot sunt corpora conseruanda, sed corpora huiusmodi plura sunt, atque distincta, ergo & causæ conseruatrices, maiorem quidem huiusce rationis confirmat Gal. siquidem quot erunt ea, ad quæ causa refertur, tot & causæ, at ea, ad quæ causæ relationem habent, sunt corpora, ergò quot corpora, totidem & causæ. Deinde concludit Gal. quo ordine de his causis aget.

Hic igitur denuò sumendum initium ab optima constitutione, ac quæ ei salubria sint considerandum.

Apposuit autem iure illud [denuò] quoniam primo libro de corpore salubri egit, quod optimam habet constitutionem, postea secundo eiusdem de ipsius signis, eadem autem ratione & præsenti libro de causis aget, quæ corpus optimæ constitutionis conseruant. At qui Gal. tradens methodum, qua causæ corporis optimæ temperieri conseruatrices indagandæ sunt, vnà & quoddam præoccupat obiectum, quis namq; credet, quòd corpus hoc vllo eget præsidio,

dio cõseruationeve, propterea, quòd optimam obtinet temperiem, partiumque constitutionem, inquiens.

Eorum autem inuentionem ipsius rei natura insinuat: si enim impatibile, & inalterabile esset corpus, semper optima constitutio perduraret, neque artis præsidio indigeret: quoniã verò alteratur, corrumpitur, & vertitur, neque eunaë seruat prioris status tenorem, ea ratione auxilium desiderat.

1. de anim. cõtex. 13. Hæc quidem Galeni ratio tendere videtur à destructione antecedẽtis ad consequentis destructionem (vt excellens Pater meus recte interpretari solitus erat) quæ quidem de forma non valet, sed de materia in terminis conuertibilibus, vel quando antecedens in plus se habet, quàm consequens: sic & intelligenda est Arist. ratio desumpta, cũ ait, si quidem igitur est aliquod animę operum, aut passionum proprium, contingit vtique ipsam separari, si vero nullum ipsius est proprium, non vtique separabilis est, illud namque antecedens, si anima opus habet proprium in plus se habet, quàm consequens, quod est cõtingit ipsam separari, etenim contingit & eam non separari, nam dato, quòd anima opus prnprium obtineat, quod licet ab organo corporeo non dependeat, a virtute tamen in corpore existente depẽdeat, eam sepatari non continget, quòd si opus animę proprium, & ab organo corporeo, & à corporis virtute seiunctum foret, tunc animam separari continget: atque idem pariter est, ac si quis dicat (vt & Themistius ait) si Dion nauigat, contingit ipsum bene nauigare, si non nauigat, non contingit pro eo tempore eum bene nauigare, clarum namq; est, quòd si nauigat, contingit eum male, beneve nauigare: quare antecedens in plus se habet, quàm consequens: at cum antecedens in minus se habet, quàm consequens, tunc à destructione consequentis ad antecedentis destructionem ratio, siue argumentum valet, vt recte docet Aristot. Dixit autem Gal. ad contex. calcem, quòd ea ratione corpus hoc auxilium desiderat non vt in eodem seruetur statu, neque vt à morte tutum reddatur, id namque æternum foret, atque immortale, quod quidem nonnulli miseri præstare posse pollicebantur, sed vt à putredine, citraque humidi consumptione prohibeatur, dum curam habemus, vt sex potissimum res non naturales recte administrentur. 2. Topicorũ c. 22.

Quot modis nostrum corpus alteretur. Cap. 85.

Secundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum, hoc est causarum conseruatricum genera habebit, quas ex his, quę dicta sunt liquet esse ex correctiuarum genere.

CVm corpus optimæ sanitatis alterationi, mutationique subiiciatur, vt ipsum cõseruemus necessum est at cũ methodus, qua causæ conseruatrices inuestigantur, à natura rei sumantur, propterea, ex ipsa rei substantia ac natura Galen. præsenti contextu causarum conseruantium genera inquirit, quæ sanè totidem erunt, quot etiam modis huiusmodi corpora alterabuntur. Proinde tales causas auxilia iure nuncupat, propterea, quòd non prohibent, quin corpus ex sex rebus non naturalibus alteretur (id enim fieri non potest, vt dictum est) sed ne in eo excedens admodum alteratio efficiatur. Cæterum quoniam quis iure obiiciat, quòd si auxilia sunt, prȩseruãtes potius, quàm conseruantes causæ dicantur, ab instanti namque malo præseruant, Gal. hoc quidem præoccupat dubium, atque dissolait his verbis.

Sed

Sed quia paulatim correctiones faciunt, antequam omnis ingruat noxa non præseruantes à futuro malo, sed præsentis status conseruatrices medici appellant.

Libr. ad Trassi. c. 20.

Quod quidem Gale. eleganti admodum declarat exemplo duorum vasorum pluribus foraminibus perforatorum: sint etenim vasa hæc aqua repleta, & alteri quidem custos præsit, qui aquã sensim deficere non permittat, alteri vero nequaquam præsit, sed aqua tandem ad sensum deficiente superueniat quispiam; qui semel totum rapleat dolium, noueque tantum aque adiiciat, quantum defluxerit primus quidem conseruare, postremus vero præseruare, curarevè dicetur, si igitur dispositio præter naturam iam incepta est, vtpote quæ ab agente causa producitur, & sensibilis est, nondum tamen præpotens, vt corpus à solitis operibus ammoueat, tunc causis præseruantibus egemus, quibus & agens causa tollatur, ac corpus prohibeatur, ne in ægritudinem illabatur, ex qua consuetæ functiones deperduntur: at si quis dispositionem naturalem, quæ nullum futurum pœnitus malum præseferat, non quidem vt in pũcto, sed intra proprios sibi limites cõtinere exoptat, conseruantibus vtetur auxiliis; hęc enim licet corrigãt, insensibilem tamen lapsum emendant. Quoniam vero dixerat tot esse causarum conseruantium genera, quot sunt modi, quibus corpus alteratur, vt alterandi modos enumeret, è quibus prædictarum causarum generum numerus sortitur, eorum, quæ corpus nostrum alterãt, distinctionem proponit: dicens.

Alteratur igitur corpus à nonnullis quidem necessario, à quibusdam verò non necessariò. Dico autem necessariò, quæ nulla est euitandi ratio, non necessariò verò reliqua: nam aerem quidem nos ambientem semper attingere, comedereq; ac bibere, & vigilare, & dormire est necessarium, ensibus autem, & exitialibus feris obuiare non necessarium.

Necessarium iuxta Arist. sententiam in quatuor partitur intellectus, in quorum primo id necessarium esse ait, sine quo vt res sit, aut viuat fieri non potest veluti causam ipsam comitante, sicuti animantibus cibus necessarius est, sic item respiratio, quandoquidem absque his esse ipsum non potest, vtpote concausis vt animantia consistant, causa enim viuendi anima est: secundo modo id necessarium intelligitur, sine quo fieri nequit, vt bonum & opportunum aut sit, aut fiat, aut malum quidpiam abiiciatur, ac extrudatur, quemadmodum pharmaci potio necessaria esse dicitur, non quidem simpliciter, sed ad morbum depellendum, sed & discas necessarium est vt doctrinam consequaris: Tertio necessarium sumitur, quod vi aliquis & inuitus facit, hoc autẽ id est, quod præter appetitum, voluntatemque impedit atque prohibet, quomodo is necessario quopiam venisse dicitur, qui eò coniectis vinculis adactus est, aut ventorum impulsu deiectus: in quem quidem sensum & Euenus & Sophocles necessariũ desumebant, cum alter quidem ait, πᾶσιγαρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ανίατον ἐφυ καὶ ἡ βία, ἀνάγκητις, hoc est omne enim necessariũ triste est; & vis necessitas quædam alter vero, Αλλ' ἡ Βίαμι ταῦτ' ἀναγκάζει πάλιν, hoc est sed vi seua premit, fierique improba cogit: sub quo & ea necessitas cõprehenditur, quam Alexander Aphrodiesinsis, siue Ephesius à priori seiunxit, quæ quidẽ quid esse videtur, quod dissuaderi non potest; rectè quidem; voluntatis enim ac rationis motui aduersatur: Postremo id, quod aliter se habere non potest, necessario sic se habere dicimus, & iuxta hoc necessarium, & cætera omnia necessaria quodammodo dicuntur. At in quonam ex his necessarium hoc loco capit Gale. iuxta priores quidem duos potissimum intellectus, qui ex Auer. sententia adinuicem distin-

5. Met. cont. 6.

guun-

guuntur, quoniam prior quidem in rebus naturalibus, ſecundus autem in voluntariis præcipuè deprehenditur, cibus quidem & potus neceſſarius eſt ſecũdum primum ſignificatum, nam cum corpus humanum ex Gale. ſententia humida conſtet ſubſtantia, quæ actione caloris tum naturalis, tum aeris ambientis continuè effluit, cibo vtique eget, ac potu, vt qđ effluxit, reſarciatur, pariter inanitio, & repletio; ſiquidẽ in cibariorum confectione; aſſimilationeq; cũ plura gignãtur excremẽta, quæ quoad ſubſtantiã partibus aſſimilari nequent ea è vẽtre protrudi, ſicuti ex his, quæ recte confecta ſunt, vacua replere neceſſariũ eſt paritẽr & aere quẽ reſpiratione attrahimus, vt ſpiritus inſtaurentur, qui qui dem aer, ex quo haud vitãri poteſt, ſubtertio quoque neceſſario reponendus videtur; quandoquidem præter appetitionem, voluntatemque noſtram ipſum attrahimus: at ſomnus, & vigilia, nec non motus & quies ſub ſecundo cadunt vt bona ac opportuna ad animalis vitã, conſeruationemque; adhæc & animæ affectus: nonnullis enim ad morbum propulſandũ adeo neceſſaria ſunt, vt ſi hæc aſſequaris, mortem neceſſariò effugias, quorum oppoſita non ſolum morborum pariunt, ſed & totius animantis perditionem, Proinde cum cauſarum duo potiſſimum ſint genera, quibus corpus noſtrum alteratur, alterum quidem internum, ac nobis ab ortu naturæ cõgenitum, alterum verò externum, duplexque adhuc, vnum quidem neceſſario corpori occurrens, ac poſtremum quod ipſum non neceſſariò afficit, Gal. præſenti loco non de primo immediate loquitur genere: id enim calor naturalis eſt, qui euitari, corrigique non poteſt, ſed continuò humidum diſſoluens noſtri interitus eſt cauſa: neque de alterius poſtremo, quod nos non neceſſariò afficit; id enim arte non indiget, ſolius autem eſt curæ atque cuſtodiæ; ſed de his tantum verba facit, quæ ſub genere cadunt, quod neceſſariò nobis occurrit, atque nonnaturale dicitur, vt exemplis monſtrauimus. At qui duplices & hæ cauſæ neceſſariæ externæ ſunt, quędam enim quæ ad libitum voluntatis noſtræ corpori noſtro bene, maleve appropinquari nequeunt, vt cœleſtes influentiæ nos neceſſariò afficientes, vt fuſius teſtatur Gal & Auic. fortè cum de aere loquens ait: Neque eius frigiditas peruenit ad nos in terris habitatis tanta, cum aliquo modo reſoluat, immo in omnibus reſoluit propter illud, quod in eo exiſtit de virtute ſolis, & ſtellarum, atque hæ parti huic cõſeruatrici minime deſeruiunt: quædam ſunt humanum corpus inalterantes, & ſub noſtra potestate conſtituræ, & hæ arti medicæ ſubiiciuntur, vt ab ea moderentur, atq; contemperentur: Verum tamen huiuſmodi cauſæ, quæ ad artem ſpectant, vt particulares accipiendæ non ſunt: nullus enim aer ſingularis neceſſariò corpori occurrit, neque cibus, neque motus, neque aliud quid ſingulare, ſed iuxta communẽ cuiuſq; naturam: neceſſe namq; eſt nos in aere degere, ſed non in hoc aere, item cibum aſſumere, ſed non hunc. Hæc igitur vt naturam communem reſpiciunt, corpus noſtrum neceſſario afficientes arti conſeruatrici ſubiiciuntur, dummodo ipſius limites, contemplationemq; non tranſgrediantur: propterea Gal. ſubdit, concludens.

2 Aph. 14 & 1. de tuẽd. val.

3. de dieb. crit. 2. primi doct. 2. c. 3.

Quare circa primum cauſarum genus verſatur ars corporis conſeruatrix, circa ſecundum autem minime.

Cuius ratio aſſignari poteſt, quòd ars eſt eorum, quæ per ſe, & finita ſunt, non autem eorum, quę per accidens & infinita: quæ enim non neceſſariò occurrunt, per accidens euenire dicuntur, vt quòd enſe quis vulneretur, aut feris immanibus dilanietur, quæ verò particularia infinita propè modum ſunt, atque incomprehenſibilia. Deinceps Gal. oſtendit, vnde cauſarum conſeruantium numerus aſſumatur, ſubdens.

Quot igitur numero ſint ea quæ ex neceſſitate corpus alterant diſtinguentes proprium in ſingulis eorum cauſarum ſalubrium genus

inue-

inueniemus. Inest igitur vnum quidem ex ambientis aeris adhęsu: alterum vero ex motu, & quiete, & totius corporis, & partium singularum: tertium ex somno & vigilia: quartum ex his, quæ assumuntur: quintum ex his, quæ excernuntur, & retinentur: sextum ex animæ affectibus, ex his necesse est aliquo modo affici corpus.

Tot enim erunt genera causarum sanitatem conseruantium, quot sunt causarum quæ corpus nostrum necessario afficiunt: siquidem vt infra dicet Galen. quæ ex necessitate nos alterant salubrium causarum materiæ sunt, quæ vsu opportuno adhibito causæ fiunt conseruatrices, atque salubres: vbi vero à modo deliquerint, insalubres redduntur. Proinde hæc causarum genera hæc res non naturales dicuntur, quādoquidem corpus nostrum moderate, immoderate ve afficere possunt, mediæque sunt inter res naturales, atque præternaturam: naturalia namque sunt sex numero missis elementis vt remotissimis, humores nimirum, temperies, membra, spiritus, virtutes, ac operationes, ad quæ nonnaturalia priora coordinantur, vt quæ naturalia sunt, & corpori humano interna, ab externis hisce integra seruentur, custodianturque: quo fit, vt humores cibo & potu, temperies inanitione, atque repletione, spiritus aere, membra solida motu, & quiete, virtutes somno & vigilia, & operationes animæ affectibus potissimum regulentur, tametsi alterum quidpiam ex his altero quoque multotiens egeat vt adminiculo. Neque cuipiam dubium efficiet Galeni decretum lib. ad trass. qui ea quatuor tantum connumerat, nempè quæ assumuntur, vt cibus & potus, quæ extrinsecus occurrunt, qualis est, aer, quæ euacuantur, sub quibus & repletio concluditur, & quæ fiunt, siquidem sub his quæ fiunt, animi affectus, somnus & vigiliæ, motus & quies recluduntur. Minus etiam scitabitur quis, quòd cōplura naturalia sub nonnaturalibus, vt humores, & membra, quatenus comeduntur, sub cibis comprehendantur, nec non quòd accidentia inter naturales operationes enumerentur: sunt etenim virtutes appetitiuæ, autirascibilis, aut cognoscitiuæ actiones; item quòd eadem res nonnaturalis, naturalis, & præter naturam esse possit, vt sanguis quatenus humor, naturalis est, qui si ingestus fuerit, cibus, & res nonnaturalis, si verò præter id ventriculum lædat, ita vt eum ægrotare faciat, causa morbi, & præter naturam: ad hæc quòd multa sint, quæ sub illis sex generibus non comprehendantur, quæ tamen iure non naturalia dici promerentur, vtpote regio, influxus cœlestes, sol, stellæ, ignis, aqua, etates, & mores. Horum etenim facilis est solutio, quandoquidem res eadem diuersimodè & sumpta, & corpori administrata, modo quidem naturalis, modo autem nonnaturalis, & modo præter naturam esse potest, humores enim dicuntur res non naturales, quoniam vt cibi necessario nobis occurrunt iuuantes, nocentesve, qp si vt partes corporis contemplentur, naturales, vtique sunt sicuti quatenus excedenti qualitate, aut quantitate morbum efficiunt, præter naturam censentur. De regione verò, cœlestibus influētiis, & huiusmodi dicendum est, quòd ex his complura per medium aerem agunt, quare sub aere vt nōnaturali comprehendūtur, qui immediate in nos agere videtur: at qua ex his non censentur, cum quibus necessariò versamur, terra verò nos non circundat, vt aer, eiusque actio exigui momenti est, nisi per medium aerem actiones proprias imprimat. ætates vero nostrum non inalterāt corpus; sed mensura sunt internę corporis alterationis ex calido & humido in frigidum ac siccum; ad quam quidem alterationem ita se habent ætates, vt ad motum tempus: nam sicut tempus à motu seiungi non potest, ita & ætates atq; alteratione illa esse non possunt. Et licet Auic agens de subiectis med ætates numeret inter causas effectrices sanitatis, aut ægritudinis, attamen inter sex res non naturales nequaquam numerandæ

sunt,

sunt, improprie namque sunt causæ, sicut & sexus; rectius autem ratione temperiei, aut alterationis, quę ætatibus contingit, ac sexibus, sub naturalibus concludi queunt. Proinde artes, & mores, seu consuetudines, vt corpus exercitio quodam corporeo aut animum mente fatigant admotum, & quietem, siue ad animi accidentia referuntur; quæ verò artes per ignem aut aquã perficiuntur, vt fabrilis ars, atq; fullonum (si inter necessario alterantia numerentur) ob inspirationem præcipue ad aerẽ, cuius medio alterantur, corpora relationem habent. Non sunt igitur præter sex res non naturales genere, quorum quidem determinatum numerum, atq; præfixum nonnulli ratione comprehendere nixi sunt, siquidem tot sunt, quæ virtutes in corpore custodiunt, quæ cum tres sint, vitalis, animalis, ac naturalis, vitalis quidem duas sub se partiales continens facultates, alteram quidem, qua spiritum gignat, caloremque innatum conseruet, alteram vero qua animus redditur constãs, ac firmus, duobus eget extrinsecis auxilijs; aere quidem, quo non solum spiritus instaurantur, verũ & calor innatus ob inspirationem & expirationem custodiantur, ac animi accidentibus; aere nim si animi constantia mediocritatem seruat, vtpote quo ad audaciam, & timiditatem, aut gaudium, & tristitiã, & huiusmodi, eisdem, extrinsecis obuiandum est accidentibus, quæ in hac ipsum mediocritate conseruent, quo vero declinet animus, per contrarios casus ducendus est, vt tandem animi constantia neque excessu, neque defectu corpus oblædat: animalis autem virtus sub qua & motiua & cognoscitiua interior, & exterior collocatur, motu quidem atq; quiete, ac somno & vigilijs, vt proprijs auxiliis conseruatur; nam quæque animalis virtus siue cognoscitiua, siue motiua cieri quidem debet, non tamen semper, alioqui deperderetur; quieteigitur quandoque indiget, si vero quieta semper foret, veluti mortua iaceret; insuper & somno & vigilia ob eandem causam naturalis vero virtus duas & ipsa facultates habet, generatiuã alteram, alteram vero nutritiuã, cibo & potu nutritiuam reparamus, generatiuam vero inanitione atque repletione, in seminis namque emissione cura habenda est, vt ne quid nimis excernatur, & in eius retetentione ne corpus ipsum plectoricum maxime consurgat: cum igitur neque plures sint virtutes neq; pauciores, ergo neq; etiam plura erunt auxilia, neque pauciora, quibus hisce virtutibus oppitulemur. Quòd si cuipiã hæc ratio minus placet, propterea quòd quomodo seruentur temperies & alia naturalia, nec non quo modo alia excremẽta à semine euacuentur, non edocet, tametsi ex facultatibus optime se habentibus reliqua omnia cõmensurata facillime colligantur, is vtique alteram, quam supra retigimus, ex naturalibus rebus desumptam tutius eligat, tot enim naturalia non naturalibus respondere diximus, vt nec plura sint, nec pauciora: at quòd nonnulli præter sex elementa quoque inter naturalia collocent, nequaquam numerum adaugent, remota enim sunt, & à philosophis potissimum contemplabilia ex quibus humores proprie medicis sensibilia elementa conficiuntur. Vt autem Gale, singilatim declaret, quomodo ab vno quoque sex dictorum non naturalium corpus necessario alteretur, ab aere exordium sumit.

At aere quidem ambiente, quia aut calefit, aut frigefit, aut exiccatur, aut humectatur, vel secundum horum patitur coniugationem, aut in tota alteratur substantia.

Locus hic, qui duo continet capita, duas iuxta vtrumque caput patitur expositiones, in primo quidem secundum nõnullorum interprætationem ait Gal. quòd corpus nostrum ab aere alteratur, à quo calefit, aut infrigidatur, aut humectatur, aut exiccatur, aut secundum horum afficitur coniugationem: id autem ob temporum, atque religionum varietatem euenit, corpus namque æstate calefit, hieme vero infrigidatur tum quidem contactu, tum etiam inspiratione, ac arteriarum dilatatione, etenim hieme aer frigidus (vt recte consen

1. de nat. hum. 36. tit Gal. Quàm fieri potest, penitissime in corpus & se insinuat, internasq; partes refrigerat, insuper instrumenta respirationi deseruiētia ex frigiditate obledun

3. aph. 23 tur, cum cætera quidem ita recte obtegere possumus, vt nihil ambientis frigoris sentiant, anhelitum vero nequaquam, nullus enim alius respirandi modus facultati cōcedit. Haly vero grauissimus hercle interpres expo nit, q aer in se continēs alterabiles qualitates nempe cal. frig. hum. & sicc. necessario corpus nostrū alterat: Ex motu enim solis tum diurno, tum in circulo Zodiaco aeris dispositiones immutātur. Proinde vtraque expositio ad Gal. mentem esse potest, & si quis eas recte percipiet, tandem ad idem tendere facile intelliget: necesse est, quòd aer variam suscipiat alterationem, hæc autē (vt dictum est) aut secundum primam aut al

2. primi doct. 2. c. 3. teram interpretationē consistet. Verum huic Galeni placito quòd aer nonnunquam corpori nostrum humectet non solum Aui. verum & Aui. sibi met aduersarius est: etenim ait: Neq; eius frigiditas peruenit apud nos in terris habitatis tanta, quin aliquomodo resoluat; immo in omnibus resoluit dispositionibus propter illud quod in eo existit de virtute Solis & stellarum, huius autē oppositū habet inquiens: Aer vero humidus cutem lenit, & corpus humectat, cui quidem Gale. hoc loco subscribit: clarum autem est; quòd aeris humectatio maior exiccatione esse potest, & tunc exiccatio prohiberi potest; quod tamen superiori capite ob solis ac stellarum virtutē negauerat Aui. Respondent quidam, quòd Auicen. non ait aerem corpora dissoluere, sed vapores, qui cum aere cō. misceantur. Aduersus hos est instantia satis manifesta, qua Excellens pater meus vtebatur, si aer vapores secum commixtos pōt dissoluere, ergo & vapores in corpore existens, atque ob id exiccare. Propterea rectius tollenda est contradictio, vt & ipse soluebat, quòd secundū Aui. in aere aliqua semper est causa quæ exiccat modo quidem plus, modo vero minus: virtus. n. quantumcunq; debilis sui actione aliquem semper producit effectum: Vnde aer non quidē interne, sed externe, ac madefactiue humectare potest ob vapores aqueos ibidē existēs; aut quoniā eius spissitudo ad aquosi vaporis naturā cōuersa est vt proprio vtamur Auicennæ vocabulo, ar non prohibet quin aer saltim exiccet Solis stellarumq; virtute, quæ quidem quācunq; humectationis causam exiccat, atq; conuincit, cū præsertim humectatio extrinseca sit, atque madefactiua, exiccatio vero interna adde: quòd ab eodem agente corpus qualitatiue humectari, quantitatiue vero & substātifice exiccari potest: aqua enim calida corpori nostro adhibita qualitatiue humectat, quantitatiue autem, & substantifice exiccat; propterea quòd dissoluit, & vapores è corpore exhalare permittit. In secūs b vero præsentis loci capite addit Gal. q aer aut in tota alteratur substantia; quæ quidem verba, vt & priora duplicem habent interpretationem, Haly. namq; priorem suam insequens expositionē, ait, quod aer in tota alterari potest substantia, cū scilicet putrescit, aut ob vapores corporum mortuorum qui ad spatium eleuati, & aliquam aeris partē occupantes ipsam quoq; inficiunt, aut q in vno loco coarctatus, & à motu destitutus est, cuius, quidē ex causa corpus putrescat necessum est: neq; credēdum est, quòd aer simplex putrescat, sed vapores qui cum aere simplici cōmiscentur corpus hoc quodammodo mixtum conficientes. Est & altera expositio, quòd ab aere corpus nō solis qualitatibus, sed & tota substantia alteretur; etenim Gal. de medicamentis verba faciens inquit, medicamentorum quædam sunt, quæ sumpto initio a corpore illud recalefaciūt, vel alia qualitate afficiunt, nil tamen aliud mali afferunt quædam vero sunt, quæ cum talia permanent, qualia fuerunt assumpta, ad eundem modū corpus immutāt, quo id corpus cibos; atq; hæc venena, & naturæ animalis corruptiua sunt, vel sumpto initio a corpore putrescunt, & corrupūtur, deinde corpus vna corrūpunt, atq; in putredinē vertunt, pariter de aere dicendum est, quòd nunc quidē solis qualitatibus corpus immutat, nunc vero totā substantiam corrumpit iuxta id quo aer affectus est; etenim patet ex Hipp. & Gal.

3. de cēp. 2.

3. Aphor. part. 2.

& Gal. quòd quæcunque aeris constitutio apta est, vt morbos producat qui illi cõstitutioni proportione respõdent: quo fit, vt citra ẽt corruptionem & aliquod malũ aer corporis substantiam immutare possit: sicut enim plantæ mutata regione, & nutrimento, tractu temporis naturam & substantiam ab eo immutant, vt aptæ fiant ad nutriendum, cum prius inter venena cõnumerarẽtur, qualis est arbor illa ex Persia ad nos adsportata, & sicut ex longa assuetudine cibus, ita corpus, quod alitur, alterat, vt eius naturam immutet, quemadmodum fusius libello de assuetud. ita & longa in aere consuetudo quæ oppositam corporis temperiei constitutionem obtineat, corpus adeo immutare potest, vt nouum acquirat temperamẽtum, quod natura est, & corporis substantia, vt frequentius statuit Gal. ostendit autem secundo loco, quomodo corpus nostrum à motu, & quiete alterationem suscipiat, dicens.

Ex motu vero & quiete cum vtraque modum excesserint aut calefactam, aut refrigeratum, aut humectatum, aut exiccatum, aut aliquid secundum horum pariens coniugationem.

Motus dupliciter fit, aut a corpore, eiusvè partibus ex se motis, qualis est deambulatio, luctatio ludus paruæ pillæ terræfossio, quæ totius sunt corporis, vociferatio vero, & huiusmodi aliæ exercitationes diuersarum partium, aut ab aliquo extrinseco, qualis est equitatio, nauigatio, vectio curru, lectica, & huiusmodi, ac denique frictio, de quibus omnibus diffusius libris de tuend. valet. sermonem habet Gal. Quocunq; igitur modo motus efficiatur, hoc loco inquit ipse, corpus alterat, cũ modum excesserit, motus namq; per se calefacit, & humiditates dissoluendo exiccat: quo fit vt per accidens eadẽ met ratione infrigidet, dũ innatum calorem dissoluit, vt testatur Aui. amplius cũ calor naturalis imminutus est, & per accidẽs frigiditas viget: de inde per accidens quoq; gigni potest humiditas, cũ cibi haud recte coquũtur, excrementa vero indebite protruduntur, vt senibus accidit, quibus hæc adest humiditas retenta, proinde quies ex Auic. sententia semper infrigidat ob priuationẽ viuificationis caloris, & cõstrictionẽ quæ suffocat & humectat propter superfluitatum resolutionis defectum: quies etiã per accidẽs caloris putredinalis causa esse potest prohibendo ex superfluitatum copia congruam caloris, & humoris euentationem, adquam quidem & sic citas ipsa consequitur. Quod si quis obiiciant non videri verum, quòd motus calorem excitet, propterea quod aquæ currentes sub solariubus etiam radijs, quàm non currẽtes frigidiores apparẽt: item aqua frigida ab alto ad embrocæ modum magis infrigidat, quàm si corpus vel membrum in ea quietum moretur: huic respondebimus, quòd in mixtis, quæ partes habent calidas, motus illas excitat, quę suo calore validius agũt qui & nobis magis apparet: ob id ex ferro & lapide simul percussis ignis conspicitur, id tñ non eo modo accidit aque, quæ frigidum est elemẽtum nullius particeps caliditatis, ex motu namq; frigiditas augetur, atq; potissimum dum pura est: Quare rationes adductæ nullæ sunt, quæ vtiq; tenerent, si de quopiam mixto partes calidas obtinente concluderent illi, etenim per se inest, vt à motu incalescat. Gal. itaq; ex motu, & quiete, cum vtraq; modum excesserint, concludit, ergò necessario corpus alterant: aduersus quam conclusionẽ vti ab eo non probatam obiciũt quidã ꝙ necessarium non est, vt corpus nostrũ moueatur, aut quiescat, ita vt modũ excedat: Verum obiectio hæc nulla est, ac rectè eam non probauit Gal. motus namq: moderatus corpus nostrum etiã calidum reddit, ac proinde illud alterat, vt inquit Galen. at que hoc cuilibet motui inest, nempè vt calefaciat, sicuti & cuilibet lumini, sed his æquiuoce inest, ac illis, qui caliditate excalefaciunt. Verum licet motus omnis calorem inducat, non tamen infrigidat, aut humectat, aut exiccat, vt de immoderato dictum est: Et ob id Galenus de immoderato mentionem facit,

2. primi doct. 2. c. 12,

1. & 2. de tuẽd. val.

vt omnia prædicta ab eo prouenire demonstraret. cum autem ex dictis ab immoderato vsu sola excalefactio per se producatur, reliqua vero per accidens, consequitur, quòd omnis motus per se incalescere facit, quod enim per se inest vni indiuiduo vnius speciei, cuilibet etiam indiuiduo eiusdem speciei per se inest, at quies cum motui contraria sit, oppositum producit effectum. Quare motus & quies corpus humanum necessario alterant. Deinde Galen. ex somno, & vigilia, quæ tertio sunt ordine, vt ex prioribus idem declarat.

Sic & ex somno & vigilia ipsum pati est necessarium secundum eandem rationem.

Arist. & Galenus licet de ortu atque principio sensus & motus inter se dissentiant, consentiunt tamen in hoc, quòd somnus est ligamentū & quies sensuum cum ipsi, siue calor natiuus ad intima retrahitur, è conuerso vero illorum exolutio, relaxatioque vigiliæ, nam vt inquit Auer. cum quis dormit, ne maximum quidem sensitiuum sibi oblatum sentit. Vnde nonnulli apertis oculis dormiunt, quibus si res visibilis offeratur, non vident; virtus enim quæ huiusmodi administrabat operationē ad intima recurrit, membraque illa extima destituit, cuius etiam inditium est, quòd in somno exteriores partes refrigerari cōsueuerunt, sed ad quam partem calor recurrat, & quænam sit huiusce recursus causa Arist. & Gal. discordes extitere: Arist. quidem quippequi principiū neruorum cor esse putauit, & cum eo solertissimus Auer. sustinēt calorē naturalē ad cor tanquam ad proprium principium retrahit, at Gal. cuius opinio est, vt cerebrum, & nucha neruorum principium existat: virtutem sensitiuam ad propriū principium, vtpote ad illa duo retrocedere duxit. Arist. quinetiam huiusce recursus causam reddens inquit, quod cum in corpore animalis alimentum sumitur, tunc illius alimenti, siue sanguinis alentis multa humiditas, & corpulenta sursum fertur, & a cerebro refrigeratur, ob quod & alias causas caput grauatur, descendens autem humiditas ob sui grauitatem calorem naturalē fugat, qui tandem ad ima cum sanguine ad cor ipsum subterfugit, collectaq; caloris copia in loco inferiori somnum naturalem facit, & erigendi corporis facultatem aufert ab his animalibus, quę quidem erecta incedere natura voluit, neque prius à somno expergiscitur, quàm vapores illi concocti, dissolutiè sint; tunc enim calor iterum ad partes illas reuertitur, & vigilia efficitur. Galenus autem aliam huiusce recursus causam assignat, quòd calor naturalis longis vigiliis defaticatus exiccatusq; ad proprium principium cerebrum scilicet & nucham retrahitur, vt humectetur, atque refocilletur, & tunc somno animalia præmuntur: cum autem validior effectus est, humiditatemque recuperarit; iterum expanditus, & tunc expergiscuntur homines, ac vigilant: Quam obrem (inquit Galen.) profundius dormire videntur, quicunque multo fuerunt exercitio defatigati, vtpote quibus inter exercitandum plurimum facultatis à principe parte defluxit, & ob id cerebrum & requie, & virium instauratione magis indiget, tum ob facultatis, quam transmisit, inanitionem, tum ob labores, quibus per multas functiones iam defatigatum est; & licet Galen. hanc aliam somni causam assignet, non negauit tamen illam Aristot. quamuis ab ipso in ea describenda ob principatum neruorum, retractionemque caloris quodammodo dissentiat, eamque veterni potius, quàm naturalis somni causam putet, quemadmodum ex eius verbis cuique manifestum esse potest. Habemus itaque somnum, & vigilias fieri secundum innati caloris motiones; collectus enim calor ad interiora somnū facit, rediens vero ad exteriora, vigilias; non tamen putandum est, vt quidam falsò sunt opinati, quòd somnus sit ille animalis facultatis ad suum principium reditus, esset namque motus, & ex consequenti qualitas, sed quies est, & sensuum vinculum contractum ex hac caloris naturalis motione, sicut vigiliæ

2. coll. c. de somno

lib. de sō. & vig.

2. de par. anim. 7.

4. deac. & mor. ppē finē. & 3. de cau. pul. 10.

gilię ex eius oppoſita cauſa, vt ex Ariſt. Galen. & Auer. ſuperius declaratum eſt. Ex his igitur duobus & frigidum & calidũ redditur corpus, in vigilante namque partes extimæ ſunt calidiores, internæ verò frigidiores, ſicut in dormiẽte econuerſo, vt Hippo. & Gal. conſentiunt: quòd quidem ex eo apparet, φ dormiente cum pluribus ſtragulis, & veſtibus, tum etiam capiti egent tegumento, ſi frigidus, vt hiberno tempore, quo circunfunduntur, aer ſit; atqui interdiu vigilantes, hæc non requirunt, cum & maior inſpiratio plus caloris in penetralibus corporis collectum eſſe teſtatur: addebat quinetiam Auicen. φ cum ſomnus materiam inuenit digeſtioni, maturationique concinnam, illam ad ſanguinis naturam conuertit; quæ quidem excalefacta calorem rurſus naturalem ad auget; φ ſi ſomnus humores ibidẽ colericos reperit, ſi longus ſit, calore extraneo corpus accendit: ſubdit quinetiam, φ ſi tunc temporis vacuum ſit corpus, ipſum ob hoc infrigidabit, aut quod reſiduum diſſoluet, aut humorẽ, qui virtuti cõcoctrici ſubiectus erat, expandet, vigiliæ vero huius totius contrarium efficiunt: proinde vigiliæ diuturnæ ad ſiccum cerebri temperiem conuertunt, ipſumque imbecillum reddunt, rationem conturbant, humores adurunt, & ægritudines acutas pariunt: ſomnus vero longus contrarios effectus producit; virtutes namque animales obtundit, caput grauat, & morbos frigidos parit: inſuper cum ſomnus concoquat, quæ in ventriculo, hepate, & toto corpore continentur, ex qua quidem coctione vapores geniti, & ad cerebrum delati refrigerantur, incraſſantur, & innatum calorem obruunt, hac quidem ratione iuxta tamen breuitatem, longitudinem ve ſomni corpus & humectatur, & refrigeratur; vigiliæ verò calorem exterius attrahunt, & reſoluunt, & in operationibus ſenſitiuis, atque motiuis in maiori, minori ve copia ſpiritus abſumunt, ſicut & vigiliæ aut breuiores aut diuturniores ſunt. Patet igitur ex dictis, quorum ſomnus & vigiliæ cauſæ per ſe ſint, quorũ ve per accidens: & ob hoc fortè dixit Gal. quòd ſomnus & vigiliæ ſunt cauſæ, quòd ipſum corpus ſecundũ eandem rationem neceſſario afficiatur partim nimirũ per ſe, partim vero per accidẽs, vt de motu & quiete dictum eſt: Vel dicatur, quòd Gal. ſcripſit ſecundũ eandem rationem; quoniam vigiliæ motui, ſomnus verò quieti proportione reſpondent: vel ſecundum eandem rationem hoc eſt neceſſariò, vt & reliqua prius enarrata. Plura hic conſultò omittimus examinanda, quæ extra propoſitum ab expoſitoribus agitari conſueuere, vtpote num operationes naturales per ſomnum temperatũ validiores efficiantur, & an ſomnus cordis vias, & arteriarum humectet, & num alias vacuationes excepto ſudore detineat, ac poſtremò omneſnè laſſitudinis ſpecies amoueat; hæc etenim ad aliud opportunius tẽpus differimus. Deinceps Gal. proſequitur in contex. vt quòd & ex animi affectibus corpus alteretur, oſtendat, dicens.

pri. doct. 213.

Et ex animę affectibus.

Nimirum animæ concupiſcibilis, quæ in hepate, iraſcibilis, quæ in corde, & rationalis, quæ in cerebro principatum obtinet, etenim vt recte declarat Auic. omnia animæ accidẽtia fiunt, cum ſpiritus, & ſanguis aut interius aut exterius, idque aud paulatim, aut ſubitò agitantur, atque mouentur, quòd ſi exterius dimouentur, frigidæ quidem corporis interiores partes euadunt, non nunquam verò & exteriores ſimul, cum & vehemens, & repentina ſpirituum fit agitatio, reſolutioque, ex qua & ſyncopis & mors vt plurimum conſequuntur: at ſi ſpiritus interius concentrantur, exteriores corporis partes frigent, interiores verò calent: & ſi vehemens adſit anguſtia, tunc temporis interiores, ac exteriores partes frigent ſyncopi, aut morte concomitante: mouentur igitur ſubitò extrinſecus ſanguis & ſpiritus in ira, leuiter autem ac paulatim in delitijs, ac moderato gaudio, ſicut interius, atque repente in timore, ac leuiter, & paulatim in ipſo dolore, ſiue triſtitia: at niſi in his animi affectibus ſpiritus ſubito mo-

2. primi doct. 2. c. 14.

neantur, nunquàm animal ſuffocatur, atque reſoluitur; qui verò tales affectus leuiter, ac ſenſim occurrunt, ordinate etiam, ac ſenſim ſuffocant, aut corpus diſſoluunt; præterea contingit nonnunquam vt eodem tempore duo motus contrarij ſpirituum ac ſanguinis efficiantur, vt intriſtitia, ſeu faſtidio de imminenti periculo, quod quidem ex timore, ac ſpe compoſitus eſt affectus; ſicut & in verecundia cum primum ſpiritus ad interna mouentur, mox vero ratione præpollente iidem exterius egrediuntur, ac dilatantur corpori, ac faciei potiſſimum rubicõdiorem, quàm prius colorem reddentes: adhæc quàm corpus ab animalibus illis imaginationibus afficiatur, firma ratio ex infantium productione afferri poteſt, quandoquidem ſi tẽpore coitus quiſpiam formam alicuius mente concipiat, puer, qui ex eo producetur ei, quem in mentem habebat, ſimilis erit, ſanguis enim qui mouetur, obiecti, quod in mente eſt generantis, impreſſionem ſuſcipiet: atque ob eandem rationem cuipiam dentes obſtupeſcent, propterea, quòd cum id alteri acrem ſaporem deguſtante contigiſſe intelligat, ſic & ſibi accidiſſe mente concipiet, pariter alteri relatum eſt conſocium membri cuiuſpiam dolore affici, is vtique tale quid, quale ipſum, ſe perpeti imaginatur, quemadmodum & accidit ei, qui cum de re quapiã quæ timorem inducat, excogitet, ac ſi ei impreſentiarum occurrat, mirum in modum expaueſcit; in hoc etenim temperies immutatur, ac ſpiritus non modicum exagitantur. Manifeſtum igitur ex dictis eſt, quomodo ex animę affectibus corpus nunc quidem calefieri contingit nunc vero frigefieri, aut ſubitò, aut ſenſim, aut interius, aut exterius, aut vtroque modo iuxta varios ſpirituum, ac ſanguinis motiones: atque ob id dixit Gale. & ex animæ affectibus, quaſi inferat, vt in ſomno, & vigilia, ita ex animæ affectibus ſpirituum, & caloris motione corpus alteratur. Mitto complura, quæ à nonnullis tanguntur, propterea quòd præſenti non admodum deſeruiunt contemplationi, quale eſt illud, num ſpiritus, qui ſecundum animæ paſſionum exigentiam varijs agitatur motionibus, varios alterationis influxus recipiet, an verò ſpiritus, vt inſtrumẽtum naturale animæ ſubordinatũ vnica ſubordinatione naturali ad ipſam animam iuxta eius appetituum, ac phantaſmatum diuariationem vario modo mouebatur, vt aer à principio interno vacui neceſſitate: item an ſpecies caliditatis, & eius imaginatio ſit productiua calitatis & ſpecies frigiditatis ſit productiua frigiditatis, ſicut lumen eſt calefactiuum: necnon an ſimilitudo rei humores transmurandi vim habeat rum locali, tum alterationis motu, vt imago pulchra tempore coitus à muliere mente concepta ſperma mouet, ac ſanguinem menſtruũ, quo fœtus imagini quoad lineamenta, & colore ſimilis producatur, & vt fortis imaginatio, ac contemplatio rerum rubearum ſanguinem mouet, vt morbillis, ac variolis in eorum principio euenit: adhæc num valida imaginatio fluxui aſtrorum coniuncta humorem ad ſuſcipiendum influxum, qui vel ad bonum, vel malum diſponit, paratiorem reddere poſſit, vt aſſerunt Aſtronomi, qui & multa de imaginibus, & faſcinationibus diſſerunt: poſtremò vehemenſnè imaginatio, & cupiditas non modo in corpus proprium, ſed & in alienum, ſeu animatum, ſeu inanimatum agere valeat, cum anima nobilis ſit, & ex principiorum ſubſtantia, quibus huius mundi materia ex natura pro formis ſuſcipiendis abillis intentis ſubordinatur, ob quam quidem ſubordinationem totius mundi materia magis obedit animæ, quam contrarijs tranſmutantibus: quare hac ſubordinatione valida imaginatio realem corporis animati, ſeu inanimati nullo alio agente concurrente mutationem efficiet, vt Auic. ſenſiſſe videtur. Verum hiſce miſſis ad magis neceſſaria condeſcendemus: ſubdit itaque Galen. quarum ex ſex nonnaturalibus nempè cibum & potum, vt & hæc corpus noſtrum alterare indicet.

6. nat. pa. 4. 4. & 10. metaphy.

Et ex his, quæ aſſumuntur.

Quæ aſſumuntur cum varia ſint, vario quoq; modo corpus noſtrum altera

te possunt, etenim alia cibi sunt, alia potus & alia medicamenta cibus quidem, seu nutrimentum proprie teste Gal. est id quod à corpore mutatur, eiq; assimilatur, vnitur, ac eius substantiam adaugeti talis vtique cibus, vtpote oua sorbilia, & huiusmodi, cum à copore alterationem potius suscipiat, dum in alimentum cõuertitur, appositus postmodum corpus afficiet, propterea quòd ex eo maior sanguinis, ac humorum copia est adaucta ob quorum calorem totum ipsum calidius redditur: at cibus, qui aliquem in se cuiuspiam qualitatis excessum habet, licet à copore mutetur, ob qualitatem tamen excedentem in corpus reagit, vt lactuca quidem ob eius frigiditatem, & alleum ob illius caliditatem: potus quinetiam, qui & ipsi duplices sunt, alij quidem simplices, & hi vt deperditum instaurant, quodammodo corpus calidius reddũt: alij vero qualitatibus excedentibus mixti ipsum ad eam, qua superant, qualitatem immutant; vinum etenim in corpore caliditatem adauget, sicut, aqua seu hordei aqua frigiditatem: adhæc cibi & potus non solum per se aut calefaciunt, aut infrigidant, aut humectant, aut exiccant, verum & ex accidenti in corpore huiusmodi moliũtur alterationes; aqua namque frigida interius assumpta quandoque ex accidenti excalefacit, cum calorem quapiam in parte contrahit, quæ posthac magis calidior redditur, vinum autem quandoq; adeo præpotens sumitur, vt humores ac spiritus dissipet, qui è corpore exhalantes, aut euacuati vtpote per nares, & aliam quampiam regionem corpus frigidius de relinquunt. Medicamenta etiam corpus manifestissime alterant, missis namque duobus prioribus eorum speciebus, vtpote his, quæ, sicut assumuntur, ita & eiusmodi permanentia vincunt, corpusque immutant ad eundem modum, quo id cibos, ac his, quæ mutationis initium ab animalis corpore consequuta deincepsiam putrescunt, & corrumpuntur, mox quoque corpus vnà corrumpunt, & putrefaciunt, siquidem omnia hæc venena sunt & naturæ humanæ corruptricia à Gal. vocantur, tertia medicamentorum species ex eius sententia corpus recalfacit qui lem, mali tamen nihil affert, & quata eorum species agit, & patitur aliquid sed spatio vincitur planeq; assimilatur, atque hæc non tam medicamenta sunt, quàm nutrimenta, vt lactuca non solum qualitatibus corpus, afficit verum sanguinem adaugens postmodum calidius deserit. Quodcunq; igitur in corpore assumitur, vel alteratur à calore secundũ substantiam tantum, & est cibus, vel secundum qualitatem tantum, & est medicina, vel partim alterat, & partim alteratur, & est cibus medicinalis, vel alteratur quidem, sed non vincitur, immo vincit, & est venenum calidum, vel non alteratur, & vincit, & est venenum frigidum. subdit postremò Galeni.

ℨ. de tẽp. 2 & 1. de simplic. med. à principio.

3. de tẽp. 2.

Aut excernuntur, aut retinentur.

Quod sextum ex rebus nonnaturalibus superius esse diximus inanitionem atque repletionem, non solum Gal. hoc loco, sed paulò superius excrementa, ac retenta nominat. Neque ob id (vt falsò putat Argenterius) idem sunt inanitio, atque repletio cum cibo & potu, nam (vt diximus) inanitio & repletio vel ad virtutem gignitiuam, vel ad corporis temperiem habent relationem, cibus vero & potus ad virtutem nutritiuam, siue humores ipsos, ergo diuersa sunt: præterea cum quæ retinentur, repleant, quæ vero euacuant, inaniant, iure ab expositoribus inter sex res nonnaturales inanitio loco excretionis, ac repletio vice retentionis connumerantur. cum igitur tres in corpore humano præcipuæ celebrentur coctiones, necessarium est, vt in earum quaque vnum sequestretur excrementum in prima quidem, quæ est ventriculi, dum ipse primũ in cibarijs laborem subiens, ea in chylum conuerti, purgatur ex ipsis quod arenosum, atq; inutile est, vt ex ipso tritico, si quid terræ, aut lapidum, aut syluestrium seminum admixtum sit, quæ pernitiosa corporibus esse solent, atque id totum infernè propellit, quod tãdem per intestina euacuatur: cum autem hoc excrementum nonnunquam calidius sit, quandoq; fri-

gidius, aliquando mollius, & plerumq; durius, quemadmodum & ventriculi, & intestinorum fuerit temperies, quę chylum confecit, retentum quidem corpus ipsum eadem, qua excrementum pollet, qualitate inalterabit, siue euacuatum ad contrarium habitum immutabit: Vnde multotiens ex earum superfluitatum retentione non solum febris, sed & epilepsia, paralysis, conuulsiones, & huiusmodi exoriuntur. In secunda autem coctione cum ex sanguinea massa sequestretur serosa illa aquositas, quæ tenuior ad hepar descẽderat, vt sanguini per viam in angustis illis meatibus transitum moliretur, nec non biliosum sit, ac melancholicum excrementum, sicut euacuatis hisce superfluitatibus corpus in caliditate, siccitate, aut humiditate moderatur, ita dum hæ retinentur modo quidem calidius, modo veto humidius, sicciusvè, aut frigidius percipitur, aquosus namq; humor hydropem gignere solet, melancholicus vero corpus infrigidat, ac exiccat, ac biliosus nõ solum arquatos homines, verum & febrientes efficit. In tertia vero coctione cum non solum per insensibilem diffla-tionem subtiles vapores, seu superfluitates diffientur, verum & crassiusculi per sudorem, si detineantur, proprios corporis humores accedũt: sin euacuentur, non solum temperati redduntur, sed & corpus ipsum fluidum, atque diffabile: itidem & de menstruorum, hæmorrhoidum, ac consimilium, aut ex natura, aut ex consuetudine superfluitatũ retentione, aut euacuatione dicendum est, quorum quidem omnium reddens rationem Gale. subdit.

Hæc siquidem omnia partim quidem euidenter, partim vero per alias causas medias alterant corpus, & sanitatem corrumpunt, & de horum singulis seorsum scripsimus in tractu, qui de salubribus conscribitur.

Causæ quæ corpus alterant, ex Galeni sententia, duæ sunt præcipuæ primitiuæ & antecedentes, & si coniunctas his addas in nonnullis quidem, non autem in omnibus notabis, sed in quibusnam casibus inferius explicabimus, antecedentes quidem & coniunctæ internæ multotienes nobis ignotæ sunt, quæ verò procatharticæ occasiones duntaxat, vt antecedentes alterentur, ex quibus deinceps immediate corpus afficitur, ac sanitas ipsa destruitur, at cum nonnunquam absque aliis mediis id præstent, quod & antecedentes, in eorum naturam transeunt, nomenque primitiuarum deperdunt: propterea sex hæc nonnaturalia, quoniam externa sunt (excrementorum namque euacuatio, atque retentio licet interna videantur, pariter somnus & vigiliæ, & animæ affectus, attamen excrementa corporis partes non sunt, somnus vero & vigiliæ, & animæ accidentia extrinsecus corpori aduenium, ac sensibus nostris subijciuntur) occasiones vt plurimum, sunt, ex quibus aliæ causæ internæ adnascuntur, quæ corpus alterant. & sanitatem corrumpũt, quandoque vero ex se satis sunt, ex quibus & corpus afficitur, & sanitas deperditur, quinimmo eademmet res nonnaturalis nonnunquam quidem ex se, ac nullo medio, quandoque vero per medias causas agit in corpus, cibus namque & potus ob qualitates vtpote calidas seu frigidas, quæ in ipsis reperiuntur, corpus calidum, aut frigidum immediate alterant, aer vero frigidus per medias causas ipsum afficit, & morbum generat: siquidem cum aer meatus corporis obturet, vapores in corpore concludit, qui calorem in eo adaugent, accenso verò in corde extraneo calore, necessario naturales læduntur actiones, ac proinde morbus tandem enascitur; aer quinetiam corpus confestim excalefacit, refrigerat, humectat, ac exiccat, sicut & cibus, seu nutrimentum crassius dum meatus claudit, transpirationem impedit, vnde putredo exoritur, ex putredine vero febris: sed de his se Libris de tuenda sanitate diffusius scripsisse asserit; concludens autem inquit,

Omnia

Omnia igitur nunc dicta genera, materiæ quædam sunt salubrium causarum, at vsu opportuno adhibito causę fiunt conseruatrices, atq; salubres, sed vbi à modo deliquerint, insalubres redduntur.

Verba hæc vel maxime fauēt eorum opinioni, qui asserunt hoc loco Gal. non solum de causis agere, vt auxilia sunt, verum & de causis vt materiales, formales, ac efficiens: etenim inquit Gal. materiæ quædam sunt salubrium causarū, cibus namq;, & potus absolute causa materialis est, quæ demum vsu opportuno adhibito conseruatrix fit, atq; salubris; vbi verò à modo delinquat, insalubris redditur. Male igitur hi ab Argentario initio huius reprehenduntur, quippe qui Galen. verba apertissime interpretentur: subdit autem ex dictis corrolarium.

Vnde etiam liquet ex his nullum harum rerum exteriorum aut salubrem, aut insalubrem à nobis existimari oportere, ac easdem potius quandoque quidem salubres, quandoque vero insalubres in eo quod ad aliquid esse: nam vbi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ocium vero insalubre: cum vero eget quiete, ocium quidem salubre, exercitatio verò insalubris, eodem modo de cibis & potibus, & de alijs omnibus statuendum: horum enim singula quando vt necessitas corporis exigit, cum mensura ac qualitate opportuna adhibentur, salubria fiunt, at cum citra omnem necessitatem, ac prȩter modum afferuntur, insalubria.

Aer namque in se sumptus, neque salubris, neque insalubris est, sed vt ad corpus habet relationem, quemadmodum & reliqua nonnaturalia, de quibus tantummodo hoc loco Gal. sermonem habet, non autem de his, quæ non necessariò corpus afficiūt, vt antea dictum est: proinde relatio hæc ad corpus duplex esse potest, aut res hæ nonnaturale ad diuersa referuntur corpora, in eodem tamen tempore, vt exempli gratia aer eodem tempore vni quidē sanus, siue salubris est, alteri vero insalubris, aut cum ad idem corpus, diuersis tamen temporibus cōparantur, vt potus quidē calidus Socrati habenti crudos humores in ventriculo salubris quidem erit, at si contingat ex malo victus regimine in eius ventriculo bilioſos humores aggregari, insalubris: Tacuit autem Gale. de neutro non quidē vt eius immemor, sed breuitati studens, quandoquidem ex duobus extremis medium facile comprehēditur. Cæterum hæc quidē relatio, denominatioq; salubris, & insalubris ad corpus relata in duobus (ait Gal.) consistit, salubria namque fiunt, quando vt corporis necessitas exigit & mensura, & qualitate opportuna administrantur, sicut insalubria, cum citra omnem necessitatem, & prȩter modum afferuntur. Verum quis ambiget non duas, sed tres à Galeno poni conditiones, siquidem corporis necessitatem eius, quod sibi offertur, quantitatem, & qualitatem statuit. Quòd si respondeas, vt & Trus. corporis indigentiam tertiam non esse conditionē, quæ in causis animaduertatur, licet ad corpus ipsum spectet, huic forte opponet idem, q̄ Gal. memorans, quæ insalubria efficiuntur, inquit, at cum citra omnem necessitatem, ac prȩter modum afferūtur, ergò necessitas inter causarum conditiones reponenda est. Ego igitur rectius dicerem, q̄ per necessitatem Gal. nil aliud intelligit, quàm quantitatem, ac qualitatem, quæ corpori deficiunt, quæ quidem conditiones sicuti in causis adesse debēt, ita in corpore desiciunt, si ipsum conseruandum est; diximus namq; conseruationem ipsam lapsus insensibilis esse correctionē: propterea declarās quæ fiant insalubria, dixit,

cum

cum citra omnem necessitatem, ac præter modum afferuntur, vt non solum cõditiones duas in causis existentes, sed & quæ in corpore defficiunt, connotaret, atque hac interpretatione facilime tollitur ratio, atque, responsionis obiectum: necessitas enim tertia conditio non est, sed in se duos corporis defectus nempè quantitatem, ac qualitatem, quibus indiget, concludit: atque ob id subdit.

Atque hæ duæ sunt circa salubre, & insalubre intentiones, rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas ac quantitas: neque enim est rationi consentaneum etiam temporis occasionem, quæ in his, quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eisdem diuersum, introducere: si enim tali & tanta re allata egeat corpus, nemini dubium, quinetiam in tempore opportuno afferatur, siquidem occasioni inde est ortus, quoniam fluxibile, ac facile mutabile est mortale corpus, ac pro transmutationis modo alys alio tempore eget auxilijs: Quare non est tertium aliquod præter ea, quæ dicta sunt, occasio, sæpius autem eo tanquam tertio quodam ob eã, quam diximus, causam ad docendum vti consueuimus.

Dubitant interpretes, num duæ tantum sint conseruantium causarum, quæ ex sex rebus, nonnaturalibus sumuntur, indicationes, seu intentiones, nam licet Gal. dubitet de tempore, soluatque tempus, seu temporis occasionem ex corporis trãsmutatione, quæ in quanto, aut quali fit, ortum habere: & ob id tertium præter dicta statuendum nõ esse, sed ad docendum duntaxat: attamen est & alia ratio, quam cum Argenterius validissimam putet, aduersus Gal. (vt sui moris est) infense admodum inuehitur; etenim si apud Galenum (inquit ipse) scopi semper distincti statuendi sunt, vt & illos indicantia reuerà distinguuntur, qualitatem quidem, & quantitatem remediorum, affectus qualitas & quantitas indicant, occasionem vero præsentia eorum, quæ remedia exposcunt, & absentia illorum, quæ ea impedire possunt vt testatur Gal. ergo temporis occasio à qualitate, & quantitate diuersa statuenda est indicatio: præterea ipsemet Cal. lib. ad Glau. à principio non solum remedia qualitate, & quantitate perfici existimat, verum & eorundem vsus modo, necnon ex temporis occasione, quæ præ omnibus cognitu difficilima est. Vnde ab Hippocr. non sine ratione scriptum est, eam esse præcipitem, quippe quæ plerunque non vulgares, sed & præexcellẽtes medicos aberrare facit: vlterius non solum hæc in remediorum vsu indicare videntur, sed & substantia ipsa rei offerendæ an scilicet, conueniat alterans, aut euacuans, aut replens, autaliud efficiens remedium; aer namque quandoque qualitate ac quantitate cõueniet at in substantia indecens erit, quoniam putridus est, atq; corruptus: pariter non nulli sunt potus, qui quoad qualitatem ac quantitatem corpori conuenient, at cum ex tota substantia (vt inquit Mesues ex Gal. quoq; sententia) corpus soluant, propterea quòd lubricum corpus est, minime competent: postremò ordo quoque in rebus exhibendis vt scopus alter hisce addendus est; in ipsis enim multotiens commutatus ordo corpus ex salubri insalubre redditur, vt non minimi apud medicos momenti esse videatur. Verum hæc omnia obiecta aduersus Galenum placitum nulla sunt, si recte quis sit scopus, seu intentio, ac indicatio, percipiamus; neq; enim mihi aliorm responsiones satisfaciunt, nam etsi hoc loco de corpore conseruando loquatur Gal. intentiones tamen has circa salubre, & insalubre corpus adesse censet, ut non solum in parte conseruatiua, uerum & in curatiua assumantur; item Gal. eas à curatiuis indicationibus ex Hippoc. sententia penitus aufert, inferius uero inter conseruatrices dum de venereis ver

Lib. de opt. sect. c. 35.

1. pro. aph. primo.

4 Metho. med. c. 5.

bã

ba facit, ſtatuere videtur. Intentio itaque quem σκοπὸν græci nominant (vt alibi à Patre meo determinatum eſt) eſt res in potentia in ſuis latitans cauſis, & finalis cauſa dicitur, quæ cæteras cauſas ad agendum excitat, vt quod eſt in potentia actu exiſtens fiat: vt exempli gratia auari ſcopus eſt, decem mille aureos lucrari, hoc quidem in potentia eſt, cæterasq; cauſas mouet, vt tandem ad actum producatur: etenim tunc ille merces parat, eas per mare tranſmittit, ac huiuſmodi operatur, vt tandem ſcopum hunc attingere poſſit; indicatio vero ex Gal. placitis eſt φάσις, ſiue expreſſio, aut repreſentatio eius, quod conſequitur, repreſentatur namque nobis quicquid conſequens, faciendumve ſit, vt deficit in corpore quantitas, hæc vtique quicquid conſequens, faciendumve ſit, repreſentat nempè alterum quid in quantitate ei ſuplendum eſſe: Vidamus modo ſi tempus rei, quæ adhibetur, corpori humano ſcopus, indicatiove eſſe poſſit, ſcopus quidem non, ſeu intentio, quoniam tempus non eſt res in corpore poteſtate exiſtens, quæ cæteras cauſas ad agendum moueat, vt actu fiat, ſed qualitas & quãtitas in corpore deficientes tantummodo cauſæ ſunt, quæ præcipuè mouent qualitatem ac quantitatem rei offerendæ, vt actu perficiantur; neq; minus ob eãdem cauſam rei offerendæ vſus, & ordo intentiones erunt, quippe qui in corpore res in potentia tales non ſunt, quæ actum exoptent, quemadmodum antea declaratum eſt: indicationes quinatiam non ſunt, pariter & temporis occaſio, neque ab alijs indicantur, quoniam neque conſequuntur, neq; fiunt, vt quantitas aut qualitas in corpore deficientes, cum reſtituendæ exoptent, à qualitate enim & quantitate rei exhibendæ perficiuntur, at temporis occaſio neq; conſequitur, neq; fit à præſentia eorum, quæ remedia expoſcunt, & abſentia illorum, qui ea impedire poſſunt, vt Argenterius arbitratur, ſed ſicut tẽpus eſt quid rebus, quæ adhiberi debent, extrinſecum, ita & præſentia, & abſentia rebus extrinſecæ ſunt: neque valet illius ratio, quam ex Gal. efformauit, ibidẽ namq; & morborum, & auxiliorum tempora declarabat Galen. poſtquam principio capitis duas eſſe temporum apud medicos differentias ſtatuerat: aliqua enim morborum tempora, aliqua vero auxiliorum, dicens, quòd medici illi cauſarum motiones, morbi tempora dixere, vtpote initium, incrementum, ſtatum, & inclinationem, aut auxiliorum tempora ea quæ ad ipſorum adhibitionem idonea ſunt, quando ſcilicet remedium poſtulantia adſunt, prohibens vero nullum; declaratio itaque auxiliorum temporis ea eſt, non autem quòd vnum indicet alterum: idem enim ſecundum idem ſeipſum indicaret; quod quidem abſurdiſſimum cupiam eſſe poteſt: neque minus remediorum vſus modus, aut ordo ob eandem rationem indicant, aut indicantur, quoniam nec quid indicent, certum eſt, nec a quo indicentur: Sed quid ad Gale. prim. ad Glau. dicimus nos, quòd eo loco non ſolum quæ per ſe indicant, deſcripſit, verum & quæ per accidens in morbis ſpectantur, quæ veluti principalium intentionum ſunt circunſtantiæ nam quòd quis clyſtere non accipiat, cogimur nos glandibus, aut leui pharmacia compluries vti; ſic dum virtus eſt imbecilla, licet pharmaci adhibendi ſit tempus, ob eam tamen ipſum dimittimus; atque hoc eſt, quod intendebat Galen. temporis affectus notitiam ad curationem quidem non facere, vt inter curatrices indicationes cõnumeretur, ſed ad cognitionem tantum affectus curandi, vel maxime conferre: pariter cibariorum ordo attenditur, non quidem vt ordo indicet, ſed quoniã eius accidit qualitati, vt cũ hic quidem cibus craſſior, hic vero tenuior ſit, modo tardius, modo citius conficiatur: de ſubſtantia vero a Galen. prætermiſſa, vt maxima in rebus exhibendis intentioue quid dicemus? facilis vtique eſt ſolutio, ſi recte contemplabimur ſubſtantiãe ex qualitatibus agere, ſiue hæ manifeſtæ ſint, ſiue occultæ; aer namque corruptus ex tota ſubſtantia, dum putrefacit, ob prauas in ſe qualitates, quę totam eius corrumpunt ſubſtantiam, operatur; medicina etiam a tota ſubſtantia purgat non quidem vt ſubſtãtia, ſed vt tali temperie prædita (quic

4. met. 5.

quid

quid dicant nonnulli) quã ſanaqualitatis proprietatem eſſe voluit Gal Meſues verò cœleſtem virtutem, ſeu formam ſpecificam, ſeu occultam qualitatem: Qua quidã in re valde increpandus eſt Argenterius, qui quidem quandoque ſunſtantiæ ſubſtantiam contrariam non eſſe, interdum vero eam quoq; agere profert: verum hęc ſat ſint, aliàs fortè de his diffuſius agemus. vt autem in his duabus intentionibus cauſas omnes ſalubres cõtineri, demonſtret, ſubiungens poſtmodum Gal. concludit his verbis.

Quoniam vero in his ipſis intentionibus & aliæ cauſæ ſalubres, & id, quod propoſitum eſt genus continetur, rurſus eaſdem repetamus.

Contextus hic duas habet expoſitiones, altera quidem eſt. Quoniam in his duabus intentionibus quantitate, ac qualitate non ſolum antedictæ cauſæ nempè aer ambiens, cibus & potus, ſomnus & vigiliæ, quæ euacuantur, ac retinentur, & animæ accidentia, continentur, verum & complura alia, quæ inter ea, quæ ex neceſſitate non alterant, collocantur, exempli gratia medicina, & huiuſmodi, hæc enim & ipſa rationem habent cauſarum conſeruantium ſiue ſalubriũ, perinde ac aliæ ſi commode adminiſtrentur, ſin incommode, inſalubrium, rurſus eas repetamus non quidem eodem modo vt ſupra in genere, ſed ſpecialim; quandoquidem ex Ariſtotel. operationes non ſunt vniuerſalium, ſed ſingularium, non enim homo ſanatur, aut ſeruatur, ſed Callias, particulariuè alius homo. Hæc vtiq; expoſitio licet pro parte quodammodo poſſit conſiſtere, attamen quo ad alteram partem duas patitur inſtantias: primum quidẽ qm̃ ſi Gal. ſuperius has cauſas non neceſſario occurrentes exploſit, cur hoc loco rurſus has vt cauſas ſalubres enumerat? ſecundo ſi & hæ cauſæ ſalubres ſunt, cur de his mentionem non facit, ſicut eas proponit: dicent fortè hi, quòd de venereis diſſerit, quæ ex non neceſſario euenientibus ſunt. Verum falluntur, vt enim prius dictum eſt inanitio, & replerio, ſub gignitiua facultate cadunt; neque etiam verum eſt exemplum de medicina, quam iſti inter res non neceſſario alterantes collocant, nam ſub cibo, & potu ſuperius à nobis repoſita eſt, cuius cauſam ibidem aſſignauimus. Alteta autem eſt interpretatio, quam tutiorem eſſe putamus, quòd Gal. colligat ex dictis; Quoniam in his duabus intentionibus cauſæ omnes ſalubres ſunt tam propoſiti modo generis, quæ ſanitatem optimam habent, quàm eius generis tenent, quæ lapſa, rurſus eas repetamus, quemadmodum alij poſtmodum exponunt; ita vt per propoſitum genus optimam corporis temperiem intelligat; cum autem ait in his duabus intentionibus aliæ cauſæ ſalubres continẽtur, aliam inferat temperiem, quæ ab optima dilabitur, de qua in ſequenti cap. ſermo eſt habiturus: Quo quidem poſito concludit.

Optimæ igitur corporis conſtitutioni, cum circumfuſus aer fuerit in temperie poſitus, earum rerum, de quibus nuper diximus, quietis ſcilicet ac motus, ſomni, vigiliæ, & eorum quę aſſumuntur, atque excernuntur, quantitas moderata conuenit; cum vero aer à temperie receſſerit, tantum à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima temperatura receſſus.

Prima quidem huius contextus pars ſatis aperta eſt, quòd in optima corporis conſtitutione non ſolum aer temperatus requiritur, ſed & reliqua alia commemorata, tum quoad qualitatem, tum etiam quoad quantitatem, vtpote motus & quies ſomnus & vigiliæ, quæ aſſumuntur, quæq; excernuntur: ſimilia namque exquiſite ſimilibus ad vnguem ſeruantur. cur autẽ animæ affectus ſubticeat Gal. variæ ſunt ſentẽtię; alii enim dicunt, quòd ex aliis intelliguntur, alii

quòd

quod cum hic in nostra non sint potestate, sed nunc quidem magis, nunc vero minus alterẽt quàm cõueniat, à Gal. prætermissi sunt: Verum vterque eorum falsa est opinio, priorum quidem quoniam vno pro exemplo proposito reliqua etiam intelligere poterat, sed cur hos duntaxat omittit? Erant quinetiam grauissime postremi, qui hoc fatuum re præsentant animi accidentia à nobis reprimi nequaquam posse: quòd si hæc in nostra non sunt potestate, frustra aerem emendabimus: siquidem animi affectus nõ minus quam aer & reliqua quatuor non solum auxilium exposcunt, sed & contraoperantur: Nec minus eos increpo, qui Galeni mentem haudquaquam scrutantes, hoc quidem in lectoris animo indiscussum deserunt. Hos itaque rectius dicamus sex omnia præsenti loco esse à Galeno comprehensa; nam cũ motus alius sit animæ & alius corporis, anima quidem turbata mouetur, vt superius demonstratum est, tunc{q;} noxã interdum corpori, interdum verò præsidium infert, de motu vero corporis non est, vt quid a nobis dicatur: Gal. per motus non solum corporeos, sed & animæ intellexit: At si dicat quis, motus & somnus nequaquã temperati esse possunt, motus enim magis vel minus semper calidum, sicut somnus humidum corpus reddunt: dicendum est, quòd motus solus aut somnus non sunt temperati, sed cum quiete, ac vigilijs commixti temperiem efficiunt: atque ob id somnum cum vigilijs, ac motum cum quiete semper recensemus. In secunda huius contextus particula quid sentiat Gal. dissentiunt expositores, nonnulli namque volunt, inter quos est Argenterius, quòd cum supradicat Gal. quòd optimæ constitutioni conueniunt aer, somnus, & quies, ac reliqua enarrata, vt in quali, & quanto exquisitam seruent mediocritatem, subdit, quòd si ab optima constitutione corpus recedat non solum aer, sed & cætera omnia tantũ ab ea tẽperie mediocri recedere debent, vt exempli gratia Socrates ad frigidum & humidũ à temperie dilabitur, vt corpus hoc seruetur, tantum & aer & motus, & quies, & reliqua alia ad frigidum & humidum euariari debent: status namque hi omnes à rebus similibus iuxta qualitatem aut quantitatem adhibitis conseruantur. Verum hæc expositio falsa penitus est, nam aer quomodo in sanis poterit ad frigidum & humidum contrahi? neque enim in nostra est potestate aerem, vt & reliqua, quandocunque volumus, alterare: ob id dicebat Gal. quòd reliquas materias tum deligere, tum fugere licet, quam vero ambiens præstat, siue ea sit ad calidum & humidũ intemperies, siue ad frigidum & humidũ, siue ad quasuis qualitates fugere non licet, sed præsenti cæli statu nos vti necessum est, quinimmo in morbis ipsis cum ægrotantes in cubiculo residunt, ambiens circumfususque aer cubiculi alterari vix potest: quod si in morbis hoc valde difficile est; in sanis vtiq; hominibus, qui aeri extra proprios lares plerunque se exponunt, non solum difficillimum, verum & impossibile: præterea Galen. hoc loco de optima loquitur constitutione, non autem de ea, quæ ab optima recedit, vt ex eius verborum tum sequentium, tum præcedentium serie apertissimo patet; quandoquidem primum proponit, optimo corporis statui quænam auxilia præstanda sint, in sequenti verò capite de eo agit, qui ab optimo deficit, cum ait. At si quod ab optima constitutione defecerit corpus, & quæ sequuntur: ergò has duas tractationes confundere non debebat, alioquin & eadem bis incassum, confuseque repeteret: item de statu hoc ab optimo recedente mentionem non facit Gal. sed solum de aere intemperato, ergò vana est eorum expositio; Alij autem, vt & Haly. exponunt, quod proposita prima sententia nempè optimæ corporis constitutioni pro eius tutela singula sex nonnaturalia tum quantitate tum qualitate competere, hac parte subdit Gale. canones tradens; quoniam pactò hæc ipsa immutentur, cum à symmetria defluxerint, vt corpus ipsum optime constitutum conseruetur exemplo ab aere sumpto, etenim sicut cum aer intemperatus existit, tanto reliqua omnia ad contrarium commutanda sunt, quanto aeris vitiata temperies est, sic & vnumquodque

9. met. 14

que ex aliis non naturalibus, vtpote cibus, & potus, morus, & huiusmodi si ad aliquam qualitatum in temperiē accedūt, reliqua ex his omnia ad eādem contrariam qualitatem euariari conueniet, hoc nāq; mō, vt in æquilibrio symmetriā corporis seruabimus. Hęc quoq; expositio, neq; vera est, neq; ad Galeni mentem, nā si reliqua oīa preter aerem medicus aut ipsemet temperatus ad sui libitum euariare potest, cur vnum aliis eget, uti æquilibrio ad ipsum contemperandum? cibū namq; & potum maiori minori vē in quātitate, atq; hac illa vē qualitate preditos corpori apponere, euacuationem etiam, & retentionem, somnum & vigilias, ac deniq; animi accidentia, quandocunq; volumus, contemperare possumus: amplius non eodem modo omnia contemperantur, ergo aer omnium exemplum esse nō potest, aut saltim quomodo contemperentur, Gal. debebat exponere. Sunt & alij non contenendi interpretes, inter quos est Trusianus, qui sentiunt Cale. alteram proponere sententiam circa aerem, quando intemperatus optime constitutio corpori occurrit, namsi aera temperamento declinat, non licet reliqua omnia quandoq; moderata, sed in oppositum pari cum aere lapsu vergentia administrare: quod quidem aliis minime contingit, siquidem reliqua nostræ subiiciuntur potestati, & quandocunque uolumus contemperantur: at aer (ut dictum est) a superioribus dependet; & supra artem est, idque potissimum in sanis; secus namque dicendum est de aere totius, ac de eo, qui in domiciliis nostris continetur: propterea in tuenda valetudine ad duo hæc potissimum respicimus, vtpote aeris & corporis temperiem, sicut in curatiua ad tertiū quoque morbum nempe ipsum: & quemadmodum Gal. tres ex his in morbis præcipuas indicationes elegit, non quidem perpetuò, sed cum aer morbo reluctatur, ita in sanitate cōseruauda duę quoque præcipuę eligendę sunt, cum aer corpori temperato aduersatur, ita vt aer non solum auxilium sit, & corporis causa conseruans, verum & ipsum auxilio indigeat; vt si contemperari non possit, ne corpori noceat, alia saltim sibi opponantur, quibus corpus aeri obsistat. Verum hęc interpretatio licet aliis melior sit, nonnullas tamen patitur oppositiones, quandoquidem hieme aer ad frigidum vergit, & humidum, non tamen ei omnia per contrariam qualitatem adhibentur, si quidem hieme somni sunt longissimi, uigiliæ uerò quàm breues, somnus verò corpus humidum, sicut uigilię siccum reddunt: insuper cibo & potu validissime corpus afficitur, ergò sat est vnum aeri contrario resistere, non autem omnia quinque: quinimmo si uidemus multotiēs cibum & potum magis quàm aerem corporis temperiem immutare, quanto magis si quinque simul aeri opposita iuxta parem lapsum aduersus corpus temperatum reluctabuntur? Quod si is dicat qui hanc sustnet expositionem, quòd cum aer temporis diuturnitate ualidius corpus afficiat, quàm reliqua omnia, sicut diuturnis morbis varia blanda adhibentur auxilia, quæ tempore quoque morbos depellant, sic aeri hęc quinque opponimus non quidem in excessu, sed mediocriter contraria, ut eius damno paulatim obsistamus: contra hæc ipsa in eo gradu per contraria sunt admouenda, vt censet Gal. ergo non mediocriter opposita; insuper accidentia animi continua citius quàm aer hominem ad senectutem perducunt, ergò aer præ aliis sui diuturnitate corpus non afficiet. Quocirca locus hic rectius à nobis interpretandus est tum ad Gal. mentem, tum etiam secundum rei ueritatem, quòd si in corpore optime constituto aer intemperatus sit, aut ipsummet aerem, si fieri potest, tanto a mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima temperatura recessus, aut si aer immutari nō potest (quod quidem ob rationes superius enarratas ut plurimum euenit) emendandus est cum aliis quibusuis tantundemà mediocritate per contrarium euariantibus, si enim vnum satis est ad aerem contemperandum, id etiam solum ad oppositum ducendum erit, sinautem id nequaquam sufficiat, altero etiā vtendum

1. Apho. par. 15.

dum erit, donec oppositio aeri obsistamus; in reliquis uero ex his mediocritas seruetur, ne sui excessu temperatum corpus afficiatur: propterea Gal. 5.met. 14 indefinite hoc non loquutus est, ne quis putet omnia aduersus aerem opponenda esse, vt alij censebant, quandoquidem si tot iunctim pari lapsu à mediocritate in oppositum cum aere recederent, dubiò procul corpus ipsum ab hisce magis afficeretur, quàm ab aere, cuius quidem nostrum non est intentum, neque hoc consentiret Gal. quam quidem sententiam ex duobus Galen. locis confirmamus; altero quidem vbi de aere loquens, dum corpus calido & sicco morbo laborat, ait; vbi igitur cum medendi indicationibus consonat, pro gratia habendum est, sicubi aduersatur, inhibenda eius noxa est, scilicet reliquorum auxiliorum humiditate, ac frigore intensis, adauctisque, dixit autem non omnium auxiliorum, sed absolute reliquorum, vt pote quæ apta sint, oppositas qualitates corrigere; insuper subdens aerem ipsum corrigere edocet, cum ait: Sedulò igitur agendum est, vt ambientem quoad fieri potest, qualem esse expedit, præpares, scilicet humidiores, frigidioresque domus tum deligens, tum 1. Epid. præparans; altera verò dum Gal. docet, sect. 2. quomodo aeri intemperato obuiandum com. 7. sit, licet de intemperatis corporibus ibi dem loquatur; etenim & de temperatis sermo esse potest, nam, inquit ipse, si humidus & frigidus sit aer, calefacienda corpora sunt, maxime frigidiora, & humidiora exercitationibus plurimis, vino modicum calido, prout opus erit, non autem omnibus, vt alij sunt arbitrati. Num vero eodem pactò de aliorum quibusuis, dum excedunt, vice versa eorum quippiam per oppositum trahere debeamus, vt exempli gratia cum in corpore temperato cibaria in frigiditate & siccitate excedunt, somno longiori, qui tantundem calefaciat, ac humectet; corrigenda sint, quòdque Galen. aerem pro exemplo reliquorum statuat, dicere possumus, hanc quoque Gal. mentem esse potuisse; verum quòd omnia simul necessariò concurrant, vt illi ponebant, minime verum esse censeo ob eam, quam supra tetigimus, rationem. Vt autem declaret, quomodo mediocritatem in his inuenire valeamus, ab aere primum exordium desumit.

Hi verò sunt mediocritatis termini: in aere quidem ambiente, vt neque horreat propter frigus, neque sudet propter æstum.

Quemadmodum corpora temperata latitudinem quandam habent, quam præterire nequeunt, ita & auxilia in quadam latitudine mediocrem seruant temperiem, vltra quam non amplius talia dicuntur; atque hi mediocritatis termini nuncupantur; neque enim intentio Galen. est de ea exquisita temperie verba facere, quæ aut cerni non potuit, aut ictu oculi pertransiuit. Ab aer vero exordiens ex eius affectu moderatam temperiem colligit; talis autem affectus est, quem ex Xenocrate desumpsit Gale. vt in aere corpus ipsum neque horreat, neque sudet, vtpote quòd alterum quidē ex frigore, alterum vero ex æstu proueniat. Circa quem, vt quæ ab eo scribuntur, rectius intelligantur, nonnihil discurtendum censeo: aer itaque temperatus (vt dictum est) non in puncto, sed in non modica quadam primarum qualitatum latitudine consistit, vltra quam pertransiens insignem corpori temperato noxam relinquit: nam si in frigore excedit, cum frigiditatis proprium sit, vt humores ad intima propellat, in huiusmodi reuulsione horror quidam percipitur: & licet ex aeris frigiditate corpus frigidum in primis reddatur, mox horror consequatur, Gal. tamen ex horrore, non autem ex frigore metam aeris in temperati cōstituit, propterea quòd voluit ipse corpus temperatum non adeo angustis præfidijs cōseruari, sed talibus quæ illi manifestam saltim noxam non inferant; nam etsi corpus frigore afficitur; frigus tamen apertam illi molestiā non infert, quemadmodum horror, etenim sicut hi, qui in manifestam patiuntur, naturalium actionum læsionem, nondum ægri, sed neutri dicuntur, ita

aer

aer hic, qui corpus quodammodo refrigerat, nondum ad intemperiem peruenisse dicetur, nisi ex frigore ipsum corpus exhorrescat: ob id eorum nequaquam approbo versionem, quæ habet [vt neque rigeat propter frigus] tum quia græcus codex non eo modo iacet, tum etiam quoniam nullam inter horrorem ac rigorem non solum insanis, verum & in ipsis ægrotantibus differentiam constituunt, in quem quidem errorem grauissimi hercle viri elapsi sunt, vt libro de tremore, rigore, & palp. scripsit Gal. ac quod peius est, Galeni quoque interpretes, qui de frigore, horrore, ac rigore ipsum diuersimode loquentem animaduertentes, pugnantia scripsisse putarunt, quem quidem cum alijs saluare cupiant, & ipsi à Galeni mente, ac veritate vel maxime aberrarunt, alij namque rigorem esse cum tremore refrigerationem existimarunt, alii autem ut Plato in Thimeo, ac post ipsum Athæneus Attalus rigorem & tremorem idem esse putantes in reluctatione, quassationeque frigoris passionem, nonnulli uerò rigorem sensilem refrigerationem, & alii non sensilem frigiditatem, sed dolorosam, qui uerò horrorem & rigorem adinuicem distinxerunt, horrorem cutis, cutiq; uicinarum partium, rigorem verò vniuersi corporis affectum statuerunt. Qua de re Gal. horum posteriorum sententiam recensens libro præcitato, neque eam palam increpans, ut fermè illi fauere uideatur, interpretibus occasionem dedit, ut ipsum sibi ipsi aduersari crediderint, libro namque secõdo de sympt. caus. horroremà rigore secundum magis & minus dun taxt, non autem ratione partium distinxit; materia etenim quæ immodice mouetur, horrorem generat, at si vehementius exagitetur, ac magis acuta sit, ac mordax, rigorem. Nos autem missis, quæ aduersus veteres, & præcipue Platonem, ac Athæneum à Galeno conscribuntur, veram rigoris, & horroris, & in sanis, & in ægrotantibus distinctionem aperiemus, neque enim idem est in sanis horror, qui & in ægris, atque hoc est illud, quod ipsos aberrare coegit. In sanis itaque horror & rigor penès loca distinguuntur, nam frigiditas aeris feriens cutim, humores primum circa ipsam existentes fugat, ex qua quidē partes illæ horrent, siquidem non admodum vehemens est motus, at si profundius, ac vehementius retrahantur, rigor hic nũcupatur: propterea Gal. illos nec probat, nec reprobat, qui huiusmodi sententiam sustinuerunt, sed in hoc eos vituperat, ꝙ absq; distinctione loquuti sunt: Vnde subdit confestim; Cæterũ sana hominum corpora alio, diuersoq; modo rigore affici dicimus, nec modum hunc ad omnem dolorosã frigiditatẽ extendimus; superius namq; veterum posuerat opinionem, qui nulla adhibita distinctione rigorem & horrorem tum in sanis, tum in ægris descripserunt, nempè quòd rigor & horror & sensilis sit refrigeratio, & dolorosa, & cutis, & vniuersi corporis affectus. In ægris autẽ corporibus cum rigor & horror non ab externa proueniat causa, sed ab interna, & præter naturam adinuicem secundũ magis & minus potissimum seiunguntur, quemadmodum recte docet Gal. & talis rigor, aut horror vt plurimũ dolorosa est refrigeratio, sicut, quæ in sanis vt plurimum absque dolore: Vnde Gal. Hip. authoritate hoc ipsũ corroborans cõcludit. Illi igitur qui morbosũ rigorẽ frigiditatẽ esse definiũt, nil aliud definire uidentur quam eum rigorem, qui sana duntaxat corpora inuadit, quamuis vniuersum rigoris genus de quo medici penitus loquuntur, prædicti viri definire intenderunt; sic enim Hipp. dixisse arbitror à febre ardenti habito rigore superueniente solutio: non igitur cum in corpus febrientis frigidam infundes aquam, rigorem facere poteris, sed febrienti rigor aduenit cũ ex interna corporis dispositione excitatur, euocaturque, & ex eodem Hip. Rigores incipiũt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput, sed & virilis parte corporis posteriore magis, quàm anteriore: in hoc etenim aphorismo, sicut & alibi sæpius non rigorem bene valentibus occurrentem, sed morbosum Hip. protulit, qui quidem frigefactio est dolorifica cum quadam totius corporis in æquali quassatione. Perperam igitur

lib. de tre. & palpi. 6

4. aph. 58

5. aph. 69

transfe-

transferunt hi [neq; rigeat propter frigus] nam terminus noxę primus in tẽperato corpore non est rigor, sed horror, quemadmodũ dictũ est: De causis autem rigoris & horroris hoc loco subtiliendũ censeo, quoniam non de his, vt in morbis, sed vti in sanis fiunt, verba facimus. Quod si aer ad calidum excedit, huius terminus sudor est, de quo altero libro fusius à nobis dictum est, id autem hoc loco tãtum dixisse sufficiat, sudorẽ hũc, de quo nunc agit Gal. nõ ab internis prouenire causis, vt cum quis valde mouetur, sed ab ambiente duntaxat, qui veluti cucurbita sanguinem a centro ad circunferentiam attrahit; ex quo postmodum non solũ humores, verũ & crassiores per cutis foramina copiosius diffãtur vapores, qui aeri expositi cõdensantur, ac ad aqueã substantiã vertuntur. Proinde circa huiusmodi signũ videntur non nulla efficere difficultatem, in primis quidem quoniam si quis aeri temperato in aere nudus se exponat, non solum refrigerabitur, sed & nõ modicũ exhorrebit: insuper non solum corpora temperata in aere calido exsudant, & frigido horrent, sed & intemperata calida, quemadmodum sunt ea, quæ meatus satis apertos habent; tunc enim ob meatuum apertionem facile aer frigidus introcluditur, ob quem calor ad intima percurrit, & naturalis calor vi aeris ambientis calidi exercitatus humores ad exteriora propellit, & sudorem efficit, quo supra diximus modo: præterea cur est, quòd Gal. initium non tradit, quomodo humidi ac sicci aeris excessum dignoscamus, sicuti, calidi, & frigidi, ac quod magis opus erat, quãtitatis ipsius? primæ quidem difficultati facillime reparamus, si huius causam intimius contemplamur: non enim homines nudi vere horrent, nisi prius vestimentis fuerint induti, horrent autem quia dum exuuntur, meatus rarefiunt, aer verò frigidus respectu caloris nostri, licet in se temperatus sit, facile penetrat, & partes sensiles confestim compungit: ob id aer manus non afficit, ac præcipue internam manus parem, quoniam & magis est temperata, neque ab vllo extrinseco rarefit: ad secundum autem dicerem, quòd licet intemperata nonnulla vtrumque patiantur, non tamen æquè, vt ea, quæ moderatam habent temperiẽ, per se namque ob temperiem ipsam quæcunque optimo constant habitu, vtrunque aeris excessum percipiunt, at intemperata ex accidenti ob meatuum apertionem æque & sudorem & horrorem compatiuntur; quod quidem non negat Galenus qui effectum hunc vt exemplum ad aeris potissimum temperiem demonstrandam descripsit: ob id tertio quæsito à nobis proposito respondndũ est, nõ quidem vt alij, quòd sub hoc affectu aeris humiditatem & siccitatem connotat, sed rectius quòd hoc vt exemplo reliquas aeris intemperies comprehendit: pariter & aeris quantitatem, quam iuxta exiguam, aut longam in eo moram metimur, etenim quantitatem moderatam in aere æstiuo ex pauca admodum mora ante sudoris initium sicut hiberno tempore ante inchoatum horrorem censemus: quòd si quis æstate aeri diutius se exponat, & sudet, illum eris moderatam quantitatem pertransisse dicemus: subdit mox exemplum quoad moderatam motionem atque quietem, dicens.

In exercitijs autem cum primum laßari cæperit corpus, confestim quiescere.

Dixit autem in exercitijs, ne quis vt supra animi quoq; motus intelligeret, & quoniã exemplũ in motionibus tradere proposuerat; quod quidem nõ generis esse debet, sed ipsorũ subeo particularium: Vt nunc quę de exercitij mode rate notis in corpore temperato à Galeno scribuntur, exquisitissime, possideamus, in primis quid sit exercitium, quotque eius differentiæ inueniantur, agemus, mox quo tempore, & quantum & quale efficiatur, postremò eius maximum vsum ostendemus, ex quo nostræ tempestatis hominum ignauia comprehendetur, qui tam necessarijs ad vitam humanã neglectis ocio torpentes, à veteribus institutis mirũ in modum deffectuntur; inse

De exercitio.

quemur autem Gal. potissimũ quæcunque ab eo hinc inde libris de tuend. val. scripta sunt, colligentes, addentes quin etiam quæ ab alijs concinne admodum literis mandata sunt. Motus itaque corporis ab exercitatione, vt genus à specie distinguitur, non. n. quilibet motus est exercitiũ, sed vehementior, cuius quidem vehementię terminus anhelitus est alteratio; in quibus nanq; anhelitus non alteratur nondũ exercitiũ hoc nuncupamus: ob id motus quidã vni exercitiũ, alteri verò motus duntaxat esse potest: exercitationis aũt duę sunt species, quę dã exercitia tantũ, aliæ vero exercitia & opera; exercitationes tantũ modo sũt lucta, pugillatus, cursus, saltus, disci, seu pali iactus, pilæ ludus ac huiusmodi; at quæ exercitia & opera, vt fodere, remigare, arare, vites putare, gestare onera, venari, piscari, domos ædificare, naues conficere, & id tale genus: insuper exercitiorum alia quidem vnã magis, quam alteram partem fatigant, alia verò totum æque corpus; remigare namque disciq́ue iactus magis brachia, quàm reliquas corporis partes fatigant, pilæ verò ac potissimum paruæ ludus vniuersum æque corpus. Proinde exercitij tẽpus est, ex Galen. sententia, cum corpus & à primæ, secundæq́ue digestionis superfluitatibus, necnon a prauis, crudisque humoribus mundum existit. nam cũ cibus tres suscipiat coctiones in stomaco, hepate, ac venis, commodissime nos ipsos exercemus, cũ post duas priores coctiones posterios celebratur, quòd si quis exercitio vtatur, aut posterius, aut priusquam hactenus cibus duplici coctione sit, confectus, eaq́ue agitur, quæ in venis fit, ac nouum iam cibum denuò tempus instat, alterum ex his consequetur incommodum aut homo crudis replebitur humoribus, aut in eo bilis flaua augebitur; exercitatio namque ante tempus facta humores incoctos ad membra rapit, sicuti præpostera eosdem accendit, & subtiles ad flauam bilem cõuertit. quæ verò à cibo nonnnunquam fiunt exercitia ex Hippocr. Gale. Auicennaq́ue sententia deambulationes tantum sunt, vt cibus adfundi stomacum facilius condescendat, meliusq́ue

3. de tuẽ. val.

postmodum conficiatur: ob id licet vulgo à medicis dici soleat versus ille; Post prandium stabis, post cœnam molle meabis, falsus vtique est, & ita castigando, post cœnam molle meabis, hoc est lente admodum, non enim priusquam ad ventriculi fundum cibus descendat, dormitum accedendum est: Hinc etiam valde allucinantur, quicunque tertiam iam completam coctionem in exercitijs expectandam iubent, moti Auicen. sententia male intellecta, siquidem credentes Auic. iubere, vt ter duobus diebus comedamus, in primis quidem tempus inter cibum & cibum per 16. horas computant, quandoquidem quadragin ta octo horæ duorum dierum si in tres secentur partes, tres complent cibationes, mox ante cibariorum exhibitionem prius corpus exercendum percipiunt: at in eo spatio non solum duæ priores, sed & tertia confectæ sunt coctiones, nam vt ab eodem scriptum est, decem ad plus horæ perfectam in ventriculo coctionem complent. Verum non solum hæc sententia falsa est, sed & aduersus Auicen. mentem, non enim id sentit Auicen. sed quòd in his, qui nondum consuetudinem aliquam in commestione contraxerunt, melius est, vt vna quidem die bis comedant, altera vero semel tantum, cum autem bis in die, mane scilicet & vesperi cibarijs vescuntur sex decim horæ inter alteram, & alteram commestionem nequaquam interponuntur, sed decem tantum, vt consentit Auic. neque ob id tamen quicquã de exercitio vtrobiq; concludit, cur autẽ hoc pactò consulat, vt cibentur homines, alibi fortè fusius dicemus. porrò exercitationis tẽpus opportunum ex ipsius vrinæ colore facillime degnoscetur, etenim vrina, quæ aquæ speciem repræsentat, succũ à ventriculo confectũ adhuc in hepate, ac venis crudum esse indicat: quæ verò mediocriter pallida, vel ruffa est, perfectã secundã esse coctionẽ; at cum intense admodum ruffa est, ac biliosa, iam dudum succum esse concoctũ: Non est autem ex Galeni placitis valida confestim ineunda exercitatio, sed prius totum corpus molliendũ, ac excrementa extenuanda, & carnis meatus laxandi, alioquin periculum.

1. cano. fen. 3. do. 2. c. 7.

13 3. tra. 3. c. 8.

culum imminet, ne quæpiam ex solidis partibus rũpatur, conuellatur ve; aut ne excrementa vi spiritus & caloris ex exercitatione accensi impulsa prædictos poros obturent: qua de re moderata frictione vniuersum corpus prius excalefaciẽdum est, adeo vt circumactus manuum graues non sint, vt comprimat, modiceque celeres, atq; adeo molliẽdum, donec rubor quidam floridus totum per cutim conspiciatur; quo quidẽ apparente mox oleo nudis manibus quæ medium inter molle, durumque modũ seruent, fricandum est, vt corpus mediocriter se habẽs neq; nimis coactum constrictumq; sit, neq; minus noxium; sed primo mollius fricãdum, mox paulatim fortius, donec caro citra læsionem comprimatur; neq; diu hac validiore frictione vtendum, est, idque potissimum in pueris; in cæteris namque grandioribus quanto grandiores erunt, tanto, & duriori vtemur frictione. Cæterum quoniam frictiones (vt dictum est) corpora ad exercitationes præparant, operepretium esse arbitror, nonnihil de frictionum varietate, differentijsque earum disserere: variæ namq; frictiones esse debẽt tum quidem superne deorsum tum inferne sursum, partim in subrectum, quòd à recto parum recedit, partim obliquũ, quod medium est recti atq; obliqui, modo in obliquum, quod recto contrarium est, modo in subobliquum quod paululum ab obliquo ad vtramque partem declinat; non alia ex causa, nisi vt ex omni parte, quoad fieri potest, fibræ fricentur: proinde frictionum duæ sunt differentiæ, altera quidem ex qualitate, dura, mollis & mediocris, altera vero ex quantitate pauca, multa, & mediocris, dura quidem ligat, cohibet, atque constringit, mollis membrũ reddit laxũ, ac soluit mediocris mediocritatẽ seruat affectus: parua neq; gracilitatẽ facit, neq; carnis incrementũ, multa corpus gracile reddit, quoniam euaporare sinit, & mediocris in quantitate carnem adauget: Ex his autem simplicibus differentiæ compositæ resultant, quandoquidem frictionis qualitas absq; quantitate & quantitas sine qualitate consistere non possunt: ob id dura & pauca ligat corpus, neq; gracile reddit, neque carnẽ adauget, dura & multa ligat corpus, & gracile reddit, dura & mediocris ligat corpus, & carnis incrementum facit: mollis & pauca corpus soluit, neque corpus gracile reddit, neque carnis incrementum, mollis & multa corpus soluit, & gracile reddit, mollis, & mediocris corpus soluit, & carnem adauget; mediocris & pauca mediocrem corporis affectum seruat, neque incrementum, neque decrementum carni tribuit, mediocris & multa mediocre corpus seruat, & gracile reddit, mediocris & mediocris mediocre corpus seruat, & carni incrementum exhibet. Cum itaque temperatus homo, de quo noster est sermo, sanus sit, & inter omnes excessus medius, ita vt nostrum non sit eum reddere neque molliorem, neque duriorem, neque graciliorem, neque crassiorem nequaquam frictione multa vtendum est, quoniam extenuat, nec mediocri, quia incrassat, nec molli, laxat enim, nec dura, propterea quòd ligat; sed pauca & mediocri, ita vt ad exercitationem paretur: primum igitur talis frictio mollis fiat, ad finem vero, dum exercitium est aggressus durior, hoc enim pacto mollet, meatus aperiet, totum corpus calefaciet, & corporis denique qualem ab initio suscepit, naturam seruabit. Quod si aberrare contingat, id quod erratum est, ad durum quàm ad molle potius spectet, recessus namque à mediocritate parui in cute retinentur, nullaque pars interior alteratur: quòd autem tutior sit recessus ad durum quàm ad molle ea ratione declaratur, nam si densissimam, durissimamque cutim moliamur, vt per ea facilis transpiratio efficiatur quanto ad duritiem acceder, tanto etiam facilius transpirabit, sicut è contra cum ad mollitiem verget: etenim densitate, & duritie melius eorum violentiam fert quæ foris ei propinquiora fiunt: at quòd melius sit ad durius & densius, quàm ad mollius, laxiusque declinare, eò declaratur, quod defectus transpirandi exercitio reiarciri, sed iniuriarum promptitudo ab externis haud facile corrigi potest: quinimmo aliud affert incommodum, quoniam non solum excrementũ,

sed & quod bonum est, euaporat: at si contingat in quantitate aberrare tutius est, vt ad minus, quàm ad multum declinet: proinde fricandus est homo in regione temperata, quandoquidem in intemperatis temperatus non oritur homo, aut tarò, & medio vere, ac in meridie, ne naturalis temperamenti vis ab aere ambiente commutetur; eademq; ratione domus, in qua tale corpus est exercẽdum, neque calidior, neque frigidior quàm totius sit verbis aer, eligatur; æstate vero & hieme arte parandus, nam in calidiori cõfestim exudabit, in frigidiore vero neque calefiet, neque partes molles efficientur, neque floridus rubor ostendetur, neque tandem partes (vt decet) intumescent; rubor namque & tumor in aere, & corpore temperato frictionis mediocris indicia sunt, qui enim fricantur, vt ijs caro augeantur, in his à frictione desistendum, cum corpus intumuit, & fermè ad summum tumoris peruenit: his vero, qui ad exercitationes parantur, longè prius desistendum, neque ad summum illum tumorem deueniendum. At qui frictionum numerus oratione definiri nequit, sed si is primo die numerus ex eo; qui exercendus est, exacta coniectura haberi non potest, cum illius nondum experientiam habeamus, sequentibus saltim diebus in dubia experientia comprehendetur. Cæterum post frictionem præparatoriam tale corpus exercendũ est, cuius quidem exercitationis in primis mensura seu quantitas est contemplanda: mensura itaque eius primo die exacte haberi non potest, quoniam experientia corporis exercitandi prius tenenda est; corpus autem neque ignauum sit inter exercendum oportet, quale id est, quod in ventre, aut toto corporis habitu frigidum humorem collectum obtinet, quodque plectoricum est, & recenter à frigore affectum, nec non natura frigidius, atque potissimum cum humiditate coniunctum, neque valde audax, quàm conueniat, vt sunt corpora, quæ calidius habent temperamentum, quæ laxis viribus adhuc exerceri audent, sicut prædicta frigida ab exercitatione desistunt in integris adhuc viribus: verum de intemperatis aliàs dicetur, nunc autem de homine optime cõstituto; cum enim is neque calidum habeat corpus, neque frigidum, neque superbus sit, neque demissus, sed mediocritatem denique teneat non solum in his, quæ ad corpus, sed & ad animum spectant, sicuti tunc cibos, somnum, & alia id genus respuit, cum eis vltra non eget, pariter tunc frictiones, & exercitia renuet, cum eis amplius non indigebit, atque in huiusmodi corpore talis est meta, ac terminus exercitationis: porrò quoad exercitij genus, quod quidem bifariam superius distinximus, temperatũ corpus id eligat oportet, quod non operis, sed exercitij tantũ efficiatur, quod enim operis est, quandocunque deseri non potest, nec non quod totum æque corpus, quàm partem aliquã magis fatiget, nisi quod prohibeat: nam qui aliquibus in partibus quempiam affectum facile contrahere sunt assueti, eas vtique partes nequaquam exercere debent; exempli gratia si quis ex leui causa vertigines, aut comitiales morbos, aut ophtalmiã, aut aurium dolores incurrere sit assuetus; his caput haud est exercendum, sed partes potius inferiores, vtpote cursu, atque deambulatione; quibus vero partes infernæ malis quibusdã affectibus obnoxiæ sunt, superiores exercẽdæ, sicuti quibus mediæ alicui malo subijciũtur, si magis fuerint superiores per inferiora, si magis inferiores, per superiora exercitationes cõueniant: at quibus præcisæ mediæ partes laborant, vtręque & superiores, & inferiores, quemadmodum recte docebat Galenus subdens; quod partes imbecilles se valẽ. 5. de tuẽ. nibus exercitandæ non sunt, aliis vero tanto magis, quanto à senio remotiores sunt, vt habenti crura graciliа ea picari, & modice fricari, & vti cursu conducet: atqui in temperato corpore (de quo præsens est sermo) omnes æque partes sunt exercendæ, quandoquidem vnà pars altera imbecillior non est, neque ægritudinibus magis obnoxia. Exercitationum autem variæ simplices sunt, qualitates, alia enim celer est, aut tarda, vel inter vtramque media, quædam rursus cũ robore, siue vehementia, aut sine robore, aut mediocris, adhæc. alia.

alia breuis, & alia longa: lenta quidem exercitatio corpus obœsum reddit, præsertim si & parcior existat; celer autem gracilius, præsertim si lõga & cum robore; robusta vero durius, si longa potissimum sit, sicut imbecilla mollius; idq́ue potissimum si breui tempore fiat; longa vero corpus siccat, breuis mollit, & mediocris in mediocri statu hominem reddit: propterea cum hæ simplices qualitates adinuicem multifariam commiscentur, exercitia quoque varijs nominibus nuncupantur: si enim exercitia cum robore & celeritate fiunt vehementes dicuntur, fiut cum robore sine celeritate, valentes; vtpote fodere terram, aut sublato onere maximo vel manere, vel paululum procedere, insuper acclinis inambulatio; reliqua namque membra velutionus sustinetur ab his, quæ primo mouentur: quod itidem de alijs dicendum est. Porrò his diuersis in qualitate exercitationibus in varijs hominum vtimur temperaturis; calida namque & sicca corpora lentis & exiguis exercitijs indigent, frigida & humida validioribus atque exiguis; at temperatum corpus (vt dictum est) in omnibus mediocritatem seruet oportet; ita tamen, quòd omnes corporis partes alterentur; ob id exercitium hoc absque robore esse non debet, nam ex
2. de tuē. val. Gal. mente robusta exercitatio quæque cum celeritate fit, quippe quæ actio est à voluntate prouenies; in primis musculos, & neruos, atque tendones maxime fatigat, ex accidenti vero & arterias, cum quibus ossa, venæ, carnes, ligamenta, & reliquæ denique partes vna cientur: non modicũ etiam confert intelligere exercitationum vsus, qui ratione corporibus apponuntur; quando quidem aliud est perpetuum exercitium aliud vero intercisum, aliud æquale, ac aliud inæquale; ad hæc aliud cum ordine, atque aliud citra ordinem: insuper quo ad extrinseca vsus quinetiam spectatur, alia fit exercitatio sub dio, alia sub tecto in vmbra, aut loco calido vel frigido, vel medio aere, & huiusmodi: alia præterea cum puluere exiguo, vel multo, vel sine puluere, atque alia cum oleo multo, vel exiguo, & consimilibus; talis autem varius exercitiorum vsus est adinuentus, quoniam omnes nec temperie nec viribus eisdem constãt; vbi enim vires perexiguæ sunt, raro & cerebro exercendum est, nec non fricandum, vt in senibus, atq ue vna intercisum esse debet; vbi vero vires validæ, perpetuum, æquale, atque cum ordine; calida quinetiam corpora in vmbra, frigida sub sole potius, sicca sine puluere, humida vero cum puluere exercitium exposcunt: Verum temperatum corpus mediocrem exercitij vsum requirit, loco quidem temperato, vt supra determinatum est, non intercise, sed continuate cum ordine, atque æqualitate. Peracto conuenienti exercitio apotherapia hoc est recreatoria frictio sequatur oportet, quę duplicem habet scopum, alterũ cum exercitatione commune, nimirum vt corpus ab excrementis purgetur, alterum vero proprium, vt corpus tutum a lassitudine reddat; hanc Gale. maxime Athletis conuenire
3. de tuē. uale, censet, atque alijs, qui corpus opere fatigãt, vtpote qui fodiunt, vel iter agunt, vel remigant, aut aliquod tale opus vitæ necessarium efficiunt; his namque lassitudines præstò sunt, nisi apotherapia utentur; sed cum temperatum corpus omni seruitute uacet, tantumq́ue sanitatis tuendæ gratia exercentur, lassitudinibus non ita obnoxium est, ut ea, quæ tota die labores subire coguntur; eaq́ue ratione vti apotherapia, quemadmodum prædicta, non necessarium sibi uidetur: veruntamen in hoc corpore temperato utilis est apotherapia; tum quidem excrementorum residui purgandi gratia, quod exercitatione excalfactum, & extenuatum in corpore adhuc indiscussum remanet; tũ ob errores, qui aliquando contingere solent, nam si à leui etiam lassitudine corpus temperatum opprimatur (à qua quidem quoad fieri potest omnino uitandum est) apotherapia non solum id tutum reddit, uerum ne cadat, uel maxime resistat: atque apotherapia hæc in tribus potissimum consistit, itera frictione, partium, quæ fricantur, tensione, & spiritus cohibitione: frictio quidem ec dura esse debet, partes namq; tensę inter exercendũ molles

reddendæ sunt, nec mollis, siquidem inefficax est, cũ partes cuti proximas non pertrà|seat, ac excremeta in angustis meatibus contenta non elidit; igitur mediocris paranda est, & cum oleo corpori largiter infuso, tum vt partes tensæ molliores fiant, tum vt ad frictionis velocitatem conducant, quæ lenta esse non debet, ne corpus calefactum frigescat, atque densescat: atq; hac de causa, vt multi sint, expedit, qui tales frictiones emoliantur, ita vt nulla pars derelicta sit, quæ non fricetur: tensio autem partium paranda est, dum partes ipsæ fricantur, vt quod inter cutim, ac subiectam carnem residet, expelli possit; etenim cũ cutis, & caro saxa sunt, tunc excrementa non magis foras, quàm intus ferri contingit, sed tensis particulis foras feruntur, ac si duabus manibus altera foris, quæ fricat, altera intus, sint expressa, cũ tensę particulæ alterius vnius manus vicem gerant: hac quoque ratione & spiritus cohibitione indigemus vt excrementa, quæ intus retẽta sunt, perfectius euacuentur: verũ cũ spiritus exhibitio multifariam efficiatur, aut cũ tendũtur musculi omnes thoracis, qui circa costas sũt, nec non musculi, qui sunt in abdomine, leuiter contrahuntur vnà cũ septi transuersi tensione qua spiritus cohibitione partes in ventre inferiori contẽtæ ab excremẽtis in se cõtentis expurgãtur, aut cũ thoracis musculi tenduntur, qui verò in abdomine laxantur: quo quidẽ casu quæ sunt in abdomine, nempè, iecur, licẽ ventriculus, & id genus attolluntur & excrementa in Thorace, & pulmone contẽta ad inferiores partes protrudun|tur. vnde & melius & facilius euacuantur, aut cum musculi abdominis vehementer contrahuntur septo non distẽto quo quidẽ modo excremẽta potius sursum ad caput, quàm deorsum ad ventrẽ feruntur; vnde eo casu venas & omnes partes, quę circa collum sunt, spiritu, & sanguine repleri cernimus: quod quidem in his apertè satis ostenditur, quibus inflãt, & maximam, acutissimamque vocem emittunt; in his siquidem collum dilatatur, facies intumescit, caputque validissime repletur, in apotheta pia ipsa spiritus cohibitione vti opus est, vt excrementa vacuentur, tum partium, quæ sunt in thorace, tum etiam earum, quæ in ventre inferiori collocantur; atque hæc euacuatio per partes inferiores est molienda ob id primo quidem anhelitus cohibendus est tensis musculis thoracis, laxis vero his, qui in abdomine, & septo transuerso continentur; hunc enim in modum membra in ventre inferiori attolluntur, & excremẽta in partibus thoracis contẽta deorsum feruntur; mox vero post priorem illam spiritus cohibendus est intentis mediocriter musculis abdominis, necnon septo transuerso, ne rectrementa iterum sursum ferantur, sed ex necessitate in partib. inferioribus inclusa deijciantur. Proinde ex anhelitis cohibitione consequitur quòd spiritus vndique compulsus, necessariò in meatus angustos se recipit, per quos veluti quadam vi expulsus pertransiens excrementa in eis contenta secum arripit; vt opificibus accidit, dum exilia instrumentorum foramina suffitu expurgare contendunt; spiritus namque vi quadam expulsus excrementa, quæ sibi offe runtur, vi etiam expellit; quæ vero sunt ad latus ipso motu impetu secum trahit, ac foras educit: Vnde dicebat etiam Galen. quòd valde proficuum est inter ipsam exercitationem, anhelitus cohibitionem, frictionem apotherapiæ congruam iuterponere, tum vt homo recreetur, tum vt paulatim meatus cutis repurgentur, & ad alia excrementa recipiendi magis apti reddantur: hoc enim pacto purgatio magis tutè procedet; quòd si hoc ommittatur, periculum imminet, ne excrementa prædictos meatus potius obstruant, quàm repurgent, atque præsertim vbi multa sint, crassa, & confertim acta, vt hominum multitudini, euenit, qui dum è theatris cõfertim egredi conantur, in exitu veluti incuneantur, & viam obstruũt: porrò in his potissimum interponenda prædicta frictio est, ac anhelitus cohibitio, in quibus suspicio adest, quòd excremẽta neque pauca sint, neque tenuia: ac quoniam in temperato corpore hæc ipsa minime occurrunt, periculum nõ est quòd huiusmodi obstructio efficiatur.

3. de tuẽ. val.

Post

Post apotherapiam verò balneo aq; dulcis vtendum est, quod quidem & multiplex est, aut mediæ temperiei, aut feruens, aut tepidum, aut frigidum; si mediæ sit temperiei, vim calidam & humidam habet; si tepidius, frigidam, & humidam; si feruens, calefaciendi, sed non perinde humectandi quoniã exim modico calore contingit & corpus horrore, & meatus eius exiles cõtrahi; qua re neque humectari potest corpus ab humore extrinsecus accedente, qui ob meatuum clausionem interius penetrare nequit, neque excrementorum residuum, quod intus latitat, euacuari: cum verò balneum quod mediæ est temperiei, per se calefaciat, & humectet, ex accidenti vero humores per halitum discutiat, molliat, concoquat, vires aut firmet aut infirmet, hoc vtique vtendum est, in quibus partes duæ, & tenuæ sunt emolliendæ, & aliquod recrementum, & putre adhuc ad cutim intus hæret, atque hæc apotherapiæ pars est: temperatus autem homo hoc balneo nõ eget, cum omnia rectè acta sunt. In balneo igitur diutius immorandum non est (vt rem hanc absoluamus, nec denuò de hac agere cogamur, licet de temperato corpore nostrum sit institutum) sed per id spatij tempus, quo solum sibi sudor, ac puluis eluitur: lotus vero ad frigidam festinet, cum ad 25. annum peruenierit, ante vero 25. minime, ne eius augmẽtum prohibeatur; at cum vti frigida inchoat, æstatis sit principium, die vero maxime tranquillo, & calidissimo eius temporis statu, horaque calidissima in loco temperato, & corpus nec diu, nec noctu alteratum: frictiones insuper præparatoriæ linteis durioribus vberius factæ sint, atque vehemẽtiores, deinde ex cõsuetudine oleo fricetur, postea exercitationib. celeriorib. quàm antea, exagitetur, sed quæ multitudine sint pares, deinde in frigidam descendat non sensim, ne horror excitetur, sed vno tempore aqua omnibus corporis partibus circumfundatur: ob id hi in aqua celeriter mergendi sunt, quæ neque sit tepida, neque valde frigida, vt glacies, altera namque calorem intus corporis non cohibet, altera vero non assueta nimis refrigerat. proinde exiens homo aqua à compluribus ministris oleo fricetur, donec cutis incaleat, postea cibum plus consueto sumat, sed minus bibat: post quartum diem iterum frigidam ingrediatur, tertio namque à balneo desistendum esse approbat Galen., vt cõueniens temporis spatium inter vtrunque existat: quod quidem comprehenditur, si ex frictione post frigidam coloratior homo reddatur, si verò tardius, inditium est nimiam in frigida moram contraxisse: atque hæc de omnibus exercitiis partibus sat dicta sint, ex quibus eius vtilitates quàm maxime eliciuntur; siquidem non solum homines, sed & animantia omnia, nisi exercitio incumberent, dubiò procul ignauia, toto vitæ curriculo excremẽtis repleta, aut mobosa forent: propterea Hippocr. diuine admodum scripsit, exercitatio sanitatis, non sanitas, promptitudo, ad labores, nam vt ait Gale. in com. victus salubris hoc vnum caput est, vt homines minime cibo ad saturitatem repleantur, atque exercitationes non detractent: Veruntamen temporum nostrorum calamitatem non possum non deplorare, quod spretis tam vitæ necessariis, ocio omnes torpescant; neque mirum est, si complures toto quidem vitæ cursu ægritudinibus variis detineantur; alii verò prauis repleti succis naturalem vitæ periodum attingere nequeant: sed ipsi viderint. Superest autem, vt quę hucusque à nobis dicta sunt ad contextus huius explanationem accommodemus, neque enim de lassitudinibus, quas interpretes hoc loco introducunt, intelligit, sedinquit πόνου hoc est molestiam sentire, nam in exercitio eum diuersæ partes sint, vt superius declaratum est, in quacunq; eius parte siue frictio sit præparatoria, siue exercitatio, siue apotherapia, qua rarò in temperatis corporibus vtimur, siue balneo nunquàm sentire debet incommodum, atque molestiam; cum autem vltra exercitium procedit, non amplius temperatum est, atque ob id confestim quiescendum iubet Gal. ne temperati metas transgrediatur: atque hinc patet eorum error, qui hoc loco Gal. exercitii qualita-

3. de tuẽ. val.

6. Epid. sect. 4. cõ tex. 22.

rem duntaxat tangere existimant, nam quamlibet molestiam tum in quantitate tum in qualitate fiendam connotat, vt apertissimum ex nostra declaratione cuipiam esse potest: subdit autem Gal. & vt ex præcedentibus in corporibus optime constitutis quoad cibos moderatur eorum tum in quantitate tum in qualitate indi tium, siue terminum, inquiens.

In cibis autem coctionis perfectio, & excrementorum modus in quali quantoque conuenientes.

Quod quidem signum, si Aristotelis placita insequamur, non tantum in moderatis aderit corporibus, verum & in discrasiatis, etenim si coctio ex eius sententia nil aliud est, quàm perfectio quædam, quæ ex caloris actione habetur, qua humidum cum sicco permiscetur, siquidem calor agit, quemadmodum incoctio est imperfectio oppositorum passiuorum ob propriæ caliditatis indigentiam, indigentia autem caliditatis frigiditas est; non solum temperata corpora, sed & intemperata ac calidum optime ac æquè concoquent: siquidem perfectionem hanc assequuntur, quæ humidi cum sicco exacta mixtio est, ac proinde ob inanitionis sensum cibum appetent, sicut frigida eundem inquinabunt ob oppositam causam, & sensu inanitionis destituta minime appetent: Verum cum Gal. frequentius statuat naturales actiones in calidis naturis perfectiores non esse, quàm in temperato, atque has non à calore simpliciter, sed à tali perfici; propterea iuxta ipsius sententiam plures perfectionis gradus, non autem vnam tantum esse dicimus; etenim cum coctio ex Galeno sit alteratio quædam, & transmutatio eius, quod nutrit, in propriam illius, quod nutritur, qualitatem virtute concoctrice facta, quæ naturalis est; & ex natura agens vnum duntaxat proprium munus obtinet, quod est immutare, atque assimilare, siue bonus, siue malus sit cibus; & vt corpora hac nativa concoctrice partipiant caliditate, ita & cibos immutant, & assimilant: cum igitur temperata corpora moderato constent calore, atque potissimum moderata virtute concoctrice, moderatam quoque in cibarijs coctionis perfectionem tribuet eoque magis si ipsa in temperie symboleitatemen (vt ita dicam) quandam seruabunt; vt eam supponit Galenus: facilius namque & tutius hæc quàm alia immutasitur; eorum enim quæ symbola sunt, & Aristotel. lib. de gener. & corrup. consentit, facilior est transitus: neque solum virtus concoctris hæc temperata cibaria concoquit, sed & attractiua moderate attrahit, & contentiua continet, ac denique excretiua quod superfluum & qualitate & quantitate cibis assumptis proportione respondet, excernit, non in prima tantum coctione, sed & in secunda, ac tertia. Talis igitur est terminus mediocrium cibariorum in corpore, quem quidem alia non habent corpora; comprehendit autem sub postremis naturæ actionibus & medias, cum liber hic totius meditę artis compendium sit: Quo quidem loco valde allucinatur Argenterius, qui dum Galen. de temperatis tum corporibus tum cibariis verba facit, ad ea, quæ intemperata cibaria ac quod peius est praui etiam succi sermonē dilatat; etenim licet corpus temperatum, & illa conficere possit, non tamē ex omni parte assimilat, ac sibi vnit, sed ratione qualitatis cibariorum complures superfluitates generat, quæ quidem & in quali & in quanto metam postmodum excedentes è ventre, aliouè loco protruduntur, vt autem completum habeamus de corpore temperato ac moderatis alimoniis inditium subdit Gal.

6. de tuē val. & alibi.

2. q. pot. natu. c. 4.

Æqualis vero in his quodammodo est coctioni appetitus.

Naturalis coctionis perfectio de qua supra dixit, non excedens est, vt in corporibus calidis, sed moderata, & æqualis, ita vt coctioni ipsi appetitus non excedit, nec appetui coctio; ventriculus namq; & reliqua membra veluti virtute quadam consimili vt magnes ferrum, moderata cibaria sibi similia cōcupiscūt ipsaq;

ipsaq; attracta ob sui similitudinem facilime alterantur, assimilantur, atque vniuntur: ob id non sine ratione concludit.

Quare neque præside egent, qui singulorum, quæ assumuntur, quantitatem metiatur, optima siquidem nam quantum appetit, tantum etiam concoquit.

Præside quidem nõ egent quoad qualitatem, nam vt dictum est, ventriculus temperatus, temperata concupiscit: at quod difficultatem circa quantitatem quodammodo parere poterat, id quidem nihil esse ait Gal. quãdoquidem talis optima temperies, quam naturam vocat, quantum appetit, tantum etiam concoquit, ni ab alio extrinseco voluptuoso decipiatur: atque obid fortè superius dixit, quod appetitus in his coctioni quodammodo æqualis est. Vnde Hippocr. sententia fuit, quòd insalubri victu duo hęc potissimum obseruentur, & quòd cibo homines ad saturitatem non repleãtur, & q; exercitia non omittantur: quæ quidem sententia non tantum in intemperatis, sed & moderatis corporibus meo quidem iudicio veritatem habet, nam etsi hoc loco sentit Galen. corpus temperatum tantum appetat, quantum possit concoquere, ita vt ad saturitatem repleri videatur; attamen quoniam animaduertit Hippocr. nos plerunque alimenti oblectatione decipi, vt natiuæ ventriculi appetentiæ limites transgredi cogamur; ob id nos cõmonefacit, vt ad saturitatem propriam quidem cum intemperati sumus, impropriam verò, dum temperies nobis adest, minime repleamur; etenim temperata hæc quæ natiuum duntaxat appetitum consequuntur, alimenti cupiditate non alliciuntur, sed ad saturitatem propriè comedunt, & cibaria sumpta perfecte admodum cõcoquunt. At cui in his tanta sit coctio, quantus appetitus, facilime responderi potest, si memoria teneamus, quę superioribus libris de appetitu & coctione diffusius sunt explanata; etenim cum ad appetentiam quinque ordine sequantur, accidentia, partium omnium inanitio, earundem inanitatũ naturalis appetentia, per venas ventriculi exuctio, suctionis sensus, ac postremò animalis appetentia, in temperato vtique corpore omnia & debita quantitate, ac qualitate fiunt, ita vt fiat animalis hæc appetentia, quanta est, partium inanitio, quæ cibum & alterarunt, & sibi similem reddiderunt, quod quidem calidis naturis minime euenit, hæc nanque melius concoquunt, quàm appetunt, respectu temperate, validior enim virtus est concoctrix, appetitus verò infirmior calor enim humores fundit, ac multotiens aerem humorem aut conficit, aut aliũde attrahit, ex quo prosternitur animalis appetentia, vt antea declaratum est; at frigidæ naturæ, vt potè ventriculi econuerso magis appetunt, quàm possint concoquere, quoniam vt ex Aristo. dictum est, frigiditas inquinationem, seu incoctionem producit; appetitus vero maior est, quandoquidem cum frigiditas multotiens constringat, atque corrugat, vt ventriculus vacuus esse videatur, animalis appetitus inanitionem, quàm par est, persentiens insurgit, vt contrario affectui obsistat: subdit autem & inditium somni temperati, inquiens.

6. Epid. sect. 4. cõtex. 22.

Sic & somno modum ipsa natura præfinit his, qui optimam corporis constitutionem sunt sortiti, & tunc à somno excitantur, cum corpus ampliori quiete non eget.

Vt natura præses est temperati alimenti administrationi, sic & somno, atque vigilijs, quibus limites statuit, extra quos, nisi aliquod extrinsecum occurrat, transgredi minime licet: etenim si Aristot. sententiam insequamur (de qua vt de ea Galeni vberius antea deseruimus) qui somni causam esse putat, cum alimenti, seu sanguinis alentis humiditas sursum lata, postmodum ob sui grauitatem descendens calorem naturalem pro-

propellit, qui ad ima cordis cum sanguine subterfugiens erigendi corporis vim, ac sensum aufert, donec vapores hi, siue humiditas concocta sit, atque dissoluta, moderatum quidem corpus cum cibis temperatis vescatur, ex ipsis humiditas ad caput euaporans, neq; admodum crassa erit, neq; valde tenuis, neq; copiosa, neque in modica quantitate sed in qualitate, quãtitateque mediocris: ob id & somnus mediocris erit, necnon & vigiliæ, quæ ex opposita proueniunt causa, oppositæ namque sunt, vt rectè libello de somno & vigilia ab eodem ostendebatur. si vero Galeni oppinionem sectemur, ꝙ somnus fiat, cum naturalis calor longis vigilijs defatigatus, exiccatusq; ad cerebrum tanquam proprium principium recurrit, vt humectetur, atque refocilletur; tunc enim homines vigilãt, cum is expansus sua propria exercet munia, in corpore sanè tẽperato, qui victu vtitur in omnibus moderato, calor neque valde defatigatus, neque exiccatus moderatam requiret retractionem, vt & moderate humectetur, restaureturque: natura autem huic temperiei absque vllo præsidie (ut Gal. ait in contex.) somno modum præfinit. Verum aduersus hasce causas ab Aristo. Galenoque assignatas insurgit Argenterius, ne à consueto more deuiare videatur, atque in primis Aristo. causam refellere conatur, quòd somnus animalibus concessus est ob illorum salutem vt & quiescant, & humiditates illę ad caput vaporantes concoquantur; nam si somnus ex Aristo. sententia priuatio quædam est, quomodo finem habere potest? priuatio enim neque differentias, neque finem obtinet: insuper si somnus fit, cum vapores ad caput ascendunt, suique grauitate descendentes calorem naturalem fugant, nullus vtique finis introduci potest, sed mera materię necessitas, ex qua ut in pluuia dum eleuati vapores ascẽdũt, talis effectus producitur: descendit enim pluuia nõ quòd finem habeat, vt prosit, vel obsit aliquibus, sed quoniam non potest ob sui grauitatem nõ descendere: præterea si vnum habet per se proprium finem, vt ipse sentit, quomodo quies, & coctio somni fines erunt, seu causæ finales? non enim somnus semper fit, cum cibos, & potus homines assum pserint, aut labor antea præcesserit: ꝙ si corpus etiam fuerit defaticatum, sola quies nõ autem somnus illi sufficit iuxta Hippocratis aphorismum: In omni corporis motu, vbi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert: neque coctio somni finis est ob superius dictas rationes, sed quoniam vbi inedia, labor, vigilia, cogitatio, frigus externum; & id tale genus præcesserint, nulla coctio humiditatum esse potest, quinimmo tunc coctio ipsa completa est. Et licet rationes aduersus etiam Galen. causam militent, attamen & aliis specialibus Argenterius eam conatur obtundere, nam si somnus vigiliæ est priuatio, quid agere potest? item somnus nonnunquam contingit cum cerebrum nullo labore afflictum sit: adhæc non est substantia cerebri, quæ in vigiliis laborat, cuius imbecillitate somnus necessariò afficiatur, non enim medullam cerebro præstamus ad illius reparationem ex somno, in quo illud omnia naturę præsidia desernnt, sed calori influenti: somnus igitur si ob alicuius recreationem datur, non ob cerebri, sed influentis caloris instaurationem conceditur, quemadmodum & ipse Galen. scriptum reliqui, valde enim differt, quòd cerebrum per vigiliam patiatur, & quòd ipsum innatum calidum, quo cerebrum, & omnes corporis partes ad suas actiones obeundas vtuntur. His igitur rationibus aduersus vtrunque concludit ipse non dari in somno finalem causam, atque vanas esse causas ab ipsis assignatas, sed cum natura calorem tanquã cõmune instrumentum omnibus deseruiens functionibus ad cõcoctionem reuocat: reuocatio quidem hæc ob aliquem finem fit, somnus vero per accidens contingit, qui non semper idẽ est, sed ex caloris contractione modo breuis, modo longus, aut mediocris, variatur enim vt & calor, ac materia, quæ patitur: validior namque materiam citius concoquit, sicut imbecillior, tardius, pariter materia crassior citius digeritur, quàm tenuis, ac moderata. Verum, pace eius dixerim,

2. aph. 48

3. de caus. puls.

aduer-

aduersus tantos viros nescit, quid scribat, non enim recte vtriusque tenet sententias, nam Aristotil. libello illo de somno & vigil. verum esse finem sustinet; sentire enim & sapere omnibus est finis, quæ illorum alterutrum habent, isthæc enim vel fines sunt, vel sine quibus fines esse non possunt, animalibus videlicet ratione carentibus & his, qui rationē habent: somnus vero nō proprie finis est, sed cum metaphoram hominum consensu vocabulo translato quies nominetur; propriè namq; quies motionis cessatio dicitur, & finis censetur, quippè qui salutis, & conseruationis gratia existit, ac veluti necessarium quidpiam ex suppositione animalibus vtile, ac bonum: nam vt rectè inquit Aui. duplex est finis, vnus quidem per essentiam, alter vero necessarius per accidens; finis quidem per essentiam causa est, quæ propter seipsum inquiritur; at necessarius per accidens est, quid necessario requisitum, & aliquo modo adiuuans principale; exempli gratia, serræ finis est secare, cuius quidem sectionis principale agens est ipsius substantia, at ni dura sit secare vtique non potest: durities igitur non finis, aut principale agens est, sed accidens necessario expetitum, vt serræ substantia secare possit: sic & de somno, & vigilia dicendum est, vigilia quidem verus est finis ob eam, quam Aristotit. adducit rationem, verum cum finis hic addipisci non possit, nisi & sensus aboperę nonnunquam desistant, quod quidem quoddam necessariò requisitum existit; vt sentire, & sapere rectius homines possint; propterea per accidens somnus nimirum sensuum quies finis est: ob id prima nulla est aduersarij ratio, nam somnus non ex Arist. sententia absolute priuatio, sed veluti quædam priuatio esse videtur; nam quemadmadum habitus & priuatio contrariantur, sic & somnus & vigilia, atque animalis passiones sunt, vt sanitas & morbus, pulchritudo, & deformitas, robur & imbecillitas, & huiusmodi; sicut enim morbus non absolute priuatio est, sed sanitatis priuatio, ita somnus non absolute priuatio est, sed vigiliæ priuatio, ac animalis passio, cuius quidem finis est, vt sensus quiescant, & humiditates è capite defluentes digerantur; non quidem proprius, sed per accidens, vt tandem perfectius homo postea & sentiat, atque intelligat. Neque difficile est iuxta Aristotelis fundamenta secundæ eius rationi respondere, nam pluuia licet ex materiæ necessitate producatur, dum in sublimi ex vaporibus incrassatur, huic tamen finis necessariò consequitur, quòd herbæ, flores, plantæ, & alia id genus propagantur: sic & humiditates illæ cum non possint non descendere, dum calorem fugant, ipsum adaugent; eo vero adaucto non solum illæ, sed & aliæ concoquuntur, vt postmodum homo perfectius intellectu, ac sensibus perfruatur. Vana quinetiam ac ridicula est ratio ex Aristot. fundamentis male intellectis decerpta, nam valet nè vnus est finis proprius, ergo alij accidens fines esse non possunt? minime quidem; suppositum namque est ex Aui. sententia, & ab Arist. pluries & potissimum eo de som. & vig. declaratum, quòd vnus proprie finis est, ac per essentiam, vt vigilia in proposito casu, alius vero ex suppositione, & necessario consequens, qui adhuc tripartitus, est ex Auic. placitis alius enim est quid necessario requisitum, vt finis sit causa, & aliquo modo in causando iuuat, vt de duritie serræ dictum st; alius vero necessario comitans, quod nullo modo agit, vt quòd serra fusca sit, fuscedo namque non agit, sed serram, quæ ferrea est, necessario concomitatur, aut est necessario comitans, & finem seu causam finalem proprie consequens, exempli gratia filiorum generatio finis coniugij est, quam demum filiorum amor consequitur: neque enim ob filiorum amorem, sed ob eorum propagationem coniugium institutum est: sic & in somno, & vigilia, quies quidem sensuum est comitans, quod nullo modo agit; nam sicut serræ fuscedo in sectione nil agit, sic & sensuum quies nil agit, vt finis proprius consequatur, ad sensuum tamen perfectionem, quæ ex vigilijs habetur necessario comitatur; coctio vero necessario quid requisitum est, vt finis sit causa,

6. metha. c. vltimo

&

& quodammodo principalem finem ad iuuat, nisi enim humiditates coqueren tur, haud dubiè neque sensuum perfe ctio vigeret: propterea, non valet ratio, somnus non semper fit, cum cibo & potu homines repleti sunt, aut labore fuerint defaticati, quinimmo hisce sola quies, non autem somnus sufficit; nam experientiæ vel maxime aduersatur, si quidem Galen. Aristotelis etiam causæ assentiens ait: Quemadmodum enim exercitati, & promiores sunt ad somnum, & grauius dormiunt, ita illi quoque, qui cibum ingesserunt, ac eo detinentur somno, quò cibus suaptè natura fuerit humidior; itidem qui plurimo se vino ingurgitauerunt, aut balneis multis, calidisque liberaliter circa caput vsi sunt, quippe huiuscemodi omnia cerebrum videntur imple re humiditate, quæ alioquin non erat inutilis ei, quem multa exercitatio & laxum, & aridum reddidit. Cęterum quòd capitis repletio somnum conciliet, iam Arist. demostrauit, adeo vt nihil sit opus hanc nos rationem persequi: hæc Gal. Quòd si quandoque post cibi assumptionem nõ dormimus, id est in causa, quòd pauci vapores, siue humiditates ad caput ascendunt, & si nonnunquam sola quiete post lassitudines sumus cõtenti, somnus tamen & citius & tutius eas dissoluit; quem quidem non negasset Hippo. sed intentio fuit ipsius, ꝙ cum contraria contrariis indigent auxiliis, si quis laborare cœperit, huic medela quies est, quę sub se continet somnum: neque verum est (vt ipse asserit) quòd vbi præcessit quæpiam inedia, vigilia, cogitatio, & id genus, complera ipsa coctione, somnus fiat; nam Aristo. Ex laboribus quibusdam, & lassitudinibus huiusmodi, nõ autem omnibus somnum fieri autumat, quandocunque ex illis motibus humiditates quædam, veluti cruda alimenta, quæ in ventris, & viscerum receptaculis reperiũtur, liquãtur, ac dimouentur, è quibus vapores, seu corpuscula quædã crassa, ac corpulenta caput perunt, ac demum condensata denuò descẽdunt, ac calorem innatum fugãt; nam quemadmodum in mundo quamuis sereno exhalationes siccę semper cum humidis commiscentur, sursumque ascendunt, ita in animalium corpor bus quamuis coctio celebrata sit, crassus tamen semper cum tenui permiscetur vapore. Sed quid ratiocinatur aduersus Galenum? cum ipsius sententiam nequaquã intelligat, aut intelligere nolit: etenim cum in cerebro duo sint calores, alter quidem innatus, ac cerebro proprius, alter vero influẽs, qui à corde emanat, non solum influẽs recreationem exoptat, sed & innatus ipse: quippe qui inter laborandũ, exercendum, vigilandumq; vterque quodammodo dissipatus est, ac reparatione indiget; propterea cerebri quidem innatus ad proprium retrahitur principium, sicut alter influens ad ipsum cor, neque cerebrum, vt substantia ac materia patitur, illiq; medelam præstamus, vt falsò ille arbitratur, sed vt secum innatum habet calorem, & patitur, eique somno auxiliamur: Verum hęc sat sint, quæ illius oppositionibus satisfaciant; quæ vero ipse arbitratur, cum ex dictis vana esse comprehendantur, ne longiores, quàm par sit, videamur silentio inuoluemus. Verũ si hæ somni iuxta hos grauissimos viros sunt causæ, cur somnus omnis quocunque tempore proueniens proficuus non est, ac salutaris? me dici namque diurnum somnum ac nocturnum longissimum detestantur; dicimus nos, quòd somnus omnis vtilis nõ est, quoniam diurnus vapores illos dissoluere non potest, sed ex Hippo. sententia morbis ex plectoria originem præstat; non enim adeo longus esse potest, vt illas exhalationes discutiat: ob id interruptus est, & omnes actiones conturbans, si vero longus sit, tota die dormiendum foret, hinc homo effęminaretur neruiq; omnes emollirentur, atque potissimum cum interdiu meatus omnes sint adaperti: quod quidem quàm turpius, & à fine proprio hominis alienũ, iuxta etiam Aristo. sententiam, non est, vt longiori vtar sermone: at nocte dormire optimum est, naturæq; commodissimum; quòd si ex Hippo. placitis ad tertiam diei horam somnus extẽdatur, non offendit, ac vt Cornelio Celso pla-

4. de sym. caus.

Lib. 3. de dieta seu rat. vict. ad medũ

2. progn. 11.

Lib. 2. c. 4.

cet ad quartam etiam matutino tempore non valde malum est; tunc enim quousque dissoluantur exhalationes illæ, vt Aristo. sentit, seu quousque ad saturitatem virtutes instaurentur, vt voluit Galen. somnus esse potest: atque ob id nonnulli quidem ante lucem, alij verò ante solis ortum, sicuti & alij post solis ortum è somno surgunt, vt & citius, & tardius exhalationes concoquuntur, & vires refocillantur. Cum itaque temperatum corpus moderatos habeat vapores, qui somnum concilient, & ipsius vires moderate defaticatę sint, non longo indiget somno, sed (vt dictũ est) natura ipsa est, quæ terminũ illi præfinit: ex his autem tribus potissimũ moderate adhibitis cibo & potu, motu, & quiete, somno & vigilijs in corpore temperato necessario quartum consequi, & quod nam illud sit, & cur consequatur, subiungit Gal. his verbis.

Cumque talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorum excrementis delictum, quæ vel per ventrem, vel per vrinæ meatus, vel per totum corpus egeruntur, nam priora quidem ex modo eorum, quæ assumuntur, temperantur; totum vero corpus salubriter perstari facit exercitij vsus moderatus.

Tunc enim omnes corporis euacuationes temperatę erũt, propterea quòd ad prædicta mediocria cõsequentur, ita vt nullus eorum excrementis error conspiciatur, cum nec ipsa aliquo modo deliquerint; hæc igitur est meta, seu inditium euacuationum, quæ in temperato corpore moliuntur, sicut & aliæ cæterorum; de quibus superius mentio facta est. Proinde quemadmodum tres in corpore coctiones conficiuntur, ita & triplex est excrementorum genus; quæ.n. in ventriculo coctio celebratur, sicut prima est, ita & propriũ habet excremẽtũ, quod per ventrem deijcitur, quę autem in hepate secunda censetur, ipsiusq; excretio per vrinam est; quæ vero in venis ac membris quibusq; postrema perficitur, per vniuersum corpus insensibilem dissipationem obtinet; In prioribus quidem duobus recrementis, quę nimirum per ventrem, atq; vrinam euacuantur, delictũ quidem nullum contingit, quoniã ex modo ratione, ac cõuenienti quantitate, qualitateq; eorũ, quæ assumuntur, contemperantur; quæ vero per totũ euacuantur, vsus exercitij naturalis ea moderate vacuari facit: Subticet autem Gal. excretiones mẽstruorum, & per hæmorroidas, ac alias, si quæ sunt, quoniã de temperatis corporibus sermonem facit: adde, quòd & sub tertio genere concludi possunt. Cæterum sententiã hanc clarius libello de opt. corp. habitu explicuit, vbi corpus temperatum non facile à causis internis affici demonstrat, quandoquidem in eo nec multitudo, nec vlla malignitas humorum colligi haud facile potest, cuius quidem rationem subdit naturalium enim inter se actionũ debita conuenientia, & cuiusq; earum virtus excrementorum prouentum prohibet: & alibi dicebat idẽ, quòd si tale corpus naturę suę impetus sequatur, in omnibus mediocritatem seruabit, naturęq; suæ impetu directum sibi ipsi omnia inueniet; maxime si in his, quæ ad animũ pertinent, rectè sit educatum; nam multi in malis moribus à pueris educati indesidia, & intemperantia viuentes naturæ bonitatem corrumpunt, sicut contra nõnulli vitiosa corporis sortiti vitę temperantiam & appositis exercitijs naturæ vitia in melius commutarunt: propterea & de animi accidentibus subdit hunc in modum.

2 de tuẽ. val. post medium.

Liquet autem ab ipsis caueri oportere omnes animi immodicos affectus, videlicet iræ tristitiæ, furoris, inuidiæ: hæc enim alterant atquæ à naturali statu corpus immutant.

Nõnulli ex interpretibus volunt Gal. hoc loco affectibus animi immodicos præ-

præcauendos esse iubere, vtpote iræ, tristitiæ, furoris, inuidię, & istiusmodi, non si ira & alius consimilis affectus moderate corpus occupet, non solum ei non officit, verum & quàm maxime iuuat: quam quidem interpretationem ex ipsomet Gal. corroborant, primo namq; de tuend. val. postquam declarauit Gal. quòd pro tuenda sanitate medicus præcauere debet, ne animi mores corrumpantur, quodque hoc nõ solum ad philosophum, sed & ad medicum spectat (quod quidem Haly sententię aduersatur, qui hoc soli philosopho conuenire arbitratus est, vt & superius annotauimus) subdit. Quippe huic ob aliud omnino maius id muneris tribuitur nempè ad animi sanitatem; medico vero ne corpus facilius in morbos dilabatur, quando iracundia, fletus, ira, tristitia, cura immodica, & multæ super his vigilię febres accẽdũt, ac grauissimis ualetudinibus initia prębẽt, veluti è diuerso cogitationis, mentisque segnitia, ac animus omnino deses decolo ratos, atq; ex atrophia, i. nutricandi defectu graciles ob naturalis caloris imbecillitatem reddunt; hunc enim calorẽ præter cętera intra sanitatis fines custodire oportet, custoditur autem modicis tum animi, tum corporis exercitijs; qui namque motus modum non seruant, si hi ex rationali, seu appetitoria, siue animosa animi parte cientur, modum nimiũ excesserint, bilioſum animans reddunt, si intra modũ nimium subsistunt, pituitosum, frigidumq; efficiunt, & quę sequuntur: sexto autem Epid. concludens ait; His itaque putandum est cogitationes esse vtiles, quemadmodum ipse alibi docuit, excandescentias bene facere ad succos procreandos, & naturalem habitum recuperandum: addo & ego locum clariorem, dum paulò superius ait: Vtile nimirum est prędicta nosce, vt interdum iracundia caueatur, interdum verò cõsultò excitetur, caueatur quidem in calidis, excitetur vero in frigidis affectibus: Verum hic sensus non est ad Galeni mentem, nam ratio, cur hæc pręcauenda sint, non ad animi affectuum immoderantiam, sed ad ipsa met accidentia accõmodari potest, hæc enim (inquit) hoc est ira, tristitia, furor, & timor, & inuidia corpus alterant, & à naturali statu auertunt; quod quidem maximi facit Gal. nam etsi hęc animi accidentia in intemperatis corporibus naturalem statum ad contrariũ conuertunt, iuuant tamen, quoniam ad melius ea fit alteratio: at in tẽperatis tantum abest, vt eis prosint, vt maxime noceant: sunt autem pręter hos & alij animi affectus, qui moderate corpus occupantes ipsum nõ afficiunt, vt temperatum gaudium, moderata domesticarum rerum cura, mansuetudo, quam mediocritatẽ circa iram voluit Aristo. est enim (inquit ipse) excessus, defectus, & mediocritas; sed sunt ferè innominata, medium tamen mansuetum & mediocritatẽ ipsam mansuetudinem vocamus; qui vero excedit iracundus, & excessus ipse iracundia, qui autem deficit segnis, & defectus ipse segnities appellatur: insuper fortitudo, quæ ex eius sententia circa timores & audaces, siue feroces, furiosos ve mediocritas est, ac indignatio, seu nemesis media inter inuidiam; ac peruersum gaudisi, ac his similia à moderato corpore non arcet Gal. propterea authoritates illæ nil comprobant interpretationem, sed solũ de corporibus intẽperatis, quæ ab huiusmodi affectibus modo iuuantur, modo offenduntur: de quibus hoc loco non tractat Gal. falsum quinetiam hęc atteſtantur esse Trusiani placitum, qui oĩa ista ex toto genere humano generi pernitiosa, ac veluti venena esse arbitratur. Hos autem rectius Galeni contextũ exponẽtes dicamus, & iram, tristitiam, furorem, timorem, inuidiam, vt immodicos affectus à temperato corpore vitandos esse præcipit; cuius quidem inditium (vt & de alijs) est, quoniam corpus hoc alterãt, & à naturali statu auertunt; quod quidem præcauendum est, nam conseruandum est, non autem ad melius ducendum, vt alijs accidit corporibus. Qua quidẽ in re non mediocriter reprehẽdendus est Argenterius, qui etsi Galeni mentem interpretetur, attamen, vt sui motis est, ad pauca respiciẽs, rationem q; forta sse, quã Gal. assignat, non animaduertens ab eo deueniat, probans

2. Eth. c. 7

Sect. 5. con. 11.

Sect. 5. con. 9.

bans accidentia hæc corporibus proficua esse, non autem detestanda, vt voluit Gal. quandoquidem & ipse Gal. id totum consentit non solum præcitatis locis, sed & alibi frequentius; verum non in temperatis corporibus vt hic, sed in diserasitatis ob eas, quæ à nobis superius sunt explicatæ, rationes Subsequitur autem cap. de venereis inscriptum, quod quidem prauè & inscriptũ est, & ab ipsis initium desumpsit, nam cum minor pars sit de ipsis venereis, maior vero de intemperatis corporibus, venerea quidem, de quibus eo capitis initio aguntur, sunt ex his, quæ in corpore potissimum temperato spectantur, de quo hoc capite tractat Gal: propterea rectius continuandum caput esset vsq; ad corporum intemperatorum tractationem: verum nos, vt & in alijs, antiquam sectati sumus partitionem sat esse dijudicantes, vt hæc prudenti Lectori duntaxat animaduertantur.

6. de acci. & morb. c. 5.

De venereis. Cap. 86.

Venereorum verò iuxta Epicuri sententiam, nullus est vsus, reuera autem confert, si tantum interualli, in eorum vsu adhibeatur, vt neque resolutio aliqua sentiatur, & ipse seipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare videatur.

EXpositis sex causis nonnaturalibus, quę necessariò corpori temperato occurrunt, quonam pactò ipsi administrandæ sint, vt metam non excedant, Gal. hoc loco de venereis agere intendit; huius autem tractationis causam inquirunt expositores, nec omnes vnam, eandemq; sed diuersam assignant: quidam.n. aiunt, quòd cũ venus sit effrænata libido, atq; voluptas, & ob id in actu illo complura deformia efficiantur, siquidem plerique furore etiam correpti sunt, sub animi accidentibus à Gal. iure reponenda erat, & cum precedentibus adiungenda; ob id postquàm timorem, iram, furorem, & alia istiusmodi immodicos affectus à corpore temperato precauendos esse præcepit, subdit, non sic tamen se habent venerea, quæ quidem licet Epicurus ab hominis vsu seiungat, vtilia tamen sunt, si conditiones quædam in eorum administratione seruentur: alij autem volunt, quòd venus sub inanitione, & repletione collocetur, quando quidem corpus superfluo illo seminis humore exoneratur; cur autem hucusque de ea tractare distulit, in causa fuit, quoniam nõdum constabat, an ex causis necessarijs, quas solas hic prosequitur, vna foret; oportebat autem & idipsum discutere post earũ, quæ indubiæ erant, tractationem. Alij verò eandem tractationis causam assignantes à prioribus discrepant, quòd sub exercitio seu motu venerea reponat, nam cum exercitiũ sit motus vehemens ad anhelitus vsque mutationem, vt supra ex Galeno adnotauimus, venus quidem quàm vehemens sit motus, cuipiam motum est, ergò sub exercitio collocãda est. Verũ, pace omnium horum dixerim, nullus veram Gal. mentem percepit, omnesq; eorum sententiæ absolutę falsę sunt, non.n. hoc uoluit Gal. sed quid artificiosius iuxta propria fundamenta superius tradita; etenim proposuerat corpus à nonnullis quidem necessariò, à quibusdam uero nõ necessariò alterari, circa priora quidẽ artem corporis conseruatricem versari; at circa postrema nequaquam; videbatur autẽ dari ambiguum, siue mediũ inter ea, quæ necessario, ac ea, quæ non necessario corporibus occurrunt, quale est ipsa venus; propterea Gal. post ea, & hoc medium collocat, quod vtriusque naturam sapit, nec non diuersarum causarum nonnaturalium, quæ superius descriptæ sunt: Neque mirum est, si hanc veneris naturam ignorãtes, interpretes ac intimius Gal. mentem nõ percipientes modo sub vna modo sub alia ex causis conseruantibus venerem collocant; sub tribus namque causis reponi potest secundum diuersas tamen rationes, estq; in nonnullis natu-

tis.

ris profícua ac neceſſaria, in alijs vero deteſtanda, atque non neceſſaria, vt in ſermonis noſtri progreſſu omnibus palàm erit: ob id ex antiquis philoſophis quidam eius uſum ſalubrem eſſe negabant, inter quos fuit Epicurus vnà cum Democrito, atque Pythagora: cuius quidem dogma hoc loco recitat, ac confutat Gal. ſubtilēs eius falſa fūdamēta, quibus conceſſis neceſſario vera eſſet ipſius ſententia. Vt autem ſciamus quòd Gal. iure Epicuri placitum cōfutat non grauabitur principia eius ſtatuere, ex quibus venerē ſemper corporibus nocere concludebat: Erat igitur Epicuri fundamentum, venus ſiue formalem, ſiue materialem cauſam reſpiciat, ſemper indiuiduo nocet; ergo nullus ei ſalubris eſt vſus; quoad formalem quidem venus nil eſt aliud, quàm leuis epilepſia, quę cerebri motus eſt vehemēs dum materias nocuas ad expellendum conſurgit; tunc.n. ex venere imbecilliores fiunt, atq; effœminati vt de Scythis recitat Hipp. libello de aere & aqua, qui cū poſt congreſſum cum vxoribus ſe impotentes factos eſſe comprehendant, primum nil ægrius cogitantes, quieſcunt, induuntque mox ſe veſte muliebri palàm ſe euiratos eſſe confitentes: Vnde & Pythagoras interrogatus, quando quis coitu vti debet, reſpondere ſolitus erat, cum ſeipſo infirmior fieri cupit: quoad materialem vero cauſam cum Epicurus atomos ſiue indiuidua corpuſcula introducens teneat (vt ſcribit author ille) materiam, quæ in coitu protruditur, eſſe animæ & corporis portionem quandam, ſi homo coeat, tunc ab eo & corporis ſemper & animæ pars quæ piam auellitur, quæ tantum abeſt, vt corpori iuuet, vt uel maxime ei officiat: cōcludebat igitur Epicurus ex hiſce rationibus, quę falſa erant fundamenta uenerem omnibus inutilem eſſe ac penitus deteſtandam; Vnde dicere ſolitus erat, coitum quidem non natis, ſed naſcituris prodeſſe, vt & plātis accidit, quæ quo magis ſemen ac fructus emittunt, eo etiam magis ſeneſcunt, atq; interēunt, ſobolem tamen ac plantam ſibi ſimilem germinant. Verum principia hęc nō ſolum Hip. Plat. Ariſt. & Galeno aduerſantur, ſed ab ipſis multotiens validiſſimis rationibus explodūtur; nō n. principia eſſētialia ſunt corpuſcula illa, ſeu atomi, ſed materia & forma, ac priuatio, adhęc elementa quatuor, quæ aut ſecundum qualitates tantum alterātur, vt Stoici voluerunt, aut ſecundum ſubſtātias, vt ſenſit Ari. Quocirca nulla eſt Epicuri ratio, quæ quoad formam coitum homini nocuū eſſe comprobabat; nam animi affectus eſt, qui moderādus eſt, vt paulò infra dicemus, qui ſi immoderatus & vehemens ſit, vt in omnibus falſo ſupponebat Epicurus, ſpiritus diſſipat, virtutem proſternit, ac homines deniq; imbecillos reddit; auertit namque corpus à naturali tēperie, ipſamq; immutat: quo fit, vt iuuenum animi ab effrenata illa in amaſias voluptate ſint auertendi, quandoquidem non modicum natiuam corporis temperiē deperdunt: Quod ſi Scithæ illi adeo imbecilli redduntur, id ratione aeris & equitationis potiſſimum fit, non autem per ſe ob coitum, vt clare ibidem cenſet Hip. Falſa quinetiā eius eſt ratio quoad materiam deſumpta, ſemen enim non eſt pars animæ & corporis, vt putat Epicurus, ſed excrementum vtile, vt teſtatur Ariſt. nam in poſtrema coctione generatur ſanguinis copia, cuius portio membra omnia nutrit, quod vero reliquum eſt ad teſtes demandatur, vt partim quidem ex eo nutriātur, partim vero quod remanet ibidem ſeruetur, & in coitu extra propellatur. Eſt igitur excremētum ratione redundantiæ, ac quantitatis, vtile vero quoad ipſius ſubſtantiam, vel excremētum quoad indiuiduum illud, à quo procedit, vtile vero ad alterius generationem. Exploſa itaq; Epicuri ſententia, vt reuera venerem non ſolum corpori tēperato, ſed & nonnullis alijs, non tamen omnibus cōferre (vt inquit Gal.) rectè percipiamus, operæpretium eſſe duxi nonnihil de eius natura diſſerere, ex qua tria hæc manifeſta nobis ſe offerent, quibus naturis hæc competat, quo tempore, & quotiens. Venus itaque cum in tribus conſiſtat (vt antea dictum eſt) animi affectu, exercitio, atque inanitione, videndum in primis eſt, quis nam in coitu ſit affectus, ſeu oblectatio:

li. de phy. Hiſt. Gal. attrib. ca. de ſem.

1. de gen. ani. 1. lib. & infra.

nam

nam ex hoc etiã clarissime parebit, quibus nam conueniat naturis: affectus seu oblationis tres potissimũ causæ concurrunt, materia, quæ in vasis, & testibus præparatur, subita illa seminis eiaculatio, ac extrinsecum obiectum, cũ quo homo concubit; materia, quæ in vasis ac testibus ex Galeni sententia gignitur, (quic quid dicat Aristot. qui testes, ac vasa spermatica neque generationi necessaria esse, neque semini perfectam essentiam impartiri voluit, sed solum vtilitatis alicuius gratia, & vt in animantibus, quæ continentiora esse debebant intestinis, sic & meatibus seminarij tot anfractus atque inuolucra reperiuntur, ne vehementius, ac crebius, quàm par sit libidò excitetur, si quidem hoc loco neque eius sectamur, neque eam explodere sententiam curamus) semen vocatur, etenim cum arteriæ ac
1. de sem. venæ à dorso perylia deorsum latæ ad
propè cal Epididimem illum appendicem, seu tecem. stium inuolucrum tortuose quodammo pertingant (quòd sanè teste Galen. natura ordinauit, vt ad venæ, arteriæque duritiem, ac testiculorum mollitiem, veluti quoddam mediũ sit) & ex eo multæ fistulæ seroso quodam humore repletę ad testes per quosdã anfractus permeent, non solũ sanguis, sed & spiritus ipsi mandantur, vt in transitu ab ipsis vnis & arterijs quodammodo dealbatus postmodum in testibus elaboretur, vt prosui munitione ad sui substantiam, quæ alba est, conuertatur, quodque testibus pro sui munitione superfluum est, ibidem coaceruetur, donec in coitu ex ipsis in vterum eiaculetur: accidit autem vt cum quis aut imaginetur amasiam, aut videat, aut manibus contrectet, materia illa in testibus spongiosis, ac cauernosis exagitetur, & illis in locis, laxis, ac valde sensilibus contenta, ibidemque conclusa non solum membrum calidius reddat sed & ipsa feruentior euadat, spumea; quemadmndum in lebetibus fieri conspicimus, atque tunc homines non solum turgidi, sed & quodammodo furiosi ad venerem propelluntur, pariter & cætera animãtia, vt de iumentis cecinit
3 Georg. Virgilius inquiens.

Illi alterantes multa vi prælia miscent
Vulneribus crebris, lauit ater corpora sanguis,
Versaq; in obnoxios urgẽtur cornua vasto
Cum gemit, reboantq; sylua, & magnus olympus.

Hinc Venerem ex spuma natam ioco se, mystice tamen ab Hæsiodo traditum est, vt recte censet Plato in cratylo, dicta namque est ἀφροδίτη, quasi ἀφρὸς, hoc est spuma genita, quoniam materia illa illa in spumam conuertitur, dum homines venere vti concupiscunt: atque hæc prima oblectationis est causa: quod quidem facillime experientia manifestum est in his, qui puerum, aut puellam atque potissimum delitiosam, spiritibusque ac sanguine tenuioribus repletam contractant, tunc enim in spirituum ac sanguinis commotione tanta consurgit oblectatio, vt nihil ipsis exoptabilius esse possit: Hinc rustici, ac eorum mulieres, vtpote crassiori constantes sanguine, ac crassiores spiritus habẽtes, qui per membra eorum solida obtusiora pertẽtãseunt, licet venerem appetant, parum tamen admodum in eorum amoribus oblectantur. Altera quinetiam delitiarum causa succedit subita spumosæ illius materiæ eiaculatio, nam præterquòd idem accidit in sanguinis emissione, quod & in fœcum, ac vrinæ excretione virtutem expultricem irritari, vt nocua mẽbris expellat, tuncq; in emissione illa quodammodo oblectantur, quoniam quod affligebat, non amplius nocet, maiorem tamen voluptatem percipimus, si motus hic affatim & violẽter fiat; nam vt testatur Gal. ex Platonis sen
4. decaus. tentia in Tymeo pathos præter naturã
lymp. c. 6 violenter, & affatim incidens dolorem excitat cum verò ad naturalem habitum reddit, idq; rursus affatim delectationẽ inducit; quo autem magis violenter res grauans e corpore eiaculatur, eo magis voluptatem efficit, propterea quòd grauãtis, ac quodammodo sui copia nocentis purgatio violentior fit: vnde Arist. voluptatem diffiniens conformiter dicebat quandam esse animæ commotionem subitã cum vehementi, & manifesta propensione, inclinationeve accipiendi, perueniendique in suam cuique na-

Primo Rher. lib. turam. Aduersus quod Platonis, Arist. Galenique placitum consurgit Trusianus id nequaquam verũ esse autumans, ita vt nec veneris oblectamenti sit causa, primo quidem quoniam gustu dulcis sapor oblectat, non tamen vlla facta est ad præter naturam commutatio; secundo cum semen quantitate tantum superfluum sit, excrementa verò non solũ quantitate, sed & qualitate grauẽt, si vera est eorum sententia (inquit ipse) excrementa vtique maiorem delectationem efficerent, quàm coitus, siquidem & magis ad præter naturam versa sunt, magisque corpus aggrauant: insuper in coitu superfluo, dum testes quod membris superfluum non est, attrahunt, nulla est præter naturam dispositio, ergò nec reditus ab eo quod est præter naturam ad id quod secundum naturam: quare nec delitiæ consequenti deberent quod tamẽ in eius materiæ euacuatione secus se habere ex perientia docet. Propterea Trusianus ex Aui. sententia lib. de anima alteram delitiarum causam assignat acquisitionem nimirum perfectionis proprie virtuti apprehendenti, vt sensui sensibilia conuenientia, gustus enim dulcedinis perfectionem sibi apponit, eamque virtus apprehensiua comprehendit, sic & semen in testibus contentum, dum agitatur, à virtute ipsa percipitur, quod quidẽ non antea percipiebatur, quoniam nondũ in sensuum impressionem moliebatur; accidit autem sensui (inquit ipse) vt in reditu à non naturali ad naturalem statum huiusmodi sentiat perfectionem, siquidem sensus ille ab excrementis illis exoneratur; quod quidem sibi essentiale non est, quoniam & absque quòd hic fiat reditus à non naturali statu ad præter naturam hæc perfectionis acquisitio percipitur. Verum rationes hæ aduersus tantos viros nullæ sunt, nam loquebatur Gal. de affectibus præter naturam, non autem de naturalibus dispositionibus, dum enim affectus est præter naturam; si is affatim & violenter ad naturam cõuertitur, delitias mouet, atque reditus hic præcipua est causa, quoniã si paulatim fiat, delitiæ non consequuntur, vt experientia manifestum est: neque negaret Gale, causam, quam ipse ex Auicenna assignat, sed hæc posterior est, & ex prima consequens: Fallituritaque cum arbitratur, quòd accidit in sensu talem fieri reditum, contrarium namque potius est, quod tamen verum est in affectibus naturalibus, qui vna sola potissimum causa participant; ob id loquens Gal. paulò inferius de gustabilibus saporibus inquit: igitur cum à naturali habitu non declinat, maximam ei voluptatem afferunt omnes succi dulces pingueśq; virtus enim apprehendit, eisq; oblectatur, at in affectibus, nõ naturalibus vt in coitu & prima & secunda causa concurrit, conuersio nempè illa affatim & violenta ad naturalem statũ, quod seminis fit emissione, ac materia, quæ sen[illegible] mouet, quam quidem primum tetigimus. Non valet igitur prior ipsius ratio, quoniam de naturali affectu loquitur, qui à non naturali distinguendus erat: neque minus secunda, propterea quòd reditus ille ad naturalem statum, cum membra grauata euacuantur, ex se delitias non infert, sed cum confertim fit; at in emissione fœcum, aut vrinæ cum non confertim tãta fit euacuatio, vt in seminis protrusione, neque etiam tanta oblectatio consequetur, neque dicendum est (vt ille) quòd pruritus multus solus sit, qui in seminis exitu propter spirituum cõplurium introclusionem, delitiarum sit causa, quoniam & nos illum in materia admittimus, quam quidem ob sui exagitationem. atque compũctionem causam vnam esse duximus. Tertia quinetiam ratio nil contra grauissimos hos viros concludit, quinimmo ad nostri potius fauorem facere videtur, siquidẽ ex quo materia aggrauans non adest, minus etiam consequitur oblectamentum; propterea quòd naturalis tunc status adest, atque ob id vna duntaxat causa concurrit, quam & Plato, & Arist. & Gal. nonnunquam negassent. Delitiarum igitur duæ sunt causæ materia spumosa, turgida, partesque genitales valde ferens, ac subitus ille seminis eiaculatus; ad hæc & tertiam adiungimus, quam quidem in transcursu superius tetigimus, extrinsecam quidem, sed valde necessariam obiectũ nimirum delectabile, cum homo con-

cõcumbit, vt enim hoc à natura insitum est, vt quisque summam percipiat voluptatem, si quem reperiat eisdem delectari, quibus & ipse, exempli gratia, musicus musica, & sic homo maxime oblectatur, cum amasiam sibi conformem reperiat, tũe enim vt magnes ferrum, ita mulier hominem appetet, homo verò ipsa oblectabitur: vnde non inepte loquuti sunt, quicunque amorem seu Venerem ex sanguinis quapiã vniformitate produci duxerunt, quanto enim sanguinis hæc vniformitas adest tanto etiam in coitu maiores delitiæ consurgunt. Cæterum ex causis hisce delitiarum facilime colligi potest, quibusnã venus conuenit, quibusvè non; nam cum materia ipsius vtile sit excrementum, hoc aũt aut quantitate, aut qualitate, aut & quantitate & qualitate, aut nec quantitate nec qualitate redundet: si quantitate tantum sumen abundet, quale est intemperatis, ac optime constitutis, vel & calidis & humidis non valdeà temperamento excedentibus, hi vtique ex venere vel maxime iuuantur, & si abstineant mirum in modum ęduntur; quemadmodum & Galen. testatur: si autem qualitate semen duntaxat, superet, vt bilioſis, melancholicis, ac pituosis hominibus accidit, id vtique corrigendum potius est, quàm excernendum, non tamen in correctione retinendum, etenim venus nocet frigidis, & humidis, quales sunt pituosi (nisi ab hac intemperie non valde recedant, quoniam tunc moderata venus eis iuuat: propterea quòd imbecilles sunt non tantum ventriculo, & cerebro, sed & reliquis partibus, ac potissimum genitalibus, qui si venere indulgent, adhuc imbecilliores efficiuntur; & licet Hippocrat. asserat, venus morbis, qui ex pituita procreantur, vtilis, & Aristotel. ratione inquirat, cur venus morbis, qui contrahuntur à pituita vtilis est, non tamen & Hippocratis aphorismus. & Aristot. problemma in frigidis ac humidis naturis veritatem dicunt, neque de his obloquebantur, cum naturæ illæ venerem non multum admittant, sed Hippocrat. de naturis his profert sententiam, quibus virtus bene cõstans est: quandoquidem coitus motu ac excalfactione pituitosum semen non solum euacuat, verum & id excalfacit, & digerit: Aristotel. verò quippe qui phlegma superfluum esse primi vtilis alimenti esse voluit, proposito problemmati respondet; an quòd semen genitale excrementi cuiusdam detractio est, ideo naturam præsefert pituitæ; quod igitur multũ pituitę concubitus detrahit, euuare idcirco potest: cauenda autem venus est in febribus ex pituita genitis, quoniam non solum adaucta putredine magis succeduntur humores, sed & ex motu virtus, quæ laxa est ob febrim, magis imminuitur: ob id Arist. idem promouens, quæsitum, non absolute ait, cur venus morbis ex pituita commoda est? sed nonnullis adiecit, excipit namque febricntes ex pituita, vt dictum est: Vnde Auicen. dicebat, quod coitus doloribus confert renum repletorum, & ægritudinibus phlegmatis omnibus proprie in eo cuius caliditas innata est fortis, nam cum febris adest, virtus non admodum fortis existit: Nocet quinetiam venus frigidis, ac siccis, qui ex natura melancholici sunt: Verum quandoque, sed rarò eis prodest, quoniam animum exhilarat, ac spiritus illos atros, ac crassos in coitus motu ex parte discutiunt: at si melancholici sint ex humorum adustione, tales vtique libidinosi cum sint, non tantum ob flatuum redundantiam, vt voluit Argenterius, sed & ob serosum, ac acrem humorem ex materia adusta manantẽ, his coitus prodest; non quidem, vt ille ait, quòd flatus tantum discutiantur, sed & materia illa irritans euacuetur, vanum enim est dicere, quòd flatus illi salacitatis in his corporibus causa sint: propterea non aduertit ille, quòd melancholici duplices sunt, vt dictum est, alij quidẽ ex humorũ adustione, qui calidum hepar valde habentes facillime humores accendunt, & in atram bilem conuertunt; atq; hi ob excedentem calorem plurimos flatus generant, qui simul cum atro humore acri commiscentur, & pruritum ac extensionẽ in genitalibus faciunt; & de his loquitur Aristo. alij verò ex natura sunt frigidi & sici, in quibus calor est imbecillus, atque

Lib. 6. sc. 5. 23.

Sect. 1. prob 50.

1. de gen. nim.

4 sectio. prob. 16.

20. 3. c. 10

4. sect. p ble. 30.

bi minime salaces sunt, neq; sub Aristo. problemmate comprehendũtur: & licet melancholici primi maxime veneré appetant, iuuenturq; nonnunquam excreta spirituosa, acriq́ue materia, attamen tempore imbecilli valde redduntur, vt eorum sanguinem, ac semẽ corrigere potius, quàm euacuare satius sit; itidem in colericis, accidit, qui calidi sunt, & sicci iuuantur namq; ob seminis acris emissionem, veruntamen substantię ratione ac corporis naturæ nocumentum non exiguum perpetiuuntur. Quod si qualitate, ac quantitate semen abunder, vt in calidis & humidis naturis; in quibus sanguins copia viget non tantum in omnibus venis, sed & testibus ipsis cũ eorum semen fœcundum sit, spumeum ac copiosum, hi vtique à venere maxime adiuuantur; quemadmodum econuerso si abstineant, mirum in modum afficiũtur: nam vt scripsit Gale. in mulieribus, quæ
6. de lo. affe. 4. multo semine abundant, id excerni postulat, aut secus ac in viris, etenim vt videri licet mulieribus contingunt rigor, frigus deliria, vteri suffocationes, neruorum distentiones, & huiusmodi, quẽadmodum mulieri viduæ ex longo iam tempore, quæ cũ præter cæteros malos affectus neruorum distentione vexaretur, & dicente obstetrice vterum contractum esse remedijs ad huiusmodi dispositiones consuetis vti decreuisset, obortа inter curandum titillatione quadam cum labore, ac voluptate, veluti per coitum vsu venire solet· crassum, plurimũque semen excreuit; atque ita pristinæ sanitati restituta est; at viri capitis grauitate molestantur, cibos fastidiunt, febribus obnoxij fiunt, vlceribusq́ue intestinorum, & genitalium, ac alijs compluribus similibus: vnde narrat Gale. Diogenem illum Cynicum philosophum præstantissimum, ac continentissimum, vt semen illud superfluum expurgaret libidini interdum indulsisse, & quod cum meretrice serius veniente efficere non potuit, manu propria, vt sibi graue onus proiecit. Porrò non solum in mulieribus, sed & viris hæc accidunt symptomata, quoniam non tantum spiritus ac vapores in venis & arterijs concluſi simul retinentur qui calorem suffocãt, vt sentit Argenterius, sed vitiato semine, ac veluti veneni vim obtinẽte, quod quidem negat, nam licet substantia illa pura sit, ac elaborata, non tamen retentum semen euadere potest, quin temporis spatio corrumpatur: & quamuis Galen. ostendat se multoties id obseruasse cum semen corruptum per coitum eiectum est, necnõ exemplo phalagij ictus, cum ab exiguo veneno per minimum foramen iniecto totum corpus afficitur, & q̃ in animantibus corruptio quædam innasci potest tanta, vt veneni tũ qualitatem, tum vires æquet; hoc tamen suppositum vt manifestum, & alibi explanatũ, quòd semen ipsum huiusmodi patitur corruptionẽ, atq; ad veneni nnturã conuertitur: etenim Arist. omnia (vno igne excepto) posse putrescere scripsit; pro- 4. metho. contex. 5.
pterea q̃ omnia ipsius materia sunt, semen autem cum ex varia constet materia, licet magis pura, quã sanguis; præterea cum aliud quidẽ crassum, aliud verò tenue, & aliud quidem magis, aliud vero minus sit acre, purumq́; cur putrescere non poterit, cum potissimum temporis spatio spiritus qui in eo cõcludebantur quiq́ue causa esse poterant, vt nõ putresceret, euanescant? Quæ nam igitur est Argenterij ratio? vana equidem: sed quid circa hoc immoror, cum certò sciam, vt & in alijs ipsum aduersus grauissimos authores non nisi frigidas semper rationes promouere; idq; potissimũ cum nostra intentio non sit omnia in ipsius commentationibus perperàm scripta refellere, sed nonnulla duntaxat, quæ maioris sunt momenti; quandoquidem ex his & reliqnorum falsitas facile innotescet. Verum si semen neque quantitate neque qualitate superet, vt in pueris, senibus, & à morbo diuturno leuatis, & huiusmodi, venus vtique his interdicenda est; pueri namque semine vacant, cum materia tota illis pro corporis est auctione; impuberes vero cum dolore semen ejciunt, patiunturque tum ob ętatis mollitiem, tum quoniam maxime adaugentur, senes vero semine priuantur, quandoquidem calor innatus imbecillus illis satis est, vt materias pro membrorum nutritione digerat: itidem & qui à morbo leuantur. Quo ve-

to ad veneris motum, ſub quo eam quoque collocauimus quantitas, & qualitas ipſius perpendenda eſt, quantitas quidem cum alia ſit continua, diſcerta verò alia, veneriſque quantitas continua in motu longa breuis, magna, & parua; ſicut diſcreta, quando coitum ab altero coitu contemplamur; motiones quidem magnæ ac longæ (vt à continua coitus quãtitate exordiamur) minime conueniunt, quandoquidem loca calefaciunt, multoſque ſpiritus attrahunt, atque diſperdunt, vt tandem corporis laſſitudo fiat: hinc Auicen. non ſolum quòd à legibus maſculinus concubitus, ut obſcœnus prohibetur, ipſum deteſtatur, ſed & quoniam in eo maior fit corporis dimotio, quàm in fœminarum concubitu: item ſi quis cum muliere nolente quandoque coeat. licet ſemine abundet, longa tamen in eo coitu motione, vtitur, quæ corpus non modicè laxat: coitus quinetiam, qui debitam inter ſeſe (quod quidem ad quantitatem diſcretam ſpectat) non ſeruant proportionem, vt noua adhuc materia apta pro ſemine aggregetur, maxime deteſtandi ſunt: quæ quidem proportio haudquaquã determinanda eſt, ſed iuxta indiuiduorum naturam tam variam, vt & Gal. principio lib. ad Glauc. clariſſime teſtatur: veruntamen communis regula præſtari poteſt, vt Gal. in contexit, vt neque reſolutio aliqua ſentiatur, & ipſe ſeipſo homo quodammodo lenior factus ac melius ſpirare videatur: quæ quidem regula tres continet conditiones, quæ licet ad totam venerem accommodari poſſit, immediate tamen ad conueniens in coitu interuallum reſpicit; ex hoc namque indebitè adminiſtrato, reliqua omnia inordinate, ac peruerſe admodum ſuccedunt: ob id nullum aliud ex Hippo. ſententia peius eſt nocumentum coitu præter rationẽ adhibito, euacuat enim ſpiritus omnes, alimentũ nutritioni delegatum ammouet, oculi rarefiunt, cerebrum, & nerui compatiũtur, ventriculus fit imbecillus, & denique totum corpus exareſcit; multo enim plus vncia ſeminis eſt, quàm ſi in quadruplum ſanguis è venis copioſe profluat. Amplius coitus inanitionem

a.3.tra.1

reſpicit vnum ex ſex prædictis nonnatu ralibus, quandoquidem quod aggrauat, veluti excrementum protruditur; vt & vrina, ac fæces; diſtinctum tamen à reliquis excrementis, propterea quòd generationi vtile eſt, & accommodũ: vt autẽ conueniens hæc fiat euacuatio, ſicut & in quibuſdam fieri ſoler, tempus, ac horam congruam eligimus, nam quemadmodum in cane, & ante canem difficiles ſunt purgationes, vt cenſet Hippo. quanto magis hæc omniũ præſtantiſſima his temporibus fugienda eſt? pariter ſi poſt cibum corpus euacuandũ, phlobotomandumq; non concedimus, minus vtique ea hora illi hanc concedemus euacuationem. Quocirca ver coitui maxime opportunum tempus exiſtit, quoniam tunc ob aeris temperiem ſemen copioſius generatur: hinc eſt, quòd tunc omnia fermè animalia (vt in catis & felibus aperte videri licet) in venerem prorumpunt: ſecundum autem locũ hiems, ac tertium æſtatis principium obtinent, quemadmodum & quartũ poſt autumni medium; peſſimum verò omnium eſt à medio æſtatis vſq; ad autumni mediũ, idq́ue potiſſimum cũ ſiccius eſt tempus minus namque nocet, ſi humidum ſit, non enim in coitu vires adeo diſſoluuntur: propterea vetus adagium maxime eſt attendendum, ne Iunij, Iulij, Auguſtiq́; tempore veneri incumbamus; corpora etenim tunc imbecilla ſunt: ꝙ ſi veneri tunc indulgebimus, ea vtique imbecilliora reddentur, ac totum denique corpus ſqualidum: hora quinetiam in coitu præeligenda eſt, cum in exceſſuũ mediocritate corpus fuerit collocatum neque admodum plenum, neq; vacuum neque in qualitatibus frigore nempè calore, humore ac ſqualore exceſſerit: hãc autem deſcripſit horam Hippoc. hoc ordine labor (inquit) cibus, potus, ſomnus venus, omnia mediocria: poſt ſumnũ nãque coeundũ iubet, quod circa aurorã tempus eſt, quoniam corpus peracta coctione opportune excrementis omnibus repurgatur; minus autem conueniens eſt hora ante ſomnum, vt voluit Paulus: propterea, quòd licet ſomnus ſuccedens vires reparet, & quiete fœmineum vterum ad conceptum paret, atta

6. Epid. ſect. 6. cõtex. 5.

Lib. 1. c. 35.

men in temperatis ac copioso semine præpollentibus somnus is necessarius nõ est Hæc sunt, quæ de veneris pro intelligentia eorum quæ à Galen. hoc loco scribuntur, nobis dicenda videntur, licet & complura alia ex Hippocrat. Galen. Oribasio, ex Ruffi sententia: Paulo, Aetio, & modernis fermè omnibus adiungi possint. Galenus itaque in contextu, cum eius sit intentio ostendere, quòd coitus in temperatis potissimum corporibus moderatus circa tria quæ in eo concluduntur, esse præstat, tres etiam ipsius statuit conditiones seu signa quibus vt & in alijs ipsum metam non transcendere dignoscamus: prima quidem conditio est, ne corporis fiat resolutio, quæ animi affectus respicit, nam sicut vehemens animi affectus spiritus concitat, & eos ex toto corpore in coitu confluere compellit, vt testatur Aristotil. vnde cauendum est ab amasijs, atque potissimum salacibus; ex continua namque harum imaginatione, quæ præter modum amantibus exoriri solet, tanta spirituum copia & gignitur, & ad partes genitales protruditur, vt animi affectus moderari amplius nequeant; hinc totum refrigeratur corpus, & corporis robur deperditur, & tandem totius ipsius corporis (vt inquit Galen.) fit resolutio: secunda autem conditio est, vt leuior homo seipso fiat, quæ ad motum respectum habere potest, cum enim moderatum exercitium excrementa in corpore dejiciat, ita & in coitu moderatus motus leuiorem, ac ab excrementis sicciorem hominem reddet: item quoniam semen quantitate & qualitate spiritus suffocabat, & corpus grauius reddebat, motu semine deiecto, & spiritus reuiuiscunt, & corpus leuius efficitur: tertia vero conditio est, vt melior consequatur inspiratio, quod quidem non nisi euacuatione fit, nam quemadmodum ad cordis tutelam fuliginosi illi spiritus euacuantur, sic inuenire seminales spiritus, atque vapores protruduntur, ex retentione autem seminis, vt ex fuliginosis cordis excrementis retentis augetur respiratio; nam cum respirationis causæ, testæ Galeno, tres sint, necessitas, instrumentum, & virtus; ex semẽnis quidem retentione necessitas augetur, quoniam eleuantur è semine vapores; qui spiritus mouentes respirationis instrumenta prohibent, viasque obturant; eadem quoque ratione instrumenta, vt proprio munere fungi non possint, impediuntur, atque tunc anhelitus diuariatur; virtus vero prioribus duobus à naturali statu turbatis, respirationem & ipsa commutat, atque tunc crebrior, celerior, ac paruior anhelitus fit, iuxta tamen eorum immutationem. Vt igitur ab his corpus malis liberetur, seminis copiosi euacuatione opus est, qua quidem remota recta demum ac conueniens respiratio consequitur, cæterum vt & modestus in venere motus, & euacuatio fiat, Gale. eligit tempus, horam, & reliqua, quæ sub duobus hisce comprehendi diximus, subdens.

2. de gen. anim. 17.

lib. de respir.

Tempus verò ad vtendum opportunum, cum omnium in rerum circunstantium exquisita mediocritate corpus fuerit constitutum, tum scilicet neque supra modum plenum, neque vacuum extiterit, aut in calore, aut frigore, aut siccitate, aut humiditate excesserit corpus.

Quoad corporis temperaturam nullus in ea sit excessus, quod si excedat ad calidum & humidum vergat, quam non nulli naturæ humanę conuenientissimã esse sustinuerunt, aliæ namque temperies minus venerem tolerant, vt supra declaratum est: quoad ætatem vero florentes (vt & alibi consentit Gal.) veneri maxime apti sunt; quæ enim hãc præcedunt ætates, vel subsequuntur, aut semen non offendunt, aut certè infœcundum, aut male fœcundum. moderatus insuper corporis motus sit veris tempore potissimum, quàm alijs temporibus, obeam quam supra tetigimus, rationẽ, ac post somnum, vt iubet Hippo. quod quidem in aurora tẽpus est: quæ quidẽ coitus sunt circunstantiæ, vt & moderatus

2. de tuen. val.

tus animi affectus in mulierem, concubitus cum muliere neque nimis salaci, neque valde torpida; ac situs, qui & ipse animaduertendus est, vt sentit Auic. caueat enim homo, ne mulier sibi supersequitet, quoniam materia quandoque venenosa per muliebrem conū defluēs, virgam exulcerat, & ouorum idest testiū (sic enim loquitur Aui.) putrefactionē inducit: sed homo quidem superius, fœmina vero inferius, iuxta naturalem situm faciant. Et licet Gal. de duabus tantum circunstantijs mentionem faciat, eas tamen vt exempla proposuit, cum antea corpus in omnium circunstātium mediocritate constitutum esse dicat; neque solas sex res non naturales circunstantias intelligit, vt interpretes volunt; sed alias omnes, quas supra enarrauimus. Itaq; tunc vti venere opus est, cum iam cibus perfectè sit coctus tum in ventriculo, cum in hepate & iam in corpus per venas distribuitur, quo quidem tempore corpus neque plenum, neque vacuum exacte est, neque nouus cibus desumitur; quinimmo ante cibum adhuc exercitium præcedere debet, vt superius annotauimus, post quod cum corpus recte vacuum sit, non venere, sed cibo opus est: insuper corpus in calore nō excedere debet, vt exercitatis accidit, neque in frigore, vt cum quis hiemis tempore loco frigido se exponit, neque in siccitate, vt superfluae elaboratis euenit, neque in humiditate, vt contingit his, qui superfluo ocio, aut somno, aut crapula, aut huiusmodi vsi sunt. Subdit autem Galen. duo tradens documenta, quandoquis aberrare contingit, dicens.

Quod si aberrare contigerit, paruus sit error, melius autem illi calefacto magis, quàm infrigidato, & pleno, quam vacuo, & humecto potius corpore, quàm exiccato vti venereis.

Primum quidem documentum est, quòd si quis in coitu contingat aberrare, paruus sit error, talis enim a sensu dijudicatur perinde, ac non sit; secundum verò, quòd si aperte aberrat, minus malum est vti venere corpore concalefacto, quàm infrigidato: interpretes hoc exponentes postremum documentum aiunt; quod huius ratio est, quoquoniam cum spirituum & sanguinis euacuatio, ex quibus suprema gignitur, nec non spirituū dissolutio, ex exercitio in coitu corpus refrigerent; licet per accidēs calor in coitu magis vigere videatur, post coitum tamen corpus frigidius per se manet, quod quidem peius est, quàm si corpus antea concalefactum esset. Hæc quidem expositio, pace ipsorum dixerim, non est ad Galeni mentem, nam si coitus, quod superfluū est, expellit, corpus etiam leuius, ac traspirabilius reddit vt, spiritus etiam facilius corpus ipsum calidum, seu moderatum efficiant: item aut Galen. de calore & frigore acquisitis, aut naturalibus verba facit; si de naturalibus non hoc modo dixisse, sed hunc in modum, melius autem est calidæ quàm frigidæ temperiei, non autem de acquisitis calore & frigore; quoniam si ante coitum corpus concalefactum est, ita & in coitu eam potest susc ipere caliditatem, quæ adest, & abest, vt & subiectum in quiete aut motu reperitur. Hinc Argenterius hanc Galeni fuisse mentem arbitratus non quidem aduersus interpretes tantum, sed aduersus Galenum male expositum, hoc placitum destruere conatur, nam feruente corpore ex labore (inquit ipse) aut alia ex causa calefaciente, si alius adhuc calor ex motu venereo addatur, non parum imminet periculi, vt corpus in aliquod pessimum incidat malum: quod quidem non euenit, dum corpus infrigidatum est, frigus enim ex amplexu, & corporis commotione statim mitescit, remedium que ex venere sumit; ergo melius est in frigidato corpore, quàm calefacto coire, quod tamen secus scripsit Galen. Verum sicut alij interpretes ex falso interpretationis modo reprehēdendi sunt, ita iste nouus medicus ex sui inscitia, non enim hoc voluit Galen. vt illi sibi attribuunt, sed quid aliud artificiosius; nam cum homo cibum assumit ex calo-

ris concentratione partes extimæ refrigerantur, cum verò cibus primam compleuit coctionem, quæ est ventriculi, tunc calor expanditur, & partes incalescunt: at postquam secunda in hepate completa est coctio, tũc tempus instat, vt corpus aut venere indulgeat, aut exerceatur; post, quod quidem exercitium cibarijs est nutriendum. Tempus igitur coeundi (vt & antea diximus) idoneum est post perfectam secundam coctionem, antequam homo vescatur: si autem contingat aberrare (inquit Galen.) error hic paruus sit, melius autem est, id est minus nocuum, vt quis coeat postquàm calor per partes extimas expansus est, hoc est, post primam ventriculi coctionem, quàm statim cum cibum assumit: tunc enim partes ex caloris concentratione infrigidatæ sunt; minus quinetiam nocuum est pleno corpore, quàm vacuo, non quidem vt omnes fermè interpretantur, quòd de spermatis repletione Galen. loquatur: id enim error non est, sed vt necessariũ ad hoc, vt idonea sit venus, sed comparat repletionem quoad cibos ad omnimodam corporis vacuationem, quæ in tertia est coctione, cum corpus neque exercitio, neque venere indiget, sed cibo, vt instauretur; quod quidem tempus veneri minime conueniens esse paulò ante diximus: propterea minor est noxa, cum sit coitus ventriculo cibis repleto, quàm quando noui cibi assumendi tempus adest, vt dictum est: postremò addit minus malum esse coitum humecto potius corpore, quàm exiccato, vt in valde exercitatis, atque his, qui non valde sint exercitati, nam post somnum Hippocr. venerem statuit, atsi contingat, vt corpus prius exercitio sit vsus, melius est concubere, cum corpus sit humectum, quàm cum exercitio intenso fuerit exiccatum; nam licet in vtroque sit error, maior tamen est, dum corpus aridum concumbit, quàm si corpus adhuc humectum exercitio tamen defatigatum concumbat. Hanc puto esse Galeni mentem, dicant alij, quicquid velint qui in contex. subdit.

Horum autem singulorum, quæ dicta sunt, qualitas in ipsa corporis constitutione est eligenda: Exercitij quidem, in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur ita, vt non alia quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra: cibi autẽ & potus optimam habeant temperiem sunt enim naturæ conuenientiores, quæ optima fuerint prædictę temperatura: Eadem in reliquis etiam est ratio adhibenda.

Nam quemadmodum superius inditia tradidit, quibus moderatę potissimum quantitas cuiusq; sex rerum non naturalium dignoscatur; licet & qualitati quodammodo deseruiant, ita hac in parte terminos præcipuè indicat; quibus prædicta omnia quoad qualitatem non excedere percipiamus: neq; Gal. hic omnia percurrit, sed duobus duntaxat quòd exemplo traditis hoc idem de reliquis subintelligendum censet; cuius quidem causam assignamus, quòd cum eius intentio sit per epilogum totam medicã artem comprehẽdere, sat ei erat, vt duobus ad plus veluti exemplis positis, quæ eiusdem sunt rationis omnia concluderet. De exercitio quidẽ tum quoad quantitatem, tum quoad qualitatem secundum omnes eius differẽtias longiori disputatione superius egimus, frictionem quidm, quæ vna exercitij pars est, in tẽperatis inter excessus mediam esse statuentes; qualitate quidem neq; molliorem, neq; duriorem, neq; crassiorem, neque graciliorem, quantitate vero neq; multam, neque perpaucam; exercitationem autem loco quidem temperato, nõ interciso, sed continuato, cum ordine, atque æqualitate, quòd si apotherapia corpus hoc indigeat, hanc quoq; in quanto ac quali moderandam concludentes. Atqui cibos & potus optimam habere temperiem asserimus non quidem respectu corporum, cum hic de temperato verba faciamus, sed in se; quæ quidem temperies duplex esse potest, aut in cibarijs simplicibus non tantũ quoad

primas

primas qualitates, sed & quoad secundas; nempè vt cibus sit non tantum in qualitatibus moderatus, vt oua sorbilia, sed vt mediocriter nutriat, neque nimis crassus, neque nimis tenuis, neque viscidus, neque friabilis, de quibus Galen. lib. de alim. fac. copiosius disseruit, aut in compositis; nam ex commistione variorum ciborum vnũ quoddam medium resultat temperato quidem maxime conueniens; quemadmodum & ex simplicibus medicinis vnum compositum; vt recte libris de simplic. medicamen. ac eorum composi. secundum loca idem nos docuit. Eadem quoque quoad qualitatem in reliquis alijs ratio est obseruanda; de quibus non nil superiùs peractum est. Cæterum quibus auxilijs corpus temperatum conseruandum sit, hucusque aperuit Gale. inter quæ & venereorum locauit vsum: consequens modo est, vt quonam pacto id, quod ab optimo deficit habitu regendum sit, nos doceat; ob id subdit in contextu.

At si quod ab optima constitutione defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quæ ipsius conseruant, ad proportionem mutabuntur.

De quonam corpore loquatur Gale. consentiunt omnes fermè interpretes, siquidem id est, quod non vehementer ab optimo habitu deficit, salubre nimirum corpus vt multum; id enim primo lib. esse dicebat, quod à constitutione optima non valde admodum deficit, sed in eius conseruatione quæ nam causæ conseruantes requirantur, cum in-
Cap. 4. definite Gal. pronuntiet, discordes admodum extitere; alij enim dicũt, quòd cum ipse asserat, quæ ipsius sanitatem conseruant ad proportionem temperiei mutari, de ea intelligat mutatione, quæ temperiei similis est, inferius namque calidiora calidioris victus rationem exposcere ait, frigidiora vero frigidioris; humidioraq; humidioris, sicut sicciora siccioris: Atqui non aduertunt hi, quòd non de solo corpore salubri vt multum in toto hoc processu verba facit, sed & de varijs, atque inter se distinctis corporibus, ab optimo tamen habitu deflectentibus, cum ait: multa esse huiusmodi corpora: & ob id, quod exemplo illustrat, non est id, de quo his verbis pronuntiat, vt infra clarius ostendemus amplius si quælibet medicinæ pars tam conseruans, quàm curans ex Galeno lib: de Trass tota correctiua est, ergo ad similia hæc mutatio non procedet; quod enim simile est, lapsum non corrigit, sed lapsui maxime oppitulatur, vt maior euadat. Alij, inter quos est Trusi. volunt quod cum regula hæc communis sit ad omnia corpora, quę ab optimo habitu in quocunq; gradu deficiunt ob varios vero ab ipsa mediocritate lapsus modo quidem ad contrarium, modo vero ad simile temperiei mutentur remedia; ob id Gal. hoc loco indistincte loquutus est, distinctius autem paulo infra, cum eorum duplicem formam constituit. Expositio quidem hæc nõ est ad Galeni mentem, quandoquidem de his tantum corporibus agit, & ipsi asserunt, quæ nõ admodum ab optimo statu delabũtur, quorum quidem sicut simplex est lapsus, vtpote ad temperiem proximus, ita & remedia simplicia, non autem varia: insuper diminutum etiam Gal. efficiunt, qui neque de corpore neutro, neque de insalubri semper, & vt multum mentionem faciat, quæ quidem intra sanitatis latitudinem libro primo ab eo posita sunt; cum tamen aperte satis de his agat, dum multa esse huiusmodi corpora, quæ ab optima constitutione deficiunt, inquit: Hos autem rectius interpretabimur, quòd Galen. ita indistincte loquutus est, quoniam conseruatio partim quidem à similibus, dum à causis hæc intemperata corpora, atq; potissimum salubria vt multum conseruantur, partim verò à contrarijs; corrigit namque lapsum insensibilem, qui à medico, vt artifice sensato similis esse comprehenditur, vt inferius clarius aperiemus. Verum cum nõ tantum corpus hoc reperiatur, sed huiusmodi multa, propterea ait.

Sed

Sed cum multa sint huiusmodi corpora per singula genera seorsum dicendum.

Trusianus, eiusque sequaces, in sua persistentes sententia, volũt quod Gal. subdat corpus vt multum salubre, quod nõ vehementer ab optimo deficere dictum est, vt multiplex esse: siquidem aliud in partibus similaribus, aliud in organicis, & aliud in natura communi delabitur; ac rursus in partibus similarib. aut ad caliditatem, aut frigiditatem, aut humiditatem aut siccitatem; in organicis verò aut quo ad formam, aut quantitatem, aut numerum, aut situm, iuxta quorum singulum genus separatim sermo erit. Verum interpretatio hæc, vt & superius à nobis exposa est; Galenus etenim mancus foret, si de solo corpore parum, seu non valde ab optima labente constitutione sermonẽ haberet: propterea rectius dicendum putarem, quod cum superius de corpore salubri vt multũ agat, doceatque quibus auxiliis cõseruãdum sit, subdit, quòd cum multa etiam sint corpora, quæ ab optimo habitu declinant, de his quoque per singula eorum genera seorsum dicẽdum est, adest namque corpus neutrum vt multum & semper, & vt multum, quod post corpus salubre ut multũ collocatur, sicuti in secunda Excellẽtis Patris mei tabella primo libro clare videri licet, in minoribus enim distantijs neutra simpliciter visuntur, iuxta tria neutrius significata, quorũ neutra semper cum nullam suscipiant mutationẽ, sed verè media salubertimi, atque insaluberrimi in medio latitudinis sanitatis corporum simpliciter neutrorum re posita sunt, vt multũ vero neutra quandoquidem aliquam suscipiunt mutationem, aut magis versus simpliciter salubria, aut magis versus insalubria, duo loca sibi vindicant: post quæ in sanitatis etiam latitudine simpliciter insalubria sunt, quorum vt multum insalubria, vt pote minus ab optima salubritate recedentia non ita in extremo locantur, insalubria vero semper totius circunferentiæ latitudinis sanitatis extremum locũ obtinent; atqui neutra corpora, & insalubria prædictæ cum ab optimo habitu manifeste admodum declinent; quippe quæ imbecillas actiones edant in aliquo vtique ex tribus genere aberrant, vel similibus partibus, vel instrumentarijs, aut vtrisq; simul; & rursus aut primis particulis omnibus, aut aliquibus; aut his quæ obtinent principatum; quẽadmodum vberius ibidem scripsit Gal. Neque nobis ansam faciet, q̃ de neruorum, & insalubrium corporum præsidiis seiunctim ipse non deserat, nã cum corpora hęc modo neutra, modo insalubria aut semper, aut ut multum dicantur, prout magis minus vè ab optimo habitu declinant, præsidiis quẽque nõ nisi secundum magis & minus diuariabuntur; iure autem per eorum genera remedia tradidit, quoniam talia genera variam etiam conseruationem efficiũt, non quidem vehementioribus, imbecillioribus vè auxilijs, sed toto genere diuersis: alio.n. presidio intemperies, & alio mala compositio organicarum partium seruatur, aut ad melius traducitur, vt infra clarius ostendemus; siquidem in tẽperies corporum auxilia calidiora, frigidiora & huiusmodi conseruant: compositiones vero magnitudo, numerus, situs, & id tale genus. Cæterum exordiens ab excessu in temperaturis, quando in omnibus æque partibus ab optimo habitu recedunt, existẽtibus quippe quoad commensurationẽ instrumentariis ait.

Quod igitur in temperatura euariat partium similarium instrumẽtariarum autẽ seruat cõmẽsurationem, duplicem habet salubrium causarum formam, alterã quidẽ earum, quæ ipsius conseruat tẽperaturam, alteram vero eam, quæ ad optimam transferat.

Prima quidem formula vtimur potissimum in his corporibus, quæ nõ admodum à tẽperata recedũt, aut si valde recedunt, tũc temporis multis districta

sunt

sunt occupationibus; quemadmodum, clarius infra dicetur, altera vero nobis est vsui, cum corpora & valde distant & in otio degunt, nam quę temperato propè accedunt, cum actionibus accommoda satis sint, tutius est in eodem statu, in quo reperiuntur, sinere, quàm frustra quodammodo ad optimum statũ, deducere; quæ vero valde labuntur, cum ab ortu naturæ materiam ita contractã habeant, ac consuetudine, victuq; ratione sint confirmata, non nisi magno cum labore, ac diuturniore tempore indigent, vt ad optimam naturam vertantur, propterea vt vacent necessum est; etenim ex Hipp. naturæ morborũ sunt medicatrices, quæ in similiarium partium cõstitutione vigentes nisi conquiescant, frustra auxilium expectant; quinimmo in quiete res insuetas persentientes vim patiuntur, atque infirmantur, & proinde corpora, quæ ad melius seu perfectius reducere studemus in deterius contrahuntur. Quæ autem sint auxilia iuxta primam formulam, durã temperaturam conseruant, subdens ait.

6. Ep. sec. 5. cõtex. 8.

Quæ ita ipsius temperaturam conseruant, tantum à causis optime tẽperatæ naturæ distabunt, quantum & totius corporis temperatura ab illa euariabit: calidiora siquidem corpora calidioris victus rationem exposcunt, frigidiora autem frigidioris, & sicciora siccioris, & humidiora humidioris ac secum, dum coniugationem calidiora & sicciora calidioris, & siccioris, eadem in reliquis etiã coniugationibus proportione seruata. Recte siquidem causarũ utetur materia, qui naturales earũ potẽtias agnouerit veluti quòd motus, defectus alimenti, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus corpus exiccant; at quæ his contraria existunt humectãt: ita vero & calefaciẽtia & refrigerantia vitæ instituta, & ciborum, ac potuum, atque (vt simpliciter aiam) omnium, quæ corpori afferuntur materias quis noscens atque potentias salubribus vtetur causis similia similibus afferendo, siquidem eius propositũ fuerit eandem, in qua acceperit corporis seruare temperaturam.

Locus hic de corporũ, quæ ab intemperie labuntur, conseruatione licet clarus sit, atque conformis his, quę ab eodem tum primo de tuend. valet. conscripta sunt, nempè quæ secundum naturam se habent, corpora, his suum seruari statum decet; seruatur autem similibus vnumquodque, alteratur autem contrarijs, t m 5. eiusdem, dum ait; Male affecto corpori contraria, bene autẽ se habenti similia adhibere oportet: Vnde Hip. in morbis etiam similia alimenta pro corporis temperie tuenda tradit; victus namque humidus (inquit) febricitantibus omnibus cõuenit, & maxime pueris, atq; aliis, qui tali victu vti consueuerunt; vtpote temperamento eorũ quàm similis, ac magis conformis: & Gal. idem asserit; vbi ægros duos contrario temperamẽto, eodẽ tamẽ morbo laborantes effingens calidiori quidem, & ad bilis naturam proprius accedenti, paulò calidiora, alteri verò frigidiori frigidiora magis exhibẽda statuit; seruandi nimirum temperamenti gratia; attamen non desunt complures & loci, & rationes ab expositoribus repertæ, quę è diametro huic placito cõtradicere, ipsumque diluere videntur: nam cum Hip. dicat, quòd morbi alii ad alia bene, vel male se habent, & quædam ætates ad tempora, & loca, & victus genera, Galen. in com. subdit; quòd idem de naturis dicendum est, frigidæ namq; ad calida melius afficiũtur, calidæ vero ad frigida, & in vniuersum contrarii ad contraria bene se habent, similes vero ad similia malè; præterquam si ętas, aut complexio temperata victui, regioni, & loco temperato comparentur; tunc enim hoc solo casu similes a similibus

bene

bene afficientur, in cæteris vero res contrario modo se habet: eadem quoque fermè superiori com. dixerat, licet non adeo clarius, dum ad æstatem frigidas & humidas naturas, ad hiemem vero calidas, & siccas optime affici inquit:

6. de tuē. ualet. Vnde Gale. in temperatis hisce naturis contraria dari iubet, ne à similibus in morbum incidant, ait namque; in eo autem qui est in calido, frigido vè ad intēperantiā lapsu cōtraria dare semper expedit, cum & efficacissimæ eiusmodi intemperies sint, & (vt ita dicam) magis quàm quæ ex siccitate, & humiditate consistunt, potentes; quippe cum facile similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeant: quod & 2. huius

Cap. 23. repetit, siquidem similia suę tēperaturæ causæ sunt, vt facile intemperies quæque sicut modicus contrariorum vsus, vt vel maxime iuuetur: Vnde explicans signa, quibus ventriculi natura cognoscitur, pulmonē natura calidiorem frigido aere leuari, frigidiorem vero ex frigido sensibilem noxā incurrere autumat: huic etiam conclusioni Hip. assen-

7. aph. 59 tire videtur, dum ait: corporibus carnes habentibus humiditas famem adhibere conuenit; fames enim corpora siccat: & Arist. huic quoque subscribit, cum quę

li. de. lon. & br. vit. sunt natura frigidiore in calidis regionibus vitam longiorem ducere testatur, in frigidis vero breuiorem. Nonnulli locos hos, ac grauissimorum virorum authoritates adinuicem pugnantes conciliare conati sunt, dicentes; quòd Gale. hoc loco & alibi quandoq; de solis temperatis, ac temperamento proximis, quæ vt multum salubria dicuntur, verba facit; quę quidem similibus seruāda iubet, at quę à temperie valde recedunt, non seruanda quidem similibus sunt, sed magis contrariis corrigenda; siquidem prona sunt vt in ægritutines suæ intēperiei similes dilabantur: propterea in prædicti aphorismi com. à Gal. scriptum est, frigidas quidem naturas ad calida, calidas vero ad frigida, siccas ad humida, & humidas ad sicca recte se habere, & in vniuersum contrarias quidem ad contraria bene, similes autē ad similia; talia enim corpora cum extremum latitudinis sanitatis terminum obtineant, merito salubria in præsenti, vel vt nunc à Galeno dicuntur; quòd si ipsa similibus diutius vtatur, dubiò procul insibi similem morbum facilime decidunt. Verum hæc conciliatio ad Galeni mentem nequaquam facit, nam libro illo sexto de tuen. val. inquit, in eo autem qui est in calido frigidovè ad intemperantiam lapsu contraria dare semper expedit, ergo de quacūq; intemperantia in distincte, tāquæ est temperamento remotissima, quàm quę ab ea nō valde semota est, loquitur; in qua quidem semper contrariis vtimur auxiliis; item Gal. antea declarauit, quomodo corpora, quę modicum à temperie dilabuntur, regenda sunt; ergò hoc loco de his non agit, sed de neutris, ac insalubribus; alioquin cuncta confunderet, aut bis de eisdem in cassum loqueretur; quod quidem hoc potissimum libro, vt omnium Epilogo facere non debebat: præterea inferius in intēperantiis absolute & correctionis per contraria, ac per similia cōseruationis vicissim apud medicos necessarium esse vsum censet; quādoquidē vacātes quidē ac negociis minime dediti cōtrariis; occupati verò circa familiaria exercitia similibus vti possunt; ergo non de sola modica intemperātia sermonem facit, Alii autē, inter quos est Haly, prædictos conciliant locos, q̄ in tēperaturis diserasiatis ex Gal. intētione, quando volumus conseruare, corpora his regenda sunt, quæ neque temperiem adaugeant, neque diminuant; in permutatione vero vsq; quo excedens qualitas imminuatur, ac tandem ad æqualitatem corpora deducantur: tales autem effectus produci non possunt, nisi per contrariorū exhibitionem in conseruatione quidē non multum, in permutatione vero quoad contrarium precise gradum; exempli gratia, sit corpus calidius, vt duo, quàm æqualis temperies exigat, si ipsum conseruandum proponimus, quæ in primo refrigerant sunt exhibenda; talia namque sui frigiditate exigua minime ad frigiditatem corpora contrahere possunt; neque minus permittere, vt magis adhuc incalescant; atque ob id similia sunt,

quoniam

quoniam minus frigidum respectu minus frigidi calidum dicitur, vt & ipsa temperies, licet quoad caliditatis gradus dissimiles sint; sunt autem & contraria, quoniam intemperies quidem calida est vt duo, id vero quod adhibetur, frigidum ordine primo: ob id Gal. hoc loco ait, calidiora corpora calidioribus indigent adiutorijs, hoc est his, quæ intemperiem non alterent, quæ parum admodum frigidæ sunt, vt iure calida ea potius diceres: alibi vero propriè loquens ea contraria, & dissimilia nuncupat, vt iam declaratum est: secus autem se habet in permutatione, nam illa tunc non solum quodammo, sed omnibus numeris contraria sunt; vt exempli gratia in corpore per duos gradus calidiori nuper proposito, non solum refrigerantibus sed in eodem præcisè gradu vtendum erit. Hæc quidem conciliatio vana est, ac multis scatet oppositionibus, primũ quidem, quoniã 6. de tuẽ. val. reddens causam, cur contrarijs quoad calidilatem & frigditatẽ multoties vtimur, nõ autem quoad humiditatem ac siccitatem, inquit; quoniam qualitates illæ efficacissimæ sunt, vt facillimæ corpora in morbosam intemperantiam abeant: ergo in conseruatione non oppositis parumper vtimur qualitatibus, idq́ue potissimum dum humiditas ac siccitas superant, sed valde similibus, quæ à temperie per eundem euarient: gradũ itẽ si comparat Gal. conseruationem ad permutationem, quòd in conseruatione quidem vtimur exempli gratia minus frigidis, quæ intemperiem minime alterent; in permutatione vero magis frigidis, quæ ad qualitatem traducãt; cum autem qualitater facta ad æqualem temperiem comparatione tales denominentur, sicut magis frigidum æquale frigidum dicitur, ita & minus frigidum, frigidum non autem calidum nomiminabitur; siquidem vtrunq; ab æquali per frigidum declinat; alioquin & frigidũ calidũ, & calidum frigidum foret; quod quidem dicere valde absonum est; insuper Hiippoc. inquit, Victus humidus maxime pueris expetit, & his, qui tali cibo vti consueuerunt, ergo siccum in primo non exhibet, sed præcise simile quo ad illam humidam qualitatem: pręterea verba Galeni è diametro eorum oppugnant sententiæ, nam ait in contex. calidiora corpora calidioris victus rationem exposcunt; ergo non minus frigidioris, quàm in ipsa permutatione, aliud namque est frigidioris ac calidioris victus ratio: Vnde dicebat ipse. 6. de tuẽ. val.
Fiunt autem & qualitatibus conuenientiæ vtique si seruare temperamentum studes, humidis naturis humidocibo maxime quadrante, siccis vero eo, qui siccet, si enim alterare placet, contrarijs: sed quæ nam est conuenientia inter corpus calidius, & auxilium minus frigidum in gradu nimrum primo? nulla sanè, sed potius oppositio non parua: verum hæ sufficiant rationes, licet & complures aliæ reperiantur, quæ hanc destruunt conciliationem. Argenterius verò postquam Montani diluit concordium, qui dicebat similia duplicia esse vel in eodem vel in diuerso gradu, corpora enim conseruantur, & bene se habent à similibus in eodẽ gradu, lædũtur autẽ etiam immutãtur ab his, quę in excessu similia sunt exemplo senis, qui ob exeedentem aeris hiberni intemperiem læditur; sicut iuuenis ob contrarij æstiui excessum eodem propè modo afficitur; propterea quõd Gal. senes semper per calida, & humida tractandos esse autumat, nunquam autem per frigida & sicca cum nihil impediat, quin aer nonnunquam senis intemperiei maxime similis existat; quod quidem & de iuuene in æstiuo tempore dicendum est; tandem propriam contradictionis dissolutionem ponit, quòd aliud est conseruari corpora, aliud vero iuuari, & bene se habere, sola enim temperata natura similibus conseruatur, & iuuatur, cæteræ vero à similibus conseruantur, & simul male habent; dissimilibus vero mutantur, meliusq́ue habent, nam etsi intemperies ab æqualibus similibus non intendatur, tamen conseruatur iuxta eundem lapsum, & interim cum tale corpus intemperatũ est, male afficitur; contraria vero meliorẽ habitũ pariunt, & iuuent vt manifestè ex actionibus oĩbus cõprehendi põt; siquidẽ ventriculus frigidior melius calidiores cibos conficit, 6. de tuẽ. val.

quàm

quàm frigidos, & calidus melius frigidos quàm calidos: Quòd si pueros uictu humido nutrimus, id vtique non est, vt quid melius, sed vt quid melius consequatur; nam cum vita humido conseruetur, & longæua fiat; nobis vero inuitis siccitas actione innati calidi eueniat, humorem vtiq; hũc cõseruamus, ne citius, quàm par sit, exiccetur, tamet si melius se haberet vsu exiccantium, vt qui superfluo humido abũdet. Verũ quidnam ipse intendat, haud recte comprehendere possum, nam præter quòd Galeni contradictionem non tollit, & figmentum potius quoddam sibi ipsi efformat; cum & aduersus Gal. se sentire tandem profitetur, multa etiam à veritate absurda in vnum agglomerat; nam si corpus conseruatur, quis neget ab illis, à quibus cõseruatur, nõ iuuari? quòd si non iuuant adiutoria, id vtique nulla alia ex causa esse potest, nisi quoniam similia non sunt, atque ob id consequatur alteratio, ac læsio, non autem cõseruatio: insuper ex 6. de tuen. valet. contrauenientia est, & societas similiũ exhibitorum cum corporibus ipsis intẽperatis; ergo hęc ipsa similia eis non nisi iuuare possunt, alioquin neque conuenientia, neque societas illis adesset: præterea si talia non iuuant, ergo conseruationis necessarius vsus non est, vt hoc loco sentit Galen. qui duo hæc genera & conseruatiuum, & permutatiuũ medico necessaria esse cõstituit. Deterior igitur omnibus hęc conciliatio est, quãdoquidẽ dum Galeni loca cõciliare intendit, eius placitis aduersatur: ob id rectius dicendum censeo, vt sentit Auer. quemadmodum & superius ab excellenti Patre dictũ est, quòd cõseruatio per similia semper fit; at in corporibus maxime discrasiatis opus est, vt ab vteriori lapsu vnà pręseruatione vtamur, contrariis interdum adhibitis; siquidem pręseruatio, & cura eisdem nempè contrariis efficiuntur: dicebat namq; Gal. eandẽ esse rationẽ instãtis lassitudinis cauendę, & eius, quę iam occupauit, summouendæ: Vt autem hęc rectius intelligantur, sciendũ est, quòd corpus nostrum exempli gratia in caliditate excedẽs auxiliis, seu nutrimentis calidis augeretur vtiq;, & in qualitate illa intensior fieret, nisi quod è corpore defluit, atq; deperditur, ei obsisteret; quod quidẽ declarabat Gal. exẽplo illo ex duobus dolijs, desũpto, aqua repletis, per totum tamẽ paruulis foraminibus pertusis: ob id si quantũ deperditur, tantum etiam reparetur, idq; quoad qualitates respectu ipsius corporis simile sit, talis vtiq; reparatio conseruatio dicetur, & licet illud simile à principio dissimile sit, quandoquidẽ in corpus prius quodammodo agit, vt tandem in sui naturã conuertat, attamẽ posterius sibi penitus simile fit. Verum cum qualitates ipsę in reparatione hac non æque omnes actiuæ, & in agendo efficaces sint, sed altera altera magis efficax: caliditas namq; & frigiditas efficaciſſimę sunt, vt Gale. sæpius testatur, multotiens quidem non tantum ex qualitatum virtute detrahitur, quãtum est id, quod ex ipsis desumitur, vnde & corpus in qualitatum excessu magis adaugetur, vt tandem plerũque extra sanitatis limites egrediatur: hinc est quòd in his qualitatibus potissimũ, quę adeo efficaces sunt, Gal. præseruatione vnà quandoque vtitur, quę ex contrariis fit, vt rectè ex Auer. sentẽtia superius annotauimus, ne in morbosã affectionẽ corpora dilabãtur: caliditas namque & frigiditas efficacissimæ cum sint, conseruationis ordinem, ac modũ pręuertũt, in his enim magis veremur, ne nimio calidorũ, aut frigidorum usu corpora in similes morbos decidant, similibus autem semper vtimur, dum humida ac sicca exhibemus. Facile igitur obiectis satisfaciemus, nã licit Gal. pronuntiet calidas ad frigida melius affici intemperies, frigidas verò ad calida, & in vniuersum contrarias ad contraria bene se habere; id tamen non sentit, vt per hæc cõseruatio efficiatur, sed præseruatio, seu ad melius traductio, nedum conseruamus, nimium qualitates adaugeantur, quæ morborum postmodum similiũ in causa sint: vnde dicebat ipse eo in loco, quem huic oppositum esse dicebamus. Fiunt autẽ & qualitatibus conuenientiæ utique si seruare temperamentũ studes, humidis naturis

6. collig. 21.

4. de tuẽ. ual. à principio.

Lib. ad Trasi.

6. de tuẽ. uale.

naturis humectãte cibo maxime quadrante, siccis verò eo, qui siccet, sin alterare placet, contrariis: de duabus enim his minus efficacibus obloquebatur, quęque magis è corpore defluunt, ob quas reparatione, ac conseruatione indigemus, subdit autem, In eo autem qui est in calido, frigido vèad intemperantiã lapsu, contraria sẽper expedit, non quidem quod contrariis solis utẽdum sit; hæc enim pro prẽseruatione faciunt, sed quòd vnà cum similibus contraria quoque administranda sunt, idque magis expedit, cuius rationem assignat, cum & efficacissimæ eiusmodi intemperies sint, & (ut ita dicam) magis, quàm quæ ex siccitate & humiditate consistunt potẽtes, quippe cum facile similibus nutrimentis in morbosam intemperãtiam abeant: propterea Hip. consulit, ut in corporibus carnes habẽtib. humidas fame vtamur, non quidẽ pro eorum conseruatione, sed pro prẽseruatione, ne in sibi similes prẽter naturam affectiones incidant, & Aristo. eundem scopum habet, ut clare ipsius testantur verba: Taceant igitur hi, qui in conseruationem contrariis semper vtendum esse suadent, nam oppositum euenire ostendimus, si sola vtimur conseruatione; at quoniam multa impediunt, ac præcipue qualitatũ adauctio, propterea vnà & præseruationem commiscemus, quæ in causa fuit, vt illi vel maxime aberrarint. At si ad melius corpora reducere nostra est intentio, contrariis semper vti debemus. Vnde subdit in contextu.

7. aph. 59

Quod si permutare, atque ad melius traducere statuerit, alterum est hic salubrium causarum genus, bis quidem, quas nuper diximus contrarium, æqualiter vero declinans ad alteram partem à bene temperatis, & mediis, quæ optimis cõuenire naturis dicebamus: calidior siquidem, ac siccior temperatura à calidioris & siccioris victus ratione ad exactissimum buonæ temperaturæ habitum minime transfertur: at talium erit vsus necessarius, quę tantum eis, quę bene temperata existunt, frigidiora sint, atque humidiora, quantum & natura naturam incaliditate & siccitate superabat. Nam tale causarum genus insitas corrigit intemperantias, alterum vero, de quo supra diximus, temperaturam conseruat. Est autem vtriusque vicissim apud medicos vsus necessarius, nam cum plurimum suppetit ocij corrigere oportet, ac sensim ad meliora transferre, neque enim natura patitur eas, quę subito fiunt, alterationes; hominem autem necessarijs occupationibus districtum, in eodem præstat habitu conseruare.

Quonam pacto ad melius corpora reducantur, atque potissimũ insalubria, clarissime ostendit Gal. siquidem in ipsa reductione altero salubrium causarum vtimur genere, quod quidem alteri, de quo supra dictum est, contrariũ existit; declinans vero æqualiter ad alteram partem à bene temperatis, ac mediis, vt exempli gratia calidior & siccior intẽperies per duos ab optima gradus excedens ab his, quæ totidem in frigiditate ac humiditate superant, ad temperiem traducetur: Verũ aduersus hoc placitũ nonnullę rationes pugnare videntur, in primis quidem quòd inter curationem, & reductionem nulla distinctio foret, si quidem curatio, & per contraria fit, & per partem ad oppositum recessum; oppositæ namque agentia dum inter se mutuò agunt, ad medium trahuntur; quòd si utraque æque ad se inuicem distent, æque etiam ad medium inter vtraque traducẽtur: insuper si reductio fit per æquale contrarium consequetur necessario, quòd senex rursus reiuuenescere possit, nam cum senectus tẽdat ad frigidum & siccum, si temperies hæc

traduci

traduci potest per æquale contrarium, senex vtiq; & calidus fiet, & humidus, aut saltim tẽperatus vti prius erat: præterea si verum est quod Aristo. scripsit, nimirum quòd horum est aliquid medium, quorum alterum oppositum inesse susceptibili corpori, aut subiecto non necessarium erat: non inest autem medium illi cui vnum ex natura inest, vt igni calidum & niui cãdidum; in his etenim determinate necessarium alterũ inesse, & non vtrumuis contingit; non enim possibile est ignem frigidum esse, niuem verò nigram, temperies vtique in homine, nempè frigida & sicca, quę ei naturaliter inest, ab eo minime separari poterit: quod & idem cõfirmat virtutũ exemplo, quippe quę nulla moralium virtus ex natura nobis inest: ob id earũ quælibet ab homine indistincte cõprehendi potest: si quidem nihil eorum, quæ natura sunt, aliter assuescit, veluti lapis, cuius natura est, vt deorsũ ferat, nunquam sursum ferri assuesceret, similies ipsum in altum proiicias, pariter temperies, quæ alicui naturalis est, si pluries alteretur, nequaquam immutabitur, sed semper ad pristinam redibit temperiem; quemadmodum & aqua dum feruida fit, si naturæ propriæ derelinquatur dubiò procul ad pristinã conuertetur naturam: ad hæc Auic. dum quintum modum æqualis complexionis assignat, inquit, quòd individuum omne complexionem suam naturalem habet, quæ sibi æqualitas est, sub qua & viuum & sanum reperitur; ergo si ab ea remoueatur, nec sanum erit, nec diu viuum, siquidem corrumpetur; vnde & prius dixerat idem, quod vna est tẽperies, quæ alicui gentium commoda est in comparatione ad aliquod clima, seu regionẽ quãpiam, seu aerem: Æthiopes enim propria constant temperie, qua sani degunt, & Germani alia etiam sibi congrua, qua sani existunt, quorum quidẽ alter si ipsum ad alterius tẽperamentũ transferre tentes, aut ægrotabit, aut morietur; amplius cũ minus possit frigidum vt duo agere inualidũ, quàm in temperatum, si quidem duobus illis gradibus temperatũ facilius immutat, ergo quanto calidum à temperamento

lib. præd. cap. de oppositis,

2. Ethic. à principio

primo cano. ca. de cõplexio.

recedet, tanto etiam difficilius resistet, ne in duo frigoris gradus perducatur; si igitur quæ exhibentur secũdo gradu calidiora in duos frigoris gradus potest temperiem perducere, non poterit vtique corpus secundo gradu calidius ex eisdem adhibitis in temperiẽ reuocari, non igitur ex æqualibus reductio fieri potest: positremò si complexio permutatur, non id naturę opera efficietur, sed artis; Galenus tamen naturam omnium esse operatricem, artẽ vero ministram testatur, quod si natura reductionem nõ operatur, non fiet igitur vnquam reductio, & si arte fiat, confestim ad pristinam temperies naturam conuertetur: plura sunt etiam, quæ aduersus Gal. determinationem ab expositoribus recẽsentur, verum hæc sat sint, siquidem ex horum dissolutione reliquarum quoque rationum facile solutio patebit. Proinde nonnulli antequam rationes in oppositum cum Galeno concilient, sustinent hoc loco ipsum de complexione intemperata uerba facere, quæ parum a modo recedens permutari potest, nam plurimum lapsam silentio prętermisisse aiunt, hæc. n. temperari fortassis non potest. Verum ex superioribus sententiã hanc confutauimus, dum similibus conseruationem fieri ostendimus, blaterent illi quicquid velint; Galenus namque mancus foret, ut qui insalubria corpora negligat: insuper non diceret, quòd si permutare, & ad melius traducere studuerit, sed potius si permutare & ad temperiem optimã traducere studuerit, quãdoquidẽ, quæ parum à temperie exeedunt, ad optimam transferuntur, de quibus superius dictum est, & quę valde ab ea recedunt, si ad optimam transferri nõ possunt, ad melius saltim, quoad fieri potest, permutantur, traducunturque, de quibus hac in parte potissimum differit. Nos igitur missis aliorum responsis iuxta ea, quæ antea à nobis determinata sũt, dicamus ad primum quidem obiectum, quòd nẽ parua est inter curationem, atque reductionẽ distinctio, tametsi vtraq; & per contrarium fiat, atque parem ad oppositum recessum; nã curatio quidẽ ad statum solum præter naturam, qui habitus corporis

poris non est, respicit, ipsumq; nonnunquã semel, cõfertimq; remouet, atq; cõmutat; at reductio ipsa siue ad melius vt in corporibus valde intẽperatis, siue ad optimã temperiẽ, vt in his, quę parum a temperie recedunt, circa naturalẽ habitum versatur, quẽ semper non semel tantũsed iteratis vicib. immutat, quousq; alius nouus habitus introducatur: Neq; ob id altera rõ valet, ꝙ senis corpus reiuuenescceret, nã in corporibus intẽperatis duo potissimũ spectantur cõplexio ipsaq;, ex qualitatũ immoderantia resultat, ac calor ipse naturalis, qui in humidũ continuo agit; cõplexio quidẽ mutari põt, vt exẽpli gratia sicca ad humidã, seu frigida & sicca ad temperatã; at qm̃ vi naturalis caloris, qui ob tẽporaneã & propriã sui actionem hominis ætatis designat, corpus nostrũ semper consumitur, ac exiccescit, hæc vtiq; consumptio prohiberi, & ad contrariũ permutari nõ potest: neq;. n. efficitur, quin calor cõsumat, ac exiccet, quæ quidẽ ipsius actio propriæ tẽperaturæ permutatione aut imminuitur, aut retardatur. Quocirca in permutatione non partũ hoĩs ætas, & caloris actio perpendenda sunt, quæ. n. ad senium vergit, multo difficilius permutatur, si quidem calor naturalis multũ ex humido cõsumpsit, si verò corpus ad cõtrarium caloris actioni, vtpote humidũ trahere nostra est intentio nõ solum contrariã habemus temperiẽ, verum & calorẽ ipsum, qui oppositã qualitatẽ introducere contendit, sicut dũ ipsum ad siccũ permutare studemus, calor aut nobis adminiculatur, aut saltim nequaquã obsistit. Neq; minus quicquã cõtra Gal. efficit Arist. placitũ dum oppositorũ naturã describit: verũ nãq; est, ꝙ dum vnũ alicui ex natura inest, fieri nõ potest, vt alterũ insit oppositũ, q̃cunq; id primũ subsistit; at si mutetur id cui illud inest, & alterũ, quod ei inest, cõmutari necesse est, vt in Arist. exẽplo ignis caliditas inest, nunquã frigiditas inesse potest, dum ignis adest, natura mutetur ignis, cessabit, & qualitas, quę illi inest; sic in ꝓposito mutetur quoad qualitates homo, & naturalis mutabitur tẽperies, quæ tñ, vt partialis hæc sibi tales qualitates abrogat, at nõ alias oppositas; nõ igitur hæc post per mutationẽ cum prima tẽperies præcise eadẽ est, sed ad qualitatũ diuariationẽ diuersa, atq; ob id Arist. dictũ nequaquam Galeni placitis aduersatur, quẽadmodũ & id aliud ex eodẽ desumptũ, intendebat namq; eo loco Philosophus, ꝙ animi mores non ex natura, vt Stoici asserebant, sed ex cõsuetudine nobis insunt, nã si virtutes à natura nobis in essent nullus vtiq; in cõtrariũ assuesceret, donec natura illa eadẽ perseuerat, vt talis ipsius sit sñia, sicut terra, cuius propria natura est vt descẽdat, si millies sursum proiiciatur, nunquã sursũ tendere assuescceret, dũmodo eandẽ formã atq; naturã obtineat, ita si mores ex hoĩs natura forent, vt rationabilitas, aut risibilitas ipsa, dubio procul manente hoĩs natura immutari nõ possent: verunt̃ non negat Arist. dum terra in aerem transit, quin sursũ tendat, siquidẽ aliã habet naturã: quod quidẽ & nos dicimus cõplexio namq; corporis calida & sicca sẽper colerã generat, neq; vt phlegma gignat, assuescere valet, verũ si mutetur ad frigidã & humidã temperiẽ, pituitã quidẽ generabit ob sui ad cõtrariã mutationẽ: neq; etiã naturalis cõplexio nõ oĩno similis est naturali aquę frigiditati, nã aqua dũ incalescit, nõnihil tantũmodo patitur, non aũt naturã deperdit, cõplexio verò reuera mutatur, & ad melius transfertur, propterea aqua denuo ad pristinam naturã reuertetur, cõplexio verò naturã priorẽ abiiciens, iterũ ad eam nõ ita facile transire potest, siquidem assuescit alteri, quã nuper susceꝑit: sed quid ad Aui. sententiam dicemus, cum Gal. vel maxime oppugnare videatur? si recte vtriusque mentem habeamus, nõ pugnabunt hercle, sed concordes consentient, naturã eas non pati, quæ subito fiunt alterationes: trãsferas nãq; repente Germanũ in Arabiam, seu Æthiopiã, aut Æthiopẽ in Germaniã dubio procul vterque eorũ aut ægrotabit, aut morietur, quãdoquidẽ ad valde oppositas qualitates repentinus est transitus, ꝙ si paulatim Germanum ad Æthiopũ naturam assuescas, non modo non lædes hominẽ, verũ & habitum contrariũ parabis; ꝙ si hoc fit in oppositis cõplexionibus tanto etiã magis id quidẽ efficietur, dũ Germa

num ad temperatã transferret regionẽ. Quocirca vana est obiectio illa, q minus potest frigidum vt duo agere in calidum vt duo, quàm intemperatum nã licet temperatum corpus citius in duos caloris gradus moueri possit, potest tamen secundo gradu calidũ corpus, quod æqualiter frigidum offertur, & tardius, & per iteratas vices in temperiem permutare. Vnde prior quidem mutatio repentina, & quodammodo corpori noua existit, posterior vero quàm maxime salutaris, cum tempore afficiatur: neq; ob id valet talis reductio non æque fit, vt in priori mutatione, ergo ex contrariis æqualibus reductio minime fieri potest, siquidem hoc esse vanum ex dictis cõmostrauimus; contraria namque quæ adhiberi iubet Galenus seruato moderamine administrata sunt in primis quidem exigua in quantitate, mox vero in grandiori, donec natura paulatim assuescat, tursus in pari medicamento reducenti perseuerandum; sed sicut intemperies in dies mitescit, & magis temperato approquinquat, ita & auxilia varianda erunt, ac mitia ad proportionem tradenda. Neq; hoc munus artis propriũ esse volumus vt postremo obiiciebatur, sed naturæ ipsius potissimum, medicus namque cibaria, ac aerem corpori administrat, natura vero ea est, quæ cũ cibos in se conuertit, ac aerem intro respirat, complexionem iure merito permutat; licet enim quando in calida complexione constituta est cui assueuit complexionem seruare contendat, vbi tamẽ sæpius ac sæpius cõtraria offeruntur, paulatim, ac paulatim priorẽ habitum expoliat noua consuetudine introducta: etenim natura in eodem statu presistere vel maxime exoptat, si salubris sit, si autem status varietur, atq; potissimum in melius hunc quidem variatum tutari etiã cõtendit: ob id nulli mirum est, si natura resistit permutationi, quàm tamen coacte efficit ob auxiliorum exhibitionem, quæ complexioni opposita erant, ars vero illi ministra est eo, quo diximus modo: atque hæc sufficiant, vt prædicta aduersus Galen. obiecta dissolueremus, si qua vero restant, ex dictis suplebit oculatissimus Lector, vt tandem ad ea, quæ in contextu Galen. subsequuntur, declaranda properemus, etenim postquàm docuit, quo tempore & seruanda sint corpora, & ad melius, siue ad optimã temperiẽ traducenda, quoddã circa hoc postremum auxiliorũ genus, quod primum in enarratione subsequenti posuerat, dubium promouet, idque confestim breuibus dissoluit inquiens.

Quo pacto igitur, & hoc ipsum primum causarum genus conseruatiuum appellamus? nam forte magis alteratiuũ, & curatiuum, & naturalium defectuum correctiuum vocare cõueniat. Quoniã ad vniuersũ sanitatis genus refertur non ad eas, quæ secundum speciẽ differentias, quæcunque sanos conseruant, conseruatiua omnia vocamus siue præter id, quod sanitatẽ conseruant, ad melius totam traducant temperaturam, siue pristinum tãtummodo habitum tueantur; at quæ deteriorem statum efficiunt, insalubria.

Solutio itaque dubii in hoc consistit, quòd licet modo conseruemus, modo ad melius traducamus corpora, totum hoc opus conseruatiuum nuncupari debet, quoniam in genere semper est sanitatis, nunquam enim eius limites transgreditur: huic accedit, quòd traductio paulatim ne semper efficitur, curatio vero (vt antea dictum est) confestim, ac subitò; vt prior sensum effugiens potius conseruare videatur, posterior vero sensui subiecta reuera alteret, atque corrigat lapsus: atque ob id conseruantes omnes, & salubres causæ nuncupantur, siue ad melius temperiem traducant, siue pristinum tãtummodo habitum tueantur; at quæ deteriorem statum efficiunt, ac quod magis est, ægritudinem introducunt, insalubres dicuntur. Ex quo quidem loco facile patet Argenterij error, qui Galenum causas, vt ægritudinis efficientes hoc loco non contemplari autumat,

rumat, quemadmodum dum iuxta Modernos distinctionem causarum tuebamur, à principio huiusce libri annotauimus. Hæc igitur sunt, quæ pro eorum corporum correctione dicenda erant, cum partes omnes simili constant intemperie; quibus autem auxiliis regenda sint ea, quæ dissimilem habent intemperiem, reassumens per conclusionem quæcunque dicta sunt, subdit.

Quæcunque igitur similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione, quæ vero dissimilem, dissimili, nam fieri potest vt ventriculus frigidior sit, quam oporteat, caput vero calidius, atque vtrunque proprijs egeat auxilijs: ac ratione eadem singulæ aliæ partes, cum fuerint aut præter modum humidiores, aut sicciores, aut calidiores, aut frigidiores suæ intemperiei victum exigunt accommodatum, neque igitur modo eodem omnes tales corporis partes exercebimus, neq; æqualiter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud quippiam agemus: plenius vero de his diximus volumine illo, quod de salubribus inscribitur.

Nempè sexto de tuen. vale. liceat aũt mihi ex Gal. placitis eo in loco aliquantulũ digredi, ut oĩa, quæ hic sũmatim, ac obscuriuscule scripsit Gal. clarissime intelligere valeamus. Triplex igitur cũ sit corporis humani inæqualis status, quẽadmodũ & triplex eiusdẽ cõpositio prima quidẽ ex primis constans elementis, ex quibus partes sunt similares, quas Arist. homyomeras nuncupat, secũda vero instrumentaliũ ex similarib. partiũ, quæ elementa dissimilariũ ex eis cõstantiũ dicũtur, & postrema totius corporis ex ipsis instrumentalibus: tertiæ quidẽ huius ex his cõpositionis status vt facile cognoscitur, ita & facile cõseruatur, aut (si opus est) ad melius traducitur: secũdę vero cognitu paulò difficilior est, pariter & difficulter cõseruatur, seu ad melius transfertur; at prima oĩum pessima & cognitione, ac cõseruatione præseruatione, atq; permutatione est, siquidẽ facile admodũ labitur, & cõtinuò diuaria tur: post habitis igitur duabus prioribus vtpotè cognitu curatuq; valde difficilibus, tertia aptius cõtẽplandã, cũ Gal. aggrediamur quæ statũ inæqualẽ & cognitu, & seruatu faciliorẽ habet: si .n. caput intẽperatæ sit naturæ, adeo vt multa generet excrementa, ex his partes inferiores, in quas procubuerint excremẽta, facilime lædi cõtinget, prõptissime aũt in os, & nares, nonnunquã & oculos ac aures procũbere solent: si ad os defluat excrementũ, aut in gulã recipitur ab his, quæ à capite defluũt, madefactus principio vocẽ raucã reddit, mox & proceden te tẽpore, & paruã: ꝙ si lõgius procedat totam ẽt vocẽ adimit: etenim cũ larynge vnà humectatur arteria: ꝙ si fluxio à capite sit acris, tũc partes illæ non solũ ad vocẽ fient inepte, verũ & his quædã grauissima erosio; vt & nonnunquã in cute citra causam externã cõtingit, qui morbus pulmonis tabes græce φθισις dicitur: at si fluxio delabitur in gulã, ac ventrẽ, si frigida est, dictas partes in frigidã intemperiẽ cõmutat, si verò calida, in calidã; atq; hæc temporis spatio ẽt exulcerat; verũ principio appetentiæ obest, & coctioni, sicut frigida coctionis tarditatem inducit, eruditatẽ & ructos acidos: ꝙ si fluxio corrupta sit, alimentũ ẽt corrumpit: qua quidẽ corruptione ructus emittentur vel sumidi, vel acidi, vel alterius præter naturã qualitatis: insuper noxa ẽt inferius se recipere potest, & ieiunum, & crassius intestinũ nẽpè colore & meseteriũ affligere: in nonnullis itẽ appetitus desideriũ, augetur; in aliis vero appetentia canina cõsurgit, & in aliis vitiosi cibi cupiditas; vt grauidis assolet, in quibus aliis cupiditas insurgit; propterea quod in tunicis ventris succi huius modi vitiosi continentur, vt testatur Calenus vbi quo pactò prædicta omnia, & ex quibus nam causis contingant, copiosius disputat. Ex huiusmodi præterea fluxione dentium erosiones vlcera, in ore putredines, ac aliæ

6. de acci. & morb.

eiusmodi noxæ prouenire possunt.

Quibus quidem in commodis complures nostris etiam temporibus medici auxiliis obuiare putantes, medicamenta exhibent, quibus expui faciant, quæcunque in pulmonem per asperam arteriã defluxerunt, alij vero ventri prospiciũt aut dentibus, aut ori, & aliis id genus. Quod quidem quàm absurdum sit, non est vt pluribus vtar verbis, quandoquidẽ ipsum mali, seu fontem tollere deberẽt, caput ipsum roborando, siquidẽ hoc cũ reliquis partibus dissimili constat, discrasia, aut si hoc quàm magnitudine naturalis intemperantiæ non liceret, saltim illi prospicere ab ipsa, s. vitij specie prouidentiç significatione semper accepta: neque minus dũ hi capitis intemperiei reparare volũt, cuiq; eius discrasiæ medicamenta calida vtpote quod ex thapsia, & sinapi componitur, adhibenda sũt, quandoquidem si ex calida intemperie caput male habet, talia vtiq; vel maxime nocẽt, sed vt de aliis etiam partibus hoc loco inquit Gal. singulæ aliæ partes ratione eadem cum fuerint præter modum humidiores, aut sicciores, aut calidiores, aut frigidiores suæ intemperiei victum exigunt accommodatum, si eas conseruare volumus, sin cõmutare, contrarium, vt supra dictum est. Hi igitur, qui caput in caliditate intemperatũ habent, balneo aquç potabilis fouendi sũt, vt & calidos vapores è capite euocemus & tẽperamentũ totũ capitis melius reddamus; sulphureæ namq; & bituminosæ aquæ sponte nascentes calido ex natura capiti inimicissimæ sunt, quoniam calefaciunt, aluminosæ aũt propterea ꝙ meatus claudunt, dulces verò sponte natæ cum ex Galen. snĩa medicamentosæ, cuiuspiã calefacientis fint facultatis, alioquin calidæ non forent, vtilissimę sũt & huic capiti discrasiato absq; nocumẽto ture adhiberi possunt. Hinc patet error eorum, qui praxim cõmuniter exercent: has etenim Thermarum aquas in calidis capitis dispositionibus administrant, quæ quidem capitis illius calidã intemperantiã adaugent. Expedit autẽ vtili discrasiæ oppitulemur, quemadmodum superius diximus, & Gal. ipse consentit, ipsum nimirum frequenti aquæ potabilis balneo fouentes, quo & vapores calidos in capite existẽtes euocemus, & totũ capitis temperamentum melius reddamus. Quibus vero caput vehementer calidum est, ac æstuans his præstat perungit rosaceo ex rosis tantum sine frondibus confecto, & (quod præstantius est) ex oleo crudo, ac sine sale: ac si ob capitis intemperiem magis frigidum ipsum exoptas (vt docuit Gal) rosacei vas, in quo continetur, in puteo suspendes, vt aquam tangat, aut & fortius si frigidam aquam circa vas defluere permittes, ꝙ si largius refrigerare cupis, vas rosaceo plenũ niue circundabis, rosaceum nãq; ex Gale. sententia sui tenuitate in profundũ penetrat, & leui adstrictione meatus postmodũ claudit, vt tanõ caput ipsum eius frigiditate, ac humiditate fotum tractu tẽporis ad tẽperiem traducat. Insuper quo ad hunc inæqualẽ statum (vt recenset Gale.) sunt, qui totius corporis temperamentum biliosius habent, & ventriculus est imbecillior, ac acuti sensus ob acutum neruorum sensũ, qui à capite descendunt, & ventriculos contexunt, nec non per reliquũ ventrẽ disseminantur, quo fit, vt superfluitates biliosæ, quæ in corpore aceruãtur, in ipsum ventriculũ facile defluant, ex quibus vapores orti, & ad caput ascendentes capitis dolores gignunt, nonnunquã & suffusorum symptomata, & aliquibus conuulsionem comitialem; In his quidem consulit Galen. ex prædictis fundamentis, vt tota victus ratio ad frigidius, & homidius potius commutetur, idq agendum præsertim, vt prohibeatur, ne aliquid prædictorũ incidat: fiet autem id commode, si priusquam biliosus humor in ventrem confluat, prohibebitur ne confluat, aut si confluxerit, statim eum expellamus. Vt autem ne confluat, prohibebitur, si statim cibum exhibeamus, qui ventrem roboret, sicut mala cotonea, pira, punica, mespila, & diacitonion, de cuius quidem compositione propè eius sexti libri de tuend. valitud. calcem egit Gal. quòd verò confluit, euacuandum est, aut vomitione, aut ventris solutione, interim verò quotidie stomachus, cibis prædictis firmandus, priusquam

8. metho. med. c. 3.

3. de sim. med. 16.

6. de tuẽ. sanit.

bilis

bilis ad eum defluat; quòd vero ad purgationem attineat, hi quidem ex maiore interuallo purgandi sunt absynthij coma, aut hieræ picræ compositione, si fortius medicamentum exoptas, hiera namque vim expurgandi obtinet, quæcunque se altius in ventris bilioſi tunicas receperunt, quod quidem non efficit absynthium, quod veluti detergendi ventriculi tunicarum sordes vim duntaxat possidet: vnctiones insuper extrinsecus adhibendæ sunt, quæ modice quidem adstringant, mediocriter vero ventrem foueant, vt melinum oleum est, nardinum, masticinum, & alia id genus: æstate vero melinum, vtpote refrigerans, hieme vero nardinum calefaciens non parum, cum præsertim liberalius in eius compositione amomum ingrediatur: vere autem masticinum, quod inter melinum, & nardinũ medium existit. Proinde in quibusdam corporibus caput calidum saniem ventriculo transmittit calidam etiam temperiem obtinenti: hos quidem homines (inquit Galen.) & cibo, & potione, & vnctionibus, quæ refrigerent, semper vti opus est, quæ tamen refrigerantia pro temporum varietate diuarianda sunt, ita vt tempore frigidiore exempli gratia non valde refrigerantia, vt æstate, adhibeantur, nunquam autem ad contraria perueniendum est, vt in his, qui medij sunt temperamenti, hieme calefaciendo, æstate vero refrigerandos. Quod si vtraque pars frigidam habeat intemperiem nimirum caput, atque ventriculus, ita vt a capite sanies defluat pituitosa, opus est, quòd quemadmodum in prædictis intemperãtiis semper infrigidantibus vtebamur in his conuerso calefacientibus cibis, potibus, & vnctionibus semper vtamur, quæ tamen omnia pro temporum ratione varie intendantur, ac remittantur; Veruntamen duæ aliæ sunt connexiones, ex Galen. sententia prædictis difficiliores, ac ad traducendum, siue improprie cutandum magis rebelles, quarum altera est, cum frigida sanies à capite defluit in calidum ventrem, altera vero cum calida fluxio in frigidum ventrem procumbit; ex his autem intemperantiis ea longè difficilior est, in qua frigida, & pituitosa sanies in calidum ventrem defluit, sicut adhuc pessima, cum homo, & ventrem habeat, qui difficile soluatur, & non facile vomat; humores etenim pituitosi si diu in ventriculo detinentur, corrumpuntur, ita vt facile ipsum ventriculum erodere possint, amplius ex eis corruptis vitiosi vapores eleuantur, qui delati ad caput multas inferunt noxas. Quocirca ex Galen. sententia, ac recte facile succurrimus his, quibus succus pituitosus, & frigidus in ventriculum etiam frigidum defluat, vbi mane aliquid eius medicamenti sumpserint, quod diatrionpipereon nominatur, vel aliquid diacalamithis, nec non solum piper in tenuem polinem cum aqua bibitum, atque album potissimum vtpote stomaco, siue ori ventriculi aptius: absynthij autem potio his ita affectis aduersissima est: id enim cum validam detergendi vim non habeat humorem pituitosum ventri potius affigit, quàm quod aliquod præstet auxilium, cum & adstringat: Aloes etiam his non valde vtilis est, cũ humorem biliosũ vim trahendi obtineat, propterea excogitata est (ait Gal.) hieræ picræ compositio, quæ acrimonia, & calore eorũ, quæ in eius cõpositione ingrediuntur, dissecandi vim habet, & crassos lentosq; humores detergendi; Qua quidem compositione in his nonnunquam vti possumus, non tamen assidue sicut Diatrionpipereon, aut Diacalaminthes, quibus commode quotidie quis vti potest, dum cuipiam frigidus ventriculus à frigidò humore infestatur. Cæterum Diatrionpipereon Galenus duobus modis confici posse docebat; primo quidẽ simplicissime, dum de vnoquoq; trium piperũ dr. i. anisi, thimi, & gingiberis singulorũ dr. 8. desumimus: at si magis simplex id mauis, detrahas ẽt gingiber. altero vero modo si ex eisdẽ conficiatur, sed prędictæ quantitati triũ piperũ addantur singulo cum drachm. xvj. vtpote anisi, thimi, & gingiberis, anisum autem sit Cretense, thimum vero aut Atticum, aut planè ex editis locis & siccis, piper præterea lõgũ, integrũ, minimeq; perforatum; pariter; & gingiber nõ perfora- 4. de tuẽ. val.

foratum, quandoquidem ambo citius perforari solent, insuper horum vnum quodque verum sit, non autem adulteratum. Diacalaminthis autem compositio talis est, sumantur calaminthis, pulegii, petroselini, seseleos singulorum vnc. ii. seminum apij, cacuminum thimi singulorum vnc. iiii. Lybistici vnc. xvi. piperis vnc. xxxxviii. sit autem piper grauis ponderis, seseli Massiliense, petroselinum Macedonicum, calamithe, & pulegium ex Creta, aut ex editis, & siccis locis, ac thymum ex Creta: proinde herbarum quicquid lignosum est, & siccum abiiciendum, accipienda vero sunt folia potissimum, quæ subtilissima, & maxime viridia sunt, atque in summis herbis nata; flores item, quæque cum his sunt festucæ tenuissimæ, atque minutissimæ: Est autem animaduertendum, quòd si nostra est intentio, vt talia medicamenta per corpus digerantur, tuenda sunt, ac tenui cribro cribranda, at si volumus, vt in ventriculo adhæreant, non ita tundenda, cribrandaque, sed crassiuscula, quodammodo paranda, vt angusta venarum oscula subire nequeant; Vnde narrat Galenus, de quodam, qui Diaspoliticon ad deiiciendam aluum vti volens nihil contulit, sed vrinam planè multam mouit; id enim medicamentum minutissimum polinis instar fecerat; huiusmodi porro medicamenta bifariam exhiberi possunt, aut sicca quem admodum dictum est, aut cum melle optimo curiose despumato, administrari autem ex his aliquid potest, vel mane ante exercitationem, vel id siccum, vice salis, aut piperis cum primis obsoniis, vel etiam cum melle in prima mensa cum aliquo cibo; ita vt assumenti non iniucundum existat, post cibum vero ex his nullum dandum esse iubet, Galenus, qui & aliud medicamentum componebat, quod diaspoliticon vocat, bifariam his etiam intemperantiis conueniens, qui ventriculum habent frigidum, aut etiam temperatum, sed ad frigus propensiorem, verum quibus aluus erat adstricta, in eo nitrum cum cumino, ruta, & pipere pari pondere imponebat: quibus vero soluta aluus erat, nitri dimidium (quod satis erat) admiscebat, tale namq; medicamentum & ad pituitam extenuandam, & spiritum flatulentum expellendum conueniens est, eodem propè modo hieram picram multifariam componunt veteres, assumunt etenim drach. c. aloes, & vnius, cuiusque eorum sex, quæ in compositione admiscentur, drach. 6. atque hæc est ea, quam Galeni temporibus omnes Romæ parabant: Verum duas alias Galen. huius compositionis efficit, quarum vnà est, in qua immiscentur aloes drac. 80. singulorum autem omnium dictorum sex drach. 6. atque hæc magis calefacit; altera vero est, in qua aloes quã titatem adaugemus, vtpote ad drach. 120. & ex dictis sex in eadem quantitate sumptis immiscemus, & hæc magis ventrem subducit, sicuti prior magis excalfacit, si ea vti voluerimus. Proinde de huiusmodi hieræ picræ compositione agit Gal. vbi illa sex enumerat, quæ cum aloe eam totam constituunt nempè cinamomum, xilobalsamum, asarum spicam nardi, crocum, & chiam masticchen, quam etiam duobus conficiendam modis esse statuit, aut cum aloe elota, aut cum aloe non elota, nam cum aloe elota minus ventrem subducit, magis tamen ventriculum roborat, cum aloe vero non lota, vt minus roborat, ita magis ventrem subducit: insuper eo vti medicamento possumus, aut sicco, aut cum melle despumato, sicut de diaspolitico medicamento supra dictum est: cum melle quidem magis ventrem subducit sed minus ipsum roborat. siccum autem & magis ventrem roborat, & vtilius est ventris affectibus, in quibus calefactione, subtiliatione, & huiusmodi indigemus. porrò maximam eius quantitatem statuit Gale. duorum magnorum cochlearium (est autem magnum cochleare dra. 1.) cum tribus aquæ cyathis temperatæ, cyathus autem est vnc. 1 s. minima vero quantitas est vnius parui cochlearis: mediocris vero quantitas duorum paruorum cochlearium; paruum autem cochleare est drachma semis: Verum quoniam Gal. dum de hiera, & eius compositione quaq; sit quãtitate exhibenda loquẽs subdit, datur autẽ medicamenti summ ũ drach.

7. meth. me. c. 11.

2. de cõp. med. secũ dũ loc. c. de dol. c. ex stom.

dragma vna cum aquæ cyathis non magis tribus, minimum dimidia, inter vtrunque pondus alia exhibentur, quantitate pro ætate, corporis magnitudine, & consuetudine euariata sibiipsi pugnare videtur, atque contrarium sentire his quæ superius de eius quantitatis exhibitione ex eius mente scripta sunt; propterea dicendum, meo quidem iudicio est, quòd non ob id Galen loca adinuicē pugnant, si recte intelligantur, etenim quantitas mediocris est duorum paruorum coclearium, quæ est drach. vnius: idem quoque alibi sentit, non enim litera Græca habet summum medicamenti datur, sed perfecta medicamenti quantitas est drach. 1. quod est ac si dixisset, mediocris quantitas est drach. 1. non autem ob id consequitur, ergo illa est summa quantitas; quòd autem hoc ita sit, literam græcam vtriusque loci in medium afferamus, illa quidem vnius loci hunc in modum habet: ἔστι δὲ ἡ μὲν τελεία δόσις τοῦ φαρμάκου, ideſt, perfecta autem est quātitas pharmaci, illa vero alterius ita iacet: τὸ γὰρ δὴ πλεῖστον, καὶ τελειότατον τῶν σμικρῶν δυοῖν ἀλλὰ μεγάλου ἡ δόσις, quod est, Plurimum enim, & perfectissimum non paruorum duorum, sed magnorum potio: & sicut primo loco perfectam dicit dosim, ita altero perfectissimam ait, quæ quidem duo consistere possunt, perfecta namque dosis est drachma 1. sed perfectissima drachmæ duæ. Forte etiam dici potest, quòd Gal. cura ipsius hieræ dosim ponit, de ea dosi exhibenda loquitur, cum vitiosi humores in intimis ventriculi tunicis continentur, ad quorum quidem extractionem quantitates duorum magnorum coclearium est perfectissima alibi autem priusquam ipsius hieræ dosim constituat, de his paulo ante loquebatur, quibus venter cohibetur, deqs mulieribus, quæ non probè purgantur, quibus quidem (inquit) exhibenda est hiera, in qua octuaginta aloes drachmæ, & sex croci ingrediantur: postmodum subdit de perfecta dosi verba illæ à nobis superius recitata ita quod fortè ibidem de dosi eius in huiusmodi affectibus tantummodo loquitur. Si vero ventriculus sit calidus, & caput frigidum, à quo humor frigidus in ventrem defluat, hæc quidem connexio dissimiliū partiū intemperat. grauis hercle est, vt difficile tracterur; quandoquidem pituita in ventrem defluens indigeat diatrionpipereon, ac diacalaminthe, & Diaspolitico, à quibus os vē triculi facile offendetur, cum venter sit calidus, vt iam dictum est: Verum his porrigenda sunt, quæcunque pituitam dissecent, & detergeant citra calorem, quale est oximel: cuius quidem multiplicem compositionem statuit Gal. prima quidem plurimis congrua est, si vnius aceti parti mellis optime despumati duplum admisceatur, deinde ambo lento igne coquantur, donec eorum qualitates in vnum coeāt: altera vero ipsius compositio est valentior, debilior vē, cū aut minorem, aut maiorem aceti portionem inicies, iuxta patientis naturam, aut ipsius appetitum: nonnulli enim maiori, minori vè acore delectantur, sicut alii paruo aut valido dulcore: propterea Gal. eandem aceti mensuram in quacūque oximellitis compositione non constituit, quemadmodum multi faciebant qui perinde, ac illi, qui eadem semper aquæ mensura vinum omnibus obtemperabant, increpandi sunt. Vnde licet primum conficiendi modū ponat ob pharmacopolas, qui vt plurimum omnibus prodesse valent, attamen non sic se habet res, si ad peculiarem cuiusq; naturam respiciamus, non enim vnus & idē componendi modus est, sed varius: & hac fortasse permotus ratione ex Gale. placitis desumpta Auicen. de oximelite verba faciens ingredientium dosim non statuit, & Gal. consilio illo de puero Epileptico modicam in eo aceti partem imponit, quippe qui ad puteorum naturam longè prospexit, qui tantam in eo acetositatem non tolerant, oximel autē duobus modis coquitur, atque conficitur; altero quidem tribus omnibus ab initio commixtis ad hunc modum, aceti namque vni parti additur mellis duplum, & aquæ quadruplum, atque hæc insimul ad tertiā, aut quartā concoquūtur spuma interim detracta, altero vero modo si mel cū aqua in supradicta quantitate immisceatur, amboq; igni apponantur, quoad spumare desinat, mox a-

7. met. 10

2. de cōp. me. p lo.

3. de cōp. med.

7. meth.

7. meth.

2. de cōp. med.

4 de tuē. val.

prima. quarti.

cetum id adiiciatur, & rursus coquatur, donec, & crudum non appareat, & cum reliquis vniatur. Quod si cuipiam venter adstrictus est, os autem ventris imbecillum, ac nauseosum, huiusmodi quidem connexio, ac corporis inæqualis status difficilis admodum est, si enim exhibere volueris, quæ ventrem laxẽt, cum talia facultatem habeant subuertendi stomachum, nauseam, ac vomitum excitabunt, aut hic, haud recte cibum concoquet, quòd si des ea, quæ stomacum roborent, aluus adhuc adstrictio reddetur; his igitur in primis danda sunt, quæ ventrem subducant, sicut olera cum oleo, & garo, & alia huiusmodi, post cibum vero eorum aliquid porrigendum, quod stomacum roboret, qualia sunt mala cotonea, pira, & punica, & ex his præsertim, quod iucundissimum sit, ex quibus non multa quantitas sumenda, sed quantum ad vẽtrem roborandum sat sit, hæc etenim non tantum ventris os firmabunt, sed & in causa erunt, vt aluus facilius soluatur: quod quidem experientia compertum est, ratioque suadet, siquidem ventris os firmatum deorsum trudit, quæcunque in summo natant, atque vnà cum his, quæ in ventre toto superiori continentur: quod quidem momentum ciborum exceptum intestina seruantia, & ipsa deorsum quoque impellunt. Vis autem hæc impellendi ratione dicta non solum in motu naturali, sed & eo præter naturam seruari videtur, cum à sede sursum quid impellitur. Si autem totum corpus sit gracile, in renibus autem calculi generentur, hæc planè inæqualis est connexio, quæ nulli dictarum in malitia cedit, cum renes medicamentis indigeant extenuantibus, victuque extenuante, quæ tamen gracili corpori nocua sunt; his autem proculdubio media victus ratione inter extenuantem, ac impinguantem vtendum est. Vnde ptissanæ cremor huic conuenit, qui vim etiam extergendi habet, si quæ superfluitates in renibus adsint, atque renes ipsas infrigidandi: pisces item tum saxatiles, tum qui in alto mari, locisque his, ad quæ flumina ciuitatem quampiam repugnantia non perueniunt, capiuntur, aues etiam paruæ montanæ, perdices, attagene, sturni, merulæ, turdi, columbi in turribus nidificantes, passerculi pariter, qui ibidem nidos faciunt, gallinæ iuuenes; quæ quidem omnia animalia libera sint, vt exerceri queant, non autem in carceribus detenta; qualia sunt, quæ caupones vendunt; humido namque excrementoso, copioseque nutrimento constant: præterea lac asininum huic inæquali complexioni prodest, cum omnibus tenuius sit. Cætera vero vti non bona omittenda cum Galeno censemus, si quis vero crassus sit, & obæsus, & calculo laboret, audacter huic tenuem victum iniungendum esse consulimus, pariter & illis, qui articulorum morbis infestantur; si enim pingues fuerint, crassi, atque carnosi ex tenui victu nullum quippè incommodum percipient; quoòd si graciles sint, mediocri potius, quàm tenui victu vti debent; siquidem ex eo tenui victu non solum totum corpus, sed & pedes, & manus exiccabuntur; etsi malè se habebant, in grauissimum statum deducentur. Est autem animaduertendum, quòd medicamenta podagricis apta magis attenuantia crassos, glutinososq; humores esse debent, quàm quæ nephriticis conueniunt; magis quinetiam calefaciunt, atque exiccant: quæ enim valde calefaciunt, minime his competunt, quibus in renibus calculi generantur. Proinde in quibus leui ex quaque causa magni morbi solent contingere, nempè comitialis, vertigo, & vehemens capitis dolor; pariter & quibus caput in causa est, vt aliqua particula subiecta afficiatur, sicut dentes, gingiuæ, omnesque in summum partes, quę in ore, ac faucibus existunt, aures itẽ, & oculi, & ventriculi os, ac ipsemet ventriculus, partesq; quibus fit inspiratio, larynx nimirum, aspera arteria, pulmo, ac thorax ipsum ex Galeni sententia his victus communis scopus est, caput ipsum ante omnia, quo ad fieri potest, minus opportunum ad vitia reddere; mox vero partibus quoque afflictis prospicere; quibus tamen omnibus non eodem modo prospiciendum est; neque enim partes om-

nes

nes lęsæ pariter roborandæ sunt, sed earum vsus & opera perpendenda; quarũ enim per magnus est vsus, vt oculorum & aurium: hæ vt roborentur vel maxime indigent: Vnde decidentibus excrementis à capite ad oculos, vel nares, hęc vtique per partes vicinas sunt deriuanda, trahendaque ad nares, si fieri potest cum his, quæ sternutamenta cient, vt omnia acuta sunt atomata, atque cum his, quæ ipsius obstructiones reserant, qualia sunt calida tenuium partiũ absque adstrictione: quòd si ad nares ea excrementa deriuare non possumus, ad os saltim trahenda sunt cum his, quæ pituitam trahunt, quæ apophlegmatismata græce dicuntur; interim vero oculi etiam fricandi sunt, ne facile excrementa recipiant; pariter & aures roborandæ, si ad eas recrementa prolabantur. Et quoniam nonnunquam euenit, quòd magnus ad aures fluxus exulcerationẽ pariat, obid vlceri medendum erit cum his, quæ vehementer siccant; interagendum tamen materia ad nares, vel os, vel vtranque partem est auertenda. Cæterum quemadmodum diximus, quòd ex his, quæ à capite defluunt, inferiores partes imbecilliores læduntur, ita & decocinore, liene, renibus, & huiusmodi dicendum est; sæpe namque contingit, quòd aceruata in aliquo dictorũ membrorum superfluitate si validum fuerit, ad partem propinquam imbecilliorem trãsmittet; hæc autem rursus ad aliam magis imbecillã, donec ad partem quãpiam superfluitas decumbat; quæ adeo imbecilla sit, vt nulla ea debilior reperiatur, ad quam possit transmittere, atque hæc iure afficietur: ad hunc autem modum cõplures nullam sui victus curam habentes aliqua corporis parte assidue vexantur; quòd si debita vtantur victus ratione haudquaquã colligens superfluitates, partesque licet imbecillæ fuerint, cutæ tamẽ manebunt; cuius quidem si gnum est, quòd aliqui sex mensibus, & multo pluribus infirmis partibus laborant, reliquis vero minime: cuius quidem rei si sola partis imbecillitas foret in causa, pars infirma, ac imbecilla semper laboraret, cum ei causa affectionis imbecillitas nempè ipsa nunquã deficeret: qua de re quod redundat aut qualitate, aut quantitate ipsius affectus erit in causa; quod quidem aut per totum corpus colligitur, aut aliqua in parte, quæ obtinet principatum, ex natura tamen imbecilliore, quòd si qua sit ei vicinior pars magis imbecilla, id ad eam transmittit: propterea Gale. illud ante omnia perpendendum, definiendumque consulit an membrum propter semetipsum afficiatur; an vero propter aliud, quod prius eo affectum contraxerit, vt recte sciamus qua ratione in his procedendum sit, & nunquid noxa imbecillæ parti aliqua ex causa extrinseca inciderit; ex eo quòd refrigerata, aut contusa, aut huiusmodi passa sit, vt plurimum autem euenit, quòd ex mala victus ratione redundantia, & vitiosus succus contrahatur. Adhibita itaque victus ratione tenuiori, quàm prius, idoneaque exercitatione prospicere oportet, ne causa quępiam exterior noxam inferat: quòd si nec gracilis fiat, nec pars aliqua affligatur, eidem victus rationi insistendum, nec eadem mutanda: si autem tale corpus ea ratione victus gracilius fiat, pars autem affecta ob eam leuetur, non mutata victus ratione picatione vtendum est; liquefacta namque pice ex Galen. sententia non solum hęc corpora, verum & ptisi laborantia tota oblinire solebant antiqui, non alia sanè ex causa, nisi vt in his ad extremas partes profundus calor euocaretur, qua industria alioqui deplorati ex propinqua morte sublati non pauci extitere; quam quidem vnctionem qui desiccati sunt, licet refugiant, nullum tamen eo auxilio præstantius, quodque huic æquetur, excogitari potest, quemadmodum testatur Gale. inquiens. Quippe id ad carnem instaurandam egregium medicamentum est, adeo si quod singulare membrum hoc vitio laborat, id hoc præsidio restituetur: ac nobis quidem in omnibus fermè hoc vnum satisfecerit, si quidem humectat, & calefacit multitudine accita. Quod si pars aliqua affligatur, ac tenuiori adhuc victu vtendum erit, aut certo tempore euacuatione, in nõnullis quidem semel satis est vere

6 d tuen. valet. à principio ferme.

4. meth. cap. 16.

vere incipiente, in quibusdam vero & autumno, molliendaque euacuatio est, si sanguinis quidem abundantiam contraxerint, venæ sectione, si vero vitiosum succum accumulauerint, purgatione. Postremo alius status inæqualis grauissimus est, si sint quidam, qui genitale semen copiosum & calidum gignãt, quod eos ad expulsionem, ac proinde ad coitum concitet, sed post coitum hisce ventriculi os dissoluatur, ipsique toto corpore laxentur, ac imbecilli, graciles, pallidi cauisque oculis efficiatur, quod si cessent à coitu, vt dicta mala euitent, in non minora incurrant, capitis nimirum molestiam, stomaci offensionem, fastidia, & nocturnas imagines, à quibus non minus, quàm ex concubitu oblædantur; his vtique si talia adsint (quod quidem non solum ipsi percipiunt, sed & mulieres, cũ quibus coeunt) auxilia, seu causæ conseruantes præsto esse debent; in primis quidem vt à cibis abstineant, qui semen augere possint, eis vero vtantur, qui illud extinguant, nec non medicamentis illud idem præstantibus, vtendumque exercitationibus, quibus supernę partes exerceantur; à balneo vero lumbi toti vnctione frigida sunt perungendi, vtpote oleo rosaceo, omphacino, melino, & aliis id genus; ceratum etiam confici potest ex cera, & succo aliquo refrigerante, vt semper viui, solani psili, portulacæ, vuæ immaturæ, lactucæ, & huiusmodi talium; Lamina præterea plumbea renibus superposita vtilis est, qui vero ob carnis plumbi duritiem ferre nequeunt, ex prędictis herbis nonnullas substernere debent, inter quas rosæ ipsæ quæ maxime aptæ sunt: cauendas autem esse consulimus frigidas omnes vnctiones, quæ ex papauere, aut mandragora conficiuntur, nec non & harum substractionem, cum in summo sint virium, ex quibus ob sui nimiam frigiditatem vel maxime renes oblæduntur Hæc sunt, quæ per compendium ex Galen. circa tertium compositionis statum decerpere nobis visum est, si quis autem alius inæqualis est status à nobis, atque Galeno derelictus non in solo hoc genere, verum & alijs, quorum examinationem consulto prætermittimus, suppleat (quæro) oculatissimus Lector, atque illi, vt & superioribus congrua præstet auxilia, quæ quidem causæ conseruantes a Galen. hoc loco non immeritò nuncupantur; neque enim impræsentiarum status omnes inæquales adamussim examinare nostra erat intentio, sed ex Galen. placitis nonnullos eorum; ac magis graues tradere, vt methodi vim obtinerent ad eos indagandos; qui quidem à nobis minime sunt explicati, idque libenter fecimus, cum nullum hucusq; interpretẽ (quem viderimus) hæc explicasse, sed ne quidem attigisse reperiamus: subsequitur caput de causis salubribus instrumentariarum partium, quod hunc in modum exorditur.

De causis salubribus partium instrumentariarum. Cap. 87.

Instrumentariarum autem partium causæ salubres, quemadmodum & hic ab optima constitutione delinquitur, ita & inuicem distabunt; aliæ enim sunt salubres erroribus, qui in formatione consistunt, alia his, qui in magnitudine, vel numero, ve positu.

NOn iniuria quis fortè confestim scisciabitur, cur acturus Galenus de organicis affectionibus non eundem seruet ordinem, quem in simplicibus, seu tẽperiebus seruasse cõspicimus; siquidem superius primum causas tradidit, quibus temperatum corpus sit conseruandum, mox & eas, quibus id seruatur, quod ab optima temperie delabitur, ac postremò illas, quæ ad melius ipsum transumant; at hoc loco missis causis, qui-

quibus partium organicarum optima compositio, seu ab hac delabens conseruetur, statim de his agit, quæ lapsam compositionem traducant, ac corrigant & licet hæ etiam conseruatrices causæ iure nuncupari promereantur, nomen tamen (vt & superius dictum est) correctiuarum propriè sibi vindicant, vt à prioribus non communi quidem, sed proprio nomine distinguantur. Verum is si recte ad vnguem rem ipsam intelliget, facilimè comprehendet, eas ex arte causas à Galeno missas fuisse; siquidem nullæ adsunt organicarum partiũ propriè conseruatrices, quæ è simplicibus atq; prioribus seiunctæ sint: neq; n. medicus gibbum aut rectum hominem conseruare, etsi rectum quidem, illi vtique eadem præsidia adhibet perinde, ac si quoad temperiem homini occurrat: at in lapsuum partium organicarum traductione res secus se habet; non enim eædem sunt causæ, quæ intemperiem, ac quæ organicas partes permutant; siquidem ad calidam intemperiem frigidis vtimur auxiliis; ad quantitatis vero excessum remedium exposcimus, quo superfluum illud abigatur. Cæterum quoniam superiori libro dictum est, organicarum partium essentiam ex quatuor potissimum conflari, debita quantitate definito numero, condecenti formatione, ac naturali situ: si modo contingat, vt ex eis aliquid delinquat, causæ quidem quæ & conseruantes, sed rectius correctiuæ dicuntur, pro lapsus proportione euariabuntur. Vt autem hoc declaret in quolibet ex his quatuor in primis subdit.

In formatione igitur plures contingunt errores, nam & figura partis, & si qua in ea cauitas est secundum naturam, vel meatus, vel orificium, vel asperitas, vel lenitas, quando à naturali mediocritate recesserit, siquidem parum hoc patiantur, salubrium corporum retinent appellationem: si vero amplius insalubrium. Quòd si tantus fuerit recessus, vt operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur.

Nonnulli ex modernis expositoribus causam inquirunt, cur Galen. formationem, nunc quidem in tres, nunc verò in quinque disecet differentias; quandoquidem libro de differentiis morbus figuram, meatum, lenitatem, asperitatemq́ue eius tantum differentias constituit; hoc verò loco præter eas concauitatem, ac orificium; & Auic. misso orificio quatuor reliquas commemorauit: Increpata Auic. sententia statuunt & tres, & quinq; à Galeno recte positas esse, quandoquidem membri conformatio ex externa constat dimensione, quam ipsa figuram appellat; ex superficiei conditione, quam asperitatem & lenitatem nuncupant, ac ex postrema interna cauitate, ita vt genere numero tres; cauitas verò cum rursus in tres aliàs secetur, ventrem, meatum, ac orificium, iure & quinque esse possunt, ex quibus tamen orificio prætermisso Aui. nõ adeo bellè quatuor tantum admittit. Hæc quidẽ conciliatio licet in se vera, sit & opposita loca conciliare videatur; non tamen video ego, quòd Gal de differentijs, quæ à for Cap. 4.
ma sumuntur verba facturus tria duntaxat statuat, sed quatuor & plura, si recte eius placita perpendantur, cum ait. Differentiæ vero per singula genera hoc modo accipiuntur, primum (quod diximus) genus est, cum decens particulæ forma corrumpitur aut figura, aut concauitas male quadrat, aut etiam meatus, aut horum aliquod, quod adesse debebat, deperditum est: ad hoc genus pertinent asperitas quoque & lenitas, quando non apte inter se commutantur: insuper Gal. hoc loco sub dubio ponens cauitatem, meatum, orificium, cum inquit; si qua in ea cauitas est secundum naturam, vel meatus vel orificium, nobis indicauit quasdam ex his differentias non necessario parti organicę semper inesse, sed aut hanc, aut illam deficere: Vnde nec Aui. adeo increpandus est, qui orificium prætermisit, siquidem id in partibus organicis nõ semper repe-

reperitur; vt exempli gratia in manu, quæ nullum exquisitum ac proprium orificium habet, sed meatus, ac cauitates duntaxat. Sicut igitur in formatione plures contingunt lapsus ex variis in ea differentiis, ita & eorum causæ (vt infra docebit) salubres reperiuntur; quandoquidem partes organicæ aut quo ad figuram, aut quo ad cauitatem, aut meatũ, orificium vè, aut quo ad lenitatem asperitatem vè parum admodum à mediocritate labuntur, atque hæc salubrium corporum vt multum appellationem retinent: si vero maximus in his sit lapsus, insalubrium, donec tandem tantus fuerit recessus, vt incommodet actioni, atque tunc corpora illa iam ægrotare dicentur. Quo quidem loco eorum non approbo sentẽtiam, qui loco insalubrium ex veteri codice translato (vt ipsi dicunt) neruorum potius legunt; etenim Galen. insalubria corpora, quæ intra sũt sanitatis latitudinem omisisset. Cur autem neutra ex hac lectione omittat, Montani mihi placet opinio, Galen. vtpote breuitati studiosum ex extremis in latitudine sanitatis constitutis intermedia subintellexisse, quod quidem ex priori lectione minime asserere possumus: secundum subdit.

Secundum quantitatem autem excessus, atque defectus ad easdem ducit differentias.

Hoc est, vt vnum quidem corpus secundum excessum aut defectum in magnitudine aut salubre sit, aut neutrum, aut insalubre, aut postremo ægrotans. Tertium vero quoad materiam addit, Galenus, inquiens.

In numero vero siue vna, siue plures quæcunque ex similaribus partibus fuerint, aut deficiant, aut superabundent; ex hoc genere etiam sunt quæcunque in nobis substantiæ præter naturam consistunt.

Siue vna sit pars organica, vt ventriculus, cor, lien, & huiusmodi, siue plures, vt digiti, duo manus, renes, crura, atque id genus quæ ex partibus similaribus constant, in numero pariter siue deficiant, siue superabundent prædictæ corporum differentiæ conspiciuntur, vt ipsa nunc quidem salubria, nunc autem insalubria, aut neutra, nunc vero ægra dicantur. Verum cum quæ in numero redundant, duplicia sint; alia quidem ex genere naturali, licet præter naturæ intentum gignantur, vt est sextus digitus, tertius testiculus, atque similia, quæ ex materiæ abundãtia nonnullis corporibus adnascuntur; alia vero præter naturam, hoc est, ex materia quadam præter naturam corporibus superueniente, vt pterigion in oculo, tuberculum in naribus, lumbrici in ventriculo, ac lapis in vesica; Gale. hoc loco vult, quòd errores siue lapsus in numero tam quoad genus naturale, quàm præter naturã, differentias eadem corporum constituunt; quæ enim parum quid in numero patiuntur siue digitus sextus adsit, siue quintus deficiat, salubria; quando autem in ventre lumbrici concluduntur, insalubria, sicut dum mulier in ventre molam continet, neutra dicuntur, quandoquidem ipsa medium salubritatis, insalubritatisque statum attingit; at cum aut lumbrici hi moti ventris orificium angẽtes ipsius coctionem perturbant, aut lapis adest in vesica, ex quo vrina patitur suppressionem, ægrorum denominationem suscipiunt. Ex hoc igitur genere etiam sunt, quæcunque in nobis substantiæ præter naturam consistunt, inquit Galen. quemadmodum & ea, quæ ex naturali materia conflantur, licet præter naturæ institutum conficiantur; vt enim eorum præsentia non solum corpus à mediocritate, verum & extra sanitatis latitudinem dilabitur, sic & eorum absentia quoad materiam recte se habet, ac salubre iure nominatur: Quocirca Argenterij ratio quàm facile soluitur, qua aduersus Galen. probare nititur, lapidem in vesica morbum non esse, sed morbi causam; propterea quòd sicut ex lapide non fit sanitas, ita nec morbus fieri debet; in

his

his etenim (dicebat Galen.) ponitur morbus, in quibus sanitas ipsa constituta est; non enim lapis ipse, sed lapidis in vesica præsentia, aut absentia sanitatem, & morbum in corpore introducunt, nam morbus is censendus est, qui ad se curam attrahit: at vt lapidem ammoueamus nostra est intentio, quo quidem remoto sanitas confestim introducitur; neque obstructio aliqua post lapidem, aut a lapide seorsum medico molienda est, neque minus contracta mala intemperies, etenim cum hæc postmodum superuenit, alius à compositionis in numero morbo existit; Verum hæc missa faciamus, & ad aliud commodius tempus rem hanc discutiẽdam differamus, vt ad quartum in organicarum partium essentia constitutum genus explicandum cum Galeno descendamus.

Reliquum est aliud genus, quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis, in quo, & ipso quatuor sunt omnes differentiæ: prima quidem quæ optima existit, secunda vero quæ parum euariat, atque ideo salubre adhuc efficit, corpus, & tertia, quæ insalubre, quando amplius à modo receßerit, & quarta, quæ iam ægrum receßu plurimo reddit.

Repetit Galen. corporum differentias, quas supra dum de formatione ageret, mentionem fecit, nimirum moderato statu, siue optima corporis constitutione, atque non iniuria, superius namque tres tantum recensuit, quoniam labentia à mediocritate corpora memorare intenderat, at hoc loco in summa quatuor eorum esse omnes differentias constituit, quod quidem Galen. dictum rectè intelligendum censeo, nisi vt multi mirum in modum aberrare velimus, vt & antea connotauimus: simplices namque corporum constitutiones, siue differentias quatuor esse statuit, alias tamen & medias, ac ex his compositas, quas neutras superioribus libris nuncupat, adesse autumat, quas hoc loco vti non simplices iure subtricuit. Quibus autem causis huiusmodi corporum lapsus reparandi sint, & an omnes instaurari possint, & quòuis tempore concludens ex dictis hunc in modum subiungit.

Quæcunque igitur partes in figura delinquunt, veluti quę bleſę, varæ, & obliquæ appellantur: hæ cum nuper natus adhuc tenellus est formatione, atque alligatione ad naturalem traducuntur habitum: quòd si iam adaucto infante ad duritiem peruenerint, emendari non possunt.

Cum figura, vt rectè Mathematici statuunt, sit, quæ termino, vel terminis continetur; cuius quidem plures sunt differentiæ, rectæ, obliquæ, planæ, rotondæ, curuæ, & huiusmodi partes quidem organicæ aliquas ex his differentias obtinebunt, & termino, aut terminis ex natura propria continebuntur: at si ipsos transgrediantur, alias differentias desumunt, & tunc à naturali statu dilabuntur, exempli gratia in cruce, quod recta constat figura, si extrorsum inflectatur, variam figuram desumit, ex quo & homines vel eorum partes variæ, seu blæsæ, sicut introrsum protrusæ varæ nominantur. Proinde ad malam hanc in figura compositionem, si auxilia adhibere volueris, considerandain primis pars est, cuius figuram permutare exoptas: nam cum in crure aliis ex partibus sint ossa, quæ in puerulis admodum tenella sunt, ac mollia, vtpote generationi, vel maxime proxima; in adultis vero, ac adolescentibus dura, ac sicca, siquidem corpus nostrum continuò exaresçit, ac durius euadit calore nimirum humidum consumente, puerorum quidem ea facilime commutari possunt, tã quæ humida sunt, vt

ATENEO VENETO

testa-

teſtatur Ariſtot. alienos terminos facile ſuſcipiunt, quæ vero adoleſcentium, ac adultorum nequaquam. Remedia igitur, ſeu cauſæ permutantes ſunt formatio, quæ manibus efficitur, propriè vero reconcinnatio, quæ fit à medico, & multotiens ab obſtetricibus, aut nutricibus plicatione, tenſione, tractione, pulſione, & huiuſmodi, ac deligatione, quæ faſciis perficitur, ac ferulis, quæ cum ab his, quæ ſuperius non naturalia à Galen. nuncupatur, vtpote aer, cibus & potus, motus, & quies, & id tale genus, diſtincta eſſe videatur, fuerunt in cauſa, vt Argenterius, ſumpta occaſione in Galen. inueheretur, ſiquidem (inquit ipſe) Galenus antea dixit cauſas omnes conſeruantes, ſeu efficientes ab his, quæ neceſſario nos afficiunt, petendas eſſe; at ligatura, & reconcinnatio neq; inter prædictas concluduntur, neque nobis neceſſario occurrunt. Verum decipitur bonus hic vir, neque animaduertit, quod ſuperius dixerat, dum Galen. tutaretur, rationem reddens, cur cauſas conſeruantes partium organicarum ſtructuram omiſit; propterea quòd eiſdem auxiliis optimam tuemur compoſitionem, quibus & perfectiſſimam ſimplicium temperiem, atque tunc illi neceſſario occurrentia temperata adminiſtramus: ſecus autem eſt in organicarum partium lapſuum reparatione, qui vt à lapſibus in temperie euariant, ſic & cauſis aliis permutantibus à prioribus longe diſtinctis indigent: propterea in hoc fallitur ipſe, cum putet Gale. ſuperius aſſignaſſe cauſas conſeruantes, permutantesque vtrique temperiei ac compoſitioni communes, nempè ſex illa non naturalia; hæc enim cum neceſſario corpus alterent (vt Galen. ait) ſolius ſunt intemperiei remedia, vt cuipiam ſanę mentis aperte ſatis notum eſt, quę tamen ſi organicis partibus inſeruiant, per accidens id illis euenit. Et ob id non immeritò Galen. ea, vt à ſex illis neceſſario occurſantibus diſtincta pro organicarum partium inſtauratione recenſet, quemadmodum ex lapſibus quoad figuram clariſſimè demonſtrauit: Eodem quoque modo & qui nam quoad cauitates lapſus, & quibus corrigantur, edocet ſubdens.

Sic errores quidem, qui ad cauitatem attinent, cum adhuc augeri perſeuerant, correctionem, cum autem iam ad vltimum peruenerint, nullus eſt remedio locus: cauitates igitur quiete, atque alligatione paruæ redduntur, magnæ vero partium operatione, & ſpiritus retentionem.

Quoad ſuperiorem quidem lapſum pueri duntaxat, & temporis diuturnitate emendari poſſunt, at adoleſcentes etiam quoad errores, qui ad cauitatem attinent, correctionem admittunt; nam poſtquam ad ætatis conſiſtentiam perueniunt nequaquam reparari queunt; tunc enim membranæ, ac cuiuſq; membri caro ſolidior, ac ad extenſionem contumatior redditur, vt nequaquam cauitas adaugeri poſſit: proinde huius effectus externum vnum habemus exemplum de animalis cuiuſpiam veſica, quę dum humida eſt, ac mollis, facillime extenditur, ac maiorem cauitatem acquirit, quæ ſi perarida efficiatur, maiorem non obtinet capacitatem. Porrò cauſæ huiuſmodi lapſum permutantes binæ quidem ſunt, quæ cauitatem quidem magnam corrigunt, quies, & alligatio; quæ vero paruam, partium operatio, & ſpiritus retentio; cum enim quiete calor innatus veluti ſopitus iaceat, ſed quantum ad ſui conſeruationem attinet, tantummodo moueatur, partes ipſas minime dilatat, & ſicut à principio immodice agitatus cauitates magnas reddebant, mox obeiuſdem caloris agentis defectum, qui tamen humidum conſumit, nec illius loco nouum aliud attrahit, partes in vnum magis coeuntes cauitatum intercapedinem minorem adipiſcuntur: & quemadmodum de corporis quiete à nobis dictum eſt pariter & de ea animi dicendum videtur; dum enim animus agitatur, aut irascendo, aut triſtando membrum aut

inca-

incalescit, infrigidaturvè, atque tunc pro huiusmodi animi perturbationibus cauitates membrorum maiores, minoresvè efficiuntur, vt cuiquam satis manifestum est: cui quidem præsidio aliud quoque adminiculatur, nempè deligatio ipsa, qua humores prohibentur, ne ad membrum confluant, ipsumque latius reddant: quæ tamen citra dolorem molienda est, vt tandem eius, quod speramus voti compotes efficiamur, dolor etenim membrum accendit, calor auctus vehementer exagitatur, ex hac autem exagitatione humores confluunt, & membri denique cauitates adaperiunt. Ex his vero, quæ cauitatem dilatant, causis, partium in primis est operatio; 6. de dog. Hipp. & Pla. a prīcip. etenim cum ex Galeni sententia operatio sit motio affectiua, quæ ex se profiscitur, quò magis partes operantur, eo magis ea, quæ ibidem continentur, commouent, illis vero motis vt dilatent necesse est; ob id ventriculus copiosi frequentisque alimenti nutritione amplior fit; pueri namq; pauco contenti sunt cibo, qui postmodum adulti adaucto ventriculo nisi plurimum desumantur non saturantur: thorax vociferatione, aut in his qui continuo declamant; cerebri ventres meditatione: vnde & studiosi homines in dies res magis apprehendunt, easque memoriæ mandant: quod quidem innuebat Hippocr. 1. Epi. sec 5. aph. 21 dum ait: Meditatio, seu cura hominibus animi est exercitium; vterus quinetiam gestatione, vbera lactando, seminaria vasa vsu venereorum latiora efficiuntur; Vnde euenit, quòd mulier non adeo secundos patitur partus, ac initio ei lac in parua copia conspicitur; econuerso vero post temporis spatium ac quanto quis in coitu incontinentior est, tanto minus in dies continere se potest, sicut quo magis se abstinuerit, & minori appetitu pollet; non alia sanè ex causa, nisi quòd vasa operatione dilenta quanto plus seminis suscipiunt, eò magis veneri proniorem hominem reddunt; Secundo est spiritus cohibitio præstans & ipsa pro magnificandis cauitatibus remedium: etenim vt in Tibicinis facile spectari licet, dum spiritum cohibent, genas, faciem, pectus & thorax totum dilatant, pariter in vesicis, quæ ob flatus ibidem conclusos, & vi membranas illas dilatantes magis cauæ, quàm prius efficiuntur: porrò quonam pacto fiat; & Galen. copiosius edocuit, & nos dum de apothetapia in exercitatione loqueremur, per compendiū enucleauimus; hæc etenim spiritus retentio cum in corporis meatibus inseritur, non tantum, vt voluit Gale. corpora purgatiora reddit, sed & latiora quoad eas partes, quæ cauitatibus participes sunt; ad quorum quidem dilatationem pro varia ipsorum constitutione magis minusvè spiritum continemus, ipsumque pro vt opus est, deorsum sursumvè protrudimus; Quo quidem loco eorum non approbo sententiam, qui hoc omnium corporis partium pro dilatatione commune remedium à Galeno traditum esse putant; nam partes quædam (vt recte ex verbis Galeni annotauimus) cauitates orificia, ac meatus non habent, atque ob spiritus cohibitione crura, & manus non adaugentur; minus etiam Argenterium probo, qui Galen. hoc fuisse placitum existimans ipsum (vt sui moris est) carpere contendit falso quinetiam idem profert, quòd spiritus cohibitio nil confert ad ventriculi, intestinorum, venarum, arteriarum, & huiusmodi cauitates magnificandas; contrarium namque experientia quotidie cernimus non solum in ipsis Tibicinis, quorum venæ, & arteriæ frontis manifestissime intumescunt, & adaugentur, & intestina plerunque descendunt: ac flatibus repleta peritoneum & dilatant, & multotiens disrumpunt: sed & in pueris, qui eisdem fermè afficiuntur, dum nimium plorant, ac spiritus cohibent. Verum fortè quis obiiciat non recte remediá magnæ, paruæque cauitatis tradidisse Galen. nam vt partiæ cauitatis remedia sunt partium operatio, ac spiritus cohibitio; ita & magnæ cauitatis præsidia esse deberent partium quies, & facilis, paruaque spiratio, non autem ligatura, seu earum deligatio; huic quidem facile satisfaciemus breuiloquio Galeni attendentes, quòd sicut in vno quidem adest remedium 6. de tuē. valet.

dium vnum, in altero eius oppositum auxiliatur; ventriculum namque angustum reddit parsimonia; seminaria vasa pudicitia, ac omnia vasa parua, & libera anhelatio, non cohibita, non intenta, ac magna; sicut econuerso liberus transitus absque deligatione, dum materias confluere sinit, cauitatis magnitudini fomentum præbet: neque ob id Gale. est reprehendendus; siquidem ex vno contrariorum alterum subintellexit: subdit autem.

Sic & quæcunque foramina, oraq;.

Quæ quidem duo sub conformatione concludebantur; foramina namque ac orificia eodem modo maiora, minoraue ad moderatum statum reducuntur, quiete, ac deligatione, partium operatione, & spiritus cohibitione: Neque verum est, quod ait Acachias, meatus, & oscula emendari, si latiora sint, adstringendo, adstrictiora vero aperiendo, & obstructa detergendo, hoc enim artis curatiuæ proprium est, non autem sanatiuæ, de qua præsenti loco sermo est: cum enim pori præter naturam clauduntur, corporis excrementa, ac fuligines nequaquam exhalare possunt; his in corpore retentis vt morbus fiat necesse est. Subdit autem Gal. quibus auxiliis magnitudinis lapsui oppitulemur, missis his, quæ leuitatem, ac asperitatem respiciunt: propterea quòd lapsus hi potissimum membrorũ intemperies consequuntur, vt quibus intemperiei succurrimus, eisdem & ipsa emendemus; aut fortè quòd ad superiora dum bis auxilia ri volumus, præsidia recurrimus, & hũc in modum scribit.

Et quidem quæ naturalem magnitudinem partes exuperant quiete, ac modica alligatione minores redduntur; augentur autem & naturali motu & frictione moderata, & quibscunque alijs plus sanguinis attrahere natura aptis.

Remedia planè, quæ pro magnificandis, minuendisve partibus maxima cum diligentia hoc loco tradit Galen. quicquid dicat Argenterius alter Auerrois Galeni æmulator, etenim de partibus organicis loquitur, non autem de sæuo, seu pinguedine, quæ ad hominis structuram non omnino necessaria est, & simplex potius pars, quàm organica, nõ tamen simplex, ac similaris, vt reliquæ aliæ, quæ primario ortu ex semine generationis principiũ obtinuerunt: nam vt testatur Gale. corpora, quæ bene nutriuntur, ea omnia aut pinguedinem, aut adipem obtinent, quæ vero macilenta sunt, praueque nutriuntur; sæpe omnino ne habere quidem, sæpe vero pauculum, idque siccum, vt ægre vti possis, apparent. Generatur autem (vt ipse ait) ex sanguinis parte pinguiore per tenues venas effusa: affusa vero siccis corporibus, ac tenuibus; vt ipsa perpetuò pinguedine natiua humecter, quę celeriter in diuturnis inædiis, ac vehementibus exercitationibus, & caloribus immodicis exiccatur, atque indurescit. Non igitur Argenterij ratio quicquam aduersus Galen. concludit, qua in suibus quiete contrarium potius euenire probabat: nempè quod maiorẽ hi quiete, quàm exercitio pinguedinem, ac proinde magnitudinem partium adipiscantur: Id enim non fit, quoniam pars aliqua organica magnitudine adaugeatur; sed quoniam sanguinis portio illa pinguior cum exercitio non dissoluatur, priori in pinguedinem versæ substantiæ additur, vt additamentum potius partis illius sit, quàm partis verum augumentum. de quo præsenti loco Galen. obloquitur: propterea duæ hæ propriè salubres, ac correctiuæ magnitudinis causæ sunt quies, ac modica alligatio, quies enim calorem consopitum reddit, vt membra sanguinẽ non attrahant, modica vero ligatura humores ad ipsa transire vetat: quo fit, vt cum quid semper è partibus ob caloris in humidum actionem dissoluatur, necessario partes ipsæ minores reddantur: sunt autem & binæ aliæ, quæ paruitatem partium corrigunt, naturalis motus, & frictio moderata, & præter

10. de sim pli. medi. cap. 3.

ter hæc quæcunque his consimilia, quæ plus sãguinis natura attrahere apta sũt, vtpote moderatum exercitium, balneũ, & id tale genus; hæc enim non tantum materias ad partes compellunt, verum & virtutem excitant, qua humorũ debita facta attractione, vnione, & assimilatione partes ipsæ extendantur, ac ad maiorem molem accrescant: cõcurrunt quinetiam causæ quæcunque intemperiei deseruiunt non quidem primario, sed secundario; vt prius quidem his à similaribus deuictis mole postmodum partes extendant, atque adaugeant, cibus namque exempli gratia primum siue vt moderatus temperiem conseruat, siue vt immoderatus sui excessu eandẽ alterat; postmodum dum in nutriti substantiam conuertitur, membrum magnitudine crassescit: Subdit autem in contexto. qui in numero deficientes, ac excedentes lapsus sint corrigendi.

Deficientes verò partes, quæcunq; ex sanguine ortum habuerunt, corrigi quidem non est possibile: quæ autem ex semine propè modum impossibile existit, licet tamen aliquãdo loco eorum alia facere, quæ vsum haud dissimilem præstent. Earum vero omnium natura opifex est, medicus autem minister. Quæ vero numero excedunt, his ablatio causa salubris existit. Inspicere vero oportet, in quibus id fieri possit, nam si impossibile appareat, transponere tentandum.

Peccatum quidem in numero licet partium sit organicarum, nõnulli enim tribus testibus geniti sunt, alij vero vno duntaxat, quidam sex constant digitis, & alij quatuor tantum, attamen simplicium quoque partium esse potest, quæ non solum ex semine ortum habuerũt, sed, & quæ sanguinea prædita sunt natura, vt læui, adipis, carnis, & huiusmodi, organica quidẽ pars tota si deficiat, nullus ei remedij est locus, quippè manus ipsa, vel digitus, vel aliquod consimile organum si desit, neque natura, neque medicus hæc ipsa instaurare possunt. Et ob id Gale. non vt prius causas membri organici deficientis correctiuas assignat, sed cum & simplices partes numero deficere queant; hæ autem in duplici sint differentia, nonnullę quidem, quæ ex sanguine menstruo ortum ducant; aliæ vero, quæ ex semine ortus initium desumant, quænam ex his, & quomodo reparari possint, edocet, vt saltim sciamus dum quæpiam organicæ partis portio ab ea manca est, num instaurari possit, an vero non. Allucinatur igitur Argenterius, qui vt Gal. carpat, ipsius intentionem esse arbitratus hoc loco incassum causas organici in numero defectus correctiuas tradere, non enim hæc Galen. mens est, vt à nobis declaratum est; quis enim ignorat, brachium, aut digitum, aut testem instaurari non posse? Verum hoc illi est proprium, vt cum de Galen. malè sentiat, perpetam quoque ipsius dicta interpretetur: non alia sanè ex causa nisi gloriæ cupiditate, quam rectius adipisceretur, si artis archana à Galen. tradita diligentius perscrutaretur. Quo circa minus belle Gale. interpretans hoc loco ipsum in contradictionem reuocat, ob quã grauius errasse ait, quòd dicat partes quasdam regigni posse, quę ex sanguine ortum habuerũt, alias vero nõ posse, quæcunque ex semine genitæ sunt; quarum tamen loco aliæ efficiuntur, quæ vsum haud dissimilem præstant, & quo huic cõtradicat libris de sem. ac meth. med. scribens, paruas quidem arterias, & venas regigni posse maiores vero non item; etenim haud rectè ipsius verba hic, & alibi percipit; quæ ita iacent. [Quæ vero ex semine propè modum impossibile existit] consona his, quæ 1. de semi. scriptum reliquit; nempè hanc ratò visum esse venam renasci, & paulopost, quòd si in vena, quæ simplicem habet, & tenuem tunicam regeneratio ratò contingit, nihil sanè mirum esse debet, si in arteria, quæ sexuplò crassior, quàm vena est, ea non ratò, sed nunquam fiat, quippe cum Cap. 13.

tanta materia præparatio, quanta indiget, nullo pactò fieri possit: Non igitur, vt ille ait, arteriarum paruarum apud Gale. datur regeneratio, neque sibi aduersatur Gal. sed vel maxime consentit, vt clarissime quisque ex eius scriptura intelligere potest. Iniuste quinetiam increpat Gal. quòd ipse, eiusq; interpretes rationes non solum inualidas, sed nec probabiles promouerint, quibus partes spermaticas regigni non posse ostendãt; quandoquidem Gal. illo primo de sem. & alibi frequentius non solum materiæ defectum partium q̃ similarium frigiditatem ac siccitatem causas assignauit, quòd eæ nequaquam regenerari possint verum & illam quam Argenterius ipse propriam esse profitetur; nam post quam Gal. dixerat, quòd si in vena, quæ simplicem, ac tenuem habet tunicam, generatio rarò contingit, quòdque nihil vtique mirum est, arteriam, quæ sexuplo crassior respectu venæ est, non ratò quidem, sed nunquam regenerari; subdit causam primam, quippe cum tanta materiæ præparatio, quanta indiget, fieri nullo pacto possit; partes enim solidæ frigidæ cum sint, siccæ, ac duræ faciunt, vt in illis confestim abscisi regeneratio cesset; quod quidem alibi declarat Gal. exemplo ex osse confracto, cuius partes quoniam propter naturalem eius siccitatem non possunt perinde vt caro simul coalescere, callo quodam circa oras fracti ossis oborto, qui tanquam partiũ copula est, coniunguntur: subiungit autem secundam inquiens, simili modo abundantis materiæ inopia efficitur, vt reliqua omnia, quæ è semine gignuntur renasci nequeant; huius autem causam reddere cupiens Gal. tertiam, quam Argenterius suam esse iactat, causam recenset his verbis subdens: nulli enim tantam seminis copiam simul collectam inuenire est, quanta ad vniuscuiusque, quod interiit, regenerationem sufficiat, sed quod mora temporis erat colligendum, carne iam increscente supprimitur; at in ipsa prima ex semine generatione tum vniuersus humor adhuc collectus est, ex quo vasorum formatio existit. tum duplex fabricatrix vis adest, & seminis & conceptaculorum vteri, quibus semen proiectum adhæserat; in vlcerationibus vero præter quam quòd abundãtis materiæ inopia est, hæc etiam effectrix vis deest, quæ non solum materiam extrinsecus tangit, sed per totam ipsam transit, ac permeat: nonne Gale. ex his verbis, vt Argenterius; opificis defectum veluti causam, quòd post fœtus ortum partes simplices neque regignantur, neque conformentur, clarissime protulit, vt nil clarius à nobis exoptari possit? Quid igitur ratiocinatur vir iste? Et quam se causam ab ea Galen. distinctam reperijsse iactat? Nullam certè. Verum quoniam erat aduersus Galenum ratio, quæ ex dentium regeneratione desumitur; siquidem dentes ossa sunt, hæc autem inter spermaticas partes connumerãtur: quòd si dentes regenerantur, vt rei veritas est, in quibus gignendis maior esse difficultas videtur, cur etiam neruos, venas, cartilagines, & huiusmodi regenerari non concedimus? propterea nonnulli, inter quos est Trusianus, vt hanc euitent rationem, dixere, quod dentes ob sensum tactus carnis magis, quàm ossis naturam habent, duritiem vero illam adepti sunt; propterea quòd ex ossium foraminibus prodeunt, ac generantur, & sicut caro ex sanguine ortum habet, atq; nutritur, ita & dentes ex alimento & generantur, ac auulsi iterum regenerãtur, in aliquibus quidẽ homnib citius, in quibusdam verò serius, prout alimenti copia reperitur; quæ quidem regeneratio ætate matura, ac decrescẽte minime fieri potest, cum alimenti materia tũc temporis deficiat. Aduersus hos tanquàm sophystas inuehitur Gal. his verbis: Dentes in ossium numero habendi sunt, & si secus nõnulli sophistę arbitrentur: quòd si eos à nobis ossa apellari non sinunt, æquum sanè erat alio illos nomine donare: non enim cartilagines, non arteriæ, non venæ, non nerui (vti perspicuò patet) nũcupandi sunt, multoque etiam minus nec adipis, nec capilli, nec carnis nec glandulæ, neque vllius simpliciter corporis particulæ nomen illis accommodari potest. Dicamus itaque rectius nos cum Galeno, quòd dentes sunt ossa, sed nõ eiusdem speciei, vt reliqua: quan-

1. de frac. com. 40.

Lib. de ossibus c. 5.

doquidem

doquidem ossa corporis nostri ex semine genita sunt à principio generationis, & minime sensum obtinent; at dentes neq; ab ortu hominis geniti sunt, neque proinde ex semine, sed post ipsam generationem ex sanguine ipso, seu ex super abundanti alimento; non alia sanè ex causa, vt & Aristot. sentit, quàm quòd animanti pro cibis conterendis vsum præstarent; nam sicut ex alimenti superfluitate certis temporibus in hominum testibus generatur sperma, quando pro sibi simili gignendo necessarium fuerat, ita & dentes ipsi post aliquod temporis spatium conficiũtur, vt post lactis vsum ad digerendos, comminuendosque cibos opportuni forent: etenim ex ossium foraminibus exeunt, & talem adipiscuntur figuram, vt acuti ad incidendum mirum in modum concinni existant, qui cum ab ossibus illis mandibulæ seiuncti sint, vtpote non adeo stabiles; in pueris quidem tenellis facillime diuelluntur, & ob materiæ abundantiam, qua ipsi pollent, citius regignuntur; primantur autem hac regeneratione plerunque in in ætate consistenti, atque senili tum ob ossium mandibulæ siccitatem, atque duritiem, quæ dentes constipatione regigni prohibet; tum etiam alimenti commoda delatione, quæ ob eius inopiam tunc temporis cessat. Cæterum licet partes eæ spermaticæ regigni nõ possint, earum tamen loco quidpiam instauratur, vt vice ossis porus siue glutinum, ac vice cutis caro quædam callosa, cuius quidem instaurationes natura opifex est, medicus verò minister, iuxta Hippocr. placitum dicentis. Naturæ sunt morborum medicatrices, quo quidem loco Gal. quid per naturam Hipp. intelligat; interpretans ait; facultatem quandam intelligendam esse in his corporibus quæ ab ea reguntur inhabitantem, siue illa Deus sit, siue anima, siue naturales facultates, siue ipsa mixtionis proprietas, quam quidem (vt refert Gal. licet Hippo. opiẽtiſc nostri caum, vt omnibus mos est hominibus nominarit, eius tamen substantiã pronũciare haud quaquam ausus est; vt Plato ipse, qui etiam causam, quæ nos constituxit, mundi opificem Deum pronunciauit, qui iussérit filijs suis humanum genus conformare accepta ab eo immortalis animæ substantia, appositq autem in ea, quod generatur; sed hæc missa faciamus. Verum cur Hippo. ibidem ex toto artem medicam tollere videatur, & Gal. hoc loco medicum naturæ ministrum, non autem sanitatis opificem constituat, cum pleraque à medico efficiantur, quæ à natura minime fieri possint; vt cum quis crus luxatum habet, medicus quidem ad locum restituere potest, natura verò nequaquam; Gal. primo respõdet quæsito, minimè verum esse Hippo. artem medicam tollere, sed naturam inter omnia, quæ sanitatẽ efficere dicimus, præcipuam, ac dignitate præstantiorem collocare; etenim inter ea, quæ sanitatem inducunt, est ordo, vt naturam primò morbos sanare dicamus, postea & artẽ medicam, necnon medicum, deinde eius ministrum, venæ sectionem, sanguinis fluorem, qui ex ea fit, ac tandem quodcunque hominibus sanitatis gratia præparatur, quandoquidem cum nonnulla quidem ex dictis materię potius sint auxiliorum, quàm auxilia, alia vero instrumenta auxiliantibus idonea; quę deinde auxilia, propterea fiunt, q eis aliqui opportuno tẽpore, & prout expedit, vtũtur auxilia simpliciter; nulli quidem dubiũ atq; est, q quæ absolute auxilia, & causę sanitatis sunt, & dignitate præstant, & alijs priora cẽsentur: siquidẽ nullis alijs egent; at quæ materiæ auxiliorum sunt, vt potiones, pharmaca, & eiusmodi, aut auxiliantibus instrumenta, vt medica ars, medicus, eius minister, & id tale genus, causę ac auxilia censentur quatenus opportunum tempus nacta sint, vt transeant in auxilium. Cum igitur natura ipsa sola auxilium sanitati pręstet, reliqua verò omnia aut illi naturã idoneã parent, aut ipsius sint instrumenta, iure meritò natura ab Hippo. morbi medica seu medicatrix nuncupatur: atque ob id (quod secundum diluit quæsitum) hoc loco medicum ipsius ministrum Galen. appellat; quoniam sicut textoriæ arti pectines, & radios faber lignarius parat, huic vero, qui syluam cedit, ita & multæ artes vt coquinaria, vngentaria, & huiusmodi complura medico parant

3. de part. anim.

6. Epide. sect. 5. cõ tex. 1.

6. de plac. Hippo. & Plat. c. 15

6. Epid. sa pradicto.

medicus vero naturæ, quemadmodum dictum est: Et licet nonnulla medicus moliatur, vt de ossibus luxatis pro exemplo diximus, quæ natura minime sanare potest, non tamen ob id, quod de medico dictum est, tollitur: neq; minus ꝙ natura omnium opifex sit, negãdum est natura namque opera omnia, quæ ad nutritionem, augmentationem, coctionẽ, expulsionẽ, regenerationẽ, & consimilia spectant, de quibus hic agit Gal. dubio procul exercet, eorumq; opifex existit: in quem ẽt sensum Hippo. naturam suscepit, vt in huiusmodi operationibus præcipuas illi partes attribuat; quòd si qua sunt opera, quorum primus medicus opifex sit, ea quidem rara sunt, ac ne quaquam cum naturæ operibus comparanda. omnium igitur, quæ hic à Galeno tractantur natura opifex est, medicus verò minister, atq; potissimum dum partes in numero deficientes corrigendæ sunt: at cum partes numero vtcunq; excedunt, duo his auxilia conueniunt: alterum quidem ablatio excedentis, si commode fieri potest, quæ quidem multis efficitur instrumentis prout opus est aut pharmacia cum lumbrici ventrem infestant, aut incidentibus cum lapis adest in vesica, aut incisione, deligatione, & huiusmodi cum caro quæpiam, siue porus alicui parti adnatus est; alterum vero transpositio, cum primum auxilium præstare non possumus, lapis namque in vesica magnus est, incidẽtibus atque alijs remedijs ipsum ammouere nõ potuimus, tametsi de his hisce per multum temporis periculũ fecimus, ipsum à meatu saltim transponendum est, vt liberior vrinæ pateat aditus cum instrumentis his, quæ ad hoc apta sint; pariter est catharacta, quam græci phterygion vocant, si auferri ex toto non potest, transponenda saltim est, ne vsum ex toto prohibeat: & quemadmodum causæ hæ postremæ salubres vtijs in numero oppitulantur, ita & his, quæ in situ peccant: Et ob id subdit in contextu.

Eadem est & eorum, quæ in situ vitia sunt, emendatio.

Etenim omentum in scrotum decidẽs abscindendum non est, sed transponendum, & ad locum proprium reponendũ & si quæ partes non bene cohæreẽt, propè aptari debent, & si laxentur, vt lingua, remedijs vtendum est, quæ ad proprium situm eam contrahant: Neque putandum est, vt nonnulli falsò existimarunt, quòd in primis duntaxat ætatibus auxilia hæc lapsui quoad situm præsto sint; nam senibus etiam contulisse visa sunt, licet non ita conferant, vt in pueritia, ac adolescentia: verum quoniam complures ex his lapsibus in vno membro iunctim reperi possunt, propterea Galen. post simplicium tractationem exemplis duobus desumptis, quando quidam ex his aut ventriculum, aut hepar opprimunt, quibus & qualibus remedijs oppitulandum sit, nos docens subdit.

Neque in obscuro est, quòd duo sæpius aut tria vitia eandẽ partem possunt occupare, sicuti in eo, qui ventriculum paruum simul, atq; rotundum, atque aduersus septum habuit incumbentem. In ipso etenim magnitudo, formatio, ac situs erant deprauati, temperatura quoque frigidior existebat; Hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat: at ne adeo infestaretur, erat remedio locus: nam quoniam repleto ventriculo difficultate spirandi præmebatur, minus cibi, at magis alimento opportuni, & qui non difficulter subduceretur, ter die assumebat.

Præcedenti libro exemplum hoc de ventriculo ita male affecto tradidit Galen. in quo licet ibidem tres tantum lapsus seu errores constituat, hoc tamen loco quartum adiecit, malam nimirũ frigidiorem intemperiem; non quidem vt nonnulli putant, tanquam causam Cap. 7o.

po-

potissimam, vt & reliqui lapsus nequaquam corrigi valeant: etenim priores etiam ex se sufficiunt, sed vt nobis indicaret non solum affectus partium organicarũ simul coniungi posse, verum & cũ illis eos ex intẽperie ortos: Cũ igitur ventriculus suapte natura magnitudine satis capax sit, figuraq; nõ ex toto rotũdus: sed oblongus ob superiorem, inferioremq; explantationẽ, ac concurbitulæ oblongæ figurã præseferens, vt recte sensit Gal. nec non superiorem partem strictiorem habeat, inferiorem vero latiorem, neq; medium exquisite locũ inter dextrũ, ac sinistrũ seruet, sed magis ad dextrũ vergat, vt sub iecore collocetur, hic vtiq; paruus cum foret, magnitudine peccabat: figura vero, quoniã perfecte rotundus erat, siquidem cõtextum illud quod vertebris adiacere solet, non aderat, parteſq; illæ superior, atque inferior, quibus ipse rotunditatis figuram amittit, deficiebant, sola autem connexio inspiciebatur: situ quinetiam necessario peccabat, quãdoquidem aduersus septum incumbebat, nec ab hepate fouebatur: vnde assumpto cibo in mediocri quamuis quantitate septum opprimebat, ac difficilem admodum inspirationem efficiebat: his etiam malis addebatur ipsius adfrigidum intemperies, ex qua cum cibi nequaquam conficerentur, in flatus vertebantur, vt extensione homo vehementius infestaretur. Proinde compositus hic affectus artificio, medicique ope neque restitui, neque ad melius transferri, neque transponi potest; quis enim vni obuians peccato alterũ offendet, idque potissimum cum affectus hi ab ortu naturæ contracti sint: Verum ne noxam adeo inferant, & quodammodo subleuetur homo ob medici diligentiam auxilio quodam vti potest, suadente in primis ratione, at postmodum experientia comprobante; nam si minus cibi assumat, ventriculus non adeo extenditur; quòd si parum quid extendatur, aut nocumenti quid inferat, si cibus ille facile subducetur, paruo etiam tempore extensionem ipsam molietur; Quocirca experientia remedium id comprobabit, si quod bis in mediocri quantitate exhibeatur, in tres quatuorve vices partiatur, sitque boni succi, vt si subducendi vim habeant, ob temporis saltim angustiam citissime nutriat, quemadmodum est vinum, quod non solum citò nutrit, verum & quã celerime è ventre deijcitur: subdit autem alterum exemplum inquiens.

3. de vsu par. c. 11.

Alteri vero, cui obstructio in hepate ob vasorum angustiam sæpius contingebat, extenuans victus pro remedio inuentus est.

Qui nam errores in huius hepate forent, Haly expositor duo extitisse ait, angustiam nempè venarum, quæ ipsarum, & totius iecinoris, quàm naturalis status exigat, paruitatẽ præseferebat, nec non quauis minima de causa obstructionem, seu meatuum obturationem, quæ inter lapsus in numero iure censetur; si quidem, aderat, quod adesse non debebat, si hepar suam seruasset naturam. Aduersus quam expositionem insurgit Trusianus, nequaquam id verum esse dicens, quoniam si Gal. mens est tradere causas salubres, siue auxilia, quibus naturales errores corrigamus, obstructio quidem naturales limites transcendit; atque ob id naturales prohibet actiones, de quibus præsenti hoc loco non disserit; quòd si Galen. de obstructione mentionem facit, id quidem vt accidens ad venarum angustiam commemorat: propterea ipsius est expositio, quòd duo peccata in eo hepate forent, alterum quidem in magnitudine, alterum vero in intemperie: & licet nullam de intemperiei lapsu mentionem faciat, id tamen ex his quæ de ventriculo prædicta sunt, intelligendum est. Verum si recte quæ à Galeno scripta sunt hic, & præcedenti libro, dum casum hũc etiam recenset, animaduertamus, Haly expositio tutari potest, & teneri etiam cum Trusia. quo ad duos alios lapsus, ita vt in hoc hepate tria peccata reperiantur: neque quicquam a uersus Haly facit Trusiani ratio; nã si memoria tenemus, quę à Gal. scripta sunt, dũ priori

libro cap. de signis futuræ ægritudinis obloqueretur, quædam sunt ex genere eorum, quæ secundum naturam: quædam vero ex his, quæ ex toto genere præter naturam, postrema hæc non semper ægrota corpora reddit; sed tunc temporis cum solitas impediunt operationes; etenim qui capite grauantur, ventris morsu infestantur, cum nõdum in consuetis prohibentur operationibus nondum ægrotant, sed neutram habent dispositionem; sic & hoc loco dicendum est, obstructio licet debiles nonnunquam reddat actiones, non tamen eas semper prohibet: propterea inter lapsus hos, qui in corporibus his neutris consistunt, reperiri potest. Quòd autem mala intemperies frigida (vt Trus. censet) reperiretur, licet Galen. nil de ea mentionem faciat, vt multis suspicio nata sit intemperiem hanc illi non affuisse, id clarissime ex re ipsa, ac Galeni placitis ostendi potest; calor namque debilis à principio ortus est in causa, quòd tum venæ angustæ, tum hepar magnitudine exiguum maneat; calidi siquidem proprium est dilatare, atque extendere, sicuti frigidi corrugare, atque constringere. Tacuit autem lapsum hunc, tum breuitati studens cum ipsum superius de ventriculi erroribus agens recensuerit, tum quoniam ex dictis dum consimilis casus in tractatione de signis meminerat, apertissime colligi poterat. Cum igitur in membro hoc triplici errore peccante, nempè in magnitudine, numero, ac intemperie, vt & in ventriculo male compositio, atq; disseratio nullum adesset auxilium, vt ad temperiem mutari, aut ad meliorem compositionem transferri possit, extenuans victus loco remedij adinuentus est; nam sui tenuitate non adeo difficulter per angustos venarum meatus transire, & quæcunque meatus ipsos obturabant, attenuando discutere poterat. Atque hæc sat sint circa primum genus, quod in similaribus reperitur, ac secundum, quod organicarũ est partium; atde tertio subdit subsequẽti capite, hunc in modum scribens.

De solutione continuitatis. Cap. 88

Reliquũ igitur id morbi genus, quod & similaribus, & instrumentarijs partibus commune existit, solutio scilicet continutatis, quam quispiam fortè his vnquam adesse negaret, qui integra sanitate fruuntur, quoniam semper sit passio. Quem sanè latet eãdem in omnibus generibus fore dubitationẽ. Nisi enim operationis lasio sensibilijs sanitatem ab ægritudine separet, sed qualitatem tan... immodo dispositionis intrspiciamus perpetuæ passibilitatis dogma necessario recipiemus, cum nullus sit, qui omnes operationes optimas habeat. Sed de hoc qnidem, vt quod ad logicam potius pertineat contemplationem seorsum consideretur.

Missa Argenterij sentẽtia, qui aduersus Galenũ sustinuit, vnitatis solutionẽ partium tantum organicarum affectum esse quoniam & si continuum, & vnio in similaribus partibus reperiuntur, sanitas tamen, aut morbus in illis non sit partibus ex integra, aut violata vnione, continuitateque, vtpote vana, ac quæ apertissime sensui, & experientiæ aduersetur, cum inciso neruo, vena, & huiusmodi partibus similaribus ipsorum præcipue lædatur actio, ad Gal. sensum enucleandum condescendamus; si prius vanam Trusiani expositionem reijciamus, qui Galeni dubitatione hoc pactò introducere existimat an continui solutio corporibus perfecte sanis, hoc est optimam æqualitatem habentibus contingat; etenim quis fortè respondeat cõtinui solutionem passionem esse, hoc est, ægritudinem; soluit autem Galebus responsionem hãc non valere ad incommodum aduersarium deducens, quoniã

si cor-

si corpus ægrum ideo dijudicãdum est, quòd natura non est omnino temperiem assequuta, corpus quodlibet ægrotabit; nullum enim est corpus, quod non ab optima temperie, aut compositione labatur, vt discurrenti facile patebit: Hæc etenim expositio bifariam peccat; tum quia Galenus non de corporibus tantum perfectè sanis quæstionem mouet, sed in vniuersum; cum vero aliorum respõsionem assignat inquit: quòd continui solutionem illi fortè negarent, his vnquam adesse, qui integra sanitate perfruuntur, tum etiam quoniam passionis nomen, quo Galen. vtitur, non ægritudinem tantum significat, quemadmodum idem testatur. Rectius igitur exponemus, quòd Galen. quæstionem proponit interogans, an continui solutio quæ simplicibus & organicis partibus communis est, in vera sanitate reperiri possit; eo quòd quispiam fortè suspicabitur hanc vtique corporibus veram sanitatem obtinentibus non adesse; propterea quòd passio quędam sit, passio autem morbus est, aut in morborum via; confutat illius, qui fortè hoc dicat, opinionem, atque in primis increpans eum, quòd de eõtinui solutione dubium tantum proponat; cum tamen hoc in omnibus tribus generibus vtpote temperie, compositione, ac continui solutione valere deberet, dum à mediocritate fit lapsus; si enim quis in temperie ob solis æstum aut, in compositione aliquid passus est, quantumlibet pusillum id sit, tunc sanus non diceretur, sed æger: verum ratio ipsius nec valet aduersus prędicta duo genera, neque postremũ hoc, quoniam id, quod sanitatem ab ægritudine separat, non est qualitas tantummodo dispositionis, sed operationis læsio; nam vt rectè inquit Haly. continuî solutio multifariam contingere potest, quædam enim parua est, cum vulnus aliquod adest, quod cutim non pertranseat, aut postula quædam parua, ex qua homo actionibus proprijs non destituitur; insensibilis namque fermè lapsus existit: alia autem maior, sed non tanta, vt nocumentum in actionibus sensibile conficiat; reliqua vero adeo magna esse potest, vt aperte satis operationibus officiat, duæ quidem continui solutionis species cum sensibilem actionibus noxam non afferant intra sanitatis limites connumerari debent; at tertia nequaquam, sed extra sanitatem ipsam, quo loco morbi iure collocantur. Argumentum igitur illius nullum est, alioquin (inquit Galen.) perpetuæ passibilitatis dogma necessario recipiemus: etenim cum nullus sit, qui operationes optimas habeat, sed, semper ab optimis deficientes; operationes vero temperiem, compositionem, ac vnitatis continuitatem consequantur, necessario corpus ipsum in eorum quopiam deficiet, ac patietur: Erimus itaque coacti semper passionem hanc, quãtumuis minimum disquirere: quod quidem medici proprium non est, qui sensu omnia diiudicat sed potius physici, qui logica, siue rationali cotemplatione, quæ sensibus obstrusa sunt, inquirere conatur. Hoc igitur pacto Galen. interpretaret, dicant alij, quicquid velint, qui hominum animos potius confundunt, quàm veram ipsius sententiam aperiunt. Cæterum cur auxilia huic indispositioni non assignet, vt & alijs, quicquid dicat Argenterius; causam extitisse putarim ne bis eadem repeterer; eadẽ enim reparatio est paruæ magnæq; continui solutioni: huic accidit, quòd licet superius duobus alijs generis remedia tradat, huic vero nequaquam, attamen non ob id est increpãdus, quoniam lapsus in intemperie, ac compositione longum tempus exigunt, vt aut conseruentur, aut ad melius ducantur, at lapsus in continui solutione nullo fermè remedio, & breui temporis spatio ad primum statum vertuntur; quòd si diutius perdurant, transeunt in morbum, sed iam ad causas sanitatis effectrices cum Gal. transeamus.

3. de diff. sympto. à principio

Salubres vero causas, vt his quos nemo dubitat, ægrotare, deinceps percarramus, à mala temperatura exordium facientes. Hic vero prius distinguamus, quæ omnes ferè medici prætermittunt, a-

lias quidem esse salubres causas eius temperaturæ, quæ iamfacta est, alias autem illius, quæ & adhuc fit, sicut etiam alias eius, quæ futura est.

Caput istud hac in parte exordiũ desumere deberet, siquidẽ Gal. absoluta diligenti inquisitione causarum, seu auxiliorum, quibus corpora ab optimo statu in quoq; genere labentia conseruantur, vel ad melius transferuntur, corriguntur ve, præsenti loco tractationẽ de causis, quæ ægris oppitulantur corporibus, aggredi contendit. Verũ nobis vtpote qui eorum tantum errores, qui librum hunc in capita prauè admodum secare studuerunt, indicare voluimus, hæc parũ curæ sint; quandoquidem nil conferũt ad verborum sensuumq; interpretationem, quæ spretis inanibus hisce summo studio, ac diligentia à nobis potius est amplectenda, idq; potissimum cum circa hãc partem præcipuus medici scopus versetur. Ab auxilijs igitur, quæ cor pori ex mala intemperie laboranti opẽ ferunt, exordium sumit; nun quidem iniuria iũ quòd simplicium præcipuè partiũ intemperies sunt, tum etiam q & in parte conseruatiua eundem Gal. seruauerat ordinẽ. Et quoniam diffinitiua methodus, quã hic sectatur Gal. ex partiũ in diffinitione positarum sectione consistit; propterea causas salubres, quæ intemperiebus adminiculantur, diuidit veteres fermè omnes increpans medicos, qui diuisionẽ hanc prætermiserũt: nam cum auxiliũ ad corpus intemperie vexatum relationem habeat, quot modis corpus est intemperatum, totidem etiam remedia, seu salubres causæ illi opponẽdæ sunt: Intẽperies itaq; ex triplici sunt statu, atq; natura: aliæ namq; factę sunt, alię adhuc fiunt, atq; aliæ cũ nondũ sint, futuræ tamẽ sunt, ita & causæ aliæ salubres primæ intẽperiei iã factæ, nonnullæ eius, quę adhuc fit, & quędam eius, quæ futura est: subdit autem.

Huius itaque postremæ hæ quidem in præseruatiua artis parte continentur, hæ verò insalubri.

Quæ quidem Galeni verba quomodo intelligenda sint, non paruam interpretibus ambiguitatem attulerunt, atque potissimum Argenterio, qui ipsorum sensum nequaquam intelligens ad communem interpretum scopum confugit, nempè corruptum esse exemplar, atque defectuosum; nam Galen. tres intemperiei status efficere videtur, cum tamen quatuor postmodum tangat, dum singulum quodque qua in artis parte continetur, edocet. Verum Gale. ex arte hunc in modum tres tantum intemperatos status recensuit, hunc autem eius, quod futurum est, bifariam distinxit, cuius quidem alterum in parte conseruatiua; alterum vero in præseruatiua contineri dixit; nam cum intemperies quæ futura est, in duplici se habeat differentia: aut enim cum in corpore nondum mutationis aliquod vestigium, inditiumve apparet, potest tamen corpus id ex valida, excedentique causa alterationis ortum contrahere, & ad malam intemperiem tendere, aut cum in corpore aliqua origo iam concepta est, licet nondum ipsa initium sumpserit, vt cum nimia humorum adest copia, aut exigua quædã flauæ bilis putredo, ex qua periculum imminet, ne febris exoriatur, primum quidem, quod ad intemperiem accessurum est, indiget conseruatione, quemadmodum supra docuit Gale. Exempli gratia corpus moderate calidum futurum est, vt ex acris vehementi æstu in febrim incidat, hoc vtiq; conseruatione indiget; nam æstus ille moderãdus est, vt ad consimilem corpori temperiem contrahatur, alioquin in intemperiẽ, ac morbum denique prolaberetur, postremum vero eget præseruatione, nam phlebotomia humorum copia tollenda est, euacuatione vero, seu euentatione putredo illa ammouenda, quæ quidem remedia corpus non conseruant, sed à mala intemperie ac morbo perseruant, atque de hac futura intẽperie paulo post agẽs Galen. dũ nos admonet quonam pacto ea præcauẽda fit, inquit [sed quæ nondum quidem adest, at futura est, prohibendum est, ne fiat ab ea, quę est in corpore, dispositione] prior etenim cum nulla in

cor-

corpore contracta sit disposition, nõ indiget præseruatione, sed conseruatione duntaxat per similia, vt demonstratum est. Proinde subdit in contextu.

Primæ autẽ inter omnes in curatiua tantũmodo, sed eius, quam mediam inter vtranq; collocauimus in præseruatiua, & curatiua.

Intemperies namq; inter omnes prima, quæ facta est, in curatiua tantummodo cõtinetur: Est autem annotandũ, ne quis scrupulus occurrat, quòd cũ intemperies hæc facta duplex sit, altera quidem, quæ corpori aduenit, functiones quidem ipsius nequaquã prohibens licet eã imbecillas quodammodo reddere valeãt, vt cum quis ex temperata frigidiorem aut calidiorem naturam acquisiuit; altera vero, quæ ab operationibus corpus coercet, Gale se ipsum inferius interpretans non de prima, sed de postrema loquitur, quæ proprie curatiuæ artis parti subijcitur, cum ait.

Iam enim factam, atq; existentem ægritudinem curare oportet, sed quæ nondum quidem adest, at futura est, prohibendum est, ne fiat ab ea, quæ est in corpore dispositione.

Siquidem curatio ei opportunum est auxilium, quod quidem primæ non conuenit, sed præseruatio, aut conseruatio, quemadmodum superius declaratum est: quod quidem expressit Galen. cum ait: sanè vnus quispiam morborum est, quos intemperies creat, & febris, vtique cum adeo immodice auctus calor est, vt & hominem offendat, & actionem læsdat, quando si neutrum adhuc efficiat, quantum vis sit homo nunc, quàm ante calidior, nõdum tamen febricitare eum monstrauimus: & alibi inquit: Ac maxima quidem propria in soluendo morbo intelligitur curatio, sed per abusionem etiam mixtum genus tum ex vera curatione tum prouisione, quàm prophylacem appellant, ad diariarum quidem febrium, & hecticarum vera, & propria curatio est, earũ vero quæ ex putrescentibus excitantur humoribus vocata cutatio, prophylacem quoq; sibi adiunxit, cuius officium est causam, quæ morbũ creat, adimere: propterea superius eã in medio collocauit, & subdens hic ait.

8 metho. à. principio.

11. met. 2

Eius autem quæ adhuc fit quod quidem factum est, curare opus est, quod autem futurum, prohibere ne fiat: prohibebitur autẽ sublata ea dispositione, quam sequi natura apta est: talis vero dispositio causa antecedẽs appellatur: facta autẽ ægritudo curabitur soluta ea dispositione; à qua primũ ea quæ secũdum naturã læditur operatio, quam quidẽ & ipsam morbi al. l. essentiam causam diximus esse.

Eius igitur, quæ adhuc fit medio in loco positæ causæ salubres, seu auxilia in præseruatiua, ac curatiua parte recõduntur; nam intemperies hæc partem facta habet, partem vero fientem, alioquin solum fieret, & passionis duntaxat nomen obtineret; non autem adhuc fieret, vt in contex. ait Galenus seipsum declarans licet interpretes nõ recte ipsum exponente longas, & inextricabiles dubitationes conficiant: ratione quidem partis factæ, vt dictum est, ad curatiuã accedimus: tunc enim facta ægritudo curabitur, soluta ea dispositione ex Galeni sententia, à qua primum ea quæ secundum naturam, læditur operatio: ratione vero partis fientis ad ipsam præseruatiam; nam cũ corpus, siue eius pars in motu, alteratione que sit, nil autem ex se altereretur, moueaturq; sed necesse sit, vt motus hic, seu alteratio ab efficiente proueniat, præscindendum, ammouendumque est efficiens ipsum; vt actio hæc, quæ ab eo prouenit, & passio, quæ in corpus imprimitur, non amplius progrediatur: tale autem efficiens causa antecedens appellatur; quæ nil aliud est (inquit Gal.) quàm ea dispositio, ex qua id fieri idoneũ est. Num vero, vt intemperies fiens tantum datur, ita ægritudo fiens duntaxat conceden-

cedenda sit; quam tamen hoc loco à Galeno prætermissam fuisse cernimus, si interpretũ vanas rationes insequamur, in variã sentẽtiã distrahimur; quandoquidem nonnulli dari ægritudinẽ fientẽ contendunt, vanis vtique fundamentis innixi; primum quidem quòd febris hectica nonnunquam fit, quando nil factum est, si enim non fieret, nunquam factũ esse posset: præterea febris putrida primum habet, in quo fit, ac postremũ, in quo desinit esse, ergo cum in primo temporis momento erit, fiens tantum vocabitur: adhęc sicut sanum fieri dicimus cum ex ægritudine transit ad sanitatem, ita & ægrum, seu ægritudinem fieri dicendum est, quando homo ex sanitate in morbũ paulatim cadit. Verũ vanæ hę sunt rationes, ac quæ facile dissoluũtur; nam & si hetica febris fiat, dum fit, nondum febris, sed affectio seu passio tantum nominatur, vt recte sensit Galen. at cum nocet actionibus, iam facta est intẽperies, & morbus propriè nominari promeretur: nec minus valet altera ratio; febres etenim putridæ non ideo fientes vocantur, quòd in quolibet temporis momento, quo fientes sunt, existant; ablatis enim putridis humoribus adhuc restat febris, quæ facta est, vt testatur Galenus dum nos admonet, vt ablata putridæ febris causa ad ægritudinem factam postmodum condescendamus: non igitur absurdum videtur, si in primo temporis momento facta non est ægritudo, sed fiens, reliquo vero temporis spatio, quo perdurat, & fiens & facta dicatur. Impropriè quinetiam (vt postremæ satisfaciamus rationi) dum ex sano æger homo fit, ægritudinem fieri dicimus, nondum enim est ęgritudo, dum fit, sed passio, vt dictum est, quemadmodum & homo dum generatur, propriè homo non est, sed embriosi; postquam autem hominis partes genitæ sunt, eiusq; perfectionem acquisierint, & homo est, & propriè nuncupatur. Alij verò non solum ratione, sed & Galen. authoritatibus ægritudinem fientem dari admittunt, quãdoquidem quippiam ita à causa oritur, vt ablata causa cõfestim cesset nõ requirẽs vllam ad factum prouidẽtiã; de quo quidem

5. de sym. caus.

12. met. 8

genere (inquiũt hi) loquutus est Galen, vbi ait: At quæ in generatione febris est, sola efficientis causæ ablatione cessat: qua quidem sententiam alibi à Galeno confirmatam volunt. Verum præter quòd hi Galenum mancũ efficiunt, ipsius quoque mentem nõ intelligunt: etenim ibidem loquitur de febre Ephemera, ac hectica, quæ ægritudines factæ sunt (dicant alij quicquid velint) dicens: Itaque si iam præsens febris est, sed causa, quæ eam excitauit, iam desinit, huc tantum sanandæ eius consiliũ dirigetur, vt refrigeretur; quare quærẽda nobis talis materia est, quæ cum redundante calore paria refrigerando faciat: Subdit postmodum; At si in generatione adhuc febris est, causa, quæ eam accendit, summouenda. non dicit autem Galenus quòd febris diaria, aut hectica adhuc in generatione sit, sed cum adest causa; quę ephemeran efformauit, alia adhuc generatur febris, exempli gratia ab ira gignitur febris ephemera, cessante causa, quæ eam excitauit, tota medici cura circa refrigerationem versatur, vtpote circa frigida cibaria, quietem tum animi, tum corporis, atque huiusmodi, quæ paria in refrigeratione sint cum redundante calore ab ira excitato: at si ira adhuc perseueret, non solum febris ephemera non deliteſcet, verum & alia in generatione febris erit, nempè putrida; neque prior desinet febris, neque altera fieri prohibebitur, nisi prius causam hanc nempè iram ammoueamus; qua quidẽ semota & ephemera statim finietur, & quæ in generatione erit; cessat etenim efficiens: perperam quinetiam alteram sententiam interpretantur, siquidem eo loco, quem isti morbũ esse volunt; Gal. affectum nominat; affectus namq; magis genericus est, quàm morbus; quæ enim morbi sunt, nomine affectus insiguiuntur; at non omnes affectus morbi nomine censentur: vt vbique vberius docuit Gal. propterea quæ prius abeo dicta sunt, colligens inquit: Igitur hoc vno supposito, quod & nomine affectus & verbo affici adhunc modum vtamur, ita dicendis animum adhibe quo vtilitatem tum in præsagio, tum in curatio-

8. met. c. 1 & 1. de loc. aff. cap. 4.

lib. de dif. symp.

primo de loc. aff. c. 4

nis

nis ratione consequaris: quippe nonnunquam à causa quapiam oritur affectus, sed ita oritur, vt separata causa haudquaquam permanentem habeat dispositionem: interdum aut partim iam factus est, partim etiam dum fit sæpenumero fieri desinit abeunte causa, iam vero perseuerãs manet dispositio: horũ autẽ omniũ affectuũ tradendo cupiens exempla subdit Gal. veluti in dysenteria mordax causa est affectus, vtpote qui ab initio abstergit, & abradit, deinde tractu tẽporis vlcerat intestinũ: Quod si antequam vlcus induxerit, effluere desinat, affectus ipse nondum dysenteria dicetur: nonne hoc exemplo clarissime ostenditur affectum hunc fientem morbum non esse, cum eum dysenteriã nõ esse ait? Non est igitur verum, quod ipsi sentiunt, quòd ægritudo fiens tantũ detur; neque vllibi hoc apud Gal. (quod sciam) scriptũ reperies; blactere ut ipsi, quicquid volunt. Vnde falsissimũ quoque esse patet, quod alij dicunt, ephemeram, ac hecticam morbos fientes dici, siquidem ex Gal. verbis ægritudines esse factas quisque potest agnoscere: de ephemera quidem nemini dubium est, nã in spiritibus morbus est; qui viuunt, vt alibi fortasse diffusius comprobabimus, & à nulla pendet causa. Quod si dicant, quòd licet febris hæc spiritibus impressa post solis, aut iræ absentiam intendi non possit, in carne tamen & neruo & humoribus accendi potest, ac inflammari, atque ob id fiens dicitur; hi quidem nõ recte animaduertunt, quod hoc casu nõ amplius ephemera simplex est, sed transit in putridam, & tunc ratione putridæ, quæ tertiana febris esse potest, fiens adhuc dicitur, non autem qua est ephemera. Quod si rursus ex morbi temporibus duas has febres fientes esse comprobent, quandoquidem si febris ephemera est facta tantum non intenderetur, atque remitteretur, pariter & hectica, nihil hercle concludunt, seq; ignorare vel maxime fatentur, tempora ipsa morborum penes tria intendi, remittique posse; nempe ipsorum essentiam, accidentia, ac materię coctionem; morbus quidem factus, & à causa semotus, vt ephemera, ac hectica, quoad propriam essentiam intendi, remitti q; potest, nec ob id fientes morbi dici promerentur, siquidem quousque lęduntur actiones, cousque facti morbi dicuntur, distincti tamen vnus ab altero ob maiorem, minoremvè intemperantiam. Cęterũ quoniam in postrema contex. parte nonnulla ponuntur verba, quæ cum vario modo è græcis codicibus trãsferantur; alij namque vertunt verba illa hunc in modum [Quãquidẽ & ipsam morbi causam dicimus esse] alii vero non morbi causam, sed morbi essentiam transferunt, ut Doctissimus Leonicenus græcũ aliorum codicem deprauatum, suum vero verum, atque legitimum existimans, non parum inter Expositores discordiæ extiterunt: siquidem nonnulli, inter quos est Argenterius, primam tenentes versionem dixere Galenum apertissime hoc loco causam coniunctã in morbis concedere, nõ enim antecedentem intelligit Galen. quoniam illius vtique curatio non est; sed præseruatio, vt ille præcedentibus ostendit: quod autem litera hæc melior sit, ratione quoque probare conantur, nam si morbus est vitium, quod nascitur ex immoderantia, seu inæqualitate facta à calido, frigido, humido, & sicco; non poterit vtique remoueri, nisi inæqualitas illa tollatur, & qualitas ea, quæ inæqualitatem, ac immoderantiam parit, quæ morbi causa coniuncta est: Alij vero Leoniceni versionem insequentes non dari coniunctam causam morbi, sed eandem esse cum morbo autumant, qñquidem febris nil aliud est, quàm calor immodicus, & hydrops, quàm intemperies hepatis frigida, quæ propria morbi essentia existit: quam quidem scripturam nos etiam comprobamus, etenim si causam diceret, non nisi ea esset coniuncta, siue contentiua, at coniunctæ nullibi in morbis nomen apud Gal. reperiri licet, quandoquidem ipse in rebus permanentibus eandem esse cum antecedenti existimauit; quam tamen ab antecedenti seiunxit Aui. dũ illam diffinit, inter quam, & morbum nulla causa intercidit media; cõtentiuã verò, quæ propriè est illa, qua posita statuitur morbus, quaque semota & ipse quoquo ammouetur, & à causa coniun

cta

cta valde distinctam (licet Auicen. eiusque sequacibus huiusmodi distinctio fuerit ignota) in morbis quidem Gale. nequaquam admisit, sed in his tantum, quæ fiunt: nam pulsus cum motus quidam cordis sit, & arteriarum atque ipsius esse non habeat permanens, sed successiuum instar aquæ fluentis, causam contentricem illi adesse censuit, atq; ob id lib. de caus. puls. quænã ipsius sit causa contentrix inquirit; nam scilicet natiuus calor, vt nonnullorum erat opinio, an contentio, vt alij asserebant, an potius temperamenti proprietas iuxta aliorum sententiam; quandoquidem ex his quopiam posito pulsus statuitur, ac eo semoto idem ammouetur: pariter ex Gal in spuma causa contentrix spiritus flatuosus adest, qui cum pituitæ miscetur, quendam motum habet vehementem, ac inæqualem; vnde & ipsemet spiritus confringitur, & pituitam in multas partes confringit atque extendit, spiritu semoto remouetur spuma, atque eo collocato ponitur spuma, quod autẽ hæc Galeni fuerit sententia, facillime, quidem demonstratur, si ipsius legitimos libros perlegamus (in spuriis namque quibusdam, ac Galeno falsò attributis oppositum sensisse videtur) atque potissimum librum de causis morborũ: quo quidem loco ex proposito de causis mentionem facit, siquidem facto de duobus tantummodo morborum causis primitiuis, ac antecedentibus sermone, reliquum aliud genus sub silentio inuoluit: insuper alius proprius locus est, quo de causis agit, dum morbosarum causarum numerum constituit: at ibidem de contentrice, siue coniuncta causa ne verbum quidem facit, sed vt & alibi duas priores tantum enumerat, atque recenset, quinimmo aduersus Iulianum, & alibi libro nempè de plenitudine demonstrasse fatetur hanc de contentrice causam à Stoicorum secta initium sumpsisse, qui sophisticè potius hanc introducere conati sunt: quod si ipse eos sequutus nonnunquam est, ne cum his de nominibus etiam contendere videretur, nonnullas appellari contentrices causas permisit; non tamen mehercle earum rerũ causas, quæ entia (vt ita dicam) absoluta esse dicuntur, sed earum, quę eatenus sunt, quatenus fiunt, etenim quæ permanentiam habent, causam non habent cõtentricem, sed ea potius formalis, ac essentialis facti pars est: exẽpli gratia, calor immodicus in corde siue æqualis, siue inæqualis morbi febrilis est essentia, ac forma, nõ aũt causa; nam si si tcausa, alicuius causa sit necesse est, nõ quidem vitij coniuncta. vt asserit Argenterius, qui vitium, quod nascitur ex immoderantia, & inæqualitate à calido, frigido, humido, & sicco facta morbum esse putauit, fallitur namque ille ignorans nil aliud esse vitium hoc, quàm contractũ affectum huiusce discrasiæ, quæ vt forma, & caratherismus in partibus similaribus est introducta, ita vt ab primo prohibitæ sint functiones. Vnde vitium illud membrorum intẽperie illa signatum, atq; formatum primo functiones lædit, non autem calor ille immodicus & aliæ qualitates seiunctim, vt falsò autumat ille in hoc, vt & in compluribus à Galeno valde alienus: ob hanc igitur rationem in ægritudine, quæ adhuc fit, cuius aliquid factum est, aliquid vero futurum fieri, pars quidem ea, quæ facta est, proprie morbus dicitur, ac eius causa continens nulla reperitur; coniunctam vero si quis ponat, ab antecedenti non distinguet, vt in febribus putridis humores putridos, eorumque fumos ad cor ipsum petentes, qui licet antecedentes causæ sint, immediatæ tamen, ac coniunctæ more Auic. nuncupari possunt; pars vero quatenus habet esse in fieri, non est ægritudo, sed passio, seu affectio duntaxat, vt declaratum est, huiusque fieri ratione causam obtinet contentricem, quæ dum efficit, illud vtique fieri, siue passio perseuerat, eaq; efficere cessante passio etiam cessat, causa namque & effectus in fieri mutuo se ponũt, & mutuò se perimunt, vt domificans domificationem, & domificatio domificantem, vt recte libris pe physica auscultatione commostrabat Arist. Cum igitur Gale. hoc loco de facta ægritudine loquatur, quæ dispositio permanens est, in ea contentrix aliave causa, vt priores illi censerunt, ac præsenti loco nonnulli interpretes: inter quos est Argenterius,

7. Aphor. part. 34.

prim. metho. c. 8.

lib. aduersus Iulianum,

&

& Trus. admittenda non est; atque ob id essentiam morbi tutius, quam causam legendum censeo, nisi secundū antiquorum sentētiam loquutum esse dicamus, quæ quidem meo quidem iudicio ridicula est interpretatio: sed hæc pro nunc sat dicta sint. Aggreditur postmodum Gal. edocere, quonā pactò factam ægritudinem curemus subsequenti capite, ꝙ quidem hunc in modum exorditur, iuxta Latinorum sectionem.

De communissima intentione curatiua. Cap. 89.

Curatio vero vnam præcipuam, ac communissimam habet intentionem ad id, quod est dispositioni auferendæ contrarium. Ex hoc siquidem genere sunt causę omnes, quę sanitatem efficiunt; secundum partem vero ex vnicuiq; dispositioni contrarijs; calido igitur affectui causa frigida contraria existit, frigido autem calida, eademq; in cæteris proportione. Etenim si omne immoderatum est præter naturā, moderatum vero secundum naturam, necesse est omnino, vt immoderatum ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur.

AEgritudinis factæ vnum præcipuum, ac communissimum est auxilium nēmpè curatio, siue morbus sit in intemperie, siue in compositione, siue in solutа vnitate: etenim in vniuersum quisq; sit morbus, ipsum per contraria tollere festinamus, quod quidem in medicina, vt & in geometria maximum, ac communissimū est axioma proinde ex hoc in omnibus morbis tanquam communi genere partialia quæque auxilia, quibus sanitatem quamuis introducimus, deriuantur exempli gratia calidus affectus frigidum auxilium exposcit; sic & in cœteris aliis ex intemperie morbis; pariter per contraria remedia os luxatum in proprium locum reponendum, ac vlcus cauum & carne replendum, ac vniendum est. sunt igitur in ęgritudine facta duæ intentiones, altera quidem vnica, ac communissima; altera vero partialis, ac multiplex iuxta subiectorum diuariationem; prima quidem plebeis etiam omnibus communis est: his etenim febrem per contraria tollendam esse notum est, sed quænam hæc contraria sint, quibusque rationibus hæc fiant, ignorant: at partialis alter scopus artis peritis, vel maxime conuenit: hi namque cognita dispositione, quæ contraria ei sint adhibenda, quaque ratione, vel optime callent. Quoad communissimam igitur intentionem, quam plebeis omnibus notam esse diximus, id enascitur axioma, nempè contrariis contraria curari, siquidem principio huic nullo etiam docente omnes assentiunt quod quidem ex Aristot. dignitatibus, seu axiomatibus proprie conuenit, at quoniam artifex scientificus non solum hoc communi, sed & partialibus aliis indiget, quæ suppositiones ab eodem Arist. nuncupantur, propterea nulli mirum est, si & leui quadam ratione seu a posteriori (vt vocant nostri) comprobantur; ob id Galen. postquam declarauit qualis affectus causam, seu remedium, quo curetur, contrarium obtineat, calido enim affectui causa frigida contraria existit, frigido autem calida, humido sicca, & sicco humida, ac iuxta quamque eorum complicationem, vnica ratione à posteriori desumpta has medicus comprobat suppositiones etenim si excessus omnis immoderatus est, præter naturam, mediocritas vero secundum naturam necessario omnino consequitur, vt immoderatum à contrario immoderato ad mediocritatem reducatur. Neque dicendum est, vt nonnulli dicunt, quòd ratio hęc Physici potius est, quam medici, nam principia hæc, quæ essendi sunt, non autem

li. 1. post. analy.

autem cognitionis, seu medicæ suppositiones a medico (vt rectè alibi Excellens Pater meus dicere solitus erat) quodammodo probari queunt; quemadmodum in philosophia naturali materia, & forma, & huiusmodi, quæ ab Aristotele vt philosopho comprobantur; medium namque quo probat Gal. medicum est, & à sensu desumptum; etenim sicut ex aqua feruentissima, & gelidissima temperatum quoddam efficitur, ita & in nostri corporis affectibus, quæ valde in caliditate excedunt, à contrarijs auxilijs, quæ in frigiditate pariter excedunt ad temperiem redigentur; vanam quinetiam Argenterij rationem esse dicimus, qui Galenum his verbis causam coniunctam, seu contentiuam voluisse putat, cum ait; immoderatum ab immoderato contrario ad temperiem redigi; nam si dispositio, quæ auferēda est, morbus dicitur, & per suum contrarium tollitur, erit ergo sanitas pro remedio administranda; nil enim morbo contrariū est, quàm sanitas ipsa, at sanitas moderata res est, non autem immoderata; quare non contra morbum, sed morborū causas remedia adhibemus, nempè calorem, frigus, humidum, & siccum, quæ suo excessu inæqualitatem, & morbum pariunt; quandoquidem præter quod apertissime Galeno aduersantur, vt superius à nobis determinatum est, falsum est ipsius quoq; fundamentum, siquidē qualitas illa excedens, vel moderata nō est causa ægritudinis vel sanitatis, sed ratio formalis, quæ in esse vtraque constituitur, vt superius dictum est: cum autem [inquit ille] sanitas res, est moderata, ergo morbo nequaquam contraria; fatemur quidem, & nos sanitatem ęgritudini contrariam non esse, sed oppositam, moderatum enim immoderato opponitur, immoderatum vero alteri immoderato contrarium existit, siquidem quæ ex Aristo. quoque sententia mediū habent, proprie contraria sunt; respectu igitur auxilij ægritudo, ipsi contrariatur, cum ambo immoderata sint, at respectu sanitatis morbus sanitati oppositus est: atque ob id Gale. comparans remedium ad morbum id contrarium esse ait: quod si sanitas ad morbum comparetur, ambo vtique adinuicem opponentur, at si qua causa, seu quod vis auxilium reperiatur, quod morbo contrarium non sit, licet id ad qualitates, seu temperiem, de qua loquimur, non spectet, non ob id tamen Gal. est increpandus; quandoquidem pro contrarietate oppositionem etiam intelligere possumus, quemadmodum & in naturalibus Aristo. nonnunquam vsurpat. Quod si forte quis aduersus Gale. obiiciat, multotiens accidere, quod quispiam adeo à mediocritate recedat, vt contrariis valde excedentibus pro curatione indigeat à quibus tamen tantum abest, vt curetur, vt maxime offendatur, ac id interitum deducatur; sit enim membrum, vel & totum corpus intemperiem valde calidam & humidam patiens, si per contrarias excedentes qualitates id curare tētabimus, tunc illud infrigidabimus, & vt magis offendatur, si quidem maximos fortè dolores persentiet, ac periculum subibit, ne ad mortificationem deueniat fiatq; in eo gangrena, seu sphacellus.

Dicamus breuibus, quod hoc nonnunquam verum est, nam si excedens ille affectus in membro remouendus est, excedentibus autem qualitatibus, seu medicamentis contrariis alteratione remoueatur, cum virtus, seu natura, vt superius suppositum fuit Galen. operatrix præcipua sit, medicus vero per pharmaca ipsius adiutor, tali vtique casu imbecilla existens virtus siue natura medicamentum excedens tolerare non poterit, sed statim succumbet; propterea hoc casu non extreme contraria medicamenta sunt adhibenda, sed qualia à virtute sufferi possint eadem sæpius reiterando:

Neque hoc Galen. placitis aduersatur; siquidem supponit ipse aut excessum nō valde exuperantem, ita tamen quod incommodet functionibus, aut virtutem medicamentis resistentem: quod si virtus est imbecilla, non ob id tamen consequitur suppositiones à Galeno traditas veritatem non habere, quandoquidem veræ sunt, quatenus in se contemplentur, quandam vero patiuntur exceptionem, dum virtus debilis prohibet quin immoderata contraria in eodem gradu corporibus, aut affectibus offerā-

tur,

tur. Postquàm Gale. suppositiones illas medicas ratione à sensu sumpta comprobauit, ne quis aberret in medicamẽto opposito, seu contrario deligendo, quodnam id esse debeat, aperit subdens.

At manifestum est, quod secundum potentiam, non autem imaginationem, & calefaciens, & refrigerans, & quæcunq; alia huiusmodi oportet assumere. Voco autem secundum potentiam, quod re ipsa vere tale existit, quale esse dicitur: secundum imaginationem autem, quod ex prompto quidẽ sensu tale esse imaginamur, cum tamẽ verè tale non sit. Sed qua sint hęc ratione distinguenda, diximus in libris, in quibus de simplicium medicaminum potestatibus agitur. Ad inuentionem autem salubrium causarum quæcunque quidem, vt ad eam, quæ iam facta est, ægritudinem causę salubres existunt, via illa doctrinæ vtendũ, qua id quod imaginamur ab eo, quod talẽ habet potestatem separatur.

Etenim cum in nobis quinque sint sẽsus, quibus medicamẽtum ipsum cuius nam sit facultatis deprehendi potest, visus, auditus, gustus, odoratus, ac tactus, si sub visu, auditu, ac odoratu cadet, falsa quidem imaginatione multoties decipiemur; at si sub gustu, ac tactu tale vtique reuera quale est deprehendetur; nam multa colore sunt candido, quæ cũ alia quidem calida sint, alia vero frigida, viribus pugnantissima sunt, vt nix, ac calx, quæ si solus visus diiudicet, ea vtique similia esse existimabit, cum tamen calx calida sit, ac sicca, nix vero frigidissima, ac humidissima, auditus etiã nos plerunque fallit, quædam namque sonora sunt, alia vero insonora, quæ diuersis tamen ac pugnantibus viribus inter sese præstant: Ex odoratu postremò plerumque fallimur, dum fœtida aut bene odorata eadẽ esse facultate putamus, quorum tamen plura diuersarum admodum naturarum reperiri licet. Ex his igitur sensibus quamuis quæpiam nonnunquam coniectura habeatur, ea tamẽ inconstans est, neque perpetua. Verum tactus, & gustus, qui tactus quidam ex Arist. quoque sententia est, medicamẽtorum facultates & semper & rectè diiudicant, ab his namque eliciuntur non tantum simplicium temperies quoad calidum, frigidum, humidum, & siccum, sed & reliquæ omnes facultates, vt potè aperiendi, constringendi, dissoluendi, diffundendi, & huiusmodi: huius autem causa est, quoniam siue medicinæ actu, siue potestate tales sint, sensibus illis, vt re vera sunt, manifestissime sese offerunt; gustus enim multas differentias obseruat, nempè acerbum amarum, acidum, dulce, & id tale genus, & eas adinuicem distinguit, vt pote acerbum ab amaro, ac amarum ab acri hunc in modum, nam cum gustus sentiat à medicamento illo linguæ partes contrahi, corrugarique, ac inæquales reddi absque aliquo calidi tatis sensu, vim acerbam illi adesse cognoscimus, quæ in substantia frigida, & sicca fundatur, vt in mespilis immaturis, pyris syluestribus, & huiusmodi: at si gustui offeratur medicamẽtum quod linguam abradere quodammodo videatur, ac liquefacere, id amarum esse diiudicabimus, ac in eo caloris copiã adesse, qua magna humorum attenuatio efficitur: quod si gustui oblatum non tantum linguam mordicet, sed & inflammet, ac veluti aduret medicamentum acre percipiemus, à calore exquisite admodum attenuatum, & fermè ad igneam naturam conuersum: quod itidem de aliis medicamentis dicendum est. Tactus quinetiam omnes tactiles qualitates, prout re vera sunt apprehendit, vt pote caliditatem, frigiditatem, humiditatem ac siccitatem, earumque distinctionem non solum quoad gradus; verum & graduum mansiones; & licet tactus quoad temperiem varius sit, vt recte testatur Gal. vt veras tamen medicamentorum vires percipiamus, primum quidem hęc intemperato, mox in intemperatis, postremò 1. de sim. med. fac.

ſtremo in morboſis corporibus sũt perpendendę; hoc enim pactò quomodo eorum varientur vires, & quæ nam ex his deligantur, ſi cuipiam apponenda ſunt, certò ſciemus. Hanc ego hoc in loco Galen. mentem extitiſſe putarim, dicãt alij quicquid velint, quam & ex ipſomet libris de tempe. corroboramus, nam poſtquam ſuperius medicamẽta à nutrimentis diſtinxit, eaq; complurium eſſe naturarum aperuit, quomodo ea rectè diſcernenda ſint, veluti regulam quandã tradere cupiens, hunc in modum ſcripſit: Attendere autem, vt dictũ eſt, quàm maxime oportet, ac diſcernere, quæ per ſe ſunt, ab his, quæ per accidens non in calidis & frigidis modo, ſed nihilo etiam ſecius in ſiccis, & humidis, quippe aliqua talium, cum ſiccam ſubſtãtiam ſint ſortita, vbi largo calore ſunt liquata, humiditatis phantaſiam præbẽt, veluti æs, & ferrum, quædam per ſe humida, vbi in ſincero frigore ſunt morata, apparẽt ſicca, ſicut glacies: Ecce igitur, q̃ hæc ſi viſui offerãtur, falſam in nobis reddunt imaginationem, quo etiã vocabulo hic vſus eſt, dum ait, ſecundum imaginationem autẽ quod ex prompto quidem ſenſu tale eſſe imaginamur, cum tamẽ vere tale non ſit, vt ibidem exemplo ęris, & ferri protulit Gal. Cęterum quoniam ſubdit in contex. ſe qua ſint hæc ratione diſtinguenda in his libris, in quibus de ſimplicium medicaminum facultatibus agitur pertractaſſe, operæpretium eſſe cenſeo, quænam ea ſit, quam poſtmodũ viam doctrinæ nuncupat, enucleemus. Supponatur igitur medicamentũ aut ſolum aut cum altero dijudicandum, ſubiungendumq; ex Gal. ſentẽtia de ipſius facultate in primis ab eo, ad quod refertur, habebitur cognitio, mox ab ipſome medicamẽto, ab eo quidem ad quod refertur; cicuta namq; etſi hominem refrigeret, non tamen ſturnum refrigerabit, aut ſi ſturnũ nutriet, non tamen hominem, pariter veratrum etſi hominem purget, non tamen cõtinuò purgabit & coturnices: cum enim corpus, cui apponitur medicamentũ, multiplex ſit (vt & antea ex Gal. dictum eſt) temperatum, intemperata complura, ac ægrotãtia, vt certa medicamentorum & diſtinctio, & facultas habeatur; primum quidem eucrato, ſiue tẽperato ea apponenda ſunt; mox his, quæ natura ſunt intemperata; ac poſtremò, quæ affectu aliquo tenentur; hæc etenim via certò ſciemus hoc quidem medicamentum ſiue actu, ſiue poteſtate reſpectu corporis temperati exempli gratia in gradu primo calidum eſſe, quod alteri frigido in primo calidum erit per duos gradus, ſicut ægrotanti iuxta duos gradus in tertio; at ex parte ipſius medicamenti certã quoque cognitionem, ac experimentum obtinebimus, ſi quod ex accidenti eſt ab eo, quod primario, ac per ſe diſtinguatur; quod enim primario, ac per ſe exiſtit, perpetuò ac ſemper vnum, idemq; efficit; at quod ex accidenti, aut primo ſtatim occurſu quandoque molitur operationem, non tamen perpetuò, & ad finem vſque, aut per vim ſequellæ, ac ſecundario quandoque, cum tamen primariò contrarium efficiat; exempli gratia aqua frigida primo, ac per ſe ab initio ad finem vſque dum admota eſt cuti, eam magis ſemper refrigerat; at ſi caliditatem acquirat, primario quidem occurſu, ſed per adventitiam qualitatem, ac per accidens corpus calidum reddit; caliditas namque illa non diu perſeuerat, aut ſi & frigida ſit aqua, cutim refrigerando, contrahendo, ac condenſando calorẽ quandoque reuocat, vt inde ex hoc accidenti corpus ipſum magis incaleſcere videatur. Hanc igitur doctrinę viam hoc etiam loco in indagandis medicamentis, quæ ægritudini factæ contraria ſint, ſeruandam eſſe iubet Galenus eamque & facilis eſt, ac certa, vt libris his de ſimpl. med. facultatibus edocuit; ad quos ſicut nos remittit, ita & ad eos accedere debemus, ne ea omnia recenſentes ad maximam molem hanc noſtram commẽtationem trahamus: ſubdit autem in contextu.

3. de temp. cap. 4.

1. de ſimpli. med. fac. 2.

QVAECVNQVE vero vt ad eam, quæ adhuc ſit, & hac eadem via, atque illa præterea ex qua ægritudinum cauſæ inueniuntur.

Nam

Nam cum in ægritudine quæ adhuc fit, sit pars facta, & pars fiens, ratione partis factæ eadem, vt prius vtemur doctrinæ via; at ratione partis fientis, quę a causa ortum habet, altera via procedemus nempè causas scisscitantes, quæ morbum efficiunt ac fouent; quam quidem lib. de causis morborum Gale. aperuit, & sicut se habent causæ, ita eis per contraria obuiam imus: hoc autem clarissime ostendit Galen. exemplo à febre sumpto, quæ ex putridis pendet humoribus, à quibus, vt ipsius causis efficientibus indicatione sumpta (inquit Gal.) hunc in modum procedimus.

Ergo enim si ita contigerit in humoribus putrescentibus accendi febrem indicatio in huiusmodi est euacuatio, atque alteratio, hæc quidem quæ putredinem finiat manente adhuc substantia, euacuatio vero, quæ totam ex corpore substantiam educat.

Supponit autem hoc exemplo febris in vniuersum essentiam, siquidem calor natiuus est ad igneum versus, cum passio sit calida, & sicca, vt idem sentit, atque ob id lib. de feb. de differ. feb. à prin
1. aphor. par. 16. cipio sub caloris genere, seu calida & sicca intemperie collocetur. Verum non omnis natiui caloris ad igneum versio illa est, quæ febrim producit, nam cum corpus nostrum magis terrestre fit, humidumque radicale continuò dissoluitur, ex calido quidem humido, quod deperditur, aliud valde calidum, ac quodammodo igneum consurgit, vt rectè
2. aph 14 testatur Gal. dum ait Hippo. in contex. Qui crescunt, plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus absumitur; talis vtiq; calor, licet igneus sit, & acquisititius, febris non est, neque etiam ille, qui in quapiã corporis parte contentus igneus euadit, cordi verò nequaquam communicetur; sed febris tantum est is, qui in corde sedem habet, ab eodemque in totum corpus effunditur, ipsius primo & per se lædens operationes; vt expresse ab eodem habetur, cum ait: [sunt igitur suppositiones hæ calidum, frigidũ, humidum & siccum esse corporum elementa, primasque ex eorum intemperaturis constitui ægritudines, ex quarum numero febris est vna; quoniam in corde quædam præter naturam caliditas generatur.] clarissimè autem lib. 10. method. med. quo loco etsi de hecticarum curatione loquatur, in vniuersum tamẽ febribus omnibus hæc protulit verba: [Sanè diximus iam nonnulla de aere, tum calido, tum frigido, qui præcipuè quidem est vtilis, cum quod primũ afficitur, ipsum est cor, quamuis confert & in reliquis febribus non parum, quandoquidem in his quoque necesse est cor simile intemperiem recipiat, citra quã nec marasmus, nec hectica, nec reliquarum vlla febrium consistere potest:] quam quidem sententiam mutuatus est Auicen. dum febrim diffinire intendit, inquiens, quòd calor est accensus in corde tanquã præcipuo eius subiecto: Vnde ex his manifestè admodum apparet, quàm valde hi allucinati sint, qui vanis quibusdam rationibus febrim nonnunquam adesse sentiunt absque quod calor extraneus in corde potissimum accendatur: fingunt etenim omnia corporis membra æstuare posse corde excepto; cuius quidem signa adsint, pulsus nempe velox & frequens, necnõ respiratio, vigiliæ, corporis inquietudo, magnus extremarũ partium ardor, sitis, ac amaritudo: Verum miseri non aduertunt, quòd signa hæc in corpore reperiri nequeunt, nisi cor potissimum afficiatur, ignorantque quis sit pulsus, eiusq; causas, inter quas natiuus est cordis calor, qui ad igneum conuersus maiori & refrigeratione indiget, & fuliginosorum vaporum expulsione, vnde & cor velocius pulsat, atq; frequentius, necnon arteriæ, quæ ab eo originẽ trahunt, quem quidem exortum ipsi vel maxime ignorare vel despicere videntur: Sed eorũ & & futiles rationes, ac falsam sententiam mittentes pro firmissimo medico axiomate principale febris subiectũ cor esse sustinebimus, cuius quidem cum tres
1. de diff. feb. ca. 3.
Lib. 4. sui Canonis.

sint partes, quæ singulæ quæque proprio constant temperamento, spiritus namque calidissimi sunt, & maxime tenues, humores vero, seu sanguinea massa, minus quidem calida, magis vero crassa, solida vero substantia & crassior, & in caliditate remissior; ita & nunc quidem vna eius pars accensa, vnam generat febrim, nunc alia alteram, modo vero duo duas, ac tres simul ternas, quemadmodum clarius scripsit Galen. & nos etiam in disputatione quadam aduersus eos, qui febrim in solida tantum cordis substantia, vti proprio subiecto fundari volebant; nam cor ipsum principale est subiectum, cordis vero, ac totius corporis partes partialia, ac propria, quas Hippocr. tres esse voluit ex sanguine menstruo, ac semine, tanquam ortus nostri principiis producta, τὰ ἴσχοντά, καὶ τὰ ἐνίσκοντα, καὶ ἐνορμῶντα, hoc est, contenta continentia, & impetum facientia; quæ nil aliud sunt ex Gale. sententia, quàm humores quatuor, qui totam sanguineam massam conficientes in vasis continentur, ac spiritus, qui sui tenuitate ad omnia membra feruntur, & absque vllo obstaculo penetrant, vt iuxta cuiusq; membri exigentiam actiones conficiantur: propterea dum Auicen. concinne satis febrem in vniuersum desinit, ait: Febris est calor accensus in corde (hoc enim principale subiectum est) & procedens ab eo mediante spiritu, & sanguine intelligens ephemeram, ac putridam, primæ quidem spiritus, secundę vero humores parientia subiecta per arterias ac venas, quæ solida sunt membra, hecticæ propria subiecta in totum corpus; febris namque totum occupat corpus, licet in corde præcipue resideat, vt antea dictum est, nisi quid impediat, vtpote humores crassi, ac frigidi, aut quid tale, quod in causa sit, ne calor ille extraneus, ac igneus toti communicetur corpori. Verum hæc aliàs: sat enim est tot supposuisse, vt his quæ à Galen. scripta sunt, satisfaciamus, proinde in his tribus non eodem modo gignitur febris, sed in spiritibus quidem ac membris solidis accenso duntaxat calore, in humoribus vero mediante eorum putredine: circa cuius quidem essentiam, licet præsenti loco Argenterius digrediatur, vt vanas Aristotelis, & Galeni de ea sententias comprobet; veruntamen cum nos in quadam nostra epistola ad studiosorum: manus peruenta non solum Aristotelem rectè putredinem diffiniisse, sed & eius modos, differentias, ac reliqua omnia assignasse; Galenum vero non naturalis tantum putredinis diffinitionem ex Aristotele susceptam concinne admodum explicuisse ostenderimus, quęcunque ibidem aduersus Argenterium fusius scripta sunt supponemus; siquidem proposita putredinis diffinitione ab Aristotele quarto metheororum tradita Argenterij rationes, quas pro destruenda Aristotelis sententia erigit, in primis locauimus, mox quam ipse nouam, & propriam de putredine profitetur, demum enucleata Philosophi mente Argenterium, reliquosque omnes ipsius interpretes allucinatos esse ostendimus; quandoquidem putredinis modos, ac differentias nequaquam statuentes, sed solam putredinem, solamq; eiusdem diffinitionem Aristotelem statuere putãtes ipsum perperam interpretati sunt; at nos ex Philosophi verbis duos putredinis modos, atque inter sese distinctos elicimus; alterum quidem naturalis putredinis, quę non est mixtorum naturalis corruptio, sed corruptionis terminus, ac finis non quidam naturalis omnis corruptionis, sed mixtorum duntaxat, quæ vita carent; corrupto namque mixto putredo hæc ipsius nimirũ passio necessario consequitur duobus concurrentibus causis, frigiditate propria, alienoque seu externo calore; exhalat namque in primis calor, cum mixtum corrumpitur, atque vnà humidum, mox verò frigiditate propria totum occupante calidum extraneum introducitur, ac tandem totum fit siccum, & fimus; quæ quidem passio propriè naturalis putredo est: alterum vero nonnaturalis putredinis, quam propriè putredinem nominat Aristoteles, quæ non vt prior corruptionis finis est, sed corruptionis species quædam, cum enim aliqua ex

causa

2. de diff. feb.

li. 6. Epi. sec. cont. 8.

cauſa externa, quæ caloris externi vim habet, alterantur corpora, ita vt eorum pars, quæpiam à natura recedat, tunc proprie in his putredinem adeſſe dicimus, ob id Ariſtot. hanc diffiniens dicebat, quòd corruptio eſt innati, propriique in vnoquoque humido caloris ab alieno calore, hic autem ambientis eſt, non enim omnia hoc putredinis modo vexantur, vt lapides, ferrum, & huiuſmodi, ſed quæcunque in humido proprio, innatoque conſtant calore: quemadmodum & alteram, cum ait, quòd mixti paſſio eſt ſuperantibus, quidem propria frigiditate, alienoque calore, vt copioſius eo in loco à nobis declaratum eſt: quibus quidem enucleatis oppoſitas omnes poſtremo Argenterij rationes diſſoluimus proprium quinetiã ac inane placitum vnà cum ſuis fundamentis deſtruentes. Qua de re cum hęc ipſa repetere nobis ſuperuacaneum videatur, id tantum admonuiſſe ſat erit, ne ſtudioſi iuuenes Argenterij ſuaſionibus illaqueati, à veritate diſcedant, quam Ariſtoteles obſcuriuſculis tamen verbis profeſſus eſt. Quod vero noſtro huic propoſito deſeruit, ex his, quę ibidem declarata ſunt, id eſt quod ex tribus, quæ noſtra corpora conficiunt, humoribus, ſpiritibus, ac ſolidis, membris, viuente corpore humores proprie putreſcunt; etenim hi multotiens à natiuo calore deſtituuntur, ab alieno vero, ac igneo opprimuntur: quod quidem neque ſpiritibus, neque ſolidis accidit membris, ſpiritus namque calidiſſimi ſunt, ac tenues, ob id putredine minime corripiuntur, ſiquidem calor ipſorum, quàm continentis caliditas vehementior eſt, ſuique tenuitate, prius quam putreſcere queant diſſoluuntur; inſuper inter viuentia connumerantur, quemadmodum alias oſtendimus, viuentia autem dum viuunt (vt eo tracta eu de putredine diſcurſum eſt) non putreſcunt; ſolidæ vero partes, vtpote viuentes putredini non ſubiiciuntur: quod ſi vita priuentur, tunc aut putreſcunt, aut aridæ efficientur, quæ illis naturalis putredo eſt: Atqui ſpiritus, & ſolida membra, alterantur quidem, & corrumpuntur, dum viuunt, vt rectè declarat Galen. ſiquidem vitioſi ſucci aeris ambientis malitia, venenata quin etiam animalia, quæ in corpus virus iectant, necnon & venena omnia ſpiritus, ac ſolidas partes immutare, inalterareque: ipſorum autem ſubſtantiam, ac eſſentiam vehementes animi motus, vigiliæ, & huiuſmodi corrumpere ſolent; quandoquidem ſpiritus, & virtutes confeſtim reſtinguunt, ac diſſipant, vt ex Ariſtotele calorem innatum ex violẽto quopiam ſubito reſtingui alias diximꝰ, quo fit, vt ſtatim pereat homo, narrant enim hiſtoriæ Publium Rutilium leui morbo correptum nunciaſſe fratris repulſa illicò expiraſſe, Chilonem ob ingens gaudium victore filio nunciato, & Dionyſium Iuniorem, & Sophoclem accepto tragicæ victoriæ nuncio, & complures alios, quos breuitatis gratia ſilentio inuoluo. Sed dicet fortè quis nonne Galenus ait, alienum calorem non ſolum ſuccos corrũpere, & putreſcere, verum, & adipem, & carnem, quę membra ſimplicia ſunt, & in quibus hectica febris potiſſimum reſidet? item datur febris hectica peſtilens, in qua ob aeris malitiam cordis ſubſtantia corrumpitur, atque putreſcit: ac poſtremò Galenus apertiſſime fatetur ſolidas corporis partes putreſcere poſſe, quandoquidẽ exponens, quod in contextu dixerat Hippocrat. ait; Computreſcebãt vero ob prauos humidos humores ſolidæ partes. Primo quidem obiecto ſatisfaciemus dicentes, q caro & adeps inter partes primas ſimilares ex ſemine genitas, vt ſupra dictũ eſt, non collocantur, & vt tales viuentes non ſunt: Vnde nulli mirum eſt, ſi alieno calore colliquantur, corrumpuntur, ac tandem è parte viuente ſeiunctæ putreſcunt; altero vero quòd ob aeris malitiam cordis ſubſtantia corrumpitur, at non putreſcit eo quo humores putreſcunt, modo: atque ob id dicebat Galenus de febribus his hecticis ſermonem faciens: quod reſiduum eſt de febribus hecticis perſequamur, etenim ſunt, vt docuimus, peſtilentes non paucæ inde vſque ab initio hecticæ, diſtãt-

12. Met. c. 5.

11. met. 8

3. Ep. ſec. 3. 24.

3. de præſag. pulſ. 4.

que ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur: quasi inferat Galenus quod febres pestilentes hecticę à putridis pestilentibus distinguũtur, eo quod in his quidem cordis substantia corrumpitur, atque destruitur, in aliis vero humores putredo valide corripit, nam hi propriè subiecta putredinis sunt, cordis vero substantia corruptionis. Sed quid Galeno respondebimus? dicemus vtique id quod scripsit Galenus nostræ non aduersari sententiæ corpora namque animata; priusquam putrescunt, intereunt, ac corrumpuntur, vt iam dictum est, non autem propriè putrescunt: ob id cum tanta foret humorum prauorum humidorum copia primum qui eam solidæ partes, vita priuabantur, mox vero vnà cum prauis illis humoribus computrescebant, vt ex superiori contextu Hippocrat. innuit, dum ait: Plerisque horum in suppurationes abscessus contigerunt atque carnis multum, & ossium, neruorumque decidit. Soli igitur humores proprie putrescunt, qui febris, quæ adhuc fit, causa sunt, ad quam quidem cohercendam hac altera procedimus via, ab ipsis indicatione sumpta, vt eos alteremus, & euacuemus: atque ob id hunc in modum subdit Galenus.

Indicatio in huiusmodi est euacuatio, atq; alteratio: hæc quidem, quæ putredinem finiat manente, adhuc substantia, euacuatio vero quæ totam ex corpore substantiam finiat: sed dicta quidem alterationis species concoctio existit.

Quod itidẽ de aliis consimilibus eius dicatur, hoc enim veluti exemplum tradidit: Ad tollendos itaque putres humores alteratione vtimur (inquit Galenus) quæ putredinem finiat, manente adhuc substantia, & euacuatione, quæ totam è corpore substantiam educat. Nonnulli hæc Galen. Verba interpretantes dicunt, quòd cum humores putrescentes in duplici se habeant differentia; partim namque ex toto præter naturam sunt, ac penitus putridi, partim vero, qui modicum quid putredinis contraxere, nondum tamen exacte putrent; pars quidem ea humorum prima indiget euacuatione, sicut alia alteratione, vt ad pristinum statum vertatur, quam quidem expositionem ex ipsomet Galen. eliciunt, qui exemplo exteriorum inanimatorũ dicebat, quòd sicut dum corpora hæc putrescunt, vtpote carnes, poma, & istiusmodi, solent omnes primum quidem quantum eorum iam putruit à toto ipso semouere, deinde et quod reliquum est in frigidũ aerem sublato per spirationem refrigerantẽ moliri, ita & medici putredinẽ in viuis ortã corporibus persanare debent id scilicet quod iam corruptum est omni ratione vacuantes, quod vero reliquum est, moderatis motionibus, & refrigerante perspiratu, & huiusmodi alterantes, & ad symetriam reducentes, quod quidem speciali quoque exemplo ex vino clare admodum declarat; vinum siquidem quod acescit, si ex toto acidum redditum est, rursus ad vini naturam redire nequit; si vero parum quid acescat, nondum autem sit acetum, agitatione quadam, concussione, ac flabellatione sæpius ad pristinum statum vertitur. Verum non aduertunt hi, quod Galenus de humoribus his putrescentibus, vnam tantum eliciendam esse indicationem, non autem multiplicem statuit, nam si de diuersis humorum putrescentium partibus oblocqueretur, dixisset vtique in his non vnam esse indicationem, sed duas, cum & duę diuersæ sint partes, quæ & variis egent auxiliis; insuper dicit Galenus euacuatio atque alteratio, non autem vt ex his quidam falsò glossant euacuatio, aut alteratio, contextus namque græcus copulatiue, non autem disiunctiue legitur: præterea Gale. ex Hippocr. sententia humores quicunq; iam sunt in aliqua corporis parte firmati, neq; alio auxilio mouendos, neq; medicandos ante coctionẽ iubet, ergo humores penitus putridi à principio nõ expectata coctione educẽdi nõ sunt, cuius quidem

11 meth. cap. 8.

2. aphor. par. com. 17.

1. aph. cõ. 22.

dem rationem etsi Galen. eo loco obscure admodum succinctéque assignet, clarius tamen alibi eandem exponit; propterea quòd eò tempore naturam, humoremque aduersantes habemus; naturam quidem quoniam cum natura primum humores concoquendos aggredia tur, mox eosdem coctos euacuare contendat, eius motui aduersabimur; humores vero, quoniam parati non sunt, sed cum alijs admixti non solum non educuntur, sed & cruciatus circa vmbilicum, & mordicationes creant, animique deliquia, & id tale genus, quandoquidem sui crassitie, atque lentore vias obstruunt, per quas ad aluum ferri deberent. Aliena igitur à veritate, Galenique sententia illorum est expositio, neque his quidquàm prosunt Galeni authoritates, nam non dicit, quòd eodem præcise modo in corporibus viuis perinde ac in exterris inanimatis procedimus nempè quòd statim quod putridum est, ammoueamus, sed quòd in vita quidem otbatis confestim, quoniam putridi à non putrido nobis appareat segregatio: at in viuis non statim, sed temporis spatio, posteaquam per coctionem facta est segregatio; quòd si humores boni à malis ab initio seiuncti forent, id vtiq; tunc temporis fieri posset, sicut & in inanimatis. Quocirca nil habet etiam Argenterius contra Galenum ob hanc authoritatem, non enim (vt ipse arbitratur) eandem præcise in viuis & mortuis sanandę putredinis rationem esse voluit, sed secundum quandam analogiam, quòd sicut in mortuis indigemus separatione, & auulsione, ita in viuis separatione egemus, atque euacuatione; distinguitur autem, vtriusque sanatio penes modum & tempus, quoniam in mortuis per amputationem confestim putridum à non putrido separantes, quod reliquum est, ne amplius à contangente putrescat, persanamus; at in viuis cum humores quoad partes inter se dissimiles confuse admodum putrescunt, quod putrescit ab aliis prius segregandum est, vt & in mortuis, verum hæc segregatio non confestim fit, sed tempore, & coctione, quam quidem subiecuit distinctionem, non quod necessaria non foret (vt credit Argenterius) sed vt alibi longiori sermone explanatam: Neque his altera ratio prodest, nam Galenus de sanguinis alteratione ob eius copiam, non autem putredine loquitur; sicut enim in vinis quando acescere incipiunt, primum alteratio, ex qua nisi remedijs obuiemus, vina ipsa facillimè putrescunt, ita & sanguis primum alteratur, & demum processu temporis corrumpitur, nisi ei ventilatione oppitulemur; nam vbi magna in eo facta sit corruptio, non amplius ad naturalem habitum reddit (inquit Galen.) si vero paulatim fiat, vbi id quod superfluum fuerit euacuatum, quod residuum existit, ad suam naturam restituitur, non quidem quoniam facta est euacuatio, sed quoniam ex euacuatione totus sanguis ventilatus fuit, atque diffiatus. Alij vero putantes duas dari coctiones, alteram quidem in innatiuo (vt ipsi nuncupant) alteram vero in nocitiuo, quæ & duplex est, vna quidem, qua humor semimalus, & alteratus corrigitur, & à natura restituitur, altera vero, qua humor penitus malus, nullaque ex parte ad nutritionem aptus ad benignum paratur, ita vt facile expellatur, cum attenuando, si fuerit crassior, aut incrassando, sit tenuior, aut detergendo, & incidendo, si lentor, & viscositas eius expulsionem prohibeat, dixere Galen. hoc loco de vtriusque semimalis, ac penitus prauis, nutritionique omni ex parte ineptis humoribus loqui; ex quibus qui semimali sunt, alteratione pristinæ naturæ restituuntur, vt non amplius euacuatione indigeant manente scilicet adhuc substantia, qui autem praui ex toto sunt alteratione, quæ coctione fit, separantur, vt facilius è corpore pellantur; Quam quidem sententiam, ad loci huius expositionem desumpsisse videntur: tum ex Auicen. vbi de digestiua virtute sermonem habet, vtpote qui digestionem in grossa æquationem eius esse cum subtiliatione dicat, in subtili vero cum ingrossatione; tum ex Galenus, nam cum Hippocr. numeret quæcunque contingunt his, qui à Medicis primis diebus exiccantur in-

2. Aphor. par. cō. 17

prima primi doct. 6. ca. 3. & prima 4. tract. 2. c. 7 2 d rat. vic. cō. 45

edia, & postea tertio, vel quarto, vel quinto, vel sexto die non transacto morbi vigore cibari coguntur, dicatque quod tunc temporis a capite, aut thorace interdum cruda biliosa attrahuntur, Galen. in comment. exponens quid per biliosa cruda intelligat Hippo. ait, quoniam & excrementorum coctionem appellat, quanquam mutata nutrire non possunt, vt bilis vtraque, & qui Græcè ἐκκρίματα dicuntur, veruntamen quoniam & talia vincit natura, cocta quidem vocare consuevit Hippoc. excrementa huiusmodi, quæ a natura ipsa euicta sunt, cruda vero quæ non sunt euicta: ob id & pus in phlegmonis, quæ concoquuntur, fieri ait, quamquam pars nulla ex parte alimoniam accipiat, veluti accipit ex crudis appellatis humoribus, & pituita, quæ reliquum perfectionis assequuta, & prorsus cocta corpus nutrire possunt: quod quidem clarius declarat subdens, nomen hoc coctionis in suo vniuersaliori significato intelligendum esse, cum natura causis fortior fuerit, easque suo robore permutauerit: vnde & vrinas coctas, & cathartum, & coriza, & humiditates ex oculis manantes, & huiusmodi, quæ corpus non nutriunt, vt & Arist. 4. metheororum asserere videtur, cocta aut cruda nuncupamus. Verum hæc coctionis diuisio falsa est, & quod ipsi in eorum expositione dicunt, nempe humores hos prauos coqui, vt potissimum parentur ad expulsionem, ex parte quoque falsum, iactis namque prauis fundamentis, & tota fere mè fabrica corruat, necesse est, & enim vna tantum est coctio, non autem multiplex, vt ipsi arbitrantur, quemadmodum ex Gal. recte excellens Pater meus exposuit: cum enim quatuor sint naturales facultates attractiua nimirum, contentiua, alteratiua, & expulsiua, quarum vnicuique proprium est munus; attract uę quidem, vt quod sibi familiare attrahat, contentiuæ autem, vt quod membro apponendum est, assimilandumque contineat, ne hinc inde delabens alterari queat; alteratiuæ verò, vt quod à virtute priori continetur apponatur, assimiletur, vniaturque; ac postremò expulsiuæ, vt quod excrementum est in ea alteratione tanquam naturæ noxium extrudatur, nulli dubium esse potest, quòd quicquid à natura penitus alienum est, à contentiua nullo pactò continebitur, sed id vt odiosum reuuetur, atque diuertetur; omnibus enim animalis partibus (vt rectè dicebat Galen) desiderium est conue- 3. de nat. ca. 6.
nientis qualitatis, & auersio quædam, vt odium alienæ: sed quando ipsæ desiderant rationabile est, vt attrahant, cũ verò abhorrent, vt excernant: ob id si humor ex toto paruus est, cum nullam habeat cum membris affinitatem, ab ipsorum contentrice nequaquam continebitur, vt alteratrice facultate, quæ nil est aliud, quam virtus concoctrix, commutetur, assimiletur, atque vnietur, sed confestim ab altera expultrice, vt odiosum, ac inimicum extrudetur: insuper si membrum virtute concoctrice præpararet humorem, qui nutrire aptus non est, ad expulsionem, animal vtique intellectu præditum foret, quod vim eligendi obtineret, quod melius est, vt & de ventriculo dicebat Galen. etenim sicut non dicendum est, ventriculum esse intellectu præditum, eo quòd hunc quidem humorem aliis partibus accommodari esse cognoscat, eligatque, quod melius est distinguens ab eo, quod non tam bonum existit, sic & membra omnia nõ quidem ratione, menteque constant, vt quod sibi optimum est eligant, quod verò non bonum præparent ad expulsionem, verum quemadmodum ventriculus naturalibus constat facultatibus, quibus regitur ac gubernatur, vt alimentũ quicquid illud sit ad sui substantiam cõuertat, ita & reliquæ partes his calent virtutibus, quibus alimentum quodque attrahant, contineant, concoquant, ac demum si quid est superflui expellant. Dicendum igitur est, quòd virtus concoctrix, vt naturales agens non præparat ad expulsionem, sed iuxta propriũ munus humorum quemque siue bonum, siue malum immutat, ac assimilat, vt eo membrum nutriat, accidit vero nonnunquam, vt quod immutationem patitur, adeo malum sit, vt membro inutile reddatur: quo fit, vt tunc temporis saltim, quo ad colorem, & qualitatem si non

quoad

super 1. aph. par. aph. 22.

quoad ſubſtantiam aſſimiletur, & cum nutrituro haudquaquam apponi, vnirique poſſit, ab expultrice facultate demũ è ventre protrudatur, quod quidem con-
4. Meth. coctricis proprium non eſt, ſed quid per accidens conſequens: vnde Ariſtot. coctionem diffiniens dicebat, quod eſt perfectio à naturali, & proprio calido ex oppoſitis, hæc autem ſunt propria vniuſcuiuſque materiæ naturalis enim calor propriis facultatibus in materiam nempè humidum, & ſiccum agit, quæ illi à principio contraria, ſeu oppoſita eſt, ex cuius actione tandem materia ipſa eam quam poteſt ſuſcipere, recipit perfectionem, quod ſi materia illa nutritioni eſt apta, non ſolum parti concoquenti aſſimilatur, verum & in ſui ſubſtantiam conuertitur, at ſi pro nutritione inepta eſt, aſſimilationis ſaltim perfectionem acquirit, quemadmodum idem tubercuſi, lachrymarum, & huiuſmodi illuſtrat exemplis: quo quidem loco vnum valde neceſſarium aduerſus Argenterij doctrinam annotandum eſſe cenſeo Galen. non ſecus ac Ariſtotelem concoctionis diffinitionem aſſignaſſe, nam cum ex declaratis conſtet, alteratricis facultatis munus eſſe, quæ per caloris innati ac proprij medium, vt inſtrumentum operatur coctionem emoliri eiuſdem etiam erit nutrire, quæ ſanè actio ſit, dum nutriens parti apponitur: propter
9. de cõ. med. ſecũ dum lo. c. de iccoris affe. ea Galen. ait, quod coctio eſt alteratio non abſolute, ſed quouſque in ſimilitudinem partis, quæ nutritur, tranſmutatio efficitur: nam & coctio pariter eſt alteratio, vbi iam parti apponitur quippiam, & ſicut ex hac coctione Galen. quęcunque concoquuntur, indicauit, ſiue ea ſint cibaria, ſiue excrementa; ſiue alia conſimilia, ſic & Ar. propria diffinitione ea omnia comprehenſus eſt, quid enim aliud eſt perfectio ex oppoſitis paſſiuis, quàm quod dixit Gale. alteratio vſque quo in ſimilitudinem partis, quæ nutritur, tranſmutatur, cum enim res ab aliquo perficiuntur, ei quod perficit, ſimiles ſemper reddantur: Quæ vero aduerſus Ariſtotelis de concoctione diffinitionem ab eo dicuntur, nulla ſunt in primis enim cum ait; diffinitionem hanc maxime communem eſſe, vtpote, quæ generationem, mixtionem, & quancunque alterationem comprehendat, facile reſpondere poſſumus, generationẽ quidem eſſe veluti genus ad ipſam coctionẽ, propterea quę coctioni cõgruit diffinitio, & generationi quodammodo competere poteſt: ob id dicebat grauiſſimus philoſophus ſubdens, nam cum cõcocta ſunt perfecta, ſunt & genita: at mixtio licet perfectio ſit, non tamen à calido innato facta, ſed per vnionem eorum, quę ſimul commiſceri debent, ita vt omnes ſimul quodammodo agant, & patianturque ad hoc, vt perfectionem adipiſcantur: vana quin etiam eſt ratio illa, quod nõ oĩa, quęcunque concoquũtur, comprehendat, quæ enim elixantur, atq; aſſantur, non à proprio, ſed extrinſeco calore coctionem adipiſcuntur etenim licet coctio vniuerſale quid ſit, attamen illam in animalibus potiſſimũ diffinit, ac vt potius particularem quandam, cum poſt eam maturationem, quæ in plantis præcipue reperitur, definiat. Neque animaduertit ipſe, dum tertio aduerſus Ariſtote. inſurgit, quod recte quid materia à calore patiatur, ex arte comprehendit philoſophus, nam ſi calor in materiam agit, quam (quæſo) perfectionem acquiret? nonne debitam conſiſtentiam, craſſitiem, & aſſimilationem, quod quidem Ariſtot. paulo infra expreſſit his verbis. At vero finis alijs natura eſt (natura autem, quam vt ſpeciem, & eſſentiam dicimus) aliis in ſubiectam quandam formam concoctionis finis terminatur, cum humidum, aut aſſatum, aut elixum; aut putrefactum; aut quoquomodo alio excalefactum tale, tantumque euaſerit, nam tum vtile eſt, & coctum dicimus veluti muſtum, & quæ in tuberculis coeunt, cum ſupputauerint, & lachrymæ cum denſior materia fuerit oborta, ſimiliter & alia. Quid igitur clarius? poterat ne clariorem ſeipſum reddere Ariſtoteles? Quod ſi fortè obiiciat Argenterius minus bellè coctionem ab Ariſt. Per finem diffinitam eſſe; nam cum motus ſit via, & alteratio (vt recte ſtatuit Gal.) eo pacto ab Ariſtot. vt & à Galen. diffinienda erat, huic quidem dicerem, vt & B. Thomas, quòd perfectionem intellexit tranſmutatio-

nẽ quç ad perfectũ ducit, nam ſi ſeparat ter minum coctionis à coctione per ea, quæ ſupra ſcripta ſunt verba, perfectionem vtique duplici ſenſu & pro motu, ac pro fine accipiendam eſſe voluit: Rectius itaque interpretandum eſſe cenſeo hanc Galen. particulam, quòd tum humores putreſcentes in duplici ſe habeant ratione, aut maiori quidem ex parte boni, minori vero praui, aut econuerſo magna ex parte praui, in pauca vero quantitate boni, non enim partibus quodammodo affines eſſent, ſed veluti turgentes hinc inde abipſis extruderentur; primi quidem alterantur, ita vt non ſ lum aſſimilentur, verum & tractu temporis apponantur, & vniantur pauco eo quod ſuperfluit eſt, aut abſumpto per inſenſibiles diffiationes, aut paulatine euacuato; idq; ſit, vt in puris generatione ex Gal. ſententia: duæ namque concurrunt caliditates, naturalis quidem altera, quæ aſſimilare contendit, altera vero præter naturam, quæ corrumpere, & putreſcere nititur: atque hæ inter ſe certant, vt altera alteram adinuicem ceſſare faciat; quòd ſi naturalis calor ſuperet reſiſtendo cauſæ vtique præter naturam à naturalis caloris robore permutatæ ceſſabunt ab opere, nempè à putrefactione; atque tunc calor naturalis plus & validius humores aſſimilando, & veniendo in illos agens, quàm putredinalis putrefaciendo illud ſemimalum, ac parum putridi quid corriget, ita vt ceſſare faciet putredinem, manẽte ſubſtantia: neque illius humoris palam fiet euacuatio, ſed vt dictum eſt, per inſenſibilem diffiationem, aut quid tale: ſi verò humor tanta fuerit affectus putredine, vt magna ex parte reſtitui non poſſit, licet calor naturalis vincat putredinalem minima tamen pars illius humoris nutrire apta erit, maxima verò non, quæ quidem per accidens ac viam ſequellæ præparabitur ad expulſionem; quando quidem quod bonum eſt in nutriti naturam conuertitur, & ipſi vnitur, remanet autem malum à bono ſegregatũ; quod poſtmodum à virtute expultrice protruduntur, aut auxilio medici medicamentis congruis euacuatur: Neque quicquam illis proſunt Auic. authoritates, quãdoquidem coctio ſemper incraſſando fit, vt & Ariſt. & Galeno ſcriptum eſt ac ſi humores attenuãtur, non ob id concoquuntur, ſed natura poſt attenuationẽ eos incraſſando concoquit, vt de chylo in ventriculo; primum namque cibus in eo ſuſceptus per attenuationem in chylum vertitur; neque ob id attenuatio illa coctio dicenda eſt, ſeu (vt recte ait Galen.) vna ab altera diſtinguitur; quandoquidem attenuatio, ſed chyliſicatio coctionem præcedit, mox attenuatis cibis, aut humoribus ijdem concoquuntur: quod itidem & in fructibus palam videri liter: in principio namq; ſui ortus valde ſunt duri, ac ſicci, mox molles fiunt, & tenues facta humidi cum ſico cõmixtione: neque minus valet Gal. dictum, nam etſi nonnulla ſint, quæ nulla ex parte nutriri queant, calor tamen naturalis in ea agit, vt ea cõcoquat quoniam nõ omnino naturæ ſunt alienæ, ſed quoad qualitates ſaltim familiares: ea igitur concoquũtur, vt partes quoad fieri poteſt, ad ſeſe conuertant, ꝙ ſi inutile ctu præditæ forent, vt dictum eſt, agnoſcerent vtiq; id quod non ſolum ſibi alienum eſt, ſed & familiare, atque hæc quidem ſibi eſſe nutrimenta, hæc vero non: verum cum ex natura agant, quod efficere poſſunt, moliũtur. Cęterum ne cõturbent nos vanæ quædam rationes, quæ ab interpretibus circunferuntur, ſtudioſos aduertendos eſſe iudicaui, ꝙ Gale. hoc loco de ſolis cauſis febrim gignentibus dedit exemplũ, quæ humores ſunt putreſcẽtes, libro vero meth. med. & alibi aggreſſus eſt oſtendere non tãtum harum curationẽ, ſed & cauſarum, quæ febris cauſas producunt, quales ſunt obſtructio, quæ fit vel humorum craſſitie, vel lentore, vel meatuum denſatione, & corporibus conſtrictis; quarũ vnaquęq; propriam cum habeat indicationem, propria etiã indiget curatione ob id Galen hoc loco neque de refrigeratione, neque de ventilatione, neque de moderatis moribus, neque de attenuatione, neque de diuerſionibus vel alijs huiuſmodi remediis mentionem facit; quandoquidem eius mens erat de cauſis tantum febrim putridam inducentibus pro exemplo curationis methodũ indicare.

1. progn. eõ. vltim.

1. de nat. c. 4.

2. de rat. vic.

11. metho. med.

Quod

Quoad primum autem auxilium, quod coctio est, vtpote alterationis species, quomodo mollienda sit, hunc in modũ subdens scribit.

Quam vbi inuenerimus à quibusnã causis fieri contingat, tunc vtique eorum, quæ hoc pacto salubria sunt, scientiam tenebimus.

Si verum est, quod ex Aristot. & Gal. superius determinatum est, calorem naturalem humores coquere, non igitur causæ salubres coctionis indagandę sũt non enim calor, & natura proprie concoquerent, sed & medicamenta, & alia externa, quæ à medico opportune exhiberentur, quæ vtique in coctionis diffinitione haudquaquam statuuntur: verum etsi apud Arist. Gale. Auic. & optimos medicos concoquens natura sola sit, cuius proprium est instrumentum, calor nimirum innatus, alimenta, & reliqua concoquendo immutare, attamen, & medicamenta per quendam consensum, atque communitatem coquere dicuntur; adiuuant namque, fouent, ac roborant natiuum calorem, vt validius coctio ab eo celebrari possit; atq; hoc est illud, q̃ dicebat Arist. his verbis: Ac perfectionis principium à calore proprio proficiscitur, etiam si extetiori aliquo adiumento compleatur: cibus enim per balnea, & eius generis alia cõcoquitur, sed tamen principium calor est, qui in ipso est, cuiquidem non solum consentiunt millies Gale Auic. & alij omnes, verum & quæ coctioni sint adiumento vel optime docent, inter quæ sunt fomenta, operimenta, balnea, quies, moderata exercitia, vinum, cataplasmata, & mediocris cibatio, fouent namque, & balnea, sui calore, ac humido temperato, innatum calidum præcipue custodiunt sicut vinum & cibaria ipsum instaurant, operimenta & quies, & cataplasmata vnitum detinent, & exercitia eundem excitant, atq; adaugent: si enim in corpore humores in alto sint positi, ac acres, ex quorum acredine timeamus, ne calor natiuus ab illorum copia opprimatur, quin coquere valeat, fomentis his, & balneis vtimur, quo acres illi humores exterius trahantur, naturamque liberam derelinquãt, vt Galen. nos admonet, quod si crudi sint humores, ac viscidi, vinum administratur, vt sui calore, & cita nutritione eos attenuet, & facillime nutriat, ex quo calor naturalis refocillatur, cataplasmata quin etiam, vt & operimenta, & quies, atque ea præcipue, quæ vim adstringendi moderate obtinent, ne ad extima calor diffundatur; cohercent, sicut quæ vim attenuandi habent, sunt in causa, vt humorum acrium copia euaporet quod itidem moliuntur exercitia in debita quantitate, & congruis temporibus administrata: cibatio postremo non solum adiuuat, vt & vinum coctioni, verum & crassos humores attenuat, sicut sunt ea, quæ ex Galen. cum pipere conduntur, & acres contundit, vt aquæ potio, seu quæ cum aqua commiscentur, biliosis conferentia humoribus: syrupi, quin etiam nostri id ipsum præstant, (quicquid dicant nonnulli) propterea quod remouent impedimento coctionem prohibentia, aut calorem, à quo proprie fit coctio, instaurant, atque cõseruant. Quæ quidem omnes causæ salubres, cum a medico fuerint repertæ, is vtique iuxta proprias cuiusque febris putridę causarum indicationes has ipsas eligere, vel optime scit: Quod itidem in euacuationibus obseruandum esse docet Gal. subdens.

4 met. 10

2. ad Gla.

Euacuationis autem fiunt, & per sanguinis missionem, & clysteris vsum, & per vrinæ vias, atque eam quæ per cutim fit, transpirationem, ac præterea per eam, quæ fit ad partes oppositas attractionem, atque ad alias propinquas derivationem: nam, & ad hoc idem genus pertinet citare menstrua, atque ora venarum, quæ Græci Hæmorroidas appellant, aperire, ac per palatum, nares q̃ expurgare.

Qui

Qui Galeni mentem non percipiunt circa ea, quæ de euacuationibus hoc loco scribuntur, dixere, deiectiones alui ob librarij incuriam missas fuisse; quæ quidem in alijs germanicis codicibus legebantur, verum ob eandem causam & vomitus, & per sudorem, ac per cucurbitas euacuationes omissæ sunt: quã quidem non valde probo sententiam; sicut neque eam aliorum, qui dicunt Galeno non placuisse frequentes nostræ ætatis in febribus purgationes; nam licet alui deiectiones non valde ei placeãt eas tamen tempore debito, & cum opus est vt & Hippo. molliendas esse iubet, ob id de euacuatione, quę in febribus putrescentibus fiunt, agẽs, quatuor præcipuas commemorat, nempe eam per vrinam deiectiones, vomitum, atque sudores, ex quibus magis principales hoc loco pretermisit; Neque valet, quod ipsi dicunt lib. meth. deiectiones quoque missas fuisse, siquidem cum alijs has etiam euacuationes recenset: neq; minus quòd lib. ad Glauc, & alibi plerunq; de his mentionem non faciat, cum non sem per euacuatione per secessum egeamus; hic etenim prædicta vtique omittenda non erant, cum in vniuersum de febriũ & talium morborum causis agere instituat, quæ vt ammoueantur alui deiectione multotiens indigent. Argenterius vero Galeno quacũque minima in re semper infestus ipsum reprehendit, quòd nõ solum alui deiectiones omiserit, sed & eas per vomitum, per sudorem, per cucurbitas, & per partem suppuratam euacuationes; quippe qui neque arte, quæ ab vniuersalibus tractationem auspicatur, neque experientia, quæ singularia complectitur, materiam hanc pertractet; quòd si artẽ tractaret, vtiq; euacuationes illas vniuersales omittere non debebat; si vero singularia aggredi tentabat, neque etiam euacuatio illa, quæ per suppurationem fit, prætermittenda erat; Nos vero dicimus, quòd cum Galeni intentio sit hoc libro per epilogum omnia, quæ ad medicam artem spectãt, ab eo fusius pertractata, colligere, de euacuationibus verba facturus, vt & in alijs compluribus, missis his quas tales esse medici certo sciunt, quippe cum de iectio, vomitus, & sudores quotidie febrium causas manifeste satis euacuare cernimus, eas tantum commemorare aggressus est, quę aliquam Medico parere difficultatem videbantur: ob id ait Galen euacuationes autem fiunt & per sanguinis missionem, quasi dicat materias non solum communibus, & genericiis illis, quibus omnes fermè vtuntur medici, euacuationibus è corpore expellẽdas esse, sed & his; de quibus apud multos est dubium, nũ & ipsæ iure morborum causas euacuent; sanguinis namque missio cum omnes æq; humores euacuet, ac nulla expectata coctione efficiatur, cuipiam putrescẽtes humores haudquaquam euacuare videbitur; verum contrarium apparet, his qui medicam legitime artem exercent; Hippocr. namque docens, quando in pleuritide dolor ad clauiculam pertingat, aut molestasit vel brachio vel mãmæ, vel partibus septo transuerso superioribus, quid hoc casu agendũ sit, iubet, vt interna cubiti vena secetur, & in tãta copia auferatur sãguis donec rubidior multo, vel pro puro, rubi doque liuidus fluxerit, vtrunque enim contingit: Galen in comment. & alibi Hippocrat. non sine ratione terminum mittendi sanguinis caloris mutationem statuisse ait, nam cũ quicquid in inflammatione est, idipsum magna caloris vi calorem immutet, reliquus varò sanguis per similis omnibus imparticulis permaneat, si corpus totum, quod inflãmatione molestatur, pituitosiore sanguine abundet, sanguis vtique is, qui in parte inflammata rubidior erit; si verò in toto corpore sanguis, adsit ruber, qui in inflammatione est, adustus, assatusq; ad nigredinem permutabitur: & tunc in primo quidem casu sanguis dum phlobotomia fit, primum quidem minus rubidus, ac flauus, ac postmodum rubidior conspicitur: in secundo vero primum quidem purus, ac rubrus, sed mox liuidus quæ quidem liuedo media est inter rubrum ac nigrum colorem. Ex parte namque humor putrescens, si non ex toto, saltim euacuatur, sicut & in primo casu; quòd si sanguis copiosius adhuc exhauriri posset, dubiò procul magna ex parte causam morbum efficientem vacua-

11. meth. cap. 8.

c. de cu. feb. cont.

2. de rar. vict. cõt. 10.

Hom. l. su per primũ Hippo. de humo. 12

euaremus; verum ab hoc virtutis scopus nos valde deterret: hanc enim vt seruemus, vel maxime adstringimur. Quo circa Galen. lib. de sect. venæ aduersus Erasistratum quibus in morbis proficiat venæ sectio non solum enucleatur, verum & aduersus eum validissime ostendit non solum morbo, sed & eius causis hanc ipsam obsistere: clysteria quinetiã causis prosunt euacuãdo, nam cum Hippoc. dicat, si angina fuerit, & aliud quippiam ex pleuritide malum ecligmate repurgato, & si æger ob copiosam sanguinis missionem imbecillior fuerit, clysterem tertio quoque die ventri infundes, donec in tuto æger fuerit, & fame indigeat: Gal. in comment. ait; Si verò imbecillior (inquit) æget tibi esse videbitur vel propter sanguinis ablati copiam, vel ob aliam quamuis rationem, purgationis vice clysterem tertio quoque die infundes, nempè relaxato per sanguinis missionem corpore, quod ex morbificis humoribus qualitate vitiosum superfluit, per clysterem id euacuari iubet. Quod autem scopus illi sit non solum alimentorum excrementa subducere, sed quoque & passum locum repurgare, palam est; ob id Gale. clysteres multis modis confici solere inquit, alij enim molles sunt, acres alij. ex quibus omnibus nonnullorum componendi modum ibidem docet; molles enim iis adhibẽtur in quorum intestinis stercus durum insidet, cumque fæces ipsas in hypochondriis detentas educere volumus; acribus verò vtimur vt à remotis attrahant, & (vt inquit Gal.) lateris doloribus, gingiuarum defluxionibus, capitis dolori, propensioni in somnum validæ, peripneumoniæ, anginæ, rigori, morbo comitiali, & huiusmodi tandem morbis opitulentur; non alia sane ex causa, nisi quia morborum causæ ex parte per eorum vsum tolluntur: vnde & hoc loco non dicit Gal. clysteres morbi causas tollere, sed clysteris vsum, quandoquidem per partem post partem materia morbũ efficiens euacuatur, si non primo quidẽ tempore, saltim clysteriorum vsu. Iuxta quam etiam doctrinam Oribasius præstantissimus ædepol medicus ex Ruffi placitis hoc idem præcipit, variasque & clysteriorum formulas tum mollium, tum acrium, tum etiam mediocrium efformat, quæ quidem apud ipsum sicut & apud Galenum sæpius haberi possunt. Euacuationes præterea per vrinæ vias morborum causas exhauriunt: etenim Hippocr. hoc apertissime docet, dum signa cuiusq; vrinę tradere instituit; quod si vrinæ hæ materiam peccantem præferunt, quæ aut à virtute ad vasa vrinaria propellitur, aut copia ad ea demandatur, vt ex parte euacuetur, quod sperandum erit, si eadem concocta à medico vrinam prouocantibus auxilietur? quinimmo his etiam ante coctionem vtimur; neque ob id veremur, quòd coctionem impediant, vt febrim accendãt idque potissimum cum diuretica calida sint, nam ex Galeni sententia, in duplici sunt differentia, aliqua enim ad vrinam valenter humores ducunt, aliqua non valde hãc moliuntur operationem, quę valide admodum cient vrinam, calida in excessu, & ficca sunt, non quidem vt aperiant, & prouocent, sed vt sanguinem fundant, & eliquent; atque hæc vt detestanda prohibentur: alia verò non multum calida, licet menses & lac prouocẽt vrinam etiam prouocare possunt, quæ medico deligenda esse iubet Gal. propter rea quòd citra calefactionem, ac exiccationem has, & consimiles moliũtur euacuationes, huiusmodi sunt, cremor ptisanæ, aqua mulsa, oximel, apij radix in aqua quæ potui datur, incocta, & huiusmodi, ex quibus non solum vrina pura, quæ solum potus est excrementum, verum & alia, quæ morbi causæ sunt, excrementa educuntur: quod itidem obseruat Gale. dum febres potissimum tertianas curare studet: quinimmo & in sanitate senum tuenda, dum hi serosis, & pituitosis humoribus abundant, eos per vrinam educendos iubet. Quod si quis dicat non solum moderate calefacientia, sed & frigida valde, vt sunt semina, quæ à medicis communia frigida maiora nuncupantur, vrinam ciere, huic dicemus, quòd cucurbitæ, melones, citruli & cucumeres non quatenus frigida, sed quatenus leni quadam caliditate participant, vtinam promouẽt, quorum etiam carnes quandam partim habent abster

4. de rat. uic. con. tex. 20.

Com. 1. in primũ de hum. cõm. vt sup.

Lib 8. suorũ lib. 72. §. 24.

1 prog. à cõtex. 16. ad 38. vsque.

6. de sim. med. 13. & 23.

11. meth. 9

Lib. ad Glau. 1. 5. detuẽ. va.

sionem: Verum quoniam leui illa abstersione, calefactioneq; per vias vrinæ materias educendas non incidunt; neq; attenuant, propterea radicis fœniculi, apij, & similium magis laudatur vsus; quoniã eas attenuando efficiunt, vt hę facilius ad vrinę meatus penetrare queãt. Adhæc subdit. Gal. in contexeam, quæ percutim fit, traspirationem, morborũ causas euacuare, quæ quidem euacuatio cum bifariam fieri soleat, & per insensibilem disflatũ, seu euaporationem, ac eam sensui nostro manifestam, quæ sudor nuncupatur, Hippo. vtrunq; disflatum morborum causis prodesse testatur his verbis: Quicunque morbi in iudicatoriis diebus diiudicantur, & febrilis ignis dimittit, in his de pituita, & bile, quod tenuissimum est, eliquatur; & secernitur, & secedit extra corpus, partim intus, & isthic in corpore relinquitur, partim præ caliditate attenuatur, & vapor fit, & cum spiritu permixtum foras procedit; atq; hæc huiusmodi sunt, & ab his sudor generatur. Quod quidẽ in statu intermittentium febrium particularis cuiusq; paroxismi, in continuis vero in vniuersali tantũ earum statu accidere solet: cuius quidem diuersitatis rationẽ assignabat Auic. caliditas namque in materia putrida concluſa humiditatẽ à cinerea parte seiungens, ac per cutaneas porositates expellens in interpollatis quidem febribus cum extra venas sit, facillime transpirat, in febribus vero cõtinuis intra venas recondita, difficilius, ac nõ nisi coctionis tempore ad cutis poros transmittitur; remanet autem cineritium id, quod num & ipsum per sudorem exoluatur. Auic. valde ambiguum extitisse crediderim, vt eius verba clarissime attestatur, Gal. tamen cineritium quoque nonnut quã in sudorem exolui putauit; quando moderate humores in cinerem cõuertuntur; at si putredine, aduſtioneque copiosior resolutio fiat, partes illas cinereas in sudorem haudquaquam conuerti. Quòd si in statu natura per sudorem, ac insensibilem transpirationem euacuat medicus etiã vt cientia vrinam adhibet, sic & quæ cutis meatus reclaudat, exhibere potest, non tamen fortia, sed moderate calida, atque tenuia; vt & Galen & Auic. consentiunt, quale est oleum camomelinũ, cutis frictiones, vinum album, & aquosum, aqua tepida, seu in qua camomelum fuerit decoctũ: Cauendum tamen est ex Gal sententia vt ante euacuationem his vtamur medicamentis, ac crudis existẽtibus humoribus, vt nos idem clarius admonebat, quorũ quidem causam esse puto, quoniam ante euacuationem humores omnes maximo cum impetu fortasse ad cutaneas partes trãsferrentur, vt periculum immineat, ne tam repentino motu aut magis porositates cutis obstruant, aut inflammationes gignant; minus autem ante coctionem; crudi namque humores à natura derelicti, incocti eodem pactò influerent, atque eadem symptomata parient: sunt tamẽ & nonnulla, quæ adeò tenuis sunt substantiæ, modiciq; caloris, vt in febribus blandis quocunq; tempore exterius applicari possint, non tamen interius assumi alrquo nõ nisi cum timore sicut fuit Auicen. sententia de vino albo, aquoso, quod quidem interius non exhibet, vt quidam suspicantur, sed exterius apponit, sicut & decoctũ illud camomeli oleo camomelino valde imbecillius, quinimmo nec oleo camomelino, vt & reliquis consimilibus in morbi statu, atque concoctis humoribus, cũ magna febris adest; Galen. vtitur; siquidem magis accedunt non tantum sui caliditate, verum & tenui qua constant substantia. Quòd autem & frictiones morbi causis conferant, licet compluribus in locis hoc doceat Gal. placet tamen duo eius loca tantum impræsentiarum rememorari; libro quidem primo ad Glau. dum hominem capitis dolore laborantem ex fluxu materierum ob eius imbecillitatem ad balneas inducendum iubet, & siccis sindonibus caput perfricandum, Salque & nitrum & Sinapi sine oleo imponendum, & lib. meth. mede. loco sanguinis missionis, & per secessum euacuationis frictionis vacuationem parat in his, qui eas nõ sustinent, vtpote quos sine his syncope subitò adoritur, quam quidem frictionem in principio statim morbi aggrediendam esse iubet, ac primum à cruribus supernè deorsum, idque linteis non

admo-

lib. pri. de morbis, quem Galen. dicit esse Hip. prope calcem.

4. sui can. libro.

3. progn. com. 27.

11. meth. 9. 3. de simp. med. 9.

12. meth. 3.

admodum mollibus, sed aspredinis mediocre quid habentibus; debet enim (inquit Galen.) ab his radi cutis, cum simul calefieri, & digeri per eam ægrotus postulet, dehinc manus totæ ab humeris vsque, atque supetne deorsum simili modo sunt fricandæ: vbi vero artus omnes abunde calere videbuntur, & metus fuerit, ne quis ex multitudine frictionis contusa iam carne, lassitudiuis sensus ipsis superueniat, oleo relaxante
11. meth. 20. vtendum est. Balnea etiam eisdem conferunt, nam dummodo tribus illis conditionibus à Galeno recensitis administrentur, duo hæc ægro præstant auxilia, & quòd non solum redundantiæ humorum aliquid, verum & totum corpus euacuabitur, & quod fumidum est ac fuliginosum digeretur, ac illius febrilis caloris multum transpirabit: Verum hæc discutere particulatim nostra intentio non est, sed solum ostendere, quemadmodũ & hæ euacuationes sunt, & morborum causis prosint. Subdit autem Galenus duo, quæ inter euacuationes connumerat, ad oppositas partes attractionem, & ad propinquas derivationem, diuertimus quidem per oppositas partes, quæ nõ tantum maxime distant, vt infimis suprema, verum & quæ non maxime, vt dextris sinistra, internis externa, anterioribus posteriora, vt fuit
5. meth. 3 Galen. sententia; derivamus autem per propinquas vias, idq; potissimum cum materiæ quietæ sunt, nec amplius fluũt: quam quidem euacuationem licet per rectum nonnulli fieri existiment, non tamen ob hoc à diuersione distinguendam esse censemus, quandoquidem Hippocr. & Galenus diuersionem quoque κατ' ἐξοχὴν moliendam esse iubente. Quod autem vtraque non tantum à natura, verum & euacuatio a medico efficiatur, in qua morborum causæ diuertuntur, aut derivantur, in aphorismis clarissime docebat Hipp. de euacuationibus quidem
4. Aph. 28. à natura per diuersionem factis, his verbis: Quibus biliosæ deiectiones superueniente surditate cessant, & quibus surditas superuenientibus biliosis deiectionibus cessat, & rursus; Mulieri sanguinem euomenti menstruis erumpentibus
4 Aph. 33. solutio, & subsequenti aphorismo, menstruis deficientibus sanguis ex naribus fluens bonum; De his verò, quæ a medico diuersione fiunt, dum ait; Mulieri si
5. Aph. 50. velis menstrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone; non alia sanè ex causa (vt inquit Galen. in com.) vt medicus fortiorẽ faciat ex vtero ad superiora attractionem per cõmunes id venas artificiose molitus, insuper subdens; Dolenti partem capitis po
5. Aph. 68. steriorẽ in fronte recta vena incisa prodest, sicuti & in anterioribus, ex Galeni sententia in commento ea, quæ secundum occiput; sic itaque diuturnæ oculorum fluxiones sæpius sanatæ sunt, ex partibus secundum occiput sanguine missio vnà cum cucurbiculę vsu. De derivatione autem cum inquit Hippo. Et
lib. de vlceribus. ab his, quæ inueterata sunt vlcera, vt sanguis crebrò fluat, efficere prodest, vtcunque opportunum videbitur tum ab ipsis vlceribus, tum à circumpositis vlceri partibus, materia namque in laborante particula ad maxime vicinam partem derivanda est; cum autem diuersio, & derivatio non solum sanguinis emissione, cucurbitulis, scarificatione, & alijs, de quibus superius facta est mentio, verum & menstruorum citatione, venarum hęmorrhoidarũ apertione per palatum, & nares, & similia loca expurgatione, propterea subdit Galen. [Nam vt ad hoc idem genus pertinet citare menstrua, atque ora venarum, quæ græci hęmorroidas appellant, aperire, ac per palatum, nareſque expurgare] quasi inferat rationẽ, cur his remediis nonnunquã diuertimus ac derivamus, propterea, ꝙ & hæc ad euacuationis genus spectant; nam etsi è corpore materias quandoq; nõ expellunt, attamen nocuũ ex parte affecta propellunt, vt morbum ei non inferant, quod quidem nostrum erat intentum. De menstruorũ quidem
6. Aph. 11 & 21. apertione ex Hippo. sententia exẽplum superius adnotauimus: de ea vero quæ per venas hęmorroidas fit, habemus ipsius exempla dicentis; Atra bile veratis, & renum passionibus hęmorrhoides superuenientes bonum, & mox: In insanientibus si varices, vel hęmorrhoides superuenerint, Insaniæ solutio, quod quidem multoties in febrientibus cum

delirio

delirio iuxta etiam vigorem ipsum expertus sum, pariter & in mulieribus insanientibus menstruis reserratis: At de his expurgationibus, quæ per palatum & nares, aliavè similia loca fiunt, cum ait; Caput dolenti, & circundolenti pus, vel aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut aures morbum soluit, qui quidem aphorismus licet vt omni careat reprehensione (vt Gale. inquit in com.) ob inflammationem vl humorũ crudorum multitudinem in capite acernatorum veritatẽ habeat, attamen & vt ab Hippo. simplicer profertur in vniuersum intelligi potest: vnde Gal. de capitis dolore à varijs causis orto agẽs inter cęteras euacuationes per nares, & palatum si oporteat, ægrum purgãdum esse, sternutamentaque excitanda præcipit. Verum nostra hæc intentio non est, vt singillatim omnia persequamur, sedex, his quæ Gal. in contex. protulit, manifesto comprehendamus, hæc omnia inter euacuationes recensendas esse, & morborũ causas potissimum euacuare, quorum salubres causas per compendium inuenire tentauit: nam ex methodo, & diffuse admodum proprijs libris disseruit: ob id subdens ait.

lib. 6. ad Glau.

Cum igitur & his materias inuenerimus, quibus in qualitate, & quãtitate, & modo vsus adhibitis euacuatio fit, in ipsa artis parte salubria inuenientur, atq; eorum omnium inuentio traditur in eo volumine, quod de arte curatiua inscribitur.

Inuentis igitur materijs, quibus morborum causis opitulemur, non solum his, quæ superius à Galeno recẽsentur sed & alijs, quæ bræuitatis gratia subticentur, circa eas euacuationes tria esse contemplanda concludit, vt rectè insalubres transeant causas; neque plura sunt, neque pauciora: licet Argenterius confuse admodum ea ad maiorem, & Haly interpres ob contextum depraua tum ad quaternarium numerum redigant; etenim cum euacuatio relatiuum quoddam sit respectu nempe humorum in corpore peccantium, quot sunt ea, quæ humores siue materiã quamcunq; euacuandam respiciunt, ita & tot erunt, quæ ad ipsammet euacuationem referentur; humores autem euacuãdi quoad tria potissimum spectantur eorum qualitatem, quantitatem, & præparationẽ, ita & euacuationes in qualitate, quantitate, & modo vsus conuenientes esse debent; quoad qualitatem quidem, nam peccat exempli gratia colericus humor reubarbarum eligendum est, quòd sui substantia, ac proprietate, vim habet, vt talem humorem educat; insuper decem libræ huius colerici, ac superflui humoris in corpore superabundant, tanta etiam medicamenti quantitas est administranda, quæ tantum humoris euacuet; Verum cum humores superfiui euacuari non possint nisi viæ parentur, quemadmodum erat Hippocratis sententia, cum ait; corpora cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere; propterea medicamenti exhibendi occasio expectanda, deligendaque est, quæ nil aliud est, quàm hora ipsius, vt inquit Haly, ne intempestiue humores imparatos euacuare cupientes opere, tandem frustremur, ac quod plus est, perturbantes, exagitantesque duntaxat in deterius corpus trahamus. At locus & ordo non semper ac per se à medico spectantur, sicut tria illa superiora: multotiens namque locum non respicimus cum in summis partibus adsunt humores, aut per totum dispersi: sed quãdocunque (vt infra declarat Gal.) humores in penitioribus locis siti sunt, ad quos quidem tollendos, cum in transitu medicamẽti vis deperdatur, vltra eam mensuram, secundum quam ex situ deperdi diudicatum sit, id totum adijcimus: huicaccedit, q non tantum in causis sed & in affectibus potissimum locum negligimus: ordinẽ quinetiam obseruandum negligit Gal. cum vna tantum egemus euacuatione: quòd si multæ nobis molestiæ se offerunt euacuationes, medicamenti qualitas, quæ ad humorum qualitatem respicit, ordinem hunc congruum, aut incongruum præsefert, absque quòd alios scopos à Galeno placitis remotos statuamus;

2. Aphor. par. 9.

mus; nam si prius molienda aluus est (dicat quæso Argenterius) quàm sanguis mittendus, quis autem prius sanguinem mittat, nõne is in medicamenti vtique qualitate, ac vsus modo peccabit? non enim eo tempore tale medicamentum conueniens, sed alui prius mollities, quæ per clisterem, aut leniens medicamentum fit; Et quoniam Gal. in vna tantum temperie, quæ morborum habeat partim factum, & partim fientem declarauit, ne quis suspicetur in aliis intemperiebus id ipsum nõ reperiri, quod & longa oratione in vna prædixerat in temperie, subdens regulam quandam, ait.

Eadem ratione in alijs tribus intẽperaturis: si vnũ cõmune præceptũ obseruabimus, & vt vnam quãque prius, quæ efficit causã, rescindamus, ũde inde ita ad eam, quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accedamus, causarum salubrium inuentionem faciemus.

Vt pote frigida, humida, & sicca; eodem enim modo ac via in harum curatione procedimus, vt contraria contrarijs adhibeamus, caufisque ipsarum obsistamus. Cæterum regula hæc licet in se vera sit, habet tamen nõnullas instan-
7. metho. c. 3. tias ex Galeno decerptas, siquidẽ agens de ventriculi intemperiebus cum materierum affluxu ait; sæpe in ipso ventriculo situ contentus humor, qui cuiusque intemperiei aut simplicis, aut compositæ efficiendi naturam habet, intemperiem ipsam creat; quandoq; vero & in ipsas ventriculi tunicas imbibitus, atq; impactus est: primus quidem affectus si in solo adest ventriculo, per vomitũ euacuato humores statim & ipse affectus conquiescit; sin aliunde confluat, quemadmodum & ex capite ad oculos, curata ea parte, quæ transmittit, nil medelæ affectui primario iniungimus, sed solum eius firmitati prospicimus: item obstructionem humoris, quam morbum fientem esse nonnulli pro confesso statuunt, auferimus, qua ablata multotiens cessat morbus: Non igitur vniuersalis est regula, quòd semper postfiens ad factum curandum condescendamus, vt hoc loco aptrte profert Galen. Quòd autem & contrario modo fiat, vt primum ad factum, mox ad fiens curandum accedamus declarat idem, postquam enim dixerat tres in febribus ex putredine agendorũ indicationes oriri; vnam quidem à à febre ipsa alteram autem ab affectrice eius causa, & tertiam ab ipsis viribus, concludens subdit: Erit igitu rursus hic 11. metho. quoque eadem tibi consideratio, quæ a princ. paulò supra, vt cum viribus tum febrem tum causam inuicem conferas, mox si eadem ambo remedia requirent, ea prõpte exequaris; sin indicationes pugnantes sunt, vnam præferas, vel quæ à viribus sumitur, vel quæ à causa, vel quæ à febre, ac quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris; quod quidem & ratione roboratur; sit enim quis qui in ventris inferioris parte vulnus habeat, ex quo procidant in testina, vulnus quidẽ intestinorum procidentiæ causa est, attamen nos prius eorum procidentiæ, quã vulneri obuiamus: quod etiam minime fieri posset; non igitur ad fiens semper primo respicimus, mox ad ipsum factũ vt ex hac vniuersali regula Gal. consentire videtur. Quocirca ne scrupulus aliquis in lectoris animo, hæc omnia enodanda esse putaui: non est autem dicendum, vt quidam censerunt, præceptum hoc apertum non esse, atque vniuersale, siquidem vt ipse in pœmio admonuit compendiariam hoc libro tradit doctrinam, quæ omnium medicinaliũ rerum capita sunt; at determinationes non solum facti, fientisque morbi, sed & aliorũ, quæ ex proprijs libris petenda sunt; quandoquidem Gale. in contex. commune hoc esse præceptum existimat, & tametsi compendio vtatur, non tamen quin commune sit, tollitur: Dico igitur, quòd regula hæc quantum in se est, veritatem continet, variatur autem, quoniam aut quod facti rationem habet, nondum factum est, aut quod fiens est multotiens ab ignaris medicis pro facto desumitur, aut quod factum est nonnunquam causæ sine qua non, aut vrgentis vim obtinet, aut quod diuersi sunt mor

bi

bi facti, quorum alter alteri causa cen
fetur: In primo quidem casu se habet
id, quod à Gal. 7. methodi scriptum est;
9.met.11 etenim si humor in ipso ventriculo con
tentus, quisquis is sit, intẽperiem creat,
nondum morbus confectus est; ob id se
mota causa morbus ille in fieri adhuc
cessat, qui etsi habitum quendam imbe
cillum fuerit adeptus, vt factus ac mor
bus dicitur quoniam in remotione cau
sæ ipse quoque necessario tollitur; pro
pterea vt soli eius firmitati prospicia
mus, indigemus, quæ & ipsa curatio
quodammodo nuncupari potest: in se
cundo autem casu est humoris obstru
ctio, nam cum obstructio fit humor ad
meatum defluit, cum autẽ facta est ob
structio, cessat & fluxio: si ergo aufera
tur humor obstruens non fienti obsta
mus, sed facto, fienti autem auxilium
præstamus, dum ei antequam affluxus
cesset, medellam præstamus. In tertio
10.meth. vero casu est Gal. placitum 11. metho-
à princip. di, nam si rectam curam perpendamus
in his morbis, quæ causam habent, à cau
sis semper inchoanda curatio est; hoc
quidem seruato ordine, vt omnes ad vl
timam vsq; per resolutionem indagen
tur, & ab his indicationes desumantur;
demum ex his, quæ posterior est, in cu
ratione prius perficiatur, de hinc & ea
rum quæq; oppositio resolutionis ordi
ne, quousque ad morbi primam indica
tionem accedamus; etenim quemadmo
dũ ædificator haud recte domũ astruit,
ni fundamenta prius, parietes, ac postre
mo tegumen conficiat, contrario modo
quàm in mente resolutione comprehen
derat; ita & medicus in curando ęgro
exempli gratia ex putrescentibus humo
ribus febriente, primum quidem febris
naturam contemplatur, mox inquit eam
ex humoribus putrescentibus horum
habere, quorum quidem portio putre
scit, altera vero ad putredinem parata
est, rursus putredinem hãc ex vaporum
prohibita transpiratione, cuentationeq;
gigni, qui retenti cum antea euacuari
sint assueti, instar externi calidi ambien
tis humorum, seu cuiusque alterius ca
lorem naturalem restinguunt, demum
prohibitam traspirationem, quæ varijs
ex occasionibus fieri solet, nempè cutis
densitate, constrictione humorum abun
dantia, crassitie, aclentore, & consimili
bus; ex humorum quippe abundãtia ena
sci certò habet: quibus ita ab eo discur
sis ab hac posterius reperta causa sucope
rationis initiũ desumit, demum contra
rio resolutionis ordine quousq; ad mor
bum deueniat, quem postmodum cura
re contendit: Verum ab hoc ordine duo
præcipue nos auertunt, quando aut ho
ram aliquod, aut quid symptoma exce
dens, aut alius morbus superueniens vr
gentis causæ rationem subeunt, aut cau
sæ sine qua non; si enim in casu prædi
cto febris adesset intensissima, quæ vir
tutem prosterneret, ab ea vtique coacte
inchoandum foret, & frigida & humida
statim ægrotanti administrãda; non qui
dem secundum rectam curandi rationẽ
sed quoniam cessante virtute ac vita fru
stra remediũ ei adhiberemus: atq; hoc
erat illud quod dicebat Galen. cum tres 10. met.
illas agendorum indicationes constituis 11.
set; obseruatur itidem; dum morbus, aut
causa quæpiam adest, quæ rationem ob
tineat sine qua non; huic etenim peruer
so ordine hic à Gal. instituto, attendi
mus, reliquis non ex toto neglectis sit
enim in vlcere cauitas, & sordes, quæ or
dine quodam sunt admouendæ, vtpote
sordes prius reliquorum causa, cauitas
secundo, ac postremò vlcus; aduenial au
tem phlegmon, seu mala quæpiam in
tẽperies, priori mutato ordine ad phleg
monem, siue malam intemperiem toi
lendam, sine cuius ablatione neque cæ
teræ causæ tolluntur, accingimur, sic &
in quarto casu, in quo contra Gal. obji
ciebatur, dicimus vulnus in hypocon
driis intestinorum procidentię causam
esse, non tamen curationis, sed econtra
rio procidentiam illam sine qua non cau
sæ vim obtinere, ita vt duo fermè mor
bi diuersi videantur ex quibus vnus qui
dem in curatione præcedit, absque quo
alter minime curari possit. Quòd autem
de simplicibus intemperaturis dictum
est, idem obseruandum in compositis
scribit.

Secundum vero compositas intem-
peraturas ex simplicibus compo-
sitio

sitio commoſtorabit ſalubria præcepta, cum hic quoque ſtuduerimus pro magnitudine intemperaturę eidem conueniens inuenire remedium: veluti ſi contigerit, quòd in decem numeris ad caliditatem maiorem ea, quæ naturæ conueniat, decidat corpus, ſeptem verò ad ſiccitatem maiorem, tunc ſalubrem cauſam in huiuſce modi affectibus eſſe oportebit, decem quidem numeris frigidiorem, ſeptem vero humidiorem.

Per numerum Gal. hoc loco gradum non recipit, ſed genericam quandam menſuram, qua omnes qualitates in mixtis æque librari queunt; poſſumus etiam intelligere gradus manſionem, vt & Haly exponit, nam cum res ad quartum vſque gradum attingant, gradus autem cuiuſq; manſiones tres ſint, erunt itaque cuiuſque in temperiei numeri duodecim. Placuit autem Galeno numerorum vocabulo rem ipſam exprimere, vt nos aperte doceat, quonam pacto per contraria præciſe morbis eſt obſiſtendum. Cæterum qui febrem morbum eſſe calidum in facto eſſe tantum autumant, ex hoc loco, vt eorum ſententiam corroborent, fundamentum forte ſumerent; etenim ſi ſuperius de calida tantum intemperie loquutus eſt, exemploque febris oſtendidit, quò ipſi, eiuſq; cauſis medelam præſtemus, poſtmodum autem & de reliquis egit intemperiebus vtpote frigida, humida, & ſicca, ac poſtremò de compoſitis calida nimirum & ſicca, frigida & ſicca, calida & humida, & frigida & ſicca nonne (dicent hi) clariſſimum eſt ſignum febrem à Gale. inter calidas tantum in facto eſſe intemperies collocari? Verum aliàs eorũ diluimus ſententiam, Galenoque aduerſiſſimam eſſe demonſtrauimus, atque potiſſimum ex com. illo, vbi ait; Febris vero ortus natiui caloris ad igneum eſt conuerſio, & paulò poſt, ſi igitur contraria cõtrariorum remedia exiſtant, ſanè febris peculiare remedium, vt virtute tum refrigerante, tum humectante ſit oportet; id namque febris naturæ, quæ calida & ſicca eſt, contrarium erit, talis ſiquidem naturæ eſt ignis: Neque poſſunt hi gloſſare, & dicat calidam quidem eſſe in facto eſſe intemperiem, ſiccam vero in fieri: cuius quidem non eſt curatio, ſed præſeruatio, quandoquidem ignis non foret, aut ignis eſſet in fieri; quod quidem dicere valde abſonum eſt: inſuper Galen. poſtquam dixit, quòd intemperies illa, quæ in totum diffuſa eſt corpus, febris nominatur, ideoque omnis febris, qua febris eſt, humectatio, refrigeratioque remedia ſunt: quæ ſanè verba (ſiquid aliud non adderet Galen.) aperte ſatis eius mentem oſtenderent, ſubdit clarius; ac ſi ſola ſit, hoc eſt ſine cauſa præſeruatiua, ac quatenus febris contempletur ad refrigerandũ, humectandumque omne medentis cõſilium, veluti ad finem dirigitur, ita vt nihil præterea ad curationem deſideretur, niſi vt materiæ inueniantur, quæ quidem huic propoſito idoneæ ſint; & loquens de pugnantibus indicationibus quid nam hoc caſu agendum ſit, inter cætera hoc inquit; ac ſi pares quidem videantur, neque febris indicatio præferetur ſic, vt humectandum, refrigerandumq; ſit; non igitur plures à febre ſunt indicationes, vt hæc quidem in facto eſſe curationis ſit, alia vero in fieri præſeruationis, vt illi arbitrantur, ſed vna duntaxat coniuncta, quemadmodum in ea noſtra apologia diffuſius declaratum eſt; præſenti vero loco ſat nobis erit, ſi quæ præſentis capitis dicta eorum opinioni fauere videntur, nihil eis prodeſſe oſtendamus: poſſem, ſi vellem, breuibus me explicare, ſi dicerem exempla non tradi, vt ita præciſe ſint, ſed vt rem ipſam duntaxat aperiant: quod quidem exemplo febris fecit Gal. dum de intemperie ageret calida: Verum clarius ac verius dicamus Gal. non tradere exemplum cum de ſola intemperie verba facit; ſed cum de morbo facto, ac fiente loquitur, qui quidem ſermo vniuerſalis ad omnes intemperies eſſe poteſt; febris autẽ putridę dedit exemplũ, quippe quæ manifeſtus eſt morbus, ac oĩbus fermè notus; quod qui

1. de rat. vic. in acut. 18.

8. meth. 14.

8. meth. ad calcẽ.

dem non aliis accidit morbis, quòd autem per quandam interpositionem dum de morbo facto, & fiente obloqueretur, de quocunque morbo intelligat, id quidem manifestum esse potest, si eius verba legantur, cum ait. At manifestũ est, quod secundum potentiam, non autem imaginationem, & calefaciens, & refrigerans, & quæcunque alia istiusmodi oportet assumere: quo quidem proposito semper de ægritudine facta, atq; fiente in vniuersum disserit, exemploque ex putrescentibus humoribus in febre quo modo causis remedia adhibẽda sint, declarat: Non igitur quod ipsi pro se trahere possent, verum est, vt ex nostra interpretatione luce clarius apparet. Verum quod supereſt, ex contextu præsentis capitis prosequamur, subdit enim concludens.

Si igitur ipsi particulæ patienti admoueatur tale remedium, tanto erit frigidius, atque humidius, quantũ exigit partis affectæ indicatio. Quòd si particula affecta in penitioribus locis sita sit, machinari oportet insuper tale inuenire salubre remedium, cuius uis nequaquam in itinere antea soluatur: si itaque calidius esse oportuerit eo quod est moderatum, non solum tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed vltra eandem mensuram tãtum adijciatur quantum ex situ, vt pertingere possit ad locum patientem, sit necessarium.

Tres quidem priores in quocunque morbo scopos, at situm seu locum non semper spectari diximus, quod quidem hic clare demonstrat; cũ enim pars affecta in penitioribus locis sita est, in transitu quidem remedium imbecillum efficitur, vt cum ad locum ipsum demum peruenit, non eo pactò operetur, quemadmodum si alijs similis in partibus affectus reperiretur: ob id tantum id excedere debet, quantum in itinere deperdi machinari oramus. Quòd quidem nunc verum sit, manifesta apparet instantia, etenim sit affecta pars, renes nempè ipsæ ad frigidum ordine secundo, hęc vtique pars medicamẽto indiget iuxta eundem ordinem calido, & quid vltra tantum, quantum in transitu deperderetur: verum cum medicamentũ id hepar immodice calidum pertranseat, ei potius calor adaugebitur, quàm diminuetur, quod tamen secus à Galeno fuerat expositum. Dico ego, quòd casus hic ratò admittitur, quod si in quempiam talem medicus incidat, id vtique perpendat, & sicut adauget gradũ, ita aut imminuat, aut eundem præcise constituat; Galen. autem quod vt in pluribus eueniat, animaduertit; verisimile namq; est, vt per partes moderatas transeat, aut saltim non valde à moderato excedentes, cum sanæ sint: nõ est autem de medicamento extimescendum, quod in similis quibusdam partibus operationẽ suam promit, vt exempli gratia de aloe, quod ventriculo auxilium præstare debet, ac aliis istiusmodi; & quemadmodum in calidis dictum est, ita & in alijs dicendum videtur, hoc tamen seruato non in frigidioribus tantum, sed & in alijs intemperiebus; ne crassioris sint substantiæ, sed tenuioris ob eam, quam subdit in contextu rationem.

Si verò frigidius non simpliciter tantum, frigiditatem oportet augere, sed & materia quoque prius animaduertenda. Si enim crassa sit, non admodum poterit ad profunda penetrare: at potius contrariũ præstabit effectum, stipando superficiem, atque densando; at si tenuioribus partibus constet, poterit sanè plurimum subire profundum; idem in humectantibus, atque exiccantibus accidit, in quibus crassitudo, atque subtilitas partium substantiæ est inspicienda.

Admo-

Admonet autem in frigidis potissimum medicamentis, quoniam hæc vt in pluribus (nisi animaduertamus) crassæ substantiæ esse solent: quod quidem non tam frequenter calidis euenit, si quidem calidi proprium est attenuare, sicuti frigidi incrassare: veruntamen sicut frigida complura crassarũ sunt partium, ita & calida nonnulla; vt gingiber quidem, cuius substantia licet sit calida, crassarum tamen est paruum: & ob id non ita facile intimas partes penetrare potest, sicut castoreum, & euphorbium, vt alterum quidem citissime veteri affectibus opituletur, alterum vero ad neruos ipsos celerrime perueniat; quemadmodum de his, & aliis omnibus medicamentis abunde Galen. demonstrauit. Quocirca valde approbandos esse illos censeo, qui arte chymica, seu per sublimationem partes subtiliores à crassioribus abstrahunt: hoc enim pacto, si quæ sunt crassæ partes in medicamentis abiiciuntur, quæ vero tenuiores sunt, ægrotantibus offeruntur, vt tandem non solum sui tenuitate ad locos affectos penetrent, verum & ibidem per omnes affecti loci partes diffundantur. Veruntamen eorum non probo abstrahendi modum, qui plumbeo illo vase hanc moliuntur sublimationem, siquidem mala quædam ipsius plumbi in medicamentum qualitas imprimitur, quæ quidem corporibus mirum in modum nocere solet: sed mihi magis placet modus ille, iuxta quem aut per vas vitreum collatorium in alterum recipiens vitreum liquores excipiuntur, aut in duplici vase, quod balneum mariæ nuncupatur, sublimatio ipsa perficitur. Verum hæc nobis sat sint, vt ad eorum, quæ ab ipso Galeno hoc loco dicuntur, intelligentiam conferunt, in aliud vero commodius tempus hæc omnia adamussim (si Deo placuerit) discutere proponimus.

10. d sim pl. med.

A situ quidem loci, vt nuper diximus, inuenit indicatio salubre remedium, à formatione vero & situ simul, quando effluxus sensibiles, atque ad alium locum foraminibus patentes habuerint, aut his omnino caruerint: quos enim effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, auertemus, atq; ad illas impellemus, quæ nullum habent principatum.

Hæc etenim à loci situ indicatio non per se primò, vt & reliquæ tres priores, sed secundariò remedium salubre inuenit, prout ipsum in qualitate quantitate, tenuique substantia adaugemus, vt supra declaratum est: pariter & quæ à formatione, & situ simul prouenit indicatio, nam cum loci situs penes totius corporis sumitatem, aut altitudinem attendatur, quando locus aut magis, aut minus ab ore, seu ab eo loco, cui remedium apponitur, distat; formatio vero penes vias ac meatus, quædam enim partes plures obtinent vias, atque meatus, aliæ verò pauciores, atque aliæ nullum prope modum; si igitur & loci situm, & eiusdem cõformationem retinuerimus, sciemus vtiq; eligere remediũ id, quod non solum fluxus auertat; verum & ad alias partes impellat; sit enim iecur affectum, quod membrum est præcipuũ, ad quod confluunt humores, qui sui copia, ac feruore illi phlegmonem facile inducent, remediũ paramus, quod ratione situs, conformationisque simul materias hasce à membro illo præcipuo auertat, & ad partes minus nobiles; neque vllum principatum obtinentes impellat; quale est per hæmorrhoidas cucurbitularum, sanguisugarumque vi attractio; aut medicamentũ quippiam, quod ad inguina, vt propria emunctoria materias impellat; aut sanguinis missio, quæ per venam fit iecorariam; aut quod tale, quod & situm & conformationem partiũ respiciat; nam si meatus aut foramina non paterent, talis vtique attractus ad eam partem, ad quam materias attrahere cupimus, minime fieri posset. Quod vero postremo adijcit.

Illvd vero manifestum, quòd earum, quæ intemperaturã efficiunt

causarum curatio fit per euacuationem, nam ipsæ intemperaturæ, sola alteratione sanantur.

Argenterius non vniuersaliter, sed particulariter intelligendum esse censet est enim alia causa præter humorem, qui euacuari expostulat; animi namque affectus intemperiem committunt, ipsam perseuerando forent, atq; adaugẽt, euacuatione tamen non tolluntur, constipatio insuper cutis febres diarias, & synochas absq; putredine parit, quæ rarefactione, non autem euacuatione remouetur: adhæc accenditur calor ob crassorum, viscidorumve obstructionẽ huic affectui incidentibus, & attenuantibus succurrimus nulla facta humorũ vacuatione. Verũ partiatim (inquit ipse) intelligenda est Galeni sententia, quando scilicet intemperies ab humoribus enascuntur, quorum euacuatio ad tollendam intemperiem requiritur, quales sunt humores putridi, aut absque putredine, sed concalefacti plurimum, atque vehementer adaucti, qui sola alteratione emendari nequeunt. Nos autem cum Haly interprete vniuersale esse Galeni dictum arbitrantes causam quamque euacuatione quapiã, siue insensibili siue sensui manifesta sanari dicimus; nam præter quòd huius loci verba clara sunt, superius quoque idipsum aperuit dum dixit. Indicatio est euacuatio, atque alteratio; non autem disiunctiue, vt Argenterius interpretatur. Neque valent eius debiles rationes, nam etsi animi affectus non euacuantur, humores tamen, qui ex prouenium, euacuationem exoptant; nisi enim animi affectus morbum aliquem ex se producunt, nisi prius humores in corpore existentes conturbent, exagitent, ac denique vitient, qui & alteratione, & euacuatione indigent, nisi ad benignum vertantur; quo quidem casu eorum quædam portio per insensibilem saltim diffatum euacuatur: constipatio quinetiam cutis licet rarefactione sanetur, quod tamen prius detentum erat, ægrumque corpus reddat, euacuatur: pariter crassi humores licet attenuatione patentes meatus efficiant, veruntamen non solum quod ibidem detinebatur, vacuatur, sed & in attenuatione portio quæpiam illius, quod viscidum ac crassum erat per insensibilem ipsam transpirationem protruditur. Quo fit, vt luce cuipiam clarius esse possit vanam esse ipsius sententiam, atque Galen. placitis aduersari, nostram vero ipsius verbis vel maxime consentire. Sed hæc de causis salubribus, quæ intemperiei cuicunque siue solæ, siue à causis pendenti opitulantur, sat dicta sint; huic autem de causis salubribus, seu auxilijs, quibus solutæ vnitati sanitatem præstamus, tractationem aduectit, inquiens.

Curatio solutionis continuitatis in parte carnosa. Cap. 90.

Continuitatis autem solutionis curatio intentionem quidem habet vnionem, quę in partibus quidem instrumentarijs, impossibilis, est, in similaribus vero non semper possibilis: at quandoque sicut in carnosis sanitas conglutinatione perficitur, nihil vero differt, neq; si cohalitum appellaueris.

ARgenterius quippe qui huius ordinis rationem non percepit, Galenus quodammodo carpere, videtur, nam si de causis sanitatem conseruantibus agens prius de simplicium intemperiebus, mox de organicarum compositione, ac postremò de vtrorumque vnitate differuit; eodem quoque ordine dum de causis sanitatem efficientibus agit, procedere debebat, atque potissimum cum hic necessarius ordo sit; si etenim morbi ob solutionem continui vtriusque simplicibus, atque organicis communes sunt, prius quidem de prioribus duo-

duobus seiunctim agendum erat; ac postremò de his, quæ vtrisque erant communes, quemadmodum libro de differentijs morborum est assequutus. Nonnulli vero ordinis huius rationem quandam innuere uolentes dixere hoc iure factum esse à Galeno, quoniam sicut similaria membra antecedunt organica, ita morbi ex intemperamento organicos, membra namque organica formam, & rationem propriam à similaribus desumunt, verum media cum intercidat solutio, cum utrisque communis affectio sit, ob id etiam medium in tractatione obtinet locum. Verum hæc ratio nulla prorsus est, neq; quod ordini oppugnet Argenterius, ullo pactò respondet, ac quomodo solutio media sit inter intemperiem ac compositionem non video, tametsi similaria & organica solutæ vnitatis morbo participent. Nos igitur Galeni mentem intimius scrutantes rectè ab eo hunc ordinem seruatum dicimus, nam sicut intemperierum morbis natura potissimũ vim suam administrat alterando, & concoquendo, demum & medicus ei opitulatur, sic & in morbis ex soluta vnitate, vt paulòpost explicabimus, natura ipsa primum est efficiens, mox & ipse medicus; non sic autem se habet in morbis secundum compositionem, tales namque morbi vt plurimum medici ope (nullo naturæ adminiculo tolluntur, quòd si natura eis auxiliatur, id quidẽ secundario) ac post medici operationem demolitur, etenim de morbis in figura loquens Gale. inquit, possibile est plurimum partium figuram emendare, & paulòpost, ad contrarium euersionis adducendo; si vero fractione aliqua non rectè conformata alicuius membri figura fuerit vitiata, cui substantia callosa innasci præuenerit, siquidem hæc adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac rursus rectè efformare, deinde callum superinducere: quod itidem fit in alijs morbis secundum compositionem: Quocirca ob curationis similitudinem, ac præcipuam causam salubrem, in qua & morbi ex intemperie, & illi ex soluta vnitate conueniunt, iure Galen. tractationi de causis salubribus intemperierum hanc, quæ solutioni vnitatis deseruiant, adnectit: neq; valet, quòd supra contrario processit modo, dum de causis sanitatem conseruantibus ageret, soluta namque vnitas in parte conseruatiua minimam conseruationis partim occupat, quinimmo valde dubiũ erat num parti illi subiecta foret; quemadmodũ scripsit Galen. vnde nec illi causam aliquam conseruantem, vt hoc loco, constituit: Quòd si libro de differẽtijs morborum alium seruat ordinem, nõ hunc habet, vt hic respectum, sed alterum nimirum, vt à simplicibus ad composita magis progrediatur. Cum igitur soluta vnitas dupliciter consideretur, vno quidem modo penès morborum, alio vero penes ipsius membri affecti naturã, duo ex his scopi oriuntur, ex parte quidem morbi vnio membri diuisi; præcipit namque scopus isce, vt si membrum diuisum est, id vtique vniatur, contrarium namque per suum contrarium auferetur; ex parte vero membri affecti naturæ, num priori illi vniuersali scopo, & quibus satisfacere possimus; propterea neglecta primo scopo, ad secundum Galen. accedit, atque non sine ratione: nam vt ipsius erat sententia indicationes, quæ à morbis sumuntur, principia tantum sunt, ac (vt ita dicam) carceres, vnde medendi ratio enascitur, nullo adhuc apparente medicæ artis vestigio; quod vtiq; commune est etiam plebeis omnibus, quis enim nescit febrem esse tollendam, carnem diuisam vniendam, ac os luxatum in proprium locum reponendũ? sed quibus hęc rationibus fiant, & qualibus, & num id præstari possit, vulgares id planè nesciunt; quod tamen medico artis perito notissimũ est; nam quemadmodum si nauis quæpiam ædificanda sit, scimus profectò nos omnes etiam, qui nauium structores non sumus, quòd in ea & puppis & prora, & gubernacula poni debent; ignoramus tamen, quemadmodum ipsa struantur, & quò nam pactò, sic & quisque morbum sustulendum nouit, sed quibus id rebus perficiat, & quomodo, ignorat, quod quidem ad artem vel maxime spectat. In curatione igitur solutæ vnitatis suppositа vulgari indicatione, nempè partem diuisam vniendam es-

3. meth. me à prin ci.

se, quibus nam & qualibus perficiatur ab affectæ partis essentia, atque natura perscrutandum est. Vt autem hoc cum Galeno assequi possimus, tria nobis sunt contemplãda, primò quidem quæ nam propriè partes continuæ sint, secundo an cum diuisæ sunt, vniri possint, hoc enim valde ambiguum videtur, cum natura sola sit, quæ vnionem efficiat: postremò quæ requirãtur, dum partes vnire, aut aliquid simile molliri tentamus. Quoad primum quidem spectat, cum ex Arist. sententia libris de physico auditu continua sint illa, quorum extrema vnum sunt, exempli gratia linea continua est, & vna, quoniam eius extremitates duo sunt puncta, quæ totam ipsam continuam reddunt; sicut contigua sunt quorum termini simul existunt; cum enim pomorũ aceruus adest, pomi vnius terminus cum altero alterius pomi termino simul est, atque ambo sese contangunt: corporis quidem nostri tũ simplices, tũ organicæ & continuæ, & contiguæ erunt, vena namque & arteria continuæ sunt, tametsi per vniuersum corpus diffundantur; propterea q̃ eorum extrema vnum sunt, ex quibus & vena, & arteria continuæ, & vnum esse dicuntur: si vero ambo adinuicem comparentur, contigua sunt, quandoquidem tunicę venę termino alterum arteriæ terminum contangente vtraque simul existit: partes quinetiam organicæ vtpote manus cum toto continua est, quoniam ipsius partes, atque totius termini vnũ sunt: hepar verò, ac bursa fellea contigua, siquidem vtriusque termini simul sese contingunt. Qua quidem in re valde allucinari Argenterium arbitror, qui organici vnionẽ non tribuit, sed simplicibus, vniuntur.n. cum alijs organis non quidem per se (inquit ille) sed per accidens ob similarium partium vnionẽ ex quibus organa constant: verum hæc ipsius ratio fallax est, vniuntur namque organicæ partes, vt ædant actiones, cum alijs organis non ratione quidem simpliciũ, sed vt continuę ex pluribus simplicibus contignis constitutę, licet ptmariò ex eis conficiantur, non.n. in operationibus continuitatẽ simplicium partiũ, sed organicarũ ad vniuersum corpus spectamus, at in totius corporis fabrica primas simplicibus partes tribuimus, ex quibus totũ vnum est, vtpote ex pluribus continuis inter se tamen contangentibus conflatũ, proinde hãc ipsius subtilitatẽ mittamus pro constanti asserentes, continuitatẽ non solum simlicibus, sed & organicis primũ ac per se deberi, iuxta tamẽ diuersum contẽplandi modũ, idq; & Galeno veritati mitũ in modũ consentire. Vt autem secundo proposito satisfaciamus, inquit Galen. præsenti contextu, quòd quæ in partibus quidẽ instrumentarijs diuisio facta est, curationẽ non admittit, quæ verò in similaribus non semper sanari põt, at quandoq; sicut in carnosis sanitas cõglutinatione perficitur; etenim artifex cũ quippiã (vt dictũ est) moliri tentat primũ quidẽ num fieri id possit scrutatur, demũ & quibus dum id prius assequi posse fuerit suppositũ; ita & in præsenti casu medicus agere dẽt. primũ quidem quæ vnio sit, tuppositum partes omnes vniri queant scrutatur, mox hoc habito, q̃ id assequi possit quibus perficiatur, aggreditur. Supponamus itaq; vnionẽ esse coniunctionẽ eorũ, quæ dissoluta sunt ad terminũ vnũ communem recte & conuenienter à natura & medico auxiliante factam: quam quidem diffinitionem vti rectè traditã aperte satis ostendimus, nam in primis eius tanquà genus posuimus non solum ea, quæ continua sunt, sed & contigua complectens; separantur etenim non solum continua adinuicem, sed & cõtigua quorum termini simul sunt, mutuoque se contangunt, quę ambo seiuncta coire atq; coniungi possunt, contigua tamen non eo modo, vt continua coeunt: ob id ea adiecimus verba, ad vnum communẽ terminũ, tanquam ipsorum propriã differentiam, mox subiecimus rectè ac conuenienter à natura, & medico eius ministro factã, vt causam efficientem, quam quidem periculũ nonnulli negligenter prætermittant, sicut alias superflue, ac perperã adiungunt, vt aperte satis ostendatur; etenim cum partes in multiplici sint differentia, sicut pluries edocuit Galen. quę humidę quidem, mollesq; sunt habiles censentur, vt in vnum coeant, quæ verò & frigidiores & sicciores minime

aime

nime coire ſqueunt: vt in externis videri licet, lapis.n. cum lapide minime coit, ſi quidem natura eſt, quæ opus hoc efficit; non poteſt aũt vnionem hanc in omnibus efficere duplici ſanè ex cauſa, tum ſe minis inopia, tum etiam ipſius propria imbecillitate; partes. n. ſimpliciter, ex quibus organa conflata ſunt, vt plurimũ ex ſemine generationis principium habuerunt, quas quidem natura in ſui productione & continuas & contiguas reddidit, prout cuiuſque naturalis ſubſtantia exigebat, hæ quidem temporis ſpatio ficceſcunt, & exangues fiunt, nutriunturque ex alimento ſpermatico, ex quo & genitę ſunt; quod quidem alterant, & in ſui ſubſtantiam conuertunt, ac ſibi aſſimilant; vetum nutrimentum hoc tẽporis ſpatio imminuitur, cum reliqua omnia in corpore, quæ à generationis principio calida erant, imminuuntur: quòd ſi contingat, vt quępiam ex his partibus diuidatur, vnionemque amittat, reparari, & in vnum coire minimè poteſt, non enim ſeminale illud alimentum per hoc opere perficiendo ſatis eſt; quod quidem etſi ſufficeret, à partibus reliquis, quæ eo nutriri exoptant, attrahitur, atque ita opus imperfectum relinquitur: huic accedit ſecunda cauſa, facultatis nimirum altricis imbecillitas quę illis adeſt, vtpote neruis, oſſibus, venis, arterijs & iſtiuſmodi; exãgues enim ac frigidę particulę ſunt; ob quam quidem imbecillitatem virtus altrix in materiam agere tam cito non poteſt, vt partes ipſas, quemadmodum prius erant, concaleſcat, ac vniat Porrò quę molles & ſanguine plurimo abundant, cum & & alimentum adſit copioſum, quod ab alijs partibus non attrahitur, ſed ibidem compactus à natura etiam partium illarum ſatis robuſta concoquatur, & in partium ſubſtantiam vertatur, hæ vtique ſimul coire, & id, quod prius amiſerant, adipiſci poterunt: ſanguine namque vnita ſunt, & ſanguinei nutrimenti beneficio diſiunctæ vniuntur, quæ quidem vnio nullo alio hæterogeneo concurrente, ſed eiuſdem generis ſubſtantia efficitur, aqua enim ab aqua diuulſa ipſomet propria ſubſtantia vnitur; inter partes autem, quæ vniuntur, ſola muſculoſa caro hoc potiſſimum obtinet priuilegium, dummodo duo illa ad vnionem neceſſaria præſtò ſint: ſi enim ſanguinis inopia, & altricis imbecillitas forent, duo procul & ipſa coire non poſſet; propterea Galen. inquit; In carnoſis quandoque ſanitas conglutinatione perficitur, quam quidem vt coalitum appelies, nihil vetat Galen. & licet non præciſe vt prior vnio ſit; prior enim carnis vnio a principio generationis contracta fuit hæc autem rubeum tantum illud inter fibras, ac neruos contextum ratione ſanguineæ molis ab initio illo parum admodum euariat; nihilominus quoad fibras, ac neruos illos paruulos omnino reſarciri non poteſt, ſed quoad carnoſas partes vnitam eſſe dicimus: ab hac autem deficiunt & reliquæ aliæ partes, eoque magis, cum & magis frigidæ, duræque conſpiciuntur, vnde Gal. in pueris & mulieribus propter corporum humiditatem, mollitiemque arteriam quandoque conglutinari aſſerit: quemadmodum & ſuperius ex eius ſententia lib. de ſemi. dum de peccato in numero ageremus, à nobis dictum eſt: narrabatque cuiuſdam hiſtoriam, qui abeo ſanatus eſt ex arterię inciſione, quam medicus quidam iuuenis, & operum artis parum peritus illi iniunxerat, conglutinata nimirum inciſione, cuius quidem rationem aſſignabat, quoniam arterię natura difficultatem quidem durioris tunicæ, ſeu conglutinandę prorſus indicat, non tamen eam, quæ cuiuſci omnino nequeat; neque enim ita eſt ſicca, duraque, vt os, vel cartilago; immo longè his molliot, ac magis carnoſa: oſſa igitur, nerui, & ſimilia non vere vniuntur, neque coaleſcunt, ſed & per aliquod medium hæterogeneum potius adalligantur, atque adinuicem coniunguntur, quod latine callus, græce porus ſarcoides nominatur, qui quidem ex alimento paulo craſſiore fit, quàm is, ex quo prius genita ſunt: iuxta quem intellectum ſcripſit Hippocrat. cum diſciſſum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genę particula tenuis, vel prępucium, neque augetur, neque coaleſcit; Galen. in com-

5. metho. med. c. 7.

5. Aphor. par. 19.

men. hunc explicans aphorismum, ait, quòd neque augetur, hoc est aliqua generatur substantia, qualis est abscissa, sicut in canis vlceribus caro germinare videtur, neque coalescit, quando discissi corporis labra agglutinantur: quæ quidem res licet apud nonnullos dubia, sit attamẽ, inquit Gal. si quis viua aut mortua ossa inspiciat, manifestè videbit à callo quodam veluti vinculo circũscripto partes ossium discissas esse constrictas; quas si abraserit, fracturæ profundum conspicient glutinarum: ꝙ si partes simplices vniri nequeunt, quid dicendum de partibus organicis? quorum (inquit Gal. hoc loco) vnio impossibilis est: atq; cum organum bifariam diuidatur aut enim ipsum penitus abscinditur, & à corpore separatur, aut (vt alibi voluit Gal.) ea maxime parte, qua corpore genere diuersa committuntur, & coalescunt, quædam auulsio eorum efficitur, quam ἀποσπασμα nuncupat; exempli gratia in testinis accidit apospasma illud, quod latini ramex, seu hernia nominatur, tũ ipsa videlicet intestina ob membranam; quæ περιτονεον dicitur in ipsum scrotum descendunt; similiter dum iuncturis luxatio non perfecta fit, illius auulsio ligamenti consequitur: quod itidem de alijs dicendum est; prima quidem organi ab organo vera continui solutio est; secunda vero contigui potius dicenda promeretur; licet eam medici, atque Galen. ipse continuitatis solutionem nuncupet. Sed de qua nam hoc loco intelligat Gal. disentiunt inter se interpretes: communis. n. fermè opinio, sustinet, ꝙ de prima loquatur, per pauci verò secũdam potius amplectuntur: Aduersus verò secundam instat Argenterius rationibus, quas quidem supra promouebat, dum differebat non posse organum diuidi, nisi prius simplices partes afficiebantur, ex qua quidem affectione per accidens organum compatitur. Nos verò primam esse solutionem, de qua hoc loco potissimum agit Gal arbitramur, cõmunemq; hanc sententiam probamus quàm alteram, propterea quòd posteriorem sententiam instantiam hanc pati suspicor, non vt Argenterius ait, sed ꝙ ligamentum & aliud quid simile auulsum denuo vniri possit, cum enim partes contiguæ sint, non autem continuæ vnà committi, & iterũ coalescere queũt quod quidem de organicis abscissis hic negauit Gal. at cum organum à toto seiunctum est, reuera vniri non potest: sed quid ad Argenterij rationem? quòd hoc vulgò notum est, minimeq; artificiosum dicerem vtique, quòd vulgus non ignorat organum quidem a partibus seiunctum vniri minime posse, at ipsius causam nequaquam, quam artifex rectè comprehendit, quinimmo si is etiam ratione discurrat, ipsi vtiq; videbitur, ꝙ eo modo, quo in plantis ramus à ramo discissus per inferiorẽ vnitur, ita & organum à corpore discissum vniri potest, non enim maior est ratio de vno, quàm de alio, cum ambo viuentia sint. At qui postmodũ ex rei natura intimius perscrutatus diuersam vtriq; eorum esse rationem comprehendet; nam in animantibus, (vt recte ait Tagaultius, cuius neq; sentẽtiam, neque rationem percepit Argenterius) abscisso organo ex toto, necessariò abscinduntur pori, nerui, venæ, & arteriæ quibus quidem omnibus abscissis, per quos veluti per canales quosdam alimentum, sensus, & vnita denique in ipsum membrum organicum diffundebantur, prompte admodũ exhalant, atq; expirant, nec non & spiritus, & virtutes omnes ob substantiæ; quam habẽt, tenuitatem; cum autem hæc omnia euanuerint, necessariò membrum illud interit, vt neque etiam priusquàm intereat, repari possit ob subitam illam, ac ineuitabilem diffiationem, euaporationemq; at in plantis res secus se habet; in his namq; vt recte testatur Theophrastus tam facile caliditas, & humiditas in eis contenta non exhalant, sed potius à solis calore adauctæ quasi prægnantem plantam reddũt; vnde & rami illi abscissi & generant, & pullulant; siquidẽ auulsi à toto quid ori proportionatũ habẽt, per quod nutrimentum etiam attrahũt, & in terram demissi radices emittũt, vt tandem diu viuant, adaugeantur, & ad senectutem, vsq; perdurent: itidem fit, dum rami truncis inserũtur, vt diffusius idem conscripsit: & licet anulosorum animaliũ, imperfectorumq; partes per

Lib. de eõ dif. art. c. 6

lib. de differentijs.

1. decauſ. plant. c. 3

aliquot

quot temporis spatium viuant, non alia sanè ex causa, vt inquit Aristo. libro illo de incessu animalium, quòd perinde illorum quodcunque est constitutum, ac si quippiam ex multis compositum, coniunctumque animantibus esse videatur: vnde cum animalia hæc suam regiam habeant virtutem, ac veluti sũ cor per totum corpus dispersum, quod spinalis medulla est: si eorum pars à toto excidatur, illius regiæ virtutis portio remanet ob quam non statim motus & sensus deperditur, veruntamen virtute postmodum ea exhalante, atque destructa propterea quòd fomentum non habet, quo retineatur, neque alimentum aliunde quo alatur perinde, ac plantæ ramus, recipere potest; animalis enim partes abscisse o non habentes, vt plantæ rami, ex quo al mentũ exhauriant, necessariò tandem intereunt. Non negamus autẽ, quòd & intelligi possit, quòd organica non vniuntur perfecta vnione, quandocunque organum ex parte diuisum est, ex cuius quidem diuisione nerui, venæ, & huiusmodi incisa sunt: verum meo quidem iudicio, hoc præcipuè non intendit, quoniam vnio hæc ob simplices potissimum partes, non autem organicas consequitur. Superest autem, vt tertium propositum absoluamus, nimirum quę requirantur, dum partes vnire tentamus, ea autem quatuor sunt, vt subdens in contextu inquit Galenus his verbis.

Ipsam verò antecedit, quando vulnus minus extiterit partium applicatio distantium, quæ ex formationis genere existit. Vt autem hæc ipsa firma, ac stabilis fiat, & alligatio cogens vnum quæ distant & fibulæ, & suturę vtiles sunt: coalescere autem facit ea, quæ inuicem distant, ac pristinam restituit vnitatem ipsa natura. Nostrum verò opus est, vt diximus, applicare extrema distantium partium, atque ita vt in vnum coacta sunt conseruare, & tertio loco cauere, ne quid labris vlceris intercidat, & quarto ipsam partis substantiam conseruare salubrem. Sed quo pactò & primum & secundum impleamus officium, dictum est, tertium verò in cogendo in vnum partes distantes exequamur, si nihil extrinsecus incidere permittamus.

Dictum enim est, quòd ex omnibus corporis partibus caro propriè vnitur, si carnis nomine rubrum illud, & molle ex sanguine genitum suspicimus; cuius quidem vnionis præcipua efficiens causa natura ipsa est; verum cum diuisio carnis & magna, & parua esse possit, quandocunque labra vnius partis non contingunt alterius labra, vtcunque diuisio sit: prima quidem consurgit indicatio, vt partes distantes simul alligentur, committanturque, secunda, vt eę in vnum iam commissę partes conseruentur: tertia, ne quid labris vlceris intercidat; quarta, ac vltima vt tota pars salubris seruetur: atque hæc quatuor medici solius sunt intentiones, non autem naturæ: non alia sanè ex causa nisi vt natura coctione, naturalibusque virtutibus rectè paripsas vnire possit; nam quo ad primam intentionem necessarius est hic partium contractus; si enim ita diuisa vulneris ora manerent, coctio vtique adinuicem illarum partium nequaquam rectè fieret; neque hæ per ipsam coctionem, quæ à natura fit, vniri possent: Et licet quoad hoc opus ex formationis genere videatur affectus, ac proinde non simplex morbus, sed ex soluta vnitate, atque conformatione cõmixtus morbus; hæc tamen conformatio per accidens illi occurrit, quatenus partes adinuicem distinctæ quodãmodo formationem commutant; cui quidem cur non adhiberur, nisi in quantum labia adinuicem committuntur. Proinde dum primam

mam hanc intentionem perficit medicus vnà & secundæ vel maxime attendat oportet; si etenim labia ita committeret, vt statim iterũ diuiderentur, priusquam natura eas vniſſet, dubio procul opus vanũ perpetraſſet: ob id Galenus in contex. ait, quòd hæc partium diſtantium applicatio firma, ac ſtabilis eſſe debet; firma quidem, vt partes ſeſe contingant, ac ſtabilis, ne diſſoluantur iterum, inter mouendumque diſrumpantur: quod quidem placitũ alibi clarius aperuit, inquiens de ſtabilitate quidẽ: Expedit autem quod circumijcitur neque molle nimium ſit, & algæ ritu fragile, quò videlicet magis tutò cõtineat; de firmitate vero ſubdit: Tum verò ipſa circunductio nec ita laxa ſit, vt nihil efficiat, nec ita vehemens, vt præmendo dolorem excitet. Deducũtur autem firmiter in vnum, & ſtabiles hæ adductiones efficiuntur trifariam, vt & in contextu ſcribit Galen. alligatione, quæ in vnum partes diſtantes cogat, aut ſutura, aut fibulis, quas græci ἀγκτῖρας, vocant; omiſit autẽ glutinum ipſum, quandoquidem vt idem dixerat; quæ ſiccæ ac durę partes ſunt, qualis caro non eſt, glutinũ aliquod vinculumvè, quo commiſſæ maneant, requirunt. Deligaturæ autem tres modi, ſeu differentiæ ſunt, vt ex Auic. colligunt Chyrurgici fermè omnes, ac præcipue doctiſſimus Tagaultius nimirum incarnatiua, expulſiua, ac retentiua; prima quidẽ propriè agglutinatoria eſt; de qua hoc loco agit Galen. quæ vulneribus, & fracturis accommodatur; nam quæ expulſoria dicitur antiquis vlceribus, ac ſinibus adminiſtratur, ac quæ retentiua nuncupatur, membris eſt proficua, in quibus cum arctatio fieri non poſſit, vtpote collo, ventre, & huiuſmodi partibus, vtpote & medicamenta tantum retineat, & leuiter ac citra dolorem ea parti vulneratæ adhærere faciat hæc autem ſemper in quibuſq; ſimplicibus vulneribus, dummodo conſtrictio fieri poſſit, eſt adminiſtranda, ſiue parua, ſiue magna, ſiue maxima ſit; hæ etenim differentiæ (vt ſcripſit Gal.) propriè ſimplicibus vulneribus accõmodantur; pariter quòd longa ſint, breuia, acuta, obliqua, retorta pampini modo, aut hami ritu, æqualia, & inæqualia, profunda, & in ſuperficie tantum ſita, & iſtiuſmodi, quandoquidem in paruis his vulneribus ſola deligatura ſufficit, quæ tamẽ mediocriter adſtringat, vt & Auic. cõſentit, etenim ſi laxa ſit, non rectè vulneris labra committet, ſi verò nimis adſtricta, valde comprimet, imminetq; periculum, ne dolorem excitet, atque inflammationem; in magnis vero non tamen valde profundis non ſolum deligatura, ſed & ſutura indigemus; quandoquidem ſutura partes ipſas in vnum cogit; demũ deligatura, ſiquid vacui derelictum eſt, intimius aggregat; quamuis Cornel. Celſ. vt in his vulneribus magis fibulis vramur præcipiat; nã quãdo partes molles ſunt, idq; potiſſimum ſi diſciſſa auris ima eſt; vel imus labius, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrũ, vel circa guttur cutis, vel vẽter, eas vtiq; ſui iubet, at ſi in carne vulnus ſit, hietque, neq; in vnum ora facile trahantur alienam eſſe ſuturam arbitratur, imponendas verò fibulas, quæ ora paulum tamen contrahant, quominus lata poſtea cicatrix ſit: in maximis verò atq; profundis vulneribus cum ex Gale. ſententia præ eius magnitudine diſiunctæ partes ad imum vſque ſibi coniungi nequeant, cum neque ſutura, neque fibulę, neque deligatura pertingere ad eas valeant; quinimmo in ea quamuis parua capacitate aut ſanies, ac aer introcludatur, ex quo agglutinatio, ſeu vnio prohibetur, & quod prius eſt, dolor inſurgit, ac phlegmon excitatur, vt non amplius ſimplex, ſed cõpoſitum vlcus exiſtat, ſtudendum vtique nobis eſt, vt iunctis partibus tum ſutura, tum etiam deligatura demum illæ partes profundæ vnà coeant, & ſi quid ibidẽ ſaniei adeſt, medicamento aliquo exiccante conſumatur, quod vero in vacua loca influxurum eſt, prohibeatur: quæ autem ea medicamenta ſint, cum & ibidem à Galeno, & alibi frequentius, nec non ab alijs omnibus deſcribantur, tum & præſenti loco valde neceſſaria non ſint, breuitati indulgentes, in aliud commodius fortaſſe tempus examinanda differimus; at Auic. & qui eum ſequuti ſunt, adminiſtratis & futuris & delegaturis,

3. metho. cap. 4.

loco prędicto.

4. cano. ſen. 4.

3. meth. 4

Lib. 5.

vt per-

vt perfectè in profundum partes cocãt, puluillos quosdam super vulnus apponunt, quos iuxtà Auicenn. præceptum ad triangularis formam accommodant hunc in modum vulneribus applicantes: duos etenim eorum angulos duobus labiis vulneris superponunt, tertiũ autem inferius pendere permittunt, vt super eum pannus lineus, quo diligamus, vnam & alteram lineam protensam ab vno ad alterum ex superioribus angulis propellat. Proinde deligandũ est vulnus (vt iubet Galen.) vinculo ex duobus initiis circundato, quorum altero incipientes a loco opposito parti solutæ procedimus deligantes versus partẽ membri superiorem, altero vero versus partem inferiorem, fortius tamen adstringentes locum offensum quàm adiacentem; etenim (inquit ipse) qui contra deligant, hi vtique ab integris ad ęgram partem sanguinem compellunt: atqui si ab ægro loco incipiant, & in integrum finiant, non solum innoxia eiusmodi deligatura in his erit, sed & vtile quippiã cõferret; propterea q̃ nulla aut de sãguinis rifluxione, aut phlegmonis ortu suspitio esse poterit; quandoque etiam quando necessitas erit, plures fasciæ superinuoluentur, & vario modo fient deligaturæ, vt recte nos Galen. admoner, si ex vulneris figura, positura, vel vtriusque indicationem desumemus. Vincula autem, seu fasciæ molles esse debent, ac nodis quibusuis vacuæ, ne ægram partem molestent, sintque ea latitudine, vt semel iniectæ non vulnus tantum, sed vsque ad aliquid vtrinque ora eius comprehendant, quantum scilicet prudenti Chyrurgo videbitur opportunum, vtpote qui nõ solum in hoc verum & in earum adaptatione ex vulneris figura, & situ indicationes (vt ex Gal. dictum est) semper perpendat.

Sed hæc de deligaturis sat dicta sint, quoad futuras vero spectat (in vulneribus enim agglutinandis secundum Chyrurgi est instrumentum) cum earum triplex sit differentia, agglutinatoria, seu incarnatiua, sanguinis suppressoria, & labiorum in vnum adductorum ad tẽpus conseruatrix, prima quidem in omnibus vulneribus vtimur, quandocunq; sola deligatura adinuicem partes diuisę adduci nequeunt, dummodo nil iam extraneum inter ora resideat, quæ autem futura sanguinem reprimit, necessitatis tantum gratia apud Chyrurgos in vsu est, cum magnum ruentis sanguinis impetum ex venarum incisione reprimere contendunt, necnon quando intestina ipsa sunt lauciata; siquidem modus ille ab ipsis non valde probatur, dum sunt per modum reuolutionis, vti pelles consui solent, vnde disrupto vno ex his puncto cætera relaxantur, at postrema licet vt & reliquæ fiat, eo tamen efficitur nomine, vt quæ commissa sunt tantisper, dum vulnus coaluerit, simul maneant, quasi quòd firmior præ aliis sit, atque hac potissimum Chyrurgi vtuntur, dum magna facta est partium segregatio, ac fortè quædam carnis deperditio, quo casu fortis est adhibenda futura. Atqui multifariam vulnus consuitur, prout variæ circa ipsum indicationes exoriũtur, de quibus quidem cum solers Tagaultius differat, non est vt longiori vtamur sermone. De fibulis vero non est, vt multa dicamus, cum eorum vsus fermè extinctus sit, & licet hæ ab antiquis non describantur, non ob id tamen quo modo his vti possimus, tradere non desistunt, vt falsò Argenterius arbitratur, erat etenim nota non tantum apud medicos earum forma, sed & apud quoscunque veteres, quandoquidem in vulneribus fibulæ ex acia molli non nimis torta, vt & futuræ conficiebantur, vt Corn. Cels. conscripsit, siquidem chyrurgi ille ab vno latere vulneris semicirculum quendam ex acia, quem vulgò a sola, hi vero fibulam nuncupabant; pariter & ab altero opposito, alterum conformabant, deinde vtrunque acia alligabant, tum vt labia illa attracta ob vulneris latitudinem, magnitudinemq; fortius alligarentur, tum vt sanies liberius percolari posset; futura namque (vt idẽ testatur) ora magis vnit, atque coniungit: quam quidem latitudinem in fibulatio non impartietur, nisi ad eum, quo supra scripsimus modum, confectæ forent & licet apud Doctissimum Tagaultiũ, & Io. Agricolam alia fibularum formula reperiatur, nempè ad hami formam ab

5. lib. 26.

ATENEO VENETO

ab vtraque parte recurua, ita vt hamus vnus in altero vulneris labro figatur, & versus alterum ducatur, in quo & alter hamus infigatur, vt facere solent, qui pannos tũdendo apparant, attamen meo quidem iudicio non est ea antiquorum, de qua hoc loco agit Galen. sed hæc sat sint, vt Galenum duntaxat ab Argenterij conuitijs vindicemus, alibi namque fortasse de vtroq; fibularum genere disseremus, necnon de duobus aliis instrumentis: & licet pars hæc ad chyrurgũ potius quam ad physicum spectet, necessaria tñ physico esse ppe, qui ex externis ad internorum affectum cognitionem multotiens deuenit: adde, quòd vulnera febris plerunq; consequitur, phrenesis, inflammatio, & huiusmodi, quæ postea physicum vel maxime fatigant; Explicit itaq; e medicus duas primas intentiones, primum quidem ex his altero, aut duobus, aut tribus instrumentis, prout opus est, partes in vnum coalescens, secundo vero in vnum coactas cõseruans: at tertiam (subdit Gal.) præcauens, ne quid labris vlceris intercidat; vocat autem vulnus vlcus secundum cõmunem nomenclaturam, quòd nil est aliud, quàm dissolutio vnionis in parte carnosa, vt sæpius etiã lib. meth. med. vsurpare solet, licet si proprie vtrunque sumatur, vulnus ab vlcere non parum distinguatur: vulnus enim simplex est continui solutio, vlcus vero nõ simplex sed compositum quid, in quo & sanies, & pus continetur, vt recte Auic. eiusq; interpretes testantur: huius autem tertij scopi rationem tradere cupiens Gal. subdit his verbis.

Quoniam sæpius vsu venit, vt pilus, aut oleum, aut aliqua alia humiditas interueniens earum, quæ copulandæ sunt, partium vnitatem impediat: in eo autem quod sequitur tempore per suffluxiones tertia intentio retinetur, ipsam vero suffluxionem ex eiusdem, & cõtrarij loci diuisione, & figura opportuna comparandum.

Si Argenterius rectè Galeni mentem percepisset, ipsum vtique circa quatuor harum intentionum ordine non reprehendisset, verum hoc illi proprium est, vt ad pauca respiciens de facili enuncier: etenim Gal. supponit id primum à medico esse animaduertendum, priusquam ad vulneris curam accedat: quod tamen inter curatiuas vulneris intentiones Argenterius collocat; cum enim Galen. intentio sit, quæ inter curandum tantum sunt, tradere, necessarium non erat, primam illam Argenterij intentionem ponere, pilus enim oleum, & istiusmodi, antequam vulnus aut ligetur, aut consuatur, inter vulneris labra non labuntur, quòd si quandoque labuntur: id raro euenit, artique minime subiicitur: adde quod cum ossium in vulnere fragmenta, telum, & huiusmodi euellimus, vulnus id simplex non est, sed compositum, de quo præsenti non agitur loco; quinimmo Argenterius ipse non parua reprehensione dignus est, vt quod semper est obseruandum prætermittat, quod vero raro euenit, ad contemplationem introducat, si enim extrinsecus medicamentum apponat medicus, aut quid circa ipsum operetur, periculum semper imminet, ne quippiam eius incuria ad vulneris sinum pertingat, quod quidem arti, vel maxime necessarium est; quandoquidem error hic in causa est, vt non solum vulneris consolidatio retardetur, verum & inflammatio, aut pus in eo excitetur. Tertia igitur est intentio, non autem prima, vt censuit Argenterius, neque minus, vt nonnulli dixere, quòd sub prima comprehendatur, quoniam appositis in vnum partibus; atque vt seruetur coaitio ex arte huic tertio scopo post modum incumbimus; primum quidem prohibentes ne quid humidum internæ penetret mox studẽtes dum vulnus profundum est, ac multo eget tempore ad sui consolidationẽ, vt effluxiones saniei, & humoris in vulnere contenti efficiantur: quo quidem casu, & partis vulneratæ situm accommodum, & congruam positionis figurã comparamus: itaut quoad situm vulneris orificium deorsum, fundũ vero sursum semper spectet, pariter figura non ad superiores quidem, sed ad imas potius

tius partes extendatur. Cæterum quod Gal. circa hanc intentionem ait, ne quid extrinsecus incidere permittamus, non parum apud medicos parit dissicultatē; etenim nonnulli suasi Rasis ad Almans. Albuchasis, nec non Auic authoritatibus qui pulueres incarnatiuas, atq; conglutinatiuas, ceram, ac vnguēta, in quibus olea complura ingrediuntur, vulneribus hisce administrant, putantur Gal. excludere extraneum puluerem, ac quæcunque nil faciunt ad carnis agglutinationem; at pulueres, & olea, quę in ceratis aut vnguentis parantur, quæque cum rebus agglutinantibus commiscentur, admittere, Alij vero sentiunt, quòd Galen. hæc omnia ne inter labia vulneris cadant, hoc est in vulneris profundum duntaxat penetrent, excludat; cuius etiam sententiæ viros illos celebres extitisse credunt, dum vulnerum simplicium emplastris, ceratis, & pulueribus, quæ quidem in eorum tantum superficie consistunt, curationem aggrediuntur; Alij vero nil penitus extrinsecus admittunt hāc Gal. firmam esse sententiam, dijudicantes; quicquid vero Arabes & omnes fermè sentiāt contemnentes, has forte moti ratione, quod licet medicamenta, seu alia huiusmodi consolidationis adiumēto sint sua tamē substantia crassa coalitionem prohibeāt vt maius quidem nocumentum exinde consequatur, quàm iuuamentum; quòd si hæc detestanda sunt, tanto etiam magis, quæ nullam penitus agglutinationē pariunt, siquidē vulneri mirum in modum nocere credendum est: Verum ne vllus quidem eorum distincte admodū veritatem, Galeniq́; mentē perceperūt; primi quidem grauissimorum illorum virorum sententias non percipientes falsò Gal. verba sunt interpretati: nā hi nō sentiunt, ꝙ super vulneris ora, dum optime adducta sunt, medicamēta illa imponantur; vnire enim ac agglutinare, vt prædiximus naturæ proprium est, sed medici, vt partes optime sese cōtingāt: vnde Aui. Gal. conformis ait, tunc cōiungenda erunt ipsorū labia & liganda custodiendo, ne inter ipsa aliquid olei, aut pulueris cadat, quoniam consolidabuntur pariter & magnum vulnus, de cuius substantia nil perditum fuerit, & cuius vna pars alteri applicari potest: Ex quibus quidē verbis Aui. pulueres istas incarnatiuas, & oleum aperte satis prohibet, & Gale. hoc loco, pilum, oleum, & quod vis aliud extraneum humidum, quod partium vnitatem vetet: Errarunt quinetiam secundi quoniam Gale. cum præ vulneris magnitudine fieri nequeat vt disiunctę partes ad imum vsq; exacte sibi coniungantur, immineatq́; periculū, ne sanies intimius influxura sit, aut ibidem dolorem, aut plegmonem pariat eo tempore medicamento vtitur, quod particulā siccet; vt etsi qua sanies iam subsit, hanc consumat, etsi qua in vacua loca influxura est, hanc prohibeat, & Auicenn. post statim recitata verba, subdit; Magni vero cuius partes applicari non possunt, siue sit fixura; siue concauitas, vel spatium, plena saniei, & iam aliquid ex substantia membri perditū est, curatio est exiccatio: non igitur verum semper est, quod isti aiunt, prohibenda esse, quæ ad vulneris profundum penetrent Proinde ex harum duarum opinionum destructione quàm facilime & tertiæ falsitas liquidò constat, quandoquidem pręter rationes aduersus prædictas erectas id ei speciatim obijcendum censeo, quòd hi celebrium authorum sententias contemnunt, sibiq́; solis credendum autumant Galeni placito ad sui libitum enucleato. Nos vero vt & Galen. & Auicen. & cæteri medici celebres non sine distinctione procedētes arbitramur in his quidem quæ aut futura, aut deligatura, aut fibula exacte admodum ad imū vsq; sibi coniunctæ sunt, partibus, nullo alio opus esse auxilio, vt sępius dictum est; at in casibus quos & Galen. & Aui describunt, cum medius quidam vacuus locus in profundo coacte desertus est, qui aere aut sanie repletur, tūc medicamēto quopiā egemus, ꝙ saniē illā mediocriter exiccet, & locū illū carne adimpleat; tale aūt est, quod sanguinē in carnem commutare compos sit, eiusq́; (vt rectè testatur Auic.) æquetur complexioni, cui applicatur, siccans nimirum mediocriter, & absque mordacitate abstergens, vt diffusius edocuit Gal. At tūc quartam perficimus intentionem non alia

4 primi. c. 28.

3. meth. 4

Lib. 5. de sim. med.

alia sanè ex causa, nisi vt partis substantiam salubrem seruemus, vt idem his verbis subiungit.

Partis autem substantiam salubrē cum mediocriter exiccantibus cō seruabimus.

Non est autem putandum, quod per conseruationem hoc loco Gale. intelligat cā, quæ per similia efficitur, sed potius præcautionem, siue præseruationē, quæ contraria quodammodo requirit: pars etenim vulnerata humida est, tum ratione imbecillitatis virtutis, quæ alimentum sibi demandatū exacte coquere, assimilare, & vnire non potest, tum ratione excrementorum, quæ à partibus circumuicinis, aut toto etiam corpore demandātur, exiccari vtique exoptat, moderato quidem modo calore, modo vero frigore: dum enim eam phlegmone opprimi veremur infrigidantibus vtique ac exiccantibus vtimur, vtpote oui albumine, linimentisque huiusmodi, vt recte experti faciunt Chyrurgi, at si partem affectam etiam fouere nobis curæ est, vino vulnus abluimus id enim ex Galen. sententia vel optimū est medicamentū, quo & pars ipsa moderate exiccetur, ac corroboretur. Neque nos detereat Galeni inconstantia, circa hæc exiccantia medicamenta, siquidem modo sicca, vnius, modi secundi, ac tertij, etiam gradus administrat: imbecilla namque sunt, thus mastiche, aloes, colophonia, ordei farina, ficfænugræci; fortia autem aristolochia, iris, cadmia, lupinorum farina, & orobi, fortiora vero adhuc centaurium, glutinū, limaturæ vstæ, plumbum, antimonium adustum, pix, resina, & alia istiusmodi: etenim iuxta diuersas corporis intemperies hæc omnia parat, atque iuxta maiorem, minoremve exiccationis exigentiam: adde, quod omnia summo cum iudicio apponenda iubet, vt vnum ab altero in compositione adeo corrigatur, vt ne vllum quidem parti inferat nocumē tum. Hæc sunt, quæ circa vulnera simplicia in parte carnosa molienda proponit, quæ verò peragenda sint, dum cum aliis coniunguntur morbis, se inferius tractaturum pollicetur, cum ait.

Hæc quidem est solutæ continuitatis curatio, cum ipsa sola seorsum in carnosa parte constiterit. Quòd si alicui alteri morbo coniugatur, plures sunt indicationum intentiones, quas in compositorum, vel cōplicatorum, siue vt cuiq; appellare libuerit, doctrina deinceps trademus. In præsenti autem sermone ad reliquas vnitatis solutiones accedendum.

Quod enim vulnus concauum sit, aut intemperatum, aut dolorificum, aut inflammatum, compositum adesse morbum indicat, vulnus enim concauum morbus est in compositione, solutaque vnitate, quod itidem in aliis se habet. Sed de his inferius agemus, ne bis eadē repetamus: de solutione autem vnitatis ossium cum Galeno disseremus.

De solutione continuitatis in osse. Cap. 91.

TRactio igitur est continuitatis in osse solutio, quę quantum ad intentionem primam, insanabilis existit. Quò, vero ad secundam quodammodo sanabilis fit. Prima igitur intentio est coalitus partium, qui ob ossis duritiē fieri non potest, secunda alligatio, quę fit callo super nato partes fractas circumalligante. Calli autem generatio, quā quidē ex materia, & à natura fit, est & ad alta cōmunis, quā verò formam ossi vicinam habet, ex eiusdem fit alimē-

to.

to. Molle vero & puerile os coalescere potest, sed perrarò fit talis affectus, quin cum altero societur. Magna enim ex parte musculi adiacentes vnà corporibus aliis fractis ossibus patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex, quarum altera quidē circa ossa, altera vero circa corpora adiacentia versatur. Sed hęc quidem in carnosarum partium, complicatis dicentur affectibus. Nunc vero de fractionibus dicendum. Quoniam enim harum sanitas callositate procuratur, vt autem callus generetur proprij ossis alimenti superfluitatem naturæ suggerere oportet. Hanc vero superfluitatem in qualitate, & quātitate seruare modum, est necessarium. Vnde & ratio victus est adhibenda, quæ tantum, ac talem influere ossibus sanguinem præparet, qualis, & quantus generando callo sit opportunus. Quoniam vero per fracti ossis cauernas idē effunditur sanguis, eiusdem qualitatem, & multitudinē animaduertere oportet, atque ita vel siciorem, vel humidiorem victum instituere. Sed hæc omnia in libris, in quibus de curandi ratione tractatur, plenius sunt explanata.



Avsam, cur ossa non coeant, sed callo agglutinentur, ab initio huius tractationis assignauimus, vtpote ipsorum duritiem. Et licet complures aliæ, causæ reperiantur, quæ aut vulnerum sanitatem retardant, aut ea nullo pactò sanari permittant, nempè partis diuisæ tenuitas, qualis est vesicæ ob exiguum ad eam sanguinis confluxum, virtutemq; in ea exilem: perennis partis motio, vt pulmonis; quiete namque sanatio indiget; continua ad membrum fluxio, cuius quidem fluxionis non sit exitus, vtpote dum cerebri venę internæ vulnerantur, aut ventris ima pars, ac postremò visceris nobilitas, cuius quidem diuisio exhaurit spiritum, priusquam vniri possit, quod quidem in corde, & cerebro manifestè admodū constat, sola tamen præcipua prædicta ossibus inest, reliquæ vero aut non adsunt, aut ne occurrant prohiberi queūt: etenim ossa [vt à prima exordiamur] crassa sunt, & ad ipsa complures confluunt venæ, ex quibus nutriuntur, vt hæc de causa si non vniantur, saltim callo vnionis vice agglutinentur, dictum namque est, quod natura ipsa est, quæ hoc opus aggreditur mediantibus propriis actionibus, nempè alteratione, coctione assimilatione, atque vnione: natura igitur in primis alterat sanguinem copiosius ibidem demandatum, & ad ossium formam commutat, mox incrassat, & ipsis disruptis apponit, ac vnit; non quidem in profundo, cum dura sint, sed in superficie tantum, vt antea Galenum se experimēto comprobasse diximus, pueros autem & iuuenculas nonnunquam mulieres excipimus, mollia namque vt Gal. testatur, cum eorum sint ossa profundius quodammodo coalescere possunt: motum vero corporis, & ipsius cōfractæ partis, quem alteram causam cōstituimus, ad nostri libitum prohibere possumus, non enim excessitate, vt pulmo, & septum transuersum mouemur. Quocirca, non solum pars confracta quiescenda est, verum & conuenienti situ locanda, vt celerius agglutinetur, nā motus non solum fluxus, doloriscq; est causa, verum vt quæ commissæ sunt partes, extra proprium abeant locum; quinimmo quies huic affectui præ aliis tāto iniungenda est, quanto maior necessitas adest, periculum namque est, vt tantillum membro commoto à proprio situ partes adinuicem disiungantur, saniesque copiosius influat; prohiberur quinetiam tertia causa, si rectè corpus admi-

6. Aphor. com. 19.

administremus, non enim vt in vnic-
ribus thoracis, aut ventris inferioris sā-
guis concretus, aut sanies ibidem colli-
gitur, dum potissimum simplex est fra-
ctura: quod si partes etiam adiacentes,
vnà compatiuntur, quibus intentioni-
bus adiuncto morbo satisfaciamus Ga-
6.met. c. len. inferius se edocturum pollicetur:
5. ob id ægrotanti huic victus rationem à
principio tenuissimam administrat, in-
terdum venam incidit, & per ventrem
superflua expellere procurat; quo vero
tempore callus gignitur, vt & præsenti
cap. nutriendum corpus boni succi ci-
bis iubet, qui multum nutriant, sintque
tenaces; tenuis namque humiditas ad
calli generationem minime necessaria
est, sed crassa, non autem friabilis, ac pin
guedinis expers; hæc enim substantia ci
tissime callum gignere solet, quamuis
tempore siccescens callus friabilior, ac
fractioni obnoxius reddatur: cessat po-
stremò visceris nobilitas, quopiam ossa
neque præcipue sunt partes, neque præ
cipuis deseruiunt, sed tanquam fundā-
menta quædam ac veluti totius corpo-
ris substratum subiiciuntur: ob id nu-
triuntur, augenturq; non tamen sen-
tiunt, vt rectè Galen. pluries testatum
reliquit: quod quidem ignobilibus par-
tibus euenire solet, cum autem frangun
tur, non solum sanguis, & spiritus prius
quam callus gignatur, non euacuantur
verum, vt ait Galen. sanguis per fracti
ossis cauernas effunditur, vt maxime fa-
ciat ad calli productionem, dum modo
eius qualitas, aut quantitas ap maduer
tatur, vt si medicus in altero c. his aber
ret, quoad victus potissimum rationem
corrigatur. Cæterum quoniam quis
aduersus Galenum obiiciat ipsum vide
ri mancum, quod post habitis prioribus
quatuor intentionibus, vni tantum calli
generationi attendendum esse decernat
ne hunc scropus is amplius offendat, vt
priora huius capitis verba perpendat,
consulo, facile namque ex eis propositi
dubij dissolutionem obtinebit, cū ait
(Fractio igitur est in osse continuitatis
solutio, quæ quantum ad intentionem
primam insanabilis est, quo ad secundā
vero quodammodo sanabilis fit) priori
capiti annectit tractationem de osse, &
neruo, quæ supra circa quatuor priores
dicta sunt, intentiones comprehendens
id solum docens, quod cuique eorum
peculiare est, atque seiunctum, nam si-
cut in carne præcipua intentio est vnio,
quæ à natura fit, opitulante tamen me-
dico; ita in osse hæc impossibilis: durum
enim duro vniri non potest: ob id hoc
inter cætera statim proponit, cuius vice
secundam intentionem subdit, quam na
tura, & medicus moliuntur, dum ossis
partem cum seiuncta, altera callo illas
circumalligante connectunt, ad quod
quidem opus peragendum sicut ad car-
nis agglutinationē quatuor vtebamur
indicationibus, coniunctione, conserua-
tione, expurgatione, atque exiccatione,
ita ad calli in osse generationem totidē
vtimur. Et ob id sat Galeno fuit, vt id
in contex. indicaret his verbis (calli au
tem generatio, qua quidem ex materia,
& à natura fit, & est ad alia communis]
nā vt circa eas discuramus, fieri nequa-
quam potest, vt callus gignatur sicut &
in carnis vnione, ni prius ossa fracta si-
mul connectantur, alligenturque; secun
do seruentur ad perfectam vsque ipsius
generationem, tertio ne quid illi extra-
neum intercidat, euitetur; ac postremò
vt partis substātiam salubrem cum mo-
derate exiccantibus conseruemus. Quo
ad primam quidem intentionem stude-
dum est, vt fracti ossis partes rectè com
mittantur, & in naturalem situm coap-
tentur, verum cum fracturæ multæ sint
differentiæ, vt recte narrat Galen. aut. n.
os tritum est, quod Græci κατάγμα, nun- 6. meth.
cupant; aut ruptum, idq; bifariam, aut cap. 5.
per rectū, trāsuersūq; in quacunq; fra
ctura id primū agendū est, vt videamus
nū, partes ossis fracti dissidētes èdirecto
iaceāt, necnè quod quidem exemplo in
tegræ partis quam facillime dignosce-
tur, si enim è directo iacent; circa hoc
nil aliud moliendum est, sed vt infra di
cemus, quod reliquum est peragendum
hoc autem manifeste comprehendens, si
neque punctionis sensus vllus appareāt
neque vlla, quæ sensu percipi possit, inæ
qualitas adsit; atsi è directo non iaceant
fieri. n. potest, vt tum prorsum, tum re-
trorsum, tum in hanc mēbri partem, tū
in aliam facta translatio sit, procurandū
est;

ræ, vt in contrarium adducantur; vt lib. de fracturis Hippocrat. consuluit, & Galen. alibi, scribentes: quòd quęcunque retrorsum magis acta sunt, ea prorsum impellantur necesse est; nec minus altera quoque fracti ossis modice ad contrarium retrusa; contra vero quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quid retrorsum, reliqua nimirum parte sensim prorsus deducta, eodem pariter modo si ad dextram sunt detorta, medicatio est, si ad sinistram ducantur, atq; è cõtra. Proinde in adducendis contrario modo partibus, ne quæ frangantur eorum extantiæ non leue periculum est, idque potissimum si per transuersum fractio facta sit; duplici sanè ex causa; tum quoniam fragmenta inter partes coniungẽdas facillime intercidunt, quæ postea in causa sunt, vt ea, quæ adaptantur, exacte non se contingant; tum quòd si forte quæpiam ex his pars extra cadat, denuò ad pristinam vnionem accommodari non potest, cum ossis fragmenta prohibeãt. Ex quo maximum adest periculum, ne in spatium illud sanies colligatur, quæ postmodum tempore putrescens totum pariter membrum secum corrumpat: oportet igitur aut manibus, si paruum sit membrum, aut vinculis circũpositis, aut vnà cum his etiam instrumentis, cuiusmodi nos lib. de fracturis docuit Hippo. antitasim ossiũ efficere, hoc est retrorsum ea trahere, vt è directo committantur, exactaque eorum coniunctio fiat; postea vero quàm nullus sit metus, ne in adducendo se tangant, tunc in directum opponere, vinculaq; remittere, ac musculis ipsis in idem commissionem permittere: interim vero Hippo. & Galen. præcipiunt, vt manibus quoq; nos ipsos subseruiamus, ac sicubi aliquid paulum subsultet, corrigamus, ac efformemus: hinc libris de fracturis varia reperies vincula, & instrumenta ab ipso Hippoc. constructa, prout varia sunt ossa, quæ variis in partibus franguntur: de quibus non est, vt partiatim agamus, cum artis medicæ Gale. commentaria conscribamus. Proinde & manibus, & vinculis, & instrumentis summa diligentia in vnum ossium partibus ad prorsum locũ deductis secunda suboritur indicatio: vt & in carne dictum est, quòd ad perfectam vsque calli generationem partes seruentur; talis autem conseruatio tribus potissimum perficitur, alligatione, splenijs, seu plagulis ab Hippocr. nuncupatis, atque quiete. De alligatione quidem, prout carnis vnio exigebat, nõ nihil superius diximus, quod & hoc loco transferri potest, quandoquidem tuta esse debet, neque nimis arcta; ne doloris, humorumque influxus sit causa, neque laxa, ne leui ex motu ossa dilabantur; sed danda est opera, vt vtriusq; excessus mediocritatem seruet: fascia quinetiam, seu vinculum satis latum sit vt, vt præcipit Gal. latitudo namq; magis accomoda est, quàm eius angustia, vtpote quòd totum æque omni ex parte fractum os complectatur, excepto eo quod per transuersum fractionem habet, siquidem hoc casu angustior prælatiori fascia rugas non contraher, totiusque membri, cui circundata est, cutim continget. Descriptus insuper deligationis modus est, qui & fracturæ accommodari potest, vtpote quòd is ab ægra parte deligare incipiat; ac cum bis, terve fasciam circumdederit, inde ad sanas partes vsque progrediatur, vt & in Hippocratis iubet: siquidem hoc modo non solum ab integris ad laborantem partem sanguinis fluxũ coerceat, verum quod iam collectum in ea est, exprimit, præcipiebat quoque vt duas fascias moles, & ex lineis mollibus confectas paratemus, vt non solum hac deligatura vteremur, sed & altera desuper contexta membrum fractum accommodaremus incipientes super fracturam prioris ex aduerso, deorsumque semel tantum membro perfracto circundato tenderes atq; inde iterum reducta in superiori parte vltra priorem fasciam definere: atque ob id dimidio longior priore esse debet, cuius quidem & alterius prioris quoad longitudinem terminus non vnus, ac certus constitui potest, sicut nec quoad latitudinem, vt prædictum est, sed pro fracturæ magnitudine, & pro fracti membri crassitie diuariandus est; ita vt Hippocrat. modo trium, modo quatuor, modo quinque, & sex etiam cubitorum longitudinem,

3. meth. ca. 2.

totidem vero digitorum latitudinem constituat. Sed hæc de alligationibus sat dicta sint, licet à Cornelio Celso, & modernis etiam nonnullis aliæ recenseantur. Splenijs autem, quæ ad splenis similitudinem habent, seu plagulis, siue ferulis vtebatur Hippocrat. vt & alij, qui ipsum sequuti sunt; in magnis potissimum fractionibus, vt rectius in vnum partes vnirentur, ac earum ita in vnum deductarum firmamenta forent: verum Hippocrat. Galen. & reliqui veteres medici non primis diebus, sed à die septimo, vel nono, vel vndecimo eas accommodabant; recentiones vero nostri Chyrurgi primo quoque die, dum alligant, ferulas circumponunt; cuius quidem varietatis causa est, quoniam veteres illi phlegmonem deuitare cupiebant quę primis illis diebus ex earum appositione membrum fracturum aggrauantium facillime oriri poterat; at nostri parum de hac curantes, tantumque sibi fidentes eas applicare non verentur: hæ autem (vt Hippocrat. & Galen. statuere) lenes esse debent, æquales in extremis partibus simæ, in medio crassæ, maioresve aut minores iuxta fracturæ magnitudinem, paruitatemque: consultò autem de modo, ac ratione eas adhibendi silentio inuoluimus ob eam, quam supra tetigimus, rationem. De quiete vero non est, vt multa dicamus; etenim quies huic affectui præ alijs tanto iniungenda est, quanto maior necessitas adest; periculum namque est, vt membro tantillum moto à proprio situ partes adinuicem distungantur, doloréque ac materierum effluxus consequatur: ob id cõcinne ad modum situandæ sunt, vt quoad fieri potest, naturalẽ situm seruent, hoc in vniuersum animaduertentes, ne corpus siue pars confracta & die, noctuq; maiori cum angustia defaticetur, prout prudenti videbitur medico. Succedit & tertia intentio, ne quid ad locum confractum defluat, aut extraneũ in eo reperiatur, quod aut ipsum inflammari, aut cõputrescere faciat, hæc aũt ad arteriæ in carne agglutinanda intentionis proportionem perficitur; si.n. quid adest extranei, aut ossiculi portio, quod quidem ex prurigine, & punctura quàm facile, dignoscetur (fractura etenim à quibusdam veluti aculeis carnem vexat) aperiendus quidẽ locus est, quod que extraneum auferatur, demũ ad reliquũ fracturæ curationis accedendum: postremã vero indicationẽ & in ipsis fracturis aggredimur, cũ aut membrũ fractum imbecillius est, aut humidius; locũ enim tunc fouere, & moderate exiccare studemus cauantes ne humiditatẽ crassam temperate ibidem confluentem aut prohibeamus, aut exiccemus; non enim calli fieret productio, sicut dum superfluus aquosus, tenuisque humor adest. Quocirca hoc medici prudentia, ac studio indiget, qui vtriusq; excessum temperet, & partem salubrem conseruet, tunc enim natura, quod sibi proprium est, paucis ab hinc diebus opus perficit, materiam congruam ad calli formam circumfacta ossa componens, incrassans & veluti quoddam vinculum illis adnectens: propterea quòd & materia hæc qualitate, quantitateque perfracti ossis cauernas concinne admodũ effundetur, nequecum aliquo extraneo, quod ipsam perturbet, confundetur. At qui de his copiosius lib 6. meth. med. se scripsisse testatur. Restat autem, vt de soluta vnitate in neruo & tendone pertractet, quod quidem in subsequenti agit capite, ad quod diuino auxilio interpretandum accingimur.

De punctura nerui, & chordæ. Cap. 92.

Nerui vero & tendonis punctura propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam, ac tum præsertim cũ nihil extrorsum expirat obcęcato cutis vulnere. Aperiendum est igitur, atque exiccandum substantia tenui, quæ vsq; ad ima nerui offensi possit pe-

netrare. De his verò exactè diximus in libris de arte medendi conscriptis. In simplicibus quidem huius generis affectibus salubriũ causarum forma talis existit.

SI animaduertisset Argentarius Galeni intentionem, vt & antea annotauimus, esse, tradita vniuersali quo ad primas illas intẽtiones curandi methodo, quæ omnibus ex soluta vnitate partibus deseruiant, id solum quod cuique proprium est, recensere, illum vtique de negligentia falsò non obiurgasset; neque minus, quòd cum nerui multi sæpiùs incidantur, de sola ipsius punctura hoc loco pertractet; nam præsenti libro vti epilogo omnium, quæ ab eo alibi fusius scribuntur, sat ei fuit, quęcunq; eiusdem generis eis accidunt, ex quibus curandi intentiones eliciuntur, in vno tantum, eoque potissimum simplici nerui affectu, qualis est punctura simplex, percurrere; cum etenim nerui & tendones, vt Galenus, & Auic. testantur, quandoque punctim, quandoq; cęsim vulnerentur; & rursus vtraque solutio fiat, aut cum contusione, aut absq; cõtusione, punctura autem aut hians sit, atque adaperta, aut cæca, & occlusa, ita vt nullum ipsius orificium visui nostro representetur, quæ vero cęsim solutio fit, alia quidẽ per longitudinem, alia vero per transuersum occurrat, & in vtraque interdũ quidem cum substantię carnosæ amissione; interdũ vero sine eiusdem deperditione: adhæc si neruus per transuersum vulneretur, aut quandoq; non ex toto, sed ex parte, aut plerunque totus præcindatur, nullus vtiq; in nerui solutione simplicior affectus existit, quàm is, qui punctura, eaq; occlusa fit; licet enim cutis quoq; afficiatur, non tamen affectus talis est, vt qui ad se curã protrahat: ob id eam quę omnibus neruosis est affectibus præcipuam intentionem, in punctura duntaxat pro exemplo tradit, adnectens quinetiam alterã qua seiunctim punctură, tantũ occlusam curare valeamus, nempè vulneris adapertionem. Vtcunq; igitur vulneretur neruus, maioris minorisvè conuulsionis suspicio semper oritur ob duas sanè causas, tum ob sensus acrimoniam, tum ob consensum, atq; connexionem, quã partes hæ cum principio obtinent: adde & tertiã, quæ solius occlusæ punctură est, quando scilicet nihil extrorsum amplius expirat punctură foramine obcęcato. Cęterum aduersus hoc placitũ insurgent fortè, qui ex Arist. sentẽtia cordis, & quamcunq; carnem, non autẽ neruum esse tactus instrumentũ instituẽt, etenim si nerui ex ipsorũ placitis non sentiunt, sed à natura facti sunt, vt carnẽ per totũ diffusam calidã & humidã sui frigiditate, ac siccitate contemperent, ex quo quidẽ in carne postmodũ exquisitus ac optimus sensus introducitur (quod.n. sentire debet, medij naturã sapere debebat) minus vtiq; sensus vehementiã percipere potẽrũt, vt hoc loco habet Gal. alij vero, qui neruũ tactus instrumentũ esse ex Arist. sustinent, impugnarent ipsum circa neruorũ originem, nam licet hic cuinã principio nerui cõtinuentur, nõ determinet; attamen cũ alibi sentiat illud quidẽ esse cerebrũ, id falsum esse dicent, quãdoquidem cor eorũ est principiũ, iuxta Arist. decretũ: propterea q; in eo neruorũ copia apparet: q; si duæ hæ causę à Galeno traditæ falsæ sunt, necessario & tertia falsissima erit: nã si neruus nõ sentit, ergo eo puncto, einsq; punctura occlusa neque aliquid ad ipsum raptim influet, neq; nocens ibidẽ detinebitur, vt tantũ doloris, atq; conuulsionis homini inferat: Verum quoniã locus iste nõ exigit, vt quod alibi à Galeno aduersus Aristo. pluries, ac fusius disputatum est, à nobis longa disceptatione denuo discutiatur, sat nobis erit, vt quæ aduersarij Galeni in eum obiiciunt, diluamus ea duntaxat supponantes, quæ alibi ab eo copiosius enucleata sunt: primi etenim nõ aduertunt Galen. aduersus Aristotelem sustituisse cerebrum esse neruorum initiũ, seu cõmunem sensum, seu princeps sensorium, à quo demum omnes particulæ sensum, & motum obtinent, neruos autem ipsos vehicula, per quæ virtus ipsa sensitiua, atque motiua è cerebro defluens deferturq; inseruntur namque per vniuersam corporis molem, atque po-

6. meth. à principio. lib. 4 sui cano.

1. de par. inim. c. 4.

7. de dogm. Hippocr. & Plat.

tissimum cuiusq; partis sustantiam, seu carnem, atque vnà cum ea moderatam ac exquisitam sensationem conficiunt, variam tamen, cũ & sensile varium esse debebat: Vnde & varia ipsius sensationis partialia instrumenta à natura fabricata sunt, vt cuiusque optima & actio, & passio perficiatur: ad quam quidem actionem, passionemq; cum sensibilium corporum alteratio eorundemque agnitio concurrant, vt testatur Galen. sensibilia quidem corpora, quo proximiora erunt sensationis principio, tanto validius impriment, eorumq; imago promptius imprimetur, ac proinde mirtus ipsa agnotrix eam animalis sensationem percipiet, sicut è conuerso, cum à principio longè absunt, obtusius, ac imbecillius; propterea cum neruus vt riuus, à quo immediate virtus sensitiua defertur, principio proximior fit, nulli mirum est, si dum sensibile illi offertur, & maior & acrior fit sensatio: quod quidem testatur experientia, quicquid Aristotelis dicant sectatores, ad quorum rationem facilis est responsio; nam fatetur & ipse Galen. quòd quanto exquisitior est temperies, tanto etiã perfectior sensatio efficitur, non tamen acrior: etenim vola manus, quæ non tantum nervis, sed & carne, aliisque particulis constat, quæ ipsam temperaturam reddunt quoscunque excessus percipit, atq; comprehendit, non tamen acrius, vt particulæ hæ, quę ad intemperiem quampiã dilabuntur, ac quæ neruorum copia constant; vtpote ventriculi os, diaphragma ipsum, ac potissimum ipsius medium. Falsum igitur est, quod ipsi supponunt, neruos solos nõ sentire, siquidẽ per eos virtus sensitiua, atque motiua defertur, idq; à Galeno & experientia pluries comprobatũ est. Falluntur quinetiam cũm ex Aristot. sustinent, nullam corporis partem, quæ exanguis sit, vt neruos sentire; nõnulla etenim sunt animalia, quę sanguine carent, vt spongiæ & conchilia, quæ tamen sensum habent, vt & Aristot. docuit: nisi forte quod sanguini proportionatum illis intsse dicãt, sed hæc missa faciamus vtpote qui rationes tantum in Galenum dissoluere proposui mus. Non est autem nobis difficile aliorum rationem diluere ex his, quæ alibi ab Excellenti Patre meo in apologia de membrorũ principatu scripta sunt; vanum enim est existimare, quoniã in corde neruosa quædam corpora reperiuntur, ibidem esse neruorum principium, nam vt Galen. valide admodum probat ea vtique non sunt nerui, nec neruorum functiones obtinent; sed potius ligamenta quædam, quæ sub neruorum nomine constituens Aristot. eadem cum neruis esse existimauit. Ad conuulsionem itaque promptè excitandam (neruos si pungas) duæ priores à Ga[illegible]no assignatæ causæ ex dictis veræ sunt, tum quòd in neruis sensus acrior est, tum q[illegible]hi à principio cerebro nimirum immediate deriuant, in quibus virtus exquisitior reperitur, quæ nocuum sentiens confestim retrahitur, motumq; illum conuulsorium efficit: vera quinetiam tertia est causa, quòd cum punctura foramen occlusum est, acutius persentiatur, ac doleat, quandoquidem occluso foramine, quod affligit nequaquam euaporare potest, sed necessario ibidem contentũ neruum replens inflammat; quo fit, vt virtus animalis nocuum, ac inimicum aufugiens vehementius excitetur, ac se se contrahens neruosam substantiam, quæque sibi annexa sunt contrahat, atq; conuellat: quæ quidem conuulsio nõ adeo efficeretur, si quod intus est, ipsi infensum euaporare posset: obid in huius curatione præcipua est intentio, dum foramen occlusum est, aperiatur, si vero apertum est, vt foueatur, ne dolore inualescente nouæ materiæ attractionis, atque inflammationis sit locus: quæ autẽ sunt neruum fouentia pertingit duntaxat Gale. hoc loco remittens Lectorem ad libros med. methodi, atque potissimum sextum, in quo de omnibus neruorum læsionibus copiosius disserit: Est autem (inquit Galen.) ad punctura[illegible] nerui adaperti intentio præcipua, vt ipsum substãtia tenui exiccemus, quæ vsque ad ima nerui offensi penetrare possit; supposita altera, quæ in occlusa punctura administratur, nempè vt foramen ipsum reseratum detineamus: quæ autem sint medicamento, quæ hoc loco à Gale, causæ sanitatem efficien-

2. d dog. Hippo. & Pla. prope finem.

cientes nominantur, docebat idem eo sexto methodi à principio tum modice calefacientia, tum exiccantia citra dolorem, hęc enim sola ex profundo saniem trahere neque contracta, neque demorsa particula possunt: nam quæ frigida sunt apposita, tenues obstruunt meatus; quæ vero humida, quamuis calida actu apposita, vt aqua calida, reliquas phlegmonas mitigent, vulneratis tamen neruis infestissima sunt, cum præsertim eorum substantia ex refrigerata, concretaque humidiore materia condita sit; at calida moderate, quæ & sicca sint, tenuiumque partium non tantum nerui temperamentum conseruant: verum & sorditiem, ac pus ipsum absumunt, & ex profundo attrahunt: adde quòd nō tantum conseruatio temperamēti fieri debet, sed & præseruatio, quàm contrariis constare diximus non tamen valde excedentibus: fouēda quinetiam virtus est, quæ à cerebro per neruum illū defluit, siue animalis ipse spiritus, qui secundū Galenum ad certam vsq; distantiam permeat, vtpote calidus; insuper calor partium ipsarum adiacentium: quod quidem non efficeretur, si frigida & crassa medicamenta apponerentur, ob id Gale. terebinthina resina vtitur tū per se, tum cum parua quapiam euphorbij portione admixta, per se quidē in mulieribus, & pueris, ac his, qui molli sunt carne, cū euphorbio vero in his, qui dura sunt carne; nec secus propoli per se, & cum euphorbio, quæ cum tenui oleo emoliri potest; pariter & sagapeno in duris corporibus cum oleo, & terebenthina commixto, & oppoponace; adhæc lachryma Cirenayca, ex qua fiat emplastrum, cuiusmodi est id, quod ex euphorbio ab eo compositum est. Complura etiam eo sexto metho. tum ab eo reperta, tum ab alijs descripta medicamēta recenset, vtpote sulphur ignem non expertum, neque lapidosum, calcem lotam, farinam erui, & hordeaceam, emplastrum illud ex euphorbio, & alia huiusmodi, quæ quidē omnia euariat iuxta diuersas indicationes, & pro naturarum diuersitate, de quibus cum ibidē, & alibi copiosius disserat, non est vt longa vtamur explanatione, idque potissimum cum eorum omnium & Auic. Auenzoarem, & Haliabatem interpretes habemus. Mittam præterea hoc loco ex cōsulto causas sanitatem efficientes, dum nerui diuersis aliis solutionibus infestantur, quandoquidem, vt superius diximus, hic est in neruo solutionis pręcipuus scopus: si autem qua in eo fit euariatio non quidem quoad intentionē propriam diuariatio, sed secundū magis tantum, ac minus efficietur, quemadmodum fusius eo sexto meth. edocuit Gal. ad quem quidem locum lectorem occulatissimum remitto, ne incassum, quæ elegantissime ab eo ibidē scripta sunt, repetere videamur; transibimus autem ad compositos huiusmodi affectus, si prius scopum vnum remouebimus, qui in cuiuspiam animo exoriri possit; cur est, quòd Gal. antea in vulnere carnoso oleum prohibeat, causam assignans nimirum ne putredinē gignat, quæ vnionem impediat; at in nerui punctura, & aliis solutionibus oleo solo quādoque vt commodissimo auxilio vtitur. Dicendum itaq; est, quòd Gal. non quocunq; vtitur oleo, sed tenui, quale erat illud, quo in curatione cuiusdā vsus est, subantiquo, atq; calenti, vt vulneratam partē foueret, eamq; à dolore, & phlegmone vindicaret, damnabat autem crudum oleum vtpote crassum, & ad partes extimas tantum supernatans, ex quo periculum est, ne partes circumuicinas putredine inficiat, ac sui crassitie foramen illud claudat: propterea dicebat ipse, oleo autem calente fouendus est neruus, nam frigidum appositum tenues obstruit meatus, calidum verò digerit; quibus quidem verbis facile deprehenditur error Argenterij, qui ex Galeni mente putauit oleum ab eo administrari, non vulneris remedium, sed potius ad præseruationem aduersus imminentia symptomata, etenim si digerit, non ob aliam causam id efficit, nisi vt saniei exitum patefaciat: ob id superius dixerat, Ac ne quis dolor vulneratam partem vrgeat, in primis solicitudinem habere opus est: itaque esse medicamenta excogitaui non pauca, quæ vulneri imposita ad vtrunque sunt comparata, tum vt dolorem mitigent, tum vt exitum saniei patefaciant: oleum igitur

3. d com. med. secundū loca.

huic affectui non administratur, vt vim exiccandi habeat, sicut erat Gal. sententia cum de oleo, & cera verba facit; non enim siccare (inquit ipse) nec ceram, nec oleum vtiq; intelliges, nec alterum seorsum, nec ambo simul, immo nec erugínem solam, vt quæ immodicę siccet, sed (vt dictum est) dolorem cohercet, & sui tenuitate sanici, si qua orta est, exitus pateat, ad cuius quidem exiccationem aliis postmodũ vtimur auxiliis, vt præcipit Galenus: sed hæc sat dicta sint, ad cõpositos affectus cum Galeno transeamus.

3. meth. ca. 2.

In compositis verò complicatur vlceribus prima quidem cauitas quam non alterum affectum, sed vlceris differentiam esse arbitrantur: Est autem tum differentia huiuscemodi res, sed alterum aliquod alterius ægritudinis genus, in quo ipsius substantiæ iactura facta est; Et quidem curatio in duplici morbo duplicem exigit intentionem, nam continuitatis solutio vnitate, substantiæ verò iactura, generatione indiget, paulò verò supra generationis intentiones expositę sunt.

Missa nominum apud veteres confusione, Galeni sectemur sententiam, qui differentias affectuum ab ipsis, nec rectè distinxit, vt superius adnotauimus; differentiæ enim proprie sunt magnitudo, paruitas, æqualitas, & inæqualitas, & huiusmodi: affectus autem, cauitatibus phlegmone, dolorum sordities, & id tale genus: qui quidem affectus in corpore humano componuntur, vt non simplices morbi affectus vè, sed compositi dicantur; exempli gratia est vlcus, seu vulnus cauum, vlcus quidem seu vulnus est affectus similari, organicæq; parti communis ciuitas vero, aut substantiæ defectus aut in figura vitium morbus inquã organicæ proprius: Ne conturbet autẽ nos communis nomenclaturæ vsus, vt vlcus cauum dicatur, quasi quòd ad ipsum differentia quędam apponatur; abusus enim est hic, quemadmodũ & cum dicimus, quòd homo albus sit homo, vt enim albedo ab homine quid distinctum est, ita & cauitas ab vlcere. Si igitur duo sunt morbi, qui in vno vigeant subiecto, duplex quoque his adest indicatio: vt exemplo illustrat Gale. quandoquidem vlcus cum cauitate quoad morbũ in solutione continuitatis vnitate, quo vero ad substantię iacturam carnis regeneratione indiget: quod itidem se habet in alijs morbis compositis. Verum quo ordine in eorum curatione procedendum sit, postmodum subiungit eodem vsus exemplo.

Quod autem primũ quidem hunc affectum oporteat sanare, demum vnitatem restituere tentare, ipsa rerum natura commonstrat: Cum ita repletũ quidem fuerit cauum, vlcus verò ad æqualitatem perductum: alteram intentionem aboleri contingit, nam media existente inter labia vlceris ea carne, quę nuper est genita partes quidẽ distantes vniri est impossibile, vnde fit, vt alia sit intentio perquirenda. Intentionem autem consequemur ex eo quod est secundã naturam ipsi parti comparando, erat autem eidem cute obduci naturale. Quare hoc ipsum à nobis procurandum, aut si hæc intentio effectum sortiri non potest simile aliquid cuti, carnem scilicet quæ cutis naturæ vicina sit instaurandum; Est autem huiuscemodi quæ & sicca, & calli similitudinem præsefert. Ad cicatricem igitur obducendã necessaria erunt exiccantia, ac sine mordacitate adstringentia medicamenta.

In cum-

In complicatis itaque affectibus (per affectus autem non solum proprie morbos, sed & eorum causas ac symptomata intelligimus, quæ quidē licet vt symptomata ad sese curam nō attrahant, vt tamen vrgentias rationem obtinent, sui indicant ablationem) à natura rei procedendi ordo desumitur; etenim si vnus est alterius causa, prius quidem affectū qui causæ rationem subit, abscindendū esse rei natura demōstrat, alioquin nunquam recte procedemus; manente namque causa aut eo quod causæ vicem gerit; tametsi alter affectus seu morbus vna vice sublatus sit, denuo tamen resurget, ac pululabit. Secundo si vnus non potest curari, quin alterum prius curetur, licet hic illius non sit causa, natura quidem rei exigit, vt prius ab eo exordiamur, sine quo alter curari nō potest: quod quidem pluribus exemplis hoc loco declarat Galen. primum quidem ex vlcere cum cauitate, siquidem cauitas carne prius repleri exposcit, mox media existente inter labia vlceris carne partes ipsæ distantes vniendæ sunt, secundo verò ex vlcere cum ipsa sorditio adnata; prius etenim sordes abstergentibus ammouenda, deinceps ad vlcus ipsum sanandum properandum est, licet sordities, ac cauitas vlceris causæ non sint, vlcus enim absque his esse potest: quod itidem & de inflammatione, vel attritione, vel humore quopiam, vel huiusmodi cum vlcere Gal. ostendit. Tertiò ac postremo si vnus affectus cum altero coniunctus vires prosternat, licet, vt dictum sit, ac quo ad seipsum curationem nō exposcat, natura quidem rei vel maxime requirit, vt præ omnibus quibusuis huic festināter obuiemus; virtus namque vel optime, ac summo studio seruanda est, sine qua fieri non potest, vt æger ad pristinam deueniat sanitatem, exempli gratia sit vlcus cū phlegmone, quod ex humoribus aut à parte quapiam, aut à toto ad locum confluentibus pendeat, cui superueniat spasmus, aut intensissimus dolor, qui vires prosternat, ab hoc vtique exordiendum esse rei natura nos docet; quandoquidē non solum causa, sed & phlegmone ipso periculosior existit: quod si symptoma hoc vrgentis rationem obtinens non foret, ab inflammatione vt sine qua non, initiū curationis sumeremus, demum ad causam accederemus, qua quidem non existente inflammatione à causa sine dubio primum, mox ad morbum properandū foret. Tres igitur scopos in morbis cōplicatis adesse docebat Gal. ad quos qui dem in ordine procedendi medicum advertere necessum est: quandoquidem & rei natura hos omnes manifeste admodum ostendit, vt primus quidē præ omnibus vrgentis sit, secundus qui sine quo non, ac tertius qui causæ rationem subdit. Verum quoniam Gal. hoc loco, de solo eo sine quo non, mentionem facere videtur, vt aperte satis videri potest: propterea Trusianus interpres voluit reliquos duos scopos ad hunc tantum reducere, siquidem (dicebat ipse) causa, & magis vrgens se habent ad effectū, & minus vrgens vt id sine quo non; frustra enim curatur febris humore manente putrido, & inflammatio, seu vlcus ipsum, si spasmus, aut dolor adsit: Sed fallitur bonus interpres, nam distincti sunt scopi, & in vno subiecto nonnunquam reperti, alia enim est causa, aliud autē sine quo non, & aliud quod vrgentis vim habet, licet improprie omnes hi scopi sine quo nō appellari possint, propterea quòd ei primum attendendū est, sine quo reliqua tolli nequeunt; causa enim quid diuersum cōnotat ab eo sine quo non, & id sine quo non ab eo, quod vrgentis rationem obtinet: quibus quidem absq; nominibus haud recte in curatione procederemus, si omnes scopi sine quo non appellarentur. Tacuit autem Galen. reliquos duos scopos nempè qui causæ, & vrgentis rationem subeunt facto de eo sine quo non duntaxat sermone, quoniam de morbis propriè complicatis sua erat intentio pertractare, reliqui enim scopi morborum causas, atq; symptomata præcipue respiciunt, licet & nonnunquam morbus morbi, vt obstructio febris causa esse possit, eum itaque adest vlcus, & cauitas, duæque indicationes oriuntur, altera quidem prima sine qua non replendi locum, altera vero partes disiunctas vnienti, causæ postmodum efficientes auxilia nimirum

7. meth. med.

congrua in medium sunt indagandæ, vt vtrique satisfaciamus intentioni; quan-
5.meth.5 doquidem ex Galen. sententia quæ carnem regenerant ex materia constant nempè sanguine bono, atque natura, vt opifice, ac causa efficiente, quæ nil aliud est, quàm subiectorum corporum, quibus superinduci caro debet, virtus concoctrix; quorum quidem duorum alterum si deficiat, haud recte carnis regeneratio efficitur: sanguis enim acris, aut prauus, seu imbecilla partium virtus concoctrix, seu ambo simul non tantum prohibent carnis productionem, verum & aliorum affectuum præter naturam causæ existunt his autem ambabus causis præsentibus, nullo etiam extrinsecus, quod impediat, obstante, carnis generatio prohiberi non potest: propterea iuuenibus citius caro regeneratur, quàm senibus, in quibus virtus admodum est imbecilla, & celerius his, qui optimo præditi sunt sanguine, quàm his, qui non admodum probatis constant humoribus: hæc igitur propriè intrinseca sunt auxilia; sunt & alia externa, quæ potius coadiuuant, quàm carnem producant; cum enim modice tum siccent, tum detergeant, vt primum non excedant ordinem, influentis tantum humoris redundantiam compescunt, cum tamen cum moderate influere permittant; fouent quinetiam virtutem ipsam concoctricem, eamque ad opus compellunt, qualia sunt thus, hordeacea & fabacea, eruique farina, iris, aristolochia, cadmia, panax, pompholyx, & huiusmodi, quæ iuxta corporum temperiem diuariantur: vt diffusius docebat Galenus. At quæ vniunt, licet ex materia eadem constet paulò tamen siccione, ac eadem fermè virtute, attamen vt plurimum vnio eadem, vt prius, fieri nõ põt; vnire etenimiuxta priorem formam virtutis formatricis proprium est, quæ cum in pueris vigeat nonnunquam eorum vasa, nerui, & quæque ex semine constant partes non solum renascuntur, sed adinuicem perfectè vniuntur; at quæ in adultis iuxta etiam Hippo. aphorismum. non regenerantur, neq; vniuntur, cuius quidem rationem superius explicauimus; verum vice perfectæ illius vnionis glutino aut vinculo quodam priori quàm simili connectuntur; coadiuuãtibus quin etiam externis siccioribus medicamentis, quãdoquidem virtus alteratrix exiccando id simile deperdito præparat. Propterea Gal. docens quid agendum, dum repleta est cauitas, & vlcus ad æqualitatem productum, subiungit alteram esse indicationem nempè vt carne hac genita partes cute satis dura, quemadmodum prius, viciantur; quandoquidem caro illa mollis non potest eas perfecte admodum colligare; verum cum hoc fieri nequeat, natura ei simile quid parat, cum quo hæc vnio efficiatur: atque ob id vt talis & citius, & perfectius sortiatur effectus, medicus naturæ minister exiccantiantia, & sine mordacitate adstringentia medicamina admouet. Cæterum dicet fortè quis, sit vlcus profundum, quod postmodum carne repleatur & ad æqualitatem productum cicatrice vniatur, quæ cutis vicem gerat, si caro hæc genita pungatur, dubio procul sentiet: ergo nerui inter carnem illam genitam, qui prius exciderant, denuò geniti sunt; quod tamen tu ex Galeno minime eorum dari regenerationem hic & superius commostrabas. Qui carnem esse tactus sensorium ex Aristotele sustinent, facilime vtique responderent, quòd ad sensationem necessarij nõ sunt nerui, sed solum vt eam contemperent, vt antea dictum est: At nos qui hanc respuimus sententiam, rectius dicemus, q; sensatio ipsa efficitur, non quidem, quòd renati sint nerui, sed quòd in punctione profundius penetrantes derelictorum neruorum portionem attingimus, ob quorum punctionem dolor confestim insurgit: cuius quidẽ inditium est, q; cum nerium, qui ad partes illas sensum deferebat; dissecamus, nõ amplius quantũ vis pungatur cutis; caroq; intima, sentimus, atq; dolemus: At qui si vlcus adsit cũ sorditie, cũ prius sorditiei attendendum esse suppositum sit, quibus nã ei sit succurrẽdum, pertingit quidem hoc loco Gal remittens tamen nos ad propriã Inuenienda materiam libris his, qui de medicamentis inscribuntur, his verbis.

5.Aphor. 19.

Ita

Ita & si sordities aliqua fuerit adnata, intentio quidem erit abstergendi: Et erit medicamen salubre abstersiuum, eorundem vero materiam in libris, in quibus de medicaminibus agitur, scripsimus.

Hoc est tum lib. de simpl. med. facultatibus, tum etiam lib. de composi. med. secundũ genera, in quibus omnibus tam simplicia, quàm composita edocet, quæ sordities ipsam nempè putridum humorẽ abstergunt: simplicia enim sunt, vt dulcia, tenuisque substantiæ, vtpote mel, fabæ, hordeum, lupinorum decoctum, & huiusmodi; composita verò, vt mel rosatum, oximel simplex, atq; compositum, & id tale genus. Proinde sordities ex Galen. authoritate duplex est, altera quidem ex crasso gignitur excremento, vt sanies, seu ichor ex tenui, altera verò putredinis quædã species quę ab externo nascitur calore; nam prior sordes alimenti, quod coquatur, est excrementum, siquidem vt & alibi se scripsisse ait, non solum in ipsa carnis generatione, sed & omni qualitatis alimenti nutritione duplex hoc excrementum reperitur; alterum quidem crassum, alterum verò tenuius, in chyli namq; versione subtilius quidem est vrina, crassius vero quæcunque per secessum euacuantur, in sanguine autem subtilis est flaua bilis, crassus vero melancholicus succus, in tertia vero coctione subtilis vapor, ac sudor, siue crassa illa sordes, quæ in corporis cute cõspicitur: Et sicuti ex tenui illo excremento humidum vlcus redditur, & ex crasso sordidum, ita illud quidem exiccantibus, hoc vero his, quæ expurgent, ac mundent, indiget: quæ quidẽ sordities si magis increscat, morbus ex mala intemperie in vlcere innascitur, quicquid nonnulli latrent; qui quidem morbus abstergentibus potissimum indiget, vt leui caliditate, ac excedẽti quadam siccitate & mundent, & ad pristinam temperiem locum vlceroſum traducant. Aduersus autem Gal. de duplici excremẽto distinctionem insurgit Argenterius, quam quidem falsissimam esse cõmostrare contendit non solum rationibus, sed & Hipp. & ipsiusmet Galeni authoritatibus: extat namque in primis Hippoc. sententia, docentis in vlceribus sanandis solum exiccantibus opus esse, cui quidẽ libro de med. composi. secundum genera, sæpe consentit Galen. vbi ea solum ad carnis generationem administrat, quæ vim exiccandi habeant absque mordacitate: non igitur duplex est excrementum, sed vnũ duntaxat, quod simplici indiget intentione, insuper experientia manifestum est quòd in principiis, ac dum materia cruda est, a quo sum illud apparet excrementum, ac perfecta coctione crassum, lene, ac æquale; non igitur eodem tempore crassum & tenuius est, vt voluit Galen. quod itidem in inflammationibus ostendi potest: bonum etenim ac laudabile pus est, si totum lene, ac æquale sit, non autem tenuius ac crassius. Quod si Gale. fortè dicat nonnunquam euenire, vt nimia sanguinis, humorumque cęterorum copia vlcus humidius factum validioribus egeat siccantibus atque hac de causa tenuius reddatur excrementum, hoc quidem (dicit ille) non ostendit duplex fieri excrementum, sed id potius superfluum esse, quod influit: præterea si in vlceribus ichor & sordes perpetuò gignuntur, quonam tempore pus ipsum conficietur, quod totũ æquale sit, ac lene? Cõcludebat igitur Argenterius, quòd ichor seu tenue excrementum solum apparet, cum coctio nõdum præualet, sordes vero non proprium, naturaleq; est excrementum, sed quando per imperitiam, prauamq; curationem vlcera nõ satis sunt exiccata, atq; aliquid putredinis contraxerunt: quæ etiã medici magnopere semper damnant, quod quidem non efficerent, si sordes naturale esset excrementum, quod ab ipsa natura in carnis generatione necessario fieret; ac deniq; concludebat, quòd in omni coctione duplex id excremẽtum nequaquam reperitur; q; si in naturæ operibus id quidem duplex apparet, diuersi vtique est generis, & quod sordidum dicitur, rectius terreum, quàm sordidum nuncupabitur, non enim ex superflua humiditate atque putredine prouenit. Verum ipse ex praua intelligentia eorum,

3. meth. med. c. 3.

eorum, que à Galeno scripta sunt, non parum aberrat, etenim Gal. sentit, quòd in vlcere cauo quocunque tempore tale duplex excrementum reperitur, at nõ in quocunque vlcere, vt clare eius consonant verba, cum enim vlcus cauũ est, in eo non bona adest concoctio, sed humores acres, & crudi, qui vt à natura cõ coquantur, indigent: propterea sicut in quacunq; naturali coctione duæ illæ tenues ac crassæ conspiciuntur superfluitates, ita & dum materia illa ad vlcus transmissa concoquitur, vt in carnẽ vertatur, duo illa excrementa visuntur; atque hoc non negat ipse Argenterius, dũ ait, q; in crudiore vlcere aquosum quod dã est, quod per concoctionẽ fit crassius, ac quod primũ ichor & sanies, & deniq; aquosum erat, siue quocũq; nũcupetur nomine cruentũ, inæquales, asperũ, & fœtidum, postea coctionis beneficio per quosdam illius gradus prædictas qualitates commutat, & tandem perfecte fit album, lene, æquale, & minus fœtidum: igitur in coctione, dũ vlcus cauũ est, vt & voluit Cal. materia hæc difformis est, in qua superfluitates adsunt tenues & crassæ. Quid ergo habet aduersus Galenũ? nihil sanè, sed vt suã tãtum obtineat in ipsũ malitiã. Respondeamus itaque in primis Hippo. authoritati, atque Gal. confirmationi, quæ sibi oppugnare videtur, quòd Hippocr. libro de vlceribus curationem vlcerum simplicium edocet, dum siccantia admouenda iubet, non autem eorum quæ caua sunt, ac cruda, quandoquidem in his inter coquendum duæ illæ superfluitates conspiciuntur, non autem in primis illis simplicibus, quæ sola indigent exiccatione, dum eo libri ingressu Hippoc. ait siccum sano vicinius est, humidum vero non sano: & mox; vlcus enim humidũ est, sanum vero siccum; quo quidem curationis vlcerum sine siccatione nimirũ constituto deinde Hippocr. per totum li librũ particularia vlcera inuenit nempè caua; sordida, inflammata, & huiusmodi quibus quidem communem hũc finem semper adnectens particulares subdit indicationes, exempli gratia cum scribit; Quodcunque vlcus acuto telo cæsim, percussim vè diuisum est medicamentũ, quod cruentis statim imponitur ἐναιμα græci vocant, & siccans, & quod suppurare vetet, admittit: Et rursus, Quæcunq; probè & oqportunè purgata semper ad siccius promouentur, nisi si contusa sint: Et rursus si quod coire nequit, humecta caro in causa est: Ex quibus quidem locis aperte satis constat ex Galen. etiam sententia primam vlceris, vt vlcus est, sanandi, indicationem esse mediocrem siccationẽ: verũ vlceris, quod cum alio affectu coniunctum est, priorem quidem illius affectus indicationẽ, mox & vlceris ipsius: Et licet Galen. dicat molienda esse quæcunque sine morsu, ac rosione valide admodum seccent: Subiungit tamen ob caua vlcera non adeo exiccantia esse administranda, vt erodant quidem, ac manifesto adstringant, sed detergeant: siquidem (inquit Galen.) caua plurima eius generis vlcera tanquam ab exesione humorũ malignorum facta apparent, eiusque rei gratia carne impleri desiderant: ostendimus autem in tertio Therapeutices libro omnia, quæ carnem generant, medicamenta detergendi facultatem habere, multa etiam alia siccam obtinent virtutem huiusmodi vlceribus accommodã. Non est igitur sibi ipsi pugnans Gal. sed verum vero consonat, si recte Authorũ scripta intelligantur. Corruunt quinetiam Argenterij rationes, id enim totũ quod ipse scribit, concederet Galen. atque tunc temporis, dum pus optimum conspicitur, non adesse tenue excrementum; sed quod ex hoc concludit ad Galen. mentem nequaquam est, cum ipse in cauo vlcere, dum fit concoctio, nondum autem coctus est humor, duo hæc excrementa, vt & putat Argenterius, sustinet: Verum hæc missa faciamus, & ipsum cum suis paradoxis deseramus, de eo nauque carmen illud Horatij afferri posset: parturient montes, nascetur ridiculus mus; Et quemadmodum procedendum est in his quæ Gal. explanauit, ita in his, quæ subsequentibus verbis ob easdem rationes cum ait.

li. 4. met. cap. 5.

1. de cõp. me. per lo. ca. c. 19.

Et quidem si aliqua inflãmatio, vel attritio, aut tumor prędurus vel mol-

mollis, & laxus cum vlcere fuerint, prius eorum curationi intendere oportet, eas sequẽdo vias, ac rationes, quas prius exposuimus.

Inflammatio quidem, quam phlegmonem proprie græci nominant, est affectio quædam præter naturam, quæ ex sanguinea fluxione ortũ habet: nã dum copiosior sãguis influit (vt inquit Gal.)
13. met. 3 aut ab aliqua corporis parte, aut toto, nonnunquam transmissus in læsam particulam, aut saltim imbecillam recipitur, hęc autem pars cum valde admodũ opprimatur, extraneo accenditur calore continuum dissoluendo, ipsamque particulam mala quapiam deficiendo, quod si pars ipsa vlcere simplici prius erat affecta, mox vero phlegmon accedat, duplex morbus adest, vlcus nimirũ ac inflammatio: pro vtriusque vero curatione primum quidem inflammationi attendendum est, sine qua reliquum morbi genus curari non potest, demum & alteri, hunc enim in modum rei naturam insequimur commoustrante quidem idipsum ratione: ob id cum inflammatio ortum habeat, aut à nimio sanguinis confluxi calore, aut à dolore, aut aliqua parte propinqua, quæ largius sanguinẽ ad partem phlegmone obsessam transmittat, aut etiam à toto ipso corpore, quod sanguine nimium abundet, indicatio statim exoritur, vt per contraria his omnibus obuiemus, calori quidem excedenti (si is sit) moderate refrigerando, dolori autem leniendo, & parti mandanti, ne amplius transmittat, ac toti denique corpori euacuando id, quod valde superfluum est: quibus quidem peractis posthac ad vlceris curam est accedendum. Attritio autem, siue contusio, cum vel caro ipsa exterior, vel & internæ partes contunduntur, aut ob casum ab alto, aut ob graue quid opprimens morbus insoluta est vnitate, cum mala etiam tẽperie, quandoquidem natiua mẽbri contusi temperies vt plurimum deperditur,
12. meth. med. c. 7. affluente nimirum raptim superfluo humore ex quo quidem affluxu continui solutio efficitur: ob id Gale. dicebat, cõtusionem, ruptionem, & erosionem affectus esse præter naturam, qui diuisionẽ continui faciunt; corrumpunt etenim propriam membri naturam; quod si forte cum vlcere attritio hæc, seu contusio adsit, prius prauæ huic temperiei exgrauante contractæ opitulandum est, mox & ipsi vlceri: Vnde nonnulli absynthio contuso, & oleo myrtino cum pulueribus vim exiccandi obtinentibus vruntur, propterea quod his remediis, & humores confluẽtes repellunt, quodq; influxum est, digerunt, adnectẽtes quin etiam ea, quæ dolorem mitigandi vim habent ne fluxiones locus concedatur; eodem pariter modo se habet tumor durus, aut mollis seu laxus, tum à materia pituitosa, crassa, tum melancholica originem ducens, quippe qui membri intemperiem gignit, cui quidem ni prius attendatur, quodcunque vlceri adhibebitur remedium superuacaneum erit, atque futile; cum autem subdit Galen. in contex.

Sic & si aliquid vlceri illabitur, ad illabentium curationem intendendum.

Putabit forte quis (vt & nonnulli suspicati sunt) Gal. aut inter morbos statuisse causas, aut causarum, & morborũ auxilia confundisse, cum tamen de solis compositis affectibus, inter quos causæ non sunt, hic agere intẽdat: Verum nec primum voluit Gal. nec secundum, sed morbos factos ab his, qui adhuc fiunt, dum etiam compositi sunt distinguere, quoniam morbi, qui adhuc fiunt, cum causas habeant, eis vtique prius est attẽdendum, demum, & morbis, quod si duo forent morbi facti duntaxat, qui à nulla penderent causa, solis morbis attenderemus, alteri quidem prius, absque cuius ablatione alius remoueri non potest, vt cum adest vlcus cum mala membri intemperie, sine tamen materiæ affluxu, vt & Gal. subdens ait.

Eodem pariter modo si aliqua intemperies vlceratum locum obsederit

rit ad eiusdem temperiei remedia antea veniendum. Sed de his quidem satis.

Morbus enim compositus est ex vlcere, & mala intemperie, absque vlla causa pendens, vt prius quidem mala intemperies ammouenda sit auxiliis; de quibus superius mentio facta est, mox & vlcus ipsum. Verum vt exempla hæc sunt, quæ nos ad reliquos affectus curãdos manu ducunt, siquidem Galeni talis est intentio, ita & nos cum eo his erimus contenti, & ad alterum accedemus caput.

De speciebus morborum secundum formationem. Cap. 93.

Nunc verò transeundum est ad formationis genus, quod in plures secantur differentias: & ab eo quod euidentissimum existit exordium est sermonis faciendum, quod ex figurę permutatione contingit. In his igitur, qui adhuc crescunt, possibile est plurium partium figurã emendare: in his autem, qui iam aucti sunt, minime. Intento tamen quoad fieri potest, curationẽ adhibere, ad contrarium euersionis adducendo: si vero fractione aliqua non recte conformata alicuius membri figura fuerit vitiata, cui substantia calloſa innasci præuenerit, siquidem haec adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac rursus rectè efformare, deinde callum superinducere.

Aggrediens Gal. causas, quæ organicarum partium sanitatem introducunt, atque in primis earum, quę ad formationis genus spectant, prius eius multas esse differentias, seu species supponit, quod & superius docuerat, nempè meatus, cauitates, orificia, superficiem, atque figuram, initio ab ipsa figura desumpto, vtpote sensui visus magis subiecta, & quoniã figura vitiata, aut in his qui adhuc crescunt, reperitur, aut in his qui iam aucti sunt, licet in omnibus vnà eademq; indicatio fit, vt quoad fieri potest, adducentes ad cõtrarium, figuram accomodemus, huic tamen neq; in corpore quocunque, neque semper satisfacimus intentioni: siquidem in pueritia, & his qui crescunt, id quidem assequi possumus: at non in adulta, ingraueſcẽteque ætate, propterea quod prioribus, quidem partes robustæ sunt, ac molliores, vt facilime flectantur, at postremis quoad plures partes, & imbecilliores, magis reddũtur, vt earũ flexio impossibilis existat: pariter quocũq; tempore sine aliqua molestia conformamus, quòd si ei substantia calloſa inasci cæperit, non sine molestia propriam ei figuram accõmodabimus, recentem quidem callosã substantiam prius perfringentes, mox callum ei superinducẽtes, at in antiquo callo superinducto, non solum molestũ est, atque periculosum, & perfringere, & superinducere, verum & fermè impossibile, cum callus ille antiquus temporis spatio vt & os ipsum indureſcat. Dedit autem exemplum de ossibus fractis, vt & ex his quemadmodum copiosius alibi, & partes alias figura depraua tas sanari posse indicaret. Verum obijciat fortè quis superioribus capitibus, dum de conformatione in corporibus conſeruandis, aut ad melius ducendis ageret, scripsisse Galen. in sola pueritia figurã concinnandam esse, cum tamen hoc loco & adoleſcentiam includat. Dicamus breuibus has quidem sententias non sibi inuicem pugnare, sed vel maxime cõsentire, quando quidem superius loquebatur de figura aut ab ortu, aut post ortum

2 ad Gla.

cum confestim vitiata, nam in pueritia dum nervi, ossa, & talia mollia sunt, facillime flecti, & ad contrariam figuram verti possunt quod item non accidit, dū in adolescentia eo modo assuera ad aliā contrariam figuram conuertere tentamus, at hic de ea figura verba facit, quæ in diuersis ętatibus commutari potest si enim in pueritia, aut adolescentia figura vitietur, speranda vtiq; salus est, quoniam membra figura vitiata in assuetudinem talem non deuenerunt, vt commutari, & ad contrariū euertit nequeāt. Declarans auxiliis quibus figuræ vitiatæ opitulemur, subdit Gale. ea quæ affectis cauitatibus proficiūt hunc in modum scribens.

De obstructione. Cap. 94.

Est vero & obstructio ex eodem genere ægritudinum. quę quidem ex lentis, & crassis humoribus fit, vnam & ipsa habens intentionem morbo contrariam, dico autē apertionem: causę vero salubres sunt, abstergentia, atque incidentia medicamina.

NAm cum superioribus capitibus, dum de causis salubribus instrumentariarū partium ageremus, dictū sit, cauitatem, quę & ipsa sub conformationis genere collocatur, in tres dissecari species, ventrem, meatum, ac orificium, quælibet vtiq; ex his species propriam conformationē amittit, si quapiam ex causa obturetur, obstruaturq; atq; ob id inquit Gal. ex eodem ægritudinum genere obstructionē esse. Verum quoniam inter se tres istæ species distinguuntur, qñquidē venter magna cauitas est, vt ventriculi, cerebri, & cordis; meatus autē non excedens cauitas, vt venarum, arteriarum, vreterū, & istiusmodi; orificium vero caput, seu finis vasorum, cauitatumq; quarum cūque, vtpote venarum, arteriarum, & huiusmodi, à diuersis vtique causis, atque occasionibus propriam conformationē deperdunt; propterea cuiusque cauitatis obstructio præter communem, atque genericam curandi indicationem, nempè reserationem, seu apertionem, particularem & aliam habet, quæ cuiusque propriam cauitatem, particularesque causas respicit; si enim vt Galen. in cō text. ait obstructio in meatibus ex crassis, & lentis humoribus efficiatur, indicatio partialis insurgit, vt causæ salubres administrentur, quæ abstergendi, incidendique vim habeant, medicamina namque incidentia efficiūt, vt humores attenuati facilius per cauitates angustas permeent, quæ vero abstergunt viscosos humores è cauitatibus ammouent, siquidem eos à partibus quibus adhærebant, liberant, quòd si fortè cauitas magna sit, sola abstersione indigemus, quandoquidem humores per meatus illos amplos pertransire possunt absque quod prius incidantur, attenuenturque ob id nonnunquam ad humores viscosos in ventriculi superficie sitos euacuādos melle rosaceo vtimur, quod quidem abstergendi vim obtinet, at si cauitas angusta sit syrupo acetoso, & oximellite, & similibus, cum non solum abstersione, sed & attenuatione opus sit; siquidem strictos illos calles haudquaquam transirent humores, nisi prius attenuarentur, inciderenturque. Ex qua quidem declaratione Argenterij error aperte satis deprehenditur, qui vt Galenum carpat, abstergentia, & incidentia viscositatis solum remedia, non autem crassitudinis humorum esse constituit, nulla quippè munitus ratione, præterquam quod cum viscosum duplicem habeat naturam, & vt continuum sit, atque alteri adhæreat, continuitas quidem incisione, adhæsus autem, siue adhærentia tollitur abstersione; at crassus humor solam extenuationem requirit, etenim viscosum per se quidem ex propria adhærenti tantummodo cōstat substantia, cui quidem accidit quēdmodū & aliis, vt tota simul cōtinua sit, atq; vnita, atq; ob id huius proprietatis rōne contrariū abstersorium remediū exposcit, crassum vero cū ex propria natura com-

compactum magis sit, atque vnitum in cidentibus seu extenuantibus remediis indiget; quæ enim incidunt, in partes ēt comminuunt, atque extenuant, vt nulla inter incidens, ac extenuans distinctio videatur, quicquid dicat Argenterius. Gale. itaque pro exemplo in meatuum obstructione declarat, quòd cum humores & crassi, & viscosi ipsos occupant, tunc ob crassitiem incidentibus, præcipuè, ob viscositatem verò abstergentibus remediis vtendum est; quam quidē & incidentia adiuuarent, si ratione suæ molis per angustos illos calles pertransire non possent: quod quidem illi per accidens, non autem ex propria natura contingeret: Neque hoc tantum Gale. contentus exemplo aliud, quod ventris est, postmodum proponit, cum ait.

Quæ vero fit à stercore duro quod intersepit intestinum, primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis, pinguibusq; clysteribus, demum ex acribus euacuationem exposcet.

Intestina quidem latos habent meatus, per quos crassa transeunt extrementa, quæ si eos obstruant, morbus gignitur in conformatione, & sicut huius causa partialis est, & ab aliis seiuncta, quandoquidem materia fæcalis pura alias cuiuspiam alterius partis cauitates nequaquam occupat, ita & partis eam exposcit indicationem, atque curationem; cum enim ex hac potissimū causa morbus hic pendeat, propterea quod ex calida, sicca ve intemperie quapiam exiccatæ sunt fæces, quæ postmodum ab expultrice facultate minime expelli potuerint, intestina autem intersæpiant, atque constipent, indicatio statim exoritur, vt humidis, ac mollibus auxiliis morbo oppitulemur, demum & acribus, seu mordacibus; primum namq; quod exiccatum est, ad pristinum statum deducemus, mox virtutem ad id excitabimus propellendum. Qui quidem scopus licet duplici, diuersoq; remedio cōster, vnus tamen est, vt scilicet morbus in conformatione tollatur, non autem duplex, vt falsò Galen. interpretans voluit Argenterius, per accidens enim acria medicamenta flatus hoc casu discutiunt, & pituitam liquidam reddunt, duplici autem remedio, vt plurimum vti cogimur, quandoquidem sæpius euenit vt virtus sopita iaceat, & à quibusdam acribus, seu quandam acrimoniam saltim occultā obtinētibus stimulari exopter. Quocirca, vel maxime hi detestandi sunt, qui hoc casu acribus statim vtūtur medicamentis, siquidem non solum nil iuuant, verum & fæces magis exiccant, atque indurant: at si morbus non dat inducias, mollientibus principio, quæ acrem quandam obtinent facultatem administrare nō verebimur, qualia sunt bliti, malua, oleum, atque potissimum camomellinū, & istiusmodi, molliunt namque atque vna virtutem proritant ad expellendum. Sed num cum acribus soluentia quoque sint admouenda, respondent nonnulli, quod si intestina humore obsidentur, morbi causa hæc ipsa administrare conuenit, at si secus, mirum in modum obsunt, quandoquidem dum è vasis ad intestina humores trahunt, obstructionem magis adaugēt. Nos vero sententiam hanc non ex toto admittimus, propterea quod si leuiter soluentia cum acribus admoueas, non satis sunt, vt talem in humoribus commotionem emolliantur: si vero acria & valentia virtutem prorritabunt, quæ nō expectata valida attractione & medicamenta, & fæces obstruentes propellere: cauendum tamen est ab his vehementibus medicamentis, quoniam longa mora, & sui acutie nonnunquā attrahere, & partes illas accendere queunt Subiungit autem Gal. aliud exemplum, quod quidē ad orificium spectat, inquiens.

Quæ autem à lapide fit in vesica in præsenti quidem transpositionem requirit, integræ vero sanitatis causa incisionem, & extractionem.

Quemadmodum & in præsenti morbo

bo secundum conformationem, altera est causa à præcedenti, sic & scopus alter est, lapis namque cũ vrinæ obstruat orificium, sui indicat in præsenti transpositionem, vt ab vesicæ orificio seiunctus liberum vrinæ transitum deserat; temporis verò spatio ipsius lapidis incisionem, & extractionem Neque iniuria quidem primò transponimus, mox ad perfectam descendimus curationẽ; quãdoquidem exacta curatio, non nisi per longum tempus perficitur; quod quidẽ si æger percunctaretur, dubio procul perireț, non enim vrinæ suppressionem sufferimus, vt cuipiam notum est, quinimò tertiò, ac quartò ex hoc morbo multotiens intereunt: In primis itaque lapidẽ ad vesicæ imum, vbi locus est amplius, propellimus hominem seu per crura suspendentes, seu vehementer concutientes, siue per syringam in vesicæ collum immittentes; his enim modis lapidis in vesica fit transpositio, non autem (vt ait Argenterius) cessio quodammodo: falli tur namque ipse, quod is vesicæ ceruici tenacissimæ adeo adhæreat, & coniungatur, vt prædictis remediis ex vno in aliũ locum vtpote vesicæ imum transferri non possit, cum non solum hoc loco Galen. sententia, & alibi sæpius in contra-
li. 11. c. 5. rium extet, verum & Ætius, Paulus, & cæteri omnes præexcellentes medici id ipsum sentiant: dicebat namque Ætius concludens ex dictis. Decubitus igitur formam in talibus moliri oportet, ita vt supini situentur, & longè altiores coxarum vertebras habeãt, deinde, multiformiter eos cõmouere, quo omnibus machinamentis lapidẽ ex ipso vesicæ meatu excidere faciamus. Cæterum si curationem perfecte moliri nostra est intentio (inquit Gal.) incisione & extractione opus est, nam etsi medicamentis interius, exteriusvè sumptis quandoq; in harenam, aut in paruulas portiones ipsum deducimus, vt postmodum is facile cũ vrina protrudatur, quorum quidem medicamentorum cumulus apud Græcos, Arabas, & Latinos non paruus conspicitur, plerunq; tamen exoptato fine frustramur duabus sanè ex causis, tum quoniam ob loci interuallum mediocris medicamenti vis languescit, vehemens autem membra, per quæ permeat, valde excalfacit, atque excoriat, tum quoniã dum acria hæc assumuntur, facillior humorum in amplum locum confluxus comparatur, mitto quinetiam exteriorum medicamentorum appositionem, quæ non nisi longo temporis spatio, ac vix tantillum quidem morbo prodesse solent, vt multotiens, priusquam ad locum morbosum transeant, deperdantur: ob id Gal. hoc loco remedium quod dubium est, subtricuit; quod vero integræ sanitatis causa semper esse solet, recenset, tametsi id maximo cum timore, ac vitæ periculo tentetur, ministerq; is sit valde peritus, ac agilis, ac laborãtis corpus satis validum; ob quas quidem difficultates Hippocr. in suo loco iusiurando ab hac incisione, extractioneque se abstinere, chyrurgicis autem, qui talem exercere consueuerunt, eam sinere pollicetur: vnde Gale. & alii posteriores medici vti extremum, periculosumq; auxilium comprobarunt, certum tamen, si æger incisionem sufferat, ministerq; arte secandi corpora, vel optime calleat; nam cum partes carnosæ facilius, & tutius quam neruea cartilaginosævè consolidentur, opus est, vt minister rectè sciat, qua in parte carnosum sit corpus, quaque neruea substantia, vt carnoso in corpore incisio efficiatur; in neruco vero dimittatur; difficile namque in partibus neruеis consolidatio efficitur: insuper cum in nonnullis locis venæ complures, & arteriæ reperiantur, prænoscẽdus à Chyrurgo locus is est, qui a venis & arteriis vacuus fermè existit, quando quidem minor ex illius loci incisione humorum confluxus aderit, quod quidem secus succederet, si locum venarum arteriarumq; dissecaret. Quocirca Paulus à quo mutuatus est Auic. & ab eo cæteri posteriores non solum hominis naturam, ætatem, & modum, quo is situandus est, sed & incisionis locum, & instrumenta ad incidendum apta describit, vt facile quisque intelligat, Paulum vesicæ locum omittere, ipsius vero collum, vtpote carnosum incidere, dum ægro adaptato calculum in vesicæ ceruicem impingit & digito vno, pluribusque propellens ipsum in exteriora impactum, li. 6. c. 60

ini-

ministro altero manibus vesicam præmere russo, alteri præcipit dextra manu testiculos sursum teneat, sinistra penem extendat in alteram partem, qua sectionem demolitur; assumpto vero scalpello ad calculos idoneo inter anum, & testiculos non per medium penem, sed in alteram partem iuxta sinistriorem clunem obliquam super lapidem, qui parti secandæ supponitur, lineam ducit, quæ extrinsecus latum habeat spatium, intus non amplius, quàm vt calculus per id queat excidere: Verum hæc curatio non in omnibus tuta est ætatibus, ac quibusvis naturis pueri namque, & qui ad ætatem consistentem peruenere, huiusmodi quidem tolerare possunt, sicut & qui bono corporis habitu, at semel, & qui mala intemperie premuntur, nequaquam: quare hoc casu tutius est ea longa vti curatione, quæ multotiens ad finem produci non potest vtpote his omnibus medicamentis, quæ vim habent attenuandi, dissecandique & incidendi qualia sunt, quæ à scriptoribus copiosissimæ traduntur, apud quos ea quisque perlegat, ne illorum singula incassum enarrasse videamur subdit autem in contextu.

Humiditatis autem, quę prȩter naturam continetur, sanatio in omnimoda euacuatione consistit, quemadmodum etiam in suppuratis: immodica autem repletio immodica euacuatione curatur, vt cum sanguis intra venas redundat.

Etenim cum excrementa in duplici sint differentia, alia quidem meatuũ cauitatum, ac orificiorum propria, alia vero omnibus communia, traditis prius exemplis quomodo, cuiusq; horũ propria excrementa sint medicanda. Galen. præsenti loco communia auxilia tradere intendit, primum quidem in vniuersum, mox & in nonnullis particularibus Verum cum alia aut quantitate peccẽt, aut qualitate, non oĩbus eadem præstanda sunt remedia, sed his quidẽ, quæ qualitate aberrant, vtpote naturæ inimicis integra molienda est euacuatio, his verò qui quantitate tantum delabuntur, ἀποκένωσις (paulò infra inquit Gal.) hoc est ab euacuatio, seu non exacta euacuatio, ita tamen quod cum immodica sit repletio, immodica etiam vtamur euacuatione, nam in Athletis, qui ad summam sanguinis repletionem deuenire, non solum repletio hæc innanienda est, verum & immodice, donec ad naturalẽ hi statum deueniant. Est autem animad uertendum, quod Gal. non præcipit vnica vice totam qualitate materiam peccantem tollendam esse, neque immoderatam secundum quantitatem vnica immoderata euacuatione curandã, vt multi suspicati sunt, nam præterquòd sibi ipsi non consentiret ex rei natura edoctus, quæ repentinas, ac valde contrarias non tolerat mutationes, Hip. quoq; qui in sectione suppuratorũ, & aquã inter cutim patientiũ seruato virtutis tenore per multas vices humores illos euacuandos esse prȩcipit, apertissime obsisteret, dum ait. Quicunq; suppurati, aut aquam inter cutim patientes vruntur, aut secantur, si pus aut aqua vniuersim efluxerit, omnes moriuntur. Quam quidem Hipp. sententiam interpretans Gal. in primis quidem ait eam ipsam experimẽto ab Erasystrato comprobatam fuisse, dum eos, qui aquam inter cutim laborabant, mederetur vniuersa namq; in his, ac subita euacuatio non solum febres, & mortes afferre solet, verum & dum in aliis partibus, atque in thorace ipso tumor suppuratur, mox huiusce rei causam assignat, quandoquidem humore cõfertim, & vnica vice euacuato multi spiritus vnà cum eo exeunt, atque excernuntur, vt statim cadat virtus, & homo moriatur, cuius quidem inditiũ est, quod ægrotantis confestim defecit anima, & vires debilitantur, neq; postea imbecillitas hæc facile remedium admittit: itidem in his, quæ quantitate peccãt docebat Hip. de gymnasticorũ habitu loquens, cum ait: His de causis bonum habitum statim soluere expedit, vt corpus nutriri incipiat, neq; compressiones ad extremum ducendæ, periculosum. n. sed qualis nã fuerit eius, qui debet perferre

6. aph. 23

1. aph. 3.

ad

ad hoc ducere conuenit: sic & euacuationes, quæ ad extremum ducendæ periculosæ, & rursus refectiones, cum extremæ fuerint periculosæ: non est igitur neq; peccans quantitate humor vnica vice, vt plurimum, curandus; quòd si quandoque id fiat, in robustissimis quidem corporibus, & ad vitium vsque tolerantiam, vt nos admonebat Gal. tunc enim vt ait Hippo. Extremis morbis extrema exquisite remedia optima sunt, & hoc loco Gal. immodica repletio immodica euacuatione curatur: & quoniã Galen. in vniuersum de humoribus qualitate, quantitateq; peccantibus sermonem fecerat; exemplum autem solum suppuratorum tradiderat, in quibus tota materia qualitate peccãs euacuari debet, vt æger ad pristinam sanitatem traducatur, in subsequentibus verbis, si vt iacent, legantur, idipsum aliis particularibus ostendit exemplis, ac demũ dum succi quantitate nimium excedunt.

Prima aphor. 23. & aphor. 9.

Sic & quibuscunque vel in ventriculo, vel intestinis, vel arteria aspera, vel pulmone pus, aut sanguis continetur, integra euacuatio est necessaria: superflui autem cibi, aut potus adhuc iacentis assumptio ab euacuatione corrigitur.

Nonnulli enim contextus græci hanc literam habent: at si legatur, vt in veteri græco codice iacet: Quibuscunque autem vel in ventriculo, vel intestinis, & quæ sequuntur, possumus dicere, q̃ cum Gale. superius tradiderit remedia, quibus obsistimus humoribus & qualitate, & quantitate peccantibus, dum totum occupant corpus, siquidem suppurati, de quibus superius loquutus est, prauis pollent humoribus, quæ vniuersum corpus discrasiant, nunc modo idipsũ declarat, dum humores certas obtinent partes; primum dum qualitate sunt vitiati, mox verò dum quantitate sola parte quampiam opprimunt, & sicut in vniuersum dixerat humoris, qui præter naturam in corpore continetur, sanationem, seu auxilium esse omnimodam euacuationem, ita hoc loco in partibus affectis, dum pus, aut sanguis præter naturam continetur, integra euacuatio remedium optimum est: Neque mirandum est sanguinem dum extra venas in hæc loca transfunditur, vt quoddam præter naturam à Galeno totum euacuari, quandoquidem sanguis hic spiritibus in eo contentis euanescentibus à natura delinquitur, & tandem in grumum versus putredini vel maxime subiicitur: quod quidem non accidit sanguini, qui in corde, & torculari ad cerebri sumitatem reperitur, licet extra venas diffusus sit, cor etenim sanguinis subtilioris fons est, plurimisque repletus spiritibus; torcular vero illud, vt Herophilus nominabat, quasi lacuna est cerebri, vt ab eo tanquam fonte pro omnibus cerebri partibus alendis, animalibusque spiritibus instaurandis sanguis contineatur, quòd si cibus aut potus quantitate præexcellenti assumptus sit, recenterque ingestus, vitium hoc ab euacuatione, hoc est non integra, sed ex parte inanitione emendatur, quemadmodum & de sanguine intra venas copiosè cõtento dictum est: nam sicut sanguis sui copia intemperiem non constituit, sed obstructionem, vt sola ipsius imminutione remedium cõueniens existat, ita cibus aut potus cum recenter ingestus est, intemperiem non creat, aut aliud quippiam morbi genus, sed sola diminutione, quam Gale. ἀφαιρετικὴν nominat, hoc est imminuta, seu exigua euacuatione indiget; vt lapsum in conformatione corrigamus: etenim cum in nostris corporibus duplex repletio sit, altera quidem, quæ ad vasorũ amplam capacitatem spectat, altera vero ad illã, quæ nos gubernat naturam, sanguis quidem vasorum repletionem faciens, ne vasa disrumpantur, aut suffocetur virtus, ea quantitate, qua excedit, euacuandus est: cibus vero aut potus virtutis repletionem moliens, ne virtus præ nimio onere imbecilla reddatur, dum succorum exuberantiam concoquere tentat; pariter si recenter assumptus sit, ex parte vacuandus est; si vero nondum sit ingestus, diminuendus; is enim præter na-

taph. 17 turam est (dicebat Hippoc.) & morbum facit non quidem absolutè, sed cum ipsum iuxta excessum illum natura concoquere non potest, vnde & humorum corruptio, & exustio, & refrigeratio, & cruditas, & quæcunque huiusmodi necessariò consequuntur, quæ morbos facere consueuerunt: quem quidem cibi excessum si quis auferat adhibita nimirum eius euacuatione, haud dubiè sanũ corpus reddet: atque ob id subdit Hip. ostendit autem sanatio. Concludens autem Gal. circa particulares affectus partialia remedia, quibus hæc ipsis apponenda sunt, ne in humorum euacuatione decipiamur, adiecit quinetiam in nõnullis loca, per quæ huiusmodi auxiliis humores noxij euacuandi sint, atque in primis quicunque in pulmone, vel pectore continentur, cum ait.

Quæcunque igitur in pulmone, aut pectore continentur, cum tussi educuntur, aut à medicamimibus extenuantibus.

Duo quidem sunt remedia, quibus quæcunque in pulmone, vel pectore continentur, educuntur, tussis inquàm, ac medicamina extenuantia; nam cum tussis ex Gal. sententia, vehemens sit spi
a. decaus. ritus ad exteriora motio, quæ à virtute
sym. c. 3. expultrice fit, dum quæcunque in pectore, & pulmonibus continentur, propellere conatur, quo magis respirationis meatus ab excrementis erunt obstructi, eo magis natura vi expultrice ea nocua propulsare tentabit, sicut quo minus ei noxam inferent, tanto minus ea depellere conabitur: Natura igitur tussi, quæ depraua quædam ipsius est motio, q molestum est, educens, primum quidem remedium est, quo obstructiones in pulmone, ac pectore existentes ammouentur, & licet tussi natura, quandoque exciterur, dum in partibus illis intemperies quæpiam adest, vt eam remouere contendat, motio tamẽ hæc à prioti valde distinguitur, quandoquidem quod pulmones obstruit, naturam vehementius afficit, quàm quod intemperatum in pulmonibus reconditur, cum ipsa in obstructionibus spiritum non nisi vehementi motione explodere tenter, non sic autem in intemperie, in qua liberior patet aditus: atque ob id in hac inter tussiendum nil expuunt ægrotantes, neque violente admodum, neque coacte, sed perexigue tussiunt, vt & tussis ipsa supprimi, & ne eueniat prohiberi fermè queat, at in ea ex obstructione, non solũ id, quod molestum est, educitur, sed, & valido motu reiteratis vicibus totum excrementum ibidem collectum explo-ditur, vt nequaquam supprimi, prohiberiè possit. Qua quidem declaratione cuipiam manifestum esse poterit, quàm insulse præsentem Gal locum Argenterius interpretetur, nam iuret sanguis, qui per tussim veram expuitur, pulmonis læsi signum sit; siquidem obortain meatibus illis ex sanguine obstructione spiritus à natura mirum in modum commotus non vnica vice, sed per iteratas vices insurgit, vt ipsum am mouere contendat, attamen cum in principio sanguis exigua in quantitate è pulmone prorumpitur, si non obstruit, naturam non stimulat, vt tussi educatur, sed ex prędictis partibus absque tussi, per solam rascationem eiicitur, quod quidem illi fortè suæ formosissimæ vxori accidisse crediderim; siquidem leui solum rascatione (vt refert ille) sanguinem facile emittebat, neque postea, sed solum pituitosum humorem primum, deinde pus, atque hæc cum tussi, ac febre, cuius quidem rei causam exitisse arbitror, quod primis quidem diebus ob quampiam aut erosionem, aut ruptionem cuiuspiam vasis, quòd propè fauces aderat, sanguis absque tussi profluxit; at postmodum ea consolidata parte intimius verò affecto pulmone; non solum ob validàm crassi humoris obstructionem, verum & malam quandam ob intemperiem sanguinem corrumpentem, primum quidem natura ad expulsionem prorritante pituitosum eductum est excrementum, mox & pus ipsum, quod quidem non nisi vehementem pulmonis intemperiẽ coarguebat. Sed hæc sat sint, vt Gale. veritatem defendamus: secundum autem est auxilium pro-

pro his, quæ in pulmonibus,& pectore continentur, euacuandis extenuantia ni mirum medicamina, nam cum excrementa sui crassitie pulmones, pectusq; obstruant, extenuantibus quidem primum incidenda sunt, vt facilius euacuentur. Cæterum quis forte obiiciat præter remedium hoc adesse quoque in crassantia medicamina, quæ humoribus aquosis prosunt, dum sui tenuitate à spiritu vehementer excitato euacuari non possunt, de quibus quidem ne verbum quidem affert Galen. qua quidem ratione motus sustinuit Argenterius, non semper verum esse, quod ab eo scriptum est, quòd pro humoribus è pulmonibus aut pectore pellendis remediũ conueniens sit, vt extenuantia medicamenta administrentur; hæc enim in casu proposito tantum abest, vt prosint, vt mirum in modum noceant, si enim crassus est humor à spiritu sursum expelli potest, attenuantibus, quinetiam medicamentis, at si tenuis sit, atque aquosus, neq; tussi euacuatur; scinditur enim à spiritu,& sæpius per asperam arteriam dilabitur, adeo vt nunquam aut magna cum difficultate ad os ascendere queat, neq; ei attenuantia prosunt, quã doquidem tenuior factus,ad propulsionem ineptior euadit. Verum neque Argenterius, neque quicunque hanc insequuntur rationem, Galeni mentem possident, nam obstructio in pulmonibus, aut pectore non nisi ex crassis, seu compactis pendet humoribus, siue substantiis quicquid id sit quod obstruat, seu agglomeratus sanguis, seu pus, seu brõchiorum substãtia, aut quid tale; etenim si consistentes, crassi, aut densi non forẽt vtique non obstruerunt, sed inæqualem potius substantiam redderent. Qua de re duobus, etiam solum remediis eius causa remoueri debet tussi inquam, ac extenuantibus medicaminibus: si enim non valde crassi sunt humores, à spiritu motu illo vehementi, quem tussim vocamus, expelluntur; at si nimium in crassitie excedant, alio egemus præsidio extenuatione nimirum atque incisione, vt postmodum à virtute siue cum tussi, siue absque tussi facilius eiaculentur; at humores aquosi cum non obstruant, licet partes exasperent, neq; sub hoc morbo reponuntur, neque eorum remedia à Gal. hoc loco traduntur. Proinde vnũ aliud silentio, haud inuoluendum esse puto, nonnullos interpretes non sine ca rere reprehensione, quòd putent Galen. hic de viscosis humoribus agere, quæ prius extenuari, incidique debent, vt facilius expuantur, nam viscosa, vt superius dictum est, à crassis ob medicamina longè differunt, quæ enim crassa sunt extenuantibus ac incidentibus, quæ vero viscida abstergentibus indigent, atq; vt viscida partes ipsas exasperant, nõ, autem obstruunt, nisi id sui mole, atq; crassitie efficiant. Subdit autem Gale. aliorum partialium, quoad obstructionem morborum partiales euacuationes, ad loca, per quæ euacuatio efficiatur hunc in modum scribens.

Quęcunque verò in hepate, vel venis, vel arterijs, vel renibus, aut per vrinam, aut per ventrem: sed per vrinam quidẽ ab his, quę vehementer extenuant, per ventrem vero ab his, quę attrahendi, aut aperiendi ora vim habent.

Alienus planè sum ego ab eorum interpretatione, qui Galen. nos hic docere arbitrantur, vt in euacuandis humoribus, qui in hepate, venis, arteriis, & renibus faciunt obstructionem, appositissima loca, & meatus obseruemur, cum quibus partes obstructæ maiori affinitate communicant; exempli gratia in hepate, cuius duæ sunt partes, gibba nimirum, ac concaua, si quod in gibba obstruit, per vrinam vtique attenuantibus euacuabis, cum id obstruens totum per venam magnam, quæ cum vreteris vasibus habet communionem, commodius, ac tutius educatur, si vero quid in concaua reperiatur facilius ab attrahentibus medicamentis, per secessum protruditur, aut his, quæ vasorum ora adaperiant, nam hanc non esse Galeni mentem, id nobis aperte satis ostendit, quòd in venis, arteriis, ac renibus aut vnã, aut

aliam viam tentandam esse iubet Gale. cum tamen renes ipsæ per vasa vretera hac seruata rectitudine atque affinitate pariter & venæ meseraicę per secessum, & quæcunq; à vena magna progrediũtur, per vrinam rectius, ac commodius euacuarentur. Sed rectius Gal. verba interpretanda esse reor, quòd iuxta materiæ obstruentis potissimum qualitatem sit procedendum, si enim humores hi, aut aquosi fuerint, aut quòd tenuiores medicamentis effici possint, dubiò procul per vrinam vti aptiorem locum expellentur, natura namq; tenuiorem, ac aquosiorem humorem per eam regionem emittere solet, quam quidem iuxta Hipp decretum obseruare debemus; dicebat namque idem. Quo natura vergit, eò ducere per conuenientes regiones: sunt autem (inquit Gal.) quæ valde extenuant, remedia pro vrina ciendа valde opportuna, eo quod acriora cum sint, tenuique substantia, ex Gale sententia, non solum quæcunque obstruunt, incidunt, & extenuant, sed & fundunt, ac à syncero sanguine secernunt, tum serus ac lac, quod coagulatur seroso videlicet, & tenui seorsum segregato, crasso vero in sese coeunte: quorum quidem primum renes ad sese postmodum attrahunt, & per vreteras tandem, alterum vero crassius per ventrem euacuatur.

1. aph. 23

3. de simp. med. c. 13

Atqui quęcunque extenuant ac incidũt sunt semen apij, petroselini, dauci, fœniculi, smyrnij, & ipsum seseli, ammi, acorum, & id tale genus. Cęterum aduersus hoc Galeni placitum insurgit Argẽterius nonnullis quidem rationibus, nã si nos mitia habemus medicamina, quibus vrinam facilimè educimus, cur his, quæ tanta vi prępollent, vt sanguinem adurant, crassissimumq; reddant, vti nos docet Galenus? naturæ namque nostræ hæc aduersaria sunt, quæque in aliud fortè grauius malum ægrotantem hominem perducant: Terebenthina etenim, vina aquosa, & alia huiusmodi, quæ exigua admodum caliditate pollent, diuretica sunt, felicissimeq; ad vrinam humores expellunt. Insuper sunt, & nonnulla frigida naturæ tamen grata vtpote semina plantaginis, melonum, & aliarum consimilium rerũ, necnon herbæ, fructus, & radices, quæ & Gal. ipse per vrinam corpus expurgare docet, cũ tamen extenuandi vim nequaquam obtineant; quinimmo sunt, & nõnulla, quę abstergendi tantum vim habent, quæq; materiam plurimam aquosam in se continent, vt aquæ sponte nascentes, aut arte factæ, nitrosæ, aut salsæ, ac postremo alia quæ idem efficiunt, eo quod humores noxios familiaritate substantiæ eliciant; quemadmodum est reubarbarum cassia, & id tale genus. Veruntamen rationes hæ nil contra Gal. sententiã hoc loco faciunt, etenim cum de harum partium obstructione tantummodo loquatur, qui morbus ex crassis pendet humoribus, crassities vtique (vt dictum est) at tenuantibus, incidentibusque remediis indiget, quæ proprie & per excellentiã diuretica nominantur: siquidem valida sui caliditate, & partium tenuitate ad profundum penetrãt, & sanguinem fundunt, quod verò aquosum est, & serosũ ad vrinaria vasa protrudũt: at mitia medicamina tametsi vrinas cient, id tamen efficiunt leui quadam abstersione, mutatione, dilatationeq; non autem extenuatione, quòd si qua in his attenuatio reperitur, hæc tamen medicamenta hoc casu amplectenda non sunt, vt pro his, quęcunque vehementer, ac primario attenuant, delinquantur, nisi fortè virtus non valde valida sit, aut aliquis ei grauis associetur morbus; in senibus namque & febrientibus talia moderate calida, & diuretica à Galen. commendabantur; detestabantur autem priora, vtpote quæ in febrientibus, quidem potissimũ humores exagitent, in senibus vero, qui multis repleti superfluitatibus periculum subeunt, vt hæ aut ad vrinas, quam par sit, præcipitentur, aut vehementius accendantur. Nulla igitur est Argenterij ratio, quoniam Galen. corpus obstructione tantum laborans curandum supponit, in quo etsi sanguinis exustio, & agitatio efficitur, maius tamen ex his auxilis adiumentum consequitur, quàm nocumentum; siquidem ex hac obstructione facilius quippiam aliud malum consequi potest, quã ex ea humorum parua admodum exustione, agitationeque quę conueniens victus

5. de tuss. val. & 4. eiusdẽ, & ii. met. 9.

victus ratione sedari potest. Qua etiam responsione quæcunque ab ipso Argenterio opponuntur, facillime tolluntur, si Galen. mentem, & scopum obtineamus: Terebenthina siquidem vina aquosa, & similia abstersione per vrinam humores ducunt, semina vero non frigiditate, sed leui sui caliditate opus hoc perficiunt, sicut & alia absterſione atque attractione, non autem attenuatione, quæ quidem obstructionis potissimum remedium est, dum quod crassum est, tenuius efficitur, & per vrinam euacuatur. Quod si regio hæc pro hisce reserandis obstructionibus non conuenit, aliud remedium (inquit Galen.) per ventrem tentandum est, id enim (aut ventriculum) interpretes perperam transferunt, cum rectius (aut per ventrem) vt & inferius vertendum sit, cum enim materiæ crassiusculæ admodum hepar, venas, arterias, & renes ipsos obstruant, eas quidem medicamentis attractoriis, aut anastomaticis per ventrem educimus. Vt autem quomodo attractio hæc efficiatur, recte sciamus ob Argenterium, qui hoc loco aduersus Galen. inuehitur, nonnulla declaranda decreuimus; etenim supponit ipse ex Galen. mente duplex esse attrahentium medicamentorum genus; alterum quidem vtpote ex natura calidũ, tenuiumque partium caliditatis ratione, alterum vero substantiæ similitudine quod sibi simile est, attrahere: de primo quidem genere licet dicat Gale. 5. de sim. med. hic non agere, attamen ipsius placitum falsum esse ostendit, propterea quòd anodina, & rarefacientia dubio procul attrahentia forent, cum tamen è conuerso potius discutiant, atq; resoluant; quod vero alterum ipsius diuisionis membrũ falsum sit, multis quidem rationibus comprobare nititur, nam si simile attrahit simile, cur potius medicamentum humorem, quàm hic illud attrahit. Quòd si quis ex Galen. dicat hoc quidem accidere, propterea quod medicamentum præter similitudinem ampliorem calorem coniunctum habet, quo trahere & non attrahi potest: duplicem namq; attractionis causam obtinet, alteram quidem ex similitudine, alteram vero ex vehementiori calore: contra inquit Argenterius, bilis flaua suapte natura, atque potissimum, quæ putret, longe calidior est, quam cassia, tamarindi, manna, & id tale genus, quæ talem euacuant humorem: insuper quæ similitudo potest esse inter bilem & cassiam? siquidem cum bilis flaua calidissima sit, atque siccissima, cassia vero miti participeps, aereoq; calore, ac humida substantia, qualitates vero ex Galeni mente rerum naturam insequantur, necesse est, vt dicamus tantum abesse vt in his quæpiam sit similitudo vt ob qualitates vel maxime discrepet; præterea si similitudo quæpiam inter medicamentũ, & humorem adesset, eadem vtiq; foret (vt & Gal. consentit) quæ inter nutritum, ac nutrimentum, vt sicut nutritum quodã modo similitudinem nutrimenti percipit, ita & humor eam medicamenti percipiat: Verum vt succinum festucas, & magnes ferrũ, ita & purgantia alia, quæ certa quædam alliciunt, hanc non agnoscunt similitudinem, quæ nihil illis prodest, nec ex aliquo indirio quod sit agnosci potest. Quocirca Ioannis Mesues sẽtentiam comprobat, qui res omnes duplici virtute constare asseruit, cœlesti nimirum, atq; elementari, posteriori quidem calefacere, refrigerare, humectare, ac exiccare, priori vero purgare, vrinas mouere, nutrire, & venena esse, est enim rerum forma, quam Galen. ignorauit, singulis rebus propria, quæ species rerum diuersas efficit, & proprietates in illis discrepantes, & actiones singulares, & proprias edit; Illarum vero essentiam solus Deus nouit: at nos ex effectibus rudẽ quandam tantum notitiam præcellemus. Sustinet igitur Argenterius ex hac opinione, quòd per ea, quæ ex forma sua attrahunt, medicamina, non autem per temperiem, ratione similitudinis atque caloris excrementa, quæ in hepate, venis, arteriis, & renibus continentur, in ventrem ducantur. Quã quidem sentent. Trus. qui ob sui doctrinã plusquã Commentatoris nomẽ obtinuit ante ipsũ Argenterium aduersus Gale. est insequutus, qui præter eas ab Argenterio efformatas rationes alias etiam, quasdam in medium affert: si enim (in-

quit) similitudo attractionis est causa, vbi humor, ac medicina æqualiter fortes extiterint, inuicem occursabunt; tantum igitur vnum trahet alterum, quantum alterum alterum, aut neutrius horum attractio efficietur: insuper quæcunque in substantia assimilantur, ex necessitate etiam in his quoad accidentia, quæ eam consequuntur, similitudo erit at medicamenta nulla ex his particpāt similitudine cum humoribus, quos ipsa trahunt: non igitur ratione similitudinis attractio fit: chartamum enim & vrtica neq; quoad actiuas, passiuasue qualitates, neque quoad accidentia phlegmati similia sunt: qua de re neq; quoad substantiam, quorum tamen vtrunque phlegma ad sese trahit: Adhæc medicamentum vnum duos ad se trahit humores, vt aloes choleram, & phlegmam, & agaricus phlegmā, & melancholiam, vtrisque autem in substantia, de qua Galen. loquitur, similis esse non potest; quandoquidem bilis flaua, & pituita, necnon melancholia ipsa adinuicem nō solum quoad qualitates, sed & substantiam plurimum distinguuntur: Non est igitur ob hanc similitudinem, neque ob calorem coadiuuantem attractio in medicinis admittenda, sed ob eam, quam Ioannes Mesues assignauit rationem: Verum neq; Trus. neque Argent. Galementem, veritatemq; attigerunt, nam si recte & Gal. & Mesues placita perpendamus, nulla inter eos est discrepantia quandoquidem Mesues ex occulta, cœlestique virtute medicinas attrahere autumat, cum à principio ait, Laxatiua medicina non est à re complexionali, sed quia talis, neque vt contrarium in contrarium, quia contrarium, sed quia talis, neque quia simile attractiuum huius, vel eradicatiuum, aut contrarium, sed quia tale; neque quia graue, aut leue agitatiuum superius, vel inferius, sed quia tale, quam quidem Galen. non solum non renuit, vbi de temperato corpore, quod veluti quædam Polycleti est statua, verba faciens subdebat, Habet autem, quem nunc quærimus plus aliud, quàm canon ille, cum non solum humoris, ac siccitatis in medio consistat, is, qui ita eusarcos, siue quadratus est homo, sed etiam optimam formationem sit adeptus, quæ fortasse bonam quatuor elementorum temperiem est comitata, fortasse diuiniorem aliquam superne originem habet: sed & fusius, lib. de fœtuum form. ac lib. de pot. nat. ac vbique locorum, necnon clarius, vbi ait: Omnium certè superiorum astrorum potentia fruimur, quippè veris, æstatis, autumni, , & hyemis author alius nemo extat, nec alius tam manifestò, vel ex terrestri fæce animalia generare potest, neque fruges maturare, neque ad coitum, & generis propagationem animantia prouocare: magna sane ex Lunæ opera in hac rerum substantia apparent, verum Solis effectibus posteriora: cæterum loco illius occultæ, cœlestisque virtutis medicamentum à tota ipsius substantia, seu totius similitudine, seu qualitatis proprietate attrahere dixit, non enim medicamentum (vt Mesus inquit) qualitatibus sensui manifestis, vtpote caliditate, & aliis huiusmodi, sed tota sua substantia, seu occulta qualitate, similitudinevè cœlitus; tradita humorem sibi similem trahit, quam quidem occultam similitudinem, seu proprietatem non negaret Mesues, vt ex eius verbis clarissime elici potest, si recte illud talis, ac tale totiens repetitum contemplemur, quasi dicat, medicamentum non purgat ob temperiem illi insitam, sed talis secundum totam existens substantiam: neque vt contrarium, quod in contrarium agat, sed talis secundum occultam proprietatem, qualitatemque; neque vt simile trahens & euellens alterum, aut vt contrarium, sed vt tale simile, atque quodammodo contrarium, neque quia graue, aut leue sursum, & deorsum materiam purgandam exagitans, sed quia tale graue secundum propriam indiuidualemque proprietatem, quæ talis, & non alterius existit. Quod autem hæc Galeni sit mens, clarissime ostendemus, si nonnulla ipsius loca in medium afferemus, nam postquam grauiter admodum Asclepiadem, & Erasystratum damnauit, qui virtutem in rebus attractricem è medio tollebant, & gravius adhuc Epicurum, qui licet hanc admit-

1. de tēp. propè finem.

3 dieb. d. crit. a prīcipio.

1. de pot. nat.

admittat, attrahendi tamen causam perperam assignauit, dum ad suos illos atomos amatos, & vnciatos eam ipsam refert, satius illi fuerit attractricem potius negare, quàm hanc tam insulsam, ridiculamq; causam promere, propriam tandem subdens sententiam, inquit; Nunquid iam nobis persuasum est, rebus quibusque vim quandam inesse, qua conuenientem sibi qualitatem attrahant, atque hanc huic magis inesse, huic minus? non enim de ea vi, quæ in qualitatibus manifestis reperitur, illi sermo erat, quandoquidem de ea dubium non est, sed de ea occulta ac cœlitus tradita, quæ ratione conuenientiæ ac similitudinis attrahit, quemadmodũ in magnete, electro, & compluribus alijs superius apertissime ostenderat: insuper alibi epilogans, quæ superioribus libris ab eo conscripta sunt, ait, Ostensum præterea est medicamentum alterare natum esse, aut vna quapiam qualitate nempè aut calefaciendo, aut refrigerando, aut humectando, aut siccando, aut dictarum cõiugatione quapiam, aut tota sui substantia, sicut complura lætalium medicamentorum, nec pauca alexiteriorum, seu amuletorum, tum purgantia omnia, ac pleraque eorum, quæ attrahentia nuncupant: Ex his enim verbis clare ostendit Galen. duplicem esse alterationem, alteram quidem primarum qualitatum, alterã verò substantiæ: ex prima quidẽ temperies mixti consurgit; ex altera verò specifica, ac indiuidualis forma, ex qua & indiuiduales proprietates prodeunt: quam quidem sententiam paulò inferius repetit Galen. Non est igitur, vt aliis ex Galen. nitamur authoritatibus cum ex his, & vbique locorum corroboret virtutem nimirum occultam, & à Cœlo deriuatam rebus omnibus adesse, in quam causarum effectus referantur, quamquàm intellectus noster nequaquam comprehendere potest; ob id frustra nituntur hi, qui causam inquirunt; cur nonnullæ herbæ & lapides ex quorundam probatorum authorũ monumentis grandines, pluuias, & ventos repellunt; aliæ vero è conuerso eadem excitant; & piscis ille digitalis magnitudinis nauim onustam ducẽtorum pedum, & amplius vndiq; remis & vento impulsam remoretur; & basiliscus totũ in vna regione aerem inficiat: necnon torpedo pisces per magnũ interuallum insensibiliter piscatoris manum stupidam reddat; non enim ad qualitates, neque ad temperiem reduci possunt, sed ad totam ipsorũ substantiam, atque occultam proprietatem cœlitus ipsis cõdonatam: verum de his alias copiosius agemus, hæc autem sat nobis sint pro diluendis rationibus, quę à Trusiano, & Argenterio aduersus Gal. introducuntur: nam vt primæ Argenterij rationi satisfaciamus dicendum est, quòd occulta illa cœlestis virtus imprimit similitudinem quandã in rebus, quæ postea attrahendi causa est, etenim sicut homo hominem trahit aut amore, aut affinitate, quę secum coniuncta est, ita vnum trahit aliud ob similitudinem illam, ac occultam proprietatem, quę in vnoquoque horum reperitur. cur verò hoc attrahit illud, vtpote medicamentũ humorem, non autem humor medicamentum, si Gal. perlegisset nõ hanc aduersus eum protulisset rationem: nam is tacitæ huic occurrens obiectioni inquit, medicamenta purgantia esse quidem detrahẽdis humoribus familiaria, verum quę attrahunt quodammodo efficatiora, valentioraq; sicut magnes ferro, siquidem magnes adferri naturã accedit, & in eodem fermè loco reperitur, atq; ob id ei specie perfimilis est, sed ipso ferro fortior quodammodo, vt ferrum attrahere, quàm attrahi aptior sit, at si vtrunque æquale quo ad vires fuerit, non simile vtique dicetur, sed idem: quo quidem casu, quod idem est, idem non trahit, vt experientia notum est, ferrum enim ferrum non trahit, nec pituita pituitam, nec caro carnem, sed caro sanguinem, & Cnidium granum pituitam, ac lapis sideritis, seu magnes ferrũ, vtpote quòd inuicẽ similia sint, vnumq; altero potentius, ac fortius, non tamen idem: Verum si forte occurrat, vt virtus hęc, atque similitudo sopita sit, vt excitetur calore opus est, electrum enim si paleę appropinquatur, ęgre quidem ipsam trahet, at si confricetur, vt calore virtus excitetur, facilius trahet: ob id

5. de simpl. medi. ab initio.

5. de simpl. med. ca. 24.

recte Gal. ait calor licet vna sit attractionis causa ac rectius concausa, quæ vna cum substantiæ similitudine altera causa in multis rebus reperitur, attamen complura sunt, quæ vnam tantum causam attractionis habent; atque tunc inter ea, quæ essentiis similia sunt, quod calidius est id potentius attrahit, vtpote quod similitudini auxiliarium adiunxerit calorem; siquidem cum ipsum duabus ex causis attrahat, superabit id, qd ex vna duntaxat trahit. Neque ex dictis instantiæ, quam aduersus locum praue intellectum obiicit, difficile admodum erit respondere, si eam ex propriis fundamentis destruamus: etenim si tenet ipse ex elementari calore medicamentū proprie non attrahere, sed ex calore potius supercœlesti. cur quæso caliditatē bilis cum ea cassiæ, aut tamarindorum, & istiusmodi confert? non enim calore illo cœlesti, ex quo similitudo inter cassiam & bilem adest, bilis magis particeps est quàm cassia, sed econuerso vtpote quòd in cassia non solum similitudo, sed & calor attractionis proprius, atque conueniens adsit, quàm in bile, ita vt a cassia trahatur bilis, quàm a bile cassia: quod quidem pro exemplo sit, apud me namque suspectum est cassiam bilem attrahere, etenim ventrem potius leniendo materias in viis ductuum contentas
3. de simp. med. euacuat; cum Galen. sit authoritas tres esse causas, quibus multi humores vi medicinæ expellantur, quos tamen suapte natura medicinæ virtus non trahit, venarum nimirum mordicationem, quæ ex reliquijs medicinæ contingit, earundem imbecillitatem, ac postremò orificiorum, meatuumque apertionem, & dilatationem, quam lenientia facere consueuerunt. Quod si forte quis pro Argenterio dicat calorem potissimam esse attractionis causam, thapsia namque si fricetur membrum, humores vtique ad locum trahet, nō quidem similitudinis ratione, sed ob excedentem, ac acrem calorem; quod & commune apud medicos est axioma, calidi quidem proprium esse attrahere, sicut frigidi reprimere, dicentes. Respondemus vtique nos, quòd calor proprie, & per se non attrahit, sed vacuāte quidē calore quod ab ipso contangitur, ratione vacui, quod circunstat velocius mouetur, vt in ventosa nō perforata clarissime apparet, cum enim ob calorem partes apertuntur, & quæ in eo membro adsunt, euaporant, efficitur, vt noua circunuicina materia, ne detur vacuum, in eum locum concurrat, ac demum motus velocitate secum etiā alias conducat: ob id Galen. non tria, sed duo attractionum genera cōstituit, alterum quidem, quod successione ad id, quod vacuatur, cōtingit: alterum verò, quod qualitatis conuenientia fit, exemplo follis ac magnetis, aliter namq; aer in folles, aliter ferrum à magnete trahitur. Quàm etiā vana sit postrema eius ratio, nō multo egemus sermone, quandoquidem sicut inter nutriens, & nutritum naturalis quædam adest agnicio, quæ celitus his cōcessa est, ita & humores, ac medicamēta naturali quodam instinctu similitudinem quandam percipiunt, ob quam mouentur, nam quemadmodū in cordis cytharæ aut alterius instrumenti aperte satis conspicitur, dum quis duabus simili sono præditis earum alteram contingit, quòd reliqua quodāmodo dimouetur, ac salit, sic & dum medicamenta interius calore excitātur, humores sibi similes attrahunt, ob eam quā his harmoniā, similitudinemvè sentiunt. Dissolutis vanis Argenterij rationibus, superest modo, vt his, quæ à Trusiano in medium afferuntur, ex dictis fundamentis nullo negotio satisfaciamus; non enim quicquam valet prima ipsius ratio, propterea quòd dum æque duo fortes sunt, non similes, sed idem erunt, atque tunc vnum non trahetur ab altero, quemadmodum antea dictū est: Neq; minus altera prodest ratio, simile namq; est medicamentum tum quidem ratione qualitatum manifestarū absolute, neq; quoad accidētia, quæ sensibus nostris subiiciuntur: sed (vt inquit Mes.) secundum talem substantiam, aut occultam qualitatem seu proprietatē, quę à nobis nequaquam cōscribi potest, quam à tota substantia, seu secundum similitudinem nominat: Nihil vero postremo habet Trus. aduersus Gal. cum indissolubili ratione quicquā se dem ōstrare arbitratur: quandoquidē cum nonnulla sint medicamenta, quæ
3. de por. nat. c. 15.

ta, quæ diuersis partibus constant, quarum quidem altera bili similis est, altera vero pituitæ, nulli mirum est, si & pituitam, & flauã bilem diuersos quidem humores tum quoad substantiã, tum quoad qualitates euacuabunt; pituitam quidem libentius, cũ in his maior illius uis attractrix, bilem vero tardius ac imbecillius, cum è cõuerso minor reperiatur: Accedit ad hoc, ꝙ licet humores inter se quoad manifestas qualitates dissimiles videãtur, quoad proprietates tamen occultas fermè similes existunt, ita vt medicamentum primum quidem trahit humorem, qui sibi maxime familiaris est, demum & illum, qui parũ ab eo quoad similitudinẽ distat, dummodo inter eos occulta illa similitudo, quæ attractionis est causa, seruetur: hęc sunt, quæ in pręsentiarũ nobis dicenda videntur, vt Galeni placitum tueamur, & licet Arist. prima proble. particula aliam sustineat opinionem, Auic. vero aliã, & Auerroes sibijpsi contradicere videatur, in aliud tamen tempus, vt rem istam vberius discutiamus, ex consultò differimus; ne lectorem ab eo, quod tractare incœperamus, diutius suspensum detineamus; nostra etenim erat intentio declarare medicamenta per ventrem humores in hepate, venis, arteriis, ac renibus per vim quæ ipsis inest attractoriam euacuare, quandoquidem ablata obstructionis causa, & ipsa tollebatur obstructio; verũ cum his vti non licet, subdebat Gal. anastomaticis medicamentis vtendũ esse: Nonnulli aperientibus absolute medicamentis interpretantes dixere per aperientia medicamẽta intelligendos esse syrupos purgationi præparantes; etenim vt docebat Diuinus Hippo. corpora cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere; hoc autem assequetur (dicebat Gal. in commen.) si extenuet, atque incidat crassos, atque tenaces humores, qui in corpore sunt, & meatus adaperiat, per quos isti transmittuntur, atq; trahuntur à medicamentis, quæ vim purgatoriam habẽt. Verũ hæc sententia græcę scripturæ accommodari nõ potest, nam anastomatica græce apud nos ora vasorum aperientia dicuntur qualia non sunt, quæ nostri syrupos nominant; hi namq; aut impedimenta coctionem prohibentia ammouent, aut calorem, à quo coctio efficitur, augent, conseruantvè, vt ab Excellenti. Patre meo, & alibi à nobis dictũ est; non autem orificia vasorũ aperiunt: Alij vero intelligunt medicamenta illa acria, quæ intestinis hærentia acrimonia sua mesaraicarum venarũ ora adaperiunt: vnde eas, quas ὑπερκατάρσεις græci vocãt, nos vero superpurgationes cõsequi scripsit Galenus: cuius quidem interpretationis falsitas ex his, quæ postmodum subdit, facilime deprehenditur; nam cũ ait has euenire solere cum purgans medicamentum vsque adeo inualuit, vt in vasorum ad ventrem pertinentium osculis mordicationem, apertioremq; multam relinquat, assidueque irritans, conuellensq; corpora, quæ in vasis sunt vires dissoluat, atq; deiiciat: doceret vtique Gal. non auxilium obstructioni, sed toti corpori, ac viribus ipsis pernitiem maximã: insuper cum subdit; nam quod in ventre euenire conspicimus, vbi vires eius in extremam inciderunt infirmitatem idem in venis accidere: Quid porrò est, quod in ventre euenit? vomitus totius eius, quod deglutiit, vbi scilicet superiores eius partes debilitatas occupauit, intestinorum vero læuitas, vbi inferiores, hæc sanè ob venarum apertionem fluxio, non purgatio quidem seu euacuatio obstruentis nominanda erit, sed symptoma potius quod ad venarũ imbecillitatem, infirmitatemque consequitur. Nos vero rectius interpretantes intelligimus, quæcunque venarum oscula reserant, siue medicamenta, siue sanguisugæ, siue cucurbitulæ, quæ tamen cõmode reparent obstructioni; sunt autem ea potissimum venarum ora, quæ ad mulierum matricem ac sedem in omnibus perueniunt: etenim ex his nõ tantum per exterius, sed & per interius appositis obstructionibus quæ in hepate, venis, arteriis, & renibus continentur, fluxionem illam apertissime proficere compertum est. Subdit autem Galen. quando ventriculus, & intestina plenitudine, quæ obstructionem parit, laborant, quibusnam auxiliis ei opitulandum sit, scribens.

2. Aphor. 10.

1 part. apo. 22.

3. de simpli. med. 26.

Quæcum-

Quęcunque vero in ſuperiori ventre comprehenduntur per vomitum, quæ vero in inferiori per ſubductionem.

Iuxta illud Hippocratis oraculum; vt naturam ſemper recte operantem imitemur; quod quidem, & ratio dictat; humores enim è regionibus propinquioribus, ac ſecundum rectitudinem ſitis tutius ac commodius ſunt educendi, quàm per longinquos calles, atque obtortos; ſit enim humor in ventriculo contentus, ipſum vtique per vomitum tamque rectiorem, ac propinquiorem locum, quàm per inteſtina, vtpote tot anfractibus circunuoluta cõcinnius euacuabimus; quòd ſi in inferioribus inteſtinis collocetur, aprius per ſeceſſum euacuatio efficietur; Ne cõturbet autem quempiam euacuatio illa quæ in ſciatico, & podagrico affectu ſit dum vomitu tanquã remota, ac obortuoſa regione humores morbos efficientes euacuamus, etenim diuerſio hæc potius dicenda promeretur, quàm euacuatio quando quidem ad locum affectum humores confluant, vomitu diuertimus, ob id Hippocr. dicebat: Quibus bilioſæ deiectiones ſuperueniente ſurditate ceſſant, & quibus ſurditas ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus, ceſſat; non alia ſane de cauſa, quoniam materiæ hæ diuertuntur, vt prior ceſſet affectus. Cæterum licet vomitus ab Hippocrate priu[illegible], & à Gal. poſtmodum hoc caſu valde probetur, ſicut & in alijs conſimilibus; ſumma tamen animaduerſione ægrotanti iungendus eſt; in robuſtis enim corporibus, & qui tali vti conſueuerunt, vomitus valde proficuus eſt; at in his, qui natura infirmiores ſunt, aut difficilem habent vomitum, formidoſus. Verum ſi obſtructio cutis partes occupet, quibus remedijs ei ſuffragemur, Galen. ſubdit his verbis. 4.aph.28

Sed quęcunque ſub cute per ſectionem, vel iginem, aut medicamina adurentia.

Non probo autem Argenterii opinionem, quam forte ex nonnullis interpretibus decerpſit, qui de ſolis abſceſſibus ibidem contentis Gal. intelligere autumant; etenim cum intentio eius ſit de quacunque cutanea obſtructione verba facere; alioquin eius ſermo vniuerſalis non foret, non tantum Galeni ſententia ad abſceſſus, ſed & inflammationes, tumores, flatus, & conſimilia extendenda eſt. Sed ſi quis obiiciat, Gal. mancum fuiſſe vtpote qui reſoluentia omittat, in quibus vt plurimum verſatur medicus, dum materias cutim obſtruentes diſcutere contendit. Dicerem ego, quòd illi vtpote breuitati ſtudenti ſat erat ſupra de extenuantibus verba feciſſe, dum internæ partes obſtruuntur, nam id & hoc caſu accommodari poterat; id autem ſolum addidit, quod obſtructionibus cutaneis proprium erat, neq; enim partes internę per ſectionem, aut ignem aut medicamentis cauſticis axiliantur, niſi quæ ſupra ſunt partes prius detegãtur: Per ſectionem quidem intelligit Galen. quamcunque ſacrificationem, ſeu inciſionem, quæ quocunque chyrurgico ſit inſtrumento: per ignem autem chauſticum quodlibet inſtrumentum actuale, ſeu illud ſit æneum, ſeu ferreũ, ſeu aureum, de quibus quidem Auice. copioſius egit per medicamina vero adurentia, cauſtica quęque potentialia, quæ vt & priora, eſcharam efficiũt: Quæ quidem omnia quonã pacto corpori applicentur, in praxi potius iuxta ſingulares quouſque ægrotantes ſunt attendenda, quàm impræſentiarum rememoranda. Eodem pariter modo ſubdit Gal. procedendum eſt, dum materiam in quapiam cauitate thorace nimirum contentam nonnunquam euacuare tentamus, inquiens. 2.primi

Sic vero aliquando quęcunque in aliqua naturali cauitate, vt in Thorace.

Cum enim in thorace continetur ſanies, quæ neque per ſputum, neque vlla ratione euacuari poteſt, facta inciſione quapiam in parte thoracis, materiam illam

illam euacuamus, & præsertim hoc in in illis efficitur, in quibus tantus in pectore abscessus est, vt etiam ossium aliquid carie corrumpatur, & sæpe etiam vna cum corrupta costa membrana, quę
7.meth.8 intra costas subtenditur, putrefit. Quo quidem casu, vt docet Gal. per vlcus infunditur mulsa, vt abluatur educitur vero tum mulsa, tum sanies, si iubeamus aliquando quidem, vt in laborantē partem inclinati tussiant, sæpe vero molliter ægrotantem concutientes, interim etiam instrumento, quo pus extrahitur (græci Pyulcon nominant) tum mulsam tum saniem in thoracis spatio contentam extrahimus: pariter etiam in hydrope inciso abdomine aquam euacuamus,
24.meth. c.13. vt erat Galeni sententia. Nunquid vero idipsum præstet, dum ægri plurimum laborant, vt Argenterius censuit, apud me valde suspectum videtur, quandoquidē non ob id sanies interna per incisionem euacuatur, sed tutius per sputum, atque secretionem, & quod peius est, sectione dolorem inflammationem, humorumque confluxum adaugemus, cum membrana interna propè cor sita sit, atque neruea, vt facile vtrique principio consentiat, Postmodum Gal. quæ partiatim hactenus dixerat, in vnam summā & ad caput vnum colligens subdit.

Et vt summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, sanationis intentio est ablatio, quæ si fieri non possit, transpositio: quę vero nō sunt ex genere præter naturā, at quantitate damnantur, in his intentio est ab euacuatio.

Sunt autem ex eorum numero quæ ex toto præter naturam sunt, vt lapis in vesica, aqua in scroto, quod in hydrocele cōtingit, in hydrope etiam aqua in abdomine, & crassus humor in oculo suffusione laborante; in his etenim ait Gal. intētio sanationis illius est ablatio, quod præter naturam continetur, vtpote totius illius substantiæ ammotio, quæ ibidem præter naturam continetur. Quòd si quandoque contingat, quòd talis ablatio fieri nequeat, illud saltim præter naturam transponendum est, hoc est ad alium locum transferendum, qui minoris sit momenti; vt idem quoq; alias dixerat exemplo suffusionis; cū enim materiam crassam inter corneam & christaloidem contentam resoluere, euacuareque non possumus, ad partem oculi inferiorem transferimus, in qua minorē æger percipit noxam, cum ibidem contenta visionem non prohibeat; pariter cum lapis est in vesicæ collo, neque is comminuitur, medicamentisve euacuatur, ipsum quidem ad vesicæ fundum transferimus. Verum illa (inquit Gal.) quæ non præter naturam quapiam in parte continentur, sed sola quantitate damnantur, ablatione non egent, hoc est non ex toto sunt ammouenda, sed intentio est ab euacuatio, idest partis redundantis remotio; sic enim id græcum vocabulum placuit transferre, quicquid dicat Argenterius, qui opponens interpretū vetioni in maximam vocabulum confusionem constituit, vt hanc & priorem indistincte euacuationē nominet. Sit igitur in venis nimia sanguinis copia, atque repletio, ita vt totum corpus obstruatur, vtemur quidem ab euacuatione, non quidem totum sanguinem euacuantes, sed eam duntaxat ipsius superabundatis portionem. Atqui quoniā dixerat Gal. quod vel quæ præter naturam aliqua in particula continētur, vel quæ quantitate saltim damnantur, aut ablatione indigent, aut ab euacuatione: consequens erat, vt ex quibus remedia sanitatem inducentia exhaurjantur, edoceret; quod quidem subsequentibus effecit verbis.

14.met.13

At inuentio eorum, quę ad ipsorum sanationem perducūt partim quidem ex affectu, plurimum vero ex ipsis affectis particulis sumitur.

Nonnulli quidem codices habent [intentio quidem eorum, quæ ducunt ad sanationem ipsorum affectuum] quæ quidem litera à priori quo ad sentum minime differt: pro huius autem intelligen-

tia

3.meth. à principio

tia est annotandum, quod ex Gal. supe rius à nobis animaduersum est; Remediorum inueniendorum initium ex natura ipsorum morborum desumi, tanquam medico congruum; nam quæ ex affectibus cognitio existit, incõfesso est, ac vulgò nota; itidem & indicationes primæ, quæ ab ea proficiscuntur; etenim quòd calculus in vesica ex toto genere præter naturam sui indicet ablationem; ossa vero quæ luxata sunt, in proprium locum repositionem, hæc vtique priuatis etiam, ac idiotis quibusque manifesta sunt; atqua nam morbi hi natura constent, &, quibus rationibus hæc fiant, soli medico aperta sunt, siquidẽ is facultatem habet inueniendi ea, ex quibus id perficitur; quod quidem à prima vulgari indicatione suggeritur desumptis à natura partium affectarum indicationibus, quæ artis sunt propriæ: propterea Gal. hic inquit quòd inuẽtio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt partim quidem ex affectu desumitur, tanquam principio, ac carcere, vnde medendi ratio enascitur, nõ tamen artis medicæ portione; plurimum vero ex ipsis affectis particulis, hoc est ex natura ipsarum partium; nam quod primũ medico cognoscendum occurrit, vt recte morbo obuiare possit, partes affectæ sunt: num scilicet hæ curam suscipiant necne: vt q; vulnerato corde nulla salutis spes sit, & in fracturis capitis, quòd eadem substantia generati queat, sed eius vices alia consimilis nimirum callus Ad huius autem cognitionem accedit & substantiæ particulæ patientis, actionis, vsus, & situs notitia, & quibus non tantũ agnoscet, quod sanari aut non sanari potest, verum & se ad secundũ accinget, quod ab eo faciendum est, nempè ad auxilia repetienda, cum affectum sanari posse cognouerit: ad quorũ quin etiam inuentionem affectus naturæ cognito vel maxime conducit, siquidẽ ex ea remedia contraria esse adhibenda percipimus, atque non tantũ in genere, verum & secundũ vnamquamq; medicamẽti speciẽ; prout morbi natura exigit; exempli gratia in cauo vlcere cũ id eius repletionem indicet, atque vniuersẽ opus est in primis medicum ea apponere, quæ carnem generent: cuius quidem generationis sanguis bonus materia est, opifex vero corporum subiectorum natura quæ congrua constat, calidi, frigidi, humidi, & sicci tẽperie: quare vt hæc duo adsint necessum est. verum quoniam in generatione carnis duplex excrementum fit, alterum quidem crassius, alterum vero tenuius, vt antea cõtra Argenterium ostendimus, crassius, quidem sordes dicitur, tenuis vero sanies, & ex crasso quidem sordidum, ex tenuiori vero humidum vlcus redditur, ob id duplici æget medicamento, altero quatenus humidum vt exiccet, altero quatenus sordidum, vt expurget: atque hęc duo secundum genus auxilia à medico hucusque inueniuntur: verum ea non sufficiunt, nisi & is cognoscat quo ordine siccantium, & detergentium hæc esse debeant: quædam enim sunt medicamenta, quæ in habente carnem humidam ex natura carnem generabunt, vt thus, quæ tamen in habente carnem siccam, carnem generare non poterunt; sicut econuerso nonnulla sunt, quæ in sicca natura carnem gignunt, in humida vero non possunt: quo fit, vt à natura particulæ non mediocris indicatio sumenda sit, quæ sui custodiam indicat; sicut quæ præter naturam sunt sui ablationem: atque ob id vlcus quanto est humidius, tanto medicamentum expostulat, quod magis siccet: corporis verò temperies quanto humidior, tanto indiget medicamento, quod minus siccet: nec secus sumenda est indicatio ab actione, vsuq; particulæ, vt declarat Galen. historiam recensens Attali Methodici, qui Theagenem philosophum Cynicum curauerat: huic enim cataplasma ex pane & melle hepati phlegmone laborãti imponebat, solisque relaxantibus vtebatur, in cuius tamen curatione adstringẽtibus etiam vtendum erat, propterea quòd hepar altricis facultatis principium existit, atq; ab eo venosum genus exoritur partiter & à situ, & formatione, vt clara est Galeni sententia vbique locorum: atque hæc sat dicta sint.

3.met.15

4.met.13

De

De aſperitate, & læuitate. Cap. 95.

Quæcunque partes vero ob id quod exaſperatæ naturalem amiſerint habitum, his læuitas naturalis eſt reſtituenda, oſſa quidem læuigando, aſperam autem arteriam, vel linguam leniendo humidis, quæ nihil mordeant, & lentorem habeant: ſed quibuſcunque læuitas ineſt nonnaturalis aſperitas naturalis eſt reuocanda medicaminibus, quæ ſufficienter abſtergant, & parum adſtringant.

QVOD reliquum erat circa cõformationem, hoc loco proſequitur Galen. nam ſuperficies vna ex eius differentijs in quibusque partibus aut aſpera, aut læuis ſecundum naturam eſt: ventriculus enim & inteſtina ex natura aſperam, rugoſamque internam ſuperficiem obtinuerunt, vt alimenti deſcenſum retardarent: fauces vero, aſperaque arteria planam, lenemque, vt cibus facile in ventrem deſcendat, & vox ſonora reddatur. Si igitur quoad ſuperficiem partes ex natura læues naturalẽ amiſerint habitũ, & ad aſperitatem præſenti tempore vergant, ob quam naturales neceſſario functiones deperdantur (non enim quælibet aſperitas morboſas efficit partes) tunc his læuitas naturalis reſtituenda eſt humidis, quæ nihil mordeant, ac lentorem habeant, aut his, quę læuigantia nuncupantur: etenim ſicut aſperitas præter naturam ex duabus cauſis potiſſimum prouenit nempè ſiccitate, quæ duplex quoque eſſe poteſt, interna, atque externa, necnon & aliqua extrinſecus materia ſiue humida, ſiue dura adhærente, quę ipſam ſuperficiem aſperam reddat; ita & duę diuerſę oriuntur indicationes: etenim in illa ex ſiccitate, humidis auxilijs procedimus, quæ nihil mordeant (quod enim mordicat calidum eſt & ſiccum, ac potius adauget aſperitatem) ac lentorem habeant, cum præſertim interna eſt ſiccitas vt magis in eius cauitatibus humor adhæreat, ac compingatur. Qua quidem intentione commotus Gale. in febribus, in quibus ob calorem præter naturam per vniuerſum corpus inęqualiter ſparſum inęqualitas adeſt, atque aſperitas præter naturam, acida quæque, acria, & adſtringentia prohibet, exaſperant enim & mordent, vt adhuc etiam corpora exiccando inæqualitatem ipſam adaugeant; probat autem priſſanam hordeaceam, quæ exaſperantium malitiã effugit, vtpote quę ex Hippoc. ſententia eo contextu viſcoſa leuiter ſit, continua, iucunda, & mediocriter humens, vt huic aſperitati mirum in modum contrarietur: at in ea ex quopiam extrinſecus occurrente obortа læuigatione vtendum eſſe docet Gal. oſſa namq; ſi promineant apicibus, propterea quòd ob eorũ corruptionem adnatum ſit quidpiam adhęrens, atque ſuperfluum, quod vicinam carnem offendat, & cum dolore perforet, id vtique fricatione & abraſione ab oſſibus læuigandum, remouendumq; eſt, donec his naturalis lenitas reſtituatur: hoc autem vt plurimum ferro fit, nonnunquam & peucedani, & conſimilium radicibus: pariter aſperitas palpebrarum, quę ex nitroſo cõtingit humore, fricatione indiget, atque abraſione non ſolum cum ferreis inſtrumentis, verum & cum ſici foliis, croco, mirobalano, & ſimilibus adnatum illum humorem euellentibus. Quòd ſi alijs lęuitas inſit (inquit Gale. in contex.) nonnaturalis, quę vt aſperitas, naturales lædat actiones, aſperitas naturalis eſt reuocanda medicaminibus, quæ ſufficienter abſtergant, & parum adſtringant: ſic enim Leoniceni vetſio iacet, verus autem interpres vertit [& per breuem raſuram] iuxta veterem codicem græcum, qui habet καὶ διὰ βραχυτέρου ξύσεως, quòd nos legamus, vt & Leonicenus, & græci codices impreſſi habent, dicendum eſt læuitatem præ-

1 de rat. vict. 18.

ter naturam duplicem esse, vti & asperitatem, alteram quidem ex externa, alteram vero ex interna causa procedētem; si lævitas quidem extrinseca est vtpote ventriculi, cum humores viscosi ipsi adhærent totam externam superficiem lenem efficientes, quæ aspera ex natura constituta est, vt cibus, seu chylus ibidem diutius detineatur, abstergentibus opus est medicaminibus, quæ viscosam illam materiam abluant, atque detergant; at si lævitas ob partis labefactationem ex causa ēt interna proueniat, iubet Gal. vt cum abstergentibus quæ parumper adstringant, commisceatur, vt robur parti addatur, & habitus naturalis ex mollitie deperditus restituatur: quòd si contextus iaceat, vt codex antiquus græcus habet, & vt fermè omnes legunt interpretes, Galen. hoc modo interpretabimur, quòd cum partes in duplici sint differentia, aliæ quidem ex natura molles, aliæ vero duræ, vt ossa: molles quidem cum præter naturam molliores fiunt, abstergentibus egent; vt de vētriculo à nobis declaratum est; & ab Haly exemplo ipsius matricis, quę cum aspera ex natura sit, vt semen contineat, si præter naturam leniatur, in ip
4.aph.18 sam quidem lanam aphronitri liquore ablutam injcimus, atque alijs consimilibus, quæ abstergendi vim habeant; durę vero, vt ossa si in vulnere pateant, & adeo leniantur, vt caro super ipsa gignenda eis adhærere, associariq́ue nequeat, leuiter aut parumper cum ferro fricamus, donec in eorum superficie asperitas introducatur. Quę quidem duę scripturæ (si eas rectè perpendamus) consistere possunt, nam vt dicebat Haly in euacuatione lenitatis ac asperitatis duæ sunt vniuersales indicationes; iuxta tamen membrorum varietatem complures aliæ particulares, ita vt quæ natura molles sunt, aliud quæ vero durę, aliud & rursus quæ externe tantum leniuntur, aut exasperabtur, aliud, & quæ interne etiam labem sentiunt, aliud remedium exposcant. Neque ob id mancus est Gal. quippe cum eius intentio sit per compendium totam medicinam percurrere, non autem eam exactius interpretari. Subdit autem Gal. in contextu,

Quę vero vel obstructiones, vel angustiæ meatuum alias sequantur ægritudines, illarum curatio prius est perficienda: ostensum siquidem est in libro de differentijs morborum, quòd & inflammationibus, & duris, laxisq́, tumoribus, & siccitatibus aliquando in modicis, ac præterea vitiosis partium continentium figuris ea, quę nuper diximus, sępius aduenium, sicuti & quibusdam tumoribus eorum, quę sunt in ambitu corporum.

In qua quidem parte quid intendat Gal. non satis explicat Argenterius, ipsum duntaxat, vt sui moris est, redarguere contendens, nam cum ait in primis Gal. omnia ex cauitate partium mala, seu ęgritudines remediaq́ue non prosequutumm esse, propterea quòd de obstructione tantum egit, quæ ex materia intus partis cauitatem occupāt site missis cæteris eiusdem generis affectibus; fallitur quidem bonus iste vir, quoniam quantum curatiua methodus exigit, tātum est prosequtus; nam qui alij (quæso) in cauitatibus morbi sunt, quàm hi, qui sub ventre, meatu, & orificio continentur, de quibus omnibus, eorumq́ue remedijs satis superq́ue prius disseruit? Cum autem subdit Agēterius, ipsi ignotam esse causam, qua Galenus fuerit eō motus, vt tractationem interposuerit de vitijs, quæ ad asperitatem, & lenitatem, pertinent; nisi quis id Galeni negligentiæ tribuat, vt qui has maiore nunc forte, quàm opus esset, diligentia, & prolixitate, quàm res expostulet, emendare proponat; non potui equidem viri socordiā non admirari, cum ignoret asperitatem & lenitatem ad superficiē, quæ vna est ex cōformationis differētijs pertinere, de quibus quidem omnibus ad perfectam morborum ex conformatione curationem vt ageret Gale necessum erat. Ponens autē Argenterius huiusce con-

contextus intentionem, ipsum cum superioribus nequaquam connectens id solum ait; Gal. affectus quosdam recensere, quibus contingit corporis vias angustiores reddi, nonnullos vero silentio inuoluere, vtpote, cum corpora, quæ cauitatem constituunt, comprimuntur, concidunt, contrahuntur, coalescunt, tenduntur, distorquentur, mouentur à suis sedibus, obstruuntur vel constipantur. Verum quàm hæc concisa tractationis nobis vtilitatem afert? Et cur de his Galen. agere intendit? nullam certè si hoc modo exponamus, causam reddere valemus; obid rectius interpretandum censeo, quòd cum supra de morbis ex obstructionibus, eorumque remedijs egerit, quoniam nonnunquam euenit, vt non tantum obstructiones, sed & meatuum compressiones, vt symptomata alios consequantur morbos, quid hoc casu agendum, & quibusnam remediis his obuiandum sit, edocet: si enim adsit inflammatio, aut durus, laxusque tumor, qui ex humorum confluxu fit, & necessario meatuum obstructio consequatur; pariter si immodica siccitas corporis partes opprimat, & meatus ipsi necessario constipentur; tũc (inquit Gal.) ab ipsis ægritudinibus curatio est inchoanda; nam sicut destructa febre abit & sitis, & capitis dolor, ita & præstito auxilio inflammationi, seu tumori confestim meatus aperientur, & partibus ad pristinam humiditatem restitutis necessario meatus largiores, vt & antea, erunt. Qua quidem declaratione manifestè etiam apparet; quàm valde allucinetur Argenterius, qui censet per obstructionis vocabulum non proprièobstructionem intelligere Galenum; nã & veram intelligit obstructionem, quæ tumores, inflammationes, & huiusmodi consequitur, nimirum quòd cum humores ad locum confluentes tumores efficiant, vna etiam loci cauitates, atque meatus occupet. Sed hæc sat sint, non enim intentio nostra est vanas omnes Argenterii sententias diluere, sed eas potissimum, quibus Galeno se aduersari profitetur. Proinde illorum omnium affectuum, quos obstructiones, aut meatuum obstipationes consequuntur, curationem non aggreditur Galen. quoniam cum propriis in locis de his aut dictum sit, aut dicetur, bis eadem, atq; hoc præsertim libro tanquam medicinæ summario, repetere superuacaneum foret: quod itidem obseruat, cum ex prędictis nonnulli inuicem morbi coniunguntur; nam sicut seiuncti diuersas habent indicationes, ita & coniuncti; quibus quidem omnibus satisfaciẽdum est eo quo supra dictum est, ordine; dum de complicatis superius morbis ageremus. Verum vt absolutius totus procedendi modus & in his habeatur, vno sumpto exẽplo, hunc in modum scribit.

Quod si nonnulla ex proximè dictis inuicem complicentur varias habebunt indicationes: sufficiet autem in vno exemplo habuisse sermonem, quoniam de omnibus in libris de arte curandi plenius: sumus exequuti. Supponatur cuipiam particulę multitudinem sanguinis influi, adeo vt intendantur in ea venę non maiores tantum, sed etiam paruę, quæ prius sensum effugiebant; nunc vero iam plenæ visu comprehenduntur, sicut plerunque in oculis ob tunicę albedinem manifestissime patet: par siquidem est, quòd & alia vasa quæ latent sensum iam plena distendantur, non tamen & ipsa ob paruitatem adhuc visui manifesta; & iam periculum immineat, ne quod ex vasis exudat ad spatia vacua, quę in medio sunt, effundatur, aut ne iam paruum aliquod sit effusum Huius quidem affectus sanatio intentionem habebit euacuationem, aut vt manifestiori vocabulo vtamur, ab euacuationem, siquidem morbus erat immoderata partis repletio.

Ne-

Necessarium igitur est, vt aut superfluitas retrocedens euacuetur, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet autem vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel horum vno aliquo modo rum, vel omnibus. per locum vero patientem euacuabitur partim quidem manifeste, & sensibiliter, partim vero in vapores resoluta. Si igitur vniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minime euacuandum. Nam si sacrificationibus, aut sectionibus sensibiliter euacuabimus plus ratione excitati doloris attrahemus: si vero calefacientibus dispergere tentabimus, plus erit id, quod vi caloris ad partem attrahetur, quàm dispersum. Quòd si in eo elaborabimus, vt quod influxit, retrocedat, corpus cum plenum sit, non admittet.

Si Argenterius diligẽtius fuisset contemplatus exemplum à Gal. traditum, ipsum vtique de inconstantia non reprehendisset; etenim exemplo ex inflammatione sumpto, non vt inflammatio tantum, sed vna cum materierum afluxu, ac totius plenitudine facilimè complures hic adesse cõplicatos morbos ostendit, qui non vnam, vt Argenterius autumat, indicationem, sed complures exposcunt: alia enim est partis inflammatæ indicatio, alia materierum confluxus, atq; alia in vniuerso corpore plenitudinis; cum in hoc exemplo adsint morbi in figura variata, in superficie interna, atque externa ad præter naturam mutata, & in ipsis cauitatibus obstructis, & meatibus constrictis; variatur namque obtumorem pars ipsa, superficies quæ lenis erat, aspera quodammodo ob humorum inæqualitatem efficitur, venarũ cauitates sanguine crasso replentur, & ob partium extensionem, qui meatus inter musculum ac musculum, aut aliud quid tale potebant, spiritu tamen repleti constipantur, vt necessariò & solutio continui, & dolor consequatur: Est ne igitur simplex hic morbus, vt Argenterius interpretatur à sola causa dependens? minime hercle, vt à nobis declaratum est. Propterea cum exemplum hoc notatu dignum sit, operæpretium esse censeo cum Galeno nonnihil circa propositum casum, eiusq; curatiuas indicationes discutere. Supposito itaque casu à Gal recitato, nempè cuipiam particulæ multitudinem sanguinis influere; adeo vt non maiores tantum, sed & minores, quæ prius sensum effugiebant, intendantur (quod quidem testimonio ophtalmicorum ostendit Gale. in quorum oculis ob tunicæ albedinem venulæ illæ sanguine plenę visuntur; atque non hæ tantum, sed & vasa alia, quæcunque sensum effugiunt, & iam periculum immineat, ne quod ex vasis exudat, ad spatia vacua, quę in medio sunt effundatur quinimmo ex eo portio quædam nõ exigua effusa sit) ex signis vtique aperte satis conspicimus corpus hoc compluribus vexari ægritudinibus, in primis quidem ob figuram vitiatam, quoniam ob sanguinis confluxum pars ipsa intumescit, non ex aliorum sanè humorum confluxu, prẽter quàm ex sanguine, licet tumor ipse quadrifariam esse soleat, vt & superius annotauimus, scirrosus ex humore melancholico, œdematosus ex phlegmate, erisipelosus ex flaua bile, atque phlegmonosus ex ipsa sanguinis massa, & ex his compositus; huius quidem morbi causa potissima erat, totius corporis plenitudo; deinde & partis imbecillitas, cum enim corpus repletum est, humores sui natura huc & illuc vagantur, ac tandem ad loca imbecilla decumbunt; imbecillæ vero partes eos necessario recipientes ob sui imbecillitatẽ quorsum propellant, nõ habent: quo fit, vt ibidem tumefactis venulis paruis, atque his potissimum, quæ visu prius non comprehendebantur, sanguis subtilior ex vasis exudans, & extra venas ad spatia vacua, quæ in medio sunt, effusus,

in-

inflammatur, atque putrescit, ac tandem phlegmon generatur; ex quo & cõtinui solutio, & dolor necessario consequuntur. Secundo aderat morbus in superficie, nam cum superficies, vt prædictum est, aut ab intrinseco, aut ab extrinseco affici possit; siquidẽ quod est natura humidum, ac lene, dum siccũ efficitur, atq; rugosum quoad superficiem asperũ redditur, sicuti si corpori natura leni aliqđ superueniat mucosum, quod lene prius erat, asperum demum euadit, præsenti vtique casu ex inæquali partes calore, quemadmodũ antea de febre ex Galeno diximus; asperitas quędam sentiebatur præter naturã, necnon altera ex inęquali illo sãguinis effluxu, dum venulis tumefactis pars illa prominẽtior foret, sub qua ipsæ recondebantur, quàm intercapedo illa, quæ interuenulas reperiebatur: adnexus quinetiã alter morbus erat ex cauitatum obstructione, ac alius ex meatuum constipatione; nã corpus plectoricum non tantum sui copia magnas venas obstruit, sed & paruulas, dum ad ipsas quàm par sit, confluit sanguis; Extensione præterea qđ inter duo vasa spatium existit, constipat, necnon & orificia venarum, arteriarum, aliorumque vasorum ob sanguinẽ ibidem defluxum. Ex quo & cutis partes necessario obstruuntur, constipanturque. Si igitur tale corpus variis huiuscemodi morbis laborãs occurrat, inquit Gal. primus quidem ac vniuersalis pro sanatione scopus erit, euacuatio, seu rectius partis euacuatio redundantis, atque is vulgò etiam notus; sciunt etenim (vt prius dictum est) & plebei omnes morbum per contraria curandum esse, vt corpus repletum est, euacuandum; verum quibus hoc rationibus, & quomodo fiat, soli artifici notum est: ob id medicus discursu in reperiendis partialibus indicationibus vtitur; nam si pars euacuãda supponatur; quandoquidem nimia repletio hos morbos gignit, aut per retrocessum superfluum id euacuabitur, aut per ipsam partem affectam: primum quidem assequemur, si ipsum impellemus, aut attrahemus, aut transmittemus, vel horum vno aliquo modorum, vel omnibus: impellemus quidẽ adstringentibus medicamentis, quę sui adstrictione humores pellunt seu aere frigido, seu aliis consimilibus; aer enim frigidus corporibus occurrẽs, qui exanthematibus, atque potissimum crassioribus, quę morbillos, seu variolas nominant, infestantur, tunc repente ea intimius propellit; attrahemus autẽ aut cucurbitulis, aut venæ sectione, aut huiuscemodi auxiliis, cucurbitulæ namq; manui appositę menstruum sanguinem, qui in maiori quantitate, quàm par sit, effluit, euocat; sic & idipsum facit venæ sectio, cum inflammato liene è brachio sinistro sanguinem detrahimus: transmittimus verò si medicamẽtis externis ab vna ad aliam partem humores commigrare faciemus, aut & medicaminibus externis naturam æmulantes, quam vias sẽper materiebus inuenire censuit Hippo. quando valida fuerit, etiã si illæ crassiores sint, & per angusta foramina permeare debeant; videmus enim humorem qui inter thoracem, atq; pulmonẽ in pleuriticis adest, cũ tussi per sputum eiici, cũ tamen vię hæ nobis ignotæ sint, in ossibus præterea, quæ fracta occaluerunt, sanguinem per cutim sanam excidere: Vnde Hipp. non sine ratione dicebat, q̃ quibus in spatium illud, quod infra septum est, sed intra eam membranę abdominis interioris partem, quæ epigastrium attinet (vt recte Gale. exponit in com.) pituita concluditur, doloremque infert, natura per latentes vias ad venas, & subinde ab his ad vesicam trãsmittit. Quod itidem faciunt chyrurgici nostrates, qui in affectionibus gallicis, dum doloribus ægri cruciantur, vnctionibus illis vtuntur, ob quas materia illa miro quodammodo per vasa ad os transmittitur, atque per sputum euacuata eos liberos reddit. Secundo vero satisfaciemus, si è loco partim quidẽ sensibiliter, ac manifeste, partim vero per insensibilẽ euaporationẽ humores illos quãtitate afficientes discutiemus; etenim cum in his duæ vt plurimũ partes, atq; potissimũ si adsit sãguinea massa, cõspiciantur, crassæ nimirum atq; tenues; tenues quidem in vapores cõuerti possunt, at crassæ, vt sensui in eorum euacuatione subiiciantur, necessum est. Verum cum suppositũ sit, adesse totius plenitudinem, quæ ra-

7. aphor. par. 54.

dix est, ac omnium malorum fundamentum: ob id primo quoq; tẽpore duobus prioribus scopis haudquaquã est attẽdẽdum, postremo quidẽ minime, qñdoquidẽ si sacrificationibus, sectionibus, aut huiusmodi auxilijs sẽsibiliter humores in parte contentos euacuabimus, nõ solũ nihil proficiemus, sed potius rõne doloris, ac solutę vnitatis plus attrahemus cũ repleto corpore & ad partẽ affectam semper confluant humores, rationeq́ue partis imbecillæ, quæ dolore quinetiã infestatur, libentius ad eum locũ decumbant; si verò medicamentis, quæ vim habeãt per insensibilẽ diflatũ eosdẽ dispergere; partis curationem aggrediemur; plus erit, id quod ad partẽ attrahetur, q̃ quod dissipetur, ac disperdatur; nam cũ hæc dissoluentia calida sint, ob caloris vim attractio potius, quã dispersio humorũ efficietur. Minus etiam in eo scopo à Gal. nobisq; prius enucleato elaborabimus; siue enim per impulsum, siue per attractum, siue per transmissionem quod influit retrocedere tentes, pars vtiquę nullũ recipiet adiumentũ, quandoquidẽ suppositũ est corpus plectoricũ esse, in quo talis retrogressus locum non habet. Neque putandum est, ꝙ Gal. hucusq; circa huiusce casus discursũ quicquam determinet, vt falsò putauit Argenterius, sed eas omnes tantum repetit indicationes, quæ circa morbos hos cõplicatos possunt occurrere; quibus etiã nonnunquam satisfacere non valemus; nam etsi dicat ipse inflammationes per locum affectum euacuari partim manifeste ac sensibiliter, partim verũ in vapores conuersas; ac paulò post sacrificationum, & sectionum mentionem faciat, quasi per illas consentiat contentum humorem euocari; quam quidem curationem nullibi docuit, nec medẽdi vsus admittit, non tamen huic in curatione procedendi modo consentit, quinimmo reiiciens hoc membrum diuisione repertũ, subdit [nã si sacrificationibus, aut sectionibus sensibiliter euacuabimus, plus ratione excitati doloris attrahemus] quasi inferat, ꝙ huius remedij aggressus tantum abest, vt morbum imminuat, vt maxime adaugeat; atque ob id de eo alibi nunquam à Gal. iure mentio fit, quandoquidem exempla non tradit, super quibus quid agendum sit, sciscitetur, sed medendi methodũ, qua recte operemur præcipuè docet. Quid igitur faciendum, posteaquam duobus prioribus scopis satisfacere non possumus, subdit Galen. 13. met. & 2. ad Glau.

Vt hæc igitur ambo fieri possint, totum corpus euacuare oportet: deinde omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit.

Hũc in modum meo quidem iudicio contextus Gal. veritati consonat, cui & vetus codex græcus adstipulatur: nam si vt omnẽs fermè latini codices præter antiquam versionem legamus, non solum obscuram quodammodo, sed & principijs contrariam ipsius sententiam reddimus; cum enim supra dixit, ꝙ si in eo elaborabimus, vt quod influxit, retrocedat corpus plenum non admittet; demum quid agendũ ex professo concludens dicat, ꝙ pro his duobus satisfaciendis totũ corpus est euacuandũ, aut quod patiẽti particulę influit omnino ad contraria loca retrahendum, dubiò procul sibiipsi contradicet Gal. quippe qui retrocessũ à principio in curatione nunc quidem admittat, cum tamen ipsum ob plenitudinem totius perantea renuat. Neq; valet ratio Argenterii, quam habet aduersus Achachiam, cum ait, iure vtranque hoc loco comprehendisse Galenum; vtpote euacuationem, quam hic simpliciter assumit, cum humor extra corpus ducitur & reuulsionẽ, cum humor non eo modo euacuatur, sed solum in alias partes retrocedit; siquidem ex vtraque quod in vna adest parte in multas & distantes dispergitur, atque ita remittitur tensio, & repletio affectarum partium: quod quidem manifestò apparet, cum frictiones, etiam vincula membris adhibẽtur; nam fallitur ille, quoniã supposito corpore repleto (vt supra dicebat Gal.) reuulsio hæc nihil iuuabit; quantum enim retrocedet tantum etiam iterum ad locum redibit, vt exẽplo currẽtis fluminis facile quis-

que

que poteſt agnoſcere; ſi enim nimia adſit aquarum copia, quę efluat, ſi quis quod fluxum eſt, diuertere voluerit, nihil proficiet, quandoquidem quod adhuc influit, influxum retrocedere non permittet. Neque hoc eſt Achachiæ, ſomniũ, vt Argenterius arbitratur, ſed Galeni contextus græcus antiquus hanc habet literam, vt pro ἀ ideſt vel ſine hoc eſt, de inde legatur, quem quidem contextum cum vetus habuerit interpres ſeorſum à Laurentiani, Leoniceniq́ue verſione hunc in modum conuertit [Ad vtraqne igitur hæc oportet euacuare totum, & deinde è contrario trahere omnino ad alias regiones id, quod influit patienti parti.] Rectius igitur ſe habet hæc litera iuxta Achachiæ quoque interpretationem, quandoquidem ſuppoſito humorum confluxu, & ad locum ſiue partem affectam humore phlegmonoſo, vtrique nequaquã auxilia præſtare poſſumus, niſi prius totum corpus ſanguine repletum euacuemus; qua quidẽ facta euacuatione poſtmodum quod influit patienti particulæ ad contraria loca omnino retrahemus, ac poſtremò parti ipſi affectæ audacter operam præſtabimus, ſubſequenti, quo Gal. declarat ordine. Cæterum quoniam ipſe præſenti caſu procedendi ordinem aſſignat, nam cum morbi hi contrarij quodammodo ſint, ab eo curatio auſpicanda eſt, ſine quo alter curari non poteſt, nulla facta de particulari eius auxilio mentione; ſi enim ex venæ ſectione præſtandum remedium concluſum ſit, quanam in parte ea ſecanda ſit, nullam hic terminatam habemus ſententiam; propterea ne quid aliud conſideratione dignum ſtudioſis amplius deſideretur, meas eſſe partes exiſtimaui, non ſolum quod Galeno deeſt, ſuplere, verum & quod apud grauiſſimos hercle viros in maxima controuerſia verſatur, quoad fieri poteſt, clarũ, & apertum ante oculos ponere. In primis autem nodũ quendã circa ordinẽ brenibus diſſoluam, qui non tantum ipſi met Gal. ſed & Hipp. aduerſari videtur; ſupponit namq; Gal, corpore exiſtente plectorico, humoreq; sãguineo ad partẽ confluente, totum in primis vacuãdum eſſe, mox quod influit parti affectæ omnino reuellendum: at Hippo. ait. *Si dolor ad clauiculam pertigerit, aut moleſta ſit vel brachio, vel mammæ, vel partibus ſepto tranſuerſo ſuperioribus grauitas internam cubiti venam ſecare expedit, neq; vt copioſe sãguis detrahatur eſt cunctandum: ſed eo vſq; auferendus donec rubidior multo, vel pro puro rubidoq; liuidus fluxerit;* quam quidẽ ſententiam exponens Gal. in cõ. ait: Hip. venam in cubito ſecare, quę ſanguinem ab affecta parte & magis, & velocius tũ reuellere, tum euacuare poſſit: cuius quidẽ inditiũ manifeſtiſſimũ conſtituit, nẽpè coloris mutationẽ; ſanguine nãq; in totũ ſparſo corpus pituitoſiore, ſi in fluxione è vena primũ albior, mox rubicũdior appareat, aut ipſo in corpore viuidiore exiſtente, ſi dũ venã ſecamus pro puro, & rubido liuidus fluat, aperte vtique demonſtrat, eã nõ eſſe euacuationẽ, ſed reuulſionem: cum tamen Gal. hoc loco poſterius reuellendũ eſſe autumet. Qui primam inſequuntur literam, inter quos eſt Argenterius, dicunt Gal. hoc loco nolle, vt hic ſeruetur ordo, ſed ſimul & ſemel euacuetur, ac ad partes contrarias reuellatur: ſic. n. in omnibus malis leui negotio ſuccurrimus cũ & humorũ multitudini, & fluxioni reſiſtimus: Verũ hi prẽter q̃ coacti ſunt illud vel diſiunctiuum vt coniunctiuũ interpretari diſcedunt etiam à Galeni verbis, quę nõ niſi ſecundũ ipſos duo oppoſita, atque diſiuncta nobis indicant. Minus ẽt Haly interpretatio pro hoc diſſoluendo nodo accomodari poterit, ſenſiſſe nimirũ Gal. per euacuationẽ non tantum ſanguinis miſſionẽ, ſed quãcunq; corporis extenuationẽ, ſiue abſtinentia, ſiue perfrictione fiat; etenim inedia non niſi tẽporis ſpatio euacuat, qua in humorum confluxu nequaquã egemus: perfrictiones vero, dũ corpus valde plectoricum adeſt non ſolũ ipſum non euacuãt, verũ ex motione humores ad locũ affectum cõfluere faciunt. Dicamus itaq; nos rectius ex Galeni fundamẽtis, quod ipſe hoc loco corpus valde plectoricum ſupponit: quod quidẽ dum ſecundũ partẽ prẽter naturã afficitur, quoad totũ prius ex meatuũ, ſeu cauitatũ venarũ obſtructione laborat; ob id nulli mirũ eſſe debet, ſi ab ea in

1. de rat. vic. in mor. acutu. 14

dicatione ſumpta Gal. prius totius euacuationē aggreditur, quæ tamen à parte affecta humores non detrahit, ſed ſolum quod in toto excedens eſt, & meatus repletos detinet: at cum Hippoc. & Gal. alibi ipſum à prædominio ſanguineum ſupponant, tametſi non valde repletum ita vt ex hac plectoria venæ admodū tenſæ ſint, & totū laboret, ex parte quidem affecta confeſtim ſanguinem detrahere exoptant: atque ob id eorum intentio eſt ſimul & ſemel ſanguinē, ſeu ſanguineū liquorē euacuare, ac velocius reuellere. Vnde iubebat Hipp. vt ſanguinis mutatio expectetur, ſicut idē & Gal. confirmant, dū aiunt; vt copioſe mittatur ſanguis ad animi vſq; deliquiū virtute, ceteriſq; conſentiētibus; quod quidem faciendū non eſt, cū ſolū repletioni attēdimus, tunc. n. nobis ſatis eſſe poteſt vt in primis quod quantitate peccat, abſcindamus, mox vero aliam à parte affecta venæ ſectionē aggrediamur. Quòd ſi quis fortè Galeno obiiciat ipſum planè hic mancum fuiſſe, quòd in diſtinctū remediū proponat, cū tamen diſtinctius id peragendū foret; non. n. à quo nā latere, & quæ vena ſecāda ſit, aperit; vnico quidē verbo poſſumus huic ſatisfacere, ſi dicamus remediū ab eo traditum exēplo propoſito mitū in modū conuenire: quandoquidē cum partē non determinet, neq; ēt locus, venaq; certa proponēda erat, dūmodo vena illa, vt Hip. præcipit, κατ' ἰδίαν hoc eſt ſecundū directum, vt infra oſtēdemus, ſecetur. Nos aūt pro dilucidiore interpretatione nonnihil circa hoc immorari decreuimus, vel ęprius ſectionem in quatuor potiſſimum genera diſtinguentes euentatiuum, euacuatiuum, diuerſiuum, & deriuatiuum, quę quidem iuxta varias in curatione, præſeruationeq; indicationes diuariamus: euentatiuia quidē ſanguinis miſſio ſit, cū in toto corpore ſanguinis copia ebullientis viget, quæ diffluri non poſſit, imminēatq; periculum ne ob prohibitam tranſpirationē vt in ſynocho abſque putredine ſanguis putreſcat; de hac quidē ex qua nam vena mittēdus ſit, quiſquis facile reſpōdebit, ex ea ſanè, quæ magis & celerius ſanguinem euēret, qualis eſt à brachio dexrto interna, ſeu iecoraria, ſeu eius deffectu alia huic cōuicinar. Euacuatiua aūt efficitur, nōvno quidem modo, ſed bifariam aut cum totum corpus plectoricū euacuamus, aut partē duntaxat; ſi. n. vniuerſum corpus euacuare noſtra intentio eſt nullo ad partem aliquā habito reſpectu ſecanda ea vena eſt, quæ velocius & copioſius à fonte ſanguinem detrahat, atq; ex quauis corporis parte, vt volebat Gal. non ſolū in hoc caſu, ſed & dū homo omnibus articulis laborat, in his enim (dicebat ipſe) ſiquidem talis ſit homo, qui quotānis æſtiuo tempore febrilibus morbis obnoxius eſſe aſſolet, atq; in eo redundantiam euacuare ſtudemus, æque pars quęuis in ſanguinis detractione accomoda eſt; ſicut ſanè etiā ſi artheticus ſit omnibus articulis laborans; ſecus namq; res ſe habet. Eiuſdē Galeni ſēntentia, cum pars ipſa affecta eſt, vt paulò infra dicemus: cūenim pars in triplici ſe habeat differentia; aut habilis ad quamcunque ſanguinis copiā ſuſcipiendam, niſi alio trahatur, vel è corpore euacuetur; aut quæ ex fluxione laboret, ſiquidem partim quidem fluxum eſt, partim vero ad huc fluit; aut quæ iam totam materiam ſanguineam fluxam contineat ceſſante quidem eiuſdē confluxu; primæ quidem parti diuerſiua venæ ſectio debetur, ſecundæ verò diuerſiua, & deriuatiua, ac nōnunquā euacuatiua, ac poſtremè deriuatiua, euacuatiuaque; cum enim retractio ad contrarium fiat, deriuatio vero per rectum atque propinquum, euacuatio vero per partem affectam, nulli quidem dubium eſſe poteſt, quòd ei, cuius timetur fluxio ad maxime contraria retractio accomoda eſt: fluenti vero retractio ad contrarium quodcunque, & fluxæ deriuatio, quæ ad propinqua, aut euacuatio, quandocunque in patiente particula adeo fixa eſt, vt neque per reuulſionem, neque per deriuationem vacuari poſſit: In cuius quidem vacuatione tota conſiſtit curatio, ſicut præſeruatio, dum, fluenti, ac fluxuræ materiæ medellam præſtamus. Si igitur primæ parti occurrimus, Gal. præcipit vt per contraria maxime loca humores retrahamus; fit enim quis vertigini, & epilepſiæ a ſanguine obnoxius, ex cruribus ſecanda

4. de ratiōct. 74.

lib. de ſāguiſſ. miſ. c. 19.

lib. de ſāguiſſ. miſs. & libro de ſalub. deiecta com. 2.

da est vena; sicut & podagrico ex sangui ne laboranti ea ex cubito; tunc enim per maxime contrarium vsum, ac artificialem assuetudinem quod naturæ assuetũ est prohibemus, membrum vero, quod fluxione humorum imbecillius adhuc reddebatur, ex causæ ipsum opprimentis non solum non imbecillum, sed in dies magis fortius redditur, vt tandem ex se tractu temporis fluxioni obsistat. Quod si loco partim quidem quod fluxum est, adsit, partim verò sanguis adhuc confluat: ratione quidẽ partis fluentis vena secanda est, quæ per oppositum, secundum tamen directionem, quã Hippo. κατ' ἰξὶν nuncupat, sanguinem detrahat; per opposita autem intelligimus non tantum, quæ maxime distant, vt cũ infimis suprema contraria sunt, sed & quæ non maxime vt cũ dextris sinistra, internis externa, & anterioribus posteriora opponuntur; quæ enim venæ sectio a costis ad cubitum trahit, reuellit ab interioribus ad exteriora, & a superioribus ad inferiora, si manu ad genu declines, vel ab inferioribus ad superiora, si manũ vel supra caput eleues, vel totũ brachiũ, quantũ, vales, intendas, vt in sectione venæ fieri consueuit, & a dextris ad sinistra, aut è contrario trahit, quicquid garriat aduersus Gal. Auerrois: nõ enim Gal. vt ipsi Auerrois attribuit, incõstans fuit, sed vnã eandemq; sententiã semper habuit Hippo. conformẽ, venæ enim sectio dextri lateris in hepatis apostemate reuulsiua est ab interiorib. ad exteriora, & a sinistro ad dextrũ; iecur. n. tametsi in partes totius corporis dextra situm sit, manus tñ dextra comparatione ad sinistra vergit: quare & eam sectionẽ omnino reuellere fatendum est, sicut & incisa vena frontis parte posteriore capitis dolente, quemadmodum de ea sic loquitur Gale. inquiens Non solum studet Hip. vbi sit opus euacuare, sed & cũ auersione, reuulsio autem ad contraria fit, secundum lõgitudinem quidem sursum & deorsum, secundum latitudinem vero hinc atq; inde, hoc est a dextris & a sinistris, secundum profunditatem vero ante & retro: quod quidem alibi repetit hoc ipsum exemplis vberius declarans: Ex qua quidem declaratione, Galeniq; verbis cuipiam satis constare potest, quàm deridendi sint hi, qui reuulsionem metientes tantam intercapedinem requiri autumant, inter locum à quo reuulsio facienda est, & eum ad quem, quantus humerus distat ab humero; hoc enim falsum apparet, cum Gal. ab occipitio ad frontem diuertit: in quo quidem casu non multa adest distantia, nisi hominem gigantẽ esse constituamus, nam ne in eo quidem frons ab occipiti o tãtũ distaret quantũ in homine mediocris staturæ humerus distat ab humero, patet quinetiam ex eodẽ Gal. eandem venę sectionem non solũ reuulsionẽ esse, sed & euacuatiuam, quandoquidem è corpore euacuatur quod ad partẽ influebat: patet & tertio, ꝙ secundũ directum, vt admonet Hipp. fiat reuulsio; talis autem rectitudo cũ multiplex esse possit, aut quoad fibrarũ, venarumq; ductus, aut quoad consensum vnius lateris, aut quoad vtrunq; iunctim in quibusdã quidem casibus priori vtimur directione, in alijs autem posteriori, atque in aliis vtraq; etenim si ad superiores partes, vtpote caput, & ceruicem sanguis confluat, humeraria magis secanda, quàm nigra, siue iecoraria, quãdoquidem venarum ductus secundum directum obseruamus, capitis namque ac ceruicis venæ cum humeraria maximam habent communionem quòd si ex nare sinistra sanguis erũpat inflãmato liene, hæc vtique euacuatio seu reuulsio secundũ lateris consensum est; quemadmodum dum venam cubiti sinistram internam scindimus à cordis sinistro ventriculo reuellimus non solũ seruata priori fibrarum directione, sed & lateris consensu: cur autem hæc diuarietur directio causam triplicem esse putarim, primum: quidem ob maiorem minoremve cum reuulsione euacuationem; si enim reuellendo magis euacuare studemus, vtraque; sin minus, sola lateris rectitudo seruanda: Secundo ob celerem tardã ve reuulsionẽ, euacuationẽq; nam quæ secundum venarum situm est rectitudo, celerius, quæ autem secundum latus tantum, tardius, si vero vtraque iungatur, medio quodam modo humores retrahit: Tertio ob timorem repentini cuiuspiã ab aliqua parte aut to-

7. collig. c. 29.

aph com. 68.

lib. de hu. com. prima. 13.

to confluxus, etenim licet saphena recta hat ab vtero ob fibratum rectitudinem, tamen ob fluxionem nonnunquam præcauenda, & ad partes potius maxime longinquas venę sectio molienda est, vt docebat Gal, si enim sectionem face-
13.met.6 remus ex saphena magna existente sanguinis copia, ea vtique ad vterum retraheretur magis, & maius fieret phlegmon: secanda igitur hoc casu cubiti vena, vt saltim secundum latus rectitudo seruetur, è saphena vero cum nec valde magnum phlegmonem adest, nec maxima sanguinis copia quod quidē in renū phlegmone obseruat Gal. ex cubito qui dēm vbi humorum copia viget sanguinem mittens, ex poplite vero vbi is multitudine non valde excedat. Verum huic Hippoc. Galenique placito non solum ipsemet aduersatur Galenus, sed & com plures præstantes medici, qui Arabas, &
13.met.5 nonnullos ex Græcis sectantur, etenim Gal. concludens ex superioribus dicebat, quòd cogimur aliàs sanguinem mittere, idque aut vena incisa, aut membris his, quæ læsa non sunt, scarificatis; manu enim laborante scarificabis crura, altero crurum male habēte, reliquū: si igitur sentit Gal. quòd hæc pedis vena secetur alio pede phlegmonē patiente, quomodo seruatur prius decretum, vt κατὰ ἕν, hoc est secundum rectū semper euacuatio efficiatur, præcipue cum hanc videatur Gal. ei parem facere, quæ in manu ab eodē cum pede latere facit retractionem, quam per rectum fieri nemo certè ambiget? Respondent quidam grauissimi hercle viri, iretractiones hasce à pede scilicet ad pedem, vel à manu ad manum a rectitudinis ratione nō magis cadere, quàm eam, quæ fit ab occipitio ad frontē, sicut enim linea recta, nec aliqua in parte decliuis ab occipito ad frontē trahi vel imaginari pōt, ita a brachio ad alterū braciū, & ab vno pede ad reliquū: quod quidē in iecoreiecoriæ venę sinistri brachij cōparato, vel in dextro latere eidem venæ sinistræ comparato non potest contingere: si quis verò eadem ratione dicat venam iecoriā dextri cubiti non esse è directo dextræ partis subcingentis membranæ phlegmonē patientis, dicunt hi in huiusmodi venæ sectione aliam seruari rectitudinem, quàm per lineam longitudini corporis respondentem, totumq; corpus in duas medietates diuidentem imaginantur; in sectione autē venæ diuersi lateris nullā esse directionem, nec eam videlicet, quę per lōgitudinem, nec eam, quæ per transuersum, seruandamque præcipuè primam vbi hoc fieri possit, vbi verò non possit ad alteram potius recurrendum, quàm rectitudo penitus deserenda. Hęc quidem dissolutio, pace eorum dixerim manifestas habet instantias, nam retractio, quæ est à pede ad pedem, & à manu ad manum neque eam, quæ est lateris, neque eam, quæ venarum seu meatuum est directionem obseruat, vt ex suis fundamentis facile constat, non quidem lateris, hoc enim ex se patet; nec minus communicantię, hoc enim apud illos suppositum est, quandoquidem sat nobis esse volunt, vt quæ per transuersum est, sola seruetur, in qua nulla cum fibris communio intercedit, si pedem cum pede per transuersum contemplemur: insuper si pes à pede seiunctus est quō per lineam transuersam alterius sectio dicici potest? non enim in hac eadē est similitudo quo ad directionē, quemadmodum in ea ab occipitio ad frōtem, continuæ namque partes sunt, sicut pes à pede disiunctus præterea fluente ad pedē dextrum sanguine, si siniſter secetur, hic vtique sanguis tantum abest, vt per lineam, rectam transuersalem rectahatur, vt per maxime obliquum iter reuellatur: primum namque is à cruredextro demum, & ad coxam dextram, quòd tandem per alterum crus vsque ad pedem siniſtrum fertur. Alii vero Galeni authoritatem cum aliis concordare tentantes dixere, ꝙ Gal. in internis potissimum dispositionibus perpetuę rectitudinem & venarum communicantiam seruare contendit; at in externis affectibus absque euacuatione reuellere tantum studet, quemadmodum in proposito ab eo casu. Quæ quidem conciliatio quàm erronea sit, non est vt multis vtar rationibus cum Gal. verba quæ propositæ sententię subiicit, eius falsitatem aperte demōstrent: ait enim, Has namque euacuationes indicat ipsa copia, sicut etiā ipso

rum

rum succorũ vitium redundantis succi purgationem. Ob id rectius dicendũ arbitror, quòd in sectione cruris sinistri crure dextro phlegmone laborãte seruatur venarũ rectitudo; cum enim à superioribus ad inferiora sanguis confluit, venaq; bifurcatur, quarum altera pars ad dextrum, altera verò ad sinistrum crus tendit, si a dextro quod superius est influxu trahimus ad sinistrum dubio procul κατ' ἔξιν, hoc est secundũ directionem venarum diuertimus: huic etiam accedit, quòd Gal. humorum naturam ac inclinationem secundum superius, & inferius obseruat; nam cũ ait manu phlegmone patiente pedis venam secabis, existente verò bubone in parte pedis dextri alterum phlebotomabis, non nisi deorsum tendentibus humoribus attendit; non enim manu affecta alterum brachiũ oppositum secat; sed crus, neque pede inflammatione laborante manus venam sed reliquum crus, non alia sane ex causa, quàm quòd humores facilus deorsũ, quam sursum trahuntur: atq; ob id nõ iniuria Galen. reuulsionem eam, quæ est a dextro ad sinistrum pedem, ei similem facit, quę a manu dextra ad pedem dextrum, vtraque namque iuxta rectitudinem sursum & deorsum vnum ex quatuor superius enarratis generibus seu differentiis seruat. Non est autem, vt aliorum peritissimorum hominum, qui huic sententiæ refragarunt, rationes diluamus, cum ex dictis eorum dissolutio aperta sit; non grauabor tamen vnam, quam Montanus tempestate nostra vir celeberrimus aduersus Hippocr. & Gal. valde admodum demonstrare existimauit, quoniam ex huius solutione cuique satis compertum erit, quam vanæ sint aliorum rationes: Inquit itaque Montanus, sit membrum mandans cerebrũ, & membrum recipiens, costæ ipsæ, quæ in dextro latere collocantur, ob quam quidem transmissionem inflammatio in parte illa gignatur, nos vtique auertere cupimus, a quonam loco sanguis mittendus est? si secundum rectum diuersio fienda est, mittendus vtique sanguis a basilica eiusdem lateris; at (inquit ille) hæc diuersio non est, sed hominis interitus, nam si impetus est a superioribus ad inferiores partes, cum venam basilicam secamus, maior excrescet humorũ impetus, atq; maior pleuræ inflammatio; cum autem supra caput nil aliud sit ad quem reuulsio fieri possit, vel a capite molienda est deriuatio, quæ ad propinqua fit, vel vt faciunt Arabes ab opposito mittendus est sanguis: non igitur rectitudo semper obseruanda vt nuperrime conclusum fuit: sic enim Archigenes, & Aretæus in pleuresi obseruant. Facilis quidem est rationis dissolutio, si quæ à Galeno scribuntur, percipiamus: non enim ipse ita fatuus foret, vt à basilica sanguinem traheret, sed ab humeraria, quæ secundum rectum caput respicit, per oppositum tamen quod est ab intus extra, quemadmodum dictum est: neque ob id fluxio ad costas excrescit, sed imminuitur? fluxum enim sistimus per diuersionem, quæ est à capite ad brachium, sanguinem per humeralem venam extrahẽtes. Quod si quis dicat sensisse Gale. vt per longissima fiat auersio, quod quidem non ita est, dum à cerebro ad brachium diuertimus, huic quidem dicemus non intellexisse Gal. ad locum maxime distantem materiam esse diuertendam, sed ad longissima, hoc est extra corpus, quisquis is locus sit, à quo auersio efficitur, longissime vero, hoc est ad loca maxime remota tunc materiam retrahimus, cũ nostra est intentio corpus, aut partes ipsius ab imminenti periculo præseruare, vt antea à nobis declaratum est: atque hæc de parte considerata ratione humorum defluentium sat dicta sint, quòd si ratione fluxæ ad locum materiæ duntaxat fuerimus contemplati, subdit Galen. in contextu quid agendum sit.

Quo perfecto opere prius à parte repellendum, mox dispergendum.

Dicet forte confestim quispiam Gal. non seruare ordinem, quem à principio statuimus, vt ratione quidem materiæ fluentis vtatur diuersione, ratione vero fluxæ deriuet, aut euacuet: is vtique nõ ignoret exopto, quòd in venæ sectione nonnunquam sola egemus diuersione,

quæ materiam tantum fluentem à loco affecto detrahat, atq; tunc eam per valde cõtrarium iuxta tamen directionem efficimus; multotiens vero dum rectitudo venarum atq; lateris obseruatur, non tantum diuersione vtimur, sed & deriuatione; idq; potissimum cum ad propinquiorem partem seruata vtraque rectitudine venam secamus: ob id Gale. cum supra dicat, quòd omnino ad contraria loca retrahendum est, quod patienti particulæ influit, eam intellexit diuersionem, quę secum & deriuationem continet, quam quidem præcipiebat Hippo. ea namq; phlebotomia præter quòd sanguinem fluentem diuertebat, cõtentum etiã in loco euacuabat, vt coloris in sanguine mutatio manifestũ erat inditium: Vnde non immerito subdebat Galen. in com. quòd sectio hæc sanguinem ab affecta parte & magis, & velocius tum reuellere, tum euacuare potest; quasi dicat; quod trium sectionũ venæ vim habet; reuulsiuæ quidem quatenus ab interioribus ad exteriora à subcingente videlicet membrana, quæ intra thoracem est ad cubitum, atque à dextro ad' sinistrum, & aliquo etiam modo ab inferioribus trahit ad superiora; deriuatiuæ autem quoniam ad brachium à latere non valde longinquo deriuat; euacuatiuæ vero quoniam è loco affecto euacuat, si enim sanguis eousq; sinatur fluere, quo ad ille exeat, qui in phlegmone continetur; optimum quippe est (inquit Gal.) atq; potissimum in omni magno phlegmone, quod propè sectam est venam: Veruntamen hæc propriè deriuatio dici non meretur, sed potius reuulsio, seu reuulsio deriuatiua, sola autem propriè deriuatio est, quæ humorem fluxum ab vna ad aliam proximam partem traducit; vt exempli gratia inflammatis faucibus linguæ venam secamus, hæc enim sectio inflammatæ parti proxima, quod influxum est ad linguam deriuat: atque hæc duplex est, aut cum materiæ fluxę è corpore euacuatione, vt exemplo demonstratum est, aut absque eiusdem extra corpus euacuatione; & hanc Galen. hoc loco repellentibus, non autem sectione venæ moliendam esse docet; siquidem toto prius euacuato ac demum retracta materia, quæ fluebat, ac cum ea circunstantium partium quapiã portione, partes hæ quodammodo inanitæ permanent; atque tunc si medicus loco patienti repellentia administret, humor quidem superfluus ibidem fluxus facilius retrocedet, ac partes illas circunuicinas replebit; quo quidem peracto siquid residui supereſt, postremo resoluentibus dispergendum est, vt pars ipsa ad pristinum statum reuertatur: cuius quidem totius medicæ operationis rationem assignare cupiens Gal. subdit.

2. de rat. vi. cõtex. 20.

lib. de ve næ sect.

Quanto enim per maiora fit, tanto expeditior est euacuatio.

Hunc enim in modum omnes fermè græci codices habent, licet Leonicenus alio modo Gal. interpretans græcos codices deprauatos autumes, vt pro μείζονα, hoc est maiora ἐλάττονα ideſt minora legatur: cuius quidem sensus sit, quòd eadem de causa repulsio antecedere debet, quoniam pauciores, qui relicti sunt, humores facilius resoluentur: quæ quidem interpretatio consistere posset, ni codices græci fermè omnes contrarium legentes alium sensum reciperent: iuxta quos Argyterius, & omnes fermè interpretantur, quod dicat Galen. quanto enim per maiora vasorum scilicet conceptacula fit euacuatio, tanto ea est expeditior, ac promptior; comparat namque inuicem repulsionem, & resolutionem; cum enim repulsio fiat à vasis laborantis locis angustis ad maiores circunuicinarum partium meatus, resolutio verò ad externos minores; repulsionis igitur euacuatio expeditior erit, & promptior; atque ob id ei magis attendendum, cum sola quandoque sufficiat, absque quòd ad digerendum, resoluendumque descendamus. Verum (vt ingenue fatear) non ex toto mihi satisfacit hæc ipsorum interpretatio, nam si Gal. rationem ordinis assignat, dubio procul expeditior, ac promptior resolutio foret quàm repulsio, cum & postrema sit, qua ex toto prioris defectu materiã discutimus, & locum affectum ad pristinũ statum perfecte admodum reducimus.

Dica.

Dicamus itaq; rectius fortasse cum Haly grauissimo interprete, quòd Galen. rationem assignat, cur perfecto opere tum totius corporis euacuationis, tum etiam ad loca contraria reuulsionis duobus his aliis vtimur auxiliis, quæ materiam totam repellant, atque discutiant, & proinde facilius ad pristinum statum locum affectum traducant; nam tunc meatus maiores, latioresque sunt, quàm essent plectoria existente: atque ob id tanto promptior est euacuatio, quanto per maiores, latioresque meatus efficitur. Quæ verò scriptura habet, Quæcunque enim per maiora fit, vt quidam in nonnullis exemplaribus græcis reperiri testantur, sensum alium habet, quòd dicat Galen. resolutionem post repulsionem tunc adhibendam esse, quando ad maiora perueniendum est auxilia, quanto enim per hæc curatio efficitur, tanto expeditior est euacuatio, quàm si leuiora administrarentur: quod quidem paulò infra partiatim docet Galen. inter maiora auxilia medicamina resolutiua constituens, cum ait: Maximè verò euacuabis, si in spatiis intermedijs aliquid contineri coniectura assequaris, & scarificationum auxilio, & medicaminum, quæ vim habeant dispergendi: Quæ quidem litera, atque interpretatio licet ab Argenterio damnetur, mihi tamen non displiceret, vtpote qui inanium ipsius rationum non multi facerem, si in nostris græcis, atque antiquis codicibus talis scriptura reperiretur; prosequitur autem in contex. vt quomodo à parte affecta repellendum sit doceat, inquiens.

A patiente vero loco adstringendo, ac refrigerando repellemus, sed & inanita loca attrahunt ad seipsa, quæcunque repercutiuntur, hoc siquidem ostensum est in eo volumine, in quo de potentijs naturalibus igitur: & vasa præterea vigore ex medicaminibus adstringentibus addito à se ad alia remittent.

Refrigerantia quidem quomodo repellant, nulli dubium est; nam id quotidiana experientia commonstrat; & ratio quoque suadet, abluto namque homine gelida aqua cõfestim meatus constipantur, & humores interius compelluntur; itidem & hieme, quemadmodum dicebat Hippoc. inquiens, ventres vere, & hieme calidissimi sunt natura, ac somni longissimi; quippe cum humores vi ambientis frigoris intimius concentrati naturales omnes actiones fortiores reddunt: ratione quinetiam comprobari potest, nam cum calidum & frigidum contraria sint, cõtrarios quoque effectus producere debent: at calidi proprium est à centro ad circunferentiam trahere, ita frigidi è conuerso proprium erit à circunferentia ad centrum materias propellere. Verum quonam pactò adstringentia propellant, non exigua videtur difficultas; nam si dicas quoniam virtutem expultricem roborant, aduersarium habes Galen. dicentem, adstringentia virtutem retentricem roborare; at virtus hæc expultrici valde oppositа est: insuper cum ex Auicen. sententia expultrix virtus minori indigeat siccitate, quàm attractiua, & retentiua, vt roboretur, non multa indiget constrictione, quæ siccitate persicitur: quomodo igitur adstringentia virtutem expultricẽ corroborabunt? Si vero dicas quoad primas qualitates nempè frigiditatem, ac siccitatem; ergo per accidens, ac secundario vt adstringentia materias propellent. Dicendum quidem est ex Galeno, quòd adstringentia hæc bifariam hoc opus perficiunt, altero quidem modo non secus ac vis ipsa expultrix, astringendo namque partes fluxum humorem introrsum pellunt: Et licet virtus expulsiua minori indigeat siccitate, quàm attractiua, retentiuaque; non enim (vt voluit Auicen.) indiget constrictione retentiuæ, neq; adhærentia, seu applicatione, quæ fit in attractiua, eiusque constrictione, & circundatione, attracti tenendo partes instrumenti, donec ad illas alterius partis attractio fiat, ac denique nullo modo indiget quiete, sed motu cum quadam tamen moderata spissatione,

prima aphor. 15.

li. d symptо. cau. 3. prima primi doct. 6. cap. de virtu. adminiſtrantib.

ne, ac siccitate; attamen medicamenta hæc validiori indigent siccitate, vt in membra validius constrictionem, ac cõstipationem imprimant: ex qua quidẽ constrictione necessario postmodum humor contentus introrsum propellatur, altero vero modo quatenus partes corroborant, inanito enim membro medicamentorum siccitate virtus retentrix augetur, quoniam quod ipsi proprium est, additur, id solum continens, quod membro congruum est, pleno vero eodem existente ob vasorum corrugationem, atque contractum expultrix sopita consurgit, & medicamentis ipsis est auxilio vt quod membro nocuum est, propulse-
1. de pot. tur. Quod si quis obiiciat frigiditate
nat. perlõ adstringentium virtutem expulsiuam la
gũ proc. befactari, quandoquidem ex Gale. quatuor existentibus virtutibus, quæ in vnoquoq; membro reperiuntur, harum quælibet caliditate non solum conseruatur, sed & corroboratur, sicut frigiditate non solum imminuitur, sed & penitus destruitur. facile vtique respondebimus dicentes frigiditatem illam, non solum expulsiuæ non obesse, verum & illi prodesse, quoniam naturalem calorem concentrat, ex qua quidem concentratione vires omnes robur acquirunt: cui quidẽ addi potest quod frigiditas illa inflammationi obsistit, quæ expulsiuæ sopitæ erat impedimento, vt postmodum calore præter naturam diminuto virtus illa, ac omnes in membro existentes & reuiuiscant, & roboratæ validius agant. Adstringentibus itaque, & refrigerantibus repellimus, & membra inanita (vt Gal. hoc se lib. de pot. nat. ostendisse fatetur) huic repulsioni adiuuant, & vasa vigore ex his addito à se ad alia remittunt. Verum Argenterius (vt sui moris est) huic Galeni placito aduersatur inquiens, veritati consonum non videri, quod membra inanita ad se humorem attrahant, non enim vt sibi familiarem, cum alteratus in parte inflammata ad nutritionem ineptus sit; sed potius dicendum est (inquit ille) quod vacui necessitate eo traducatur, natura enim vacuum abhorret ac tunc humor sponte in locum euacuati succedit; Quod quidem ipsius obiectum falsissimum, & medicinalibus principiis contrarium quisquis comprehendet, si quæ à Gal. libris illis de potentiis naturalibus scripta sunt, diligentius perpendat, nam ventriculus nonne, & sibi familiarem, & quandoque contrarium succum attrahit? si contingat, vt is alimentum appetat, neq; aliunde exhaurire possit, quàm à partibus circumuicinis; hæ nãque quod sibi conueniens est, ac familiare detinent; si vero quid superfluum ac non admodum sibi familiare est, ventriculo deserunt, qui virtute attractricæ quodcunq; illud, sit ad sese allicit, vt quotidie experientia, atque potissimum in ipsis picrocolis apparet. Sed hæc missa faciẽtes vnũ aliud, quod maioris est momenti, discutiamus, num quouis tempore, & an omni inflammationi, hæc prosint auxilia, primo quidẽ problemati breuiter satisfaciemus, si Galeni determinationem legamus, di- 13. meth.
centis: Inchoantibus phlegmonis frigida, & adstringentia magis esse administranda, quàm quæ humorem digerunt me. c. 6.
præsertim vbi is crassius non est: & in augumento tepida admouet, & mediocri- 3. de sim.
ter adstringentia, nam docens curationẽ med. 9.
inflammationum saucium in principio 6. de cõp.
succum mororum celsi exhibet, per re- me. se. loliquum vero tempus ad absolutam vsq; ca.
curationem Diamoron ipsum, non alia sane ex causa, nisi quoniam principio repellere tantum intendit, in augumento vero digerere, atque repellere, at de statu nonnihil apud Gale. & Auicenn. videtur esse difficultatis, quoniam in supra citata curatione in statu etiam mixtum quoddam ex digerente, & repellente apponit; quam etiam sententiam A- 4. i. c. 25.
uic. interpretans dicebat: In augumento minuenda esse styptica, & superaddẽ da resolutiua, donec morbus ad statum perueniat, in quo vtraque æqua portione permiscenda sunt, in declinatione vero solis resoluentibus ac mollientibus vtendum: at alibi Galeno conformis in statu mollientia, discutientia, ac resol- 1. primi à
uentia administrat, cuius quidem ex Ga principio
len. talis ratio esse potest, propterea & 3, 4. tr.
tali tempore opus est per halitum mate- ii. c. 3.
riam dissoluere: Quę quidem loca licet 3. de sim.
oppositum sentire videantur, non tamẽ med. 9.
inuicem opponuntur, si inflammationũ

causas

causas respiciamus, nam in statu frigidorum affectuum non vtemur repellentibus, sed tantum dissoluentibus, in statu vero phlegmonum, si materia crassa sit, eodem fermè modo procedimus, at si tenuis sit, vnà cũ mollientibus, & resoluentibus repercussiuis etiam, vt materia in loco affecto contenta euacuetur aut retrocedat: idque potissimum si corpus impurum sit, si enim ex cremẽtis repurgatum foret, cum nulla suspicio esse possit, vt dissoluentibus materia ad locũ trahatur, tutius hoc casu mollientia, & resoluentia duntaxat apponeremus: pro secundo vero problemmate discutiendo non cuilibet inflammationi hæc auxilia prodesse dicimus, stria enim in vniuersum sunt, quæ talem prohibent curationem, tenuis nimirum corporis repletio, prauus seu pestilens humor defluens, & loci ineptitudo, membrove nobili vicinitas. De primo quidem iam satis à Galeno dictum est, siquidem pleno existente corpore repulsio non solum nihil prodest, verum etiam cum periculo tentatur: humoribus namque vehementer commotis, qui nec hinc, nec inde commode propelli possint, necessario malũ, quid piam notatu dignum efficiunt prauus quinetiam, seu furiosus, seu pestilens humor, siue absque crisi, siue per crisim à natura extrorsum pulsus repellentia prohibet, cum enim à natura externe pellitur, & antracem conficit, si rursus eundem introrsum pellamus, dubio procul morbum maiorem excitabit, aut ad membra nobilia delapsus vires extinguet: quemadmodum erat Gale. sententia, qui dum de carbunculo, qui per Asiam populatim crassari solitus erat, verba facit, subdebat: Imponi vero sibi laborans particula quod ad humorum inflammationem spectat, refrigerantia desiderat, post inquã (vt supra dixerat) sanguinis missionem, & ad animi vsque defectum, subiicit autem, quo casu ab his abstinendum sit inquiens: Cætetum propter humoris crassitudinem, atque etiam malitiam nec fluxionem auertere poteris, & si quando id feceris, aliud quippiam, quod in alto sit corpore, offendes: prosistendo tamen affluxu præcipit, vt remedia apponantur, quæ cum modice reprimendo etiam digerere possint, locus postremo sicut nonnunquam repellendi occasionem præbet, ita & plerunque ab huiusmodi opere vetat tribus sanè ex causis, aut quia locus ex se minime repulsionem admittit: humor namque in pollice, talo, & huiusmodi partibus ob neruorum, atq; ossium paruulorum copiam adeo compingitur, vt eius retrocessus fieri nequeat, aut quoniam pars ipsa laborans membro nobili valde proxima est, vt periculum immineat, ne materia retrocedens ad id confluat, maiusque ac pernicios̃ius malum excitet, aut quia profundus locus affectus non solum repellentium vsum nõ admittit: verum & ob ea plenior euadit, sicut enim extima pars inflammata repulsorijs auxiliis inanitur, ita è conuerso si penitior est ab eisdem repletur, nõ alia sanè de causa, quàm quòd dum superficies contrahitur, intropellitur humor, atque ita in parte externa inflammata locus is inanis redditur, cum vero pars interna phlegmonem patitur, ex retrocessu humoris, qui extima erat parte locus ille internus adhuc magis repletur: Et Auic. his verbis dicebat: Repercussio autem materiei à membro, non oportet, vt fiat materia existente fortis effusionis, hoc est cum valide mouetur, ac fluit, & cum plurimum per partem, post partem successiue effunditur, illud enim duo mala portendit: quorum vnũ est, quod materiam inobedientem reddit, cum motui eius cõtrarietur, ex quo ingens prouenit dolor, cumque huiusmodi accidit, tunc cessa, & occupatus sis circa lenientia, alterum vero est, quòd fortasse materia ad membra principalia conuertitur. His itaque seruatis conditionibus verum est Galeni dictũ de auxiliis repellentibus, quæ parti affectæ post debitam totius curationem, & humorum fluentium auersionem sunt apponenda, atque hæc tota est partis affectæ curatio, dum humores tenaces non sunt, ac inter spatia intermedia effusi: Verum si tales forent, quid agendum vlterius sit, nos docet Gal. hunc in modum subdens.

14. meth. cap. 10.

22. 3. tra. 2. cap. 7.

Si

Si igitur hac via superfluum omne retroceſſerit, bene ſe res habet, at ſi aliquid fuerit in parte retentum coniecturandum erit id lentum, ac craſſum exiſtere, atque ea ratione iam coactum, vt cum difficultate ſolui poſsit: fieri autem poteſt, etiamſi nõ eius naturę ſit, vt ad ſpatia quæ in medio ſit effuſum: in quo caſu tunc ad id veniendum tempus ſuadet, vt hoc ipſum, quod reliquum eſt, per patientem locum euacuemus, imponendo ſupra iacentibus partibus ea, quę influentem humorem repellendi vim habent: Maxime vero euacuabis, ſi in ſpatijs intermedijs aliquid contineri coniectura aſſequeris, & ſcarificationum auxilio, & medicaminum, quæ vim habeant diſpergendi.

Non poſſum non admirari, quòd leui quacunque in re Argenterius Galenum increpare contendat, quis enim ignorat quòd Galen. ſupponit nõ valde craſſum eſſe humorem, atque viſcoſum, cum potiſſimum inflammationis ex ſanguine caſum proponat? verum ipſum cum vana ſua increpatione deſeramus, vt ad id quod ex noſtra interpretatione ſtudioſi magis exoptant, deueniamus, iam cum prius dictum ſit, principio phlegmonis toto euacuato corpore, ac auerſa fluxione repellentia ad reliquum curationis neceſſaria eſſe, nunc vero dicat, poſt hæc omnia dum lentũ quid, ac craſſum adeſt ſeu in ſpaciis intermediis effuſum opus eſſe euacuatione imponendo ſupra iacentibus partibus ea, quæ influentem humorem repellendi vim habent, quod per euacuationem præcipue intelligat Galen. contemplandum occurrit. Per euacuationem igitur intelligit non tantum ſcarificationes, ſed & medicamenta reſoluentia, ſiquidem ſcarificationibus, qui intra ſpatia contentus eſt ſanguis euacuatur, medicaminibus vero reſoluentibus, quæ cum repellentibus adminiſtrantur, nõ ſolum craſſities humorum attenuatur, verum & diſpergitur: atque hæc vera Galeni mens eſt, quam ſi tenuiſſe Argenterius, ipſius curam nõ reprehendiſſet quærens alium medendi à Galeno methodum tradere indiſtinctum, ac falſum; ſupponit enim in hoc phlegmone ſuppurationem, quam nunquam ſomniauit Gal. pariter craſſitiem talem, atque lentorem, quæ mollientibus indigent, cum tamen de leui craſſitie, ac lentore loquatur, quæ reſoluẽtia potius expoſcunt. Scarificationes quidem, quæ per cucurbitulas, ſanguiſugas & huiuſmodi fiunt, deriuatione, ſeu diuerſione euacuationis vim habẽt, purgato enim corpore ex Gale. ſententia, ſtre 3. met. 13
nuum planè auxilium eſt, adinuentum, quidem tum vt foras euocentur, quæ ſunt in alto, tum vt eximantur, atque eruantur, quæ iam in ſcyrrhum abeunt: atque ob id inter morbi initia earum vſum interdicit, ac non niſi poſteaquam totum corpus fuerit euacuatum eas admouet non alia ſanè de cauſa, quã quod humores validiſſime commouent, & à centro ad circumferentiam trahunt: de quarum quidem intempeſtiua appoſitione loquens Ætius Gal. conformis dicebat. Neque in morborum principiis, Serm. 3.
neque in corporibus repletis cucurbitu- cap. 20.
lis vtemur: & paulò infra localis venæ ſectionis detrimenta cum cucurbitæ detrimentis comparans ſubdebat: quod ambo licet antequã vniuerſum corpus euacuetur, incommoda non exigua afferre ſoleant, attamen venæ ſectio minus eſt periculoſa, pro ratione enim allationis materiæ, ſanguinis etiam excretionem facit, cucurbita vero tum impetu affixionibus violenter materiam attrahens, tum multum occupans, & tamen neque ſenſibilem fiſſuram faciens, attrahit quidem materiam effatu dignã pro aggregatæ autem ratione non euacuat, & hypocondrijs quidem intempeſtiue affixa præſertim in continentibus febribus, aut ſemitertianis, & maxime ſi etiam mens ægri fuerit perturbata, & ſenſus ſit obtuſus, ſuffocationes, aut

mor-

mortem eadem die inducit, capiti vero intempestiue admota lætargos, & corporis, ac mentis stuporem, & oculorum prolapsis affert: q; si bona fortuna euenerit, vt hæc mala euitentur, non euadetur omnino quin diuturnus aliquis morbus capiti addatur: ob hæc igitur incommoda non contemnenda iubebat Aetius, vt corpore apponerentur cucurbitæ, cum totum fuerit euacuatum, & non amplius humor influat parti, vt mouent, excutiant, & attrahant relictam in parte (vt & hic censet Gal.) inutilem fluxionem; si enim humor ille inter spatia effusus quoque est, tanta est ex eis attractio adiuuantibus quinetiã membris circumuicinis; vt is ex toto euacuetur, ac dispergatur: itidẽ prodest lòcalis scarificatio per venæ sectionem, post vniuersalem corporis euacuationem, necnon hirundines, quas nostri sanguisugas nominant: Et licet Auic. dicat, extractionem sanguinis a sanguisugis, factam profundiorẽ esse extractione, quæ fit cum ventosis, sibique ipsi contradicere videatur propè capitis calcem inquiens: Appositionem sanguisugarum ægritudinibus cutaneis conferre, vtpote scabiei, impetigini, & huiusmodi, Galeno quidẽ vniformis libello illo de hirundinibus, & reuulsione, qui ait: Hirundines ipsas sanguinem illum attrahere, qui carni adiunctus est, non qui in imo corpore continetur, quarum vsus per cucurbitulas esse solet; veruntamen non sibi contradicit Auic. cõparat enim hirundines cum cucurbitulis, quę ambo cutaneum humorem euacuant, sed distinguuntur, quòd hunc quidem paulò profundius exhauriunt, licet cucurbitę, vt supra dictum est, magis cõmoueant, atque exagitent: Quocirca Oribasius ex Antyllo vtebatur hirundinibus loco cucurbitarum in his, qui incisiones pertimescebant, vel in his particulis, quibus ob exiguitatem, aut gibbositatem, aut inæqualitatem affigere cucurbitas non valemus. Vnde ex his etiam hucusque de cucurbitis ac hirundinib⁹ à nobis discussis facile cuipiam apertũ esse potest, quàm longe medici quidam nostri temporis allucinentur, qui non purgato corpore a principio cucurbitas ægrotantibus applicant: cui quidem praxi non solum Aetius, Oribasius, Paulus, Auicen. & Galen. ipse reclamant, verum etiam clarius ab ipso Galeno concluditur his verbis. Itaque etiam cucurbita vtiliter his, qui sic laborant, si prius sint vacuati, applicabitur, si vero abundantia succorum, quam vocant plectoram, in his sit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transferet, quàm ex toto corpore attrahet in vtrunque, eadem ratione nec in cerebri, & eius membranarum phlegmonis cucurbitulis in morbi initio vtemur, verum vbi nec influit adhuc quicquam, & totum corpus prius est euacuatum: Quid plura? nonne hæc satis sunt, illorum medendi methodum indicemus? Quod autem medicamina resoluentia crassiusculos, ac leuiter, lentos humores dispergant, non longa eget interpretatione; cum enim ea calida sint, tenuiumque partium non solum meatus patentes faciunt, vt hi euaporent, verum & eorum tenuitate penetrans in minutissimas partes reddunt, vt facilius exire possint. proinde dicet fortè quis non videri rectè factum, quòd hoc casu resoluentia vnà cum repellentibus misceantur, siquidem repellentia non solum retardant humorum discussionem, sed & meatus claudunt, vt non ita facilis eorum sit exhalatio. Dicendum est, quòd non ab re Galen. id facit, quoniam non studet, vt solum humores tenues reddantur, & extra corpus exhalent, sed eius intentio est, vt cum repulsorijs, si fieri possit, reuocedant, & partem liberam deserant; quod quidem si fieri non potest, solis postmodum dissoluentibus agendum censet: his igitur vtitur Galen. remedijs non solum hic, sed & alibi post corporis purgationem: cui quidem decreto licet videatur obstare Hippoc. authoritas; quippe qui lateris dolorem per exordia fomentis calidis dissoluere suadet, ea tamen si rectè perpendatur Galeno non aduersatur, nam Alexan. Tralianus agens de pleuriticorum curatione, & Hippoc. sententiam interpretans concludebat: Ne igitur temerè sanguinem dimittas, neq; purges, vt vul-

4. primi capi. 22.

lib. 7. sui magnivolui.

11. met. ca. 7.

13. meth. vltimo.

2. de rat. vic. a prin cip.

lib. 5.

vt vulgo faciunt, nisi exquisite didiceris humorem, qui inflammationem pepererit copiosum esse, & in toto corpore superare etenim cum alia quoque multa copiam tibi indicabunt, tum verò maximè fomentum, quod loco admouetur. Hippoc. itaq; vt hoc signo inueniat, nũ corpus plectoricum sit nec ne fomentis, & sacculis vtitur; si enim æger manifestò recreationem sentiat, copiam non esse coniectat, quòd si nihil horum prodest ab his abstinendum iubet; cuius quidem rationem subdit, nam & pulmones exiccant, & ad suppurationem excitant, & confestim ad uenæ sectionem, aut purgationem descendit: ob id à principio dixerat non esse ab re ad lateris dolorem fomentis vti, quasi quod subdubiò loquatur, cum sui moris sit quandocunq; præcepta edocet, ea vtique assertiue proferre; & Galen. dicebat, ergò tum reli-
13. meth. quos morbos, tum verò phlegmonas (de quibus agimus) si cubi curas, nullo euaporante prius fidenter veteris, quam totum corpus purgaueris, quasi quòd illud fidutiæ verbum indicet, quòd tutius sit hac vti methodo, quàm ad fomenta confestim accedere, idq; potissimum si nobis plectoria explorata sit. Ex qua quidem declaratione manifeste satis apparet, quam valde Hippocratis interpretes aberrent, qui ipsum putant admouere fomenta non ad curationem, sed ad tentationem tantummodo, nimirum, vt exploret, sit ne doloris in causa inflammatio, an inflatus, hoc enim præter qđ Galeni expositioni ibidem aduersatur, subsequentibus etiam verbis cum tamẽ ad complendam primam curationem intentionem, hoc est ad euacuandam materiam in inflammatione contentam ea fieri iubeat Hip. & quemadmodum ait
13. met. 2. 4. primi. ca. 1. Gal. ad attenuandum, discutiendumq; sanguinem in phlegmone contentum, quòd si non sequitur, est quia plus attrahitur, quàm discutiatur: Possumus etiã huic dubio satisfacere ex Gal. & Auic. Hipp. consilium fuisse, vt antequam ad curationem accedamus, prius dolorem sedemus: atque ob id fomentis dolorem dissoluere consulit, non quidem vt materiæ prosit, sed symptomati virtutem prosternenti, vt postmodum sedato dolore tutius euacuationem aggrediamur: qua de re subdit: Verum si fomentis dolor non placetur, non diutius calefacito, siccat enim id pulmones, atq; ad suppurationem excitat: non dixit autem, si fomentis resoluta est materia, cum nec eius intentio sit materiam discutere: atque hæc fortè melior est loci pugnantis dissolutio, licet, & prima ex Gal. mente consistere possit. Verum quoniam dissoluentia in multiplici sunt gradu, quorum nonnulla tantum abest, vt prosint, vt mirum in modum noceãt, propterea ne in eorum applicatione aberremus, nonnulla animaduertenda docet, atq; in primis eorum varietatem, & nocumenta, hunc in modum scribens.

Sed quoniam omnia discutientia vires validas habent, eius vero temperaturæ effectus est, mordere, quando caliditatis modum excesserint, cauenda ex eis sunt vehementissime calida, ac tum præsertim cum patiens locus in superficie fuerit: neque enim paruus excitabitur dolor, si præter propium affectum insuper mordeatur, omnisq; præterea dolor fluxionis commouet.

Nam quòd discutientia quęque calidis qualitatibus constent, ex superius dictis manifestum est: quòd verò talium effectus sit mordere, quando caliditatis modum excedunt per varia eorum genera discurrentes facile ostendemus, missis namq; vnctuosis, ac dulcibus, quorum caliditas cum remissa sit, non mordet, sed lenit, ac lubricat, acria quidem salsa & amara non mediocriter mordẽt, siquidem in his immodica caliditas adest, quæ secum morsum, deficationẽ, & sitim non exiguam trahit. Ab his igitur cauendum iubet Galen. atque potissimum si locus patiens in superficie fuerit, cum enim acre solum loco admouetur, sui natura facile inflammatur, mordet, vrit, vlcerat, ac deniq; è longinquo

tra-

trahit: & sicut effectus hi minime loco conueniunt, sed liquatione continuum soluunt, sita duo necessario consequuntur, dolor nempè, & ex dolore materiarum effluxiones: & licet frigida quoque mordeant, acida namque penetrant, incidunt, diuidunt, & venti septentrionales oculos, faciem, nares, & nasũ mordicãt: vnde & Hippoc. dicebat, frigidum vlceribus mordax, distinguitur tamen vtrorumque mordacitas ex Gale. sententia, quod frigidi proprium est materiam cõ trahere, ac condensare; contrahendo nãque partem cum parte vnà alteram ab altera diuidit, incidit, solutaque vnitate morsum, ac dolorem infert: huius autẽ exemplum sit ex oculis lachryma, vel ex naribus muccus, ex vehementi siquidem frigore eorum substantia contrahitur, ac condensatur, ac tandem tenuibus excretis humiditatibus ex soluta continuitate mordacitas sentitur: sic & idipsum fit, dum frigidum spiramenta cuncta in raris corporibus, atque potissimũ vulneribus ipsis subiens, ac partes contrahens, atque condensans à continuis auellit: at calidi proprium est fundere, atque liquare, cum enim calidum tantam fusionis immoderationem corpori inferat, vt non solum materiam contentam digerat, verum & substantiam ipsius corporis dissoluat, atque dispergat necessario consequitur morsus; qui idẽ non est, qui frigidi, sed diuersus, vt liquidò constat, hæc etenim fundendo, & liquando mordicant; Quæ verò medicamina, vt à duobus prædictis nocumentis, nempè dolore, ac fluxione aufugiamus, deligenda sint, subdens edocet.

4. de sim. med. 2.

Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet in his sensum doloris non inuehit, atque eò amplius omni dolore vacat, si humidum extiterit. Et quidem quicquid per summa hæret, potens est id medicamen dispergere, quod etiam validas non habuerit ad dispergendum vires.

Contextus quidem Græcus habet, ἀνώδυνόν, hoc est dolorem sedans, facultas autem anodyna reuera est ex Galeni mẽte eorum, quæ primo ordine excalefaciunt, si vtique in tenui substantia contineatur, ceu oleum est anethinum, camomilla, & huiusmodi; etenim vt medicamenta hæc euacuent, digerant, rarefaciant, extenuent, concoquant, & ad æquabile reddant quicquid in partibus dolore vexatis, aut humorum acrium, aut lentorum, aut crassorum, aut multorum tenuibus spiramentis infarctorum, aut etiam vaporosi, aut crassi, aut admodum frigidi spiritus exitum commodum non inuenientis inhæsit, aut inclusum est, non solum calida esse, quàm quæ symmetra necessarium est; verum & tenuium partium, vt facile penetrare possint: opus igitur est, vt cum caliditate humiditas adsit, nam sicut siccitas calorem exacuit, ita humiditas eundem obtundit. Vnde recte dicebat Haly interpres, quòd talis caliditas debet esse æqualis membro, aut membri temperiem per gradum tantum non excedere propterea quod sicut membrum naturali calore cũ humiditate moderato absq; morsu, & fluxione excrementa quæque discutit, ita & anodynum sui leui caliditate in substantia tenui, & moderate humida consistente omnia ea cõmoda corporibus cõdonat; de quibus à nobis paulò superius mentio facta est, atque hoc est alterum, quod erat contemplandum cum ab affectu tantum indicationem exposcimus. Sed quoniam locus affectus non parum curationem euariat, ob id quinque circa ipsum animaduertenda iubet, nempè situm, substantiam, formã seu compositionem, dignitatem, ac natiuam denique temperiem, à quibus singilatim indicationes sumuntur. De loci quidem affecti situ, hunc in modum scribit.

5. de sim. cap. 19.

Quod si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id vero quod euacuari oporteat, in penitioribus partibus fuerit, intendendus, atque adaugendus dispergentis medica-

dicaminis calor, cum dubitandū sit, ne priusquam profundas attigerit partes, interim vires amittat, neque tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, cum omni vacent affectu. Quare nunc hæc duo simul inuitant ad calidorum pariter, atque acrium medicaminum vsum, & summæ partes, quæ tolerant, & profundæ quæ egent. Hæc igitur ex patiente particula indicatio assumebatur.

Rectius autem ex veteri Græco codice legendum videtur [Hæc igitur ex situ partis indicatio assumebatur] cum non simpliciter de affecta parte loquatur, sed de eius situ, vt dictum est. Duas autem assignat rationes, cur in profundis partibus medicaminum calidorum, ac acrium vsus necessarius sit, nimirum quòd summæ partes tolerant, & profundæ egent, cum leuia quidem priusquam ad imum accedant, proprias vires deperdant: quæ autem ea sint, superius explicauimus, vtpote amara, salsa, acria, ac denique quæ ad tertium vsque gradum caliditatis attingunt, siquidem loco apposita ob eorum caliditatem non parum mordicant: porrò talium substātia duplex esse solet, tenuis quidem, ac crassa, quæ tenui constant substātia, quoniam cum primum cōtingunt, excalfaciunt, siue ea exterius apponas, siue interius desumpta deuores: his opportuna sunt, quæ vlteriorem excalfactionem, non exposcunt, sed repentinam, subitoque delitescentem, qualem in pipere adesse conspicimus, deuoratum namque sui caliditate ventriculum fouet, tenuique substantia eius caliditas citius dissoluitur, quàm ad hepar pertranseat, vt rectè testatur Gal. vnde & compositionem illam Diatrionpipereon conficit, de qua satis superq; à nobis dictum est, pariter si ipsum in puluerem extrinsecus apponas, non mediocriter locum afficiet, verum citissime eius mordacitas conquiesceet: inditio sunt obsonia ex pipere ad puluerem redacta, oriq; apposita, confestim namque mirum in modum mordicant, ac paulò post cessant à mordicatione, atque crassarum sunt partium, licet non adeo vt ea, quæ tenuia sunt penetrent, ob moram tamen in profundas sedes permeant, quorum quidē substantia non adeo sicca est, atque terrestris, vt aliorum, sed humida potius, & ad aqueum vergens, qualia sunt gingiber, ac piper longum: vnde, & eorū mordacitas diutius perseuerat, quàm ipsius piperis albi, & nigri, nam vt exemplis recte ostendebat Gale. sicut ab aridis calamis flamma simul celerrime accenditur & vndequaque dispergitur, eundem in modum quæ à siccis potestate medicamentis editur caliditas, atque prodit ab humidioribus, seu ligna sunt virida, & tardius accenditur, & durat diutius. Sed quæ nam ex his proposito casui conueniunt? Dicendum quidem est, quòd vbi profundius paruam materiam discutere studemus, si qua alia non obstant, his vtemur, quæ tenuium sunt partium, si verò copia humorum, ac crassiorum existit, his quæ diutius morā contrahant ac tempore opus perficiant ob eas duas, quas supra terigimus rationes, animaduersis quin etiam cæteris, quæ hoc loco contēplanda censet Gal. ita vt si simplex non adsit medicamentum ex nobis ipsis commodum alterū componamus. Cæterum ex substantia quonam pactò summatur indicatio, subdens, ait.

6. de sim. med. c. de ging.

1. de com. med. sec. gen. c. 3.

Deinceps verò si quid ad sanitatem deficiat, consideremus, neque n. paruum aliquid deesse videtur; Affectę partes, in quibus fluxionis superfluitas retinetur, nonnullæ quidem raræ & laxæ & molles natura existunt, nonnullæ autem densæ, & præesse, ac durę: priores igitur facile euacuentur, reliquę autem acrioribus euacuantibus, ac præterea tenuiores partes habentibus egent, atq; eò etiā magis quāto profundiorem situm habuerint.

4. de tuē. val.

Ratæ

Raræ quidem ac laxæ partes sunt, vt mamillæ, caro quæque glandosa, pulmo & huiusmodi; densæ verò, ac pressæ sũt, vt pedes, brachia, cor, & id tale genus; priores quidem ex Galeni sententia facile euacuantur, atq; ob id leuiora auxilia exposcunt, postremæ vero acrioribus, & his, quæ tenuibus constant partibus egent, idq; potissimũ si locus profundior sit: cuius quidem rei rationem Gal. non assignare ait Argenterius, propterea quod nec fortè est facile eã reperire, quinimmo contrarium videtur; nã licet raræ, & spongiosæ partes facilius perpetiantur, quàm quæ densæ ac duræ sunt, attamen vbi humores ab his euacuandi sunt, validiora exigere auxilia videntur, nam cum tota earum substantia humore imbuitur, difficilius est illas exiccare; quod quidem spongiarum exemplo declarat, has namque quantumuis manu comprimas, aut apud ignem detineas, aut linteis calidissimis circumuoluas, difficile admodũ exiccabis: itidẽ & pulmo inflammatus, vel præter naturam humiditate affectus, vix vnquam, ac certe valde difficile sanatur, pariter & mammæ inflammatæ nullis digerentibus, vel aliquo modo euacuantibus cædunt; contra verò caro musculosa, nerui cartilagines, & huiusmodi duriores partes, vt difficulter inter spatia media excrementosam materiam recipiunt, ita & eandem facile discutiunt. Verum bonus ille vir fallitur, nam nonne ferrum minori cum difficultate è ligno trahitur, quàm ex durissimo lapide? insuper non ne aqua difficilius penetrat per quercus ac ebani substantiam, quã per eam abietis aut piceæ? iure quidem, nam ebani, ac quercus substantia, densissima est, ea vero abietis, aut piceæ tarissima; Quod verò spongiarum exemplo illustrat, vanum iuditium est: quippe qui nesciat a lem esse spongiarum naturam, quodcũque ipsarum sit genus, vt recitat Arist. siue id quod ad saxa nascitur, siue quod cunque iuxta litus inhabitat, luto etenim aluntur: non igitur natura siccæ sũt siquidem ex quibus aluntur, & augentur, ex eisdem constare necessum est: q si siccant, vt voluit Gal. id quidem efficiunt ob sallsedinem, quam secum è littore comportant: & ob id subdens Gale. proprio capite de spongiis, quod temporis spatio, etiam si vsui nunquã accommodentur, & odorem maris amittunt, nec æque desiccant; ratione igitur salsedinis exiccant, quæ in crassa humidaq; substantia fundatur, atque ob id difficilime abea expoliantur; Quod autem de pulmone, & mammis inflammatis subdit, id vtique non proferret, si spongiosæ partis naturam perciperet: hæc etenim promptissima est ad humores recipiendos, eosdemq; susceptos discutiẽdos, si eorum fluxus desistat, atque ob id non quia eius natura difficile admodum curam recipit, difficile sanatur, sed quoniam valde difficile est prohibere, quominus eos recipiat: quod quidem è conuerso partibus tensis, ac solidis euenit, in eas namque humores ibidem contenti ficut difficilius imprimũtur, ita & magna cum difficultate abeis euelluntur. Concludens autem Gale. tertiam à formatione indicationem aggreditur his verbis.

Hæc igitur tibi rursus indicatio altera à particulæ patientis substãtia, alia verò à formatione, simul ac situ: supponatur. n. si ita contigerit in hepate esse proxime dictum affectum in angustis vasorum finibus impactis humoribus, qui vel lenti, vel tenaces, vel crassi existunt, vel superabundent: nonne in promptu est primam quidem crassitiem vnà cum lentore, & tenacitate cibis, ac potibus extenuantibus ad subtiliorum partiũ substãtiam transferri oportere? secundo autem loco non per angustos atq; inuisibiles; sed latiores meatus qc quid infestum existit esse euacuandum? sunt. n. in hepate venæ non minus amplitudine, quàm numero excedentes: terminantur autẽ hæ quidem in gibbis ad venã ca-

uam, hæ vero in cauis ad portam: vnde haud difficile tibi futurum, vbicunq; præsi, ac stipati humores fuerint, eosdem expedite euacuare, trahendo quidem ad ventrem cum his quæ attrahēdi vim habent, medicaminibus, quicunq; ex ipsis in venis ad caua hepatis pertinentibus aceruati sunt; ad vrinæ verò meatus promouendo p cauam venam, quicunque in venis ad eam pertinentibus sunt.

Cur autem indicationem à formatione simul ac situ sumat, cum primam à situ tantum constituat, vt idem bis repetere videatur, Galen. facilime excusabimus, si situs vocabulum distinguemus: situs namq; prius penes loci profunditatem, ac superficiē desumebat, ob quē nō parum indicatio euariatur: in quem sensum ab eodem alibi desumitur, cum de intemperie obloqueretur: at hic per situm intelligit consensum, seu connexionem partium adinuicem; atque ob id non duas elicit seiunctas indicationes, vt Argenterius autumat, sed vnam tantum ex conformatione, partiumque connexione, vt clare ex Gale. contextu videri licet, eum ait, alia verò à formatione simul, ac situ. Sed cur alibi a figura indicationem sumat, hic verò à conformatione, si quæ superius à nobis dicta sunt, memoria tenebimus, nullā nobis vterque locus pariet ambiguitatem quandoquidem si conformationem, vt genus in meatus, cauitates, orificia, superficiem, atq; figuram proprias species distinguimus, ibi quidem figuram vnā ex speciebus, hic vero formationem tā quam genus Gal. placuit nominare. Supponit igitur hepar inflammatione affectū in angustis vasorum finibus ob humores, qui ibidem confluxi sint, vel lentos, ac tenaces, vel crassos, vel quantitate excedentes, cum n. ob cōformationē, & partium consensum propria ab his oriatur indicatio, diuariatur quoq; curatio, nēpe vt humores hos crassos, lentos ac tenaces cibariis extenuantibus, incidentibusq; præparemus. mox ipsos euacuemus, quæ quidē indicatio à prioribus scopis euariat, cum loci externi afficiuntur, in his. n. repellentibus primum, deinceps & resoluentibus vt dictum est, procedebamus; in hac verò ob formationem, & partiuū connexionem præparantibus, ac educentibus procedimus seruantes perpetuò in humorū eductione partiū consensū, cōmeatūq;: ob id si in concaua hepatis parte, ad quā vena porta terminatur, talis inflāmatio exorta sit, cum his, quæ attrahendi vim hēnt medicamentis per ventrē euacuabimus, rami etenim ipsius ad intestina cōplures descendunt, è quibus chylus ad hepar per magnū venæ portæ truncum introducitur, qui postmodū in ipsius concauis p[illegible]tibus tanquā per radices minutas disseminatur cum aliis gibbæ à vena magna prodeuntibus cōtextas vt in eius dissectione sæpius solitus erat ostendere Io. Anton. Lonicus chyrurgiæ celeberrimus, anatomicæq; dissectionis nemini secundus: si vero in gibbis ipsius, quibus renes, ac vesica per venā cauam connectuntur, venę illę inflāmentur ob humorum aut qualitate, aut quantitate peccantiū confluxū, hac seruata indicatione his prius ad expulsionē, vt supradictū est, paratis demum per vrinas euacuamus, quandoquidē vena caua in cā inserit regionē, atq; ibidē vt & porta, radices copiosas prædictis aliis ipsius venæ portæ insertas emittit, è gibbis autē exterius progrediens magnū truncū efformat, à cuius quidē dextra immediate vreteres pori enascūtur, a sinistra vero non immediate vt plurimū, sed ab eius ramo emulgenti nuncupato, qui in sinistrū rea insertionē hēt. Ex qua quidē declaratione, ne quis scrupus in animo Lectoris delinquatur, facile dissoluere possumus, cur alias dixit Gale. venas ipsas, quæ sunt in hepate, oīum venatū, quæ per totū corpus sparguntur, tenuissimas fabricatā fuisse naturā, cum tū hoc loco dicat in eo venas nō minus amplitudine, quā numero excedētes reperiri, q̄nquidem si respicimus venas in radices illas minutissimas & venæ portæ, & cauę inuicē contextas, non solum angustissimæ sunt, sed & tenuissime a natura hac de causa fabricatæ: propterea quod

7. metho. med. prope calcē.

loco præ dicto.

4. de vsu ar. 15.

quod & minus ad pariendum cõparatæ essent, meliusq; per ipsas sanguis elaboraretur, & a gibbis ad concauas transmitteretur, si vero reliquũ venarũ genus, φ in hepate reperitur, fuerimus cõtemplati magnæ quidem & amplæ sunt venæ in duos præcipuos truncos deriuãt quorum alter est portæ, alter verò venę cauæ, per quas quidem & ad vrinam, & ad ventrem facilis patet aditus. Quod si fortè quis obiiciat Gal. alibi iecinoris partem gibbam per deiectiones, & vrinales meatus euacuare, cum tamẽ illic figuram respiciat vt & hic. Dicendũ est ipsum seipsum interpretari, si.n. humor vitiosus in mediocri sit quantitate, ac potissimũ tenuis, sicut à simis ad gibbas partes sanguis attenuatus transmittitur, ita non inconuenit, vt hic not talis transmittatur, & quod per secessum euacuari promerebatur, tunc temporis, & per vreteras euacuetur, idque potissimũ si medicamẽta ea exhibeantur, quæ per vrinam eductionẽ promoueant. Nõ est autẽ increpandus, vt ab Argenterio increpatur, Gal. quod decibis ac potionibus tantum extenuantibus sermonem faciat missis medicamentis, quæ huiusmodi vires habent, nam per cibos, & potiones, cibaria medicamẽta, necnon medicamina quæque intellexit, ea vocabulo cõsueto nominans, siquidem oximel, confectiones ex plantis medicamẽtosis, & huiusmodi potiones communiter nũcupantur, quæ pro humoris cuiusq; natura, sicut & cappares conditi cum aceto, cremor hordei, eiusque tota ptisana & id tale genus pro cibis medicamento sis administrari queunt. Subdit autem ex eodem hepatis exemplo quartam ex membri dignitate indicationem hunc in modum scribens.

7. metho. prope calcem.

Sed prẽter supradictas alia est indicatio ab hepate ipso veluti à venarum principio: nam cum non tantum seipsum regere naturae aptũ sit, vt pleræq; animalis partes, sed venis præterea virtutem largiatur periculum imminet, ne si eius vigor madefacientibus, ac relaxãtibus cataplasmatibus fuerit resolutus, & ipsum primum ad sui opus, atque omnes subinde venæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus aliqua ex distinguentibus medicaminibus, miscere oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco situm est, dubitandum erit ne adstringentis medicaminis vis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtilium partium substantia, qualis aromatum est, traducatur.

Aduersus ea, quæ circa indicationem ex partis dignitate desumptam à Galeno conscribuntur, conformia his, quæ alibi idem refert, insurgit Argenterius, quod neque hepar venarum principiũ sit, neque pro sui dignitate in curatione auxiliis adstrictoriis cum resoluẽtibus egeat; primum quidem licet superius compluribus rationibus se ostendisse dicat, duas tamen potiores ex multis repetit, nimirũ quòd à parte sanguinea sperматica nulla oriri possit, cum enim semen ac sanguis menstruus distincta generationis exordia sint, & ex semine partes simplices, vtpote nerui, venæ, & huiusmodi ex sanguine vero menstruo, reliquæ omnes gignantur, ab hepate vti ex sanguine genito venæ, quæ à primordio ex semine habuerunt ortum, minime produxe poterũt; insuper ex ipsomet Gal. lib. de fœtuum form. venæ arterię nerui, & similia ex semine propagata, prius sunt, quàm hepar, quomodo igitur hepar ipsarũm principium erit? qui nimmo è conuerso talia potius principia dicenda forent: Ex quo cõsequitur (inquit ille) quod sicut hepar non est ipsarũ principiũ, neq; ẽt vim alterandi in ipsas venas immittat, quippe cũ singulis partibus hoc proprium insit, vt ex propria temperie naturales omnes facultates obtineat, vt & lib. de natu. faculta. à Galeno scriptum est. Secundum verò aduersus Galen. nonnullis comprobat

13. meth. 15.

rationibus, nam dignitas partis, atque præstantia non videtur vim quampiam habere ad immutanda remedia præsertim resoluentia, cum enim insensibiliter, ac paulatim euacuent, robur ipsius partis dissoluere nequeunt, multo namque magis verenda essent, quæ subito euacuant, vt sanguinis missio, quam tamen Galen. audacter non solum non veretur, verum & sanguinem ad animi vsque deliquium detrahit: item adstringentia, cum digerentibus commixta exiguos cutis, & partium aliarum, quæ tegunt hepar, meatus claudunt; non igitur ratione partis præstantiæ cõgrua sunt. Quod si quis dicat pro Galen. huic malo fortè mederi posse, quòd aromata, & quæ tenuium partium, apta sunt, vt quæ adstrictoriam vim habent, intromittantur: hoc quidem vix credi potest (inquit ipse) quinimmo adstringentia si vim suam emittent, omnino cutis, & musculorum meatus occludent, præterea si hoc verum est, cur idē non facimus, cum cerebri inflammationes discutere volumus? Concludebat itaque adstringens remedium partes dignitatem non respicere, sed potius ipsius substantiam, quandoquidem stomachus, qui laxa conflat substantia, quadam gaudet adstrictione, at non hepar quippe quod densum sit, ac solidum, vt ei adstrictio nihil commodi afferat. Verum quoniam Galen. loco præcitato Theagenis exemplo contrarium asseuerabat, siquidem non alia ex causa ipsum inflammatione hepatis laborantem ab Attallo illo Methodico interfectum fuisse, nisi quod sprета partis nobilis, atque præcipuæ indicatione digerentibus medicamentis absque adstringentium commixtione per totam illam curationem vsus sit; respondet Argenterius non ob eam causam ipsum perijsse, sed quoniam perpauci sunt, qui ex hepatis inflammatione euadunt, inter quos non fuit Theagenes, qui ex morbi vehementia, non autem ex medici illius incuria mortuus est. Vt autem primo ipsius decreto, quòd Galen. placitis aduersatur, satisfaciamus, nonnulla prius supponenda sunt, hepar venarum esse principium; nam si rationes ex rei substantia sumendæ sunt, non aũ ex his, quæ extrinsecus aduenium, virtutem vtiq; sanguinificatiuam in hepate sedem obtinere cum Galeno asserendum est, ab eo namque tanquam fonte virtus hæc emanat, & per venas tanquã riuulos in vniuersum corpus diffunditur: de cuius quidem formatione licet lib. de sem. cor. dixerit perinde, ac iecur vna cum cerebro totius humanę fabricę primis illis diebus tanquam quoddam fundamentum esse, attamen cũ ex aliorum philosophorum, medicorũq; placitis fœtum ad expressam vsque formationem plantæ modo dispensari perceperit, probabilius sibi visũ esse dixit, prius quidē venas, arterias, & huiusmodi simplices partes ex semine generari, mox ex venis fieri, atque ex his de inceps, ac arteriis cor ipsum, inditio desumpto ex semine in terram proiecto, cuius quidē sicut duplex quædam germinatio prodire conspicitur, altera quidem deorsũ in terram, altera vero sursum in aerem, quæ cum inter initia tenues sint, tẽporis processu plures in ramos scinduntur increscescunt, & tandē fructũ generant: sic, & in animali ex semine simplices, prius partes efficiuntur, vena aũt vmbilicalis vnà cum reliquis vasis, vbi intro cutim penetrarit, bifariam scinditur, ex quibus quidē partib s aliæ rursus verę instar ramorum, & ex illis alię pullulãt, donec ad fines quosdã perueniant, quibus postea vnà cum sanguine menstruo propria hepatis caro adnascitur, ita vt ramorum interstitia perinde, ac stœbe impleat, ac obturet, mox cum hæc ipsa vena per animalis medium thoracẽ ad collum ascendat, & in diuersos ramos scindatur, verisimile est materiam tradere cordi, vt id eo tempore formetur, hausto. s. sanguine ex ipsa arteria, quæ vnà cũ vena ascendit, & in ramos discinditur longè calidiore, quàm is sit, qui in venis continetur, atq; eo calidius hepate cor ipsum euadit, quanto sanguis sanguine calidior existit: veruntamen neq; sibiipsi cõtrarius est, neq; Hip. qui in secũdo illo tpe tria n ẽbra præcipua adesse voluit, nã cum Galen. primum illud tempus, quo Hip. in animalis structura nondũ cõceptũ nominat, qualis fuit ille

qui

qui sexto post die in terram procidit libello de fœtuum form. acutius contemplatus sit id esse, quo fœtus ipse siue genitura vt planta tantummodo efformatur, ac viuit; quam quidem contemplationem libello de sem. & alibi sæpius vti non valde medico necessariam prætermisit, vt solertissimus philosophus, quod sibi probabilius est, prioribus ab eo scriptis addere non dubitauit fœtum quidem ex venis, arteriis, & huiusmodi, vt ex virgultis, ac radicibus plantam primum generari, mox vero cum is sanguine plenus sit secundo tempore cor, hepar, & cerebrum, veluti tria præcipuarum virtutum omnium principia, ac fontes coaglutinationem quandam, ac magnitudine effatu dignam suscipere. Non est igitur ea declaratis valida prima Argenterii ratio, qua dicebat à parte sanguinea nullam spermaticam oriri posse, nam ex venarum ramis vnà cum sanguine menstruo hepatis caro adnascitur, ipso nimirum post genitum animal. vt virtutis sanguificatiuæ principio constituto. Quod vero altera ratione subdebat, non ob id hepar esse venarum principium, cum ex venis hepar constituatur, nil contra Galen. placitum fuit, aliud namque generationis est exordium, aliud vero principium conseruatiuum; venæ quidem generatione præcedunt, at deinceps hepar post genitum animal, earum principium fit ac fons, in quo virtus ipsa sanguificatiua sedem præcipuam obtinet, quam mox venis impartitur: neque hoc inconuenit, necessarium etenim erat, vt huiusce virtutis, præcipua sedes foret, quæ in venis tametsi primo genitis reseruari non poterat cum solo semine consteut; venæ itaque, quæ priori tempore principia dicebantur, posterius proprio fonti subiiciuntur, quemadmodum & arteriæ cordi, & nerui cerebro: ex quo & ipsius corrolarium quam facile destruitur. nam etsi venæ, vt singulę corporis partes naturales omnes functiones habent, aliam tamen præter eas ab hepate suscipiunt, qua chylum ad sanguinis substantiam conuertunt, non quidem vt venæ tantũ spermate genitæ albedinem namq; in ipsum potius imprimerent, sed vnà cum sanguine ab hepate defluente, virtu temq. ipsis quodam modo tribuente. Secundum quinetiã Argenterij dictum falsissimum est, ac eius fundamenta, etenim quemadmodum ex Gal mẽte, ac rectè sanè dictum est, cum quatuor virtutes in vnoquoq; mẽbro reperiantur, nempè concoctiua, seu alteratrix, attractiua, contentiua, ac expulsiua contentiua vero, attractiua, & expulsiua à siccitate modum non excedente iuuetur, conseruetur q; cumq; in principalibus membris hæ potissimum vigere debeant, vt aliis, quæ ab ipsis dependent, quod superabundat, facilime communicare valeant; moderate quinetiã ea corroborantibus indigebunt; qualia sunt adstringentia moderate, quandoquidẽ ipsorum infirmitas non mediocriter reliquis sibi subiectis membris communicatur; quod quidẽ exemplo iecoris à Gal. propositi haud difficile nobis erit ostendere, cum enim iecur non sibi soli tantũ virtutem significatiuã possideat, sed & venis omnibus impartiatur, si ipsum infirmum reddatur, dubiò procul ad venas nequaquam virtutem transmittet, sed dissoluto corpore id tãdem morti subiicietur: atq; ob id Cal. dicebat; quòd in ventriculo & iecinore resolui robur pernicioſissimum est, in colo vero laborante, & reliquorum intestinorũ quouis in super masculis qui in præcordiis habentur, aut ipso peritoneo minime periculosum; at in renibus, & pectore est quidẽ periculosum, non tamen perinde ac in primis; cuius quidem rei causa est, quoniam cum priora membra non tantum pro se, sed pro alijs officium exerceant, atq; ob id valde præstantia sint, eorum robur præ cæteris custodiendum est, si non augendum: non sic autem se habet colon, seu quiduis intestinorũ, ad quorũ curationẽ adstringentibus vti necessarium non est, nisi ibidẽ confluant humores, medio autẽ modo se habent membra, quæcunq; in media prædictorũ conditione constituta sunt. Dignitas igitur partis mirum in modũ facit ad immutãda remedia, quæ & digerẽtia & resoluẽtia cũ adstringẽtibus esse debent, ita vt Gal. de Theagene philosopho exẽplum constãs, maneat, ac firmũ ob nimiã rela-

1. de nat. natu.

11. met. 16

xantiũ medicamentoũ exhibitionẽ imbecillius redditũ hepar venis tãdem destitutis officio, quod ab hepate demandatur mortis ipsius causam extitisse: Nulla autem est prima ipsius ratio, qua inquit, sicut quę subito, confestimq; infirmam partem non reddunt, vt sanguinis missio, multo etiam minus vrenda sunt, quę paulatim è parte detrahunt; nã fallitur ipse cum ignoret duplicem esse substantiam, quàm è partibus auferre valemus, externam alteram, atq; superfluam, alteram vero propriam, partibusque internam; sanguinis quidem missione quod superfluum est, confestim tollimus, vt virtus restaurata, ac onere sublevata facilius suum opus exerceat: ac relaxantibus paulatim propriam hepatis, alterius vè membri temperiẽ auferimus
3. de sim. med. c. 15 mollẽ, alteram, laxam, operationibusq; proprijs ineptã constituimus: Secundã vero rõnem cum eiusdẽ corroboratione dissoluebat Gale. adstringenti nimirũ in duas species distincto, alio quidẽ quod summum est, vt alumẽ, melanteria, siue atramentũ sutorium, galla, & huiusmodi: alio vero, in quo adstrictionis cuiuspiam portio reperitur, veluti pirum, vinum, rosa, malũ, & id genus tale, primũ quidem si corpori adhibeatur, q̃ ait Argenterius, efficit, stipat etenim obstruit, & medicamentis nocet, ne illa ad intima penetrare possint, de quo quidem non loquitur Gal. postremũ vero cum alijs abstergentibus, digerentibus, & extenuãtibus si adhibeatur, non solũ non obstruit, verum, & apertioni, penetrationiq; ad profundum vsq; adiuuat, eius namq; natura membrorũ naturalium, facultatũq; auxiliatrix, instauratrixq; existit: quòd autem hoc ita sit, demonstrabat Gal. exemplo olei rosacei, in quo leuis quædã adstrictio adest, quæ penetrationem non prohibet, sed magis est adiumento, etenim vt nostræ faciunt mulieres, cũ hæc salita nostra ex carne suina cõficiũt, primo intestina aperiũt, deinde carne infarciũt postremo manib. leuiter adstringũt, vt id quod infarctum est, in profundum penetret, ita & in his quę leuiter adstringunt, vt pote rosa, primum quidem ex ea, quod tenue est, vias aperit, demũ penetrat, ac postremò cum penetrarit, adstringenti illa moderata vi meatus supernos adstringit, vt facile postmodum vlterius penetret: quod quidẽ experimẽto demonstrat magnus ille philosophus Auer. siquidẽ accipiatur coriũ quod quidem ab vna eius parte oleo, quo ad ciboria condenda cõiter vtimur, & ab altera oleo rosaceo vngatur, longè quidem citius penetrabit oleum rosaceum, quàm oleum cõmune; non alia sanè de causa, nisi adstrictionis ratione, quæ in rosa reperitur, ea namque pauca stypticitas penetrationem adiuuat, efficitq; tanquam manus compellens, vt oleum ad profundum vsque citius petat, quàm simplex ipsum oleum: Stigitur Argenterius de huiusmodi adstringentibus verba facit, vana quidem est ipsius ratio, si vero de primis peccaret Gale. reprehenderet, vt non facile in vtramuis partem declinet, à vitio si sit excusandus. Cæterũ quod postremum Galeno obijcit, idipsũ in cerebri inflammationibus esse efficiendũ, cũ eas discutere tentamus, quod tamẽ Gal. non admittit, sed in eo libro, & alibi nulla adstringentiũ facta mentione per sola digerentia inflammatione reliquas discutere conatur, falsissimũ esse deprehenditur, si quæ ab ipso scripta sunt, ad verbum recensebimus, vbi ait, eadem ratione nec in cerebri, eiusq; membranarum phlegmonis cucurbitulis in morbi initio vtemur, verum vbi nec influit adhuc quicquã & totum corpus prius est euacuatum, at reprimentibus in his quoq; inter initia vtendum: sed cũ ossibus cranei medium occupantibus in altum descendere reprimentiũ vim cupimus eorum, quæ præire, ac deducere ea pñt, aliquid reprimentibus admiscebimus, ea sunt, quorũ substantia ex tenuibus partibus constat; sanè acetum non modo tenuium partium est, sed etiã non mediocrem reprimendi vim obtinet: quo profectò rationabilius in principijs affectuum ipso vtuntur rosaceo admiscentes procedente vero tempore etiam spõdilij & serpilli (quibus iam non modo partium tenuitas, sed etiam calor inest) aliquid admiscent: non igitur Gal. (vt ipse putat) solis digerentibus vtitur, sed cum reprimentibus, vt clare ipsius consonant verba, atque hunc in modum

3. coll. li. 13 meth. 18.

sub-

subsequentia ipsius interpretanda sunt verba, cum subdit. Quo s. tempore ad ea, quæ concoquant, ac digerant, conuenit, non quidem in sola, vt Argenterius interpretatur, sed cum his, quæ adcerebri dignitatem respiciant. Verum concesso, quod solo castoreo vtatur Gal. in capitis phlegmonis iam inclinantibus, quod digerendi vim habet, continuò et deficcat sui tenui substantia intimius penetrando, vt erat ipsius sententia, dum de castoreo obloqueretur; ob quam quidem deficcationem quodammodo cerebro adstrictio, roburq; adiungitur, siqui quidem sicut hepar moderatis adstringentibus, ita & cerebrũ moderatis exiccantibus corroboratur, atq; hoc erat illud, quod intendebat Gal. non quod absolutè adstringentium nobis vsus sit ad membrorum principalium corroborationem, sed eorum, quæ ex natura propria aut exiccãdo, aut moderate adstringendo partes præcipuas conseruent, atque custodiant. Hac igitur de causa Gal. subdit in contextu.

ii. de sim. med. c. de castoreo.

Melius autem fuerit, si & ipsum adstringens medicamen vnum protinus ex aromatum genere fuerit, nam si duas habuerit natura insitas qualitates, ac potestates, valentius operabitur: Et quidẽ euacuetur, quod præter naturam in membrum confluxit, seruet autem humorum modum naturæ cõuenientem.

Per adstringens autem intelligit non quod propriè adstringit, sed moderata quadam participat adstrictione, seu exiccatione, ex quibus consequatur partis corroboratio, quod quidem si ex natura duas habebit insitas vires, vt euacuet, ac roboret, non erimus coacti compositum pharmacũ arte conficere, quod idem præstet, ac id quod ex natura genitum est, ob id Gale. mirum in modum probabat vuam passam, vt simplex pharmacum intantum adstringens, quantum hepar affectum opus habet, ac digestiuum crudorum humorum, qui in eo reperiuntur, ac præter hæc quod secundũ totam ipsius substantiam proprietatem, familiaritatemq; habet ad hepar vt ad ipsum vniatur, in suiq; substantiã transeat, sicut & vinum. Cum autem de roboranda temperie mentionem faciat Gal. huic etiam vti quintæ indicationi attendendum esse, subdit his verbis concludens.

8. de cõp. med. per loca c. 7.

6 de tuẽ. valet.

Quare & illa animaduersio à nobis est in hoc adhibenda, ne quid ab humoris confluentis qualitate eiusdem membri temperies sit alterata, si pituitę naturam tenuerit ad frigiditatẽ: si vero bilis, ad caliditatem, vt hanc ipsam curantes intemperiem sanitati restituamus: curabimus autem contrariã ex aduerso afferentes qualitatem quemadmodum in intemperaturarum curationibus diximus, quantum vnumquodq; calidius aut frigidius factum est, tantum refrigerantes, aut calefacientes. Quare & hic rursus agnoscenda est ipsius secũdum naturam temperies, nã quò pacto sciemus quantum in frigiditate, ac caliditate à naturę modo excesserit, aut quando à frigefaciendo supersedebimus, si nos latuerit ea, quę est secundum naturam caliditas? ita verò & si frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis, modum, neq; opportune calefacere, neq; in tempore a calefaciendo desistere potuerimus.

Ne conturbet autem quempiam exẽplum superius de inflammatione ex sanguine enucleatum, nam etsi Gal. morbos ex inflammatione tantum sanguinis exemplo illo tradere videatur, eius tamẽ intentio fuit de quocunque morbo ex conformatione in vniuersum agere: atque

que ob id cum intẽperiei ex tali morbo obortæ obuiandum esse docet, id quidẽ in inflammatione, ex pituita, aut flaua, nigraue bile apertissime declarat, cum enim inflammatio exempli gratia est in hepate à pituita dependens, licet ratione inflammationis adsit calor, ob materiam tamen frigidã in membrum affectum intemperies quædam fridida imprimitur; quam quidem magnificare opus est, & ab ea indicationem propriã desumere nimirum vt contrariam exaduerso afferamus qualitatẽ quemadmodum superius diffusius ab eo explanatũ est: ita vt si quod calidius, frigidiusve factum sit, antundem refrigeremus, calefaciamusve. Qua de re corporis, aut partis temperies à medico naturalis est agnoscenda, quæ quidem quantum in arte pariat difficultatis, vbiq; Gal. exclamat, at cum hæc ad vnguem haberi non possit (si etenim talem esse putaret Gal. qualem fuisse Æsculapium ferunt, si cuiusq; naturam atq; temperiẽ nosset) studendum est, certis admodum inditijs eam (quoad fieri non potest) percipiamus, vtpote ætate, vitæ statu, colore, habitu corporis, pulsu, animi moribus, & huiusmodi; inchoantes quinetiam à leuioribus remediis, & ad maiora procedentes, donec ęgrum ad pristinum statum traducamus. Sed hęc satis sint (inquit Gal.) & cõfestim ad morbos in numero condescendendum.

De morbo secundum numerum. Cap. 96.

Sed quoniam de his satis diximus, transire iam tẽpus ad ea, in quibus numerus non est secundum naturam: cum vero duplex sit eorũ differentia, quibus quidem aliqua particula deficit, his intentio est alteram efficere subministrando naturæ eo quod diximus paulò ante modo. At quibus superabundat, hanc resecare oportet, aut scalpello, aut igne, aut medicamine, quod vrendi vim habet. Hæc igitur oĩa sanare possibile est, at non ęque oĩa generari possunt, vt in lib. de semine diximus. Quędã vero sunt, quę etsi generari non possunt, licet tamẽ pro ipsis alterũ efficere, quemadmodũ in osse ex toto sublato alterã substantiã in eius sede reponere à carne, & osse differentem: est.n. qua in eius gignitur loco quædam veluti caro callosa, vel callus carnosus, & processu tpis magis ac magis ad duritiẽ transfertur, cum ab initio carnis potius æmuletur naturã, quacunq; vero parte sublata, cõmeq; eandẽ secundũ speciẽ substantiam neque similem efficere possumus, tertia nobis intentio, quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

NOn est autẽ superflua præsens tractatio, vt censet Argenterius, sed hic Gal. eundem seruat ordinem, quem & libro de differen tiis morborum, necessarium quidem ob continuatam post morborũ in conformatione tractationem, tametsi multa repetat ex his, quæ in morbis ex soluta vnitate superius dixerat. Agit autem præsenti cap. de præsidiis, seu causis salubribus, quæ morbis in numero debẽtur; vt autem quæ hic, & subsequenti cap. à Gal. scribuntur, rectius intelligantur, sciendum est, quod licet ex Gal. sententia vterque affectus tum is, qui ad numerum, tum is, qui ad magnitudinem pertinet, sub quantitatis prædicamento cõprehendi possit, qñquidẽ quantitas duas cõplectitur species discretã, quæ propriè quantitas nominatur, & cõtinuã quã græci συνεχῆ vocant; quæ quidẽ (vt infra dicet Gal.) adinuicẽ quandã habent cõionem, attamen cũ in nonnullis ex eorũ differentijs, in ipsa curatione indicationes diuersæ exoriantur; non ab re ab his, qui secundum nume-

li. de me. diff. c. 8.

rum, ac magnitudinem conueniunt, exorsus postmodum ad ea, quæ secundum numerum tantum priuatas habent indicationes progrediens; postremo tandem de his, quę secundum magnitudinem tantum, verba facit: quicquid blaterent expositores, qui confuse admodum Gale. interpretantur. Cum igitur abundat, aut deest aliqua pars, talis vtique defectus seu superabundantia duplex esse potest, aut eorum quæ naturali insint habitui, aut eorũ quę ex toto genere præter naturã; priores quidẽ, quę naturali habitui eueniunt in duplicitur sus sunt differẽtia; aut enim naturalibus similes, vt sextus in manu digitus, is namque additus est quinq; digitis, quibus cuiq; ex natura manus efformatur, quinti vè defectus, qui naturali habitui diminutio est, aut naturalibus valde dissimiles, ut in oculo vnguem additum esse dicimus; hæc enim ex altera substantia ab ea oculi constat, & pilorum in cute defectus, cuti namque pili dissimiles sunt: quæ vero ex toto genere præter naturã censentur, licet in quapiã parte ortum habeant, non tamen ipsi adnascuntur, neque similes sunt, vt lumbrici, ascarides, lapis in vesica, grando in oculo, suffusio, pus, item acrocordones, melicerides atheromata, steatomata, vitiligines, calli, præterea quicquid in abscessibus deprehenditur. Gal. de solis his defectu, ac abundantia peccantibus præsenti capite loquitur, quę naturali superueniunt habitui, aut deficiunt secundum tamen totas sui partes, neque de omnibus, sed de his, quæ ad se curationẽ trahunt: natura nonnullæ quidem partes a prima generatione aut excedentes, aut deficientes deprehendũtur, vt sextus digitus in manu, aut quinti defectus, quæ nullo pacto aut cũ maximo vitæ dispendio curam admittunt aliæ vero post natiuitatem quandoque actioni non incõmodantes inter morbos enumerari non merentur: at quæcunq; actionẽ prohibent, auxiliis congruis (si fieri potẽst) curationem, exposcunt, vt pterygion siue vnguis cum plurimũ increuit, & pupillã obscurauit, visum impediẽs. Si igitur sit pars quæpiã naturali similis secundũ totas sui partes, vtpote caro, os, neruus, & huiusmodi, quæ actionibus officiant, talia enim sub morbis in numero cadũt, sicut cum secundũ partes partium abundant, aut deficiunt, sub his secundũ magnitudinem, quorum auxilia infertius tradet Gal. intẽtio est id tale, quo ad fieri potest, reparare; medicus autem (vt & prædixerat) non principalis est, author, sed naturę minister, quę pręcipua quod cunque fieri potest, operatur: præparat namque medicus cibaria conuenientia, ligaturas, embrocationes, vnguenta, & huiusmodi, quibus virtus corroboretur & ab ea impedimenta prohibeantur (nõ erimus aũt circa huius interpretationẽ longiores, vt res ipsa exposcat, ex his etenim quæ antea discussa sunt, hæc etiam clara redduntur) & sicut in deficiente natura primus est artifex, medicus vero minister; ita in superabundanti, vt id excidatur, aut truncetur, sola medici indiget opera, qui tribus auxiliis vtitur, scalpello, igne, ac medicamine, quod adurendi vim habet: per scalpellum autẽ intelligit Gal. quodcunq, æneum, ferrumvè instrumentum, quo partes adnatas siue numero siue magnitudine peccantes abscindimus, siue cultrum sit, siue nouacula, siue forfix, siue aliud quid tale; per ignem aũt actualia cauteria, quæ aut ex ferro, aut ære, aut auro conficiuntur, prout vnum magis altero conuenit diuersis in partibus & affectibus, licet Arist. cęteris indistincte cauteriũ ex ære præponat, Aui. aũt id ex auro, ac reliqui Arabes illud ex ferro magis cõprobare videntur: per medicamen vero, quod vrendi vim habet, voluit cauteria, quæ apud nostros potentialia nuncupantur quandoquidẽ à calore naturali excitata adeo comburunt, vt partẽ, quã cõtingũt ad escarę, carbonisvè formã redigãt. Sũt igitur hęc tria generalia ad partẽ super abundantẽ incidendã opportuna remedia, licet alia sub his specialia cadãt, quę à modernis nostris chyrurgicis quotidie adinueniũtur: atq; ob id talis in numero excessus facilius sanatur. q̃ eiusdẽ defectus, etenim medicus his ad excidendũ concinne admodũ vtitur; tõ sic aũt natura aut sola, aut medici ope adiuta defectus resarcire põt, vt & superius ex ipsomet Galeno à nobis declaratum est; sem.

li. 81. problem. 25. 4 primi. Lib. de

nam

nam deficiat digitus in manu, aut testis in scroto, natura huic defectui nequaquam reparare potest, sicut dū os in crure exempli gratia semotum est, nullo pacto id reficere potest: quandoque tamen & sola & medici ope alterā substantiam pro deficientibus in eius sede reponit, vt in osse ex toto sublato carnem quandam callosam, seu callū carnosum, qui magis ac magis temporis spatio indurescit. Quocirca natura in carnosis quidē partibus vtpote ex sanguine à principio genitis idem carnosum suplet; at in solidis, ac instrumentalibus nequaquam, sed in solidis quidem seu simplicibus vtpote semine genitis quid aliud vice prioris substituit, vt dictum est; dummodo impedimenta ammoueātur, quæ huiusmodi successionem aut retardare, aut prohibere valent, vtpote pus inter os, ac os contentum, id enim non solum prohibet, quominus talis generetur callus, verum & partem ossis vitiat, vt vnio consequi nequeat; at in instrumentalibus fortiori ratione natura aliud suplere nō potest, sed medicus ob decorem nonnunquam quippiam consimile machinatur, vtpote manus, pedes, nasos, & huiusmodi arte conficiens; naturam quinetiam quandoque æmulatur in defectu partis nasi nimirum ex parte aliqua corporis, vtpote brachio carnem illius partis naso adeo apponens, ac accommodans, vt paucis diebus a brachiio leuiter pornitonem illam naso tamen vnitam incidens naturalem fermè nasum constituat, vt nonnullis Patauinis gladiatoribus tempestate nostra naso detruncatis euenisse vidimus: vnde si non eodem modo, con
4 meth. 18. simili tamen Gal. quæ in naso, vel aure, vel labio curta sunt, ea quidem his adiicere docebat, posteaquam perfecte reficere non licet; modus autem talis erat, vt medicus diuisam vtrinq; cutim, mox in vnum conductam agglutinet. Postea quam Gal. de primo hoc genere loquutus est, priusquam ad alterum descendat, quod illius morbi in numero est ex toto genere præter naturam, vnum documentum tradit, ne putet quis, quòd tametsi morbos in numero huiusce primi generis libro de diff. morbus ab his, duisunt secundum magnitudinem distinguat, non tamen diuersis præsidiis indigent, clarioris etenim doctrinæ ratione ab eo potius factū fuisse ait his verbis.

De morbo secundum magnitudinem. Cap. 97.

Communicat autem hoc genus totum cum eo quod ad magnitudinem pertinet, nam quodcunque ex eo est secundum naturam, illi propinquum existit, id vero tantum seiunctum est, ac separatum, quod inter ea quæ sunt è genere non naturali connumeratur: in quo quidem prima intentio est ablatio si vero hæc impossibilis existat, secunda est transpositio, vt in suffusionibus.

ETenim id quod naturali habitui secundum naturā excedit, aut deficit, siue ex vtili substantia, siue in vtili, siue priori simili, siue dissimili constitutum, dicetur quodā modo secundum magnitudinem aut auctum, aut diminutum, atq; vtrunque ob talem propinquitatem, communionem que cum eo, quod ad magnitudinē pertinet, eisdē præsidiis egere. si enim abundet caro, vt peccatum est in numero, resectione indiget, sicvt magnitudo adaucta eodem eget præsidio at quod est ex toto genere præter naturam, sicut à prædicto genere seiūctum est, ac separatum ita & ab eo distinctam habet curationē: In quo quidem genere (inquit Gal.) prima intentio est ablatio si vero hæc impossibilis fiat, secunda succedit transpositio, cuius quidem in suffusionibus tradit exemplum: suffusio namque ex Ætio, quædam humorum est circa pupillam lib. 2. c. 51 congelatorum affusio, quæ visionem prohibet; talis autē inter morbos in numero connumeratur, quæ toto genere præ-

præter naturam sunt: propterea quòd humores illi neque naturales sunt, neq; naturalibus similes: & sicut toto genere præter naturam dicũtur, ita pro curatione non resectionem quæ est à naturalibus separatio, diuulsioq;, sed ablationẽ, hoc est ex toto à corpore remotionem habent; itidem & lapis in vesica, & quicunque alii affectus, qui à Galeno deseruntur. Non meminit autem de his, quæ toto genere præter naturam deficiunt, quoniam cum non adsint, neque morbi causæ iure censentur; ex his etenim nulla prohibetur actio. Non est autem, vt omnium fermè expositorum interpretationes diluamus, quandoquidem nostra iã clara, & aperta manifestò liquet, grauissime in primis errasse illum, qui librum hunc in capita distinxit cum non de morbo agat in magnitudine, sed vt dictum est, tradito documento de alio morbi in numero genere, quod toto genere præter naturam est, verba facere: Errauit quinetiam Archachias, & alii cum eo, quoniam nõ distinguit morbum in numero ab eo magnitudinis; lapis etenim in vesica toto genere præter naturam nõ tantum in numero morbus est, verum & in magnitudine, cum ad maximam molem excrescat, vt obeam deperdatur actio. Quid vero dicant de Argenterii interpretatione, ignoro, hic etenim dum aliorum interpretationes calumniatur, in ipsius propria adeo confusus, mancusque est, vt quid sibi velit, nequaquam indiuinari possit. His itaq; interpretationibus missis quod restat ex hoc cap. tam concinnè ab illo distincto aggrediamur.

li. de dif. mor. & 14. metho. medi.

Quæcunque vero non integris partibus, sed partiũ tantummodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modum, resectio quidem, vel generatio in his, quæ deficiunt, ablatio vero & abolitio in his, quę superabundant. Quare neque in ipsis altera intentio, neque medicaminum forma genere diuersa.

Postremò itaque Gal. assignat causas salubres morborum, qui secundum magnitudinem, diminutionemve tantummodo dicuntur, cum enim membra organica præter naturam augentur, aut diminuuntur, non quidem secundum sui totas partes, vt cum è cubito totum ipsius os magnũ auellitur; talis enim defectus in numero morbus est, sed secundũ partes partium, vtpote iuxta ossis, aut carnis portionem; talia vtique ex Gale. in magnitudine ægrotare dicẽtur; exempli gratia caro ex vlcere in ano, seu collo vesicæ aucta, morbus est secundũ magnitudinem, quoniam excrementorum prohibet expulsionem; itidem si in vlcere eadem deficiat, morbus dicitur, sed alter quidem secundum auctionem, alter vero secundum diminutionem; primus quidem ablatione, seu abolitione curatur, quandoquidem aufertur tota illa caro excrescens; secundus vero generatione, seu refectione, generatur enim noua caro, quæ particulę illi additur eo, quo superius dictum est, modo. Neque meo quidem iudicio quicquam habet difficultatis Galen. sermo, vt Argenterius, arbitratur; non enim per ablationem, & abolitionem intelligit absolutam ablationem, sed illius duntaxat superabundantis, quæ proprie diminutio est: corpus enim plusquam decet carnosum, vt actiones deperdat, abolitione, seu ablatione superflui curatur, sicut emaciatum, carneque priuatum, generatione, refectioneque eiusdem, quod deperditum est. Subsequitur postremũ caput, quod ad compositionis morbos spectat, nempè vt doceat causas salubres, quibus corpora emendentur, quæ in situ sunt vitiata.

De morbo secundum situm. Cap. 98.

SED iam veniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in situ

situ sunt vitiata, veluti luxationes, & intestinum in scroto. Fit autem hoc ex violenta tentione, atque impulsu, hoc vero ex dilatato, ac rupto continente. Quare & duplex sanandi modus, alter quidem ad oppositam partem ei, a qua facta est permutatio intendendo, atque impellendo, alter vero id, quod continet, firmius, solidiusq; reddendo. Quibus vero viis, ac rationibus singula inueniri possunt, in libris de arte curandi explanauimus.

GAL. lib. de differ. morb. sub vltimo hoc genere morbi in compositione, quod est, dum partes à naturali habitu aberrant, duas species collocat, si rectè eius verba perpendantur, quemadmodum, & hoc loco, nempè luxationē, seu commotionem, & procidentiā membri, siue per laxationem, siue per ruptionem factam: per luxationem autem intelligebat integram, ac violentam commotionem, vbi particula penitus diuulsa est; per commotionem vero contortionem quandam; at membri procidentiam nominabat recessum à consensu vicinarum inter se partium, siue id fiat ob alicuius laxationem, siue intensionem, seu ruptionem, cū in ea parte actio quæpiam aboletur: Et licet Gale. idem situm pro vna ex dictis speciebus nuncupet, pro genere tamen quandoque vsurpat, vt hoc loco, quem in duas prædictas diuidit species. Damnat autem Galenum Argenterius, quòd cum morbus hic variis de causis à prædictis nominatis efficiatur, non solum horum curationem non docuerit, verum nec exquisite supradictas species, quaudoquidem in situ morbi contingunt, si quod in superiori loco collocari debet, in inferiori situm sit, si in dextro, in sinistro, si retrocedat in anteriorem partem locetur, aut longius distet, quod propè esse debet, aut ad latus iacear, quod medium locū affectat, & alia istiusmodi; de quibus Argēterius ipse se proprio libro seiunctim scripsisse ait: item relaxatio, seu ruptio nonnunquam fit & ob contenti vitium, cum tamen de solo continente Gale. curationem aggrediatur; accidit enim plerumque ob intestinorum crassitiem, ac grauitatem peritoneum, ac eas partes procidere, quandoque etiam ex crapula. Et quod plus est hoc malum hæreditarium nonnunquam esse ait, sæpe enim patres filios generant, qui huiusmodi affectibus obnoxij sunt: quandoq; etiā ob naturæ vehementiorem conatum, vt in mulieribus prægnantibus, quibus vterus seu fœtus ante tēpus procidit. Quæ omnia, & quæcunque ab Auic. recensen 2. primi
tur, vtpote tremor membri, qui quietē cap. 3.
ac situm partium natiuum prohibet, & huic aduersa immobilitas ex nodosa iunctura articuli motum tollens, & alia consimilia sub silentio inuoluuntur, cōcludebat itaq; Argenterius Gale. in methodicorum qui ab eo pluries damnantur, errorem incidere nō tantum in hoc, sed & aliis compluribus, vtpote qui solas tantum vniuersales, ac vulgò notas indicationes constituat, non solum hic, sed & in toto hoc opere, vt non ita facile excusari possit, & præsens opus omnium librorum cōpendium sit; ad quos nos plerunque remittit; quādoquidem vana est (inquit ille) excusatio, compendium namque necessaria omnia, breuibus tamen complectitur. Verum Gale. non est increpandus, si recte ipsius mentem habeamus, nec ita fatuus, vt in scopum, quem destruxit, adeo facile labatur; nam cōmunis scopus huiusce morbi est partis à suo loco motę in propriā, ac naturalem sedem repositio; at quibus scopus is consequatur, hoc propriū est artifici, ipsum in proprias ac particulares indicationes seiungere, vtpote à propriis eductas speciebus: luxatur itaque aut contorquetur os, propria indicatio à luxationis qualitate desumitur, retrò namque os à propria sede dimotum indicat, vt ad oppositam partem, quæ anterior est, trahatur: sic & de singulis aliis partialibus luxationibus dicendum est, de quibus quidem non egit

Galen.

Galen. quoniam sat ei fuerat, vt de specie ageret, quæ reliquos partiales morbos cõprehendit. Quòd si Argenterius de his partiatim scripsit, vt liber suus fortè in magnam molem excresceret, ab eo factum fuit, quàm quòd medendi methodus exponeret. Non erat autem necessarium, vt Galen. causas omnes percurreret, sed eas duntaxat, quæ immediatè morbum in situ producentes ipsius essentiam constituunt, nam cum contentum, seu contenti vitium, crapula, & id tale genus causæ sint præincipientes, seu primitiuæ ab his vtique indicationes curatiuæ sumendę non sunt, sed præseruatiuæ, sicut cum ex hæreditate paterna partes illæ debiles sunt, vt leui quaque de causa in talem morbum delabantur: atque ob id continenti remedium affert, tanquam ei, quod præcipuè morbum in situ constituit, cum ruptum id est, aut laxum, non autem contento cui præseruatio potius debetur: pariter & luxationi, quam permutatione ad oppositam partem reparat, nõ autem membrorum imbecillitati, quæ quidem pro præseruatione ab imminenti periculo corroborare tentamus. Rationali igitur via vsus est Galen. non autem methodica, licet compendio artem pertractet, neque in hoc tantum morbo, sed per totum opus, in quo essentialia solum recenset, quæ vero longiori indigent tractatione, ad proprios libros lectorem remittit: atque ob id vberiori sermone, disputationeque quibus viis, ac rationibus singula quæque inueniri possunt, in libris meth. med. sparsim se explanasse ait, cum tamen hic etiam per capita, seu genera totam tractationem perstrinxerit: atque hæc quoad curatiuã partem spectant, sat dicta sint.

De causis præseruatiuis. Cap. 99.

Consequens est, vt ea omnia exequamur, quæcunque in superiori sermone dicere distulimus: vocant autem eadem præseruatiua. Est autem horum triplex secundum genus differentia, prima quidem hominis, qui integra fruitur sanitate, secunda vero eius, qui non integre valet, tertia eius, qui ægrotat: primum igitur genus ad salubrem attinet artem, atq; in duas, vt antea diximus, diuiditur partes, secundum vero ad præseruatiuam spectat, tertium ad curatiuam.

REdarguit Argenterius postremã hanc tractationis seriem à Galeno obseruatam, necnon præseruationis vocabulum ab eodem vsurpatum: etenim inquit ille, cum Galen. qui methodo artem scribere profitetur, ab initio diuisiones proponat, eas vtique tales in medium adducere deber, quæ omnia tractationis capita contineant, at eo loco nullam de causis præseruatiuis, & restauratiuis, quæ senibus potissimũ debentur, mentionem facit: aut igitur in proponendo diminutus est, aut conuenientem non obseruat ordinem: præsertim quinetiam præseruationis vocabulo vtitur, quoniã hic latius ipsam præseruationẽ vsurpat, quàm vnquam alibi fecerit, quippè cũ præseruationi subiecit morborũ curationem, sanitatis conseruationem, & à futuris malis præseruationem, ita vt horũ triplex genus præseruatio cõplectatur, cum tamen & lib. ad Trasib. & illo de artis cõstit. hæc omnia sub correctione cõtineri doceat, corrigit namque semper ars medica secundum magis tamen ac minus, ita vt quæ sanorum vitia emendat, cõseruatiua, eiusque actio conseruare dicatur, curatiua vero, seu curare, cum morbos sanat, ac præseruatiua, seu præseruare, quominus homines in morbos labantur. Verum si bonus iste vir Gal. principia perpenderet, in has vanas obiurgationes non ita facile incurreret, cum potissimũ interpretis officium sit, mentem authoris exacte admodum perscrutari. Galenus itaque iuxta primã medicinæ diuisionem corporum, signorum, ac causarum

sarum hucusque semper recte procedit, & de causis agens corporibus quibusq; eas vt illorū auxilia sunt, applicat: cum autē superius de causis salubribus, quæ morbosis corporibus, quæ insalubria vt nunc sunt, vberius egerit; consequens erat, vt de causis salubribus ageret, quæ neutris corporibus apponi queunt: sunt autem hæ ex efficientium genere, licet & præseruatiuæ, & restauratiuæ nominentur, quandoquidem efficiunt, quominus vlterius non labatur corpus, lapsúsque ipsius corrigatur: & licet si rerum naturam intueamur, conseruantes causæ, vt a principio libri huius dicebamus, efficiant & ipsæ quodammodo, ab his tamen distinguuntur, quoniam conseruatio est propriè similium in qualitatibus, dissimilium vero priusquam ea patentur: præseruatio vero contrariorum, vt & curatio; propterea hæ quidē rectius sub efficientibus collocantur, sicut priores sub conseruantium genere: non excedit igitur priora Gal. ab eo proposita membra, vt illi attribuit Argenterius, qui ignorans præseruatiuæ, restauratiuæque causæ vocabula ad obiurgandum confestim descendit; neq; minus præseruationis nomine latius hic vtitur, quàm vnquam facit, nam nō probamus ad Gale mentem eam præsentis loci interpretationem, quòd præseruantium causarum triplicem secundum genus differentiam esse dicat; primam quidem corporis sani; secundam eius, qui non integre valet, ad tertiam ægrotātis; vt & Argenterius, & ante ipsum Crusius inconcinne admodum interpretantur: nam præter quòd nullibi præseruationem perfectè sano corpori attribuit, sed conseruationem tantum, vt superius fusius ab eo declaratum est; verba quoque ipsius aliam exposcunt interpretationem, quòd continuans præcedentem cum subsequenti tractationem dicat, cōsequens est, vt omnia ea exequamur, quæcunque in superiori sermone distulimus, vocāt autem ea præseruatiua; capite namque lxxviij. vbi de causis omnibus salubribus egit, quæ inter sese distinguuntur ob corpora, quibus applicantur, dicebat alias quidem esse salubres causas eius temperaturæ, quæ iam facta est, alias autē illius, quæ & adhuc fit, sicut etiam alias eius, quæ futura est, & concludens; Huius itaque postremæ hæ quidem in præseruatiua artis parte continentur, hæ verò in salubri, primæ autem inter omnes incuratiua tantummodo, sed eius, quam mediam inter vtranque collocauimus in præseruatiua, & curatiua, non solum Gale. præseruans a conseruante, seu salubri segregat, verum & agens de curatiua parte tractationem de præseruatiua ab aliis distinctam ad hunc locum remittit; vt non amplius cōfundendum sit præseruatiuum genus cum curatiuo, atq; conseruatiuo, vt volunt hi boni interpretes: insuper eam ipsam expositionem redarguunt remedia, quæ nulla facta ipsorum distinctione, neutro tantum corpori, non autem perfectè sano conueniunt, non enim alteratio, & vacuatio humorum sano corpori competunt, quemadmodum & alia, de quibus hic agitur. Non igitur Gal. præseruationis nomine abutitur, nisi vt & alibi vsurpauit, cum causæ, & ei quod fit, deberi præseruationem autumet: In qua quidem re, vt & superius annotauimus, deceptus est Argenterius, vtpote qui causam illam cōtinentem atq; conjunctam admittens ei curationem attribuat. Nos itaque rectius Gal. verba interpretantes dicamus, quòd causarū absolutè (quod quidem illud [horum] indicat) iuxta tres illas corporum naturas differentias repetat, vt postmodum id causarum genus eligat, quod præseruatiuæ arti vel maxime conducat, dicens.

Hoc autem vniuersum genus circa humores præcipuè negotiatur, quos neque lentos esse oportet, neque crassos, neque aquosos, neque plurimos, neque vehementer calidos, aut frigidos, neque mordaces, neque putredini obnoxios, neque veneni affines, nam vbi aucti fuerint, generant morbos.

Non videri hoc causarū genus, quod præseruationi subiicitur, circa humo-

res

res solum versari, sed circa sex etiam illa nonnaturalia, quæ immediate temperiem alterant, comprobat Argenterius: etenim si ex Gal. mente, quæ necessario nobis occurrunt, adeo imprimere possunt, vt corpori noceant, si medicus in sanitatis conservatione, & curatione morborum (vt ipse sæpius testatur) harum rerum curam habet; cur etiam cum iam obsunt, & morbum minantur, præseruationem non requirent, ac inter causas salubres censendæ non erunt? insuper falsum est (inquit Argenterius) quod scribit Gal. præseruationis officiũ esse, vt omnia moderate se habeant; nam hoc potius conseruatricis est poprium, præseruatricis vero emendandi, quæ iam immoderata facta sunt: præterea præseruationi subiicit eos, qui à cane rabido sunt vulnerati, aut venenum sumpserunt, tanquam quòd humoribus affecti sint, cum tamen hæc mala solidas partes occupent humores vero nullum sentiant auxilium: adhæc non omnia vitia Gal. recenset, quæ in humoribus esse solent, ergò diminutus, non enim minus humores præseruandi sunt, cum exuperant, quàm si deficiant, neque minus cum calidiores fiunt, & frigidiores, quàm humidiores, & ficciores, pestilentes, maligni & huiusmodi. Inanes mehercle sunt hæ aduersus Gal. obiectiones vtpote qui prioris quidem solutionem ostentet, cum ait in contextu [circa humores præcipue] nam præcipuũ præseruationis negotium in humoribus versari inquit, indicãs ex hoc nonnullis ẽt imminere morbos ob temperiem citra humoris vitium, quæ quidem contrahi potest ex rebus sex non naturalibus, atque aliis huiusmodi: Quod igitur frequentius accidere potest compendio vtens complectitur, siquidem humores frequentius morborum sunt causæ antecedentes, quibus ex Gal. sententia præseruatio propriè debetur: at intẽperies citra humoris vitium neutra sanè dispositio vt nunc, ac minor, quàm morbus vix à medico perpenditur, & facilimam habet reductionem, idque potissimum si regulentur humores, qui immediate ab ipsis rebus non naturalibus afficiuntur. Non est autem difficile ei respondere, quod secundo Argẽterius obiiciebat ex Gal. quoque verbis, nam cum ait: Quos neque lentos esse oportet, emendandi modum tradit, nõ quidem, quòd ita moderati sint, vt in conseruatione fieri solet. Sed quid ad illud ex cane rabido obiectũ dicemus? facile vtique responderi, poterit si ad Galen. recurramus, morbi que naturam fuerimus contemplati; nã rabies hæc in canibus primum, mox in hominibus impressa maniaca quædam est dispositio, siue furor, quę ex humorum corruptione primum ortum habet; canes namque cum ex Ætii sententia natura calidi sint, ac sicci, & ob propriam, adscititiamq; ex æstate potissimum temperiem immoderatius incalescunt, atque exiccentur, rabies hæc in ipsis giginitur, siue (vt Gal. ait) tanta humorũ corruptio, vt solum eorum sputum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare possit; licet igitur dispositio hæc aucta solida corpora, & naturalem caliditatem & siccitatem euertat, vt postmodum immedicabilis sit morbus origo tamẽ ipsius in humoribus adest, qui corruptionem, seu venenum illud primum contrahunt, vt clarissime testatur Gal. cui quidem prius obuiandum est, ne morbus exoriatur: propterea vir iste confundit præcautionem, atque curationẽ, cum enim solida membra malum occupat, tunc morbus factus adest, & ei curatio debetur: at cum virus in humoribus tantum initium desumpsit, præcauendus est homo ne in morbum trãseat; tunc enim affectio tantũ est, non morbus: atq; hoc est illud, quod sentit Gal. cum humorum in corpore nostro infectiones quæ putredinis, aut veneni vim habeant, caueri iubet, ex his etenim tractu temporis morbi enascuntur. Quod vero non omnia recenseat vitia, quæ humoribus solent contingere, id nullum est obiectum, nam ex dictis sat ei erat, vt compendiosæ studens tractationi reliqua comprehenderet, quæ aut eisdem, aut consimilibus auxiliis indigebant, quemadmodum ipse paulò infra docet. Nõ est autem, vt multis nitamur aduersus ea, quæ de peste inepte satis protulit cum ex tractatu Excellentis patris meĩ hęc omnia discussa vberius habeantur,

lib. 6. de loc. aff. c. 5.

lib. 6. c. 44

lib. 11. me tho. med. cap. 2.

vt

vt cuique vanas ipſius ratiocinationes diſſoluere facilimum ſit: Vbi igitur humores in vniuerſum conuenientem ſtatum in quantitate qualitatibus ſiue primis, vtpote calore, frigore, ſiccitate, ac humiditate, ſiue ſecundis craſſitie, tenuitate, lentore, & huiuſmodi, aut tota ſubſtantia, vt venenoſa, veneni affini, maligna, & ſimilibus (inquit Gal.) morbos parere ſolent, priuſquam ipſos gignant præſeruatione vtendum eſt. Quomodo autem humores, quoad hæc omnia augeantur, ſubdens Gal. ita ait.

Augentur vero nonnunquam eadem ex cauſa, quæ ab initio generauit; Illud autem plerunque accidit, vt ſua alteratione inficiant eos, qui ſunt in corpore humores.

Miſſa cæterorum expoſitione, dicamus cum Haly grauiſſimo interprete, quòd humores bifariam augentur, aut ex cauſis eiſdem, ex quibus generantur aut cum cibi mali bonos etiam in corpore exiſtentes corrumpunt: prima quidem cauſa manifeſta eſt, nam ſicut ex cepis alleis, pipere, & huiuſmodi cibis calidis ſuccus calidus, ac bilioſus gignitur: & ex carne taurorum, animaliũ ſylueſtrium, & ſimilium ſuccus melancholicus, craſſus, & ex caſeo, lacte, & piſcibus pituitoſus ac frigidus, ita ex his omnibus iidem ſucci adaugentur, qui tandem corpora ad ægritudinẽ traducunt; Secunda; pariter aperta eſt ob ea, quæ ab Hipp. conſcribuntur: non pura corpora, quanto magis nutries, tanto magis lædes; humor enim malus, ſi cum bono ſanguine, reliquiſque humoribus commiſcetur, non ſolum ipſum alterat, verum & temporis ſpatio corrumpens ad ſui naturam conuertit, niſi a virtute valida coadiuuetur: & licet aphoriſmus ille de conualeſcẽtibus potiſſimum locum habeat, cum tamen ipſum Gal. ad ſanos etiam transferat, eundem quoque nos non inepte ad corpora neutra vt nunc quæ præſeruatione indigent, transferre poſſumus. Non eſt autem prima cauſa diuidenda in materialem atq; efficientem, vt Achachias, & Truſ. cenſerunt, quandoquidem ſi agens vtpote calor naturalis ſeu hepatis ſanguificatiua imbecille admodum digerit, aut adurit aut melãcholicum ſuccum generat, partes illæ neutræ non ſunt, neq; præſeruatione egent, ſed ægræ cum ipſarum læſa ſit actio, ac proinde curationem expoſcunt. Cum igitur ex his duabus cauſis augeantur humores, qui morbum multotiens pariunt, duobus etiam auxiliis pro eorum præcautione indigere ait.

2 par. aſſor. 10.

2. de tuen. val.

Intentio verò, & horum ſanationis duplex exiſtit, alteratio, & euacuatio.

Alteratione enim primæ cauſæ opitulamur, euacuatione verò ſecundæ; licet vtrique vtrunque auxilium quandoque competat, cum alterum ſufficere non poſſit: ſit enim corpus, in quo ex cibis craſſis complures craſſi humores adaucti ſint, alteratione vtique opus eſt, qua ad tenuitatem conuertantur: ſi verò in ipſa attenuatione quippiam excrementoſum gignatur; ipſum quoque euacuare debebus: pariter ſit aliud, quod ex pra uis humoribus adauctis præſeruandum occurrit, euacuatione quidem indigebit, quę peccantes ſuccos è corpore adimat, verum & non ſine priori alteratione, quandoquidem iuxta grauiſſimi ſenis aphoriſmum: Concocta medicari, & mouere non cruda opus eſt. De primo autem auxilio hunc in modum ſcribit.

Alterantur igitur vel ab ipſo corpore concocti, aut ab aliquibus alijs facultatibus, quæ vim medicamentoſam habent; è quorum numero etiam ſunt ea, quæ exitialium ferarum venenis aduerſantur, ac præterea pharmaca, quæ venena appellantur, tranſmutant.

Duo in vniuerſum proponit Gal. auxilia, quibus humorum, qui neutram

in

in corpore præseferunt dispositionem, alteratio efficiatur, virtus nimirum concoctrix, ac medicamenta, quæ vim medicamentosam habent, vt humoribus alterationem præstent; inter quæ recenset, quæcunque exitialium ferarum venenis aduersantur, ac pharmaca, quæ venena appellantur; virtus quidem in corpore existens coctionem præcipue generat, quemadmodum superius declaratũ est, quod enim crassum est, attenuat, & ad debitam consistentiam redigit, vt eo tandem partes nutriuntur, si quidem assimilat, apponit, & vnit, quoad fieri potest, quod si hæc omnia præstare non potest, coctione saltim bonum à malo segregat, vt corpus bono quidem perfectè alatur, malum vero virtute expultrice à corpore eiiciatur: ciuaria quin etiam non quidem primario concoquũtur, sed ob virtutem, quàm à calore nostro suscipiunt, impedimenta prohibẽt, quominus coctio efficiatur, vt de syrupis antea dictum est, qui etenim infrigidant, calorem naturalem ad igneum cõuersum ad pristinam naturã vertere student, vt postmodum is validius concoctionis officium exerceat: qui autem calidos syrupos exhibent, adiumento sunt facultati, quæ vnà cum calore medicamenti illius promptius audet crassos, lentos, atque viscosos humores aggredi rarefaciendo, & attenuando. Non est autem exponendum, vt multi interpretantur, quod illud [concoctis] ad medicamenta etiam referatur, nam quomodo possunt interpretari ea, quæ subsequuntur verba de alexiteriis, ac alexipharmacis, quæ agunt nullam moliẽtes coctionem, sed ob contrarietatem, quam habent cum venenis, & aliis istiusmodi naturæ nostræ valde inimicis? sed vt dictũ est, quòd secundariò tantum concoquũt eo, quod declaratum est, modo, alterãt vero primariò frigidam quidem infrigidando, calida verò calefaciendo, & tenuia attenuando, & crassa incrassando; quæ vero ex horum natura sunt, & alexiteria hoc est vim ferarum oppugnantia, & alexipharmaca, hoc est aduersus deleteria pharmaca nuncupantur, duplicia sunt ex Galeni mente; quædam nal tetant, nonnulla verò è corpore affecto venenũ corrũpens, deleteriũ è medicamen euacuant, quæ alterant adhuc in duplici sunt differentia, alia. n. dum ob qualitatis contrarietatẽ, siue simplicis, siue cõplicatæ in venena animantis, & deleteria agunt, ipsaq; adeo transmutant, vt non amplius corpori noccant, si. n. frigidum venenũ animantis, aut deleteriũ pharmacum corpus offendit, medicamentis calefacientibus ei auxilium præstabimus, sin calidum refrigerantibus, humidum exiccantibus, ac siccum humectantibus, sicut si frigidum, & humidum calefacientibus, & exiccantibus, ac aliis omnibus iuxta reliquas coniugationes: alia verò ex tota substantia venena, ac deleteria pharmaca immutant: atque hæc naturam habent mediam inter corpora affecta, & medicamenta, seu venena lædentia: vt videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem alexiteriam, quæ alexiterij ad corpus: quæ de re talia alexiteria si quoad quantitatem proportionem excedunt animantis corpus aduersus deleteria non solũ non iuuant, sed & grauiter oblędunt, ea namque largius assumpta corpori venena fiunt, vt hoc vocabulo hic nominat Galen. Rursus quæ euacuant bifariam quoque diuiduntur, aut tenuium partium caliditate, aut totius substantiæ similitudine: vnde dicebat Galen. non est mirandum cur hæc quidem furculos, alia venenum trahendi facultatem habeãt, sed etiam eorum, quæ venena trahunt, alia venenum viperæ, alia marinæ pastinacę alia alterius cuiusquam attrahunt, siquidem vt magnes totius substantiæ similitudine ferrum ad se attrahit, ita & hæc propria sibi affiniaq; venena, quæ quidẽ corpori non nocent, si congrua proportione administrentur, ob id enumerans, quæ euacuatione tale auxilium præstare possunt, duplex hoc medicamentorum genus recenset, quod non solum venena, & deleteria, verũ & superfluos corporis humores euacuare potest iuxta eam, quam ex tota substantia similitudinem obtinent, aut caliditatem, quæ in eorum tenues residet partes, atque ita scribit.

1. de pos. nat. 14.

9. de sim. med. c. 18

Euacuantur autem satis calidis medicamentis, & purgationibus, & clysteribus & sudoribus, & vomitibus.

Taceat igitur Argenterius, qui ignorat quæ nam sint hæc calida medicamenta euecuantia, sunt enim tenuium partium, ac natura valde calida, quæ extrinsecus admota attractione omne deleterium venenum euacuant, vt erat Galen. sententia, sunt & illa, quæ leui quadam caliditate cum humiditate iuncta, vt cassia, manna, & istiusmodi interius assumpta leniunt corpus, & humores noxios lene admodum educunt; per pharmaca vero intellexit quæcunque totius substantiæ similitudine non tantum venena, & deleteria, sed & vtranque bilem, ac pituitam euacuant, quæ quidem cõmunes sunt euacuationes, vt & quæ ex clysteribus, sudoribus, atque vomitibus efficiuntur. Verum fortè quis obiiciat neq; verum videri, clysteria, sudores, ac vomitus euacuationes esse communes, sed partiales, quandoquidem clysteria quæ in intestinis sunt, tantum euacuant, sudores verò materias cutaneas, ac vomitus proprios ventriculi humores; neque sibi ipsi constare, cum euacuationem per ventrem inter proprias enumeret; Respondet Argenterius, quòd euacuatio per clysteres, vomitus, atque sudores propria est partium, per quandam tamen consequentiam & vniuersi corporis; atque ob id communis etiam dici potest, sicut altera per ventrem propria: in quam etiam responsionem omnes fermè incurrunt. Nos vero fortè rectius ac clarius respondebimus, dicentes, quòd Galen. hanc vel illam communem propriamvè non nominat euacuationem ex loco, ex quo talis euacuatio efficitur, sed ex parte aut toto, quod in morbum incurrere aptum sit, si enim totum sit corpus, quod ægrotaturum sit, siue euacuatio fiat per ventrem, siue per vomitum, communis apud Galenum dicitur euacuatio, at si immineat periculum, ne pars quæ piam ægrotet, euacuemus autem per sudorem, aut vomitum, aliumve communem à Galeno vocatum locum, talis vtiq; partialis censebitur: ratione itaque aut totius, aut partium, quæ ad ægritudinem delabuntur, euacuationum discrimina constituens, subdit.

5. de sim. med. c. 18

Hęc igitur sun communes euacuationes, proprię autem ex locis, in quibus coaceruantur, assumuntur, vt in libris de salubribus ostendimus tertio præsertim, ac quarto, in quibus de lassitudinibus egimus, ac reliquis dispositionibus, quę lassitudini naturaliter proximę sunt: promptius enim euacuãtur per ventrem quæcũque in primis venis continentur superfluitates. quę autem in his, quę in hepate sunt, per vrinę meatus: at quę in toto corpore per sudorem: sicuti quę in capite, vel per palatum, vel per nares, vel per vtrunque: quę vero sunt in spatijs pectoris laxioribus per guttur simul cum tussi, quę in renibus sunt, vel vesica, per vrinam.

Prędictam itaque nostram expositionem clarissime confirmant, quæ circa proprias, quasi locales dicas, euacuationes Gal. subiecit inquiens [Propriæ autem ex locis, in quibus coaceruantur.] Memorat autem diuersas partiales euacuationes, cũ & partialia loca neutram habent dispositionem; de quibus se copiosius lib. de tuend. valet. scripsisse ait, cum de lassitudinibus, eisque proximis aliis dispositionibus ageretur; lassitudines namque vt dicebat Hippo. morbos futuros prænuntiant: egimus autem & nos de eius auxilijs, cũ superius de eis in parte conseruatiua ex Galen. mentionem fecimus, vt nil amplius desideretur, quod ad præsentem locum attinere videatur: Non est autem, vt diutius circa

2. apho. par. 5.

ea partiales hos affectus eorumque auxilia insistamus cum & de his superius satis superque dictum sit. Quod vero subdit.

At trahendi ex omni loco ad oppositas partes communis indicatio est ad quam maxime distantia, deriuatio vero ad vicina.

In corporibus quidem neutris nonnihil habet diuersitatis ab ea tractione, quam in affectis corporibus tum diuersione, tum deriuatione adesse diximus; in prioribus namque morbosis ob fluentes humores diuersio efficiebatur; ob fluxos vero nondum tamen fixos deriuatio: at in his, quæ præ manibus præseruanda habemus in diuersione, & deriuatione non solum humores fluentes respicimus, sed & eos, qui nondum fluunt, fluxioni tamen aut apti, aut assueti sunt: si enim (vt intendebat Galen. libello de sanguinis missione) immineat periculum, vt quis in podagricum affectum incurrat, in quem quotannis statuto tempore solet incidere, huic verò vena è cubito secetur ante humorum fluxionem, talis vtique diuersio nuncupatur: indicatio namque communis oritur, vt ad maximè distantes partes humores, qui ad pedes fluxuri sunt, retrahantur: si vero sit alius, qui ob humoris melancholici copiam partes hypocondriacas occupantis facile incurrat in vehementem venarum ac meatuum obstructionem, aut eius effluxionem ad cerebrum, ex qua melancholicus posthac affectus primariò gignatur, venæ autem hæmorroidales aperiantur, hæc vtique deriuatio dicetur, ad propinqua namque talis fit humoris melancholici retractio: Verum tamen quoad reliqua eodem modo in vtrisque corporibus diuersione atq; deriuatione vtimur, ita vt diuersio ad maxime oppositа, deriuatio vero ad vicina efficiantur secundum tamen rectitudinem seu fibram, seu communicantiæ lateris, seu vtriusque, quemadmodum à nobis superius declaratum est; tametsi in corporibus neutris rectitudo lateris potissimum spectetur, quam ea venarum cum nec fluxio adsit, quam in ægris corporibus vel maxime perpendimus, dum humores ad propriam originem trahere exoptamus. Cæterum quæ circa hanc materiam superius à nobis dicta sunt, satis esse possent, nisi me Argenterius, vt non nihil aliud dicam, mirum in modum incitaret non tantum ob ea, quæ aduersus Curtium, Achachiam, reliquosq; grauissimos viros conscripsit, sed quæcunque in Galenū inconstanter prodidit, cū modo quidē illum sectetur, modo vero eius sententiæ aduersetur. Rem quidem hanc breuibus verbis agam id solum dissoluens, quod nostræ, quam supra tulimus, sententiæ, Galenoq; oppugnare cognouero. Oppugnat itaq; in primis Galeno Argenterius, quod diuersionem inconstanter vsurpet, modo quidem ad partem oppositam retractione secundum quaslibet oppositiones, vtpote dextrū, & sinistrum, ante, & retro, sursum & deorsum, modo vero pro ea ad propriam originem, vt fluxus hunc in modum sistatur: at quod prima retractio, quæ est à dextro ad sinistrum reuulsio dici non mereatur, aduersus Gal. idem compro bat: nam si fluxiones authore eodem ad suam originem reuellere oportet, nunquam fluxionem à dextris ad sinistra, neque à sinistris ad dextra mitti reperiemus: item idem reuulsionem per communes venas faciendam esse iubet, sed quæ nam communicantia est inter dextrum, atque sinistrum? nulla certe, non igitur talis est reuulsio: postremò Galen. est sententia ex Hippocrat. quod seruetur rectitudo secundum sursum & deorsum, reliquas verò excludit, siquidem sursum & deorsum corporis longitudinem respicit, atque directionem, reliquæ verò latitudinem, atque vias obtortas. Secundo obstat, si reuulsio fit ad partes quàm maxime distantes, deriuatio vero ad propinquas, cur est, quòd eas quandoque confundit, & diuersionem ad maxime propinquam partem facit, de oculorum fluxionibus verba faciens, quibus ad palatum, seu nares per acria medicamina reuulsionis auxilium præstat? quæ quidem potius deriuatio, quàm reuulsio dicenda est. Tertiò obij-

2. ad Gla.

6. Epide. sec. 3. cō. men. 31.

2. ad Glau co. cit Galeno, quòd humoribus, qui iam fluxi sunt, derivationem administret, quæ potius his debetur, qui lenè quodammodo fluunt, sicut diuersio his, qui rapidissime mouentur, nam (inquit ille) quod iam sparsum est per partis substantiam, dimoueri non potest, ita vt rursus ad proprios canales redeat, sed per localia potius auxilia dispergendũ est. Aduersus autem ea, quæ à nobis determinata sunt, cum diuulsionem, ac derivationem quandoque eodem tempore, vnaq; sectione fieri posse diximus, opponit idem, nam si derivare, vt græcũ sonat vocabulum, est ex riuo in alios canales humorum ducere, vt & in pratis irrigandis fieri solet, & Hippo. consentit, cum humores, qui per non conuenientẽ regionem ferri incœperunt, ad eam ducimus partem, quæ ipsi propinqua est: reuellere vero sit ad partes longinquas, atque per eosdem canales, per quos materia effluit, non vtique eodem tempore, eademque sectione diuertemus, ac derivabimus idẽ enim nõ potest esse respectu eiusdem loci affecti propinquũ, atque remotum, neque per eosdem canales retrocedere, atque diuersos: insuper si diuersio ex Galeni mente, quod influit, respicit, derivatio vero quod iam influxit; quomodo fieri potest, vt vni eidemque humori reuulsio & derivatio tribuatur? Hæc sunt obiecta, quæ cum Galeni nostramq; sententiam respiciãt dissoluere proposuimus mittentes, quæ in alios obijciuntur, cum nostra intentio non sit rem hanc longiori tractatione persoluere. Atqui si studiosus Lector animaduertat etiam quæcunq; e superius à nobis dicta sunt, omnia hæc facillime dissoluere poterit; primo namque obiecto respondimus, dum Auerroim obiurgaremus, qui vt & Argẽterius Galenum de inconstantia reprehendebat; non enim intelligit Gal. quòd pars corporis dextra in reuulsione opposita sit alteri eiusdem sinistræ, nulla enim inter dextram hanc & sinistram rectitudo seruatur, sed & in eadem parte seruatur dextrum, & sinistrum, ante, & retro, & similes oppositiones, vt exẽplo iecoris dictum est, qui respectu manus dextræ licet in dextra sit parte, ad sinistra, tamen vergit: ex qua quidem declaratione secundæ instantiæ satisfactum esse puto, quã ipsæ ex Gal. desumpsit, seruamus namq; cõmunes venas in reuulsione à dextris ad sinistra eo, quo declaratũ est, modo: Quod vero postremò dicebatur Gal. alibi solam sursum & deorsum oppositionem respicere, falsum est, nam et si Hippo. sursum & deorsum oppositionem exprimat, cum ait, Dissimilia si sursum repant, deorsum tracta soluere, & contraria ipsa, vt capitis purgatio, venæ sectio, vbi non sponte detrahitur; non tamen ob id reliquas excludit quandoquidem cum ait Hipp. Dolenti partẽ capitis posteriore in fronte vena incisa prodest, Gale. in com. subdit: Non solum studet Hippocrat. vbi sit opus euacuare, sed cum auersione; auersio autem ad contraria fit: secundum longitudinem quidem supra infraque, secundum latitudinem verò hinc, atque inde hoc est à dextris & à sinistris: secundum profundum verò ante, & retro: Quod si dicat, vt innuit in sua interpretatione Galen. per auersionem intellexisse, quodam veluti genus ad reuulsionem, atque derivationem, etsi huius glossæ falsitas manifesta sit, quod suis placitis aduersatur, cum derivationem non ad contraria, sed ad vicina fieri Gal. consentit; clarior tamen apparebit, si quæ Galen. conscripsit, ad verbum legantur: postquam enim Gal. quæ derivatio sit, edocuit; nempè ad vicina loca, & reuulsio pariter ad contraria, exemplisque vtranque ostenderit, subdit, eodem modo si pars capitis posterior dolore affligatur, recta vena in fronte secta, vt diximus, prodest; propterea quod non euacuat modo, sed etiam reuellit, cum reuulsio (vt monui) ad loca contraria fiat, vt exempli gratia in longitudine supra & infra, in latitudine vero hinc & inde, hoc est à dextris, & à sinistris, in altitudine retro & ante: Quid clarius? Sed cur Hippocra. de sola oppositione supra infraque eo loco agat, causa fuit, vt Galenum inquit in commen. quoniam de humoribus irritatis, ac vehementer concitatis sermo illi erat, in quibus quidem hæc potissimum oppositio spectari solet; at in his, qui

2. ad Glau co.

6 Epide. sec. 2. con tex. 9.

5. aphor. par. 68.

non

non valde confluunt, alias oppositiones seruare possumus, atque potissimum si ægritudo diuturna est: quo quidem casu respectu humoris fluentis reuulsio necessaria est, at pro fluxo deriuatio.

6. Epidem. sec. 2. con tex. 32. Non est autem difficile ex dictis secundæ obiectioni respondere, quandoquidem non solum Galen. reuulsionem illam ad locum propinquum nuncupat, sed & Hippocr. cum ait: Oculis rhyade affectis, si aliter conferre videtur, ad fauces reuellere, oculorum enim diuturnas fluxiones ad fauces reuellendo transferrimus acribus, videlicet medicamentis, quibus opus erit palatum illinire, atque vt gargarismate vtantur iubere, nisi forte simus aliquid inde deterius effecturi: hæc tamen deriuatio propriè non est, quoniam non omnes habet conditiones, quæ ipsi debentur, licet ad propinqua quodammodo fiat: propterea fallitur bonus hic vir ob prauam terminorum intelligentiam: quibus quidem rectè perceptis clara euadent omnia, vt nil amplius contra nos scrupi derelinquatur: reuulsio itaq; propriè tres habet conditiones, vt directionem lateris seruet, atque fibrarum ductum, si fieri potest, si non apertum occultum saltim, atque internum, per oppositionem quæ est sursum, & deorsum valde remotam, atque ob humores confertim fluentes, quæ autem ab his deficit, reuulsio & ipsa dicitur, verum non adeo propriè: pariter & deriuatio tria alia requisita continet, vt ad latus vergat, ad vicina, & humores fluxos à parte affecta retrahat: propterea Galen. de

4. met. 6. reuulsione loquens non eam quidem ab auersione distinguit, vt genus à specie, vt ait Argenterius, sed eodem vocabulo græco eam, quæ propriè, & impropriè dicitur, declarat dum Hippoc. sententiam interpretatur his verbis: cuius etiam ipsius rei discrimen in libro de humoribus nos edocuit reuellere nos iubens (græce enim ait ἀντιστρέφειν) ad contraria, deriuare verò ad latera, quinetiam cum maxime influit, tum reuellere (eodem enim vocabulo ἀντιστρέφειν vtitur) dictum vero & de hoc in eo libro est: quare nunc quoque si etiam nũ fluxio valenter irruat reuellere ad contraria studebimus, vtique si in superioribus vlcus consistat per inferna purgantes, sin autem in inferioribus sit superiorem ventrem vacuantes. De deriuatione vero hæc verba subdit: At si iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit, cum & in propinquiora trãslatio sit, & in medicamento promptior tum accessus, tũ attractus è vicino detur. Si igitur accidat, quòd per locum non valde remotum fiat retractio humoris fluentis, hęc vtique à prima quodammodo deficit reuulsione, sed non ob id nomen amittit, at si conditiones reuulsionis ac deriuationis adinuicem confundantur, quæ magis prævalent, retractioni nomen imponunt: ob id Hippoc. cum ait: Dolore ad clauiculam pertingente internam cubiti venam secandam esse, donec rubidior multo, vel pro puro, rubidoque liuidus fluxerit, Galen. in commen. subdit Hippocrat. venam hanc in cubito secare, quæ sanguinem ab affecta parte, & magis & velocius tum reuellere, tum vacuare possit, cum tamen humorem etiam fluxum, & non ad valde longinquam partem detrahat, vt ex parte humoris fluxi, locique propinquitate quodammodo deriuatio dicatur, ob alias vero prævalentes conditiones reuulsionis nomen mereatur. Respondentes itaque tertiæ instantiæ, secundæ illius obiectionis dicimus, quòd duplex est materia in membro contenta, altera quidem fixa, & per minimas membri particulas dispersa, quam vtique attrahere non possumus, sed resoluentibus euacuatus: altera vero soli parti adhærens, quam Hippoc. reuulsione deriuatiua euacuandam esse præcipit, alioquin frustra præceptum traderet, si vt ille ait, euelli non posset. Quod verò nostris aduersatur dictis prius quidem ei responsum tradidissemus, si quæ hoc loco conscripsit à nobis visa fuissent, verum ex nuper dictis breuiter ei satisfaciemus, fatẽtes & nos deriuare nil aliud esse, quàm ex riuo in alium canalem ducere, atque hæc proprie deriuatio dicitur; at non adeo propriè ea est, quæ quapiam ex reuulsionis conditionibus participat, vtpote quòd per directũ effi-

2. de rat. vict. 10.

1. de hu. Hipp. cõ. 15.

ciatur: atque ob id dicebat Galen. postquam dixit, quòd deriuatio ad vicina loca, fit reuulsio vero ad cõtraria tradens. Exemplum subdit; vt si quod per palatum euacuetur, ad nares deriuamus, sursum vero reuellimus, quasi quod inuicem nonnunquam ambæ confundantur. Non est autem inconueniens (vt idem opponit) eandem sectionem & longè & propè dici, si ad diuersa comparetur, quippe vena iecoraria dextri lateris propè est *inflammationi* pleuræ dextri lateris, longè vero si pedis eiusdem lateris phlegmoni comparetur, licet in vtroque affectu rectitudo lateris seruetur; pariter eandem venam eiusdem loci comparatione lõgè dici atque propè iecoraria namque vena membranæ inflammatæ propè est venæ extremæ manus vel tali relata; quas quidem distinctiones cum ignoret Argenterius in varia pericula dilabitur: sicut cum ait vni, eidemque humori non deberi deriuationem, diuersionemque, fallitur nãque ex eo quòd iuxta Hippo. decreta dictum est, cum primum quidem humor fluens, mox & qui fluxit, euacuetur, vt primum quidem diuersio, demum autẽ deriuatio iure dicatur: neque ob id confunditur curatio, seu præseruatio, tametsi ex varia euacuatione nomina retractionis diuarientur: Atque hæc satis sint pro satisfactione eorum, quæ nostris decretis poterant obstare, cum antea hęc ipsa, quoad Galen. contextum explanandum satis erant, fusius enarrauimus: Gal. autem finem causis imponens salubribus, quæ neutris vt nunc præsunt corporibus, hunc inuadum scribit.

Quæcunque vero huiusmodi erant dispositionem, causas salubres appellamus, sicut insalubres eas, quæ adaugent, & neutras, quę neque obsunt, neque iuuant. Posset vero quispiam neque omnino causas appellare, quemadmodum maior pars sophistarum, qui rerum quidem differentiam inuenire contendunt, plurimum vero temporis in nominibus conterunt, contra quos in alijs vberius disseruimus. At pars quidem artis præseruatiua talis est.

Facilima est huius loci interpretatio, si recte Gal. verba perpendantur, vt non solum vtilis hæc tractatio sit, sed & necessaria, quicquid garriat Argenterius, qui vt & cęteri interpretes vanas confingentes, expositiones ipsius mentem non percipiunt. Dicit itaque Gal. quod prædicta omnia auxilia causæ salubres dicuntur, cum hùiusmodi curant dispositionem, sicut eorum opposita, quæ adaugent, causæ insalubres, & neutræ quæ nec obsunt nec iuuant; cum enim neutræ causæ sint duplices conseruantes & efficientes; conseruantes quidem si corpori neutro applicentur, aut salubri, aut insalubri, nil eis obsunt, cum ẽnim in medio sint, cuicunque applicentur corpori nullam in eo manifestam inferrent noxam, efficientes verò nullo prorsus neque ægro, neque sano, neque neutro corpori iuuamento erunt; neutro quidem cum & ipsæ neutræ sint, ægro vero ac sano, quoniam dum pro earum necessitate vtriuis corpori applicentur, idipsum alterare, immutareque non sufficiunt. Vanum igitur est, quod Argenterius arbitratur neutrius significatum alio modo hic à Galeno comprehendi, quam alibi faciat; superfluum quinetiam est, vt nonnulli faciunt, scisciari num hæc causæ neutræ diffinitio cum alia in primo libro tradita coincidat, siquidem id aperte satis liquet: atque ob id non iniuria sophistas reprehendit, qui causas has eo quod aperte non alterant, inter causas reponendas non mereri existimant, in nominibus nãque conterunt tempus, resq; ipsas intimius non scrutantur. Non est autem silentio prętereundum, quemadmodum à principio huius tertiæ sectionis à nobis dictum est, quòd cum Galen. non solum de causis salubribus agat vt præsidia, sed de insalubribus & neutris, alioquin mancus eius sermo foret, de insalubribus quidem vt morbum gene-

rant,

rant, ac de neutris, vt nec iuuant, nec nocent, nonnulla solum pertingit, quoniam vtræq; hæ propriè artis non sunt, sed quatenus à corporibus arcentur, non enim ars medica hominem interficit, neque eundem in medio statu detinet, si sanitatem introducere potest, sed tantum admonet, ac docet à quibus homo offendit potest, vt ab his postmodum præcaueatur. Neque in eorum sententiam deuenio, qui aiunt in 2. libro de causis insalubribus Gal. loquutum fuisse, quãdoquidem seipsum confunderet, cum primo de corporibus, secundò de signis, postremò de causis agere proponat. Restabat vt de corporibus neutris cõualescentibus obloqueretur, hoc autem in postremo subsequenti facit capite, quo hic exordium sumit.

De parte partis, quæ conualescentes reficit, & senibus congruit. Cap. 100.

Quę autem reficit, atque restaurat in conualescentibus, ac senibus locum habet: quæ vero sit horum dispositio, & à quibus præcipuè causis ad naturalem reducitur habitum in libris, in quibus de medendi arte tractauimus, abunde explicauimus, sed nunc per capita dicetur.

CVm neutris conualescentibus connectit etiam senes, siquidem ambo consimili præseruatione egere videntur, cum neque perfectam habeant sanitatem, neque morbo premantur. Verum aduersus hanc Galen. tractationem Argenterius insurgit, primum quidem non sibi videri libris methodi Gal. de conualescentibus ac senibus copiosius pertractasse, etenim si locus is est, septimus vtique metho. med. liber censetur; at eo loco quædam de conualescentibus ex sicco morbo tantum peragit, non autem abunde, ac de ipsis senibus libris de tuend. sanit. & lib. ad Trasib. de vtriusque breui admodum compendio. Secundò autem oppugnat tractationem hanc senibus non conuenire, quoniam senes sanguinem non habent optimũ, ac exiguũ, sed pituitosum, & quandoq; copiosum pro corporum diuersitate: quod quidem non solum ex *Hippo.* atque ipsomet Gal. comprobat, sed & ratione, atque experientia, quidam enim senes sunt, qui per multo sanguine, sed pituitosiore in venis abundant: Insuper quod infra scribit eos ad consueta exercitia redire, & cibos in principio humidos assumere, in progressu vero plurimum nutrientes, ad conualescentes tantum pertinet. Tertio obstat etiam conualescentiũ statui à Gal. de scripto, quòd nõ semper talis est, quãdoquidem conualescentes non satis probo sanguine constant, sed quandoque acriori, siquidem his, qui ex febrili morbo leuantur, ob ardorem sanguis acutior factus est, aut plerunque aliis insigniter adauctis qualitatibus, multoties etiã his vniuersi corporis frigiditas nõ consequitur, sed potius caliditas quędam ex febrili calore derelicta. Quartò aduersatur vnico verbo animali spiritui, quem Gal. commẽtum esse ait; ac postremò q̃ sicut morbi, qui præcessunt, & corpora, quæ illis laborãt, natura, & conditione inter se discrepãt, ita & vnus idẽq; cõualescẽtiũ status esse non potest, vt sub vno tãtum capite eius curatio (vt hic facit Gal.) cõprehendatur; aliam namque curationem exposcere videtur siccitas post morbũ derelicta, aliam caliditas, & aliã frigus, siue humor superfluus, aut quid tale à prioribus distinctum. Quoad primum quidẽ obiectum attinet, vellem vtique, vt importunus hic vir septimũ illũ met. med. adiret, neque duas tãtum lineas percurreret, sed totam diligentius tractationẽ expenderet, inueniret namque confestim Gal. de conualescentibus ipsis sub ventriculi siccitate affecti exemplo copiosissime tractasse: quod quidem clarissime ostendit his verbis Quod autem lib. 5. de tuen. val. c. 6. propè libri calcẽ

& de omnibus, in quibus conualescens nutritur, habenda in primis cura sit potissimum ne frigidiores, calidioresve iusto sint, superuacaneum dicere arbitror pari modo & de aliis eius generis, quæ inuenire sibi quisque sine nostra opera potest, doctus videlicet non solum ex his, quæ hic, sed etiam quæ in opere de sanitate tuenda sunt dicta: Est namque conualescentiũ victus ratio media quædam inter eam, quæ sanorũ propria est, & quæ ægrotantium: quare difficile nõ est ex his, quæ de vtraque sunt prodita, vt per seipsum quis mediam inueniat: & paulò post concludens subdit: Nunc illud dixisse abunde sit nõ modo in conualescentium victus ratione, sed etiam in morbis magnam partem ad materiæ alimenti, & medicamenti electionem ex consuetudine sumi. Quod autem idipsum & ad senes transferat, videri licet quæcunque de intemperie ficca ab eo conscribuntur, vbi solida corpora hęc ipsa contigerit; ait namque: Quippè senum vt ventriculum obtinent, priusquam consenuerint; quo fit, vt facile ex leuibus lædantur causis perinde ac senes, nec probè concoquere possint, ac tandem Gal. ea omnia tradit, fusius tamen, quæ hic per capita ab eo dicuntur. Secundi autem obiecti primæ rationi facilis esset responsio, si vt nonnulli legũt, loco optimi vtilis legatur, quasi dicat Gal. quòd sanguis vtilis quidem est, vt innutrimentum conuertatur, si virtus concoctrix sufficiat; at paucus ob virium imbecillitatẽque si legamus vel optimus vel bonus, vt alij non simpliciter quidem talis sanguis dicẽdus, sed si ad morbosa corpora cõparetur, aut ad propriã senum materiã: talis.n. bonus est, vt sua exigit natura atque temperies; non tamen absolutè; sat enim est, vt saltim nulla malitia participet, tametsi cruditate quapiam cuius quidem causa est virtus duntaxat imbecilla, quæ si fortior fiat, quod potestate optimum est, actu tale postmodum efficietur: Alteri vero instantiæ respondeti potest, quòd Galenus auxilia conualescentium præcipuè tradit, quę & senibus adaptari possunt: & licet nonnulla ex dicendis solis conualescentibus competant, non tamen ob id tollitur, quin in his, quę maioris momenti sunt, vtriq; conueniant, vt in progressu nostrę interpretationis clarius patebit. Nullum autem tertium obiectum est, si solum conualescentium statum contemplemur, sanguis enim bonus est, quoniam & si in eo fœtilem calorẽ acuties introducta sit, aut quid tale, purgatione tamen tum à medico tum à natura facta ad pristinam temperiem redactus est, vt nil amplius quoad qualitatem ei desit, sed solum quantitas, quæ recta victus ratione postmodum (vt docet Gal.) adaugetur. Quàm verò inepte quarto loco de spiritu animali damnet Gal. placitum, non est, vt impręsentiarũ aliud dicamus, cum alibi eius sententia fuerit explosa. Restat autem, vt postremum obiectum diluamus, cui quidẽ ex dictis satisfactũ esse reor, confundit nãque morbi statum cum eo conualescentium; etenim si quid in eo intẽperiei derelictum est, aut humorum, nõne adhuc corpus illud ęgrum dicetur, aut saltim neutrum ex decidentia, cuius quidem remedia Gal. superius tradidit? Vnde docebat Hippo. Quę relinquuntur in morbis recidiuas facere consueuerunt: at in statu hoc conualescentium haud periculum est, vt in recidiuas labantur: siquidem solam sanguinis paucitatem & virium imbecillitatem habent, quibus quidem solis auxilium præstandum est. Cæterum obiiciunt alij, quòd senes neque sub corporibus neutris, neque conualescentium, sed potius decidentiũ enumerandi sunt, non quidem sub neutris corporibus, quandoquidem eos ad naturalem non reducimus, quinimmo si senex suum naturalem habet statum, vt voluit Gal. lib. de tuend. val. nullo pactò ammouemus, sed conseruamus: Insuper sit senex à principio suę vitę vsq; ad finem salubre corpus simpliciter, quomodo poterit esse neutrum corpus vt nũc? diuersa namque sunt, atque inuicem nõ se compatientia: postremò si neutra concedantur, potiùs inter decidentia enumerari promerentur, cum senum corpora in peius quotidie delabantur, vt tandem morti naturali subiiciantur: priori quidem rationi breuibus respondemus naturalem quidem statum senum à nobis

2 aph. 12.

non

non reduci, sed naturales actiones refici, atque instaurari alimento, ac victus ratione: atque ob id pars hæc ἀναληπτικὴ nuncupatur: secundo vero dicimus, quòd licet senex salubre corpus simpliciter esse possit, attamen secundum quid & neutrum, vt vbi ius libro primo dictum est. Quod vero postremo adducebatur, facilem habet dissolutionem, si conuenientiam, diuersitatemque senum cum decidentibus ac conualescentibus corporibus perpendamus; licet enim senes decidant, non in morbum tamen naturæ inimicum, sed in naturalem corruptionem, vt in tractatione de putredine dictum est: hoc enim ex natura propria quibusque naturalibus rebus inest: atque ob id senum, ac decidentium reparatio diuersa est, variaque expoſcit auxilia, quinimmo decidentium reparatio facilis est, at senum difficilis, atque impossibilis: atqui senum, ac conualescentium tametsi non ex toto conuenientia existat, ambo tamen in virium, sanguinisq; restauratione conueniunt; vt hac de causa eadē exposcere remedia videantur. Suppoſito igitur his verbis à Gal. vtrorumque statu.

Dispositio igitur talis est, optimus quidem, sed exiguus est sanguis, atque vna cum ipso spiritus animalis, atque vitalis, ipse vero particulæ solidæ sicciores, & idcirco earum vires sunt imbecilliores, atque earundem ratione corpus vniuersum frigidius.

Cum enim ex tribus humanū corpus constet, vt voluit Hipp. contentis, continentibus, ac impetum facientibus, hoc est sanguine, solidis membris, ac ipsis spiritibus, si corpori paucus, sed bonus sit sanguis, spiritus quoque pauci, cum ex sanguine gignantur, nec non solidæ partes sicciores erunt, quippe quæ ex dictis nutriantur, foueanturque necessario etiam consequetur & vires, quę ab ipsis prodeunt esse imbecilliores, & corpus tandem vniuersum frigidius, declarat postmodum quibus auxiliis & vires instaurentur, & corpus calidita te foueatur.

Causæ vero salubres, quę hanc emedant dispositionem, vt vno comprehendam capite, sunt quæcunq; præsentaneum, atque securum exhibent alimentum.

In vniuersum sunt salubres causæ, quæcunq; subito, ac cito nutriunt: aduersus autem hoc obijcit Argenterius auxilium istud aduersari Hipp. placitis; qui iubet, quòd quæ longo spatio extenuata sunt corpora, ea segniter reficere oportet, quę vero breui breuius: si igitur Hipp. limitat alimentorum exhibitionem, Gal. absq; vlla distinctione id ipsum præceptū tradere non debebat. Verum hic non intellexit Hippo. Galenique decreta, neque enim inuicem pugnant, cum Hipp. loquatur de quantitate alimentorum, Gal. vero de eorundem qualitate, celerrime namque dicebat idem ex nutriendi defectu refrigerantur partes, propterea scilicet ꝙ ex calido succo sanguinis nutriuntur, citissime etiā nutrimento reparari debent: at ob imbecillitatem partium longo tempore contractam parum & ratò cibi porrigendum est: si enim multum cibi exhibeamus, virtus ex abundantia suffocabitur, vt ignis paruus ex nimia lignorum strue; atque ob id Hippoc. præcipit vt ea corpora lente admodum, hoc est parum pro vice exhibentes reficiamus; quod quidem Gal. placito non aduersatur, vtpote qui non tardandam esse refectionem, sed parum tamē pro vice autumet. Quę autem partiatim reficiant, subdens Galen. ait. 2. Aph. 7. 7. met. 7.

Secundum partem in motibus moderatis, & cibis, potibusq; ac somnis consistunt; sunt vero motus materię vehicula, ambulationes, & balneę.

Ta-

Tacuit autem breuitatis gratia, vigilias, animi affectus, & excretiones, quæ inter corpus restaurãtia reponi possunt: enumerat autem materias motus, seu species, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneas, de quibus antea dictum est, talia namque calorem excitant, vt alimentum facile destribuatur, quod vero crassum est, attenuetur. vt in bonum sanguinem vertatur, insuper quod excrementosum est, per insensibiles diffla tiones è corpore protrudunt, vt satis liquet in balneis ipsis, ob quas pori dilatantur, ac quod excrementosum est, per cutim difflatur; cum vero subdit.

Et vbi non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad consueta opera transferant.

Infert, quod cum solita exercitia id ipsum præstent, quod & motus, & deambulationes, ac balneæ, posthæc ad ea transferendi sunt, sed paulatim, vt de aliis dictum est, immoderata namq; officia non solum non proficient, verum & nocebunt, siquidem non solum non addetur alimentum corpori, sed & prius absumentur. Volens autem ad infimas vsque species condescendere, non solum prædictis contentus est auxiliis, sed & partialia magis subiicit, atque in primis de cibo.

Cibos autem assumant in principio quidem humidos, & concoqui faciles, neque frigidos, cum pregressi fuerint, eos etiam, qui plurimũ præstant alimentum.

Primum namque Galen. vbiq; loco rum pisces saxatiles his administrat, 3. met. mox aues, qui molli sunt carne, ac pedestria animalia, sunt & in hoc genere sorbitiones, pullorum iura, oua sorbilia, & huiusmodi, quæ humida pollent substãtia, faciliq; ad concoquendum: in actiuis vero moderatam seruant temperiẽ, quandoquidem nostra est intentio neque infrigidare, neque incalescere, sed eos in eodem statu quoad qualitates actiuas sinere: atque ob id neque frigidos ait, vt vtriusque actiuæ qualitatis excessum excludat. Neque valet, quod nonnulli obiiciunt, hoc quidem conualescentibus euenire posse, at non senibus, quandoquidem eos Galen. calorifi cis fouet; nam corpora vtraque a qualitate calorifica arcẽtur, sed cum sanguis ac spiritus augentur, per accidens quoque calida redduntur: calorificis igitur senes fouet, hoc est his, qui facili nutritione sanguinem, & spiritus augentes calorem quoque membrorum foueant, atque instaurent. De potu autem inquit. 5. de tuẽ. valet.

Potu vero opportunus est vinum, ætatem quidem habens mediocrem, in substantia autem purum atq; perlucidum, quod scilicet, vel subflauum, vel album existat, atque suauiter olens: gustu vero neque aqueum omnino, neque cum aliqua insigni qualitate, aut dulcedine, aut acredine, aut amaritudine sentiatur.

Galenus, meo quidem iudicio, præsenti loco altercationem illam diluit inter nonnullos grauissimos hercle viros obortam, qui de vini natura non parum inter se contenderunt, aliqui enim ipsum calidum esse, & siccum arbitrati sunt, alij vero calidum, & humidum, nonnulli etiam alij idipsum suapte natura frigidum, alij siccum, & alij humidum; vinum namq; quod Galen. hoc loco senibus, & conualescentibus exhibet, cum ætatem habeat mediocrem, hoc est non mustum, neque per multos annos confectum, in substantia autem purum, atque perlucidum, non autem crassum, seu turbidum, vt nostri vocant; colore autem aut album, aut subflauum non autem nigrum, aut aqueum; odore vero suauiter olens, non autem absq; odore, aut cum graueolentia, quoad gustum vero postremo mediocre, non autem aquæ saporem obtinens, aut cum aliqua

aliqua insigni qualitate, aut dulcedine, aut acredine, aut adstrictione (sic enim contextus græcus in veteri codice habet) temperiei vtique humidæ est, ac in actiuis qualitatibus mediocritatem seruat; nam cum intentio sit humectare exiccatas partes, siccæ temperiei esse non potest, alioquin contrarium remedium moliretur Galen. non est autem valde calidum, quoniam vt dictum est conualescentibus ea administrari non debent; quæ corpora illa intemperie calida perantea vexata facillime quacunque leui occasione transferre possent. Talis igitur est vini natura hunc in modum desumpti, moderate calida, ac humida: quod vero ab ha[illegible]deficit, ad quam tendet viam, talis etiam temperiei dicetur; vinum namque oligophoron a Galen. nuncupatum & aqueum frigidi admodum, ac humidi est temperamenti; recens vero vtpote crassum admixtum quid terrei habet, ac sicci; sicut & nigrum valde turbidum, ac crassum, quod vero antiquũ est, & dulce caloris non mediocris particeps, ac vehementius quidem qua insigni pollebunt acredine, sicut & quod grauiter olet, at adstringens nonnihil siccitatis habet, atque frigiditatis, vt ex his palam sit non vnam esse vini naturam, sed multiplicem, quam vero descripsit Gal. vino ad mediocrem statum vergenti, vel maxime conuenire, siquidem & celeriter nutrit, humectat, moderate excalfacit, stomaco amicum est, hepatique non iniucundum: de quo quidem licet complura dici possent, hæc tamen nobis sufficiant, vt tandem huic operi ad Dei Optimi Maximi laudem finem imponamus, vt & ipse Gal. qui ita scribit.

Vt autem proxime diximus de his omnibus in libris de arte curandi conscriptis plenius disseruimus: nunc enim neque omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum, sed solum capitum mentionem facere intendimus eorum, quæ in alijs voluminibus latius explicauimus, quorum omnium si prius, & numerum, & qualitatem exposuero finem libro imponam.

Cur autem horum librorum à se editorum catalogum constituat, nulla alia planè est causa, quàm ea nempe, quòd Lector quàm facile intelligat, quo in libro vberius, ac seiunctim quæque habeantur, quæ hic per compendium scripta sunt: talis autem est Catalogus.

DIXIMVS itaque prius, quòd alter est liber, in quo de constitutione artis medicinę deseruimus; antecedunt autem eum alij duo. De constitutione artium; sed hi quidam, vnà cum hoc cui nunc extremam manum adiecimus, seorsum sunt ab aliis libris, in quibus plenior doctrina explicatur, illi verò talem inter se ordinem habent, De elementis quidem secundum Hippocratem liber vnus, post hunc autem tres De temperamentis, ex quibus quidem duo sunt de temperamentis animalium, tertius verò de his, quę simplicium medicaminum, sunt. Quamobrem & tractatum illum, in quo de simplicium medicaminum potestatibus agitur, nemo intelligentia assequi potest, nisi prius tertij libri de temperaturis integram cognitionem fuerit adeptus. Est & alius liber paruus, qui ordine sequitur duos priores alios de temperaturis: inscribitur autem De inaqua li in-

li intemperie; similiter autem & hunc alij duo parui, alter quidem De optima corporis constitutione, alter De bono habitu. Alius verò Tractatus est, qui tres complectitur libros de potentijs naturalibus, quem si quis legere velit post librum de temperamentis, siue post librum de elementis, vtrunque erit consentaneum. Post hunc in pluribus alijs libris De operationibus animalibus disseruimus, sed quoniam ad earum demonstrationes non parum conferunt, quæ per sectiones ostenduntur, in illis exercitari oportet: Est autem maxime inter alios vtilis ille tractatus, qui de sectionum aggressibus inscribitur; alij autem sunt post eum plures, duo quidem De discordia sectionis, vnus vero de sectione mortuorum, post quos sequuntur hi, in quibus agitur de sectione viuorum, In alijs verò quibusdam particulatim ob eos scripsimus, Qui introducuntur De ossibus: sectio quoque musculorum, & neruorum, & arteriarum, & venarum, & quædam alia huiuscemodi ex eodem numero existunt, & liber etiam, in quo quæritur, Nunquid in arterijs continetur sanguis naturaliter: Qui vero earundem partium operationes demonstrant, duo quidem sunt De motu musculorum, tres autem De pectoris, & pulmonis mota: post quos sequitur liber de causis respirationis, post hunc liber de voce: De principatu autem animæ, & de omnibus alijs, quæ de naturalibus, vel animalibus operationibus in quæstionem trahuntur, in longo scripsimus libro, qui De dogmatibus Hippocratis, & Platonis inscribitur: Ad eiusdem generis contemplationem pertinet liber De semine seorsum conscriptus, & amplius de sectione secundum Hippocratem, quos omnes ordine sequitur tractatio de vtilitate partium. Ad dignoscendas autem ægritudines vtilis est liber ille, in quo De membrorum passionibus agitur: itidem ille, in quo de pulsibus scribitur, in quo & præcognitiones edocemus, librum vero De pulsibus præcedunt alij duo, alter qui De vsu respirationis, & qui De vsu pulsuum: Is vero De pulsibus in quatuor diuiditur partes, primam, quæ eorum differentiam, secundam, quę dignotiones, tertiam, quæ eorum causas, quartam, quæ illam, quæ per eosdem fit, continet præcognitionem, ex eodem genere est ille, qui ijs, qui introducuntur De pulsibus scriptus est: at vero in animo est alium scribere librum, veluti quoddam omnium istorum compendium, quem inscribam, vel Artem de pulsibus, vel Compendium: ad hanc quoq; iuuant contemplationē, quæ à me exponuntur, & simul iudicantur in libro De Archigenis pulsibus. Ad præcognitionem autem plurimum confert liber De crisibus, id est decretis naturæ, quem præcedit alter De decretorijs diebus; sed liber etiam, qui De difficili anhe-

anhelitu inscribitur, & ad dignoscendum præsentem affectum & ad præscienda bona, vel mala, quæ ægrotanti sunt euentura conducit: hi igitur omnes, atque vnà cum ipsis tractatus quidam vno tantum libro comprehensi cognitu vtiles sunt, sicut illis, qui de præincipientibus causis inscribitur, & De medicinali experientia, & extenuante victu, & qui De venarum sectione ad Erasistratum, & qui de Tumoribus, præter naturam, & qui De multitudine, atque alij præterea similes. Præ cæteris autem ad curandi scientiam maxime necessarius existit, qui De morborum differentijs agit, & de accidentibus, & tertius præter illos, in quo morborum causas explicauimus: post quos sunt tres alij, qui accidentium causas explanant; sunt etiã De medicamentorum simplicium viribus libri, de quibus supra meminimus: & qui de medicamentorum compositione, quos sequuntur libri De arte curandi his qui de salubribus inscribuntur, seorsum à nobis conscriptis. Quod vero ante hosce omnes prius exercitari oporteat in libris De demõstratione, si quis hanc artem sit cum ratione tractaturus, monstratum est à nobis in libro, qui de optima inscribitur hæresi. De alijs autem libris, & commentationibus à nobis scriptis transigere nunc minime necessarium, cum de hisce omnibus alibi simus tractaturi in vno fortassis, aut duobus libris, qui ita inscribentur. Galenus De voluminibus ab eo conscriptis.

Hæc quidem circa librorum ordine ab eo proditum nulla indigent expositione, nam quæ in singulis libris tradũtur intantum explanat. Galenus, inquãtũ satis nobis sunt, vt quæ hoc loco per compendium ab eo pertractantur, propriis libris vberius discussa (vt prædictum est) reperire valeamus: Num vero qui libros ac tractatus hosce in classes, ac sectiones disponunt, Galeni mentem complectantur, studiosis pensitandum relinquo, idque potissimum cum hoc ab aliis longa oratione fuerit discussum, vt nostra amplius non egeat interpretatione: atque hæc sunt, quæ complemento eorum, quæ Pater Excellens imperfecta reliquerat interpretari conatus sum ad Dei Optimi Maximi Vnius, Triniq; laudem, ac gloriam sempiternam.

FINIS.

41746 S

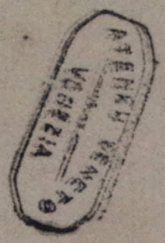
ATENEO VENETO
VENEZIA